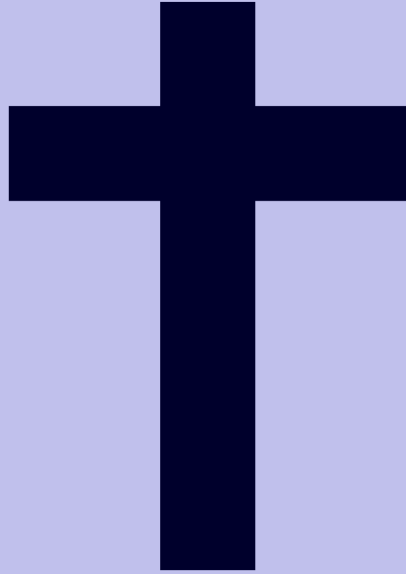

Gude: Kura Aləkawalə
nga Əntaŋfə

Gude: Kura Aləkawalə nga Əntaŋfə New Testament

Gude: Kura Aləkawalə nga Əntənfə
Gude: Kura Aləkawalə nga Əntənfə New Testament

copyright © 2000 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Gude

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2025-05-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 2 May 2025 from source files dated 2 May 2025
56396c70-45d3-5118-be46-8c4c3fec34f1

Contents

Mata	1
Marəkusə	67
Luka	107
Yoohana	177
Slənə	225
Rooma	285
1 Koorintiya	314
2 Koorintiya	342
Galatiya	360
Afisa	371
Filipi	381
Kwalasiya	388
1 Teesaloonika	395
2 Teesaloonika	401
1 Timooti	405
2 Timooti	413
Titusə	419
Filimanə	423
İbəraaniya	425
Yakubu	447
1 Piita	455
2 Piita	464
1 Yoohana	469
2 Yoohana	477
3 Yoohana	478
Yahuda	479
Səniinə	482

Nunyi Habara dacia Mata

*Dzədzəshi'inə nga Yeesu
(Luka 3.23-38)*

¹ Wiinə ləmənyinə nga dzədzəshi'inə nga Yeesu *Aləmasiihu, jijinə nga *Dawuda. Ma Dawuda, Ibərahiima nə dzədzəci.

² Ma Ibərahiima, kə pwayi ci tə Isiyaaku. Isiyaaku a poo tə Yakubu. Yakubu a poo tə Yahuda da ndzəkəŋushi'inəkii.

³ Ma daba'əkii, Yahuda a poo tə i Parasa da Zara dashi Tamara. Ma Parasa, kə pwayi ci tə Hasəroona. Hasəroona a poo tə Arama.

⁴ Arama a poo tə Aminadaba. Aminadaba a poo tə Nashana. Nashana a poo tə Saləmoona.

⁵ Saləmoona a poo tə Boowazə dashi Rahaba. Ma Boowazə, kə pwayi ci tə Oobyadə dashi Ruuta. Ma Oobyadə, kə pwayi ci tə Jasii. *

⁶ Jasii a poo tə ŋwanŋwə Dawuda. †

Dawuda a poo tə Sulayimaanu. Miitə sha nji ka minə nga Uurəya nə məci Sulayimaanu.

⁷ Ma Sulayimaanu, kə pwayi ci tə Raba'ama. Raba'ama a poo tə Abiya. Abiya a poo tə Asa.

⁸ Asa a poo tə Jahusafatə. Jahusafatə a poo tə Yaramə. Yaramə a poo tə Uuzhiya.

⁹ Uuzhiya a poo tə Yatamə. Yatamə a poo tə Ahazə. Ahazə a poo tə Hizikiya.

¹⁰ Hizikiya a poo tə Manasa. Manasa a poo tə Amoona. Amoona a poo tə Joosiya.

¹¹ Joosiya a poo tə Yakuniya da ndzəkəŋushi'inəkii. Saa'ikii kəəshi ənji tə manjeevə *Isərayiila aa Babila ka mavaanə.

¹² Ndzaŋənə ka saa'i nga mavaanə də Babila wiinə ləmə nga dzədzəshi'iitə baanii ənji əsə: Ma Yakuniya, kə pwayi ci tə Salaatiyalə. Salaatiyalə a poo tə Zarababila,

¹³ Zarababila a poo tə Abihuda. Abihuda a poo tə Iliyakimə. Iliyakimə a poo tə Azoora.

¹⁴ Azoora a poo tə Zadookə. Zadookə a poo tə Akima. Akima a poo tə Ilihuda.

¹⁵ Ilihuda a poo tə Iliyazara. Iliyazara a poo tə Matanə. Matanə a poo tə Yakubu.

¹⁶ Yakubu a poo tə Yusufu ŋgurii Mariyaama. Ma kya, ki nə məci Yeesu. Tə ci 'wii ənji *Aləmasiihu.

¹⁷ Də ha'ə dīi zamananyinə pu'u aji ənfwadə ndzaŋənə ka Ibərahiima ka dzənə ka Dawuda. Ha'ə əsə, tə'i zamananyinə pu'u aji ənfwadə ndzaŋənə ka Dawuda ka dzənə ka saa'i nga dzənə ka mavaanə aa Babila. Tə'i zamananyinə pu'u aji ənfwadə əsə ndzaŋənə ka dzənə ka mavaanə aa Babila ca'ə ka saa'itə pwayi ənji tə Aləmasiihu.

1:1 1.1: Rooma 1.3-4; 2 Tim. 2.8; Mat. 20.30-31. **1:2 1.2:** 'Wat. 21.2-3; 25.26; 29.32-30.24. **1:3**

1.3: 'Wat. 38.29-30; Ruuta 4.18-22. * **1:5 1.5** Rahaba: Jasə. 2.1-24; Ruuta da Boowazə: Ruuta 1-4.

† **1:6 1.6** Habara nga poonə nga Sulayimaanu: 2 Sam. 11 da 12. **1:7 1.7:** 2 Meem. 11.31-13.23.

1:8 1.8: 2 Haba. 13.23-21.20; 26.1. **1:9 1.9:** 1 Haba. 26.1-28.27. **1:10 1.10:** 2 Haba. 29.1-33.25.

1:11 1.11: 2 Haba. 34.1-36.21. **1:16 1.16:** Luka 1.27.

Poonə tə Yeesu Aləmasiihu
(Luka 2.1-7)

¹⁸ Wiinə makə sətə pwayi ənji tə Yeesu Aləmasiihu. Ma Mariyaama məci Yeesu, Yusufu ghə'i tə ki. Amma, ma taabu'u kaa kya da məhura, ma dīi səkii, kə dəsəkii ki də baawəfa nga Malaaba Ma'yanə.

¹⁹ Ma Yusufu, əndə ətə ca slənə taa mi patə də rəgwakii. Paa ci mwayi dāvə ayinə ka Mariyaama agi ənji əsə. Acii ha'ə, kə dīi ci aniya nga sədfəpaa madanaakii ci saakii, yadə shiinə nga ənja.

²⁰ Ma ci ma'ə agi hiimanə agyanəkii, wata malaa'ika nga Slandanə a shigi ka ci agi səniinə, ca ba ka ci, "Yusufu, jijinə nga Dawuda, ga ha ngwalə ka ngərənə tə Mariyaama, kaa kya ndzaa ka minaaku. Acii də Malaaba Ma'yanə nə ki də dəsəka.

²¹ Ka poonə nə ki uundzə ngura. Yeesu‡ nii kwa dəkə ka ci ləma. Acii ci na luupaa tə ənjaakii agi 'waslyakəənatii."

²² Ma slənyi ətsə patə, ka mbu'utəginə də sətə wabi Slandanə da ma *anabi.

²³ Ma bii ca, "Kadə nə kadəmə a dəsəka, kya poo uundzə ngura, ənjə a 'wa tə ci Imaniyalə", makə bana, 'Ləbə daamə nə Əntanfə'.

²⁴ Wata, makə ma'i Yusufu ka njunyinə, ca ngərə tə Mariyaama, kaa kya ndzaanə ka minaakii, makə sətə bii malaa'ika nga Slandanə ka ci dənə.

²⁵ Amma, mabaamə ci də ki taabu'u pwayi ki uundzə ngurəta. Makə pwayi ki, ca dəkə ka uuzənəkii ləmə Yeesu.

2

Ənjitə shii agyanə tikisanyinə

¹ Ma Yeesu, asəkə vəranə nga Bayitilaama anə hanyinə nga Yahudiya pwayi ənji tə ci, agi zamana nga nwanjwə *Hirudusə. Ma daba'əkii, wata ənjitə shii agyanə tikisanyinə a ma'ya da tsaanjwə, təya dzə aa Urusaliima.

² Mbu'unatii, təya ləgwa, əjki tii, "Miinə uuzəətə pwayi ənji kaa ca ndzaa ka nwanjwə nga Yahudiina? Kə nee inə ka tikisaakii, makə lə'yagi ki da tsaanjwə. Ka paslənə tə ci shiinə." *

³ Makə fii nwanjwə Hirudusə wabəətsa, kə ma'i hanjkalakii ka shanjə. Ha'ə nə patənə nga ənji əsə asəkə vəranə nga Urusaliima.

⁴ Wata ca 'waa'watə patənə nga matakənjwanyinə nga limanyinə da *maliminə nga bariya, ca ləgwa ka tii, əjki ci, "Da sanjə ci ənjə a poo tə *Matadəkii nga Əntanfwa?†"

⁵ Təya ba ka ci, "Asəkə vəranə nga Bayitilaama, anə hanyinə nga Yahudiya nə ənjə a poo tə ci. Acii wiinə sətə nyaahə *anabi:

⁶ "Ya'ə Bayitilaama, anə hanyinə nga Yahudiya, ‡

rənjwə nə hə agi vəraneyinə nga Yahudiya

ətə palee də məghərəvənə,

acii asəkəku nə matakənjwanə a shigi.

Ci na ndzaa ka magəra

nga ənji nga Əntanfə, ənji *Isərayiila.' "

⁷ Wata Hirudusə a 'wa tə ənjitə shi da tsaanjwə, kaa ca dā mətərəkine da tii yadə shiinə nga ənja. Ca ləgwatə a matii taa ka ngutə saa'i dənə lə'yagi tikisakii.

1:18 1.18: Luka 1.35. ‡ **1:21 1.21** Ma Yeesu də uuratii, makə bana, luupaanə nga Slandanə tə ənja. **1:21 1.21:** Jab. 130.7; Mat. 1.25; Luka 1.31; Slənə 4.12. **1:23 1.23:** Isaa. 7.14. **1:25 1.25:** 1.21. * **2:2 2.2** Luka 2.4-7; Nwanjwə nga Yahudiinə: Mat. 27.11. † **2:4 2.4** Waatoo: Aləmasiihu ‡ **2:6 2.6** Mika 5.1da 2 Sam. 5.2; Yooh. 7.42.

⁸ Wata ca sløkee ka tii aa Bayitilaama, ca ba ka tii, “Dəmə ka nəəhətə uuzənəkii. Madfa kə lapaa unə tə ci, shoomə ka bapaanə ka nyi, nyi maa, kaa nya dzə ka paslənə tə ci.”

⁹⁻¹⁰ Ma daba'ə wabənətii da ɲwanɲwa, wata təya madə, təya palə. Ma təya palə, təya ənə ka neenə ka tikisatə nee tii da tsaanwə. Makə ənyi tii ka neenə ka tikisakii, kə dīi tii maɲushinə ka shaɲə. Tikisakii a dzə də ta ka tii kəɲwanə, ha'ə shi tikisakii ka kəɲaanənə dagyanə hatə dīi uuzənəkii davə.

¹¹ Təya dzəgərə aasii, təya lapaa tə uuzənəkii tii da məcikii Mariyaama, təya gərə'waanə ka paslənə tə ci. Ma daba'əkii, təya pəərəgi mbuurənyinatii, təya ɲgyaaragi kanyeera da urədyə ɲga dəzənə da əndə'i tsarə ɲga urədyə ətə ci əɲjə a 'wa miira, təya vii ka ci.

¹² Ma daba'əkii, makə kə bii Əntaɲfə ka tii agi səniinə oo'i, ga təya ənə aa ha Hirudusə, wata təya ənə satii aa hatii aa vərə ka əndə'i rəgwa pamə.

Huyinə aanə hanyinə ɲga Misəra

¹³ Makə pyalə əɲjitə shi da tsaanwə satii, wata malaa'ika ɲga Slandanə a shigi ka Yusufu agi səniinə, ca ba ka ci, “Ma Hirudusə, kadə nii kəya alə uuzəətsə kaa ca bələgi. Acii ha'ə, madətə, ha ɲgərə tə tii da məcikii, una palə aanə hanyinə ɲga Misəra, una ndzaa davə see madfa bii nyi ka hə dzəginə davə.”

¹⁴ Makə fii Yusufu ha'ə, wata ca madətə, ca ɲgərə tə uuzəətsə tii da məcikii davədə, ca huyi də tii aanə hanyinə ɲga Misəra.

¹⁵ Ca ndzaa davə see də makə əntəgi Hirudusə. Ma dīi ətsə ha'ə, ka mbu'utəginə də sətə bii Slandanə da ma anabi oo'i: “Kə 'wagi nyi uuzənaaki anə hanyinə ɲga Misəra.”

Bəələ uuji manjeevənə

¹⁶ Makə paaratəgi Hirudusə oo'i, kə ha'uunə əɲjitə shi da tsaanwə ka ci, kə bəzhi səkəkii ka shaɲə. Ca sløkee ka əɲjə a bələgi patənə ɲga uuji ɲguyirənə asəkə vəranə ɲga Bayitilaama da sətə gəɲutəgi də ki patə, ndzaɲənə ka kura poonə ka dzənə ka fəzə bəra'i, makə sətə baanya ci, ndzaɲənə ka saa'itə ləguyi ci ama əɲjitə shi da tsaanwə, waatoo, saa'itə 'watəgi tikisakii lə'yaginə.

¹⁷ Də ha'ə ndzaa ka tantanyinə nə sətə bii anabi Irimiya. Ma bii ca:

¹⁸ “Kə fii əɲji bwaya uura asəkə vəranə ɲga Rama, uura ɲga bwaya tuunə da mabətəsəka.

Rahila ca tuu atsa manjeevənətə.

Kə təkuree əɲji ka puutəpaanə tə ki,

acii kə məətəgi manjeevənətə.”

Ənyanə anə hanyinə ɲga Misəra

¹⁹ Daba'ə makə əntəgi Hirudusə, wata kə shigi malaa'ika ɲga Slandanə ka Yusufu agi səniinə, ci anə hanyinə ɲga Misəra,

²⁰ ca ba ka ci, “Madətə, ha ɲgərə uuzəətsə tii da məcikii, kaa ha ənə aanə hanyinə ɲga Isərayiila. Acii, ma əɲjitə ali rəgwa ɲga bələgi uuzəətsə, kə məətəgi tii.”

²¹ Makə fii Yusufu ha'ə, wata ca madətə, ca ɲgərə uuzəətsə da məcikii, təya ənə aanə hanyinə ɲga Isərayiila.

²² Amma, makə fii Yusufu oo'i, Arəkilayasə ɲgirə dəgələ ɲga dīi, waatoo, ɲga Hirudusə, kaa ca ndzaa ka ɲwanɲwə ɲga Yahudiya, kə ɲgwali ci ka

ənənə aa dɔvə. Əntanfə a ənə ka banə ka ci agi səniinə tɔ sətə ɔfanəkii. Wata ca dzə saakii aanə hanyinə nga Galili,

²³ ca dzə ka ndzaanə asəkə vɔranə nga Nazaratu. Də ha'ə dɔi ka tantanyinə nɔ sətə bii anabinyinə agyanə Aləmasiihu oo'i: "Ka 'wanə nɔ ɛnji tɔ ci ɛndə Nazaratu."

3

Waazanə nga Yoohana ɛndə ɔa bapətisəma

(Mar. 1.1-8; Luka 3.1-18; Yooh. 1.19-28)

¹ Ma daba'ə fɔzənyinə, kə gi Yoohana ɛndə ɔa bapətisəma ka waazanə aagi bilinə nga Yahudiya.

² Ca ba, "Uneemə ka ɔa 'waslyakəənə, una baanə ka Əntanfə, acii kədəhə nɔ ci ka ɔa nwanuunaakii."

³ Ma Yoohana, ci nɔ ɛndətə shi *anabi Isaaya a wabi agyanəkii, banə tuu'ina:

"Wiitə ɛndə ca kaala agi bilinə, ɛnji ci:

'Hadatəgimə də rəgwa ka Slandana,

kəjeemə ka ci ka rəgwa.' "

⁴ Ma Yoohana, də shiŋkinə nga ngyalooba dɔi ɛnji kəjeerənaakii. Ca əgəgi nukii də gyara nga kuvə'unə. Ayiwa da moozəna nji zəmaakii.

⁵ Kə giigi ɛnji aabiikii daga də Urusaliima da anə patənə nga hanyinə nga Yahudiya da patənə nga hanyinə ətə ama gəərə nga Urədunə.

⁶ Təya baabagi 'waslyakəənətii, ca ɔa ka tii bapətisəma asəkə gəərə nga Urədunə.

⁷ Makə nee Yoohana ka *Farisanyinə da *Sadukiinə lanə təya shi aabiikii, kaa ca ɔa ka tii bapətisəma, ca ba ka tii, "Unə rəhunyinə, goona səkəpaanə ka banə oo'i, ka mbərəɔənə nuunə acii mabətəsəkə nga Əntanfə ətə na shi. *

⁸ Amma, ma ɔanuuna, slənəmə sətə ca ɔaarii oo'i, kə baa unə ka Əntanfə.

⁹ Goona səkəpaanə ka banə oo'i, ka mbərəɔənə nuunə, acii dɔi Ibərahiima ka dzədzəshi'inuunə. Wanyinə ka banə koonə: ma Əntanfə, ka mbeenə nɔ ci ka zhi'weenə ka faariinyiina, təya ndzaa ka jijinyinə nga Ibərahiima!

¹⁰ Ma əsə, tə'i raha acii, ka cisləginə də ənfuginə ka slərəginətii. Taa nɔgutə ənfwə nəndə pooshi ka poonə nga'ə, ka cisləginə nɔ ɛnja, ɛnjə a kagərə aagi gunə.

¹¹ Ma nya, də ma'inə cii kya ɔa koonə bapətisəma ka ɔaariinə oo'i, kə baa unə ka Əntanfə. Amma, ma ɛndətə na uugya ba'ə ka shinə, də Malaaba Ma'yanə da gunə nii kəya ɔa koonə bapətisəma. Duunuunaakii palee ka naaki. Mambu'umə nyi bahə nya kərə ɔibinaakii.

¹² Tə'i dɔvə bə'unaakii nga bə'ugi də səkəŋwa. Ka fəɔənə nɔ ci səkəŋwaakii, ca əjigərə aa əjimə. Amma, ma lyaafa, ka dzatəginə nɔ ci, ca pukəgərə aagi gunə ətə pooshi ka ɛntənə."

Da bapətisəma ka Yeesu

(Mar. 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Wata Yeesu a madə də Galili, ca dzə aa gəərə Urədunə, kaa Yoohana a ɔa ka ci bapətisəma.

2:23 2.23 Luka 1.26; 2.39,51; Yooh. 1.46. **3:2 3.2** 4.17; Luka 3.3. **3:3 3.3** Isaa. 40.3. **3:4** 3.4 2 Meem. 1.8. * **3:7 3.7** rəhunyinə: 12.34; 23.33; mabətəsəkə: 24.15-25,37-39. **3:9 3.9** Luka 1.54-55; Yooh. 8.39; Rooma 2.28-29; 4.12. **3:10 3.10** 7.19. **3:11 3.11** Luka 3.16. **3:12 3.12** Irim. 13.24; Mat. 13.30.

¹⁴ Amma Yoohana a dfa gazhi'waanə nga tənapaanə tə ci, ca ba ka ci: “Ma dəbee, hə nə dfa ka nyi bapətisəma. Amma wahənə kə shi aabiiki əsə!”

¹⁵ Amma Yeesu a ba ka ci, “Luuwə sətse bii nyi ka hə. Acii də ha'ə dātənaaywə patənə nga sətə ca kadeesəkə ka Əntanjə.” Wata Yoohana a luuwə.

¹⁶ Makə uugi ənji dfa bapətisəma ka Yeesu, pii ca gimagi agi ma'inə. Wata səkəntanjə a wunəgi ka ci, ca nee ka Ma'yanə nga Əntanjə ca jima aanəkii makə kurəkuta. †

¹⁷ Wata ənjə a fa wabənə dadagyə ca ba, “Waatsə Uuzənaaki, kə uu'i nyi tə ci. Ci ca uufagi səkəki.”

4

*Təbənə nga *Seetanə tə Yeesu (Mar. 1.12-13; Luka 4.1-13)*

¹ Makə uugi ənji dfa bapətisəma ka Yeesu, wata Malaaba Ma'yanə a ngərə tə ci, ca kərəgərə aagi bilinə, kaa Seetanə a təbətə tə ci.

² Makə baa ci ənfwadə pu'unə da uusəra ənfwadə pu'unə yadə zəmə amakii, kə dīi madəfənə tə ci.

³ Wata Seetanə a dzə aabiikii, əŋki ci ka ci, “Makə dīi ci *Uuzənə nga Əntanjə nə hə, bawə ka faariitsa təya zə'ugi ka zəma.”

⁴ Amma Yeesu a ba ka ci, “Tə'i manaahəkii tuu'ina, 'Əntaa də zəmə daanəkii mbədənə ənda, amma ka mbədənə nə əndə də taa ngutə wabənə ətə ca shigi da ma Əntanjə.' ”

⁵ Ma daba'əkii, Seetanə a ngərə tə ci, ca kərə aa Urusaliima, waatoo malaaba maduunə vəranə, ca kəŋee ka ci ka makidakidəŋənə nga maduunə kuvə nga Əntanjə,

⁶ əŋki ci ka ci, “Makə dīi ci, Uuzənə nga Əntanjə nə hə tanyi, lədəgərə aa panə, acii tə'i manaahəkii tuu'ina, 'Ka banə nə Əntanjə ka malaa'ikanyinaakii, kaa təya nəhətə tə hə, təya kətsa'utə tə hə də ciinətii, acii ga ha dəgəgi taa sədəku anə faara.' ”

⁷ Yeesu a ba ka ci, “Tə'i manaahəkii əsə tuu'ina, 'Ga ha təkə tə Əntanjə Slandanəku.' ”

⁸ Wata Seetanə a ənə ka ngərənə tə ci, ca kərə aagyanə magərə giŋwə ka shaŋə, ca baarii ka ci hanyinə nga duuniya patə da gənatə asəkəkii,

⁹ ca ba ka ci, “Ma ətsə patə, ka viinə nə nyi ka hə, mada kə gərə'waanə hə ka paslənə tə nyi.”

¹⁰ Wata Yeesu a ba ka Seetanə, əŋki ci, “Dzəgi gadəvə Seetanə! Tə'i manaahəkii tuu'ina, 'Ka Əntanjə Slandanəku daanəkii gərə'unəku, tə ci daanəkii paslənəku əsə.' ”

¹¹ Makə fii Seetanə ha'ə, wata ca bwasee ka Yeesu. Ma daaba'əkii, malaa'ikanyinə a dzə ka tsakənə tə Yeesu.

'Watəginə nga slənə nga Yeesu anə hanyinə nga Galili (Mar. 1.14-15; Luka 4.14-15)

¹² Kə fii Yeesu oo'i, kə kəsəgərə ənji tə Yoohana aa furəshina. Makə fii ci ha'ə, ca madə, ca palə aanə hanyinə nga Galili.

3:15 3.15 5.17; 28.19. † **3:16 3.16** səkəntanjə a wunəgi: Isaa. 63.19; Əzaki. 1.1-3; Yooh. 1.51; Slənə 7.56. **3:17 3.17** Isaa. 42.1; Jab. 2.7; Mat. 12.18; 17.5. **4:1 4.1** Iber. 2.18; 4.15. **4:2 4.2** Shig. 34.28; Mat. 6.16-17. **4:4 4.4** Dzək. 8.3. **4:6 4.6** Jab. 91.11-12. **4:7 4.7** Dzək. 6.16. **4:8 4.8** 5.1. **4:10 4.10** Dzək. 6.13; 5.9. **4:12 4.12** 14.3.

¹³ Paa ci kəŋaanə də Nazaratu, amma ca palə aa Kafarənahumə, ca ndzaanə davə. Ma Kafarənahumə, əndə'i vəranə ama uunəvə ŋga Galili, anə hanyinə ŋga Zabuloonə da Nafətəlima.

¹⁴ Ma dīi ətsə patə, ka mbu'utəginə də sətə wabi anabi Isaaya ətə bii ci,

¹⁵ “Ma ənjitə agyanə hanyinə ŋga Zabuloonə da ŋga Nafətəlima, a rəgwa uunəva, a tanəgi Urədunə, hanyinə ŋga məshipətə ənja, waatoo Galili,

¹⁶ agi təkunə nə tii.

Ka neenə nə tii ka bərənə ka shaŋə.

Ma ənjitə ndzaanə agi təkunə ŋga wa, ka bərəginə nə bərənəkii ka tii.”

¹⁷ Ndzaŋənə ka saa'ikii, 'watəgi Yeesu waazanə, ca dzə də banə: “Uneemə ka dā 'waslyakəənə, una baanə ka Əntaŋfə, acii kədəhə nə ci ka dā ŋwanjuunaakii.”

'Wanə ŋga Yeesu tə ənji təəmənə ənfwadə

(Mar. 1.16-20; Luka 5.1-11)

¹⁸ Ma Yeesu a dzə də wiigi'inə ama uunəvə ŋga Galili, kə lapaa ci ənji bəra'i, təya təəmə. Ndzəkəŋushi'inə nə tii, waatoo, Simoonə ətə ci ənjə a 'wa Piita tii da Andərawəsə ndzəkəŋuci. Ma təya, təəmənə nə slənətii.

¹⁹ Yeesu a ba ka tii, “Shoomə atsaki, kaa nya dzəgunə koonə makə sətə ci ənjə a dā slənə ŋga təəmə ənja.”

²⁰ Pii wata təya bwasee ka slaadətii, təya palə atsakii.

²¹ Yeesu a dzə aakəŋwa, ca lapaa tə hara ndzəkəŋushi'inə bəra'i əsə, Yakubu da Yoohana, manjeevənə ŋga Zabadiya. Asəkə kumbawalatii nə tii da i dəsənətii Zabadiya, təya hada də slaadətii. Yeesu a 'wa tə tii.

²² Pii wata təya bwasee ka dəsənətii da kumbawala, təya palə atsakii.

Dzəgunənə ŋga Yeesu da mbədəpaanaakii də ənja

(Luka 6.17-19)

²³ Kə wiigi'i Yeesu taa dama patə anə hanyinə ŋga Galili, ca dzə də dzəgunənə ka ənji asəkə *kuvə də'wanyinə, ca waaza Njunyi Habara agyanə *ŋwanjuunə ŋga Əntaŋfə, ca mbədəpaa də taa ŋgutə tsarə ŋga bwaneanyinə.

²⁴ Kə huwugi habaraakii taa dama patə anə hanyinə ŋga Siriya. Wata ənjə a kyaara ka ci patənə ŋga ənjitə da bwaneanyinə kama kama ashitii, waatoo ənji ginaaji, da ənji ma'idə'ida, da mabiiyi ənja. Ca mbədəpaa də tii patə.

²⁵ Dabaala laŋə nyi'u tə ci anə hanyinə ŋga Galili. Kə shi hara ənji daga anə hanyinə ŋga Dikapooli* da ŋga Yahudiya, da asəkə vəranə ŋga Urusaliima, ha'ə da atanəgi gəərə ŋga Urədunə, təya nə'u tə ci.

5

Waazanə ŋga Yeesu anə d'angəra

(Luka 6.20-23)

¹ Makə nee Yeesu ka dabaala laŋə, wata ca ndərəgi aanə d'angəra, ca ndzaanə dasə. Lyawarənaakii a əntsahə aabiikii.

² Ca 'watəgi dzəgunənə ka tii, əŋki ci,

4:13 4.13 Yooh. 2.12. **4:14 4.14-16** Isaa. 8.23-9.1. **4:16 4.16** Luka 1.79. **4:17 4.17** 3.2; 4.23; 6.10; 10.7. **4:20 4.20-22** 8.21-22. **4:23 4.23** 9.35; 4.17. * **4:25 4.25** Ma Dikapooli, makə bana, Vəranə pu'u. **5:1 5.1-7.29** Luka 6.20-49. **5:1 5.1** 4.8; 14.23; 15.29; 17.1; 28.16.

- 3 “Tə'i barəkaanə ashi ənjitə shii oo'i, tyalakinə nə tii akəŋwacii Əntaŋfə. Ma təya, ka tii də ŋwanjuunə ŋga dagyə.
- 4 Tə'i barəkaanə ashi ənjitə ka mabətəsəka, acii ka puutəpaanə nə Əntaŋfə tə tii.
- 5 Tə'i barəkaanə ashi ənjitə banee ka nətii akəŋwacii ənja, acii tii na upaa sətə bii Əntaŋfə viinə.
- 6 Tə'i barəkaanə ashi ənjitə ca moo ka shaŋə tə slənə sətə ci Əntaŋfə a moo ənjə a slənə. Acii ma təya, ka viinə nə Əntaŋfə ka tii baawəfa ŋga də slənəkii makə sətə mwayi tii.
- 7 Tə'i barəkaanə ashi ənjitə ca nəhə təgunuunə ŋga hara ənja. Acii tii maa, ka nəhənə nə Əntaŋfə təgunuunatii.
- 8 Tə'i barəkaanə ashi ənjitə dīi ədzəmətii malaabakii. Acii kadə nə təya nee ka Əntaŋfə.
- 9 Tə'i barəkaanə ashi ənjitə ca slənə sətə ca kira jamənə aahada ənja. Acii ka 'wanə nə Əntaŋfə tə tii manjeevənaakii.
- 10 Tə'i barəkaanə ashi ənjitə ci ənjə a cibə də tii putə ŋga slənə sətə ci Əntaŋfə a moo. Acii ka tii də ŋwanjuunə ŋga dagyə.
- 11 Tə'i barəkaanə ashuunə, madfa dzaanii ənji tuunə, ənjə a cibə duunə, ənjə a jaarakə kama kama aashuunə putə ŋga nə'unə goonə tə nyi.
- 12 Damə maŋushinə ka shaŋə, acii tə'i maduunə shikwa goonə kidə dagyə. Ha'ə makə ətsə nji ənjə a cibə də anabinyinə ŋga ŋukə.”

*Makə zhatanə da bərənə nə ndzaanə ŋga ənji nə'unə
(Mar. 9.50; Luka 14.34-35)*

13 “Ma una, makə zhatanə nuunə ka patənə ŋga ənji shiŋkinə. Amma, madfa kə ləvəgi zhatanə saakii, pooshi ənji ka mbeenə ka ənətəginə njamə njamə ma'ə. Pooshi nafaakii ma'ə, madfaamə pukəginə aa panə, ənjə a wiigi anəkii də səfa.

14 “Ma una, unə nə bərənə ka *duuniya. Ma vəraatə ghənyi ənji anə dfaŋgəra, pooshi ka umbənə shaŋə.

15 Pooshi əndə ca təzəvə gunə ka garəkuwa, ca umbətə də kəŋwa. Amma ka madzəgamə ha dzakəpaanəkii, hatə ca bərə taa dama patə asəkə ya.

16 Ha'ə makə ətsə əsə, wa bərənə goonə a bərə taa ka wu patə, kaa təya shii nee ka ŋunyi slənə goonə, təya dəla də Dəsənuunə ətə dadagyə.

*Dzəgunənə ŋga Yeesu agyanə *bariya*

17 “Goonə nəhə noonə makə ma shinaaki, ka uulagi bariya ŋga Muusa da dzəgunənə ŋga anabinyinə shi nyi. Aa'a, poosha. Mashimə nyi ka uulaginə. Ma shi nyi, ka mbu'utəginə də dzəgunənətii, kaa ca ndzaa tantanyinə.

5:3 5.3 Isaa. 57.15; 61.1. 5:4 5.4 Jab. 126.5. 5:5 5.5 Jab. 37.11. 5:7 5.7 18.33; Yak. 2.13. 5:8 5.8 Jab. 24.3-5. 5:9 5.9 Ibər. 12.14. 5:10 5.10 1 Piita 3.14. 5:11 5.11 10.22; Luka 6.22. 5:12 5.12 2 Haba. 36.16; Mat. 23.30; Luka 6.23; Slənə 7.52; Ibər. 11.32-38; Yak.5.10. 5:13 5.13 Mar. 9.50. 5:15 5.15 Mar. 4.21; Luka 8.16. 5:16 5.16 Af. 5.8; Fil. 2.15; 1 Piita 2.12. 5:17 5.17 3.15; 7.12; 22.40; Rooma 3.31.

¹⁸ Tantanyinè cii kya ba koonè: taa uushi pirihi gi'u, pooshi ka dzəginè agi bariya ca'è ka saa'itè nè duuniya a uudè, see mada mbu'utègi Əntanjfè dè aniyaakii patè.

¹⁹ Acii ha'è, taa wu bwasee ka nè'u bariya taa ètè palee dè uundzu-undzuunè maa, ha'è ca dzəgunè ka ənji kaa təya dfa makè naakii əsè, moodəba'a ndzaanəkii agi nwanjuunè nga dagyè. Amma taa wu patè nè'utè makè sètè bii bariya, ca dzəgunè ka ənji kaa təya nè'utè makè naakii, gawè ndzaanəkii agi nwanjuunè nga dagyè.

²⁰ Acii wanyinè ca ba koonè: ma slənè goonè ètè ci Əntanjfè a moo ənjè a slənè, mada mapaleemè ka slənè nga maliminè da ka nga *Farisanyinè, pooshi unè ka upaa dəməgərənè aagi nwanjuunè nga dagyè.”

Dzəgunənə nga Yeesu agyanə bəzə səka

²¹ “Kè fii unè ənjè a ba ka ənji daga nukè oo'i: ‘Ga ha bələ hiinè. Taa wu bəli èndè, ka kərənè nè ənji tè ci aakənwacii gəjwanè.’

²² Amma, ma nya, wanyinè ca ba koonè: taa wu patè bəzhi səkè aashi èndè nè'unè makè ci, ka kərənè nè ənji tè ci aakənwacii gəjwanè. Taa wu patè dzaanii tè èndè nè'unè makè ci, əjki ci ka ci: madəəkè ènda, ka kərənè nè ənji tè ci aakənwacii madiigərə gayinè. Taa wu patè əsè dzaanii tè èndè nè'unè makè ci, əjki ci ka ci: maza bə ènda nè hè! kè dīi bahè kanè tè ci aagi gunè.

²³ Acii ha'è, taa ka ha nga dfa sataka nè hè ka vii satakaaku ka Əntanjfè, mada kè buurətè hè oo'i, kè bəzèe hè ka səkè nga ndzəkəj,

²⁴ ma d'anəkwa, bwasee ka satakaaku davè gatè, ha palè, ha dzè ka naranè da ndzəkəj zəku'i, taabu'u nii kwa ènè ka vii satakaaku ka Əntanjfè.

²⁵ Mada kè wulii èndè tè hè akənwacii gəjwanè, aluu hadatəginè da ci pii pii taabu'u mbu'unuunè aakənwacii gəjwanè. Acii mada kè mbu'yuunè aakənwacii gəjwanè, ka viinè nè ci tè hè aacii èndè la gəjwanè, èndè la gəjwanəkii a vii tè hè aacii soojiinè, təya dzè ka pa'əginè tè hè a furəshina.

²⁶ Tantanyinè cii kya ba ka hè: davè ndzaanəku, paa hè ka gimaginè, see mada ki'igi hè patənè nga kwabatè lii ənji ka hè.”

Dzəgunənə nga Yeesu agyanə aləhiinè

²⁷ “Kè fii unè ənjè a ba ‘Ga ha aləhiinè’.

²⁸ Amma, ma nya, wanyinè ca ba koonè: taa wu ca tsaamè minè ètè èntaa naakii nga mwamwa'inè, kè baa ci dè ki ètsè asəkè ədzəməkii.

²⁹ Acii ha'è, mada ginəku nga ciizəmanè ca kavè tè hè ka dfa 'waslyakəənè, hurə'yagi, ha kagi. Gədfə èndè'i purəjanè nga shishinəku ètee hè, acii kagərənè tè patənəkii aagi gunè.

³⁰ Mada ciizəmakə ca kavè tè hè ka dfa 'waslyakəənè, lagi, ha kagi. Gədfə èndè'i purəjanè nga shishinəku ètee hè, acii kagərənè tè patənəkii aagi gunè.”

Dzəgunənə nga Yeesu agyanə lakəgi minə

(Mat. 19.9; Mar. 10.11-12; Luka 16.18)

³¹ “Agi banè nè ənji daga nukè, ‘Taa wu lakəgi minaakii, wa ca vii ka ki manaahè ləkaləkətə nga kaginè dè ki.’

³² Amma, ma nyi, wanyinè ka banè koonè: tafa wu lakègi minaakii, mada èntaa agyanè alèhiinè, kè kavè ci tè ki ka alèhiinè ètsa, mada kè ngirè ki èndè'i ngura. Ma ngurètè ngirè tè ki èsè, kè ali ci hiinè ètsa."

Dzəgunənə ŋga Yeəsu agyanə jidənə

³³ "Kè fii unè èsè ènjè a ba ka ènji daga nukè oo'i, 'Ga ha èbiraa aləkawalaaku. Amma dawè sètè dīi hē aləkawalè akəŋwacii Slandanəku ŋga danè'.

³⁴ Amma, ma nyi, wanyinè ca ba koonè, goona 'wa ləmè ŋga Slandanè shanè, una dā aləkawala. Goona jidè dè dadagyè, acii ci nè dègèlè *ŋwanjuunè ŋga Èntanfè.

³⁵ Tafa dè hanyinè èsè, goona jidè, acii ci nè ha ŋga èji sèdèkii. Tafa dè Urusaliima èsè, goona jidè, acii vèranè ŋga Èntanfè ètsa. Ci nè maduunè Nwanwa.

³⁶ Goona jidè taa dè nuunè èsè, acii pooshi unè ka mbee ka dèvètè tafa shiŋkinè rəŋwè ŋga ènduuda taa èndè dəŋwa.

³⁷ Ma danuuna, bamè 'awa' taa 'aa'aa'è' tanè. Tafa mi shigi da moonè ma'è, dacii *Seetanè shigi."

*Dzəgunənə ŋga Yeəsu agyanə ki'itənə
(Luka 6.29-30)*

³⁸ "Kè fii unè ènjè a ba ka ènji oo'i, 'Mada kè jikwagi èndè'i èndè ginè ŋga èndè'i ènda, ginèkii jikwaginè ènji naakii èsè. Mada kè kurinagi èndè'i èndè linyinè ŋga èndè'i ènda, linyinèkii kurinaginè ènji naakii èsè'.

³⁹ Amma, ma nyi, wanyinè ka banè koonè: mada kè bəzèè èndè'i èndè ka səkèku, ga ha ki'i naaku. Mada kè tsagi èndè ka hē meeciinè ka hwahwaamèku ŋga ciizəmanè, zhi'wee ka ci ka hwahwaamè ŋga madzəna èsè.

⁴⁰ Mada kè kirè èndè tè hē aakəŋwacii gəŋwanè, kaa ca shii ləwutè dè kəjeerənaaku, bwasee ka ci, ca ŋgərə baləwaaku èsè.

⁴¹ Mada kè kavè èndè'i èndè tè hē tyasè ka kərə ka ci èndè'i uushi ŋga kilooomeeta rəŋwè, kərəwè ka ci ŋga kilooomeeta bəra'i.

⁴² Mada kè kədii èndè uushi aciiku, vii ka ci səkii. Mada kè shi èndè aabiiku ka ndzəma, ndzəmuu ka ci."

*Dzəgunənə ŋga Yeəsu agyanə uudənə tə ènji daawaanə
(Luka 6.27-28,32-36)*

⁴³ "Kè fii unè ènjè a ba ka ènji oo'i, 'Uuduu tè èndètè abiiku, ha kaaree ka ènji daawaanaaku'.

⁴⁴ Amma, ma nyi, wanyinè ka banè koonè: uudəmè tè ènjitè ca ka koonè daawaanè, una dā də'wa ka ènjitè ca cibè duunè. *

⁴⁵ Mada kè dīi unè ha'è, ka ndzaanè nuunè ka manjeevənè ŋga Dəsənuunè dadagyè. Acii ma datè ci uusəraakii, kaa ca bərə ka bwaya ènji da ŋunyi ènji patè ka ciinè rəŋwè. Ca ndzəmè vənè ka ènjitè ca slənè bwaya sləna da ènjitè ca slənè ŋunyi slənè patè.

5:32 5.32 19.9; Mar. 10.11-12; 1 Koor. 7.10-11. 5:33 5.33-37 23.16-22; Yak. 5.12. 5:33 5.33 Leew. 19.12; Baan. 30.3. 5:34 5.34-35 Isaa. 66.1; Slənè 7.49. 5:35 5.35 Jab. 48.3. 5:37 5.37 2 Koor. 1.17-19. 5:38 5.38 Shig. 21.24. 5:39 5.39 Rooma 12.17. 5:40 5.40 1 Koor. 6.7; Ibər. 10.34. 5:43 5.43 Leew. 19.18; Mat. 22.39; Mar. 12.31; Luka 10.27. * 5:44 5.44 Shig. 23.4-5; Rooma 12.20; 1 Piita 2.20-23; də'wa: Luka 6.28; 23.34; Slənè 7.60; Rooma 12.14; 1 Koor. 4.12; 1 Piita 3.9. 5:45 5.45 Af. 5.1.

⁴⁶ Madfa wata tē ənjitē ca uudfə tuunə cuuna uudfə tanə, pooshi unə ka upaa shikwa dadagyə. Taa ənji luu tsəkə maa, agi dānə nē tii ha'ə makə ətsa.

⁴⁷ Madfa wata ka guviinuunə cuuna wabə, pooshi unə slənyi uushi palee ka ŋga hara ənji, acii taa ənjitə mashiimə tē Əntanfə maa, agi dānə nē tii ha'ə makə ətsa.

⁴⁸ See a ndzaa unə ka ənjitə yadə idəpaa uushi ashitii, makə sətə dīi Dəsənuunə ətə dadagyə yadə idəpaa uushi ashikii.”

6

Dzəgunənə ŋga Yeesu agyanə vii sataka

¹ “Ŋgərəmə han̄kala! Ma una slənə sətə ci Əntanfə a moo, goona dā kaa ənjə a shii neenə. Madfa ha'ə cuuna dā, pooshi unə ka upaa shikwa acii Dəsənuunə dadagyə.

² Acii ha'ə, ma ha vii uushi ka əndə kədiinə, ga ha baarəgi paŋgəranə kaa ənjə a shii neenə. Acii tē'i hara ənji ca dā ha'ə makə ətsə asəkə kuvə də'wanyinə da anə rəgwanyinə, kaa ənjə a shii dələnə də tii. Ma təya, də bəra'i asəkətii ci təya kərə ka Əntanfə. Tantanyinə cii kya ba koonə: ma ənjitsa, kə uugi shikwatii, pooshi ma'ə aakəŋwa.

³ Amma, ma ha vii sataka ka əndə kədiinə, vii ka ci ka rəgwatə taa ŋunyi guvaku, pa ca shii.

⁴ Maa kə dīi hē ha'ə, ka ndzaanə nē satakaaku ma'umbəkii. Ma Duu ətə ca nee ka ma'umbə uushi əsə, ci na vii ka hē shikwa.”

Dzəgunənə ŋga Yeesu agyanə dā də'wa

(Luka 11.2-4)

⁵ “Ma una dā də'wa, goona dā makə ŋga ənjitə ca kərə ka Əntanfə də bəra'i asəkətii. Acii ma təya, parakə kadeesəkə ka tii nē madətənə ahada ənja, təya dā də'wa asəkə *kuvə də'wanyinə da ka mətikətikənə ŋga rəgwa, kaa ənjə a shii neenə ka tii. Tantanyinə cii kya ba koonə, ma ənjitsa, kə uugi shikwatii ha'ə, pooshi ma'ə aakəŋwa.

⁶ Amma, ma ha dā də'wa, dzəgərə aa kumu, ha pa'aanə makuvə ka naaku na, ha dā də'wa ka Duu ətə pooshi ənji ka neenə. Ma ca, agi neenə nē ci ka sətə cii kwa dā ma'umbeekii, ci na vii ka hē shikwa.

⁷ “Ma una dā də'wa, goona siiyiitəgi də wabənə ətə pooshi nafakii, makə sətə ci ənjitə mashiimə tē Əntanfə a dā. Ma nē tii ka nəhəna, ka fanə nē Əntanfə tē tii putə ŋga magərə də'watii.

⁸ Goona dā makə natii. Acii kə shii Dəsənuunə sətə cuuna moo kədiinə, unə ma'ə makədiimə aciikii.

⁹ Wiinə makə sətə dānuunə də'wa:

“Ya'ə Dəsəniinə ətə dagyə,
dāwə ka taa wu patə a dəla də ləməku.

¹⁰ Dawə ŋwanuunaaku taa da patə.

Wa ənjə a dā sətə cii kwa moo ganə a duuniya
makə sətə ci ənjə a dā gatə dagyə.

¹¹ Ndiinə keenə zəmə ŋga ka də uusəra ənshinə,

¹² ha tifyagi keenə 'waslyakəənə geenə,

makə sətə ciina tyaafagi ka ənji daada keenə 'waslyakəənə.

¹³ Ga ha kapaa tiinə ka rəgwa pu'unə,

5:48 5.48 Leew. 19.2. **6:1 6.1** 23.5. **6:8 6.8** 6.32; Luka 12.30. **6:9 6.9** Əzaki. 36.23. **6:10** 4.17; 7.21; 12.50; 18.14; 21.31; 26.39-42; Mar. 3.35; 14.36; Luka 22.42; Yooh. 4.34; 6.38-40; Slənə 21.14. **6:11 6.11** 6.24-34. **6:12 6.12** 6.15. **6:13 6.13** 10.16-25; 24.3-28; Yak. 1.12-15; Yooh. 17.15; 2 Tees. 3.3; 2 Tim. 4.18.

amma luupaa tiinē acii *Seetanē.

[Acii naaku nē ṛwanjuunē da baawēfa da dūunuunē ka ca'ē ndəŋwē ndəŋwē. *Aamiina.]'

¹⁴ “Maḍa kē tifyagyuunē ka əŋji ḍaada koonē 'waslyakəənē, ma Dəsənuunē ətə dadagyē, ka tifyaginē nē ci koonē noonē 'waslyakəənē əsə.

¹⁵ Amma, maḍa pooshi unē tifyagi ka hara əŋji 'waslyakəənətii, yoo, pooshi Dəsənuunē ka tifyagi koonē 'waslyakəənē goonē əsə.”

Dzəgunənē ṅga Yeesu agyanē suumaya

¹⁶ “Ma unē agi ḍa suumaya, goona bəzee ka ginuunē makē ṅga əŋjitə ca kərə ka Əntanḑə də bəra'i asəkətii. Ka ḍatənē nē tii də natii nē rəgujiḑə, kaa əŋjə a shii neenē oo'i, agi ḍa suumaya nē tii. Tantanyinē cii kya ba koonē, ma əŋjitsa, kē uugi shikwatii ha'ə, pooshi ma'ə aakəŋwa.

¹⁷ Amma, ma ha ḍa suumaya, yibəgi ginəku, ha bəzəpaa nəku də maara, ha haḍatəgi də shiŋkinaaku ṅga'ə.

¹⁸ Maa kē ḍii hē ha'ə, pooshi hara əŋji ka shiinē oo'i, agi ḍa suumaya nē hē, maḍaamə Duu ətə pooshi əŋji ka neenē. Ma ca, ci ca nee ka ma'umbee uushi, ka viinē nē ci ka hē shikwa.”

Tsəkə gəna asii dagyē

(Luka 12.33-34)

¹⁹ “Goonā dzatə də gəna ka noonē nē ganē a duuniya. Ma a duuniya, ka saaweenē nē məbərə da magənaza, taa mahiirənē əsə, təya hərəma.

²⁰ Amma tsəkəmē gəna goonē gatə dagyē, hatə pooshi məbərə da magənaza ka saaweenē, pooshi mahiirənē ka hərəmanē əsə.

²¹ Acii ma hatə ḍii gənaaku, davə ndzaanē nəku sliŋə.”

Ndzaanē ṅga ginē makē garəkuwa

(Luka 11.34-36)

²² “Ma ginē, makē garəkuwa nē ci ka shishinē. Maḍa jamē nē ginəku, agi məbərəha nē hē ətsa.

²³ Amma maḍa pooshi ginəku ndaŋə ndaŋə, agi təkunē nē hē ətsa. Acii ha'ə, maḍa ma bərəətə ashiku, wata təkunē tanē, iitə saŋə ndzaanəkii də tēku tēkuuna?”

Paslənē tē Əntanḑə taa tē gəna

(Luka 16.13; 12.22-31)

²⁴ “Pooshi mava ca mbee ka slənətənē ka slanjiinē bəra'i. Ka kaareenē nē ci ka əndə'i əndə, ca uudə tē əndə'i ənda. Ka gaḍeenē nē ci ka əndə'i əndə, ca ushapaa tē əndə'i ənda. Pooshi rəgwa ṅga paslənē tē Əntanḑə, unē kē kavə nuunē ka alə gəna.

²⁵ “Aciikii, wanyinē ka banē koonē, goona buurē sətə cuuna kavə aa moonē taa sətə cuuna sa koona gərə də əpinē; taa sətə cuuna umbee də purəkinē əsə, goona buurē. Mapaleemē əpinē ka zəmē də məghərəvənē kwa? Anii mapaleemē shishinē ka kəjeerəna?

²⁶ Tsaaməmē əginyinē: pooshi ratii, paa tii ka slənē cifanē, pooshi dəbwtii əsə. Amma Dəsənuunē ətə dadagyē ca adəvə ka tii. Mapaleemuunē ka əginyinē də məghərəvənē kwa?

6:14 6.14-15 5.24; Luka 6.37; Af. 4.32. **6:15 6.15** 18.35. **6:16 6.16-17** Isaa. 58.5; Mat. 4.2; 9.14-15; 17.21; Mar. 2.18; 9.29; Luka 2.37; 4.2; 5.33; 18.12; Slənē 13.2-3; 14.23; 2 Koor. 6.5; 11.27. **6:19 6.19** Yak. 5.2-3. **6:20 6.20** 19.21; Mar. 10.21; Luka 12.33. **6:24 6.24-34** 6.11. **6:25 6.25** Fil. 4.6; 1 Piita 5.7. **6:26 6.26** 10.29-31; Luka 12.6-7.

²⁷ Wu saɲə agyuunə ca mbee ka tsakəvə gərənə ɲga əpinaakii taa gi'u putə ɲga buurə uushi'inaakəya?

²⁸ Mi saɲə cuuna buurə haala ɲga kəjeerəna? Tsaaməmə makə sətə ci gudəzənyinə a gərə də bilə: pooshi tii ka slənənə, pooshi tii ka dətə kəjeerənə ka shishinətii əsə.

²⁹ Amma, wanyinə ka banə koonə: taa ɲwanɲwə Sulayimaanu da patənə ɲga məghərəvənaakii maa, makamə ci dagwa kəjeerənə makə gudəzənyinə də bilə.

³⁰ Kə kavə Əntaɲfə kəjeerənə ka kuzhinyinə ənə ənshinə una nee, ma doorə, əɲjə a ətsagi. Sakwa unə dɪi, paa ci agi vii koonə kəjeerənə kwa? Una! Gi'u nə gi'inə goonə tə Əntaɲfə!

³¹ “Aci ha'ə, goona ənvutə noonə nə də buurə sə ɲga adənə, taa sə ɲga sanə, taa kəjeerənə.

³² Aci ma uushi'iitə patə, əɲjitə mashiimə tə Əntaɲfə ca ka haɲkalatii davə. Ma Dəsənuunə ətə dadagyə, kə shii ci oo'i, ɲga'ə koonə nə patənə ɲga uushi'iitsa.

³³ Amma, ma ɲga təkəɲwanə, kavəmə nuunə tanə ka ɲwanɲuunə ɲga Əntaɲfə, una dā patənə ɲga sətə mwayi ci. Maa kə dɪi unə ha'ə, ma hara uushi'iitə patə ma'ə, ka tsakəənənə nə ci koonə.

³⁴ Aci ha'ə, goona buurə uushi'inə ɲga doorə. Aci ma doorə, tə'i uushi'inə pamə ɲga buurənə. Wa mabuurənə ɲga uusəra rəɲwə a ndzaanə anə naakii uura, goona tsəkə aamakii.”

7

Dzəgunənə agyanə lagi gəɲwanə agyanə hara əɲja

(Luka 6.37-38,41-42)

¹ “Goonə lagi gəɲwanə agyanə hara əɲja, acii ga Əntaɲfə a lagi gəɲwanə agyanuunə noonə əsə.

² Aci ma ca, ka ləginə nə ci agyanuunə makə sətə lagyuunə agyanə hara əɲji noonə. Də kəɲutə gəlātuunə ka əɲja, də ci nə əɲjə a gəla koonə noonə əsə.

³ Ka mi saɲə cii kwa tsaamə uundzə kada agi ndzəkəɲu, ha bwasee ka rintə agiku naakwa?

⁴ Iitə saɲə mbeenəku ka banə ka ndzəkəɲu oo'i: ‘Taku kaa nya ɲgərəgi ka hə kada agiku’, yoo, wahənə da rintə agiku naakwa?

⁵ Hə əndə kərənə ka Əntaɲfə də bəra'i! Ma dānəkwa, ɲgərəgi rintətə agiku zəku'i. Ma dābā'əkii, ka neenə nə hə tahu tahu bahə ha ɲgiragi uundzə kada agi ndzəkəɲu.

⁶ “Goonə vii sətə malaabakii ka ədiinə, acii ga təya ənə ka laakətənə tuunə. Goonə kagi gəna goonə akəɲwacii dagəliinə, acii ga təya mama'əgi.”

Kədiimə, aləmə, dzamə makuva

(Luka 11.9-13)

⁷ “Kədiimə, ka viinə nə əɲji koonə sətə kədii unə. Aləmə, ka upaanə nuunə sətə alyuunə. Dzamə makuva, ka wunəginə nə əɲji koonə makuva.

⁸ Aci taa wu patə kədii, ka viinə nə Əntaɲfə ka ci. Taa wu patə ali əsə, ka upaanə nə ci səkii. Ka wunəginə nə əɲji ka əndətə dzii makuvə əsə.

6:29 6.29 1 Meem. 10. 6:30 6.30-31 14.31. 6:32 6.32 6.8. 6:33 6.33 1 Meem. 3.11-14; Jab. 37.4-5. 6:34 6.34 Shig. 16.4,19-20. 7:1 7.1 Yak. 4.11-12; 1 Koor. 4.5. 7:2 7.2 Mar. 4.24; Rooma 2.1; 14.10-12. 7:7 7.7 Irim. 29.12-14; Mat. 18.19; 21.22; Mar. 11.24; Yooh. 14.13-14; 15.7; 16.24; Yak. 1.5; 1 Yooh. 5.14-15.

⁹ Ngutə əndə sanə ahadoonə ca ngərə faara, ca vii ka uuzənaakii madə ləguyi ci buroodya?

¹⁰ Anii ka ngərənə nə ci rəhunə, ca vii ka ci, madə ləguyi ci hərəfina? Pooshi.

¹¹ Taa unə mənğərəkikinyinə maa, kə shii unə vii nnyuni uushi'inə ka manjeevənə goonə. Sakwa Dəsənuunə ətə dagyə fii, kə palee ci də vii nnyuni uushi'inə ka ənjitə kədii aciikii.

¹² Ma patənə nja sətə cuuna moo ənje a də koonə, damə ka tii ha'ə. Acii ci nə ginə nja *bariya da dzəgunənə nja anabinyinə."

Matya'u rəgwa

(Luka 13.24)

¹³ "Ngərəmə matya'u rəgwa, accii ma mabwanə rəgwa, aagi gunə ca dzə. Ngufə nə dzənə davə a rəgwa, lanə əsə nə ənji dzənə davə a rəgwa.

¹⁴ Amma, ma rəgwa nja upaa əpinə, tya'u ka shanə, dzawə nə dzənə davə a rəgwa. Ma ənjitə ca nə'u rəgwakii əsə, gi'u nə tii."

Ənfwə da pawaakii

(Luka 6.43-44)

¹⁵ "Nəhəmə noonə nə accii majirakinə nja anabinyinə: ma ci təya shi aabii unə, makə sətə ci furətsoofanyinə a geegi ka natii nə makə bagiinə, təya dzəgərə aagitii ka tsəbənə tə tii.

¹⁶ Ka shiinə nuunə tə tii dagi slənatii. Pooshi ənji ka slirəba pawə nja papawə a ənfwə dəhə uudə. Pooshi ənji ka slirəba pawə nja uudəvə a ənfwə kaaya əsə.

¹⁷ Maa nnyunikii nə ənfwə, nnyunikii poonəkii. Amma, madə bwayakii nə ənfwə, bwayakii poonəkii.

¹⁸ Pooshi nnyuni ənfwə ka poonə bwayakii. Ha'ə əsə, pooshi bwaya ənfwə ka poonə nnyunikii.

¹⁹ Taa ngutə ənfwə nəndə pooshi ka poonə nnyunikii, ka cisləginə nə ənji hisə, ənje a kəgərə aagi gunə.

²⁰ Də ha'ə, ka shiinə nuunə majirakinə nja anabinyinə dagi sətə cii təya slənə."

Wabənə nja Yeesu oo'i, "Mashiimə nyi tuunə"

(Luka 13.25-27)

²¹ "A shii unə, əntaa patənə nja ənjitə ca ba ka nyi "Ya'ə Slandana, Slandana' nə upaa dzənə aagi nwanjuunə nja dagyə, amma see ənjitə ca slənə sətə ci Daadə ətə dagyə a moo təya slənə.

²² Madə kə mbu'ya uusəra nja də gəjwanə, ənji lanə na ba ka nyi: 'Slandana, Slandana, kə waazii inə wabənə nja Əntanfə də ləməku. Də ləməku əsə lyaakagiinə ginaajinyinə lanə, ina də sə nja hurəshishinə lanə əsə.'

²³ Wata ma nii kya ba ka tii: 'Paa nyi sha shii tuunə, dzəgimə abiiki, məza ənja!' "

Misaali də ənji ghənə yi bəra'i

(Luka 6.47-49)

²⁴ "Də ha'ə taa wu patə fii wabənaaki, ca nə'utə, kə ndzaa ci makə macirə ənda ətə ghənyi yaakii anə pasla.

7:11 7.11 Yak. 1.17. **7:12 7.12** 5.17; Rooma 13.8-10; Gal. 5.14. **7:14 7.14** Slənə 14.22. **7:15** 7.15 Dzək. 13.2-4; Mat. 24.11,24; Slənə 20.29; 2 Koor. 11.13-15; 2 Piita 2.1; 1 Yooh. 4.1. **7:16** 7.16-18 12.33. **7:16 7.16** Yak. 3.12. **7:17 7.17** Gal. 5.19-23. **7:19 7.19** 3.10; Luka 3.9; Yooh. 15.2,6. **7:21 7.21** 6.10; 7.24-27; 21.28-31; Rooma 2.13; Yak. 1.22-25; 2.14-26. **7:23 7.23** 25.12; 2 Tim. 2.19. **7:24 7.24-27** 7.21.

²⁵ Kə njimə vəna, huyinə nə təhwanyinə, əgənə nə mədə də ngeerənə anə yikii. Amma pooshi uulii, acii agyanə pasla ghənyi ənji.

²⁶ Amma taa wu patə nə əndə fii wabəənaaki, amma, manə'utəmə ci, kə ndzaa ci makə maba nga ənda ətə ghənyi yaakii anə mandzənə.

²⁷ Kə njimə vəna, huyinə nə təhwanyinə, əgənə nə mədə də ngeerənə anə yikii. Wata ghəbə, ca uulagi, ma'inə a taasəənə, ca vyavinəgi dza'ə."

Baawəda nga Yeesu

²⁸ Makə uudəpaa Yeesu baaba uushi'iitsa, ənji patə, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə ka shaṇə nə makə sətə cii kəya dzəgunə ka tii.

²⁹ Acii də shiinaakii saakii jigunyi ci ka tii, əntaa makə sətə ci maliminatii a dzəgunə ka tii.

8

Mbədəpaanə nga Yeesu də əndə uyikuzəna (Mar. 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Makə jiməgərə Yeesu anə d'angəra, dabaala a dzə də nə'unə tə ci.

² Wata əndə uyikuzənə a shi, ca gərə'waanə akəṇwaciikii, əṅki ci ka ci, "Slandana, madfa ka luuvənə nə hə, ka mbeenə nə hə ka mbədəpaanə də nyi kaa nya shii ndzaanə malaabakii."

³ Wata Yeesu a tədapaa ciinəkii, ca təbətə tə ci, ca ba ka ci, "Awa, kə luuvə nyi. Mbəduu." Pii wata kə dzəgi uyikuzənətə ashi əndəta.

⁴ Yeesu a ba ka ci, əṅki ci, "Fatə nga'ə, kaa nya ba ka hə: Ga ha bapaa ka əndə sətə dīi shaṇə. Amma, ma d'ənəkwa, duu aa ha *limanə, ha baarii ka ci naaku na, ca tsaamətə taa iitə nə hə. Ma daba'əkii, ha dfa sataka makə sətə bii Muusa, kaa ənji patə a shii oo'i, kə mbə'i hə tanyi."

Mbədəpaanə nga Yeesu də lawarə nga gawə nga soojiinə (Luka 7.1-10)

⁵ Makə dzəgərə Yeesu aasəkə vəranə nga Kafarənahumə, wata gawə nga soojiinə nga ənji Rooma a əntsahə aabiikii, soojatə a kədii tsakənə tə ci,

⁶ əṅki ci, "Slandana, tə'i lawaraaki gwakə asii. Paa ci ka mbee ka wiinə acii agi d'anə nə bwanea tə ci laṇə laṇə."

⁷ Yeesu a ba ka ci, "Ka dzənə nə nyi ka mbədəpaanə də ci."

⁸ Wata gawə nga soojiitə a ba ka Yeesu, əṅki ci, "Slandana, mambu'umə nyi bahə dzənaaku aa haki aasii. Amma, madfa wabi hə rəṇwə dyanə, ka mbədənə nə lawaraaki.

⁹ Ma bii nyi ha'ə, acii nyi maa, tə'i gayinə akəṇwaciiki, tə'i soojiitə cii kya dfa ka tii gawuunə əsə. Ka mbeenə nə nyi ka banə ka əndə'i əndə: Duu aa hatə! wata ca palə. Nya ba ka əndə'i əndə: Shiwa! ca shi. Nya ba ka mavaaki: Slənuu sətə ha'ə! ca slənətə ha'ə."

¹⁰ Makə fii Yeesu wabəətsa, kə dīi ka ci ka sə nga hurəshishinə. Wata ca ba ka ənjitə ca nə'u tə ci, əṅki ci, "Tantanyinə cii kya ba koonə, taa ahada ənji *Isərayiila maa, paa nyi sha lapaa əndətə gi'i tə nyi makə nga əndəna.

¹¹ Wanyinə ka banə koonə, tə'i hara slikərənə laṇə na ma'ya da tsaanwə i da waka, təya dzə ka ndzaanə dasə ka hakii tii da i Ibərahiima, Isiyaaku da i Yakubu, təya zəmə əndzanə ka hakii agi ṇwanjuunə nga dagyə.

12 Amma, ma ənjitə dəbee ka tii nə ηwanjuunəkii, ka əjginə nə ənji tə tii aagi təkunə. Davə tuunətii, təya tsəbə linyinətii.”

13 Wata əjki Yeesu ka ηwanjwə nga soojiita, “Duu saaku aasii. Ma sətə vii hə goonğa, ka dfanə nə ənji ka hə.” Wata kə mbə'i lawarə nga soojatə agi saa'ita.

Mbədəpaanə nga Yeesu də ənji bwanea lanə

(Mar. 1.29-34; Luka 4.38-41)

14 Yoo, Yeesu a dzə aa ha Piita aasii. Ma gi ci, gwakə nə sərəhu nga Piita minəkii. Kə tsəfəgi shishinətə iza'u.

15 Makə nee ci ka ki ha'ə, wata ca təbətə ciinətə. Wata iza'unə nga shishinətə a əpigii. Miitə a madətə, kya gwanə ka da ka ci zəma.

16 Ma ətsə kulagərənə nga uusəra, kə kyaara ənji ka Yeesu ənji ginaaji lanə. Ca lyaakagi ginaajinyinə də wabənə tanə, ca mbədəpaa də hara ənji bwanea patə.

17 Ma dii ha'ə, kaa sətə bii *anabi Isaaya a ndzaa ka tantanyinə ətə bii ca, “Ci də naakii nə ηgərəgi ghatə ndzaanə gaamə jamə, ca luupaa taamə acii bwaneanyinə gaamə.”

Ənji banə oo'i, ka nə'unə nə tii tə Yeesu

(Luka 9.57-62)

18 Makə nee Yeesu ka lanənə nga dabaala abiikii, wata ca ba ka lyawarənaakii, “Tanəgyaamə aa tanəgi uunəva.”

19 Wata əndə'i maləmə a əntsahətə aabiikii, ca ba ka ci, “Maləma, taa aama gi hə patə ka nə'unə nə nyi tə hə.”

20 Yeesu a ba ka ci, “Ma gwahyanə, tə'i gu'unyinatii. Ha'ə nə əginyinə əsə, tə'i kuvənyinatii. Amma, ma nyi, *Uuzənə nga ənda, pooshi haaki bahə nga kapaa tanğalaki davə.”

21 Wata əndə'i əndə nə'unə tə ci a ba ka ci, “Slandana, taku kaa nya dzə ka ηgədəgi tə daadə zəku'i.”

22 Yeesu a ba ka ci, “Nyi'wawə tə nyi. Wa maməətə ənjə a ηgədə maməətə ənjatii.”

Dədəkənə nga mandalə məfa

(Mar. 4.35-41; Luka 8.22-25)

23 Wata Yeesu a ndərəvə aasəkə kumbawala, lyawarənaakii a ndərəvə atsakii.

24 Pii wata mandalə məfə a ndzanə kyanə anə uunəva də ηgeerənə, gi'u mbərə'i kaa kumbawalə a lipəgərə saakii. Amma, ma Yeesu, ka ηjunyinə nə ci saakii.

25 Wata lyawarənaakii a əntsahətə aabiikii, təya madfee ka ci, əjki tii ka ci, “Ya'ə Slandana, luupaa taamə! Wanaamə ka zanə!”

26 Wata ca ba ka tii, “Aci mi ηgwalyuunə ha'ə kwa? Matəkii nə vii goonğa goonə!” Wata ca madətə, ca la ηguruunə ka mədətə da ka ma'iita. Wata shakətə təya ənəgi, təya dədəkə kyakya'ə.

27 Tii patə, kə dii ka tii ka sə nga hurəshishinə. Təya ba ahadatii: “Tsarə nga ηgutə əndə ənə kwa? Taa mədə da uunəvə maa, agi fanə nə tii tə ci.”

Mbədəpaanə nga Yeesu də ənji ginaaji bəra'i

(Mar. 5.1-20; Luka 8.26-39)

²⁸ Yoo, kə mbu'i Yeesu aanə hanyinə nga Gadara atanəgi uunəva. Wata ənji bəra'i a shigi ahada gu'u ənja, ənji ginaaji nə tii. Pooshi ənji ka wiinə davə a rəgwa, acii sə nga ngwalənə nə tii ka shaŋə. Təya lapaa tə Yeesu,

²⁹ pii wata təya wagi vurənə, əŋki tii, "Ya'ə *Uuzənə nga Əntanfə, mi cii kwa alə ashiinə kwa? Kə shi hə ka cibənə diinə zəku'i, taabu'u mbu'yanə saa'i kwa?"

³⁰ Ma davə kədəhə gi'u, tə'i gəranə nga dagəliinə ca zəmə.

³¹ Wata ginaajinyiitə a kədii acii Yeesu, təya ba, "Madə kə lakəgi hə tiinə, bwasee keenə, ina dzəgərə aashi dagəliita."

³² Əŋki Yeesu ka tii, "Paləmə!" Wata təya shigi ashi ənjita, təya palə, təya dzəgərə aashi dagəliita. Patənə nga dagəliinəkii, təya huyi, təya kwaalagərə aagi ma'inə, təya zagi dza'ə.

³³ Wata magəriinə a huyi aasəkə vəranə, təya dzə ka ba patənə nga sətə slənyi da sətə dīi tə ənji ginaajita.

³⁴ Pii wata patənə nga vəranəkii, kə shigi tii ka guŋunə da Yeesu. Makə nee tii ka ci, wata təya kədii aciikii kaa ca madəgi ka tii anə hanyinatii.

9

Mbədəpaanə nga Yeesu də mahurəməsə ənda (Mar. 2.1-12; Luka 5.17-26)

¹ Wata Yeesu a ndərəvə aasəkə kumbawalə, ca tanəgi uunəva, ca ənə saakii aa hakii aa vərə.

² Hara ənjə a kira ka ci əndə'i mahurəməsə əndə pərəbə asəkə ədzaakii. Makə nee Yeesu ka gi'inatii tə ci, wata ca ba ka mahurəməsə əndəta, "Uuzənaaki, tsakuu də gazhi'waanə! Kə upaa hə tifyaginə nga 'waslyakəənaaku."

³ Makə fii *maliminə nga bariya ha'ə, wata təya ndzanə wabənə agi hiimatii, təya ba, "Ma əndətsa, kə geegi ci ka naakii nə makə Əntanfə."

⁴ Asee, kə shii Yeesu sətə ci təya hiima a ədzəmətii patə. Əŋki ci ka tii, "Ka mi də tsarə nga bwaya hiimatsə a ədzəmuunə ha'ə kwa?"

⁵ Ngutə palee də ngufənə saŋa? Gədə banə ka ci oo'i, kə upaa hə tifyaginə nga 'waslyakəənaaku nii, anii gədə banə ka ci, maduu, wiiwa?

⁶ Amma takumə kaa nya baarii koonə oo'i, ma nyi Uuzənə nga ənda, tə'i nyi da baawəda nga tifyagi 'waslyakəənə nga ənji ganə a duuniya." Wata Yeesu a ba ka mahurəməsə əndəta, "Madətə, ngəruu ədzaaku, ha palə saaku aasii."

⁷ Əndətə a madətə, ca palə saakii aasii.

⁸ Makə nee ənji ha'ə, kə ngwali tii, wata təya dəla də Əntanfə putə nga vii tsarə nga baawəfatsə ka ənja.

'Wanə nga Yeesu tə Mata (Mar. 2.13-17; Luka 5.27-32)

⁹ Yoo, Yeesu a madə, ca palə. Wata ca lapaa tə əndə luu tsəka ətə dīi ləməkii Mata, ci dasə asəkə kuvə nga slənaakii. Əŋki Yeesu ka ci, "Shiwa atsaki." Wata hatse Mata a madətə, ca nə'u tə ci.

¹⁰ Wata Yeesu a dzə ka zəmənə aa ha Mata aasii. Ma ca zəmə, kə shi hara ənji luu tsəkə lanə da hara ma'waslyakə ənji lanə, təya ndzaa ka hakii tii da i Yeesu da lyawarənaakii ka zəmənə.

11 Neenə nga *Farisanyinə ha'ə, wata tɔya lɔgwa ama *lyawarənə nga Yeesu, ɛŋki tii, “Mi sanɔ dɔii ci malɔmɔ goonɔ a zɔmɔ da ɛnji luu tsɔka da i hara ma'waslyakɔ ɛnji ɛsa?”

12 Asee, kɔ fii Yeesu tɔya ba ha'ə. Wata ɛŋki ci ka tii, “Pooshi mandandanɔ ɛnji ka alɔ kuzɔka, see ɛnji bwanea.

13 See a shii unɔ taa mi ci malaaba lɔkalɔkatɔ a moo banɔ zɔku'i ɛtɔ bii ɛntanɔfɔ tuu'ina, 'Nɔhɔ tɔgunuunɔ nga ɛnji mwayi nyi, ɛntaa dɔa ka nyi sataka dɔ daba.' Acii ha'ə, ma shi nyi aasɔkɔ duuniya, ka 'waa'wanɔ tɔ ma'waslyakɔ ɛnji aabiiki, ɛntaa kaa nya 'wa tɔ ɛnjitɔ ca slɔnɔ uushi dɔ rɔgwakii.”

Lɔgwanɔ agyanɔ suumaya
(Mar. 2.18-22; Luka 5.33-39)

14 Ma daba'ɔkii, kɔ shi *lyawarənə nga Yoohana aabii Yeesu, tɔya lɔgwa ka ci, ɛŋki tii, “Ya makɔ agi dɔanɔ niinɔ suumaya, inɔ da i Farisanyinɔ, mi sanɔ dɔii pooshi lyawarɔnaaku ka dɔa suumaya?”

15 Yeesu a ɛnigi ka tii dɔ wabɔnɔ agyanɔ naakii nɔ, ɛŋki ci, “Yaci tɔ'i guviinɔ nga dagwa madanɔ ɛtɔ bii ci ka tii da mɔhuraakɔya, madɔ kɔ gi tii ka luu madanɔkɔya, ka ndzaanɔ nɔ tii dɔ mabɔzɔsɔkɔ abii dagwa madanɔ kwa? Pooshi! Amma kadɔ nɔ uusɔra mbu'ya ɛtɔ nɔ ɛnjɔ a ngɔrɔgi dagwa madanɔ abitii, saa'ikii nɔ tɔya dɔa suumaya.

16 “Pooshi ɛndɔ ka mbakɔ iirɔ kɔjeerɔnɔ dɔ kurakii, acii ka mushataginɔ nɔ iirɔ kɔjeerɔnɔ saakii, ca bwasee ka kurakii, ca tsakɔ dɔanɔ bwanɔ.

17 “Pooshi ɛndɔ ɛsɔ ka ciirɔ kura ma'i inaba aasɔkɔ iirɔ mbuurɔ kuvɔ'unɔ. Madɔ kɔ dɔii ha'ə, ka taginɔ nɔ mbuurɔ kuvɔ'unɔkii acii ɛbunɔ nga ma'i inaba. Wata inaba a ɔjagi saakii, mbuurɔ kuvɔ'unɔ a saawagi ɛsɔ. Amma aasɔkɔ kura mbuurɔ kuvɔ'unɔ ciirɔnɔ ɛnji kura ma'i inaba, tɔya ndzaa satii mbɔrɔ mbɔrɔ.”

Uuzɔnɔ nga Jayirusɔ ba'a miitɔ tɔbɔtɔ kɔjeerɔnɔ nga Yeesu
(Mar. 5.21-43; Luka 8.40-56)

18 Ma Yeesu agi wabɔnɔ ka ɛnja, wata ɛndɔ'i gawɔ nga *Yahudiinɔ a shi aabiikii, ca gɔrɔ'waanɔ akɔŋwaciikii, ca ba ka ci, “Kɔ ɛntɔgi uuzɔnaaki ɛndzɔ'i, amma, shiwa kwadzaanɔwɔ, kaa ha dzɔ ka kavɔ ciinɔ agyanɔtɔ, kya ɛnɔ ka upaa ɛpinɔ.”

19 Makɔ fii Yeesu ha'ə, wata ca madɔtɔ, ca nɔ'u tɔ ci. Lyawarɔnaakii a palɔ atsakii.

20 Ma dava, tɔ'i ɛndɔ'i minɔ cifɛe bwanea ka ki fɔzɔ pu'u aji bɔra'i. Uushi'inɔ nja dɔa tɔ ki. Wata kya ɛntsahɔtɔ daba'ə Yeesu, kya tɔbɔtɔ kɔjeerɔnaakii,

21 kya dzɔ dɔ hiimanɔ agi hanɔkalatɔ tuu'inɔ, “Madɔ kɔ tɔbɔtɔ nyi taa wata kɔjeerɔnaakii, ka mbɔdɔnɔ nɔ nyi.”

22 Wata Yeesu a zɔ'ugi, ca nee ka ki, ca ba ka ki, “Uuzɔnaaki, tsakuu dɔa gazhi'waanɔ! Kɔ mbɔ'i hɔ putɔ nga gi'inaaku tɔ nyi.” Shiku ha'ə, wata kɔ mbɔ'i miita.

23 Makɔ mbu'i Yeesu aa ha gawɔta, ca dɔmɔgɔrɔ aa hakii aasii, ca lapaa ɛnji tuu wa da ɛnji lanɔ, tɔya ngɔɔrɔ ma.

24 Wata ca ba, “Dɔmɔgimɔ patɔ aa mayi! Acii ɛntaa ɛntɔnɔ ɛŋki uundzɔ rɔmɔtsa, amma ŋunyinɔ cifɔ ki.” Wata tɔya ŋusɔgi tɔ ci.

9:13 9.13 Hoos. 6.6; Mat. 12.7; Luka 19.10. 9:14 9.14 6.16-17; 11.18-19; Luka 7.33-34. 9:15 9.15 22.2; 25.10; Yooh. 2.1-12; 3.29; Sɛniinɔ 19.7. 9:20 9.20 Leew. 15.25-27; Mat. 14.36; Mar. 5.27; 6.56; Luka 6.19; 8.44. 9:22 9.22 8.13; Mar. 5.34; 10.52; Luka 7.50; 8.48; 17.19; 18.42; Slɔnɔ 3.16. 9:24 9.24 Yooh. 11.11-13.

²⁵ Amma, pii makə səbagi ənji tə dabaala aa mayi, wata Yeesu a dəməgərə aabii mantə uuzəeta, ca kəsə tə ki ka ciinətə, wata hatsə kya madətə.

²⁶ Kə huwugi habarakii taa dama patə anə hanyinəkii.

Mbədəpaanə nga Yeesu də muurəfinə bəra'i

²⁷ Yoo, Yeesu a madə gatə, ca palə. Wata muurəfinə bəra'i a dzə də nə'unə tə ci, təya madee ka uuratii, təya dzə də banə, "Jijinə nga *Dawuda, nəhuu təgunuunə geenə!"

²⁸ Makə dzəgərə Yeesu aasəkə ya, wata muurəfiitə bəra'i a dzə aabiikii, ca ba ka tii, "Kə gi'yuunə tə nyi oo'i, ka mbeenə nə nyi ka mbədəpaanə duunə kwa?" Əŋki tii, "Awa, ka mbeenə nə hə, 'ya'ə Slandana."

²⁹ Wata Yeesu a təbətə ginətii, ca ba, "Makə sətə gi'yuunə tə nyi, wa ca dfa ha'ə."

³⁰ Ginətii a wunəgi. Ca dzaləpaa tə tii oo'i, ga təya bapaa habarakii taa ka wu.

³¹ Amma, makə pyalə tii satii, təya dzə ka ənsləpaa habarakii anə hanyinəkii patə.

Mbədəpaanə nga Yeesu də kadəguləma

³² Ma ənjitə a palə satii, wata hara ənjə a kira ka Yeesu əndə'i kadəguləma. Ma ca, paa ci ka mbee ka wabənə, acii tə'i ginaaji ashikii

³³ Amma Yeesu a lyakagi ginaajitə anə əndəta, pii wata əndətə a wabə. Kə dfi ka sə nga hurəshishinə ka ənji patə, təya ba, "Pooshi uushi sha dfi ha'ə makə ətsa anə hanyinə nga *Isərayiila shaŋə."

³⁴ Farisanyinə a ba natii, əŋki tii, "Nwanjwə nga ginaajinyinə vii ka ci baawəda nga lyaakagi də ginaajinyinə."

Nəhənə nga Yeesu tə təgunuunə nga ənja

³⁵ Yoo, kə giigi Yeesu aasəkə patənə nga madiigərə vəranyinə da uuji vəranyinə, ca dzəgunə asəkə *kuvə də'wanyinə, ca waaza Nnyuni Habara agyanə *nywanjuunə nga Əntanfə, ca mbədəpaa də taa ngutə tsarə nga bwaneanyinə.

³⁶ Makə nee ci ka dabaala, kə nyihə ci təgunuunatii, acii wata shitə nə tii ha'ə, makə bagiinə yadə magəra. Pooshi əndə tsakənə tə tii.

³⁷ Wata ca ba ka lyawarənaakii, əŋki ci, "Lanə nə slənə cifanə, amma gi'u nə ənji slənəkii.

³⁸ Acii ha'ə, dfa mə də'wa ka Slanda ra, kaa ca tsakə sləkeenə ka ənji slənə, təya shi ka slənə cifanə."

10

**Lyawarənə nga Yeesu pu'u aji bəra'i*

(Mar. 3.13-19; Luka 6.12-26)

¹ Ma daba'əkii, wata Yeesu a 'waa'watə lyawarənaakii pu'u aji bəra'i, ca vii ka tii baawəda nga lyaakagi də ginaajinyinə, təya mbədəpaa də taa ngutə tsarə nga bwanea əsə.

² Wiinə ləmənyinə nga masləkee ənji pu'u aji bəra'i: nga 'watəginə ci nə Simoonə ətə ci ənjə a 'wa Piita tii da ndzəkəŋuci waatoo Andərawəsə;

i Yakubu tii da ndzəkənuci waatoo Yoohana, manjeevənə nga Zabadiya nə tii;

³ Filibusə da Barətalawusə; Tooma da Mata əndə luu tsəka; Yakubu uuzənə nga Haləfa da Tadawusə;

⁴ Simoonə əndə moo dimwaanə nga hanyinaakii da Yahuda Isəkariyootə. Ma uudəpaa ba'a, ci vii tə Yeesu aacii ənja.

*Sləkeenə nga Yeesu ka lyawarənaakii ka waazanə
(Mar. 6.7-13; Luka 9.1-6)*

⁵ Ma lyawariitə pu'u aji bəra'i nga Yeesu, kə sləkee ci ka tii də banə oo'i, "Goonə dzə aanə hanyinə nga harii slikərənə taa aasəkə vəranyinə nga *Samariya.

⁶ Amma aa ha ənji *Isərayiila dzənuunə, acii makə maza bagiinə nə tii.

⁷ Dəmə ka waazanə, una ba: 'Kədəhə nə Əntənfə ka dfa ηwanjuunaakii.'

⁸ Mbədəpaamə də ənji bwanea, una madəe ka maməətə ənja, una mbədəpaa də ənji uyikuzəna, una laakəgi ginaajinyinə. Də zabə liwuunə, viimə də zabə əsə.

⁹ Goonə dzə da i kwaba a lipoonə.

¹⁰ Goonə dzə da i mbuurə, una dzə ka jahəngala, goonə ηgərəənə əndə'i kəjeerənə, goonə ηgərəənə əndə'i bibinə, taa zala wiigi'inə, goonə ηgərəvə aacii unə. Acii ma əndə sləna, kə dəbee ənjə a vii ka ci zəmaakii.

¹¹ Madfa kə lapaa unə vəranə, dzəgərəmə aasəkəkii, una alə əndətə ca moo luunə tuunə, una ndzaanə gakii, see saa'itə nuuna bwasee ka vəranəkii.

¹² Tada ηgutə yi gimuunə aa dəvə patə, ma banuunə nga təkəηwanə: 'A ndzaa unə da jamənə.'

¹³ Madfa kə liwə slanji yikii tuunə, wa ndzaanə jamə ətə bii unə a ndzaa davə asii. Amma, madfa maluumə tii tuunə, yoo, ηgərəənəmə jamənə goonə.

¹⁴ Madfa pooshi ənji liwə tuunə taa fii wabəətə gi a moonə, shigimə sə goonə davə asii taa asəkə vəranəkii, una gwa'agi bərabərə nga hakii a səduunə. Ci na baarii oo'i, madfamə tii nga'ə.

¹⁵ Tantanyinə cii kya ba koonə: ma uusəra nga dfa gəηwanə, kadə nə gəηwanə nga ənji vəranəkii a palee ka nga ənji *Sadooma da nga ənji *Gwamoora də iza'unə."

*Cibətə nə *lyawarənə nga Yeesu a sa
(Mar. 13.9-13; Luka 21.12-17)*

¹⁶ "Fatəmə, wanyinə ka sləkeenə koonə makə sətə ci bagiinə a dzəgərə aagi furətsoofanyinə. Acii, see a ndzaa unə macicirəkii,* una ndzaa yadə saaweenə ka uushi'inə makə kurəkutiinə.

¹⁷ Nəhəmə noonə na, acii tə'i ənji na kəəsə tuunə, təya kərə aakəηwacii gəηwanə, təya fəslə tuunə asəkə *kuvə də'wanyinə.

10:2 10.2-4 Yooh. 1.40-44; Slənə 1.13. **10:5 10.5-15** Luka 10.4-12. **10:5 10.5** Luka 10.33. **10:6 10.6** Irim. 50.6; Mat. 15.24; Slənə 13.46. **10:7 10.7** 4.17. **10:10 10.10** 1 Koor. 9.14; 1 Tim. 5.18. **10:13 10.13** Luka 2.14. **10:14 10.14** Slənə 13.51. **10:15 10.15** 'Wat. 18.20; 19.1-29; Mat. 11.24. * **10:16 10.16** Ma asəkə hara zhi'eenə, tə'i 'macicirəkii makə rəhunyinə.' Ma ahada ənji Gudə, zhiina palee də cicirənə. **10:16 10.16** Luka 10.3. **10:17 10.17-22** 24.9-14; Mar. 13.9-13; Luka 21.12-19; Yooh. 16.1-4. **10:17 10.17** Slənə 5.40; 2 Koor. 11.24.

¹⁸ Ka kørənə nə ənji tuunə aakəŋwacii meeminə putə ŋga nə'unə goonə tə nyi. Ka danə nə ətsə ha'ə koonə shii mbee ka ba Njunyi Habara ka tii da ka ənjitə əntaa Yahudiinə.

¹⁹ Madə kə kirə tii tuunə aakəŋwacii gəŋwanə, goonə ənvutə noonə nə ka buurənə agyanə makə sətə nuuna wabə taa sətə nuuna dzə ka banə ka tii. Acii madə kə mbu'i saa'ikii, ka shiinə nuunə sətə nuuna ba.

²⁰ Acii ma sətə nuuna ba, əntaa noonə, amma daciai Ma'yanə ŋga Dəsənuunə na shi. Ci na wabə da moonə.

²¹ “Kadə nə ndzəkəŋunə a ŋgərə tə ndzəkəŋuci, ca vii ka bələginə. Dəsənə manjeevənə əsə, ka danə nə tii ha'ə. Ha'ə danə nə manjeevənə əsə, ka viinə nə tii tə mapoo tə tii ka bələginə.

²² Taa wu patə, kadə nii kəya ushapaa tuunə putə ŋga nə'unə goonə tə nyi. Amma taa wu patə sə'watə cibənyinəkii ca'ə ka muudinə, ka upaanə nə ci luupaanə.

²³ Madə kə cibee ənji koonə asəkə əndə'i vəranə, huyimə sə goonə ka əndə'i. Acii tantanyinə cii kya ba koonə: pooshi unə ka uudəpaa gəŋutəgi də vərənyinə ŋga *Isərayiila patə, taabu'u shinaaki, nyi *Uuzənə ŋga Ənda.

²⁴ “Pooshi lawarə ka paleenə ka maləmaakii də məghərəvənə. Ha'ə nə mava əsə, paa ci ka paleenə ka slandanəkii.

²⁵ Kə mbu'i ha'ə kaa lawarə a ndzaa mbərə mbərə tii da maləmaakii. Ha'ə nə mava əsə, ca ndzaa mbərə mbərə tii da slandanəkii. Madə kə 'wii ənji tə slanda yi də Byaləzabulə,† ləmətə palee də bwaya bwayaanə 'wanə ənji də ənji yaakii.”

Goona ŋgwələ ənda (Luka 12.2-7)

²⁶ “Acii ha'ə, goona ŋgwələ ənja. Taa mi patə nəndə ma'umbeekii, kadə na shigi agyə. Taa mi patə nə sətə pooshi ənji shii, kadə nə ənjə a shii.

²⁷ Ma sənə cii kya ba koonə ka təkutəkunə, bagimə ka macamə ha. Ma sətə bavə ənji koonə aa limuunə də matatahinə, baabagimə paŋgəraŋə paŋgəraŋə ka ənja.

²⁸ Goona ŋgwələ acii ənja. Acii wata tə ba shishinə mbeenə nə tii ka bələginə, amma, paa tii ka mbeenə ka bələgi əpinə. Amma ŋgwələmə tə Əntaŋfə. Ci nə əndə da baawəda ŋga zamaginə də ba shishinə patə da əpinə agi gunə.

²⁹ Əntaa bəra'i ci ənjə a vii əginyinə ka kwaba rəŋwə kwa? Amma patə da ha'ə, pooshi taa rəŋwə agitii ca əntə, yadə luuvənə ŋga Əntaŋfə Dəsənuunə.

³⁰ Taa shiŋkinə ŋga nuunə maa, mabaanakii patə acii Əntaŋfə.

³¹ Acii ha'ə, goona ŋgwələ, kə palee unə ka əginyinə patə də məghərəvənə.”

Seedanə tə Yeesu (Luka 12.8-9)

³² “Madə kə bagi əndə paŋgəraŋə akəŋwacii ənji oo'i, naaki nə ci, nyi maa, ka banə nə nyi paŋgəraŋə akəŋwacii Daadə dadagyə oo'i, naaki nə ci.

10:18 10.18 Slənə 24.1-26. **10:19 10.19-20** Luka 12.11-12. **10:21 10.21** Mika 7.6; Mat. 10.35; Luka 12.52-53. **10:22 10.22** 5.11; Yooh. 15.18. **10:23 10.23** 16.28; Slənə 8.1. **10:24 10.24-25** Luka 6.40; Yooh. 13.16; 15.20. † **10:25 10.25** Ma Byaləzabulə, əndə'i ləmə ŋga *Seetanə. **10:25 10.25** 9.34. **10:26 10.26** Mar. 4.22; Luka 8.17. **10:28 10.28** Ibər. 10.31. **10:30 10.30** Luka 21.18. **10:32 10.32** Səniinə 3.5.

³³ Amma, ma əndətə kaaree ka nyi akəŋwacii ənja, nyi maa, ka kaareenə nə nyi ka ci akəŋwacii Daadə dadagyə.”

Kira təkəshinə ŋga Yeesu aagi duuniya
(Luka 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ “Goonə nəhə noonə makə jamənə shi nyi ka kiranə aasəkə duuniya. Aa'a, əntaa jamənə kira nyi, panə kira nyi.

³⁵ Ma shi nyi, ka mbəzeenə ka uuji ŋguyirənə da dəsənətii, uuji makinə da məsənətii, madanə da sərəhwatə əsə.

³⁶ Ənjitə asəkə yi rəŋwə na ndzaanə ka ənji daawaanə ŋga natii na.

³⁷ “Taa wu patə uu'i tə dii tafa tə məci palee ka nyi, mambu'umə ci bahə ndzaanə ka lawaraaki. Taa wu patə uu'i tə uundzə ŋguraakii taa uncitə minaakii palee ka nyi, mambu'umə ci bahə ndzaanə ka lawaraaki.

³⁸ Ma əndətə pooshi ŋgirə ənfwaakii ŋga gwa'avənə tə ci aashikii, ca nə'u də nyi, mambu'umə ci bahə ndzaanə ka lawaraaki.

³⁹ Tafa wu patə dii gazhi'waanə ŋga luupaa əpinaakii, zamaginə cii kəya zamagi ətsa. Amma, tafa wu patə zamagi də əpinaakii putə ŋga nə'unə tə nyi, ka upaanə nə ci bwatyakii.”

Slənə ŋga shikwa
(Mar. 9.41)

⁴⁰ “Taa wu patə liwə tuunə, tə nyi liwə ci ətsa. Taa wu patə liwə tə nyi əsə, tə əndətə sləkee ka nyi liwə ci ətsa.

⁴¹ Taa wu patə liwə tə *anabi ŋga Əntəŋfə acii dii ci ka anabi ŋga Əntəŋfə, ka upaanə nə əndəkii shikwa makə sətə ci anabi a upaa. Ha'ə əsə, taa wu patə liwə ŋunyi ənda acii dii ci ka ŋunyi ənda, ka upaanə nə ci shikwa makə ŋga ŋunyi ənda.

⁴² Tantanyinə cii kya ba koonə: taa wu patə ndii ma'inə taa ka moodəba'a agi ənji nə'unə tə nyi acii dii ci ka lawaraaki, ka upaanə nə ci shikwakii.”

11

Wabənə ŋga Yeesu agyanə Yoohana
(Luka 7.18-35)

¹ Makə uudəpaa Yeesu baabagi wabəətsə ka lyawarənaakii pu'u aji bəra'i, wata ca madə gatə, ca palə ka dzəgunənə da waazanə asəkə makədəhə vəranyinə.

² Ma Yoohana, əndə d'a bapətisəma, mapa'əkii nə ci a furəshina. Makə fii ci uushi'iitə ci *Aləmasiihu a d'aada, wata ca sləkee ka hara lyawarənaakii aabiikii.

³ Təya dzə aabiikii, uu'i tii ka ci, “Ma bii Yoohana kwaa, hə nə əndətə na shi nii, anii a gəreenə əndə'i əndə pama?”

⁴ Yeesu a ba ka tii, “Ənəmə, una dzə ka banə ka Yoohana sənə cuuna fa da sənə cuuna nee.

⁵ Waatoo, agi wuunənə nə ginə ŋga muurəfinə, agi wiinə nə mahurəməsə ənja, ənji uyikuzənə əsə, agi mbəədənə nə tii. Agi wuunənə nə liminə ŋga kadəguləminə, agi madəeenə nə ənji ka maməətə ənja, agi waazanə nə ənji ŋunyi Habara ka maaghiinə əsə.

⁶ Tə'i barəkaanə ashi əndətə pooshi na unee ka nə'unə tə nyi.”

10:33 10.33 Mar. 8.38; Luka 9.26; 2 Tim. 2.12. **10:34 10.34** Luka 2.14. **10:35 10.35-36** Mika 7.6. **10:35 10.35** 10.21; 24.10; Mar. 13.12; Luka 21.16. **10:37 10.37** Dzək. 13.7-10; 33.9; Mat. 19.29; Mar. 10.29; Luka 18.29. **10:38 10.38-39** 16.24-25; Mar. 8.34-35; Luka 9.23-24; Yooh. 12.25-26. **10:40 10.40** 18.5; Mar. 9.37; Luka 9.48; Yooh. 13.20; Gal. 4.14. **11:1 11.1** 7.28. **11:2 11.2** 14.3. **11:3 11.3** Yooh. 1.15,27; 3.31; 11.27. **11:5 11.5** Isaa. 35.5-6; 26.19; 61.1; Luka 4.18.

7 Ma saa'itè *lyawarèné nga Yoohana a palè satii, Yeesu a ndzanè wabèné ka dabaala agyanè Yoohana, ènki ci, "Ya saa'itè gyuunè aabii Yoohana aagi bilina, mi sanè mwayi unè neena? Kuzèné ètè ca ba'agi agi mèdè kwa?"

8 Aa mi sanè gyuunè ka caamana? Ka caama èndètè ngii dagwa kèjeerèné kwa? Ma ènjitè ca nga tsarè kèjeerèné ha'è, agi ènji nga nwanjwè nè tii.

9 Bamè ka nyi: mi gyuunè ka caamanè kwa? *Anabi gyuunè ka caamanè kwa? Ha'è tanyi, sètè palee ka anabi gyuunè ka caamanè.

10 Aci ci nè èndètè wabi malaaba lèkalèkatè agyanèkii. Ma bii Èntanfè:

'Wanyinè ka slèkeenè ka maslèkee èndaaki,
kaa ca ta ka hè kèjwanè,
ca hadatègi ka hè dè rægwa, taabu'u nii kwa dzè.' "

11 Yeesu a tsakè banè, ènki ci, "Tantanyinè cii kya ba koonè: ma Yoohana èndè dè bapètisèma, pooshi ènji sha pwayi èndè ganè a duuniya ètè palee ka ci. Amma, ma èndètè palee dè uundzuundzuunè agi nwanjuunè nga dagyè, kè palee ci ka Yoohana.

12 'Watèginè ka zamana nga Yoohana ca'è mbu'ya ka èndzè'i, ha'è nè nwanjuunè nga dagyè agi paka'è dè purètè hanjaliinè. Agi dè gazhi'waanè nga saawèné nè tii.

13 Patèné nga anabiinè da bariya nga Muusa, kè dè tii anabaakwaanè ha'è mbu'ya zamana nga Yoohana.

14 Madè nga'è koonè nè luuvèné, ma Yoohana, ci nè *Iliya ètè bii malaaba lèkalèkatè agyanèkii oo'i, ka shinè nè ci.

15 Ma èndètè da liminè nga fanè, wa ca fa.

16 "Amma, dè mi sanè mbèrè mbèrètèginèki dè ènji nga zamanana? Makè manjeevèné tèya buurè asèkè luuma nè tii, tèya 'waa'wa hara manjeevèné makè tii,

17 tèya ba: 'Kè ègiinè koonè uufalèma; pooshi unè ujè. Kè kii inè koonè wanyanè nga wa, amma, matuumuunè.'

18 Ma bii nyi ha'è, acii makè shi Yoohana, kè dè tii ci suumaya, paa ci nja sa ma'i inaba. Taa wu patè, kè bii ci: 'Èndè gu'wè nè ci!'

19 Amma makè shi nyi naaki, nyi *Uuzèné nga ènda, agi adèné nè nyi zèma, nya sa ma'i inaba. Kè bii ènji ka nyi: 'Tsaamèmé tè èndètsa! Bwanjara nè ci, masa ma'i inabi, guva nga ènji luu tsèka da hara ma'waslyakè ènji nè ci!' Patè da ha'è, ma hiima nga Èntanfè, agi neenè nè ènji ka tantanyinèkii dègi slènaakii."

*Wazèné nga Yeesu ka vèranyiitè maviimè goonja ka ci
(Luka 10.13-15)*

20 Ma vèranyiitè dè tii Yeesu sè nga hurèshishinè lanè asèkètii, pooshi tii unee ka dè 'waslyakèné. Wata Yeesu a ndzanè wazèné ka tii.

21 Ca ba, "Kè dè tii anuunè, ènji Koorazinè, kè dè tii anuunè, ènji Batèsayida! Aci maci ma sè nga hurèshishiitè dè adè tii asèkè vèranyiitè sè goonè, dè Tiira da dè Sidoonè dè tii, kada kè ngaangii tii dègèjinyinè, tèya ndzaanè agi èntèdfaka ka baariinè oo'i, kè baa tii ka Èntanfè. *

22 Amma, wanyinè ka banè koonè: ma uusera nga dè gèjwanè, kadè nè gèjwanè goonè a palee ka nga ènji Tiira da nga ènji Sidoonè dè iza'unè.

11:10 11.10 Mal. 3.1; Shig. 23.20; Mar. 1.2; Luka 1.76. 11:14 11.14 1 Meem. 17.1; Mal. 3.23; Mat. 17.12-13; Mar. 9.13. 11:15 11.15 13.9,43; Mar. 4.9,23; 7.16; Luka 8.8; 14.35. 11:18 11.18-19 9.14; Mar. 2.18; Luka 5.33. 11:19 11.19 9.10; 11.2. * 11:21 11.21 Tiira da Sidoonè: Isaa. 23.1-16.

²³ Ya unə, ənji Kafarənahumə, ma nuunə ka banə saɲa, kadə ndərənə nuunə aadəgyə kwa? Pooshi unə ka ndərənə. Aagi gutə sunwə kagərə nə ənji tuunə! Acii maci ma sə nga hurəshishiitə dīi ənji koonə, ka ənji *Sadooma dīi ənji, kadə ma'ə vəranəkii ca'ə ənshinə.

²⁴ Amma, wanyinə ka banə koonə: ma uusəra nga dā gəɲwanə, gədə təgunuunə nga ənji hanyinə nga Sadooma nə Əntanfə a nee acii noonə.”

Dzənə aabii Yeesu ka upaa əpisəka
(Luka 10.21-22)

²⁵ Ma ka ətə saa'i, wata Yeesu a ba, “Ya'ə Daada, Slandanə nga dadagya da nga duuniya, kə kuyirii nyi tə hə, acii ma sətə hiwee hə acii ənjitə shii uushi'inə da ənji hiima, kə baarəgi hə ka ənji saakii.

²⁶ Ha'ə dīi, Daadə, acii ha'ə makə ətsə kadəesəkə ka hə.”

²⁷ Wata əŋki ci ka ənja, “Patənə nga uushi'inə, aaciiki ba'avə Daadə. Pooshi əndə shii tə nyi, madaamə Daadə. Ha'ə əsə nə Daadə, pooshi əndə shii tə ci, madaamə nyi da ənjitə ta'i nyi kaa nya baariigi ka tii tə ci.

²⁸ Shoomə aabiiki, unə ənə zhaarə acii mazəzəkə kərənə, kaa nya vii koonə əpisəka.

²⁹ Luumə dzəgunənaaki, una nə'u dərəpaaki. Acii pu'u nə səkəki. Paa nyi ka ka uushi aa səkəki. Ka upaanə nuunə əpisəka.

³⁰ Acii ma dzəgunənaaki ənə cii kya vii koonə, ɲgufə. Ma kərəənə cii kya kaanə koonə əsə, katsatsa'ə.”

12

*Ləgwanə agyanə *uusəra nga əpisəka*
(Mar. 2.23-28; Luka 6.1-5)

¹ Ma ka ətə saa'i, Yeesu a pitəgi da səkərə, waatoo rə nga aləkamaara. Ma uusərakii, uusərə nga əpisəka. Ma lyawarənaakii, kə dīi madəfənə tə tii. Wata təya dzə də biyyiinə aləkamaara, təya tsəbə.

² Makə nee *Farisanyinə ka tii, wata təya ba ka Yeesu, “Tsaamuu! Watiitə lyawarənaaku ka dfaada sətə maviimə *bariya rəgwa nga dfanə uusərə nga əpisəka.”

³ Əŋki Yeesu ka tii, “Pooshi unə janġii sətə dīi *Dawuda tii da ənjaakii saa'itə madəfənə a dā tə tii kuna?

⁴ Kə dəməgərə ci aasəkə *yi nga Əntanfə, ca ɲgiragi burooditə dəkəpaa ənji ka Əntanfə, təya adə da ənjaakii, taa ɲgahi ma buroodita, pooshi bariya vii ka tii rəgwa nga adənə, madaamə ka limanyinə daanətii.

⁵ Anii pooshi unə janġii asəkə bariya nga Muusa oo'i, taa ɲgutə uusəra nga əpisəka patə, ma limanyinə, ha'ə nə tii agi tanġgi bariya nga uusəra nga əpisəka acii agi slənənə nə tii asəkə yi nga Əntanfwa? Amma, patə da ha'ə, pooshi 'waslyakəənə ashitii.

⁶ Wanyinə ca ba koonə: tə'i uushi ganə palee ka yi nga Əntanfə.

⁷ Kə bii Əntanfə asəkə malaaba ləkəkatə oo'i: 'Nəhə təgunuunə nga ənji mwayi nyi, əntaa dā ka nyi sataka də daba.' Maci kə shii unə sətə ci wabəətsə a moo banə, kadə pooshi unə nja ba oo'i, tə'i 'waslyakəənə ashi ənjitə pooshi agi dā 'waslyakəənə.

⁸ Acii ma nyi *Uuzənə nga ənda, Slanda uusəra nga əpisəkə nə nyi.”

*Əndə mantə ciinə
(Mar. 3.1-6; Luka 6.6-11)*

⁹ Ma daba'əkii, wata Yeesu a madə gatə, ca dzə, ca dəməgərə aasəkə *kuvə də'watii.

¹⁰ Asee, tə'i əndə davə ətə dīi ciinəkii mantəkii. Hara ənji davə a ləgwa ka Yeesu, əŋki tii, "Ya əna, madə kə mbədfəpaa ənji də əndə uusəra əpisəka, kə tanəgi ənji bariya kwa?" Ma bii tii ha'ə, kaa təya shii upaa sə ŋga idəpaanə ashikii.

¹¹ Yeesu a ba ka tii, "Yaci tə'i əndə'i əndə da bagaakii agyuuna, madə kə kulagərə aa gu'u uusərə ŋga əpisəka, paa ci ka ŋgiraginə kwa?"

¹² Kə palee əndə ka baga ka shanə. Acii ha'ə, kə vii *bariya rəgwa ŋga dfa ŋga'əənə uusərə ŋga əpisəka."

¹³ Wata əŋki Yeesu ka əndətə dīi ciinəkii mantəkii, "Tədfapaa ciinəku." Wata ca tədfapaa, ciinəkii a ənəpaa ndalə makə ŋga əndə'i.

¹⁴ Makə nee Farisanyinə ha'ə, wata təya palə, təya dzə ka dfa mətərəkinə ŋga bələginə tə Yeesu.

Matadə əndə ŋga Əntanfə

¹⁵ Makə fii Yeesu oo'i, agi dfanə nə ənji mətərəkinə ŋga bələginə tə ci, ca palə saakii. Dabaala a dzə də nə'unə tə ci. Ca mbədfəpaa də patənə ŋga ənji bwanea,

¹⁶ ca wazə ka tii, "Goona bagi taa wu nə nyi."

¹⁷ Ma bii ci ha'ə, ka mbu'utəginə də sətə wabi anabi Isaaya ətə bii ca:

¹⁸ "Wiitsə lawaraaki ətə ta'i nyi,

kə uu'i nyi tə ci, ci ca uudagi səkəki.

Ka sləkeenə nə nyi ka Ma'yanaaki aagyanəkii

kaa ca ba aniyaaki ka patənə ŋga ənji agi duuniya.

¹⁹ Paa ci na dfaada mabizhinə da ənja, taa wazənə,

pa ca wabə də ŋgeerənə ahada ənja,

²⁰ paa ci ka biiyigi uushi'iitə gwaanəgi satii,

paa ci ka bələgi garəkuwatə kədəhə ka əntəginə.

Ka dfanə nə ci ha'ə, see madə

jaalii goonəganə ŋga Əntanfə agyanə *duuniya.

²¹ Tə ci nə patənə ŋga ənji a gi'i."

Bərapaanə ŋga ənji tə slənə ŋga Malaaba Ma'yanə

(Mar. 3.22-30; Luka 11.14-23)

²² Ma daba'əkii, wata ənjə a kira ka Yeesu əndə'i muurəfa, kadəguləmə nə ci əsə, acii tə'i ginaaji ashikii. Yeesu a mbədfəpaa də ci. Ha'ə əndətə a mbee ka wabənə, ca nee ka ha əsə.

²³ Dabaala patə a ləgwa, əŋki tii, "Matuu maduunə jijinə ŋga *Dawuda ətsə nii?" Acii kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə ka shanə nə sətə dīi Yeesu.

²⁴ Makə fii Farisanyinə ətsə ha'ə, təya ba, "Ma ci əndətsə a lyaakagi ginaajinyinə, də baawəda ŋga *Byaləzabulə, ŋwanəwatii."

²⁵ Shiinə ŋga Yeesu tə sətə ci təya hiima, wata əŋki ci ka tii, "Taa ŋgutə ŋwanəuunə təkəgi bəra'i putə ŋga mabizhinə, ka əntənə nə ŋwanəuunəkii. Ha'ə, taa ŋgutə vəranə taa ya ətə təkəgi bəra'i, ka ənslənə nə vəranəkii taa yikii.

²⁶ Mada *Seetanə ca vii baawəda nga lyaakagi sətə ndzaa ka naakii, kə ndzaa ci ətsə kə təkəgi yikii bəra'i, ka ənslənə nə nwanjuunəkii.

²⁷ Yoo, mada də baawəda nga Byaləzabulə cii kya lyaakagi ginaajinyinə, aa wu dīi vii ka *lyawarənə goonə natii baawəda nga danə ha'a? Slənatii na baarii oo'i, ma sətə cuuna hiima, pooshi tahu tahu.

²⁸ Amma, makə dīi ci, də baawəda nga Ma'yanə nga Əntanfə cii kya lyaakagi ginaajinyinə, yoo, ci baarii oo'i, kə njanə Əntanfə da nwanjuunə ahadoonə.

²⁹ "Pooshi əndə ca dzəgərə aasii aa ha mandalə əndə, ca fə'yagi uushi'inaakii patə, madaamə ci kə anəgi mandalə əndəkii zəku'i, taabu'u fə'yaginəkii uushi'inə.

³⁰ "Tada wu nə əndə pooshi liwə tə nyi, əndə daawaanaakii nə ci ətsa. Tada wu nə əndə pooshi agi tsakənə tə nyi agi tsəkənə əsə, əndə kuzhidəginə nə ci.

³¹ Acii ha'ə, wanyinə ka banə koonə, tada ngutə 'waslyakəənə da bərapaanə tə Əntanfə, ka tifyaginə nə Əntanfə ka ənja. Amma, ma bərapaanə tə Malaaba Ma'yanə, pooshi Əntanfə ka tifyaginə.

³² Ha'ə əsə, tada wu bii bwaya uushi aashiki, nyi Uuzənə nga ənda, ka tifyaginə nə Əntanfə tə ci. Amma, tada wu patə bii bwaya uushi aashi Malaaba Ma'yanə, pooshi Əntanfə ka tifyaginə tə ci əndzə'i ka ca'ə ndəjwə ndəjwə."

Ənfwə da pawaakii

(Luka 6.43-45)

³³ "Yoo, mada njunyikii nə ənfwə, njunyikii ndzaanə pookii. Mada bwayakii nə ənfwə, bwayakii ndzaanə pookii əsə. Acii ka pookii shiinə ənji ənfwə.

³⁴ Ya unə rəhunyina, iitə mbeenuunə ka ba njunyi uushi, wiinə boo bwayakii nuunə kwa? Acii sətə pasə asəkə ədzəmə nga əndə cii kəya ba.

³⁵ Ma njunyi ənda, njunyikii ndzaanə slənaakii, acii njunyikii nə aginaakii. Ma bwaya əndə əsə, bwayakii ndzaanə slənaakii, acii bwaya aginə nə ci.

³⁶ Wanyinə ka banə koonə: ma uuserə nga da gəjwanə, taa wu patə, ka baabaginə nə ci patənə nga uushi'iitə pooshi nafakii ətə shi ca wabə.

³⁷ Wabənə goonə nə ənjə a ngərə ka la koonə də gəjwanə. Wabənə goonə na baarii tuunə taa pooshi 'waslyakəənə ashuunə, taa ka ma'waslyakə ənji nuunə."

Ləgwa sə nga hurəshishinə ama Yeesu

(Mar: 8.11-12; Luka 11.29-32)

³⁸ Ma daba'əkii, hara maliminə da hara Farisanyinə a ba ka Yeesu: "Maləma, nga'ə keenə ha da sə nga hurəshishinə keena nee."

³⁹ Amma ənki ci ka tii: "Ma ənji nga zamanana, bwaya ənja, ənjitə pooshi ka nə'utə bariya nga Əntanfə nə tii. Agi alənə nə tii kaa ənjə a da ka tii sə nga hurəshishinə. Amma pooshi sə nga hurəshishinə ci ənjə a da ka tii, madaamə ətə dīi Əntanfə də *anabi Yunana.

⁴⁰ Makə sətə baa Yunana vədə makkə da uuserə makkə asəkə hərəfinə, ha'ə nə Uuzənə nga əndə a baanə vədə makkə da uuserə makkə manğədəkii agi hanyinə.

12:28 12.28 Luka 17.21. **12:29 12.29** Isaa. 49.24. **12:30 12.30** Mar. 9.40; Luka 9.50. **12:31 12.31-32** 12.24. **12:33 12.33** 7.16-18. **12:34 12.34** 3.7. **12:36 12.36-37** Yak. 3.6-10. **12:38 12.38-39** 16.1-4; Mar. 8.11-12. **12:38 12.38** Yooh. 6.30; 1 Koor. 1.22. **12:40 12.40** Yun. 2.1; Mat. 27.63.

⁴¹ Ma uusëra nga ða gëjwanë, kadë në ënji Niniva a madë, tëya vii ma'inë ka ënji nga zamanana, acii makë fii tii waazanë nga Yunana, kë baa tii ka ëntanfë. Yoo, të'i sëtë palee ka Yunana ganë, amma pooshi unë baanë ka ci.

⁴² Ma uusëra nga ða gëjwanë, kadë në miitë ðii njwanuunë agyanë hanyinë nga Saba a madë, kya vii ma'inë ka ënji nga zamanana, acii kë ma'ya ki dzadë daga anë hanyinatë, kya shi aabii njwanwë Sulayimaanu, kaa kya fa macicirë dzëgunënaakii. Yoo, të'i sëtë palee ka Sulayimaanu ganë, amma pooshi unë agi fa wabënaakii."

*Wabënë nga Yeesu agyanë ënyanë nga ginaaja
(Luka 11.24-26)*

⁴³ "Madfa kë dzëgi ginaaji ashi ënda, ka dzënë në ci kura'ë aagi bilinë ka hatë pooshi ma'inë davë ka alë ha nga ëpisëka. Amma paa ci ka upaanë.

⁴⁴ Ka banë në ci ka naakii na: 'A ënë nyi saaki ka hatë shigi nyi davë.' Madfa kë ënyi ci aa dëvë, ca lapaa hakii gbëjë, maslaabakii, mahadakii nga'ë ësë.

⁴⁵ Makë nee ci ha'ë, wata ca palë ka 'waa'wa hara ginaajinyinë mëdëfë ëtë palee ka ci dë mëzaanë. Tëya shi, tëya dëmëgërë aashi ëndëta, tëya ndzaanë. Wata ndzaanë nga ëndëtë a ðagi tëgugunë palee ka nga njukë. Ha'ë ðii na slënë dë bwaya ënji nga zamanana."

*I mëci Yeesu da ndzëkëjushi'inëkii
(Mar: 3.31-35; Luka 8.19-21)*

⁴⁶ Ma Yeesu ma'ë agi wabënë ka ënja, wata kë mbu'ya mëci tii da ndzëkëjushi'inëkii, tëya kënëanë agyë, tëya lëgwa kaa tëya wabë da Yeesu.

⁴⁷ Wata ëndë'i ëndë a ba ka ci oo'i, "Watiitë i muu tii da ndzëkëjushi'inëku kënë kënë agyë. Nga'ë ka tii në wabënë da hë."

⁴⁸ Əjki Yeesu ka ci, "Wu sanë në yaaya? I wu në ndzëkëjushi'inëkya?"

⁴⁹ Wata ca shiku të lyawarënaakii, ëjki ci, "Watiinë i yaayi da ndzëkëjushi'inëki.

⁵⁰ Acii taða wu patë ca slënëtë sëtë ci Daadë ëtë dadagyë a moo, ci në ndzëkëjunëki da cikëjunëki da yaayi."

13

*Misaali dë ëndë giirë slikëranë
(Mar: 4.1-9; Luka 8.4-8)*

¹ Agi uusëratë rëjwë ha'ë, Yeesu a madë asii, ca palë, ca ndzaanë ama uunëvë kaa ca dzëgunë ka ënja.

² Lanë ka shanë në dëbaala abiikii, see dë makë ndërëvë ci aasëkë kumbawalë, ca ndzaanë asëkëkii, ënjë a kënëanë anë ndëra.

³ Kë slënyi ci dë misaalinyinë ka baaba ka tii uushi'inë lanë. Əjki ci, "Të'i ëndë gi aasëkë rë ka giirë slikëranë.

⁴ Ma ca giirë slikëranëkii, të'i harakii kwaalii ahada rëgwa. Əginyinë a dëmëtë.

⁵ Harakii a kwaala ama pasla hatë ðii hanyinë gi'u anëkii. Slikëranëkii a givagi pii pii, acii wata lyavërëvërë në hanyinë anë faara.

⁶ Makë cifë uusëra, wata magiva slikëranëkii a naa'ugi saakii, acii pooshi slëreginëkii tahu tahu bahë sha ma'inë. Magiva slikëranëkii a huurëgi saakii.

⁷ Hara slikørənəkii a kwaala aagi dōha. Makə giva slikørənəkii, dōhəkii a pa'aanə ka ci, pooshi rəgwa ŋga gərənə.

⁸ Amma, ma hara slikørənəkii, kə kwaalii tii anə ŋunyi hanyinə, kə vii tii ŋunyi cifanə. Harakii gya'ə gya'ə, harakii kuwa pu'unə kuwa pu'unə, harakii makkə pu'unə makkə pu'unə.”

⁹ Yeesu a uudəpaa, əŋki ci, “Ma əndətə da liminə ŋga fanə, wa ca fa.”

Ka mi də misaali?

(Mar. 4.10-12; Luka 8.9-10)

¹⁰ Wata *lyawarənə ŋga Yeesu a shi aabiikii, təya ləgwa ka ci, əŋki tii, “Ka mi sanə cii kwa dfa misaali, ha wabə ka ənja?”

¹¹ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, “Ma unə, koonə vii Əntanfə rəgwa ŋga shii ma'umbee uushi'inə ŋga ŋwanjuunaakii, əntaa ka tii.

¹² Acii, ma əndətə kavə nəkii ka shii uushi'inəkii, ka ci tsakənə nə ənji paaratəginə kaa ca shii dfanə lanə aciikii. Amma, ma əndətə dīi naakii shiinə gi'u, taa gi'ukii maa, ka luuginə nə ənji aciikii.

¹³ Ci nee unə cii kya wabə ka tii də misaali, acii ka tsaamənə nə tii, amma, paa tii ka neenə, ka kapaanə nə tii liminətii, amma, paa tii ka fanə, paa tii ka paaratəginə əsə.

¹⁴ Tii ca mbu'utəgi də wabəətə wabi Əntanfə ka ənji *Isərayiila da ma anabi Isaaya ətə bii ci:

‘Ka fanə nuunə anəkii anəkii,
amma, pooshi unə ka paaratəginə shanə.

Ka tsaamənə nuunə anəkii anəkii,
amma, pooshi unə ka neenə shanə.

¹⁵ Acii ma ədzəmə ŋga ənjitsa, mapa'əkii,
liminətii əsə, manjiikəkii,
təya dzaa'agi ginətii.

Maci madamə tii ha'ə,
kada kə nee tii də ginətii,

təya fatə də liminətii,
təya paaratəgi də ədzəmətii,

təya zhi'wagi aabiiki əsə,
nya mbədəpaa də tii.’

¹⁶ Amma, ma unə, tə'i barəkaanə ashuunə, acii agi neenə nə ginuunə, ha'ə agi fanə nə liminuunə əsə.

¹⁷ Tantanyinə cii kya ba koonə: lanə nə anabinyinə da ənji ŋga Əntanfə mwayi ka shanə kaa təya nee ka sənə cuuna nee, amma maneemə tii. Kə mwayi tii fanə tə sənə cuuna fa, amma mafamə tii əsə.”

Dzəgunətənə ŋga Yeesu tə misaali ŋga əndə giirə slikərənə

(Mar. 4.13-20; Luka 8.11-15)

¹⁸ “Fatəmə dīi kaa nya ba koonə sətə ci misaali ŋga əndə giirə slikərənə a moo banə:

¹⁹ mada kə fii ənji wabənə agyanə *ŋwanjuunə ŋga Əntanfə, amma mapaatəgimə tii, ka ndzaanə nə tii makə slikəriitə kwaalii ahada rəgwa, *Seetanə a shi, ca dəməgi wabəətə giirə ənji a ədzəmətii.

²⁰ Ma slikəriitə kwaalii ama pasla, tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntanfə, təya luu pii də moodasəka.

21 Amma pooshi wabənəkii əji slərəginə a ədzəmətii bahə sə'wate uushi'inə nga uundzə saa'i. Acii ha'ə, madfa kə lii ngərə'wə da cibə tə tii putə nga wabənə nga Əntanfə, pii wata təya bwasee.

22 Ma slikəriitə kwaalii aagi dəhə əsə, tii nə ənjitə ca fa wabənə nga Əntanfə, amma putə nga buurə uushi'inə nga *duuniya da uudə gəna, kə saawagi wabənəkii, pooshi nafakii.

23 Ma slikəriitə kwaalii anə nūnyi hanyinə əsə, tii nə ənjitə ca fa wabənə nga Əntanfə, təya paaratəgi nga'ə, təya ndzaanə makə slikərətə ca vii nūnyi cifanə, harakii gya'ə gya'ə, harakii kuwa pu'unə kuwa pu'unə, harakii əsə makkə pu'unə makkə pu'unə."

Misaali də kuzəna

24 Yoo, kə dīi Yeesu ka tii əndə'i misaali əsə də banə, "Ma nwanjuunə nga dagyə, kə ndzaa ci mbərə mbərə da sətə dīi də əndətə gi ka ləga nūnyi slikərənə asəkə raakii.

25 Ma davədə, ətsə taa wu patə ka nūnyinə nə ci, wata əndə daawaanaakii a dzə ka ləgavə kuzənə aagi aləkamaarakii, ca palə saakii.

26 Makə givagi aləkamaara, kə girə, kə uugi ngərə manjeevənə, wata kuzənə a shigi ha'ə naakii.

27 Ənji slənə nga slanda rə a dzə ka banə ka ci, əŋki tii: 'Slandana, əntaa nūnyi slikərənə ləgii ha? Aa dama dīi gyavagi kuzənə agikəya?'

28 Wata ca ba ka tii: 'Əndə daawaanə dīi ha'ə.' Ənji slənaakii a ba ka ci: 'Nga'ə ka hə madfa kə giinə ka mbuudəginə kwa?'

29 Amma ca ba ka tii: 'Aa'aa'ə, bwaseemə, goona dzə ka mbuudəginə, acii madfa kə gyuunə ka mbudənə, ka mbudənənə nuunə da i aləkamaara atsakii.

30 Wa təya gərə patə. Madfa kə mbu'ya saa'i nga cifanə, kadə nii kya ba ka ənji slənə cifanə, aa təya mbuudəgi kuzənə zəku'i, təya pukəgərə aagi gunə, taabu'u slənənətii ka nyi cifanə nga raaki, nya pukəgərə aa dəbwə.'

Misaali də manshidəfə slikərənə

(Mar. 4.30-32; Luka 13.18-19)

31 Yeesu a dfa ka tii əndə'i misaali, əŋki ci, "Ma nwanjuunə nga dagyə, kə ndzaa ci makə hi'u iza,* əndə a ngərə, ca ləgapanə gakii asəkə tsanə.

32 Slikərənəkii palee patə də ənshidəfənə. Amma, madfa kə girə, ka dəginə ka dandza ka shanə. Əginyinə a shi, təya dfa kuvənyinatii davə."

Misaali də burəjanə

(Luka 13.20-21)

33 Yeesu a dfa ka tii əndə'i misaali, əŋki ci, "Ma nwanjuunə nga dagyə, kə ndzaa ci makə burəjanə. Minə a gwazətəgi də kənwə əjima makkə nga əmpunə. Wata əmpunəkii patə a asləgi divə."

Da wabənə nga Yeesu də misaali

(Mar. 4.33-34)

34 Ma uushi'iitsə patə, kə wabi Yeesu ka dabaala də misaali, pooshi uushi cii kəya ba ka ənji yadə misaalikii.

35 Ma ətsə patə, ka mbu'utəginə də sətə bii anabi oo'i: "Ka wabənə nə nyi ka tii də misaalinyinə,

13:22 13.22 1 Tim. 6.9-10. 13:30 13.30 3.12; Səniinə 14.14-15. * 13:31 13.31 Hi'ukii palee də ənshidəfənə anə hanyinə nga Gudə. Amma ma wabənə nga Yeesu, agyanə əndə'i slikərənə pamə anə hanyinə nga Isərayiila wabi ci. 13:31 13.31 17.20; Luka 17.6. 13:32 13.32 Əzaki. 17.23. 13:33 13.33 1 Koor. 5.6; Gal. 5.9. 13:34 13.34-35 13.10-17. 13:35 13.35 Jab. 78.2.

ka banə nə nyi ka tii sətə nji ma'umbeekii daga ka 'watəginə nga duuniya."

Dzəgunətənə nga Yeesu tə misaali də kuzəna

³⁶ Ma daba'əkii, kə bwasee Yeesu ka dabaala, ca dəməgərə aasii. Wata lyawarənaakii a shi aabiikii, təya ləgwa ka ci, əŋki tii, "Batə keenə taa mi ci misaali də kuzənə a səkərə a moo banə."

³⁷ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, "Ma əndətə ləgii ŋunyi slikərənə, ci nə *Uuzənə nga ənda.

³⁸ Ma ra, ci nə duuniya. Ma ŋunyi slikərənə əsə, tii nə ənji nga ŋwanjuunə nga Əntanfə. Ma kuzəna, tii nə ənji nga Seetanə.

³⁹ Ma əndə daawaatə gi ka ləgavə kuzənətə, ci nə Seetanə. Ma saa'i nga cifanə, ci nə muudinə nga duuniya. Ənji slənə cifanə əsə, tii nə malaa'ikanyinə.

⁴⁰ Makə sətə ci ənjə a dzatəgi də kuzhinyinə, ənjə a kaanə gunə, ha'ə na dā ka muudinə nga duuniya.

⁴¹ Kadə nə Uuzənə nga əndə a sləkee ka malaa'ikanyinaakii, kaa təya dzatəgi də ənjitə ca kavə ənji ka dā 'waslyakəənə da ənjitə ca dā bwaya uushi'inə, təya fədəgi tə tii agi ŋwanjuunaakii,

⁴² təya əjigərə tə tii aagi gunə. Davə tuunətii, təya tsəbə linyinətii.

⁴³ Ma ənjitə da goonğa ashitii əsə, ka bərənə nə tii makə uusərə agi ŋwanjuunə nga Dəsənətii. Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa."

Misaali də manğədfə gəna

⁴⁴ "Ma ŋwanjuunə nga dagyə, kə ndzaa ci mbərə mbərə da manğədfə gəna ətə upaa əndə'i əndə asəkə rə, ci ka ha nga uuzanə. Makə upaa ci, ca ənə ka ngədfəginə davə. Ka moodasəkə nə ci ka shaŋə. Ca dzə ka dərəmagi də uushi'inaakii patə, ca dərəgi də rəta."

Misaali də lu'ulu'u

⁴⁵ "Ha'ə əsə, ma ŋwanjuunə nga dagyə, kə ndzaa ci mbərə mbərə da əndətə ca alə ŋunyi lu'ulu'u.

⁴⁶ Wata makə upaa ci ŋunyikii, ca dzə ka dərəmagi də uushi'inaakii patə, ca dərəgi də ŋunyi lu'ulu'uta."

Misaali də slaadfa

⁴⁷ "Ha'ə əsə, ma ŋwanjuunə nga dagyə, kə ndzaa ci mbərə mbərə da slaadfa ətə kagərə ənji aagi uunəva, ca kaasha hərəfinə kama kama laŋə.

⁴⁸ Makə nii slaadəkii, ənjə a əlyagi aanə ndəra, ənjə a ndzaanə ka tsəkəgi ŋunyi hərəfinə aasəkə dəva. Bwayakii əsə, ənjə a pukəgi.

⁴⁹ Ha'ə na dā əsə uusərə nga muudinə nga duuniya. Kadə nə malaa'ikanyinə a dzə ka tsəkəgi bwaya ənji ahada ŋunyi ənja,

⁵⁰ təya əjigərə tə tii aagi gunə. Davə tuunətii, təya tsəbə linyinətii."

Kura uushi'inə da iirə uushi'inə

⁵¹ Yoo, Yeesu a ləgwa ka tii, əŋki ci, "Kə fii unə uushi'iitə patə kwa?" Təya ba ka ci, "Awa, kə fii inə."

⁵² Wata ca ba ka tii, "Tadfa wu agi maliminə ndzaa ka lawara agi ŋwanjuunə nga dagyə, makə nga slanda yi nə ci, ətə ca ngiragi kura uushi'inə da iirə uushi'inə asəkə kuvə shigaakii."

*Kaareenə ka Yeesu də Nazaratu
(Mar. 6.1-6; Luka 4.16-30)*

⁵³ Makə uudəpaa Yeesu baaba misaalinyiitsa, ca madə gatə, ca palə saakii

⁵⁴ aa hakii aa vəra, hatə girə ci davə, ca dzəgunə ka ənji asəkə *kuvə də'watii. Kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə, təya ba ahadatii, “Da sanə upaa əndətsə shiinə ha'a? Da upaa ci baawəda ŋga dā sə ŋga hurəshishina?

⁵⁵ Əntaa uuzənə ŋga əndə gwaa'a ənfuginə nə ca? Əntaa Mariyaama nə məca? Əntaa i Yakubu da Yusufu da Simoonə da Yahuda nə ndzəkəŋushi'inəkəya?

⁵⁶ Əntaa ganə ahadaamə nə cikəŋushi'inəkii pata? Da sanə upaa əndətsə sətə ha'a?”

⁵⁷ Wata təya kaaree ka ci. Yeesu a ba ka tii, “Ma *anabi, taa ka ŋgutə vəranə gi ci patə, ka upaanə nə ci məghərvənə. Amma ma gakii də vəra da ahada ənji yaakii, paa ci ka upaa məghərvənə.”

⁵⁸ Madəmə Yeesu sə ŋga hurəshishinə lanə davə putə ŋga ghatə vii goŋgatii.

14

Əntənə ŋga Yoohana əndə dā bapətisəma (Mar. 6.14-29; Luka 9.7-9)

¹ Ma ka saa'ita, kə fii *Hirudusə, ŋwanjwə anə hanyinə ŋga Galili, habara ŋga Yeesu.

² Ca ba ka ənji slənaakii, “Ci nə Yoohana əndə dā bapətisəma. Kə ma'i ci agi maməətə ənja. Ci nee unə upaa ci baawəda ŋga dāada sə ŋga hurəshishinə ha'ə.”

³ Ma bii ci ha'ə, acii kə shi ca bii ka ənjə a kəsə tə Yoohana, ənjə a anəgi, ənjə a pa'əgi a furəshina. Ma dīi ci ha'ə, putə ŋga Hiroodiya, minə ŋga ndzəkəŋuci, waatoo Filibusə. Ma miita, kə ŋgərəma Hirudusə tə ki kaa kya ndzaa ka minaakii.

⁴ Amma kə bii Yoohana ka ci oo'i, “Madəbeemə ha ŋgərə tə Hiroodiya ka minaaku shanə.”

⁵ Kə mwayi Hirudusə bələginə tə Yoohana, amma ŋgwaliikii acii dabaala, acii kə ŋgirə tii tə Yoohana ka anabi.

⁶ Makə zhi'wa kumənə ŋga uusəratə pwayi ənji tə Hirudusə, kə uji uuzənə ŋga Hiroodiya uncitə minəkii akəŋwacii ənja. Ha'ə, kə kadeesəkə ka Hirudusə.

⁷ Ca dā ka ki aləkawalə də jidə oo'i, taa mi patə bii ki, ka viinə nə ci ka ki.

⁸ Məci a ba ka ki, wa kya kədii nə ŋga Yoohana. Wata uncitə miitə a ba ka Hirudusə, “Ŋga'ə ka nyi ha vii ka nyi nə ŋga Yoohana əndə dā bapətisəma əndzə'i asəkə kəŋwa.”

⁹ Makə fii ŋwanjwə ha'ə, kə zhimə tə ci asəkəkii. Amma putə ŋga jidəətə ji'i ci da putə ŋga madiigərə ənjitə 'waa'wa ci, kə bii ci, wa ənjə a vii ka ki sətə mwayi ki.

¹⁰ Wata ca sləkee ka ənjə a dzə ka lyagi nə ŋga Yoohana a furəshina.

¹¹ Makə lyagi ənji, wata ənjə a kira asəkə kəŋwa, ənjə a vii ka uncitə miitə, kya luu, kya kərə ka məci.

¹² Wata lyawarənə ŋga Yoohana a shi, təya ŋgərə waakii, təya dzə ka ŋgədəginə. Ma daba'əkii, təya dzə ka banə ka Yeesu tə sətə dīi.

13:53 13.53 7.28. **13:54 13.54** Yooh. 7.15. **13:55 13.55** Yooh. 6.42. **13:57 13.57** Yooh. 4.44.
14:2 14.2 16.14. **14:3 14.3-4** Leew. 18.16; 20.21; Luka 3.19-20. **14:5 14.5** 21.26; Mar. 11.32; Luka 20.6.

Adövönə nga Yeesu ka ənji dəbu'u tufə
(Mar. 6.30-44; Luka 9.10-17; Yooh. 6.1-14)

¹³ Makə fii Yeesu habara agyanə Yoohana, ca ndərəvə saakii aasəkə kumbawalə, kaa ca dzə ka ndzaanə daanəkii ka hatə pooshi ənji davə. Amma, makə fii dabaala ha'ə, təya bwasee ka vəranatii, təya nə'u tə ci də sədətii.

¹⁴ Yeesu a jiməgərə asəkə kumbawalə aanə ndəra. Makə nee ci ka dabaala lañə, kə nyihə ci təgunuunatii. Wata ca mbədəpaa də ənji bwaneatii.

¹⁵ Ma ətsə kaa uusəra a kula, lyawarənaakii a shi aabiikii, əŋki tii, "Kə dfii kədəwanə; wiinə agi bilinə naamə ganə. Acii ha'ə, bawə ka ənji, wa təya dzə aasəkə vəranəyinə ka dərə zəmə ka natii na."

¹⁶ Wata Yeesu a ba ka tii, "Pooshi bwatya nga dzənatii. Unə nə vii ka tii zəma."

¹⁷ Təya ba ka ci, "Pooshi zəmə acii inə bahə viinə ka tii. Wata buroodi tufə ba'ə hərəfinə bəra'i nəndə acii inə."

¹⁸ Wata ca ba ka tii, "Kiramə ka nyi."

¹⁹ Ca ba ka dabaala, wa təya ndzaanə agyanə kuzəna, ca ŋgərə burooditə tufə da hərəfiitə bəra'i, ca madəe ka ginəkii aadəgyə, ca kuyirii tə Əntaŋfə, ca baatsəpaa buroodita, ca vii ka lyawarənaakii, təya vii ka dabaala.

²⁰ Ənji patə a zəmə, təya əburə. Ma daba'əkii, lyawarənaakii a tsəkətə tə ətə mbədaanə, dəvə pu'u aji bəra'i.

²¹ Ma ənjitə agi zəməta, kə mbu'i tii bahə dəbu'u tufə, tsəŋə nə makinə da manjeevənə.

Wiinə nga Yeesu anə ma'inə
(Mar. 6.45-52; Yooh. 6.15-21)

²² Wata Yeesu a ba ka lyawarənaakii, wa təya ndərəvə aasəkə kumbawala, təya takəŋwa ka ci aa tanəgi uunəva, kaa ca ba ka dabaala a palə satii.

²³ Ma ənji agi palənə satii, ma ci naakii, wata ca ndərə aa giŋwə, ci daanəkii, kaa ca dā də'wa. Kə uugi vədə dānə, ci daanəkii nə əndə davə,

²⁴ dzadə ahada uunəvə nə kumbawalə əsə. Dzawə ka kumbawaləkii nə dzənə aakəŋwə ma'ə, acii lañə dərəva nə mədə agi əgyanə dakəŋwacii, ma'inə a dzə də dəgənə ashi kumbawala.

²⁵ Ma ətsə ha wurə wurə kaa ca pukə, wata Yeesu a dzə aabii lyawarənaakii də wiinə anə ma'inə.

²⁶ Makə nee lyawarənaakii ka ci ka wiinə anə ma'inə, kə ŋgwaləgi tii ka shaŋə, əŋki tii, "Wiitə bərəhinə!" təya kaala vurənə.

²⁷ Amma pii Yeesu a wabə ka tii, əŋki ci, "Baneemə ka moodəfuunə. Nyi əna, goona ŋgwalə!"

²⁸ Wata Piita a ba ka ci, əŋki ci, "Slandana, madə hə ətsə tanyi, bawə ka nyi, kaa nya dzə aabiiku anə ma'inə."

²⁹ Yeesu a ba ka ci, "Shiwa!" Wata Piita a jiməgərə asəkə kumbawala, ca wii anə ma'inə, ca dzə aabii Yeesu.

³⁰ Amma, makə nee ci ka mədə anə ma'inə, ca ŋgwaləgi. Wata ndzaŋə lipənə nə ci aagi ma'inə, ca ka vurənə, "Slandana, luupaa tə nya!"

³¹ Pii wata Yeesu a vii ciinəkii ka ci, ca kəsətə tə ci ka ciinə, ca ba ka ci, "Kə əki gi'inaaku tə nyi. Ma nə hə ka nəhənə, paa nyi ka kavənə tə hə ka wiinə anə ma'inə kwa?"

³² Tøya ndөрөvө aasəkə kumbawala, wata mөdө a dөdөkө.

³³ Lyawarənaakii a gөрө'waanə asəkə kumbawala, tøya paslə tə Yeesu, tøya ba, "Tantanyinə, *Uuzənə nga Əntanfə nө hө."

Mbөdөpaanə nga Yeesu də ənji bwanea də Ginazarətə

(Mar: 6.53-56)

³⁴ Makə tanjəgi tii uunəva, tøya mbu'u aanə hanyinə nga Ginazarətə.

³⁵ Ma ənji davə, kə puləgi tii oo'i, Yeesu ətsə shi. Wata tøya sləkee taa dama patə anə hanyinəkii, ənjə a kyaara ka ci ənji bwanea patə.

³⁶ Tøya kədii aciikii, taa wata kəjeerənaakii, wa ənji bwanea a təbətə. Patənə nga ənjitə təbətə, kə mbə'i tii.

15

Alə'aada nga dzədzəshi'inə

(Mar: 7.1-13)

¹ Kə shi harii *Farisanyinə da maliminə daga də Urusaliima aabii Yeesu, tøya ləgwa ka ci, əŋki tii,

² "Ka mi sanə ci lyawarənaaku a tanjəgi alə'aada nga dzədzəshi'inaama? Acii ma tøya, paa tii agi yibəgi ciinətii taabu'u zəmənətii."

³ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, "Ya unə noona, ka mi dee cuuna tanjəgi bariya nga Əntanfə putə nga alə'aada goona?"

⁴ Acii kə bii Əntanfə oo'i: 'Duunətə tə i duu da muu. Taa wu wabi bwaya uushi aashi dii taa məci, wa ənjə a bələgi tə ci.'

⁵ Amma, ma unə, agi dzəgunənə nuunə ka ənji oo'i, ma sətə dəbee əndə a vii ka dii taa məci, madə bii ci ka tii: 'Ma səna, kə vii nyi ka Əntanfə', tadə paa ci d'uunətə tə tii ma'ə, pooshi haala.

⁶ Də ha'ə bwasee unə ka wabənə nga Əntanfə putə nga alə'aada goonə.

⁷ Unə ənjitə ca nə'u tə Əntanfə də moodəfə bəra'i, asee, tantanyinə nө anabaakwaanə nga Isaaya ətə bii ci anuunə oo'i:

⁸ 'Ma ənjitsa, amatii ci tøya hanjətə tə nyi, Amma, ma ədzəmətii, dzadə da nyi ka shanə.

⁹ Zabə nө paslənətii tə nyi, acii ma alə'aadanyiitə ci tøya dzəgunə ka ənja, banə nga əndə shiŋkinə, əntaa banaaki.' "

Uushi'iitə ca əjijinətə tə ənda

(Mar: 7.14-23)

¹⁰ Wata Yeesu a 'waa'watə dabaala aabiikii, ca ba ka tii, "Fatəmə, una paaratəgi:

¹¹ Əntaa sətə ca dzəgərə da ma ənda ca əjijinətə tə ci, amma sətə ca shigi da makii ca əjijinətə tə ci."

¹² Wata lyawarənaakii a shi aabiikii, tøya ləgwa ka ci, "Kə shii hө oo'i, ma wabəətsə bii hө, kə kulii aasəkə Farisanyinə nii?"

¹³ Ca ba ka tii, əŋki ci, "Tadə ŋgutə slikərənə giva patə, madə əntaa Daadə ətə dadagyə ləgii, ka mbudəginə nө ənji.

¹⁴ Bwaseemə ka tii, goona buurə tə tii, muurəfinə ca kərə tə harakii. Madə muurəfə ca kərə tə muurəfə makə ci, tii kyakya'ə ca kwaalagərə aa gu'u."

¹⁵ Amma əŋki Piita ka ci, "Bawə keenə tadə mi ci misaalitsə a moo banə."

¹⁶ Ca ba ka tii, “Ma'ə unə yadə paaratəgi də uushi makə nga ənjitsə kwa?”

¹⁷ Asee, ma'ə unə mapaaratəgimə. Tada mi patə dzəgərə da ma ənda, ka dzəgərənə kura'ə aasəkə, ca gimagi.

¹⁸ Amma, ma sətə ca shigi da ma ənda, a ədzəmə ca shigi. Ci ca ajjinətə ənda.

¹⁹ Aci a ədzəmə nə əndə ka buurətə bwaya uushi'inə ca kavə tə ci ka bələ ənda, ca aləhiinə, ca dfa badawaanə, ca hərə, ca jirakə, ca wabə bwaya uushi'inə aashi ənda.

²⁰ Wiitsə tsarə nga uushi'iitə ca ajjinətə ənda. Amma, ma adənə yadə yibəgi ciinə, pooshi ka ajjinətə ənda.”

Gi'inə nga məshipətə minə tə Yeesu

(Mar. 7.24-30)

²¹ Wata Yeesu a madə gatə, ca palə aanə hanyinə nga Tiira da nga Sidoonə.

²² Ma anə hanyinəkii, tə'i əndə'i mitə Kana'ana. Wata kya shi də tuunə, əjki ki, “Ya'ə Slandana, jijinə nga *Dawuda, nəhuu təgunuunaakya! Tə'i uuzənaaki, uncitə minəkii da i ginaaji ashitə. Lya'ə lya'ə nə ki ka shanə.”

²³ Amma, majikəmə Yeesu ka ki tada rəjwə də makii. Wata lyawarənaakii a əntsahə aabiikii, təya kədii aciikii, əjki tii, “Bawə ka ki, wa kya dzə satə, acii agi shinə nə ki də nə'unə taamə də wazənə lanə.”

²⁴ Yeesu a jikəvə, əjki ci, “Ma sləkee ənji ka nyi, wata ka ənji *Isərayiila tanə, acii makə maza bagiinə nə tii.”

²⁵ Amma miitə a shi, kya gərə'waanə atsa sədə Yeesu, əjki ki, “Ya'ə Slandana, tsakuu tə nyi.”

²⁶ Yeesu a ba, “Pooshi nga'ə nə ngərətə zəmə nga manjeevənə, ənjə a kagi ka ədiinə.”

²⁷ Əjki miitə, “Ha'ə tanyi, 'ya'ə Daadə, amma taa ədiinə əsə, agi adənə nə tii murəmurinə nga zəmətə ca kwaalagii acii slanjiinətii.”

²⁸ Yeesu a ba ka ki, “Mina, lanə nə gi'inaaku tə nyi. Ma sətə cii kwa uudə, ka dfanə nə ənji ka hə.” Wata kə mbə'i uuzənatə ka saa'ita.

Mbədfəpaanə nga Yeesu də ənji bwanea lanə

²⁹ Ma daba'əkii, wata Yeesu a madə davə, ca dzə də palənə ama uunəvə nga Galili, ca ndərəgi aanə dfanğəra, ca ndzaa dasə davə.

³⁰ Ənji bəzəkii a dzə aabiikii, təya kərə ənji bwaneanyinə kama kama, mabiiyi ənja, mahurəməsə ənja, muurəfina i kadəguləmina da hara ənji bwaneanyinə lanə. Təya banee ka tii akəjwaciikii. Ca mbədfəpaa də tii.

³¹ Makə nee ənji kadəguləmə a wabə, mabiiyi ənji əsə, kə ənyi ilənyinatii ka guunə, mahurəməsə ənji əsə, watiinə ka wiinə, muurəfinə əsə, watiinə ka neenə, kə dfii ka tii ka sə nga hurəshishinə ka shanə. Wata təya dfuunətə tə Əntanfə nga ənji *Isərayiila.

Adəvənə nga Yeesu ka ənji dəbu'u ənfwadə

(Mar. 8.1-10)

³² Wata Yeesu a 'waa'watə tə lyawarənaakii aabiikii, ca ba ka tii, “Agi nəhənə nə nyi təgunuunə nga ənjitsa, acii baanə makkə nə tii abiiki ənshinə, pooshi tii da sə nga kavənə aa matii. Pa nya moo təya palə də madəfənə, acii ga madəfənəkii a mbee ka tii a rəgwa.”

³³ Wata lyawarənaakii a ba ka ci, “Ya əna, da upaanaamə zəmə bahə zəməvənə ka ənjitsə lanə ha'ə ganə agi bilina?”

³⁴ Yeesu a lögwa a matii, “Buroodi moonə nəndə acii una?” Təya ba ka ci, “Buroodi mēdfəfə da uuji hərəfiinə.”

³⁵ Wata ca ba ka dabaala, kaa təya ndzaanə patə.

³⁶ Ca ngərə burooditə mēdfəfə da hərəfiita, ca kuyirii tə Əntanfə, ca baatsəpaa, ca vii ka lyawarənaakii, təya təkəpaa ka ənja.

³⁷ Patənatii, təya zəmə, təya əburə. Lyawarənaakii a tsəkətə ətə mbədaana, dəvə mēdfəfə.

³⁸ Ma ənjitə agi zəməta, dəbu'u ənfwadə, tsanjə nə makinə da man-jeevənə.

³⁹ Wata ca ba ka dabaala, kaa təya palə satii. Ma daba'əkii, ca ndərəvə aasəkə kumbawala, ca palə aanə hanyinə nga Magadanə.*

16

Ləgwa sə nga hurəshishinə ama Yeesu

(Mar: 8.11-13; Luka 12.54-56)

¹ Yoo, kə shi hara *Farisanyinə da *Sadukinyinə aabii Yeesu, kaa təya təkə tə ci. Təya ba ka ci, kaa ca da ka tii sə nga hurəshishinə ətə ca baarii oo'i, tə'i ci da baawəda nga Əntanfə.

² Əŋki Yeesu ka tii, “Ma uusəra a kula, mada dizə nə səkəntanfə, agi banə nuunə: ‘Pooshi ha ka tsəfənə doorə.’

³ Ma tsədəkə əsə, mada tsaaməgyuunə aagi əntanfə, una nee dizə təkə təkə nə ha, agi banə nuunə: ‘Ka ndzəmənə nə vənə ənshinə.’ Mada tsaaməgyuunə aagi əntanfə, ka mbeenə nuunə ka batənə taa iitə nə ha a ndzaanə. Amma, pooshi unə ka mbee ka paaratəgi də ndzaanə nga zamanana.

⁴ Ma ənji nga zamanana, bwaya ənja, ənjitə pooshi ka nə'utə bariya nga Əntanfə nə tii. Agi alənə nə tii kaa ənjə a dfa ka tii sə nga hurəshishinə. Amma, pooshi sə nga hurəshishinə ci ənjə a dfa ka tii, madaamə ətə dīi Əntanfə də anabi Yunana.” Makə wabi ci ha'ə, wata ca palə saakii.

*Burəjanə nga *Farisanyinə da nga *Sadukinyinə*

(Mar: 8.14-21)

⁵ Ma təya dzə də tanənə asəkə kumbawala, wata lyawarənaakii a buurətə oo'i, kə zaanə ka tii nə ngərəənə buroodi.

⁶ Yeesu a ba ka tii, “Nəhəmə noonə na acii burəjanə nga Farisanyinə da nga Sadukinyinə.”

⁷ Makə fii tii ha'ə, təya gwanə ka wabənə ahadatii, əŋki tii, “Ma bii ci ha'ə, ətə pooshi amə ngiraanə buroodi.”

⁸ Asee, kə shii Yeesu sətə ci təya ba. Wata əŋki ci ka tii, “Ya una, kə əki gi'inə goonə tə nyi. Ka mi cuuna wabə agyanə ghatə buroodya?”

⁹ Ca'ə əndzə'i, ma'ə unə mapaaratəgimə kuna? Kə zaanə koonə nə burooditə tufə ətə agi ənji dəbu'u tufə kwa? Dəvə moonə tsəkətuunə tə ətə mbədaana?

¹⁰ Aa ya burooditə mēdfəfə əsa, ətə agi ənji dəbu'u ənfwadə? Dəvə moonə tsəkətuunə tə ətə mbədaana?

¹¹ Iitə təkuree unə ka paaratəginə oo'i, ma cii kya wabə koonə əna, əntaa agyanə buroodi. Nəhəmə noonə na acii burəjanə nga Farisanyinə da nga Sadukinyinə.”

* **15:39 15.39** Magadanə: uushi rəŋwə da Magədala. Mitə vərənə nga Magədala nji Mariyaama Magədalina. **16:1 16.1-4** 12.38-39; Luka 11.16,29-30. **16:1 16.1** Yooh. 6.30. **16:6 16.6** Luka 12.1. **16:7 16.7-9** Mar. 6.52. **16:8 16.8** 14.31. **16:9 16.9** 14.20. **16:10 16.10** 15.37.

12 Wata tɔya paaratɔgi oo'i, ɛntaa banɔ bii ci ka tii oo'i, wa tɔya nɔhɔ natii nɔ acii burɛnaatɔ ci ɛnjɔ a ɔa dɔ buroodi. Amma, wa tɔya nɔhɔ natii nɔ acii dzɛgunɔnɔ nɔga Farisanyinɔ da nɔga Sadukinyinɔ.

*Banɔ nɔga Piita oo'i, Yeesu nɔ *Matadɔkii nɔga ɔntanfɔ
(Mar. 8.27-30; Luka 9.18-21)*

13 Yoo, kɔ gi Yeesu aanɔ hanyinɔ ɔtɔ kɔdɔhɔ da vɔranɔ nɔga Kayisariya Filipi. Makɔ gi ci, kɔ lɔguyi ci ama lyawarɔnaakii, ɛnki ci, "Ya nyi *Uuzɔnɔ nɔga ɛnda, wu sanɔ nɔ nyi ci ɛnjɔ a ba?"

14 ɔnki tii, "Agi banɔ nɔ hara ɛnji, hɔ nɔ Yoohana ɛndɔ ɔa bapɔtisɔma. ɔnki hara ɛnji, hɔ nɔ anabi *Iliya. Hara ɛnji ɛsɔ, ɛnki tii, hɔ nɔ Irimiya taa ɛndɔ'i anabi nɔga nɔkɔ."

15 Yeesu a ba ka tii, "Ya unɔ noona? Wu nɔ nyi cuuna ba?"

16 Simoonɔ Piita a jikɔvɔ, ɛnki ci, "Hɔ nɔ Matadɔkii,* Uuzɔnɔ nɔga ɔntanfɔ ɔndɔ vii ɛpinɔ."

17 Yeesu a ba ka ci, "ɔndɔ barɔkaanɔ nɔ hɔ, Simoonɔ, uuzɔnɔ nɔga Yunana. Acii ɛntaa ɛndɔ shinɔkinɔ baarɔgi ɔtsɔ ka hɔ, amma Daadɔ ɔtɔ dadagyɔ baarɔgi ka hɔ.

18 Wanyinɔ ka banɔ ka hɔ ɛsɔ: hɔ nɔ Piita, makɔ banɔ pasla. Anɔ paslanɔ nii kya mbukya Ikɔliisiyaaki. Taa wa, pooshi na palee ka nɔgeerɔnɔ nɔga Ikɔliisiyakii.

19 Ka viinɔ nɔ nyi ka hɔ lakila nɔga makuvɔ nɔga nwanjuunɔ nɔga dagyɔ. Taa mi patɔ anɔtɔ hɔ ganɔ a duuniya, ma'anɔkii gatɔ dagyɔ. Ha'ɔ ɛsɔ, taa mi patɔ pɔrɔgi hɔ ganɔ a duuniya, mapɔrɔkii gatɔ dagyɔ."

20 Wata Yeesu a ɔa ka lyawarɔnaakii bariya dɔ nɔgeerɔnɔ tuu'inɔ, "Goonɔ ba ka taa wu oo'i, nyi nɔ *Matadɔkii nɔga ɔntanfɔ."

*Wabɔnɔ nɔga Yeesu agyanɔ tsarɔ nɔga ɛntɔɔtɔ nii kɔya ɛntɔ
(Mar. 8.31-9.1; Luka 9.22-27)*

21 Daga ka saa'ikii 'watɔgi Yeesu dzɛgunɔtɔnɔ ka lyawarɔnaakii oo'i, tyasɔ see a dzɔ ci aa Urusaliima. Ma dɔva, ka sanɔ nɔ ci cibɔnyinɔ lanɔ acii gayinɔ da madiigɔrɔ limanyinɔ da maliminɔ, ɛnjɔ a bɔlɔgi tɔ ci. Ma ka makkɔnɔ nɔga uusɔra, ca madɔtɔ agi mamɔtɔ ɛnja.

22 Makɔ fii Piita ha'ɔ, wata ca kɔsɔgi tɔ ci aatɔngala, ca wazɔ ka ci, ɛnki ci, "Wa ɔntanfɔ a dzagi ɔtsa, Slandana, pooshi ɔtsɔ ka ɔfanɔ shanjɔ!"

23 Amma Yeesu a zɔ'wugi aabii Piita, ɛnki ci ka ci, "Dzɔgi abiiiki, *Seetanɔ! Hɔrɔmbɔdɔ nɔ hɔ ka nyi. Acii ma hiimatsaaku, nɔga ɛndɔ shinɔkinɔ, ɛntaa nɔga ɔntanfɔ."

24 Wata Yeesu a ba ka lyawarɔnaakii, ɛnki ci, "Taa wu patɔ ca moo nɔ'unɔ tɔ nyi, tyasɔ see a kaaree ci ka naakii nɔ, ca nɔgɔrɔ ɛnfwɔ nɔga gwa'avɔnɔ tɔ ci aashikii, ca nɔ'u dɔ nyi.

25 Tada wu patɔ ca ɔa gazhi'waanɔ nɔga gɔrɔtɔ ɛpinaakii, ka ɔteenɔ nɔ ci ka ɛpinɔkii. Amma tada wu patɔ ɔtee ka ɛpinaakii putɔ nɔga nɔ'unɔ tɔ nyi, ka upaanɔ nɔ ci bwatyakii.

26 Mi sanɔ nɔ bwatya nɔga upaa patɔnɔ nɔga uushi'inɔ asɔkɔ duuniya, amma ɛndɔ ɔtee ka ɛpinaakɔya? Pooshi bwatyakii. Madɔ kɔ zii ɛpinɔ nɔga ɛnda, pooshi uushi cii kɔya vii kaa ca ɛnɔ ka upaa dɔ ɛpinɔkii.

16:14 16.14 14.2; 17.10-13; Mat. 21.11. * 16:16 16.16 Waatoo, Alɔmasiihu. 16:16 16.16 14.33; Yooh. 1.49; 11.27. 16:18 16.18 Luka 22.32; Yooh. 1.42; 21.15-17; Af. 2.20. 16:19 16.19 Luka 11.52; Mat. 18.18; Yooh. 21.15-17. 16:20 16.20 17.9. 16:21 16.21 17.22-23; 20.17-19; 26.2.

²⁷ Acii kədəhə nə Uzənə nga əndə ka shinə tii da malaa'ikanyinaakii agi mēghərəvənə nga Dii, ca vii shikwa taa ka wu makə sətə slənyi ənda.

²⁸ Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i hara ənji ganə ahadaamə na nee də ginətii, tii ma'ə maməətəmə, ka shinə nga Uzənə nga ənda, kaa ca ndzaa ka nwanjwa."

17

Məghərəvənə nga Yeesu (Mar. 9.2-13; Luka 9.28-36)

¹ Ma daba'ə baanə kuwa, Yeesu a ngərə tə Piita da i Yakubu tii da ndzəkənjuci, waatoo Yoohana, ca kərə tə tii aanə magərə giŋwa, wata tii ha'ə.

² Ma təya nee, wata ca zə'wə akəŋwaciitii, bərənə nə kəŋwaciinəkii makə uusəra. Ha'ə nə kəjeerənaakii əsə, ca dāgi tyaslyaslyə makə əmputə kəbənə.

³ Wata ma təya nee, watiitə i Muusa da anabi *Iliya, təya wabəshi da Yeesu.

⁴ Wata Piita a ba ka Yeesu, "Slandana, nga'ə dīi makə ganə niinə. Maa nga'ə ka hə, ka ratənə nə nyi koonə tsakabanyinə makkə ganə. Naaku rəŋwə, nga Muusa rəŋwə, nga Iliya rəŋwə."

⁵ Ma ci ma'ə agi wabənə ha'ə, wata məzhidəkwyaminə ətə ca bərə a zadəgi dāgyanətii. Ma təya fa, əndə a wabə agi məzhidəkwyaminəkii, ca ba, "Waatsə Uzənəaaki, kə uu'i nyi tə ci. Ci ca uudəgi səkəki. Famə tə ci."

⁶ Makə fii lyawarənaakii ha'ə, wata ngwalənə a dā tə tii ka shaŋə, təya kwaalagi aa panə aanə kəŋwaciinətii.

⁷ Wata Yeesu a əntsahə aabiitii, ca təbətə tə tii, ca ba, "Madətəmə, goona ngwalə."

⁸ Makə madəe tii ka ginətii, maneemə tii taa ka wu ma'ə, madaamə Yeesu.

⁹ Ma təya dzə də jimanə satii a giŋwa, kə bii Yeesu ka tii, "Goonə ba taa ka wu tə sətə nee unə. See daba'ə madənaaki agi maməətə ənja, nyi *Uzənə nga ənda."

¹⁰ Lyawarənaakii a ləgwa ka ci, əŋki tii, "Aa mi dīi ci maliminə a ba oo'i, Iliya na takəŋwa shinə ka Aləmasiihu?"

¹¹ Yeesu a ba ka tii, "Weewee ha'ə makə ətsa, Iliya na shi zəku'i ka hadatəgi də patənə nga uushi'inə.

¹² Amma, wanyinə ka banə koonə: kə uugi Iliya shinə. Mashiiimə ənji tə ci, təya cibə də ci makə sətə kadəesəkə ka tii. Ha'ə makə ətsə, kədəhə nə təya cibə də Uzənə nga əndə əsə."

¹³ Wata lyawarənaakii a paaratəgi oo'i, ma Iliyatə cii kəya wabə agyanəkii, ci nə Yoohana əndə dā bapətisəma.

Mbədəpaanə nga Yeesu də uzənə ətə kəshi ginaaji tə ci (Mar. 9.14-29; Luka 9.37-43a)

¹⁴ Ənyanatii aabii dabaala, wata əndə'i əndə a shi, ca gərə'waanə akəŋwacii Yeesu,

16:27 16.27 Jab. 62.13; Ayb. 34.11; Mat. 7.23-27; 13.41; 25.31-46; Luka 13.27; Yooh. 5.29; Rooma 2.6; 1 Koor. 3.13-15; 1 Piita 1.17; 2 Tim. 4.14; Səniinə 22.12. **16:28 16.28** 10.23; 24.34; Mar. 9.1; 13.30; Luka 9.27; 21.32. **17:1 17.1** 5.1. **17:2 17.2-8** 2 Piita 1.16-18; Səniinə 1.16. **17:5 17.5** 3.17. **17:9 17.9** 16.20. **17:10 17.10-11** Mal. 3.23-24; Mat. 16.14. **17:12 17.12-13** 11.14; Luka 1.17; Yooh. 1.21.

¹⁵ ca ba, “Slandana, nøhuu tøgunuunø nga uuzønaaki. Tø'i ma'idø'ida ashikii, agi ðfanø tø ci ka shaŋø. Ka øndø'i ha, ca kulagøre aagi gunø, ka øndø'i ha, aagi ma'inø.

¹⁶ Kø kira nyi tø ci ka lyawarønaaku, amma kø tøkuree tii ka mbøðøpaanø dø ci.”

¹⁷ Øŋki Yeesu, “Ya'ømø, unø ønji nga zamanana, pooshi unø gi'i tø Øntanfø, bwaya ønja. Ca'ø guci nii kya ndzaa doona? Ca'ø guci sø'watønøki tuuna? Kiramø ka nyi uuzønøkii ðii!”

¹⁸ Makø kira ønji, Yeesu a wazø ka ginaajikii, wata ginaajikii a shigi ashi uuzøta. Pii wata kø mbø'i uuzøta.

¹⁹ Ma daba'økii lyawarønaakii a øntsahøtø aabii Yeesu daanøtii, tøya lögwa ka ci, “Mi sanø ðii tøkuree inø ka lyaakagi tø ginaajitsa?”

²⁰ Yeesu a ba ka tii, øŋki ci, “Putø nga gi'uunø nga gi'inø goonø tø nyi. Tantanyinø cii kya ba koonø, maci kø mbu'i gi'inø goonø tø nyi taa wata makø hi'u iza,* [

²¹ 1Amma, ma tsarø nga ginaajitsa, see dø dø'wa da suumaya mbeenø ønji ka lyaakaginø.”] kada ka banø nuunø ka giŋuna: ‘Duu aa hatø!’ ka dzønø nø ci øsø. Pooshi uushi ca kadøe ka ŋgeerønø goonø.

Ønønø nga Yeesu ka wabønø agyanø øntønaakii

(Mar: 9.30-32; Luka 9.43b-45)

²² Guŋønø nga lyawarønø nga Yeesu patø anø hanyinø nga Galili, wata ca ndzanø wabønø ka tii agyanø naakii na, ca ba, “Kødøhø nø ønji ka viinø tø Uuzønø nga øndø aacii ønja,

²³ tøya bøløgi tø ci, amma ka madøenø nø ønji ka ci agi mamøtø ønja ka makkønø nga uusøra.” Makø fii tii ha'ø, wata søkø nga lyawarønaakii a bözøgi kuzhidø kuzhidø.

*Ki'i tsøkø nga *yi nga Øntanfø*

²⁴ Kø gi Yeesu da lyawarønaakii aa Kafarønahumø, wata ønji luu tsøkø nga yi nga Øntanfø a dzø aabii Piita, tøya lögwa, øŋki tii: “Ya sanø, agi ki'inø nø malømø goonø tsøkø nga yi nga Øntanfø nii?”

²⁵ Øŋki Piita, “Dø nga'ø nø ci agi ki'inø.” Makø ønyi Piita aasii, Yeesu a wabø ka ci zøku'i, øŋki ci, “Iitø nee hø naaku daa, Simoonø? Wu døbee ki'i tsøkø ka meeminø nga *duuniyana? Manjeevønøtii nii, anii hara ønja?”

²⁶ Øŋki Piita, “Hara ønji døbee tsøkønø.” Wata Yeesu a ba, “Makø ha'ø ðii, madøbeemø manjeevønøtii a tsøkø.

²⁷ Amma, acii gaanwa bözee ka søkøtii, ma ðfanøku, duu aama uunøva, ha kagøre mangølanja aagi ma'inø. Ma hørøfiitø 'watøgi hø køsønø, ka lapaanø nø hø kwaba a makii bahø ki'inø dø tsøkaaki da naaku, ha køre ka tii.”

18

Wu sanø palee dø gawuuna?

(Mar: 9.33-37; Luka 9.46-48)

¹ Ma ka saa'ikii ha'ø, wata *lyawarønø nga Yeesu a shi aabiikii, tøya lögwa amakii, øŋki tii, “Wu sanø palee dø ðuunuunø agi ŋwanjuunø nga dagya?”

² Wata Yeesu a 'watø tø øndø'i uundzø uuzønø, ca køŋee ka ci ahadatii,

17:17 17.17 Dzøk. 32.5,20. * **17:20 17.20** Hi'ukii palee dø ønshidøðønø anø hanyinø nga Gudø. Amma ma wabønø nga Yeesu, agyanø øndø'i slikørønø pamø anø hanyinø nga Isørayiila wabi ci. **17:20 17.20** 13.31; 14.31; 21.21; Mar. 11.23; Luka 17.6. **17:22 17.22-23** 16.21. **17:24 17.24** Shig. 30.13. **18:1 18.1** Luka 22.24.

³ ca ba, “Tantanyinè cii kya ba koonè: madà mazhi'weemè unè ka noonè nè makè nga uuji manjeevèné, pooshi unè ka upaa dèmèné aagi *ɲwanjuunè nga ɛntanfè shanjè.

⁴ Taa wu hɛtɛpaa naakii nè, ca ndzaanè makè nga uuzèné, ci palee dè dɛunuunè agi ɲwanjuunè nga dagyè.

⁵ Taa wu liwè uuzèné, madà putaaki liwè ci, tɛ nyi liwè ci ɛtsa.”

Uushi'iitè na dfa tɛ ɛnda putè nga slènè 'waslyakèné

(Mar. 9.42-48; Luka 17.1-2)

⁶ “Taa wu patè kavè tɛ taa rɛɲwè agi manjeeviitè vii ka nyi goonja kaa ca pu'u, gɛdè anɛvè tɛɲwè aa uurakii ka ci dè nga'èné, ca lipɛgɛrè aagi uunèva, acii sètè na upaa tɛ ci.

⁷ Tɛ'i ɲgèra'wè ashi ɛɲji *duuniya, acii tɛ'i sètè ca kavè ɛɲji ka dfa 'waslyakèné. Pooshi sèndè ca tɛɲapaa tsarè nga uushi'iitè ka dfanè. Amma kè dɛi anè ɛndètè ca kavè ɛndè ka dfa 'waslyakèné.

⁸ “Madà ciinèku tadfa sɛdèku ca kavè tɛ hɛ ka dfa 'waslyakèné, lagi, ha kagi. Gɛdè gi hɛ ka upaa ɛpinè nga ca'è ndɛɲwè ndɛɲwè yadè ciinè taa sɛdà, acii ndzaanè da i ciinè bèra'i tadfa sɛdè bèra'i, amma ɛɲjè a ka tɛ hɛ aagi gunè nga ca'è ndɛɲwè ndɛɲwè.

⁹ Madà ginèku ca kavè tɛ hɛ ka dfa 'waslyakèné, hurè'yagi, ha kagi. Gɛdè gi hɛ ka upaa ɛpinè nga ca'è ndɛɲwè ndɛɲwè dè ginè rɛɲwè, acii ndzaanè da i ginè kyakya'è bèra'i, amma ɛɲjè a ka tɛ hɛ aagi gunè.”

Misaali dè baga ɛtè zagi

(Luka 15.3-7)

¹⁰ “Nèhèmè noonè na, acii goona bèrapaa rɛɲwè agi uuji manjeeviitsa. Wanyinè ka banè koonè: ma malaa'ikanyinatii, taa guci patè nè tii ka ndzaanè akɛɲwacii Daadè ɛtè dagyè. [

¹¹ Acii ma shi *Uuzèné nga ɛnda, ka luupaa tɛ maza ɛɲja.]

¹² Iitè nee unè noonè agyanè sènè cii kya moo bana? Yaci tɛ'i ɛndè da bagiinaakii gya'è saɲa, wata rɛɲwè agitii a zagya, iitè dfanèkèya? ɛntaa ka bwaseenè nè ci ka ɛtè ɛlinè pu'unè aji ɛlinè ka zèmèné, ca palè ka alè tɛ ɛtè rɛɲwè zagi kwa?

¹³ Madà kè nee ci, tantanyinè cii kya ba koonè: ka dfanè nè ci moodfasèkè putè nga rɛɲwè ɛtè sha zii, palee ka putè nga ɛlinè pu'unè aji ɛlinè ɛtè mazamè.

¹⁴ Ha'è ɛsè, ma Dəsənuunè ɛtè dadagyè, ɛntaa dè uudənaakii zaginè taa rɛɲwè agi uuji manjeeviitsa.”

Ndzəkɛɲunè ɛtè slɛnyi 'waslyakèné

¹⁵ “Madà kè bèzèè ɛndè nè'unè makè hɛ ka sèkèku, ma dfanèkwa, duu aabiikii, ha dzè ka baarii ka ci 'waslyakènaakii ahadoonè, unè bèra'i. Madà kè luuvè ci 'waslyakènaakii, kè zhi'wavè hɛ dè ɛndètè aa rɛgwa ɛtsa.

¹⁶ Amma, madà maluumè ci 'waslyakènaakii, 'waanè tɛ ɛndè rɛɲwè taa ɛɲji bèra'i atsaku, kaa ɛɲji bèra'i taa makkè a mbee ka vii seeda anè patènè nga sètè bii ɛɲji.

¹⁷ Madà kè kaaree ci ka fa wabənətii, bawè ka Ikəliisiya. Madà kè kaaree ci ka fanè tɛ Ikəliisiya ɛsè, geegimè ka ci makè ɛndètè pooshi ahadoonè taa *ɛɲji luu tsəka.”

Anətənə da pərəginə

18 “Tantanyinə cii kya ba koonə: taa mi patə anətuunə ganə a duuniya, ma'anəkii dagyə ətsa. Ha'ə əsə, taa mi patə pərəgyuunə ganə a duuniya, mapərəkii gatə dagyə ətsa.

19 “Wanyinə ka tsakə banə koonə əsə: mada kə anətə ənji bəra'i uura agyuunə kaa təya kədii taa mi patə, ka dənə nə Daadə ətə dagyə ka tii tə səkii.

20 Acii taa da patə libə ənji bəra'i taa makkə agi ləməki, davə nə nyi ahadatii.”

Misaali də mava ətə naanagi ka tifyagi 'waslyakəənə ka ənda

21 Ma daba'əkii, wata Piita a shi aabii Yeesu, ca ləgwa ka ci, əŋki ci: “Slandana, moonə səfə saŋə dənə əndə ka nyi 'waslyakəənə, nya tifyagi ka ca? Səfə mədfəfə kwa?”

22 Yeesu a ba ka ci, “Pooshi. Əntaa wata səfə mədfəfə bii nyi koonə. Amma, mədfəfə səfə ha'ə mədfəfə pu'unə.

23 Acii ma nwanjuunə n̄ga dagyə, mbərə mbərə nə ci da əndə'i nwanjutə mwayi baanatənə taa iitə nə gəna acii maviinaakii.

24 Ma ca 'watəgi baananə ha'ə, wata ənjə a kira ka ci mavatə cii kəya nə'u tə ci milyoonyinə n̄ga kwaba.

25 Amma, ma mavakii, paa ci da taa mi bahə kaa ca ki'i kwabatə ci nwanjwə a nə'u tə ci. Wata nwanjwə a ba ka ənjə a dərəmagi də ci da minaakii da manjeevənaakii da uushi'inaakii patə, kaa ənjə a shii ki'i də kwabakii.

26 Makə fii mavatə ha'ə, wata ca kulagi akəŋwacii nwanjwa, ca dza ciinə, ca ba: ‘Tuutəta'ə, əsuu ədzəma, ka ki'iginə nə nyi ka hə gənaaku patə.’

27 Wata nwanjwə a nəhə təgunuunaakii, ca tifyagi ka ci, ca kapaa tə ci. Mavatə a palə saakii.

28 Amma, makə pyalə ci saakii, wata ca lapaa əndə'i mava makə ci ətə cii kəya nə'u tə ci dəmənə n̄ga *hwaslə gya'ə tanə. Wata ca tərəfəgi kəjeerənə a uura mavata, əŋki ci: ‘Ki'iwu ka nyi dəmənaaki!’

29 Wata mavatə a kulagi akəŋwaciikii, ca dza ciinə, əŋki ci: ‘Tuutəta'ə, əsuu ədzəma, ka ki'inə nə nyi ka hə dəmənaaku.’

30 Amma kə naanagi ci, wata ca kərə tə ci aa furəshina, see mada ki'igi ci dəməətə atsakii.

31 “Makə nee hara maviinə ka sətə slənyi, kə zhima tə tii asəkətii. Wata təya palə aabii nwanjwa, təya bagi ka ci sətə slənyi patə.

32 Makə fii nwanjwə ha'ə, wata ca 'wagərə tə mavatə d̄ii ha'ə. Nwanjwə a dzaana tə ci, əŋki ci: ‘Ma hə, bwaya mava nə hə. Kə tifyagi nyi ka hə patənə n̄ga kwabatə n̄ji nya nə'u tə hə putə n̄ga kədiinaaku aciiki.

33 Pooshi dibə ha nəhə təgunuunə n̄ga guva-slənaaku makə sətə nyihə nyi naaku kwa?’

34 Kə bəzhi səkə n̄ga nwanjwə ka shaŋə. Wata ca sləkee ka ənjə a pa'əgi tə mavatə a furəshina, ənjə a cibə də ci, see mada ki'igi ci patənə n̄ga gənata.”

35 Yeesu a uudəpaa wabənə, əŋki ci, “Ha'ə əsə nə Daadə ətə dadagyə a d̄a ka taa wu patə agyuunə, maa pooshi ci tifyagi ka ndzəkənjuci 'waslyakəənaakii də ədzəmə rənjwə.”

19

Dzəgunənə nga Yeesu agyanə lakəgi minə

(Mar. 10.1-12)

¹ Makə uugi Yeesu baaba uushi'iitsa, wata ca madə anə hanyinə nga Galili, ca palə aanə hanyinə nga Yahudiya atanəgi gəərə nga Urədunə.

² Dabaala lanə nyi'u tə ci, ca mbədəpaa də ənji bwanea.

³ Hara *Farisanyinə a dzə aabiikii ka təkənə tə ci də ləgwanə amakii, əŋki tii, "Ya əna, kə vii bariya gaamə rəgwa ka əndə a lakəgi minaakii putə nga taa ngutə uushi kwa?"

⁴ Ca ənəgi ka tii, "Pooshi unə janɡii asəkə malaaba ləkaləkətə kwa? Ma bii ca: 'Ma ka 'watəginə, ngurə da minə ghənyi Əntanƒə tə ənja.'

⁵ Əntanƒə a ba: 'Putakii ha'ə, wa ngurə a bwasee ka dii da məci, ca ləbə tii da minaakii, təya ndzaa shishinə rəŋwə.'

⁶ Də ha'ə, ndzaanə tii əndə rəŋwə, əntaa ənji bəra'i ma'ə. Aciikii, ma sətə gəŋutəgi Əntanƒə, ga əndə a təkəe."

⁷ Farisanyinə a ba ka Yeesu, "Aa, acii mi dīi bii Muusa, wa əndə a vii ka minə ləkaləkətə nga lakəginə tə ki, ca lakəgi tə kya?"

⁸ Yeesu a ba ka tii, "Putə nga ndalənə nga ədzəmuunə kapaa Muusa koonə rəgwa nga lakəgi makinə goonə. Amma, ma nga ŋukə, saa'i nga 'watəginə nga duuniya, əntaa ha'ə.

⁹ Wanyinə ka banə koonə: taa wu patə lakəgi minaakii putə nga əndə'i uushi pamə tsanə da aləhiinə, ca ngərə əndə'i, kə ali ci hiinə ətsa."

¹⁰ Lyawarənaakii a jikəvə ka ci, "Madə ha'ə ahada i ngurə tii da minaakii ətsa, əntaa gəfə ndzaanə yadə ngərəshinə dəŋwa'ə kwa?"

¹¹ Amma ca ba ka tii, "Ma dzəgunəətsa, əntaa taa wu ca luu, amma see əŋjitə vii Əntanƒə ka tii.

¹² Acii tə'i rəgwanəyinə kama kama ətə pooshi ənji ka ngərəshinə: tə'i hara ənji, putə nga poonə tə tii ha'ə, paa tii ka ngərəshinə. Hara ənji əsə, ənji saawee ka tii. Hara ənji əsə, paa tii ka ngərəshinə putə nga ŋwanjuunə nga dagyə. Ma əndətə ca mbee ka luu dzəgunəətsa, wa ca luu."

Daanə barəkaanə nga Yeesu ka uuji manjeevənə

(Mar. 10.13-16; Luka 18.15-17)

¹³ Ma daba'əkii, kə kirə ənji manjeevənə ka Yeesu, kaa ca dāanə ciinə aanətii, ca dā ka tii də'wa. Amma, ma lyawarənaakii, kə laalii tii nguruunə ka ənja.

¹⁴ Amma Yeesu a ba, "Uneemə ka manjeevənə, kaa təya shi aabiiki, goona təŋa tə tii, acii ka tsarə nga ənji makə tii də ŋwanjuunə nga dagyə."

¹⁵ Ca dāanə ciinə aanətii. Ma daba'əkii, ca madə davə, ca palə saakii.

Əndə gəna

(Mar. 10.17-31; Luka 18.18-30)

¹⁶ Ma ka əndə'i uusəra, kə shi əndə'i əndə aabii Yeesu, ca ləgwa, əŋki ci, "Maləma, ngutə ŋunyi slənə sanə slənəki, kaa nya upaa də əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwa?"

¹⁷ Əŋki Yeesu ka ci, "Ka mi dee cii kwa ləgwa ka nyi agyanə sətə ŋunəyikəya? Rəŋwə dyanə nə ŋunyi Ənda. Madə nga'ə ka hə nə upaa əpiitsa, nə'utə *bariya."

18 Əndətə a ləgwa ka ci, “Nğutə tsarə nğa bariya da?” Yeesu a ba ka ci, “Ga ha bələ hiinə, ga ha alə hiinə, ga ha hərə hiinə, ga ha vii seeda nğa jirakənə anə ənda,

19 gadfee ka i duu da muu, uufuu tə əndətə abiiku makə sətə cii kwa uufə naaku na.”

20 Ənki uundzə dagwatə ka ci, “Ma ətsə patə, kə nə'utə nyi. Nğutə mbədaanə ka nyi, kaa nya nə'uta?”

21 Yeesu a ba ka ci, “Madə kə mwayi hə ndzaanə makətsəfəkii, duu ka dəremaginə də uushi'inaaku patə, ha təkəpaa kwabakii ka maaghiinə. Madə kə dii hə ha'ə, ka ndzaanə nə shigaaku dagyə abii Əntanfə. Ma daba'əkii, ha shi ka nə'u tə nyi.”

22 Makə fii uundzə dagwatə ha'ə, ca palə saakii də mabətəsəka, acii lanə dərəva nə gəna aciikii.

23 Wata ənki Yeesu ka lyawarənaakii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, dzawə dərəva nə dəmənə nğa əndə gəna aagi nwanjuunə nğa Əntanfə.

24 A tsakə nyi banə koonə əsə: gədfə dəməginə nğa ngyalooba ka rəgwa shine nğa libəra də nğufənə, acii dəmənə nğa əndə gəna aagi *nwanjuunə nğa Əntanfə.”

25 Makə fii lyawarənaakii wabəətsa, kə dzəgəpaa tə tii ka şanə, təya ba, “Madə ha'ə əna, aa wu dii nə upaa luupaana?”

26 Amma Yeesu a tsaamə tə tii, ca ba, “Ma əndə şinjinə, pooshi uushi cii kəya mbee ka dātənə ci saakii ka upaa də luupaanə. Amma, ma Əntanfə, ka dātənə nə ci taa mi patə.”

27 Piita a jikəvə ka ci, ənki ci, “Yoo, waniinə kə bwasee inə ka uushi'inə patə əna, ina nə'u tə ha, mi niina upana?”

28 Ənki Yeesu ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə: madə kə ndzaa nyi, nyi Uzənə nğa əndə, dasə anə dəgələ nğa məghərəvənaakii agi kura zamanatə na shi, ma unə ənə pu'u aji bəra'i ənə nyi'u tə nyi, ka ndzaanə nuunə anə dəgələ nwanjuunə pu'u aji bəra'i, una dā gənywanə ka slikərənyinə pu'u aji bəra'i nğa *Isərayiila.

29 Taa wu patə bwasee ka yaakii, tadə ndzəkəşushi'inəkii, tadə cikəşushi'inəkii, tadə dii, tadə məci, tadə manjeevənaakii, tadə raakii putə nğa nə'unə tə nyi, ka upaanə nə ci gya'ə palee ka ətə bwasee ci aaba'ə, ənə a vii ka ci əpinə nğa ca'ə ndəşwə ndəşwə əsə.

30 Amma lanə nə matakəşwanyinə na ndzaanə ka moodəba'ənyinə. Lanə nə moodəba'ənyinə əsə na ndzaanə ka matakəşwanyinə.”

20

Misaali də ənji slənə asəkə tsanə nğa inabi

1 “Ma nwanjuunə nğa dagyə, kə ndzaa ci mbərə mbərə da əndə'i slanda ya ətə gimagi tsəfakə ka alə ənji sləna, kaa təya dzə ka slənənə ka ci asəkə tsanə nğa inabaakii.

2 Makə upaa ci ənji sləna, kə luuvə ci ki'inə ka tii makə sətə ci ənə a ki'i nğa ka uusera, waatoo *hwaslə rəşwə. Wata ca kərə tə tii aasəkə tsanə kaa təya slənə.

3 Ca ənə ka dzənə aa luuma tibisə əlinə, ca lapaa tə hara ənji pooshi uushi ci təya dā.

19:18 19.18-19 Shig. 20.12-16; Leew. 19.18. 19:19 19.19 22.39. 19:21 19.21 6.20; 8.21-22; Luka 12.33. 19:22 19.22 Jab. 62.11. 19:26 19.26 Zak. 8.6; Luka 1.37. 19:28 19.28 25.31; Luka 22.30; 1 Koor. 6.2; Səniinə 3.21. 19:29 19.29 10.37. 19:30 19.30 20.16; Mar. 10.31; Luka 13.30.

⁴ Wata ca ba ka tii əsə: 'Dəmə ka da ka nyi slənə asəkə tsanə. Ka ki'inə nə nyi koonə makə sətə dibə.'

⁵ Wata təya dzə. Makə ənyi ci ka dēməginə uuserə ahadana, ha'ə əsə tibisə makkə, təya da ha'ə da hara ənji slənə makə əta.

⁶ Ma ətsə kədəhə ka tibisə tufə əsə, makə gi ci aa luuma, ca lapaa hara ənji əsə kənjə kənjə davə. Ca ba ka tii: 'Mi cuuna kagi uuserə zaβə kwa?'

⁷ Təya ba ka ci: 'Acii pooshi əndə ηgirə tiinə ciina kagi uuserə zaβə.' Wata ca ba ka tii əsə: 'Dəmə ka slənənə ka nyi asəkə tsanə ηga inabi.'

⁸ "Makə dii kədəwanə, wata slanda tsanə ηga inabitə a ba ka gawə ηga ənji slənaakii: "Waa'wawə tə ənji slənətsa, ha ki'i ka tii kwabatii. Ka ənjitə uugi ba'ə ka dzənə 'watəginəku ki'inə, ha uudəpaa də ənjitə 'watəgi dzənə.'

⁹ Ma ənjitə gi tibisə tufə, ənjə a vii ka taa wu agitii hwaslə rəjwə.

¹⁰ Yoo, makə mbu'i aanə ənjitə 'watəgi dzənə aadəvə aasəkə tsanə, ma nə tii ka nəhənə, ka viinə nə ənji ka tii sətə palee ka ηga ənjitə uugi ba'a. Asee, tii maa, hwaslə rəjwə rəjwə vii ənji ka tii.

¹¹ Makə liwə tii kwabatii, wata təya ηgəərə ma agyanə slanda tsaata,

¹² əjki tii: 'Ma əjninə uugi hə ba'ə ka ηgərənə, ηga tibisə rəjwə tanə slənyi tii. Amma, ha ki'i keenə uushi rəjwə nii? Inə ənə kagi uuserə pa'ə ka slənənə, əjki hə tsəfənə ηga uuserə!'

¹³ Amma slanda tsaata ənəpaagi ka əndə'i əndə agitii, əjki ci: 'Guvakya, ma'adəmə nyi tə hə. Əntaa agyanə hwaslə rəjwə narii aηwə kwa?'

¹⁴ Njəruu sətə narii aηwə, ha palə saaku aasii. Ha'ə mwayi nyi viinə ka əndənə shi ηga muudinə makə naaku.

¹⁵ Anii pooshi nyi da baawəda ηga da sətə mwayi nyi də kwabaakya? Anii sərəhə ca da tə hə putə ηga ηga'ənaakya?' "

¹⁶ Yeesu a uudəpaa wabənə, əjki ci, "Ha'ə əsə, ma moodəba'a, ka ndzaanə nə ci ka ηga təkəjwanə. Ma ηga təkəjwanə əsə, ka ndzaanə nə ci ka moodəba'a."

Makkənə ηga wabənə ηga Yeesu agyanə əntənaakii

(Mar. 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ Ma Yeesu a dzə aa Urusaliima, ca 'wagi tə lyawarənaakii pu'u aji bəra'i tsanə aatangala, ca ba ka tii, təya dzə də palənə, əjki ci,

¹⁸ "Fatəmə ηga'ə! Wanaamə ka dzənə aa Urusaliima. Ma dava, ka dzənə nə ənji ka viinə tə Uuzənə ηga əndə aacii madiigərə limanyinə da maliminə, təya lagi ka ci gəjwanə ηga bələnə,

¹⁹ təya vii tə ci aacii ənjitə mashiimə tə Əntənfə. Ma təya, ka ηjəsənə nə tii tə ci, təya fəslə tə ci, təya gwa'avə tə ci aashi ənfwa. Ma ka makkənə ηga uuserə, ənjə a madfee ka ci agi maməətə ənja."

Kədiinə ηga məci i Yakubu da Yoohana

(Mar. 10.35-45)

²⁰ Ma daba'əkii ha'ə, wata məci manjeevənə ηga Zabadiya a əntsahə tii da manjeevənətə aabii Yeesu, kya gərə'waanə akəjwaciikii ka kədii uushi.

²¹ Ca ləgwa ka ki, "Mi cii kwa uudə kwa?" Kya ba ka ci, "Dawə ka nyi rəgwa kaa manjeevənaaki bəra'i a ndzaanə atangalaku agi ηwanjuunaaku, əndə'i da ciizəmakū, əndə'i əsə da madzənaku."

²² Yeesu a ba ka tii, "Mashiimuunə sətə cuuna kədii. Kadə nuuna mbee ka sə'watə sa cibə makə ətə nii kya sa kwa?" Əjki tii ka ci, "Awa, ka mbeenə niinə."

²³ Yeesu a ba ka tii, “Ka sanə nuunə weewee. Amma, ma ndzaanə atəngalaki, əntaa nyi nəndə da baawəda nga viinə. Ma hatsa, nga ənjitə tadəpaa Daadə tə tii.”

²⁴ Fanə nga hara lyawarənaakii pu'u tə wabəətsa, wata səkətii a bəzəgi aashi ndzəkəŋushi'iitə bəra'i.

²⁵ Wata Yeesu a 'watə tə tii patə aabiikii, ca ba ka tii, “Kə shii unə oo'i, ma ənjitə mashiimə tə Əntəŋfə, meeminatii ca da nwanjuunə agyanətii. Ma madiigərə ənjatii əsə, agi kanə nə tii ka tii *bariya də baawəda.

²⁶ Amma ma unə, pooshi ka dfanə ha'ə ahadoonə. Taa wu patə mwayi ndzaanə ka gawə ahadoonə, see a ndzaa ci ka əndə slənə goonə.

²⁷ Ha'ə taa wu patə mwayi ndzaanə ka matakəŋwanə ahadoonə, tyasə see a ndzaa ci ka mava goonə.

²⁸ Ha'ə nə nyi Uuzənə nga əndə əsə. Ma shi nyi, əntaa ka ənjə a slənə ka nyi, amma, kaa nya slənə ka ənja, nya vəgi əpinaaki ka pərapaanə də ənji laŋə.”

Mbədəpaanə nga Yeesu də muurəfinə bəra'i

(Mar. 10.46-52; Luka 18.35-43)

²⁹ Ma Yeesu da lyawarənaakii a bwasee ka vəranə nga Yarikoo, dzənə nə dabaala laŋə də nə'unə tə tii.

³⁰ Tə'i muurəfinə bəra'i dasə dasə atəngala rəgwa. Makə fii tii oo'i, Yeesu ətsə ca pitəgi, wata təya madde ka uuratii, əŋki tii, “Slandana, *jijinə nga Dawuda, nəhuu təgunuunə geenə!”

³¹ Dabaala a wazə ka tii, ənjə a ba ka tii, “Ndzaamə kəfa'ə!” Amma, ma muurəfiita, wata təya tsakə ŋgəree ka uuratii palee ka əta, əŋki tii, “Slandana, jijinə nga Dawuda, nəhuu təgunuunə geenə.”

³² Wata Yeesu a kəŋaanə, ca 'wa tə tii, ca ba, “Mi cuuna moo nya da koona?”

³³ Təya ba ka ci, “Slandana, nga'ə keenə, keena nee ka ha.”

³⁴ Kə nyihə Yeesu təgunuunatii, ca təbətə ginətii. Pii wata təya ənə ka neenə ka ha, təya nə'u tə ci dəŋwa'ə.

21

Dəmənə nga Yeesu aasəkə vəranə nga Urusaliima

(Mar. 11.1-11; Luka 19.28-40; Yooh. 12.12-19)

¹ Ma ətsə i Yeesu da lyawarənaakii kədəhə ka mbu'unə aasəkə vəranə nga Urusaliima, təya mbu'u aa Bayitifaaji ashi giŋwə nga Zayitunə, wata ca sləkee ka hara lyawarənaakii bəra'i

² də banə ka tii, “Dəmənə aasəkə vəraatsa. Madfa kə mbu'yuunə, pii ka lapaanə nuunə vamənda gwalə da uuzənətə. Pəryatəmə, una kira ka nyi.

³ Madfa kə ləguyi əndə a moonə taa ka mi cuuna pərə, bamə ka ci: ‘Slandanə mwayi.’ Madfa kə fii ci ha'ə, ka bwaseenə nə ci koonə pii pii.”

⁴ Ma slənyi ətsa, ka mbu'utəginə də sətə bii anabi oo'i:

⁵ “Bamə ka ənji vəranə nga *Sihyoona:*

‘Tsaaməmə! Wiitə nwanjwə goonə ka shinə aa hoonə!

Əndə haŋkala nə ci,

aba'ə vamənda nə ci, waatoo aba'ə uundzə vamənda.’ ”

20:23 20.23 Slənə 12.2. **20:26 20.26-27** 23.11; Mar. 9.35; Luka 9.48. **20:28 20.28** Isaa. 53.12; 1 Koor. 6.20; 7.23; Gal. 1.4; 1 Tim. 2.5-6; 1 Piita 1.18-19. **20:29 20.29-34** 9.27-30. **20:30 20.30-31** 1.1; 9.27; 12.23; 15.22; 21.9,15; 22.41-46; Mar. 10.47-48; 11.10; Luka 1.32,69; 2.11; 18.38-39; Yooh. 7.42. * **21:5 21.5** Ma Sihyoona, əndə'i ləmə nga vəranə nga Urusaliima. **21:5 21.5** Isaa. 62.11; Zak. 9.9.

⁶ Wata lyawariitə a madə, təya palə, təya datə makə sətə bii Yeesu ka tii.

⁷ Təya kira vaməndatə ba'ə uundzəkii, təya luukutəvə kəjeerənyinatii aa ba'ətii. Wata Yeesu a ndərəvə.

⁸ Ma dabaala, kə sasafəpaa tii kəjeerənyinatii a rəgwa, hara ənjə a pusha ba nga ənfuginə, təya sasafə a rəgwa.

⁹ Ma dabaalatə davə, dakəŋwaciikii da daba'əkii patə, kə ŋgəree tii ka uuratii, təya ba, "Dəlanə də jijinə nga *Dawuda! Tə'i barəkaanə ashi əndətə ca shi də ləmə nga Slandana! Dəlaamə də Əntanfə!"

¹⁰ Makə mbu'i Yeesu aa Urusaliima, wata vəranəkii a gwazəgi purətə, ənji patə a ləgwa, "Wu sanə nə əndətsa?"

¹¹ Dabaala a ba, "Ma əndətsa, ci nə anabi Yeesu ətə shi daga də Nazaratu anə hanyinə nga Galili."

*Dzənə nga Yeesu aasəkə *yi nga Əntanfə*

(Mar. 11.15-19; Luka 19.45-48; Yooh. 2.13-22)

¹² Mbu'unaakii wata ca dəməgərə aasəkə yi nga Əntanfə, ca shaabagi tə patənə nga ənji da fiiriinə davə, ca dzaadzapaa ha nga pəra kwaba da dəgələnyinə nga ənji dərə də bilyamasariinə,

¹³ ca ba ka ənjita, "Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, ma bii Əntanfə, 'Yi nga da də'wa 'wanə ənji yaaki.' Amma, ma una, agi geeginə nuunə ka yikii ka ha nga umbənə nga mahiirənə."

¹⁴ Wata muurəfinə da mahurəməsə ənjə a shi aabii Yeesu aasəkə yi nga Əntanfə, ca mbədəpaa də tii.

¹⁵ Ma madiigərə limanyinə da maliminə, kə zhima tə tii asəkətii, makə nee tii ka sə ŋga hurəshishiitə cii kəya dfaada, manjeevənə əsə a dzə də ka wanyanə asəkə yi nga Əntanfə, təya ba, "Dəlanə də jijinə nga Dawuda!"

¹⁶ Wata təya ləgwa ka Yeesu, "Agi fanə nə hə sətə ci manjeeviitə a ba see?" Yeesu a ba ka tii, "Awa, agi fanə nə nyi. Pooshi unə sha janɡii kunə asəkə malaaba ləkaləkata? ətə bii ca, 'Kə tasəkapaa hə tə manjeevənə da ətə ma'ə ka sa 'wanə, kaa təya dəla də hə.' "

¹⁷ Ma daba'əkii, Yeesu a bwasee ka tii, ca gimagi asəkə vəranəkii, ca palə saakii aa Bayitaniya, ca baanə davə.

Naalaginə nga Yeesu tə ənfwə uudəva

(Mar. 11.12-14,20-24)

¹⁸ Pukətə hakii tsəfakə, ma Yeesu a ənya aasəkə vəranə ŋga Urusaliima, kə dīi madəfənə tə ci.

¹⁹ Wata ca lapaa ənfwə uudəvə atəŋgala rəgwa, ca dzə aatsakii. Amma, malapaamə ci pookii davə, wata ba səgafə. Wata ca naalagi tə ənfuta, əŋki ci, "Pa ha poo ma'ə shanə!" Pii wata ənfwə uudəvətə a huurəgi hwa'ə.

²⁰ Makə nee lyawarənaakii ha'ə, kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə. Əŋki tii, "Iitiitə daa huurəgi uudəvətə pii pii ha'a?"

²¹ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, "Tantanyinə cii kya ba koonə: mada kə gi'yuunə tə Əntanfə yadə hiimanə oo'i, mbu'u taa pooshi ha'ə ka danə, əntaa wata sənə dīi nyi ka uudəvətə d'anuunə tanə, amma taa ka giŋunə maa, ka mbeenə nuunə ka banə: 'Mbuduu, ha dzə ka kulagərənə aagi uunəva!' Ka danə ha'ə əsə.

²² Mada kə gi'yuunə tə Əntanfə, tafa mi patə kədii unə agi də'wa, ka upaanə nuunə səkii."

*Wu vii baawɔɔfa ka Yeesu
(Mar. 11.27-33; Luka 20.1-8)*

²³ Makɛ dzɛgɛrɛ Yeesu aasɛkɛ yi nga ɔntanɔfɛ, ca dzɛgunɛ ka ɛnja, wata madiigɛrɛ limanyinɛ da gayinɛ a shi aabiikii, tɔya lɛgwa ka ci, ɛŋki tii, “Dɛ ngutɛ baawɔɔfa sanɛ cii kwa ɔaada uushi'iinɛ ha'a? Wu sanɛ vii ka hɛ baawɔɔfatsa?”

²⁴ Yeesu a ba ka tii, ɛŋki ci, “Nyi maa, ka lɛgwanɛ nɛ nyi koonɛ naaki uushi rɛŋwɛ. Madɛ kɛ bagyuunɛ ka nyi, nyi maa, ka banɛ nɛ nyi koonɛ tafa dɛ ngutɛ baawɔɔfa cii kya ɔaada uushi'iina.

²⁵ Ya ɛna, wu sanɛ slɛkɛ ka Yoohana kaa ca ɔa bapɔtisɛma ka ɛnja? ɔntanɔfɛ nii, anii ɛnda?” Wata tɔya ɔa mabizhinɛ ahadatii, tɔya ba, “Mi banaamɛ ɛna? Madɛ bii amɛ oo'i, ɔntanɔfɛ slɛkɛ ka Yoohana, ka banɛ nɛ ci, aa mi pooshi unɛ luuvɛ wabɛnaakii ɔiya?”

²⁶ Amma madɛ kɛ bii amɛ oo'i, ɛŋji slɛkɛ ka ci, ngwalii amɛ acii dabaala, acii ma tɔya, kɛ luuvɛ tii oo'i, anabi nji Yoohana.”

²⁷ Wata ɛŋki tii ka ci, “Mashiimiinɛ taa wu slɛkɛ ka ci.” ɔŋki Yeesu ka tii naakii, “Ha'ɛ nɛ nyi ɛsɛ, paa nyi ka banɛ koonɛ tafa dɛ ngutɛ baawɔɔfa cii kya ɔa uushi'iina.”

Misaali dɛ ɛndɛ da uuji nguyirɛnaakii bɛra'i

²⁸ “Iitɛ nee unɛ noonɛ agyanɛ sɛnɛ cii kya moo banɛ koonɛ? Tɛ'i ɛndɛ sha ɔii da i uuji nguyirɛnaakii bɛra'i. Ca dzɛ aabii gawɛkii, ca ba ka ci: ‘Uuzɛnaakya, duu ka slɛnɛnɛ asɛkɛ tsanɛ nga inabi ɛnshinɛ.’

²⁹ Uuzɛtɛ a ba ka ci: ‘Paa nyi ka dzɛnɛ.’ Amma, ma daba'ɛ, ca baanɛ ka dii, ca dzɛ ka slɛna.

³⁰ Dii a dzɛ aabii dara ɛsɛ, ca ba ka ci makɛ sɛtɛ bii ci ka gawɛkii. Uuzɛtɛ a ba ka dii: ‘Ka dzɛnɛ nɛ nyi ɔii, daadɛ.’ Amma, madzɛmɛ ci.

³¹ Ya agi manjeeviitsa, wu sanɛ slɛnyi sɛtɛ mwayi dɛsɛnɛtɔya?” Tɔya ba, “Gawɛkii.” Wata Yeesu a ba ka tii, “Tantanyinɛ cii kya ba koonɛ: ɛŋji luu tsɛkɛ da badawiinɛ nga makinɛ na ta koonɛ kɛŋwanɛ aagi *ŋwanjuunɛ nga ɔntanɔfɛ.

³² Acii ma shi Yoohana, kaa ca ɔaarii koonɛ ŋunyi rɛgwa nga nɛ'unɛ. Amma, maluvɛmuunɛ wabɛnaakii. Amma ɛŋji luu tsɛkɛ da badawiinɛ nga makinɛ, kɛ luuvɛ tii wabɛnaakii. Taa makɛ nee unɛ ka sɛtɛ ɔii ɛnjitsɛ maa, makatɛmuunɛ hiima nga luu wabɛnaakii.”

Misaali dɛ bwaya aginɛ nga mooziinɛ

(Mar. 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³ Wata Yeesu a tsakɛ banɛ ka tii, ɛŋki ci, “Fatɛmɛ, kaa nya ba koonɛ ɛndɛ'i misaali. Ma sha ɔii, tɛ'i ɛndɛ'i ɛndɛ ɔii rɛ nga inaba. Ca tsatɛ, ca tɛlɛgi gu'u nga mya'ɛ dɛ inaba, ca ghɛnɛgi magɛrɛ ha nga nɛhɛ uushi'inɛ, ca ngɛrɛ rɛkii, ca vɛgi ka mooziinɛ, kaa tɔya tɛkɛ cifanɛ nga rɛkii da i ci. Ma daba'ɛkii, ca palɛ oogɛ.

³⁴ Makɛ mbu'ya saa'i nga cifanɛ nga inaba, wata ca slɛkɛ ka ɛŋji slɛnaakii ka liwa ka ci gyadalaakii aciitii.

³⁵ Wata mooziitɛ a kɛsɛtɛ tɛ lyawariita, tɔya fɛslɛgi rɛŋwɛ, tɔya bɛlɛgi rɛŋwɛ. ɔndɛ'i ɛsa, tɔya kaalatɛ tɛ ci dɛ faariinɛ.

³⁶ Slanda rɛtɛ a ɛnɛ ka slɛkɛ ka hara lyawarɛnɛ palee ka nga tɛkɛŋwanɛ dɛ bɛzɛnɛ. Wata mooziitɛ a ɛnɛ ka ɔfanɛ ka tii ha'ɛ ɛsɛ.

³⁷ Ma daba'ɛkii, ca slɛkɛ ka tii ka uuzɛnaakii, ca ba, ‘Weewee, ka neenɛ nɛ tii ka mɛghɛrɛvɛnɛ nga uuzɛnaaki.’

³⁸ Amma, makə nee mooziitə ka uuzənaakii, wata təya ba ahadatii, 'Waanə mazəmə yi kə mbu'ya. Shoomə, kaama bələgi tə ci, ama zəmə ya.'

³⁹ Wata təya kəsətə tə ci, təya kagi tə ci aa ba'a tsanə, təya bələgi tə ci.

⁴⁰ "Ya ətsa, madə kə gi slanda rətsa, mi d'anəkii də mooziitsa?"

⁴¹ Ənjə a ba ka Yeesu, "Weewee bəələginə bəələginəkii tə bwaya aginyiitsa, ca vii rəkii ka hara ənji slənə pamə ətə na vii ka ci gyadale nga inabaakii ka cifanəkii."

⁴² Yeesu a ba ka tii, "Mashiimuunə a janjii asəkə malaaba ləkaləkətə kuna? ətə bii ci:

'Ma faaratə kaaree ənji ghənə kuva makə pooshi nafaakii,

ci ənəpaa ka faaratə palee də məghərəvənə.

Ma ətsa, slənə nga Slandana.

Ma amə əsə, sə nga hurəshishinə kaamə.'

[
⁴³⁻⁴⁴ "Taa wu kullii aanə faaratsa, ka əbinə nə ci. Madə kə kullii faarakii aanə əndə əsa, ka ədəginə tə ci makə əmpunə.] Aci ha'ə cii kya ba koonə: ma *nwanjuunə nga Əntanjə, kadə nə ənjə a nğərəgi acii unə, ənjə a vii ka ənjitə ca vii nnyu cifanə."

⁴⁵ Fanə nga madiigərə limanyinə da *Farisanyinə tə misaalinyiitə dīi Yeesu, wata təya paaratəgi oo'i, agyanətii cii kəya wabə.

⁴⁶ Wata təya alə rəgwa nga kəsənə tə ci. Amma təya nğwaləgi acii dabaala, acii ma dabaala, kə luuvə tii oo'i, anabi nə Yeesu.

22

Misaali də zəmə əndzanə nga da məhura

(Luka 14.15-24)

¹ Yeesu a tsakə wabənə ka tii də misaali, əŋki ci:

² "Ma nwanjuunə nga dagyə, kə ndzaa ci mbərə mbərə da nwanjutə dīi əndzanə nga da məhura nga uuzənaakii.

³ Ca sləkee ka lyawarənaakii ka dzənə ka 'waa'wanə tə ənjitə baabii ci ka tii shine ka zəmə əndzanəkii. Amma kə naanagi tii ka shine.

⁴ Nwanjutə a ənə ka sləkeenə ka hara lyawarənə də banə oo'i: 'Kə uugi əndzanə dzəgənə, kə lii nyi uura nga liinə. Taa mi patə, kə uugi tasəkanə. Shoomə əndzə'i ka zəmə əndzanə nga da məhura.'

⁵ Amma, ma ənjitə baabii ci ka tii əndzanəkii, makamə tii nətii davə. Wata təya palə satii. Harakii, aasəkə rə pyalə tii, harakii, ka dfa fiiriinatii.

⁶ Hara ənjitə baabii ci ka tii əsə, təya kəsətə tə lyawarənaakii, təya cibə də tii, təya bələgi tə tii.

⁷ Kə bəzəgi səkə nga nwanjutə ka shaŋə. Wata ca sləkee ka soojiinaakii ka bəələginə tə mabələ ənjita, təya ətsagi vəranatii.

⁸ Wata ca 'waa'watə tə harii lyawarənaakii, ca ba ka tii: 'Kə uugi əndzanə tasəkanə kamə, amma, ma ənjinə baabii nyi ka tii, mambu'umə tii bahə zəmə əndzanəkii.

⁹ Aci ha'ə, dəmə ka mətikətikənə nga rəgwanyinə, una ba ka taa wu patə lapaa unə oo'i, wa ca shi ka zəmə əndzanə.'

¹⁰ Wata lyawariitə a dzə ka baabanə taa ka wu patə lapaa tii, bwaya əndə da nnyu əndə patə. Wata pasə, kə nagi yi əndzanə acii ənja.

11 “Makə dzəgərə ɲwanɲwə ka tsaamə tə ɲɲitə 'wii ci, ma ca nee, wiinə ɲndə'i ɲndə agitii yadə kəjeerənə ɲga da məhura ashikii.

12 ɲwanɲwə a ləgwa ka ci: ‘Guvakya, dama gima hə aa hanə aasii yadə kəjeerənə ɲga rəya ashikwa?’ Mashiimə ɲndətə sə ɲga jikəvənə ka ɲwanɲwa.

13 Wata ɲwanɲwə a ba ka lyawarənaakii: ‘Anətəmə tə ci ciinəkii da sədfəkii patə, una kagərə tə ci aagi təkunə. Davə tuunə ɲɲi, təya dzə də tsəbə linyinətii.’ ”

14 Yeesu a uudəpaa wabənaakii, ɲɲki ci, “Lanə nə ɲɲitə 'waa'wii ɲɲi, amma gi'u nə matadəkii.”

*Ləgwanə agyanə vii tsəkə ka ɲwanɲwə *Kayisarə*
(Mar. 12.13-17; Luka 20.20-26)

15 Wata *Farisanyinə a dzə ka dfa mətərəkine agyanə makə sətə nii təya mbee ka kəsənə tə Yeesu agi wabənaakii.

16 Wata təya sləkee ka ci ka hara lyawarənətii da hara ɲɲitə ɲga kurəgə ɲga *Hirudusə. Təya dzə ka banə ka ci, ɲɲki tii, “Maləma, kə shii inə oo'i, ɲndə goonɲa nə hə, agi dzəgunətənə nə hə rəgwa ɲga ɲntanɲfə də tantanyinə əsə. Paa hə ka tadəpaa taa ɲgutə tsarə ɲga ɲnda, acii paa hə ka tsaamənə ka dɲunuunə ɲga ɲnda.

17 Ya ɲna, iitə nə hiimaakwa? Kə kapaa bariya gaamə kaamə rəgwa ɲga vii tsəkə ka ɲwanɲwə Kayisarə nii? Anii poosha?”

18 Asee, kə shii Yeesu bwaya hiimatii. Wata ɲɲki ci, “Una! Də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka ɲntanɲfə! Mi sanə cuuna moo təkənə tə nya?”

19 Baariimə ka nyi kwaba ɲga tsəkəkii.” Təya ɲgiragi ka ci.

20 Wata ca ləgwa ka tii, ɲɲki ci, “Ya ɲna, kəɲwaciinə da ləmə ɲga wu ɲnə anə kwabana?”

21 Təya ba, “Ma ətsa, kəɲwaciinə ɲga ɲwanɲwə Kayisarə.” Wata Yeesu a ba ka tii, “Yoo, makə ha'ə dɲiya, viimə ka Kayisarə sətə ndzaa ka naakii, una vii ka ɲntanɲfə sətə ndzaa ka ɲga ɲntanɲfə.”

22 Makə fii tii wabəətsə ɲga Yeesu, wata kə dɲagi ka tii ka sə ɲga hurəshishinə, təya bwasee ka ci, təya palə satii.

Ləgwanə agyanə madənə ɲga maməətə ɲɲa
(Mar. 12.18-27; Luka 20.27-40)

23 Agi uuseratə rəɲwə ha'ə, *Sadukiinə a əntsahə aabii Yeesu. Ma təya, tii nə kurəgətə ca ba, pooshi maməətə ɲɲi ka madənə da i ɲpinə shanə. Təya ləgwa ka ci,

24 ɲɲki tii, “Maləma, ma bii Muusa, mada kə ɲɲki ɲndə pooshi manjeevənaakii, see ndzəkəɲuci nə ɲgərə mooryafinə, kaa ca poo ka ndzəkəɲuci ətə ɲɲki.

25 Yoo, tə'i ndzəkəɲushi'inə mədfəfə sha dɲi ganə. Gawatii a ɲgərə minə, ca ɲntə yadə manjeevənə, ca bwasee ka minə ka ndzəkəɲuci.

26 Ha'ə slənyi də madzəgəbərə'inə da makkənə, ca'ə ka mədfəfənə. Pooshi ɲndə upaa uuzənə ashii miita.

27 Daba'atii patə, kya ɲntəgi dəɲwa'ə.

28 Ya ətsa, ya uuserə ɲga madənə ɲga maməətə ɲɲa, makə watiitə patənətii ɲgirə tə kya, minə ɲga wu sanə ndzaanəta?”

29 Yeesu a ba ka tii, ɲɲki ci, “Kə kulii unə patə, acii pooshi unə paaratəgi də malaaba ləkaləkətə, mashiimuunə ɲgeerənə ɲga ɲntanɲfə.

³⁰ Acii maɗa kə ma'i maməətə ənji, pooshi tii na ɲgərəshi. Amma, makə malaa'ikanyinə dadagyə nə təya ndzaanə.

³¹ Yoo, ma agyanə maɗənə ɲga maməətə ənji əsə, majanɲgamuunə sətə bii Əntanɲfə koonə kuna?

³² Ma bii ca, 'Nyi nə Əntanɲfə ətə ci Ibərahiima da Isiyaaku da Yakubu a paslə tə ci.' Ma ca, ənjitə da i əpinə a matii ca paslə tə ci, əntaa ənjitə yadə əpinə amatii."

³³ Makə fii dabaala wabəətsə ha'ə, kə ɗii ka tii ka sə ɲga hurəshishinə nə dzəgunənaakii.

**Bariyatə palee də ɗuunuunə
(Mar: 12.28-34; Luka 10.25-28)*

³⁴ Makə fii Farisanyinə oo'i, kə pa'əgi Yeesu ma ɲga Sadukinyinə, wata təya shi ka ciinə rəɲwə.

³⁵ Əndə'i əndə agitii, maləmə ɲga bariya nə ci. Ca ləgwa uushi ama Yeesu, kaa ca shii kəsənə tə ci agi wabənaakii, əɲki ci,

³⁶ "Maləma, ɲgutə bariya sanə palee də ɗuunuunə agi bariyanyina?"

³⁷ Yeesu a ba ka ci, " 'Uuduu tə Əntanɲfə Slandanəku də ədzəmə rəɲwə, də patənə ɲga əpinaaku, də patənə ɲga hanɲkalaaku.'

³⁸ Ətsə nə maɗuunə bariya, palee patə də ɗuunuunə.

³⁹ Bəra'inəkii də ɗuunuunə əsə, makə ətsə nə ci: 'Uuduu tə əndətə aɗiiku makə sətə cii kwa uudə naaku na.'

⁴⁰ Bariyanyiiṣə bəra'i nə kilə ɲga patənə ɲga bariyanyinə da dzəgunənə ɲga anabinyinə."

*Ləgwanə agyanə *Aləmasiihu
(Mar: 12.35-37; Luka 20.41-44)*

⁴¹ Ma Farisanyinə ma'ə ka ha rəɲwa, wata Yeesu a ləgwa ka tii uushi, əɲki ci,

⁴² "Wu sanə shii unə nə Aləmasiihu? Uuzənə ɲga wu nə ca?" Əɲki tii: "Uuzənə ɲga *Dawuda nə ci."

⁴³ Ca ba ka tii, "Ya əna, maa ha'a, iitə ɗii daa cakə Malaaba Ma'yanə tə Dawuda kaa ca 'wa tə ci də Slandanəkəya? Ma bii ca:

⁴⁴ 'Əɲki Əntanɲfə Slandanə ka Slandanəki, ndzaanə gadəvə da ciizəmaki.

Ka kavənə nə nyi tə ənji daawaanaaku aatsaa səɗəku.'

⁴⁵ Aa makə kə 'wii Dawuda tə ci də Slandanə ətsa, iitiitə ɗii ndzaanə Aləmasiihu ka jijinaakəya?"

⁴⁶ Wata pooshi əndə mbee ka jikəvənə taa də ma rəɲwə. Ndzaɲənə ka uusərakii, pooshi əndə ənyi ka ləgwa wabənə amakii ma'ə acii ɲgwalənə.

23

*Dzalənə ɲga Yeesu tə ənji agyanə *Farisanyinə da maliminə
(Mar: 12.38-39; Luka 11.43,46; 20.45-46)*

¹ Ma daba'əkii, wata Yeesu a wabə ka dabaala da i ka lyawarənaakii,

² əɲki ci ka tii, "Ma maliminə da Farisanyinə, tii nə ənji da baawəɗa ɲga dzəgunətə bariya ɲga Muusa ka ənja.

22:32 22.32 Shig. 3.6. 22:37 22.37 Dzak. 6.4-5. 22:39 22.39 Leew. 19.18; Mat. 5.43; 19.19; Rooma 13.9; Gal. 5.14; Yak. 2.8. 22:40 22.40 5.17; Rooma 13.10. 22:41 22.41-46 20.30-31. 22:44 22.44 Jab. 110.1; Slənə 2.33-35; 1 Koor. 15.27; Ibər. 1.13; 8.1. 22:46 22.46 Mar. 12.34; Luka 20.40.

³ Acii ha'ə, ma sətə ci təya ba koonə patə, tyasə see a dzəgunuunə, una nə'utə. Amma goona nə'u slənətii. Acii ka waazanə nə tii, amma paa tii ka slənətəginə.

⁴ Agi ngərəvənə nə tii ka ənji mazəzəkə tərənə 'wa'ə. Amma, ma tii ka nətii, taa də mashiku ciinətii, paa tii ka təbətənə.

⁵ Patənə nga sətə ci təya də, kaa ənjə a shii neenə. Tsaaməmə ka kəŋwaciinətii da basatii acii məsəpaliinə. Tsaaməmə ka yipənə nga kəjeerənyinatii. Ma ətsə patə, agi tsakənə nə tii dəfənə madiigərəkii ka baariinə oo'i, ənji paslənə tə Əntanfə nə tii də tantanyinə.

⁶ Ma agi zəmə əndzanə, hatə ci ənjə a duunətə tə tii moonətii ndzaanə davə. Ka hatə da ginə davə moonətii ndzaanə asəkə kuvə də'wanyinə.

⁷ Nəhəpaanə tə tii nga'ə a luuma moonətii əsə, ənjə a 'wa tə tii 'Maləma'.

⁸ Amma, ma una, goona luuvə ənjə a 'wa tuunə də Maləma. Acii rəŋwə dyanə nə Maləmə goonə. Unə patə, ndzəkəŋushi'inə nga noonə nə nuunə.

⁹ Goona 'wa taa tə wu ganə a duuniya 'daadə', acii rəŋwə dyanə nə Dəsənuunə, waatoo ətə dagyə.

¹⁰ Ga ənjə a 'wa tuunə 'slandana' əsə, acii rəŋwə dyanə nə Slandanuunə, waatoo, ci nə *Aləmasiihu.

¹¹ Ma əndətə palee də gawuunə ahadoonə, tyasə see a ndzaa ci ka əndə slənənə koonə.

¹² Taa wu patə haŋətə naakii na, ka bərapaanə nə ənji tə ci. Taa wu patə hətəpaa naakii nə əsə, ka haŋətənə nə ənji tə ci."

Dzalənə nga Yeesu tə ənjitə ca kərə ka Əntanfə

də bəra'i asəkətii

(Mar. 12.40; Luka 11.39-42,44,52; 20.47)

¹³ "Tə'i ngərə'wə ashuunə, maliminə da Farisanyinə! Acii ma unə, də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanfə. Kə pa'əgyuunə rəgwa nga dzənə aagi *ŋwanjuunə nga Əntanfə agyanə ənja, unəkii əsə, pooshi unə ka dəmənə. Ma ənjitə ca moo dəmənə, pooshi unə agi kapaa ka tii rəgwa əsə.

[
¹⁴ "Tə'i ngərə'wə ashuunə, maliminə da Farisanyinə! Acii ma unə, də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanfə. Agi luutənə nuunə uushi'inə nga mooryafinə, una də ka tii magərə də'wa ka ənjə a shii dələnə duunə. Acii ha'ə, maduunə dzalənə nuuna upaa.]

¹⁵ Tə'i ngərə'wə ashuunə, maliminə da Farisanyinə! Acii agi gəŋutəginə nuunə də hanyinə da uunəvənyinə patə koonə upaa də əndətə ca nə'u tuunə. Amma, mada kə upaa unə, una dfeegi ka ci ka əndə nga gunə palee ka noonə na.

¹⁶ "Tə'i ngərə'wə ashuunə, unə ənji kərə ənja! Muurəfinə nuunə. Agi dzəgunənə nuunə ka ənji oo'i: 'Mada kə ji'i əndə də *yi nga Əntanfə, ma ətsa, pooshi taa mi. Amma, mada kə ji'i əndə də əndzənə nga yi nga Əntanfə, ka kəsənə nə jidəkii tə ci.'

¹⁷ Madiikə ənja, muurəfinə! Ngutə sanə palee də məghərəvəna? Əndzənə nii, anii yi nga Əntanfə ətə geegi ka əndzənə malaabəkəya?

¹⁸ Agi dzəgunənə nuunə ka ənji oo'i: 'Madfa kə ji'i əndə də ha nga dfa sataka, ma ətsa, pooshi taa mi. Amma, mada kə ji'i əndə də satakətə kavə ənji aagyanəkii, ka kəsənə nə jidfəkii tə ci.'

¹⁹ Una! Muurəfinə nuunə! Ngutə sanə palee də məghərəvəna? Sataka nii, anii hatə ci ənjə a dfa sataka ətə ca geegi ka satakakii malaabakəya?

²⁰ Acii ha'ə, taa wu patə ji'i də 'wa ləmə nga ha nga dfa sataka, kə ji'i ci də taa mi patə davə ətsa.

²¹ Ha'ə nə yi nga Əntanfə əsə. Taa wu patə ji'i də ci, kə ji'i əndəkii də ci da də Əntanfə ətə asəkəkii.

²² Taa wu patə ji'i də 'wa ləmə nga dadagyə, kə ji'i ci də dəgələ nwanjuunə nga Əntanfə da də ci ətə dasə asəkəkii.

²³ "Tə'i ngəra'wə ashuunə, unə maliminə da Farisanyinə! Acii ma unə, də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanfə. Agi viinə nuunə zaka nga nunyi banyinə kama kama, amma una bwasee ka nə'utə tə tantanyitə dzəgunənə nga *bariya, waatoo, slənə uushi də rəgwakii, da nəhə təgunuunə nga ənja, da goonjaanə. Wiitsə səndə dəbēe d'anuunə, amma ga ca zaanə koonə əsə nə vii zaka.

²⁴ Unə ənji kərə ənja, muurəfinə nuunə! Wanuunə ka d'əməgi kanshagine agi sə nga sanə goonə, acii ga ca gi aasəkuunə. Amma una ndagərə ngyalooba.

²⁵ "Tə'i ngəra'wə ashuunə, unə maliminə da Farisanyinə! Acii ma unə, də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanfə. Agi bəəzəginə nuunə ba'ə nga kərə da nga kwalaka, amma, ma dasəkətii, pasə acii uushi'inə nga əmbanə da suunanyinə.

²⁶ Muurəfə nga Farisa! Bəəzəgi səkə nga kərə da kwalakə zəku'i. Madfa kə d'ii hə ha'ə, ka ndzaanə nə ba'əkii camə əsə.

²⁷ "Tə'i ngəra'wə ashuunə, unə maliminə da Farisanyinə! Acii ma unə, də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanfə. Makə gu'u əndə nuunə. Ma da makii, dagwakii nga'ə. Amma, ma da səkəkii, pasə acii ilənyinə da mabəslə wunyinə.

²⁸ Ha'ə nuunə makə ətsa. Ma daba'ə unə, nga'ə nuunə akənwacii ənja. Amma, də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanfə, ma'waslyakə ənjə nuunə."

Banə nga Yeesu tə makə sətə nə ənjə a dzalə

*tə maliminə da *Farisanyinə*

(Luka 11.47-51)

²⁹ "Tə'i ngəra'wə ashuunə, unə maliminə da Farisanyinə! Acii ma unə, də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanfə. Agi ghənətənə nuunə nə nga gu'u nga anabinyinə nga'ə, una hadfatəgi nga'ə tə gu'unyinə nga ənjitə ndzaa yadə idəpaa uushi ashitii,

³⁰ una ba: 'Maci ma saa'i nga i dəsənaamə, da i amə saa'ikii, kadfa əntaa da i amə biilə anabinyinə.'

³¹ Ha'ə vii unə seeda agyanə noonə nə oo'i, manjeevənə nga ənjitə bəələgi tə anabinyinə nuunə.

³² Makə ha'ə mwayi unə d'əya, dəmə aakənwə də dfaada sətə nji dəsənuunə a dfaada!

³³ Ya unə rəhunyinə, manjeevənə nga rəhunyinə, iitə taa mbeenuunə ka mbərədənə acii kanə tuunə aagi guna?

23:18 23.18 Shig. 29.37. **23:21 23.21** 1 Meem. 8.13. **23:23 23.23** Leew. 27.30; Mika 6.8; Luka 18.12. **23:24 23.24** 15.14. **23:25 23.25** Mar. 7.4. **23:26 23.26** Yooh. 9.40. **23:28 23.28** Luka 16.15. **23:30 23.30** 5.12; Slənə 7.52. **23:33 23.33** 3.7.

³⁴ “Aci ha'e, fatəmō: ka sləkeenə nə nyi koonə ka anabinyinə da macicirə ənja da hara maliminə. Ka bəələginə nuunə harakii agitii, una gwa'avə harakii aashi ənfwa, una fəslə harakii asəkə *kuvə də'wanyinə goonə, una laakəgi tə tii ka vəra ka vəra.

³⁵ Aci ha'e, agyanuunə nə gəjwanə nga bəələ tə ənji goonga patə, njanənə ka bələnə tə əndə goonga Habiila, ca'e ka bələnə tə Zakariya uuzənə nga Barakiya. Ma ca, ahada maduunə kuvə nga Əntanfə da ha nga dā sataka bələgyuunə tə ci.

³⁶ Tantanyinə cii kya ba koonə: ətsə patə, ka kulaanənə nə dzalənəkii ka ənji nga zamanana.”

Uudənə nga Yeesu tə ənji Urusaliima
(Luka 13.34-35)

³⁷ “Ya'e unə ənji Urusaliima, unə ənji Urusaliima, kə bələgyuunə anabinyinə, kə kaalatuunə də faariinə tə ənjitə sləkee Əntanfə koonə! Taa guci patə nə nyi agi alə rəgwa nga dzatəginə duunə aabiiki, makə sətə ci gyaagya a dzatəgi də manjeevənətə aatsatə. Amma kə naanagyuunə furəshi.

³⁸ Aciikii, ka ndzaanə nə yi nga Əntanfə gbəjə yadə əndə davə.

³⁹ Wanyinə ca ba koonə əsə, pooshi unə na nee ka nyi ma'e shəjə, ha'e mbu'yanə uuseratə nuuna ba oo'i: ‘Tə'i barəkaanə ashī əndətə ca shi də ləmə nga Slandana!’ ”

24

*Wabənə nga Yeesu agyanə uulagi *yi nga Əntanfə*
(Mar. 13.1-2; Luka 21.5-6)

¹ Ma daba'əkii, wata Yeesu a dəməgi asəkə yi nga Əntanfə. Ma ca palə, lyawarənaakii a dzə aabiikii ka baarii ka ci makə sətə ghənyi ənji maduunə yikii.

² Amma Yeesu a ba ka tii, əjki ci, “Kə nee unə ka uushi'iitsə patə nii? Tantanyinə cii kya ba koonə: taa rəjwə, pooshi faara na mbədfaanə ganə anə əndə'i, ka waalaginə nə ənji patə.”

Cibənyiitə na la tə ənja taabu'u muudinə nga duuniya
(Mar. 13.3-13; Luka 21.7-19)

³ Kə gi Yeesu ka ndzaanə dasə anə giŋwə nga Zayitunə, wata lyawarənaakii a shi aabiikii, tii daanətii, təya ləgwa ka ci, əjki tii, “Bawə keenə guci saŋə nə ətsə ha'e a dā. Mi saŋə na slənə ka baariinə oo'i, saa'i nga ənyanaaku da uudənə nga duuniya uugi mbu'yana?”

⁴ Əjki Yeesu ka tii, “Nəhəmə acii ga ənjə a gəpi duunə.

⁵ Aci tə'i ənji lajə na shi, təya dəkəvə ləməki ka natii na, taa wu ca ba, ci nə *Aləmasiihu, təya ŋuusləgi də hara ənji lajə a rəgwa.

⁶ Kadə nuuna fa habara nga paapanə taa dama patə. Amma goona buurə. Aci ma ətsa, weewee ka dānə ha'e, amma əntaa ci nə muudinə nga duuniya.

⁷ Kadə nə əndə'i slikərənə a dzə ka panə da əndə'i. Nwanjuunə a pa da əndə'i nwanjuunə. Kadə nə madəfənə a kula, gəgədzənə nga hanyinə a dāada taa dama patə.

⁸ Ma ətsə patə, makə 'watəginə nga bərakənə ətsa.

⁹ “Ma ka saa'ikii, kadə nə ənjə a kəəsə tuunə, təya kavə tuunə aacii hara ənji kaa təya cibə duunə, ənjə a bəələgi tuunə. Ənji shiŋkinə patə, kadə nə təya ushapaa tuunə putə ŋga nə'unə goonə tə nyi.

¹⁰ Lanə nə ənjitə na təkuree ka sə'watənə ka saa'ikii. Kadə nə təya ŋusləgi, təya tanəgi magəŋuura ŋga hara ənji, təya kaaree ka hara ənji.

¹¹ Lanə nə majirakinə ŋga anabinyinə na shigi, təya ŋuusləgi də hara ənji lanə.

¹² Putə ŋga tsakənə ŋga slənə bwaya bwayaanə, tə'i ənji lanə ətə nə uufənə a əpigi a ədzəmətii.

¹³ Amma taa wu patə sə'watə cibənyinəkii ca'ə ka muudinə, ka upaanə nə ci luupaanə.

¹⁴ Ma ŋunyi habara agyanə *ŋwanjuunə ŋga Əntanƒə əsə, ka waazanə nə ənji asəkə patənə ŋga duuniya, ka seedanə ka patənə ŋga ənji shiŋkinə. Ma daba'əkii, ka mbu'yanə nə muudinə ŋga duuniya ha'ə.”

Cibətə palee də ajijinəənə

(Mar. 13.14-23; Luka 21.20-24)

¹⁵ “Ka neenə nuunə ka ma'ajijinə uushi ətə palee. Ci wabi *anabi Daniyalə anəkii. Kadə na kəŋaanə anə malaaba ha. (Ma əndətə ca janƒa, wa ca paaratəgi ŋga'ə.)

¹⁶ Madə kə nee unə ha'ə, ma ənjitə ganə anə hanyinə ŋga Yahudiya, wa təya huyi ka umbənə aanə giŋunyinə.

¹⁷ Ma əndətə dzakə anə kuvaakii, wa ca jimagərə, ca huyi, ga ca dzə dasii ka ŋgərəənə uushi.

¹⁸ Ma əndətə də bilə əsə, ga ca ənə aasii ka ŋgira kəjeerənaakii.

¹⁹ Tə'i ŋgərə'wə agyanə maki d'asəkiinə da ŋugiginə ka saa'ikii.

²⁰ Kədiimə acii Əntanƒə, acii ga huyinəkii a d'ii agi vyanə taa uusəra əpisəka.

²¹ Acii ma cibətə na kula ka saa'ikii, ci na palee patə də bwaya bwayaanə, pooshi tsarəkii sha d'ii shaŋə makə tagii Əntanƒə duuniya ca'ə ka əndzə'i. Pooshi tsarəkii na d'a shaŋə ma'ə əsə.

²² Maci pooshi ətə galee Əntanƒə ka saa'ikii, kadə pooshi əndə shiŋkinə ca mbədfə. Amma, acii putə ŋga matadə ənjaakii, ka galeenə nə ci ka saa'ikii.

²³ “Maa kə bii əndə koonə: ‘Waanə Aləmasiihu ganə’ taa ‘Waatə Aləmasiihu gatə’, goona luuvə.

²⁴ Acii kadə nə aləmasiihunyinə da anabinyinə ŋga jirakənə a shigi, təya d'aada sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə, kaa təya shii ŋuusləgi də ənja. Maci ka mbeenə nə tii maa, da i matadə ənji ŋga Əntanƒə.

²⁵ Buurətəmə ŋga'ə! Acii kə bagi nyi koonə daga saa'ikii ma'ə mambu'yamə.

²⁶ Acii ha'ə, madə kə bii ənji koonə oo'i: ‘Waatə də bilə!’ goona dzə aa dəvə. Taa madə bii ənji koonə oo'i: ‘Waanə a kumu’, goona luuvə.

²⁷ Acii ma shinə ŋga *Uuzənə ŋga ənda, paŋgəraŋə a babara makə sətə ci vənə a pyapidə, ca bərəgi səkəntanƒə taa dama patə, ndzanəənə da tsaanwə ca'ə aa də waka, ha'ə nii kəya shi.

24:9 24.9-14 10.17-22; Yooh. 16.1-4. **24:9 24.9** 5.11. **24:10 24.10** 10.35; Luka 12.52-53. **24:11 24.11** 7.15. **24:12 24.12** 2 Tim. 3.1-5. **24:13 24.13** Səniinə 13.10. **24:14 24.14** 28.19. **24:15 24.15** Dan. 9.27; 11.31; 12.11. **24:17 24.17-18** Luka 17.31. **24:21 24.21** Dan. 12.1; Səniinə 7.14. **24:23 24.23-25** Luka 17.23-24. **24:24 24.24** 24.5; 7.15; Səniinə 13.13-14. **24:27 24.27** 24.30,37; 25.31; 1 Koor. 15.23; 1 Tees. 3.13; 4.15; 2 Tees. 2.1,8; Yak. 5.7-8; 2 Piita 3.4; 1 Yooh. 2.28.

28 Ka hatə dīi mantə uushi patə, davə dzanə kadəguyinə də na.”

Ənyanə nga Uzənə nga ənda

(Mar. 13.24-27; Luka 21.25-28)

29 “Ma pii daba'ə cibənyiiitsa, ka əndəginə nə uusəra, pooshi ləgidə ka bərənə, tikisanyinə a kwaalya dagyə, ka ganğəzənə nə taa mi patə asəkəntanfə.

30 Ka saa'ikii nə ənjə a nee agintanfə ka sətə ca baarii oo'i, Uzənə nga əndə ca shi. Ənji *duuniya patə a tuu, təya tsaamə tə Uzənə nga əndə ca jima agyanə kurabiinə dadagyə, də baawəda da məghərvənə lanə,

31 ca sləkee ka malaa'ikanyinaakii, təya ədə uutəma ətə ca wazə də ngeerənə, təya dzaadzətə də patənə nga matadə ənjaakii, ndzanənə ka əndə'i tanğala nga duuniya ka ca'ə ka əndə'i.” *

Misaali də ənfwə uudəva

(Mar. 13.28-31; Luka 21.29-33)

32 “Wa ənfwə uudəvə a ka koonə hiima. Madə kə nee unə wiitsə kə 'watəgi ənənə, yoo, kə shii unə ətsə, kədəhə nə mətətəsfə ka d'anə.

33 Ha'ə əsə, madə kə nee unə uushi'iitsə patə a d'aada, ka shiinə nuunə ətsə, kədəhə nə Uzənə nga ənda, matasəkakii kaa ca shi.

34 Tantanyinə cii kya ba koonə: ma ənji nga zamanana, pooshi tii ka mətəginə patə, uushi'iitsə ma'ə mad'aadamə patə.

35 Ka uudəginə nə ha a dagyə da ha a panə, amma, ma wabənaaki, pooshi ka uudənə shanə.”

Pooshi əndə na shii uusəra taa saa'i

(Mar. 13.32-37; Luka 17.26-30,34-36)

36 “Ma uusəra taa saa'i nga d'anə nga uushi'iitsa, pooshi əndə shii. Malaa'ikanyinə nga dadagyə maa, pooshi tii shii. Ha'ə nə Uzənə əsə, paa ci shii, see Dii ci daanəkii.

37 Makə sətə sha dīi tə ənji agi zamana nga Nuuhu, ha'ə na d'a saa'i nga ənyanə nga Uzənə nga ənda.

38 Ma agi zamana nga Nuuhu taabu'u shi ma'i tuufaanə, kə nji ənjə a zəmə, ənjə a saasa, kə nji nguyirənə da makinə a ngəərəshi, ha'ə mbu'ya uusəratə dəməgərə Nuuhu aasəkə kumbawala.

39 Pooshi ənji puləgi, ha'ə shi ma'i tuufaanə, ca zamagi də tii patə. Ha'ə na d'a əsə saa'itə nə Uzənə nga əndə a shi.

40 “Ma ka saa'ikii, ka dzənə nə ənji bəra'i aasəkə rə ka sləna. Ka ngəərəginə nə ənji əndə'i əndə, ənjə a bwasee ka əndə'i əndə.

41 Ka dzənə nə makinə bəra'i ka ədənə ka tənəwə rənəwə. Ka ngəərəginə nə ənji əndə'i minə, ənjə a bwasee ka əndə'i.

42 Acii ha'ə, kantsaamə ginə, makə dīi ci mashiimuunə taa ngutə uusəra nə Slandanuunə a shi.

43 Shiimə oo'i, maci ka shiinə nə slanda yi saa'itə ci mahərə a dzə ka ci aasii davədfə, kadə ka ba'əginə nə ci də məgigi, acii ga ca gi ka ci aasii.

44 Acii ha'ə, ma unə əsa, see a ndzaa unə matasəkakii ka gəra shinə nga Uzənə nga ənda, acii ka shinə nə ci ka uusəratə makamuunə nə nga shinaakii.”

24:28 24.28 Ayb. 39.30; Səniinə 19.17-18. 24:29 24.29 Isaa. 13.10; 34.4; Hag. 2.6,21; 2 Piita 3.10,12; Səniinə 6.12-14. 24:30 24.30 Zak. 12.10-14; Dan. 7.13-14; Mat. 24.27; 26.64; Mar. 14.62; Səniinə 1.7. * 24:31 24.31 13.41; uutəma: 1 Koor. 15.52; 1 Tees. 4.16. 24:34 24.34 16.28. 24:36 24.36 Slənə 1.7. 24:37 24.37-39 'Wat. 6.11-13; 7.7-13; 2 Piita 3.6. 24:42 24.42 24.44,50; 25.13; Mar. 13.33,35; Luka 12.40; 21.36. 24:43 24.43 1 Tees. 5.1-2; 2 Piita 3.10; Səniinə 3.3.

Əndə goonğa nğa mava
(Luka 12.41-48)

⁴⁵ “Ma əndə goonğa nğa mava, əndə hanjkala, tə ci kapaanə slandanəkii ka nəhə yaakii, kaa ca vii zəmə ka hara ənji slənə ka saa'itə difə.

⁴⁶ Madə shi slandanəkii ka lapaanə tə ci agi slənə sətə bii ci ka ci, tə'i barəkaanə ashikii.

⁴⁷ Tantanyinə cii kya ba koonə: ma mavata, ka ba'avənə nə slandanəkii patənə nğa uushi'inaakii aaciikii.

⁴⁸ Amma mbu'u ka banə nə bwaya mava də səkəkii oo'i: ‘Pooshi slandanəki ka shinə kədəhə.’

⁴⁹ Wata ca ndzanə fəslənə tə hara maviinə makə ci, ca zəmə, ca saasa ənvwə tii da ənji sa ənvwa.

⁵⁰ Amma ka shinə nə slandanəkii uuseratə makamə ci nə nğa mbu'yanaakii, saa'itə mashiimə ci əsə.

⁵¹ Ka dzalənə nə slandanəkii tə ci də nğwaanğwa'ənə, ca vii ka ci shikwa mbərə mbərə da nğa ənjitə ca kərə ka Əntanğə də bərə'i asəkətii. Davə tuunə ənji, təya tsəbə linyinətii.”

25

Misaali də uuji kadəmiinə pu'u

¹ “Ma ka saa'ita, ka ndzaanə nə nwanjuunə nğa dagyə makə sətə sha dii tə uuji kadəmiinə pu'u. Ma təya, kə fə'i tii garəkuwanyinatii, təya dzə aa ha dagwa madfanə ka gəjunə də ci.

² Tufə agitii, madiikəkii nə tii. Tufə əsə, macicirəkii nə tii.

³ Ma madiikəkiinyiita, kə nğərənə tii garəkuwanyinatii yadə əgəənə hara maara.

⁴ Amma, ma macicirəkiinyiita, kə nğərənə tii maarənyinatii.

⁵ Makə səkəpaa dagwa madfanə na, kə zhikuki tii patə, təya kwaalagi aa nunyi.

⁶ “Ma ətsə ahada vəfa, ənjə a wazha də banə: ‘Waanə dagwa madfanə! Shigimə ka luuginə tə ci!’

⁷ Wata uuji kadəmiitə a madə patə ka hadatəgi də garəkuwanyinatii.

⁸ Wata madiikə uuji kadəmiitə tufə a ba ka macicirəkiita: ‘Ndiimə keenə maarə gi'u. Wiinə gunə ka mətəginə asəkə garəkuwanyinə geenə.’

⁹ Amma macicirə uuji kadəmiitə a ba ka tii, əjki tii: ‘Yaci pooshi na mbu'u kaamə pata? Ma danuunə, dəmə ka iracii noonə aa luuma.’

¹⁰ Wata kə pyalə madiikə kadəmiitə ka iracii maarəkii. Ma təya palə ha'ə, wata dagwa madfanə a mbu'ya. Ma uuji kadəmiitə matasəkakii, kə dəməgərə tii atsaa dagwa madfanə ka zəmə əndzanə nğa rəya. Ənjə a pa'əgi makuva.

¹¹ Ma daba'əkii, harakiitə tufə a jiga, təya dza makuva, təya ba: ‘Slandana, Slandana! Wunəgi keenə makuva!’

¹² Amma dagwa madfanə a ba ka tii, əjki ci: ‘Tantanyinə cii kya ba koonə: mashiimə nyi tuunə.’ ”

¹³ Wata Yeesu a uudəpaa wabənaakii, əjki ci, “Nəhəmə, acii mashiimuunə uusera taa saa'i.”

Misaali də lyawarənə makkə
(Luka 19.11-27)

14 “Ma nwanjuunə nga dagyə əsə, ka ndzaanə nə ci makə sətə sha dīi tə ɛndə'i ɛndə da lyawarənaakii makkə. Ma ca madə kaa ca palə oogə, ca 'waa'watə lyawariitaakii, ca ba'avə uushi'inaakii aaciitii.

15 Ca təkəpaa ka tii mbərə mbərə da ngeerənati. Waatoo, ca vii ka ɛndə'i pamə tufə. ɛndə'i əsə, ca vii ka ci pamə bəra'i. ɛndə'i əsə, ca vii ka ci pamə rəjwə. Ma daba'əkii, ca madə, ca palə oogə.

16 Ma ɛndətə ba'avə ɛnji ka ci pamə tufə, masəkəpaamə ci na. Pii ca dzə ka dā də fiiriinə, ca upaa riiba nga pamə tufə aagyanə ɛta.

17 Ha'ə dīi ɛndətə ba'avə ɛnji ka ci pamə bəra'i əsə. Ca upaa riiba nga pamə bəra'i aagyanə ɛta.

18 Amma, ma ɛndətə ba'avə ɛnji ka ci pamə rəjwə, ca dzə, ca tələgi gu'u, ca umbee ka kwaba nga slandanəkii davə.

19 “Ma daba'ə baanə lajə, wata slandanətii a ɛnya aasii. Ca ləgwa amatii taa mi dīi tii ka ci də gənaakii.

20 Wata ɛndətə ba'avə ɛnji ka ci pamə tufə a shi aakəjwacii slandanəkii, ca vii ka ci hara pamə tufə, ɛŋki ci: ‘Slandanəkya, kə vii hə ka nyi pamə tufə, nya dzə ka dā fiiriinə də ci. Wiinə riiba tufə ɛtə upaa nyi aagyanəkii.’

21 ɛŋki slandanəkii ka ci: ‘Nga'ə dīi, kə kuyirii nyi tə hə. Njuni ɛndə slənə nə hə, ɛndə goonja. Kə dīi hə goonjaanə agi dā fiiriinə də magi'u kwaba. Aci ha'ə, ka ba'avənə nə nyi malanjəkii aaciiku. Shiwa aa hanə aabiiki ka dā moodasəkə da nyi.’

22 Ma ɛndətə ba'avə ɛnji ka ci pamə bəra'i, kə shi ci, ca ba ka slandanəkii: ‘Slandanəkya, kə vii hə ka nyi pamə bəra'i. Wiinə riiba bəra'i ɛtə upaa nyi aagyanəkii.’

23 ɛŋki slandanəkii ka ci: ‘Nga'ə dīi, kə kuyirii nyi tə hə. Njuni ɛndə slənə nə hə, ɛndə goonja. Kə dīi hə goonjaanə agi dā fiiriinə də magi'u kwaba. Aci ha'ə, ka ba'avənə nə nyi malanjəkii aaciiku. Shiwa aa hanə aabiiki ka dā moodasəkə da nyi.’

24 Ma ɛndətə ba'avə ɛnji ka ci pamə rəjwə, kə shi ci əsə, ɛŋki ci ka slandanəkii: ‘Slandanəkya, kə shii nyi, ma ha, manjwa'ə njwa'ə ɛndə nə hə. Ma moonəku, see a upaa hə cifanə ka hatə maləgamə hə davə, ha dzatəgi ka hatə mabu'umə hə davə.

25 Aci ha'ə, kə njwaləgi nyi, nya dzə ka umbee ka kwabaaku a gu'u. Wiinə kwabaaku.’

26 Wata slandanəkii a ba ka ci, ɛŋki ci: ‘Bwaya ɛndə slənə nə hə, manyada! Kə shii hə oo'i, ka upaanə nə nyi cifanə ka hatə maləgamə nyi davə, nya dzatəgi ka hatə mabu'umə nyi davə.

27 Mada ha'ə dīi, paa hə dīi nga'ə. Maci taa ma dīi hə, ha dzə ka shigaginə ka hatə ci ɛnjə a zhi'igyə də gəna, kadfa kə shi nyi ka luunə saaki da i riibakii.’

28 Slandanəkii a ba ka hara ɛnji slənaakii: ‘Luuginə pamətsə rəjwə aciikii, una vii ka ɛndətə da pamə pu'u aciikii.

29 Aci, ma ɛndətə da i uushi aciikii, ka ci tsakənə ɛnji viinə, kaa ca shii dfanə lajə aciikii. Amma, ma ɛndətə dīi naakii gi'u, taa gi'ukii maa, ka luuginə nə ɛnji aciikii.

30 Ma mazabə ɛndə slənətsa, njərəmə tə ci, una kərə tə ci aagi təkunə. Davə tuunə ɛnji, təya tsəbə linyinətii.’ ”

Da gəjwanə nga muudinə

³¹ “Mada kə shi Uuzənə nga əndə da malaa'ikanyinaakii patə agi məghərəvənə nga nwanjuunaakii, ka ndzaanə nə ci dasə agyanə dəgələ nwanjuunaakii.

³² Ənjə a dzatəgi tə patənə nga ənji a duuniya aakənwaciikii. Ca təkəe ka tii kurəgə bəra'i, makə sətə ci magəra a nğwadəgi bagiinə agi uuhinə.

³³ Ca kapaa tə ənji gooŋga da ciizəmakii. Ma ənji 'waslyakəənə əsə, ca kapaa tə tii da madzənakii.

³⁴ Wata nwanjwə a ba ka ənjitə da ciizəmakii, ‘Shooma, unə ənə dfaanə Daadə koonə barəkaanə. Shoomə koonə luu barəkaanə nga nwanjuunə ətə dəkəpaa ci koonə daga 'watəginə nga duuniya.

³⁵ Acii kə shi madəfənə a dʒii tə nyi, kə ndii unə ka nyi zəma. Kə dʒii meegiirənə tə nyi, una ndii ka nyi ma'inə. Kə dʒii nyi mu'umuunə, una luu tə nyi aa hoonə aasii.

³⁶ Kə dʒii purəkinə tə nyi, una ndii ka nyi sə nga umbee də purəkinə. Kə gwakə nyi ka bwanea, una dzə ka nəhəpaanə tə nyi. A furəshina nji nyi, una dzə ka nəhəpaanə tə nyi.’

³⁷ Wata ənji gooŋga a ləgwa ka ci, ‘Slandana, guci shiina nee ka hə ka madəfənə, ina vii ka hə zəma? Guci nee inə ka hə ka meegiirənə, ina vii ka hə ma'ina?

³⁸ Guci əsə nee inə ka hə mu'umə, ina luu tə hə aa heenə aasiya, taa hə də purəki, ina vii ka hə sə nga umbee də purəkina?

³⁹ Guci əsə nee inə ka hə gwakə taa a furəshinə, ina dzə ka nəhəpaanə tə ha?’

⁴⁰ Nwanjwə a ba ka tii, ‘Tantanyinə cii kya ba koonə: tada guci patə dʒii unə ha'ə ka rəjwə agi ənjitə pooshi da məghərəvənə akənwacii ənja, amma ndzəkəŋushi'inəki nə tii, ka nyi dʒii unə ətsa.’

⁴¹ “Ma daba'əkii, ca ba ka ənjitə da madzənakii əsə: ‘Dzəgimə aʒiiki, manaalya ənja, dəmə aagi gunə ətə datə ənji ka *Seetanə da malaa'ikanyinaakii.

⁴² Acii kə kəshi madəfənə tə nyi, amma pooshi unə ndii ka nyi zəma. Kə kəshi meegiirənə tə nyi, amma pooshi unə ndii ka nyi ma'inə.

⁴³ Kə dʒii nyi mu'umuunə, amma kə kaaree unə ka luunə tə nyi aa hoonə aasii. Kə dʒii purəkinə tə nyi, amma kə təkuree unə ka ndii ka nyi sə nga umbee də purəkinə. Gwakə nji nyi da a furəshina, amma kə təkuree unə ka dzənə ka nəhəpaanə tə nyi.’

⁴⁴ Amma təya ləgwa ka ci, əŋki tii: ‘Slandana, guci saŋə nee inə ka hə də madəfənə taa meegiirənə kə kəshi tə hə, taa hə mu'uma, taa hə də purəkya, taa hə gwaka, taa a furəshina, amma kə təkuree inə ka tsakənə tə ha?’

⁴⁵ Wata nwanjwə a ənəgi ka tii, əŋki ci: ‘Tantanyinə cii kya ba koonə: ma sətə pooshi unə dʒii ka ənjitə pooshi da məghərəvənə akənwacii ənja, ka nyi təkuree unə ka dfaanə ətsa.’

⁴⁶ Ma ənjita, ka kərənə nə ənji tə tii aagi dzalənə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə. Amma, ma ənji gooŋga, ka kərənə nə ənji tə tii ka əpinə nga ha'ə ndəjwə ndəjwə.”

26

*Alə rəgwa nga kəsənə tə Yeesu**(Mar. 14.1-2; Luka 22.1-2; Yooh. 11.45-53)*

¹ Makə uudəpaa Yeesu dzəgunə ka ənji patənə nga uushi'iitsa, əŋki ci ka lyawarənaakii:

² “Kə shii unə, ma cifədoorə, uusəra nga *Pasəka. Ma nyi, Uuzənə nga ənda, ka viinə nə ənji tə nyi ka gwa'avə aashi ənfwa.”

³ Ma ka saa'ikii, kə dzii madiigərə limanyinə da gayinə də nə asii ga gawə nga limanyinə patə, waatoo, asii ga Kayafasə.

⁴ Təya anə uura nga kəsətənə tə Yeesu yadə shiinə nga ənja, ənjə a bələgi tə ci.

⁵ Amma təya ba, “Gaama kəsə tə ci agi kumənə, acii ga ənjə a madfee ka panə.”

*Bəzəpaanə tə Yeesu də urədyə də Bayitaniya**(Mar. 14.3-9; Yooh. 12.1-8)*

⁶ Ma saa'itə Yeesu də Bayitaniya asii ga Simoonə ətə shi uyi kuzənə a kəshi tə ci,

⁷ ma ca adə zəma, wata əndə'i minə a dzə aabiikii da i əbwə urədyə aciitə. Ma urədita, nga mandalə kwaba. Wata kya dzə, kya əjivə aanə Yeesu.

⁸ Amma, makə nee lyawarənaakii ha'ə, kə zhimagi tə tii asəkətii, əŋki tii, “Ka mi saawee ki ətsa?”

⁹ Maci dərəmaginə dərəmagi ənji də urəditsa, kadfa kwaba lanə nji ənjə a upaa anəkii, ənjə a təkəpaa kwabakii ka maaghiinə.”

¹⁰ Asee, kə shii Yeesu sətə ci təya ba, wata əŋki ci ka tii, “Ka mi cuuna kavə tə miitsə ka buurə uushi'inə kwa? Acii ma sətsə dīi ki ka nyi, ŋunyikii ka shanə.

¹¹ Ma maaghiinə, ka hakii nuunə taa guci patə. Amma, ma nyi, paa nyi na ndzaanə abii unə.

¹² Ma əjivə ki urəditsə aashiki ku'u, kə dīi ki ha'ə ka tasəkətə shishinəki ka ŋgədənə.

¹³ Tantanyinə cii kya ba koonə: tadfa da nə ənjə a waaza Ŋunyi Habaranə asəkə duuniya patə, ma sətsə dīi ki, ka wabənə nə ənji anəkii ka buurətənə də ki davə.”

*Luuwənə nga Yahuda kaa ca vii tə Yeesu aacii ənja**(Mar. 14.10-11; Luka 22.3-6)*

¹⁴ Ma daba'əkii, rəŋwə agi *lyawarənə nga Yeesu pu'u aji bəra'i, ətə dīi ləməkii Yahuda Isəkariyoota, a madə, ca palə aabii madiigərə limanyinə,

¹⁵ ca ba ka tii, “Mada vii nyi koonə tə Yeesu, iitə sanə viinuunə ka nya?” Wata təya baanagi kwaba tibisə makkə pu'unə,* təya vii ka ci.

¹⁶ Daga saa'ikii 'watəgi Yahuda tsaamə ŋunyi saa'i nga viinə tə Yeesu ka tii.

*Zəmə əndzanə nga Pasəka**(Mar. 14.12-21; Luka 22.7-14,21-23; Yooh. 13.21-30)*

¹⁷ Ma ka təkəŋwanə nga uusəra nga *kumənə nga adə buroodi yadə burəŋanə, kə shi lyawarənə nga Yeesu aabiikii, əŋki tii, “Da daa moonəku ina dzə ka dzəgə ka hə əndzanə nga Pasəka?”

26:1 26.1 7.28. 26:2 26.2 16.21. 26:4 26.4-5 21.46. 26:6 26.6-7 Luka 7.37-38. 26:11 26.11 Džək. 15.11. * 26:15 26.15 Ma kwaba tibisə makkə pu'unə, ci nə kwaba nga dərə də mava (Shig. 21.32). 26:15 26.15 Shig. 21.32; Zak. 11.12; Yooh. 11.57; 13.2. 26:17 26.17-29 Shig. 12.1-20.

¹⁸ Əŋki ci ka tii, “Dəmə aasəkə vəranə aa ha zana, una ba ka ci: ‘Ma bii Maləmə tuu, kə uugi saa'yaaki d'anə kədəhə. Ma nyi da lyawarənaaki, gaku asii niina zəmə əndzanə ŋga Pasəka.’ ”

¹⁹ Wata lyawarənə ŋga Yeesu a datə makə sətə bii ci ka tii d'anə, təya dzəgə əndzanə ŋga Pasəka davə.

²⁰ Makə dii kədəwanə, wata Yeesu da lyawarənaakii pu'u aji bəra'i a ndzaanə ka zəma.

²¹ Ma təya dzə də zəmənə, kə bii ci ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə: kadə nə rəŋwə ahadoonə a vii tə nyi aacii ənja.”

²² Makə fi tii ha'ə, kə bəzəgi səkətii ka shaŋə. Wata tada wu patə ahadatii, ca ləgwa amakii, əŋki tii, “Slandana, nyi kwa?”

²³ Əŋki ci ka tii, “Əndənə caama adə ka ha rəŋwə na vii tə nyi ka ənja.

²⁴ Ma nyi *Uuzənə ŋga ənda, ka əntənə nə nyi tə əntənə, makə sətə nyaahə ənji agyanəki, amma kə dii anə əndətə na vii tə nyi ka ənja. Ma əndətə, maci mapoomə ənji tə ci, bidə ci ka ci.”

²⁵ Wata Yahuda ətə vii tə ci a ləgwa, əŋki ci, “Maləma, nyi kwa?” Wata Yeesu a ba ka ci, “Hə bagi ha'ə.”

Zəmə əndzanə ŋga Slandana

(Mar. 14.22-26; Luka 22.15-20; 1 Koor. 11.23-25)

²⁶ Ma tii agi adə zəma, Yeesu a ŋgərə buroodi, ca kuyirii tə Əntanfə, ca baatsəpaa, ca vii ka lyawarənaakii, əŋki ci ka tii, “Ndamə, una zəmə. Ma ətsa, shishinəki.”

²⁷ Ca ŋgərə kwalaka da ma'i inaba asəkəkii, ca ənə, ca kuyirii tə Əntanfə, ca vii ka tii, ca ba, “Saasaciimə, patənə goonə.

²⁸ Ma ətsa, idənaaki. Ci ca mbu'utəgi də aləkawalə ŋga Əntanfə. Idənəkii na əjigi ka putə ŋga ənji laŋə ka tifyagi də 'waslyakəənyinə.

²⁹ Wanyinə ca ba koonə: ma daba'ə əna, paa nyi ka ənənə ka sa ma'i inaba ma'ə, see uusəratə nii kya sa kurakii doonə agi ŋwanjuunə ŋga Daadə.”

³⁰ Ma daba'əkii, təya ka wanyanə, təya madə, təya palə aashi giŋwə ŋga Zayitunə.

Wabənə ŋga Yeesu agyanə hiweenə ŋga Piita

(Mar. 14.27-31; Luka 22.31-34; Yooh. 13.36-38)

³¹ Əŋki ci ka lyawarənaakii, “Unə patə, kadə nuunə a huyi ənshinə davədə, una bwasee ka nyi. Ka d'anə makə sətə wabi Əntanfə asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i: ‘Ka bələginə nə nyi tə magəra, bagiinə a təkəgi patə əsə.’ ”

³² Wata ca tsakə banə, əŋki ci, “Amma, madə kə madəe ənji ka nyi agi maməətə ənja, ka tanə nə nyi koonə kəŋwanə ka dzənə aanə hanyinə ŋga Galili.”

³³ Piita a jikəvə ka ci, əŋki ci, “Taa kə huyi hara ənji patə aciiku, ma nyi kamə, paa nyi ka bwaseenə ka hə shaŋə.”

³⁴ Əŋki Yeesu ka Piita, “Tantanyinə cii kya ba ka hə: ma taabu'u wanə gyaagya ənshinə davədə, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi.”

26:20 26.20-25 Yooh. 13.2,21-30. **26:23 26.23** Jab. 41.10. **26:24 26.24-25** 10.38-39; Luka 14.27; 17.33; Yooh. 12.25-26; 1 Piita 2.21. **26:24 26.24** Jab. 22.7-8,16-19; Isaa. 53.9. **26:26 26.26-28** 1 Koor. 10.16. **26:28 26.28** Shig. 24.8; Irim. 31.31; Ibər. 7.22; 9.15-20. **26:30 26.30** Luka 22.39; Yooh. 18.1. **26:31 26.31** Zak. 13.7; Mat. 26.56; Yooh. 16.32. **26:32 26.32** 28.7,16. **26:34 26.34-35** Luka 22.33-34; Yooh. 13.36-38. **26:34 26.34** 26.75.

³⁵ Piita a ba ka ci, “Taa əntənə cii kwa əntə, aɲwə da hə nə əntənə. Paa nyi ka hiweenə ka shiinə tə hə.” Ha'ə makə ətsə əsə bii hara lyawarənaakii patə.

Da də'wa ɲga Yeesu də Gyatsimani

(Mar. 14.32-42; Luka 22.39-46)

³⁶ Ma daba'əkii ha'ə, wata Yeesu a dzə da lyawarənaakii ka əndə'i ha ətə ci əɲjə a 'wa Gyatsimani. Mbu'unatii aadəvə, ca ba ka tii, “Ndzaamə gadəvə, kaa nya əntsahə aakəɲwa ka də də'wa.”

³⁷ Ca 'waanə tə Piita da manjeevənə ɲga Zabadiya bəra'i. Ma təya dzə, wata ca ndzaɲə buurə uushi'inə ka shaɲə, səkəkii a bəzəgi kuzhidə kuzhidə.

³⁸ Əɲki ci ka tii, “Ma bəzəkii nə səkəki makə a əntəgi nyi. Ənəgimə ganə, una ndzaa də məgigi atsaki.”

³⁹ Ca əntsahə aakəɲwa gi'u, ca kulapaa aanə səkəkii, ca də də'wa, “Daadə, madə ka moonə nə hə, əntsahee ka nyi ka cibətsə akəɲwaciiki. Amma, dəwə sətə kadeesəkə ka hə, ga ha də sətə kadeesəkə ka nyi.”

⁴⁰ Ca ənya aabii lyawariitə makkə. Ma shi ci, ka ɲunyinə nə tii patə. Wata əɲki ci ka Piita, “Iitiitə daa təkuree unə ka ndzaanə də məgigi atsaki taa ɲga tibisə rəɲwə dyaɲa?”

⁴¹ Ndzaamə də məgigi, una də də'wa, acii goona bwasee ka rəgwa ɲga Əntaɲfə saa'itə nə *Seetanə a təbə tuunə. Ma asəkə ədzəmuunə, ɲga'ə koonə nə də gazhi'waanə, amma mazaarəkii nə shishinə.”

⁴² Yeesu a ənə ka əntsahənə ɲga bəra'inə əsə ka də də'wa, əɲki ci: “Daada, madə pooshi rəgwa ɲga əntsaheenə ka cibənə anəki, yoo, sətə mwayi hə patə, wa ca də.”

⁴³ Ca ənya aabii lyawariita. Ma ənya ci əsə, ka ɲunyinə nə tii, acii kə uugi ɲunyinə dənə laɲə agitii.

⁴⁴ Yeesu a bwasee ka tii, ca əntsahə, ca ənə ɲga makkənə ka də də'wa makə əta.

⁴⁵ Ma daba'əkii, ca ənya aabii lyawariita, ca ba ka tii, “Ma'ə unə a ɲunyi kuna, una əpi səkə? Yoo, wiinə, kə uugi saa'i dənə ka əɲjə a vii tə Uuzənə ɲga əndə aacii ma'waslyakə əɲja.

⁴⁶ Tsaaməmə! Waatsə əndətə ca vəgi tə nyi. Madətəmə kaamə dzə.”

Kəsənə tə Yeesu

(Mar. 14.43-50; Luka 22.47-53; Yooh. 18.3-12)

⁴⁷ Yeesu ma'ə ma'uudəpaamə wabənə ha'ə, wata kə mbu'ya Yahuda, waatoo əndətə aɲi lyawarənaakii pu'u aɲi bəra'i. Kə shi ci dzubə da əɲji daba'əkii, da i ɲgila purəɲanyinə da i zaliinə aciitii. Madiigərə limanyinə da gayinə sləkee ka tii.

⁴⁸ Asee, ma Yahuda, ətə vii tə Yeesu aacii əɲja, kə bii ci ka tii makə sətə nii kəya dətə ka baarii də ci ka tii oo'i, “Ma əndətə nii kya nəhəpaa ɲga'ə, ci nə əndəkii, kəsəmə tə ci.”

⁴⁹ Pii wata ca əntsahətə aabii Yeesu, əɲki ci ka ci, “Usa Maləma”, ca nəhəpaa tə ci ɲga'ə.

⁵⁰ Yeesu a jikə ka ci, əɲki ci, “Guvakya, dəwə sətə kira tə hə.” Wata təya əntsahə, təya kəsə tə ci.

⁵¹ Wata rəɲwə aɲi əɲji ɲga Yeesu a əlyagi ɲgila purəɲanaakii, ca patsəgi liminə ɲga mava ɲga gawə ɲga limanyinə.

⁵² Wata Yeesu a ba ka ci, “Ənəgərə də ɲgila purəɲanaaku. Taa wu pii də ɲgila purəɲanə, də ci bələnə ənji tə ci naakii.

⁵³ Mashiimə hə oo'i, ka mbeenə nə nyi ka kədii tsakənə tə nyi acii Daadə, pii pii ca sləkee ka nyi kurəgənyinə ɲga malaa'ikanyinə palee ka pu'u aji bəra'i kwa?

⁵⁴ Amma, mada kaa nya kədii tsakənə acii Daadə əna, guci dīi nə sətə bii malaaba ləkaləkatə a ndzaa ka tantanyinə, ətə bii ci, tyasə ka slənənə ha'a?”

⁵⁵ Ma ka saa'ita, kə wabi Yeesu ka ənjitə shi ka kəsənə tə ci, əŋki ci ka tii, “Mi shuunə ka kəsənə tə nyi ka ɲgila purəɲanə ka ɲgila purəɲanə, ka zala ka zala kwa? Ya sanə əndə da maabə nə nyi kwa? Uusəra patə ɲji nya ndzaanə dasə asəkə *yi ɲga Əntaɲfə ka dzəgunənə ka ənja, patə da ha'ə, pooshi unə kəshi tə nyi.

⁵⁶ Amma, ma slənyi ətsə patə, kaa malaaba ləkaləkatə ɲga anabiinə a ndzaa ka tantanyinə.”

Wata lyawarənaakii patə a bwasee ka ci, təya huyipaa satii.

*Yeesu akəɲwacii *mətərəkinə ɲga Yahudiinə*

(Mar. 14.53-65; Luka 22.54-55,63-71; Yooh. 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Ma ənjitə kəshi tə Yeesu, kə kirə tii tə ci aasii aa ha Kayafasə gawə ɲga limanyinə. Davə dzii maliminə da gayinə də na.

⁵⁸ Ma Piita, kə gi ci də nə'unə tə Yeesu ba'ə ba'ə ha'ə mbu'i ci kura'ə aasii aa ha gawə ɲga limanyinə, ca dzə ka ndzaanə dasə da ənji nəhə yi ɲga Əntaɲfə, kaa ca nee ka muudinə ɲga səkii.

⁵⁹ Ma madiigərə limanyinə da patənə ɲga mətərəkinə, kə ali tii wabənə ɲga jirakənə aashi Yeesu, kaa ənjə a shii bələginə tə ci.

⁶⁰ Amma taa ɲgahi ənji laɲə kyaara wabənyinə ɲga jirakənə aashikii, patə da ha'ə kə təkuree tii ka upaanə taa rəɲwə. Ma ka muudinə, wata ənji bəra'i ahadatii a madətə

⁶¹ əŋki tii, “Ma bii əndətsa, tə'i ci da baawəda ɲga uulagi yi ɲga Əntaɲfə, ca ənə ka ghənətənə agi baanə makkə.”

⁶² Wata gawə ɲga limanyinə a madətə, əŋki ci ka Yeesu, “Pooshi wabənaaku ɲga jikəvənə aagyanə wabəətsə wabi ənjitə aashiku kwa?”

⁶³ Amma, ma Yeesu, majikəmə ci ka ci. Wata gawə ɲga limanyinə a ba ka ci, “Wiinə kə ləbətə nyi duunə da Əntaɲfə əndə vii əpinə: bawə keenə gooɲga, hə nə *Aləmasiihu Uuzənə ɲga Əntaɲfə tanyi nii?” †

⁶⁴ Yeesu a ba ka ci, “Hə bagi ha'ə. Dəgyanəkii ha'ə maa, wanyinə ka banə koonə: ka neenə nuunə ka Uuzənə ɲga əndə dasə da ciizəma Əntaɲfə əndə baawəda, una nee ka ci ca jima aagyanə kurabiinə dadəgyə.”

⁶⁵ Makə fii gawə ɲga limanyinə ha'ə, wata ca tsəərəgi kəjeerənə ashikii, əŋki ci, “Kə geegi ci ka naakii nə kədəhə da Əntaɲfə. Gaama alə hara uushi'inə ma'ə, kə uugi ama fa bwaya sətə wabi ci. ‡

⁶⁶ Iitə nee unə noona?” Wata əŋki tii, “Weewee, see bələginə tə ci.”

⁶⁷ Wata təya tiifə giirənə aagikii, təya dəgə tə ci, hara ənjə a tsa ka ci meeciinə a hwahwaaməkii,

⁶⁸ təya dzə də banə ka ci, “Aləmasiihu, makə dīi ci anabi nə hə, kuragi keenə taa wu digə tə hə!”

26:52 26.52 'Wat. 9.6. **26:55 26.55** Luka 19.47. **26:56 26.56** Mat. 26.31; Luka 24.46. **26:61 26.61** 27.40; Yooh. 2.19; Slənə 6.14. † **26:63 26.63** majikəmə ci: Isaa. 53.7; Mat. 27.12-14; Uuzənə ɲga Əntaɲfə: Mat. 14.33; 27.40,43; Luka 22.70. **26:64 26.64** Dan. 7.13; Mat. 22.44; 24.30; Mar. 13.26; Luka 21.27. ‡ **26:65 26.65** tsəərəgi kəjeerənə: Baan. 14.6; Ees. 9.3; geegi naakii nə... da Əntaɲfə: Leew. 24.16; Yooh. 19.7. **26:67 26.67** Isaa. 50.6; 53.5. **26:68 26.68** 21.11.

*Hiweenə nga Piita tə shiinə tə Yeesu**(Mar. 14.66-72; Luka 22.56-62; Yooh. 18.15-18,25-27)*

⁶⁹ Ma ka saa'ikii, dasə nə Piita ahada ya. Wata əndə'i kadəmə a dzə, kya kəŋaanə dagyanəkii, əŋki ki ka ci, "Hə maa, rəŋwə nə hə agi ənji nga Yeesu əndə Galili."

⁷⁰ Amma, ma Piita, kə hiwee ci akəŋwacitii patə, əŋki ci, "Mashiimə nyi sətə cii kwa ba."

⁷¹ Piita a dzəgi a uura maya, əndə'i kadəmə a nee ka ci, wata əŋki ki ka ənjitə davə, "Ma əndətsa, tii da i Yeesu əndə Nazaratu nji tii."

⁷² Wata ca ənə ka hiweenə, ha'ə maa də jidə, əŋki ci, "Mashiimə nyi tə əndəkii."

⁷³ Makə ta'avə gi'u əsə, wata ənjitə kəŋə kəŋə davə a əntsahə, təya ba ka Piita, "Weewee, agitii nə hə tanyi. Wabənaaku baarəgi keenə ha'ə."

⁷⁴ Makə fii Piita ha'ə, wata ca gwanə ka nyaalya naakii na, ca jiidə, əŋki ci, "Tantanyinə, mashiimə nyi tə əndətsa." Pii wata ga'ə gyaagya a wagi.

⁷⁵ Fanə nga Piita ha'ə, wata ca buurətə sətə shi Yeesu a bii ka ci oo'i, ma taabu'u wanə nga gyaagya, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi. Buurətənaakii ha'ə, wata ca dəməgi, ca dzə də tuunə də kiinə ka shaŋə.

27*Kərənə tə Yeesu aakəŋwacii *Pilaatu**(Mar. 15.1; Luka 23.1-2; Yooh. 18.28-32)*

¹ Ma ətsə tsədfakə, wata patənə nga madiigərə limanyinə da *gayinə nga Yahudiinə a da *mətərəkinə nga bələginə tə Yeesu.

² Təya anəgi tə ci, təya palə da ci, təya dzə ka viinə tə ci ka Pilaatu ŋgwaməna.

*Əntənə nga Yahuda**(Slənə 1.18-19)*

³ Makə nee Yahuda əndətə vii tə Yeesu aacii ənji oo'i, ka bələginə nə ənji tə Yeesu, wata ca da wakəfakinə, ca ənəpaagi də kwaba tibisətə makkə pu'unə ka madiigərə limanyinə da gayinə,

⁴ əŋki ci ka tii, "Kə dii nyi 'waslyakəənə nga vii tə əndətə yadə bwaya uushi ashikii." Wata əŋki tii ka ci, "Mi dee nə neenə dava? Shoonaakwa."

⁵ Wata Yahuda a wa'agi kwabatə asəkə *yi nga Əntanfə, ca palə saakii, ca dzə ka əgəvə zə'wa a uurakii, ca əntəgi.

⁶ Wata madiigərə limanyinə a dəmətə kwabata, əŋki tii, "Ma kwabana, madəbəmə ənjə a əjigərə aasəkə mbuure shiga nga yi nga Əntanfə, makə dii ci kwaba nga əpinə nga ənda."

⁷ Wata təya da mətərəkinə agyanə kwabakii, təya ŋgərə, təya dərəgi də babara acii maghənə uuda, kaa ənjə a ŋgəədfə mu'uminə davə.

⁸ Ci 'wii ənji babarakii "babara nga idəna". Ca'ə ənshinə, ha'ə nə ləmə nga babarakii.

⁹ Də ha'ə dii wabənə nga anabi Irimiya ka tantanyinə ətə bii ci: "Wata ənjə a ŋgərə kwaba tibisə makkə pu'unə, waatoo, kwabatə luuvə hara ənji *Isərayiila dərəginə də ci,

¹⁰ təya ŋgərə kwabakii, təya dərəgi də babara acii maghənə uuda, makə sətə bii Slandanə ka nyi dənə."

Yeesu akəŋwacii Pilaatu ɲgwaməna
(Mar. 15.2-5; Luka 23.3-5; Yooh. 18.33-38)

¹¹ Makə kirə ənji tə Yeesu aakəŋwacii ɲgwaməna, ɲgwaməna a ləgwa ka ci, əŋki ci, “Hə nə ɲwanjwə ɲga *Yahudiinə kwa?” Əŋki Yeesu ka ci, “Hə bagi ha'ə.”

¹² Amma, makə rii madiigərə limanyinə da gayinə tsaa sədəkii, majikəmə ci taa rəŋwə.

¹³ Wata əŋki Pilaatu ka ci, “Paa hə agi fa uushi'iitsə ci təya baaba agyanəku kwa?”

¹⁴ Amma majikəmə Yeesu ka ci taa rəŋwə. Wata ca dāgi ka ɲgwaməna ka sə ɲga hurəshishinə ka shaŋə.

La ka Yeesu gəŋwanə ɲga bələnə tə ci
(Mar. 15.6-15; Luka 23.13-25; Yooh. 18.39-19.16)

¹⁵ Taa agi ɲgutə kumənə ɲga *Pasəka patə, kə sənəavə ka ɲgwaməna nə kapaa əndə furəshinə rəŋwə ətə ci ənjə a moo ənjə a kapaa tə ci ka tii.

¹⁶ Ma ka saa'ikii, tə'i əndə furəshina ətə dīi ləməkii Yeesu Barabasə. Taa wu patə, kə shii ci tə ci.

¹⁷ Makə dzii ənji də na, wata əŋki Pilaatu ka tii, “Tə wu cuuna moo nya kapaa koonə? Barabasə nii, anii Yeesu ətə ci ənjə a 'wa Aləmasiihu?”

¹⁸ Aci kə shii ci ndilə ndilə oo'i, ma vii *gayinə ɲga Yahudiinə tə Yeesu ka ci, acii putə ɲga sərəha.

¹⁹ Wata Pilaatu a ndzaanə dasə asəkə dəgələ ɲga la də gəŋwanaakii, minaakii a sləkee ka ci ka wabənə də banə oo'i, “Ma əndə goongatsa, ga ha dā taa mi də ci, acii kə sənii nyi bwaya səniiinə agyanəkii ənshinə davədə.”

²⁰ Wata madiigərə limanyinə da gayinə a gwanjə ka tsəkutə ənji kaa təya kədii tə ci, kaa ca kyapaa ka tii tə Barabasə, ənjə a bələgi tə Yeesu.

²¹ Wata ɲgwaməna a ənə ka ləgwanə ama ənja, əŋki ci, “Tə wu agi ənjinə bərə'i cuuna moo nya kapaa koonə kwa?” Wata əŋki tii, “Kyapaa keenə tə Barabasə!”

²² Əŋki Pilaatu ka tii, “Aa mi dīi cuuna moo nya dā də Yeesu ətə ci ənjə a 'wa Aləmasiihu?” Əŋki tii patə, “Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa!”

²³ Amma əŋki Pilaatu, “Mi nə bwaya uushi dīi ci kwa?” Wata təya tsakə ɲgərəe ka uuratii də ɲgeerənə, əŋki tii, “Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa.”

²⁴ Makə nee Pilaatu oo'i, pooshi uushi mbeenəkii ka dānə ma'ə, amma see panə ca moo madənə, wata ca ɲgərə ma'inə, ca yibəgi ciinəkii akəŋwacii ənji patə, əŋki ci, “Pooshi wabənaaki agi əntənə ɲga əndətsa, shoona goonə ma'ə.”

²⁵ Wata əŋki ənji patə, “Wa hakya ɲga əntənaakii a ndzaanə ooreenə da manjeevənə geenə.”

²⁶ Wata Pilaatu a kapaa ka tii tə Barabasə. Ca kavə kaa ənjə a fəslə tə Yeesu, ca vii tə ci əsə kaa ənjə a dzə ka gwa'avənə tə ci aashi ənfwa.

Ha'unə ɲga soojiinə də Yeesu
(Mar. 15.16-20; Yooh. 19.2-3)

27:11 27.11 2.2; 27.29,37,42; Mar. 15.2,9,12,18,26,32; Luka 23.3,37-38; Yooh. 1.49; 12.13; 18.33,39; 19.3,15,19,21. **27:12 27.12-14** Yooh. 19.9; Mat. 26.63. **27:19 27.19** Luka 23.47. **27:20 27.20-23** Slənə 3.13-14. **27:24 27.24** Dzək. 21.6-9; Jab. 26.6. **27:25 27.25** Slənə 5.28. **27:26 27.26-31** 20.19.

27 Ma daba'ekii, wata soojiinè nga Pilaatu a ngərə tɔ Yeesu, tɔya kərəgərə tɔ ci aasəkə yi nga ngwaməna. Soojiinè patə, tɔya dzaanə ka ci də na,

28 tɔya sɔdɔgi tɔ ci, tɔya əgəvə ka ci əndə'i madizə gwada,

29 tɔya ngərə dəha, tɔya fuudə makə madinəna, tɔya ngavə ka ci aanəkii, tɔya kavə ka ci zala aa ciizəmakii, tɔya gərə'waanə ka ha'unə də ci, əŋki tii, "Wa əpinaaku a gərə aakəŋwa, ŋwanjwə nga Yahudiina!"

30 Tɔya tiifə giirənə aagikii, tɔya luugi zalatə aciikii, tɔya dɔgə də ci anəkii.

31 Makə uudəpaa tii ha'unə də ci, tɔya ngərəgi gwadata, tɔya ngavə ka ci naakii kəjeerənə, tɔya kərə tɔ ci ka gwa'avənə tɔ ci aashi ənfwa.

Gwa'avənə tɔ Yeesu aashi ənfwa

(Mar. 15.21-32; Luka 23.26-43; Yooh. 19.17-27)

32 Ma tɔya palə a rəgwa, wata tɔya lapaa əndə'i əndə Sirina ətə dii ləməkii Simoonə. Soojiinə a ngərəvə ka ci ənfwə nga gwa'avə tɔ Yeesu aashikii.

33 Tɔya mbu'u ka əndə'i ha ətə ci ənjə a 'wa Gwaləgoota, makə bana "Kəŋwə na."

34 Tɔya vii ka Yeesu ma'i inaba gwazə da manjərəkiki kuzəka, kaa ca sa. Makə tɔbətə ci, wata ca kaaree.

35 Tɔya gwa'avə tɔ ci aashi ənfwa, tɔya təkəpaa kəjeerənaakii ahadatii də kwaanə.

36 Wata tɔya ndzaa davə ka nəhənə tɔ ci,

37 tɔya tsa'avə manaahə uushi daganəkii, waatoo, 'waslyakətə lii ənji ashikii. Ma sətə nyaahə ənji daganəkii, "Ma əndəna, ci nə Yeesu, ŋwanjwə nga Yahudiinə."

38 Tɔya gwa'avə əsə ənji maabə bəra'i aashi hara ənfuginə atəŋgalakii, rəŋwə da ciizəmakii, əndə'i da madzənakii.

39 Ma ənji piitinə dadavə əsə, tɔya ha'u də ci, tɔya dzə də udzə də nətii,

40 tɔya ba, "Hə ətsə bii ka uulaginə nə hə yi nga Əntəŋfə, ha ənə ka ghənətənə agi baanə makkə, madə *Uuzənə nga Əntəŋfə nə hə, luupaa naaku na, ha jiməgərə ashi ənfutsa!"

41 Ha'ə makə ətsə əsə ha'u madiigərə limanyinə da maliminə da gayinə də ci, əŋki tii:

42 "Kə mbee ci ka luupaa hara ənji, amma kə təkuree ci ka luupaa naakii na. Əntaa kə bii ci, ŋwanjwə nga *Isərayiila nə ca? Wa ca jiməgərə gadəvə ashi ənfutsa, kaama vii ka ci goŋga!

43 Kə kii ci nəkii oo'i, ka luupaanə nə Əntəŋfə tɔ ci. Əŋki ci əsə, Uuzənə nga Əntəŋfə nə ci. Taku kaama nee madə kə uu'i Əntəŋfə tɔ ci, ca luupaa tɔ ci əndzə'i!"

44 Ənji maabətə gwa'avə ənji tɔ tii atəŋgalakii maa, ha'ə dzaanii tii tɔ ci əsə.

Əntənə nga Yeesu

(Mar. 15.33-41; Luka 23.44-49; Yooh. 19.28-30)

45 Ma ətsə uusəra takərə, kə dii təkunə anə hanyinəkii patə dəgwamə dənə ka tibisə makkə nga kədəwanə.

27:28 27.28 Luka 23.11. 27:29 27.29 27.11. 27:30 27.30 26.67. 27:35 27.35 Jab. 22.19.
27:37 27.37 27.11. 27:38 27.38 Isaa. 53.12. 27:39 27.39 Jab. 22.8; 109.25. 27:40 27.40
26.61,63. 27:42 27.42 27.11. 27:43 27.43 Jab. 22.9; Mat. 26.63. 27:45 27.45 Am. 8.9.

46 Ma ətsə bahə tibisə makkə, wata Yeesu a ngəree ka uurakii, ca ka vurənə, əŋki ci, “Eeli, Eeli, lyama sabakətani?”, makə bana, “Ya'ə Əntanƿwaakya, 'ya'ə Əntanƿwaakya, ka mi bwasee hə ka nyi kwa?”

47 Wata hara ənjitə kəŋə kəŋə davə ca fa tə ci, əŋki tii, “Waatsə əndətsə ka 'wanə tə *Iliya.”

48 Əndə'i əndə agitii a huyipaa pii pii, ca dzə ka ngərə soosa, ca shimwatə agi mahwarəkinə, ca tsa'avə aama magərə kada, ca vii aadəgyə aama Yeesu kaa ca shibə.

49 Amma hara ənjə a ba, “Taku zəku'i kaama nee madfa ka shinə nə Iliya ka luupaanə tə ci.”

50 Yeesu a ənə ka ngəree ka uurakii, ca ka vurənə, wata əpinə a dzəgi amakii.

51 Tə'i gwada wahə ama hatə palee də laabanə asəkə yi nga Əntanƿfə. Əntəginaakii ha'ə, wata pyaahu! gwadatə a təkəgi bəra'i, kəshanə dagyə kura'ə aa dəgərə. Hanyinə a udzə, taalanə nə faariinə.

52 Gu'u ənji a wuunəgi əsə, ənji nga Əntanƿfə lanə ətə sha məətəgi, kə ma'i tii da i əpinə.

53 Daba'ə makə ma'i Yeesu agi maməətə ənja, təya shiishigi asəkə gu'unyatii, təya dəməgərə aasəkə malaaba vəranə. Ma dava, kə nee lanənə nga ənji ka tii.

54 Makə nee gawə nga soojiinə da ənjaakii ətə ca nəhə tə Yeesu ka gəngəzənə nga hanyinə da sətə slənyi, kə ngwaləgi tii ka shanə, təya ba: “Tantanyinə, ma əndətsa, Uuzənə nga Əntanƿfə nə ci.”

55 Tə'i makinə lanə davə ca tsaama dzadə. Ma təya, atsa Yeesu shi tii daga anə hanyinə nga Galili, təya tsakə tə ci.

56 Ahadatii nə Mariyaama Magədalina, da Mariyaama məci i Yakubu da Yusufu. Ahadatii əsə nə məci manjeevənə nga Zabadiya.

Ngəđənə tə Yeesu

(Mar. 15.42-47; Luka 23.50-56; Yooh. 19.38-42)

57 Makə dīi kədəwanə, kə shi əndə'i əndə gəna ətə dīi ləməkii Yusufu, əndə Aramatiya. Ci maa, lawarə nga Yeesu nə ci.

58 Kə gi ci aabii Pilaatu, ca kədii rəgwa kaa ca dzə ka ngiragərə wə nga Yeesu. Wata Pilaatu a ba, wa ənjə a vii ka ci.

59 Wata Yusufu a dzə, ca jimagərəgi də wə nga Yeesu, ca hadətə asəkə kura marəma,

60 ca dzə ka baneenə asəkə kura gu'u ətə tələpaa ənji ka ci ka naakii na ashi pasla, ca dəlavə maduunə faara aama gu'ukii, ca palə saakii.

61 Ma Mariyaama Magədalina da əndə'i Mariyaama, davə nə tii dasə dasə akəŋwacii gu'ukii.

Ənji nəhə gu'u nga Yeesu

62 Pukyatə hakii, waatoo, *uusəra nga əpisəka, wata madiigərə li-manyinə da Farisanyinə a dzə aa ha Pilaatu ka ciinə rəŋwə,

63 təya ba ka ci, “Ya'ə maduunə ənda, kə buurətiinə uushi: ma saa'itə majirakətə ma'ə da i əpinə, kə bii ci oo'i, ma daba'ə baanə makkə, ka ənənə nə ci ka madənə agi maməətə ənja.

64 Acii ha'ə, bawə ka ənjə a nəhə gu'waakii nga'ə, see madfa dzəgi baatsə makkə, acii ga lyawarənaakii a dzə ka hərətə waakii, təya ba ka ənja, kə

ma'i ci agi mamøetø ønja. Maa kø dñi ha'ø, ma jirakøetsa, ka ðanø lanø palee ka nga ñukø.”

⁶⁵ Øñki Pilaatu ka tii, “Føðømə soojiinø, una kørø aa døvø. Wa tøya nøhetø nga'ø makø sètø kafeesøkø koonø.”

⁶⁶ Wata tøya palø, tøya dzø ka ðavø sagida ama gu'ukii, acii ga ønjø a wunøgi, tøya kavø ønji nøhø gu'ukii.

28

Madøtønø nga Yeesu agi mamøetø ønja

(Mar. 16.1-10; Luka 24.1-12; Yooh. 20.1-10)

¹ Ma daba'ø *uusørø nga øpisøka, øtsø tsøðakø dø uusøra alatø, kø gi Mariyaama Magødalina da øndø'i Mariyaama ka tsaamø nø nga gu'u nga Yeesu.

² Pii wata hanyinø a ganøzø ka shañø, acii kø jima malaa'ika nga Slandanø dadagyø. Ca dalagi faaratø ama gu'uta, ca ndzaanø dasø anøkii.

³ Ma jiganaakii, børanø nø ci makø pyapidønonø nga vøna. Makø ømputø købønø nø køjeerønaakii dø tyaslyaslyaanø øsø.

⁴ Makø nee ønji nøhø gu'ukii ha'ø, udzønø nø shishinøtii acii ngwalønø, tøya kwaalagi aa panø makø mamøetø ønja.

⁵ Wata malaa'ikakii a wabø ka makiita, øñki ci, “Goona ngwalø. Kø shii nyi, tø Yeesu cuuna alø, øtø gwa'avø ønji aashi ønfwa.

⁶ Paa ci ma'ø ganø, kø ma'i ci agi mamøetø ønji makø sètø bii ci. Shoomø, nda neemø ka hatø nji ci pørøbø davø.

⁷ Ma ðanuunø, dømə pii pii, una dzø ka banø ka lyawarønaakii øø'i, kø ma'i ci agi mamøetø ønja. Ci na 'watøgi mbu'unø koonø aanø hanyinø nga Galili. Davø nuuna nee ka ci. Buurøtømə sètø bii nyi koonø.”

⁸ Makø fii tii ha'ø, wata tøya madø pii davø, tøya palø dø ngwalønø løbø da moodasøkø ka shañø, tøya huyi ka kørø habarakii ka *lyawarønø nga Yeesu.

⁹ Pii wata Yeesu a lapaa tø tii, øñki ci, “Usamø!” Wata makiitø a øntsahøtø aabiikii, tøya gørø'waanø, tøya kəsøtø sødøkii ka paslø tø ci.

¹⁰ Øñki Yeesu ka tii, “Goona ngwalø, dømə ka banø ka ndzøkøñushi'inøki kaa tøya dzø aanø hanyinø nga Galili. Davø nø tøya nee ka nyi.”

Banø nga ønji nøhø gu'u tø sètø slønyi

¹¹ Ma makiitø a palø, wata hara ønji agi soojiitø nja nøhø gu'utø a madø, tøya palø aasøkø vøranø, tøya dzø ka banø ka madiigørø limanyinø tø patønø nga sètø slønyi.

¹² Madiigørø limanyinø a dza dø nø da gayinø ka ða *møtørøkinø, tøya ngørø kwaba lanø, tøya vii ka soojiita,

¹³ tøya ba ka tii, “Ma banuuna: ‘Lyawarønaakii shi davøðø, tøya shi ka hørøma waakii, inø ka ñunyinø.’

¹⁴ Madø kø mbu'i habarakii aa limø ngwamøna, ka zø'utønø niinø dø hanøkalaakii dø banø, pooshi sø nga idøpaanø ashuunø, ina luupaa tuunø.”

¹⁵ Wata soojiitø a luu kwabata, tøya ðfatø makø sètø bii ønji ka tii. Ha'ø huwugi habarakii ahada *Yahudiinø ca'ø ka ønshinø.

Wabønø nga Yeesu ka lyawarønaakii pu'u amøntañø

(Mar. 16.14-18; Luka 24.36-49; Yooh. 20.19-23; Slønø 1.6-8)

¹⁶ Yoo, lyawarønø nga Yeesu pu'u amøntañø a palø aanø hanyinø nga Galili, aanø ginøtø bii Yeesu ka tii dzønø.

¹⁷ Makə nee tii ka ci, tɔya paslə tɔ ci. Amma, ma hara ɛnji ahadatii, kɔ shakii tii tɔ ci, mbu'u ɛntaa ci ɛtsa.

¹⁸ Yeesu a ɛntsahe aabiitii, ɛnki ci ka tii, “Kɔ vii ɛntanfɔ ka nyi patɛnɛ nɔga baawɛda dadagyɛ da ganɛ a duuniya.

¹⁹ Acii ha'ɛ, dɛmɛ aabii patɛnɛ nɔga ɛnji nɔga *duuniya, una zhi'wee ka tii ka lyawarɛnaaki, una da ka tii bapɛtisɛma aagi lɛmɛ nɔga Dɛna, da lɛmɛ nɔga Uuzɛna, da lɛmɛ nɔga Malaaba Ma'yanɛ, *

²⁰ una dzɛgunɛ ka tii kaa tɔya nɛ'utɛ patɛnɛ nɔga sɛtɛ bii nyi koonɛ. Ma nyi, ka ndzaanɛ nɛ nyi doonɛ taa guci patɛ, ca'ɛ ka muudinɛ nɔga duuniya.”

28:17 28.17 14.31. **28:18 28.18** Dan. 7.14; Mat. 11.27. * **28:19 28.19** patɛnɛ nɔga ɛnji: 10.5-6; 24.14; Mar. 16.15; Luka 24.47; bapɛtisɛma: Mat. 3.15; Mar. 16.16; Slɛnɛ 2.38; 8.36; 1 Koor. 1.13-16; Af. 4.5; Yooh. 3.22; 4.1-2; Rooma 6.3-4; Dɛnɛ, Uuzɛnɛ, Malaaba Ma'yanɛ: 2 Koor. 13.13.

Njunyi Habara dacia Marəkusə

*Waazanə nga Yoohana əndə dfa bapətisəma
(Mat. 3.1-12; Luka 3.1-9; Yooh. 1.19-28)*

¹ Wiinə 'watəginə nga Njunyi Habara agyanə Yeesu *Aləmasiihu, *Uuzənə nga Əntanfø.

² Kə dīi makə sətə bii Əntanfø ka Uuzənaakii asəkə ləkaləkatə nga *anabi Isaaya oo'i:

“Wanyinə ka sləkeenə ka masləkee əndaaki
kaa ca ta ka hə kəŋwanə,

ca hadatəgi ka hə də rəgwa, taabu'u nii kwa dzə.

³ Ka kaalanə nə ci agi bilinə, ca ba,
Hadatəgimə də rəgwa ka Slandana,
Kəneemə ka ci ka rəgwa.”

⁴ Ha'ə makə ətsə shigi Yoohana əndə dfa bapətisəma aagi bilinə. Ca waaza ka ənja, ca ba, “Uneemə ka dfa 'waslyakəənə, una baanə ka Əntanfø, ənjə a yibə koonə bapətisəma, kaa Əntanfø a tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə.”

⁵ Wata ənji asəkə vəranə nga Urusaliima, da hara hanyinə nga Yahudiyaa patə a shi ka fa wabənə ama Yoohana. Təya baabagi 'waslyakəənətii, ca dfa ka tii bapətisəma asəkə gəərə nga Urədunə.

⁶ Ma Yoohana, shiŋkinə nga ŋgyalooba nji ka kəjeerənaakii. Ca əgəgi ŋukii də gyara nga kuvə'unə. Ayiwa da moozəŋa nji zəmaakii.

⁷ Ca ba ka ənja, “Tə'i əndətə na uugya ba'ə ka shinə, dūunuunaakii palee ka naaki. Taa zə'u nga fibinaakii, paa nyi mbu'i bahə gwaŋaanənə, nya pərəgi.

⁸ Də ma'inə dīi nyi koonə bapətisəma. Amma ma ca, də Malaaba Ma'yanə nii kəya dfa koonə bapətisəma.”

*Da bapətisəma ka Yeesu
(Mat. 3.13-17; Luka 3.21-22)*

⁹ Ma ka saa'ikii, kə ma'i Yeesu də Nazaratu anə hanyinə nga Galili, ca palə aabii Yoohana. Yoohana a dfa ka ci bapətisəma asəkə gəərə nga Urədunə.

¹⁰ Ma ca shigi ha'ə agi ma'inə, wata ca nee ka səkəntanfø mawunəkii, Ma'yanə nga Əntanfø a jima aanəkii makə kurəkuta.

¹¹ Wata uura nga əndə a wabya dadagyə, əŋki ci, “Hə nə Uuzənaaki. Kə uu'i nyi tə hə. Hə ca uudfagi səkəki.”

*Təbənə nga *Seetanə tə Yeesu
(Mat. 4.1-11; Luka 4.1-13)*

¹² Ma daba'əkii, pii wata Ma'yanə nga Əntanfø a kərəgi tə Yeesu aagi bilinə.

¹³ Baanə ənfwadə pu'unə nə ci agi bilinə. Seetanə a təbə tə ci. Tə'i dabanyinə agi biliita. Amma kə cakə malaa'ikanyinə tə ci.

*'Wanə nga Yeesu tə ənji təəmənə ənfwadə
(Mat. 4.12-22; Luka 4.14-15; 5.1-11)*

¹⁴ Kə kəsəgərə ənji tə Yoohana aa furəshina, wata Yeesu a madə, ca palə aanə hanyinə nga Galili. Ca dzə də waaza Njunyi Habara nga Əntanfə.

¹⁵ Əŋki ci, “Kə uugi saa'i mbu'unə. Kədəhə nə Əntanfə ka da nwanjuunaakii. Uneemə ka da 'waslyakəənə, una baanə ka ci, una vii goonğa ka Njunyi Habara.”

¹⁶ Ma Yeesu a dzə də wiigi'inə ama uunəvə nga Galili, wata ca lapaa ndzəkəŋushi'inə bəra'i, təya təəmə; waatoo i Simoonə da Andərawəsə.

¹⁷ Yeesu a ba ka tii, “Shoomə atsaki, kaa nya dzəgunə koonə makə sətə ci ənjə a da slənə nga təəmə ənja.”

¹⁸ Pii wata təya bwasee ka slaadətii, təya palə atsakii.

¹⁹ Ma ca əntsahee gi'u, wata ca nee ka manjeevənə nga Zabadiya, waatoo i Yakubu da Yoohana, tii asəkə kumbawalatii ka hada də slaadətii.

²⁰ Pii wata ca 'wa tə tii, təya bwasee ka dəsənətii da ənji slənə ka tii asəkə kumbawala, təya palə atsakii.

Mbədəpaanə nga Yeesu də əndə ginaaja

(Luka 4.31-37)

²¹ Ma daba'əkii, təya palə aasəkə vəranə nga Kafarənahumə. Makə mbu'ya *uusəra nga əpisəka, wata Yeesu a dzə aasəkə *kuvə də'wa, ca ndzaŋə dzəgunənə ka ənja.

²² Makə fii tii dzəgunənaakii, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə, acii də shiinaakii saakii cii kəya dzəgunə ka tii, əntaa makə sətə ci *maliminə nga bariya a dzəgunə ka tii.

²³ Pii wata waatsə əndə ginaaji asəkə kuvə də'watii,

²⁴ ca ka vurənə, əŋki ci, “Yeesu əndə Nazaratu, mi nə uushi gaamə a pa da hə kwa? Kə shi hə ka zamaginə diinə kwa? Kə shii nyi taa wu nə hə: Malaaba əndətə sləkee Əntanfə nə hə.”

²⁵ Wata Yeesu a la ŋguruunə ka ginaajita, əŋki ci, “Ndzaawə kəda'ə! Dzəgi ashii əndətsa!”

²⁶ Wata ginaajitə a udzətə tə əndəta, ca kagi vurənə, ca shigi ashikii.

²⁷ Kə dīi ka ənji patə ka sə nga hurəshishinə ka shaŋə, təya ba ahadatii, “Mi nə uushi ha'ə makə ətsa? Ma ətsa, kura dzəgunənə. Taa ginaajinyinə maa, aŋi wazənə nə ci ka tii də baawəfa, təya fa tə ci.”

²⁸ Pii wata habaraakii a huwugi taa dama patə anə hanyinə nga Galili.

Mbədəpaanə nga Yeesu də ənji bwanea laŋə

(Mat. 8.14-17; Luka 4.38-41)

²⁹ Makə shigi i Yeesu asəkə kuvə də'wa, wata təya dzəgərə tii da i Yakubu da Yoohana aasii aa ha i Simoonə da Andərawəsə.

³⁰ Ma gi ci, gwakə nə sərəhu nga Simoonə minəkii, kə tsəfəgi shishinətə iza'u. Wata təya ba ka ci oo'i, gwakə nə ki.

³¹ Makə fii ci ha'ə, ca dzə aabitə, ca kəsətə tə ki ka ciinə, ca madəe ka ki. Wata iza'unə nga shishinətə a əpigii. Ka ha'ə, kə dīi ki ka tii zəma.

³² Ma kədəwanə, ətsə kulagərənə nga uusəra, wata ənjə a kyaara ka Yeesu ənji bwanea da ənji ginaaji patə.

³³ Kə jagi ənji vəraatə də nə patə aahatə aa uura mayi.

³⁴ Ca mbədəpaa də ənjitə kyaara ənji da bwaneanyinə laŋə kama kama ashitii, ca lyaakagi ginaajinyinə laŋə ashitii. Pooshi ci luuvə ginaajinyinə a wabə, acii kə shii tii taa wu nə ci.

Dzənə nga Yeesu ka waaza aanə hanyinə nga Galili

(Luka 4.42-44)

³⁵ Ma ətse tsəfakə ha ma'ə mapukəmə, wata Yeesu a madə, ca palə ka hatə pooshi ənji davə, ca dfa də'wa.

³⁶ Makə ma'i Simoonə da hara ənjita, wata təya palə ka alənə tə ci.

³⁷ Makə lapaa tii tə ci, əŋki tii ka ci, "Agi alənə nə ənji patə tə hə."

³⁸ Əŋki ci ka tii, "Ma d'anaamə, dzaamə ka hara vəranyinə kədə-kədəhə kaa nya waaza davə əsə. Acii ci nə sətə kira tə nyi."

³⁹ Wata ca wiigi'itə hanyinə ŋga Galili patə, ca dzə də waazanə asəkə kuvə də'wanyinatii, ca lyaakagi ginaajinyinə ashi ənja.

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də əndə uyikuzəna

(Mat. 8.1-4; Luka 5.12-16)

⁴⁰ Yoo, wata əndə'i əndə uyikuzənə a shi aabii Yeesu, ca gərə'waanə akəŋwaciikii, ca kədii kaa Yeesu a tsakə tə ci, əŋki ci, "Madə ka luuvənə nə hə, ka mbeenə nə hə ka mbədəpaanə də nyi, kaa nya shii ndzaanə malaabakii."

⁴¹ Kə nyihə Yeesu təgunuunə ŋga əndəta, wata ca tədapaa ciinəkii, ca təbətə tə ci, ca ba ka ci, "Awa, kə luuvə nyi. Mbəduu."

⁴² Pii wata kə dzəgi uyikuzənətə ashikii, kə mbə'i ci.

⁴³ Wata Yeesu a ba ka ci, "Duu saaku." Amma ca dfa ka ci bariya də ŋgeerənə

⁴⁴ də banə, "Fatə ŋga'ə, kaa nya ba ka hə, ga ha bapaa ka əndə sətse dfii shaŋə. Amma ma d'anəkwa, duu aa ha *limanə, ha baarii ka ci naaku na, ca tsaamətə taa iitə nə hə. Ma daaba'əkii, ha dfa sataka makə sətə bii Muusa, kaa ənji patə a shii oo'i, kə mbə'i hə tanyi."

⁴⁵ Amma əndətə a dzə saakii də baaba wabəətse taa dama patə yadə mbədeenə taa gi'u. Putə ŋga ətse ha'ə, pooshi Yeesu ənyi ka mbee ka dzənə aasəkə əndə'i vəranə ka rəgwa ginə ŋga ənji ma'ə. Amma kə ndzaa ci saakii agi bilinə, ənjə a shi aabiikii taa dama patə.

2

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də mahurəməsə ənda

(Mat. 9.1-8; Luka 5.17-26)

¹ Ma daba'ə baanə gi'u, kə ənyi Yeesu aasəkə vəranə ŋga Kafarənahumə. Ma fii ənji asii nə ci,

² wata ənji laŋə a dzə aabiikii, pooshi ha ŋga zhi'iginə davə asii kura'ə a uura mayi acii laŋənə ŋga ənja. Ca dzə aakəŋwa də waaza wabənə ŋga Əntaŋfə ka tii.

³ Wata hara ənjə a shi da i mahurəməsə ənda, ənji ənfwadə kira tə ci.

⁴ Makə təkuree tii ka mbu'unə aabii Yeesu acii laŋənə ŋga ənja, wata təya ndərəgi aanə kuvətə dfii Yeesu davə, təya tələgi dfaŋə da ci. Makə tələgi tii, təya kagərə tə mahurəməsə əndətə pərəbə asəkə ədzə baanə.

⁵ Makə nee Yeesu ka gi'inatii tə ci, wata ca ba ka mahurəməsə əndəta: "Uuzənaaki, kə upaa hə tifyaginə ŋga 'waslyakəənaaku."

⁶ Ma dava, tə'i hara maliminə dasə dasə ka fanə, wata təya laagwa agi hiimatii,

⁷ əŋki tii, "Ka mi banəkii ha'ə kwa? Kə geegi ci ka naakii nə makə Əntaŋfə. Wu saŋə ca mbee ka tifyagi 'waslyakəənə ŋga əndə madaamə Əntaŋfə rəŋwə dyaŋa?"

⁸ Kə shii Yeesu hiimatii. Wata əŋki ci, "Ka mi də tsarə ŋga hiimatsə ha'ə a nuunə kwa?"

⁹ Ngutə palee də ngufənə sanja? Gədfə banə ka mahurəməsə əndətse oo'ya, kə upaa hə tifyaginə nga 'waslyakəənaaku nii, anii gədfə banə ka ci, Madətə, ngəruu ədzə baanaaku, duu saakwa?

¹⁰ Amma takumə kaa nya baarii koonə oo'i, ma nyi Uuzənə nga ənda, tə'i nyi da baawəfa nga tifyagi 'waslyakəənə nga ənji ganə a duuniya." Wata əŋki ci ka mahurəməsə əndətə,

¹¹ "Wanyinə ca ba ka hə, madətə, ngəruu ədzə baanaaku, ha palə saaku aasii."

¹² Ma ənjə a nee patə, wata hatsə əndətə a madətə, ca ngərə ədzə baanaakii, ca palə saakii aasii. Kə dīi ka tii patə ka sə nga hurəshishinə. Wata təya dūunətə tə Əntənfə, əŋki tii, "Pooshi inə sha nee ka uushi makə ətsa."

'Wanə nga Yeesu tə Leewi

(Mat. 9.9-13; Luka 5.27-32)

¹³ Ma daba'əkii, kə shigi Yeesu, ca palə aama uunəvə nga Galili. Wata danjana a dzə ka dzatə də nə abiikii, ca dzəgunə ka tii.

¹⁴ Makə uugi ci dzəgunənə ka tii, ca madə, ca palə də wiigi'inə, wata ca lapaa tə əndə luu tsəka ətə dīi ləməkii Leewi, uuzənə nga Haləfa, ci dasə asəkə kuvə nga slənaakii. Əŋki Yeesu ka ci, "Shiwa atsaki." Wata hatsə Leewi a madətə, ca nə'u tə ci.

¹⁵ Wata Yeesu a dzə ka zəmənə aa ha Leewi aasii. Tə'i *ənji luu tsəkə lanə da i hara ma'waslyakə ənji lanə ətə nyi'u tə Yeesu. Təya zəmə ka ha rəjwə da i Yeesu da lyawarənaakii.

¹⁶ Makə nee maliminə nga kurəgə nga *Farisanyinə Yeesu a zəmə da tsarə nga ənjitsa, wata təya ləgwa ama lyawarənaakii, əŋki tii, "Mi sanə dīi cii kəya zəmə da ənji luu tsəka da i hara ma'waslyakə ənja?"

¹⁷ Makə fii Yeesu sətə bii tii, əŋki ci ka tii, "Pooshi mandandanə ənji ka alə kuzəka, see ənji bwanea. Ma shi nyi aasəkə duuniya, ka 'waa'wanə tə ma'waslyakə ənji aabiiki, əntaa kaa nya 'wa tə ənjitə ca slənə uushi də rəgwakii."

Ləgwanə agyanə suumaya

(Mat. 9.14-17; Luka 5.33-39)

¹⁸ Ma ka əndə'i uusəra, lyawarənə nga Yoohana da i Farisanyinə, təya dā suumaya. Hara ənjə a shi aabii Yeesu, əŋki tii, "Mi sanə dīi ci lyawarənə nga Yoohana tii da Farisanyinə a dā suumaya, amma ma lyawarənaaku, pooshi tii agi dāna?"

¹⁹ Yeesu a ənigi ka tii də wabənə agyanə naakii nə, əŋki ci, "Yaci tə'i guviinə nga dagwa madfanə ətə bii ci ka tii da məhuraakəya, madfa kə gi tii ka luu madfanəkəya, ka dfanə nə tii suumaya abiikii kwa? Pooshi. Maa ka hakii nə tii da i dagwa madfanə, pooshi tii ka mbeenə ka dā suumaya.

²⁰ Amma kadə nə uusəra mbu'ya ətə nə ənjə a ngərəgi dagwa madfanə abitii, saa'ikii nə təya dā suumaya.

²¹ "Pooshi əndə ka mbakə iirə kəjeerənə də kura kəjeerənə. Acii ka tsəmətənə nə kurakii. Ca tsakə tsagi iirəkii palee ka ətə sha tsii.

²² "Pooshi əndə əsə ka ciirə kura ma'i inaba aasəkə iirə mbuurə kuvə'unə. Madfa kə dīi ha'ə, ka taginə nə mbuurə kuvə'unəkii acii əbunə nga ma'i inaba. Ənjə a ətee ka ma'i inaba tii da mbuurə kuvə'unə patə. Kura ma'i inaba tii da kura mbuurə nə ndzaanə mbərə mbərə."

*Ləgwanə agyanə *uusəra nga əpisəka*
(*Mat. 12.1-8; Luka 6.1-5*)

²³ Ma ka əndə'i uusəra, waatoo uusəra nga əpisəka, Yeesu a pitəgi tii da lyawarənaakii da səkərə nga aləkamaara. Wata lyawarənaakii a dzə də biiyiinə aləkamaara, təya tsəbə.

²⁴ Makə nee Farisanyinə ha'ə, əŋki tii ka Yeesu, "Ka mi ci lyawarənaaku a da sətə maviimə *bariya rəgwa nga danə uusəra nga əpisəka?"

²⁵⁻²⁶ Əŋki Yeesu ka tii, "Mashimə una janġii sətə dīi *Dawuda kuna? Ma agi wanyitə nji Abiyata ka gawə nga limanyinə, makə nee Dawuda tə'i uushi dəbee ca upaa, kə dīi madəfənə tə tii da ənjaakii əsə, wata ca dəməgərə aasəkə *yi nga Əntanfə, ca ŋgiragi burooditə dəkəpaa ənji ka Əntanfə. Ma ətsa, kə tanġi ci bariya acii əntaa taa wu patə ca adə buroodita, see limanyinə tanə. Amma kə agi Dawuda buroodita. Ca vii ka ənjaakii əsə."

²⁷ Yeesu a tsakə banə ka tii, əŋki ci, "Ma kii Əntanfə uusəra nga əpisəka, kaa əndə a shii nafaginə. Əntaa tə əndə kii ci kaa uusəra nga əpisəka a nafagi də ci.

²⁸ Acii ha'a, ma nyi *Uuzənə nga ənda, taa uusəra nga əpisəkə maa, nyi nə Slandanəkii."

3

Əndə mantə ciinə
(*Mat. 12.9-14; Luka 6.6-11*)

¹ Ma ka əndə'i *uusəra nga əpisəka, kə ənyi Yeesu aasəkə kuvə də'wa. Tə'i əndə mantə ciinə davə.

² Ma davə əsa, tə'i hara ənji ca alə sə nga idəpaanə ashii Yeesu, kaa təya kərə tə ci aakəŋwacii gəŋwanə. Wata təya kanətsaa ka ci ginə, kaa təya nee mbu'u ka mbədfəpaanə nə ci də əndətə uusəra nga əpisəka.

³ Yeesu a ba ka əndə mantə ciita, "Madətə, kəŋaanə."

⁴ Wata əŋki ci ka tii, "Iitə sanə vii bariya gaamə kaamə rəgwa nga dāna? Nga dā nga'əənə uusəra nga əpisəkə saanii, anii nga dā bwaya bwayaana? Nga mbədfəpaanə də əndə saanii, anii nga bələginə tə ca?" Amma kə zavə tii kədfə'ə, pooshi tii shii sə nga jikənə ka ci.

⁵ Kə bəzhi səkə nga Yeesu, acii təkuree tii ka nəhə təgunuunə, ca tsaamə tə tii, əŋki ci ka əndə mantə ciita, "Tədfapaa ciinəku." Wata ca tədfapaa ciinəkii, ca ənəgərə makə nga ŋukə.

⁶ Makə nee *Farisanyinə ha'ə, wata pii təya palə aabii ənji nga *Hirudusə, təya dzə ka dā mətərəkinə nga bələginə tə Yeesu.

Danġkana ama uunəva

⁷ Wata Yeesu a madə tii da lyawarənaakii, təya palə aama uunəvə nga Galili. Ənji lanə nyi'u tə tii. Hara ənji, ənji Galili nə tii, hara ənji əsə, kə shi tii daga anə hanyinə nga Yahudiya,

⁸ i asəkə vəranə nga Urusaliima, i anə hanyinə nga Idumaya, i atanġi gərə nga Urədunə, i asəkə vəranə nga Tiira da Sidoonə. Ənjitə patə, aabii Yeesu shi tii, acii kə fii tii habara nga uushi'iitə cii kəya dāada.

⁹ Makə nee Yeesu, wiitə ənji lanə ka bilatənə tə ci, wata ca ba ka lyawarənaakii kaa təya alya ka ci kumbawala.

2:23 2.23 Dzək. 23.25-26. 2:24 2.24 Shig. 20.8-10. 2:25-26 2.25-26 1 Sam. 21.2-7; 22.20; Leew. 24.5-9. 2:27 2.27 Dzək. 5.14. 2:27 2.27-28 Mat. 12.1-14; Luka 13.10-17; 14.1-6; Yooh. 5.1-18; 7.21-24; 9.1-16. 3:1 3.1-6 2.27-28. 3:6 3.6 Yooh. 5.16,18.

¹⁰ Acii kə fii ənji kə mbədfəpaa ci də ənji laŋə, ci dīi əncəhə ənji bwanea laŋə aabiikii, kaa təya dəba'ətə tə ci.

¹¹ Madfa nee ənji ginaaji ka ci, təya kulagi akəŋwaciikii, təya ka vurənə, əŋki tii, “Hə nə *Uuzənə ŋga Əntəŋfə.”

¹² Wata Yeesu a wazə ka tii də ŋgeerənə, əŋki ci, “Goonə bagi taa wu nə nyi.”

*Tadə *lyawarənə ŋga Yeesu pu'u aji bəra'i*

(Mat. 10.1-4; Luka 6.12-16)

¹³ Ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca ndərə aanə giŋwa. Ca 'wa tə ənjitə mwayi ci, kaa təya shi aabiikii.

¹⁴ Ca tadə ənji pu'u aji bəra'i ahadatii, əŋki ci ka tii, “Ma ta'i nyi tuunə, kaama ndzaanə ka hakii, nya sləkee koonə ka dfa waaza.

¹⁵ Nya vii koonə baawəda ŋga mbədfəpaanə də ənji ginaajinyinə.”

¹⁶ Wiinə ləmə ŋga ənjitə ta'i ci: Simoonə ətə ikə ci ka ci əndə'i ləmə Piita;

¹⁷ Yakubu da Yoohana, manjeevənə ŋga Zabadiya; kə ikə ci ka tii ləmə “Buwanərəgəsə,” waatoo makə bana, “Ənjitə pii pii bəzənə səketii, makə dzanə ŋga vəna”,

¹⁸ i Andərawəsə, i Filibusə, i Barətalamawusə, i Mata, i Tooma, i Yakubu uuzənə ŋga Haləfa, i Tadawusə, i Simoonə əndə moo dimwaanə ka hanyinaakii,

¹⁹ ba'a Yahuda Isəkariyootə. Ma uudəpaa ba'a, ci vii tə Yeesu aacii ənja.

Bərapaanə ŋga ənji tə slənə ŋga Malaaba Ma'yanə

(Mat. 12.22-31; Luka 11.14-23)

²⁰ Ma daaba'əkii, Yeesu a madə, ca palə saakii aasii. Wata danjkana a nə'uunə tə ci, təya dzatə də nə abiikii. Taa zəmə maa, pooshi i Yeesu upaa saa'i ŋga zəmənə, acii laŋə nə ənji ka shaŋə.

²¹ Hara ənjə a dzə də pədfənə tə ci, əŋki tii, “Ma əndətsa, pooshi ma'ə haŋkalaakii ka hakii.” Makə fii ndzəkəŋushi'inəkii ha'ə, wata təya dfa aniya ŋga dzənə ka kəshaginə tə ci ahada danjkana.

²² Ma malimiitə shi də Urusaliima natii, kə bii tii, “Ma ca, Byaləzabulə ŋgərəgi haŋkalaakii, waatoo ŋwanjwə ŋga ginaajinyinə, ci ca vii ka ci baawəda ŋga lyaakagi ginaajinyinə.”

²³ Wata Yeesu a 'wa tə tii aabiikii, ca wabə ka tii də misaali, əŋki ci, “Iitiitə mbeenə *Seetanə ka lyaakagi naakii nə saŋa?”

²⁴ Madfa kə təkəgi ŋwanjuunə rəŋwə bəra'i putə ŋga mabizhinə, pooshi ŋwanjuunəkii ka ta'avənə.

²⁵ Madfa kə təkəgi yi rəŋwə bəra'i putə ŋga mabizhinə, pooshi yikii ka ta'avənə.

²⁶ Ha'ə əsə, mada kə təkəgi ŋwanjuunə ŋga Seetanə bəra'i, pooshi ŋwanjuunəkii ka ta'avənə ca uudəgi.

²⁷ “Pooshi əndə ca dzəgərə aasii aa ha mandalə əndə, ca fə'yagi uushi'inaakii patə, madaamə ci kə anəgi mandalə əndəkii zəku'i, taabu'u fə'yaginəkii uushi'inə.

²⁸ “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa ŋgutə tsarə ŋga 'waslyakəənə patə dīi ənda, taa bərapaanə bərapaa ci tə Əntəŋfə əsə, ka tifyaginə nə Əntəŋfə ka ci 'waslyakəənaakii.

²⁹ Amma taa wu patə ca bərapaa tə Malaaba Ma'yanə, pooshi Əntanƒə ka tifyagi ka ci 'waslyakəənaakii, ka ndzaanə nə 'waslyakəənaakii anəkii ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə."

³⁰ Ma wabi Yeesu ha'ə makə ətsa, acii pə'i ənji tə ci oo'i, "Tə'i ginaaji ashikii."

I məci Yeesu da ndzəkəŋushi'inəkii
(Mat. 12.46-50; Luka 8.19-21)

³¹ Wata i məci Yeesu da ndzəkəŋushi'inəkii a mbu'u aahatə aasii, təya kəŋaanə a uura mayi, təya sləkee ka 'wanə tə ci.

³² Lanə dərəva nə ənji dasə dasə abiikii. Wata əŋki tii ka ci, "Watiitə i muu tii da ndzəkəŋushi'inəku agyə ka 'wanə tə hə."

³³ Makə fii ci ha'ə, wata ca jikə ka tii, əŋki ci, "I wu sanə nə i yaayi da ndzəkəŋushi'inəkya?"

³⁴ Ca tsaamə tə ənjitə abiikii, əŋki ci, "Watiinə i yaayi da ndzəkəŋushi'inəki.

³⁵ Tada wu patə ca slənətə sətə ci Əntanƒə a moo, ci nə ndzəkəŋunəki, da cikəŋunəki da yaayi."

4

Misaali də əndə giirə slikərənə
(Mat. 13.1-9; Luka 8.4-8)

¹ Ma daba'əkii, kə ənyi Yeesu ka dzəgunənə ka ənji ama uunəvə ŋga Galili. Ma saa'ikii, kə dzii ənji də nə lanə abiikii. Wata ca ndərəvə aasəkə kumbawalə, ca ndzaanə. Ma danƒana natii, təya kəŋaanə anə ndəra.

² Kə slənyi ci də misaalinyinə ka dzəgunə ka tii uushi'inə lanə. Kə wabi ci ka tii, əŋki ci,

³ "Fatəmə kaa nya ba koonə. Tə'i əndə gi aasəkə rə ka giirə slikərənə.

⁴ Ma ca giirə slikərənəkii, tə'i harakii kwaalii ahada rəgwa, əginyinə a shi, təya dəmətə.

⁵ Harakii a kwaala ama pasla hatə dīi hanyinə gi'u anəkii. Slikərənəkii a givagi pii pii acii wata lyavərəvərə nə hanyinə anə faara.

⁶ Makə cifə uusəra, wata magiva slikərənəkii a naa'ugi saakii acii pooshi slərəginəkii tahu tahu bahə sha ma'inə, ca huurəgi saakii.

⁷ Hara slikərənəkii a kwaala aagi dəha. Makə giva slikərənəkii, dəhəkii a pa'əənə ka ci, pooshi rəgwa ŋga gərənə. Də ha'ə dīi, paa ci əji hi'wa.

⁸ Amma, ma hara slikərənəkii, kə kwaalii tii anə ŋunyi hanyinə, kə gyaavagi tii, təya gərə dagwakii, təya vii ŋunyi cifanə. Harakii makkə pu'unə makkə pu'unə, harakii kuwa pu'unə kuwa pu'unə, harakii əsə, gya'ə gya'ə."

⁹ Yeesu a uudəpaa, əŋki ci, "Ma əndətə da liminə ŋga fanə, wa ca fa."

Ka mi də misaali?
(Mat. 13.10-23; Luka 8.9-15)

¹⁰ Makə ənəgi Yeesu daanəkii, wata hara ənji tii da lyawarənaakii pu'u aji bəra'i a shi aabiikii, təya ləgwa amakii kaa ca paaratəgi ka tii də misaalinyiita.

¹¹ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, "Ma una, koonə vii Əntanƒə rəgwa ŋga shii ma'umbee uushi ŋga ŋwanjuunaakii. Amma ma hara ənja, see maa dīi ənji ka tii misaalinyinə,

12 kaa tɔya tsaamə də ginə, amma paa tii ka neenə; kaa tɔya kapaa liminətii ka fanə əsə, amma paa tii ka paaratəginə. Acii maci madamətii ha'ə, kadfa kə zhi'wagi tii aabii Əntanfə, ca tifyagi ka tii 'waslyakəənatii."

Dzəgunətənə ŋga Yeesu tə misaali ŋga əndə giirə slikerənə

13 Wata ca ləgwa amatii, əŋki ci, "Pooshi unə paaratəgi də misaalitse kuna? Aa iitiitə daa nuuna paaratəgi də hara misaalinyina?"

14 Ma əndə giirə slikerəətsa, wabənə ŋga Əntanfə cii kəya giirə.

15 Ma slikerəətə kwaalii ahada rəgwa, tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntanfə. Makə fii tii, wata *Seetanə a shi pii pii, ca dəməgi wabəətə giirə ənji a ədzəmətii.

16 Ma hara ənji əsə, makə slikerəətə kwaalii ama pasla nə tii. Makə fii tii wabənə ŋga Əntanfə, pii pii luuvə tii də moodasəka.

17 Amma pooshi wabənəkii əji slərəginə a ədzəmətii bahə sə'watə uushi'inə ŋga uundzə saa'i. Acii ha'ə, mada kə lii ŋgəra'wə da cibə tə tii putə ŋga wabənə ŋga Əntanfə, pii wata tɔya bwasee.

18 Ma hara ənji əsə, makə slikerəətə kwaalii aagi dəhə nə tii. Tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntanfə,

19 amma putə ŋga buurə uushi'inə ŋga *duuniya, da uudə gəna, da hara suuna kama kama, kə saawagi wabənəkii a ədzəmətii, pooshi nafakii.

20 Ma hara ənji əsə, makə slikerəətə kwaalii anə ŋunyi hanyinə nə tii. Tɔya fa wabənə ŋga Əntanfə, tɔya luuvə, tɔya ndzaanə makə slikerəətə ca vii ŋunyi cifanə, harakii makkə pu'unə makkə pu'unə, harakii kuwa pu'unə kuwa pu'unə, harakii əsə, gya'ə gya'ə."

Misaali ŋga garəkuwa

(Luka 8.16-18)

21 Əŋki Yeesu ka tii, "Ya saŋa, ka kiranə nə ənji garəkuwa ka dəsləginə də kəŋwə taa ka kagərənə aatsa ədərə kwa? Əntaa ka madzəgamə ha dzakəpaanə ənja?"

22 Taa mi patə dīi ma'umbeekii, kadə na shigi aa babara. Taa mi patə mashiimə ənja, kadə na shigi aa babara əsə.

23 Ma əndətə da liminə ŋga fanə, wa ca fa."

24 Əŋki ci ka tii əsə, "Kavəmə nuunə ŋga'ə ka paaratəgi də sətə cuuna fa. Acii taa mi patə cuuna kavə nuunə ka paaratəginə, ha'ə nə Əntanfə a tsakə paaratəginə koonə, ca palee ka noonə də laŋənə.

25 Acii ma əndətə da i uushi aciikii, ka ci tsakənə ənji viinə. Amma ma əndətə dīi naakii gi'u, taa gi'ukii maa, ka luuginə nə ənji aciikii."

Misaali də dəvənə ŋga slikerənə

26 Əŋki Yeesu əsə, "Ma *ŋwanuunə ŋga Əntanfə, kə ndzaa ci makə əndətə ca dzə, ca giirəgi slikerənə asəkə raakii,

27 ca ənya aasii, ca baanə, ca madətə deerənə, ca ka uusəra ka gəranə, acii paa ci da baawəda ŋga dəvətənə taa gərətə slikerənəkii. Ha'ə givaginə slikerənəkii, ca gərəgi. Mashiiimə ci taa iitiitə girə ci.

28 Hanyinə tii da slikerənə dīi slənətii, slikerənə a givagi, ca dfa ba, ca gərə, ca pukə, ca əji hi'wa.

29 Mada mbu'ya cifanə, ka dzənə nə slandakii ka əburənə, acii kə uugi nanə."

4:12 4.12 Isaa. 6.9-10; Mat. 13.14-15. 4:19 4.19 1 Tim. 6.9-10. 4:21 4.21 Mat. 5.15; Luka 11.33.
4:22 4.22 Mat. 10.26; Luka 12.2. 4:23 4.23 Mat. 11.15. 4:24 4.24 Mat. 7.2; Luka 6.38. 4:25
4.25 Mat. 25.29. 4:27 4.27-29 Yak. 5.7; Səniinə 14.14-15.

Misaali də manshidəfə slikərənə
(*Mat. 13.31-32; Luka 13.18-19*)

³⁰ Əŋki Yeesu əsə, “Takwa a dzəgunətə nyi koonə ndzaanə nga nwanjuunə nga Əntanfə, nya da koonə misaali agyanəkii.

³¹ Ma nwanjuunə nga Əntanfə, kə ndzaa ci makə hi'u iza.* Hi'ukii palee də ənshidəfənə agi ənfuginə patə asəkə duuniya.

³² Madfa ləgii ənji, ca dəvə, ca gərə, ca dəgi ka dandza ka shanə, ca kaala ciinə madiigərəkii, əginyinə a shi ka baladzanəkii, təya da kuvə davə.”

³³ Də hara misaalinyinə lanə makə ətsə jigunyi Yeesu ka ənji wabənə nga Əntanfə. Kə jigunyi ci ka tii bahə makə sətə dəbee təya paaratəgi.

³⁴ Wabənə nga Yeesu patə ka tii, see də misaali. Amma makə ənəgi ci daanəkii da lyawarənaakii, kə paaratəgi ci ka tii nga'ə tə misaalinyiitə dfaadii ci.

Dədəkənə nga mandalə məfa
(*Mat. 8.23-27; Luka 8.22-25*)

³⁵ Ma uusərakii dakədəwanə, əŋki Yeesu ka lyawarənaakii, “Tanəgyaamə aatanəgi uunəva.”

³⁶ Wata təya bwasee ka danjana davə, təya ndərəvə aabiikii aasəkə kumbawala, təya palə. Tə'i hara kumbawalənyinə davə əsə.

³⁷ Wata mandalə mədə a ndzanə kyanə anə uunəva də ngeerənə, ma'inə a ndzanə dəgənə ashii kumbawala, ca na aasəkə kumbawala.

³⁸ Amma ma Yeesu, pərəbə nə ci saakii ka njunyinə asəkə gazhagazhanə nga kumbawalə, ca dəkəvə nəkii agyanə ha nga ka na. Wata lyawarənaakii a madfə ka ci, əŋki tii, “Maləma, taa kə məkyaamə, pooshi haalaaku kwa?”

³⁹ Wata Yeesu a vədəhə, ca la nguruunə ka mədə, ca wabə ka ma'inə, əŋki ci, “Ndzaawə kəfa'ə.” Pii wata mədətə a dədəkə, ma'inə a ndzaa kəfa'ə əsə.

⁴⁰ Əŋki ci ka lyawarənaakii, “Acii mi ngwalyuunə ha'ə kwa? Dənə əndzə'i kunə pooshi unə vii ka nyi goonja?”

⁴¹ Wata ngwalənə a kəsəgi tə tii ka shanə, təya wabə ahadatii, əŋki tii, “Wu sanə nə əndənə? Taa mədə da uunəvə maa, agi fanə nə tii tə ci.”

5

Mbədəpaanə nga Yeesu də əndə ginaaja
(*Mat. 8.28-34; Luka 8.26-39*)

¹ Wata i Yeesu a mbu'u aanə hanyinə nga Gyarəgasinə atanəgi uunəva.

² Jimagərənə nga Yeesu asəkə kumbawala, wata waatsə əndə ginaaja shigi ahada gu'u ənja, ca shi aabiikii.

³ Ma əndətsa, ahada gu'u ənji ndzaanəkii. Pooshi əndə mbee ka gwaləpaanə tə ci ma'ə, taa də mahyakahyaka'a.

⁴ Taa guci anyi ənji tə ci ka ciinəkii da i ka səfəkii də mahyakahyaka'a, ha'ə nə ci ka ngəəsləginə, pooshi əndə mbee ka kəsəpaanə tə ci.

⁵ Vədə da uusəra, ahada gu'u ənji da i anə ginjunyinə ndzaanəkii ka kaala vurənə da i ka ngəəndzə shishinəkii də faariinə.

⁶ Makə nee əndə ginaajitə ka Yeesu ci ma'a dzadə, ca huyipaa, ca gərə'upaa akəŋwaciikii.

* **4:31 4.31** Hi'ukii palee də ənshidəfənə anə hanyinə nga Gudə. Amma ma wabənə nga Yeesu, agyanə əndə'i slikərənə pamə anə hanyinə nga Isərayiila wabi ci. **4:32 4.32** Əzaki. 17.23. **4:39 4.39** Jab. 89.11; Mar. 6.51.

⁷ Ca ɲgəree ka uuraakii də ɲgeerənə, əŋki ci, “Yeesu, Uuzənə ɲga Əntaɲfə Əndə məghərəvənə, mi cii kwa alə ashiki kwa? Kə kədii nyi aciiku akəɲwacii Əntaɲfə, unee ka nyi. Ga ha cibə də nyi.”

⁸ Ma bii ci ha'ə ka Yeesu, acii bii Yeesu ka ginaajita, “Shigi ashi əndətsa, ginaajina.”

⁹ Wata Yeesu a ləgwa amakii, “Iitə nə ləməkwa?” Əŋki əndə ginaajita “Ma ləməkya, Bəzəkii, acii laɲə niinə.”

¹⁰ Wata ca dza ciinə ka Yeesu, əŋki ci, “Tuutəta'ə, ga ha səbagi tə ginaajinyiinə ashiki anə hanyiina.”

¹¹ Ma dava, tə'i gəranə ɲga dagəliinə ca alə zəmatii ashi dɲɲgərə.

¹² Wata ginaajinyiitə a kədii acii Yeesu, əŋki tii, “Kapaa tiinə keena dzəgərə aashi dagəliitsa.”

¹³ Kə luuvə Yeesu ka tii. Wata ginaajinyiitə a shigi ashi əndəta, təya palə, təya dzəgərə aashi dagəliita. Ma dagəliita, ka dɲanə nə laɲənati dəbu'u bəra'i. Wata təya hwayagərə, təya kwaalagərə patə aagi ma'inə, təya zagi dza'ə.

¹⁴ Wata magəriinə a huyi, təya kərə makii aasəkə vərənə da anə hanyinəkii patə. Wata əɲjə a shi ka tsaamə sətə dɲi.

¹⁵ Makə mbu'i tii aabii Yeesu, ma təya nee, waatsə əndətə sha ɲji da i ginaajinyinə anəkii. Dasə nə ci da i kəjeerənə ashikii. Kə ənya haɲkalaakii. Makə nee əɲjitə shi ha'a, wata təya ɲgwaləgi.

¹⁶ Ma əɲjitə nee də ginətii ka sətə dɲi Yeesu, wata təya ba ka əɲjitə shi daba'ə tə sətə dɲi tə əndə ginaajita, da i sətə dɲi tə dagəliinə.

¹⁷ Wata təya gwaɲə ka kədiinə acii Yeesu kaa ca dzəgi ka tii anə hanyinatii.

¹⁸ Ma ətsə Yeesu a ndərəvə aasəkə kumbawala, wata əndətə sha ɲji da i ginaajinyiitə anəkii a kədii aciikii kaa ca dzə atsakii.

¹⁹ Amma pooshi Yeesu luuvə ka ci. Əŋki ci ka ci, “Ənuu saaku aasii, ha ba ka əɲji goonə tə patənə ɲga sətə dɲi Slandanəku ka putaaku, da makə sətə nee ci ka təgunuunaaku.”

²⁰ Wata əndətə a palə də baabanə anə hanyinə ɲga Dikapooli* tə sətə dɲi Yeesu ka putaakii. Patənə ɲga əɲjitə fii əsə, kə dɲi ka tii ka sə ɲga hurəshishinə.

*Uuzənə ɲga Jayirusə ba'a miitə təbətə kəjeerənə ɲga Yeesu
(Mat. 9.18-26; Luka 8.40-56)*

²¹ Makə ənyi Yeesu ka taɲəginə aataɲəgi asəkə kumbawala, kə shi daɲkana aabiikii gatə aama uunəva.

²² Tə'i əndə'i əndə ətə dɲi ləməkii Jayirusə. Ma ca, gawə nə ci asəkə *kuvə də'wa. Makə nee ci ka Yeesu, wata ca dzə, ca gərə'waanə akəɲwaciikii.

²³ Ca dza ka ci ciinə, əŋki ci, “Tə'i uuzənaaki, gwakə nə ki, də ma də ma nə ki. Tuutəta'ə, nda duu ka kavə ciinəku agyanətə, kaa kya mbədfə.”

²⁴ Wata Yeesu a madətə tii da Jayirusə ka dzənə aa hakii. Əɲjə a dzə laɲə atsatii də dzaadzashinə.

²⁵ Tə'i əndə'i minə cibee bwanea ka ki. Fəzə pu'u aji bəra'i nə ki ka uushi'inə.

²⁶ Kə cibə ki laɲə acii əɲji kuzhikinə. Kə zagi ki də gənətə patə əsə kaa kya mbədfə, amma pooshi ki mbə'i. See tsakənə nə bərəhənə aakəɲwa aakəɲwa.

27 Makə fii ki habara nga Yeesu, wata kya əntsahətə daba'əkii ahada danƙana, kya təbətə kəjeerənaakii.

28 Kya dzə də hiimanə tuu'inə, “Mada kə təbətə nyi taa wata kəjeerənaakii, ka mbəfənə nə nyi.”

29 Ureenatə ka kəjeerənaakii, wata uushi'iitə a ifəgi mbya'ə ashitə. Kə fii ki ashitə oo'ya, kə mbə'i ki acii bərəhəətə nja da tə ki.

30 Pii kə shii Yeesu oo'i, tə'i baawəfə shigi ashikii, wata ca zə'ugi agi ənja. Əŋki ci, “Wu daa uree ka kəjeerənaakya?”

31 Əŋki lyawarənaakii ka ci, “Kə nee hə lanjə dzii ənji də nə anəku. Ka mi cii kwa ləgwa əndətə uree ka ha?”

32 Amma wata Yeesu a zə'ugi ka tsaamə əndətə dīi ha'ə.

33 Ma miita, kə shii ki sətə dīi tə ki. Wata kya shi aabii Yeesu də ŋgwalənə. Shishinətə a dzə də udzənə. Kya gərə'waanə akəŋwaciikii. Kya ba ka ci gooŋga nga sətə dīi.

34 Əŋki ci ka ki, “Uuzənaakya, kə mbə'i hə putə nga gi'inaaku tə nyi. Duu agi jamənə. Ka ndzaanə nə hə jamə.”

35 Ma Yeesu ma'ə agi wabənə, wata hara ənjə a shi asii a ha Jayirusə, əŋki tii ka ci, “Kə uudee uuzəətə ka na. Ka mi cii kwa ənvutə tə maləmə ma'a?”

36 Amma pooshi Yeesu kavə nəkii ka sətə bii tii. Wata əŋki ci ka Jayirusə, “Ga ha ŋgwalə, vii gooŋga ka Əntanƣə kə uugi.”

37 Ma təya dzə də palənə, paa ci luuvə kaa hara ənjə a nə'u tə ci madaamə i Piita, da Yakubu, da Yoohana ndzəkəŋuci Yakubu.

38 Makə mbu'i tii aasii aa ha Jayirusə, ma Yeesu a nee, wiitsə ənji ka kaala vurənə, təya tuu, təya ŋgəərə ma.

39 Wata ca dzəgərə aasii, əŋki ci, “Ka mi cuuna wazə ha'ə kwa? Ka mi cuuna tuwa? Ma uuzəətsa, əntaa əntənə əŋki ki, amma ŋunyinə cifə ki.”

40 Wata təya ŋusəgi tə ci. Yeesu a səbagi tə tii patə aa uura mayi, ca 'wa tə i dīi da məci uuzəətə ba'a ənjitə gi atsakii, təya dəməgərə aabii mantə uuzəəta.

41 Ca kəsətə tə uuzəətə ka ciinə, əŋki ci ka ki də uuratii, “Talita kumi,” makə banə, “Uncitə mina, madətə bii nyi ka hə.”

42 Wata hatsə kya madətə, kya wiigi'i gatə. Ma uuzəətsa, pu'u aji bəra'i nə fəzatə. Makə dīi sətsə ha'a, wata kə dīi ka ənji ka sə ŋga hurəshishinə ka shəŋə.

43 Yeesu a da ka tii bariya, əŋki ci, “Goona ba habarakii shəŋə ka ənda.” Ca ba ka tii, wa təya vii ka ki zəma.

6

Kaareenə ka Yeesu də Nazaratu (Mat. 13.53-58; Luka 4.16-30)

1 Ma daba'əkii, wata Yeesu a madə gatə, ca palə aa hakii aa vərə, hatə girə ci davə. Lyawarənaakii a dzə atsakii.

2 Makə mbu'ya *uusəra nga əpisəka, Yeesu a dzə aasəkə *kuvə də'wa ka dzəgunənə ka ənja. Makə fii ənji dzəgunənaakii, kə dīi ka ənji lanjə ka sə ŋga hurəshishinə, əŋki tii, “Da sanjə upaa əndətə shiinə ha'a? Wu dzəgunətə ka ca? Iitiitə mbee ci ka da sə ŋga hurəshishinə ha'ə kwa?”

³ Əntaa əndə gwaa'a ənfuginə nə ca? Əntaa Mariyaama nə məca? Əntaa i Yakubu da Yoosi da Yahuda da Simoonə nə ndzəkəŋushi'inəkəya? Əntaa ganə ahadaamə nə cikəŋushi'inəkəya?" Wata təya kaaree ka ci.

⁴ Yeesu a ba ka tii, "Ma *anabi, taa ka ŋgutə vəranə gi ci patə, ka upaanə nə ci məghərəvənə. Amma ma gakii də vəra, da ahada duuraakii da ənji yaakii, paa ci ka upaa məghərəvənə."

⁵ Ci dīi ma dava, pooshi Yeesu upaa rəgwa ŋga dā sə ŋga hurəshishinə laŋə. Wata ənji bərəhənə gi'u tanə kaalavə ci ciinə aanətii, ca mbədəpaa də tii.

⁶ Kə dīi ka Yeesu ka sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə nə ghatə vii goŋgatii ka ci.

Sləkeenə ŋga Yeesu ka lyawarənaakii ka waazanə

(Mat. 10.5-15; Luka 9.1-6)

Ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca palə ka vəranyiitə kədəhə kədəhə. Ca dzə də dzəgunənə ka ənja.

⁷ Wata ca 'waa'watə tə lyawarənaakii pu'u aji bəra'i aabiikii kaa ca sləkee ka tii bəra'i bəra'i. Ca vii ka tii baawəda ŋga lyaakagi də ginaajinyinə.

⁸ Ca dā ka tii bariya, əŋki ci, "Goona ŋgərə taa mi ka dzəginə, taa zəma, taa mbuura, taa kwaba a lipoonə. Ŋgərəmə zala kə uugi.

⁹ Ŋgamə fiḃinə, amma goona ŋgərəənə əndə'i kəjeerənə."

¹⁰ Əŋki ci əsə, "Maa kə gyuunə aasəkə əndə'i vəranə, ndzaamə ga ənjitə liwu tuunə aahatii aasii, dəŋə ka saa'itə nuunə madə gatə.

¹¹ Madə kə gyuunə ka hatə pooshi ənji liwu tuunə, təya təkuree ka fa wabənə goonə, gwa'agimə bərəbərə ŋga vəraatsə asəduunə, una dzə sə goonə. Ci na baarii ka tii oo'i, madamə tii ŋga'ə."

¹² Wata lyawarənaakii a madə, təya palə, təya dzə də waazanə, əŋki tii: wa ənjə a baanə ka Əntaŋfə.

¹³ Təya dzə də lyaakagi ginaajinyinə laŋə aşi ənja. Təya naahəvə maare anə ənji bərəhənə laŋə, ənjə a upaa mbədənə.

Əntənə ŋga Yoohana əndə dā bapətisəma

(Mat. 14.1-12; Luka 9.7-9)

¹⁴ Kə fii ŋwaŋwə *Hirudusə habara ŋga Yeesu, makə dīi ci kə uugi ənji fa ləmə ŋga Yeesu taa dama patə. Uu'i hara ənja, "Ma Yeesu, ci nə Yoohana əndə dā bapətisəma. Kə ma'i ci agi maməətə ənja. Ci nee unə upaa ci baawəda ŋga dāada sə ŋga hurəshishinə ha'ə."

¹⁵ Hara ənjə a ba, "Ci nə anabi *Iliya." Uu'i hara ənji əsa, "Anabi nə ci makə anabinyiitə nji ŋga ŋukə."

¹⁶ Makə fii ŋwaŋwə Hirudusə ha'a, əŋki ci, "Ma əndətsa, ci nə Yoohana əndə dā bapətisəma. Kə shi nya lagi nəkii, amma waatsə kə ənyagi."

¹⁷ Ma bii ci ha'ə, acii kə shi ca bii ka ənjə a kəsə tə Yoohana, ənjə a anəgi, ənjə a pa'əgi a furəshina. Ma dīi ci ha'ə, putə ŋga Hiroodiya, minə ŋga ndzəkəŋuci, waatoo Filibusə. Ma miita, kə ŋgərəma Hirudusə tə ki kaa kya ndzaa ka minaakii.

¹⁸ Amma kə bii Yoohana ka ci oo'i, "Madəbeemə ha ŋgərə minə ŋga ndzəkəŋu ci ma'ə ka əpinə shaŋə."

¹⁹ Acii ha'ə pooshi Hiroodiya ka moo neenə ka Yoohana. Ŋga'ə də ki nə sətə ca bələgi tə ci. Amma pooshi rəgwa.

²⁰ Acii ma Hirudusə, kə shii ci əndə goŋga nə Yoohana, malaabakii nə ci. Ci dīi cii kəya ŋgwələ, paa ci ka moo sətə ca təbətə tə Yoohana. Taa

guci patə cii kəya fa wabənə ama Yoohana, wata ədzəməkii a lədə ka şaṇə. Patə da ha'a, ṅga'ə ka ci nə fa wabənaakii.

²¹ Amma ma ka əndə'i saa'ya, kə upaa Hiroodiya rəgwa ṅga bələnə tə Yoohana. Waatoo makə mbu'ya kumənə ṅga uusəratə pwayi ənji tə Hirudusə, ca dā əndzanə ṅga kumənəkii. Ca 'wa tə meemiitə atsakii, da gayi soojiinaakii, da madiigərə ənjitə anə hanyinə ṅga Galili patə.

²² Makə ndzaa tii, uuzənə ṅga Hiroodiya uncitə minəkii a dəməgərə, kya udzə. Kə dīi ṅga'ə ka Hirudusə tii da ənjitə davə patə. Wata əṅki Hirudusə ka ki, “Mi cii kwa uudə kaa nya vii ka ha? Ka viinə nə nyi ka hə sətə cii kwa uudə patə.”

²³ Ca jidə ka ki, əṅki ci, “Ka viinə nə nyi ka hə taa mi bii hə patə, taa reeta ṅga ṅwanuunaaki.”

²⁴ Wata uncitə miitə a dzə aabii məci. Kya ləgwa amatə, əṅki ki, “Mi kədiinəkya?” Məci a ba ka ki, “Nə ṅga Yoohana əndə dā bapətisəma kədiinəku.”

²⁵ Pii wata kya ənətə aabii ṅwanwa, kya ba ka ci, “Ṅga'ə ka nyi ha vii ka nyi nə ṅga Yoohana əndə dā bapətisəma əndzə'i asəkə kəṅwa.”

²⁶ Makə fii Hirudusə ha'ə, kə zhimə tə ci asəkəkii ka şaṇə. Amma makə dīi ci kə ji'i ci akəṅwacii ənjitə davə patə, paa ci mwayi əbipaa jidəkii.

²⁷ Wata pii ca sləkee ka sooja kaa ca dzə aa furəshina ka lyagi nə ṅga Yoohana, ca kira ka ci. Soojatə a dzə, ca lyagi,

²⁸ ca kavə asəkə kəṅwa, ca kira ka uncitə miita. Wata kya luu, kya kərə ka məci.

²⁹ Makə fii lyawarənə ṅga Yoohana haalakii, wata təya shi, təya ṅgərə waakii, təya ṅgədfəgi.

*Adəvənə ṅga Yeesu ka ənji dəbu'u tufə
(Mat. 14.13-21; Luka 9.10-17; Yooh. 6.1-14)*

³⁰ Ma ənjitə sləkee Yeesu ka tii ka waazanə, kə ənya tii aabiikii, təya ba ka ci patənə ṅga sətə dīi tii da sətə jigunyi tii ka ənja.

³¹ Əṅki ci ka tii, “Dzaamə səgaamə ka ndzaanə amə daanaamə ka hatə pooshi əndə davə, koonə əpisəka.” Ma bii ci ka tii ha'ə, acii ma hatə dīi tii davə, agi shiishinə nə ənji laṇə aabiikii, taa rəgwa ṅga adə zəma, paa tii ka upaanə.

³² Wata təya palə asəkə kumbawalə ka hatə pooshi əndə davə.

³³ Ma təya palə, ənji laṇə nee ka tii. Kə shii ənji tə tii əsə. Wata ənjə a ma'ya asəkə vəranyinə patə. Təya huyi də sədā. Ma taabu'u mbu'i Yeesu tii da lyawarənaakii, tii kə mbu'i ṅukə.

³⁴ Yeesu a jimagərə asəkə kumbawala. Makə nee ci ka dabaala laṇə, kə nyihə ci təgunuunatii, acii makə bagiinə yadə magərə ndzaa tii. Wata ca ndzanə dzəgunə ka tii uushi'inə laṇə.

³⁵ Ma ətsə kaa uusəra a kula, lyawarənə ṅga Yeesu a əntsahə aabiikii, əṅki tii ka ci, “Kə dīi kədəwanə, wiinə agi bilinə naamə ganə.

³⁶ Bawə ka ənjitsa, wa təya dzə ka dərə zəmə ka natii nə ga ənjitsə kədəhə taa asəkə vəranə.”

³⁷ Amma əṅki Yeesu ka tii, “Unə nə vii ka tii zəma.” Əṅki tii ka ci: “Madfamə inə kə gi ka ira buroodi ṅga kwaba gya'ə bəra'i, pooshi ka mbu'unə ka tii.”

³⁸ Yeesu a ləgwa ka tii, əŋki ci, “Moonə nə buroodi acii una? Dəmə ka tsaamətənə.” Makə tsaamətə tii, təya ba ka ci, “Tə'i buroodi tufə da hərəfinə bəra'i.”

³⁹ Wata Yeesu a ba ka tii, wa dabaala a ndzaanə tsəbukə tsəbukə agyanə kuzəna.

⁴⁰ Wata ənjə a ndzaanə tsəbukə tsəbukə. Hara ənji gya'ə gya'ə, hara ənji tufə pu'unə tufə pu'unə.

⁴¹ Yeesu a ŋgərə burooditə tufə da hərəfiitə bəra'i, ca madəe ka ginəkii aadəgyə, ca kuyirii tə Əntaŋfə. Ca baatsəpaa buroodita, ca vii ka lyawarənaakii kaa təya təkəpaa ka ənja. Ca təkəpaa ka tii hərəfiitə bəra'i əsə.

⁴² Ənji patə a zəmə, təya əburə.

⁴³ Ma daba'əkii, lyawarənaakii a tsəkətə burooditə da hərəfiitə mbədaanə, dəvə pu'u aji bəra'i.

⁴⁴ Ma ənjitə agi buroodita, dəbu'u tufə nə ŋguyirənə agitii.

*Wiinə ŋga Yeesu anə ma'inə
(Mat. 14.22-27; Yooh. 6.16-21)*

⁴⁵ Pii ma daba'əkii, Yeesu a ba ka lyawarənaakii, wa təya ndərəvə aasəkə kumbawala, təya takəŋwa ka ci aa taŋəgi uunəva aasəkə vəranə ŋga Batəsayida, kaa ca ba ka dabaala a palə satii.

⁴⁶ Ma ənji agi palənə satii, ca ndərə aa giŋwə ka də də'wa.

⁴⁷ Ma ətsə ha pətəpəta, dzadə ahada uunəvə nə kumbawalətə dīi lyawarənaakii asəkəkii əsə. Ma ci naakii, ma'ə ci anə ndəra ci daanəkii.

⁴⁸ Wata ma ca nee, kə uugi gwazə kumbawalə dənə dzawə ka lyawarənaakii, acii ka rəgwatə ci təya dzə aa dəvə nə mədfə ka əgyanə də ŋgeerənə. Ma ətsə ha wurə wurə kaa ca pukə, Yeesu a shi aabiitii də wiinə anə ma'inə. Makə kaa ca ələgi abitii,

⁴⁹⁻⁵⁰ wata kə nee tii ka ci ca wii anə ma'inə. Ma nə tii ka nəhənə, bərəhinə ca shi. Makə nee tii ka ci, kə ŋgwali tii ka shaŋə, təya kaala vurənə. Pii pii wata Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, “Baneemə ka moodəfuunə, nyi əna, goona ŋgwələ.”

⁵¹ Ca ndərəvə aasəkə kumbawalə aabiitii. Wata mədfətə a dədəkə ha'ə. Kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə.

⁵² Ma adəvənaakii ka ənji dəbu'u tufə, pooshi tii paaratəgi acii ndalə nə haŋkalatii.

*Mbədfəpaanə ŋga Yeesu də ənji bwanea də Ginazarətə
(Mat. 14.34-36)*

⁵³ Makə taŋəgi tii, təya mbu'u aanə hanyinə ŋga Ginazarətə, təya anəpaa kumbawalə davə ama uunəva.

⁵⁴ Jimagərənətii asəkə kumbawalə ha'ə, wata pii ənji vəraatə a paaratəgi oo'i, Yeesu ətsa.

⁵⁵ Təya gwanə ka huyinə ka kyaara mabərəhə ənjatii taa dama patə anə hanyiita, təya kira tə tii ka ci asəkə ədzə baanatii, taa da patə fi tii nə ci davə.

⁵⁶ Taa dama patə gi ci, taa aasəkə uundzə vəranə, taa aasəkə maduunə vəranə, ha'ə nə ənji ka kira ka ci ənji bwanea, təya banee ka tii asəkə luuma, təya kədii aciikii taa wata kəjeerənaakii, wa ənji bwanea a təbətə. Patənə ŋga ənjitə təbətə, kə mbə'i tii.

7

Alə'aada nga dzədzəshi'inə
(Mat. 15.1-9)

¹ Ma *Farisanyinə da hara maliminə nga *Yahudiinə ətə shi də Urusaliima, kə dzii tii də nə abii Yeesu.

² Ma təya nee, watiitə hara *lyawarənə nga Yeesu ka adənə yadə yibəgi ciinətii makə sətə bii alə'aada nga dzədzəshi'inətii.

³ Acii ma Farisanyinə da Yahudiinə patə, agi nə'unə nə tii alə'aada nga dzədzəshi'inə, pooshi tii ka adə zəmə yadə yibəgi ciinətii.

⁴ Taa tii kə shi a luuma maa, pooshi tii ka adənə, see madfa yibəgi tii ciinətii zəku'i. Tə'i əsə hara alə'aadanyinə lanə ətə lii tii, ci təya nə'u, təya cakubə sə nga sa də uushi'inə, da uudiinə, da əbu nga əndzənə, da ha nga baanə makə ətə baarii alə'aadatii.

⁵ Makə nee Farisanyinə da maliminə ha'ə, wata təya ləgwa ama Yeesu, əŋki tii, "Acii mi saŋə pooshi lyawarənaaku ka nə'u alə'aada nga dzədzəshi'inaama? Wata adənə nə tii zəmə yadə yibəgi ciinə nii?"

⁶ Əŋki Yeesu ka tii, "Asee goonğa wabi anabi Isaaya agyanuunə, unə ənə ca nə'u tə Əntanƣə də moodəfə bəra'i. Kə nyaahə ci sətə bii Əntanƣə oo'i: Ma ənjitsa, amatii ci təya hanətə tə nyi, amma ma ədzəmətii, dzadə da nyi ka shaŋə.

⁷ Zabə nə paslənətii tə nyi, acii ma alə'aadanyitə ci təya dzəgunə ka ənja, banə nga əndə shiŋkinə, əntaa banaaki."

⁸ Yeesu a tsakə banə ka tii, əŋki ci, "Agi uneenə nuunə ka bariya nga Əntanƣə, una nə'u alə'aadanyinə nga ənja.

⁹ "Ha'ə dii kə upaa unə dabara nga kaareenə ka bariya nga Əntanƣə, koonə nə'u alə'aadanyinə goonə.

¹⁰ Kə bii Muusa: Duunətə tə i duu da muu. Taa wu wabi bwaya uushi aashi dii taa məci, wa ənjə a bələgi tə ci.

¹¹ Amma ma unə, agi dzəgunənə nuunə ka ənji oo'i, ma sətə dəbee əndə a vii ka dii taa məci, madfa bii ci ka tii, ma səna, 'Koorəbanə', makə banə: nga Əntanƣə nə sətə,

¹² ma bii əndətə ha'ə, kə luuvuunə kaa ca bwasee ka tsakənə tə dii da məci.

¹³ Də ha'ə bwasee unə ka wabənə nga Əntanƣə, koonə dzəgunə alə'aadanyinə goonə. Tə'i hara uushi'inə lanə makə ətsə əsə cuuna də."

Uushi'iitə ca ajjinətə tə ənda
(Mat. 15.10-20)

¹⁴ Wata Yeesu a 'waa'watə dafaala aabiikii, ca wabə ka tii, əŋki ci: "Fatəmə, unə patə, una paaratəgi də sənə cii kya ba koonə.

¹⁵ Pooshi səndə ca dzəgərə aasəkə əndə da makii bahə ajjinətə tə ci. [Amma sətə ca shigi da makii ca ajjinətə tə ci.]

¹⁶ Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa."]

¹⁷ Makə dzəgi Yeesu agi ənja, ca dzəgərə aasii. Lyawarənaakii a ləgwa amakii tadfa mi ci misaalitə a moo banə.

¹⁸ Əŋki Yeesu ka tii, "Patə da i unə kunə, pooshi unə paaratəgi oo'i, ma sətə ca dzəgərə da ma ənda, əntaa ci ca ajjinətə tə ca?"

¹⁹ Acii maa kə zhimə əndə uushi, əntaa aa moodəfə nə ci ka dzənə, amma aa səkə nə ci ka dəmənə, ca gimagi.” (Wabənə nga Yeesu ha'ə, ca baarii oo'i, taa ngutə zəma, nga'ə ka adənə.)

²⁰ Uu'i Yeesu əsa, “Ma sətə ca shigi a moodəfə ənda, ci ca ajjinətə tə ci.

²¹ Acii a moodəfə əndə ci bwaya uushi a shigi, ca kavə tə ci ka dā bwaya hiima, ca dā badawaanə, ca hərə, ca bələ ənda,

²² ca aləhiinə, ca dā bwaya suuna, ca dā bwaya bwayaanə, ca gəpə ənja, ca dā ajjinəənə, ca sərəhə, ca pədə ənda, ca dā usha'ushaanə, ca dā dəkənə.

²³ Ma uushi'iitsə patə, a moodəfə əndə ca shigi, ca ajjinətə tə ənda.”

Gi'inə nga məshipətə minə tə Yeesu

(Mat. 15.21-28)

²⁴ Ma daba'əkii, wata Yeesu a madə, ca dzə aanə hanyinə nga Tiira. Ca dzəgərə aasii aaha əndə'i ənda. Pooshi ci ka uudənə ənjə a shii oo'ya, gatə nə ci. Amma patə da ha'ə pooshi umbi.

²⁵ Tə'i əndə'i minə, kə kəshi ginaaji tə uuzənətə uncitə minəkii. Makə fii ki habara nga Yeesu, pii wata kya shi, kya gərə'waanə akənjwaciikii.

²⁶ Ma kya, əntaa mitə Yahuda nə ki, amma mitə hanyinə nga Siroofinikiya. Wata kya kədii tə Yeesu kaa ca lyakagi ka uuzənətə ginaajita.

²⁷ Əŋki Yeesu ka ki, “Taku ka manjeevənə a əburə zəku'i. Pooshi nga'ə nə ngərətə zəmə nga manjeevənə, ənjə a kagi ka ədiinə.”

²⁸ Əŋki miita, “Ha'ə tanyi, 'ya'ə Daadə, amma taa ədiinə əsə, agi adənə nə tii murəmurinə nga zəmətə ca kwaalagi acii manjeevənə.”

²⁹ Yeesu a ba ka ki, “Putə nga wabəətsaaku, duu saaku aasii. Kə dzəgi ginaaji ashii uuzənaaku.”

³⁰ Wata miitə a ənə satə aasii. Ma kya dzə aasii, pərəbə nə uuzənətə. Kə dzəgi ginaajitə ashitə.

Mbədəpaanə nga Yeesu də kadəguləma

³¹ Yeesu madə anə hanyinə nga Tiira, ca dzə danə hanyinə nga Sidoonə, da nga Dikapooli, ca mbu'u aama uunəvə nga Galili.

³² Wata ənjə a kira ka ci kadəguləma, paa ci ka mbee ka nyagi wabənə nga'ə əsə. Təya kədii tə Yeesu kaa ca kavə ciinə aanə kadəguləmətə, kaa ca mbədə.

³³ Yeesu a kəshagi tə ci aatanjala, ca ngavə moojiciinəkii aa limə kadəguləmətə, ca tifə giirənə aaciikii, ca uree ka gana nga əndətə,

³⁴ ca tsaamə aa dəgyə, ca ŋgi'i, əŋki ci də uura *Yahudiinə, “Eefata,” makə bana, “Wunəgi.”

³⁵ Pii wata liminə nga əndətə a wunəgi, ganakii əsə a pityapaa. Ca ndzanə nyagi wabənə nga'ə.

³⁶ Yeesu a dā bariya ka ənja, ga təya ba ka əndə sətə dīi. Amma ma ca tsakə dā bariya ka tii, ha'ə nə tii ka tsakə baaba wabənəkii.

³⁷ Ma ənjitə fii patə, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə ka shanə, əŋki tii, “Yawaa, ma sətə dīi ci patə, nga'ə. Taa tə kadəguləminə, ka kavənə nə ci ka fanə, təya wabə.”

8

Adəvənə nga Yeesu ka ənji dəbu'u ənfwadə

(Mat. 15.32-39)

¹ Ma daba'ə baanə gi'u, kə ənyi dabaala ka dza də nə abii Yeesu. Pooshi sə nga zəmə aciitii əsə. Yeesu a 'waa'watə tə lyawarənaakii aabiikii, əŋki ci ka tii,

² “Agi nəhənə nə nyi təgunuunə nga ənjitsa, acii baanə makkə nə tii ənshinə abiiki, pooshi tii da sə nga kavənə aa matii.

³ Madə kə kapaa nyi tə tii, təya dzə satii də madəfənə, ka mbeenə nə madəfənəkii ka tii a rəgwa, acii dzadə shi hara ənji.”

⁴ Əŋki lyawarənaakii, “Iitə sanə d'anaamə kaama upaa zəmə ganə agi bilinə bahə zəməvənə ka ənjitsa?”

⁵ Yeesu a ləgwa amatii, “Buroodi moonə nəndə acii una?” Əŋki tii ka ci, “Buroodi mədəfə.”

⁶ Wata Yeesu a ba ka dabaala, kaa təya ndzaanə patə, ca ngərə burooditə mədəfə, ca kuyirii tə Əntanfə, ca baatsəpaa, ca vii ka lyawarənaakii kaa təya təkəpaa ka ənja. Wata təya təkəpaa.

⁷ Tə'i əsə uuji hərəfinə gi'u aciitii. Ca ngərə, ca kuyirii tə Əntanfə, ca vii ka lyawarənaakii. Təya təkəpaa ka ənji əsə.

⁸ Ənjitə gatə patə a zəmə, təya əburə. Wata lyawarənaakii a tsəkətə zəmətə mbədaanə, dəvə mədəfə.

⁹ Ma ənjitə zhimə, ka d'anə nə tii dəbu'u ənfwadə. Wata Yeesu a kapaa tə tii kaa təya palə satii.

¹⁰ Ma tii da lyawarənaakii əsə, pii wata təya ndərəvə aasəkə kumbawala, təya palə aanə hanyinə nga Daləmanuta.

*Alənə nga *Farisanyinə ka d'a ka tii sə nga hurəshishinə
(Mat. 16.1-4)*

¹¹ Ma daba'əkii, kə shi Farisanyinə, təya ndzanə d'a ka Yeesu mabizhinə, təya ba ka ci, kaa ca d'a ka tii sə nga hurəshishinə ətə ca baarii oo'i, tə'i ci da baawəda nga Əntanfə. Ma ləguyi tii ha'ə, kaa təya shii təbənə tə ci.

¹² Kə ŋgi'i Yeesu də ŋgeerənə, əŋki ci, “Ka mi sanə ci ənji nga zamanana a alə sə nga hurəshishinə kaa ənjə a d'a ka təya? Tantanyinə cii kya ba koonə, pooshi sə nga hurəshishinə ci ənjə a d'a ka tii.”

¹³ Wata Yeesu a unee ka tii. Ca ənə ka ndərəvənə aasəkə kumbawala, kaa ca tanəgi aatanəgi uunəva.

*Burəjanə nga Farisanyinə da nga *Hirudusə
(Mat. 16.5-12)*

¹⁴ Asee, kə zaanə ka *lyawarənə nga Yeesu nə ngərəənə buroodi. Wata rəŋwə dyanə nəndə aciitii asəkə kumbawala.

¹⁵ Yeesu a dzalə tə tii, əŋki ci, “Nəhəmə noonə na acii burəjanə nga Farisanyinə da nga Hirudusə.”

¹⁶ Makə fii tii ha'ə, təya gwanə ka wabənə ahadatii, əŋki tii, “Ma bii ci ha'a, ətə pooshi amə ŋgiraanə buroodi.”

¹⁷ Ma Yeesu, kə shii ci sətə ci təya ba. Wata əŋki ci ka tii, “Ya una, ka mi cuuna wabə agyanə ghatə buroodya? Ca'ə əndzə'i, ma'ə unə mapaarətəgimə kuna? Kə ndaləgi han'kala goonə kwa?”

¹⁸ Pooshi unə ka neenə də ginuunə kuna? Anii pooshi unə ka fanə də liminuuna? Pooshi unə ka buurətənə kwa?

¹⁹ Saa'itə ŋgirə nyi buroodi tufə, nya baatsəpaa, nya vii ka ənji dəbu'u tufə, dəvə moonə tsəkətəunə tə ətə mbədaana?” Əŋki tii ka ci: “Dəvə ta'i ta'i pu'u aji bəra'i tsəkətiinə.”

²⁰ Ca ənə ka ləgwanə ka tii, “Makə baatsəpaa nyi buroodi mədəfə ka ənji dəbu'u ənfwadə, dəvə moonə tsəkətuunə tə ətə mbədaana?” Əŋki tii ka ci: “Dəvə ta'i ta'i mədəfə.”

²¹ Əŋki ci ka tii, “Amma ca'ə əndzə'i ma'ə unə mapaaratəgimə nii?”

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də muurəfa

²² Wata təya mbu'u aasəkə vəranə ŋga Batəsayida. Ənjə a kira ka Yeesu muurəfa. Ənjə a kədii tə ci kaa ca kavə ciinə aashi muurəfəta, kaa ca upaa mbədənə.

²³ Wata Yeesu a kəsətə tə muurəfətə ka ciinə, təya dzəgi gatə də vərə. Dzəginatii, wata ca tifəvə giirənə aagi muurəfəta, ca kavə ciinə aanəkii. Əŋki ci ka ci, “Agi neenə nə hə ka uushi'inə nii?”

²⁴ Əndətə a tsaamə, əŋki ci, “Agi neenə nə nyi ka ənja. Amma makə ənfuginə cii kya nee, təya wiigi'i.”

²⁵ Yeesu a ənə ka kavə ciinəkii aagi əndətə. Əndətə a tsaamə ŋga'ə, wata kə mbə'i ci, ca nee ka ha paŋgəraŋə.

²⁶ See Yeesu a dfa bariya ka əndətə oo'ya, “Duu aasii. Ga ha ənə aasəkə vəranə.”

*Banə ŋga Piita oo'i, Yeesu nə *Matadəkii ŋga Əntaŋfə*

(Mat. 16.13-20; Luka 9.18-21)

²⁷ Wata Yeesu tii da lyawarənaakii a madə ka dzənə aasəkə vəranyiitə anə hanyinə ŋga Kayisariya Filipi. Ma təya dzə a rəgwa, ca ləgwa ama lyawarənaakii, əŋki ci, “Wu saŋə nə nyi ci ənjə a ba?”

²⁸ Əŋki lyawarənaakii, “Ma nə hara ənji ka bana, hə nə Yoohana əndə dfa bapətisəma. Əŋki hara ənji, hə nə anabi Iliya. Hara ənjə a ba əsa, əndə'i anabi ŋga ŋukə nə hə.”

²⁹ Əŋki Yeesu, “Ya unə noona? Wu nə nyi cuuna ba?” Piita a jikəvə, əŋki ci, “Hə nə Matadəkii ŋga Əntaŋfə.”

³⁰ Wata Yeesu a dfa ka tii bariya oo'i, “Goonə ba wabəətsə agyanəki taa ka wu.”

Wabənə ŋga Yeesu agyanə əntənaakii

(Mat. 16.21-28; Luka 9.22-27)

³¹ Wata Yeesu a ndzaŋə dzəgunənə ka lyawarənaakii, ca wabə agyanə naakii nə, əŋki ci, “Tyasə ma *Uuzənə ŋga ənda, see a sa ci cibənyinə laŋə. Kadə nə gayinə da madiigərə limanyinə da maliminə a kaaree ka ci, ənjə a bələgi tə ci. Ma ka makkənə ŋga uusəra, ka madənə nə ci agi maməətə ənja.”

³² Furəŋə bagi Yeesu ka tii ətsa. Makə fii Piita ha'a, wata ca kəsəgi tə ci aataŋgala, ca wazə ka ci.

³³ Amma Yeesu a zə'ugi, ca tsaamə tə lyawarənaakii. Ca wazə ka Piita, əŋki ci, “Dzəgi abiiki, *Seetanə! Ma hiimatsaaku, ŋga əndə shiŋkinə, əntaa ŋga Əntaŋfə.”

³⁴ Wata Yeesu a 'wa tə dabaala da lyawarənaakii aabiikii. Əŋki ci ka tii, “Taa wu patə ca moo nə'unə tə nyi, tyasə see a kaaree ci ka naakii nə, ca ŋgərə ənfwə ŋga gwa'avənə tə ci aashikii, ca nə'u də nyi.

³⁵ Tada wu patə ca dfa gazhi'waanə ŋga gərətə əpinaakii, ka əteenə nə ci ka əpinəkii. Amma tada wu patə ətee ka əpinaakii putə ŋga nə'unə tə nyi da putə ŋga Njuni Habara, ci na luupaa əpinaakii.

³⁶ Mi sanə nə bwatya nga upaa patənə nga uushi'inə asəkə duuniya, amma əndə ətee ka əpinaakəya? Pooshi bwatyakii.

³⁷ Madfa kə zii əpinə nga ənda, pooshi uushi cii kəya vii kaa ca ənə ka upaa də əpinəkii.

³⁸ Ma agi ma'waslyakə zamanana ənə ci ənjə a kaaree ka Əntanfə, ma əndətə dīi ayinə tə ci ka wabənə agyanəki da agyanə wabənaaki, ma nyi Uuzənə nga ənda, kadə nə ayinə a da tə nyi ka wabənə agyanə əndəta uuseratə nii kya shi agi məghərəvənə nga Daadə da nga malaafa malaa'ikanyinə.”

9

¹ Əŋki Yeesu ka tii əsa, “Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i hara ənji ganə ahadaamə na nee də ginətii, tii ma'ə maməətəmə, ka *ŋwanjuunə nga Əntanfə da baawədaakii.”

*Məghərəvənə nga Yeesu
(Mat. 17.1-13; Luka 9.28-36)*

² Ma daba'ə baanə kuwa, Yeesu a ŋgərə tə i Piita, da Yakubu da Yoohana, ca kərə tə tii aanə magərə giŋwa, wata tii ha'ə. Ma təya nee, wata ca zə'wə akəŋwaciitii,

³ bərənə nə kəjeerənaakii tyaslyaslyə. Pooshi əndə asəkə duuniya ca mbee ka kubəgi kəjeerənə nduuda ha'a makə əta.

⁴ Wata ma təya nee, watiitə i anabi *Iliya da Muusa, təya wabəshi da Yeesu.

⁵ Wata Piita a ba ka Yeesu, əŋki ci, “Maləma, ŋga'ə dīi makə ganə niinə. Taku keena ratə koonə tsakabanyinə makkə, naaku rəŋwə, ŋga Muusa rəŋwə, ŋga Iliya rəŋwə.”

⁶ Ma wabi ci ha'ə, acii kə ŋgwaləgi tii ka shaŋə, paa ci shii sə ŋga banə.

⁷ Wata məzhidəkwyataminə a zadəgi dagyanətii. Ma təya fa, əndə a wabya dagi məzhidəkwyataminəkii, ca ba, “Waatsə Uuzənaaki, kə uu'i nyi tə ci. Ci ca uudəgi səkəki. Famə tə ci.” *

⁸ Ma i Piita tsaaməgi, maneemə tii taa ka wu abitii ma'ə madəamə Yeesu.

⁹ Ma təya dzə də jimanə satii a giŋwa, Yeesu a dfa ka tii bariya, əŋki ci, “Goonə ba taa ka wu tə sətə nee unə, see daba'ə madənaaki agi maməətə ənja, nyi *Uuzənə nga ənda.”

¹⁰ Kə luuvə tii bariyatə dīi ci ka tii. Amma ma ahadatii satii, kə laaguyi tii, əŋki tii, “Mi da nə madənə agi maməətə ənja?”

¹¹ Təya ba ka Yeesu, “Aa mi dīi ci maliminə a ba oo'i, Iliya na takəŋwa shinə ka Aləmasiihu?”

¹² Yeesu a ba ka tii, “Weewee ha'ə makə ətsa, Iliya na shi zəku'i ka hadatəgi də patənə nga uushi'inə. Əntaa tə'i manaahəkii asəkə ləkaləkatə nga Əntanfə oo'i, ka sanə nə Uuzənə nga əndə cibənyinə kama kama, ənjə a kaaree ka ci kwa?”

¹³ Amma wanyinə ka banə koonə, kə uugi Iliya shinə. Kə dīi ənji ka ci sətə kədəsəkə ka tii patə, makə sətə dīi manaahəkii agyanəkii asəkə ləkaləkatə nga Əntanfə.”

*Mbədəpaanə nga Yeesu də uuzənə ətə kəshi ginaaji tə ci
(Mat. 17.14-21; Luka 9.37-43)*

8:38 8.38 Mat. 10.33; Luka 12.9. **9:1 9.1** Mat. 16.28. * **9:7 9.7** 1.11; famə: Dzək. 18.15. **9:9 9.9** 7.36; 8.30. **9:11 9.11-13** Mal. 3.23-24; Mar. 8.28. **9:13 9.13** Mat. 11.14; Luka 1.17; Yooh. 1.21.

14 Mbu'unatii aabii hara *lyawarənə, wata təya lapaa kə ndzaanə danƙana ka tii də na, maliminə a ɗa ka tii mabizhinə.

15 Makə nee ənji patə ka Yeesu, kə ɗii ka tii ka sə ŋga hurəshishinə. Təya hwaya aabiikii, təya nəhəpaa tə ci.

16 Yeesu a ləgwa ama lyawarənaakii, əŋki ci, “Anə mi nuunə ka ɗa mabizhina?”

17 Wata əndə'i əndə ahada danƙana a jikəvə, əŋki ci, “Maləma, kə kira nyi ka hə uuzənaaki, acii tə'i ginaaji anəkii. Pooshi ci ka mbee ka wabənə.

18 Taa guci patə, maa kə ma'i ginaaji anəkii, ginaajikii a uurəvə tə ci aa panə. Əbwyənə nə cikufinə amakii. Ca tsəbə linyinə. Shishinəkii patə a huurəgi shindəŋə. Kə kədii nyi acii lyawarənaaku, kaa təya lyaakagi ginaajikii, amma kə təkuree tii.”

19 Fanə ŋga Yeesu ha'ə, əŋki ci ka tii, “Ya'əmə, unə ənji ŋga zamanana, pooshi unə gi'i tə Əntanƙə. Ca'ə guci saŋə nii kya ndzaa doona? Ca'ə guci sə'watənəki tuuna? Kiramə ka nyi uuzənəkii ɗii.”

20 Wata ənjə a kira uuzəətə ka ci.

Makə nee ginaajitə ka Yeesu, wata ca dəgəpaa tə uuzəətə də ŋgeerənə. Uuzəətə a kula. Fuudənə nə ci a panə. Əbwyənə nə cikufinə amakii.

21 Wata Yeesu a ləgwa ama ɗii uuzəətə, əŋki ci, “Guci saŋə ndzanətə ka ca?” Əŋki ɗii, “Ndzanətə ka saa'itə ci ma'ə uundzəkii.

22 Lanə jikə ginaajitsə ka uudə bələginə tə ci də kaalagərənə tə ci aagi gunə da i aagi ma'inə. Nəhuu təgunuunə geenə. Tsakuu tiinə, maɗa ka mbeenə nə hə.”

23 Əŋki Yeesu ka ci, “Maɗa ka mbeenə nə nyi, bii ha? Paa ha shii oo'i, ma əndətə gi'i tə Əntanƙə, taa mi patə ka mbeenə nə ci ka ɗatənə kwa?”

24 Pii wata ɗii uuzəətə a jikəvə də ŋgeerənə, əŋki ci, “Kə gi'i nyi tə Əntanƙə. Tsakuu tə nyi kaa nya tsakə gi'inə tə ci.”

25 Makə nee Yeesu, wiitsə ənji ka ja də nə anətii də huyihuyi, ca wazə ka ginaaja, əŋki ci, “Ginaajinə kavə tə uuzəənə ka kadəguləməəna, wanyinə ka wazənə ka hə, shigi ashii uuzəəna. Ga ha ənya aashikii ma'a.”

26 Wata ginaajitə a kapaa vurənə də ŋgeerənə, ca dəgə tə uuzəətə də ŋgwaanƙwa'ənə, ca shigi ashikii. Wata lakə nə uuzəətə makə mantəkii. Ma nə ənji patə ka banə, “Mantəkii nə uuzəətsa.”

27 Amma Yeesu a kəsətə tə uuzəətə ka ciinə, ca maɗee ka ci.

28 Ma ətə dzəgərə Yeesu aasii, makə nee lyawarənaakii pooshi əndə abitii, təya ləgwa amakii, əŋki tii, “Mi saŋə ɗii təkuree inə ka lyaakagi tə ginaajitsa?”

29 Yeesu a ba ka tii, “Pooshi taa mi ca lyaakagi tsarə ŋga ginaajitsa, see də də'wa kə uugi.”

Ənənə ŋga Yeesu ka wabənə agyanə əntənaakii
(Mat. 17.22-23; Luka 9.43-45)

30 Makə ma'i tii gatə, təya palə danə hanyinə ŋga Galili. Ma Yeesu, paa ci mwayi ənjə a shii taa da nə ci,

31 acii agi dzəgunənə nə ci uushi'inə ka lyawarənaakii. Ca dzə də wabənə ka tii agyanə naakii na, ca ba, “Ka vəginə nə ənji tə Uuzənə ŋga əndə aacii ənja, təya bələgi tə ci. Maa kə bələgi ənji tə ci, ma ka makkənə ŋga uusəra, ka maɗənə nə ci agi maməətə ənja.”

32 Amma, ma lyawarənaakii, paa tii paaratəgi də sətə cii kəya ba ka tii. Kə ŋgwaləgi tii əsə ka ləgwanə ka ci agyanəkii.

Wu sanə palee də gawuuna?
(Mat. 18.1-5; Luka 9.46-48)

³³ Makə mbu'i tii aa Kafarənahumə, təya dzəgərə aasii. Yeesu a ləgwa ama lyawarənaakii, əŋki ci, "Agyanə mi sanə njuuna də mabizhinə una shi a rəgwa?"

³⁴ Amma pooshi tii jikə ka Yeesu, acii ma təya shi a rəgwa, kə dīi tii mabizhinə ahadatii oo'i, "Wu sanə palee də dūunuunə ahadaama?"

³⁵ Wata Yeesu a ndzaanə, ca 'wa tə tii patə pu'u aji bəra'i, əŋki ci ka tii, "Taa wu patə mwayi ndzaanə ka matakəŋwanə, wa ca ndzaa ka moodəba'a, wa ca ndzaa ka əndə slənənə ka ənji patə əsə."

³⁶ Wata ca ŋgərə uuzənə, ca kəŋee ahadatii. Ca gapətə tə uuzəta, əŋki ci ka lyawarənaakii,

³⁷ "Taa wu liwə uuzənə, mada putaaki liwə ci, tə nyi liwə ci ətsa. Ma əndətə liwu tə nyi, əntaa wata tə nyi liwə ci, amma tə Əndətə sləkee ka nyi liwə ci."

Ma əndətə makaareemə kaamə, naamə nə ci
(Luka 9.49-50)

³⁸ Wata Yoohana a jikəvə ka Yeesu, əŋki ci, "Maləma, kə nee inə ka əndə ca lyaakagi ginaajinyinə də ləməku. Amma makə nee inə, paa ci ka maguŋuura deenə, kə təŋapaa inə tə ci."

³⁹ Əŋki Yeesu ka ci, "Goona təŋapaa tə ci. Acii ma əndətə ca də sə ŋga hurəshishinə də ləməki, pooshi ci ka wabənə bwayakii agyanəki kwakwatə.

⁴⁰ Ma əndətə makaareemə kaamə, naamə nə ci.

⁴¹ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətə ca gyacii koonə ma'inə ka sanə putə ŋga ətə dīi unə ŋga Aləmasiihu, weewee ka upaanə nə ci shikwaakii."

Uushi'iitə na də tə ənda putə ŋga slənə 'waslyakəənə
(Mat. 18.7-9; Luka 17.1-2)

⁴² "Taa wu patə kavə tə taa rəŋwə agi manjeeviitə vii ka nyi goonŋa kaa ca pu'u, gəfə anəvə təŋwə aa uurakii ka ci də ŋga'əənə, ənjə a kəgərə tə ci aagi uunəva, acii sətə na upaa tə ci.

⁴³ "Mada ciinəku ca kavə tə hə ka də 'waslyakəənə, lagi. Gəfə gi hə ka upaa əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə yadə ciinə acii dzənə da ciinəku bəra'i aagi gunə ətə pooshi ka əntənə. [

⁴⁴ Acii ma davə, pooshi kantəhudənyiiitə ca adə tə ənji ka əntənə, pooshi gunə ka əntənə əsə.]

⁴⁵ Mada səfəku ca kavə tə hə ka də 'waslyakəənə, lagi. Gəfə gi hə ka upaa əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə yadə səfə acii ndzaanə da i səfəku bəra'i, ənjə a ka tə hə aagi gunə. [

⁴⁶ Ma davə, pooshi kantəhudənyiiitə ca adə tə ənji ka əntənə, pooshi gunə ka əntənə əsə.]

⁴⁷ Mada ginəku ca kavə tə hə ka də 'waslyakəənə, hurə'yagi. Gəfə gi hə aagi *ŋwanuunə ŋga Əntəŋfə də ginə rəŋwə acii ndzaanə da i ginəku kyakya'ə bəra'i, amma ənjə a ka tə hə aagi gunə.

⁴⁸ Ma davə, pooshi kantəhudənyiiitə ca adə tə ənji ka əntənə, pooshi gunə ka əntənə əsə.

⁴⁹ “Də gunə nə Əntanfə a hadfatə də taa wu patə, makə ətə ci ənjə a hadfatə zəmə də zhatana.

⁵⁰ Njunyikii nə zhatana. Amma madfa kə ləvəgi zhatanə saakii, pooshi ənji ka mbeenə ka ənətəginə njamə njamə ma'ə. Ndzaamə ka ənji makə zhatanə agi dzəguda. Ndzaashimə agi jamənə.” †

10

Dzəgunənə nga Yeesu agyanə lakəgi minə (Mat. 19.1-12; Luka 16.18)

¹ Ma daba'əkii, Yeesu a madə gatə, ca palə aanə hanyinə nga Yahudiya, ca tanəgi gəerə nga Urəduənə. Ənjə a ənə ka dza də nə abiikii. Ca ənə əsə ka dzəgunə ka tii wabənə nga Əntanfə makə ətə sənəavə ci.

² Wata hara *Farisanyinə a shi aabiikii, təya alə rəgwa nga təkənə tə ci də ləgwanə amakii, əŋki tii, “Ya əna, kə vii bariya gaamə rəgwa ka əndə a lakəgi minaakii kwa?”

³ Əŋki Yeesu ka tii, “Mi nə bariya nga Muusa ka banə koonə?”

⁴ Əŋki tii, “Kə kapaa Muusa rəgwa ka ŋgurə a naahə ləkələkatə nga lakəgi minaakii, ca lakəgi tə ki.”

⁵ Əŋki Yeesu, “Ma nyaahə Muusa bariyatsə ha'a, acii ndalənə nga ədzəmuunə.

⁶ Amma saa'itə tagii Əntanfə duuniya, ŋgurə da minə ghənyi ci tə ənja.

⁷ Ca ba: Putakii ha'ə, wa ŋgurə a bwasee ka dii da məci, ca ləbə tii da minaakii,

⁸ təya ndzaa shishinə rəŋwə. Də ha'ə ndzaanə tii əndə rəŋwə, əntaa ənji bəra'i ma'ə.

⁹ Aciikii, ma sətə gəŋutəgi Əntanfə, ga əndə a təkəe.”

¹⁰ Makə ənəgərə tii aasii, wata *lyawarənə nga Yeesu a ləgwa amakii agyanə wabəətsa.

¹¹ Əŋki Yeesu ka tii, “Taa wu patə lakəgi minaakii, ca ŋgərə əndə'i minə, kə ali ci hiinə ətsa, ca da 'waslyakəənə ka təkəŋwatə minaakii.

¹² Madfa minə əsə dzəgi satə atsa ŋgurii, kya dzə ka ŋgərə əndə'i ŋgura, aləhiinə nə ki ka dfanə.”

Daanə barəkaanə nga Yeesu ka uuji manjeevənə (Mat. 19.13-15; Luka 18.15-17)

¹³ Agi kiranə nə ənji manjeevənə ka Yeesu kaa ca daanə ciinə nga barəkaanə aanətii. Amma, ma lyawarənaakii, kə laalii tii ŋguruunə ka ənja.

¹⁴ Makə nee Yeesu ha'a, wata səkəkii a bəzəgi. Əŋki ci ka lyawarənaakii, “Uneemə ka manjeevənə kaa təya shi aabiiki, goona təŋa tə tii, acii ka tsarə nga ənji makə tii də *ŋwanjuunə nga Əntanfə.

¹⁵ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətə pooshi luuvə ka Əntanfə a ndzaanə ka ŋwanwaakii makə sətə ci uuzənə a luuvə, pooshi ci ka upaa dəmənə aagi ŋwanjuunə nga Əntanfə shanə.”

¹⁶ Wata Yeesu a fədfə manjeevənə aashikii, ca ŋgərə ciinəkii, ca dfaanə ka tii barəkaanə.

Əndə gəna (Mat. 19.16-30; Luka 18.18-30)

9:49 9.49 Leew. 2.13. † **9:50 9.50** jamənə: Luka 2.14; 1 Tees. 5.13; Rooma 12.18. **10:1 10.1** Luka 9.51. **10:3 10.3-4** Mat. 5.31. **10:6 10.6** 'Wat. 1.27. **10:7 10.7** 'Wat. 2.24. **10:11 10.11-12** Mat. 5.32; Luka 16.18; 1 Koor. 7.10-11. **10:15 10.15** Mat. 18.3.

17 Ma ətsə Yeesu a madə kaa ca palə saakii, wata əndə'i əndə a shi də huyihuyi, ca gərə'waanə akəṇwaciikii, əṇki ci ka ci, "Maləma, ma hə kamə, ṇunyi əndə nə hə. Mi dəbee dənəki kaa nya upaa əpinə ṇga ca'ə ndəṇwə ndəṇwa?"

18 Əṇki Yeesu ka ci, "Ka mi cii kwa 'wa tə nyi ṇunyi ənda? Pooshi ṇunyi əndə madaamə Əntanfə ci rəṇwə dyanə.

19 Kə shii hə bariya ṇga Əntanfə, waatoo, Ga ha bələ hiinə, ga ha alə hiinə, ga ha hərə hiinə, ga ha vii seeda ṇga jirakənə anə ənda, ga ha gəpətə uushi ṇga ənda, gadəe ka i duu da muu."

20 Əṇki əndəta, "Ma ətsə patə, kə nə'utə nyi daga nyi ma'ə uuzənə."

21 Wata Yeesu a tsaamə tə ci, kə kadeesəkə əndəkii ka ci, əṇki ci ka ci, "Uushi rəṇwə mbədaanə ka hə ṇga dənə. Ma dənəkwa, duu ka dərəmaginə də uushi'inaaku, ha təkəpaa kwabakii ka maaghiinə. Madə kə dii hə ha'ə, ka ndzaanə nə shigaaku dagyə abii Əntanfə. Ma daba'əkii, ha shi ka nə'u tə nyi."

22 Makə fii əndətə ha'ə, wata ca geegi ka ginəkii təkə təkə, ca palə saakii də mabətəsəka, acii laṇə dərəva nə gəna aciikii.

23 Wata Yeesu a zə'ugi aabii lyawarənaakii, əṇki ci ka tii, "Dzawə dərəva nə dəmənə ṇga əṇji gəna aagi ṇwanjuunə ṇga Əntanfə."

24 Kə dii ka lyawarənaakii ka sə ṇga hurəshishinə nə wabənaakii. Yeesu a tsakə banə ka tii, əṇki ci "Manjeevənaakya, dzawə nə dzənə aagi ṇwanjuunə ṇga Əntanfə.

25 Gədə dəməginə ṇga ṇgyalooba ka rəgwa shinə ṇga libəra də ṇgufənə, acii dəmənə ṇga əndə gəna aagi ṇwanjuunə ṇga Əntanfə."

26 Kə dzəgəpaa tə lyawarənaakii ka shanə, təya laagwa ahadatii, əṇki tii, "Madə ha'ə əna, aa wu dii nə upaa luupaana?"

27 Yeesu a tsaamə tə tii, ca ba, "Ma əndə shiṇkinə, pooshi uushi cii kəya mbee ka dətənə ci saakii ka upaa də luupaanə. Amma, ma Əntanfə, ka dətənə nə ci taa mi, acii naakii nə baawəfa patə."

28 Wata Piita a jikəvə ka ci, əṇki ci, "Yoo, waniinə kə bwasee inə ka uushi'inə patə əna, ina nə'u tə hə."

29 Əṇki Yeesu ka tii, "Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə bwasee ka yaakii, taa ndzəkəṇushi'inəkii, taa məci, taa dii, taa manjeevənaakii, taa raakii, madə ka putaaki bwasee ci da ka putə ṇga ṇunyi Habara,

30 ka upaanə nə ci yinyinə, i ndzəkəṇushi'inə, i manjeevənə, i mənənyinə, i rənyinə, gya'ə agi saa'ina, palee ka ətə bwasee ci aa ba'ə. Amma, ka cibeənə nə əṇji ka ci. Ma daba'əkii, ka upaanə nə ci əpinə ṇga ca'ə ndəṇwə ndəṇwə agi zamanatə na shi.

31 Amma laṇə nə matakəṇwanyinə na ndzaanə ka moodəba'ənyinə. Laṇə nə moodəba'ənyinə əsə na ndzaanə ka matakəṇwanyinə."

Makkənə ṇga wabənə ṇga Yeesu agyanə əntənaakii
(Mat. 20.17-19; Luka 18.31-34)

32 Ma daba'əkii, Yeesu a madə tii da lyawarənaakii, kaa təya dzə aa Urusaliima. Ma təya palə a rəgwa, Yeesu a ta kəṇwanə ka tii. Amma, ma tii, pooshi tii ka mabanee ma'yanə. Ma əṇjitə ca shi daba'ə əsa, kə ṇgwali tii. Yeesu a ənə ka 'waginə tə lyawarənaakii pu'u aji bəra'i. Ca ndzanə banə ka tii agyanə sətə na dfa tə ci.

³³ Əŋki ci, “Fatəmə ŋga'ə! Wanaamə ka dzənə aa Urusaliima. Ma davə, ka dzənə nə ənji ka viinə tə Uuzənə ŋga əndə aacii madiigərə limanyinə da maliminə, təya lagi ka ci gəŋwanə ŋga bələnə, təya vii tə ci aacii ənjitə mashiimə tə Əntanfə.

³⁴ Ma təya, ka ŋusənə nə tii tə ci, ka tiifənə nə tii giirənə aashikii, təya fəslə, təya bələgi tə ci. Ma ka makkənə ŋga uusəra, ka madətənə nə ci agi maməətə ənja.”

Kədiinə ŋga Yakubu tii da Yoohana
(Mat. 20.20-28)

³⁵ Wata i Yakubu tii da Yoohana, manjeevənə ŋga Zabadiya, a shi aabii Yeesu, əŋki tii ka ci, “Maləma, tə'i uushi ciina uudə kaa ha da keenə.”

³⁶ Əŋki Yeesu, “Mi cuuna uudə nya da koonə?”

³⁷ Əŋki tii, “Vii keenə rəgwa ŋga ndzaanə atanjalaku agi dūunuunaaku, əndə'i da ciizəma, əndə'i əsə da madzənaku.”

³⁸ Amma əŋki Yeesu, “Mashiimuunə sətə cuuna kədii. Kadə nuuna mbee ka sə'watə sa cibə makə ətə nii kya sa kwa? Ka mbeenə nuunə ka sə'watə bapətisəma makə ətə nə ənjə a da ka nyi kwa?”

³⁹ Əŋki tii ka ci, “Awa, ka mbeenə niinə.” Yeesu a ba ka tii, “Weewee, ma cibətə nii kya sa, ka sanə nuunə. Ma bapətisəmatə nə ənjə a da ka nyi əsə, ka danə nə ənji koonə.

⁴⁰ Amma, ma ndzaanə atanjalaki, əntaa nyi nəndə da baawəda ŋga viinə. Ma hatsa, ŋga ənjitə tadəpaa Əntanfə tə tii.”

⁴¹ Fanə ŋga hara lyawarənaakii pu'u tə wabəətsa, wata səkətii a bəzəgi aashi i Yakubu tii da Yoohana.

⁴² Wata Yeesu a 'watə tə tii patə aabiikii, əŋki ci, “Kə shii unə oo'i, ma ənjitə ŋgirə ənjitə mashiimə tə Əntanfə kaa təya da ŋwanjuunə agyanətii, tii ca haŋətə natii na. Ma madiigərə ənjatii əsə, agi kanə nə tii ka tii bariya də baawəda.

⁴³ Amma, ma una, pooshi ka danə ha'ə ahadoonə. Taa wu patə mwayi ndzaanə ka gawə ahadoonə, see a ndzaa ci ka əndə slənə goonə.

⁴⁴ Ha'ə taa wu patə mwayi ndzaanə ka matakəŋwanə ahadoonə, tyasə see a ndzaa ci ka mava ka ənji patə.

⁴⁵ Acii ma shi nyi *Uuzənə ŋga ənda, əntaa ka ənjə a slənə ka nyi, amma kaa nya slənə ka ənja, nya vəgi əpinaaki ka pərapaanə də ənji laŋə.”

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də Barətimawə muurəfa
(Mat. 20.29-34; Luka 18.35-43)

⁴⁶ Wata i Yeesu da lyawarənaakii a mbu'u aasəkə vəranə ŋga Yarikoo. Makə ma'i tii da hara ənji laŋə, təya palə, wata təya lapaa muurəfə dasə ka kədiinə atanjala rəgwa. Ma ləməkii, Barətimawə, uuzənə ŋga Timawə.

⁴⁷ Makə fii ci oo'i, Yeesu əndə Nazaratu ətsə ca pitəgi, wata ca madəe ka uuraakii ka banə, əŋki ci, “Yeesu, *jijinə ŋga Dawuda, nəhuu təgunuunaaki.”

⁴⁸ Ənji laŋə a wazə ka ci, kaa ca ndzaa kəda'ə. Amma wata ca tsakə ŋgəree ka uurakii palee ka əta, əŋki ci, “Jijinə ŋga Dawuda, nəhuu təgunuunaaki.”

⁴⁹ Yeesu a kəŋaanə, əŋki ci, “Wamə tə ci.” Təya 'wa tə muurəfəta, əŋki tii ka ci, “Dawə moodasəka, madətə, agi 'wanə nə ci tə hə.”

⁵⁰ Wata həryatə muurəfətə a madətə, ca kagi gwadaakii, ca shi aabii Yeesu.

⁵¹ Əŋki Yeesu ka ci, “Mi cii kwa moo nya da ka ha?” Əŋki muurəfəta, “Maləma, ŋga'ə ka nyi kaa nya ənə ka neenə ka ha.”

⁵² Əŋki Yeesu, “Duu saaku, kə mbə'i hə putə ŋga gi'inaaku tə nyi.” Pii wata ca ənə ka neenə ka ha, ca dzə atsa Yeesu a rəgwa.

11

Dəmənə ŋga Yeesu aasəkə vəranə ŋga Urusaliima
(Mat. 21.1-11; Luka 19.29-40; Yooh. 12.12-19)

¹ Ma ətsə tii kədəhə ka mbu'unə aasəkə vəranə ŋga Urusaliima, kə lapaa tii vəranyinə ŋga Bayitifaaji da Bayitaniya, aşi giŋwə ŋga Zayitunə. Wata Yeesu a sləkee ka hara lyawarənaakii bəra'i

² də banə ka tii, “Dəmə aasəkə vəraatə akəŋwacii unə. Madə kə mbu'yuunə, pii ka lapaanə nuunə uundzə vamənda gwələ, pooshi ənji sha ŋgirə aa ba'akii. Pəryatəmə, una kira.

³ Madə kə ləguyi əndə a moonə taa ka mi cuuna da ha'ə, bamə ka ci: ‘Slandanə mwayi. Ka ənyapaaginə nə ci pii pii’.”

⁴ Wata təya madə, təya palə, təya lapaa uundzə vaməndakii magwaləkii a uura mayi, ataŋgala rəgwa. Ma təya pərə,

⁵ ənjitə kəŋaanə davə a ləgwa amatii, əŋki tii, “Ka mi cuuna pərəgi uundzə vaməndatsa?”

⁶ Təya ba makə sətə bii Yeesu ka tii. Wata ənjitə a unee ka tii, təya pərə,

⁷ təya kira uundzə vaməndatə ka Yeesu, təya luukutəvə kəjeerənyinatii aa ba'a vaməndata. Yeesu a ndərəvə aa ba'akii.

⁸ Makə ŋgirə Yeesu aaba'a vaməndata, ca palə, ənji laŋə a sasafəpaa kəjeerənyinatii a rəgwa. Hara ənjə a pusha ba ŋga ənfuginə də bilə, təya sasafə a rəgwa.

⁹ Ma ənjitə davə, dakəŋwaciikii da daba'əkii patə, kə ŋgəree tii ka uuratii, təya ba, “Dəlanə də Əntaŋfə. Tə'i barəkaanə aşi əndətə shi də ləmə ŋga Slandana.

¹⁰ Tə'i barəkaanə agi ŋwanuunə ŋga dzədzəshi'inaamə *Dawuda ətə nii kəya da. Dəlaamə də Əntaŋfə.”

¹¹ Mbu'unə ŋga Yeesu aasəkə vəranə ŋga Urusaliima, wata ca dəmögərə aasəkə *yi ŋga Əntaŋfə. Ca tsaamətə uushi'inə patə asəkəkii. Makə dii ci kə uugi kədəwanə dənə, wata ca madə tii da lyawarənaakii pu'u aji bəra'i, təya ənə aa Bayitaniya.

Naalaginə ŋga Yeesu tə ənfwə uudəva
(Mat. 21.18-19)

¹² Pukətə hakii təya ənya də Bayitaniya, wata madəfənə a da tə Yeesu.

¹³ Ca nee ka ənfwə uudəvə dzadə gi'u, ca palə aatsaa ənfukii ka tsaamətənə mbu'u ka upaanə nə ci pookii. Amma makə mbu'i ci aatsakii, ma ca nee, wata ba səgafə, acii ma saa'ita, əntaa saa'i ŋga poonə ŋga uudəva.

¹⁴ Wata Yeesu a naalagi tə ənfuta, əŋki ci, “Pooshi hə ka poonə bahə kaa əndə a adə pawaaku ma'ə.” Kə fii lyawarənaakii əsə.

*Dzənə ŋga Yeesu aasəkə *yi ŋga Əntaŋfə*
(Mat. 21.12-17; Luka 19.45-48; Yooh. 2.13-22)

¹⁵ Mbu'unatii aasəkə vəranə nga Urusaliima, Yeesu a dəmögərə aasəkə yi nga Əntanfø. Wata ca ndzanə shaabagi tə ənji da fiiriinə davə, ca dzaadzapaa ha nga pəra kwaba da dəgələnyinə nga ənji dərə də bilyamasariinə.

¹⁶ Pooshi ci luuvə kaa ənjə a kərə uushi dasəkə yi nga Əntanfø.

¹⁷ Ca dzəgunə ka tii, əŋki ci, "Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, ma bii Əntanfø, 'Yi nga dfa də'wa nga patənə nga slikərənə 'wanə ənji yaaki.' Amma ma una, kə geegyuunə ka yikii ka ha nga umbənə nga mahiirənə."

¹⁸ Makə fii madiigərə limanyinə da i *maliminə nga bariya, wata təya alə rəgwa nga bələnə tə Yeesu. Acii kə ngwalee ci ka tii, makə nee tii, kə dīi ka ənji ka sə nga hurəshishinə nə dzəgunənaakii ka tii.

¹⁹ Danə nga kədəwanə, Yeesu tii da lyawarənaakii a dzəgi asəkə vəranə.

Huurəginə nga ənfwə uudəvətə

(Mat. 21.20-22)

²⁰ Pukətə hakii deerənə, təya ənya aasəkə vəranə, wata ma təya tsaaməgi, kə huurəgi ənfwə uudəvətə hwa'ə dənə ka slərəginəkii.

²¹ Ma Piita, kə buurətə ci sətə dīi. Wata əŋki ci ka Yeesu, "Maləma, tsaaməgi. Ma ənfwə uudəvətə naalagi hə, kə huurəgi hwa'ə."

²² Yeesu a ba ka tii, "Viimə goonə ka Əntanfø.

²³ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətə gi'i tə Əntanfø, ka mbeənə nə ci ka banə ka giğunə oo'i, Mbuduu, ha dzə ka kulagərənə aagi uunəva. Madfa kii ci nəkii də ədzəmə rəŋwə oo'i, ka dfanə nə Əntanfø ka ci sətə kədii ci, ka dfanə ka ci.

²⁴ Aciikii wanyinə ka banə koonə, taa mi patə kədii unə də də'wa, kamə nuunə oo'i kə upaa unə səkii, ka upaanə nuunə əsə.

²⁵ Waatoo, taa guci nuunə ka dfa də'wa, madfa tə'i əndə kəsəpaa unə a moodəfuunə, tifyagimə tə ci, kaa Dəsənuunə ətə dadagyə a tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə. [

²⁶ Amma madfa pooshi unə tifyagi tə hara ənja, pooshi Dəsənuunə ətə dadagyə ka tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə əsə."]

Wu vii baawəda ka Yeesu

(Mat. 21.23-27; Luka 20.1-8)

²⁷ Mbu'unatii aa Urusaliima, ma Yeesu a dzə də wiigi'inə asəkə *yi nga Əntanfø, wata madiigərə limanyinə da maliminə da gayinə a shi aabiikii.

²⁸ Wata təya gwanə ka ləgwanə amakii, əŋki tii, "Də ngutə baawəda sanə cii kwa daada uushi'iinə ha'a? Wu sanə vii ka hə baawədatsa?"

²⁹ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, "Nyi maa, ka ləgwanə nə nyi koonə naaki. Madfa kə bagyuunə ka nyi, nyi maa, ka banə nə nyi koonə tadfa də ngutə baawəda cii kya daada uushi'iina.

³⁰ Bamə ka nyi, wu sanə sləkee ka Yoohana kaa ca dfa bapətisəma ka ənja, Əntanfø nii, anii ənda?"

³¹ See təya ndzanə daada mabizhinə ahadatii, əŋki tii, "Mi banaamə əna? Madfa bii amə oo'i, Əntanfø sləkee ka Yoohana, ka banə nə ci, aa mi pooshi unə luuvə wabənaakii dīya?

³² Amma pooshi amə ka banə oo'i, əndə sləkee ka ci." Ma təkuree tii ka banə ha'ə, ngwalii tii acii dabaala, acii ma təya, kə shii tii oo'i, *anabi nji Yoohana tanyi.

³³ Wata ɛŋki tii ka ci, “Mashiimiinɛ taa wu slɛkee ka ci.” ɛŋki Yeesu ka tii naakii, “Ha'ɛ nɛ nyi ɛsɛ, paa nyi ka banɛ koonɛ tafa dɛ ŋgutɛ baawɛda cii kya dfa uushi'iina.”

12

Misaali dɛ bwaya aginɛ ŋga mooziinɛ (Mat. 21.33-46; Luka 20.9-19)

¹ Wata Yeesu a 'watɛgi wabɛnɛ ka tii dɛ misaali, ɛŋki ci, “Tɛ'i ɛndɛ'i ɛndɛ sha dɛi rɛ ŋga inabi. Ca tsatɛ, ca tɛlɛgi gu'u ŋga mya'ɛ dɛ inabi, ca ghɛnɛgi magɛrɛ ha ŋga nɛhɛ uushi'inɛ, ca ŋgɛrɛ rɛkii, ca vɛgi ka mooziinɛ, kaa tɛya tɛkɛ cɛfanɛ ŋga rɛkii da i ci. Ma daba'ɛkii, ca palɛ oogɛ.

² Makɛ dɛi cɛfanɛ ŋga inaba, wata ca slɛkee ka ɛndɛ slɛnaakii ka liwa ka ci gyadalaakii aciitii.

³ Wata tɛya kɛsɛ tɛ ci, tɛya fɛɛslɛpaa tɛ ci, tɛya ɛnɛpaa dɛ ci pooshi taa mi aciikii.

⁴ Slanda rɛtɛ a ɛnɛ ka slɛkee ka ɛndɛ'i ɛndɛ slɛnaakii. Tɛya dɛɛgɛpaa tɛ ci ka na, ayi ayi dɛrɛva cɛbɛe tii ka ci.

⁵ Slanda rɛtɛ a ɛnɛ ka slɛkee ka ɛndɛ'i ɛndɛ ɛsɛ. Ma ca, kɛ bɛlɛgi tii tɛ ci. Ha'ɛ makɛ ɛtsɛ dɛi tii dɛ hara ɛnji lanɛ. Tɛya fɛɛslɛpaa harakii, tɛya bɛɛlɛgi harakii.

⁶ Wata moodɛ uuzɛnaakii rɛŋwɛ dyanɛ mbɛdɛaanɛ. Daba'ɛkii, ca slɛkee ka uuzɛtɛ aabiitii. ɛŋki dɛi, ‘Weewee ka neenɛ nɛ tii ka mɛghɛrɛvɛnɛ ŋga uuzɛnaaki.’

⁷ Mbu'unɛ ŋga uuzɛtɛ aabiitii, wata ɛŋki tii ahadatii, ‘Waanɛ mazɛmɛ yi kɛ mbu'ya. Shoomɛ, kaama bɛlɛgi tɛ ci, kaama zɛmɛ ya.’

⁸ Wata tɛya kɛsɛtɛ tɛ uuzɛtɛ, tɛya bɛlɛgi tɛ ci, tɛya kagi tɛ ci aaba'ɛ tsanɛ.

⁹ “Ya ɛtsa, mi nɛ sɛtɛ dɛfanɛ slanda rɛta? Ka shinɛ nɛ ci, ca bɛɛlɛgi tɛ mooziita, ca vii rɛtɛ ka hara ɛnja.

¹⁰ Mashimuunɛ a janɛgi sɛtɛ nyaahɛ ɛnji asɛkɛ malaaba lɛkalɛkatɛ kuna? Ma bii ci, ‘Ma faaratɛ kaaree ɛnji ghɛnɛ kuva makɛ pooshi nafaakii, ci ɛnɛpaa ka faaratɛ palee dɛ mɛghɛrɛvɛnɛ.

¹¹ Ma ɛtsa, slɛnɛ ŋga Slandana. Ma amɛ ɛsɛ, sɛ ŋga hurɛshishinɛ kaamɛ.’ ”

¹² Makɛ fi gayinɛ ha'ɛ, wata tɛya dfa gazhi'waanɛ ŋga kɛsɛtɛnɛ tɛ Yeesu, acii kɛ shii tii oo'i agyanɛtii wabi ci dɛ misaalitsa. Amma kɛ ŋgwalɛgi tii acii dabaala. Wata tɛya bwasee ka ci, tɛya palɛ satii.

*Lɛgwanɛ agyanɛ vii tsɛkɛ ka ŋwanɛwɛ *Kayisarɛ* (Mat. 22.15-22; Luka 20.20-26)

¹³ Ma daba'ɛkii, wata ɛnjɛ a slɛkee ka hara *Farisanyinɛ da ɛnji ŋga *Hirudusɛ kaa tɛya shii upaa sɛ ŋga idɛpaanɛ ashi Yeesu agi wabɛnaakii, tɛya kɛsɛ tɛ ci.

¹⁴ Tɛya shi aabiikii, ɛŋki tii, “Malɛma, kɛ shii inɛ oo'i ɛndɛ goonɛ nɛ hɛ. Paa hɛ ka tadɛpaa taa ŋgutɛ tsarɛ ŋga ɛnda, acii paa hɛ ka tsaamɛnɛ ka dɛuunuunɛ ŋga ɛnda. Dɛ goonɛ nɛ hɛ ka dzɛgunɛtɛnɛ ka ɛnji rɛgwa ŋga ɛntanɛfɛ. Ya sanɛ, kɛ kapaa bariya gaamɛ kaamɛ rɛgwa ŋga vii tsɛkɛ ka ŋwanɛwɛ Kayisarɛ nii, anii poosha?”

¹⁵ A ki'yaamə nii, anii a bwasee ama?" Amma kə shii Yeesu jarəwiinatii, wata əŋki ci ka tii, "Mi sanə cuuna moo təkənə tə nya? Kiramə kwaba kaa nya tsaamətə."

¹⁶ Təya kira ka ci. Wata ca ləgwa ka tii, əŋki ci, "Ya əna, kəŋwaciinə da ləmə ŋga wu ənə anə kwabana?" Təya ba ka ci, "Ma ətsa, kəŋwaciinə ŋga ŋwanəwə Kayisarə."

¹⁷ Wata Yeesu a ba ka tii, "Viimə ka Kayisarə sətə ndzaa ka naakii, una vii ka Əntanəfə sətə ndzaa ka ŋga Əntanəfə." Fanatii ha'ə, kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə ka shaŋə.

Ləgwanə agyanə madənə ŋga maməətə ənja

(Mat. 22.23-33; Luka 20.27-40)

¹⁸ Ma daba'əkii əsə, *Sadukiinə a shi aabii Yeesu. Ma təya, tii nə kurəgətə ca ba, pooshi maməətə ənji ka madənə da i əpinə shaŋə.

¹⁹ Əŋki tii ka Yeesu, "Maləma, kə nyaahə Muusa kaamə bariya, ətə bii ci, mada kə əntəgi əndə anə minaakii, pooshi ci pwayi ashii miita, see a ŋgərə ndzəkəŋuci tə miita, kaa ca poo manjeevənə ka ndzəkəŋuci ətə əŋki.

²⁰ Yoo, tə'i hara ndzəkəŋushi'inə mədəfə sha dīi. Gawatii a ŋgərə minə. Ca əntə, pooshi ci pwayi ashitə.

²¹ Əndətə nyi'u tə ci a ŋgərə mooryafiita, ca əntəgi əsə. Pooshi ci upaa uuzənə ashitə. Makə ətsə əsə dīi ka makkənə.

²² Makə ətsə əsə dīi ka hara ənjitə mbədaanə. Ndzəkəŋushi'iitsə patə mədəfə məkii, pooshi əndə upaa uuzənə ashii miita. Ma daba'əkii, kya əntəgi əsə.

²³ Ya ətsa, maa ma'i tii patə uusəra ŋga madənə ŋga maməətə ənja, makə watiitsə tii patə mədəfə ŋgərə tə kya, minə ŋga wu sanə ndzaanəta?"

²⁴ Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, "Kə kulii unə patə, acii pooshi unə paaratəgi də malaaba ləkaləkatə, mashiimuunə ŋgeerənə ŋga Əntanəfə.

²⁵ Acii mada kə ma'i maməətə ənja, pooshi tii na ŋgəərəshi. Amma makə malaa'ikanyinə dadagyə nə təya ndzaanə.

²⁶ Ma agyanə madənə ŋga maməətə ənji əsə, pooshi unə kunə sha janəgətə asəkə ləkaləkatə ŋga Muusa ətə wabi ci agyanə guutə agi ba? Waatoo saa'itə bii Əntanəfə ka ci: Nyi nə Əntanəfə ətə ci Ibərahiima da Isiyaaku da Yakubu a paslə tə ci.

²⁷ Ma Əntanəfə, ənjitə da i əpinə amatii ca paslə tə ci, əntaa ənjitə yadə əpinə amatii. Ma ətsa, kə kulii unə ka shaŋə."

**Bariyatə palee də duunuunə*

(Mat. 22.34-40; Luka 10.25-28)

²⁸ Wata əndə'i maləmə a shi aabiitii. Ma ca fa, təya dā mabizhinə. Makə fii ci kə jikə Yeesu ka Sadukiinə ŋga'ə, wata ca ləgwa ka Yeesu, əŋki ci, "Ŋgutə bariya sanə palee də duunuunə agi bariyanyinə pata?"

²⁹ Əŋki Yeesu ka tii, "Ma ətə palee də duunuunə, ətə bii: Fatəmə, ənji *Isərayiila, ma Əntanəfə Slandanaamə, ci nə Əntanəfə rəŋwə dyanə.

³⁰ Uuduu tə Əntanəfə Slandanəku də ədzəmə rəŋwə, də patənə ŋga əpinaaku, də patənə ŋga hanəkalaaku, də patənə ŋga ŋgeerənaaku.

³¹ Wiinə bəra'inə ŋga bariyatə palee əsə: Uuduu tə əndətə abiiku makə sətə cii kwa uudə naaku na. Pooshi bariyatə ca palee ka ətsə bəra'i ma'ə."

³² Əŋki maləmətə ka Yeesu, “Yawa maləma, ma sətə bii hə, ha'ə tanyi. Waatoo rəŋwə dyanə nə Əntaŋfə. Pooshi əndə'i əntaŋfə madaamə ci.

³³ Nğa'ə nə uudənə tə Əntaŋfə də ədzəmə rəŋwə, da də patənə nğa haŋkala, da də patənə nğa ngeerənə. Nğa'ə əsə nə uudənə tə əndətə abii ku makə sətə cii kwa uudə naaku na. Gədfə kəsətənə tənə tənə tə bariyaniitə bəra'i acii daada patənə nğa sataka, taa hənəgi uushi'inə ka Əntaŋfə, taa lagi ka ci uura nğa daba.”

³⁴ Makə fii Yeesu nŋunykii wabi ci, wata əŋki ci ka ci, “Pooshi hə dzadə da nwanuunə nğa Əntaŋfə.” Ma daba'əkii, pooshi əndə ənyi ka ləgwa wabənə ama Yeesu ma'ə, acii nğwalənə.

*Ləgwanə agyanə *Aləmasiihu*
(Mat. 22.41-46; Luka 20.41-44)

³⁵ Ma saa'itə Yeesu a dzəgunə ka əŋji asəkə yi nğa Əntaŋfə, ca ləgwa amatii, əŋki ci, “Iitə saŋə mbee *maliminə nğa bariya ka banə oo'i, jijinə nğa *Dawuda nə Aləmasiihu?

³⁶ Acii taa Dawuda də naakii nə maa, kə kavə Ma'yanə nğa Əntaŋfə tə ci ka banə oo'i,
'Əŋki Əntaŋfə Slandanə ka Slandanəki,
ndzaanə gadəvə da ciizəmaki.

Ka kavənə nə nyi tə əŋji daawaanaaku aatsaa sədfəku.'

³⁷ Aa makə kə 'wii Dawuda tə Aləmasiihu də Slandanə ətsa, iitiitə dīi ndzaanə Aləmasiihu ka jijinaakəya?" Də moodasəkə fii dabaala wabənaakii.

Dzalənə nğa Yeesu tə əŋji agyanə maliminə
(Mat. 23.1-36; Luka 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Ma ca dzə aakəŋwa də dzəgunənə ka tii, wata əŋki ci, “Nəhəmə noonə nə acii *maliminə nğa bariya. Ma təya, də madiigərə kəbənə moonətii wiigi'inə. Ma moonətii, nəəhəpaanə tə tii nğa'ə a luuma.

³⁹ Ka hatə da ginə davə moonətii ndzaanə asəkə *kuvə də'wanyinə da agi əndzanə.

⁴⁰ Təya luuwutə yinyinə nğa mooryafinyinə, təya gərətəgi də də'wa ka dəla də natii nə akəŋwacii ənja. Ma təya, kadə nə təya upaa bwaya gəŋwanə ətə palee patə.”

Viinə nğa mooryafinə
(Luka 21.1-4)

⁴¹ Wata Yeesu a ndzaanə kədəhə da hatə ci ənjə a kagərə kwaba asəkə yi nğa Əntaŋfə. Ca tsaamə ənjə a əji. Əŋji gəna laŋə əji kwaba laŋə.

⁴² Wata maagha nğa mooryafinə a shi, kya əjigərə pyanya bəra'i, waatoo kwaba rəŋwə.

⁴³ Yeesu a 'wa tə lyawarənaakii, əŋki ci ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, ma sətə əjigərə maagha nğa mooryafitsa, kə palee ka nğa hara ənjitsə patə.

⁴⁴ Acii ma təya, agi bəzə gəna nğiragi tii, təya vii. Amma ma kya, agi ghanatə patə nğərətə ki sətə cii ta alə də zəmə patə, kya əjigərə.”

13

*Wabənə nga Yeesu agyanə uulagi *yi nga Əntanfə*

(Mat. 24.1-2; Luka 21.5-6)

¹ Ma ətsə Yeesu a shigi asəkə yi nga Əntanfə, wata əndə'i əndə ahada lyawarənaakii a baarə ka ci, əŋki ci, "Maləma, tsaamuu dagwaanə nga ghənəəna da i faariinəkii."

² Yeesu a jikəvə, əŋki ci, "Kə nee hə ka madiigərə ghənəətsə patə nii? Taa rəŋwə pooshi faara na mbəfaanə ganə anə əndə'i, ka waalaginə nə ənji patə."

Cibənyitə na la tə ənja taabu'u muudinə nga duuniya

(Mat. 24.3-14; Luka 21.7-19)

³ Ma daba'əkii, wata Yeesu a dzə ka ndzaanə dasə anə giŋwə nga Zayitunə, a purəŋa yi nga Əntanfə. I Piita da Yakubu da Yoohana ba'ə Andərawəsə a shi aabiikii tii daanətii, əŋki tii:

⁴ "Bawə keenə guci saŋə nə ətsə ha'ə a da. Mi saŋə na slənə ka baariinə oo'i, kə mbu'ya saa'i nga daadfanə nga uushi'itə pata?"

⁵ Wata əŋki Yeesu ka tii, "Nəhəmə acii ga ənjə a gəpi duunə.

⁶ Acii tə'i ənji laŋə na shi, təya dəkəvə ləməki ka natii na, taa wu ca ba, ci nə *Aləmasiihu, təya ŋusləgi də hara ənji laŋə a rəgwa.

⁷ Kadə nuuna fa habara nga paapanə taa dama patə. Amma goona buurə. Acii ma ətsə, weewee ka danə ha'ə, amma əntaa ci nə muudinə nga duuniya.

⁸ Kadə nə əndə'i slikerənə a dzə ka panə da əndə'i. Nwanjuunə a pa da əndə'i nwanjuunə. Kadə nə gəgədzənə nga hanyinə a daada taa dama patə, madəfənə a kula əsə. Ma ətsə patə, makə 'watəginə nga bərakənə ətsə.

⁹ "Amma, ma una, nəhəmə noonə na. Acii tə'i ənji na kəəsə tuunə, təya kərə aakəŋwacii gəŋwanə, təya fəslə tuunə asəkə *kuvə də'wanyinə, təya kərə tuunə aakəŋwacii ŋgwamənananyinə da meeminə putə nga nə'unə goonə tə nyi. Ka danə nə ətsə ha'ə, koonə shii mbee ka bagi ka tii Njunyi Habara.

¹⁰ Acii tyasə see a waaza ənji Njunyi Habara taa dama patə zəku'i, taabu'u mbu'yanə muudinə nga duuniya.

¹¹ Madə kə kirə tii tuunə aakəŋwacii gəŋwanə, goona ənvutə noonə nə ka buurə sə nga banə ka tii. Amma bamə ka tii sətə shivə aa moonə unə akəŋwaciitii. Acii ma wabəətə nuunə ba, əntaa noonə amma nga Malaaba Ma'yanə.

¹² "Kadə nə ndzəkəŋunə a ŋərə tə ndzəkəŋuci, ca vii ka bələginə. Dəsənə manjeevənə əsə, ka danə nə tii ha'ə. Ha'ə danə nə manjeevənə əsə, ka viinə nə tii tə mapoo tə tii ka bələginə.

¹³ Taa wu patə, kadə nii kəya ushapaa tuunə putə nga nə'unə goonə tə nyi. Amma taa wu patə sə'watə cibənyinəkii ca'ə ka muudinə, ka upaanə nə ci luupaanə."

Cibətə palee də ajjinəənə

(Mat. 24.15-28; Luka 21.20-24)

¹⁴ "Kadə neenə nuunə ka ma'ajjinə uushi ətə palee ca kəŋaanə ka hatə pooshi dəbee ka ci nə kəŋaanənə davə." (Ma əndətə ca jaŋga, wa ca

paaratəgi n̄ga'ə.) “Mad̄a k̄ə nee un̄ə ha'ə, ma ənjit̄ə gan̄ə an̄ə hanyin̄ə n̄ga Yahudiya, wa t̄əya huyi ka umb̄ən̄ə aan̄ə gin̄unyin̄ə.

¹⁵ Ma ənd̄ət̄ə dzak̄ə an̄ə kuvaakii, wa ca jimaḡərə, ca huyi, ga ca dz̄ə dasii ka n̄ḡər̄əən̄ə uushi.

¹⁶ Ma ənd̄ət̄ə d̄ə bil̄ə əs̄ə, ga ca ən̄ə aasii ka n̄gira k̄əjeer̄ənaakii.

¹⁷ T̄ə'i n̄ḡərə'w̄ə agyan̄ə maki d̄as̄əkiin̄ə da n̄ugigin̄ə ka saa'ikii.

¹⁸ K̄ədiim̄ə acii Ənt̄an̄f̄ə, acii ga saa'it̄s̄ə a d̄ii deevyan̄ə.

¹⁹ Acii ma ka saa'ikii, ka san̄ə n̄ə ənji cib̄ənyin̄ə ət̄ə pooshi sha d̄ii, n̄jan̄an̄ə ka saa'it̄ə tagii Ənt̄an̄f̄ə duuniya ca'ə ka əndz̄ə'i. Pooshi uushi na ən̄ə ka d̄an̄ə ha'ə ma'ə mak̄ə ci əs̄ə.

²⁰ Maci pooshi ət̄ə galee Ənt̄an̄f̄ə ka saa'ikii, kad̄a pooshi ənd̄ə shiŋkin̄ə ca mb̄əd̄ə. Amma acii put̄ə n̄ga matad̄ə ənjaakii, ka galeen̄ə n̄ə ci ka saa'ikii.

²¹ “Maa k̄ə bii ənd̄ə koon̄ə, Tsaam̄əm̄ə, waan̄ə Al̄emasiihu gan̄ə, taa, waat̄ət̄ə gat̄ə, goona luuv̄ə.

²² Acii kad̄ə n̄ə al̄emasiihun̄yin̄ə da anabinyin̄ə n̄ga jirak̄ən̄ə a shigi, kad̄ə n̄ə t̄əya d̄aad̄a s̄ə n̄ga hur̄əshishin̄ə, kaa t̄əya shii n̄uusl̄əgi d̄ə ənja. Maci ka mbeen̄ə n̄ə tii maa, da i matad̄ə ənji n̄ga Ənt̄an̄f̄ə.

²³ K̄ə bagi nyi koon̄ə pat̄ən̄ə n̄ga uushi'in̄ə daga saa'ikii ma'ə mambu'yan̄ə. Acii ha'ə, n̄əh̄əm̄ə noon̄ə na.”

*Ənyan̄ə n̄ga *Uuz̄ən̄ə n̄ga ənda*

(Mat. 24.29-35; Luka 21.25-33)

²⁴ “Amma ma daba'ə cib̄ənyit̄s̄ə ha'ə, ka ənd̄əgin̄ə n̄ə uus̄ərə, pooshi l̄əgid̄a ka b̄ər̄ən̄ə,

²⁵ tikisanyin̄ə a kwaalya dagȳə, ka gan̄ḡəz̄ən̄ə n̄ə taa mi pat̄ə as̄ək̄ənt̄an̄f̄ə.

²⁶ Ma əts̄ə d̄iya, ka neen̄ə n̄ə ənji ka Uuz̄ən̄ə n̄ga ənd̄ə ca jima agi kurabiin̄ə. Da baaw̄əda ka shaŋ̄ə da m̄əgh̄ər̄əv̄ən̄ə n̄ə shinaakii.

²⁷ Ma daba'ə əts̄a, ca sl̄əkee ka malaa'ikanyin̄ə a dz̄ə ka jat̄ə d̄ə matad̄ə ənjaakii taa dama pat̄ə ndzan̄ən̄ə ka ənd̄ə'i tan̄gala n̄ga duuniya ka ca'ə ka ənd̄ə'i.”

Misaali d̄ə ənfw̄ə uud̄əva

²⁸ “Wa ənfw̄ə uud̄əv̄ə a ka koon̄ə hiima. Mad̄a k̄ə nee un̄ə wiit̄s̄ə k̄ə 'wat̄əgi ən̄ən̄ə, yoo, k̄ə shii un̄ə əts̄ə, k̄əd̄əh̄ə n̄ə m̄əts̄əts̄əf̄ə ka d̄an̄ə.

²⁹ Ha'ə əs̄ə, mad̄a k̄ə nee un̄ə uushi'iit̄s̄ə a d̄aad̄a, ka shiin̄ə nuun̄ə əts̄ə, k̄əd̄əh̄ə n̄ə Uuz̄ən̄ə n̄ga ənda, matas̄əkakii kaa ca shi.

³⁰ Tantanyin̄ə cii kya ba koon̄ə, ma ənji n̄ga zamanana, pooshi tii ka m̄əət̄əgin̄ə pat̄ə, uushi'iit̄s̄ə ma'ə mad̄aad̄am̄ə pat̄ə.

³¹ Ka uud̄əgin̄ə n̄ə ha a dagȳə da ha a pan̄ə, amma ma wab̄ənaaki, pooshi ka uud̄ən̄ə shaŋ̄ə.”

Pooshi ənd̄ə na shii uus̄ərə taa saa'i

(Mat. 24.36-44)

³² “Ma uus̄ərə taa saa'i n̄ga d̄an̄ə n̄ga uushi'iit̄sa, pooshi ənd̄ə shii. Malaa'ikanyin̄ə n̄ga dagȳə maa, pooshi tii shii. Ha'ə n̄ə Uuz̄ən̄ə əs̄ə, paa ci shii, see Dii ci daan̄əkii.

³³ Acii ha'a, n̄əh̄əm̄ə noon̄ə na, kantsaam̄ə gin̄ə mak̄ə d̄ii ci pooshi un̄ə shii taa guci n̄ə saa'ikii ka d̄an̄ə.

³⁴ Ma saa'ikii, ka ðanə makə nga əndətə gi oogə, ca ba'avə yaakii aacii ənji slənaakii, taa wu patə ahadatii da naakii sləna. Ca ba ka magəra maya, wa ca kantsaa ginə nga'ə.

³⁵ Acii ha'ə, ma unə əsə, kantsaamə ginə makə ətsa, makə ðii ci pooshi unə shii saa'itə nə slanda yi a shi, taa dakədəwanə, taa ahada vəða, taa dakədəha, taa deerənə. Acii ha'a, ndzaamə də məgigi ka gəranə,

³⁶ acii ga ca shi wata habəsə, ca lapaa tuunə ka nɔnyinə.

³⁷ Ma sətə bii nyi koonə, ci bii nyi əsə ka ənji patə oo'i, kantsaamə ginə, una ndzaanə də məgigi."

14

Alə rəgwa nga kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.1-5; Luka 22.1-2; Yooh. 11.45-53)

¹ Ma ətsə mbədaanə baanə bəra'i kaa kumənə nga *Pasəka da kumənə nga adə buroodi yadə burəjanə a mbu'ya, wata madiigərə limanyinə da *maliminə nga bariya a alə rəgwa nga kəsənə tə Yeesu yadə shiinə nga ənja, kaa təya bələgi tə ci.

² Əŋki tii, "Gaama kəsə tə ci agi kumənə, acii ga ənjə a madəe ka panə."

Bəzəpaanə tə Yeesu də urədyə də Bayitaniya

(Mat. 26.6-13; Yooh. 12.1-8)

³ Ma saa'itə Yeesu də Bayitaniya, kə gi ci aaha Simoonə ətə shi uyi kuzənə a kəshi tə ci. Ma ətsə ca adə zəma, wata əndə'i minə a shigərə da i əbwə* urədyə aciitə. Ma urədita, nga mandalə kwaba acii də ba nga 'narədi' ðii ənji. Kya wunəgi əbukii, kya əjivə urədite aanə Yeesu.

⁴ Makə nee hara ənjitə davə ha'ə, wata ca zhimagi tə tii asəkətii, əŋki tii ahadatii, "Ka mi saawee ki ka urəditsə zabə ha'ə kwa?"

⁵ Maci dərəmaginə dərəmagi ənji də urəditsa, kadə ka upaanə nə ənji kwaba palee ka *hwaslə gya'ə makkə, ənjə a təkəpaa ka maaghiinə." Wata ənjitə a wazə ka ki.

⁶ Əŋki Yeesu ka tii, "Bwaseemə ka miitsa. Ka mi cuuna kavə tə ki ka buurə uushi'ina? Acii ma sətə ðii ki ka nyi, nɔnyikii ka shəŋə.

⁷ Ma maaghiinə, ka hakii nuunə taa guci patə. Taa guci patə əsə, ka mbeenə nuunə ka ða nga'aanə ka tii. Amma ma nya, pooshi nyi na ndzaanə abii unə.

⁸ Kə ðii ki sətə mbee ki ka ðanə. Ma əjivə ki, ka shii taasəkəpaa də shishinəki taabu'u ŋgəðənə tə nyi.

⁹ Tantanyinə cii kya ba koonə, tadə da nə ənjə a waaza Nɔnyu Habara asəkə duuniya patə, ma sətə ðii ki, ka wabənə nə ənji anəkii ka buurətənə də ki davə."

Luuvenə nga Yahuda kaa ca vii tə Yeesu aacii ənja

(Mat. 26.14-16; Luka 22.3-6)

¹⁰ Ma Yahuda Isəkariyoota, rəŋwə nə ci agi *lyawarənə nga Yeesu pu'u aji bəra'i, wata ca madə, ca palə aabii madiigərə limanyinə, kaa ca vəgi tə Yeesu ka tii.

¹¹ Makə fii tii ha'ə, wata kə uudfii səkətii. Təya ða aləkawalə kaa təya vii ka ci kwaba. Ci əsa, ca 'watəgi tsaamə nɔnyu saa'i nga viinə tə Yeesu ka tii.

13:34 13.34 Mat. 25.14-15; Luka 19.12-13. **14:1 14.1-2** 11.18. * **14:3 14.3** Ma əbutsa, əndə'i faara ətə ðii ləməkii 'aləbasəta' ci ənjə a huðəkəgi. **14:3 14.3** Luka 7.37-38.

*Dzəgə əndzanə nga Pasəka**(Mat. 26.17-25; Luka 22.7-23; Yooh. 13.21-30)*

¹² Ma ka təkənwənə nga uusəra nga *kumənə nga adə buroodi yadə burəjanə, waatoo uusəra nga laala uura nga uuji bagiinə ka buurətə də Pasəka, wata lyawarənə nga Yeesu a ləgwa amakii, əŋki tii, “Da daa moonəku ina dzəgə ka hə əndzanə nga Pasəka?”

¹³ Wata ca sləkee ka lyawarənaakii bəra'i, əŋki ci ka tii, “Dəmə aasəkə vərənə, ka gəŋunə nuunə da əndə da uuda ma'inə anəkii. Ma dānuuna, nə'umə tə ci.

¹⁴ Ma yitə gimə ci aadəvə, bamə ka slanda yikii oo'i, ma bii Maləmə tuu, miinə kuvətə nii kəya zəmə əndzanə nga Pasəka davə da lyawarənaakii kwa?

¹⁵ Kadə nii kəya baarii koonə maduunə kuvə anə əndə'i, mahadəkii nga'ə, matasəkakii əsə. Davə dzəgənuunə kaamə əndzanə.”

¹⁶ Wata lyawariitə bəra'i a madə, təya palə aasəkə vərənə. Təya lapaa makə sətə bii Yeesu ka tii weewee. Wata təya dzəgə əndzanə nga Pasəka davə.

¹⁷ Makə dīi kədəwanə, Yeesu a shi tii da lyawarənaakii pu'u aji bəra'i.

¹⁸ Ma ətsə təya adə zəma, wata əŋki Yeesu ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, kadə nə rəŋwə ahadoonə a vii tə nyi aacii ənja, waatoo agyuunə ənə caama adə doonə.”

¹⁹ Lyawarənaakii a ndzanə dā mabətə səka. Taa wu ahadatii a ləgwa amakii: Nyi kwa? Nyi kwa?

²⁰ Əŋki Yeesu ka tii, “Agyuunə ənə pu'u aji bəra'i nə əndəkii. Agi adənə naamə asəkə kəŋwə rəŋwə da ci.

²¹ Ma nyi *Uuzənə nga ənda, ka əntənə nə nyi tə əntənə makə sətə nyaahə ənji agyanəki. Amma kə dīi anə əndətə na vii tə nyi ka ənja. Ma əndətə, maci mapoomə ənji tə ci, bidə ci ka ci.”

*Zəmə əndzanə nga Slandana**(Mat. 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Koor. 11.23-26)*

²² Ma tii agi adə zəma, Yeesu a ŋgərə buroodi, ca kuyirii tə Əntanfə. Ca baatsəpaa, ca vii ka lyawarənaakii. Əŋki ci ka tii, “Ndamə. Ma ətsa, shishinəki.”

²³ Ca ŋgərə kwalaka da ma'i inabi asəkəkii, ca ənə, ca kuyirii tə Əntanfə, ca vii ka tii. Tii patə, təya saasacii.

²⁴ Yeesu a ba ka tii, “Ma ətsa, idənaaki. Ci ca mbu'utəgi də aləkawalə nga Əntanfə. Idənəkii na əjigi ka putə nga ənji lanə.

²⁵ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma daba'ə əna, paa nyi ka ənənə ka sa ma'i inabi ma'a, see uusəratə nii kya sa kurakii agi ŋwanuunə nga Əntanfə.”

²⁶ Ma daba'əkii, təya ka wanyanə, təya madə, təya palə aashi giŋwə nga Zayitunə.

*Wabənə nga Yeesu agyanə hiweenə nga Piita**(Mat. 26.31-35; Luka 22.31-34; Yooh. 13.36-38)*

²⁷ Əŋki Yeesu ka tii, “Unə patə, kadə nuuna huyi, una bwasee ka nyi. Ka dānə makə sətə wabi Əntanfə asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i: ‘Ka bələginə nə nyi tə magəra, bagiinə a təkəgi patə əsə’.”

²⁸ Wata ca tsakə banə, əŋki ci, “Amma maɗa kə maɗee ənji ka nyi agi maməətə ənja, ka tanə nə nyi koonə kəŋwanə ka dzənə aanə hanyinə ŋga Galili.”

²⁹ Əŋki Piita ka Yeesu, “Taa kə huyi hara ənji patə aciiku, ma nyi kamə, paa nyi ka bwaseenə ka hə.”

³⁰ Wata əŋki Yeesu ka ci, “Tantanyinə cii kya ba ka hə, ma taabu'u wanə gyaagya ŋga bəra'inə ənshinə davəɗə, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi.”

³¹ Amma Piita a ba də ŋgeerənə, əŋki ci, “Taa əntənə cii kwa əntə, aŋwə da hə nə əntənə. Paa nyi ka hiweenə ka shiinə tə hə.” Ha'ə makə ətsə əsə bii hara lyawarənaakii patə.

Da də'wa ŋga Yeesu də Gyatsimani

(Mat. 26.36-46; Luka 22.39-46)

³² Ma daba'əkii ha'ə, təya dzə ka əndə'i ha ətə ci ənjə a 'wa Gyatsimani, wata ca ba ka lyawarənaakii, “Ndzaamə gadəvə, kaa nya dzə ka ɗa də'wa.”

³³ Ca 'waanə tə i Piita i Yakubu ba'a Yoohana. Ma təya dzə, wata ca ndzaŋə buurə uushi'inə ka shaŋə, səkəkii a bəzəgi kuzhidə kuzhidə.

³⁴ Əŋki ci ka tii, “Ma bəzəkii nə səkəki makə a əntəgi nyi. Ənəgimə ganə, goona tsəfə ŋunyinə, ndzaamə də məgigi.”

³⁵ Ca əntsahə aakəŋwa gi'u, ca kulapaa aanə səkəkii, ca ɗa də'wa oo'i, maɗa ka ɗanə, ga ca dzə aagi saa'i ŋga ciba.

³⁶ Əŋki ci, “Daada, taa mi patə ka mbeenə nə hə. Əntsahəe ka nyi ka cibətə akəŋwaciiki. Amma ɗawə sətə kaɗeesəkə ka hə, ga ha ɗa sətə kaɗeesəkə ka nyi.”

³⁷ Ca ənya aabii lyawariitə makkə. Ma shi ci, ka ŋunyinə nə tii patə. Wata əŋki ci ka Piita, “Simoonə, ka ŋunyinə nə hə kuna? Kə təkuree hə ka ndzaanə də məgigi taa ŋga tibisə rəŋwə dyaŋə nii?”

³⁸ Ndzaamə də məgigi, una ɗa də'wa, acii goona bwasee ka rəgwa ŋga əntaŋfə saa'itə nə *Seetanə a təbə tuunə. Ma asəkə ədzəmuunə, ŋga'ə koonə nə ɗa gazhi'waanə, amma mazaarəkii nə shishinə.”

³⁹ Yeesu a ənə ka palənə ka ɗa də'wa əsə, ca ənə ka ɗa də'wa makə ətə ɗii ci təkəŋwa.

⁴⁰ Ca ənya aabii lyawariita. Ma ənya ci əsə, ka ŋunyinə nə tii, acii kə uugi ŋunyinə ɗanə laŋə agitii ka shaŋə. Pooshi tii shii sə ŋga banə ka ci.

⁴¹ Makə ənya ci ŋga makkənə, əŋki ci ka tii, “Ma'ə unə a ŋunyi kuna, una əpi səka? Kə uugi ha'ə ɗii. Ma əndzə'i, kə uugi saa'i mbu'yanə. Kə uugi ənji vəginə tə Uuzənə ŋga əndə aacii ma'waslyakə ənja.

⁴² Tsaaməmə! Waatsə əndətə ca vəgi tə nyi. Maɗətəmə kaama dzə.”

Kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.47-56; Luka 22.47-53; Yooh. 18.3-12)

⁴³ Ma ətsə Yeesu ma'ə agi wabənə, pii wata kə mbu'ya Yahuda, waatoo əndətə agi lyawarənaakii pu'u aji bəra'i. Kə shi ci dzubə da ənji daba'əkii, tii patə da i ŋgila purəŋanyinə da i zaliinə aciitii. Madiigərə limanyinə da maliminə, ba'ə gayinə sləkee ka tii.

⁴⁴ Asee, ma Yahuda ətə vii tə Yeesu aacii ənja, kə bii ci ka tii makə sətə nii kəya ɗatə ka ɗaarii də ci ka tii oo'i: “Ma əndətə nii kya nəhəpaa ŋga'ə, ci nə əndəkii, kəsəmə tə ci, una palə də gəranə tə ci ŋga'ə.”

⁴⁵ Mbu'unaakii, ca dzə paraŋə aabii Yeesu, əŋki ci, “Maləma.” Ca nəhəpaa tə ci ŋga'ə.

⁴⁶ Wata təya kəsətə tə ci.

⁴⁷ Wata rəŋwə agi əŋji ŋga Yeesu ətə kəŋaanə davə a əlyagi ŋgila purəŋanaakii, ca patsəgi liminə ŋga mava ŋga gawə ŋga limanyinə.

⁴⁸ Əŋki Yeesu ka tii, “Mi shuunə ka kəsənə tə nyi ka ŋgila purəŋanə ka ŋgila purəŋanə, ka zala ka zala kwa? Ya saŋə əndə də maabə nə nyi kwa?”

⁴⁹ Uusəra patə, ka hakii naamə doonə, nya dzəgunə ka əŋji asəkə *yi ŋga Əntaŋfə. Patə da ha'ə pooshi unə kəshi tə nyi. Amma ma dīi ənə ha'ə əna, kaa sətə nyaahə əŋji asəkə malaaba ləkaləkətə a ndzaa ka tantanyinə.”

⁵⁰ Wata lyawarənaakii patə a bwasee ka ci, təya huyipaa satii.

⁵¹ Kəsənətii tə ci, təya palə. Tə'i əndə'i uundzə dagwa davə, ca nə'u tə ci. Wata gwadaakii əgəvə ci aashikii. Təya də gazhi'waanə ŋga kəsənə tə ci,

⁵² wata ca sədəpaa ka tii gwadakii, ca huyipaa saakii də purəki.

*Yeesu akəŋwacii *mətərəkinə ŋga Yahudiinə*

(Mat. 26.57-68; Luka 22.54-55,63-71; Yooh. 18.13-14,19-24)

⁵³ Ma ənjitə kəshi tə Yeesu, kə kirə tii tə ci aasii aa ha gawə ŋga limanyinə. Davə dzii madiigərə limanyinə da gayinə da maliminə də nə patə.

⁵⁴ Ma Piita, ba'ə ba'ə gi ci də nə'unə tə i Yeesu kura'ə aasii aa ha gawə ŋga limanyinə. Ca ndzaanə ahada əŋji nəhə yi ŋga Əntaŋfə, ca 'utə gunə.

⁵⁵ Ma madiigərə limanyinə da patənə ŋga *mətərəkinə, kə ali tii seeda anə Yeesu, kaa ənjə a shii bələginə tə ci. Amma pooshi tii upaa.

⁵⁶ Lanə nə ənjitə laalii jirakənə aashikii, amma pooshi seedanatii ndzaanə mbərə mbərə.

⁵⁷ Wata hara ənjə a madətə, təya la jirakənə aashikii,

⁵⁸ əŋki tii, “Kə fii inə ca ba oo'i, ka uulaginə nə ci yi ŋga Əntaŋfə ətə ghənyi əŋji. Ma agi baanə makkə, ka ghənətənə nə ci ətə əntaa ghənənə ŋga ənda.”

⁵⁹ Amma patə da ha'a, pooshi seedanatii ndzaa mbərə mbərə.

⁶⁰ Wata gawə ŋga limanyinə a madə akəŋwacii əŋji patə, ca ləgwa ama Yeesu, əŋki ci, “Pooshi wabənaaku ŋga jikəvənə aagyanə wabəətsə wabi ənjitsə aashiku kwa?”

⁶¹ Amma, ma Yeesu, majikəmə ci ka ci. Gawə ŋga limanyinə a ənə ka ləgwanə amakii, “Hə nə Aləmasiihu *Uuzənə ŋga Əntaŋfə kwa?” †

⁶² Yeesu a ba, “Awa nyi. Ka neenə nuunə əsə ka Uuzənə ŋga əndə dasə da ciizəma Əntaŋfə Əndə baawəda, una nee ka ci ca jima agyanə kurabiinə dadagyə.”

⁶³ Fanə ŋga gawə ŋga limanyinə ha'ə, wata ca tsəerəgi kəjeerənə ashikii, ca ba ka tii, “Gaama alə hara uushi'inə ma'ə.

⁶⁴ Kə fii unə, kə geegi ci ka naakii nə kədəhə da Əntaŋfə. Iitə nee unə noona?” Tii patə a lagi gəŋwanə ka Yeesu, əŋki tii, “Weewee, see a əntə ci.”

⁶⁵ Hara əŋji agitii a gwanə ka tiifə giirənə aashiikii, təya ləkutəgi ginəkii, təya dəgə tə ci, əŋki tii, “Kuragi keenə taa wu digə tə hə.” Əŋji nəhə yi ŋga Əntaŋfə a ŋgərə tə ci, təya dəgə tə ci də meeciinə.

14:49 14.49 Luka 19.47; 24.46. **14:50 14.50-52** 14.27. **14:56 14.56** Jab. 35.11. **14:58 14.58** 15.29; Mat. 26.61. † **14:61 14.61** majikəmə ci: Isaa. 53.7; Mar. 15.3-5; Uuzənə ŋga Əntaŋfə: 15.39. **14:62 14.62** Dan. 7.13; Mat. 22.44; 24.30; Mar. 13.26; Luka 21.27. **14:63 14.63-64** Mat. 26.65. **14:65 14.65** Isaa. 50.6; 53.5; Luka 7.16.

*Hiweenə nga Piita tə shiinə tə Yeesu**(Mat. 26.69-75; Luka 22.56-62; Yooh. 18.15-18,25-27)*

⁶⁶ Ma Piita ma'ə dagərə asəkə yi nga gawə nga limanyinə, wata rəjwə agi kadəmiitə ca slənə davə asii a shigi.

⁶⁷ Makə nee ki ka Piita ca 'utə gunə, kya tsaamə tə ci, əŋki ki, “Hə maa, rəjwə nə hə agi ənji nga Yeesu əndə Nazaratu.”

⁶⁸ Amma ma Piita, kə hiwee ci, əŋki ci, “Mashiimə nyi sətse cii kwa ba, paa nyi paaratəgi əsə.” Wata ca palə saakii aa uura mayi. [Wata gyaagya a wa ka saa'ikii.]

⁶⁹ Makə nee kadəmətə əsə ka Piita, kya ənə ka banə ka ənjitə davə oo'i, “Əndənə maa, əndə nga Yeesu nə ci.”

⁷⁰ Amma kə hiwee Piita əsə. Ta'avənə gi'u, wata ənjitə a ba ka ci: “Weewee, agitii nə hə tanyi, acii əndə Galili nə hə.”

⁷¹ Wata Piita a gwanə ka nyaalya naakii na, ca jiidə, əŋki ci: “Mashiimə nyi tə əndətə cuuna ba.”

⁷² Pii wata ga'ə gyaagya a wa nga bəra'inə. Fanə nga Piita ha'ə, wata ca buurətə sətə shi Yeesu a bii ka ci oo'i, “Ma taabu'u wanə gyaagya nga bəra'inə, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi.” Buurətənaakii ha'ə, wata ga'ə ca wagi ka tuunə.

15*Kərənə tə Yeesu aakəŋwacii *Pilaatu ŋgwaməna**(Mat. 27.1-2,11-14; Luka 23.1-5; Yooh. 18.28-38)*

¹ Pukəpaanə nga ha, wata madiigərə limanyinə da gayinə da maliminə da patənə nga *mətərekinə a dza də nə ka dfa mətərekinə. Təya ŋgərə tə Yeesu, təya anəgi tə ci, təya palə da ci, təya dzə ka viinə tə ci ka Pilaatu.

² Wata Pilaatu a ləgwa ama Yeesu, əŋki ci, “Hə nə ŋwanwə nga Yahudiinə kwa?” Əŋki Yeesu ka ci, “Hə bagi ha'ə.”

³ Madiigərə limanyinə a gwanə ka ra tsaa sədəkii də baaba bwayi wafənyinə laŋə ashikii.

⁴ Wata Pilaatu a ənə ka ləgwanə amakii, “Pooshi hə ka jikəvənə kwa? Fawu bəzə wafəətsə ci təya baaba aashiku.”

⁵ Amma ma Yeesu, pooshi ci ənyi ka jikənə ka ci mə'ə. Wata ca dāgi ka Pilaatu ka sə nga hurəshishinə.

*La ka Yeesu gəŋwanə nga bələnə tə ci**(Mat. 27.15-26; Luka 23.13-25; Yooh. 18.39-19.16)*

⁶ Zhi'wanə nga kumənə nga *Pasəka patə, agi kapaanə nə Pilaatu əndə furəshinə rəjwə ətə ci ənjə a moo kaa ənjə a kapaa tə ci ka tii.

⁷ Ma ka saa'ita, tə'i purətə haŋkala nga əndə asəkə furəshina tii da hara ənja. Ma ləməkii Barabasə. Waatoo, kə shi təya madfee ka nə nga ənji ka panə asəkə vərənə, təya bəələgi ənja.

⁸ Wata dabaala a shi, təya kədii acii Pilaatu kaa ca dfa ka tii sətə sənəavə ci ka dfanə.

⁹ Pilaatu a ləgwa amatii, əŋki ci, “Ka uudənə nuunə kaa nya kyapaa koonə tə ŋwanwə nga Yahudiinə kwa?”

¹⁰ Patə kə shii Pilaatu oo'i, ma vii madiigərə limanyinə tə Yeesu ka ci, acii putə nga sərəha.

¹¹ Amma madiigərə limanyinə a tsəkutə ənji ka banə, wa ca kyapaa ka tii tə Barabasə.

12 Əŋki Pilaatu ka tii, “Aa mi dii cuuna moo nya da də əndənə cuuna 'wa ŋwanjwə ŋga Yahudiina?”

13 Təya jikəvə ka ci də ŋgeerənə, əŋki tii, “Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa.”

14 Əŋki Pilaatu, “Mi nə bwaya uushi dii ci kwa?” Wata təya tsakə ŋgəree ka uuratii də ŋgeerənə, əŋki tii, “Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa.”

15 Makə dii ci ŋga'ə ka Pilaatu nə uudagi səkə ŋga ənja, wata ca kapaa ka tii tə Barabasə, ca kavə ənji ka fəslənə tə Yeesu, ca vii tə ci əsə kaa ənjə a dzə ka gwa'avənə tə ci aashi ənfwa.

Ha'unə ŋga soojiinə də Yeesu

(Mat. 27.27-31; Yooh. 19.2-3)

16 Wata soojiinə a ŋgərə tə Yeesu, təya kərəgərə tə ci aasəkə yi ŋga ŋgwaməna, təya 'waanə tə hara soojiinə patə,

17 təya ŋgərə madizə gwada, təya əgəvə ka ci aashikii makə ŋga ŋwanjwa. Təya ŋgərə dəha, təya fuudə makə madiŋəna, təya ŋgavə ka ci aanəkii.

18 Təya gwanjə ka nəhəpaanə tə ci, əŋki tii, “Wa əpinaaku a gərə aakəŋwa, ŋwanjwə ŋga Yahudiinə!”

19 Təya dəgə tə ci anəkii də zala, təya tiifə giirənə aashikii, təya gərə'waanə akəŋwaciikii makə ka hanjətənə tə ci.

20 Makə uudəpaa tii ha'unə də ci, təya ŋgərəgi madizə gwadata, təya ŋgavə ka ci naakii kəjeerənə, təya kərə tə ci ka gwa'avənə tə ci aashi ənfwa.

Gwa'avənə tə Yeesu aashi ənfwa

(Mat. 27.32-44; Luka 23.26-43; Yooh. 19.17-27)

21 Ma təya palə a rəgwa, wata təya guŋugərə da əndə'i əndə dii ləməkii Simoonə, əndə Sirina, dii i Aləkəsəndərə da Rufusə, ca ənya də bilə. Guŋugərənatii, wata soojiinə a ŋgərəvə ka ci ənfwə ŋga gwa'avə tə Yeesu aashikii.

22 Təya kərə tə Yeesu ka hatə ci ənjə a 'wa Gwaləgoota, makə bana, “Kəŋwə na.”

23 Təya vii ka ci ma'i inabi gwazə da manjərəkiki kuzəka. Amma ca kaaree.

24 Wata təya gwa'avə tə ci aashi ənfwa. Təya təkəpaa kəjeerənaakii ahadatii də kwaanə, kaa təya tagi ətə ci əndə a upaa.

25 Ma saa'itə gwa'avə ənji tə Yeesu aashi ənfwa, tibisə əliŋə deerənə.

26 Təya naahəvə tə sətə dii bəli ənji tə ci, waatoo: ‘Ŋwanjwə ŋga Yahudiinə’, təya tsa'avə danəkii.

27 Təya gwa'avə əsə ənji maabə bəra'i aashi hara ənfuginə atanjala Yeesu, rəŋwə da ciizəmakii, rəŋwə da madzənəkii. [

28 Ma ətsa, ma sətə nyaahə ənji asəkə malaaba ləkələkatə oo'i, kə ləbətəgi ənji də ci da ma'waslyakə ənja, kə dii ka tantanyinə.]

29 Ma ənji piitinə dadavə əsə, təya ha'u də ci, təya dzə də udzə də nətii, təya ba, “Yawaa, hə ətsə bii ka uulaginə nə hə *yi ŋga Əntanjə, ha ənə ka ghənətənə agi baanə makkə,

30 jiməgərə aashi ənfutsa, ha luupaa naaku na.”

³¹ Ha'ə makə ətsə əsə ha'u madiigərə limanyinə da maliminə də ci ahadatii, əŋki tii, “Kə mbee ci ka luupaa hara ənja, amma kə təkuree ci ka luupaa naakii na.

³² Əntaa kə bii ci, ci nə Aləmasiihu, nwanjwə nga *Isərayiila? Wa ca jimagərə gadəvə ashī ənfutsa, kaama nee, ama vii ka ci goonja.” Ənjitə gwa'avə ənji atanjalakii maa, kə dzaanii tii tə ci əsə.

Əntənə nga Yeesu

(Mat. 27.45-56; Luka 23.44-49; Yooh. 19.28-30)

³³ Ma ətsə uusəra ahada na, kə dīi təkunə anə hanyinəkii patə dəgwamə, dəŋə ka tibisə makkə nga kədəwanə.

³⁴ Ma ətsə tibisə makkə, wata Yeesu a ngərəe ka uurakii, ca ka vurənə, əŋki ci, “Eelooyi, Eelooyi, lyama sabakətani?” makə bana, “'Ya'ə Əntanjfwaakya, 'ya'ə Əntanjfwaakya, ka mi bwasee hə ka nyi kwa?”

³⁵ Wata hara ənjitə kəŋə kəŋə davə ca fa tə ci, əŋki tii, “Waatsə ka 'wanə tə *Iliya.”

³⁶ Əndə'i əndə agitii a huyipaa, ca ngərə soosa, ca shimwatə agi mahwarəkinə, ca tsa'avə aama magərə kada. Wata ca vii aa dəgyə aama Yeesu kaa ca shibə, əŋki ci, “Gəraamə, kaama nee madfa ka shinə nə Iliya ka jimagərənə də ci ashī ənfutsa.”

³⁷ Amma də ngeerənə kii Yeesu vurənə, ca əntəgi.

³⁸ Tə'i gwada wahə ama hatə palee də laabanə asəkə yi nga Əntanjfə. Əntəginakii ha'ə, wata pyaahu! gwadatə a təkəgi bəra'i, kəshanə dagyə kura'ə aa dəgərə.

³⁹ Ma gawə nga soojiinə, kəŋə nə ci ka tsaamənə tə Yeesu. Makə nee ci ka əntənaakii, wata əŋki ci, “Tantanyinə, ma əndətsa, uuzənə nga Əntanjfə nə ci.”

⁴⁰ Tə'i hara makinə davə ca tsaama dzadə. Ahadatii nə i Mariyaama Magədalina, da Saloomi, ba'a Mariyaama məci i Yakubu uundzəkii tii da Yoosi.

⁴¹ Tii nja nə'u tə ci, təya tsakə tə ci saa'itə nji ci də Galili. Tə'i hara makinə laŋə ca tsaamə əsə, ətə shi atsakii aa Urusaliima.

Ngəfənə tə Yeesu

(Mat. 27.57-61; Luka 23.50-56; Yooh. 19.38-42)

⁴² Danə nga kədəwanə, makə dīi ci, ma pukətə hakii, *uusəra nga əpisəka,

⁴³ wata Yusufu əndə Aramatiya a shi. Ma ca, gawə nə ci ahada *mətərəkinə. Bislyə nə ci agi gəra saa'itə nə Əntanjfə a dfa nwanjuunaakii əsə. Makə shi ci, ca satə uudəfa, ca dzə aabii Pilaatu, ca kədii rəgwa kaa ca dzə ka ngiragərə wə nga Yeesu.

⁴⁴ Fanə nga Pilaatu ha'ə, kə dīi ka ci ka sə nga hurəshishinə nə fanə oo'i, kə uugi Yeesu əntəginə. Wata ca sləkəe ka ənjə a 'wa tə gawə nga soojiinə, kaa ca ləgwa amakii madfa ha'ə tanyi.

⁴⁵ Makə paaratəgi ci ha'ə ama gawə nga soojiinə oo'i, kə uugi ci əntəginə, wata ca vii rəgwa ka Yusufu.

⁴⁶ Yusufu a dzə ka ira marəma, ca dzə ka ngiragərə wə nga Yeesu, ca hadətə asəkə marəmətə, ca dzə ka baneenə ka ci asəkə gu'u ətə tələpaa ənji ashī pasla, ca dəlavə faara aama gu'ukii.

⁴⁷ Ma Mariyaama Magədalina tii da Mariyaama məci Yoosi, kə nee tii ka hatə banee ənji ka Yeesu asəkə gu'ukii.

16

Madətənə nga Yeesu agi maməətə ənja
(*Mat. 28.1-8; Luka 24.1-12; Yooh. 20.1-10*)

¹ Dzəginə nga *uusəra nga əpisəka, wata i Mariyaama Magədalina da Mariyaama məci Yakubu ba'ə Saloomi a dzə ka iracii maaratə ca zənə nunyikii, kaa təya dzə ka bəzəpaa də wə nga Yeesu.

² Ma ətsə pədeerənə tsəfakə uusəra alatə, təya madə, təya palə aama gu'uta. Təya mbu'u uusəra kə lə'ya.

³ Ma təya dzə a rəgwa, təya dzə də banə ahadatii, “Wu na dalagi kaamə faara ama gu'u kwa?”

⁴ Ma faarakii, maduunəkii dərəva. Ma təya tsaamə, wata ma təya nee, kə dzəgi faaratə ama gu'wa.

⁵ Dəmögərənətii aasəkə gu'ukii, wata təya lapaa əndə'i uundzə dagwa dasə da ciizəma da i mambwadafa kəjeerənə ashikii. Neenətii ka ci, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə.

⁶ Əŋki ci ka tii, “Ga ca dā koonə ka sə nga hurəshishinə. Kə shii nyi, tə Yeesu əndə Nazaratu cuuna alə ətə gwa'avə ənji aashi ənfwə. Ma ca, kə ma'i ci agi maməətə ənja. Paa ci ma'ə ganə. Wiitə hatə shi ənjə a banee ka ci davə.

⁷ Amma ma d'anuunə, dəmə ka banə ka lyawarənaakii da ka Piita oo'i, waatə ci na 'watəgi mbu'unə koonə aanə hanyinə nga Galili. Davə nuunə nee ka ci, makə sətə shi ca bii koonə.”

⁸ Fanatii ha'ə, wata təya gimagi də shirəna asəkə gu'ukii. Shishinətii a dzə də udzənə acii ngwalənə ka shaŋə. Pooshi tii bii taa ka wu.

Jigaginə nga Yeesu ka Mariyaama
(*Mat. 28.9-10; Yooh. 20.11-18*)

[
⁹ Ma daba'ə madənə nga Yeesu agi maməətə ənja, ətsə tsəfakə uusəra alatə, kə jigagi ci də nəkii ka Mariyaama Magədalina, waatoo miitə shi ka lyaakagi ginaajinyinə mədəfə ashitə.

¹⁰ Neenətə ka ci, wata kya dzə ka banə ka ənjitə nja nə'u tə ci. Ma saa'ikii, kə lapaa ki tə tii ka ngəerə ma, təya dzə də tuunə.

¹¹ Amma makə fii tii oo'i, kə nee ki ka ci da i əpinə amakii, paa tii luuvə shaŋə.

Jigaginə nga Yeesu ka lyawarənaakii bəra'i
(*Luka 24.13-35*)

¹² Ma daba'ə ətsə əsə, tə'i hara lyawarənaakii bəra'i, ca palə ka əndə'i uundzə vəranə. Wata ca jigagi ka tii, amma də əndə'i kəŋwaciinə pamə da ətə sənəavə tii ka neenə ka ci.

¹³ Wata təya ənə ka banə ka hara ənjatii, amma pooshi tii luuvə ka tii shaŋə.

Jigaginə nga Yeesu ka lyawarənaakii pu'u aməntəŋə
(*Mat. 28.16-20; Luka 24.36-49; Yooh. 20.19-23; Slənə 1.6-8*)

¹⁴ Ma daba'əkii, ca jigagi də nəkii ka lyawarənaakii pu'u aməntəŋə, tii agi zəma. Ca waza ka tii putə nga ghatə vii goŋgatii da ndalənə nga

moodəfətii. Acii pooshi tii luuvə wabənə nga ənjitə 'watəgi neenə ka ci saa'itə ma'i ci.

¹⁵ Wata ca ba ka tii, əŋki ci, “Dəmə aasəkə *duuniya taa dama patə, una waaza Njunyi Habara ka patənə nga ənji shiŋkinə.

¹⁶ Ma əndətə na vii gooŋga, ca luu yibə bapətisəma, ka upaanə nə ci luupaanə. Amma ma əndətə pooshi vii gooŋga, ka kəsənə nə gəŋwanə tə ci.

¹⁷ Ma ənjitə na vii gooŋga, ka upaanə nə tii baawəda nga də sə nga hurəshishinə. Waatoo, ka lyaakaginə nə tii ginaajinyinə də ləməki, ka wabənə nə tii də uuranyinə kama kama. *

¹⁸ Ka kəsənə nə tii rəhunə, ka saanənə nə tii ŋguma agi uushi, amma patə da ha'ə pooshi ka danə tə tii. Ka kavənə nə tii ciinətii aashi ənji bwanea, təya upaa mbədənə əsə.” †

Ndərənə nga Yeesu aadəgyə

(Luka 24.50-53; Slənə 1.9-11)

¹⁹ Ma daba'ə wabənə nga Yeesu Slandana ha'ə ka lyawarənaakii, wata ca ndərəgi aadəgyə, ca dzə ka ndzaanə dasə da ciizəma Əntəŋfə.

²⁰ Ma lyawarənaakii əsə, təya paalə taa dama patə ka waazanə. Slandanə a dzə də slənənə da tii, ca də sə nga hurəshishinə daciitii, ka baariinə ka ənji oo'i, tantanyinə nə waazanatii.]

16:15 16.15-16 Mat. 28.19. **16:16 16.16** Slənə 2.38. * **16:17 16.17** Slənə 8.7; 16.18; wabənə də uuranyinə kama kama: Slənə 2.4; 10.46; 19.6; 1 Koor. 14. † **16:18 16.18** rəhunə: Luka 10.19; Slənə 28.3-6; upaa mbədənə: Slənə 4.30; 5.16; 8.7; Yak. 5.14-15. **16:19 16.19** Mat. 22.44.

Nunyi Habara dacia Luka

¹ Wiinē wabənē cii kya naahē ka hē dīi Tawəfilasē maḍuunəkii. Ənji lanə dīi gazhi'waanē nga naahē uushi'iitē ḍaadīi ahadeenē.

² Kē nyaahē tii makē sətē fii inē a ma ənjitē nee dē ginətii təkəjwanē, ətə ndzaanē ka ənji waaza wabənē nga Əntanfə.

³ Ma nyi əsə, kē caamē nyi dē han̄kala agyanē sətē ḍaadīi daga ŋukē. Acii ha'ə kē nee nyi, maḍa naahətē nyi ka hē sətē ḍaadīi kada'ə kada'ə, ka ḍanē nga'ə.

⁴ Ma dīi nyi ha'a, kaa ha shii oo'i, ma sətē jigunyi ənji ka ha, goon̄ga tanyi.

Banə nga malaa'ika poonə tə Yoohana əndə ḍa bapətisəma

⁵ Ma agi zamanatē dīi *Hirudusē ŋwan̄juunē agyanē hanyinē nga Yahudiya, tē'i əndə'i *limanē dīi ləməkii Zakariya. Ma ca, agi kurəgə nga limanyinē nga Abiya nga ŋukē nē ci. Ilizabeetē nē ləmē nga minaakii. Ma kya, agi slikərənē nga *Haruna, maḍuunē limanē, shigi ki. *

⁶ Ma tii ḍa minaakii, ənji goon̄ga nē tii akəjwacii Əntanfə kyakya'ə. Agi nə'utənē nē tii sətē bii Slandanē patē dē rəgwakii.

⁷ Amma pooshi tii upaa uuzənē, acii ma minaakii Ilizabeetē, əntaa mitē poo nē ki. Tii kyakya'ə əsə, kē uugi tii sasarənē.

⁸ Ma ka əndə'i uusəra, makē zhi'wa saa'i nga slənē nga kurəgətē dīi Zakariya agikii, kē gi Zakariya ka ḍa slənē asəkē *yi nga Əntanfə makē sətē izee limanyinē ka ḍanē.

⁹ Ma sətē ci limanyinē a ḍa, ka kuratənē nē tii ahadatii taa wu nē dzənē ka ḍəzə urədyā a kumu ga Əntanfə. Ma saa'ikii, tē Zakariya kuryagi tii.

¹⁰ Ma ca ḍəzə urədyā a kumu, ma ənjitē agyē patənətii, tēya ḍa dē'wa.

¹¹ Ma ci ma'ə agi ḍəzə urədyā, wata kē jigagi malaa'ika nga Əntanfə ka ci. Ca kəjnaanē ḍa ciizəma hatē ci limanyinē a ḍəzə urədyā.

¹² Makē nee Zakariya ka ci, wata kē kəsəgi ŋgwalənē tē ci, mashiimē ci sē nga ḍanē.

¹³ Wata əjki malaa'ika ka ci, "Zakariya ga ha ŋgwalə, acii kē fii Əntanfə dē'waaku. Ma minaaku Ilizabeetē, ka poonē nē ki ka hē uundzə ŋgura, kadē nii kwa ḍəkē ka ci ləmē Yoohana.

¹⁴ Kadē ḍanē nē hē man̄ushinē ḍa moodasəka putaakii. Kadē na ndzaanē ka sē nga man̄ushinē ka ənji patē əsə.

¹⁵ Acii kadē nii kəya ndzaanē ka gawə əndə akəjwacii Əntanfə. Paa ci na sa ma'i inaba, taa əndə'i sē nga sanē ətə ca ka əndə agyanē, paa ci na sa. Kadē ndzaanē nē Malaabā Ma'yanē ḍa ci daga asəkē mēci əsə.

¹⁶ Kadē ənyatəginē nē ci dē ənji bəzəkii agi ənji *Isərayiila kaa tēya nə'u tē Əntanfə Slandana.

¹⁷ Kadē nii kəya upaa ŋgeerənē nga Ma'yaatē slənyi ashī anabi *Iliya. Kadē nii kəya takəjwanē ka Slandana, ca hadatəgi dē man̄jeevənē ḍa dəsənətii, ca ənyatəgi aa rəgwa dē ənjitē naanagi ka nə'unē tē Əntanfə, kaa tēya ndzaanē ḍa han̄kala, tēya nə'u tē Əntanfə. Kadē nii kəya tasəkātē tē ənji kaa tēya gərə shinē nga Slandana."

1:3 1.3 Slənē 1.1. * 1:5 1.5 Abiya: 1 Haba. 24.7-19. 1:9 1.9 Shig. 30.7-8. 1:13 1.13 1.60,63. 1:15 1.15 Baan. 6.3; M.Gəjw. 13.4-5; Luka 7.33. 1:17 1.17 Mal. 3.1,23-24; Mat. 17.10-13; Mar. 9.13; Yooh. 1.21.

¹⁸ Wata ɛŋki Zakariya ka malaa'ikata, “Dɛ mi saŋɛ shiinɛki oo'i, gooŋga nɛ sɛtsɛ bii hɛ ka nya? Aci ma nya, kɛ uugi nyi iirɛnɛ; minaaki ɛsa, kɛ palɛgi fɛzɛ ŋga pawatɛ.”

¹⁹ Ɖŋki malaa'ikatɛ ka ci, “Nyi nɛ Jibɛrila, akɛŋwacii Ɖntaŋfɛ nɛ nyi ka ɗa slɛna. Ci slɛkɛ ka nyi kaa nya wabɛ ka hɛ, nya ba ka hɛ ŋunyi habaratsa.

²⁰ Amma maluuvɛmɛ hɛ oo'i, gooŋga nɛ sɛnɛ bii nyi ka hɛ. Amma shiiwɛ oo'i, maɗa kɛ mbu'ya uusɛrakii, kadɛ na ɗa ha'ɛ. Aciikii ka ɗaginɛ nɛ hɛ ka masɛ gana; pa ha mbee ka wabɛnɛ maɗaamɛ sɛndɛ bii nyi ka hɛ kɛ ɗii.”

²¹ Ma saa'itɛ i malaa'ika da Zakariya a wabɛ ha'a, gɛranɛ nɛ ɛŋji tɛ ci agyɛ. Ka ha'ɛ kɛ ɗii ka tii ka sɛ ŋga hurɛshishinɛ nɛ tɛkurɛnɛ ŋga Zakariya a kumu ga Ɖntaŋfɛ.

²² Makɛ gimagi Zakariya, mambeemɛ ci ka wabɛnɛ da ɛŋji ma'ɛ. Davɛ shii tii oo'i, tɛ'i uushi ŋga hurɛshishinɛ nɛ ci a kumu ga Ɖntaŋfɛ. Dɛ ciinɛ wabi ci ka tii.

²³ Makɛ uugi saa'i ŋga slɛnɛ ŋga Zakariya asɛkɛ yi ŋga Ɖntaŋfɛ, ca palɛ saakii aasii.

²⁴ Ma ɗaba'ɛ ɛtsɛ ha'ɛ, wata kɛ ɗasɛkii minaakii Ilizabeetɛ. Kɛ ɗii ki lɛgidɛ tufɛ asii ka hakii, manjimɛ ta dzɛ ka ha, ɛŋki ki:

²⁵ “Wiinɛ sɛndɛ ɗii Ɖntaŋfɛ ka putaaki: kɛ nɛ ci ka tɛgunuunaaki; kɛ luupaa ci tɛ nyi, pooshi ma'ɛ ayinɛ agiki.”

Banɛ ŋga malaa'ika poonɛ tɛ Yeesu

²⁶ Makɛ ɗii Ilizabeetɛ lɛgidɛ kuwa dɛ ɗasɛka, wata Ɖntaŋfɛ a ɛnɛ ka slɛkɛnɛ ka malaa'ikatɛ ɗii lɛmɛkii Jibɛrila aasɛkɛ vɛranɛ ŋga Nazaratu, anɛ hanyinɛ ŋga Galili.

²⁷ Ma slɛkɛ Ɖntaŋfɛ ka ci, aabii ɛndɛ'i kadɛma ɛtɛ ɗii lɛmɛtɛ Mariyaama. Ma kya, maɗanɛ ŋga ɛndɛ'i ɛndɛ nɛ ki ɛtɛ ɗii lɛmɛkii Yusufu. Agi slikerɛnɛ ŋga ŋwanɔwɛ *Dawuda shigi ci.

²⁸ Shinɛ ŋga malaa'ika aabii Mariyaama, wata ɛŋki ci ka ki, “Dawɛ manushinɛ. Aci kɛ ɗii Ɖntaŋfɛ ka hɛ pwapoonɛ. Kɛdɛhɛ nɛ Slandanɛ da hɛ.”

²⁹ Makɛ fii Mariyaama wabɛnɛ ŋga malaa'ikatɛ ha'ɛ, wata kɛ kɛɗɛpaa tɛ ki. Kya gwanɛ ka buurɛnɛ oo'i, uushi mi saŋɛ bii wabɛɛtsa?

³⁰ Wata ɛŋki malaa'ikatɛ ka ki, “Mariyaama, ga ha ŋgwalɛ. Aci kɛ ɗii Ɖntaŋfɛ ka hɛ pwapoonɛ.

³¹ Fatɛ ŋga'ɛ: ka ɗasɛkanɛ nɛ hɛ, ka poonɛ nɛ hɛ uundzɛ ŋgura, ha ɗɛkɛ ka ci lɛmɛ Yeesu.

³² Ka ndzaanɛ nɛ ci ka gawɛ ɛndɛ dɛrɛva. Ka 'wanɛ nɛ ɛŋji tɛ ci *Uuzɛnɛ ŋga Ɖntaŋfɛ, ɛndɛ mɛghɛrɛvɛnɛ ka shaŋɛ. Ka viinɛ nɛ Ɖntaŋfɛ ka ci ŋwanɔunɛ makɛ sɛtɛ vii ci ka *Dawuda dzɛdzɛci.

³³ Aciikii ka ɗanɛ nɛ ci ŋwanɔunɛ agyanɛ ɛŋji Isɛrayiila ka ca'ɛ ndɛŋwɛ ndɛŋwɛ. Pooshi ŋwanɔunaaakii ka uudɛnɛ shaŋɛ.”

³⁴ Ɖŋki Mariyaama ka malaa'ika, “Iitɛ ɗanɛ sɛkii ha'ɛ, acii ma nya, ma'ɛ nyi kadɛma.”

³⁵ Ɖŋki malaa'ika ka ki, “Ka shinɛ nɛ Malaaba Ma'yanɛ aagyanɛku, ka zadɛtɛnɛ nɛ Ɖntaŋfɛ ɛndɛ baawɛɗa tɛ hɛ, ci ɛndɛ mɛghɛrɛvɛnɛ ka shaŋɛ. Aciikii ma uuzɛtɛ nii kwa pawa, malaabakii nɛ ci; ka 'wanɛ nɛ ɛŋji tɛ ci: Uuzɛnɛ ŋga Ɖntaŋfɛ.

³⁶ Ma Ilizabeetə duurə goonə, taa ngahi kə uugi ki iirənə, kə bii ənji masaawa nə ki əsə, amma kuwanə nga ləgidatə əna də dʌsəka. Ka poonə nə ki uundzə ngura.

³⁷ Acii pooshi sətə palee ka ngeerənə nga Əntanʃə.”

³⁸ Əŋki Mariyaama, “Ma nya, nga Əntanʃə nə nyi da nəki. Wa Əntanʃə a dʌ ka nyi makə səndə bii hə.” Wata malaa'ikatə a unee ka ki, ca palə saakii.

Dzənə nga Mariyaama aa ha Ilizabeetə

³⁹ Ma daba'əkii, kə ma'i Mariyaama, kya palə pii pii aasəkə əndə'i vərənə agi giŋunyinə, anə hanyinə nga Yahudiya.

⁴⁰ Mbu'unatə aa dəvə, kya dəməgərə aasii aa ha Zakariya, kya nəhəpaa tə Ilizabeetə.

⁴¹ Makə fii Ilizabeetə nəhəpaanə nga Mariyaama tə ki, wata gugudənə nə uuzənə asəkətə. Dəməgərənə nə Malaaba Ma'yanə aasəkə ədzəmətə.

⁴² Wata kya ngərəe ka uuratə, əŋki ki, “Kə dʌi Əntanʃə ka hə barəkaanə palee ka harii makinə patə. Tə'i barəkaanə ashii uuzətsə nii kwa poo əsə.”

⁴³ Kya tsakə, əŋki ki, “Wu saŋə nə nyi bahə məci Slandanəki a shi aabiikya?”

⁴⁴ Acii kə nee hə, makə fii nyi nəhəpaanaaku tə nyi, wata gugudənə nə uuzənə asəkəki, gugudənə nga moodʌsəka.

⁴⁵ Ma ha, tə'i barəkaanə ashiku, acii ma sətə bii Slandanaamə ka hə ka dʌnə, kə luuvə hə.”

Wanyanə nga Mariyaama

⁴⁶ Wata əŋki Mariyaama:

“Wanyinə ca dəla də Slandana,

⁴⁷ Kə dʌi nyi maŋushinə də Əntanʃə Maluwaaki.

⁴⁸ Acii kə tsaaməgi ci aagiki, nyi talaka, mavaakii.

Weewee daga ənshinə ka banə nə ənji patə ka jiji ka jiji oo'i, əndə barəkaanə nə nyi.

⁴⁹ Acii kə dʌi Əntanʃə ka nyi maduunə uushi, ci Əndə baawəfa, Malaaba Ənda.

⁵⁰ Agi dʌnə nə ci nga'əənə ka jiji ka jiji ka ənjitə ca ngwalə tə ci.

⁵¹ Kə dʌi ci maŋgwaarə sləna,

kə taakee ci ka ənjitə ca dʌunətə natii nə rəŋwə rəŋwə.

⁵² Kə jimagerə ci də meeminə anə dəgələ nga ŋwanuunatii, ca vigi madzəgamə ha nga ndzaanə ka talakiinə.

⁵³ Ənji madəfəna, kə əburətəgi ci də tii də ŋunyi uushi'inə. Ma ənji gəna, kə laakəənə ci tə tii də madəfənə.

⁵⁴⁻⁵⁵ Kə shi ci ka tsakənə tə ənji Isərayiila, ənji slənaakii, acii mazaanəmə ka ci nə sətə shi ca bii ka dzədzəshi'inaamə oo'i, ka dʌnə nə ci nga'əənə ka Ibərahiima da i ka jijinaakii ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.”

⁵⁶ Kə dʌi Mariyaama bahə ləgidə makkə ga Ilizabeetə. Ma daba'əkii, kya madə, kya palə satə aasii.

Poonə tə Yoohana, əndə dʌ bapətisəma

⁵⁷ Makə mbu'i saa'i nga poonə nga Ilizabeetə, wata kya poo uundzə ngura.

1:37 1.37 'Wat. 18.14; Mat. 19.26; Mar. 10.27; Luka 18.27. **1:46 1.46-55** 1 Sam. 2.1-10. **1:50** 1.50 Jab. 103.13,17. **1:51 1.51** Dzək. 5.15; 26.8. **1:52 1.52** Jab. 75.8; Mat. 23.12; Yak. 4.6,10. **1:53 1.53** Jab. 107.9; 34.11. **1:54-55 1.54-55** Mika 7.20; Jab. 98.3; 'Wat. 17.7; 22.17.

⁵⁸ Fanə nga guvayinyinə da duurenyinatə oo'i, kə dii Əntanfə ka ki nga'əənaakii, wata təya da moodfasəkə ka hakii da ki.

⁵⁹ Makə dii uuzənə luuma rənjwə, ənjə a shi ka *ryaminiyagi tə ci. Kə mwayi tii dəkə ka ci ləmə Zakariya, makə nga dii.

⁶⁰ Əŋki məci, "Aa'a, wa ənjə a dəkə ka ci ləmə: Yoohana."

⁶¹ Əŋki hara ənji ka ki, "Amma pooshi əndə agi duurenyinə goonə ətə dii ləməkii ha'ə."

⁶² Makə nee ənji ha'ə, wata ənjə a ləgwa ka dii də ciinə kaa təya shii taa iitə cii kəya moo dəkə ləmə ka uuzənaakii.

⁶³ Wata Zakariya a ləgwa sə nga naahənə anəkii, ca naahətə, "Yoohana nə ləməkii." Neenə nga ənji ha'ə, kə kəŋee ka tii patə ka shaŋə.

⁶⁴ Ma Zakariya a uudəpaa naahəginə ha'ə, wata ca ənəgərə ka wabənə makə nga ŋukə. Ca ndzanə dələnə də Əntanfə.

⁶⁵ Amma, ma ətsə ha'ə, kə ŋgwalee ka guvayiinaakii patə. Ka ha'ə kə dəlagi haalakii asəkə patənə nga vərənyitə agi giŋunyinə agyanə hanyinə nga Yahudiya.

⁶⁶ Ma ənjitə fii sətə daadii patə, wata təya ndzanə buurənə agyanəkii. Əŋki tii, "Ya uuzətsa, iitə nii kəya ndzaana?" Ma bii tii ha'ə, acii kə nee tii, ma uuzətsə kamə, weewee kə ndzaa Əntanfə Slandanə da ci.

Dələnə nga Zakariya də slənə nga Əntanfə

⁶⁷ Ma Zakariya dii Yoohana, kə dəməgərə Malaaba Ma'yanə aasəkə moodəfəkii. Wata ca da anabaakwaanə, əŋki ci:

⁶⁸ "Wa ənjə a dūunətə tə Slandana, Əntanfə nga ənji Isərayiila, acii kə shi ci ka tsakənə tə ənjaakii,

kə luupaa ci tə tii.

⁶⁹ Kə kəŋee ci kaamə ka Maluu əndə baawəda agi slikərənə nga Dawuda, lawaraakii.

⁷⁰ Ci nə sətə shi Əntanfə a bii da ma malaaba anabiinaakii daga ŋukə, oo'i:

⁷¹ Ka luupaanə nə ci taamə acii ənji mbiinə gaamə i acii ənjitə ca usha taamə patə.

⁷² Ha'ə dii Əntanfə nga'əənaakii ka dzədzəshi'inaamə, kə buurətə ci malaaba aləkawalətə anyi ci da tii,

⁷³ waatoo jidətə ji'i ci ka Ibərahiima dzədzəshi'inaamə oo'i,

⁷⁴ Kadə nii kəya luupaa taamə acii ənji mbiinə gaamə, kaama mbee ka slənənə ka ci yadə ŋgwələnə,

⁷⁵ ama ndzaanə malaabakii, ənji goonga akəŋwaciikii, ha'ə muudinə nga baanə gaamə patə.

⁷⁶ Ma hə əsə, uuzənaakya, kadə nə ənjə a 'wa tə hə anabi nga Əntanfə Əndə məghərəvənə ka shaŋə. Acii kadə nii kwa takəŋwanə ka Slandanə kaa ha hadatəgi ka ci də rəgwa.

⁷⁷ Waatoo ka baariinə nə hə ka ənjaakii oo'i, agi luupaanə nə Əntanfə tə tii də tifyagi ka tii 'waslyakəənatii.

⁷⁸ Ma Əntanfə gaamə, laŋə nə ci ka nəhə təgunuunə gaamə dərəva, agi da kaamə nga'əənə nə ci.

Ka kavənə nə ci kaa bərəətə na luupaa taamə a lə'ya.

1:59 1.59 'Wat. 17.12-13. **1:60 1.60-63** 1.13. **1:68 1.68** Jab. 41.14; 72.18; 111.9; Luka 4.18-21; 7.16; 19.44. **1:69 1.69** Jab. 132.17; Mat. 20.30-31. **1:70 1.70** Rooma 1.2; Isaa. 9.1-6; Mika 5.1-3. **1:71 1.71** Jab. 106.10. **1:72 1.72** Jab. 106.45; 105.8-9; Leew. 26.42. **1:73 1.73** 'Wat. 22.16-18. **1:74 1.74-75** Tit. 2.12,14. **1:76 1.76** Mal. 3.1; Mat. 11.10; Mar. 1.2; Luka 7.27. **1:77 1.77** Irim. 31.34. **1:78 1.78** Shig. 34.6; Isaa. 60.1-2; Mal. 3.20.

⁷⁹ Ma b̄er̄ætsa, kaa ca b̄er̄e ka ənjit̄e agi nḡera'w̄e ca nḡwal̄e acii wa; ka k̄er̄e taam̄e ka r̄egwa jam̄en̄e.”

⁸⁰ Ma Yoohana, ḡer̄en̄e n̄e ci, dz̄en̄e n̄e han̄kalaakii d̄e tsak̄en̄e. Ca ndzaan̄e ahada bilin̄e, ha'ə mbu'i uus̄era nga jigaginaakii ka ənji *Is̄er̄ayiila.

2

Poon̄e t̄e Yeesu (Mat. 1.18-25)

¹ Ma agi zamanat̄e pwayi ənji t̄e Yoohana, t̄e'i mad̄uun̄e n̄wan̄w̄e nga ha d̄e Rooma ət̄e d̄ii l̄em̄ekii Agus̄etus̄e. K̄e bii ci oo'i, a naah̄et̄e ənji l̄em̄e nga ənji pat̄e agyan̄e hanyinaakii.

² Ci n̄e t̄ek̄ən̄wat̄e naah̄en̄e, ət̄e d̄ii agi n̄wan̄juun̄e nga Kiriniyus̄e, nḡwam̄ena nga hanyin̄e nga Siriya.

³ Aciikii pat̄en̄e nga ənja, k̄e ma'i tii, k̄e pyal̄e tii aa v̄era aa hatii, kaa ənj̄e a dz̄e ka naah̄ev̄e l̄em̄ət̄ii.

⁴ Wata Yusufu a mad̄e d̄e Nazaratu an̄e hanyin̄e nga Galili, ca pal̄e aa Bayitilaama an̄e hanyin̄e nga Yahudiya, hat̄e pwayi ənji t̄e n̄wan̄w̄e *Dawuda. Acii, ma ca, agi slik̄er̄en̄e nga Dawuda shigi ci.

⁵ K̄e gi tii ka naah̄e l̄em̄ət̄ii da minaakii Mariyaama. Ma saa'ikii, ki d̄e d̄as̄eka.

⁶⁻⁷ Ma tii ma'ə d̄e Bayitilaama, wata k̄e mbu'ya uus̄era nga poon̄e nga Mariyaama. Ma'upaam̄e tii ha nga ndzaan̄e a kuv̄e mu'umin̄e. Aciikii k̄e gi tii aas̄ek̄e kuv̄et̄e n̄ji dabanyin̄e a ndzaan̄e dav̄e. Wata Mariyaama a poo uundz̄e nḡura, t̄ek̄ən̄wat̄e pawat̄e. Kya l̄ekut̄et̄e t̄e ci d̄e kad̄əmbula, kya banee ka ci as̄ek̄e s̄et̄e ci dabanyin̄e a z̄em̄e as̄ek̄ekii.

Jigagin̄e nga malaa'ika ka maḡəriin̄e

⁸ Ma dav̄e agyan̄e hanyin̄ekii, t̄e'i maḡəriin̄e d̄e bil̄e ca n̄eh̄e dabanyinatii dav̄ed̄e.

⁹ Wata ma t̄eya nee, wiits̄e malaa'ika nga Əntan̄f̄e Slandan̄e k̄e jigagi ka tii, d̄uunuun̄e nga Əntan̄f̄e a l̄ekut̄et̄e t̄e tii. B̄er̄en̄e n̄e ha agyan̄ət̄ii mak̄e doos̄er̄e. Wata dzabala a dzagi t̄e tii.

¹⁰ Əŋki malaa'ika ka tii, “Goona nḡwal̄e. Acii ma shinaaki, ka ba koon̄e n̄unyi habara ət̄e na d̄a man̄ushin̄e ka pat̄en̄e nga ənja.

¹¹ Waatoo, ma ənshin̄e dav̄ed̄e, k̄e pwayi ənji koon̄e Maluwa, as̄ek̄e v̄eran̄e nga Dawuda; ci n̄e *Al̄emasiihu Slandana.

¹² Wiin̄e s̄et̄e na b̄aarii koon̄e t̄e ci: ka lan̄e nuun̄e id̄en̄e uuz̄en̄e mal̄ekut̄ekii d̄e kad̄əmbula, p̄er̄əb̄e as̄ek̄e s̄et̄e ci dabanyin̄e a z̄em̄e as̄ek̄ekii.”

¹³ Pii wata wiits̄e dabaala nga malaa'ikanyin̄e, t̄eya l̄əb̄əḡer̄e da malaa'ikata, t̄eya d̄əla d̄e Əntan̄f̄e, əŋki tii:

¹⁴ “N̄ga Əntan̄f̄e n̄e d̄uunuun̄e dagȳe; ka ənjit̄e uu'i ci agi duuniya d̄e jam̄en̄e.”

Dz̄en̄e nga maḡəriin̄e aa Bayitilaama

¹⁵ Wata malaa'ikanyit̄e a unee ka maḡəriit̄e, t̄eya ən̄e satii aad̄əgȳe, wata əŋki maḡəriin̄e ahadatii, “Ma d̄anaama, dzaam̄e aa Bayitilaama əndz̄ə'i əndz̄ə'i kaama dz̄e ka neen̄e d̄e ginaam̄e ka s̄ənd̄e sl̄ekee Əntan̄f̄e ka malaa'ikaakii ka ban̄e kaam̄e.”

1:79 1.79 Isaa. 9.1,5; 42.6-7; Mat. 4.16. **2:4 2.4-7** Mat. 2.1; Yooh. 7.42. **2:11 2.11** Mat. 20.30-32; Yooh. 4.42; Sl̄en̄e 5.31; 13.23; 2 Piita 1.11. **2:14 2.14** Isaa. 57.19; Mat. 10.13,34; Mar. 9.50; Luka 1.79; 10.5-6; 12.51; 19.38,42; 24.36; Yooh. 4.27; Sl̄en̄e 10.36; Af. 2.14,17.

¹⁶ Wata tɔya madə, tɔya palə aa Bayitilaama pii pii. Mbu'unatii, tɔya lapaa tɔ i Mariyaama da Yusufu; wiinə idənə uuzənə əsə pərəbə asəkə sətə ci dabanyinə a zəmə asəkəkii.

¹⁷ Makə nee tii ka idənə uuzənə, tɔya ndzanə baaba sətə bii malaa'ikatə ka tii agyanə uuzətə.

¹⁸ Kə dɪi ka ənji patə ka sə nga hurəshishinə nə sətə ndzaa magəriitə ka baabanə.

¹⁹ Amma, ma Mariyaama, kə kəsəpaa ki wabəətsə patə agi hanjalatə, kya kaala hiimatə agyanəkii.

²⁰ Ma daba'əkii, magəriitə a ənə satii. Tɔya dzə də dɪunətənə tɔ Əntanfə, tɔya dɔla də ci. Acii ma sətə fii tii da sətə nee tii də ginətii pata, weewee makə sətə bii malaa'ikatə ka tii lapaa tii.

²¹ Makə dɪi luuma rənwə, kə mbu'ya uusəra nga *ryaminiyagi uuzənə. Wata ənjə a ryaminiyagi tɔ ci, ənjə a dəkə ka ci ləmə Yeesu, makə sətə shi malaa'ikatə a bii ka məci, ki ma'ə madasəkamə.

*Kərənə tɔ Yeesu aasəkə *yi nga Əntanfə*

²² Yoo, kə mbu'i uusəra nga dɪa sətə bii bariya nga Muusa kaa nɪgiginə a dɪa kaa tɔya ənə ka ndzaanə malaabakii. Wata tɔya ngərə uuzənə, tɔya kərə tɔ ci aasəkə vərənə nga Urusaliima ka kapaanə tɔ ci akənwacii Əntanfə Slandanə kaa ca ndzaanə ka naakii.

²³ Acii tɔ'i manaahəkii asəkə bariya nga Slandanə, oo'i, "Taa nɪgutə təkənwatə pawa, mada uundzə nɪgura, wa ənjə a kapaa akənwacii Əntanfə kaa ca ndzaanə ka naakii."

²⁴ Ma gi tii əsa, i ka vii sə nga dɪa də sataka, makə sətə bii bariya nga Əntanfə, waatoo kurəkutiinə bəra'i taa uuji bilyamasariinə bəra'i.

²⁵ Tɔ'i əndə'i əndə də Urusaliima dɪi ləməkii Simiyoonə. Əndə goonɪa nə ci. Agi nɪgwələnə nə ci tɔ Əntanfə. Ma ca, agi gərə shinə nga əndə luupaanə tɔ ənji *Isərayiila nə ci bislya. Kə ndzaa Malaaba Ma'yanə da ci əsə.

²⁶ Kə bii Malaaba Ma'yanə ka ci, "Paa ha əntə madəamə hə kə nee ka Aləmasiihu, waatoo *Matadəkii nga Əntanfə."

²⁷ Ma ka əndə'i uusəra, kə kirə Malaaba Ma'yanə tɔ Simiyoonə aasəkə yi nga Əntanfə. Makə kira i dɪi Yeesu da məci tɔ uuzənə aa dɔvə əsə ka dɪada ka ci uushi'itə baabii Əntanfə asəkə ləkələkətə,

²⁸ wata Simiyoonə a nee ka ci, ca nɪgərətə tɔ ci də bəra'itə cii. Ca kuyirii tɔ Əntanfə, ənki ci:

²⁹ "'Ya'ə Slandana, ma ənə dɪi əna, ma sətə shi ha bii, kə dɪatə hə tanyi. Aciikii agi jamənə nə nyi. Ka mbeenə nə hə ka kapaa ka nyi rəgwa, kaa nya dzə aa vəra.

³⁰ Acii kə nee nyi də ginəki saaki ka əndənə sləkee hə kaa ca shi ka luupaa ənja.

³¹ Taa wu patə əsa, ka shiinə nə ci oo'i, agi luupaanə nə hə ənja.

³² Ci nə maḃərə hatə na baarii tɔ hə ka patənə nga ənji agi duuniya; ci əsə na dɪunətə tɔ ənjaaku Isərayiila."

³³ Fanə nga i dɪi da məci tɔ sətə ndzaa Simiyoonə ka baabanə agyanə uuzənətii, kə dɪi ka tii ka sə nga hurəshishinə dərəva.

³⁴ Wata Simiyoonə a kəgya ka tii barəkaanə acii Əntanfə. Ma daba'əkii, ənki ci ka Mariyaama məci Yeesu, "Kə nee hə ka uuzənə, Əntanfə ta'i tɔ ci. Bəzəkii nə ənji Isərayiila a puu'u putaakii, bəzəkii nə ənjə a mbəḃə

əsə. Ka ndzaanə nə ci ka əndətə na baarii oo'i, ma Əntanƒə, agi ɗa slənə nə ci. Amma ka kaareenə nə ənji ka ci.

³⁵ Də ha'ə makə ətsa, ka kuzhi'yaginə nə ci manƒədə uushə a ədzəmə bəzə ənja. Ma hə naaku, Mariyaama, kadə zəmənə nə ədzəməku tə hə, makə də nƒila jibə ənji tə hə.”

**Anabi Hanatu*

³⁶ Tə'i əndə'i minə dii ləmətə Hanatu. Anabi nə ki. Uuzənə nƒa Fanuyilə agi slikərənə nƒa Asarə nə ki. Ma kya, iirə minə nə ki, kə fəzhi ki tighəsə pu'unə aji ənfwadə. Fəzə mədəfə tanə ɗapaa tii da nƒurii, ca əntəgi.

³⁷ Ma kya, kə iirə ki agi mooryafinə. Mabwaseemə ki ka ndzaanə asəkə yi nƒa Əntanƒə. Agi gərə'unə nə ki ka Əntanƒə taa guci patə. Waatoo, kya ɗa də'wa, kya ɗa suumaya əsə.

³⁸ Ma saa'itə kira ənji tə Yeesu, kə dzəənə ki ɗanə, wata ki maa, kya ndzanə kuyiriinə tə Əntanƒə. Kya wabə haala nƒa uuzəətə ka patənə nƒa ənjitə ca gəra luupaanə nƒa Əntanƒə tə Urusaliima.

Ənənə aa Nazaratu

³⁹ Makə uudəpaa i Yusufu da Mariyaama ɗaadagi sətə bii bariya nƒa Slandanə patə, təya ənə satii aa hatii aa vəra, waatoo aa Nazaratu anə hanyinə nƒa Galili.

⁴⁰ Gərənə nə uuzənə, ca dzə də upaa nƒgeerənə da hiima. Kə ɗaanə Əntanƒə ka ci barəkaanə əsə.

*Dzənə nƒa Yeesu aasəkə *yi nƒa Əntanƒə, ci fəzə pu'u aji bəra'i*

⁴¹ Taa nƒgutə fəzə patə, mada zhi'wa kumənə nƒa *Pasəka, agi dzənə nə i dii Yeesu da məci aa Urusaliima.

⁴² Makə dii Yeesu fəzə pu'u aji bəra'i, təya 'waanə tə ci aa Urusaliima ka kumənəkii makə sətə izee ənji ka ɗanə.

⁴³ Uudənə nƒa kumənəkii, təya madə ka palənə satii aasii. Asee, ma Yeesu, kə ənəgi ci saakii də Urusaliima. Amma, mashiimə i dii da məci.

⁴⁴ Ma nə tii ka nəhənə, ahada hara ənjitə gi tii nə ci. Təya kagi uusəra pa'ə ka wiinə. Makə dii ci, maneemə tii ka ci, təya gwanə ka aalənə tə ci ahada duura da i ahada ənjitə shii tə tii.

⁴⁵ Makə maneemə tii ka ci, təya ənəgərə cəkwə aa Urusaliima də aalənə tə ci.

⁴⁶ Təya lapaa tə ci ka makkənə nƒa uusəra asəkə yi nƒa Əntanƒə, ci dasə abii maliminə nƒa *Yahudiinə. Ca fa sətə nji təya baaba, ca laagwa ka tii uushi'inə.

⁴⁷ Ənjitə nja fa wabənaakii patə, kə dii ka tii ka sə nƒa hurəshishinə, acii də hanƒala nji Yeesu a jii kə ka maliminə.

⁴⁸ Makə nee i dii da məci ka ci abii maliminə ha'ə, kə dii ka tii ka sə nƒa hurəshishinə nƒaanga'ə. Wata ənki məci ka ci, “Uuzənaakya, ka mi dii hə diinə ha'ə kwa? Kə nee hə, kə sakəlagi hanƒala geenə da duu dii ka ha nƒa aalənə tə hə.”

⁴⁹ Wata Yeesu a jikəvə ka tii, ənki ci, “Ka mi njuuna aalə tə nya? Mashiimuunə oo'i, kə dəbee nya ndzaanə ga Daadə asii kwa?”

⁵⁰ Amma, mashiimə tii ginə nƒa sətə bii ci ka tii.

⁵¹ Wata ca madə, ca palə atsatii aa Nazaratu. Agi baneenə nə ci ka nəkii akənwaciitii uusəra patə. Ma məci, kə kəsəpaa ki uushi'iitsə ɗaadii patə agi hanƒalatə.

⁵² Gərənə nə Yeesu, tsakənə nə hiimaakii. Kə kadeesəkə ci ka Əntanƒə da i ka ənji əsə.

3

Waazanə nga Yoohana əndə ƒa bapətisəma
(*Mat. 3.1-12; Mar. 1.1-8; Yooh. 1.19-28*)

¹ Ma agi pu'u aji tufənə nga fəzə nga nwanjuunə nga Tibeeriyasə, maduunə nwanjwə nga ha də Rooma, Puntiyu *Pilaatu nə nƒwaməna agyanə hanyinə nga Yahudiya; *Hirudusə nə nwanjwə anə hanyinə nga Galili. Ma anə hanyinə nga Ituriya da anə hanyinə nga Tarakunitisə, Filibusə ndzəkəɲuci Hirudusə nə nwanjwa. Ma anə hanyinə nga Abilyanə əsə, Lisaniyasə nə nwanjwa.

² *Anasə da Kayafasə nə gayinə nga limanyinə ka saa'ikii.

Agi saa'ikii əsə bagərə Əntanƒə wabənaakii ka Yoohana, uuzənə nga Zakariya, ci agi bilinə.

³ Aciikii kə wiigi'i ci agyanə hanyiitə ama gəərə Urədunə patə, ca dzə də waazanə ka ənja, əŋki ci, "Uneemə ka ƒa 'waslyakəənə, una baanə ka Əntanƒə, ənjə a yibə koonə bapətisəma, kaa Əntanƒə a tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə."

⁴ Waatoo kə ƒii makə sətə nyaahə anabi Isaaya asəkə malaaba ləkaləkatə, ətə bii ci:

"Wiitə əndə ca kaala agi bilinə, əŋki ci:

Hadatəgimə də rəgwa ka Slandana,
kəɲeemə ka ci ka rəgwa.

⁵ Nğəədətəmə magudəɲə ha;
ga giɲwə da təpura a ndzaanə.

Kəɲeemə ka madaada rəgwanyinə,
nğəərəgimə faariinə davə.

⁶ Ka neenə nə ənji patə makə sətə luupaa Əntanƒə ənja."

⁷ Makə nee Yoohana ka ənjitə shiishi aabiikii kaa ca ƒaadfa ka tii bapətisəma, wata əŋki ci ka tii, "Unə rəhunyanə, goona səkəpaanə ka banə oo'i, ka mbərədənə nuunə acii mabətəsəkə nga Əntanƒə ətə na shi.

⁸ Amma ma ƒanuuna, slənəmə sətə ca baarii oo'i, kə baa unə ka Əntanƒə. Goona səkəpaanə ka banə əsə oo'i, ka mbərədənə nuunə, acii ƒii Ibərahiima ka dzədzəshi'inuunə. Wanyinə ka banə koonə: ma Əntanƒə, ka mbeenə nə ci ka zhi'weenə ka faariinyiina, təya ndzaa ka jijinyinə nga Ibərahiima!

⁹ Ma əsə, tə'i raha acii, ka cisləginə də ənfuginə ka slərəginətii. Taa nğutə ənfwə nəndə pooshi ka poonə nğə'a, ka cisləginə nə ənja, ənjə a kagərə aagi gunə."

¹⁰ Wata dabaala a ndzanə laagwanə a ma Yoohana, əŋki tii, "Mi ƒaniinə əna?"

¹¹ Əŋki ci ka tii, "Ma əndətə ƒii kəjeerənaakii bəra'i, wa ca nğərə əndə'i, ca vii ka əndətə pooshi naakii. Ma əndətə da zəmə əsa, wa ca ndii ka əndətə ka madəfənə."

¹² *Ənji luu tsəka a shi aabiikii əsə, kaa ca ƒaadfa ka tii bapətisəma. Təya ləgwa ka ci, əŋki tii, "Ya inə əna, mi ƒaniinə daa Maləma?"

¹³ Əŋki Yoohana ka tii, "Goonə laagwa tsəka acii ənji palee ka sətə bii bariya."

¹⁴ Soojiinē a shi. Təya ləgwa a makii əsə, “Ya inə neena, maci ka dəbənə, mi daniina?” Əŋki ci ka tii, “Ma danuuna, goona guutsətə uushi'inə acii ənji də ngeerənə taa də jaarakənə ashitii. Amma luumə shikwa n̄ga slənə goonə tanə.”

¹⁵ Fanə n̄ga ənji ha'ə, wata təya ndzanə kaala hiima agyanə Yoohana oo'i, ci nə *Aləmasiihu.

¹⁶ Wata əŋki Yoohana ka tii patə, “Ma nya, də ma'inə cii kya dā koonə bapətisəma. Amma tə'i əndətə palee ka nyi də dūunuunə na shi. Mambu'umə nyi bahə pərəgi zə'u n̄ga bibinaakii. Ma ca, kadə nii kəya dā koonə bapətisəma də Malaaba Ma'yanə da gunə.

¹⁷ Tə'i dəvə bə'unaakii n̄ga bə'ugi də səkəŋwa. Ka fədənə nə ci səkəŋwaakii, ca əjigərə aa əjimə. Amma, ma lyaafa, ka dzatəginə nə ci, ca pukəgərə aagi gunə ətə pooshi ka əntənə.”

¹⁸ Dagi baaba bəəzə wabənə kama kama ha'ə waazii Yoohana Njuni Habara ka ənja.

¹⁹ Ma n̄wanjwə *Hirudusə, kə n̄gərəma ci tə Hiroodiya minə n̄ga ndzəkəŋuci ka ci saakii. Makə wazhi Yoohana ka ci acii dānə ha'ə da hara bwaya uushi'iitə daadii ci,

²⁰ wata ca tsakə dā bwaya bwayaanə, ca kagərə tə Yoohana aa furəshina.

Da bapətisəma ka Yeesu

(Mat. 3.13-17; Mar. 1.9-11)

²¹ Makə upaa patənə n̄ga ənjitə bapətisəma, kə upaa Yeesu da i ci əsə. Ma ci ka ha n̄ga dā də'wa, wata wunəginə nə səkəntəŋfə.

²² Malaaba Ma'yanə a jima aanəkii; ənjə a nee ka ci makə kurəkuta. Wata uura n̄ga əndə a wabya dadagyə, əŋki ci, “Hə nə Uuzənaaki. Kə uu'i nyi tə hə. Hə ca uudagi səkəki.” *

Dzədzəshi'inə n̄ga Yeesu

(Mat. 1.1-17)

²³ Ma Yeesu, kə 'watəgi ci də slənaakii ci fəzə bahə makkə pu'unə. Patənə n̄ga ənja, ma n̄ji təya nəhə, uuzənə n̄ga Yusufu nə ci. Yoo, ma Yusufu, uuzənə n̄ga Heeli;

²⁴ ma Heeli, uuzənə n̄ga Matatə; ma Matatə, uuzənə n̄ga Leewi; ma Leewi, uuzənə n̄ga Meeləki; ma Meeləki, uuzənə n̄ga Yanayə; ma Yanayə, uuzənə n̄ga Yusufu;

²⁵ ma Yusufu, uuzənə n̄ga Matatiya; ma Matatiya, uuzənə n̄ga Amwasə; ma Amwasə, uuzənə n̄ga Nahumə; ma Nahumə, uuzənə n̄ga Heesli; ma Heesli, uuzənə n̄ga Nagayə;

²⁶ ma Nagayə, uuzənə n̄ga Maata; ma Maata, uuzənə n̄ga Matatiya; ma Matatiya, uuzənə n̄ga Səmeenə; ma Səmeenə, uuzənə n̄ga Yoosəkə; ma Yoosəkə, uuzənə n̄ga Yooda;

²⁷ ma Yooda, uuzənə n̄ga Yoowanan; ma Yoowanan, uuzənə n̄ga Reesa; ma Reesa, uuzənə n̄ga Jərubaabila; ma Jərubaabila, uuzənə n̄ga Salaatiyalə; ma Salaatiyalə, uuzənə n̄ga Neeri; †

²⁸ ma Neeri, uuzənə n̄ga Meeləki; ma Meeləki, uuzənə n̄ga Adi; ma Adi, uuzənə n̄ga Koosamə; ma Koosamə, uuzənə n̄ga Iləmadamə; ma Iləmadamə, uuzənə n̄ga Eeri;

3:16 3.16 Slənə 1.5; 11.16; 13.25; 19.2-4; Luka 4.18. **3:19 3.19-20** Mat. 14.3-4; Mar. 6.17-18.

3:21 3.21 5.16. * **3:22 3.22** 4.18; Uuzənaaki: Jab. 2.7; Isaa. 42.1; Luka 9.35; 20.13. † **3:27 3.27** Salaatiyalə: 1 Haba. 3.17; Ees. 3.2.

²⁹ ma Eeri, uuzənə nga Yeesu; ma Yeesu, uuzənə nga Iliyazara; ma Iliyazara, uuzənə nga Yoorimə; ma Yoorimə, uuzənə nga Matata; ma Matata, uuzənə nga Leewi;

³⁰ ma Leewi, uuzənə nga Simoonə; ma Simoonə, uuzənə nga Yahuda; ma Yahuda, uuzənə nga Yusufu; ma Yusufu, uuzənə nga Yoonamə; ma Yoonamə, uuzənə nga Iliyakimə;

³¹ ma Iliyakimə, uuzənə nga Məliya; ma Məliya, uuzənə nga Meena; ma Meena, uuzənə nga Matata; ma Matata, uuzənə nga Natanə; ma Natanə, uuzənə nga *Dawuda; ‡

³² ma Dawuda, uuzənə nga Jasii; ma Jasii, uuzənə nga Oobyadə; ma Oobyadə, uuzənə nga Boowazə; ma Boowazə, uuzənə nga Saləmoonə; ma Saləmoonə, uuzənə nga Naasunu;

³³ ma Naasunu, uuzənə nga Aminadaba; ma Aminadaba, uuzənə nga Adəminə; ma Adəminə, uuzənə nga Arəni; ma Arəni, uuzənə nga Hisəruunu; ma Hisəruunu, uuzənə nga Fareesə; ma Fareesə, uuzənə nga Yahuda;

³⁴ ma Yahuda, uuzənə nga Yakubu; ma Yakubu, uuzənə nga Isiyaaku; ma Isiyaaku, uuzənə nga Ibərahiima; ma Ibərahiima, uuzənə nga Tara; ma Tara, uuzənə nga Nakoorə;

³⁵ ma Nakoorə, uuzənə nga Saruku; ma Saruku, uuzənə nga Ragawə; ma Ragawə, uuzənə nga Falikə; ma Falikə, uuzənə nga Ibeerə; ma Ibeerə, uuzənə nga Sala;

³⁶ ma Sala, uuzənə nga Kayinamə; ma Kayinamə, uuzənə nga Arəfasada; ma Arəfasada, uuzənə nga Seemə; ma Seemə, uuzənə nga Nuuhu; ma Nuuhu, uuzənə nga Lamikə;

³⁷ ma Lamikə, uuzənə nga Matusala; ma Matusala, uuzənə nga Anuuhu; ma Anuuhu, uuzənə nga Iyaridə; ma Iyaridə, uuzənə nga Mahalaleelə; ma Mahalaleelə, uuzənə nga Kayinamə;

³⁸ ma Kayinamə, uuzənə nga Inoosə; ma Inoosə, uuzənə nga Seetu; ma Seetu, uuzənə nga Adamu; ma Adamu əsə, uuzənə nga Əntanƒə nə ci.

4

*Təbənə nga *Seetanə tə Yeesu*

(Mat. 4.1-11; Mar. 1.12-13)

¹ Ənyaginə nga Yeesu asəkə gəərə nga Urədunə, manakii də Malaaba Ma'yanə. Wata Ma'yanəkii a kərəgərə tə ci aahada bilinə.

² Baanə ənfwadə pu'unə dīi Seetanə ka təbənə tə ci agi bilinə. Pooshi Yeesu kavə zəmə aa makii agi baatsə ənfwadə pu'unə şanə. Makə dzəgi baatsə ha'ə, wata kə mbee madəfənə ka ci.

³ Wata əŋki Seetanə ka ci, "Makə dīi ci *Uuzənə nga Əntanƒə nə hə, bawə ka faaratsa, wa ca zə'ugi ka zəma."

⁴ Wata əŋki Yeesu ka ci, "Tə'i manaahəkii tuu'ina, əntaa də zəmə daanəkii mbəfənə ənda."

⁵ Kə kərəgi Seetanə tə Yeesu ka madanə ha. Ca baarii ka ci hanyinə nga duuniya patə makə dəfə dəha.

⁶ Əŋki ci ka ci əsə, "Ka viinə nə nyi ka hə baawəfa da wahəkii patə, acii kə vii əŋji ka nyi uushi'iitsə patə. Ka mbeenə nə nyi ka viinə ka əndətə mwayi nyi əsə.

3:30 3.30-33 Ruuta 4.18-22; 1 Haba. 2.1-14. ‡ **3:31 3.31** Natan: 2 Sam. 5.14. **3:33 3.33-38** 'Wat. 29.35; 25.19-26; 11.10-20; 5.1-32. **4:1 4.1-2** Mat. 6.16-17; Luka 4.18; Ibər. 4.15. **4:4 4.4** Dzək. 8.3. **4:6 4.6** Mat. 28.18; Yooh. 12.31.

⁷ Aciikii ma ha, madfa ka paslənə nə hə tə nyi, ka viinə nə nyi ka hə uushi'iitə patə."

⁸ Yeesu a ba ka ci, "Tə'i manaahəkii tuu'ina, ka Əntanjə Slandanəku daanəkii gərə'unəku, tə ci daanəkii paslənəku əsə."

⁹ Ma daba'əkii əsə, kə kirə Seetanə tə Yeesu aa Urusaliima. Ca kəneecə ka ci ka makidakidənjənə nja maduunə kuvə nja Əntanjə, əŋki ci ka ci: "Makə dīi ci Uzənə nja Əntanjə nə hə tanyi, lədfəgərə aa panə.

¹⁰ Acii tə'i manaahəkii tuu'ina, ka banə nə Əntanjə ka malaa'ikanyinaakii, kaa təya nəhətə tə hə.

¹¹ Da əsə: Təya kətsa'utə tə hə də ciinətii acii ga ha dəgəgi taa sədfəku anə faara."

¹² Yeesu a ba ka ci, "Ma bii malaafə ləkaləkətə, Ga ha təkə tə Əntanjə Slandanəku."

¹³ Makə uugi Seetanə təəbəginə tə Yeesu də rəgwa kama kama patə, ca madə, ca palə saakii see ka əndə'i uusəra.

Watəginə nja Yeesu də slənə anə hanyinə nja Galili

(Mat. 4.12-17; Mar. 1.14-15)

¹⁴ Ma daba'əkii, Yeesu a ənya aanə hanyinə nja Galili. Manakii nə ci də Malaafə Ma'yanə. Kə dəlagi haalaakii anə hanyinə nja Galili patə.

¹⁵ Wata ca dzə ka dzəgunənə ka ənji asəkə *kuvə də'wanyinə ka vərə ka vərə. Ənji patə a dəla də ci.

Kaareenə ka Yeesu də Nazaratu

(Mat. 13.53-58; Mar. 6.1-6)

¹⁶ Ma ka əndə'i uusəra, kə mbu'i Yeesu aa Nazaratu, vərəatə girə ci davə. Makə mbu'i *uusəra nja əpisəka, ca madə, ca dzə aasəkə kuvə də'wa makə sətə izee ci ka danə. Ca madətə kaa ca janja ləkaləkətə nja Əntanjə.

¹⁷ Ənjə a vii ka ci ləkaləkətətə nyaahə anabi Isaaya. Makə wunəgi ci, ca lapaa hatə nyaahə ənji oo'i:

¹⁸ "Tə'i Ma'yanə nja Slandanə ashiki. 1.2,5,8; 2.4,17,18

Acii kə ta'i ci tə nyi, kaa nya ba Njunyi Habara ka matəgunyinə.

Kə sləkee ci ka nyi kaa nya waazanə ka ənjitə makəəsəkii, təya upaa kapaanə tə tii;

nya ba ka muurəfinə əsə, ka wunənə nə ginətii;

ənjitə ca sa cibə əsə, ka mbədfənə nə tii.

¹⁹ Kə sləkee Əntanjə Slandanə ka nyi əsə ka ba fəzətə nii kəya də pwapoonaakii ka ənja."

²⁰ Makə uudəpaa ci janjanə, ca pa'ətə ləkaləkətəkii, ca ənəpaagi ka əndə nəhə kuvə də'wa, ca ndzaanə. Patənə nja ənji gatə a kuvə də'wa, aagikii nə ginətii patə.

²¹ Wata Yeesu a ndzanə wabənə ka tii, əŋki ci, "Ma wabəətsə janjii nyi, ənshinə dīi ka tanyi makə sətə fi unə janjii nyi."

²² Patənə nja ənja, kə dəlii tii də ci. Makə wabi ci ka tii dagwakii, kə dīi ka tii ka sə nja hurəshishinə, əŋki tii, "Əntaa uuzənə nja Yusufu ətsa?"

4:8 4.8 Dzək. 6.13; 5.9. **4:10 4.10-11** Jab. 91.11-12. **4:12 4.12** Dzək. 6.16. **4:13 4.13** 22.3,31. **4:14 4.14** 4.18. **4:18 4.18** 1.35; 3.16,22; 4.1,14; 10.21; 24.49; Mat. 1.18,20; 3.11,16; 4.1; 12.18,28,31-32; 28.19; Mar. 1.8,10,12; 3.29; Slənə 1.2,5,8; 2.4,17,18. **4:18 4.18-19** Isaa. 61.1-2; Mat. 11.5; Luka 7.22. **4:18 4.18-21** 1.68. **4:19 4.19** Leew. 25.10. **4:22 4.22** Yooh. 6.42.

²³ Wata ɛŋki Yeesu ka tii, “Kɛ shii nyi ŋgufɛ koonɛ nɛ banɛ ka nyi oo'i: Ma hɛ ɛnɛ ca mbɛdɛpaa dɛ ɛnja, mbɛdɛpaa dɛ naaku na. Ma uushi'iitɛ dɛadɛii hɛ dɛ Kafarɛnahumɛ fii ina, dɛawɛ tsarɛkii ganɛ gaku dɛ vɛra ɛsɛ.”

²⁴ Ca tsakɛ banɛ ka tii, ɛŋki ci, “Tantanyinɛ cii kya ba koonɛ: pooshi ɛnji vɛranɛ ŋga *anabi ka gadeenɛ ka ci.

²⁵ Buurɛtɛmɛ sɛtɛ shi a dɛii agi zamana ŋga anabi *Iliya: kɛ dɛii fɛzɛ makkɛ da lɛgidɛ kuwa mandzɛmɛmɛ vɛna, kɛ dɛii mɛza madɛfɛnɛ agyanɛ hanyinɛ patɛ. Ma ka uusɛrakii, ŋgaanɔa'ɛ nɛ mooryafinɛ anɛ hanyinɛ ŋga *Isɛrayiila.

²⁶ Amma, patɛ da ha'ɛ, pooshi ɛntanɔfɛ slɛkɛ ka Iliya taa aa ha wu agitii. Wata aa ha ɛndɛ'i mooryafa dɛ Sarapɛta anɛ hanyinɛ ŋga Sidoonɛ tanɛ slɛkɛ ɛntanɔfɛ ka ci.

²⁷ Ma agi zamana ŋga anabi Iliya ɛsa, ŋgaanɔa'ɛ nɛ ɛnji uyikuzɛnɛ agyanɛ hanyinɛ ŋga Isɛrayiila. Amma, patɛ da ha'ɛ, pooshi ɛndɛtɛ mbɛ'i agitii patɛ. Amma wata Naamanɛ, ɛndɛ Siriya mbɛ'i.”

²⁸ Fanɛ ŋga ɛnjitɛ asɛkɛ kuvɛ dɛ'wa patɛ, wata kɛ bɛzɛgi sɛkɛtii.

²⁹ Ghɛrɛ tɛya madɛtɛ patɛ, tɛya ɛlyagi tɛ ci, tɛya kiragi tɛ ci aanɛ giɔutɛ dɛii vɛranatɛii ashikii, kaa tɛya mbee ka vugɛgyagɛrɛnɛ tɛ ci aa panɛ ka rɛgwa ŋga manjirɛŋɛkii.

³⁰ Amma, ma Yeesu, kɛ dzɛgi ci saakii ahadatɛii, kɛ gi ci ka ha ŋga dzɛnaakii.

Mbɛdɛpaanɛ ŋga Yeesu dɛ ɛndɛ ginaaja
(Mar. 1.21-28)

³¹ Ma daba'ɛkii, Yeesu a mbu'u aa Kafarɛnahumɛ, ɛndɛ'i vɛranɛ agyanɛ hanyinɛ ŋga Galili. Ma dava, kɛ jigunyi ci ka ɛnji *uusɛrɛ ŋga ɛpisɛka.

³² Makɛ fii tii dzɛgunɛnaakii, kɛ dɛii ka tii ka sɛ ŋga hurɛshishinɛ, acii dɛ shiinaakii saakii cii kɛya dzɛgunɛ ka tii.

³³ Ma gatɛ asɛkɛ *kuvɛ dɛ'wa, tɛ'i ɛndɛ'i ɛndɛ da ginaaji ashikii. Wata ca gwanɛ ka wazɛnɛ dɛ ŋgeerɛnɛ, ɛŋki ci,

³⁴ “Kwaawu! Yeesu, ɛndɛ Nazaratu, mi nɛ uushi gaamɛ a pa da hɛ kwa? Kɛ shi hɛ ka zamaginɛ diinɛ kwa? Kɛ shii nyi taa wu nɛ hɛ: Malaaba ɛndɛtɛ slɛkɛ ɛntanɔfɛ nɛ hɛ.”

³⁵ Wata Yeesu a la ŋguruunɛ ka ginaajita, ɛŋki ci, “Ndzaawɛ kɛda'ɛ! Dzɛgi ashɛ ɛndɛtsa.” Ginaajitɛ a slɛbɛgi tɛ ɛndɛtɛ dɛdalɛ akɛŋwacii ɛnji patɛ, ca shigi saakii, madɛmɛ ci taa mi dɛ ɛndɛtɛ ma'ɛ.

³⁶ ɛnjitɛ nɛhɛɛ pata, kɛ dɛii ka tii ka sɛ ŋga hurɛshishinɛ ka shanɛ. Tɛya ba ahadatɛii, “Mi nɛ uushi ha'ɛ makɛ ɛtsa? Ma ɛndɛna, agi wabɛnɛ nɛ ci ka ginaajiinɛ dɛ ŋgeerɛnɛ, da baawɛda ɛsɛ, kaa tɛya shigi; tɛya shigi tanyi.”

³⁷ Dɛ ha'ɛ waazagi habaraakii taa dama patɛ anɛ hanyinɛkii.

Mbɛdɛpaanɛ ŋga Yeesu dɛ ɛnji bwaneɛ lanɛ
(Mat. 8.14-17; Mar. 1.29-34)

³⁸ Makɛ shigi Yeesu asɛkɛ kuvɛ dɛ'wa, wata ca dzɛ aa ha Simoonɛ aasii. Ma gi ci, gwakɛ nɛ sɛrɛhu ŋga Simoonɛ minɛkii. Kɛ tsɛfɛgi shishinɛtɛ iza'u ka shanɛ. Wata ɛnjɛ a kɛdɛii tɛ ci kaa ca mbɛdɛpaa dɛ ki.

³⁹ Yeesu a ɛntsahɛtɛ aabitɛ, ca gwanɛanɛ dagyanɛtɛ, ca la ŋguruunɛ ka sɛtɛ ca zɛmɛ tɛ ki. Wata bwaneatɛ a dzɛgi. Miitɛ a madɛtɛ, kya gwanɛ ka dɛ ka tii zɛma.

⁴⁰ Ma ətse kulagərənə nga uusəra, ənjitə dīi ənjatīi magwaakəkīi də bwaneanyinə kama kama patə, wata təya kyaara tə tii ka Yeesu. Yeesu a dəkəvə ciinəkīi agyanətīi də rənjwə rənjwə. Ca mbədfəpaa də tii patə.

⁴¹ Kə shigi ginaajiinə ashī ənji ngaannga'ə əsə də wazənə, ənki tii ka Yeesu, “*Uuzənə nga Əntanfə nə hə!” Amma Yeesu a la ka tii nguruunə, ca tənagi wabənə a matii, acii ma təya, kə shii tii oo'i, ci nə Aləmasiihu.

*Dzənə nga Yeesu aanə hanyinə nga Yahudiya
(Mar. 1.35-39)*

⁴² Pukənə nga ha, Yeesu a madə, ca palə ka hatə pooshi ənji davə. Dabaala a ndzanə aalənə tə ci. Makə lii tii tə ci, kə mwayi tii səkəpaanə tə ci. Mamoomə tii ca dzəgi abitii shanə.

⁴³ Amma kə wabi Yeesu ka tii, ənki ci, “Ma kamə, nga'ə ka nyi nə dzənə ka harii vəranyinə, acii tyasə kə dəbee nya waaza Nūnyi Habara agyanə *nwanjuunə nga Əntanfə davə əsə. Acii ka ətse ha'ə sləkee Əntanfə ka nyi.”

⁴⁴ Də ha'ə gi ci də waazanə asəkə kuvə də'wanyinə agyanə hanyinə nga Yahudiya.

5

*Tadənə nga Yeesu tə təkəjwatə lyawarənaakīi
(Mat. 4.18-22; Mar. 1.16-20)*

¹ Ma ka əndə'i uusəra, kə gi Yeesu, ca kənəanə ama uunəvə nga Ginazarətə.* Ənjə a shi lanə aabiikīi, dzaadzashinə nə tii, acii kə mwayi tii fa wabənə nga Əntanfə.

² Ma nee Yeesu, wiitə kumbawalənyinə bəra'i ama ndzana. Kə jaamagərə slanjiinəkīi aa panə, təya caakubə slaadənyinatīi.

³ Wata Yeesu a ndərə aasəkə əndə'i kumbawalə nga əndə'i əndə ahadatīi dīi ləməkīi Simoonə. Ca ba ka ci, “Əntsahəgərə də kumbawalənaaku gi'u ahada ma'inə.” Makə əntsahəgərəgi Simoonə də kumbawalətə, wata Yeesu a ndzaanə, ca ndzanə dzəgunə wabənə nga Əntanfə ka dabaala.

⁴ Makə uudəpaa Yeesu wabənə, ca ba ka Simoonə, “Ma dānəkwa, nğəruu kumbawalə, kəruu ka hatə dīi ma'inə kurənə. Kaalavəmə slaadənyinə goonə da ənjaaku, koonə upaa hərəfinə.”

⁵ Ənki Simoonə ka ci, “Daadə, kə ba'agiinə həmə ka təəmənə ta'a, amma taa gazha nga hərəfinə maneemiinə! Amma, makə dīi ci hə bii keenə a deenə ha'ə, takwa, kaa nya kaalagərə slaadənyinə.”

⁶ Makə kaalagərə tii slaadənyinə, kə upaa tii hərəfinə ngaannga'ə ha'ə makə a tsaatsagi slaadənyinatīi.

⁷ Təya 'waa'wa tə hara ənjiniiitə asəkə əndə'i kumbawalə də ciinə, kaa təya shi ka tsakənə tə tii. Shinə nə ənjiita, təya naanatə kumbawalənyinatīi kyakya'ə də hərəfinə. Wata dānə nə kumbawalənyinə makə liipənə aagi ma'inə acii zəzəkəənə nga hərəfinə.

⁸ Makə nee Simoonə Piita ha'ə, wata ca kulagi atsaa sədfə Yeesu, ca ba ka ci, “Əntsahəgi saaku Slandanəki, acii ma nya, ma'waslyakə əndə nə nyi.”

⁹ Ma bii Simoonə ha'a, acii kə nğwalee ka tii da ənjaakīi nə bəəzəənə nga hərəfiitə upaa tii ha'ə.

¹⁰ Kə nğwalee əsə ka i Yakubu da Yoohana, manjeevənə nga Zabadiya, waatoo ənjiniiitə ca slənə ka hakīi da Simoonə. Ənki Yeesu ka Simoonə:

4:41 4.41 Mar. 3.11-12. **4:43 4.43** 11.2. * **5:1 5.1** Ma Ginazarətə, əndə'i ləmə nga uunəvə nga Galili. **5:4 5.4-9** Yooh. 21.2-11.

“Ga ha ngwalə. Əntaa təəmə hərəfinə nə slənaaku ma'ə; amma daga ənshinə, təəmə ənji nə slənaaku.”

¹¹ Wata i Simoonə da ənjitə ci təya slənə da ci a maanyapaagi də kumbawalənyinə aanə ndəra, təya bwasee ka uushi'iitə patə, təya nə'u tə Yeesu.

Mbədəpaanə nga Yeesu də əndə uyikuzəna

(Mat. 8.1-4; Mar. 1.40-45)

¹² Ma ətə Yeesu asəkə əndə'i vəranə, wata əndə uyikuzənə a mbu'ya. Neenaakii ka Yeesu, ca gərə'waanə akənwaciikii, ca kədii tə ci, əŋki ci: “Tuutəta'ə Slandanəkya, maɗa ka luuvənə nə hə, ka mbeenə nə hə ka mbədəpaanə də nyi kaa nya shii ndzaanə malaabakii.”

¹³ Wata Yeesu a tədapaa ciinəkii, ca təbətə tə ci, ca ba ka ci, “Awa, kə luuvə nyi. Mbəduu.” Pii wata uyikuzənətə a dzəgi ashii əndətə.

¹⁴ Yeesu a ɗa ka ci bariya, əŋki ci, “Ga ha bapaa ka əndə sətə ɗii shaŋə. Amma, ma ɗanəku, duu aa ha *limanə, ha baarii ka ci naaku na, ca tsaamətə taa iitə nə hə. Ma daba'əkii, ha ɗa sataka makə sətə bii Muusa, kaa ənji patə a shii oo'i, kə mbə'i hə tanyi.”

¹⁵ Amma, patə da ha'ə, aɡi dzənə nə ləmə nga Yeesu də waazanə aakəŋwə aakəŋwa. Wata dzaadzadənə nə dabaala ka fa sətə ci Yeesu a ba i kaa ca mbədəpaa də ənji bwaneatə aɡitii.

¹⁶ Amma, ma Yeesu, taa guci patə aɡi dzənə nə ci ka ɗa də'wa ka hatə pooshi əndə davə.

Mbədəpaanə nga Yeesu də mahurəməsə ənda

(Mat. 9.1-8; Mar. 2.1-12)

¹⁷ Ma ka əndə'i uusəra, Yeesu a dzəgunə wabənə nga Əntaŋfə ka ənja. Tə'i *Farisanyinə da i maliminə dasə dasə abiikii. Kə shi tii daga asəkə patənə nga vərənyinə aɡyanə hanyinə nga Galili da aɡyanə hanyinə nga Yahudiya i də Urusaliima. Ma Yeesu, tə'i baawəɗa nga Əntaŋfə ashikii nga mbədəpaa də ənji bwaneə.

¹⁸ Tə'i hara ənji kira mahurəməsə əndə pərəbə asəkə əɗza. Kə ali tii rəɡwa nga dəməgərəɡinə də ci aasii ka yitə ɗii Yeesu davə, ka baneenə ka ci akənwaciikii.

¹⁹ Amma kə təkuree tii ka upaa rəɡwa acii bəzəkii nə ənja. Wata təya ndərəgi aanə kuva, təya tələgi nə nga kuvəta, təya ngərə mahurəməsə əndətə patə da i əɗzaakii, təya jimagərəgi də ci dadavə, ɗaŋə dahada-hadanə nga ɗaŋkana akənwacii Yeesu.

²⁰ Makə nee Yeesu kə gi'i ənjinyiitə tə ci, əŋki ci ka əndə bwaneatə: “Əndəna, kə upaa hə tifyaɡinə nga 'waslyakəənaaku.”

²¹ Makə fii maliminə da Farisanyinə ha'ə, wata təya ndzaŋə kaala hiima də banə oo'i, “Wu da nə əndənə ca geegi ka naakii nə makə Əntaŋfwa? Wu saŋə ca mbee ka tifyaɡi 'waslyakəənə nga ənda, maɗaamə Əntaŋfə rəŋwə ɗyaŋa?”

²² Asee, ma Yeesu, kə shii ci sətə a əɗzəmətii patə. Əŋki ci ka tii: “Ka mi də tsarə nga hiimatə a nuunə ha'ə kwa?”

²³ Nɡutə palee də ngufənə saŋa? Gəɗə banə ka ci oo'ya, kə upaa hə tifyaɡinə nga 'waslyakəənaaku nii, anii gəɗə banə ka ci, Maɗuu, wiiwa?”

²⁴ Amma takumə kaa nya baarii koonə oo'i, ma nyi Uuzənə nga ənda, tə'i nyi da baawəɗa nga tifyaɡi 'waslyakəənə nga ənji ganə a duuniya.” Wata

5:11 5.11 Mat. 8.21-22. **5:14 5.14** Leew. 14.2-32; Mar. 7.36; Luka 17.14. **5:15 5.15** Mar. 7.36.

5:16 5.16 Mat. 14.23; 26.36-46; Mar. 1.35; 6.46; Luka 3.21; 6.12; 9.18,28-29; 11.1; Slənə 1.14; 2.42; 6.4; 12.5. **5:20 5.20** 7.48; Mat. 9.2.

əŋki ci ka mahurəməsə əndəta, “Wanyinə ca ba ka hə, madətə, ɲgəruu ədzaaku, ha palə saaku aasii.”

²⁵ Wata hatsə əndətə a madətə akəŋwacii ənji patə. Ca ɲgərə ədzaakii, ca palə saakii aasii, ca dzə də dələnə də Əntanfə.

²⁶ Ma patənə ɲga ənjitə dava, kə dzəgəpaa tə tii ka shaŋə. Wata təya dʉunətə tə Əntanfə. Kə ɲgwali tii ɲgaanɡa'ə, təya ba, “Kə nee amə ka sə ɲga hurəshishinə ənshinə.”

'Wanə ɲga Yeesu tə Leewi
(*Mat. 9.9-13; Mar. 2.13-17*)

²⁷ Ma daba'əkii, kə shigi Yeesu agyə. Wata ca lapaa tə əndə luu tsəka, ətə dʉi ləməkii Leewi. Dasə a kumu nə ci ka ha ɲga dʉa slənaakii. Əŋki Yeesu ka ci, “Shiwa atsaki.”

²⁸ Wata Leewi a madətə, ca bwasee ka uushi'iitə gatə patə, ca nə'u tə ci.

²⁹ Wata Leewi a dzə ka dzəgə əndzanə ka Yeesu gakii asii. Bəəzə *ənji luu tsəka da hara ənji saakii əsa, kə libə tii da i Yeesu anə zəməta.

³⁰ Makə nee Farisanyinə da maliminatii ha'ə, təya ɲgunɡunə. Wata əŋki tii ka lyawarənə ɲga Yeesu, “Mi saŋə dʉi cuuna zəmə, una saasa uushi'inə da ənji luu tsəka, i da ma'waslyakə ənji ka ha rəŋwa?”

³¹ Wata əŋki Yeesu ka tii, “Pooshi mandandanə ənji ka alə kuzəka, see ənji bwanea.

³² Ma shi nyi aasəkə duuniya, əntaa kaa nya 'wa tə ənjitə ca slənə uushi də rəgwakii, amma ka 'waa'wanə tə ma'waslyakə ənji aabiiki, kaa təya unee ka 'waslyakəənatii, təya baanə ka Əntanfə.”

Ləɡwanə agyanə suumaya
(*Mat. 9.14-17; Mar. 2.18-22*)

³³ Əŋki tii ka Yeesu, “Ma *lyawarənə ɲga Yoohana, kə izee tii ka dʉa suumaya da də'wa. Ha'ə nə lyawarənə ɲga Farisanyinə əsə. Amma, ma lyawarənaaku natii, pooshi tii ka dʉanə ha'ə.”

³⁴ Yeesu a ənigi ka tii də wabənə agyanə naakii nə, əŋki ci, “Yaci tə'i guviinə ɲga dagwa madfanə ətə bii ci ka tii da məhuraakəya, mada kə gi tii ka luu madfanəkəya, ka kavənə nə ənji tə tii ka dʉa suumaya kwa? Pooshi.

³⁵ Amma kadə nə uusəra a mbu'ya ətə nə ənjə a ɲgərəgi dagwa madfanə abitii; saa'ikii nə təya dʉa suumaya.”

³⁶ Yeesu a dʉa ka tii əndə'i misaali, əŋki ci, “Pooshi əndə ca tsəərə kura kəjeerənə ka mbakənə də iirəkii. Madfa kə dʉi ha'ə, ka saawaginə nə kura kəjeeriita. Pooshi kurakii ka ndzanənə da iirəkii əsə shaŋə.

³⁷ “Pooshi əndə ca ciirə kura ma'i inabi aasəkə iirə mbuurə kuvə'unə. Madfa kə dʉi ha'ə, ka taginə nə mbuurə kuvə'unəkii acii əbunə ɲga ma'i inabi. Wata ma'i inabi a əjagi saakii, mbuurə kuvə'unə a saawagi əsə.

³⁸ Ma dəbee, aasəkə kura mbuurə kuvə'unə ciirənə ənji kura ma'i inabi.

³⁹ Madfa kə sii əndə ma'i inabi ətə uugi ta'avənə, paa ci ka moo sa kurakii ətə ma'ə ka əbunə. Ma banəkəya, ətə uugi ta'avənə palee də ɲga'əənə ka ətə ma'ə ka əbunə.”

6

*Ləɡwanə agyanə *uusəra ɲga əpisəka*
(*Mat. 12.1-8; Mar. 2.23-28*)

¹ Ma ka əndə'i uusəra, waatoo uusəra nga əpisəka, paləginə nə Yeesu da lyawarənaakii dasəkə ra, waatoo rə nga aləkamaara. Ma ca dza, dzənə nə tii də əbiiyə mana aləkamaara, təya takəfə, təya tsəbə.

² Ma dava, tə'i hara *Farisanyinə. Makə nee tii ha'ə, təya ba ka tii: "Ka mi cuuna da sətə maviimə *bariya rəgwa nga dənə uusəra nga əpisəka?"

³ Wata əŋki Yeesu ka tii, "Pooshi unə janjii sətə dīi *Dawuda tii da ənjaakii saa'itə madəfənə a da tə tii kuna?"

⁴ Kə dəməgərə ci aasəkə *yi nga Əntanfə, ca ngiragi burooditə dəkəpaa ənji ka Əntanfə, təya adə da ənjaakii, taa ngahi ma buroodita, pooshi bariya vii rəgwa nga adənə ka taa wu, madəamə ka limanyinə daanətii."

⁵ Yeesu a tsəkə banə ka tii, əŋki ci, "Ma nyi *Uuzənə nga ənda, Slanda uusəra nga əpisəkə nə nyi."

*Əndə mantə ciinə
(Mat. 12.9-14; Mar. 3.1-6)*

⁶ Makə mbu'ya əndə'i uusəra nga əpisəka, kə dəməgərə Yeesu aasəkə *kuvə də'wa. Wata ca ndzanə dzəgunə wabənə nga Əntanfə ka ənja. Ma dava, tə'i əndə dīi ciizəmanəkii mantəkii.

⁷ Davə nə maliminə da Farisanyinə əsə. Təya alə sə nga idəpaanə ashi Yeesu, kaa təya kərə tə ci aakəŋwacii gəŋwanə. Wata təya kanətsaa ka ci ginə, kaa təya nee mbu'u ka mbədəpaanə nə ci də əndətə uusəra nga əpisəka.

⁸ Asee, kə shii Yeesu sətə agi haŋkalatii patə. Wata əŋki ci ka əndə mantə ciita, "Madətə, kəŋaanə." Madənə nə əndətə, ca kəŋaanə.

⁹ Əŋki Yeesu ka maliminə da Farisanyinə, "Wiinə səndə cii kya moo ləgwanə koonə: iitə saŋə vii bariya gaamə kaamə rəgwa nga dana? Nga dā nga'əənə uusəra nga əpisəkə saanii, anii nga dā bwaya bwayaana? Nga mbədəpaanə də əndə saanii, anii nga zamaginə də ca?"

¹⁰ Wata Yeesu a tsaaməgi aagitii patə, əŋki ci ka əndə mantə ciita, "Tədəpaa ciinəku." Ca tədəpaa ciinəkii. Wata kə ənəgərə ciinə nga əndətə makə nga ŋukə.

¹¹ Makə dīi ha'ə, wata səkətii a bəzəgi ka shaŋə. Təya ndzanə wabənə agyanə makə sətə mbeenətii ka dənə də Yeesu.

*Tadə *lyawarənə nga Yeesu pu'u aji bəra'i
(Mat. 10.1-4; Mar. 3.13-19)*

¹² Ma ka əndə'i uusəra, kə ma'i Yeesu, kə ngirə ci aanə giŋwə ka dā də'wa. Ca ba'agi həmə ka dā də'wa.

¹³ Makə puki ha, ca 'waa'watə lyawarənaakii aabiikii. Ca tagi harakii ahadatii pu'u aji bəra'i. Kə 'wii ci tə tii də masləkee ənja.

¹⁴ Ma nə təya: Simoonə, ətə ikə ci ka ci əndə'i ləmə Piita, Andərawəsə ndzəkəŋuci Simoonə, Yakubu, Yoohana, Filibusə, Barətalawusə,

¹⁵ Mata, Tooma, Yakubu uuzənə nga Haləfa, Simoonə əndə moo dimwaanə ka hanyinaakii,

¹⁶ Yahuda uuzənə nga Yakubu ba'ə Yahuda Isəkariyootə. Ma uudəpaa ba'a, ci vii tə Yeesu aacii bwaya ənja.

*Mbədəpaanə nga Yeesu də ənji bwanea da waazanaakii ka ənja
(Mat. 4.23-25)*

17 Ma daba'ekii, Yeesu a jimagərə da lyawarənaakii anə giṅuta, ca kəṅaanə a babara ka hatə dʒii lyawarənaakii bəzəkii. Ma davə əsa, tə'i danʒana. Kə shi tii daga də Urusaliima da i asəkə hara vərənyinə anə hanyinə ṅga Yahudiya patə, da hara vərənyinə ama maḍuunə uunəva, waatoo vəranə ṅga Tiira da ṅga Sidoonə.

18 Ma shi ənjitsə ha'a, ka fa sətə ci Yeesu a dzəgunə da ka upaa jamənə ṅga shishinətii. Kə mbəḍəpaa Yeesu də tii patə da i ənji ginaaji.

19 Makə dʒii ci agi shiginə nə baawəda dashikii ka mbəḍəpaaginə də tii patə, patənə ṅga ənja, kə aali tii rəgwa ṅga dəba'ətənə tə ci.

Barəkaanə da ṅgərə'wa

(Mat. 5.1-12)

20 Wata Yeesu a tsaaməgi aagi lyawarənaakii, əṅki ci:
“Tə'i barəkaanə ashuunə tyalakinə, acii ma unə, koonə də ṅwanjuunə ṅga Əntanʒə.

21 Tə'i barəkaanə ashuunə, unə ənə ka maḍəfənə ənshinə, acii kadə nuuna əburə gyadə.

Tə'i barəkaanə ashuunə, unə ənə da kiinə a gyuunə ənshinə, acii kadə nuuna dʒa maṅushinə.

22 Tə'i barəkaanə ashuunə maḍa əbuyi ənji koonə, ənjə a laakə tuunə, ənjə a dzaana tuunə, ənjə a əbipaa tuunə putə ṅga nə'unə goonə tə Uzənə ṅga ənda.

23 Damə maṅushinə maḍa kə upaa uushi tuunə ha'ə makə ətsa, kamə kyalaliinə ṅga moodasəka, acii tə'i maḍuunə shikwa goonə kidə dagyə; acii ha'ə makə ətsə nji dzədzəshi'inə ṅga ənjitsə a əbwa ka anabiinə ṅga ṅukə.

24 “Amma, agi ṅgərə'wə nuunə, unə ənji gəna, acii kə agyuunə ṅwanjuunə goonə kə uugi.

25 Agi ṅgərə'wə nuunə, unə ənə maburəkii gyadə ənshinə, acii kadə nə maḍəfənə a kutsa tuunə.

Agi ṅgərə'wə nuunə, unə ənə ka maṅushinə ənshinə, acii kadə nuuna ndzaanə makə ənji ṅga wa, ka ndzaanə nuunə da kiinə a gyuunə.

26 Agi ṅgərə'wə nuunə, maḍa kə kuyirii ənji patə tuunə, acii ha'ə makə ətsə nji dzədzəshi'inə ṅga ənjitsə a kuyirii tə anabiitə nja jaarakə.”

Uudənə tə ənji daawaanə

(Mat. 5.38-48; 7.12a)

27 “Ma unə ənə ca fa tə nyi, wanyinə ka ba koonə, uudəmə tə ənjitə ca ka koonə daawaanə, una dʒa ṅga'əənə ka ənji ushanə tuunə.

28 Kədiimə barəkaanə acii Əntanʒə ka ənjitə ca mburəzə tuunə; una dʒa də'wa ka putə ṅga ənjitə ca cibee koonə.

29 Maḍa kə tsagi əndə ka hə meeciinə ka hwahwaaməku, zhi'wee ka ci ka əndə'i hwahwaamə əsə. Maḍa kə gutsətə əndə baləwaaku, unee ka ci kaa ca ṅgərə kəjeerənaaku əsə.

30 Taa wu kədii uushi aciiku, vii ka ci səkii. Maḍa kə gutsətə əndə uushaaku, ga ha ənə ka ləgwa ka ci səkii ma'ə.

6:19 6.19 Mat. 9.20. **6:20 6.20-49** Mat. 5-7. **6:20 6.20** Yak. 2.5. **6:21 6.21** Səniinə 7.16-17; Irim. 31.25; Jab. 126.5; Isaa. 61.3. **6:22 6.22** Mat. 5.11; Yooh. 16.2; Slənə 5.41; 1 Piita 4.14. **6:23 6.23** Mat. 5.12. **6:24 6.24** Mat. 19.23-24; Yak. 5.1. **6:25 6.25** 1 Koor. 4.8. **6:26 6.26** Yak. 4.4; Irim. 5.31. **6:29 6.29** Rooma 12.17; 1 Koor. 6.7.

³¹ Danəkii ha'ə əsə, d'famə ka ənji ndilə ndilə makə sətə mwayi unə ənjə a d'a koonə.

³² “Mada wata tə ənjitə ca uudə tuunə uudənuunə, paa unə ka upaa n'nyuni shikwa. Taa ma'waslyakə ənji maa, agi d'anə nə tii ha'ə makə ətsa.

³³ Mada wata ka ənjitə ca d'a koonə n'ga'əənə d'anuunə n'ga'əənə, paa unə ka upaa n'nyuni shikwa. Taa ma'waslyakə ənji maa, agi d'anə nə tii ha'ə makə ətsa.

³⁴ Mada ma nuunə ka vii dəmənə, wata ka ənjitə shii unə oo'i, kadə ənəvəginə nə tii koonə əsə, paa unə ka upaa n'nyuni shikwa. Taa ma'waslyakə ənji maa, agi d'anə nə tii dəmənə ka ma'waslyakə ənji makə tii, kaa t'əya ənəvəgi ka tii makə ətəkii.

³⁵ Aciikii bii nyi koonə, uudəmə tə ənji daawaanə goonə. D'amə ka tii n'ga'əənə. Mada kə vii unə dəmənə ka ənja, goona ka nuunə davə ma'ə. Mada kə d'ii unə ha'ə, ka upaanə nuunə maduunə shikwa. Ka ndzaanə nuunə ka manjeevənə n'ga Əntanjə Əndə məghərəvənə ka shanjə. Acii ma ca, n'ga'ə nə ci ka ənjitə pooshi ka d'a yawa da ka ma'waslyakə ənja. *

³⁶ Nəhəmə təgunuunə n'ga ənji makə sətə ci Dəsənuunə a nəhə təgunuunə goonə.”

Dzəgunənə agyanə lagi gəjwanə agyanə hara ənja

(Mat. 7.1-5)

³⁷ “Goonə lagi gəjwanə agyanə hara ənja. Ma Əntanjə əsa, paa ci na lagi gəjwanə agyanuunə. Goonə vii ka ənji ma'inə. Ma Əntanjə əsa, paa ci na vii koonə ma'inə. Tifyagimə tə ənjitə ca d'a koonə b'waya b'wayaanə. Ma Əntanjə əsa, ka tifyaginə nə ci tuunə.

³⁸ Ndiimə uushi ka hara ənja. Ka ndiinə nə Əntanjə koonə noonə əsə. Də n'nyuni kənjwə nə Əntanjə a gəla koonə aasəkə mbuurənyinə goonə. Ma kənjukəya, ka natənə nə ci, ca gəngəzətə, ca zhizhivətə n'ga'ə, ca haaja aa panə. Acii də kənjutə gəliigyuunə ka ənji nə Əntanjə a gəlagi koonə noonə əsə.”

³⁹ Yeesu a d'a ka tii misaali əsə, əjki ci, “Pooshi muurəfə ka mbee ka baarii rəgwa ka əndə'i muurəfə makə ci. Maa kə d'ii ha'ə, ka kwaalagərənə nə tii aasəkə gu'wə kyakya'ə.

⁴⁰ Pooshi lawarə ka paleenə ka maləmaakii də məghərəvənə. Amma taa n'gutə əndə uugi dzəgunə uushi'inə, ka ndzaanə nə ci makə n'ga maləmaakii.

⁴¹ “Ka mi sanjə cii kwa tsaamə uundzə kada agi ndzəkəjnu, ha bwasee ka rintə agiku naakwa?”

⁴² Iitə sanjə mbeenəku ka banə ka ndzəkəjnu oo'i, ‘Taku, kaa nya n'gərəgi ka hə kada agiku', yoo, paa hə ka nee ka rintə agiku naakwa? Hə əndə kərənə ka Əntanjə də bəra'i! Ma d'anəkwa, n'gərəgi rintətsə agiku zəku'i. Ma daba'əkii, ka neenə nə hə tahu tahu bahə ha n'giragi uundzə kada agi ndzəkəjnu.”

Ənfwə da pawakii

(Mat. 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ “Pooshi poo n'ga mandikə ndikə ənfwə ka ndzaanə n'gərəkiki. Pooshi poo n'ga man'gərəkiki ənfwə ka ndzaanə ndikə ndikə əsə.

⁴⁴ Acii taa n'gutə ənfwə patə, ka pookii shiinə ənja. Pooshi ənji ka slirəba pawə n'ga uudəvə a ənfwə dəhə uudə. Pooshi ənji ka slirəba pawə n'ga papawə a ənfwə məkəalənə əsə.

* **6:35 6.35** vii dəmənə yadə kanə nə davə: Leew. 25.35-36. **6:37 6.37** Mat. 6.14-15; Mar. 11.25-26. **6:38 6.38** Mar. 4.24. **6:39 6.39** Mat. 15.14. **6:40 6.40** Mat. 10.24-25.

⁴⁵ Ma nyuni enda, nyunikii ndzaanə slənaakii, acii nyunikii nə ədzəməkii. Ma bwaya əndə əsə, bwayakii ndzaanə slənaakii, acii bwayakii nə ədzəməkii. Acii sətə a ədzəmə əndə cii kəya nyagi.”

Misaali də ənji ghənə yi bəra'i

(Mat. 7.24-27)

⁴⁶ “Ka mi saŋə nuunə ka 'wanə tə nyi Slandanə, Slandana, amma paa unə agi də sətə cii kya ba koonə?”

⁴⁷ Takumə, a baarii nyi koonə ndzaanə ŋga əndətə ca shi aabiiki, ca fa wabənaaki, ca nə'utə əsə.

⁴⁸ Kə ndzaa ci makə əndətə ghənyi yaakii. Kə tələgi ci gu'wə kurəŋə, ca mbukə baŋgwə anə pasla. Kə ŋgyaara gəərə, kə shi ma'inə, kə naanə ka yikii. Amma, makə dīi ci dəŋə dəŋə nə yita, magugudəmə.

⁴⁹ Amma, ma əndətə ca fa wabənaaki, paa ci nə'utə, kə ndzaa ci makə əndətə ghənyi yaakii, wata ca ndzaŋə kanə agyanə hanyinə yadə tələgi gu'wə ka mbukənə. Makə ŋgyaara gəərə, ma'inə a naanə ka yikii. Wata ghəbə kə uulagi yaakii, kə rarə'igi dza'ə.”

7

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də mava ŋga gawə ŋga soojiinə

(Mat. 8.5-13)

¹ Makə uudəpaa Yeesu baabagi wabəətsə patə ka ənja, ca madə, ca palə aasəkə vəranə ŋga Kafarənahumə.

² Ma dava, tə'i əndə'i gawə ŋga soojiinə ŋga ha də Rooma. Tə'i mavaakii uu'i ci dərəva. Gwakə də ma də ma nə ci.

³ Makə fii gawə ŋga soojiinə slənə ŋga Yeesu, wata ca sləkee ka hara *gayinə ŋga Yahudiinə aabiikii ka banə ka ci, a shi ci ka mbədəpaanə ka ci də mavataakii.

⁴ Madənə nə tii, palənə nə tii aabii Yeesu. Makə mbu'i tii, təya puutə tə ci, əŋki tii ka ci, “Tuutəta'ə! Kə mbu'i əndətsə bahə ha tsakə tə ci.

⁵ Acii kə uu'i ci tə slikərənə gaamə ŋgaanŋa'ə. Ci ghənyi keənə *kuvə də'wa əsə.”

⁶ Wata Yeesu a madə, ca dzə da tii.

Ma ətsə Yeesu kədəhə ka mbu'unə, wata gawə ŋga soojiitə a sləkee ka guviinəkii aabiikii kaa təya shi ka banə ka ci oo'i, “Slandana, ga ha zaarəgi naaku na, acii mambu'umə nyi bahə dzənaaku aa haki aasii.

⁷ Ci dīi paa nyi gi nyi saaki aabiiku. Amma bagi wabənə rəŋwə, kə shii nyi, ka mbədənə nə mavaaki.

⁸ Ma bii nyi ha'a, acii nyi maa, tə'i gayinə akəŋwaciiki, tə'i soojiitə cii kya də ka tii gawuunə əsə. Ka mbeənə nə nyi ka banə ka əndə'i əndə: 'Duu aa hatə!' wata ca palə. Nya ba ka əndə'i əndə əsə: 'Shiwa!' ca shi. Nya ba ka mavaaki: 'Slənuu sətə ha'ə!' ca slənətə ha'ə.”

⁹ Makə fii Yeesu wabəətsa, kə dīi ka ci ka sə ŋga hurəshishinə nə haala ŋga gawə ŋga soojiita. Ca zhi'wagi aabii dabaalatə abiikii, əŋki ci ka tii, “Wanyinə ca ba koonə: taa ahada ənji *Isərayiila maa, paa nyi sha lapaa əndətə gi'i tə nyi makə ŋga əndətsa.”

¹⁰ Makə ənya ənjitə sləkee gawə ŋga soojiitə aasii, ma lapaa təya, kə mbə'i mavata.

Ənyapaaginə ŋga Yeesu də əpinə ama uuzənə ŋga mooryafinə

¹¹ Pii ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca dzə aasəkə vəraatə dīi ləməkii Nayinə. Kə gi lyawarənaakii da bəzə dabaala atsakii əsə.

¹² Mbu'unaakii kədəhə da mayi nga vəranə, wata təya guɲugərə da ənji təya kərə wə aa gu'wə. Ma əndətə əŋki, ci nə uuzənəkii rəŋwə acii məci. Ma məci əsa, kə əntəgi ɲguri. Ənji vərəatə laŋə dzatə də nə abii miita.

¹³ Makə nee Yeesu Slandanə ka ki, ca nəhə təgunuunətə. Əŋki ci ka ki, "Ga ha tuu."

¹⁴ Wata ca əntsahətə, ca təbətə kararaata. Ənji kərə wutə a kəŋaanə. Əŋki Yeesu ka wuta, "Dagwana, wanyinə ka banə ka hə: madətə!"

¹⁵ Wata bərəkutə wutə a madətə, ca ndzaanə dasə, ca ndzaŋə wabənə. Wata əŋki Yeesu ka məci, "Wiinə uuzənaaku."

¹⁶ Makə dīi ha'ə, wata ɲgwalənə a kəsəgi tə ənjitə patə ka shaŋə. Təya dūunətə tə Əntaŋfə, təya ba, "Kə shigi madūunə *anabi agyaamə. Kə shi Əntaŋfə ka tsakə tə əŋjaakii." *

¹⁷ Ma wabəətə bii ənji agyanə Yeesu, kə dəlagi agyanə hanyinə ɲga Yahudiya patə, dəŋə aagyanə hanyinə ətə dīi tii naahə ribə.

Wabənə ɲga Yeesu agyanə Yoohana

(Mat. 11.2-19)

¹⁸ Kə dzəgunəgi lyawarənə ɲga Yoohana ka ci uushi'iitsə dāadii patə. Wata ca 'wa ənji bəra'i ahadatii,

¹⁹ ca sləkee ka tii aabii Yeesu Slandanə ka ləgwanə ka ci oo'i, "Hə nə əndətə na shi nii, anii a gəreenə əndə'i əndə pama?"

²⁰ Makə mbu'i lyawariitə bəra'i aabii Yeesu, təya ba ka ci, "Yoohana əndə dā bapətisəma sləkee keenə aabiiku ka ləgwanə ka hə: Hə nə əndətə na shi nii, anii a gəreenə əndə'i əndə pama?"

²¹ Ma saa'ikii ha'a, kə mbədfəpaa Yeesu də ənji bwanea bəzəkii. Kə luupaa ci ənji acii ginaaji. Kə wunəgi ci ginə ɲga muurəfinə laŋə əsə.

²² Wata ca jikəvə ka lyawariitə sləkee Yoohana aabiikii, əŋki ci, "Ənəmə, una dzə ka banə ka Yoohana sənə cuuna nee da sənə cuuna fa. Waatoo, agi wuunənə nə ginə ɲga muurəfinə, agi wiinə nə mahurəməsə ənja; ənji uyikuzəna əsə, agi mbədfənə nə tii. Agi wuunənə nə liminə ɲga kadəguləminə, agi madeenə nə ənji ka maməətə ənja, agi waazanə nə ənji ɲunyi Habara ka maaghiinə əsə.

²³ Tə'i barəkaanə ashi əndətə pooshi na unee ka nə'unə tə nyi."

²⁴ Makə pyalə lyawarənə ɲga Yoohana satii, wata Yeesu a ndzaŋə wabənə ka dabaala agyanə Yoohana, əŋki ci, "Ya saa'itə gyuunə aabii Yoohana aagi bilina, mi saŋə mwayi unə neena? Kuzənə ətə ca ba'agi agi mədə kwa?"

²⁵ Aa mi gyuunə ka caamanə da? Ka caama əndətə ɲgii dagwa kəjeerənə kwa? Ma ənji waha ətə ca kaala ɲunyi kəjeerənə ha'a, asii ga meeminə nə tii.

²⁶ Bamə ka nyi, mi gyuunə ka caamanə kwa? *Anabi gyuunə ka caamanə kwa? Ha'ə tanyi, sətə palee ka anabi gyuunə ka caamanə.

²⁷ Acii ci nə əndətə wabi malaaba ləkaləkatə agyanəkii. Ma bii Əntaŋfə:

'Wanyinə ka sləkeenə ka masləkee əndaaki,
kaa ca ta ka hə kəŋwanə,
ca hadatəgi ka hə də rəgwa taabu'u nii kwa dzə.' "

²⁸ Yeesu a tsakə banə, əŋki ci, "Wanyinə ca ba koonə: Ma Yoohana, pooshi ənji sha pwayi əndə ganə a duuniya ətə palee ka ci. Amma ma əndətə

7:12 7.12 1 Meem. 17.17. **7:15 7.15** 1 Meem. 17.22-23. * **7:16 7.16** 1.68; 19.44; anabi: Mat. 16.14; 21.11,46; 26.68; Mar. 6.15; 8.28; 14.65; Luka 7.39; 9.8,19; 22.64; 24.19; Yooh. 4.19; 6.14; 7.40; 9.17. **7:22 7.22** 4.18-19; Mat. 11.5. **7:27 7.27** Mal. 3.1; Shig. 23.20; Mar. 1.2; Luka 1.76.

palee dē uundzuundzuunē agi *ŋwanjuunē ŋga ɔntaŋfē, kē palee ci ka Yoohana.”

²⁹ Makē fii dabaala da *əŋji luu tsəkē tē wabəətsē wabi Yeesu, kē dəlii tii dē ɔntaŋfē makē dīi ci kē liwē tii yibē bapətisəma acii Yoohana.

³⁰ Amma ma *Farisanyinē da maliminē, kē kaaree tii ka luu hiima ŋga ɔntaŋfē. Ci dīi pooshi tii liwē yibē bapətisəma acii Yoohana.

³¹ Ɖŋki Yeesu əsē, “Dē mi saŋə mbərə mbərətəginəki dē əŋji ŋga zamanana? Tē wu saŋə pusha tēya?”

³² Kē ndzaa tii makē manjeevənē tēya buurē asəkē luuma, tēya 'waa'wa hara manjeevənē makē tii, tēya ba, ‘Kē əgiinē koonē uufaləma, pooshi unē ujē. Kē kii inē koonē wanyanē ŋga wa, amma, matuumuunē.’

³³ Ma bii nyi ha'a, acii makē shi Yoohana əndē dā bapətisəma, kē dīi ci suumaya, paa ci sii ma'i inaba. Makē nee unē ha'ə, əŋkyuunē, ‘Əndē gu'wə nē ci’.

³⁴ Amma makē shi nyi naaki, nyi *Uuzənē ŋga ənda, agi adənē nē nyi zəma, nya sa ma'i inaba. Yoo, əŋkyuunē əsē, ‘Tsaaməmē tē əndətsa, bwan̄kara nē ci, masa ma'i inabi, guva ŋga əŋji luu tsəka da hara ma'waslyakē əŋji nē ci!’

³⁵ Patē da ha'ə, ma əŋjitē liwē hiima ŋga ɔntaŋfē, agi baariinē nē tii tantanyinəkii.”

Dzənē ŋga Yeesu aa ha əndə'i əndē Farisa

³⁶ Tə'i əndə'i əndē Farisa 'wii tē Yeesu aa hakii aasii ka zəma. Yeesu a dzə aa ha əndəta, ca ndzaanē ka zəma.

³⁷ Asee, tə'i ma'waslyakē minē davē dē vərə. Makē fii ki oo'i, ga Farisatē asii nē Yeesu ka zəma, kya ŋgərə əbwə† urədyā,

³⁸ kya kira, kya gwan̄aanē atsa səfə Yeesu daba'akii, kya tuu. Wata əjanē nē kiinatē aaba'a səfə Yeesu. Kya ŋgərə, kya taadəgi dē shiŋkinē ŋga nətē, kya paatē səfəkii, kya buləvə urədyā aa dəvə.

³⁹ Ma Farisatē 'wii tē Yeesu aa hakii aasii, makē nee ci ha'ə, əŋki ci dē səkəkii, “Maci anabi nē əndətsə tanyi, kadfa kē shii ci taa wu nē miitsə ca dəba'ə tē ci; taa mi nē ki əsə, ka shiinē nē ci; waatoo, ma'waslyakē əndē nē ki.”

⁴⁰ Wata Yeesu a ba ka Farisata, “Simoonē, tə'i nyi da sē ŋga banē ka hē.” Ɖŋki Simoonē ka ci, “Wabuu dīi, Maləma.”

⁴¹ Ɖŋki Yeesu ka ci, “Tə'i əndē nyi'u tē əŋji bərə'i dəmənē. Ca nə'u tē əndənē *hwaslē gya'ə tufə. Ca nə'u tē əndə'i əndənē əsə hwaslē tufə pu'unē.

⁴² Makē pooshi taa wu mbee ka ki'i dəməətē agitii, wata əndəta a bwasee ka tii ka dəməəta. Ya ətsa, ŋgutē agi əŋjitsē bərə'i palee dē uufənē tē ca?”

⁴³ Ɖŋki Simoonē, “Ma nee nyi naaki, əndəta dīi dəmənē ŋgaŋga'ə atsakii palee dē uufənē tē ci.” Ɖŋki Yeesu ka ci, “Goŋgaaku.”

⁴⁴ Wata ca zə'ugi aabii miita, əŋki ci ka Simoonē, “Kē nee hē ka miitsətē nii? Kē gimagərə nyi aa haku aasii, amma pooshi hē bii oo'i, wa əŋjə a əgəcii ma'inē ka nyi, əŋjə a yibəgi ka nyi dē səfəki. Amma, ma miitsa, kē yibəgi ki ka nyi səfəki dē kiinatē, kya taadəgi dē shiŋkinē ŋga nətē.

⁴⁵ Ma ha, paa hē nəhəpaa tē nyi ŋga'ə. Amma, ma kya, makē gimagərə nyi aa haku aasii, paa ki bwasee ka paatē səfəki.

7:29 7.29-30 Mat. 21.32. **7:29 7.29** 3.7,12. **7:33 7.33-34** Mat. 9.14; Mar. 2.18; Luka 5.33. **7:33 7.33** 1.15. **7:34 7.34** Mat. 9.10. **7:36 7.36** 11.37. † **7:37 7.37** Ma əbutsa, əndə'i faara ətē dīi ləməkii 'aləbasəta' ci əŋjə a hufəkəgi. **7:37 7.37-38** Mat. 26.6-7; Mar. 14.3. **7:39 7.39** 7.16. **7:42 7.42** Mat. 18.27. **7:44 7.44** 'Wat. 18.4; 1 Tim. 5.10.

⁴⁶ Ma ha, pooshi hə əji ka nyi maare aanəki. Amma, ma kya, kə əji ki ka nyi urədyā aaba'a sədfəki.

⁴⁷ Aciikii ka banə nə nyi ka hə əsə: ma maduunə uufəətsə ngiragi miitsa, kə baarii oo'i, kə upaa ki tifyaginə nga 'waslyakəətə dfaadii ki patə. Amma, ma əndətə tifyagi Əntanfə ka ci 'waslyakəənaakii gi'u, gi'u nə uufəənaakii əsə."

⁴⁸ Wata əŋki Yeesu ka miita, "Kə upaa hə tifyaginə nga 'waslyakəənaaku."

⁴⁹ Ma ənjitə cii kəya zəmə da tii, kə bii tii də səkətii, "Wu da nə əndənə ca tifyagi 'waslyakəənə əsa?"

⁵⁰ Amma əŋki Yeesu ka miita, "Kə upaa hə luupaanə putə nga gi'inaaku tə nyi. Duu agi jamənə."

8

Ənjitə nja nə'u tə Yeesu

¹ Ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca dzə ka vərə ka vərə, ca dzə də waaza Nunyi Habara agyanə *ŋwanjuunə nga Əntanfə. Kə nyi'u lyawarənaakii pu'u aji bəra'i tə ci.

² Kə nyi'u hara makinə tə ci əsə ətə mbədfəpaagi ci də tii acii ginaaji da bwanea. Waatoo, Mariyaama Magədalina ətə lyakagi Yeesu ginaajiinə mədfəfə ashitə,

³ Yawana, minə nga Kuza. Ma ngurii, ci nə kadala nga yi nga ŋwanjwə *Hirudusə. Suzana da hara makinə bəzəkii. Ma tii pata, kə cakə tii tə i Yeesu də gənətii.

Misaali də əndə giirə slikərənə

(Mat. 13.1-9; Mar. 4.1-9)

⁴ Ma saa'ikii, kə ma'ya ənji asəkə vəranyinə patə, təya shi aabii Yeesu. Makə dzii dabaala də na, wata Yeesu a ndzanə wabənə ka tii də dfa misaali, əŋki ci:

⁵ "Tə'i əndə gi aasəkə rə ka giirə slikərənə. Ma ca giirə, hara slikərənə a kwaala ahada rəgwa, ənjə a wiigi'i anəkii. Əginyinə əsa, təya shi, təya dəmətə.

⁶ Hariinəkii əsə a kwaala ama pasla, ca givagi, ca huurəgi, makə pooshi marəbə hanyinə.

⁷ Harii slikərənə əsə, təya kwaala aagi dəha. Gərənə nə tii kyakya'ə da dəha. Dəhəkii a pa'aanə ka səkəŋwa.

⁸ Ma harakii, kə kwaalii tii anə nunyi hanyinə. Təya dəvə, təya gərə, təya əji hi'wa. Taa ŋgutə patə, kə vii ci nunyi cifanə gya'a gya'a." Makə uufəpa Yeesu wabəətsa, wata ca wazəgi də ŋgeerənə, əŋki ci, "Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa."

Ka mi də misaali?

(Mat. 13.10-17; Mar. 4.10-12)

⁹ Ma daba'əkii *lyawarənə nga Yeesu a ləgwa ka ci, əŋki tii, "Mi mwayi misaalitə baariina?"

¹⁰ Əŋki Yeesu ka tii, "Ma unə kamə, koonə vii Əntanfə rəgwa nga shii ma'umbee uushi'inə nga ŋwanjuunaakii. Amma, ma hara ənja, see də misaali fanətii; kaa təya tsaamə, amma paa tii ka neenə; kaa təya kapaa liminətii, amma paa tii ka paaratəginə."

Dzəgunətənə ŋga Yeesu tə misaali ŋga əndə giirə slikərənə
(*Mat. 13.18-23; Mar. 4.13-20*)

¹¹ “Wiinə səndə mwayi misaalitə faariinə: ma slikərəətsa, kə ndzaa ci makə wabənə ŋga Əntaŋfə.

¹² Ma slikərəətə kwaalii ahada rəgwa, tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntaŋfə. Wata *Seetanə a shi, ca dəməgi wabəətə a ədzəmətii, acii ga təya vii goonğa ka Əntaŋfə kaa təya upaa luupaanə.

¹³ Ma slikərəətə kwaalii ama pasla əsə, tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntaŋfə, təya luu də moodasəka. Amma pooshi wabənəkii əji slərəginə a ədzəmətii. Ci dīi paa tii ka ta'avənə agi nə'unə. Madə kə upaa ŋgərə'wə tə tii, təya bwasee.

¹⁴ Ma slikərəətə kwaalii aagi dəha, tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntaŋfə. Amma ma agi ndzaanatii, ka kavənə nə tii natii nə ka buurə uushi'inə kama kama, təya suuna gəna, təya alə sətə ca kadeesəkə ka tii. Pooshi ŋunyi uushi ci təya mbee ka dātənə.

¹⁵ Ma slikərəətə kwaalii anə ŋunyi hanyinə, tii nə ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntaŋfə, təya kəsəpaa tənə tənə də ədzəmə rəŋwə, təya ndzaanə də sə'watənə, təya da ŋunyi uushi ətə ca nafa.”

Misaali ŋga garəkuwa
(*Mar. 4.21-25*)

¹⁶ “Pooshi əndə ca kavə gunə aasəkə garəkuwa ka umbətənə də dəva taa ka kapaanə atsa ədərə əsə. Amma ka kapaanə nə ənji garəkuwa ka madzəgamə ha, ka ənjitə ca dəmə aa kumu a nee ka ha camə.

¹⁷ Taa mi patə dīi ma'umbeekii kadə na shigi aa babara. Ma sətə pooshi ənji shii, kadə nə ənjə a shii, kadə na shigi aa babara əsə.

¹⁸ “Damə haŋkala agyanə fanə goonə! Acii ma əndətə da kudəpəshinə ŋga paaratə də sətə cii kəya fa, ka ci tsakənə ənji paaratəginə. Amma ma əndətə pooshi kavə nəkii davə, taa ətə gi'u agi hiimaakii maa, ka luuginə nə ənji.”

I məci Yeesu da ndzəkəŋushi'inəkii
(*Mat. 12.46-50; Mar. 3.31-35*)

¹⁹ Ma daba'əkii, kə shi i məci Yeesu da ndzəkəŋushi'inəkii kaa təya nee ka ci. Amma kə təkuree tii ka mbu'unə aabiikii, pooshi rəgwa acii dabaala.

²⁰ Wata ənjə a ba ka Yeesu, “Watiitə i muu tii da ndzəkəŋushi'inəku agyə, kə mwayi tii neenə ka hə.”

²¹ Amma wata əŋki Yeesu ka tii, “Ənjitə ca fa wabənə ŋga Əntaŋfə, təya slənətə sətə bii ci, tii nə yaayi da ndzəkəŋushi'inəki.”

Dədəkənə ŋga mandalə mədə
(*Mat. 8.23-27; Mar. 4.35-41*)

²² Ma ka əndə'i uusəra, kə ndərəvə Yeesu da lyawarənaakii aasəkə kumbawalə. Əŋki ci ka tii, “Tanəgyaamə aa tanəgi uunəva.” Təya madə, təya palə.

²³ Ma təya dzə də tanənə də kumbawalə, Yeesu a tsəfə ŋunyinaakii. Wata mandalə mədə a ndzanə kyanə anə uunəva. Ma təya nee, nanə nə ma'inə aasəkə kumbawala kaa təya za.

²⁴ Wata təya əntsahətə aabii Yeesu, təya madəe ka ci, əŋki tii ka ci: “Daada, Daada, wanaamə ka zanə.” Yeesu a vədəhə, ca la ŋguruunə ka

məðə da ka ma'iitə ca mbudə aadəgyə aadəgyə. Wata shakətə təya ənəgi, təya dədəkə kyakya'ə.

²⁵ Əŋki Yeesu ka lyawarənaakii, "Pooshi ma'ə vii goonğa goonə kuna?" Amma, ma təya, kə ŋgwaləgi tii. Kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə əsə. Təya laagwashi ahadatii, "Wu sanə nə əndəna? Taa məðə da ma'inə maa, aghi wabənə nə ci ka tii, təya fa tə ci."

Mbədəpaanə ŋga Yeesu də əndə ginaaja

(Mat. 8.28-34; Mar. 5.1-20)

²⁶ Makə tanəgi Yeesu da lyawarənaakii aa tanəgi uunəvə ŋga Galili, waatoo aanə hanyinə ŋga ənji Gyarəgasinə,

²⁷ jimagərənəakii asəkə kumbawala, wata təya guŋəgərə da əndə'i əndə vərənəkii da ginaajiinə ashikii. Kə uugi baanə lanə makə tikə ci da kəjeerənə əsə. Paa ci ka ndzaanə asii. Amma ahada gu'u ənji nə ndzaanaakii.

²⁸ Neenaakii ka Yeesu, wata ca ka vurənə, ca shi, ca kulagi akəŋwaciikii, ca ŋgəree ka uurakii, əŋki ci, "Yeesu Uuzənə ŋga Əntanfə Əndə məghərəvənə, mi cii kwa alə ashiki kwa? Tuutəta'ə! Ga ha cibə də nyi."

²⁹ Ma bii ci ha'a, acii kə bii Yeesu ka ginaajitə kaa ca dzəgi. Ma ginaajikəya, kə nji kəya kəəsə tə əndəkii ŋgaanğa'ə. Acii ha'ə, mapa'əkii nji əndətə a ndzaanə da i mahyakahyaka'ə aciikii da asəfəkii. Amma, patə da ha'ə ca dzə də bwaatəginə. Ginaajikii a kagi tə ci aagi bilinə.

³⁰ Wata Yeesu a ləgwa ka ci, əŋki ci, "Iitə nə ləməkwa?" Əŋki ci, "Ma ləməkya, Bəzəkii." Ma bii ci ha'a, acii bəzəkii nə ginaajinyiitə dzii də nə ashikii.

³¹ Wata ginaajinyiitə a dza ciinə ka Yeesu, acii ga ca bii ka tii dzənə aasəkə makurəŋə gu'u ŋga zanə.

³² Ma dava, tə'i gəranə ŋga dagəliinə ca alə zəmatii ashii dənğərə. Wata ginaajinyiitə a kədii acii Yeesu kaa ca vii ka tii rəgwa ŋga dzəgərənə aashi dagəliita. Wata Yeesu a vii ka tii rəgwakii.

³³ Təya shigi ashii əndətə, təya dzə, təya dzəgərə aashi dagəliita. Wata dagəliitə a hwayagərə, təya kwaalagərə aagi uunəva, təya zagi davə patə.

³⁴ Makə nee magəriinə ŋga dagəliitə ka sətə dīi, təya huyipaa, təya kərə makii aasəkə vərənə da aanə hanyinəkii patə.

³⁵ Makə fii ənjita, wata təya shigi ka tsaamə sətə dīi. Təya mbu'yagərə aabii Yeesu, təya lapaa əndətə dzəgi ginaajinyiitə ashikii dasə a panə abii. Da i kəjeerənə ashikii nə ci, kə ənya hankalaakii. Wata təya ŋgwaləgi.

³⁶ Ma ənjitə nee də ginətii makə sətə mbə'i əndə ginaajita, kə jigunyi tii ka ənjitə shi daba'a.

³⁷ Wata ənjinyiitə anə hanyinə ŋga Gyarəgasinə patə a ba ka Yeesu, wa ca dzəgi ka tii anə hanyinatii, acii kə ŋgwali tii ka shanə. Wata Yeesu a ndərə kumbawalə ka palənə saakii.

³⁸ Wata əndətə dzəgi ginaajitə ashikii a kədii acii Yeesu kaa ca dzə atsakii. Amma pooshi Yeesu luuvə ka ci, əŋki ci ka ca,

³⁹ "Ənuu saaku aasii. Duu dzəgunəgi ka ənji sətə dīi Əntanfə ka putaaku." Palənə nə əndətə, ca dzə də baaba ka ənji patə asəkə vərənə sətə dīi Yeesu ka putaakii.

Uuzənə ŋga Jayirusə ba'a miitə təbətə kəjeerənə ŋga Yeesu

(Mat. 9.18-26; Mar. 5.21-43)

⁴⁰ Ənyanə nga Yeesu, kə liwə ənji tə ci ngaanğa'ə, acii agi gəranə tə ci nji tii patə.

⁴¹ Tə'i əndə'i əndə ətə dīi ləməkii Jayirusə. Ma ca, gawə nə ci asəkə *kuvə də'wa davə də vərə. Kə shi ci aabii Yeesu, ca gərə'waanə atsa səfəkii, ca dza ka ci ciinə kaa ca dzə aa hakii aasii.

⁴² Acii tə'i uuzənaakii rənwə, uncitə minəkii. Kə dīi fəzatə taa pu'u aji bəra'i. Pooshi labadətə, də ma də ma ha'ə nə ki.

Ma Yeesu a dzə aa ha əndəta, kə tsəkuyi ənji ngaanğa'ə anəkii. Pooshi rəgwa nga zə'uginakii acii ənja.

⁴³ Tə'i əndə'i minə agi ənjita, cibee bwanea ka ki fəzə pu'u aji bəra'i. Uushi'inə nja də tə ki. Kə zamagi ki də gənatə patə ka ənji kuzhikinə, amma pooshi əndə mbee ka mbəfəpaanə də ki.

⁴⁴ Wata kya əntsahətə aabii Yeesu da ba'akii, kya təbətə kəjeerənaakii. Pii wata kə dzəgi bwaneatə ashitə.

⁴⁵ Əŋki Yeesu, "Wu daa uree ka nya?" Əŋki patənə nga ənji ka ci, əntaa tii. Əŋki Piita ka ci, "Daadə, lanə nə ənji abiiku, pooshi ha nga zə'uginə."

⁴⁶ Əŋki Yeesu, "Amma tə'i əndə uree ka nyi, acii kə fii nyi tə'i baawəfa shigi ashiki."

⁴⁷ Makə nee miitə kə puki ba'atə, wata kya shi. Shishinətə a dzə də udzənə acii ngwalənə. Kya gərə'waanə akəŋwacii Yeesu, kya ndzanə dzəgunənə ka ci akəŋwacii ənji patə taa ka mi uree ki ka ci, i makə sətə upaa ki mbəfənə pii əsə.

⁴⁸ Wata əŋki Yeesu ka ki, "Uzənaakya, kə mbə'i hə putə nga gi'inaaku tə nyi. Duu agi jamənə."

⁴⁹ Daga Yeesu ma'ə ma'uudəpaamə wafənə ha'ə, kə mbu'ya əndə yi nga Jayirusə. Əŋki əndətə ka Jayirusə, "Kə uudee uuzəətə ka na. Ga ha ənvutə tə maləmə ma'ə."

⁵⁰ Amma, makə fii Yeesu ha'ə, wata əŋki ci ka Jayirusə, "Ga ha ngwalə. Vii goonğa ka əntənfə, ka mbəfənə nə uuzənaaku."

⁵¹ Makə mbu'i Yeesu aa ha Jayirusə, makapaamə ci rəgwa taa ka wu ka dəməgərənə atsakii madaamə ka i Piita, da Yoohana, da Yakubu da ka i dii uuzəətə da məci.

⁵² Ənji patə davə asii, ka tuunə, təya ngəərə ma. Wata əŋki Yeesu ka ənji, "Goona tuu. Ma uuzəətsa, əntaa əntənə əŋki ki, amma ŋunyinə cifə ki."

⁵³ Wata təya ŋusəgi tə ci acii kə shii tii, kə əŋki uuzəətə tanyi.

⁵⁴ Amma wata Yeesu a kəsətə tə uuzəətə ka ciinə, ca ba ka ki də ŋgeerənə, "Əndzəgəna, madətə!"

⁵⁵ Wata kə ənyatə əpinə ama uuzəəta. Kya madətə pii. Wata əŋki Yeesu, wa ənjə a vii ka ki zəma.

⁵⁶ Ma sətə, kə dīi ka sə nga hurəshishinə ka i dii da məci uuzəətə ka shəŋə. Amma Yeesu a ba ka tii, ga təya bapaa sətə dīi taa ka wu.

9

Sləkeenə nga Yeesu ka lyawarənaakii pu'u aji bəra'i (Mat. 10.5-15; Mar. 6.7-13)

¹ Yoo, kə dzatəgi Yeesu də lyawarənaakii pu'u aji bəra'i, ca vii ka tii baawəfa da rəgwa nga lyaakaginə də ginaajiinə patə, təya mbəfəpaa də ənji bwanea.

² Wata ca sløkee ka tii, kaa tɔya dzɛ dɛ waazanɛ agyanɛ nwanjuunɛ nɔa ɛntanɔfɛ, tɔya mbɛdɔpaa dɛ ɛnja.

³ Ma ɛtsɛ kaa tɔya palɛ, ɛnki ci ka tii, “Goona nɔgɛrɛ taa mi ka dzɛginɛ, taa zala, taa mbuura, taa zɛma, taa kwaba ɛsɛ. Taa wu agyuunɛ, ga ca dzɛ da kɛjeerɛnyinɛ bɛra'i.

⁴ Maa kɛ gyuunɛ aasɛkɛ ɛndɛ'i vɛranɛ, ndzaamɛ ga ɛnjitɛ liwɛ tuunɛ ahatii asii, dɛnjɛ ka saa'itɛ nuunɛ madɛ gatɛ.

⁵ Ma vɛraatɛ maluumɛ ɛnji tuunɛ dava, shigimɛ sɛ goonɛ davɛ. Gwa'agimɛ bɛrɛbɛrɛ nɔa vɛraatɛ asɛduunɛ, unɛ dzɛ sɛ goonɛ. Ci na baarii ka tii oo'i, madamɛ tii nɔga'ɛ.”

⁶ Wata madɛnɛ nɛ tii, tɔya palɛ, tɔya dɛɛmɛ aasɛkɛ vɛranyinɛ kama kama, tɔya waaza Njunyi Habara, tɔya mbɛdɔpaa dɛ ɛnji bwanea taa da patɛ.

*Gwazɛginɛ nɔa hanɔkala nɔa *Hirudusɛ*

(Mat. 14.1-12; Mar. 6.14-29)

⁷ Makɛ fii Hirudusɛ, nwanɔwɛ anɛ hanyinɛ nɔa Galili, sɛtɛ daadii patɛ, wata kɛ gwazɛgi hanɔkalaakii. Acii agi banɛ nɛ hara ɛnji, “Kɛ ma'i Yoohana agi mamɛtɛ ɛnja.”

⁸ Hara ɛnjɛ a ba, “Anabi *Iliya jigagi.” Ma hara ɛnji ɛsa, tɔya ba, “ɛndɛ'i ɛndɛ agi anabiinɛ nɔa nɔkɛ madɛtɛ agi mamɛtɛ ɛnja.”

⁹ Amma kɛ bii Hirudusɛ, “Ya makɛ kɛ shi nya lagi nɛ nɔa Yoohana, wu da nɛ ɛndɛtɛ cii kya fa, ɛnjɛ a mbudɛ madɛ uushi'inaakii ha'a?” Wata Hirudusɛ a ndzanɛ aalɛnɛ tɛ Yeesu kaa ca nee ka ci.

Adɛvɛnɛ nɔa Yeesu ka ɛnji dɛbu'u tufɛ

(Mat. 14.13-21; Mar. 6.30-44; Yooh. 6.1-14)

¹⁰ Ma ɛnjitɛ sløkee Yeesu ka tii ka waazanɛ, kɛ ɛnya tii aabiikii, tɔya ba ka ci sɛtɛ daadii tii patɛ. Wata Yeesu a 'wagi tɛ tii daanɛtii, tɔya ɛntsahɛgi dzadɛ da ɛnja, aadɛbii vɛranɛ nɔa Batɛsayida.

¹¹ Asee, kɛ fii dabaala. Wata tɔya ndzanɛ nɛ'unɛ tɛ ci aa dɛvɛ. Yeesu a luu tɛ tii. Ca wabɛ ka tii agyanɛ nwanjuunɛ nɔa ɛntanɔfɛ. Ma ɛnjitɛ ca moo mbɛdɔpaanɛ dɛ tii ɛsɛ, kɛ mbɛdɔpaa ci dɛ tii.

¹² Ma ɛtsɛ uusɛra kɛdɛhɛ ka kulanɛ, wata lyawarɛnaakii pu'u aji bɛra'i a ɛntsahɛtɛ aabii Yeesu, tɔya ba ka ci, “Bawɛ ka ɛnjitɛ, wa tɔya palɛ aasɛkɛ vɛranyinɛ da i aasɛkɛ makɛdɛhɛ kɛdɛhɛ giwanyitɛ a makwakwa, kaa tɔya upaa zɛmɛ da ha nɔa baanɛ davɛ. Acii ma gana, agi bilinɛ naamɛ.”

¹³ Amma ɛnki Yeesu ka tii, “Unɛ nɛ vii ka tii zɛma.” ɛnki tii ka ca: “Pooshi zɛmɛ acii inɛ bahɛ viinɛ ka tii. Wata buroodi tufɛ da hɛrɛfinɛ bɛra'i nɛndɛ acii inɛ. Madamɛ inɛ kɛ gi ka ira zɛmɛ, pooshi ka mbu'unɛ ka patɛnatii.”

¹⁴ Ma bii tii ha'ɛ, acii nɔguyirɛnɛ daanɛtii maa, ka dɛanɛ nɛ tii bahɛ dɛbu'u tufɛ. Wata ɛnki Yeesu ka lyawarɛnaakii, “Kaalamɛ kurɛgɛnyinɛ. Ndzaneemɛ ka ɛnja. Taa ka nɔgutɛ kurɛga, wa ɛnji bahɛ tufɛ pu'unɛ a ndzaanɛ.”

¹⁵ Wata tɔya ndzaneɛ ka ɛnjitɛ patɛ.

¹⁶ Yeesu a nɔgɛrɛ burooditɛ tufɛ da hɛrɛfiitɛ bɛra'i, ca madɛɛ ka ginɛkii aadɛgyɛ, ca kuyirii tɛ ɛntanɔfɛ, ca baatɛpaa, ca vii ka lyawarɛnaakii kaa tɔya tɛkɛpaa ka dabaala.

¹⁷ ɛnji patɛ a zɛmɛ, tɔya ɛburɛ. Ma daba'ɛkii, lyawarɛnaakii a tsɛkɛtɛ tɛ ɛtɛ mbɛdaanɛ, dɛvɛ pu'u aji bɛra'i.

*Banə nga Piita, Yeesu nə *Aləmasiihu*

Wabənə nga Yeesu agyanə əntənaakii
(*Mat. 16.13-21; Mar. 8.27-31*)

¹⁸ Ma ka əndə'i uusəra, Yeesu a dā də'wa daanəkii. Aɓiikii nə lyawarənaakii əsə. Yeesu a ləgwa ka tii, əŋki ci, "Wu saŋə nə nyi ci ənjə a ba?"

¹⁹ Əŋki tii ka ci, "Ma nə hara ənji ka bana, hə nə Yoohana əndə dā bapətişəma. Ma hara ənji əsə, agi banə nə tii, anabi *Iliya nə hə. Hara ənji əsə, agi banə nə tii, əndə'i əndə agi anabiinə nga ŋukə maɗətə agi maməətə ənja."

²⁰ Əŋki Yeesu, "Ya unə noona, wu nə nyi cuuna ba?" Piita a jikəvə, əŋki ci, "Hə nə Matadəkii dəcii Əntəŋfə."

²¹ Wata Yeesu a dā ka tii bariya, əŋki ci, "Goona bapaa sətşə taa ka wu shaŋə."

²² Ma daba'əkii ca wabə agyanə naakii nə, əŋki ci ka tii, "Tyasə ma *Uuzənə nga ənda, see a sa ci cibənyinə laŋə. Kadə nə gayinə da madiigərə limanyinə da maliminə a kaaree ka ci, ənjə a bələgi tə ci. Ma ka makkənə nga uusəra, ka maɗənə nə ci agi maməətə ənja."

Nə'unə tə Yeesu
(*Mat. 16.24-28; Mar. 8.34-9.1*)

²³ Wata əŋki Yeesu ka ənji patə, "Taa wu patə ca moo nə'unə tə nyi, tyasə see a kaaree ci ka naakii nə, ca ŋgərə ənfwə nga gwa'avənə tə ci aashikii, ca nə'u də nyi uusəra patə."

²⁴ Tada wu patə ca dā gazhi'waanə nga gərətə əpinaakii, ka əteenə nə ci ka əpinəkii. Amma, taa wu patə ətee ka əpinaakii putə nga nə'unə tə nyi, ci na luupaa əpinaakii.

²⁵ Mi saŋə nə bwatya nga upaa patənə nga uushi'inə asəkə *duuniya, amma əndə ətee ka əpinaakəya? Pooshi bwatyakii.

²⁶ Acii mada kə dʒii ayinə tə əndə ka wabənə agyanəki da agyanə wabənaaki, ma nyi Uuzənə nga ənda, kadə nə ayinə a dā tə nyi ka wabənə agyanə əndəta uusəratə nii kya shi da i məghərəvənə geenə da Daadə da nga malaaba malaalikanyinə.

²⁷ Tantanyinə cii kya ba koonə: tə'i hara ənji ahadaamə na nee də ginətii, tii ma'ə maməətəmə, ka ŋwanjuunə nga Əntəŋfə."

Məghərəvənə nga Yeesu
(*Mat. 17.1-8; Mar. 9.2-8*)

²⁸ Makə bii Yeesu wabəətsə ha'ə, ma daba'a baanə taa tighəsə, kə ŋgire ci tə i Piita, da Yoohana da Yakubu, təya ndərə aanə giŋwə kaa ca dā də'wa.

²⁹ Ma ca dā də'wa, wata kə zə'ugi kəŋwaciinəkii, kə uudagi kəjeerənaakii talə talə, agi bərənə əsə.

³⁰ Ndza'a gi'u ha'ə, wata watiitşə ənji bəra'i, təya wabəshi da Yeesu. Waatoo i Muusa da *Iliya.

³¹ Kə jigagi tii da məghərəvənə. Təya wabə agyanə aniya nga mbu'utəgi də slənaakii, waatoo əntənaakii də Urusaliima.

9:18 9.18 5.16. **9:19 9.19** 9.7-8; Luka 1.17; 7.16. **9:20 9.20** Mat. 16.16; Luka 22.67. **9:21 9.21** 9.36. **9:22 9.22** 9.43-45; 17.25; 18.31-34; 24.6-7. **9:23 9.23-24** 14.27; 17.33; Mat. 10.38-39; Yooh. 12.25-26; 1 Piita 2.21. **9:26 9.26** 12.9; Mat. 10.33; 2 Tim. 1.8; 2.12. **9:27 9.27** Mat. 16.28. **9:28 9.28-29** 5.16. **9:29 9.29-36** 2 Piita 1.16-18. **9:31 9.31** 9.22; 13.33.

³² Asee, kə kwaalagi i Piita da ənjitə abiiikii ca'ə ca'ə ka ɲunyinə. Makə wədəhətə tii, wata təya nee ka məghərəvənə ɲga Yeesu da ənjitə bəra'i abiiikii.

³³ Makə ɲji ənjitə bəra'i a da rəgwa ɲga təkəginə da Yeesu, əɲki Piita ka ci, “Daada, ɲga'ə dɪi makə ganə niinə. Taku keena ratə koonə tsakabanyinə makkə: naaku rəɲwə, ɲga Muusa rəɲwə, ɲga Iliya rəɲwə.” Asee, mashiimə Piita ginə ɲga sətə bii ci ka Yeesu.

³⁴ Ci ma'ə ka banə ha'a, wata kə shi məzhidəkwatyaminə, kə zadəgi tə tii. Kə ɲgwaləgi lyawarənaakii, makə zadəgi məzhidəkwatyamiitə tə tii.

³⁵ Wata əndə a wabɣa dāgi məzhidəkwatyaminə, əɲki ci, “Waatsə matadə Uuzənaaki. Famə tə ci.”

³⁶ Uudənə ɲga wabəətsə ha'ə, wata maneemə lyawarənaakii ka əndə'i əndə ma'ə madaamə tə Yeesu daanəkii.

Ma ka tsaakəya, pooshi lyawarənaakii bapaa sətə nee tii taa ka wu.

Mbədəpaanə ɲga Yeesu də uuzənə ətə kəshi ginaaji tə ci

(Mat. 17.14-18; Mar. 9.14-27)

³⁷ Pukətə hakii, makə jimagərə Yeesu da lyawarənaakii a ginwə, bəzə ənjə a shi ka guunənə da ci a rəgwa.

³⁸ Wata əndə a shigi agi dabaala, ca madəe ka uuraakii, əɲki ci: “Maləma, tuutəta'ə! Tsaamuu uuzənaaki, ci nə cikii, marəɲwa.

³⁹ Agi kəəsənə nə ginaaji tə ci. Gi'u ta'avənəkii ca ka vurənə, agi ghərəvənə nə ginaajikii tə ci də ɲgwaanɲwa'ənə, wata əbwyənə nə cikufinə a makii. Ma dzəginə nə ginaajikii kamə, də dzawuunə.

⁴⁰ Kə dzii nyi ciinə ka lyawarənaaku kaa təya lyaakagi ginaajikii, amma kə təkuree tii.”

⁴¹ Wata Yeesu a ba, “Ya'əmə, unə əɲji ɲga zamanana, pooshi unə gi'i tə Əntanɲə, bwaya əɲja. Ca'ə guci nii kya ndzaa doona? Ca'ə guci sə'watənəki tuuna? Kirawə ka nyi uuzənaakukii dɪi!”

⁴² Ma uuzəətə a shi, wata ginaajitə a sləbəgi tə ci aa panə, ca dəgə tə ci də ɲgwaanɲwa'ənə. Wata Yeesu a la ɲguruunə ka ginaajita. Ca mbədəpaanə də uuzəətə, ca ənəpaagi də ci ka dɪi.

⁴³ Ma ənjitə davə patə, kə dɪi ka tii ka sə ɲga hurəshishinə nə dɪuunuunə ɲga Əntanɲə.

Ənənə ɲga Yeesu ka wabənə agyanə əntənaakii

(Mat. 17.22-23; Mar. 9.30-32)

Ma patənə ɲga ənjə a tsaamə dagwa dagwaanə ɲga sətə slənyi Yeesu patə, Yeesu a ba ka lyawarənaakii, əɲki ci,

⁴⁴ “Kapaamə liminuunə ɲga'ə koonə fa sənə cii kya ba koonə: ka vəginə nə əɲji tə Uuzənə ɲga əndə aacii əɲja.”

⁴⁵ Amma, ma lyawarənaakii, pooshi tii paaratəgi də wabəətsa. Kə ndzaanə ka tii ma'umbeekii, acii ga təya fii. Kə ɲgwaləgi tii əsə ka ləgwanə ka ci agyanəkii.

Wu saɲə palee də gawuuna?

(Mat. 18.1-5; Mar. 9.33-37)

⁴⁶ Kə hwadəgi mabizhinə ahada lyawarənə ɲga Yeesu, təya laagwashi ahadatii kaa təya shii taa wu palee də gawuunə ahadatii.

⁴⁷ Amma, ma Yeesu, makə shii ci hiima ɲga nətii ha'ə, wata ca ɲgərə uuzənə, ca kəɲee ka ci abiiikii,

⁴⁸ ɛŋki ci ka tii, “Taa wu liwə uuzənə, maɗa putaaki liwə ci, tɔ nyi liwə ci ɛtsa. Ma ɛndɔtɔ liwə tɔ nyi, tɔ ɛndɔtɔ slɛkɛ ka nyi liwə ci ɛtsa. Aci taa wu palee dɔ daraanə ahadoonə patɔ, ci nɔ ɛndɔ ɛtɔ palee dɔ gawuunə.”

Ma ɛndɔtɔ makaareemə koonə, noonə nɔ ci
(Mar. 9.38-40)

⁴⁹ Wata Yoohana a jikəvə ka Yeesu, ɛŋki ci, “Daada, kɔ nee inə ka ɛndɔ ca lyaakagi ginaajinyinə dɔ lɛmɛku. Amma makɔ nee inə, paa ci ka maguŋuura deenə, kɔ tɛŋapaa inə tɔ ci.”

⁵⁰ Wata ɛŋki Yeesu ka ci, “Goonə tɛŋapaa tɔ ci. Aci ma ɛndɔtɔ makaareemə koonə, noonə nɔ ci.”

*Kaareenə ŋga ɛnji *Samariya ka Yeesu*

⁵¹ Makɔ uugi uusɛra ŋga ndɛrənə ŋga Yeesu aadɔgyɔ mbishanə, kɔ ɗatɔ ci aniya saakii ŋga dzənə aa Urusaliima.

⁵² Wata ca slɛkɛ ka ɛnji zɔku'i. Tɔya palɔ, tɔya dzɔgɛrɔ aasɛkɔ ɛndɔ'i vɛranə anɔ hanyinə ŋga Samariya ka hada ka ci dɔ ha ŋga ndzaanə davɔ.

⁵³ Amma, maluuvmə ɛnji vɛranɛkii ka ci, acii kɔ shii tii oo'i, aa Urusaliima cii kɔya moo dzənə.

⁵⁴ Makɔ fii lyawarɛnaakii ha'ɔ, wata ɛŋki i Yakubu da Yoohana ka ci, “Slandana, kɔ mwayi hɔ keena ba, wa gunə a jima kaa ca zamagi dɔ tii kwa?”

⁵⁵ Amma wata Yeesu a zɔ'ugi aadɔbii tii, ca wazɔ ka tii.

⁵⁶ Ma daba'ɛkii, tɔya palɔ ka ɛndɔ'i vɛranə.

ɛnji banə oo'i, ka nɔ'unə nɔ tii tɔ Yeesu
(Mat. 8.19-22)

⁵⁷ Ma tɔya dzɔ a rɛgwa, wata ɛndɔ'i ɛndɔ a ba ka Yeesu, ɛŋki ci, “Taa aama gi hɔ patɔ, ka nɔ'unə nɔ nyi tɔ hɔ.”

⁵⁸ Yeesu a ba ka ci, “Ma gwahyanə, tɔ'i gu'unyinatii. Ha'ɔ nɔ ɛginyinə ɛsɔ, tɔ'i kuvɛnyinatii. Amma, ma nyi, Uuzənə ŋga ɛnda, pooshi haaki bahɔ ŋga kapaa tanɔalaki davɔ.”

⁵⁹ ɛŋki Yeesu ka ɛndɔ'i ɛndɔ ɛsɔ, “Nɔ'uu tɔ nyi.” Amma ɛŋki ɛndɔta, “Slandana, taku kaa nya dzɔ ka ŋgɔɗɔgi tɔ daadɔ zɔku'i.”

⁶⁰ Yeesu a ba ka ci, “Wa mamɔtɔ ɛnjɔ a ŋgɔɗɔ mamɔtɔ ɛnjatii. Amma, ma ha, duu ka waazanə ka ɛnji agyanə ŋwanjuunə ŋga ɛntanɔfɔ.”

⁶¹ ɛŋki ɛndɔ'i ɛndɔ ka Yeesu ɛsɔ, “Slandana, ka nɔ'unə nɔ nyi tɔ hɔ, amma kapaa ka nyi rɛgwa zɔku'i kaa nya dzɔ ka banə ka ɛnji geenə, a ta'avɔ tii.”

⁶² ɛŋki Yeesu ka ci naakii, “Taa ŋgutɔ ɛndɔ ca uuza, ca dzɔ dɔ tsaamənɔ aaba'ɛkii, pooshi uushi cii kɔya bɛlɔpaa. Makɔ ɛtsɔ ha'ɔ nɔ ɛndɔ slɛnənɔ ka ŋwanjuunə ŋga ɛntanɔfɔ ɛsɔ, maɗa kɔ caamɔ ci aaba'a, pooshi uushi cii kɔya ɗapaa.”

10

Slɛkeenə ŋga Yeesu ka ɛnji mɛɗɛfɔ pu'unə aji bɛra'i

¹ Ma daba'ɛkii, kɔ ta'i Yeesu Slandanə hara ɛnji mɛɗɛfɔ pu'unə aji bɛra'i. Kɔ slɛkɛ ci ka tii ɛnji bɛra'i bɛra'i zɔku'i aasɛkɔ vɛranyinə patɔ i ka patɔnə ŋga hatɔ cii kɔya ba dzənə dɔ naakii na.

² Ma ətse kaa təya palə, ənki ci ka tii, “Lanə nə slənə cifanə, amma gi'u nə ənji slənəkii. Acii ha'ə, ɗamə də'wa ka Slanda ra, kaa ca tsakə sləkeenə ka ənji sləna, təya shi ka slənə cifanə.

³ Paləmə! Ma nə nyi ka sləkeenə koonə, makə sətə ci uuji bagiinə a dzəgərə aagi furətsoofanyinə.

⁴ Goona ɲgərəənə kwaba, taa mbuura. Goona ɲgərəənə ɛndə'i fiɓinə ɛsə. Ma una dzə, goona səkəpaanə ka nəhəshinə a rəgwa.

⁵ Yitə dāməgəruunə aa dəvə patə, bamə zəku'i: 'Wa ɛntanɓə a kira ndzaanə jamə aa hanə aasii.'

⁶ Maɗa tə'i ɛndə bahə upaa ndzaanə jamə gatə asii, ka upaanə nə ci də nəhəpaanə goonə tə ci. Maɗa pooshi, wa jamənə goonə a ɛnə koonə sə goonə.

⁷ Maɗa kə liwə tii tuunə, ndzaamə gatə asii. Adəmə, samə sətə nə ɛnjə a vii koonə davə. Acii ma ɛndə sləna, kə dəbee ɛnjə a ki'i ka ci zaarənaakii. Goona dāmə ka yi ka ya.

⁸ Vəraatə dāməgəruunə aa dəvə patə, maɗa kə liwə ɛnji tuunə davə, adəmə sətə nə ɛnjə a vii koonə.

⁹ Mbəədəpaamə də ɛnji bwanea. Bamə ka ɛnji oo'i: 'Kədəhə nə ɛntanɓə ka ɗa ɲwanjuunaakii ahadoonə.'

¹⁰ Amma, vərəatə dāməgəruunə aa dəvə patə, maɗa maluumə ɛnji tuunə davə, shigimə davə. Dəmə ka hatə ci ɛnjə a ndzaanə dzubə, una ba ka ɛnja:

¹¹ 'Taa bərəbərə ɲga vərənə goonə ɛnə ndərəvə aa səɗiinə, waniinə ca gwa'aanə koonə sə goonə. Amma shiitəmə oo'i, kədəhə nə ɛntanɓə ka ɗa ɲwanjuunaakii ahadoonə.' "

¹² Yeesu a tsakə banə ka tii, ənki ci, “Wanyinə ca ba koonə: ma uusəra ɲga ɗa gəɲwana, kadə nə gəɲwanə ɲga ɛnji vərənəkii a palee ka ɲga ɛnji *Sadooma də iza'unə.”

*Wazənə ɲga Yeesu ka vərənyitə maviimə goonɲa ka ci
(Mat. 11.20-24)*

¹³ “Kə ɗii anuunə, ɛnji Koorazinə! Kə ɗii anuunə, ɛnji Batəsayida! Acii maci ma sə ɲga hurəshishiitə ɗaadɗii asəkə vərənyitə goonə, də Tiira da də Sidoonə ɗii, kada kə ɲgaanɲii tii dəgəjinyinə, təya ndzaanə agi ɛntəɗaka ka baariinə oo'i, kə baa tii ka ɛntanɓə.

¹⁴ Ci ɗii, ma uusəra ɲga ɗa gəɲwana, kadə paleenə nə gəɲwanə goonə ka ɲga ɛnji Tiira da ɲga ɛnji Sidoonə də iza'unə.

¹⁵ Ya unə, ɛnji Kafarənahumə, ma nuunə ka banə saɲa, kadə ndərənə nuunə aadəgyə kwa? Pooshi unə ka ndərənə. Aagi gutə sunwə kagərə nə ɛnji tuunə!”

¹⁶ ɛɲki Yeesu ka lyawarənaakii ɛsə, “Ma ɛndətə fii tuuna, tə nyi fii ci. Ma ɛndətə kaaree koonə ɛsa, ka nyi kaaree ci. Ma ɛndətə kaaree ka nya, ka ɛntanɓə ɛtə sləkee ka nyi kaaree ci.”

Ƀnyanə ɲga ɛnjitə məɗəfə pu'unə aji bərə'i

¹⁷ Ma daba'ə palənə ɲga ɛnjitə məɗəfə pu'unə aji bərə'i ka ha ɲga ɗa waaza, kə ɛnya tii də moodasəkə ka shaɲə, ɛɲki tii ka Yeesu, “Slandaniina, taa ginaajinyinə maa, maɗa kə wabiinə ka tii də ləməku, kə fii tii tiinə.”

10:4 10.4 22.35; **2 Meem.** 4.29. **10:5 10.5-6** 2.14. **10:7 10.7** 1 Tim. 5.18; 1 Koor. 9.6-14. **10:9 10.9-11** 11.2. **10:11 10.11** Slənə 13.51; 18.6. **10:12 10.12** Mat. 10.15. **10:13 10.13-14** Isaa. 23.1-16. **10:15 10.15** Isaa. 14.13,15. **10:16 10.16** 9.48; Mat. 18.5; Mar. 9.37; Yooh. 13.20. **10:17 10.17** 9.10; Mar. 6.30.

¹⁸ Wata ɛŋki ci ka tii, “Kɛ nee nyi ka *Seetanɛ ca kulya dadagyɛ makɛ pyapidɛnɛ nɔa vɛna.

¹⁹ Wiitsa, kɛ vii nyi koonɛ baawɛda nɔa wiigi'inɛ agyanɛ rɛhunɛ da mɛganɔana i baawɛda agyanɛ dabaranyinɛ nɔa Seetanɛ patɛ. Pooshi uushi bwayakii na upaa tuunɛ.

²⁰ Amma goona da moodasɛkɛ acii makɛ fii ginaajinyinɛ tuunɛ. Gɛdɛ kɛ dɛi unɛ moodasɛkɛ acii makɛ dɛi lɛmuunɛ manaahɛkii dagyɛ.”

*Da manushinɛ nɔa Yeesu
(Mat. 11.25-27; 13.16-17)*

²¹ Ma ka saa'ikii ha'ɛ, kɛ uufagi sɛkɛ nɔa Yeesu aashi Malaaba Ma'yanɛ ka shaŋɛ. Wata ɛŋki ci, “Ya'ɛ Daada, Slandanɛ nɔa dadagya da nɔa duuniya, kɛ kuyirii nyi tɛ hɛ, acii ma sɛtɛ hiwee hɛ acii ɛnjitɛ shii uushi'inɛ da ɛnji hiima, kɛ baarɛgi hɛ ka ɛnji saakii. Ha'ɛ dɛi, Daadɛ, acii ha'ɛ makɛ ɛtsɛ kadɛesɛkɛ ka hɛ.”

²² Wata ɛŋki ci ka ɛnja, “Patɛnɛ nɔa uushi'inɛ, aaciiki ba'avɛ Daadɛ. Pooshi ɛnji shii taa wu nɛ nyi madaamɛ Daadɛ. Pooshi ɛnji shii taa wu nɛ Daadɛ ɛsɛ madaamɛ nyi da ɛnjitɛ ta'i nyi kaa nya baariigi ka tii tɛ ci.”

²³ Ma daba'ɛkii, Yeesu a zɛ'ugi aadɛbii lyawarɛnaakii, ɛŋki ci ka tii daanɛtɛi, “Tɛ'i barɛkaanɛ ashuunɛ acii agi neenɛ nuunɛ ka sɛtɛ ca daada.

²⁴ Acii wanyinɛ ca ba koonɛ: lanɛ nɛ anabiinɛ da meeminɛ mwayi ka shaŋɛ kaa tɛya nee ka sɛnɛ cuuna nee, amma maneemɛ tii. Kɛ mwayi tii fanɛ tɛ sɛnɛ cuuna fa, amma mafamɛ tii ɛsɛ.”

*Misaali dɛ nɔnyɛ aginɛ nɔa ɛndɛ *Samariya*

²⁵ Wata ɛndɛ'i malɛmɛ a madɛtɛ, ca gwanɛ ka laagwa uushi'inɛ ama Yeesu kaa ca shii kɛsɛnɛ tɛ ci agi wabɛnaakii, ɛŋki ci ka ci, “Ya ɛnɛ Malɛma, mi dɛbɛe danɛki kaa nya upaa ɛpinɛ ɛtɛ pooshi ka uudɛna?”

²⁶ ɛŋki Yeesu ka ci, “Mi sanɛ bii bariya nɔa ɛntanɔfwa? Mi cii kɛya moo bana?”

²⁷ Wata ɛndɛtɛ a ba ka Yeesu, “Uuduu tɛ ɛntanɔfɛ Slandanɛku dɛ ɛdzɛmɛ rɛŋwɛ, dɛ patɛnɛ nɔa ɛpinaaku, dɛ patɛnɛ nɔa nɔgeerɛnaaku, dɛ patɛnɛ nɔa hanɔkalaaku. Uuduu tɛ ɛndɛtɛ abiiku ɛsɛ makɛ sɛtɛ cii kwa uudɛ naaku na.”

²⁸ Wata ɛŋki Yeesu ka ci, “Awa! goonɔgaaku. Maa agi danɛ nɛ hɛ ha'ɛ, ka upaanɛ nɛ hɛ ɛpinɛ.”

²⁹ Amma, ma malɛmɛta, kɛ mwayi ci baariinɛ oo'i, ɛndɛ goonɔga nɛ ci. Wata ca lɛgwa ka Yeesu, ɛŋki ci, “I wu sanɛ nɛ ɛnjitɛ abiikya?”

³⁰ ɛŋki Yeesu ka ci, “Fatɛ, tɛ'i ɛndɛ'i ɛndɛ sha ma'i dɛ Urusaliima kaa ca dzɛ aa Yarikoo. Ma ca dzɛ, wata kɛ kulavɛ ci aasɛkɛ maaba. Tɛya nɔgwaafɛgi kɛjeerɛnyinɛ ashikii, tɛya fɛslɛgi tɛ ci, dara ɛpinɛ mbidɛe tii a makii. Wata tɛya palɛ satii.

³¹ Asee, tɛ'i ɛndɛ'i *limanɛ ca dzɛnaakii. Makɛ lapaa ci tɛ ɛndɛtɛ gujabɛ, wata ca wuslɛgi aadɛ tanɔgala rɛgwa, ca pitɛgi saakii.

³² Ha'ɛ ɛsɛ wata ɛndɛ'i ɛndɛ agi slikɛrɛnɛ nɔa *Leewi a shinaakii. Makɛ lapaa ci tɛ ɛndɛtɛ ɛsɛ, wata ca wuslɛgi aa tanɔgala rɛgwa, ca pitɛgi saakii.

10:18 10.18 Yooh. 12.31; Sɛniinɛ 12.9. **10:19 10.19** Jab. 91.13. **10:20 10.20** Shig. 32.32; Fil. 4.3; Sɛniinɛ 3.5. **10:21 10.21** 4.18; Mat. 11.25. **10:22 10.22** Mat. 11.27. **10:24 10.24** 1 Piita 1.10-12. **10:25 10.25** 18.18; Mat. 19.16; Mar. 10.17. **10:27 10.27** Mat. 22.37,39. **10:28 10.28** Leew. 18.5; Rooma 10.5; Gal. 3.12; Yooh. 13.17.

³³ Amma tē'i ɛndə'i ɛndə Samariya ca dzə naakii oogə da gatə da rəgwa. Wata ca lapaa tē ci. Makə nee ci ka ɛndətə gujabə, kə nyihə ci təgunuunaakii. *

³⁴ Ca ɛntsahətə aabiikii. Ca ɲgərə maarə da ma'i inabi, ca həɔjivə ka ci ka uyiginə, ca fuudətə ka ci uyigiita. Ca ndərəvə də ci aa ba'a vaməndaakii, ca kərəgi tē ci aa kuvə mu'uminə, ca hadatəgi də ci davə.

³⁵ Pukətə hakii, ca ɲgiragi *hwaslə bəra'i, ca vii ka slanda kuvəta, ca ba ka ci: 'A nəhətə hə ka nyi ɛndəna. Madə kə ziigi hə də uushi palee ka ɛna, maa kə ɛnya nyi, ka shinə nə nyi ka ki'inə ka hə saaku.' "

³⁶ Wata ɛŋki Yeesu ka maləmətə, "Ya ha, ya agi ɛnjinyiitə makka, wu nə ɛndə ɲga ɛndətə kulii ɛnji maabətə aagyanəkəya?"

³⁷ Wata ɛŋki maləmətə ka Yeesu, "ɛndətə dīi ka ci ɲga'əənə." ɛŋki Yeesu ka ci, "Yoo, kə fii hə. Duu də dānə ha'ə makə ɛtsa."

Luunə ɲga i Marəta da Mariyaama tə Yeesu

³⁸ Ma Yeesu da lyawarənaakii a dzə, wata təya mbu'u aasəkə ɛndə'i vəranə. Ma dava, tē'i ɛndə'i minə ɛtə dīi ləmətə Marəta. Kə liwə ki tē ci aa hatə aasii.

³⁹ Tē'i cikəŋuci ɛsə ɛtə dīi ləmətə Mariyaama. Ma kya, kə gi ki, kya ndzaanə dasə a panə atsa sədə Yeesu Slandana, ka fa sətə cii kəya dzəgunə ka ɛnja.

⁴⁰ Ma Marəta natə ɛsa, wata kə ɲgərəgi slənə ɲga makinə han̄kalatə də ɲgwaan̄gwa'ənə. Wata kya shi aabii Yeesu, ɛŋki ki ka ci, "Ya ɛnə Slandana, ɲga'ə ka hə makə bwasee cikəŋunəki ka nyi, nyi daanəki, ka paka'anə da slənə nii? Bawə ka ki, wa kya shi ka tsakənə tē nyi dīi."

⁴¹ Wata ɛŋki Yeesu Slandanə ka ki, "Hə Marəta, kə ɛnvutə hə naaku nə də uushi'inə lan̄ə.

⁴² Amma uushi rəŋwə saakii nəndə madəbəkii. Mariyaama tagi ɲunyi uushə ɛtə pooshi ɛnji ka mbeenə ka gutsəginə aciitə shan̄ə."

11

Dzəgunənə ɲga Yeesu ka lyawarənaakii agyanə dā də'wa (Mat. 6.9-13; 7.7-11)

¹ Ma ka ɛndə'i uusəra, Yeesu a dā də'wa ka ɛndə'i ha. Makə uudəpaa ci, wata ɛndə'i ɛndə agi lyawarənaakii a ləgwa ka ci, "Slandaniina, dzəgunətə keenə dā də'wa makə sətə jigunyi Yoohana ka lyawarənaakii."

² Wata ɛŋki Yeesu ka tii, "Ma una dā də'wa, ma banuuna: *
"Ya'ə Dəsəniina, dāwə ka taa wu patə a dəla də ləməku.
Dawə ɲwan̄juunaaku taa da patə.

³ Duu də ndii keenə zəmə ɲga adənə uusəra patə.

⁴ Tifyagi keenə 'waslyakəənə geenə, makə sətə ciina tyaafagi ka ɛnji patə ɛtə ca dāadā keenə 'waslyakəənə.

Ga ha kapaa tiinə ka rəgwa pu'unə.' "

⁵ Ca tsakə banə ka tii, ɛŋki ci, "Yaci tē'i ɛndə'i ɛndə agyuunə da guvakii. Kə ma'i ci, kə gi ci aa hakii ahada vəfa, ca ba ka ci: 'Guvakya, ndii ka nyi zəma.

⁶ Acii tē'i ɛndə'i guvaki wuslyagərə aa haki ɛndzə'i. Oogə nə ci ka dzənə. Pooshi taa mi aciiki ɲga viinə ka ci ɛsə.'

* **10:33 10.33** Samariya: Mat. 10.5; Luka 9.52; 17.11,16; Yooh. 4.9,39-40; Slənə 1.8; 8.1,5,14-17,25; 9.31. **10:38 10.38-40** Yooh. 11.2; 12.2-3. **11:1 11.1** 5.16. * **11:2 11.2** ɲwan̄juunə ɲga ɛntan̄fə: 4.43; 9.2,62; 10.9,11; 17.21; 19.11; Slənə 1.6-8; 19.8; 28.23,31. **11:3 11.3** 12.22-32.

⁷ Yaci kɛ jika guvakii ɛtɛ ka ci da kumu, ɛŋki ci, 'Hɛrɛpaa tɛ nyi kɛɗa'ɛ! Kɛ uugi nyi pa'ɛgi makuva, kɛ uugiinɛ baanɛ da manjeevɛnaaki. Paa nyi ka mbeenɛ ka madɛtɛnɛ kaa nya vii ka hɛ zɛma.'

⁸ Iitɛ na ɗa? Wiinɛ sɛndɛ cii kya ba koonɛ: Ma ɛndɛta, paa ci madɛtɛ ka vii ka guvakii sɛtɛ kɛdii ci aciikii putɛ ŋga guvanatii, amma putɛ ŋga yiirɛ ŋunyinɛ agikii ma'i ci ka viinɛ ka ci sɛtɛ dɛbɛɛ ka ci patɛ.

⁹ "Ma nya, wanyinɛ ca ba koonɛ ɛsɛ: ma ɗanuuna, kɛdiimɛ, ka viinɛ nɛ ɛnji koonɛ sɛtɛ kɛdii unɛ. Alɛmɛ, ka upaanɛ nuunɛ sɛtɛ alyuunɛ. Dzamɛ makuva, ka wunɛginɛ nɛ ɛnji koonɛ makuva.

¹⁰ Acii taa wu patɛ kɛdii, ka viinɛ nɛ ɛntanɗɛ ka ci. Taa wu patɛ ali ɛsɛ, ka upaanɛ nɛ ci sɛkii. Ka wunɛginɛ nɛ ɛnji ka ɛndɛtɛ dzii makuvɛ ɛsɛ.

¹¹ Ŋgutɛ dɛnɛ sanɛ ahadoonɛ ca ŋgɛrɛ rɛhunɛ, ca vii ka uuzɛnaakii mada lɛguyi ci hɛrɛfina?

¹² Anii ka ŋgɛrɛnɛ nɛ ci mɛganɗanɛ, ca vii ka ci mada lɛguyi ci alina? Pooshi.

¹³ Taa unɛ mɛŋgɛrɛkikinyinɛ maa, kɛ shii unɛ vii ŋunyi uushi'inɛ ka manjeevɛnɛ goonɛ; sakwa Dɛsɛnuunɛ ɛtɛ dagyɛ ɗii, ka slɛkeenɛ nɛ ci ka Malaaba Ma'yanɛ ka ɛnjitɛ ca kɛdii aciikii ɛsɛ!"

*Bɛrapaanɛ ŋga ɛnji tɛ slɛnɛ ŋga Malaaba Ma'yanɛ
(Mat. 12.22-30; Mar. 3.20-27)*

¹⁴ Ma ka ɛndɛ'i uusɛra, kɛ lyaakagi Yeesu ginaaja ashi ɛnda. Ma ginaajikɛya, agi kɛsɛginɛ nɛ ci gana a ma ɛndɛkii, pa ca mbee ka wabɛnɛ. Makɛ dzɛgi ginaajita, wata masɛganatɛ a ndzanɛ wabɛnɛ. ɛnjitɛ nji dava, kɛ ɗii ka tii ka sɛ ŋga hurɛshishinɛ.

¹⁵ Amma ɛŋki hara ɛnja, "Dɛ baawɛɗa ŋga *Byalɛzabulɛ, ŋwanɗwɛ ŋga ginaajinyinɛ, nɛ ci ka lyaakagi ginaajinyinɛ."

¹⁶ Ma hara ɛnji ɛsa, kɛ mwayi tii fa bwaya wabɛnɛ a ma Yeesu. Tɛya ba ka ci, a ɗa ci ka tii sɛ ŋga hurɛshishinɛ kaa tɛya shii oo'i, dɛ baawɛɗa ŋga ɛntanɗɛ nɛ ci ka lyaakagi ginaajinyinɛ.

¹⁷ Amma, ma Yeesu, kɛ shii ci hiimatii. Wata ɛŋki ci ka tii, "Taa ŋgutɛ ŋwanɗuunɛ tɛkɛgi bɛra'i putɛ ŋga mabizhinɛ, ka ɛntɛnɛ nɛ ŋwanɗuunɛkii. Yikii ɛsa, ka ɗaginɛ ka uufinɛ.

¹⁸ Wanuunɛ ka banɛ oo'i, dɛ baawɛɗa ŋga Byalɛzabulɛ nɛ nyi ka lyaakagi ginaajinyinɛ. Waatoo, agi panɛ nɛ *Seetanɛ da naakii nɛ kwa? Aa iitɛ mbeenɛ ŋwanɗuunaakii ka kɛŋaanɛnɛ ɗiɛya?

¹⁹ Yoo, mada dɛ baawɛɗa ŋga Byalɛzabulɛ cii kya lyaakagi ginaajinyinɛ, aa wu ɗii vii ka *lyawarɛnɛ goonɛ natii baawɛɗa ŋga ɗanɛ ha'a? Slɛnatii na baarii oo'i, ma sɛtɛ cuuna hiima, pooshi tahu tahu.

²⁰ Amma makɛ ɗii ci, dɛ baawɛɗa ŋga ɛntanɗɛ cii kya lyaakagi ginaajinyinɛ, yoo, ci baarii oo'i, kɛ njanɛ ɛntanɗɛ ɗa ŋwanɗuunɛ ahadoonɛ.

²¹ "Ma mandalɛ ɛnda, mada ma'aanɛkii nɛ ci ka nɛhɛ yaakii, pooshi uushi ca uree ka uushi'inaakii.

²² Amma, mada kɛ shi ɛndɛtɛ palee ka ci dɛ ŋgeerɛnɛ ka ɛnslɛnɛ tɛ ci, ka hwamɛpaanɛ nɛ ci tɛ ci, ca gutɛsɛtɛ patɛnɛ ŋga uushi'inɛ ŋga pagiiɛ cii kɛya hwafɛgi, ca tɛkɛpaa ka ɛnjaakii.

²³ "Tada wu nɛ ɛndɛ pooshi liwɛ tɛ nyi, ɛndɛ daawaanaaki nɛ ci ɛtsa. Tada wu nɛ ɛndɛ pooshi agi tsakɛnɛ tɛ nyi agi tsɛkɛnɛ ɛsɛ, ɛndɛ kuzhidɛginɛ nɛ ci."

Wabənə ɲga Yeesu agyanə ənyanə ɲga ginaaja
(Mat. 12.43-45)

²⁴ “Madfa kə dzəgi ginaaji ashi ənda, ka dzənə nə ci kura'ə aagi bilinə ka hatə pooshi ma'inə davə ka alə ha ɲga əpisəka. Madfa malapaamə ci ha, ka banə nə ci ka naakii na, ‘A ənə nyi saaki ka hatə shigi nyi davə.’

²⁵ Wata ca ənə aa dəvə, ca dəməgərə, ca lapaa hakii maslaabakii, mahadəkii ɲga'ə.

²⁶ Makə nee ci ha'ə, wata ca palə ka 'waa'wa hara ginaajinyinə mədəfə ətə palee ka ci də məzaanə. Təya shi, təya dəməgərə aashi əndəta, təya ndzaanə. Ma ndzaanə ɲga əndəta, ka dənə təgugunə palee ka ɲga ɲukə.”

Tantanyinə ɲga waha

²⁷ Baginə ɲga Yeesu ha'ə, wata əndə'i minə gatə agi dabaala a wabə da ci, kya ba ka ci, “Tə'i barəkaanə ashi miitə pwayi tə hə, ətə sii hə 'wanə a matə.”

²⁸ Wata əɲki Yeesu ka ki, “Amma, ənjitə ca fa wabənə ɲga Əntaɲfə, təya nə'utə, palee də barəkaanə.”

Ləgwa sə ɲga hurəshishinə a ma Yeesu
(Mat. 12.38-42)

²⁹ Ma ətsə dabaala a tsakə dənə laɲə abii Yeesu, wata ca ndzaɲə banə ka tii, əɲki ci, “Ma əɲji ɲga zamanana, bwaya əɲja. Agi alənə nə tii kaa əɲjə a dfa ka tii sə ɲga hurəshishinə. Amma pooshi sə ɲga hurəshishinə ci əɲjə a dfa ka tii, madfaamə ətə dfi Əntaɲfə də anabi Yunana.

³⁰ Waatoo, makə sətə ndzaa Yunana ka sə ɲga hurəshishinə ka əɲji vəranə ɲga Niniva, ha'ə nə Uzənə ɲga əndə a ndzaanə ka sə ɲga hurəshishinə ka əɲji ɲga zamananə əsə.

³¹ Ma uusəra ɲga dfa gəɲwana, kadə nə miitə dfi ɲwanjuunə agyanə hanyinə ɲga Saba a madə, kya vii ma'inə ka əɲji ɲga zamanana, acii kə ma'ya ki dzadə daga anə hanyinatə, kya shi aabii ɲwanwə Sulayimaanu, kaa kya fa macicirə dzəgunənaakii. Yoo, tə'i sətə palee ka Sulayimaanu ganə; amma pooshi unə agi fa wabənaakii.

³² Ma uusəra ɲga dfa gəɲwana, kadə nə əɲji Niniva a madə, təya vii ma'inə ka əɲji ɲga zamanana, acii makə fii tii waazanə ɲga Yunana, kə baa tii ka Əntaɲfə. Yoo, tə'i sətə palee ka Yunana ganə, amma pooshi unə baanə ka ci.”

Ndzaanə ɲga ginə makə garəkuwa
(Mat. 5.15; 6.22-23)

³³ “Pooshi əndə ca təzəvə gunə aasəkə garəkuwa ka kapaanə ka ma'umbee ha taa ca umbətə də kəɲwə əsə. Amma ka madzakə ha dzakəpaanəkii, kaa ənjitə ca dəmə aa kumu a nee ka ha camə.

³⁴ “Ma ginəku, makə garəkuwa nə ci ka shishinə. Madfa jamə nə ginəku, agi mabərəha nə hə ətsa. Amma, madfa pooshi ginəku ndaɲə ndaɲə, agi təkunə nə hə ətsa.

³⁵ Aciiikii diya, aa ha nəhə acii ga bərənaaku a ndzaanə ka təkunə.

³⁶ Madfa ma bərəətə ashiku, pooshi təkunə taa gi'u agikii, ka bərənə ka shaɲə makə sətə ci garəkuwa a bərə.”

*Dzalənə ɲga Yeesu tə *Farisanyinə da *maliminə ɲga bariya*
(Mat. 23.1-36; Mar. 12.38-40)

11:26 11.26 2 Piita 2.20. 11:28 11.28 8.21. 11:29 11.29-30 Mat. 16.2-4; Mar. 8.12; Yooh. 6.30.
11:30 11.30 Yun. 2.1. 11:31 11.31 1 Meem. 10.1-10. 11:32 11.32 Yun. 3.5. 11:33 11.33 8.16;
Mar. 4.21.

³⁷ Uudəpaanə nga Yeesu wabənə ha'a, wata əndə'i əndə Farisa a 'wa tə ci aa hakii aasii ka zəma. Fanə nga Yeesu ha'a, wata ca palə, təya ndzanə adə zəma.

³⁸ Neenə nga əndə Farisatə ha'ə, kə kəjeə ka ci acii pooshi Yeesu yibəgi ciinəkii zəku'i makə sətə bii alə'aada nga *Yahudiinə.

³⁹ Wata əŋki Yeesu Slandanə ka ci, "Ma unə diya, unə Farisanyinə, agi bəzəginə nuunə ba'a nga kwalaka da nga doosa. Amma, ma dasəkə ədzəmuunə, nga'ə koonə nə əmbanə, məŋgərəkikinyinə nuunə əsə.

⁴⁰ Pooshi nuunə ta'a! Ya Əntanfə ətə dəpaa rəgwa ba'a, madəpaamə ci rəgwa səkə əsə kwa?

⁴¹ Gədfə ma dənuunə diya, viimə ka maaghiinə sətə asəkə kwalakinə goonə, da asəkə doosənyinə goonə. Ma ətsə diya, taa mi goonə patə ka ndzaanə camə.

⁴² "Amma, tə'i ŋgəra'wə ashuunə, unə Farisanyinə, acii agi viinə nuunə zaka nga ŋunyi banyinə kama kama. Amma, paa unə ka slənə uushi də rəgwakii, paa unə ka uudənə tə Əntanfə əsə. Wiitsə səndə dəbēe dənuunə, amma, ga ca zaanə koonə əsə nə vii zaka.

⁴³ "Tə'i ŋgəra'wə ashuunə, unə Farisanyinə, acii ma una, ka hatə da ginə davə moonuunə ndzaanə asəkə *kuvə də'wa. Ma moonuunə əsa, a nəhəpaa əŋji tuunə nga'ə a luuma.

⁴⁴ Tə'i ŋgəra'wə ashuunə, acii makə gu'u əŋji ətə pooshi əŋji nee nuunə, əŋjə a wiigi anəkii yadə shiinə."

⁴⁵ Wata əndə'i əndə agi maliminə nga bariya a madətə, ca ba ka Yeesu, əŋki ci, "Maləma, ma ha wabə ha'ə diya, agi dzaananə nə hə tiinə da i inə əsə."

⁴⁶ Wata əŋki Yeesu, "Tə'i ŋgəra'wə ashuunə əsə, unə maliminə, acii agi ŋgərəvənə nuunə ka əŋji mazəzəkə kərənə 'wa'ə. Taa də mashiku ciinuunə pooshi unə ka tsakənə tə tii.

⁴⁷ "Tə'i ŋgəra'wə ashuunə, acii agi ghənətənə nuunə nə nga gu'u nga anabinyinə nga'ə. Yoo, dzədzəshi'inuunə bəələgi tə tii.

⁴⁸ Ma ətsə diya, kə baarii oo'i, kə kadəesəkə koonə nə slənə nga dzədzəshi'inuunə; acii ma təya, kə bəələgi tii anabinyinə; ma unə əsa, agi hadəginə nuunə də nə nga gu'watii.

⁴⁹ Putakii ha'ə baarii Əntanfə shiinaakii, ətə bii ci oo'i: 'Kadə nii kya kaala ka tii anabinyinə da masləkee əŋja. Kadə nə təya bəələgi hara əŋji agitii, təya cibee ka hara əŋji əsə.'

⁵⁰ Acii ha'ə, patənə nga anabinyiitə bəələgi əŋji njanənə ka taganə nga duuniya ca'ə ka əndzə'i, anə əŋji nga zamanənə nə gəŋwanəkii.

⁵¹ Waatoo njanənə ka bələnə tə Habiila, ca mbu'ya ka nga Zakariya. Ma ca, ahada maduunə kuvə nga Əntanfə da ha nga də sataka bəələgi əŋji tə ci. Weewee wanyinə ca ba koonə: aanə əŋji nga zamanənə nə gəŋwanə nga bəələhiitsə a kulaanə.

⁵² "Tə'i ŋgəra'wə ashuunə, unə maliminə, acii kə pa'əgyuunə rəgwa nga shiinə də Əntanfə agyanə əŋja. Unəkii əsa, mapitəgimuunə davə. Ma əŋjitə ca moo pitəginə davə əsa, agi tənəginə nuunə tə tii."

⁵³ Ma ətsə Yeesu a palə saakii, wata maliminə da Farisanyinə a ənəgi ka ci də mabu ədzəma, acii kə bəzəgi səkətii aashikii ka shanə. Təya ndzanə laagwa ka ci wabənə lanə,

11:37 11.37 7.36. **11:38 11.38-39** Mar. 7.2-4; Mat. 15.2. **11:41 11.41** 12.33. **11:42 11.42** Mat. 23.23; Luka 18.12. **11:43 11.43** 20.46; Mar. 12.38-39. **11:47 11.47-48** Slənə 7.52. **11:49 11.49** 6.13. **11:51 11.51** 'Wat. 4.8-10; 2 Haba. 24.20-22. **11:52 11.52** Mat. 16.19. **11:53 11.53-54** 20.20.

⁵⁴ kaa tɔya shii kəsənə tɔ ci agi wabənaakii.

12

Nəhə na acii ɗaginə ka ənjitə ca kərə ka Əntanƴə də bəra'i asəkətii
(Mat. 10.26-27)

¹ Tə'i ɛndə'i saa'i, kə dzii ənji də nə lanƴə dərəva. Ha'ə maa wiinə nə ənjə a ba'a sɛdɛ ƴga ənja. Wata Yeesu a wabə da lyawarənaakii zəku'i, əŋki ci ka tii, "Nəhəmə noonə na acii goona ɗagi ka ənjitə ca kərə ka Əntanƴə də bəra'i asəkətii makə ƴga Farisanyinə. Acii kə ndzaa tii makə burəjanə ətə ca əbutə mahwadə əmpunə patə.

² Taa mi patə nɛndə ma'umbeekii, kadə na shigi agyə. Taa mi patə nɛndə mashiimə ənji əsə, kadə nə ənjə a shii.

³ Acii ma sətə cuuna wabə ka təkū təkunə, ka fanə nə ənji ka macama ha. Ma sətə cuuna bavə ka ɛndə a liminəkii də matatahinə əsə, unə ka mapə'ə makuva, kadə wazəginə nə ənji a babara."

Ngwalənə tɔ Əntanƴə
(Mat. 10.28-31)

⁴ "Wanyinə ca ba koonə, unə guviinəki: goona ƴgwalə acii ənja. Acii wata tɔ ba shishinə mbeenə nə tii ka bələginə, amma, ma daba'əkii, pooshi uushi ci tɔya mbee ka ɗanə ma'ə palee ka ətəsa.

⁵ Wanyinə ca ba koonə ɛndətə dəbɛe una ƴgwalə: ƴgwaləmə tɔ Əntanƴə. Acii ma ca, makə ƴgərəgi ci əpinə a ma ɛnda, ka mbeenə nə ci ka kagərənə tɔ ci aagi gutə sunwa. Awa, wanyinə ca ba koonə: tɔ cikii dəbɛe una ƴgwalə.

⁶ "Əntaa tufə ci ənjə a vii əginyinə ka kwaba bəra'i kwa? Amma patə da ha'ə, pooshi taa rəjwə ahadatii ətə ca zaanə ka Əntanƴə.

⁷ Taa shiŋkinə ƴga nuunə maa, mabaanakii patə acii Əntanƴə. Makə ha'ə ɗiya, goona ƴgwalə: kə palee unə ka əginyinə patə də məghərəvənə."

Seedanə tɔ Yeesu
(Mat. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ "Wanyinə ca ba koonə əsə, maɗa kə bagi ɛndə paŋgəraŋə akəjwacii ənji oo'i naaki nə ci, nyi maa, *Uuzənə ƴga ɛnda, ka banə nə nyi paŋgəraŋə akəjwacii malaa'ikanyinə oo'i naaki nə ci uusəratə nə Əntanƴə a ɗa gəjwanə.

⁹ Amma, ma ɛndətə kaaree ka nyi akəjwacii ənja, nyi maa, Uuzənə ƴga ɛnda, ka kaareenə nə nyi ka ci akəjwacii malaa'ikanyinə uusəratə nə Əntanƴə a ɗa gəjwanə.

¹⁰ "Taa wu bii bwaya uushi aashiki, nyi Uuzənə ƴga ɛnda, ka tifyaginə nə Əntanƴə tɔ ci. Amma, ma ɛndətə bərapaa tɔ Malaaba Ma'yanə, pooshi Əntanƴə ka tifyaginə tɔ ci.

¹¹ "Maɗa kə kirə ənji tuunə aakəjwacii gəjwanə aasəkə kuvə də'wa, taa aakəjwacii harii gayinə, goona ənvutə noonə nə ka buurə sətə nuuna jikəvə ka tii ka luupaa də noonə na.

¹² Acii Malaaba Ma'yanə na dzəgunətə koonə sətə nuuna ba ka saa'ikii."

Misaali də maɗikə ɛndə gəna

¹³ Wata ɛndə'i ɛndə agi dabaala a jikəvə aagi wabənə ƴga Yeesu, əŋki ci, "Maləma, bawə ka nyi ka gawaaki, wa ca təkəpaa keenə sɔ ƴga zəmə də yitə bwasee dəsəniinə keenə."

14 Wata ɛŋki Yeesu ka ci, “Wu sanɛ kapaa tɛ nyi ka ɗa koonɛ gɛɲwanɛ, taa ka tɛkɛpaa koonɛ sɛ ɲga zɛmɛ dɛ ya?”

15 Wata ɛŋki Yeesu ka patɛnɛ ɲga ɛɲja, “Damɛ hanƙala, goona ndzaanɛ ka ɛɲji moo gɛna. Aci ma gɛna, ɛntaa ci nɛndɛ ka kɛsɛpaa ɛpinɛ a ma ɛnda, taa iitɛ nɛ bɛɛzɛnɛ ɲga gɛnakii.”

16 Ca ɗa ka tii ɛndɛ'i misaali, ɛŋki ci, “Tɛ'i ɛndɛ'i ɛndɛ gɛna da ha ɲga uuzanaakii sha ɗii. Kɛ upaa ci sɛ ɲga ma davɛ ɲgaanƙa'ɛ.

17 Ca ndzaanɛ, ca hiima, ɛŋki ci ka naakii na: ‘Iitɛ sanɛ ɗanɛkya? Aci pooshi nyi da ha ɲga ɛji sɛ ɲga matsa.’

18 Ca jikɛvɛ ka naakii na, ɛŋki ci: ‘Awa, wiinɛ sɛndɛ ɗanɛki: a waalagi nyi dɛɓunyinaaki kaa nya ghɛnɛ madiigɛrɛkii palee ka i ɛtsa, nya fɛɗɛgɛrɛ sɛ ɲga maaki aa dɛvɛ da hara uushi'inaaki.

19 Ma daba'ɛkii, nya ba: Kay! Tɛ'i sɛ ɲga ma aciiki lanɛ! Ka mbu'unɛ ka nyi ka adɛnɛ agi fɛzɛnyinɛ lanɛ. Aci ha'ɛ, ka ɛpinɛ nɛ nyi sɛkɛ ɲga ɛna, ka zɛmɛnɛ nɛ nyi, nya sa, nya ɗa manjushinɛ.’

20 Amma wata ɛŋki ɛntanƙɛ ka ci, ‘Mabana! Ka vɛɗɛnɛ ca shi nɛ nyi ka ɲgɛrɛgi ɛpinɛ a maku. Wu sanɛ na fɛɗɛ uushi'inaaku ɛtsɛ dzatɛgi ha?’ ”

21 Yeesu a uudɛpaa dɛ banɛ, ɛŋki ci, “Ha'ɛ nɛ ndzaanɛ ɲga ɛndɛtɛ ca dzaadza dɛ uushi'inɛ wata ka naakii na, amma paa ci ɛndɛ uushi'inɛ akɛɲwacii ɛntanƙɛ.”

Gi'inɛ tɛ ɛntanƙɛ

(Mat. 6.25-34)

22 Yoo, ɛŋki Yeesu ka lyawarɛnaakii, “Aciikii cii kya ba koonɛ: goona buurɛ sɛtɛ cuuna kavɛ aa moonɛ koonɛ gɛrɛ dɛ ɛpinɛ; taa sɛtɛ cuuna umbee dɛ purɛkinɛ goonɛ ɛsɛ, goona buurɛ.

23 Aci ɛpinɛ palee ka zɛmɛ dɛ mɛghɛrɛvɛnɛ, shishinɛ palee ka kɛjeerɛnɛ dɛ mɛghɛrɛvɛnɛ ɛsɛ.

24 Tsaamɛmɛ ɛginyinɛ: pooshi rattii, paa tii ka slɛnɛ cifanɛ, pooshi kuvɛ shigatii, pooshi dɛɓwatii ɛsɛ; amma agi adɛvɛnɛ nɛ ɛntanƙɛ ka tii. Lanɛ dɛrɛva palee unɛ ka ɛginyinɛ dɛ mɛghɛrɛvɛnɛ!

25 Wu sanɛ agyuunɛ ca mbee ka tsakɛvɛ gɛrɛnɛ ɲga ɛpinaakii taa gi'u putɛ ɲga buurɛ uushi'inaakɛya?

26 Ya makɛ pooshi unɛ ka mbeenɛ ka ɗatɛ tsarɛ ɲga uuji uushi'inɛ makɛ ɛtsa, ka mi ɗii cuuna ɛnvutɛ noonɛ nɛ dɛ buurɛ hara uushi'ina?

27 Tsaamɛmɛ makɛ sɛtɛ ci gudɛzɛnyinɛ a gɛrɛ dɛ bilɛ: pooshi tii ka slɛnɛnɛ, pooshi tii ka ɗatɛ kɛjeerɛnɛ ka shishinɛtii ɛsɛ. Amma wanyinɛ ca ba koonɛ: taa ɲwanjwɛ Sulayimaanu da patɛnɛ ɲga mɛghɛrɛvɛnaakii maa, makamɛ ci dagwa kɛjeerɛnɛ makɛ gudɛzɛnyinɛ dɛ bilɛ.

28 Kɛ kavɛ ɛntanƙɛ kɛjeerɛnɛ ka kuzhinyinɛ ɛnɛ ɛnshinɛ una nee, ma doorɛ, ɛɲjɛ a ɛtsagi. Sakwa unɛ ɗii, paa ci agi vii koonɛ kɛjeerɛnɛ kwa? Una! gi'u nɛ gi'inɛ goonɛ tɛ ɛntanƙɛ!

29 Goona ɛnvutɛ noonɛ nɛ dɛ aalɛ sɛ ɲga adɛnɛ da sɛ ɲga saasanɛ shanɛ.

30 Aci ma uushi'iitɛ pata, ɛɲjitɛ mashiimɛ tɛ ɛntanƙɛ ca ka hanƙalatii davɛ. Ma Dɛsɛnuunɛ, kɛ shii ci oo'i, ɲga'ɛ koonɛ.

31 Aci ha'ɛ, ma ɗanuuna, kavɛmɛ nuunɛ tanɛ ka ɲwanjuunɛ ɲga ɛntanƙɛ. Ma hara uushi'iitɛ ma'ɛ, ka tsakɛɛnɛnɛ nɛ ci koonɛ.

³² Goona ηgwale, unə ənə ənjaaki, acii kə kadeesəkə ka Əntanfə Dəsənuunə nə vii koonə ηwanjuunə.”

Tsəkə gəna asii dagyə
(Mat. 6.19-21)

³³ “Dərəmagimə də uushi'inə goonə, təkəpaamə kwabakii ka maaghiinə. Təsləmə mbuurə ətə pooshi ka iirənə shanə ka əji kwaba davə. Dzatəgimə də uushi'inə goonə asii dagyə ka hatə pooshi ka zanə shanə. Ma dava, pooshi mahərə ka neenə, pooshi məbərə ka adəginə əsə.

³⁴ Acii ma hatə dīi gəna goonə, davə ndzaanə nuunə slinjə.”

Misaali də ənjitə ca nəhə ya

³⁵ “Ma danuunə dīya, aanəmə ka dfa sləna. Wa garəkuwa goonə a ndzaanə da i gunə asəkəkii.

³⁶ Ndzaamə unə makə ənji slənə ətə ca gəra tə slanda yatii, ci kə pyalə ka rəya. Makə ənya ci, dzii ci maya, təya wunəgi ka ci mayi pii.

³⁷ Ma ənji slənətsa, tə'i barəkaanə ashitii, acii kə lapaa slanda yatii tə tii də mөгigi. Tantanyinə cii kya ba koonə: ka aanənə nə ci, kaa ca ndzaanee ka tii, ca təkə ka tii zəma.

³⁸ Madfa kə ənya ci təkənə ηga vədə taa palee ka ha'ə, madfa kə lii ci tə tii ka nəhənə, tə'i barəkaanə ashitii!

³⁹ Shiimə oo'i, maci ka shiinə nə slanda yi saa'itə ci mahərə a dzə ka ci aasii, paa ci ka kapaa ka ci rəgwa.

⁴⁰ Ma unə əsa, see a ndzaa unə matasəkakii ka gəra shinə ηga Uuzənə ηga ənda, acii ka shinə nə ci ka uusəratə makamuunə nə ηga shinaakii.”

Misaali də əndə goonga ηga əndə sləna
(Mat. 24.45-51)

⁴¹ Wata ənki Piita, “Slandana, ya bii hə misaalitə sanə, wata keenə daaniinə nii, anii da i ka hara ənji pata?”

⁴² Yeesu a jikə ka ci, ənki ci, “Ma əndə goonga ηga əndə sləna, əndə hankala, tə ci kapaanə slandanəkii ka nəhə yaakii, kaa ca vii zəmə ka hara ənji slənə ka saa'itə dībə.

⁴³ Madfa shi slandanəkii ka lapaanə tə ci agi slənə sətə bii ci ka ci, tə'i barəkaanə ashikii.

⁴⁴ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətsa, ka ba'avənə nə slandanəkii patənə ηga uushi'inaakii aaciikii.

⁴⁵ Amma mbu'u ka banə nə əndə slənətə də səkəkii oo'i, ‘Pooshi slandanəki ka shinə kədəhə’. Wata ca ndzanə fəslənə tə hara ənji sləna, ηguyirənə da makinə patə, ca adə ηgaanəga'ə, ca saasa, ca gaaba.

⁴⁶ Yoo, ka shinə nə slandanəkii uusəratə makamə ci nə ηga mbu'yanaakii, saa'itə mashiimə ci əsə. Ka dzalənə nə slandanəkii tə ci də ηgwaanəgwa'ənə, ca vii ka ci shikwa mbərə mbərə da ηga ənjitə pooshi gi'i tə Əntanfə.

⁴⁷ “Ma əndə slənə ətə shii sətə kadeesəkə ka slandanəkii, amma matasəkamə ci, maslənəmə ci səkii əsə, ka fəslənə nə ənji tə ci də ηgwaanəgwa'ənə.

⁴⁸ Amma, ma əndə slənə ətə mashiimə sətə kadeesəkə ka slandanəkii, ca slənə məza uushi'inə ətə bahə ənjə a dəgə tə ci ka putakii, gi'u

12:32 12.32 Isaa. 41.14; Luka 22.29. **12:33 12.33** Mat. 6.19; 6.20; Luka 11.41; 18.22; Slənə 2.45; 4.34-37; Kwal. 3.1-2. **12:35 12.35-36** Mat. 25.1. **12:36 12.36** Səniinə 3.20. **12:39 12.39** Mat. 24.43. **12:40 12.40** Mat. 24.42. **12:42 12.42-44** 19.17-19. **12:47 12.47** Yak. 4.17.

fəsləciinə ənji tə ci. Taa ka wu vii Əntan̄fə ɲgaan̄ga'ə, ɲgaan̄ga'ə ləgwanəkii a makii. Taa ka wu ba'avə ci ɲgaan̄ga'ə, palee ka ətə ləgwanəkii əsə.”

Kira təkəshinə ɲga Yeesu aagi duuniya

(Mat. 10.34-36)

⁴⁹ “Ma shinaaki, ka kaanə gunə aanə duuniya. Ma mwayi nyi, kadā kə uugi gunəkii kanə.

⁵⁰ Tə'i əndə'i bapətisəma cii kya ənə ka upaanə. Ka manvu ma'yanə nə nyi, see madā pitəgi saa'ikii.

⁵¹ Ma nuunə ka banə noonə saɲa, jamənə kira nyi aasəkə duuniya kwa? Pooshi! Əntaa jamənə kira nyi. Amma wanyinə ca ba koonə: ma shi nya, ka taakeenə ka ənja.

⁵² Daga ənshinə, kə ndzaa təkəshinə ahada ənji asii. Waatoo, madā tə'i ənji tufə asii, ma ənjinə makka, paa tii ka ndzaanə ka maguɲuura da ənjinə bəra'i; ənjinə bəra'i əsə, paa tii ka ndzaanə ka maguɲuura da ənjinə makkə.

⁵³ Pooshi dənə da uuzənaakii ka ndzaanə ka maguɲuura. Ha'ə nə mənə əsə, paa ki ka ndzaanə ka maguɲuura da uuzənatə. Pooshi sərəhwə ka ndzaanə ka maguɲuura da madfanatə əsə.”

Paaratə ndzaanə ɲga zamanana

(Mat. 16.2-3; 5.25-26)

⁵⁴ Wata əɲki Yeesu ka dabaala əsə, “Madā kə nee unə kurabiinə a ma'ya da dagərə, agi banə nuunə oo'i, ka dfanə nə vəna. Ka dfanə nə vənəkii əsə.

⁵⁵ Madā kə fii unə mədə a əgya da hwarəma, agi banə nuunə, ka tsəfənə nə ha ənshinə. Ka tsəfənə ha'əkii əsə.

⁵⁶ Una! Də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntan̄fə! Agi mbeenə nuunə ka təkənə ka səndə ca dfaadā anə hanyinə da i dagyə. Aa! iitə saɲə dʒii təkuree unə ka paaratəginə də ndzaanə ɲga zamanana?

⁵⁷ “Mi saɲə dʒii pooshi unə ka mbeenə ka təkənə ka sətə dəbee una dfa?

⁵⁸ Ma una dzə ka gəɲwanə, unə da əndə mbiinaaku, aluu rəgwa ɲga hadfatəginə da ci, unə ma'ə ka dzənə a rəgwa; acii ga ca kirə tə hə aasəkə gəɲwanə, mala gəɲwanə a ɲgərə tə hə, ca vii aacii soojiinə. Soojiinə, təya kərə tə hə ka pa'əginə a furəshina.

⁵⁹ Wanyinə ca ba ka hə: davə ndzaanəku, paa hə ka gimaginə, see madā ki'igi hə patənə ɲga kwabatə lii ənji ka hə.”

13

Taa zanə taa baanə ka Əntan̄fə

¹ Ma ka saa'ikii ha'ə, tə'i hara ənji jigunyi ka Yeesu sətə upaa tə hara ənji Galili. Waatoo, kə kavə *Pilaatu ka ənjə a bəələgi tə tii saa'itə təya dfa sataka.

² Fanə ɲga Yeesu ha'ə, wata əɲki ci ka tii, “Ma nuunə ka nəhənə noonə, 'waslyakəənə ɲga ənjitsə palee ka ɲga hara ənji Galili bahə cibə tii ha'ə kwa?

³ Wanyinə ca ba koonə: pooshi, əntaa ha'ə. Amma, madā pooshi unə baanə ka Əntan̄fə, ka zaginə nuunə unə patə makə natii.

⁴ Ya ənjitə pu'u aji tighəsə uulaanə maduunə kuvə ka tii də Siiloomə, ma nuunə ka nəhənə noonə, 'waslyakəənati palee ka ɲga hara ənji Urusaliima patə kwa?

12:50 12.50 Mar. 10.38. 12:51 12.51 2.14. 12:52 12.52-53 14.26; 21.16; Mat. 24.10; Mar. 13.12.

12:53 12.53 Mika 7.6. 13:3 13.3 Jab. 7.13.

⁵ Wanyinø ca ba koonø: pooshi, əntaa ha'ə. Amma, maɗa pooshi unø baanø ka Əntanɗə, ka zaginø nuunø unø patø makø natii.”

Misaali də uudəvə ətə pooshi ka poonə

⁶ Wata Yeesu a ɗa ka tii misaali, əŋki ci, “Tə'i uudəvə sha ɗii asəkə tsanø nga ənda. Ma ka əndə'i uusəra, kə gi əndətə ka slirəba pookii, amma malapaamə ci.

⁷ Wata əŋki ci ka əndə nəhə tsaata: ‘Kə nee ha, makkənə nga fəzə ənə nə nyi ka shine ka slirəbə poo nga uudəvəna, amma paa nyi ka dzənə də lapaanə. Ma ɗanəkwa, burəgi! Agi saaweenə nə ci ka nyi ka ha zaɓə.’

⁸ Amma əŋki əndə nəhə tsaatə ka ca: ‘Slandana, əntaa ha'ə. Ma wana, unee zəku'i. Ka ənseenə nə nyi ka hanyinə atsakii, kaa nya ɗavə kuɓa.

⁹ Mbu'u ka poonə inusərə. Maɗa pooshi pwayi, aŋwa burəgi.’ ”

Mbədəpaanə nga Yeesu də magwanə minə

¹⁰ Ma ka əndə'i uusəra, kə jigunyi Yeesu ka ənji asəkə kuvə də'wa. Waatoo, *uusəra nga əpisəka.

¹¹ Ma dava, tə'i minə ɗa ginaaji ashitə. Kə uugi ki ɗa fəzə pu'u aji tighəsə ɗa i ginaajikii. Aciikii paa ki nja mbee ka maɗətənə, kya kəŋaanə ɗa'i. Wata də məgwanə njii ta wii.

¹² Makə nee Yeesu ka ki, wata ca 'wa tə ki. Əŋki ci ka ki, “Yaaya, kə mbə'i hə acii bwaneaku.”

¹³ Ca ɗəkəvə ciinəkii agyanətə. Wata kya maɗətə pii ha'ə, kya kəŋaanə ɗa'i, kya ndzanə ɗəlanə də Əntanɗə.

¹⁴ Neenə nga gawə nga kuvə də'watə ha'ə, wata səkəkii a bəzəgi makø ɗii ci uusəra nga əpisəkə mbədəpaa Yeesu də miita. Wata gawətə a ba ka ənjitə davə, “Tə'i uusəryinə kuwa ka ɗa sləna. Aciikii ha'ə, agi uusəryiitə dəbee shinuunə ka ənjə a mbədəpaa duunə, əntaa *uusəra nga əpisəka.”

¹⁵ Wata əŋki Yeesu Slandanə ka ci, “Una! Də bəra'i asəkuunə cuuna kərə ka Əntanɗə! Taa uusəra nga əpisəka, agi pərəpaanə nuunə liinə goonə taa vaməndiinə goonə, una kərə tə tii ka sa ma'inə. Əntaa ha'ə kwa?”

¹⁶ Aa! Ya miinə shigi agi slikərənə nga Ibərahiima əsa, ənə gwaləgi *Seetanə tə ki fəzə pu'u aji tighəsa, maɗəbeemə ənjə a pərəpaa tə ki uusəra nga əpisəkə kwa?” *

¹⁷ Makə bii Yeesu ha'ə, wata ayinə a kəsəgi tə ənji mbiinaakii patə. Amma, ma hara ənji pata, kə ɗii ka tii ka moodasəkə nə manɗəmə uushi'iitə ɗaadii ci.

Misaali də manshidəfə slikərənə

(Mat. 13.31-32; Mar. 4.30-32)

¹⁸ Əŋki Yeesu ka ənja, “Takwa a dzəgunətə nyi koonə ndzaanə nga *ŋwanjuunə nga Əntanɗə, nya ba koonə sətə pushashi tii.

¹⁹ Ma ŋwanjuunə nga Əntanɗə, kə pushashi tii ɗa hi'u iza,† əndə a ŋgərə, ca ləgapaa asəkə tsanaakii. Makə givə ci, ca gərə, ca ɗagi ka danza. Wata shine nə əginyinə, təya ɗaada kuvatii davə.”

Misaali də burəjanə

(Mat. 13.33)

13:6 13.6 Mat. 21.19; Mar. 11.13. **13:8 13.8** 2 Piita 3.9,15. **13:10 13.10-17** Mar. 2.27-28. **13:14 13.14** Shig. 20.9-10. **13:15 13.15-16** 14.5; Mat. 12.11-12. * **13:16 13.16** slikərənə nga Ibərahiima: 1.54-55,73; 3.8; 19.9. † **13:19 13.19** Hi'ukii palee də ənshidəfənə anə hanyinə nga Guɗe. Amma ma waɓənə nga Yeesu, agyanə əndə'i slikərənə pamə anə hanyinə nga Isərayiila wabi ci. **13:19 13.19** Əzaki. 17.23; Mat. 13.31.

²⁰ Yeesu a tsakə banə, əŋki ci, “Ma ηwanjuunə nga Əntanƒə, takwa a dzəgunətə nyi koonə ndzaanaakii.

²¹ Kə ndzaa ci makə burəjanə, minə a gwazətəgi də kəŋwə əjima makke nga əmpunə. Wata əmpunəkii patə a asləgi divə.”

*Da gazhi'waanə nga dəməgərənə aagi *ηwanjuunə nga Əntanƒə
(Mat. 7.13-14,21-23)*

²² Ma Yeesu a dzə də palənə aa Urusaliima, kə gi ci dasəkə vəranyinə da giwanyinə kama kama, ca dzə də dzəgunənə ka ənja.

²³ Wata əndə'i əndə a ləgwa ka ci, əŋki ci, “Slandana, ya saŋa, əŋji gi'u na upaa mbədənə nii?” Wata əŋki Yeesu ka ənjitə davə:

²⁴ “Dəmə gazhi'waanə nga dəməgərənə ka matya'u makuvə. Aci wanyinə ca ba koonə: bəzə əŋji ca alə rəgwa nga dəməgərənə, amma paa tii na mbee ka dəməgərənə aa dəvə.

²⁵ “Madə kə madətə slanda yi, kə pa'əgi ci makuvə, unə noonə əsə, agyə nuunə, ka ndzanənə nuunə dza makuvə agyanəkii, una ba ka ci: ‘Slandaniina, wunəgi keenə makuva.’ Ka jikəvənə nə ci koonə də banə: ‘Ma unə, mashiimə nyi taa əŋji mi nuunə.’

²⁶ Ma unə əsa, ka ənənə nuunə ka banə ka ci: ‘Kə zhimaamə, kə sii amə ka ha rəŋwə da hə. Asəkə vərənə geenə əsə jigunyi hə ka ənja.’

²⁷ Ma ci əsa, ka banə nə ci koonə, ‘Kə bii nyi koonə, mashiimə nyi taa əŋji mi nuunə. Dzəgimə abiiki, unə patə əŋji daada bwaya uushi'inə!’

²⁸ Kadə nuuna tuu, una tsəbə linyinə, unə kə nee ka dzədzəshi'inuunə Ibərahiima, Isiyaaku, Yakubu da anabiinə patə agi ηwanjuunə nga Əntanƒə. Amma, ma unə, kə səbagi əŋji tuunə aagyə.

²⁹ Kadə nə ənjə a ma'ya taa dama patə agi duuniya ka shinə ka zəmə əndzanə agi ηwanjuunə nga Əntanƒə.

³⁰ Ma ka uusərakii, tə'i hara əŋji agi moodəba'ənyinə na ndzaanə ka kəŋwanə. Tə'i agi ənjitə ka kəŋwanə əsə na ndzaanə ka moodəba'ənyinə.”

Wabənə nga Yeesu agyanə uudəpaa slənaakii də Urusaliima

³¹ Ma ka saa'ikii ha'ə əsə, kə əncəhatə harii *Farisanyinə aabii Yeesu, wata təya ba ka ci, “Dzəgi saaku ganə, duu ka əndə'i ha, acii nga'ə ka *Hirudusə nə bələginə tə hə.”

³² Əŋki Yeesu ka tii, “Dəmə, bamə ka əda mitibətibənəkii oo'i, agi lyaakagi ginaajiinə nə nyi, agi mbədəpaanə nə nyi də mabərəhə əŋji ənshinə da doorə; ma cifədoora, ka uudəpaanə nə nyi slənaaki.

³³ Amma tyasə see a dzə nyi də dzənaaki aakəŋwa ənshinə, doorə da cifədoorə. Aci madəbeemə *anabi a əntə ka əndə'i ha madaamə də Urusaliima.”

*Uudənə nga Yeesu tə əŋji Urusaliima
(Mat. 23.37-39)*

³⁴ “Ya'ə unə əŋji Urusaliima, unə əŋji Urusaliima, kə bələgyuunə anabiinə, kə kaalatuunə də faariinə tə ənjitə sləkee Əntanƒə koonə! Taa guci patə nə nyi agi alə rəgwa nga dzatəginə duunə aabiiki, makə sətə ci gyaagya a dzatəgi də manjeevənətə aatsatə. Amma kə naanagyuunə furəshi.

³⁵ Aciikii ka ndzaanə nə *yi nga Əntanƒə gbəŋə yadə əndə davə. Wanyinə ca ba koonə əsə, pooshi unə na nee ka nyi ma'ə shaŋə, ha'ə

mbu'yanə uuseratə nuuna ba oo'i: 'Tə'i barəkaanə ashi əndətə shi də ləmə ŋga Slandana!' "

14

*Mbədəpaanə ŋga Yeesu də mabərəhə əndə *uusəra ŋga əpisəka*

¹ Tə'i əndə'i uusəra ŋga əpisəka gi Yeesu ka zəma aa ha əndə'i gawa agi kurəgə ŋga *Farisanyinə. Asee, ma ənjitə dava, kə kantsaa tii ginə ka Yeesu.

² Ma dava, tə'i əndə'i əndə gatə akəŋwaciikii dīi shishinəkii ma'asləkii.

³ Wata əŋki Yeesu ka maliminə da Farisanyinə, "Kə kapaa bariya gaamə kaamə rəgwa ŋga mbədəpaaginə də əndə uusəra ŋga əpisəkə saanii, anii poosha?"

⁴ Amma kə busəgi tii. Wata Yeesu a ŋgərə tə mabərəhə əndətə, ca mbədəpaa də ci; ca ba ka ci, "Paluu saaku."

⁵ Wata əŋki Yeesu ka tii əsə, "Yaci tə'i əndə agyuunə, kə kulagərə uuzənaakii taa laakii aasəkə gu'u ma'inə uusəra ŋga əpisəkə saŋa, paa ci ka dzənə ka ŋgiraginə pii kwa?"

⁶ Mambeemə tii ka jikənə ka ci agyanə ətsa.

Tadə ha ŋga ndzaanə ətə pooshi məghərəvənəkii

⁷ Wata ma nee Yeesu, taadə ŋunyi ha ŋga ndzaanə nə ənjinə 'waa'wii ənji ka zəma. Aciikii dīi Yeesu ka tii misaali də banə:

⁸ "Mada kə bii ənji ka hə rəya, mada gi hə, ga ha dzə ka aalətə ŋunyi ha ŋga ndzaanə davə. Acii paa hə shii, mbu'u tə'i əndətə palee ka hə də məghərəvənə ətə bii ənji ka ci rəyətə.

⁹ Əndətə bii koonə rəyə kyakya'ə əsə a ba ka hə: 'Madəgi gaduu, vii ha ŋga ndzaanə ka əndətsa!' Mada kə dīi ha'ə, ka d'anə nə ayinə tə hə ŋga dzənə ka ndzaanə ka ha ŋga ndzaanə ŋga moodəba'ənyinə.

¹⁰ Amma, mada kə bii ənji ka hə rəya, mada kə gi hə, ndzaanə ka ha ŋga ndzaanə ŋga moodəba'ənyinə. Acii mada kə shi əndətə bii ka hə rəya, ka banə nə ci ka hə: 'Guvakya, shiwa, ŋgiravə aahanə.' Ma ətsə dīya, ka ndzaanə nə hə da məghərəvənaaku akəŋwacii ənjitə cuuna zəmə da tii patə.

¹¹ Acii taa wu patə haŋətə naakii na, ka bərəpaanə nə ənji tə ci. Taa wu patə hətəpaa naakii nə əsə, ka haŋətənə nə ənji tə ci."

Tsarə ŋga ənjitə dəbee 'wanə ənji ka zəmə əndzanə

¹² Wata əŋki Yeesu ka əndətə 'wii tə ci ka zəmətə, "Mada kə dīi hə zəmə ka ənja, ga ha 'waa'wa tə guviinəku, taa tə ndzəkəŋushi'inəku, taa tə duurənyinaaku, taa tə ənji gəna ətə ka guvayiinə da hə. Acii mada kə dīi hə ha'ə, ka mbeenə nə tii ka 'wanə tə hə natii əsə, də ha'ə ka ənəvəginə nə tii ka hə də sətə vii hə ka tii.

¹³ Amma, mada kə dīi hə əndzanə ka ənja, tə matəgunyiné da mahurəməsə ənji da midirinə da muurəfinə 'wanəku.

¹⁴ Mada kə dīi hə ha'ə, ka upaanə nə hə barəkaanə, acii paa tii ka mbeenə ka ənəvəginə ka hə də sətə vii hə ka tii. Əntaŋfə də naakii nə na ənəvəgi ka hə uusərə madətənə ŋga ənji gooŋga agi maməətə ənja."

Misaali ŋga Yeesu də zəmə əndzanə (Mat. 22.1-10)

13:35 13.35 Jab. 118.26; Əzaki. 10.18-19. 14:1 14.1-6 Mar. 2.27-28. 14:5 14.5 13.15-16; Mat. 12.11. 14:7 14.7 20.46. 14:8 14.8-10 Waḡ. 25.7. 14:11 14.11 Mat. 23.12. 14:13 14.13 Dzək. 14.29.

¹⁵ Makə fii əndə'i əndə agi ənjitə ca zəmə da Yeesu wabəətsa, wata əŋki ci ka ci, "Tə'i barəkaanə ashi əndətə na zəmə əndzanə agi *ŋwanjuunə ŋga Əntanƣə dii!"

¹⁶ Wata Yeesu a ɗa ka tii misaali, əŋki ci, "Tə'i əndə'i əndə jigə əndzanə. Kə bii ci ka bəzə ənji shinə ka zəmə əndzanəkii.

¹⁷ Makə uugi zəmə ɗanə, wata ca ka tə lawaraakii ka 'waa'wyanə tə ənjitə bii ci ka tii shinə ka zəmə əndzanəkii. Lawarətə a dzə, əŋki ci: 'Shoomə, acii ma ənə dii ci, kə uugi əndzanə dzəgənə!'

¹⁸ Amma, ma tii pata, kə ali tii sə ŋga əsə də ma. Əŋki əndə'i əndə ka lawarətə: 'Ma nya, ci ənə ha'ə iri nyi ha ŋga uuzanə. Kə dəbēe əsə nya dzə ka caamatənə. Kə kədii nyi aciiku, pooshi nyi ka mbu'unə.'

¹⁹ Əŋki əndə'i əsə, 'Ma nya, kə iri nyi lii uuzanə pu'u. Ka təəbətənə tə tii nə nyi ka dzənə. Kə kədii nyi aciiku, pooshi nyi ka mbu'unə.'

²⁰ Əŋki əndə'i əsə: 'Ma nya, ci ənə ha'ə ŋgirə nyi minə. Aciikii paa nyi ka mbeenə ka dzənə.'

²¹ "Makə ənya lawarətə aasii, wata ca dzəgunəgi uushi'iitə patə ka slandanəkii. Makə fii slandanəkii ha'ə, wata mabətə səkə a ŋgərəgi tə ci, əŋki ci ka lawaraakii, 'Duu pii pii aasəkə vəranə, ha wiigi'itə rəgwanyinə patə ka aalə ənja. Matəgunyinə da mahurəməsə ənji da muurəfinə da midirinə patə, ha ba ka tii, təya shi.'

²² Makə dii lawarətə ha'ə, ca ənya, əŋki ci ka slandanəkii: 'Slandanəkya, kə ɗatə nyi sətə bii hə, amma kə mbəɗaanə ha ŋga ndzaanə.'

²³ Wata əŋki slandanəkii ka lawarətə: 'Duu aa ba'a vəranə, nə'uu rəgwa bilinə, ha pwaakya ənji kaa təya shi aa haki aasii, kaa yaaki a tsəkwa.

²⁴ Wanyinə ca ba koonə, ma agi ənjitə 'watəgi nyi ba ka tii shinə ka zəma, taa əndə rəŋwə pooshi na upaa rəgwa ŋga zəmə əndzanə gaki asii.' "

*Makə sətə dəbēe əndə a nə'u tə Yeesu
(Mat. 10.37-38)*

²⁵ Ma ka əndə'i uusəra, kə gi Yeesu də wiigi'inə. Nə'unə nə dabaala tə ci. Wata ca zə'ugi aadəbitii, əŋki ci ka tii,

²⁶ "Taa wu patə ca shi aabiiki, wa ca uudə tə nyi palee ka dii, palee ka məci, palee ka minaakii, palee ka manjeevənaakii, palee ka ndzəkəŋushi'inəkii uuji ŋguyirənə da makinəkii patə. Wa ca uudə tə nyi əsə palee ka əpinaakii. Mada pooshi ha'ə, paa ci ka mbeenə ka ndzaanə ka lawaraaki.

²⁷ Taa wu nə əndətə manjərəmə ənfwaakii ŋga gwa'avənə tə ci aashikii, ca nə'u də nyi, paa ci ka mbeenə ka ndzaanə ka lawaraaki.

²⁸ "Mada tə'i əndə'i əndə agyuunə mwayi ghənə maduunə kuva, ka ndzaanə nə ci zəku'i, ca ɗa lisaafə ŋga sətə nii kəya zagi, kaa ca nəhee mada kə mbu'i kwabaakii bahə uudəpaa də slənətsa.

²⁹ Mada paa ci dii ha'ə, mada kə mbukəpaa ci, mbu'u taa paa ci na mbee ka uudəpaa ghənə kuvəkii. Maa kə dii ha'ə makə ətsa, taa wu nee ka ci patə, ka ŋusənə nə ci tə ci,

³⁰ ca ba: 'Ya əndəna, kə gwanə ci ka ghənə kuva, amma kə təkuree ci ka uudəpaa slənəkii!'

³¹ "Ha'ə əsə mada tə'i ŋwanwə da ənji dəbu'u pu'u, ca dzə ka panə da əndə'i ŋwanwa, ka ənəginə nə ci zəku'i, ca kaala hiima, kaa ca fatə ashikii mada ka mbeenə nə ci ka hwaməpaanə tə əndə mbiinaakii ətə da ənji dəbu'u pupusərə.

³² Madfa, ma ca kaala hiima, paa ci na mbee, ka sløkeenə nə ci ka ənjaakii aabii əndə'i nwanjutə, tii ma'ə dzadə dzadə. Waatoo, kaa ca alə hadfatəginə ahadatii.

³³ Ha'ə dīi əsə, taa wu agyuunə, madfa paa ci bwasee ka uushi'inaakii patə, paa ci ka mbeenə ka ndzaanə ka lawaraaki."

Zhatanə ətə pooshi ka nafanə

(Mat. 5.13; Mar. 9.50)

³⁴ "Kə shii unə oo'i, nnyuni uushi nə zhatana. Amma, madfa kə ləvəgi zhatanə saakii, pooshi ənji ka mbeenə ka ənətəginə njamə njamə ma'ə.

³⁵ Pooshi zhatanəkii ka nafanə ka dzəgə də ha, pooshi kuba davə əsə. Wata vugədəginə vugədəginə ənji. Ma əndətə da liminə nja fanə, wa ca fa."

15

Misaali də baga ətə zagi

(Mat. 18.12-14)

¹ Yoo, kə əncəhə *ənji luu tsəka da ma'waslyakə ənji patə aabii Yeesu ka fa sətə cii kəya ba.

² Asee agi dzənə nə *Farisanyinə da maliminə də ngunḡunənə, təya ba, "Əndətse uura, ka mi saḡə cii kəya luu ma'waslyakə ənji, ca adə ka ha rəḡwə da təya?"

³ Wata Yeesu a da ka tii misaali, əḡki ci,

⁴ "Yaci tə'i əndə agyuunə da bagiinaakii gya'ə, wata rəḡwə agitii a zagi, iitə dānəkəya? Ka bwaseenə nə ci ka harakii ətə əlinə pu'unə aji əlinə ka zəmənə, ca dzə ka aalə tə ətə rəḡwə see maa nee ci.

⁵ Madfa kə lapaa ci bagata, ka dānə nə ci moodasəka, ka nḡiravənə nə ci aatsa uurakii, ca pyalyagi aasii.

⁶ Madfa kə mbu'ya ci aasii, ka 'waa'watənə nə ci tə guviinəkii da guvayiinaakii, ka banə nə ci ka tii oo'i: 'Daamə ka nyi moodasəka, acii ma bagaaki ətə shi a zagi, kə nee nyi!'

⁷ Wanyinə ca ba koonə: ha'ə əsə nə Əntanḡə da malaa'ikanyinə dadagyə. Madfa kə baa ma'waslyakə əndə rəḡwə ka Əntanḡə, ka dānə nə tii moodasəkə putaakii, palee ka putə nja ənji əlinə pu'unə aji əlinə ətə ca 'wa natii nə də ənji goonḡa; waatoo, ma nə tii ka bana, pooshi uushi ci təya baa ka Əntanḡə ka putakii."

Misaali də kwaba ətə zagi

⁸ "Yaci tə'i minə da kwabatə *hwaslə pu'wa, kə nḡirə hwaslə rəḡwə agikii, kə zagi, iitə dānəta? Paa ki ka kavə gunə aasəkə garəkuwa, kya taasəgi kuva, kya aalə də samə, kaa kya nəhee kwa?

⁹ Madfa kə lapaa ki kwabakii, ka 'waa'watənə nə ki guviinətə da guvayiinatə, ka banə nə ki ka tii oo'i: 'Daamə ka nyi moodasəka, acii ma kwabaaki ətə sha zagi, kə nee nyi!'

¹⁰ Wanyinə ca ba koonə: ha'ə makə ətsə əsə nə malaa'ikanyinə nja Əntanḡə. Madfa kə baa ma'waslyakə əndə rəḡwə ka Əntanḡə, ka dānə nə tii moodasəkə ka shaḡə."

Misaali də uuzənə ətə zii

¹¹ Əḡki Yeesu əsə, "Tə'i əndə'i əndə sha dīi da uuji nḡuyirənaakii bəra'i.

¹² Əŋki daranə ka dii: 'Daada, vii ka nyi gyadalaaki agi sə nga zəmə də yaaku.' Wata dəsənətii a ɲgərə uushi'inaakii, ca təkəe bəra'i, ca ɲgərə rəɲwə, ca vii ka darata.

¹³ "Ma baanə moonə, daratə a tsəkətə uushi'inaakii patə, ca dərəmāgi, ca paləənəgi da i kwabakii ka madzadə hanyinə. Ma dāva, kə ndzaa ci ka dā uura saawanə, kə zāgi kwabata.

¹⁴ Ma ətsə uudəpaa ci zamāgi də kwabatə patə ha'ə, wata kə kulii məza madəfənə gatə də vərə. Wata kə ənəpaa ci ka ghəlinə.

¹⁵ Ca madə, ca dzə, ca gi'i əndə'i əndə davə gatə də vərə ka alə sləna. Əndətə a ba ka ci dzənə aa bilə ka gərə dagəliinə.

¹⁶ Kə mwayi ci zəmə ɲga dagəliinə kaa ca əburə gyadə, amma taa zəməkii pooshi ənji nja vii ka ci.

¹⁷ "Wata ca gwanə ka buurənə agyanə mandzaa tə ci. Əŋki ci ka naakii na: 'Yoo, ɲgaanḡa'ə nə zəmə ga daadə asii ta'a! Ənji slənə ɲga daadə patə, agi zəmənə nə tii, ha'ə ca mbədaanə aciitii. Amma wanyinə ka əntənə ganə acii madəfənə.

¹⁸ A ənə nyi saaki aa ha daadə, kaa nya dzə ka banə ka ci, Daada, kə dii nyi 'waslyakəənə ka Əntanḡə da i ka hə patə.

¹⁹ Mambu'umə nyi bahə ha 'wa tə nyi də uuzənaaku ma'ə. Ma dānəkwa, əsuu tə nyi makə sətə cii kwa əsə tə ənji slənaaku.'

²⁰ Makə uudəpaa ci datə hiimatsə ha'ə, wata ca madə, ca ɲgərə rəḡwa aa ha dii.

"Ma ətə ci ma'ə dzadə da yi gi'u, kə nee dii ka ci. Dii a nəhə tə ci təgugunə. Ca huyipaa ka ḡunyanə da ci a rəḡwa. Ca luu tə ci, ca fuudəgi tə ci pya'ə pya'ə a ədzəməkii.

²¹ Əŋki uuzəətə ka dii: 'Daada, kə dii nyi 'waslyakəənə ka Əntanḡə da i ka hə patə. Mambu'umə nyi bahə ha 'wa tə nyi də uuzənaaku ma'ə.'

²² Amma əŋki dii ka lyawarənaakii: 'Huyipaamə aasii, ɲgiramə kəjeerənə ətə palee də dagwaanə, una kavə ka ci aashikii. ɲgiramə sə ɲga ciinə, una ɲgavə ka ci. ɲgiramə bibinə əsə, una ɲgaanḡavə ka ci.

²³ Əshamə masəbərə la, lagimə uurakii kaa ənjə a dzəgə əndzanə, ama zəmə, ama dā moodasəka.

²⁴ Acii kə nee nyi, ma uuzənaaki ətsa, makə kə shi ca əŋki, amma waanə ənshinə. Kə shi ca zii, amma wanyinə kə nee ka ci.' Wata təya gwanə ka dā moodasəka.

²⁵ "Ma saa'ikii, də bilə ama uuzənə nə gawə uuzənə ɲga əndəta. Ma ca shi aasii, makə mbu'ya ci kədəhə da ya, ma ca fa, dzaadzanə nə ənji uushi'inə, udzənə nə ənja.

²⁶ Wata ca 'watə əndə'i lawara, kaa ca ləḡwa a makii taa mi ci ənjə a dā ha'ə.

²⁷ Əŋki lawarətə ka ci: 'Ndzəkəɲu ənya, kə bilə duu masəbərə la, acii kə nee ci, jamə ənya uuzənaakii.'

²⁸ Wata gawə uuzəətə a bəzəgi səka. Ca naanāgi ka dəmənə aasii. Shiginə nə dii, ca puutə tə ci kaa ca dəməgərə aasii.

²⁹ Amma əŋki gawə uuzəətə ka dii: 'Tsaamuu, kə fəzhi nyi ɲgaanḡa'ə ka slənənə ka hə, mashimə nya naanii ka dā ka hə sətə mwayi hə. Amma, ma ka nya, mashimə ha vii taa uundzə əhwə kaa nya dā keenə də əndzanə da guviinəki.

³⁰ Amma, tsaamuu, makə shi uuzənaaku ətə zamāgi də gənaaku ka tii da badawiinə ɲga makinə, la gbavə bilə hə ka ci.'

31 Wata ɛŋki dii ka ci: 'Uuzɛnaakya, taa guci patɛ abiiki nɛ hɛ. Uushi'inaaki patɛ ɛsɛ, naaku nɛ ci.

32 Kɛ dɛbɛɛ ama dzɛgɛ ɛndzanɛ, ama dɛ moodasɛka. Aci ma ndzɛkɛɲu ɛtsa, kɛ nee nyi, makɛ kɛ shi ca ɛŋki, amma waanɛ ɛnshinɛ. Kɛ shi ca zii, amma wanyinɛ kɛ nee ka ci.' "

16

Misaali dɛ masɛkurɛ lawara

1 ɛŋki Yeesu ka lyawarɛnaakii ɛsɛ, "Tɛ'i ɛndɛ'i ɛndɛ gɛna sha dii da lawaraakii. Kɛ ba'avɛ ci uushi'inaakii ka lawarɛta. Ma ka ɛndɛ'i uusɛra, shinɛ nɛ ɛŋji ka banɛ ka ci oo'i: 'Agi saaweenɛ nɛ lawaraaku ka gɛnaaku.'

2 Wata 'wanɛ nɛ slandanɛkii tɛ lawarɛtɛ, ɛŋki ci ka ci: 'Mi tuu cii kya fa ɛŋjɛ a ba ashikwa? Datɛ ka nyi lisaafɛ ɲga slɛnaaku dii, acii ma ha, paa hɛ ka ndzaanɛ ka lawaraaki ma'ɛ.'

3 Wata lawarɛtɛ a kaala hiima: 'Ya makɛ waanɛ slandanɛki ka ɲgɛrɛgi slɛnɛ aciiki ɛna, iitɛ dɛanɛkya? Wiina, uuzanɛ, paa nya mbee. Kɛdiinɛ ɛsɛ, ka dɛanɛ nɛ ayinɛ tɛ nyi.

4 Yawaa, kɛ shii nyi sɛndɛ nii kya dɛ, kaa ɛŋjɛ a luu tɛ nyi aa hatii aasii madɛ kɛ ɲgɛrɛgi slandanɛki slɛnɛ aciiki.'

5 "Wata ca 'waa'watɛ tɛ ɛŋjitɛ ci slandanɛkii a nɛ'u tɛ tii dɛmɛnɛ dɛ rɛɲwɛ rɛɲwɛ. ɛŋki ci ka ɛndɛtɛ 'watɛgi mbu'yanɛ: 'Iitɛ ci slandanɛki a nɛ'u tɛ hɛ dɛmɛna?'

6 ɛŋki ɛndɛta: 'Garɛwa ɲga maarɛ gya'a cii kɛya nɛ'u tɛ nyi.' ɛŋki lawarɛtɛ ka ci: 'Wiinɛ lɛkalɛkatɛ ɲga dɛmɛtɛ atsaku. Ndzaanɛ, naahɛtɛ garɛwa tufɛ pu'unɛ tsakɛ tsakɛ.'

7 Ma daba'ɛkii ɛsa, ɛŋki ci ka ɛndɛ'i ɛndɛta: 'Ya hɛ ɛsa, iitɛ cii kɛya nɛ'u tɛ hɛ dɛmɛna?' ɛŋki ɛndɛta: 'Buhɛ ɲga alɛkamaara gya'a tufɛ cii kɛya nɛ'u tɛ nyi.' ɛŋki lawarɛtɛ ka ci: 'Wiinɛ lɛkalɛkatɛ ɲga dɛmɛtɛ atsaku. Naahɛtɛ buhɛ gya'a ɛnfwadɛ.'

8 "Kɛ kuyirii slandanɛkii tɛ lawarɛtɛ pooshi ɲja slɛnɛ dɛ rɛgwakii, makɛ kɛ slɛnyi ci dɛ sɛkura. Ha'ɛ nɛ ɛŋjitɛ ɲgɛrɛgi slɛnɛ uushi'inɛ ɲga *duuniya tɛ tii. Ma tɛya, agi sɛkurɛnɛ nɛ tii agi dɛ uushi'inatii. Amma ma ɛŋjitɛ agi bɛrɛnɛ, pooshi tii ka kavɛ hiimatii aakɛɲwa dɛ sɛkurɛ ha'ɛ.

9 "Ma nyi ɛsa, wanyinɛ ca ba koonɛ: ɲgɛrɛmɛ gɛna goonɛ, zamagimɛ koonɛ upaa dɛ guviinɛ. Maa kɛ dii ha'ɛ, madɛ kɛ uudɛgi gɛna, ka luunɛ nɛ ɛŋji tuunɛ asii ga ɛntanɲɛ.

10 Taa wu baarii goonɲaanɛ agi uundzɛ slɛna, ka mbeenɛ nɛ ɛŋji ka ba'avɛ madiigɛrɛ slɛnɛnyinɛ aaciikii. Taa wu pooshi baarii goonɲaanɛ agi uundzɛ slɛna, taa madiigɛrɛ slɛnɛnyinɛ ba'avɛ ɛŋji aaciikii ɛsɛ, paa ci ka mbeenɛ ka dɛ goonɲaanɛ agikii.

11 Yaci ha'ɛ makɛ ɛtsɛ ɛsɛ, madɛ maslɛnɛgimuunɛ dɛ goonɲaanɛ dɛ gɛnanɛ upaa unɛ agi *duuniya, iitɛ mbeenɛ ɛŋji ka ba'avɛ koonɛ tɛ tantanyitɛ uushi'inɛ dɛiya?

12 Yaci maslɛnɛgimuunɛ dɛ goonɲaanɛ dɛ sɛtɛ ɛntaa noonɛ ɛsɛ, wu na mbee ka vii koonɛ noonɛ sɛgoonɛ dɛiya?

13 "Pooshi mava ɛtɛ ca mbee ka slɛnɛtɛnɛ ka slanjiinɛ bɛra'i. Ka kaareenɛ nɛ ci ka ɛndɛ'i ɛndɛ, ca uudɛ tɛ ɛndɛ'i ɛnda. Ka gadɛenɛ nɛ ci ka ɛndɛ'i ɛndɛ, ca ushapaa tɛ ɛndɛ'i ɛnda. Pooshi rɛgwa ɲga paslɛnɛ tɛ ɛntanɲɛ, unɛ kɛ kavɛ nuunɛ ka alɛ gɛna."

*Hara wabənə nga Yeesu**(Mat. 11.12-13; 5.31-32; Mar. 10.11-12)*

¹⁴ Fanə nga *Farisanyinə ha'ə, makə d̄ii ci nga'ə ka tii nə gəna, wata t̄əya n̄usəgi t̄ə Yeesu.

¹⁵ Əŋki Yeesu ka tii, “Ma unə d̄əya, kə ndzaa unə ka ənjitə ca d̄eegi ka natii nə makə ənji goon̄ga akəŋwacii ənja. Amma kə shii Əntan̄fə sətə a ədzəmuunə. Ajjiinə ka Əntan̄fə nə sətə ci ənjə a nee makə mad̄uunə uushi.

¹⁶ “Ma bariya nga Muusa da wabənə nga anabiinə, kə slənyi d̄əŋə ka saa'itə shigi Yoohana əndə d̄a bapətisəma. Agi zamanaakii 'watəgi ənji waaza N̄unyi Habara agyanə n̄wan̄uunə nga Əntan̄fə. Taa wu patə əsə, kə cin̄ə ci d̄ə n̄geerənə kaa ca upaa d̄əmənə aagi n̄wan̄uunəkii.

¹⁷ Gədə uudənə nga duuniya d̄ə n̄gufənə acii p̄irihuginə nga uushi gi'u agi bariya.

¹⁸ “Mad̄a kə lakəgi əndə minakii, ca n̄gərə əndə'i, kə d̄ii ci aləhiinə ətsa. Mad̄a kə n̄girə əndə t̄ə miitə lakəgi n̄gurii əsə, aləhiinə nə ci ka d̄anə.”

Misaali d̄ə əndə gəna da Lazarusə

¹⁹ “Tə'i əndə'i əndə gəna sha d̄ii. Kə kaalii ci makudə kudə k̄əjeerənyinə ətə d̄ii d̄ərəkii ndalə. Taa guci patə agi wahə n̄ji ci.

²⁰ Tə'i maagha əsə d̄ii ləməkii Lazarusə. A ma kuvə ga əndə gənətə n̄jii k̄əya ndzaanə. Shishinəkii patə, uyiginə.

²¹ Kə mwayi ci d̄əəmə murəmurinə nga d̄afəətə ca kwaala aanə ha nga adənə nga əndə gənata, kaa ca adə. Ədiinə maa, t̄əya dzə d̄ə na'ə uyigiitə ashikii.

²² “Makə əŋki maaghata, wata malaa'ikanyinə a n̄gərətə t̄ə ci, t̄əya kərəgi t̄ə ci aadəgyə aabii Ibərahiima, asii ga Əntan̄fə. Əntənə nga əndə gənətə naakii, wata ənjə a n̄gədəgi t̄ə ci.

²³ Aagi gutə sun̄wə gi ci, ca sa cibə ka shan̄ə. Ma mad̄eenəkii ka ginəkəya, ma nee ca, waatə Ibərahiima, a purənəkii nə Lazarusə.

²⁴ Wata ca n̄gərəe ka uurakii, əŋki ci: ‘Daadə Ibərahiima, nəhuu t̄əgugunaaki. Bawə ka Lazarusə, wa ca cimwacii ma'inə a ma gislə kaa ca shi ka d̄avənə ka nyi a ganaki, kaa nya upaa shiwunə. Acii agi cibənə nə nyi ganə agi guuna.’

²⁵ Amma əŋki Ibərahiima ka ci: ‘Uuzənaakya, a buurətə hə oo'i, kə shi ha upaa shiwunə hə ma'ə agi duuniya. Ma Lazarusə əsa, agi n̄gərə'wə n̄ji ci. Amma, ma ənə d̄ii ca, ma ganə, ka maka ma'yanə nə ci. Ma hə əsə, agi cibənə nə hə.

²⁶ Danəkii ha'ə maa, tə'i mad̄uunə n̄gurənyinə ahadaamə. Aciikii, taa ənjitə ca moo mad̄ənə daganə ka dzənə aa hoonə, paa tii ka mbeenə. Pooshi ənji ka mbeenə əsə ka ma'yanə ka hat̄sə d̄ii hə davə ka shine aadə heenə.’

²⁷ Wata əŋki əndə gənətə ka Ibərahiima: ‘Tuutəta'ə, Daadə, makə ha'ə d̄ii əna, sləkee ka Lazarusə aa ha daadə aasii.

²⁸ Tə'i ndzəkəŋushi'inəki tufə. Wa ca dzə ka wabənə ka tii, acii ga t̄əya shi aa hanə natii əsə, ka ha nga cibənə.’

²⁹ Əŋki Ibərahiima ka ci: ‘Ma ndzəkəŋushi'inəku, agi fanə nə tii bariya nga Muusa da wabənə nga anabiinə. Wa t̄əya nə'utə sətə bii tii.’

³⁰ Əŋki əndə gənətə əsə: ‘Daadə Ibərahiima, pooshi d̄ii; amma, mad̄a əndətə sha əŋki gi ka wabənə ka tii, ka baanə nə tii ka Əntan̄fə.’

³¹ Amma ɛŋki Ibɛrahiima: 'Maɗa pooshi tii nɛ'utɛ bariya ŋga Muusa da waɓɛnɛ ŋga anabiinɛ, taa ɛndɛtɛ maɗɛtɛ agi mamɛɛtɛ ɛnɟi gi ka waɓɛnɛ ka tii, paa tii ka baanɛ ka ɛntanɟɛ.' "

17

Waɓɛnɛ ŋga Yeesu agyanɛ 'waslyakɛɛnɛ da gi'inɛ tɛ ɛntanɟɛ

(*Mat. 18.6-7,21-22; Mar. 9.42*)

¹ ɛŋki Yeesu ka lyawarɛnaakii, "Taa guci patɛ, tɛ'i uushi'inɛ ɛtɛ ca dɛɛmɛgɛrɛ dɛ ɛnɟi aagi ɗaada 'waslyakɛɛnɛ. Amma agi ŋgɛra'wɛ nɛ ɛndɛtɛ ca kavɛ ɛndɛ ka pu'unɛ.

² Maɗa kɛ kavɛ ci tɛ ɛndɛ rɛŋwɛ agi ɛnɟinɛ ushapaa *duuniya tɛ tii ka ɗa 'waslyakɛɛnɛ, ma sɛtɛ na upaa tɛ ci, gɛɗɛ anɛvɛ tɛŋwɛ aa uurakii ka ci dɛ ŋga'ɛɛnɛ, ɛnɟɛ a kagɛrɛ tɛ ci aagi uunɛva, acii sɛtɛ na upaa tɛ ci.

³ Nɛhɛmɛ noonɛ na!

"Maɗa kɛ ɗii ɛndɛ nɛ'unɛ makɛ hɛ 'waslyakɛɛnɛ, waɓuu ka ci. Maɗa kɛ baa ci, tifyagi ka ci.

⁴ Taa kɛ kyawɛri ci ka ɗanɛ dɛ hɛ bwayakii mɛɗɛfɛ agi uusɛra, maɗa ca dzɛ dɛ shinɛ ka banɛ ka hɛ oo'i: 'Kɛ baa nyi ka hɛ', ga ha kɛsɛpaa tɛ ci a ɛdzɛmɛku."

⁵ Fanɛ ŋga maslɛkɛɛ ɛnɟi ha'ɛ, ɛŋki tii ka Slandana, "Tsakuu keenɛ ŋgeerɛnɛ ŋga gi'inɛ tɛ hɛ."

⁶ ɛŋki ci ka tii, "Maci kɛ mbu'i gi'inɛ goonɛ tɛ nyi taa wata makɛ hi'u iza,* kadfa ka mbeenɛ nuunɛ ka banɛ ka ɓaratsa: 'Mbuduu, duu ŋgubɛpaa naaku nɛ agi uunɛva', ca luuvɛ koonɛ ɛsɛ."

Slɛnɛ ŋga lawara

⁷ "Yaci tɛ'i ɛndɛ agyuunɛ gi lawaraakii aa bilɛ ka uuzanɛ taa ka gɛranɛ, ya maɗa nee ci ka ci, ca shi dɛ bilɛ, ka banɛ nɛ ci ka ci oo'i: 'Palyɛgi tsakɛ tsakɛ, ndzanɟuu adɛnɛ' nii?

⁸ Poosha. Amma ka banɛ nɛ ci ka ci: 'Tasɛkapaa ka nyi adɛnɛ zɛku'i, zɛ'wee ka kɛjeerɛnaaku, kaa ha ɗa ka nyi slɛnɛ saa'itɛ cii kya adɛ, nya sa. Ma daba'ɛkii, ka mbeenɛ nɛ hɛ ka adɛnɛ naaku, ha sa.'

⁹ Kɛ kuyirii ci tɛ lawaraakii puta slɛnɛtɛ ci ka ci sɛtɛ bii ci ɛtsɛ nii?

¹⁰ Ha'ɛ nuunɛ noonɛ ɛsɛ. Maɗa kɛ ɗatuunɛ patɛnɛ ŋga sɛtɛ bii ɛntanɟɛ koonɛ, shiimɛ oo'i, wata *lyawarɛnɛ nuunɛ. Ma sɛtɛ ɗii una, sɛtɛ dɛbɛɛ una ɗa."

Mbɛɗɛpaanɛ ŋga Yeesu dɛ ɛnɟi uyikuzɛnɛ pu'u

¹¹ Ma Yeesu a dzɛ dɛ palɛnɛ aa Urusaliima, anɛ ribinɛ ŋga hanyinɛ ŋga *Samarinya da hanyinɛ ŋga Galili pitɛgi ci.

¹² Ma ɛtsɛ kaa ca mbu'u aasɛkɛ ɛndɛ'i vɛranɛ ha'ɛ, wata ɛnɟi uyikuzɛnɛ pu'u a shi ka guŋunɛ da ci. Tɛya kɛŋaanɛ dzadɛ gi'u da ci,

¹³ tɛya ŋgɛrɛɛ ka uuratii, ɛŋki tii, "Yeesu, Dɛsɛniinɛ, nɛhuu tɛgunuunɛ geenɛ!"

¹⁴ Neenɛ ŋga Yeesu ka tii, ɛŋki ci, "Ma ɗanuuna, dɛmɛ ka ɓaarii noonɛ nɛ ka limanyinɛ." Ma tii ka ha ŋga dzɛnɛ, wata ma nee tii, kɛ mbɛ'i tii.

¹⁵ Neenatii kɛ mbɛ'i tii, wata ɛndɛ rɛŋwɛ agitii a ɛnyatɛ aaba'a, ca dzɛ dɛ dɛlanɛ dɛ ɛntanɟɛ dɛ ŋgeerɛnɛ.

17:5 17.5 6.13. * **17:6 17.6** Hi'ukii palee dɛ ɛnshidɛɗɛnɛ anɛ hanyinɛ ŋga Guɗɛ. Amma ma waɓɛnɛ ŋga Yeesu, agyanɛ ɛndɛ'i slikerɛnɛ pamɛ anɛ hanyinɛ ŋga Isɛrayiila wabi ci. **17:6 17.6** Mat. 13.31; 21.21; Mar. 11.23. **17:10 17.10** 1 Koor. 9.16-17. **17:12 17.12** Leew. 13.46. **17:14 17.14** Leew. 14.2-32; Mat. 8.4; Mar. 1.44; Luka 5.14.

16 Ca kulagi atsa a sɔdɔ Yeesu, ca kuyirii tɔ ci. Asee, ma ɛndɔta, ɛndɔ Samariya nɔ ci.

17 Wata Yeesu a lɛgwa, ɛŋki ci, “ɛntaa ɛnjitɔ pu'u patɔ mbɔ'ya? Aa maatiinɔ hara ɛnjinɔ ɛlinɔ diya?”

18 Iitɔ dɛi da pooshi ɛndɔ shi ka dɛlanɔ dɔ ɛntanɔfɔ madaamɔ mu'umɔtsa?”

19 Wata ɛŋki Yeesu ka ci, “Madɔtɔ, duu saaku aasii. Kɔ mbɔ'i hɔ putɔ ŋga gi'inaaku tɔ nyi.”

*Da ŋwanjuunɔ ŋga ɛntanɔfɔ
(Mat. 24.23-28,37-41)*

20 Kɔ lɛguyi harii *Farisanyinɔ a ma Yeesu taa guci nɔ ɛntanɔfɔ a da ŋwanjuunaakii agyanɔ ɛnja. ɛŋki Yeesu ka tii, “Ma da ŋwanjuunɔ ŋga ɛntanɔfɔ, pooshi ndzaanɔ makɔ sɔtɔ ci ɛnjɔ a nɔhɛɛ dɔ ginɔ.

21 Pooshi ɛnji ka mbeenɔ ka banɔ oo'i: ‘Tsaamuu, wiinɔ ganɔ’, taa: ‘Wiitɔ gatɔ ha'ɔ.’ Acii ma nɔ dɛi ca, kɔ ugi ŋwanjuunɔ ŋga ɛntanɔfɔ ndzaanɔ ahadoonɔ.”

22 Wata ɛŋki ci ka lyawarɔnaakii, “Kadɔ nɔ saa'i a da. Madɔ kɔ dɛi saa'ikii, kadɔ nuuna moo neenɔ ka *Uuzɛnɔ ŋga ɛnda, taa wata uusɔra rɔŋwɔ. Amma paa unɔ ka neenɔ ka ci.

23 Ka banɔ nɔ ɛnji koonɔ: ‘Ganɔ nɔ ci’, taa: ‘Gatɔ ha'ɔ nɔ ci.’ Ma dɛanuuna, goona dzɔ, goona nɔ'u tɔ tii shanɔ.

24 Acii makɔ sɔtɔ ci pyapidɛnɔ ŋga vɛnɔ a bɔrɛgi sɛkɛntanɔfɔ taa dama patɔ, ha'ɔ nɔ Uuzɛnɔ ŋga ɛndɔ a ndzaanɔ ka uusɔraakii panɔgɔranɔ a babara.

25 Amma see a cibɔ ci ka shanɔ dɔrɔva zɛku'i, ɛnji ŋga zamananɔ a kaaree ka ci ɛsɔ.

26 “Makɔ sɔtɔ sha dɛi tɔ ɛnji agi zamana ŋga Nuuhu, ha'ɔ na da uusɔratɔ nɔ Uuzɛnɔ ŋga ɛndɔ a shi.

27 Ma agi zamana ŋga Nuuhu, kɔ nji ɛnjɔ a zɛmɔ, ɛnjɔ a saasa, kɔ nji ŋguyirɛnɔ da makinɔ a ŋgɔɔrɔshi, ha'ɔ mbu'ya uusɔratɔ dɛmɛgɔrɔ Nuuhu aasɛkɔ kumbawala. Wata shinɔ nɔ ma'i tuufaanɔ, ca naanɔ ka duuniya, ca zamagi dɔ ɛnjitɔ patɔ.

28 Kadɔ na da ɛsɔ makɔ agi zamana ŋga *Luudu. Ma agi zamana ŋga Luudu, kɔ nji ɛnjɔ a zɛmɔ, ɛnjɔ a saasa, kɔ nji ɛnjɔ a da fiiriinɔ, kɔ nji ɛnjɔ a laaga uushi'inɔ, kɔ nji ɛnjɔ a ghɛɛnɔ yinyinɔ.

29 Amma, ma uusɔratɔ shigi Luudu dɔ *Sadooma, kɔ bujikaanɔ gunɔ dadagyɔ da baruuda aagyanɔ ɛnjitɔ ɛnɛgi davɔ dɔ Sadooma. Wata dza'ɔ kɔ zagi ɛnji davɔ.

30 Ha'ɔ makɔ ɛtsɔ ɛsɔ na da uusɔratɔ nɔ Uuzɛnɔ ŋga ɛndɔ a jiga.

31 “Ma uusɔrakɔya, ma ɛndɔtɔ anɔ kuvaakii da uushi'inaakii a kumu, wa ca jimagerɔ, ca huyi, ga ca dɛmɔ aa kumu ka fɛdɛɛnɔ uushi'inaakii. Ma ɛndɔtɔ dɔ bilɔ ɛsɔ, wa ca huyi, ga ca ɛnɔ aasii.

32 Buurɔtɛmɔ haala ŋga minɔ ŋga Luudu!

33 Taa wu patɔ ca da gazhi'waanɔ ŋga luupaa ɛpinaakii, ka ɛteenɔ nɔ ci ka ɛpinɛkii. Amma taa wu patɔ ɛtee ka ɛpinaakii, ci na luupaa ɛpinaakii.

17:16 17.16 10.33. 17:19 17.19 Mat. 9.22. 17:21 17.21 11.2,20; Mat. 12.28. 17:22 17.22-24 21.7-24. 17:23 17.23-24 Mat. 24.23-25; Mar. 13.21-23. 17:25 17.25 9.21-22. 17:28 17.28-29 'Wat. 19.24-25. 17:31 17.31 Mat. 24.17-18; Mar. 13.15-16. 17:32 17.32 'Wat. 19.26. 17:33 17.33 9.24; Mat. 16.25; Mar. 8.35.

³⁴ Wanyinè ca ba koonè: ma ka uuserakii davèdè, ka baanè nè ènji bèrà'i ka èdzè rəjwə, ka ɲgèrəginè nè ènji èndè'i èndè, ènjè a bwasee ka èndè'i èndè.

³⁵ Ka dzənè nè makinè bèrà'i ka èdèné ka təjwə rəjwə; ka ɲgèrəginè nè ènji èndè'i minè, ènjè a bwasee ka èndè'i. [

³⁶ Ka dzənè nè ɲguyirənè bèrà'i aasəkè rə ka uzanè; ka ɲgèrəginè nè ènji èndè'i èndè, ènjè a bwasee ka èndè'i èndè.”]

³⁷ Wata èɲki lyawarənaakii ka Yeesu, “Da da, Slandana, nè ətsə ha'è a dā?” Èɲki Yeesu ka tii, “Ka hatè dīi mantè uushi patè, davè dzanè kadəguyinè dè na.”

18

Misaali dè mitè mooryafinè da bwaya mala gəjwanè

¹ Wata Yeesu a dā ka lyawarənaakii misaali ka baariiginè ka tii oo'i, kè dèbèe təya dā də'wa taa guci patè, ga təya zaarè shəjə.

² Èɲki ci, “Tè'i mala gəjwanè sha dīi asəkè èndè'i vèranè. Paa ci ka ɲgwalənè tè èntanfè, agi ushapaanè nè ci ènja.

³ Tè'i mitè mooryafinè davè gatè dè vèra əsə. Agi dzənè nè ki dè shine aa hakii ka banè ka ci: ‘Jikəvə keenè ahadeenè da èndè mbiinaaki.’

⁴ Amma dzənè nè mala gəjwaatè dè naanaginè, kè ta'avè ci dèrəva ka dānè ka ki ha'è. Ma dābā'əkii èɲki ci dè səkəkii: ‘Taa ɲgahi paa nyi ka ɲgwalənè tè èntanfè shəjə, agi ushapaanè nè nyi ènji əsə,

⁵ patè da ha'è, makè kè uugi nyi zaarənè acii haalatè, ka dānè nè nyi ka ki gəjwaatsa. Madā madāmè nyi ka ki gəjwaatsa, kadè nè ta ənvutè tè nyi.’ ”

⁶ Slandanè a tsakè banè, èɲki ci, “Famè dīi sètè bii bwaya mala gəjwaatsa.

⁷ Ya èntanfəwa, paa ci ka tsakənè tè matadè ènjaakii kwa? Acii ma təya, agi tuunè nè tii ka ci vèdè da uusera kaa ca tsakè tè tii. Kè shii nyi, pii tsakənəkii tè tii.

⁸ Wanyinè ca ba koonè: ka viinè nè ci ma'inè ka ènji mbiinatii. Patè da ha'è, madā kè shi *Uuzənè ɲga ènda, ka lapaanè nè ci ènjitè gi'i tè èntanfè ma'è nii?”

Misaali dè Farisa da èndè luu tsəka

⁹ Agi nəheenè nè hara ènji ka natii nè makè ènji goonɡa, təya bèrapaa tè patənè ɲga ènja. Ka tsaratii dīi Yeesu misaalina, èɲki ci:

¹⁰ “Tè'i ènji bèrà'i gi aasəkè *yi ɲga èntanfè ka dā də'wa. Farisa nè èndè'i ènda, èndè luu tsəka nè èndè'i ènda.

¹¹ Ma Farisata, kè gi ci, ca kəjnaanè, ca dā də'wa dasəkè èdzəməkii, èɲki ci: ‘Èntanfè, kè kuyirii nyi tè hə, acii ma nya, paa nyi ndzaanè makè ɲga hara ènji, waatoo mahiirənè, məza ènja, ènji dā aləhiinè. Kè kuyirii nyi tè hə əsə makè dīi ci, ma nya, paa nyi ndzaanè makè èndè luu tsəkətsa.

¹² Agi dā suumaya nè nyi bèrà'i agi luuma; agi viinè nè nyi zaka ɲga sètè cii kya upaa patè əsə.’

¹³ Amma ma èndè luu tsəkətè naakii, makè gi ci, dābā'è hara ènji kəjnaanè ci, acii kè ɲgwaləgi ci ka madèe taa ka ginəkii aadəgyə. Wata ciinəkii pukəvə ci dəkə agyanəkii, èɲki ci, “Ya'è èntanfè, nəhuu təgugunaaki, nyi ènè ma'waslyakè ènda.’

14 “Wanyinè ca ba koonè: ma gi èndètè aasiya, Èntañfè kè tifyagi tè ci. Amma, ma Farisata, pooshi Èntañfè tifyagi tè ci. Acii taa wu patè hanjètè naakii na, ka bërapaanè nè ènji tè ci. Amma taa wu patè hëètèpaa naakii na, ka hanjètènè nè ènji tè ci.”

Daanè barëkaanè nga Yeesu ka uuji manjeevònè
(Mat. 19.13-15; Mar. 10.13-16)

15 Yoo, kè kyaara ènji ka Yeesu i idònè manjeevònè kaa ca ðaanè ciinè nga barëkaanè aanètii. Neenè nga lyawarënaakii ha'è, wata tèya ndzanjè laala nguruunè ka ènjita.

16 Amma Yeesu a 'watè tè ènjita, ènki ci, “Uneemè ka manjeevònè kaa tèya shi aabiiki, goona tēja tè tii, acii ka tsarè nga ènji makè tii dè *ñwanjuunè nga Èntañfè.

17 Tantanyinè cii kya ba koonè: ma èndètè pooshi luuvè ka Èntañfè a ndzaanè ka ñwanwaakii makè sètè ci uuzènè a luuvè, pooshi ci ka upaa dëmènè aagi ñwanjuunè nga Èntañfè shanjè.”

Èndè gèna
(Mat. 19.16-30; Mar. 10.17-31)

18 Yoo, kè shi èndè'i gawa aabii Yeesu, ènki ci ka ci, “Malèma, ma hè kamè, ñunyi èndè nè hè. Mi sanjè ðanèki kaa nya upaa èpinè nga ca'è ndèñwè ndèñwa?”

19 Wata ènki Yeesu ka ci, “Ka mi cii kwa 'wa tè nyi ñunyi ènda? Pooshi ñunyi ènda, madaamè Èntañfè ci rəñwè dyanjè.

20 Kè shii hè bariya nga Èntañfè, waatoo: ‘Ga ha alè hiinè, ga ha bələ hiinè, ga ha hərə hiinè, ga ha vii seeda nga jirakənè anè ènda, gadèe ka i duu da muu.’ ”

21 Ènki gawè èndèta, “Ma ètsè patè, kè nè'utè nyi daga nyi ma'è uuzènè.”

22 Makè fii Yeesu ha'è, ènki ci ka ci, “Awa, kè fii nyi, amma tè'i uushi rəñwè mbəðaanè ka hè nga ðanè. Ma ðanəkwa, uushi'iitè aciiku patè, duu, fəduu, ha dərəmagi, ha təkəpaa kwabakii ka maaghiinè. Mada kè ðii hè ha'è, ka ndzaanè nè shigaaku dagyè abii Èntañfè. Ma daba'əkii, ha shi ka nè'u tè nyi.”

23 Makè fii èndètè wabəətsè ha'è, wata kè dzəgəpaa tè ci ashikii; acii lanjè dərəva nè gèna aciikii.

24 Makè nee Yeesu kè dzəgəpaa wabəətsè tè èndètè ha'è, wata ènki ci: “Una! Dzawè dərəva nè dëmènè nga ènji gèna aagi ñwanjuunè nga Èntañfè.

25 Gəðè dəməginè nga ngyalooaba ka rəgwa shinè nga libèra dè ngufènè acii dëmènè nga èndè gèna aagi ñwanjuunè nga Èntañfè.”

26 Fanè nga ènji ha'a, wata ènki tii, “Mada ha'è èna, wu ðii nè upaa luupaana?”

27 Ènki ci, “Ma sètè təkuree ènji ka ðatènè, ka mbeenè nè Èntañfè ka ðatènè.”

28 Ènki Piita, “Waniinè, kè bwasee inè ka yinyinè geenè keena nè'u tè hè.”

29 Wata ènki Yeesu ka tii, “Tantanyinè cii kya ba koonè: taa wu patè bwasee ka yaakii, taa minaakii, taa ndzəkəñushi'inəkii, taa duurənyinaakii, taa manjeevənaakii èsè kaa ñwanjuunè nga Èntañfè a shii dzènè aakəñwa,

30 ma ca, ka upaanə nə ci sətə palee ka ətə bwasee ci aaba'ə agi zamanana. Ha'ə əsə agi zamanatə na shi, kadə nii kəya upaa əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə."

Makkənə nga wabənə nga Yeesu agyanə əntənaakii

(Mat. 20.17-19; Mar. 10.32-34)

31 Wata Yeesu a 'wagi lyawarənaakii pu'u aji bəra'i tsanə aatangala. Əŋki ci ka tii, "Fatəmə nga'ə! Wanaamə ka dzənə aa Urusaliima. Patənə nga uushi'iitə nyaahə anabiinə agyanə *Uuzənə nga ənda, davə nə ənjə a mbu'utəgi.

32 Waatoo, ka viinə nə ənji tə ci aacii ənjitə mashiimə tə Əntanfə. Ma təya, ka nusenə nə tii tə ci, təya dzaana tə ci. Ka tiifənə nə tii giirənə aashikii,

33 təya fəslə, təya bələgi tə ci. Ma ka makkənə nga uusəra, ka madətənə nə ci agi maməətə ənja."

34 Amma, ma lyawarənaakii, pooshi tii paaratəgi də wabənaakii. Ma'umbeekii nə wabənəkii ka tii. Mashiimə tii taa agyanə mi nji Yeesu a wabə.

Mbədəpaanə nga Yeesu də muurəfə də Yarikoo

(Mat. 20.29-34; Mar. 10.46-52)

35 Ma ətə Yeesu kədəhə ka mbu'unə aa Yarikoo, tə'i muurəfə dasə ha'ə atangala rəgwa ka kədiinə.

36 Makə fii ci ənjə a pitə də waazənə, ca ləgwa ka ənjitə abiikii taa mi ci ənjə a waazə ha'ə.

37 Wata əŋki ənji ka ci, "Yeesu, əndə Nazaratu ca pitə."

38 Wata ngəreenə nə muurəfətə ka uurakii, əŋki ci, "Yeesu, jijinə nga *Dawuda, nəhuu təgunuunaaki!"

39 Ənjitə nja takəŋwa a wazə ka ci kaa ca ndzaa kəfa'ə. Amma wata ca tsakə ngəree ka uurakii palee ka ətə, əŋki ci, "Jijinə nga Dawuda, nəhuu təgunuunaaki!"

40 Wata Yeesu a kəŋaanə, ca ba ka ənja, "Əncəhatəgimə ka nyi də ci." Makə əncəha muurəfətə, əŋki Yeesu ka ci:

41 "Mi cii kwa moo nya də ka ha?" Əŋki ci, "Slandanəkya, nga'ə ka nyi kaa nya ənə ka neenə ka ha."

42 Əŋki Yeesu ka ci, "Wa ginəku a wunəgi kaa ha ənə ka neenə! Kə mbə'i hə putə nga gi'inaaku tə nyi."

43 Pii wata ca nee ka ha. Nə'unə nə ci tə Yeesu, ca dzə də dələnə də Əntanfə. Makə nee patənə nga ənjitə ha'ə, wata təya ndzanə dələnə də Əntanfə natii.

19

Yeesu tii da Zakayusə

1 Mbu'unə nga Yeesu aasəkə vəranə nga Yarikoo, ca dzə dasəkə vəranəkii.

2 Ma davə də vəra, tə'i əndə'i əndə dīi ləməkii Zakayusə. Gawə nə ci agi *ənji luu tsəka. Əndə gəna əsə.

3 Ma saa'ikii, kə ali ci rəgwa nga neenə taa wu nə Yeesu. Amma, makə dīi ci gusə nə ci, kə təkuree ci ka neenə ka ci acii dabaala.

4 Makə dīi ha'ə, wata ca huyipaa aakəŋwa, ca ndərəgi aa ənfwə bara kaa ca nee ka ci, acii dadavə nii kəya pitəgi.

⁵ Makə mbu'i Yeesu ka hatə dīi Zakayusə davə, wata ca madʼee ka ginəkii aadəgyə, əŋki ci ka ci, “Zakayusə, tsəgwayi, jimagərə. Acii, ma ənshina, gaku asii dəbee ndzaanəki.”

⁶ Jimagərənə nə Zakayusə pii pii, ca luu tə Yeesu də moodʼasəka.

⁷ Makə nee ənji ha'ə, wata ŋgunḡunənə nə tii, təya ba, “Aa ha ma'waslyakə əndə gi ci.”

⁸ Madətənə nə Zakayusə, əŋki ci ka Yeesu, “Slandana, a təkēe nyi ka uushi'inaaki tatsə mbərə mbərə, nya vii reetakii ka maaghiinə. Ma ənjitə gəpi nyi də tii, ka jikəənənə nə nyi ka tii ənfwadə agyanə sətə gəpətə nyi aciitii.”

⁹ Əŋki Yeesu, “Ma ənjinə ganə asii, ənshinə upaa tii luupaanə. Acii taa Zakayusə əsə, agi slikerənə ŋga Ibərahiima shigi ci.

¹⁰ Acii ma shi nya, nyi *Uuzənə ŋga ənda, ka aalənə tə maza ənja, nya luupaa tə tii.”

Misaali də pamə pu'u

(Mat. 25.14-30)

¹¹ Makə nji ənjə a fa wabənə a ma Yeesu ha'ə, kə gi ci aakəŋwa də dā ka tii misaali. Acii kədəhə nə ci da vəranə ŋga Urusaliima, ma nə ənji ka nəhənə, kədəhə nə əntaŋfə ka dā ŋwanjuunaakii.

¹² Wata əŋki ci ka tii, “Tə'i maduunə ənshara. Kə pyalə ci ka madzadə hanyinə ka liwa ŋwanjuunə, ma daba'əkii ca ənya.

¹³ Ma taabu'u gi ci, ci kə 'watə ənji pu'u agi daguyinaakii. Kə ŋgire ci pamə pu'u, ca təkəpaa ka tii mbərə mbərə. Əŋki ci ka tii: ‘Zhi'igimə see madā ənya nyi.’

¹⁴ Amma pooshi ənji ŋga nə ŋga hanyinaakii ka uudənə tə ci. Kə sləkēe tii ka ənji daba'əkii kaa təya dzə ka banə ka ənjitə ca dəkə ŋwanjwə oo'i: ‘Ma əndətsa, paa inə ka moonə ca dā keenə ŋwanjuunə.’

¹⁵ “Yoo, makə upaa ci ŋwanjuunə, wata ca ənya. Ca sləkēe ka ənjə a 'waa'watə ka ci daguyinaakii ətə vii ci ka tii kwabata. Waatoo, kaa ca nee taa iitə nji əndə a zhi'igi naakii də sətə vii ci ka ci.

¹⁶ Təkəŋwatə dagwa a shi. Əŋki ci: ‘Slandana, ma pamə ətə rəŋwə vii hə ka nyi, kə tii, kə dīi ka pamə pu'u.’

¹⁷ Əŋki ci ka ci: ‘Yawa, ŋga'ə, ŋunyi əndə slənə nə hə. Kə slənyi hə də uuji uushi'inə də rəgwakii. Aciikii, dāwə ŋwanjuunə agyanə vəranyinə pu'u.’

¹⁸ Shinə nə bəra'inə. Əŋki ci: ‘Slandana, ma pamə ətə rəŋwə vii hə ka nyi, kə tii, kə dīi ka pamə tufə.’

¹⁹ Əŋki ŋwanjwə ka əndəta: ‘Ma hə əsa, dāwə ŋwanjuunə agyanə vəranyinə tufə.’

²⁰ “Shinə nə əndə'i dagwa. Əŋki ci: ‘Slandana, wiinə pamaaku rəŋwə. Kə anətə nyi asəkə kəjeerənə, kə ŋgagi nyi.

²¹ Acii kə ŋgwali nyi aciiku. Kə shii nyi, ma hə, əndə tamwə nə hə. Kə ndzaa hə makə əndətə ca ŋgərə sətə madəkəpaamə ci. Kə ndzaa hə əsə makə əndətə ca slənə cifanə ŋga sətə maləgamə ci.’

²² Əŋki ŋwanjwə ka ci: ‘Ma ha, bwaya lawarə nə hə. Wabəətsə a maku nə gəŋwanaaku. Kə shii hə oo'i, əndə tamwə nə nyi, agi ŋgərənə nə nyi sətə madəkəpaamə nyi, agi slənənə nə nyi cifanə ŋga sətə maləgamə nyi.

19:7 19.7 Mat. 9.10. **19:8 19.8** Shig. 21.37; Əzaki. 33.14-16. **19:9 19.9** 13.16; Slənə 16.31. **19:10 19.10** Əzaki. 34.16; Mat. 9.13; Mar. 2.17; Luka 5.32; 1 Tim. 1.15. **19:11 19.11** 11.2; Slənə 1.6. **19:12 19.12-13** Mar. 13.34; Slənə 1.11; 2.33-36. **19:14 19.14** Slənə 4.17; 5.28; 13.44-46; 28.25-28. **19:17 19.17-19** 12.42-44; 16.10.

²³ Aa ya maɗa ha'a, mi unee hɔ ka ɗɔkɔpaa pamaaki ka hatɔ ci ɔnjɔ a zhi'igya? Maci ha'ɔ ɗii hɔ, kɔ nji nya ɗgɔrɔ pamaaki da i ma'inɔkii agyanɔkii, nyi kɔ ɔnya.'

²⁴ "Wata ɔɗki ci ka ɔnjitɔ abiikii: 'Luugimɔ pamɔtsɔ rɔɗwɔ aciikii, una vii ka ɔndɔtɔ da pamɔ pu'u aciikii.'

²⁵ ɔɗki tii ka ci: 'Slandana, ɔntaa kɔ uugi ci upaa pamɔ pu'wa?'

²⁶ ɔɗki ci: 'Wanyinɔ ca ba koonɔ: ma ɔndɔtɔ da i uushi aciikii, ka ci tsakɔnɔ ɔnji viinɔ. Amma, ma ɔndɔtɔ ɗii naakii gi'u, taa gi'ukii maa, ka luuginɔ nɔ ɔnji aciikii.'

²⁷ Ma mɔza ɔnjaaki ɔsɔ, waatoo ɔnjitɔ mamoomɔ nya ɗa ka tii ɗwanjuunɔ, kaashatɔmɔ tɔ tii, una kira tɔ tii aa hanɔ, una bɔɔlɔgi tɔ tii ganɔ akɔɗwaciiki.' "

²⁸ Makɔ uugi Yeesu wabɔginɔ ha'ɔ, wata ca ɗgɔrɔ rɔgwa, ca takɔɗwa ka ɔnji aa Urusaliima.

*Dɔmɔnɔ ɗga Yeesu aasɔkɔ vɔranɔ ɗga Urusaliima
(Mat. 21.1-11; Mar. 11.1-11; Yoo. 12.12-19)*

²⁹ Makɔ mbu'i Yeesu kɔdɔhɔ da vɔranyinɔ ɗga Bayitifaaji da Bayitaniya ashi giɗwɔ ɗga Zayitunɔ, wata ca slɔkee ka hara lyawarɔnaakii bɔra'i

³⁰ dɔ banɔ ka tii, "Dɔmɔ aasɔkɔ vɔraatsɔ aakɔɗwa. Maɗa kɔ mbu'yuunɔ aa dɔvɔ, ka lapaanɔ nuunɔ uundzɔ vamɔnda gwalɔ. Ma uundzɔ vamɔndakii, pooshi ɔndɔ sha ɗgiri aa ba'akii shanɔ. Pɔryatɔmɔ, una kira.

³¹ Maɗa kɔ lɔguyi ɔndɔ a moonɔ taa ka mi cuuna pɔrɔ, bamɔ ka ci: 'Slandanɔ mwayi.' "

³² Wata lyawariitɔ slɔkee Yeesu a maɗɔ, tɔya palɔ, tɔya lapaa weewee makɔ sɔtɔ bii ci ka tii.

³³ Ma tɔya pɔrɔ vamɔndata, ɔɗki slanjiinɔkii ka tii, "Ka mi cuuna pɔrɔ uundzɔ vamɔndatsa?"

³⁴ ɔɗki tii, "Slandanɔ mwayi."

³⁵ Wata tɔya kira uundzɔ vamɔndatɔ ka Yeesu, tɔya luukutɔvɔ kɔjeerɔnyinatii a ba'a uundzɔ vamɔndata, tɔya ndɔrɔvɔ dɔ Yeesu aa ba'akii.

³⁶ Ma ca dzɔ dɔ palɔnɔ, sasafɔpaa nɔ ɔnji kɔjeerɔnyinɔ a rɔgwa ka gaɗfeeginɔ ka ci.

³⁷ Mbu'unɔ ɗga Yeesu kɔdɔhɔ da vɔranɔ ɗga Urusaliima, ma ɔtsɔ ca jimɔ ashi giɗwɔ ɗga Zayitunɔ, wata dabaala ɔnji nɔ'unɔ tɔ ci a ndzanɔ ɗa moodasɔka, tɔya ɗgɔree ka uuratii ka dɔlanɔ dɔ ɔntanɗɔ putɔ ɗga bɔzɔ uushi'inɔ ɗga hurɔshishiitɔ nee tii Yeesu a ɗaada.

³⁸ ɔɗki tii, "Tɔ'i barɔkaanɔ ashi ɗwanjutɔ shi dɔ lɔmɔ ɗga Slandana! Acii ɔntanɗɔ nɔ jamɔnɔ dagyɔ, naakii nɔ ɗuunuunɔ ɔsɔ, ci ɔndɔ mɔghɔrɔvɔnɔ ka shanɔ."

³⁹ Tɔ'i hara *Farisanyinɔ gatɔ agi dabaala. ɔɗki tii ka Yeesu: "Malɔma, bawɔ ka lyawarɔnaaku, wa tɔya ndzaa kɔɗa'ɔ."

⁴⁰ ɔɗki Yeesu, "Wanyinɔ ca ba koonɔ: maɗa kɔ ndzaa tii kɔɗa'ɔ, ka ndzanɔnɔ nɔ faariinɔ natii."

Tuunɔ ɗga Yeesu agyanɔ ɔnji Urusaliima

⁴¹ Makɔ ɔncahatɔ Yeesu kɔdɔhɔ da vɔranɔ, nee ci ka vɔranɔkii, ca gwanɔ ka tuunɔ agyanɔ ɔnji vɔranɔkii.

⁴² Əŋki ci, “Maci uushə a batə koonə sətə ca kira koonə ndzaanə jamə ənshinə ku! Amma, ma ətsa, kə umbəgi anuunə, paa unə ka mbeenə ka neenə əsə.

⁴³ Tə'i uusəra na shi, waatoo saa'itə nə ənji mbiinə goonə a tsagərə tuunə aasəkə, təya kərə'utə tuunə, təya pa'əgi rəgwa agyanuunə taa dama patə.

⁴⁴ Ka zamaginə nə tii duunə, təya waalagi kuvənyinə asəkə vəranə goonə patə. Taa rəŋwə pooshi faara na mbədaanə anə əndə'i. Ma nə ətsə a dā ha'ə, acii mashiimuunə taa guci shi Əntanfə ka tsakənə tuunə.”

*Dzənə ŋga Yeesu aasəkə *yi ŋga Əntanfə
(Mat. 21.12-17; Mar. 11.15-19; Yooh. 2.13-22)*

⁴⁵ Mbu'unatii aasəkə vəranə, kə dəməgərə Yeesu aasəkə yi ŋga Əntanfə. Wata ca ndzaŋə shaabagi tə ənji dā fiiriinə davə.

⁴⁶ Əŋki ci ka tii, “Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, ma bii Əntanfə: ‘Ka ndzaanə nə yaaki ka yi ŋga dā də'wa.’ Amma, ma una, kə geegyuunə ka yikii ka ha ŋga umbənə ŋga mahiirənə!”

⁴⁷ Ma Yeesu, uusəra patə jigunyi ci ka ənji asəkə yi ŋga Əntanfə. Kə ali madiigərə limanyinə da maliminə rəgwa ŋga bələginə tə ci. Ha'ə nə matakəŋwanyinə əsə.

⁴⁸ Amma kə təkuree tii ka rəgwakii, acii patənə ŋga ənja, kə kavə tii nətii ka fa sətə cii kəya dzəgunə ka tii.

20

*Wu vii baawəda ka Yeesu
(Mat. 21.23-27; Mar. 11.27-33)*

¹ Ma ka əndə'i uusəra, Yeesu a dzəgunə ka ənji asəkə yi ŋga Əntanfə, ca waaza Njunyi Habara. Kə shi madiigərə limanyinə da maliminə da gayinə aabiikii.

² Əŋki tii ka ci, “Bawə keenə də ŋgutə baawəda saŋə cii kwa dāada uushi'iinə ha'a? Wu saŋə vii ka hə baawəda?”

³ Əŋki Yeesu ka tii, “Nyi maa, ka ləgwanə nə nyi a moonə naaki, bamə ka nyi dīi:

⁴ Wu saŋə sləkee ka Yoohana kaa ca dā bapətisəma ka ənja, Əntanfə nii, anii ənda?”

⁵ Wata təya gwaŋə ka dā wabənə ahadatii, əŋki tii, “Mi banaamə əna? Madā bii amə oo'i, Əntanfə sləkee ka Yoohana, ka banə nə ci, aa mi pooshi unə luuvə wabənaakii dīya?”

⁶ Amma madā kə bii amə oo'i, ənji sləkee ka ci, ka kaalatənə nə dābaala taamə, acii ma nə tii ka nəhənə, ma Yoohana, anabi nji ci.”

⁷ Wata əŋki tii, “Mashiimiinə taa wu sləkee ka ci.”

⁸ Əŋki Yeesu ka tii naakii, “Ha'ə nə nyi əsə, paa nyi ka banə koonə tadā də ŋgutə baawəda cii kya dā uushi'iina.”

*Misaali də bwaya aginə ŋga mooziinə
(Mat. 21.33-46; Mar. 12.1-12)*

⁹ Wata Yeesu a gwaŋə ka wabənə ka ənji də dā misaalina, əŋki ci, “Tə'i əndə'i əndə sha dīi rə ŋga inabi. Ca ŋgərə rəkii, ca vəgi ka mooziinə kaa təya təkə cifanə ŋga rəkii da i ci. Ma dāba'əkii, ca palə oogə. Kə ta'avə ci davə.

¹⁰ Makə dʒi cɪfanə ŋga inaba, wata ca sləkee ka əndə slənaakii ka liwa ka ci gyaɗfalaakii aciitii. Wata tɔya kəsə tɔ ci, tɔya fəəsləpaa, tɔya ənəpaa də ci pooshi taa mi aciikii.

¹¹ Slanda rətə a ənə ka sləkee ka əndə'i əndə slənaakii. Ma ci əsa, kə fəəsləgi mooziitə tɔ ci, ayi ayi dərəva cibee tii ka ci, tɔya ənəpaa də ci pooshi taa mi aciikii.

¹² Slanda rətə a ənə ka sləkeenə ka əndə'i əndə ka makkənə əsə. Ma ci əsa, kə dʒavə tii ka ci uya, tɔya lyakaanə tɔ ci.

¹³ Əŋki slanda rətə ka naakii nə: 'Iitə saŋə dʒanəki də ənjitsa? Takwa a sləkee nyi ka uuzənaaki ətə uu'i nyi. Mbu'u ka gaɗeenə nə tii ka ci.'

¹⁴ Amma, makə nee mooziitə ka uuzəətə, wata əŋki tii ahadatii: 'Waanə mazəmə yi kə mbu'ya. Bələgyaamə tɔ ci kaama zəmə ya.'

¹⁵ Wata tɔya kəsətə tɔ ci, tɔya kagi tɔ ci aa ba'a tsanə, tɔya bələgi tɔ ci. "Ya ətsa, mi nə sətə dʒanə slanda rətə də tɔya?"

¹⁶ Ka shinə nə ci, ca bələgi tɔ tii, ca vəgi rətə ka hara mooziinə."

Makə fii ənji wabəətsə ha'ə, əŋki tii, "Aa'a, wa Əntanʒə a dzagya!"

¹⁷ Wata Yeesu a tsaamətə tɔ tii, əŋki ci, "Aa mada ha'ə əna, ka mi dʒi nyaahə ənji aasəkə malaaba ləkaləkata, tuu'inə, 'Ma faaratə kaaree ənji ghənə kuva makə pooshi nafaakii, ci ənəpaa ka faaratə palee də məghərəvənə.'

¹⁸ Taa wu patə kulii aanə faaratsa, ka əbinə nə ci. Mada kə kulii faarakii aanə əndə əsa, ka ədəginə tɔ ci makə əmpunə."

*Ləgwanə agyanə vii tsəkə ka ŋwanʒwə *Kayisarə*

(Mat. 22.15-22; Mar. 12.13-17)

¹⁹ Kə ali maliminə da madiigərə limanyinə rəgwa ŋga kəsənə tɔ Yeesu ka tsaakii, acii kə shii tii oo'i, agyanətii wabi ci də misaalitsa. Amma kə ŋgwali tii acii ənja.

²⁰ Wata tɔya ndzaŋə nəhənə tɔ Yeesu. Tɔya sləkee ka madəkənyinə aabiikii ətə ca dʒegi ka natii nə makə ənji gooŋga. Ma dʒi tii ha'a, kaa tɔya mbee ka pwaakya wabənə ətə madzəmə ama Yeesu; waatoo, ka kavənə tɔ ci aasəkə cii ŋgwaməna.

²¹ Əŋki madəkənyitə ka Yeesu, "Maləma, kə shii inə oo'i, ma sənə cii kwa wabə da sənə cii kwa dzəgunə patə, kə ndzaanə də rəgwakii; paa hə ka tsaamənə ka dʒuunuunə ŋga ənda. Də gooŋga nə hə ka dzəgunətənə ka ənji rəgwa ŋga Əntanʒə.

²² Ya saŋa, kə kapaa bariya gaamə kaamə rəgwa ŋga vii tsəkə ka ŋwanʒwə Kayisarə nii, anii poosha?"

²³ Asee, kə shii Yeesu jarəwiinatii. Əŋki ci ka tii:

²⁴ "Kiramə kwaba kaa nya tsaamətə." Makə caamə ci, ca ləgwa ka tii, əŋki ci, "Ya əna, kəŋwaciinə da ləmə ŋga wu ənə anə kwabana?" Tɔya ba, "Ma ətsa, kəŋwaciinə ŋga ŋwanʒwə Kayisarə."

²⁵ Wata Yeesu a ba ka tii, "Makə ha'ə dʒiya, viimə ka Kayisarə sətə ndzaa ka naakii, una vii ka Əntanʒə sətə ndzaa ka ŋga Əntanʒə."

²⁶ Kə təkuree tii ka upaa sə ŋga kəsənə tɔ ci də ma'inə agi səndə wabi ci akəŋwacii patənə ŋga ənja. Kə dʒi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə nə jikəvənaakii, wata tɔya ənəgi kəɗa'ə.

Ləgwanə agyanə madənə ŋga maməətə ənja

(Mat. 22.23-33; Mar. 12.18-27)

27 Kə shi hara *Sadukiinə aabii Yeesu. Ma təya, tii nə kurəgətə ca ba, pooshi maməətə ənji ka madənə da i əpinə shaŋə.

28 Əŋki tii ka Yeesu, “Maləma, kə nyaahə Muusa kaamə bariya ətə bii ci, mada kə əntəgi əndə anə minaakii, pooshi tii pwayi manjeevənə, see a ŋərə ndzəkəŋuci tə miita, kaa ca poo manjeevənə ka ndzəkəŋuci ətə əŋki.

29 Ma sha dīi, tə'i ndzəkəŋushi'inə mədəfə. Kə ŋgire gawatii minə. Kə əntəgi ci. Pooshi uuzənə.

30 Bəra'inə a ŋərə mooryafiita. Ca əntəgi. Pooshi uuzənə.

31 Makə ətsə əsə dīi ka makkənə. Ha'ə dīi ka tii patə mədəfə: kə mətəgi tii. Pooshi əndə upaa uuzənə ashitə.

32 Ma daba'əkii, kya əntəgi əsə.

33 Ya ətsa, maa ma'i tii patə uusera ŋga madənə ŋga maməətə ənja, makə watiitə tii patə mədəfə ŋgire tə kya, minə ŋga wu sanə ndzaanəta?”

34 Əŋki Yeesu ka tii, “Agi duuniya ci ənjə a ŋərəshi.

35 Amma, ma ənjitə mbu'i bahə upaa rəgwa ŋga madənə da i əpinə, da ŋga ndzaanə agi zamanatə na shi, paa tii na ŋərəshi.

36 Acii paa tii ka mətənə ma'ə. Makə malaa'ikanyinə nə təya ndzaanə. Manjeevənə ŋga Əntəfə nə tii; acii kə madəe ci ka tii da i əpinə.

37 Ma agyanə madənə ŋga maməətə ənji əsa, taa Muusa maa, ma saa'itə wabi ci agyanə guutə agi ba, kə baarii ci oo'i, ka madənə nə tii. Ma saa'iki, kə 'wii ci tə Əntəfə Slandanə də Əntəfə ətə ci Ibərahiima da Isiyaaku da Yakubu a paslə.

38 Ma Əntəfə, ənjitə da i əpinə amatii ca paslə tə ci, əntaa ənjitə yadə əpinə amatii. Acii ma ndzaa ənji patə da i əpinə amatii, ka ci saakii.”

39 Wata əŋki hara maliminə, “Ma dīi Maləma, ŋga'ə wabi hə.”

40 Ma daba'əkii, pooshi əndə ənyi ka ləgwa wabənə ama Yeesu ma'ə, acii ŋgwalənə.

*Ləgwanə agyanə *Aləmasiihu*

(Mat. 22.41-46; Mar. 12.35-37)

41 Əŋki Yeesu ka tii, “Iitə sanə mbee ənji ka banə oo'i, jijinə ŋga *Dawuda nə Aləmasiihu?”

42 Acii taa Dawuda də naakii nə maa, kə bii ci asəkə ləkaləkatə ŋga Jabuura oo'i:

‘Əŋki Əntəfə Slandanə ka Slandanəki, ndzaanə gadəvə da ciizəmaki.

43 Ka kavənə nə nyi ənji daawaanaaku aatsaa sədəku.’

44 Wiinə dīi, kə 'wii Dawuda tə Aləmasiihu də Slandana. Aa iitə dīi ndzaa ci ka jijinaakəya?”

Dzalənə ŋga Yeesu tə ənji agyanə maliminə

(Mat. 23.1-36; Mar. 12.38-40)

45 Əŋki Yeesu ka lyawarənaakii akəŋwacii patənə ŋga ənja,

46 “Nəhəmə noonə nə acii *maliminə ŋga bariya. Ma təya, də madiigərə kəbənə moonətii wiigi'inə. Ma moonətii, nəəhəpaanə tə tii ŋga'ə a luuma. Ka hatə da ginə davə moonətii ndzaanə asəkə *kuvə də'wanyinə da agi əndzanə.

20:27 20.27 Slənə 4.1-2; 23.6-8. 20:28 20.28 Dzək. 25.5-6; 'Wat. 38.8. 20:36 20.36 1 Yooh. 3.1-2. 20:37 20.37 Shig. 3.2,6. 20:39 20.39 Mar. 12.32. 20:40 20.40 Mat. 22.46; Mar. 12.34. 20:41 20.41-44 Mat. 20.30-31. 20:42 20.42-43 Jab. 110.1; Slənə 2.33-35. 20:46 20.46 11.43; 14.7.

⁴⁷ Tøya luuwutə yinyinə nga mooryafinyinə, tøya gərətəgi də də'wa ka dəla də natii nə akəŋwacii ənja. Ma tøya, kadə nə tøya upaa bwaya gəŋwanə ətə palee patə.”

21

Viinə nga mooryafinə

(Mar. 12.41-44)

¹ Madeenə nə Yeesu ka ginəkii, ca tsaamə ənji gəna a həəji kwaba asəkə *yi nga Əntan̄fə.

² Wata maagha nga mooryafinə a shi natə. Ma Yeesu a nee, kə əjivə ki pyanya bəra'i.

³ Wata əŋki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə: ma sətə əjigərə maagha nga mooryafiitsa, kə palee ka nga hara ənjitsə patə.

⁴ Acii ma tøya, agi bəzə gəna ŋgiragi tii, tøya vii. Amma, ma kya, agi ghanatə patə, kə ŋgərətə ki patənə nga sətə cii ta alə də zəmə, kya əjigərə.”

Wabənə nga Yeesu agyanə uulagi yi nga Əntan̄fə

(Mat. 24.1-2; Mar. 13.1-2)

⁵ Kə wabi lyawarənaakii agyanə dagwaanə nga yi nga Əntan̄fə, acii kə dfii ənji yikii də faariitə da məghərəvənə davə da i hara uushi'inə ətə vii ənji ka Əntan̄fə. Əŋki Yeesu:

⁶ “Kə nee unə ka uushi'iitsa: kadə nə uusəra a mbu'ya. Madfa kə mbu'ya uusərakii, taa rəŋwə pooshi faara na mbədaanə anə əndə'i, ka waalaginə nə ənji patə.”

Cibənyiiitə na la tə ənja taabu'u muudinə nga duuniya

(Mat. 24.3-14; Mar. 13.3-13)

⁷ Əŋki ənjitə nji davə, “Maləma, guci san̄ə nə ətsə ha'ə a dfa? Mi san̄ə na slənə ka baariinə oo'i, kədəhə nə uushi'iitsə ka dfaadana?”

⁸ Əŋki Yeesu ka tii, “Nəhəmə acii ga ənjə a gəpi duunə. Acii tə'i ənji lan̄ə na shi, tøya dəkəvə ləməki ka natii na, taa wu ca ba, ci nə *Aləmasiihu. Ka banə nə tii əsə, kə uugi uusəra mbəshanə. Ma dfaunuənə, goona nə'u tsaa səfətii.

⁹ Madfa kə fii unə habara nga paapanə da purətə han̄kalaanə, goona ŋgwalə shan̄ə. Kə dəbee ətsə ha'ə a dfa zəku'i. Amma, əntaa uudənə nga duuniya nəndə ka dfaanə pii ha'ə makə ətsa.”

¹⁰ Yeesu a tsakə banə ka tii, əŋki ci, “Kadə nə əndə'i slikərənə a dzə ka panə da əndə'i. Nwan̄juunə a pa da əndə'i nwan̄juunə.

¹¹ Kadə nə bwaya gəgədzənə nga hanyinə a dfaadfa. Kadə nə madəfənə da muuva a dfaadfa taa dama patə. Kadə nə sə nga ŋgwalənə a dfaadfa da madiigərə sagidanyinə agintan̄fə.

¹² “Amma daga uushi'iitsə ha'ə ma'ə madfamə, tə'i ənji na kəəsə tuunə, tøya cibee koonə, tøya kərə tuunə aakəŋwacii gayinə nga *kuvə də'wa ka dfa koonə gəŋwanə, tøya kaalagərə tuunə aa furəshina. Ka kəərənə nə ənji tuunə aakəŋwacii meeminə da ŋgwamənanyinə putə nga nə'unə goonə tə nyi. *

¹³ Ma nə uushi'iitsə patə a dfaadfa ha'ə, ka wunəgi koonə də rəgwa nga bagi ka tii N̄nyu Habaraaki.

21:1 21.1 2 Meem. 12.10. 21:4 21.4 2 Koor. 8.12. 21:6 21.6 19.44. 21:7 21.7-24 17.22-24.

21:10 21.10 Mar. 13.8. 21:12 21.12-19 Mat. 10.17-22; Yooh. 16.1-4. * 21:12 21.12 Slənə 12.1-4; 18.12-17; da purəjanə 24-26.

¹⁴ Aciikii, ma dānuuna, kavəmə aagi hiima goonə, goona ndzaanə ka buurənə agyanə makə sətə nuunə a jikəvə koonə mbəðə.

¹⁵ Acii nyi na vii koonə jarəwiinə nga wabənə da hiima. Pooshi əndə taa rəŋwə agi ənji mbiinə goonə na mbee ka dā koonə mabizhinə taa ka uurənə tuunə agi wabənə.

¹⁶ Taa məsənuunə da dəsənuunə da ndzəkəŋushi'inuunə da duurənyinə goonə da guviinuunə maa, ka dyarə'unə nə tii tuunə. Ma hara ənji agyuunə, ka bələginə nə ənji tə tii.

¹⁷ Taa wu patə əsə, kadə nii kəya ushapaa tuunə putə nga nə'unə goonə tə nyi.

¹⁸ Amma taa shiŋkinə goonə rəŋwə, pooshi na za.

¹⁹ Acii ha'ə kəŋaanəmə ndihə ndihə koonə luupaa də noonə na.”

Wabənə nga Yeesu agyanə d'agine nga Urusaliima ka uufinə

(Mat. 24.15-21; Mar. 13.14-19)

²⁰ “Madā kə nee unə kə kərə'utə soojiinə tə vəranə nga Urusaliima, ma ətsə kamə, kədəhə nə vəranəkii ka d'agine ka uufinə.

²¹ Ma ka uusərakəya, wa ənjitə anə hanyinə nga Yahudiya a huyi ka umbənə aanə giŋunyinə. Ma ənjitə asəkə vəranə, wa təya əntsahəgi. Ma ənjitə aba'ə vəranə, ga təya ənya aasəkə vəranə.

²² Acii ka ndzaanə nə uusərakii ka uusəratə nə Əntaŋfə a ki'itə ka ənja. Ətsə ha'ə na mbu'utəgi də patənə nga uushi'iitə asəkə malaaba ləkaləkətə.

²³ Tə'i ŋgəra'wə agyanə maki d'asəkiinə da ŋugiginə ka saa'ikii. Acii kadə nə bwaya cibə a dā anə hanyinə, acii tə'i mabətə səkə nga Əntaŋfə agyanə ənja.

²⁴ Ka bələginə nə ənji tə hara ənji də ŋgila purəjanə. Hara ənji, ənjə a kəsə tə tii, ənjə a kərə tə tii ka mavaanə aanə hara hanyinə. Ka udzəginə nə ənjitə mashiimə tə Əntaŋfə tə vəranə nga Urusaliima see madā dzəgi zamanatii.”

*Ənyanə nga *Uuzənə nga ənda*

(Mat. 24.29-31; Mar. 13.24-27)

²⁵ “Kadə nə sə nga hurəshishinə a dāadā agi uusəra, agi ləgidə da agi tikisanyinə. Kadə nə ənjə a ndzaanə ka maji ma'yanə agi duuniya. Paa tii na shii sə nga dānə acii dzaadzanə nga uunəvə da madənə nga ma'inə aadəgyə aadəgyə.

²⁶ Kadə nə ma'yanə nga ənjə a ləðə acii ŋgwalənə putə nga sətə na kulaanə ka tii agi duuniya. Acii taa mi patə asəkəntaŋfə ka gaŋgəzənə.

²⁷ Ma ətsə dīya, ka neenə nə ənji ka Uuzənə nga əndə ca jima agi kurabiinə. Da baawəda da məghərəvənə laŋə nə shinaakii.

²⁸ Madā kə nee unə uushi'iitsə a 'watəgi dāadānə, kəŋaanəmə ndihə ndihə, kavəmə nuunə davə acii kədəhə nuunə ka upaa luupaanə.”

Misaali də ənfwə uudəva

(Mat. 24.32-35; Mar. 13.28-31)

²⁹ Yeesu a dā ka tii misaali, əŋki ci, “Katəmə hiima goonə agyanə ənfwə uudəvə da hara ənfuginə patə.

³⁰ Madā kə nee unə wiitə ka 'watəgi ənənə, kə shii unə ətsə, kədəhə nə mətətsəfə ka dānə.

21:14 21.14-15 12.11-12. **21:16 21.16** Mika 7.6; Mat. 10.35; Luka 12.52-53. **21:18 21.18** 1 Sam. 14.45; Mat. 10.30; Luka 12.7. **21:19 21.19** Səniinə 13.10. **21:20 21.20-24** 19.41-44; 20.16; Mat. 22.7. **21:22 21.22** Dzak. 32.35; Hoos. 9.7. **21:25 21.25** Jab. 46.3-4; Mat. 24.29. **21:27 21.27** Mat. 24.30.

³¹ Ha'ə əsə, mada kə nee unə uushi'iitə a daada, ka shiinə nuunə ətsə oo'i, kədəhə nə Əntanfə ka da ŋwanuunə.

³² Tantanyinə cii kya ba koonə: ma ənji ŋga zamanana, pooshi tii ka mətəginə patə, uushi'iitə ma'ə madaadamə patə.

³³ Ka uudəginə nə ha a dagyə da ha a panə. Amma, ma wabənaaki, pooshi ka uudənə shaŋə."

Nəhətənə aɣyanə wabənə ŋga Əntanfə

³⁴ "Nəhəmə noonə na! Goona kavə noonə nə ka zəəmə əndzanə da saasa ənvwə dərəva. Goona kavə noonə nə agi buurə uushi'inə ŋga *duuniya, acii ga uusərə ŋga shinə ŋga Uzənə ŋga əndə a lapaa tuunə pəmə,

³⁵ makə sətə ci zaanwanə a umbəənə ka luwa. Acii ma uusərakəya, pəmə nii kəya lapaa tə patənə ŋga ənji agi duuniya.

³⁶ Ndzaamə də məgigi, damə də'wa taa hayi patə, koonə shii upaa ŋgeerənə ŋga mbərədənə acii uushi'iitə na daada patə, una mbee ka kəŋaanənə akəŋwacii Uzənə ŋga əndə yadə ŋgwalənə."

³⁷ Uusərə patə ŋji Yeesu a dzəgunə doosərə ka ənji asəkə yi ŋga Əntanfə. Ma kədəwanə, ca dzə ka baanə ashi giŋutə ci ənjə a 'wa giŋwə ŋga Zayitunə.

³⁸ Pukənə ŋga ha patə ha'ə nə ənji patə ka waaryanə aasəkə yi ŋga Əntanfə ka fa sətə cii kəya baaba.

22

Alə rəgwa ŋga kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.1-5,14-16; Mar. 14.1-2,10-11; Yooh. 11.45-53)

¹ Yoo, kə mbisha *kumənə ŋga adə buroodi yadə burəjanə, waatoo kumənə ətə ci ənjə a 'wa *Pasəka.

² Makə dīi ci, ma madiigərə limanyinə da *maliminə ŋga bariya, ŋgwalii tii acii ənja, kə aali tii rəgwaninə ŋga bələginə tə Yeesu.

³ Wata kə ŋgirə *Seetanə aashi Yahuda ətə ci ənjə a 'wa Isəkariyootə. Ma ca, rəŋwə nə ci agi *lyawarənə ŋga Yeesu pu'u aji bəra'i.

⁴ Madənə nə ci, ca dzə aabii madiigərə limanyinə i da meeminə ŋga soojiitə ca nəhə yi ŋga Əntanfə, ca wabə da tii aɣyanə makə sətə mbeenəkii ka viinə tə Yeesu ka tii.

⁵ Fanatii ha'ə, kə dīi tii moodasəka, təya da aləkawalə ŋga vii ka ci kwaba.

⁶ Wata kə luuvə ci, ca 'watəgi tsaamə ŋunyi saa'i ŋga viinə tə Yeesu ka tii yadə shiinə ŋga ənja.

Dzəgə əndzanə ŋga Pasəka

(Mat. 26.17-25; Mar. 14.12-21; Yooh. 13.21-30)

⁷ Mbu'yanə ŋga kumənə ŋga adə buroodi yadə burəjanə agikii, waatoo uusəratə nə ənji ka laala uura ŋga uuji bagiinə ka buurətə də Pasəka,

⁸ wata Yeesu a sləkee ka i Piita da Yoohana, əŋki ci ka tii, "Dəmə ka dzəgə kaamə əndzanə ŋga Pasəka."

⁹ Əŋki tii ka ci, "Da daa moonəku ina dzəga?"

¹⁰ Əŋki ci ka tii, "Mada kə dəməgəruunə aasəkə vəranə, ka guŋunə nuunə da əndə da uuda ma'inə anəkii. Ma dānuuna, nə'umə tə ci aasəkə yitə cii kəya dəmə aadəvə,

11 una ba ka slanda yikii əsə: 'Ma bii Maləmə tuu: miinə kuvətə nii kəya zəmə əndzanə nga Pasəka davə da lyawarənaakii kwa?'

12 Kadə nii kəya baarii koonə maduunə kuvə anə əndə'i, mahadəkii nga'a. Davə dzəgənuunə kaamə əndzanə."

13 Palənə nə tii, təya lapaa makə sətə bii Yeesu ka tii weewee. Wata təya dzəgə əndzanə nga Pasəka davə.

Zəmə əndzanə da Slandana

(*Mat. 26.26-30; Mar. 14.22-26; 1 Koor. 11.23-25*)

14 Makə mbu'i saa'i nga zəmə əndzanə, Yeesu da masləkee ənjaakii a ndzaanə ka zəma.

15 Əŋki ci ka tii, "Də tantanyinə nə nyi ka moonə zəmə əndzanə nga Pasəkanə doonə, taabu'u cibənəki.

16 Wanyinə ca ba koonə: paa nyi ka zəmə əndzanə nga Pasəka ma'ə shaŋə, madaamə uusəra nga dā tantanyitə əndzanə nga Pasəka agi *ŋwanjuunə nga Əntaŋfə kə mbu'ya."

17 Wata Yeesu a luu kwalakə da ma'i inabi asəkəkii. Ca kuyirii tə Əntaŋfə. Ma daba'əkii, əŋki ci, "Ndamə kwalakəna, taa wu patə agyuunə, wa ca sa.

18 Wanyinə ca ba koonə: ma daba'ə əna, paa nyi ka ənənə ka sa ma'i inabi ma'ə, see saa'itə nə Əntaŋfə a dā ŋwanjuunaakii paŋgəraŋə."

19 Ma daba'əkii, ca ŋgərə buroodi, ca kuyirii tə Əntaŋfə, ca baatsəpaa, ca vii ka masləkee ənjaakii, əŋki ci, "Ma əna, shishinəki [cii kya vii ka putə goonə. Dəmə aakəŋwa də d'anə ha'ə makə əna ka buurətəginə də nyi."

20 Ha'ə əsə vii ci ka tii kwalaka da ma'i inabi asəkəkii daba'ə zəma. Əŋki ci, "Ma ətsa, ci nə kura aləkawalətə ci Əntaŋfə a dā də idənaaki. Ka putə goonə nə idənəkii a əjigi.]

21 "Amma, wiinə əndə viinə tə nyi ka ənji ka zəmənə da nyi.

22 Ma nyi *Uuzənə nga ənda, ka əntənə nə nyi tə əntənə, makə sətə uugi kəŋənə agyanəki, amma kə dīi anə əndətə na vii tə nyi ka ənja!"

23 Wata gwanjənə nə lyawarənaakii ka laagwashinə ahadatii taa wu agitii ca mbee ka d'anə ha'ə.

Wu saŋə palee də gawuuna?

24 Kə ma'i mabizhinə ahada masləkee ənji banə tuu'inə: wu saŋə nə gawə ahadatəya?

25 Fanə nga Yeesu ha'ə, wata əŋki ci ka tii, "Ma meeminə nga hara slikərənə, agi haŋətənə nə tii natii nə akəŋwacii ənjatii. Ha'ə nə gayinə əsə, agi moonə nə tii ənjə a 'wa tə tii ənji dā nga'əənə.

26 Amma ma unə, pooshi ka d'anə ha'ə ahadoonə. Ma əndətə palee də gawuunə ahadoonə, wa ca ndzaanə makə dara. Ha'ə nə matakəŋwanə goonə əsə, wa ca ŋgərə slənə nga əndə sləna.

27 Ya saŋə, wu palee də gawuuna, əndənə ca zəmə ku, anii əndənə ca slənə ka ca? Əntaa əndənə ca zəmə kwa? Ma nyi dīya, ma nə nyi ahadoonə, makə əndə sləna.

28 "Ma una, kə ndzaa unə da nyi taa guci patə agi cibənyinaaki.

29 Makə sətə vii Daadə ka nyi gawuunə, ma nyi əsə, wanyinə ka viinə koonə.

30 Ka zəmənə naamə, ka sanə naamə agi ŋwanjuunaaki, una ndzaanə anə dəgələ nga ŋwanjuunə, una dā gəŋwanə ka makuvə nga ənji *Isərayiila pu'u aji bəra'i."

22:14 22.14 6.13. 22:20 22.20 Shig. 24.8; Irim. 31.31; Zak. 9.11; Rooma 11.27; 2 Koor. 3.6; Gal. 4.24; Ibər. 8.6; 9.12. 22:21 22.21-23 Yooh. 13.2,21-30. 22:24 22.24-26 9.46-48. 22:24 22.24 Mat. 18.1; Mar. 9.33-34. 22:26 22.26 9.48; Mat. 23.11; Mar. 9.35. 22:27 22.27 Yooh. 13.4-5,12-17. 22:30 22.30 Mat. 19.28.

*Wabənə nga Yeesu agyanə hiweenə nga Piita
(Mat. 26.31-35; Mar. 14.27-31; Yooh. 13.36-38)*

³¹ Əŋki Yeesu, "Simoonə, Simoonə, aa ha nəhə. Kə upaa *Seetanə rəgwa nga kəca'ənə tuunə patə makə səkəŋwa.

³² Amma, ma nya, kə dīi nyi də'wa ka putaaku, acii ga ha bwasee ka gi'inə tə nyi. Mada kə ənyatə hə aabiiki, tsakuu ngeerənə ka ndzəkəŋushi'inəku."

³³ Əŋki Piita ka ci, "Slandanəkya, kə tasəkii nyi dzənə taa aa furəshinə da hə, taa kaa ənjə a bələgi taanwə əsə."

³⁴ Əŋki Yeesu ka ci, "Piita, wanyinə ca ba ka hə: ma taabu'u wanə gyaagya ənshinə, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi."

Ndzaanə ma'aanəkii ka panə

³⁵ Əŋki Yeesu ka lyawarənaakii əsə, "Ya makə sləkee nyi koonə yadə kwaba taa mbuurə taa əndə'i bibina, tə'i uushi ətee unə kwa?" Əŋki tii ka ci, "Pooshi taa mi ətee inə."

³⁶ Wata əŋki Yeesu ka tii, "Amma, ma ənə dīi ca, əntaa ha'ə. Mada tə'i kwaba nga ənda, wa ca ngerəənə. Ha'ə əsə, mada tə'i mbuurə nga ənda, wa ca ngerəənə. Mada pooshi nğila purəjanə nga ənda, wa ca dərəmagi də kəjeerənaakii kaa ca dərəciigi.

³⁷ Acii wanyinə ca ba koonə: ma bii malaaba ləkaləkatə, 'Kə dīi ənji də ci makə sətə ci ənjə a da də məza ənja.' Ma ətsa, agyanəki na da ha'ə. Waatoo, ma sətə uugi kəŋənə agyanəkya, wiinə ka dənə."

³⁸ Wata əŋki lyawarənaakii ka ci, "Slandana, wiinə nğila purəjanə ganə bəra'i." Əŋki ci ka tii, "Bwaseemə ha'ə."

*Da də'wa nga Yeesu ashi giŋwə nga Zayitunə
(Mat. 26.36-46; Mar. 14.32-42)*

³⁹ Ma daba'əkii, kə gimagi Yeesu, ca palə aashi giŋwə nga Zayitunə makə sətə izee ci ka dənə. Kə nyi'u lyawarənaakii tə ci aa dəvə.

⁴⁰ Makə mbu'i tii aa dəvə, əŋki ci ka tii, "Damə də'wa acii goona bwasee ka rəgwa nga Əntanfə saa'itə nə *Seetanə a təbə tuunə."

⁴¹ Wata ca əntsahə ba'ə gi'u, ca gərə'waanə, ca ndzanə da də'wa,

⁴² əŋki ci: "Daadə, mada ka moonə nə hə, əntsahee ka nyi ka cibətsə akəŋwaciikii. Amma, dawə sətə kadəesəkə ka hə, ga ha da sətə kadəesəkə ka nyi." [

⁴³ Wata malaa'ika a jima dadagyə, ca shi ka tsakə ka ci ngeerənə.

⁴⁴ Kə əjigi ma'yanə nga Yeesu, wata ca ənə ka da gazhi'waanə nga da də'wa palee ka əta. Lyaavanə nə hacifaakii aa panə makə idəna.]

⁴⁵ Makə uudəpaa ci da də'wa, ca madə, ca palə aabii lyawarənaakii. Ma dzənəkəya, ka nnyinə nə tii, acii kə dzəgəpaa nğəra'wə tə tii.

⁴⁶ Əŋki ci ka tii, "Iitə dīi səkii cuuna tsəfə nnyina? Madətəmə, damə də'wa, acii goona bwasee ka rəgwa nga Əntanfə saa'itə nə Seetanə a təbə tuunə."

Kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.47-56; Mar. 14.43-50; Yooh. 18.3-11)

22:31 22.31 22.3. 22:32 22.32 Mat. 16.18; Yooh. 21.15-17. 22:34 22.34 22.61; Mat. 26.75; Mar. 14.72. 22:35 22.35 9.2-3; 10.4. 22:37 22.37 Isaa. 53.12. 22:39 22.39-46 5.16. 22:39 22.39 21.37; Mat. 26.30; Mar. 14.26; Yooh. 18.1. 22:42 22.42 Mat. 6.10; 20.22; Mar. 10.38; Yooh. 12.27-28.

⁴⁷ Daga Yeesu ma'ə ma'uudəpaamə wabənə, wata kə jigagi ənji dzubə. Yahuda, ətə agi lyawarənə nga Yeesu pu'u aji bəra'i, nəndə ka takəŋwanə ka tii. Ca əntsahətə aabii Yeesu ka nəhəpaanə tə ci nga'ə.

⁴⁸ Əŋki Yeesu ka ci, "Yahuda, dagi nəhəpaanə viinəku tə nyi Uuzənə nga əndə ka ənji nii?"

⁴⁹ Makə nee ənjitə abii Yeesu ka sətə ca moo danə, əŋki tii ka ci: "Slandaniina, a buuriinə tə tii də ŋgila purəjanə kwa?"

⁵⁰ Wata əndə'i əndə agitii a burəgi liminə nga mava nga gawə nga limanyinə də ŋgila purəjanə. Butə nə liminə da ciizəma.

⁵¹ Amma əŋki Yeesu, "Bwaseemə. Goona dā ha'ə!" Wata ca ŋgərə liminə nga əndətə, ca nyibutə.

⁵² Ma daba'əkii, Yeesu a wabə ka ənjitə shi ka kəsənə tə ci, waatoo ka madiigərə limanyinə da meeminə nga soojiitə ca nəhə yi nga Əntəŋfə, da ka masariinə; əŋki ci, "Mi shuunə ka kəsənə tə nyi ka ŋgila purəjanə ka ŋgila purəjanə, ka zala ka zala kwa? Ya saŋə əndə dā maabə nə nyi kwa?"

⁵³ Uusəra patə njaama ndzaanə ka hakii asəkə *yi nga Əntəŋfə, patə da ha'ə pooshi unə kəshi tə nyi. Amma, ma ənə dīi ca, kə mbu'ya uusəra goonə da baawəda nga ŋwanjuutə agi təkunə."

Hiweenə nga Piita tə shiinə tə Yeesu

(Mat. 26.57-58,69-75; Mar. 14.53-54,66-72; Yooh. 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Ma daba'əkii, kə kəsətə tii tə Yeesu, təya kərə tə ci aasii aa ha gawə nga limanyinə. Piita əsa, ba'ə ba'ə nə ci ka nə'unə tə tii.

⁵⁵ Kə hənəpaa ənji gunə a mabaraci. Mbu'unatii, təya ndzaanə ka 'utənə. Shinə nga Piita əsə, ca ndzaa dasə abitii.

⁵⁶ Ma davə asii, tə'i kadəmə ca slənə kwaba. Makə nee ki ka Piita ama gunə, kya tsaamətə tə ci, əŋki ki, "Əndənə maa, rəŋwə nə ci agi ənji nga Yeesu."

⁵⁷ Amma, ma Piita, kə hiwee ci, əŋki ci, "Mina, mashiimə nyi tə əndətsa."

⁵⁸ Ma ta'avə gi'u, kə nee əndə'i əndə ka ci. Əŋki ci, "Hə maa, əndə nga Yeesu nə hə!" Əŋki Piita ka əndətə, "Əntaa əndaakii nə nyi."

⁵⁹ Ma ta'avə gi'u əsa, əndə'i əndə a kəŋaanə agyanə wabənə nga əndətə, ca ba, "Goonəga tanyi, ma əndətsa, əndə nga Yeesu nə ci, acii əndə Galili nə ci."

⁶⁰ Wata əŋki Piita ka əndətə əsə, "Paa nyi shii sətə cii kwa ba." Daga ci ma'ə ma'uudəpaamə banə ha'ə, wata ga'ə kə wii gyaagya.

⁶¹ Zə'uginə nə Yeesu Slandanə aadəbii Piita, ca tsaamə tə ci. Wata Piita a buurətə sətə shi Slandanə a bii ka ci oo'i, "Ma taabu'u wanə gyaagya ənshinə, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi."

⁶² Buurətənaakii ha'ə, ca dzə də tuunə də kiinə ka shaŋə.

Dəgənə tə Yeesu

(Mat. 26.67-68; Mar. 14.65)

⁶³ Ma saa'ikii, ənjitə nja nəhə tə Yeesu a ha'u də ci, təya dəgə tə ci,

⁶⁴ təya vutəgi ginəkii, təya tsa ka ci meeciinə, əŋki tii ka ci: "Makə dīi ci anabi nə hə, kuragi keenə taa wu digə tə hə!"

⁶⁵ Kə baabii tii hara uushi'inə ngaanəga'ə nga dzaananə də ci.

*Yeesu akəŋwacii *mətərəkinə nga Yahudiinə*

(Mat. 26.59-66; Mar. 14.55-64; Yooh. 18.19-24)

⁶⁶ Pukənə n̄ga ha, wata *gayinə n̄ga Yahudiinə da madiigərə limanyinə da maliminə a dza də nə ka ɗa mətərəkīnə. Əŋki tii, wa ənjə a kira ka tii tə Yeesu aa kuvə gəŋwanə.

⁶⁷ Mbu'unaakii wata t̄ya ləgwa ka ci, əŋki tii, “Bawə keenə mada hə nə *Aləmasiihu.” Əŋki Yeesu ka tii, “Taa kə bii nyi koonə, paa unə ka luuvənə.

⁶⁸ Mad̄a kə ləguyi nyi uushi a moonə əsə, paa unə ka jikəvənə.

⁶⁹ Amma, ma aakəŋwa gi'u, ka ndzaanə nə nyi, nyi Uuzənə n̄ga ənda, a ciizəmə əntaŋfə əndə baawəɗa.”

⁷⁰ Wata əŋki tii patə, “Hə nə *Uuzənə n̄ga əntaŋfə ənə nii?” Əŋki ci ka tii, “Unəkii maa, ha'ə bii unə.”

⁷¹ Wata əŋki tii ahadatii, “Tə'i uushi dəbee ama ləgwa ama əndə ma'ə kwa? Aməkii maa, kə fii amə səndə bii ci də makii.”

23

*Kərənə tə Yeesu aakəŋwacii n̄gwaməna *Pilaatu* (*Mat. 27.1-2,11-14; Mar. 15.1-5; Yooh. 18.28-38*)

¹ Wata gayiitə patə a madətə, t̄ya kərə tə Yeesu aakəŋwacii Pilaatu.

² Mbu'unatii, wata t̄ya gwanə ka baaba uushi'inə ashikii. Əŋki tii: “Kə lapaa inə əndənə ka ɗa rəgwa n̄ga n̄suləginə də slikərənə geenə, inə *Yahudiinə. Agi banə nə ci, ga ənjə a vii tsəkə ma'ə ka maduunə n̄wanjwə n̄ga ha də Rooma. Agi banə nə ci əsə, ci nə Aləmasiihu, waatoo n̄wanjwa.”

³ Əŋki Pilaatu ka Yeesu, “Hə nə n̄wanjwə n̄ga Yahudiinə kwa?” Əŋki Yeesu ka ci, “Hə bagi ha'ə.”

⁴ Əŋki Pilaatu ka madiigərə limanyinə da dabaala, “Ma nee nyi naakya, pooshi bwaya uushi ashī əndəna.”

⁵ Amma kə cakə ənjitə ɗa macavadaanə də baaba uushi'inə ashī Yeesu, “Agi ɗeeginə nə ci ka ənji ka purətə han̄kaliinə də dzəgunənaakii. Anə hanyinə n̄ga Galili 'watəgi ci ɗanə ha'ə, ca shi aanə hanyinə n̄ga Yahudiya. Waanə kə mbu'ya aa hanə əsə.”

*Kərənə tə Yeesu aakəŋwacii n̄wanjwə *Hirudusə*

⁶ Makə fii Pilaatu ha'ə, ca ləgwa, “Ya əndətsa, əndə Galili nə ci kwa?”

⁷ Makə fii ci oo'i, əndə Galili nə Yeesu, waatoo hanyinə n̄ga n̄wanjwə Hirudusə, wata ca ba, wa ənjə a kərə tə ci aakəŋwacii n̄wanjwə Hirudusə. Ma uusərakii, də Urusaliima nə Hirudusə.

⁸ Makə nee ci ka Yeesu, kə ɗii ci moodasəkə laŋə. Kə mwayi ci neenə ka ci daga n̄ukə, acii kə fii ci habaraakii, kə mwayi ci neenə ka ɗa sə n̄ga hurəshishinaakii.

⁹ Wata ca gwanə ka laagwa uushi'inə bəzəkii a makii. Amma pooshi uushi jikə Yeesu ka ci.

¹⁰ Davə nə madiigərə limanyinə da maliminə, də bwaya n̄guruunə nə tii ka wulanə tə Yeesu.

¹¹ Kə ha'u i Hirudusə da soojiinaakii də ci, kə bərapaa tii tə ci. T̄ya kavə ka ci n̄unyi kəbənə aashikii. Ma daba'əkii, Hirudusə a ba ka ənjə a ənəpaagi də Yeesu ka Pilaatu.

¹² Uusərakii n̄janə i Hirudusə da Pilaatu guvaanə, acii ma n̄ga n̄ukə tə'i daawaanə ahadatii.

La ka Yeesu gəŋwanə ŋga bələnə tə ci
(*Mat. 27.15-26; Mar. 15.6-15; Yooh. 18.39-19.16*)

¹³ Wata ŋgwaməna Pilaatu a dzatəgi də madiigərə limanyinə da matakəŋwanyinə da hara Yahudiinə.

¹⁴ Əŋki ci ka tii, “Wiina, kə kiroonə ka nyi əndəna. Kə bii unə: agi gwazeenə nə ci ka ənja. Wiinə dīi, akəŋwacii unə ndzaa nyi ka ətsətə haalaakii. Amma ma nyi, ma agi wulanə goonə tə ci, pooshi uushi idəpaa nyi ashikii.

¹⁵ Ha'ə nə Hirudusə əsə. Makə kə nee amə, kə ənyapaagi ci də ci kaamə, ci baarii pooshi uushi idəpaa ci ashikii. Acii ha'ə, ma nee nyi, pooshi bwaya uushi dīi ci bahə bələnə tə ci.

¹⁶ Ma diya, wa ənjə a fəsləcii tə ci. Ma daba'əkii, ənjə a kapaa tə ci.”

[
¹⁷ Yoo, taa agi ŋgutə kumənə ŋga *Pasəka patə, kə ndzaa tyasə see a kapaa Pilaatu əndə furəshinə rəŋwə ka ənja.]

¹⁸ Wata ənji patə a gwanə ka waazənə, əŋki tii, “Kyapaa keenə tə Barabasə, ənjə a bələgi əndətsa!”

¹⁹ Ma Barabasə, kə gimə ci furəshinə putə ŋga madəe ka nə ŋga ənji asəkə vəranə da bələ ənda.

²⁰ Makə kə mwayi Pilaatu kapaanə tə Yeesu, wata ca ənə ka wabənə da ənja.

²¹ Amma, ma təya, kə wazəənə tii, əŋki tii, “Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa! Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa!”

²² Amma əŋki Pilaatu ka tii ka makkənə, “Mi nə bwaya uushi dīi ci kwa? Pooshi uushi idəpaa nyi aashi əndətsə bahə bələnə tə ci. Wa ənjə a fəsləcii tə ci, ənjə a kapaa tə ca.”

²³ Amma, ma təya, kə wazəənə tii də ŋgeerənə, təya dzə də banə, wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa. Də ha'ə hwaməpaa tii tə Pilaatu.

²⁴ Wata Pilaatu a lagi ka ci gəŋwanə makə sətə mwayi tii.

²⁵ Ca kapaa ka tii tə əndətə mwayi tii, waatoo tə əndətə gimə furəshinə putə ŋga madəe ka nə ŋga ənji asəkə vəranə da bələ ənda. Ca ŋgərə tə Yeesu, ca vii ka tii kaa təya dā də ci də sətə mwayi tii.

Kərənə tə Yeesu ka bələginə
(*Mat. 27.32; Mar. 15.21*)

²⁶ Ma ənjə a kərə tə Yeesu ka bələginə, kə lapaa tii əndə'i əndə dīi ləməkii Simoonə. Ma ca, əndə Sirina nə ci. Kə lapaa tii tə ci, ci ka ha ŋga shinə də bilə. Təya kəsə tə ci, təya ŋgərəvə ka ci ənfwə ŋga gwa'avənə tə Yeesu aashikii, ca nə'u də tii.

²⁷ Dabaala a dzə də nə'unə tə Yeesu. Tə'i makinə əsə nja kaala vurənə, təya tuutuu atsakii.

²⁸ Zə'uginə nə Yeesu aadəbitii, əŋki ci ka tii, “Ma unə, maki Urusaliima, uneemə ka tuunə atsaki. Amma, ma nə uushi dānuunə, tuumə agyanə noonə na, da agyanə manjeevənə goonə.

²⁹ Acii tə'i uusəra na mbu'ya, ətə nə ənjə a ba, tə'i barəkaanə agyanə masaawiinə ətə mapoomə, ətə masamə 'wanə ka manjeevənə.

³⁰ Uusərakii nə ənjə a ndzanə banə ka giŋunyinə: ‘Waalyaanəmə keenə!’ Ka banə nə ənji ka danğərənyinə əsə: ‘Ŋgəədfəgimə tiinə!’

³¹ Ya madə kə dīi ənji də kantə'wa ənfwə ha'a, iitə na uudəənə ka mahuurəkəya?”

³² Tə'i hara ənji bəra'i; ma təya, ənji maabə nə tii. Kə kirə ənji tə tii ka dzənə ka bəələginə tə tii ka ciinə rəjwə da Yeesu.

Gwa'avənə tə Yeesu aashi ənfwa

(Mat. 27.33-44; Mar. 15.22-32; Yooh. 19.17-27)

³³ Mbu'unatii ka hatə ci ənjə a gwa'avə ənji aashi ənfwa, waatoo hatə ci ənjə a 'wa "Kəjwə na", wata soojiinə a gwa'avə tə Yeesu aashi ənfwa. Təya gwa'avə tə ənji maabətə bəra'i əsə, rəjwə da ciizəmə Yeesu, rəjwə da madzənəkii.

³⁴ Wata əjki Yeesu, "Daada, tifyagi tə tii, acii mashiimə tii sətə ci təya də." Kə təkəpaa soojiinə kəjeerənaakii ahadatii də kwaanə.

³⁵ Ənji patə, kə kəjaanə tii ka tsaamə sətə ca daada. Ma gayinə nga Yahudiinə, kə ha'u tii də Yeesu, əjki tii, "Kə mbee ci ka luupaa tə hara ənja. Madə ci nə Aləmasiihu əndətə ta'i Əntənfə, wa ca luupaa naakii na!"

³⁶ Soojiinə maa, kə ha'u tii də ci. Təya əntsahətə aabiikii kaa təya vii ka ci mahwarəkinə.

³⁷ Əjki tii, "Madə njwanjwə nga Yahudiinə nə hə tanyi, luupaa naaku na!"

³⁸ Tə'i manaahəkii əsə aashi ənfutə gwa'avə ənji tə Yeesu aashikii oo'i, "Ma əndəna, ci nə njwanjwə nga Yahudiinə."

³⁹ Wata əndə'i əndə agi ənjitə gwa'avə ənji tə tii a dzaana tə Yeesu. Əjki ci, "Əntaa kə bii hə oo'i, hə nə Aləmasiihu? Aa luupaa naaku nə, ha luupaa tiina!"

⁴⁰ Amma, makə fi əndə'i əndətə ha'ə, kə lii ci ka ci nguruunə, əjki ci, "Ya ha, əntaa gəjwanə rəjwə lagi ənji kaama? Paa hə ka ngwalənə acii Əntənfə kwa?"

⁴¹ Ma kaanjwə, madəbəkii nə gəjwaana, acii ma sətə dīi anjwə, anəkii lii ənji kaanjwə gəjwanə. Amma, ma əndətsa, pooshi taa mi dīi ci ətə madzəmə."

⁴² Wata əjki ci ka Yeesu, "Yeesu, aa ha buurətə tə nyi uusəratə nii kwa də njwanjuunaaku."

⁴³ Əjki Yeesu ka ci, "Tantanyinə cii kya ba ka hə: ənshinə ndzaanaanjwə agi Aləjana.*"

Əntənə nga Yeesu

(Mat. 27.45-56; Mar. 15.33-41; Yooh. 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ma ətsə uusəra ahada na, wata kə bwasee uusəra ka bərənə. Kə dīi təkunə anə hanyinəkii patə dəgwamə, ha'ə dīi tibisə makkə nga kədəwanə. Tə'i gwada wahə ama hatə palee də laabanə asəkə *yi nga Əntənfə. Wata pyaahu! gwadatə a təkəgi bəra'i.

⁴⁶ Kanə nə Yeesu vurənə də ngeerənə, əjki ci, "'Ya'ə Daada, aasəkə ciiku nə nyi ka ba'avə ma'yanaaki." Baginaakii ha'ə, wata ca əntəgi.

⁴⁷ Neenə nga njwanjwə nga soojiitə nji davə ka sətə daadīi patə, wata ca dəla də Əntənfə, əjki ci, "Asee goonga tanyi, ma əndəna, pooshi sə nga idəpaanə ashikii." †

⁴⁸ Patənə nga dabaala ətə shi ka tsaamə sətə ca də, makə nee tii, kə ənyi tii satii də dəəgə ədzəmətii acii təgunuunə.

23:33 23.33 Isaa. 53.12. **23:34 23.34** Jab. 22.19; Mat. 5.44; Luka 6.28; Slənə 7.60. **23:35** **23.35-39** Jab. 22.8; 109.35. **23:36 23.36** Jab. 69.22. **23:37 23.37-38** Mat. 27.11. * **23:43 23.43** Əndə'i ləmə nga ha dagyə. **23:43 23.43** 2 Koor. 12.3. **23:44-45 23.44-45** Am. 8.9. **23:46 23.46** Jab. 31.6; Slənə 7.59. † **23:47 23.47** pooshi sə nga idəpaanə ashikii: Mat. 27.19; Slənə 3.14; 7.52; 22.14.

49 Patənə nga guviinə nga Yeesu da makiitə nyi'wa tə ci daga anə hanyinə nga Galili, kə kənəanə tii dzadə gi'u ka tsaamə sətə ca da.

Ngəḏənə tə Yeesu

(*Mat. 27.57-61; Mar. 15.42-47; Yooh. 19.38-42*)

50 Tə'i əndə'i əndə dīi ləməkii Yusufu, əndə Arimatiya anə hanyinə nga Yahudiita. Ma ca, ŋunyi əndə nə ci, əndə gooŋga əsə. Rəŋwə nə ci agi *mətərəkine nga Yahudiinə.

51 Amma, madzəmə ka ci nə sətə dīi hara gayinə, waatoo aniyatii da slənətsatii. Acii ma ci, bislyə nə ci agi gəra saa'itə nə Əntaŋfə a da ŋwanjuunaakii.

52 Wata ca madə, ca palə aa ha ŋgwaməna Pilaatu kaa ca kədii rəgwa kaa ca dzə ka ŋgiragərə wə ŋga Yeesu.

53 Makə luuvə Pilaatu ka ci, wata ca dzə ka jimagərə də wə ŋga Yeesu ashi ənfwa. Ca hadətə tə ci də marəma, ca banee ka ci asəkə kura gu'u ətə tələpaa ənji ashi pasla.

54 Ma dīi ətsə patə, uusəra nga ndzanə *uusərə nga əpisəka.

55 Ma makiitə nyi'wa tə Yeesu daga anə hanyinə nga Galili, kə gi tii atsaə Yusufu. Kə tsaaməgərə tii aasəkə gu'wə, təya nee taa iitə banee ci ka Yeesu.

56 Ma daba'əkii, təya ənəgərə aasəkə vəranə. Təya da maarə ətə dīi zənəkii nga'ə da urədyə ka bəzəpaanə də wə ŋga Yeesu.

Ma uusəra asavee, kə əpi tii səkə makə sətə bii *bariya.

24

Madətənə nga Yeesu agi maməətə ənja

(*Mat. 28.1-10; Mar. 16.1-8; Yooh. 20.1-10*)

1 Ma tsədakə uusəra alatə, kə ma'i makiita, təya ŋgərəənə maarətə dīi tii, təya dzə aa ma gu'u.

2 Ma gi təya, kə dalagi ənji faaratə pya'ə ənji də ma ŋga gu'ukii.

3 Ma təya dəməgərə, wata malapaamə tii wə ŋga Yeesu Slandana.

4 Kə pa'əənə ka tii ma, pooshi tii shii sə ŋga banə. Ma təya nee, kə jigagi ŋguyirənə bəra'i da i kəjeerənə ca bərə ashitii.

5 Wata ŋgwələnə a kəsəgi tə tii, təya gwanjəe ka nətii aa panə aa panə. Əŋki ŋguyiriitə ka tii, "Mi cuuna aalə Əndə vii əpinə agi maməətə ənji kwa?"

6 Ma ca, kə ma'i ci, paa ci ma'ə ganə. Buurətəmə sətə bii ci koonə, ci ma'ə anə hanyinə nga Galili.

7 Kə bii ci koonə, ma ca, *Uuzənə nga ənda, tyasə ka viinə nə ənji tə ci ka ma'waslyakə ənja; ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa, ca əntə, ca madətə agi maməətə ənji ka makkənə nga uusəra."

8 Wata pii makiitə a buurətə wabəətə ŋga Yeesu,

9 təya madə gatə a ma gu'u, təya dzə ka dzəgunəgi ətsə patə ka *lyawarənə nga Yeesu pu'u aməntaŋə da i ka hara ənjitə nja nə'u tə ci.

10 Ma makiitə dīi ha'ə, tii nə Mariyaama Magədalina, Yawana, da Mariyaama məci Yakubu da hara makinə. Tii bii sətə ha'ə ka masləkee ənja.

11 Amma, ma masləkee ənja, kə ŋgirə tii wabənə nga makiitə ka uushi zaḃə, pooshi tii luuvə.

¹² Patə da ha'ə, ma Piita, kə ma'i ci, ca huyipaa aanə gu'wa. Ca gwanjaanə ka riŋgədənə. Ma ca nee, wata kəjeerənə mbədaanə. Kə dīi ka ci ka sə nga hurəshishinə. Ca palə saakii.

A rəgwa Imawusə

(Mar. 16.12-13)

¹³ Uusərakii ha'ə, *lyawarənə nga Yeesu bəra'i a dzə aasəkə əndə'i vəranə dīi ləməkii Imawusə. Kiloometa pu'u aməntanə nəndə ahada vəranəkii da vəranə nga Urusaliima.

¹⁴ Təya dzə də wabə haala nga sətə dfaadīi patə.

¹⁵ Asee, ma saa'itə təya wabə ha'ə, kə lapaa Yeesu də naakii nə tə tii. Nə'ushinə nə tii da ci.

¹⁶ Agi neenə nə tii ka ci, amma pooshi tii puləgi oo'i, ci.

¹⁷ Əŋki Yeesu ka tii, "Mi cuuna dzə də wabənə ahadoonə, una dzə də wiina?" Wata təya kəjaanə. Kə dzəgəpaa mabətəsəkə tə tii.

¹⁸ Tə'i əndə'i əndə agitii ətə dīi ləməkii Kəliyapasə. Əŋki ci ka Yeesu, "Patənə nga ənji də Urusaliima, kə shii tii sətə dfaadīi davə kwakwatə. Yoo, wata hə daanəku nə mu'umə ətə mashiimə nii?"

¹⁹ Əŋki Yeesu ka tii, "Ŋgutə uusha?" Əŋki tii ka ci, "Ya sətə dīi tə Yeesu əndə Nazaratu. Ma ca, anabi nji ci, əndə baawəfa ka rəgwa sləna da rəgwa wabənə akəŋwacii Əntanfə da akəŋwacii ənji patə.

²⁰ Kə vii madiigərə limanyinə da matakəŋwanyinə geenə tə ci ka ənja, kaa təya dfa gəŋwanə nga bələnə tə ci. Təya gwa'avə tə ci aashi ənfwa.

²¹ Ma ina, kə kii inə niinə oo'i, ci nə əndətə nja dzə ka luupaanə tə ənji *Isərayiila. Amma wiinə dīi, makkənə nga uusəra ənshinə makə dfaadīi uushi'iitsa.

²² Ha'ə maa, tə'i hara makinə ahadeenə kədəpaa tiinə. Acii ma ənshinə pədeerənə tsəfaka, kə wuuri tii aanə gu'u.

²³ Ma dzənətii, malapaamə tii wə nga Yeesu davə. Wata təya shi ka banə keenə oo'i, kə shigi malaa'ikanyinə ka tii; təya ba ka tii oo'i, da i əpinə nə ci.

²⁴ Tə'i hara ənji əsə ahadeenə gi aanə gu'u, təya lapaa ha'ə tanyi makə sətə bii makiita. Amma paa tii nee ka ci."

²⁵ Wata əŋki Yeesu ka tii, "Una, pooshi nuunə! Malyabatanyinə nuunə ka rəgwa nga luuvə sətə wabi anabiinə patə.

²⁶ Madəbeemə *Aləmasiihu a cibə makə ətsə, kaa Əntanfə a vii ka ci dfaunuunə kwa?"

²⁷ Wata ca ndzanə dzəgunətə ka tii sətə bii malaaba ləkaləkatə agyanə naakii na. Waatoo, ndzanənə asəkə ləkaləkatənyinə nga Muusa, ca uudəpaa də nga anabiinə patə.

²⁸ Makə mbu'i tii kədəhə da vəraatə ci lyawariitə bəra'i a dzə aa dəvə, dfaənə nə Yeesu makə pitəginə aakəŋwa.

²⁹ Amma təya kəsəpaa tə ci, əŋki tii, "Baa amə ganə, acii kə uugi kədəwanə dfaənə, wiinə vədə ka dfaənə." Wata Yeesu a dəməgərə atsatii.

³⁰ Təya ndzaanə ka zəma. Ca ŋgərə buroodi, ca kuyirii tə Əntanfə, ca baatsəpaa, ca vii ka tii.

³¹ Wata kə dzəgi sətə səmədəgi ginətii, təya puləgi də ci. Amma kə rarə'igi ci akəŋwaciitii.

³² Əŋki tii ahadatii, "Ya makə njii kəya wabə kaanwə a rəgwa, ca dzəgunətə kaanwə agyanə sətə bii malaaba ləkaləkatə, əntaa kə njaanwə fa shiiwə asəkə ədzəmaanwə kwa?"

³³ Wata tɔya madɔtɔ ka tsaakii ha'ɔ, tɔya ɛnɔgɔrɔ aa Urusaliima. Mbu'unatii, tɔya lapaa tɔ lyawarɛnɔ nɔga Yeesu pu'u amɛntanɔ da hara ɛnjitɔ abitii.

³⁴ Neenatii ka lyawariitɔ bɛra'i, wata ɛnki tii ka tii, "Goonga tanyi! Kɔ ma'i Yeesu Slandanɔ agi mamɔtɔ ɛnja. Kɔ shigi ci ka Simoonɔ."

³⁵ Fanatii ha'ɔ, wata tɔya ndzanɔ dzɛgunɔ ka tii sɔtɔ daadii a rɛgwa, i makɔ sɔtɔ pulɔgi tii dɔ Yeesu, ci ka ha nɔga baatsɛpaa buroodi.

Jigaginɔ nɔga Yeesu ka lyawarɛnaakii

(Mat. 28.16-20; Mar. 16.14-18; Yooh. 20.19-23; Slɛnɔ 1.6-8)

³⁶ Tii ma'ɔ ka wabɛnɔ ha'ɔ, ma nee tii, kɛnɔ nɔ Yeesu dɔ naakii nɔ ahadatii. ɛnki ci ka tii, "Wa jamɛnɔ a ndzaanɔ ahadoonɔ!" *

³⁷ Kɔ nɔgwali tii, kɔ li'i ma'yanatii. Acii ma nɔ tii ka nɛhɛnɔ, bɛrɛhinɔ shigɛrɔ aagitii.

³⁸ Wata ɛnki Yeesu ka tii, "Mi li'i ma'yanɔ goona? Ka mi dɔ hiimatsɔ ha'ɔ a nuuna?"

³⁹ Tsaamɔtɔmɔ ciinɛki da sɔdɛki. Dɔ ha'ɔ shiinuunɔ oo'i, nyi ɛnɔ weewee. Ma danuuna, ndaabɔtɔmɔ tɔ nyi, tsaamɔtɔmɔ tɔ nyi koonɔ shii. Ma bɛrɛhinɔ kamɔ, pooshi luwɔ ashikii, pooshi ilɔ ɛsɔ makɔ sɛndɔ cuuna nee ashiki."

⁴⁰ Ma ca dzɔ dɔ wabɛnɔ ha'ɔ, ca baarii ka tii ciinɛkii da sɔdɛkii.

⁴¹ Kɔ dii lyawarɛnɔ moodasɛkɔ lanɔ. Kɔ dii ka tii ka sɔ nɔga hurɛshishinɔ ka shanɔ. Ha'ɔ maa, ma'ɔ tii mambeemɔ ka luuvɛnɔ. ɛnki Yeesu ka tii, "Tɔ'i unɔ da zɛmɔ kwa?"

⁴² Wata tɔya nɔgɛrɔ masɛrɔ hɛrɛfinɔ, tɔya vii ka ci.

⁴³ Ca nɔgɛrɔ hɛrɛfiitɔ, ca adɔ, ginɛtii a nee.

⁴⁴ Ma daba'ɛkii, ɛnki Yeesu ka tii, "Wiinɔ sɔtɔ njii kya baaba koonɔ, nyi ma'ɔ ahadoonɔ: kɔ dɔbɛe sɔtɔ nyaahɔ ɛnji agyanɛki patɔ a da, waatoo, sɔtɔ asɛkɔ bariya nɔga Muusa, da asɛkɔ lɛkalɛkatɛnyinɔ nɔga anabiinɔ da asɛkɔ Jabuura ɛsɔ." †

⁴⁵ Wata Yeesu a wunɛgi nɛtii kaa tɔya mbee ka paaratɔ sɔtɔ asɛkɔ lɛkalɛkatɛkii.

⁴⁶ ɛnki ci ka tii, "Wiinɔ sɔtɔ nyaahɔ ɛnji agyanɛki: tyasɔ see a cibɔ Alɛmasiihu, ca ɛntɔ. Ma ka makkɛnɔ nɔga uusɛra, ca madɔtɔ agi mamɔtɔ ɛnja.

⁴⁷ Ma daba'ɛkii, ɛnjɔ a waaza ka ɛnji agyanɔ baanɔ ka ɛntanɔfɔ da upaa tifyaginɔ nɔga 'waslyakɛnɔ. Ma waazaatsa, dɔ Urusaliima ca ndzanɔ, ca mbu'u ka patɛnɔ nɔga ɛnji agi duuniya.

⁴⁸ Unɔ nɔ seedawiinɔ nɔga uushi'iitsa.

⁴⁹ Ma sɔtɔ bii Daadɔ viinɔ koonɔ, ka slɛkeenɔ nɔ nyi koonɔ. Amma ndzaamɔ ganɔ asɛkɔ vɛranɔ zɛku'i see mada jima baawɛda koonɔ dadagyɔ."

Ndɛrɛnɔ nɔga Yeesu aadɛgyɔ

(Mar. 16.19-20; Slɛnɔ 1.9-11)

24:34 24.34 Mar. 16.7; 1 Koor. 15.4-5. * **24:36 24.36** 1 Koor. 15.5; jamɛnɔ: Luka 2.14. **24:37 24.37** Mat. 14.26; Mar. 6.49. **24:41 24.41-43** Yooh. 21.5,10; Slɛnɔ 10.41. † **24:44 24.44** 24.27; Yooh. 5.39; Muusa: Slɛnɔ 7.9-10,25-27,35,37-39; Yooh. 5.46; anabiinɔ: Isaa. 52.13-53.12; Hoos. 6.2; Jabuura: Jab. 22.69. **24:45 24.45** 24.25-27,32; Yooh. 20.9. **24:46 24.46** 9.21-22; Mat. 26.56; Mar. 14.49; 1 Koor. 15.3-4; Slɛnɔ 17.2-3; 28.23. **24:47 24.47** 3.3; Slɛnɔ 1.8; 5.31; 11.18; 17.30-31; 20.21; Rooma 15.19. **24:48 24.48-49** Slɛnɔ 5.32; Yooh. 15.26-27. **24:48 24.48** Slɛnɔ 1.8,22; 2.32; 3.15; 4.33; 10.39-41; 13.31. **24:49 24.49** 4.18.

⁵⁰ Ma daba'əkii, wata ca fəɗə tə lyawarənaakii, təya palə aaba'ə vəranə kədəhə da vəranə ŋga Bayitaniya. Mbu'unatii, wata ca madɛe ka ciinəkii kaa ca daanə ka tii barəkaanə.

⁵¹ Ma ca dzə də ɗa ka tii barəkaanə, wata kə təkəgi ci da tii ha'ə, ca ndərəgi aadəgyə.

⁵² Ma təya, kə gərə'waanə tii ka ɗuunətənə tə ci. Ma daba'əkii, wata təya madə, təya ənəgərə aa Urusaliima də maɲushinə.

⁵³ Uusərə patə nji təya dəla də Əntaɲfə asəkə yaakii.

Nunyi Habara dacia Yoohana

Wabəətə ca vii əpinə

¹ 'Watəginə duuniya ma'ə matagamə, tə'i wabənə. Ma wabənəkii, tii da Əntanfə nji ka hakii. Əntanfə nə ci.

² Ndzaŋənə ka 'watəginə nə wabənəkii da Əntanfə.

³ Daciikii tagii Əntanfə patənə ŋga uushi'inə, taa rəŋwə pooshi uushi tagii Əntanfə yadə ciinəkii agikii.

⁴ Wabənəkii ca vii əpinə. Ma əpinəkii, ci ca kira bərənə ka ənji shiŋkinə.

⁵ Ma bərənəkii əsə, agi təkunə nə ci ka bərənə, pooshi təkunə da baawəfa ŋga bələgi bərənəkii.

⁶ Tə'i əndə'i əndə sləkee Əntanfə ka ci kaa ca slənə ka ci, ətə dīi ləməkii Yoohana.

⁷ Ci shi ka seedaginə ka ənji agyanə bərənəkii kaa patənə ŋga ənjə a fa habarakii, təya luuvə.

⁸ Əntaa ci də nəkii nə bərənəkii, amma ma shi ci, kaa ca shi ka baarənə ka ənji agyanə bərənəkii.

⁹ Ma bərənəkii, ci nə tantanyitə bərənə. Kə shi ci aa duuniya, kaa ca shii bərənə ka patənə ŋga ənji shiŋkinə.

¹⁰ Asəkə duuniya nji wabənəkii. Daciikii əsə tagii Əntanfə duuniya, amma patə da ha'ə, pooshi *duuniya shii tə ci.

¹¹ Aagi ənjaakii shi ci, amma ma təya, pooshi tii liwə tə ci.

¹² Ma ənjitə liwə tə ci, təya vii gooŋga ka ləməkii, kə vii ci ka tii baawəfa ŋga ndzaanə ka manjeevənə ŋga Əntanfə.

¹³ Ma təya, Əntanfə ci saakii vii ka tii əpinə, əntaa dāgi shishinə ŋga əndə shiŋkinə saakii, taa dāgi aniya ŋga əndə shiŋkinə əsə.

¹⁴ Ma wabənəkii, kə ndzaa ci ka əndə shiŋkinə, ca ndzaanə ahadaamə. Kə nee inə ka dūunuunaakii, waatoo, ətə vii Dii ka Uuzənaakii rəŋwə dyanə. Tə'i ci da pwapoonə da gooŋga ka shaŋə. *

¹⁵ Ma Yoohana, kə wabi ci agyanəkii, ca ŋgəree ka uurakii, əŋki ci: "Waatə əndətə njii kya ba: ma əndətə na uugya ba'ə ka shine, kə palee ci ka nyi, acii daga ka 'watəginə nə ci."

¹⁶ Anəkii anəkii nə wabənəkii ka dā kaamə pwapoonə. Agi malanə ŋga'əənaakii ənə cii kəya dā kaamə.

¹⁷ Ma vii Əntanfə bariya, dacia Muusa. Amma ma pwapoonə da gooŋgaanə, dacia Yeesu *Aləmasiihu.

¹⁸ Ma Əntanfə, pooshi əndə sha nee ka ci shaŋə. Uuzənaakii rəŋwə dyanə ci ka nəkii, Əntanfə nə ci. Ka hakii nə tii da Dii, ci baarəgi kaamə furəŋənə tə ndzaanə ŋga Əntanfə.

Waazanə ŋga Yoohana

(Mat. 3.1-12; Mar. 1.1-8; Luka 3.1-18)

1:1 1.1-2 'Wat. 1.1-2.4; Yooh. 17.5; Fil. 2.6; 1 Yooh. 1.1-2; Səniinə 19.13-16. **1:3 1.3-4** 1.9-10; 5.26; 1 Koor. 8.6; Kwal. 1.16-17; Ibər. 1.2; Səniinə 3.14. **1:5 1.5** 'Wat. 1.3-4. **1:6 1.6** Mat. 3.1. **1:8 1.8** 1.20. **1:9 1.9-10** 8.12; 17.25; 1 Yooh. 2.8. **1:12 1.12** 1 Yooh. 3.1; Gal. 3.26; 4.5. **1:13 1.13** 3.3,5-6; 1 Piita 1.23; 1 Yooh. 3.9. * **1:14 1.14** Gal. 4.4; Fil. 2.7; 1 Tim. 3.16; Ibər. 2.14; 1 Yooh. 4.2; kə nee inə ka dūunuunaakii: Mat. 17.2; Yooh. 2.11; 1 Yooh. 1.1-3. **1:15 1.15** 1.24-27,30; 5.31-34,36. **1:17 1.17** 7.19; Shig. 31.18. **1:18 1.18** 6.46; 14.8-9; Shig. 33.20; Mat. 11.27; 1 Tim. 6.16; 1 Yooh. 4.12.

19 Ma ka əndə'i uusəra, wata *Yahudiinə də Urusaliima a sləkee ka limanyinə da hara ənji agi slikərənə nga *Leewi aabii Yoohana kaa təya ləgwa ka ci wu saŋə nə ca. Wiinə seedatə vii ci ka tii,

20 pooshi ci naanagi ka ənəpaagi ka tii də ləgwanatii, kə wabi ci ka tii paŋgəraŋə paŋgəraŋə, əŋki ci, "Ma nyi, əntaa Aləmasiihu nə nyi."

21 Əŋki tii ka ci, "Aa wu dīi nə ha? Hə nə *Iliya kwa?" Əŋki ci: "Pooshi." "Aa, hə nə anabitə bii ənji na shi kwa?" Əŋki ci, "Pooshi."

22 Əŋki tii ka ci, "Aa, bawə keenə taa wu nə ha, acii nga'ə keenə nə ənəpaa də wabənəkii ka ənjitə sləkee keenə. Wu nə hə kwa?"

23 Yoohana a ənəpaagi ka tii də wabənə asəkə ləkaləkətə nga anabi Isaaya, əŋki ci, "Nyi nə əndətə kaalii agi bilinə oo'i, Kəŋeemə ka rəgwa nga Slandana, hadatəgimə."

24 Ma ənjitsa, *Farisanyinə sləkee ka tii.

25 Təya ba ka Yoohana, "Maɗa əntaa Aləmasiihu taa Iliya taa anabi nə hə saŋa, ka mi cii kwa ɗa ka ənji bapətisəma?"

26 Əŋki Yoohana ka tii, "Də ma'inə cii kya ɗa bapətisəma, amma ahadoonə kəŋə nə əndətə mashiimuunə.

27 Ma ca, ci na uugya ba'ə ka shinə. Taa zə'u nga bībinaakii mambu'umə nyi bahə pərəginə."

28 Ma ətsə patə, də Bayitaniya slənyi, atanəgi gəerə nga Urədunə, hatə nji Yoohana a yīibə bapətisəma ka ənja.

**Uundzə Baga nga Əntaŋfə*

29 Ma ka pukyatə hakii, kə nee Yoohana ka Yeesu ca shi aabiikii. Makə nee ci ka ci, əŋki ci, "Waatsə Uundzə Baga nga Əntaŋfə. Ci nə əndə ŋgərəgi 'waslyakəənə nga *duuniya.

30 Waatsə əndətə njii kya wabə koonə agyanəkii, ətə njii kya ba, ma əndətə na uugya ba'ə ka shinə, kə palee ci ka nyi, acii daga ka 'watəginə nə ci.

31 Ma nyi, paa nyi sha shii tə ci, amma ma shinaaki, nya ɗa ka ənji bapətisəma də ma'inə, kaa nya shii baariinə tə ci ka ənji *Isərayiila."

32 Wiinə seedatə vii Yoohana, kə bii ci, "Kə nee nyi ka Malaaba Ma'yanə ca jima dadagyə makə kurekuta, ca kəŋaanə anəkii.

33 Ma nyi, paa nyi sha shii tə ci, amma ma Əndətə sləkee ka nyi kaa nya ɗa bapətisəma də ma'inə, ci bii ka nyi oo'i, ma əndətə nii kwa nee Malaaba Ma'yanə a jima, ca kəŋaanə anəkii, ci na ɗa bapətisəma də Malaaba Ma'yanə.

34 Kə nee nyi də ginəki. Wanyinə ka baginə paŋgəraŋə, ci nə *Uuzənə nga Əntaŋfə." †

*Təkəŋwatə *lyawarənə nga Yeesu*

35 Pukyatə hakii əsə, kəŋə kəŋə nə Yoohana tii da lyawarənaakii bəra'i.

36 Makə nee ci ka Yeesu ca dzə a rəgwa, əŋki ci, "Waatsə Uundzə Baga nga Əntaŋfə."

37 Wata kə fii lyawarənaakii ətə bəra'i ca ba ha'ə, wata təya palə atsa Yeesu.

38 Yeesu a zə'ugi. Ma ca nee wata təya nə'u tə ci, ca ləgwa ka tii, "Mi cuuna ala?" Əŋki tii ka ci, "Rabbi, (makə bana maləma) da saŋə nə ha?"

1:19 1.19-27 5.33. 1:20 1.20 3.28. 1:21 1.21 Mat. 2.14; Yooh. 6.14. 1:23 1.23 Isaa. 40.3. 1:25 1.25-26 1.33; Mat. 21.25. 1:27 1.27 1.15; Slənə 13.25. 1:28 1.28 10.40; Mat. 3.13. 1:29 1.29 1.36; Isaa. 53.6-7; 1 Piita 1.19; 1 Yooh. 2.2; Səniinə 5.6. 1:30 1.30 1.15. 1:32 1.32 Mat. 3.16. † 1:34 1.34 Uuzənə nga Əntaŋfə: 1.49; 5.18-23; 10.36; 11.27; 20.31; Mat. 3.17; 27.54; Slənə 9.20. 1:36 1.36 1.29.

³⁹ Əŋki ci ka tii, “Shoomə ka neenə.” Wata təya palə, təya dzə ka neenə ka hatə d̄ii ci davə. Ma saa'ikii, tibisə ənfwadə ŋga kədəwanə. Wata təya uudəpaə ka uusərakii da ci.

⁴⁰ Ma ənjitə bəra'i fii wabənə ŋga Yoohana, təya nə'unətsa tə Yeesu, Andərawəsə nə ləmə ŋga əndə'i əndə agitii, waatoo, ndzəkəŋuci Simoonə Piita.

⁴¹ Pii wata ca dzə ka alətənə tə ndzəkəŋuci, waatoo, tə Simoonə, ca ba ka ci, “Kə lapaa inə tə Aləmasiihu” (makə bana, Matadəkii).

⁴² Wata ca kərə tə Simoonə aabii Yeesu. Yeesu a tsaamə tə ci, əŋki ci, “Simoonə nə ləməku, uuzənə ŋga Yoohana. Ma aakəŋwa, Keefasə ndzaanə ləməku.” Ma ləmə Keefasə, uushi rəŋwə da 'wanə Piita, waatoo, pasla.

'Wanə ŋga Yeesu tə Filibusə tii da Nataniyalə

⁴³ Ma pukyatə hakii, kə ma'i Yeesu kaa ca palə aanə hanyinə ŋga Galili. Wata ca dzə, ca lapaa tə Filibusə, ca ba ka ci, “Nyi'wawə tə nyi.”

⁴⁴ Ma Filibusə, əndə Batəsayida nə ci. Waatoo manjeevə vəranə rəŋwə nə tii da i Andərawəsə da Piita.

⁴⁵ Wata Filibusə a lapaa tə Nataniyalə, əŋki ci ka ci, “Ma əndətə nyaahə Muusa agyanəkii asəkə ləkaləkatə ŋga bariya, i anabiinə maa, kə nyaahə tii agyanəkii, kə lapaa inə tə ci, waatoo Yeesu uuzənə ŋga Yusufu əndə Nazaratu.”

⁴⁶ Əŋki Nataniyalə ka ci, “Bahə tə'i uushi ŋunyikii ca shigi asəkə vəranə ŋga Nazaratu nii?” Əŋki Filibusə, “Shiwa nda nee ka ci.”

⁴⁷ Makə nee Yeesu ka Nataniyalə ca shi aabiikii, kə wabi ci agyanəkii, əŋki ci, “Waatsə tantanyitə uuzətə Isərayiila, tə'i goonğaənə ashikii.”

⁴⁸ Nataniyalə a ləgwa ka Yeesu, əŋki ci, “Dama sanə shii hə tə nya?” Əŋki Yeesu ka ci, “Taabu'u 'wii Filibusə tə hə, kə nee nyi ka hə atsa ənfwə uudəva.”

⁴⁹ Əŋki Nataniyalə, “Maləma, hə nə Uuzənə ŋga Əntan̄fə tanyi, ŋwan̄wa ŋga ənji Isərayiila.”

⁵⁰ Əŋki Yeesu, “Kə vii hə goonğa acii bii nyi kə nee nyi ka hə atsa ənfwə uudəva tanə nii? Ka neenə nə hə ka hara madiigərə uushi'inə palee ka ətsa.”

⁵¹ Wata ca tsakə banə ka ci, əŋki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, ka neenə nuunə ka dadagyə mawunəkii; malaa'ikanyinə ŋga Əntan̄fə a ndərə, təya jima aagyanəki, nyi *Uuzənə ŋga ənda.”

2

Zəmə əndzanə ŋga da məhura də Kana

¹ Ma ka makkənə ŋga uusəra, kə d̄ii ənji əndzanə ŋga da məhura asəkə vəranə ŋga Kana anə hanyinə ŋga Galili. Kə gi məci Yeesu ka əndzanəkii.

² Ma Yeesu da lyawarənaakii əsə, kə bii ənji ka tii zəmə əndzanəkii.

³ Ma ətsə ənji agi zəmə əndzanəkii, kə uudəgi ma'i inaba. Wata məci Yeesu a shi aabiikii, kya ba ka ci, “Kə uudəgi ma'i inaba agyanə slan̄jii əndzanə.”

⁴ Əŋki Yeesu ka ki, “Yaayi, əntaa wabənaaku ətsa. Ma'ə saa'yaaki mambu'umə.”

⁵ Məci Yeesu a ba ka ənji sləna, “Damə sətə nii kəya ba koonə patə.”

⁶ Ma dava, tɔ'i gɔranyinɔ kuwa. Taa ngutɔ rɔɲwɔ agitii, agi luunɔ nɔ ci uuda ma'inɔ bahɔ pu'u. Ma gɔriitsa, ka kubɔginɔ makɔ sɔtɔ dɔi alɔ'aada nɲa *Yahudiinɔ ka paslɔ dɔ ɔntanɲɔ.

⁷ Wata ɔɲki Yeesu ka ɔɲji slɔna, "Naanatɔmɔ gɔriitsɔ dɔ ma'inɔ." Tɔya naanatɔ pyaslya'ɔ aa matii.

⁸ Wata ɔɲki ci ka tii, "ɔgɔciimɔ ma'iitsɔ asɔkɔ gɔriitsɔ, una kɔrɔ ka kadala." Wata tɔya ɔgɔ ma'inɔkii, tɔya kɔrɔ ka ci.

⁹ Ca tɔbɔtɔ. Asee kɔ zɔ'ugi ma'inɔkii ka ma'i inabi. Amma mashiimɔ ci tɔdɔ dama shi ma'i inabikii. Ma ɔɲji slɔnɔtɔ ɔgya ma'inɔkii, kɔ shii tii. Wata kadala a 'wa tɔ dagwa madanɔ,

¹⁰ ɔɲki ci ka ci, "Taa wu patɔ, nɲunyi ma'i inaba viinɔkii ka ɔɲji zɔku'i. Madɔ kɔ sii ɔɲji, kɔ ɔburi ɔɲji, ɔɲjɔ a kira mahwarɔkinɔ ha'ɔ. Amma ma hɔ naaku, madamɔ hɔ ha'ɔ. Mahwarɔkinɔ vii hɔ zɔku'i, ha vii nɲunɲikii daaba'ɔ."

¹¹ ɔtsɔ nɔ 'watɔginɔ nɲa slɔnɔ sɔ nɲa hurɔshishiitɔ dɔi Yeesu. Ma sɔ nɲa hurɔshishiitsa, dɔ Kana anɔ hanyinɔ nɲa Galili dɔi ci. Dɔ ha'ɔ baarii ci dɔunuunaakii, wata lyawarɔnaakii a vii ka ci goonɲa. *

¹² Ma daaba'ɔ ɔtsa, wata i Yeesu da mɔci da i ndzɔkɔɲushi'inɔkii da lyawarɔnaakii a madɔ, tɔya palɔ aa Kafarɔnahumɔ, tɔya banee gi'u davɔ.

*Shaabaginɔ nɲa Yeesu tɔ ɔɲji dɔ firiinɔ asɔkɔ *yi nɲa ɔntanɲɔ
(Mat. 21.12-13; Mar. 11.15-17; Luka 19.45-46)*

¹³ Makɔ uugi kumɔnɔ nɲa *Yahudiinɔ ɔtɔ ci ɔɲjɔ a 'wa *Pasɔka mbɔshanɔ, wata Yeesu a madɔ, ca palɔ aa Urusaliima,

¹⁴ ca dzɔ aasɔkɔ yi nɲa ɔntanɲɔ. Makɔ gi ci, kɔ lapaa ci ɔɲji dɔrɔ dɔ liinɔ i bagiinɔ i bilyamasariinɔ, da ɔɲji pɔra kwaba dasɔ anɔ ha nɲa ndzaanatii.

¹⁵ Wata ca nɲɔrɔ zɔ'wa, ca dzɔbatɔ ka uu'yanɔ, ca shaabagi tɔ tii patɔ asɔkɔ yi nɲa ɔntanɲɔ, bagiinɔ da liinɔ patɔ, ca dzaadzapaa ha nɲa pɔra kwaba, ca waa'agi kwabanyinatii,

¹⁶ ca ba ka ɔɲjitɔ ca dɔrɔ dɔ bilyamasariinɔ, "Fɔdɔgimɔ uushi'iitsɔ patɔ! Goona zhi'wee ka yi nɲa Daadɔ ka luuma!"

¹⁷ Makɔ nee lyawarɔnaakii ha'ɔ, wata tɔya buurɔtɔ oo'i, ma bii malaaba lɔkalɔkatɔ, "'Ya'ɔ ɔntanɲɔ, hɔnɔnɔ makɔ gunɔ a ɔdzɔmɔki nɔ uudɔtɔ cii kya uudɔ tɔ yaaku."

¹⁸ Ma daba'ɔkii ha'ɔ, wata *gayinɔ nɲa Yahudiinɔ a shi, tɔya lɔgwa ka ci, ɔɲki tii, "Ngutɔ sɔ nɲa hurɔshishinɔ cii kwa dɔa ka baarɔginɔ keenɔ oo'i, ɔntanɲɔ vii ka hɔ baawɔdɔ nɲa danɔ ha'a?"

¹⁹ ɔɲki Yeesu ka tii, "Madɔ uulagyuunɔ yinɔ nɲa ɔntanɲɔ, agi baanɔ makkɔ nɔ nyi ka ɔnɔnɔ ka ghɔnɔtɔnɔ."

²⁰ ɔɲki tii ka ci, "Agi baanɔ makkɔ ɔnɔnuku ka ghɔnɔtɔnɔ nii? Fɔzɔ ɔnɲwadɔ pu'unɔ aji kuwa dɔi ɔɲji ka ghɔnɔ yinɔ nɲa ɔntanɲɔ dee."

²¹ Amma, ma Yeesu, ma yitɔ cii kɔya wabɔ agyanɔkii, ci nɔ shishinɔkii.

²² Makɔ madɔe ɔntanɲɔ ka ci agi mamɔtɔtɔ ɔɲja, wata lyawarɔnaakii a buurɔtɔ oo'i, kɔ shi ca bii ha'ɔ. Davɔ nɲirɔ tii sɔtɔ bii malaaba lɔkalɔkatɔ da sɔtɔ bii Yeesu ka goonɲa.

Shiinɔ nɲa Yeesu tɔ ɔdzɔmɔ nɲa patɔnɔ nɲa ɔɲja

2:6 2.6 Mar. 7.3-4. * **2:11 2.11** sɔ nɲa hurɔshishinɔ: 2.23; 3.2; 4.54; 6.26; 11.47-48; 20.30; Slɔnɔ 2.22; Rooma 15.19. **2:12 2.12** Mat. 4.13. **2:13 2.13** 6.4; 11.55; 12.12; Shig. 12.1-14. **2:16 2.16** Luka 2.49. **2:17 2.17** Jab. 69.10. **2:18 2.18** 2.11. **2:19 2.19** Mat. 26.61; 27.40; Slɔnɔ 6.14. **2:21 2.21** 1 Koor. 6.19. **2:22 2.22** 1.45; 12.16; 14.26; Luka 24.6-8,27.

²³ Ma saa'itə Yeesu də Urusaliima agi kumənə nga Pasəka, lanə nə ənji tē vii ka ci goonḡa, acii kə nee tii ka sə nga hurəshishiitə cii kəya dfaada.

²⁴ Amma pooshi Yeesu kii nəkii agyanətii, acii kə shii ci tē ənji patə.

²⁵ Pooshi nafa nga banə nga əndə ka ci agyanə ənji, acii ci də naakii nə, kə shii ci patənə nga sətə a moodəfətii.

3

Yeesu tii da Nikoodaməsə

¹ Tə'i əndə'i əndə dīi ləməkii Nikoodaməsə. Ma ca, əndə'i gawə nga Yahudiinə nə ci, agi kurəgə nga *Farisanyinə. *

² Ma ka əndə'i vəda, kə gi ci aabii Yeesu, ənki ci ka ci, "Maləma, kə shii inə, ma hə, maləmə nə hə. Əntanḡə sləkee ka hə əsə. Acii pooshi əndə ca dātə tsarə sə nga hurəshishiitə cii kwa dfaada, madaamə ləbə nə əndəkii da Əntanḡə."

³ Yeesu a jikə ka ci, ənki ci. "Tantanyinə cii kya ba ka hə: Pooshi əndə ca nee ka *nwanjuunə nga Əntanḡə madaamə ənji kə ənyi ka poonə tē ci."

⁴ Ənki Nikoodaməsə, "Iitə da ənə nə ənji ka poo iirə ənda? Aasəkə məci ənəgərənəkii, kya ənə ka poonə tē ci nii?"

⁵ Ənki Yeesu, "Tantanyinə cii kya ba ka hə, madaamə əndə kə upaa poonə dāgi ma'inə da Malaaba Ma'yanə, pooshi ci ka dəmənə aagi nwanjuunə nga Əntanḡə.

⁶ Ma əndətə pwayi əndə shinḡinə tē ci, nga əndə shinḡinə nə ci. Ma əndətə ənyi ənji ka poonə tē ci dāgi Malaaba Ma'yanə əsə, nga Malaaba Ma'yanə nə ci.

⁷ Ga ca dfa ka hə ka sə nga hurəshishinə makə fii hə bii nyi ka hə, tyasə see mada ənyi ənji ka poonə tuunə.

⁸ Ma məda, ka əgənə nə ci taa dama patə mwayi ci. Ka fanə nə hə ca həwə, amma paa hə shii taa dama njanə ci, taa da cii kəya dzə ka kəjənə əsə, mashiimə hə. Ha'ə əsə nə taa wu patə ətə pwayi ənji tē ci dāgi Malaaba Ma'yanə."

⁹ Ənki Nikoodaməsə ka ci, "Iitə daa dfanəkii ha'ə?"

¹⁰ Yeesu a ba ka ci, "Maduunə maləmə nə hə də *Isərayiila. Yoo, mashiimə hə ətsə nii?"

¹¹ Tantanyinə cii kya ba ka hə: sətə shii inə ciina wabə koonə agyanəkii. Sətə nee inə, ciina seeda agyanəkii əsə. Amma ma seeda geenə, pooshi unə ka moo luuvənə.

¹² Makə wabi nyi koonə agyanə uushi'inə nga *duuniya, pooshi unə ngirə ka goonḡa, iitə dīi ngərə nuunə ka goonḡa, mada kə wabi nyi koonə agyanə sətə dəbəshi tii da Əntanḡəfwa?

¹³ Acii pooshi əndə sha ngirə aadəgyə, madaamə əndətə jima dadavə, waatoo, *Uuzənə nga ənda.

¹⁴ "Makə sətə ngirə Muusa tibisə, ca ngabətə uushi pusha tē rəhunə, ca madəe aadəgyə agi bilinə, tyasə ha'ə nə ənḡə a madəe ka Uuzənə nga əndə aadəgyə,

¹⁵ kaa taa wu patə ətə vii ka ci goonḡa a upaa əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə."

2:23 2.23 2.11; 6.29; 7.31; 8.30; 9.38; 10.42; 11.45; 12.42; 20.29,31; 16.9. * **3:1 3.1** Nikoodaməsə: 7.50; 19.39. **3:2 3.2** Mat. 22.16; Yooh. 2.11. **3:3 3.3** 1.13. **3:5 3.5** Tit. 3.5. **3:6 3.6** 6.63. **3:8 3.8** Ə.Waaz. 11.5. **3:11 3.11** 3.32; 8.26. **3:12 3.12** 12.32; 14.1-3; 17.5. **3:13 3.13** Waḡ. 30.4; Rooma 10.6. **3:14 3.14** Baan. 21.9; Yooh. 8.28; 12.32-34; 18.32. **3:15 3.15** 20.31.

16 Acii kə uu'i Əntanfə tə *duuniya ka shaŋə, ca vii Uuzənaakii rəŋwə dyaŋə. Ma dīi ci ha'ə, kaa patənə ŋga ənjitə vii ka ci gooŋga a upaa əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, paa tii ka zanə.

17 Pooshi Əntanfə sləkee ka Uuzənaakii aasəkə duuniya kaa ca la gəŋwanə ka duuniya, amma kaa duuniya a upaa luupaanə daciikii.

18 Taa wu patə vii ka ci gooŋga, ka mbədfənə nə ci acii gəŋwanə. Amma taa wu patə naanagi ka vii ka ci gooŋga, kə uugi gəŋwanə kəsənə tə ci, acii paa ci vii gooŋga ka *Uuzənə ŋga Əntanfə rəŋwə dyaŋə.

19 Wiinə makə sətə ci gəŋwanə a slənə: kə shi bərənə aasəkə duuniya, amma kə kadeesəkə təkunə ka ənji palee ka bərənə, acii bwayakii nə slənətii.

20 Taa wu patə ca da bwaya sləna, kə biipaa səkə ka ci nə bərənə, paa ci ka shinə aagi bərənə əsə, acii paa ci ka moonə bwaya slənaakii a shigi a babara.

21 Amma taa wu ca da slənə ŋga gooŋga, ka shinə nə ci aagi bərənə, kaa bərənə a shii baarəginə oo'i, agi fanə nə ci tə Əntanfə.

Yeesu tii da Yoohana

22 Ma daba'əkii, Yeesu tii da lyawarənaakii a madə, təya palə aanə hanyinə ŋga Yahudiya, təya ndzaanə davə gi'u, təya da bapətisəma ka ənja.

23 Ma Yoohana naakii, də Ayinoonə nə ci ka da bapətisəma ka ənja. Acii ma dava, tə'i ma'inə laŋə. Pooshi dzadə da Salimə nə hakii. Agi madənə nə ənji, ənjə a la tə ci davə, ca da ka tii bapətisəma.

24 Ma saa'ikii, ənji ma'ə map'aamə tə Yoohana a furəshina.

25 Ma ka əndə'i uusəra, kə ma'i mabizhinə ahada hara *lyawarənə ŋga Yoohana da əndə'i əndə Yahuda. Ma mabizhinətii, agyanə da bapətisəma.

26 Wata təya madə, təya dzə aabii Yoohana, əŋki tii ka ci, "Maləma, kə buurətə hə tə əndətə nji abiiku a tanəgi gəərə ŋga Urədunə nii? Waatoo əndətə seedii hə agyanəkəya? Waatsə agi da bapətisəma; taa wu patə agi dzənə aabiikii!"

27 Əŋki Yoohana, "Pooshi əndə ca upaa taa mi, mad'aamə Əntanfə vii ka ci səkii.

28 Unə də noonə nə nə ənji seedaaki, makə sətə bii nyi, əntaa *Aləmasiihu nə nyi, amma kə sləkee ənji ka nyi zəku'i, taabu'u shinəkii.

29 Ma dagwa madanə, naakii nə madanə, amma ma guva, kəŋə nə ci abii dagwa madanə. Mad'a fii ci uura ŋga dagwa madanə, ka danə nə ci moodasəka laŋə. Də ha'ə mbu'i moodasəkaaki ka shaŋə.

30 Tyasə see a tsakə ci da məghərəvənə, naaki a ənya aaba'ə."

Əndətə jima dadagyə

31 Ma əndətə jima dadagyə, kə palee ci taa ka mi patə. Ma əndətə ghənyi ənji də hanyinə, ŋga hanyinə nə ci, agyanə uushi'inə ŋga hanyinə wabənəkii əsə. Amma ma əndətə jima dadagyə, kə palee ci taa ka mi patə.

32 Sətə nee ci, da sətə fii ci, cii kəya seeda. Amma pooshi əndə luuvə seedaakii.

33 Taa wu luuvə seedaakii, də ətsə ha'ə baarii ci oo'i, əndə gooŋga nə Əntanfə.

3:16 3.16 3.36; 5.24; Rooma 8.32; 1 Yooh. 3.1; 4.9-10; 5.11,13. **3:17 3.17** 12.47. **3:18 3.18** 5.22.
3:19 3.19 8.12. **3:20 3.20** Af. 5.11-13. **3:21 3.21** 1 Yooh. 2.4. **3:22 3.22** 4.1-2. **3:24 3.24**
 Mat. 4.12; 14.3. **3:26 3.26** 1.29-34. **3:27 3.27** 19.11; 1 Koor. 4.7; Ibər. 5.4. **3:28 3.28** 1.20; Mal.
 3.1; Mat. 11.10. **3:29 3.29** Mat. 9.15. **3:31 3.31** 8.23; 15.19; 1 Yooh. 4.5. **3:32 3.32** 3.11.

³⁴ Ma əndətə sləkee Əntanfə, wabənə nga Əntanfə cii kəya wabə, acii kə vii Əntanfə ka ci Ma'yanaakii lanə ka shaŋə.

³⁵ Ma Əntanfə Dənə, kə uu'i ci Uuzənaakii, ca ba'avə patənə nga uushi'inə aaciikii.

³⁶ Taa wu vii goonŋa ka Uuzənəkii, tə'i ci da əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Taa wu təkuree ka fanə tə Uuzənəkii, paa ci ka upaa əpinə, amma agi maβətəsəkə nga Əntanfə ndzaanəkii.

4

*Yeesu da mitə *Samarīya*

¹ Yoo, kə fii *Fərisanyinə oo'i, ma ənjitə ca nə'u tə Yeesu, ca dfa ka tii bapətisəma, kə palee ka ətə nga Yoohana.

² Ma Yeesu, ma ci saakii də ciinəkii, paa ci dīi ka ənji bapətisəma, amma lyawarənaakii dfaadīi ka tii.

³ Makə mbu'i aalimə Yeesu nə sətə ci ənjə a baaba ha'ə, ca madə anə hanyinə nga Yahudiya, ca ənə saakii aanə hanyinə nga Galili.

⁴ Ma taabu'u mbu'unəkii aanə hanyinə nga Galili, see a dzə ci danə hanyinə nga Samariya.

⁵ Makə mbu'i ci aanə hanyinə nga Samariya, ca dzə aasəkə vəranə nga Sikarə. Ma vəranəkii, pooshi dzadə da babaratə shi Yakubu a vii ka uuzənaakii Yusufu.

⁶ Tə'i gu'u ma'inə nga Yakubu davə. Makə zhaarə Yeesu acii wiinə, ca ndzaanə ama gu'u ma'inəkii. Ma mbu'i ci aa dəvə, uusəra takərə.

⁷ Wata mitə Samariya a shi ka əgə ma'inə. Əŋki Yeesu ka ki, "Ndii ka nyi ma'inə kaa nya sa."

⁸ Ma saa'ikii, kə pyalə lyawarənaakii aasəkə vəranə ka ira zəma.

⁹ Əŋki miitə ka ci, "Əndə Yahuda nə hə, nyi boo mitə Samariya nə nyi. Iitə daa kədiinəku ma'inə aciikya?" Ma bii ki ha'ə, acii ma *Yahudiinə, pooshi tii ka adə zəmə ka ha rəŋwə da ənji Samariya.

¹⁰ Wata Yeesu a ba ka ki, "Madə kə shii hə viinə nga Əntanfə, ha shii taa wu nə əndənə ca kədii ma'inə aciiku, kadə hə kədii ma'iitə ca vii əpinə aciikii, ca vii ka hə."

¹¹ Əŋki miitə, "Maləma, pooshi sə nga əlya də ma'inə aciiku. Wiinə əsə kurəŋə dərəva nə gu'u ma'iina. Da saŋə shii hə hatə cii kwa upaa ma'iitə ca vii əpina?"

¹² Dzədzəshi'iniinə Yakubu vii keenə gu'u ma'iina. Ci saakii da manjeevənaakii da gəna əpinaakii patə, ganə njii təya sa ma'inə. Kə palee hə ka ci kwa?"

¹³ Yeesu a ba ka ki, "Taa wu sii ma'iitsa, ka ənənə nə meegiirənə ka dfa nə tə ci.

¹⁴ Amma taa wu sii ma'iitə nii kya vii ka ci, pooshi meegiirənə ka dfa nə tə ci ma'ə shaŋə. Ma ma'iitə nii kya vii ka ci, ka ndzaanə nə ci ashikii ka ginə nga ma'inə, ca vii ka ci əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə."

¹⁵ Əŋki miitə ka ci, "Maləma, vii ka nyi ma'iitsa! acii ga meegiirənə a dīi tə nyi ma'ə, nya mbədə acii shinə ka əgə ma'inə aahanə."

¹⁶ Əŋki Yeesu ka ki, "Duu ka 'wanə tə ŋgurəku, una shi da ci."

¹⁷ Əŋki ki ka Yeesu, "Pooshi ŋgurəki." Əŋki Yeesu ka ki, "Tə'i goonŋa ashiku makə bii hə pooshi ŋgurəku.

3:35 3.35 5.20; 10.17; 13.3; 14.10; Mat. 11.27; 28.18. **3:36 3.36** 3.16. **4:1 4.1-2** 3.22. **4:4 4.4** 4.9; Luka 9.52; 17.11,16; Slənə 8.4-25. **4:5 4.5** 'Wat. 33.19; 48.22. **4:9 4.9** 2 Meem. 17.29-41; Ees. 4.1-3; Mat. 10.5; Luka 9.52-53. **4:10 4.10** 4.26; 7.37. **4:12 4.12** 8.53. **4:13 4.13-14** 6.35; 7.37. **4:15 4.15** 6.34.

18 Tufə dīi hə ŋguyirənə. Ma ŋgurətə dīi hə atsakii ŋga əna, əntaa ŋgurəku ŋga tantanyinə. Kə bii hə gooŋga.”

19 Əŋki miita, “Maləma, asee *anabi nə hə.

20 Ma dzədzəshi'iniinə ənji Samariya, agyanə giŋuutsə njii təya paslə tə Əntaŋfə. Amma ma unə Yahudiinə, ma cuuna ba, tyasə see də Urusaliima paslə nə ənji tə ci.”

21 Yeesu a ba ka ki, “Mina, luuvə ka nyi, tə'i saa'i na shi ətə pooshi ənji na ndərə aanə giŋuutsa, taa dzənə aa Urusaliima ka paslənə tə Daadə.

22 Ma unə ənji Samariya, pooshi unə shii tə əndətə cuuna paslə tə ci. Amma ma inə Yahudiinə, kə shii inə tə əndətə ciina paslə, acii daci Yahudiinə ci luupaanə a shi ka ənja.

23 Amma tə'i saa'i na shi, kə uugi saa'ikii mbu'yanə maa. Ma saa'ikii, ma ənji paslənə tə Daadə də gooŋga, ka paslənə nə tii tə ci də ŋgeerənə ŋga Ma'yanaakii, təya paslə tə ci də gooŋga makə sətə kadeesəkə ka ci. Tsarə ŋga ənjitsə ci Daadə a moo təya paslə tə ci.

24 Ma Əntaŋfə, Ma'yanə nə ci. See də ŋgeerənə ŋga Ma'yanaakii paslənə ənji tə ci, təya paslə tə ci də gooŋga.”

25 Əŋki miitə ka ci, “Kə shii nyi ka shinə nə Matadəkii ətə ci ənja a 'wa Aləmasiihu. Madə kə shi ci, kadə nii kəya baarii keenə patənə ŋga uushi'inə.”

26 Yeesu a ba ka ki, “Wanyinə ca wabə da hə.”

27 Ma ca uudəpaa wabənə ha'ə, wata lyawarənaakii a ənya. Makə lapaa tii tə ci ka wabənə da miita, kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə. Amma pooshi əndə agitii ləguyi ka mitə tadə mi cii ta uufə, taa ləgwanə ka Yeesu, tadə ka mi cii kəya wabə da ki.

28 Wata miitə a bwasee ka uuda ma'inatə ama gu'u ma'iita, kya palə aasəkə vəranə, kya dzə ka banə ka ənji, əŋki ki,

29 “Shoomə, nda neemə ka əndə baabagi ka nyi patənə ŋga sətə shi nya dfaadii. Matuu ci nə Aləmasiihu nii?”

30 Makə fii ənji ha'ə, wata təya madə, təya palə ka lanə tə Yeesu.

31 Ka saa'ikii ha'ə, wata lyawarənaakii a ba ka ci, əŋki tii, “Maləma, wiinə zəmə, zəmuu.”

32 Amma ca ba ka tii, “Ma nya, tə'i zəmaaki ŋga zəmənə ətə pooshi unə shii tsarəkii.”

33 Wata lyawarənaakii a wabə ahadatii, əŋki tii, “Tə'i əndə kira ka ci zəmə kwa?”

34 Əŋki Yeesu ka tii, “Ma zəmaaki, ci nə dfa sətə ci əndətə sləkee ka nyi a moo nya dfa, nya mbu'utəgi də slənaakii.

35 Pooshi unə agi banə, mbədaanə ləgidə ənfwadə kaa ənjə a slənə cifanə kwa? Amma wanyinə ka banə koonə, tsaaməmə ŋga'ə asəkə rə, kə uugi cifanə dfanə.

36 Ma əndə slənə cifanə, kə uugi ci nee ka bwatya ŋga slənaakii. Agi kiranə nə ci ənji kaa təya upaa əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Acii ha'ə, ma əndətə sha ləgii da əndətə ca slənə cifanə, ka dfanə nə tii maŋushinə kyakya'ə.

37 Gooŋga nə sətə ci ənjə a ba, 'tsaŋə nə əndə ləganə, tsaŋə nə əndə slənə cifanə.’

4:19 4.19 9.17; Mat. 21.46. 4:20 4.20 Dzək. 12.5-14; Jab. 122.1-5. 4:22 4.22 Isaa. 2.3; Oob. 17; Rooma 9.3-4. 4:23 4.23-24 3.3-8; 2 Koor. 3.17; Fil. 3.3. 4:25 4.25 1.41; 4.29; 7.26; 11.27. 4:26 4.26 9.37. 4:29 4.29 Mat. 12.23. 4:34 4.34 6.38; 8.28; 12.49-50; 14.31; 15.10; 17.4. 4:35 4.35 Mat. 9.37; Səniinə 14.14-20. 4:37 4.37 Mika 6.15.

³⁸ Ma nya, kə sləkee nyi koonə, koonə slənə cifanə asəkə rətə pooshi unə sha slənyi davə; hara ənji slənyi davə. Ma unə, agi upaa nuunə bwatya nga slənatii.”

³⁹ Ma asəkə vəraata, ənji Samariya lanə vii goonğa ka ci putə nga wabənə nga miita ətə bii kya, “Kə baabagi ci ka nyi patənə nga uushi'iitə shi nya daadii.”

⁴⁰ Makə shi tii aabii Yeesu, təya kədii tə ci kaa ca banee da tii. Wata təya banee bəra'i.

⁴¹ Lanə əsə nə hara ənji vii goonğa putə nga wabənaakii.

⁴² Əŋki tii ka miita, “Əntaa putə nga wabənaaku ciina vii goonğa ma'ə. Acii inə də neenə na, kə fii inə amakii, kə shii inə əsə, ci weewee nə Maluu nga *duuniya.”

Mbədəpaanə nga Yeesu də uuzənə nga əndə'i gawa

⁴³ Ma daba'ə baneenaakii bəra'i davə, ca madə, ca palə aanə hanyinə nga Galili.

⁴⁴ Acii ci saakii kə bii ci, pooshi ənji ka dʒuunətənə tə *anabi gakkii də vərə.

⁴⁵ Makə mbu'i ci aanə hanyinə nga Galili, kə liwə ənji Galili tə ci, acii kə shi təya nee ka slənaakii də Urusaliima agi kumənə nga Pasəka. Acii tii maa, kə gi tii ka kumənəkii.

⁴⁶ Wata ca ənə aa Kana anə hanyinə nga Galili, hatə shi ca zhi'wee ka ma'inə ka ma'i inaba.

Ma ka saa'ikii, tə'i əndə'i maduunə əndə nga ŋgwaməna, ətə dʒii uuzənaakii gwakə də Kafarənahumə.

⁴⁷ Makə fii ci oo'i, kə shi Yeesu daga anə hanyinə nga Yahudiya aanə hanyinə nga Galili, wata ca dzə aabiikii ka kədiinə tə ci kaa ca dzə ka mbədəpaanə ka ci də uuzənaakii, acii ama wu nə uuzənəkii.

⁴⁸ Əŋki Yeesu ka ci, “See madə nee unə ka sə nga hurəshishinə zəku'i, taabu'u vii nuunə goonğa dʒii əna.”

⁴⁹ Əŋki gawətə ka ci, “Maduuna, shiwa taabu'u əntənə uuzənaaki.”

⁵⁰ Yeesu a ba ka ci, əŋki ci, “Duu saaku. Kə mbə'i uuzənaaku.” Kə luuvə əndətə oo'i, goonğa nə sətə bii Yeesu ka ci, wata ca palə saakii.

⁵¹ Ma ci ma'ə ka dzənə a rəgwa, wata kə lapaa maviinaakii tə ci, əŋki tii ka ci, “Kə mbə'i uuzənaaku.”

⁵² Ca ləgwa ka tii, tadə ŋgutə saa'i 'watəgi ci upaa mbədənə. Əŋki tii ka ci, nga mbədə gwanəaanə nga uusəra əpigii tsəfənə nga shishinəkii.

⁵³ Wata dʒii uuzətə a buurətə oo'i, weewee agi saa'ikii bii Yeesu ka ci, “Kə mbə'i uuzənaaku.” Wata tii da yaakii patə, kə vii tii goonğa ka Yeesu.

⁵⁴ Ətsə nə bəra'inə nga slənə sə nga hurəshishiitə dʒii Yeesu anə hanyinə nga Galili ənyanaakii danə hanyinə nga Yahudiya.

5

Mbədəpaanə nga Yeesu də mahurəməsə ənda

¹ Ma daba'ə ətsa, tə'i kumənə nga *Yahudiinə də Urusaliima. Wata Yeesu a madə, ca palə aadəvə.

² Ma davə asəkə vərana, tə'i ma'inə kədəhə da uura mayi nga vərənə ətə ci ənjə a 'wa uura mayi nga bagiinə. Ma ma'iitsa, Beetasəda ci ənjə a 'wa də uura *Ibəraaniya. Tə'i ədzəwanyinə tufə davə.

³ Ma atsakii, tē'i mabērēhē ənji lanə pērəbē pērəbē, muurəfinē da mahurēməsē ənja, da mabiiyi ənja. [Waatoo, ka gəra gwazənē n̄ga ma'inəkii nē tii.

⁴ Acii anəkii anəkii nē malaa'ika n̄ga Slandanē ka dzəgərənē aagi ma'inəkii ca gwazee. Mada kē gwazee ci, ma mabērēhē əndətē 'watəgi dzəgərənē aagi ma'inəkii, ka mbədənē nē ci acii taa n̄gutē tsarē n̄ga bwanea ca dā tē ci.]

⁵ Tē'i əndē'i əndē davē, fəzē makkē pu'unē aji tighəsē nē ci gwakē ka bwanea.

⁶ Wata Yeesu a lapaa tē ci davē pērəbē, kē shii Yeesu lanənē n̄ga fəzətē d̄ii ci makē gwakē ci ka bwanea. Wata ca ləgwa ka ci, "N̄ga'ə ka hē kaa ha mbədē kwa?"

⁷ Əŋki əndē bwaneatē ka ci, "Daada, mada kē gwazee ənji ka ma'inē, pooshi əndē n̄gərəgərənē tē nyi aagikii. Ma nya dā gazhi'waanē n̄ga dzəgərənē aagikii, wata əndē'i əndē a takəŋwagərē ka nyi."

⁸ Yeesu a ba ka ci, "Madətē, n̄gəruu ədzaaku, ha wii."

⁹ Pii wata əndətē a mbədəgi; ca fuudətē ədzaakii, ca 'watəgi wiinē. Asee ma uusərakii, *uusəra n̄ga əpisəka.

¹⁰ Wata əŋki Yahudiinē ka əndətē, "Uusəra n̄ga əpisəkē ənshinē, pooshi *bariya kapaa ka hē rəgwa n̄ga wiinē da i ədzaaku."

¹¹ Əŋki əndətē ka tii, "Əndətē mbədəpaa dē nyi bii ka nyi, fuudətē ədzaaku, ha wii."

¹² Əŋki tii ka ci, "Wu sanə nē əndətē bii ka hē, fuudətē ədzaaku, ha wiya?"

¹³ Amma ma əndətē mbədəpaagi Yeesu tē ci, pooshi ci shii tē Yeesu, acii kē itəgi Yeesu saakii, makē d̄ii ci lanə dərəva nē ənji davē.

¹⁴ Ma daba'ə ha'ə, wata Yeesu a lapaa tē əndətē asəkē yi n̄ga Əntan̄fə, əŋki ci ka ci, "Fatə n̄ga'ə, wiitsē kē mbə'i hē. Ga ha slənē 'waslyakəənē ma'ə, acii ga sətē palee ka ətsə a d̄ii tē hē."

¹⁵ Wata əndətē a palē, ca dzə ka banē ka Yahudiinē oo'i, Yeesu mbədəpaa dē ci.

¹⁶ Makē fii tii ha'ə, wata təya ndzanə dā rəgwa n̄ga cibənē dē Yeesu. Acii agi uusəra n̄ga əpisəkē mbədəpaa ci dē əndətə.

¹⁷ Amma Yeesu a ba ka tii, "Ma Daadē, ca'ə əndzə'i nē ci agi sləna. Nyi maa, agi slənē nē nyi."

¹⁸ Ma wabəətsa, ci uudee ka madēe ka han̄kala n̄ga Yahudiinē, təya alə rəgwa n̄ga bələginē tē ci. Acii əntaa wata uusəra n̄ga əpisəkē tanəgi ci tanē. Amma kē d̄eegi ci ka naakii nē mbərə mbərə da Əntan̄fə, acii kē bii ci Dii nē Əntan̄fə. *

*Baawəda n̄ga *Uuzənē n̄ga Əntan̄fə*

¹⁹ Wata Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, "Tantanyinē cii kya ba koonē, pooshi Uuzənē n̄ga Əntan̄fə ka dā uushi agi hiimaakii tanē, see sətē nee ci Dii a slənē, ci slənənəkii naakii.

²⁰ Acii ma Dənē, kē uu'i ci tē Uuzənaakii, ca baarii ka ci patənē n̄ga sətē cii kəya slənē ci saakii. Slənətē palee ka ətsə maa nii kəya baarii ka ci, ka dfanē koonē ka sē n̄ga hurəshishinē əsē.

5:8 5.8-9 Mat. 9.6-7. **5:9 5.9** 5.16,18; 7.21-22; 9.14; Mar. 2.27-28. **5:10 5.10** Shig. 20.8-10; Irim. 17.21-22. **5:13 5.13** 6.15; 11.54; 12.36; Mat. 8.18; 13.36. **5:14 5.14** Mat. 9.2; Yak. 5.16. **5:15 5.15** 9.11. * **5:18 5.18** bələginē: Mat. 14.5; Yooh. 7.1,25; 8.37,40; 11.53; Yeesu da Dii: 1.34; 3.35; 8.16-19; 10.17-18,29-38; 14.8-11,20,28; 15.9-10; 16.27-28; da purəjanē 17. **5:19 5.19** 1.34. **5:20 5.20** 3.35.

²¹ Makə sətə ci Dənə a madée ka maməətə ənji, ca vii ka tii əpinə, ha'ə viinə Uzənaakii əpinə ka ənjitə cii kəya moo təya upaa əsə.

²² Pooshi Dii ka la gəjwanə taa ka wu ci saakii. Amma kə vii ci ka Uzənaakii baawəda ka shaŋə ŋga da gəjwanə.

²³ Ma dīi ci ha'ə, kaa taa wu patə a dūunətə tə Uzənaakii makə sətə ci təya dūunətə tə ci. Taa wu patə təkuree ka dūunətə tə Uzənaakii, pooshi ci dūunətə tə Dii ətə sləkee ka ci ətsa.

²⁴ “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə fii wabənaaki, ca vii gooŋga ka Əndətə sləkee ka nyi, ka upaanə nə ci əpinə ŋga ca'ə ndəjwə ndəjwə. Pooshi ənji na la ka ci gəjwanə, amma kə pitəgi ci dagi wa, ca shi ka upaa əpinə.

²⁵ Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i əndə'i saa'i na shi, kə uugi mbu'yanə maa, waatoo saa'itə nə maməətə ənjə a fa wabənə ŋga Uzənə ŋga Əntaŋfə. Ma ənjitə fii, təya luuvə, ka upaanə nə tii əpinə.

²⁶ Makə sətə dīi Daadə, ci nə rəgwa ŋga əpinə, ha'ə kavə ci tə Uzənaakii kaa ca ndzaanə ka rəgwa ŋga əpinə əsə.

²⁷ Ca vii ka ci baawəda ŋga la gəjwanə əsə, acii Uzənə ŋga ənda nə ci.

²⁸ Ga ca ndzaa koonə ka sə ŋga hurəshishinə. Acii agi shinə nə saa'i ətə nə patənə ŋga maməətə ənjə a fa uurakii,

²⁹ təya madə asəkə gu'unyatii. Ma ənjitə slənyi ŋga'ə, ka shiginə nə tii, təya upaa əpinə. Ma ənjitə slənyi bwayakii əsə, ka shiginə nə tii, ənjə a vii ka tii ma'inə.”

Seedanə agyanə Yeesu

³⁰ “Ma nyi, pooshi nyi da baawəda ŋga da taa mi nyi saaki. Makə sətə bii Əntaŋfə ka nyi, ha'ə cii kya la gəjwanə. Də gooŋga nə la gəjwanaaki, acii əntaa sətə kadeesəkə ka nyi cii kya da, amma sətə ci Əndətə sləkee ka nyi a moo.

³¹ “Maci nyi ca wabə agyanə naaki na, kadfa pooshi unə ka ŋgərənə ka gooŋga.

³² Tə'i əndə'i əndə ca wabə ka madəba maki. Kə shii nyi əsə, ma wabəətə cii kəya wabə agyanəki, tantanyinə.

³³ Unə də nuunə maa, kə sləkee unə ka ənji aabiikii, waatoo aabii Yoohana. Kə bagi ci koonə gooŋga agyanəki.

³⁴ “Ma nyi, mandzaamə tyasə see a wabə əndə shiŋkinə ka madəba maki. Ma wabi nyi agyanə Yoohana, koona shii upaa luupaanə.

³⁵ Ma Yoohana, makə garəkuwa nji ci, ca hənə, ca dzə də bərənə. Kə kadeesəkə koonə nə bərənaakii ŋga uundzə saa'i.

³⁶ Amma tə'i əndə'i seedaaki ətə palee ka seedanə ŋga Yoohana agyanəki. Sənə cii kya slənə nə seedaaki, waatoo slənənə vii Daadə ka nyi kaa nya mbu'utəgi, ci ca wabə agyanəki, ca baarii oo'i, Daadə sləkee ka nyi.

³⁷ Ma Daadə ətə sləkee ka nyi əsə, agi seedanə nə ci agyanəki ci saakii. Amma pooshi unə sha nee ka ci taa fa uurakii shaŋə.

³⁸ Pooshi unə agi dəkəpaa wabənaakii a ədzəmuunə, acii pooshi unə vii gooŋga ka əndətə sləkee ci.

5:21 5.21 Rooma 4.17; Af. 2.5; Yooh. 11.25. **5:22 5.22** 3.18; 5.27,30; 9.39; 12.47-48; Slənə 10.42; 1 Yooh. 2.28. **5:23 5.23** Fil. 2.10-11. **5:24 5.24** 3.16; 5.22; 6.35; 8.51; 10.28; 11.25-26; 14.6; 17.2; 20.31; 1 Yooh. 2.25; 3.14. **5:25 5.25** 11.43; Mar. 5.41; Luka 7.14. **5:26 5.26** 1.4. **5:29 5.29** 11.24. **5:30 5.30** 4.34. **5:31 5.31-32** 5.36. **5:33 5.33-34** 1.15,19,34. **5:36 5.36** 10.25,38; 14.10-11; 15.24,27. **5:37 5.37** 1.34; Shig. 20.19; Dzək. 4.12. **5:38 5.38** 16.9.

³⁹ Taa guci patə nuunə agi janga malaaba ləkaləkətə, acii kə luuvuunə oo'i, ka upaanə nuunə əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə agikii. Ma malaaba ləkaləkətətsa, agyanəki cii kəya wabə.

⁴⁰ Patə da ha'ə, wiinə kə naanagyuunə ka shinə aabiiki, koonə shii upaa əpinəkii.

⁴¹ “Ma nyi, əntaa dūunətənə nga əndə shiŋkinə tə nyi cii kya alə.

⁴² Kə shii nyi taa ŋgutə tsarə nga ənji nuunə, pooshi uudənə tə Əntaŋfə a ədzəmuunə.

⁴³ Ma nya, də baawəda nga Daadə shi nyi, amma pooshi unə liwə tə nyi. Amma wiinə əsə, mada shi əndə'i əndə də baawədaakii saakii, ka luunə nuunə tə ci.

⁴⁴ Ma unə, agi dəlaginə nuunə də noonə nə ahadoonə səgoonə. Amma ma dəlaginə nga Əntaŋfə duunə, pooshi unə agi dfa gazhi'waanə nga alənə. Makə ha'ə dfi əna, iitə dfi mbee nuunə ka vii ka nyi gooŋga?

⁴⁵ “Goonə ŋgərə oo'i, nyi na kərə gəŋwanə goonə aakəŋwacii Daadə. Ma ətsa, Muusa ətə kii unə noonə nə agyanəkii na kərə gəŋwanə goonə.

⁴⁶ Acii maci də tantanyinə vii unə gooŋga ka Muusa, kada kə vii unə ka nyi gooŋga, acii agyanəki nyaahə ci.

⁴⁷ Makə dfi ci pooshi unə luuvə sətə nyaahə ca, iitə dfi mbee nuunə ka luuvə sənə cii kya ba?”

6

Adəvənə nga Yeesu ka ənji dəbu'u tufə

(Mat. 14.13-21; Mar. 6.30-44; Luka 9.10-17)

¹ Ma daba'əkii, Yeesu a madə, ca palə aa taŋəgi uunəvə nga Galili, waatoo uunəvə nga Tibeeriya makə sətə ci ənjə a 'wa uunəvəkii.

² Dabaala a dzə də nə'unə tə ci, acii kə nee tii ka sə nga hurəshishiitə cii kəya dfaada, waatoo mbəədəpaa də ənji bwanea.

³ Makə mbu'i Yeesu aadəvə, ca ndərəgi aanə dfaŋgərə, ca ndzaanə dasə davə tii da lyawarənaakii.

⁴ Ma saa'ikii, kə uugi uusəra nga *Pasəka mbəshanə, waatoo kumənə nga *Yahudiinə.

⁵ Makə caamə Yeesu, ma ca nee, dabaala a shi aabiikii, ca ləgwa ama Filibusə, “Da dzənaamə ka upaa zəmətə ca zəməma ka patənə nga ənjitsa?”

⁶ Ma bii ci ətsə ha'ə, kaa ca shii təbətənə tə Filibusə. Acii ma Yeesu, kə shii ci sətə nii kəya dfa.

⁷ Əŋki Filibusə ka ci, “Ma sətə ca əhətə tə ənjitsə patə taa gi'u gi'u, ka dfa nə kwaba nga zəməkii palee ka *hwaslə gya'ə bəra'i.”

⁸ Əndə'i əndə agi lyawarənaakii, waatoo Andərawəsə ndzəkəŋuci Simoonə Piita, a jikəvə ka ci, əŋki ci: *

⁹ “Tə'i uuzənə ganə, tə'i buroodi† tufə ba'ə hərəfinə bəra'i aciikii. Amma kə shii nyi, pooshi ka mbu'unə ka ənjitsə patə.”

¹⁰ Yoo ma dava, tə'i kuzhinyinə laŋə. Əŋki Yeesu ka lyawarənaakii: “Bamə ka ənji, wa təya ndzaanə.” Wata ənjitə a ndzaanə patə. Kə mbu'i bahə dəbu'u tufə nə ŋguyirənə ahadatii.

5:39 5.39 Luka 24.27,44; Slənə 13.27; 17.11; 2 Tim. 3.15-16; 1 Piita 1.10-11. **5:41 5.41** 7.18. **5:44 5.44** 5.41. **5:45 5.45** Dzək. 31.24-29. **5:46 5.46** Dzək. 18.15,18; Luka 24.27; Yooh. 6.14; Slənə 3.22; 7.37. **5:47 5.47** Luka 16.29-31. **6:2 6.2** Mat. 6.25; Yooh. 2.23. **6:3 6.3** Mat. 5.1; 15.29; Mar. 3.13; 6.46; Luka 22.39. **6:4 6.4** 2.13. * **6:8 6.8** Andərawəsə: 1.40; 12.22; Mat. 4.18; Mar. 13.3. † **6:9 6.9** Ma burooditsa, də əndə'i hi'u uushi dfi ənji ətə ci ənjə a uuzə anə hanyinə nga Iserayiila.

11 Wata Yeesu a ngərə burooditə, ca kuyirii tə Əntanƒə, ca baatsəpaa, ənjə a təkəpaa ka ənjitə dasə dasə gatə. Ha'ə dīi ci də hərəfinə əsə. Wata təya adə makə sətə mwayi tii.

12 Makə agi tii, əburi tii, əŋki ci ka lyawarənaakii, “Tsəkətəmə ətsə mbaadfaanə patə, acii gaama saawee ka zəma.”

13 Wata təya tsəkətə patə, təya naanagi dəvə pu'u aji bəra'i də ətə mbədaanə ama burooditə tufə ətə agi ənja.

14 Makə nee ənjitə davə ka sə ŋga hurəshishiitə dīi Yeesu, əŋki tii: “Ma əndətsa, ci nə anabitə bii ənji na shi aasəkə duuniya.”

15 Amma ma Yeesu, kə shii ci oo'i, ŋga'ə ka tii nə shinə ka kəsənə tə ci, kaa təya shii dəkəvənə tə ci tyasə ka ŋwanwa. Wata ca madə, ca tsakə ndərənə saakii aanə dāŋgəra ci daanəkii.

*Wiinə ŋga Yeesu anə ma'inə
(Mat. 14.22-33; Mar. 6.45-52)*

16 Makə dīi kədəwanə, lyawarənaakii a madə, təya əntsahəgərə aama uunəva,

17 təya ndərəvə aasəkə kumbawala, təya tanə aadə Kafarənahumə. Kə uugi ha dānə təku təkə, amma ma'ə Yeesu mashimə aabiitii.

18 Ma saa'ikii, mandalə mədə a kya, ca gwazee ka ma'inə purətə.

19 Tii kə uugi dzənə bahə kiloomēeta tufə taa kuwa, wata təya nee ka Yeesu ca wii anə ma'inə, ca dzə aabiitii, təya ŋgwaləgi ka shaŋə.

20 Əŋki ci ka tii, “Goonə ŋgwalə, nyi əna.”

21 Makə fii tii ha'ə, kə liwə tii tə ci də moodasəkə aasəkə kumbawala. Pii wata kumbawalə a mbu'u aama ndzaŋa ŋga hatə njii təya dzə aadəvə.

Alənə ŋga ənji tə Yeesu

22 Ma ka pukyatə hakii, ma ənjitə atanəgi uunəva, kə paaratəgi tii oo'i, rəŋwə nji kumbawalə davə, kə shii tii, ma saa'itə pyalə lyawarənaakii satii, pooshi Yeesu ŋgirə da i ci aasəkə kumbawaləkii, tii daanətii pyalətii.

23 Wata hara kumbawalənyinə a shi aahatə də Tibeeriya, waatoo hatə shi Slandanə a kuyirii tə Əntanƒə agyanə zəma, kaa ənjə a adə.

24 Ma nee dabaala pooshi Yeesu davə taa lyawarənaakii əsə, pooshi tii davə, təya ndərə kumbawalənyita, təya palə aa Kafarənahumə ka alənə tə ci.

Burooditə ca vii əpinə nə Yeesu

25 Makə lapaa ənji tə Yeesu a tanəgi uunəva, əŋki tii ka ci, “Maləma, guci daa shi hə aahana?”

26 Əŋki Yeesu ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, ma cuuna alə tə nyi, acii agyuunə buroodi, una əburə, əntaa paaratəginə paaratəgyuunə də dā sə ŋga hurəshishinaaki.

27 Goonə slənə ka upaa də zəmətə ca saawagi, amma slənəmə ka upaa də zəmətə ca mbu'u ca'ə ka əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Ətsə nə zəmətə nə nyi *Uuzənə ŋga ənda a vii koonə, acii ma nya, Əntanƒə Daadə baarəgi paŋgəraŋə oo'i Uuzənaakii nə nyi.”

28 Təya ləgwa ka ci, əŋki tii, “Mi daniinə, keena shii slənə sətə ci Əntanƒə a moo ina sləna?”

29 Yeesu a ba ka tii, “Ma sətə mwayi Əntanƒə una dā, viimə goonə ka əndətə sləkəe ci.”

30 Əŋki tii, “Ŋgutə sə ŋga hurəshishinə dʻanəku, keena nee, ina vii ka hə gooŋga? Tə'i kwa?”

31 Ma dzədzəshi'iniinə, kə agi tii *mana agi bilinə, makə sətə bii malaba ləkaləkətə: Dadagyə vya ci ka tii zəmə kaa təya adə.”

32 Yeesu a ba ka tii, əŋki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, əntaa Muusa vya koonə zəmə dadagyə. Daadə vya koonə tə tantanyitə zəmə dadagyə.

33 Acii ma zəmətə vii Əntaŋfə ka ənja, ci nə əndətə jima dagyə, ca vii əpinə ka *duuniya.”

34 Wata təya kədii aciikii, əŋki tii, “Maɗuuna, vii keenə zəmətsə taa guci patə.”

35 Əŋki Yeesu ka tii, “Nyi nə zəmətə ca vii əpinə ka ənja. Ma əndətə shi aabiiki, pooshi maɗəfənə ka dʻanə tə ci shaŋə. Ma əndətə vii ka nyi gooŋga, pooshi meegiirənə ka dʻanə tə ci shaŋə.

36 Yoo, kə bii nyi koonə, kə nee unə ka nyi, amma pooshi unə vii ka nyi gooŋga.

37 Taa wu patə ətə vii Daadə ka nyi, ka shinə nə ci aabiiki. Ma əndətə shi əsə, paa nyi ka kaareenə ka ci shaŋə.

38 Acii, ma shinaaki dadagyə, əntaa ka slənə sətə mwayi maki, amma ka slənə sətə mwayi ma ŋga Əndətə sləkee ka nyi.

39 Ma sətə ci Əndətə sləkee ka nyi a moo, wa nya kəsətə təŋə təŋə ka ciinə tə ənjitə vii ci ka nyi, acii ga taa wu agitii a ŋusləgi a rəgwa, ka maɗee nə nyi ka tii da i əpinə uusəra ŋga muudinə.

40 Ma sətə ci Daadə a moo, patənə ŋga ənjitə nee ka nyi Uuzənaakii, təya vii ka nyi gooŋga, ka upaanə nə tii əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Ka maɗeenə nə nyi ka tii da i əpinə uusəra ŋga muudinə.”

41 Makə fii *gayinə ŋga Yahudiinə bii ci oo'i, ci nə zəmətə jima dadagyə, wata təya 'watəgi ŋgəərə ma.

42 Əŋki tii, “Əntaa Yeesu uuzənə ŋga Yusufu ətsa, anii əntaa ca? Kə shii amə tə dii da məci. Aa iitə dʻii banəkii əndzə'i oo'i, dadagyə jima ca?”

43 Əŋki Yeesu ka tii, “Bwaseemə ka ŋgəərə ma ahadoonə.

44 Ma nyi, Daadə sləkee ka nyi. Pooshi əndə ca shi aabiiki maɗaamə ci kə kavə tə ci kaa ca shi. Ma nyi, ka maɗeenə nə nyi ka ci da i əpinə uusəra ŋga muudinə.

45 Kə nyaahə anabinyinə oo'i: ‘Taa wu patə, ka dzəgunətənə nə Əntaŋfə ka ci.’ Ci dʻii cii kya ba koonə, taa wu patə fii sətə jigunyi Daadə ka ci, ca luuvə, ci shi aabiiki ətsa.

46 Ma sətə cii kya moo banə, pooshi əndə sha nee ka Daadə. See əndətə shi daciikii tanə nee ka ci.

47 Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətə vii gooŋga ka nyi, tə'i ci da əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

48 Nyi nə zəmətə ca vii əpinə.

49 Ma dzədzəshi'inuunə ətə agi *mana agi bilinə, kə məətəgi tii.

50 Amma, ma zəmətə jima dadagyə, tsəŋə nə ci. Taa wu patə agi, paa ci ka əntənə.

51 Nyi nə zəmətə ca vii əpinə ətə jima dadagyə. Tada wu patə agi zəmənə, ka ndzaanə nə ci da i əpinə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Ma zəmətsa,

6:31 6.31 Jab. 78.24; Shig. 16.4,31; Yooh. 6.49. 6:33 6.33 6.41,51. 6:34 6.34 4.15; Mat. 6.11. 6:35 6.35 4.13-14; 6.48-58; 7.37. 6:36 6.36 16.9; 20.29. 6:37 6.37 17.2,24. 6:38 6.38 4.34; Mat. 26.39. 6:39 6.39 10.28; 17.12; 18.9. 6:40 6.40 5.24; 6.44,54; 11.24. 6:42 6.42 Mat. 13.55. 6:45 6.45 Isaa. 54.13. 6:46 6.46 1.18. 6:48 6.48-50 6.35; Səniinə 2.17. 6:49 6.49 6.31.

luu nga shishinæki  t  nii kya vii kaa *duuniya a upaa  pin  nga ca'  nd njw  nd njw .”

⁵² Ma s t  bii Yeesu, k  zhima t  *gayin  nga Yahudiin  as k tii ka shan , wata t ya ndzan  mad e ka mabizhin  ahadatii,  nki tii, “Iitiit  daa viin   nd ts  kaam  luu nga shishin kii, kaama ts ba?”

⁵³ Yeesu a ba ka tii, “Tantanyin  cii kya ba koon , mad a pooshi un  cib  luu nga shishin  nga *Uuz n  nga  nda, una sa id naakii, pooshi un  ka ndzaan  da i  pin .

⁵⁴ Tada wu cib  luu nga shishin ki, ca sa id naaki, t 'i ci da  pin  nga ca'  nd njw  nd njw . Ka mad een  n  nyi ka ci da i  pin  uus ra nga muudin .

⁵⁵ Acii ma luu nga shishin ki, tantanyit  z ma n  ci. Tantanyit  s  nga san  n  id naaki  s .

⁵⁶ Tada wu cib  luu nga shishin ki, ca sa id naaki, l b  n  ci da nyi, ha'  n  nyi  s , l b  n  nyi da ci.

⁵⁷ Acii Daad  sl kee ka nyi. Ma ca,  nd  vii  pin  n  ci. Daciikii d i nyi da i  pin  amaki  s . Ha'   s , ma  nd t  cib  luu nga shishin ki, ka upaan  n  ci  pin  daciiki.

⁵⁸  ts  d i n  z m t  jima dadagy .  ntaa mak  z m t  shi dz dz shi'inuun  a agi. Acii ma t ya, k  m  t gi tii. Ma  nd t  agi z m na, ka ndzaan  n  ci da i  pin  ka ca'  nd njw  nd njw .”

⁵⁹ Ma wab  ts  bii Yeesu, ci agi dz gun n  ka  nji as k  kuv  d 'wa d  Kafar nahum  bii ci ha' .

Wab  t  ca vii  pin  ka ca'  nd njw  nd njw 

⁶⁰ Mak  fii  nji n 'un  t  Yeesu s t  baabii ci, lan  agitii bii, “Ma dz gun  tsa, ndal  ka shan , ndal  ka limin  nga  nda.”

⁶¹ Taa ngahi pooshi  nji bagi ka Yeesu aamakii, amma k  shii ci oo'i agi ng  r  ma n  tii agyan   tsa. Wata  nki ci ka tii, “Iit  daa, k   iipaa koon  s k  n   ts  kwa?”

⁶² Iit  d i ba nuun  mad a nee un  Uuz n  nga  nd  a nd r  aad gy  ka hat  shi ca nji dava?

⁶³ Ma'yan  nga  ntan f  ca vii  pin , pooshi nafal  nga baaw fa nga  nd  shin kin  taa gi'u. Dagi wab  ts  wabi nyi koon  ci  nj  a upaa  piin  da Malaaba Ma'yan .

⁶⁴ Amma t 'i hara  nji ahadoon   t  pooshi vii ka nyi goon a.” Ma bii ci ha' , acii daga ka 'wat gin  shii ci t   njit  pooshi na luuv  wab naakii. K  shii ci  nd t  na vii t  ci ka k s n   s .

⁶⁵ Ca tsak  ban ,  nki ci, “Put  nga  ts  ha'  bii nyi koon  oo'i, pooshi  nd  ca shi aabiiki, madaam  Daad  k  kav  t  ci, kaa ca shi.”

⁶⁶ Put  nga  ts  ha' , lan  agi  nji n 'un  t  Yeesu bwasee ka në'un  t  ci, t ya pal  satii.

⁶⁷ Wata ca l gwa ama lyawar naakii,  nki ci, “Ya un   sa, nga'  koon  n  pal n  s goon  kwa?”

⁶⁸ Simoon  Piita a ba ka ci, “Slandana, aabii wu dz niina? Amaku n  wab n   t  ca vii  pin  nga ca'  nd njw  nd njw .

⁶⁹ Ma in , k  vii in  ka h  goon a, k  shii in   s  oo'i, h  n  malaaba  nd t  shi daci  ntan f .”

⁷⁰  nki Yeesu ka tii, “Nyi ta'i tuun  un  pu'u aji b ra'i, amma ma  nd  r njw  ahadoon , *Seetan  n  ci.”

⁷¹ Agyanə Yahuda uuzənə nga Simoonə Isəkariyootə cii kəya wabə ha'ə. Acii ma Yahuda, taa ngahi rəjwə nə ci agi lyawarənə pu'u aji bəra'i, patə da ha'ə, ma uudəpaa ba'a, ci vii tə Yeesu ka kəsənə.

7

I Yeesu tii da ndzəkəŋushi'inəkii

¹ Ma daaba'ə ətsa, kə wiigi'i Yeesu anə hanyinə nga Galili, paa ci mwayi wiigi'inə anə hanyinə nga Yahudiya, acii ma Yahudiitə davə, kə aali tii rəgwa nga bələginə tə ci.

² Ma saa'ikii, kə uugi kumənətii mbəshanə, waatoo kumənə nga kuvə bəlinə.

³ Wata əŋki ndzəkəŋushi'inə nga Yeesu ka ci, “Maduu, dzuu aanə hanyinə nga Yahudiya, kaa ənji nə'unə tə hə ətə davə a nee ka uushi'iitə cii kwa daada.

⁴ Madə nga'ə ka ənda, kaa ənjə a shii tə ci nga'ə, paa ci ka umbee ka sətə cii kəya daada. Makə agi daadanə nə hə uushi'iitsa, wa patənə nga *duuniya a shii tə hə!”

⁵ Ma bii ndzəkəŋushi'inəkii ka ci ha'ə, acii pooshi tii vii ka ci goonja.

⁶ Wata əŋki Yeesu ka tii, “Ma saa'yaaki, ma'ə mambu'yamə. Ma unə, taa ngutə saa'i patə matahukii koonə.

⁷ Acii pooshi ənji duuniya ka bərapaanə tuunə. Amma ma nyi, kə biipaa nyi ka tii səka, acii agi dzənə nə nyi də seedanə agyanətii oo'i, bwayakii nə slənətii.

⁸ Ma unə, dzəmə ka kuməətsa. Ma nyi, paa nyi ka dzənə acii ma'ə matahu saa'ikii mashimə ka nyi.”

⁹ Makə bagi ci ka tii ha'ə, ca banee də Galili zəku'i.

Dzənə nga Yeesu ka kumənə nga kuvə bəlinə

¹⁰ Makə pyalə ndzəkəŋushi'inə nga Yeesu ka kumənəkii, ca madə, ca palə naakii ha'ə. Də itə itə gi ci, paa ci gi paŋgəranə paŋgəranə.

¹¹ *Gayinə nga Yahudiinə a nəəhə tə ci ka ha nga kumənəkii, təya ləgwa, “Maanə əndətə kwa?”

¹² Kə daadii ənji matatahinə laŋə agyanəkii ahada dabaala. Hara ənjə a ba, “Maŋga'ə əndə nə ci.” Əŋki hara ənji, “Pooshi, agi ŋusləginə nə ci də hara ənji a rəgwa.”

¹³ Amma pooshi əndə ca ŋgəree ka uurakii ka wabənə agyanəkii, acii kə ŋgwali tii acii gayinatii.

¹⁴ Ma ətsə ənji agi hadahadanə nga kumənəkii, wata Yeesu a madə, ca dzəgərə aasəkə *yi nga Əntaŋfə, ca dzəgunə ka ənja.

¹⁵ Kə dii ka *gayinə nga Yahudiinə ka sə nga hurəshishinə nə dzəgunənaakii, əŋki tii, “Iitə daa mbee əndənə ka uushi'inə ha'ə yoo, paa ci gi kurəŋə agi jigunyana?”

¹⁶ Wata əŋki Yeesu ka tii, “Ma sənə cii kya dzəgunə ka ənja, əntaa dzəgunənaaki saaki, amma daciai Əndətə sləkee ka nyi ca shi.

¹⁷ Taa wu patə ca moo slənə sətə ci Əntaŋfə a moo, ka taarapaaginə nə ci ahada sənə cii kya dzəgunə ka ənja, ka shiinə nə ci taa daciai Əntaŋfə ca sha, taa nga naaki nə cii kya wabə.

¹⁸ Ma əndətə ca wabə nga naakii na, alə dūunuunə cii kəya alə ka naakii na. Amma ma əndətə ca moo dūunuunə ka əndətə sləkee ka ca, ci nə əndə goonğa, pooshi sə nga idəpaanə ashikii.

¹⁹ “Ma Muusa, ci vii koonə bariya, amma pooshi unə nə'utə bariyakii. Ci dīi cuuna alə rəgwa nga bələginə tə nyi.”

²⁰ Əŋki dankana ka ci, “Ma hə dīya, tə'i uushi ca ndəərə aanəku!

²¹ Wu sanə ca alə rəgwa nga bələginə tə ha?” Yeesu a ba ka tii, “Kə dīi nyi əndə'i sə nga hurəshishinə *uusəra nga əpisəka, kə dāgi koonə patə ka sə nga hurəshishinə.

²² Kə bii Muusa koonə, *ryaminagi manjeevənə goonə. Taa agi uusəra nga əpisəka maa, agi d'anə nuunə ha'ə. Shiimə əsə, əntaa Muusa 'watəgi d'anə ha'ə, amma dzədzəshi'inuunə.

²³ Yoo, mada kə ryaminii ənji uuzənə agi uusəra nga əpisəka acii ga ənjə a tanəgi bariya nga Muusa, ka mi dīi cuuna bəzə səkə aashiki acii mbəfəpaa nyi də əndə uusəra nga əpisəka?

²⁴ Bwaseemə ka lagi gəŋwanə də sətə cuuna nee də ginuunə. Amma lamə gəŋwanə də rəgwakii.”

Ləgwanə agyanə Matadəkii nga Əntanfə

²⁵ Wata əŋki hara ənji Urusaliima, “Əntaa tə əndətsə ci gayinə a moo bələginə nii?

²⁶ Tsaaməmə, waatsə ka wabənə ahada ənji patə, amma pooshi uushi cii təya jikə ka ci. Mbu'u ma nə tii ka nəhənə, ci nə Matadəkii nga Əntanfə.

²⁷ Amma ma əndətsa, kə shii amə hatə shi ci davə. Ma Matadəkii, pooshi əndə na shii taa da nii kəya shi.”

²⁸ Ma Yeesu a dzə də dzəgunənə ka ənji asəkə *yi nga Əntanfə, ca ŋgəree ka uurakii ka ləgwanə, əŋki ci, “Kə shii unə tə nyi kwa? da shi nya? Əntaa də nga naaki nə shi nyi, Əndə sləkee ka nyi. Ma ca, əndə goonğa nə ci, pooshi unə shii tə ci.

²⁹ Amma ma nyi, kə shii nyi tə ci, acii daciikii shi nyi. Ci sləkee ka nyi əsə.”

³⁰ Wata təya dā gazhi'waanə nga kəsənə tə ci, amma pooshi əndə kavə ciinə aashikii, acii ma'ə saa'yaakii mambu'yamə.

³¹ Amma lanə agi dabaala vii ka ci goonğa, əŋki tii, “Mada kə shi Matadəkii, kadə nii kəya daada sə nga hurəshishinə palee ka ətsə nga əndətsə nii?”

Sləkeenə nga gayinə ka soojiinə ka kəsənə tə Yeesu

³² Kə fii *Farisanyinə dabaala a daada matatahinə agyanə Yeesu, wata təya madə, tii da matakəŋwanyinə nga limanyinə, təya sləkee ka soojiinə ka kəsənə tə ci.

³³ Wata əŋki Yeesu, “Ma'ə nyi ka ta'veenə doonə gi'u. Ma daba'əkii, ka palənə nə nyi aabii Əndətə sləkee ka nyi.

³⁴ Ka alənə nuunə tə nyi, amma pooshi unə ka neenə ka nyi, pooshi unə na mbu'u ka hatə nii kya ndzaanə.”

³⁵ Wata əŋki *gayinə nga Yahudiinə ahadatii satii, “Aama daa cii kəya dzə bahə pooshi amə na nee ka ca? Aasəkə vəranyinə nga Gərikə hatə dīi ənji gaamə cii kəya dzə kwa? kaa ca dzə ka dzəgunənə ka ənji Gərika?

7:18 7.18 5.41; 8.50; 12.43. **7:19 7.19** 1.17; Slənə 7.53; Rooma 2.17-24. **7:20 7.20** 8.48. **7:21 7.21-23** 5.9. **7:22 7.22** 'Wat. 17.9-14; Leew. 12.3. **7:23 7.23** 5.9. **7:24 7.24** 8.15. **7:25 7.25** 5.18. **7:26 7.26** 4.25; 18.20. **7:27 7.27** 9.29. **7:28 7.28-29** 8.55; 17.8,21,25. **7:30 7.30** 2.4; 7.44. **7:31 7.31** 2.23. **7:33 7.33-36** 8.14. **7:33 7.33** 13.33; 16.5. **7:34 7.34** 8.21; 13.36.

³⁶ Acii kə bii ci, ka alənə naamə tə ci, pooshi amə na nee ka ci, pooshi amə ka mbu'unə ka hatə nii kəya ndzaanə. Mi cii kəya moo banə saŋa?"

Gəərənyinə ŋga ma'iitə ca vii əpinə

³⁷ Ma ka muudinə ŋga uusəra ŋga kuməəta, waatoo maɗuunə uusəra ŋga kumənəkii, kə maɗətə Yeesu ahada danƙana, ca ŋgəree ka uurakii, əŋki ci, "Taa wu patə ci meegiirənə a ɗa tə ci, wa ca shi aabiiki, ca shi ka sa ma'inə.

³⁸ Makə sətə bii malaaba ləkaləkətə, ma əndətə vii ka nyi gooŋga, ka shiginə nə gəərə ŋga ma'iitə ca vii əpinə a ədzəməkii."

³⁹ Ma wabi Yeesu ətsa, agyanə Ma'yanə ŋga Əntaŋfə wabi ci. Ci nə ənji nə'unə a upaa. Ma ka saa'ita, ma'ə tii ma'upaamə zəku'i, acii ma'ə Yeesu ma'upaamə ɗuunuunə dagyə.

Təəkəginə ŋga ma ŋga ənja

⁴⁰ Makə fii hara ənji ahada danƙana ca ba ha'ə, əŋki tii, "Ma əndətsa, tanyi ci nə *anabi ətə bii ənji na shi."

⁴¹ Hara ənji əsə, əŋki tii, "Matadəkii nə ci!" Amma ma hara ənji, kə bii tii, "Pooshi Aləmasiihu ka shine da Galili!

⁴² Ma bii malaaba ləkaləkətə, jijinə ŋga ŋwanŋwa *Dawuda na ndzaa ka Matadəkii. Də Bayitilaama nə ənjə a poo tə ci əsə, waatoo vərəatə nji Dawuda davə."

⁴³ Acii ha'ə tə'i təkəshinə ahada danƙana putaakii.

⁴⁴ Ŋga'ə ka hara ənji kaa təya kəsə tə ci, amma pooshi əndə kavə ciinə aashikii.

*Ghatə vii gooŋga ŋga *gayinə ŋga Yahudiinə*

⁴⁵ Wata kə ənyi soojiinə satii. Makə mbu'i tii, ləguyi limanyinə da Farisanyinə ka tii, əŋki tii, "Mi pooshi unə kira tə ci kwa?"

⁴⁶ Əŋki soojiinə ka tii, "Pooshi əndə sha wabə makə ŋga əndətsa!"

⁴⁷ Wata əŋki Farisanyinə ka tii, "Kə ŋusləgi ci duunə noonə əsə kwa?"

⁴⁸ Kə shuuna fii rəŋwə agi gayinə taa rəŋwə agi Farisanyinə a vii ka ci gooŋga nii?

⁴⁹ Ma danƙanata, ma vii tii gooŋga, acii pooshi tii shii bariya ŋga Muusa. Acii ha'ə tə'i naalanə agyanətii."

⁵⁰ Yoo, ahadatii nə Nikoodaməsə, waatoo əndətə sha gi aabii Yeesu. Wata əŋki ci ka tii,

⁵¹ "Maɗa nə'utə sətə bii bariya gaamə, pooshi amə ka lagi gəŋwanə ka əndə, amə ma'ə mafatəmə ŋga'ə tə sətə ɗii ci."

⁵² Əŋki tii ka ci, "Əndə Galili nə hə əsə kwa? Buurətə ŋga'ə tə sətə bii malaaba ləkaləkətə. Davə shiinəku, ma də Galili, pooshi *anabi ka shiginə." [

⁵³ Wata ənjə a təkəgi satii aasii.

8

¹ Yeesu a ndərə saakii aanə giŋwə ŋga Zayitunə.

Miitə kəshi ənji tə ki ka aləhiinə

² Ma pukyatə hakii tsəɖakə, kə ənyi Yeesu aasəkə *yi nga Əntanfø. Ca dzə ka ndzaanə dasə ka dzəgunənə ka ənja. Patənə nga ənjə a dzə aabiikii.

³ Wata *maliminə nga bariya da *Farisanyinə a kira ka ci əndə'i minə ətə kəshi ənji tə ki ka aləhiinə, təya kənjee ka ki akəŋwaciitii patə.

⁴ Əŋki tii ka Yeesu, "Maləma, ma miina, kə kəshi ənji tə ki, kya aləhiinə.

⁵ Ma agi bariya, kə bii Muusa, ma tsarə nga miitsa, see bələginə tə ki də kaalanə də faariinə. Ya əna, ya ha, iitə bii hə naaku agyanəkəya?"

⁶ Ma bii tii ha'ə, kaa təya shii təbənə tə ci, təya shii upaa sə nga kəsənə də ci. Amma Yeesu a gwanəaanə, ca naahətə uushi də ciinəkii a panə.

⁷ Təya dzə aakəŋwa də laagwa ka ci uushi'inə, wata ca madətə, əŋki ci ka tii, "Ma əndətə pooshi sha slənyi 'waslyakəənə, wa ca 'watəgi kaalanə tə ki."

⁸ Wata ca ənə ka gwanəaanənə ka naahənə a panə.

⁹ Makə fii tii ha'ə, təya palə satii patə də rəŋwə rəŋwə. Iirə ənji 'watəgi palənə satii. Kə bwasee tii ka Yeesu ci daanəkii tii da miita.

¹⁰ Wata ca madətə, ca ba ka ki, "Mina, maatiinə da? Pooshi əndə mbəɖaanə bahə vii ka hə ma'inə kwa?"

¹¹ Əŋki ki, "Pooshi əndə dīi Slandana." Əŋki Yeesu ka ki, "Nyi maa, paa nyi ka vii ka hə ma'inə. Duu saaku, amma ga ha slənə 'waslyakəənə ma'ə."]

*Bərənə ka *duuniya nə Yeesu*

¹² Yeesu a ənə ka wabənə ka ənji, əŋki ci, "Nyi nə bərənə ka duuniya. Ma əndətə ca nə'u tə nyi, paa ci ka wiinə agi təkunə, amma ka upaanə nə ci bərənə ətə ca vii əpinə ka ənja."

¹³ Wata əŋki Farisanyinə ka ci, "Hə saaku ca seeda agyanə naaku na. Pooshi gooŋga agi wabənaaku."

¹⁴ Əŋki Yeesu ka tii, "Taa nyi saaki ca seeda agyanə naaki na, amma gooŋga nə wabənaaki, acii kə shii nyi hatə shi nyi davə, kə shii nyi hatə nii kya dzə aadəvə əsə. Ma una, pooshi unə shii hatə shi nyi davə, pooshi unə shii hatə nii kya dzə əsə.

¹⁵ Agi lanə nuunə gəŋwanə makə sətə kadəesəkə koonə, amma ma nyi, pooshi əndətə cii kya la ka ci.

¹⁶ Taa ka lanə nə nyi maa, gooŋga nə la gəŋwanaaki, acii əntaa nyi daanəki ca la gəŋwanə, amma inə da Daadə. Ci sləkee ka nyi.

¹⁷ Ma agi bariya goonə, tə'i manaahəkii oo'i, madə kə shigi seedawanyinə bəra'i, madə uushi rəŋwə nə wabənətii, ma sətə bii tii, gooŋga.

¹⁸ Ma nyi, agi seedanə nə nyi agyanə naaki na. Ha'ə nə Daadə ətə sləkee ka nyi əsə, agi seedanə nə ci agyanəki."

¹⁹ Əŋki tii ka ci, "Maanə Dəwa?" Əŋki Yeesu ka tii, "Pooshi unə shii tə nyi taa tə Daadə. Maci kə shii unə tə nyi, kadə ka shiinə nuunə tə Daadə əsə."

²⁰ Ma wabəətsə baabii Yeesu, ca dzəgunə ka ənji asəkə yi nga Əntanfø baabii ci ha'ə. Waatoo a kumu ka hatə ci ənjə a dā viinə. Amma pooshi ənji kəshi tə ci, acii ma'ə saa'yaakii mambu'yamə.

8:2 8.2 Mat. 26.55. **8:5 8.5** Dzək. 22.22-24. **8:6 8.6** Mat. 22.15. **8:7 8.7** Dzək. 17.7; 13.10. **8:9 8.9** Mat. 22.22. **8:11 8.11** 5.14. **8:12 8.12** 1.5,9-10; 3.19; 9.4-5; 11.9-10; 12.35-36,46; Isaa. 49.6; Mat. 5.14; Luka 2.32; 2 Koor. 4.4,6; Af. 5.8-14; 1 Yooh. 1.5-7; 2.8; 3.14. **8:13 8.13** 5.31-32. **8:14 8.14** 3.2; 7.28-29,33-36; 8.21-22,42; 13.1,33; 16.5,10,28; 17.8; 20.17. **8:15 8.15** 7.24. **8:17 8.17** Dzək. 19.15. **8:18 8.18** 5.36; 1 Yooh. 5.9. **8:19 8.19** 5.18; 16.3. **8:20 8.20** 2.4.

Wabənə nga Yeesu agyanə hatə nii kəya dzə aadəvə

²¹ Yeesu a ənə ka wabənə ka tii, ənki ci, “Ka palənə nə nyi saaki, ka alənə nuunə tə nyi, amma agi 'waslyakəənə goonə nuuna məətə. Pooshi unə ka dzənə ka hatə nii kya dzə aadəvə.”

²² Wata ənki *gayinə nga Yahudiinə, “Kə bii ci, pooshi amə ka dzənə ka hatə nii kəya dzə aadəvə. Ya sanə banə cii kəya moo banə oo'i, ka bələginə nə ci naakii nə nii?”

²³ Ənki Yeesu ka tii, “Ma unə, nga *duuniyanə nuunə, amma ma nyi, dadagyə shi nyi. Agi duuniyanə shigi unə, amma ma nyi, əntaa agi duuniyanə shigi nyi.

²⁴ Ci fii unə bii nyi koonə ka məətənə nuunə agi 'waslyakəənə goonə. Madə pooshi unə vii goonğa oo'i nyi nə əndə daga nukə, weewee ka məətənə nuunə agi 'waslyakəənə goonə.”

²⁵ Wata ənki tii ka ci, “Wu daa nə ha?” Yeesu a ba ka tii, “Nyi nə əndətə njii kya ba koonə daga ka 'watəginə.

²⁶ Tə'i uushi'inə lanə ətə idəpaa nyi ashuunə, ətə bahə nya lagi koonə gəjwanə agyanəkii. Amma, ma əndətə sləkee ka nyi, əndə goonğa nə ci. Ma nya, see sətə fii nyi da makii banəki ka *duuniya.”

²⁷ Pooshi tii paaratəgi oo'i agyanə Dii nə Yeesu ka wabənə ka tii.

²⁸ Wata ənki ci ka tii, “Madə kə madəe unə ka *Uuzənə nga ənda, ka shiinə nuunə oo'i, nyi nə əndə daga nukə. Davə shiinuunə oo'i, pooshi uushi cii kya də də baawədaaki, amma see sətə bii Daadə banəki ka ənja.

²⁹ Ləbə niinə da əndətə sləkee ka nyi əsə, pooshi ci bwasee ka nyi daanəki, acii ma nya, taa guci patə ha'ə nə nyi ka slənə sətə ca kadəesəkə ka ci.”

³⁰ Makə fii ənji uushi'iitə baabii Yeesu, lanə nə ənjitə vii ka ci goonğa.

Dimuyinə da maviinə

³¹ Wata ənki Yeesu ka ənjitə vii ka ci goonğa, “Madə kə nə'utə unə dzəgunənaaki, ka ndzaanə nuunə ka lyawarənaaki nga tantanyinə.

³² Ka shiinə nuunə goonğa. Goongakii əsə na kavə tuunə ka ndzaanə ka dimuyinə.”

³³ Ənki tii ka ci, “Ma inə, jijinyinə nga Ibərahiima niinə, pooshi inə sha dīi mavaanə ka əndə shanə. Mi sanə dīi cii kwa moo banə oo'i, ka upaanə niinə ndzaanə ka dimuyina?”

³⁴ Ənki Yeesu ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə slənyi 'waslyakəənə, mava nga 'waslyakəənə nə ci ətsa.

³⁵ Ma mava, paa ci ndzaanə ka nga ənji yikii ha'ə uudənə əpinaakii. Amma ma uuzənə, kə ndzaa ci nga yikii ha'ə uudənə əpinaakii.

³⁶ Madə kə kavə *Uuzənə nga Əntənfə tuunə ka ndzaanə ka dimuyinə, ka ndzaanə nuunə ka dimuyinə tanyi.

³⁷ Kə shii nyi jijinyinə nga Ibərahiima nuunə. Amma wanuunə ka moo bələginə tə nyi, acii pooshi unə ka luuvə dzəgunənaaki.

³⁸ Ma nyi, agyanə sətə baarii Daadə ka nyi cii kya wabə. Amma ma unə, sətə bii dəsənuunə koonə cuuna slənə.”

³⁹ Ənki tii ka ci, “Ibərahiima nə dəsəniinə.”

Ənki Yeesu ka tii, “Maci manjeevənə nga Ibərahiima nuunə tanyi, kadə sətə njii kəya slənə cuuna slənə.

⁴⁰ Ma nyi, goongatə fii nyi acii Əntanfə cii kya ba koonə. Amma wanuunə ka moo bələginə tə nyi. Pooshi Ibərahiima sha dīi ha'ə makə ətsa!

⁴¹ Ma unə, sətə ci dəsənuunə a slənə cuuna slənə." Wata əŋki tii ka ci, "Ma ina, Əntanfə ci saakii nə Dəsəniinə rəjwə dyanə. Əntaa mazaguyinə niinə."

⁴² Əŋki Yeesu ka tii, "Maci Əntanfə nə Dəsənuunə tanyi, kadfa ka uudənə nuunə tə nyi, acii daciikii shi nyi, wanyinə ganə əsə. Pooshi nyi shi də baawəfaaki saaki, amma ci sləkee ka nyi.

⁴³ Mi pooshi unə agi paaratəginə də sənə cii kya ba koonə kwa? Ma dīi ha'ə, acii pooshi unə agi sə'watənə una fatə wabənaaki.

⁴⁴ Ma unə, manjeevənə ŋga dəsənuunə nuunə, waatoo *Seetanə. Nə'u sətə ci dəsənuunə a moo kadeesəkə koonə əsə. Mabəələhiinə nə ci daga ka 'watəginə, paa ci sha slənyi goongaanə, acii pooshi goongə ashikii. Ndilə ndilə tə sətə ashikii nə patənə ŋga jirakənaakii, acii majirakə nə ci, mapoo tə patənə ŋga jirakənə.

⁴⁵ Amma ma nyi, goongə cii kya ba, ci dīi pooshi unə vii ka nyi goongə.

⁴⁶ Wu saŋə agyuunə ca baarii oo'i, kə dīi nyi 'waslyakəna? Makə goongə wabi nyi koonə, mi dīi pooshi unə agi vii ka nyi goongə?

⁴⁷ Ma əndə ŋga Əntanfə, wabənə ŋga Əntanfə cii kəya luuvə. Ma unə, əntaa ənji ŋga Əntanfə nuunə, ci dīi pooshi unə agi luuvənə əsə."

Yeesu tii da Ibərahiima

⁴⁸ Wata *gayinə ŋga Yahudiinə a jikə ka Yeesu, əŋki tii, "Makə bii inə, ma hə, əndə *Samariya nə hə, əndə ginaaja, əntaa goongə bii inə kwa?"

⁴⁹ Əŋki Yeesu ka tii, "Ma nyi, pooshi ginaaji ashiki. Agi dūunətənə nə nyi tə Daadə, amma ma unə, pooshi unə agi dūunətənə tə nyi.

⁵⁰ Ma nyi, pooshi nyi agi alə dūunətənə goonə tə nyi, amma tə'i əndə ca alə ka nyi. Aashiki aashiki cii kəya la gəjwanə əsə.

⁵¹ Tantanyinə cii kya ba koonə, ma əndətə nə'utə dzəgunənaaki, paa ci ka əntənə shaŋə."

⁵² Əŋki tii ka ci, "Ma ənə dīi əna, kə shii inə tanyi, tə'i ginaaji ashiku. Kə əntəgi Ibərahiima, kə mətəgi anabiinə əsə, amma wahənə ka banə, taa wu patə nə'utə dzəgunənaaku, paa ci ka əntənə shaŋə.

⁵³ Ma dəsəniinə Ibərahiima, kə əntəgi ci. Ma nə hə ka banə, kə palee hə ka Ibərahiima kwa? Kə mətəgi anabiinə əsə. Wu saŋə nə hə naakwa?"

⁵⁴ Əŋki Yeesu ka tii, "Maci dūunətənə cii kya dūunətə naaki na, kadfa ka ndzaanə ka uushi zabə. Ma əndətə ca dūunətə tə nyi, ci nə Daadə, əndətə bii unə ci nə Əntanfə goonə.

⁵⁵ Pooshi unə shii tə ci, amma ma nyi, kə shii nyi tə ci. Maci ma bii nyi mashiimə nyi tə ci, kadfa majirakə nə nyi makə noonə. Amma kə shii nyi tə ci, agi nə'utənə nə nyi wabənaakii əsə.

⁵⁶ Ma dəsənuunə Ibərahiima, kə dīi ci moodasəkə oo'i, ka neenə nə ci ka shinaaki. Kə nee ci boo, kə dīi ci moodasəkə əsə."

⁵⁷ Wata əŋki tii ka ci, "Wiitə paa hə mbu'i taa fəzə tufə pu'unə! Iitiitə saŋə mbee hə ka neenə ka Ibərahiima?"

⁵⁸ Yeesu a ba ka tii, "Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i nyi taabu'u pwayi ənji tə Ibərahiima."

8:41 8.41 Dzək. 32.6; Isaa. 63.16. **8:42 8.42** 1 Yooh. 5.1. **8:44 8.44** 'Wat. 3.1-5; 1 Yooh. 2.4; 3.8. **8:46 8.46** 2 Koor. 5.21; 1 Piita 2.22; 1 Yooh. 3.5. **8:47 8.47** 10.27; 18.37. **8:48 8.48** 4.9; 7.20; 10.20; Mar. 3.21-22. **8:50 8.50** 7.18. **8:51 8.51** 5.24. **8:53 8.53** 4.12. **8:55 8.55** 4.34; 7.28-29. **8:58 8.58** 1.1; 17.5.

⁵⁹ Makə fii tii ha'ə, wata təya dəmə faariinə kaa təya kaala tə ci, amma wata Yeesu a rarə'igi ahada ənja, ca dəməgi saakii asəkə yi nga Əntanfə.

9

Mbədəpaanə nga Yeesu də əndətə pwayi ənji tə ci moorəfəkii

¹ Ma Yeesu a dzə də wiigi'inə, wata ca lapaa muurəfa. Ma ca, daga poonə tə ci nə ci moorəfəkii.

² Wata lyawarənaakii a ləgwa ka ci, əŋki tii, “Maləma, ya əndətsə pwayi ənji tə ci moorəfəkəya, wu saŋə dīi 'waslyakəəna? Ci saŋə nii, anii ənjitə pwayi tə ca?”

³ Yeesu a ba ka tii, “Ma uurəfənaakii, əntaa putə nga 'waslyakəənaakii taa nga ənjitə pwayi tə ci. Ma dīi ci moorəfəkii, kaa ənjə a shii neenə ka ŋgeerənə nga Əntanfə ca slənə ashikii.

⁴ Ma amə, makə dīi ci doosərə, tyasə see a dfaamə slənə nga Əndətə sləkee ka nyi. Madfa kə shi vəfa, pooshi əndə ca slənə.

⁵ Ma nyi ma'ə a duuniya, bərənə ka duuniya nə nyi.”

⁶ Makə bagi Yeesu ha'ə, wata ca gwanəanə, ca tifəvə giirənə aa panə, ca hwadətə də hanyinə, ca ŋgərə, ca lərəbəvə aagi muurəfəta,

⁷ ca ba ka muurəfəta, “Duu aama ma'inə nga Siiloomə, ha yibəgi ginəku davə.” (Ma Siiloomə, makə bana, 'Sləkeenə'). Wata əndətə a palə, ca dzə ka yibəgi ginəkii, ca ənya saakii, ca dzə də nee ka ha.

⁸ Ma guvayinaakii da patənə nga ənjitə sha nee ka ci ca kədii, kə laaguyi tii ahadatii, əŋki tii, “Əntaa əndətsə izee ka ndzaanə ka kədiinə ətsə nii?”

⁹ Əŋki hara ənji, “Ci ətsa.” Amma əŋki hara ənji, “Pooshi, əntaa ci ətsa, pushashinə pushashi tii.” Wata əŋki əndəkii ci saakii, “Nyi əna.”

¹⁰ Wata təya ləgwa amakii, əŋki tii, “Iitə dīi daa cii kwa nee ka ha əndzə'ya?”

¹¹ Əŋki ci ka tii, “Əndətə dīi ləməkii Yeesu hwadətə hanyinə; ca lərəbəvə aagiki, əŋki ci ka nyi, wa nya dzə ka yibəgi ginəki agi ma'inə nga Siiloomə. Wata nya palə, pii makə yibəgi nyi, wata nya nee ka ha.”

¹² Təya ləgwa ka ci, əŋki tii, “Maana?” Ca ba ka tii, “Mashiimə nyi.”

*Ləgwanə nga *Farisanyinə ama əndətə*

taa iitə dīi upaa ci neenə ka ha

¹³ Wata təya ŋgərə tə əndətə nji moorəfəkii, təya kərə tə ci aabii Farisanyinə.

¹⁴ Ma uusəratə hwadətə Yeesu hanyinə, ca wunəgi də ginə nga muurəfəta, *uusəra nga əpisəka.

¹⁵ Wata Farisanyinə a ənə ka ləgwanə ka əndətə taa iitə dīi upaa ci nee ka ha. Ca ba ka tii, “Hanyinə hwadətə ci, ca lərəbəvə aagiki, nya yibəgi ginəki, wanyinə ka neenə ka ha əndzə'i əna.”

¹⁶ Wata əŋki hara Farisanyinə, “Ma əndətsa, əntaa daci Əntanfə shi ci, acii paa ci agi nə'utə bariya nga uusəra nga əpisəka.” Amma əŋki hara ənji natii, “Iitiitə daa mbeenə ma'waslyakə əndə ka slənə tsarə nga hurəshishiitsa?” Kə dīi təkənə nga ma ahadatii.

¹⁷ Wata təya ənə ka ləgwanə ka əndətə nji moorəfəkii, əŋki tii, “Makə kə bii hə, kə wunəgi ci ka hə ginəku, wu nə ci banəkwa?” Ca ba ka tii, “Ma ca, *anabi nə ci.”

8:59 8.59 10.31. 9:2 9.2 Shig. 20.5; Əzaki. 18.20; Luka 13.2,4. 9:3 9.3 11.4. 9:4 9.4 5.17. 9:5 9.5 8.12. 9:6 9.6 Mar. 8.23. 9:8 9.8 Slənə 3.10. 9:14 9.14 5.9. 9:16 9.16 7.43; 9.33; 10.19. 9:17 9.17 4.19.

18 Amma pooshi Yahudiinē luuvē oo'i, moorēfēkii shi ca nji, see dē makē 'wii tii tē ɛnjitē pwayi tē ci.

19 Tēya lēgwa ka tii, ɛŋki tii, "Ya ɛndɛtsa, uuzɛnɛ goonɛ nii? Ma bii unɛ, moorēfēkii pwayi unɛ tē ci. Iitɛ dīi cii kēya nee ka ha?"

20 Wata tēya ba ka tii, "Kɛ shii inɛ uuzɛnɛ geenɛ ɛtsa, moorēfēkii pwayi inɛ tē ci ɛsɛ.

21 Amma taa iitɛ dīi cii kēya nee ka ha ŋga ɛnɛna, pooshi inɛ shii. Pooshi inɛ shii ɛndɛtɛ wunɛgi ka ci ginɛkii ɛsɛ. Lēgwamɛ amakii. Amɛ matanɛ nɛ ca, ka mbeenɛ nɛ ci ka batɛnɛ koonɛ ci saakii."

22 Ma wabi tii ha'ɛ, ŋgwalii tii acii *gayinɛ ŋga Yahudiinɛ, acii ma Yahudiinɛ, kɛ bii tii oo'i, taa wu patɛ bii, Matadɛkii ŋga ɛntanɛfɛ nɛ Yeesu, ka laakɛginɛ nɛ ɛnji tē ci asɛkɛ *kuvɛ dɛ'wa.

23 Ci dīi bii tii, matanɛ nɛ ci, lēgwamɛ amakii.

24 Wata Farisanyinɛ a ɛnɛ ka 'wanɛ ka bɛra'inɛ tē ɛndɛtɛ nji moorēfēkii, tēya ba ka ci, ɛŋki tii, "Wabuu keenɛ ahadoonɛ da ɛntanɛfɛ tē sɛtɛ dīi. Ma inɛ, kɛ shii inɛ, ma ɛndɛtsa, ma'waslyakɛ ɛndɛ nɛ ci."

25 Ca ba ka tii, "Tadɛ ma'waslyakɛ ɛndɛ nɛ ci, paa nyi shii. Uushi rɛŋwɛ shii nyi, ma ŋga ŋukɛ, moorēfēkii nji nyi, amma wanyinɛ ka neenɛ ka ha ŋga ɛna."

26 Wata tēya lēgwa ka ci, ɛŋki tii, "Iitɛ sanɛ dīi ca? Iitɛ dīi ci wunɛgi ci ka hɛ ginɛkwa?"

27 ɛŋki ci ka tii, "Kɛ bagɛ nyi koonɛ kɛ dzɛgi, amma kɛ tɛkuree unɛ ka luuvɛnɛ. Ka mi dīi cuuna ɛnɛ ka lēgwana? Mbu'u ŋga'ɛ koonɛ noonɛ nɛ ndzaanɛ ka lyawarɛnaakii kwa?"

28 Wata tēya wazɛ agyanɛkii, ɛŋki tii ka ci, "Hɛ nɛ *lawarɛ ŋga ɛndɛtsa, amma ma inɛ, lyawarɛnɛ ŋga Muusa niinɛ.

29 Ma Muusa, kɛ shii inɛ kɛ wabi ɛntanɛfɛ ka ci, amma ma ɛndɛtsa, taa hatɛ shi ci davɛ mashiimiinɛ!"

30 ɛŋki ɛndɛta, "Una! kɛ dīi sɛnɛ ka sɛ ŋga hurɛshishinɛ! Iitɛ dīi daa mashiimuunɛ hatɛ shi ci dava? Yoo, waanɛ kɛ wunɛgi ginɛkya?"

31 Kɛ shii amɛ oo'i, ma ɛntanɛfɛ, paa ci ka fanɛ tē ma'waslyakɛ ɛnda, see tē ɛnjitɛ ca fa tē ci, tēya slɛnɛ sɛtɛ cii kēya moo.

32 Makɛ tagii ɛntanɛfɛ duuniya dɛŋɛ ka ɛndzɛ'i, pooshi ɛndɛ sha fii kɛ wunɛgi ɛnji ginɛ ŋga muurɛfa.

33 Maci ma ɛndɛtsa, ɛntaa daci ɛntanɛfɛ shi ca, kadɛ pooshi uushi cii kēya mbee ka dɛnɛ."

34 ɛŋki tii ka ci, "Agi 'waslyakɛnɛ pwayi ɛnji tē hɛ, agikii girɛ hɛ ɛsɛ, amma wahɛnɛ ka moo dzɛgunɛnɛ keenɛ nii?" Wata tēya laakɛgi tē ci asɛkɛ kuvɛ dɛ'wa.

Tantanyitɛ ginɛ

35 Makɛ fii Yeesu, kɛ lyaakagi ɛnji tē ɛndɛtɛ asɛkɛ kuvɛ dɛ'wa, ca alɛtɛ tē ɛndɛta, ca lēgwa ka ci, ɛŋki ci, "Kɛ vii hɛ goonɛga ka Uuzɛnɛ ŋga ɛndɛ kwa?"

36 ɛŋki ɛndɛta, "Wu nɛ ci daa, Daada? Bawɛ ka nyi, kaa nya shii vii ka ci goonɛga."

37 Yeesu a ba ka ci, "Kɛ nee hɛ ka ci. Ci ca wabɛ da hɛ ɛndzɛ'i."

38 ɛŋki ɛndɛtɛ ka Yeesu, "Ya'ɛ Slandana, kɛ vii nyi ka hɛ goonɛga." Wata ca gɛrɛ'waanɛ akɛŋwacii Yeesu.

³⁹ Əŋki Yeesu, “Ma shi nyi aasəkə duuniyana, ka ɗa gəŋwanə, kaa muurəfinə a mbee ka neenə, ma ənjitə da ginə əsə, təya uurəfəgi.”

⁴⁰ Tə'i hara Farisanyinə abiikii fii ca ba ha'ə. Wata əŋki tii ka ci, “Kə ndzaa ci muurəfinə niinə ətsə kwa?”

⁴¹ Yeesu a ba ka tii, “Maci muurəfinə nuunə, kaɗa pooshi 'waslyakəənə ashuunə. Amma makə aɡi banə nuunə oo'i, ka neenə nuunə ka ha, tə'i 'waslyakəənə ashuunə.”

10

Misaali də magəra

¹ Əŋki Yeesu ka tii, “Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə gimə aasəkə kuvə bagiinə,* maɗa əntaa da makuvə gimə ci, mahərə nə ci, taa əndə ɗa maabə nə ci ətsa.

² Ma əndətə gimə da makuvə, ci nə magəra ŋga bagiinə.

³ Ma ca, ka wunəginə nə əndə nəhə makuvə ka ci makuva, ka fanə nə bagiinaakii uurakii, ca 'wa tə tii ka ləmə ka ləma, ca gimagi də tii agyə.

⁴ Maa kə gimagi ci də tii patə, ka tanə nə ci ka tii kəŋwanə, təya dzə də nə'unə tə ci, acii kə shii tii uurakii.

⁵ Ma əndə'i əndə pamə, pooshi tii ka nə'unə. Huyinə huyinətii aciikii, acii pooshi tii shii uura ŋga hara ənja.”

⁶ Kə bii Yeesu ka tii ətsə misaali, amma ma təya, pooshi tii paaratəgi də sətə cii kəya moo banə.

Ŋunyi magəra nə Yeesu

⁷ Wata Yeesu a ənə ka banə ka tii, əŋki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, ma nyi, makə makuvə ŋga bagiinə nə nyi.

⁸ Patənə ŋga ənjitə shi taabu'u shinaaki, mahiirənə taa ənji ɗa maabə nə tii, pooshi bagiinə fii tə tii.

⁹ Makə makuvə nə nyi. Taa wu patə shi dabiiki, ka upaanə nə ci luupaanə. Ka gimagerənə nə ci, ca ənə ka dəməginə makə sətə kadeesəkə ka ci, ka upaanə nə ci zəmə əsə.

¹⁰ Ma shinə ŋga mahəra, kaa ca shii hərənə, ca bələgi slanda uushi, ca saawee ka səkii. Ma shi nyi, kaa ənjə a shii upaa əpinə. Waatoo, patənə ŋga əpiitə dəbee təya upaa ka shaŋə.

¹¹ “Ma nyi, ŋunyi magəra nə nyi. Ma ŋunyi magəra, matasəkakii nə ci ka əntəginə ka putə ŋga bagiinə. †

¹² Ma magəra zala, əntaa naakii nə bagiinə. Maɗa kə nee ci ka furətsoofa ca shi aagi bagiinə, ka bwaseenə nə ci ka tii, ca huyi saakii. Wata furətsoofa a kəəsə bagiinə, ca taakee ka tii.

¹³ Ma huyipaa magəratə saakii, acii əntaa naakii nə bagiinə. Pa ca ka nəkii ka tii shaŋə.

¹⁴⁻¹⁵ Nyi nə ŋunyi magəra. Makə sətə shii Daadə tə nyi, nya shii tə ci, ha'ə əsə shii nyi tə bagiinaaki, təya shii tə nyi. Matasəkakii nə nyi ka əntənə ka putatii.

9:39 9.39 5.22. **9:40 9.40** Mat. 15.14; 23.26. **9:41 9.41** 15.22. * **10:1 10.1** Ma kuvə bagiinə ŋga ənji Isərayiila, aba'ə vəranə ci təya ɗa makə gwamə ŋga liinə. **10:4 10.4** 10.27; Səniinə 14.4. **10:6 10.6** 16.25. **10:8 10.8** Irim. 23.1-2; Əzaki. 34.2-3. **10:9 10.9** 14.6; Jab. 23.2; Əzaki. 34.14. † **10:11 10.11** magəra: Jab. 23.1; Əzaki. 34.11-16; Irim. 23.3; Mat. 18.12-14; Ibər. 13.20; Səniinə 7.17; əntəginə ka putatii: 15.13; Rooma 5.8; 1 Yooh. 3.16. **10:12 10.12** Slənə 20.29. **10:14-15 10.14** 10.27; 2 Tim. 2.19.

16 Tə'i hara bagiinaaki ətə pooshi asəkə kuva. Ma təya, tyasə see a aalyatə nyi tə tii aasəkə kuva əsə. Ka fatənə nə tii uuraki, təya ndzaa ahada harakii, magəra rəjwə a gəra tə tii.

17 “Putə nga ətə ha'ə uu'i Daadə tə nyi, acii matasəkakii nə nyi ka vigi əpinaaki, aa nya shii ənənə ka luunə saaki.

18 Pooshi əndə ngərəgi əpinaaki, nyi saaki mwayi viginə. Tə'i nyi da baawəda nga viginə, tə'i nyi da baawəda nga ənənə ka ngərətənə əsə. Ətsə nə sətə kavə Daadə tə nyi ka d'anə!”

19 Putə nga wabəətsə əsə, kə shigi təkəshinə ahada Yahudiinə.

20 Lanə ahadatii bii, “Əndə ginaaji nə əndətsa, maba nə ci. Ka mi cuuna fa sətə cii kəya ba koonə?”

21 Amma kə bii hara ənji, “Ma əndətə da i ginaaji ashikii, paa ci ka wabənə makə ətsa. Iitiitə sanə mbeenə ginaaji ka wunəgi ginə nga muurəfa?”

Kaareenə nga ənji ka Yeesu

22 Ma ətə də məgəviinə, kə mbu'ya kumənə nga buurətənə də uusəratə ənyi ənji ka hadatəginə də *yi nga Əntanfə də Urusaliima əsə.

23 Yeesu a wiigi'i atsaa malaba nga Sulayimaanu asəkə yi nga Əntanfə.

24 Wata ənjə a dzatə də nə abiikii, təya ləgwa amakii, əjki tii, “Ca'ə guci ndzaaniinə ka gəranə a maku, kaa ha ba keenə taa wu nə hə kwa? Bagi keenə panğəranə, hə nə *Matadəkii nga Əntanfə nii?”

25 Yeesu a ba ka tii, “Kə bagi nyi koonə daga njukə, amma pooshi unə luuvə. Ma uushi'iinə cii kya slənə də baawəda nga Daadə, ci ca wabə ka madəba maki.

26 Amma ma unə, pooshi unə vii ka nyi goonğa, acii əntaa bagiinaaki nuunə.

27 Ma bagiinaaki, agi fanə nə tii uuraki, kə shii nyi tə tii, təya nə'u tə nyi əsə.

28 Ka viinə nə nyi ka tii əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə, paa tii ka zanə shanə, pooshi əndə luutənə tə tii aciiki.

29 Ma Daadə ətə vii tə tii ka nyi, kə palee ci ka patənə nga uushi'inə. Pooshi əndə luutənə tə tii acii Daadə.

30 Ma inə da Daadə, uushi rəjwə niinə.”

31 Makə fii ənji wabi Yeesu ha'ə, wata təya fədə faariinə kaa təya kaala tə ci.

32 Əjki ci ka tii, “Njunyi uushi'inə lanə slənyii akəjwacii unə. Ma uushi'iitsa, Daadə vii ka nyi baawəda nga d'anə. Putə nga ngutə rəjwə agi uushi'iitsə d'ii cuuna moo kaalanə tə nya?”

33 Əjki tii ka ci, “Əntaa putə nga njunyi slənənyinaaku ciina moo kaalanə tə hə, amma putə nga bərapaanaaku tə Əntanfə. Əndə shinjkinə nə hə tanə, amma wahənə ka moo geeginə ka naaku nə makə Əntanfə!”

34 Əjki Yeesu ka tii, “Tə'i manaahəkii asəkə ləkaləkətə nga bariya goonə oo'i, ma bii Əntanfə, ma unə, əntanfənyinə nuunə.

35 Yoo, kə shii amə oo'i, ma sətə bii malaaba ləkaləkətə, goonğa ka ca'ə ndəjwə ndəjwə. Makə kə bii Əntanfə ka ənjitə luuvə wabənaakii oo'i əntanfənyinə nə təya,

10:16 10.16 11.52; Isaa. 56.8; Əzaki. 34.23-24; 1 Piita 2.25. **10:17 10.17** 3.35; 5.18. **10:18 10.18** 4.34. **10:19 10.19** 9.16. **10:20 10.20** 8.48. **10:23 10.23** Slənə 3.11. **10:24 10.24** Luka 22.67. **10:25 10.25** 5.36. **10:26 10.26** 16.9. **10:27 10.27** 8.47; 10.3,14. **10:28 10.28** 5.24; 6.39. **10:30 10.30** 5.18; 17.21. **10:31 10.31** 11.8. **10:33 10.33** Leew. 24.16; Mat. 26.65. **10:34 10.34** Jab. 82.6.

³⁶ iitə dīi ba nuunə, agi wabənə nə nyi bwayakii aashi Əntanfə, makə bii nyi oo'i *Uuzənə nga Əntanfə nə nya? Aci ma nyi, Daadə ta'i tə nyi, ca sləkee ka nyi aasəkə duuniya.

³⁷ Madə pooshi nyi agi slənə uushi'iitə mwayi Daadə nya slənə, goona vii ka nyi goonğa.

³⁸ Amma makə agi slənə nə nyi uushi'iitsa, taa ngahi pooshi unə vii ka nyi goonğa, kə dəbee una vii goonğa ka slənənyinaaki, koona shii mbee ka paaratəginə oo'i, ashiki nə Daadə, nyi əsə, ashikii nə nyi."

³⁹ Makə fii tii wabi ci ha'ə, wata təya ənə ka də gazhi'waanə nga kəsənə tə ci, amma wata ca itəgi saakii ahada ənja.

⁴⁰ Ca ənə ka tanəginə aatanəgi gəərə nga Urədunə, hatə nji Yoohana a də bapətisəma ka ənja. Ca ndzaa davə.

⁴¹ Ənji lanə gi aabiikii. Əŋki tii ahadatii, "Ma Yoohana, pooshi ci dīi sə nga hurəshishinə, amma patənə nga sətə baabii ci agyanə əndətsa, goonğa."

⁴² Ənji lanə əsə vii ka ci goonğa gatə.

11

Əntənə nga Lazarusə

¹ Tə'i əndə'i əndə dīi ləməkii Lazarusə, gwakə ka bwanea nə ci. Ma ca, əndə vəranə nga Bayitaniya nə ci. Davə də vərə nə ci tii da cikəŋushi'inəkii, waatoo Mariyaama tii da Marəta.

² Ma Mariyaama, ki sha əjivə urədyə nga malanə kwaba aaba'ə sədə Yeesu, kya taadəgi də shiŋkinə nga nətə. Ndzəkəŋuci nə əndə gwakə, waatoo, Lazarusə.

³ Wata cikəŋushi'iitə bəra'i a sləkee ka wabənə ka Yeesu də banə oo'i, "Slandana, gwakə nə kadashinaaku."

⁴ Makə fii Yeesu ha'ə, wata əŋki ci, "Ma muudinə nga gwakənə nga Lazarusə, əntaa əntənə nii kəya əntə. Ma gwakətsa, ka vii də dūunuunə ka Əntanfə. Də ha'ə əsə nə *Uuzənə nga Əntanfə a upaa dūunuunə."

⁵ Kə uu'i Yeesu tə i Marəta tii da cikəŋuci ba'ə Lazarusə.

⁶ Patə da ha'ə, makə fii ci habara nga gwakənaakii, kə baa ci bəra'i zəku'i.

⁷ Ma daba'əkii wata əŋki ci ka lyawarənaakii, "Ənaamə aa Yahudiya."

⁸ Əŋki lyawarənaakii ka ci, "Maləma, ma'ə mata'avəmə makə mwayi ənjitə davə kaalanə tə hə də faariinə. Yoo, wahənə ka moo ənənə aadəvə nii?"

⁹ Əŋki Yeesu ka tii, "Tə'i tibisənyinə pu'u aji bəra'i agi ka uusəra. Taa wu patə ca wii doosərə, paa ci ka kulanə, acii agi bərənə nə uusəra ka ci a rəgwa.

¹⁰ Amma madə kə wii ci davədə, ka kulanə nə ci acii pooshi bərənə aciikii."

¹¹ Makə bagi Yeesu ətsa, ca tsakə wabənə, əŋki ci, "Ma guvaamə Lazarusə, kə kulii ci aa ŋunyi. Amma ka dzənə nə nyi ka madəenə ka ci."

¹² Əŋki lyawarənaakii ka ci, "Slandana, madə ka ŋunyinə nə ci, ka mbədənə nə ci."

¹³ Ma Yeesu, ma mwayi ci banə ka tii, kə əŋki Lazarusə, amma ma nə tii ka nəhənə, ŋunyinə saakii cifə ci.

14 Wata Yeesu a bagi ka tii paŋgəraŋə, əŋki ci, “Ma Lazarusə, kə əŋki ci.

15 Amma kə d̄ii nyi moodasəkə ka putə goonə makə pooshi nyi abiikii, koonə shii vii goon̄ga ka nyi. Dzaamə aahakii.”

16 Tooma ətə ci ənjə a 'wa tə ci “Huyirənə” a ba ka hara *lyawarənə makə ci, “Palaamə da i maləma kaama shii əntənə da i ci!” *

Yeesu nə Əndə vii əpinə ka ənja

17 Mbu'unə ŋga Yeesu aadəvə, ma gi ci ka lanə, kə uugi Lazarusə baanə ənfwadə makə ŋgəfəgi ənji tə ci.

18 Ma vəranə ŋga Bayitaniya, kə mbu'i bahə kiloomeeta makkə ahadatii da Urusaliima.

19 Lanə əsə nə *Yahudiinə ətə shi ka nəhəpaanə tə i Marəta tii da Mariyaama putə ŋga əntənə ŋga ndzəkəŋushi'inətii.

20 Makə fii Marəta oo'i, agi shinə nə Yeesu, kə dəməgi ki agyə ka gunyanə da ci a rəgwa. Amma ma Mariyaama, kə ənəgi ki asii.

21 Gəŋunətə da ci, wata əŋki ki ka ci, “Slandana, maci ganə n̄ji hə d̄ii, kadə pooshi ndzəkəŋunəki əŋki!

22 Amma kə shii nyi, taa əndzə'i ka d̄anə nə Əntəŋfə ka hə taa mi patə kədii hə aciikii.”

23 Əŋki Yeesu ka ki, “Ka madənə nə ndzəkəŋu da i əpinə.”

24 Əŋki ki ka ci, “Kə shii nyi, ka madənə nə ci da i əpinə uusəra ŋga muudinə ŋga duuniya.”

25 Əŋki Yeesu ka ki, “Nyi nə əndə madeenə ka ənjə a gu'u, nyi nə əndə vii ka tii əpinə əsə. Taa wu patə vii ka nyi goon̄ga, ka upaanə nə ci əpinə taa kə əŋki ci.

26 Taa wu əsə nə əndə da i əpinə, ca vii ka nyi goon̄ga, paa ci ka əntənə shaŋə. Kə vii hə goon̄ga oo'i, ka d̄anə ha'ə kwa?”

27 Əŋki ki ka ci, “Awa Slandana. Kə vii nyi goon̄ga oo'i, hə nə Matadəkii, Uuzənə ŋga Əntəŋfə ətə bii Əntəŋfə kadə na shi aa duuniya.”

Tuunə ŋga Yeesu

28 Makə uugi Marəta baginə ha'ə, wata kya ənəgərə aasii, kya dzə ka 'waginə tə Mariyaama cikəŋuci aa tan̄gala, əŋki ki ka ki, “Kə shi Maləma, agi ləgwanə nə ci tə hə.”

29 Makə fii Mariyaama ha'ə, wata kya madə, kya palə də kwasənə ka dzənə ka lanə tə ci.

30 Ma ka saa'ita, ma'ə Yeesu mambu'umə aasəkə vəranəkii, ma'ə ci ka hatə lii Marəta tə ci.

31 Ənjitə gi ka nəhəpaanə tə Mariyaama asii, makə nee tii madətə ki, kya palə də kwasənə, wata təya nə'u tə ki. Ma nə tii ka nəhənə, taa aanə gu'u nə ki ka palənə ka tuunə davə.

32 Wata Mariyaama a mbu'u ka hatə d̄ii Yeesu davə. Makə nee ki ka ci, wata kya kulagi atsaa sədəkii, əŋki ki, “Slandana, maci ganə n̄ji hə, kadə pooshi ndzəkəŋunəki əŋki.”

33 Makə nee Yeesu ka Mariyaama kya tuu, ca nee makə sətə ci hara ənjitə abitə a tuu əsə, kə kulii aasəkəkii ka shaŋə.

34 Ca ləgwa ka tii, əŋki ci, “Da saŋə ŋgəfəgyuunə tə ca?” Əŋki tii ka ci, “Shiwa nda nee Slandana.”

35 Kə kiwə Yeesu əsə.

36 Wata əŋki ənji, “Neemə makə sətə uu'i ci tə ci.”

* **11:16 11.16** Mar. 14.31; Rooma 6.8; Tooma: 20.24. **11:21 11.21** 11.32. **11:24 11.24** 5.29; 6.40,54; Dan. 12.2. **11:25 11.25** 5.21,24; 8.51. **11:27 11.27** 1.34; 4.25. **11:32 11.32** 11.21. **11:35 11.35** Luka 19.41.

³⁷ Amma ma hara ənji, kə bii tii, “Kə mbee ci ka wunəgi ginə nga muurəfinə. Aa mi dʒii paa ci tənəgi tə Lazarusə ka əntəna?”

Ənənə ka madʒeenə ka Lazarusə da i əpinə

³⁸ Fanaakii ha'ə, kə ənyi ka kulagərənə aasəkəkii əsə, wata ca palə aanə gu'ukii. Ma gu'ukəya, bʒurəha da i faara amakii.

³⁹ Əŋki Yeesu ka tii, “Ŋgərəgimə faaratə amakii.” Əŋki Marəta cikəŋuci mantə əndətsa, “Slandana, kadə na zənə, acii kə uugi ci baanə ənfwadə ənə makə ŋgədəgi ənji!”

⁴⁰ Əŋki Yeesu ka ki, “Paa nyi bii ka hə oo'i, mada vii hə gooŋga, ka neenə nə hə ka dʒuunuunə nga Əntanʒə kwa?”

⁴¹ Wata təya ŋgərəgi faarakii. Yeesu a tsaamə aadəgyə, əŋki ci, “Daada, kə kuyirii nyi tə hə acii agi fanə nə hə tə nyi.

⁴² Ma nyi, kə shii nyi, agi fanə nə hə tə nyi taa guci patə. Amma ma cii kya ba əna, ka putə nga ənjinə ganə, kaa təya shii vii gooŋga oo'i, hə sləkee ka nyi.”

⁴³ Makə uugi ci baginə ha'ə, wata ca madʒee ka uurakii ka 'wanə, əŋki ci, “Lazarusə gimagi!”

⁴⁴ Wata ca gimagi. Mafuudəkii nə ciinəkii da səfəkii patə da i dara wa agikii. Əŋki Yeesu ka tii, “Pərəgimə tə ci, kaa ca mbee ka wiinə.”

*Da *mətərəkinə agyanə Yeesu*

(Mat. 26.1-5; Mar. 14.1-2; Luka 22.1-2)

⁴⁵ Ma ənjitə shi ka nəhəpaanə tə Mariyaama, kə nee tii ka sətə dʒii Yeesu, laŋə ahadatii vii ka ci gooŋga əsə.

⁴⁶ Amma ma hara ənji, kə ənyi tii aabii *Farisanyinə, təya dzə ka ba ka tii sətə dʒii Yeesu.

⁴⁷ Wata Farisanyinə da madiigərə limanyinə a dʒa mətərəkinə, əŋki tii, “Iitə dʒanaama? Tsaaməmə ka sə ŋga hurəshishiitə ci əndətsə a dʒada!”

⁴⁸ Mada kə bwasee amə ka ci ca dʒada ha'ə, ka viinə nə patənə nga ənji ka ci gooŋga. Mada kə fii gayinə nga ənji Rooma əsə, ka shinə nə tii, təya waalagi yi nga Əntanʒə gaamə, təya saawee ka hanyinə gaamə!”

⁴⁹ Tə'i əndə'i əndə agitii dʒii ləməkii Kayafasə, ci nə gawə nga limanyinə agi ətə fəza. Əŋki ci ka tii, “Ya sanə mabiinə nuunə kwa?”

⁵⁰ Pooshi unə paaratəgi oo'i, gədfə əntənə nga əndə rəŋwə putə nga ənji patə, acii zamaginə də patənə nga hanyinə kwa?”

⁵¹ Weewee ma sətə cii kəya ba, əntaa nga ənfunəkii, amma makə dʒii ci ka gawə nga limanyinə agi ətə fəza, anabaakwaanə cii kəya dʒa oo'i, ka əntənə nə Yeesu ka putə nga *Yahudiinə.

⁵² Əntaa wata nga Yahudiinə tanə, amma ka putə nga ənji nga Əntanʒə taa da patə, kaa təya ndzaanə ka ədzəmə rəŋwə.

⁵³ Uusərakii 'watəgi *gayinə nga Yahudiinə alə rəgwa nga bələnə tə Yeesu.

⁵⁴ Acii ha'ə, ma Yeesu, paa ci ənyi ka wiinə paŋgəranə ma'ə anə hanyinə nga Yahudiya, amma ca madə, ca palə saakii ka əndə'i ha kədəhə da bilinə, waatoo əndə'i vərənə ətə ci ənjə a 'wa Ifərami. Davə ndzaa tii da lyawarənaakii.

⁵⁵ Mbəshanə nga kumənə nga Pasəka, kə ma'i ənji lanə anə hanyinatii, təya palə aa Urusaliima ka laabagi natii na, taabu'u mbu'yanə kumənəkii.

⁵⁶ Təya dzə də alənə tə Yeesu. Ma təya dza də nə asəkə yi nga Əntanfə əsə, kə laaguyi tii ahadatii, əŋki tii, "Iitə nee unə noona? Weewee paa ci ka shinə ka kuməəna, anii ka shinə nə ca?"

⁵⁷ Ma ləguyi tii ha'ə, acii kə baabagi madiigərə limanyinə da Farisanyinə oo'i, taa wu patə shii hatə dīi Yeesu davə, wa ca shi ka banə, kaa ənjə a shii dzənə ka kəsənə tə ci.

12

Bəzəpaanə tə Yeesu də Bayitaniya

(Mat. 26.6-13; Mar. 14.3-9)

¹ Ma ətsə mbədaanə baanə kuwa kaa ənjə a dā kumənə nga *Pasəka, kə gi Yeesu aa Bayitaniya, vəranə nga Lazarusə əndətə shi ca madəe ka ci agi maməətə ənja.

² Makə mbu'i ci aadəvə, kə jigə ənji ka ci zəmə nga kədəwanə. Ma Marəta, kə cakə ki tə tii agi təkə zəməkii. Ma Lazarusə, rəŋwə nə ci agi ənjitə ndzaanə ka ha rəŋwə da Yeesu.

³ Wata Mariyaama a ŋgərə əbwə urədyə. Ma urəditsa, nga malanə kwabə acii də ba nga "narədi" dii ənji. Kya əjivə aaba'ə səfə Yeesu, kya taadəgi də shiŋkinə nga nətə. Wata mədədəranə nga urədyakii a nagi yikii də zənənə.

⁴ Tə'i əndə'i lawarə nga Yeesu, waatoo Yahuda Isəkariyoota ətə ma uudəpaa ba'a, ci vii tə Yeesu ka kəsənə. Kə bii ci,

⁵ "Maci dərəmaginə ci ənjə a dərəmagi də urəditsa, kadə ka d'anə nə kwabəkii *hwaslə gya'ə makkə, ənjə a təkəpaa ka maaghiinə."

⁶ Ma bii ci ətsə ha'ə, əntaa hakilanə cii kəya hakila tə maaghiinə, amma acii dīi ci ka mahəra, makə dīi ci, ci ca nəhə mbuurə kwabatii, ka tanə nə ci, ca tsakə də naakii na.

⁷ Amma əŋki Yeesu, "Bwasee ka ki. Wa kya kapaa sətə aciitə ka uusəra nga ŋgədfənə tə nyi.

⁸ Ma maaghiinə, taa guci patə nə tii abii unə, amma ma nyi, pooshi amə ka ndzaanə doonə taa guci."

Da mətəraakinə agyanə Lazarusə

⁹ Makə fii danjana oo'i, də Bayitaniya nə Yeesu, wata təya dzə aadəvə. Əntaa wata ka alənə tə Yeesu, amma i ka neenə ka Lazarusə ətə madəe Yeesu agi maməətə ənja.

¹⁰ Wata madiigərə limanyinə a dā rəgwa nga bələginə tə Lazarusə əsə.

¹¹ Acii da tsa uurakii shigi kaareenə nga hara *Yahudiinə lanə ka tii, təya vii goonja ka Yeesu.

Dəmənə nga Yeesu aasəkə vəranə nga Urusaliima

(Mat. 21.1-11; Mar. 11.1-11; Luka 19.28-40)

¹² Pukyətə hakii, ma danjanatə shi ka kumənə nga Pasəka, kə fii tii oo'i, ka shinə nə Yeesu aa Urusaliima.

¹³ Wata təya fəfə banyinə nga dibənuuja, təya palə aaba'ə vəranə ka gunyanə də ci. Təya ka vurənə, təya ba, "Dələnə də Əntanfə! Wa Əntanfə

11:55 **11.55** 2.13; Baan. 19.11-20; 2 Haba. 30.17-18. **11:56** **11.56** 7.11. **12:1** **12.1-3** 11.1-2. **12:2** **12.2** Luka 10.40. **12:3** **12.3** Luka 7.37-38. **12:4** **12.4** Yooh. 6.71; 13.2,27; 18.2. **12:5** **12.5** Isaa. 58.7; Mat. 19.21; Yak. 2.15-16. **12:7** **12.7** 19.40. **12:8** **12.8** Dzək. 15.11. **12:9** **12.9** 11.43-44. **12:11** **12.11** 11.45.

a ɗa barəkaanə ka əndətə shi agi ləmə nga Slandana. Wa Əntanƒə a ɗa barəkaanə ka nwanjwə nga *Isərayiila!”

¹⁴ Ma Yeesu, kə lapaa ci vamənda, ca ndərəvə aaba'əkii, makə sətə bii malaaba ləkaləkatə oo'i,

¹⁵ “Vəranə nga *Sihyoona ga ha ngwalə! Waatsə nwanjwaaku ka shinə aba'ə uundzə vamənda.”

¹⁶ Ma lyawarənaakii, pooshi tii paaratəgi də ətsə daga ka saa'ikii, amma makə madɛe Əntanƒə ka ci agi maməətə ənja, ca vii ka ci ɗuunuunə, kə buurətə tii oo'i, kə wabi malaaba ləkaləkatə ətsa agyanəkii, ha'ə əsə ɗii tii ka ci.

¹⁷ Ma ənjitə nji da i Yeesu saa'itə 'wii ci tə Lazarusə asəkə gu'u, ca madɛe ka ci agi maməətə ənja, kə baabii tii ka ənji sətə slənyi.

¹⁸ Ci ɗii gi ɗanƒana ka gənjunə də ci, acii kə fii tii oo'i, ci sha ɗii sə nga hurəshishiitsa.

¹⁹ Wata *Farisanyinə a ba ahadatii, əŋki tii, “Kə nee unə ɗii, pooshi amə agi jaalanə shanə! Tsaaməmə *duuniya patə ca nə'u tə ci!”

Alənə nga hara ənji Gərikə tə Yeesu

²⁰ Ma ahada ənjitə gi ka paslənə tə Əntanƒə agi kuməta, tə'i hara ənji Gərikə.

²¹ Wata təya shi aabii Filibusə, əndə Batəsayida anə hanyinə nga Galili, əŋki tii ka ci, “Maləma, nga'ə keenə nə neenə ka Yeesu.”

²² Filibusə a madɛ, ca dzə ka banə ka Andərawəsə, təya madɛ, təya dzə ka banə ka Yeesu.

²³ Əŋki Yeesu ka tii, “Kə uugi saa'i mbu'yanə kaa Uuzənə nga əndə a upaa ɗuunətənə.

²⁴ Tantanyinə cii kya ba koonə, madɛ ləgagərə ənji slikerənə aagi hanyi, ka bəsləginə nə ci. Ma daaba'əkii, ca givagi, ca vii hi'u lanə.

²⁵ Ma əndətə uu'i əpinaakii, ka əteenə nə ci ka əpinaakii. Ma əndətə kaaree ka əpinaakii əsə ganə a duuniya, ka kapaanə nə ci əpinəkii ka ca'ə ndənjwə ndənjwə.

²⁶ Taa wu patə ca moo paslənə tə nyi, tyasə see a nə'u ci tə nyi. Ma əndətə ca paslə tə nyi, taa da ndzaa nyi patə, ka ndzaanə nə ci davə. Taa wu patə ca paslə tə nyi, ka ɗuunətənə nə Daadə tə ci.”

Wabənə nga Yeesu agyanə əntənaakii

²⁷ “Ma nyi, agi mabuurenə nə nyi, mashiimə nyi sə nga banə. Madɛ bii nyi, Daada, kasa'əgi ka nyi saa'itsa, pooshi ka ɗanə, acii ka putakii shi nyi, kaa nya shii sa ciba.

²⁸ Daada, baarii ɗuunuunə nga ləməku ka ənja!” Wata əndə'i uura nga əndə a wabya dadagyə, əŋki ci, “Kə uugi nyi baarii ɗuunuunə nga ləməki. Ka ənənə nə nyi ka baariinə əsə.”

²⁹ Ma ɗanƒanatə davə, kə fii tii uura nga ənda, wata əŋki hara ənji ahadatii, “Dzanə nga vənə ɗii ha'ə.” Əŋki hara ənji natii, “Malaa'ika wabi da ci!”

³⁰ Amma əŋki Yeesu ka tii, “Əntaa ka putaaki də uura nga əndətsə fii unə, amma ka putə goonə, kaa ca shii tsakənə tuunə.

³¹ Kə uugi saa'i mbu'yanə ka ɗa gənjwanə ka *duuniyana. Ka ləwutənə nə ənji nwanjwə acii nwanjwə nga duuniya.

12:13 12.13 Jab. 118.26; Mat. 27.42; Yoo. 1.49. **12:15 12.15** Zak. 9.9. **12:16 12.16** 2.22; 17.1. **12:17 12.17** 11.42-45. **12:19 12.19** 11.48. **12:21 12.21** 1.44; Luka 19.3; 23.8. **12:23 12.23** 2.4; 12.16. **12:24 12.24-25** Mat. 10.39; 16.24-25; 1 Koor. 15.36. **12:26 12.26** 14.3; 17.24. **12:27 12.27** 12.23; Mat. 26.38. **12:28 12.28** 17.1; Mat. 3.17; 17.5. **12:31 12.31** 5.22; 14.30; 16.11.

32 Ma nyi, madfa kə madfee ənji ka nyi aadəgyə, ka tə'yatənə nə nyi patənə ŋga ənji aabiiki."

33 Kə bii ci ha'ə kaa ca baarii tsarə ŋga əntətə nii kəya əntə.

34 Əŋki danƙana, "Ma bariya geenə, kə bii ci keenə, ma *Aləmasiihu, ka ndzaanə nə ci da i əpinə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Iitə dīi banəku oo'i, tyasə ka maddeenə nə ənji ka Uuzənə ŋga əndə aadəgya? Wu saŋə nə *Uuzənə ŋga ənda?"

35 Wata əŋki Yeesu ka tii, "Ka ta'aveenə nə bərənə ahadoonə gi'u. Dəmə aakəŋwa də wiigi'inə goonə agi bərənəkii, acii ga təkunə a lapaa tuunə a rəgwa. Acii ma əndətə ca wii agi təkunə, paa ci ka shii hatə cii kəya dzə aadəvə.

36 Makə wiitsə bərənəkii ahadoonə, viimə ka ci goonƣa koona shii ndzaanə ka ənji ŋga bərənə."

Makə bagi Yeesu wabəətsa, wata ca madfə, ca dzə ka umbəginə saakii aciitii.

Ghatə vii goonƣa ŋga Yahudiinə

37 Taa ŋgahi ka ginətii daadii Yeesu patənə ŋga sə ŋga hurəshishinaakii, amma paa tii vii ka ci goonƣa.

38 Ma təkuree tii ka vii goonƣa, kaa sətə shi anabi Isaaya bii a ndzaa ka goonƣa, ətə bii cii,

"Slandana, wu saŋə vii goonƣa ka wabəətə bii ina?

Tə'i əndə nee ka ŋgeerənaaku kwa?"

39 Acii ha'ə kə təkuree tii ka vii goonƣa, acii kə bii Isaaya əsə, əŋki ci,

40 "Kə uurəfəgi Əntaŋfə tə tii, acii ga təya nee ka uushi'inə.

Ca pa'əgi hiimatii

acii ga təya paaratəgi də uushi'inə əsə.

Əŋki Əntaŋfə, ma dīi nyi ha'ə, acii ga təya zhi'wagi aabiiki, nya mbədfəpaa də tii."

41 Ma bii Isaaya ətsa, acii kə nee ci ka dūunuunə ŋga Yeesu, ca wabə agyanəkii əsə.

42 Taa ŋgahi ha'ə, laŋə agi *gayinə ŋga Yahudiinə vii goonƣa ka Yeesu, amma putə ŋga ŋgwalənə acii *Farisanyinə, pooshi tii nja wabəgi paŋgəraŋə agyanə Yeesu, acii ga ənjə a lyaakagi tə tii asəkə kuvə də'wa.

43 Ma təya, gədfə dələnə ŋga ənji shiŋkinə kadeesəkə ka tii acii dələnə ŋga Əntaŋfə.

La gəŋwanə də wabənə ŋga Yeesu

44 Kə madfee Yeesu ka uurakii ka banə, əŋki ci, "Taa wu patə vii ka nyi goonƣa, əntaa wata ka nyi vii ci goonƣa, amma da i ka Əndətə sləkee ka nyi.

45 Taa wu patə nee ka nyi, kə nee ci ka Əndətə sləkee ka nyi ətsa.

46 Ma nya, makə bərənə shi nyi aa duuniya, acii ga taa wu patə ətə vii ka nyi goonƣa, a ndzaanə agi təkunə.

47 Madfa kə fii əndə wabənaaki, amma paa ci nə'utə wabənəkii, paa nyi ka dfa ka ci gəŋwanə də nəki. Ka luupaa ənji shi nyi aa duuniya, əntaa ka dfa gəŋwanə ka tii.

12:32 12.32-34 3.14. 12:33 12.33 18.32. 12:34 12.34 Jab. 89.37; 110.4; Əzaki. 37.25; Yooh. 12.23; 3.14. 12:35 12.35-36 7.33; 8.12. 12:36 12.36 5.13. 12:37 12.37 16.9. 12:38 12.38 Isaa. 53.1; Rooma 10.16. 12:40 12.40 Isaa. 6.10. 12:41 12.41 Isaa. 6.1-3. 12:42 12.42 2.23; 9.22. 12:43 12.43 7.18. 12:44 12.44 5.24. 12:45 12.45 14.9; 5.18. 12:46 12.46 12.35-36. 12:47 12.47 3.17; 5.22.

⁴⁸ Ma əndətə kaaree ka nyi, ca təkuree ka fa wabənaaki, tə'i əndətə na dfa ka ci gəŋwanə. Wabəənə wabi nyi na ndzaa ka mala gəŋwanaakii uusəra ŋga muudinə!

⁴⁹ Ma ətsa, gooŋga. Acii əntaa də baawədaaki cii kya wabə, amma Daadə ətə sləkee ka nyi bii ka nyi sətə banəki tyasə.

⁵⁰ Kə shii nyi əsə, ma wabənaakii, ci ca vii əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə ka ənja. Ma sənə bii nyi əsə, ci nə sətə bii Daadə ka nyi kaa nya ba."

13

Yiibəginə ŋga Yeesu tə sədfə ŋga lyawarənaakii

¹ Ma ətsə mbədaanə baanə rəŋwə ka kumənə ŋga *Pasəka, kə shii Yeesu oo'i, kədəhə nə ci ka bwasee ka duuniya, kaa ca ənə aabii Dii. Taa guci patə nə ci agi uufənə tə ənjitə a duuniya ətə ndzaa ka naakii, kə uu'i ci tə tii ca'ə ka muudinə.

² Ma ətsə kədəwanə, tii agi zəmənə, kə uugi *Seetanə kavənə aa ədzəmə Yahuda Isəkariyoota uuzənə ŋga Simoonə tə viinə tə ci aacii ənja.

³ Kə shii Yeesu oo'i, aaciikii ba'avə Əntaŋfə patənə ŋga uushi'inə, kə shii ci oo'i, daciə Əntaŋfə shi ci, aabiikii cii kəya ənə əsə.

⁴ Wata ca madətə ka ha ŋga ndzaanə, ca sədfəgi əndə'i kəjeerənə ashikii, ca ŋgərə gyara, ca ənəpaa də ŋukii.

⁵ Ca ŋgərə ma'inə, ca əjivə aasəkə kələrə, ca ndzaŋə yiibə sədfə ŋga lyawarənaakii, ca dzə də taadəginə də gyaratə a ŋukii.

⁶ Ca mbu'ya aabii Simoonə Piita. Əŋki Piita ka ci, "Slandana, hə nə yibə ka nyi sədfə nii?"

⁷ Əŋki Yeesu ka ci, "Pooshi hə paaratəgi də sənə cii kya dfa əndzə'i, amma kadə nii kwa paaratəgi aakəŋwa."

⁸ Əŋki Piita, "Paa hə ka yibə sədfəki shaŋə!" Əŋki Yeesu ka ci, "Mada paa nyi yibə ka hə sədfəku, paa hə ka ndzaanə ka lawaraaki ma'ə."

⁹ Əŋki Simoonə Piita ka ci, "Slandana, mada ha'ə dfiya, əntaa wata sədfəki tanə yibəginəku, amma yibəgi patə da i ciinəki da nəki!"

¹⁰ Əŋki Yeesu, "Taa wu yibəgi shishinəkii, malaabakii nə ci ətsa, pooshi nafa ŋga ənənə ka yibənə, madaamə sədfəkii. Ma unə, patənə goonə malaabakii nuunə, madaamə əndə rəŋwə."

¹¹ Ma bii Yeesu ha'ə, acii kə shii ci tə əndətə na vii tə ci aacii ənja. Ci dfi bii ci, "Patənə goonə malaabakii nuunə, madaamə əndə rəŋwə."

¹² Ma daaba'ə, makə uugi ci yiibəgi sədfətii, ca ənə ka ŋgavə kəjeerənaakii, ca ənə ka ndzaanə dasə ka ha ŋga ndzaanaakii, ca ləgwa amatii, əŋki ci, "Kə paaratəgyuunə də sətə dfi nyi əndzə'i kwa?"

¹³ Agi 'wanə nuunə tə nyi Maləma da Slandana. Ŋga'ə əsə makə 'wii unə tə nyi ha'ə, acii ci nə nyi.

¹⁴ Ma nyi Slandanuunə da Maləmə goonə əsə, kə yiibəgi nyi koonə sədfuunə. Ma unə əsə, yiibəshimə sədfə ahadoonə.

¹⁵ Kə baarii nyi koonə dfanə ha'ə, koonə shii dfanə makə ətsə dfi nyi koonə.

¹⁶ Tantanyinə cii kya ba koonə, pooshi mava ka paleenə ka Slandanəkii. Ha'ə əsə, pooshi masləkee əndə ka paleenə ka əndətə sləkee ka ci.

12:49 12.49 7.16-17. **12:50 12.50** 4.34. **13:1 13.1** 2.4. **13:2 13.2** 12.4; Luka 22.3. **13:3 13.3** 3.35; 8.14. **13:4 13.4-5** Luka 12.37. **13:10 13.10** 15.3. **13:11 13.11** 6.64,70-71. **13:12-14** Mat. 20.24-28; 23.8-12; Luka 22.27; 1 Tim. 5.10. **13:15 13.15** 1 Yooh. 2.6; Fil. 2.5; 1 Piita 2.21. **13:16 13.16** 15.20; Mat. 10.24.

¹⁷ Makə kə shii unə goonḡatsa, maḡa kə gyuunə aakəḡwa də ḡanə ha'ə makə ətsa, tə'i barəkaanə ashuunə.

¹⁸ “Əntaa agyanuunə patə cii kya wabə. Kə shii nyi ənjitə ta'i nyi. Ka ḡanə ka goonḡa nə sətə bii malaaba ləkaləkətə oo'i, 'Ma əndənə ciina zəmə ka kəḡwə rəḡwə, kə zə'uunə ci ka nyi.’

¹⁹ Ma bii nyi koonə ətsa daga ci ma'ə maslənəmə, koonə shii vii goonḡa, oo'i nyi nə əndə daga ḡukə, saa'itə nə səkii a slənə.

²⁰ Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə liwə taa tə wu ətə sləkee nyi, tə nyi liwə ci ətsa. Taa wu patə liwə tə nyi əsə, tə Əndətə sləkee ka nyi liwə ci ətsa.”

*Wabənə ḡa Yeesu agyanə viinə tə ci aacii ənja
(Mat. 26.20-25; Mar. 14.17-21; Luka 22.21-23)*

²¹ Makə bagi Yeesu ha'ə, kə gimə ci agi mabuurəna, wata ca bagi paḡḡəraḡə, əḡki ci, “Tantanyinə cii kya ba koonə, tə'i əndə ahadoonə ətə na vii tə nyi aacii ənja.”

²² Lyawarənaakii a tsaaməshi ahadatii. Kə gwazəgi hanḡalatiitii ka shaḡə, aacii pooshi tii shii taa agyanə wu ahadatii cii kəya wabə.

²³ Əndə'i əndə agi lyawarənaakii ətə palee ci də uudənə, ataḡgalakii nə ci dasə.

²⁴ Wata Simoonə Piita a mərikətə ka ci, əḡki ci, “Ləḡwatə amakii taa agyanə wu cii kəya wabə.”

²⁵ Wata ca əntsahətə aabii Yeesu, əḡki ci ka ci, “Wu daa Slandana?”

²⁶ Əḡki Yeesu, “Ka cimwatənə nə nyi buroodi agi dzəḡuḡa, nya vii ka ci, ci nə əndəkii.” Wata ca əntəcii buroodi, ca ḡaanə dzəḡuḡa, ca vii ka Yahuda uuzənə ḡa Simoonə Isəkariyoota.

²⁷ Pii makə liwə ci buroodikii, wata Seetanə a dəməḡərə aa ədzəməkii. Əḡki Yeesu ka ci, “Duu ka ḡa sətə cii kwa ḡa pii pii!”

²⁸ Asee, ma wabənə ḡa Yeesu, pooshi əndə paaratəgi agitii.

²⁹ Makə ḡii ci Yahuda nə əndə kəsə kwaba, ma nyihə hara lyawarənə, makə ma bii Yeesu ka ci, wa ca dzə ka ira uushi'iitə dibə ka ḡa də kumənə, taa vii uushi ka maaghiinə.

³⁰ Makə liwə Yahuda buroodita, wata ca maḡə, ca dəməgi dəḡwa'ə. Davədə nə ha saa'ikii.

Kura bariya

³¹ Ma daaba'ə, makə pyalə Yahuda, əḡki Yeesu, “Ma əndzə'i ḡiya, kə uugi ḡuunuunə ḡa Uuzənə ḡa əndə shiginə aa babara, kə uugi ḡuunuunə ḡa Əntaḡfə shiginə aa babara daciikii əsə.

³² Makə kə shigi ḡuunuunə ḡa Əntaḡfə paḡḡəraḡə aa babara daciikii, ka baariinə nə Əntaḡfə ḡuunuunə ḡa Uuzənaakii ashikii saakii. Pii pii ḡanəkii ha'ə əsə.

³³ Manjeevənaakya, ma aakəḡwa gi'u, pooshi nyi na ndzaanə ahadoonə ma'ə. Takumə kaa nya ba koonə sətə bii nyi ka *gayinə ḡa Yahudiinə: ka alənə nuunə tə nyi, amma pooshi unə ka dzənə ka hatə cii kya dzə aadəvə.

³⁴ Acii ha'ə wanyinə ka vii koonə kura bariya, waatoo, uudəshimə. Makə sətə uu'i nyi tuunə, tyasə see a uudəshuunə.

13:17 13.17 Yak. 1.25. **13:18 13.18** Jab. 41.10; Yooh. 17.12. **13:19 13.19** 8.24; 14.29; 16.4. **13:20 13.20** Mat. 10.40. **13:23 13.23** 19.26; 20.2; 21.7,20. **13:27 13.27** 13.2. **13:29 13.29** 12.6. **13:31 13.31-32** 17.1. **13:33 13.33** 8.14. **13:34 13.34** 15.12,17; 1 Yooh. 2.7-8; 3.11,23; 4.11; 2 Yooh. 5-6.

³⁵ Madfa kə uufəshuunə, ka shiinə nə patənə nga ənji oo'i, lyawarənaaki nuunə."

*Wabənə nga Yeesu agyanə hiweenə nga Piita
(Mat. 26.31-35; Mar. 14.27-31; Luka 22.31-34)*

³⁶ Wata, Simoonə Piita a ləgwa ka Yeesu, əŋki ci, "Slandana, aama daa cii kwa dza?" Əŋki Yeesu ka ci, "Ma hatə cii kya dzə aadəvə, paa hə ka nə'unə tə nyi əndzə'i. Amma ma aakəŋwa, ka nə'unə nə hə tə nyi."

³⁷ Əŋki Piita ka ci, "Slandana, acii mi pa nya nə'u tə ha? Matasəkakii nə nyi kaa nya əntə ka putaaku!"

³⁸ Əŋki Yeesu, "Matasəkakii nə hə tanyi kaa ha əntə ka putaaki kwa? Tantanyinə cii kya ba ka hə, ma taabu'u wanə gyaagya, ka jikənə nə hə makkə ka hiweenə ka shiinə tə nyi."

14

Rəgwa nga dzənə aasii aa ha Əntanfə

¹ Əŋki Yeesu ka tii, "Goonə buurə taa mi. Viimə goonə ka Əntanfə, una gi'i tə nyi əsə.

² Ma asii ga Daadə, tə'i kuvənyinə laŋə. Wanyinə ka dzənə ka hada koonə də ha əsə. Maci pooshi ha koonə, kadfa pooshi nyi bii koonə ha'ə.

³ Maa kə gi nyi, kə hadatəgi nyi koonə də ha, ka ənyanə nə nyi, nya shi ka fədənə tuunə aabiiki, koonə shii ndzaanə ka hatə dīi nyi davə.

⁴ Kə shii unə rəgwa nga hatə cii kya dzə aadəvə."

⁵ Əŋki Tooma ka ci, "Slandana, mashiimiinə hatə cii kwa dzə aadəvə, iitə dīi shiiniinə rəgwa nga dzəginə aadəva?" *

⁶ Əŋki Yeesu ka ci "Nyi nə rəgwa, ashiki nə goonəgaanə, nyi nə əndə vii əpinə əsə. Pooshi əndə ca dzə aabii Daadə madaamə daciiki.

⁷ Makə dīi ci kə shii unə tə nyi, ka shiinə nuunə tə Daadə əsə. Daga əndzə'i ka dzənə aakəŋwa kə shii unə tə ci, kə nee unə ka ci əsə."

⁸ Əŋki Filibusə ka ci, "Slandana, ma sətə ciina moo, baarii keenə tə Duu."

⁹ Yeesu a ba ka ci, əŋki ci, "Filibusə, kə ta'avə nyi ka shanə ahadoonə, amma ca'ə əndzə'i pooshi hə shii tə nyi nii? Taa wu patə nee ka nyi, kə nee ci ka Daadə ətsa. Iitə dīi banəku oo'i, a baarii nyi koonə tə Daada?

¹⁰ Filibusə, paa hə vii goonəga oo'i, ashi Daadə nə nyi, ha'ə nə Daadə əsə, ashiki nə ci kwa?" Wata əŋki ci ka lyawarənaakii patə, "Ma wabəənə ca shigi da maki koonə, əntaa nga naaki na. Amma Daadə ca dfa slənaakii ashiki.

¹¹ Ma bii nyi, ashi Daadə nə nyi, ha'ə nə ci əsə, ashiki nə ci, viimə goonəga ka wabənəkii. Madfa pooshi unə ka vii goonəga ka wabənaaki, viimə goonəga putə nga uushi'iitə cii kya slənə.

¹² "Tantanyinə cii kya ba koonə, taa wu patə vii ka nyi goonəga, ka slənənə nə ci slənətə cii kya slənə əsə palee ka ənə cii kya slənə, acii aabii Daadə cii kya dzə.

¹³ Taa mi patə kədii unə də ləməki, ka dfanə nə nyi koonə səkii, kaa Daadə a shii upaa dūunətənə dashiki Uuzənaakii.

¹⁴ Madfa kədii unə taa mi patə də ləməki, ka dfanə nə nyi koonə."

Da aləkawalə nga vii Malaaba Ma'yanə

13:35 13:35 1 Yooh. 3.14. 13:36 13:36 8.14; 21.19. 13:38 13:38 18.27. 14:1 14.1 14.27. 14:3 14.3 12.26. * 14:5 14.5 Tooma: 20.24. 14:6 14.6 Ibər. 10.20. 14:7 14.7 8.19. 14:9 14.9 12.45. 14:10 14.10 3.35. 14:11 14.11 5.18,36; 10.37-38. 14:13 14.13 15.16; 17.1.

15 “Madfa kə uu'i unə tə nyi, ka nə'utənə nuunə bariyaaki.

16 Ma nyi, ka kədiinə nə nyi acii Daadə, kaa ca vii koonə əndə'i əndə tsakənə tuunə. Ka ndzaanə nə ci ahadoonə ca'ə ka muudinə.

17 Ma'yanə nə ci. Ci baarəgi paŋgəraŋə tə goonŋaanə agyanə Əntaŋfə. Ma ci, pooshi *duuniya liwə tə ci, acii pooshi tii nee ka ci, pooshi tii shii tə ci əsə. Amma ma unə, kə shii unə tə ci, acii ka hakii nuunə, ashuunə nii kəya ndzaanə əsə.

18 “Maa kə pyalə nyi, paa nyi ka bwaseenə koonə unə daanuunə, ka ənyanə nə nyi aabii unə.

19 Ma aakəŋwa gi'u, pooshi duuniya na nee ka nyi ma'ə. Amma ma unə, ka neenə nuunə ka nyi. Makə dīi ci da i əpinə nə nyi, kaa ndzaanə nuunə da i əpinə noonə əsə.

20 Maa kə mbu'ya uusərata, ka shiinə nuunə oo'i, ashi Daadə nə nyi, unə əsə ashiki nuunə, makə sətə dīi nyi ashuunə.

21 Taa wu patə liwə bariyanyinaaki, ca nə'utə tə tii, ci nə əndətə uu'i tə nyi. Ma əndətə uu'i tə nyi, ka uufənə nə Daadə tə ci. Ma nyi naaki əsə, ka uufənə nə nyi tə ci, nya baarəgi ka ci naaki na.”

22 Əŋki Yahuda (əntaa ŋga Isəkariyoota), “Slandana, iitiitə daa dānəkii baarəginəku naaku nə keenə tanə, amma əntaa ka duuniya?”

23 Əŋki Yeesu, “Taa wu patə uu'i tə nyi, ka nə'utənə nə ci dzəgunənaaki. Ka uufənə nə Daadə tə ci. Ma nyi inə da Daadə, ka shinə niinə, ina shi ka ndzaanə ashikii.

24 Ma əndətə pooshi ka nə'u dzəgunənaaki, paa ci ka uufənə tə nyi ətsa. Ma dzəgunəənə fii unə da maki, əntaa ŋga ənfə nəki, amma daci Daadə ətə sləkee ka nyi shigi dzəgunənəkii.

25 “Wanyinə ka ba koonə ənə daga nyi ma'ə ahadoonə.

26 Ma əndə tsakənə tuunə, waatoo Malaaba Ma'yanə ətə nə Daadə a sləkee koonə də ləməki, ci na dzəgunə koonə patənə ŋga uushi'inə, ca buurətə koonə patənə ŋga uushi'iitə bii nyi koonə.

27 “Ndzaanə agi jamənə cii kya bwasee koonə. Əntaa tsarə ŋga jaməətə ci duuniya a vii, amma naaki saaki. Goona buurə taa mi, goona ŋgwale əsə.

28 Kə fii unə nya ba, ka palənə nə nyi, amma ka ənyanə nə nyi aabii unə. Madfa kə uu'i unə tə nyi, ka dānə nuunə moodasəkə ŋga dzənaaki aabii Daadə, acii kə palee ci ka nyi.

29 Kə bii nyi koonə ətsə əndzə'i daga ci ma'ə maslənəmə, koonə shii vii goonŋa saa'itə nə səkii a slənə.

30 Paa nyi na wabə laŋə doonə ma'ə, acii agi shinə nə ŋwanŋwə ŋga duuniyana. Əntaa ŋgeerənə paleegi ci ka nyi,

31 amma ma na dā ha'ə, kaa duuniya a shii oo'i, kə uu'i nyi tə Daadə. Ci dīi cii kya slənə patənə ŋga uushi'inə makə sətə bii ci ka nyi. Kwadzaamə kaama bwasee ka hana.”

15

Tantanyitə ənfwə nə Yeesu

1 “Nyi nə tantanyitə ənfwə inabi, Daadə əsə nə əndə hadfa də ənfukii.

14:15 14.15 14.21,23; 15.10; 1 Yooh. 5.3; 2 Yooh. 6. 14:16 14.16 7.39; 14.26; 15.26; 16.7,13; 20.22; 1 Yooh. 3.24; 4.13; Slənə 1.4; 2.4. 14:17 14.17 1 Koor. 2.10-16. 14:19 14.19 16.16; 8.14. 14:20 14.20 5.18. 14:21 14.21 14.15. 14:23 14.23 Səniinə 3.20. 14:24 14.24 7.16. 14:26 14.26 14.16. 14:27 14.27 16.33; 20.19,21. 14:28 14.28 8.14. 14:29 14.29 13.19. 14:30 14.30 12.31. 14:31 14.31 15.10; Mat. 26.46. 15:1 15.1 Hoos. 10.1; Jab. 80.9-12.

² Agi pwaatəginə nə ci ciinə nga ənfwə ətə pooshi ka poonə nga'ə. Ma ətə ca poo nga'ə, ca hadatəgi, kaa ca shii ndzaanə camə, ca poo laŋə.

³ Ma unə, camə nuunə də dzəgunəətə jigunyii koonə.

⁴ Ndzaamə ləbə da nyi, nya ndzaa ləbə doonə naaki. Pooshi baladzane nga ənfwə ka poonə ci saakii madaamə ci ma'ə ashi diikii. Ha'ə əsə, pooshi unə ka poonə, mada pooshi unə ləbə da nyi.

⁵ “Nyi nə ənfwa, unə nə baladzane nga ənfwa. Ma əndətə ləbə da nyi, ashikii nə nyi əsə, ci ca poo laŋə, acii mada pooshi nyi, pooshi uushi cuuna mbee ka datənə.

⁶ Ma əndətə pooshi ləbə da nyi, ka kaginə nə ənji tə ci makə baladzane nga ənfwa, ca huurəgi, ənjə a dzatəgi də baladzanəkii, ənjə a kaanə gunə, ca ətsagi.

⁷ Mada kə ndzaa unə ləbə da nyi, kə ndzaa wabənaaki ləbə doonə əsə, ka kədiinə nuunə patənə nga uushi'inə ətə cuuna moo, ka upaanə nuunə əsə.

⁸ Mada kə ndzaa unə makə ənfutə ca poo laŋə, ka kiranə nuunə duunuunə ka Daadə. Ci na baarii oo'i, ənji nə'unə tə nyi nuunə.

⁹ Kə uu'i nyi tuunə makə sətə uu'i Daadə tə nyi. Ndzaamə agi uufənaaki.

¹⁰ Mada kə nə'utuunə sətə bii nyi koonə, ka ndzaanə nuunə agi uufənaaki, makə sətə nə'utə nyi ndilə ndilə tə sətə bii Daadə ka nyi, nya ndzaanə agi uufənaakii əsə.

¹¹ “Ma bii nyi koonə ətsa, kaa moodasəkaaki a ndzaanə ahadoonə, moodasəkə goonə a mbu'u əsə.

¹² Ma bariyaaki, uufəshimə, makə sətə uu'i nyi tuunə.

¹³ Ma maduunə uufənə ətə ci əndə a uufə tə guviinəkii, vigi əpinaakii ka putatii.

¹⁴ Ma unə, mada kə nə'utuunə sətə bii nyi koonə, guviinəki nuunə.

¹⁵ Paa nyi ka 'wanə tuunə ənji slənaaki ma'ə. Acii ma əndə sləna, paa ci ka shii sətə ci Slandanəkii a dfa. Guviinəki 'wanəki tuunə, acii kə bii nyi koonə patənə nga sətə fii nyi ama Daadə.

¹⁶ Əntaa unə ta'i tə nyi, amma nyi ta'i tuunə, nyi kavə tuunə koona dzə ka əji pawə laŋə, waatoo pawətə pooshi ka uudənə shaŋə. Mada kə dīi unə ha'ə, ka viinə nə Daadə koonə taa mi kədii unə aciikii də ləməki. *

¹⁷ Ci dīi cii kya ba koonə, uufəshimə.”

*Ushapaanə nga ənji *duuniya tuunə*

¹⁸ “Mada kə ushapaa duuniya tuunə, buurətəmə oo'i, tə nyi 'watəgi tii ushapaanə.

¹⁹ Maci nga duuniya nuunə, kadfa ka uufənə nə duuniya tuunə. Amma kə ta'i nyi tuunə tsəŋə agi duuniya, əntaa natii nuunə. Ci dīi ushapaa tii tuunə.

²⁰ Buurətəmə sətə bii nyi koonə tuu'inə, pooshi mava ca palee ka Slandanəkii. Ci dīi, mada kə cibee tii ka nyi, ka cibeenə nə tii koonə noonə əsə. Mada kə nə'utə tii dzəgunənaaki, ka nə'utənə nə tii noonə əsə.

²¹ Amma ka danə nə tii koonə patənə nga uushi'iitsa acii dīi unə ka naaki, acii pooshi tii shii tə Əndətə sləkee ka nyi.

15:2 15.2 Mat. 3.10. **15:3 15.3** 13.10. **15:4 15.4-5** 6.56; 15.7,10,16; Rooma 11.17-18; 2 Koor. 3.5; 4.7; 1 Yoo. 2.6,28; 3.6,24. **15:6 15.6** Mat. 7.19. **15:7 15.7** 15.16. **15:8 15.8** 14.13; 17.1. **15:9 15.9** 13.1; 5.18. **15:10 15.10** 14.15. **15:11 15.11** 16.22,24; 17.13; 1 Yoo. 1.4. **15:12 15.12** 13.34; 1 Yoo. 4.11. **15:13 15.13** 10.11. * **15:16 15.16** 14.13; 15.7; 16.23-24; Mat. 18.19; 1 Yoo. 3.22; 5.14-15; nyi ta'i tuunə: Yoo. 6.70; 13.18. **15:17 15.17** 13.34. **15:18 15.18** 7.7. **15:20 15.20** 13.16. **15:21 15.21** 16.3.

²² Maci pooshi nyi shi, nya wabə ka tii, kadə pooshi 'waslyakəənatii kəshi tē tii. Amma makə sətə dīi ci ətsa, pooshi rəgwa mbərədənətii acii 'waslyakəənatii.

²³ Taa wu patə ushapaa tē nyi, tē Daadə ushii ci ətsa.

²⁴ Maci pooshi nyi d'aadii uushi'inə ahadatii ətə pooshi əndə sha dīi tsarəkii makə ətsa, kadə pooshi 'waslyakəənatii kəshi tē tii. Amma kə nee tii ka uushi'iitə dīi nyi, patə da ha'ə kə kaaree tii keenə inə da Daadə.

²⁵ Ma dīi ətsə patə, kaa sətə nyaahə ənji asəkə bariyatii a ndzaa ka tantanyinə ətə bii ci: 'Əntaa uushi dīi nyi ka tii kaaree tii ka nyi.'

²⁶ "Kadə nə Matsakə tuunə a shi daci Daadə, waatoo Malaaba Ma'yanə. Ci na baarəgi panğəranə tē goonğaənə nğa Əntanğə. Daci Daadə nii kya sləkee koonə ka ci, ca wabə agyanəki əsə.

²⁷ Ma unə, ka wabənə nuunə agyanəki, acii daga saa'itə 'watəgi nyi dzəgunənə ka ənji naamə doonə.

16

¹ "Ma bii nyi koonə ətsə patə, acii goona ənyi aaba'ə agi nə'unə tē nyi.

² Kadə nə ənjə a laakəgi tuunə asəkə *kuvə də'wanyinə. Tə'i saa'i na shi əsə, taa wu ca bələ tuunə, ka nğərənə nə ci makə paslənə nə ci ka paslənə ka Əntanğə də danə ha'ə.

³ Ma nə ənjə a dā koonə ətsə patə, acii pooshi tii shii tē Daadə taa tē nyi.

⁴ Amma ma bii nyi koonə ətsa, koonə shii buurətənə oo'i, kə shi nya bii koonə ha'ə saa'itə nə səkii a dā."

Slənə nğa Malaaba Ma'yanə

"Ma dīi pooshi nyi bii koonə uushi'iitə daga nğəkə, acii ka hakii naamə.

⁵ Amma makə wanyinə ka palənə aabii Əndətə sləkee ka nyi, ci dīi cii kya bagi koonə əndzə'i. Taa nğahi kə bii nyi koonə ka palənə nə nyi, amma pooshi əndə ahadoonə ləgyui ka nyi taa aama cii kya dzə.

⁶ Wata una bəzəgi səkə puta bii nyi ha'ə.

⁷ Tantanyinə cii kya ba koonə, gəđə palənaaki koonə, acii madā pooshi nyi pyalə, pooshi Matsakə tuunə na shi koonə. Amma maa kə pyalə nyi, ka sləkeenə nə nyi koonə ka ci.

⁸ Maa kə shi ci əsə, ka baarəginə nə ci ka *duuniya taa mi nə 'waslyakəənə, da taa mi nə slənə sətə dagwakii. Ca baarii əsə oo'i, kadə nə Əntanğə a dā ka tii gəjwanə.

⁹ Ka baariinə nə ci ka tii oo'i, kə slənyi tii 'waslyakəənə makə dīi ci pooshi tii vii ka nyi goonğa.

¹⁰ Ka baariinə nə ci ka tii əsə oo'i, dagwakii nə slənaaki, makə dīi ci aabii Daadə cii kya palə, pooshi unə ka neenə ka nyi ma'ə.

¹¹ Ka baariinə nə ci ka tii əsə oo'i, kadə nə Əntanğə a dā ka tii gəjwanə, acii ma nğwanə nğa duuniyana, kə uugi ci upaa naakii.

¹² "Lanğə nə uushi'inə amaki nğa banə koonə, amma ma əndzə'i, ka dğaginə lanğə ka nuunə ka əsətənə.

¹³ Yoo, maa kə shi Ma'yanə ətə na baarəgi goonğaənə agyanə Əntanğə, ka dzəgunətənə nə ci koonə rəgwa nğa goonğaənə patə. Əntaa də

15:22 15.22 9.41. 15:23 15.23 Luka 10.16; Yoo. 5.23; 1 Yoo. 2.23. 15:24 15.24 5.36. 15:25 15.25 Jab. 69.5; 35.19. 15:26 15.26 1.15; 5.36; 14.16; 1 Yoo. 5.6-9. 15:27 15.27 1.14; Slənə 1.8; 1 Yoo. 1.2; 4.14. 16:2 16.2 9.22. 16:3 16.3 15.21. 16:4 16.4 13.19. 16:5 16.5 8.14. 16:6 16.6 16.22. 16:7 16.7 14.16. 16:8 16.8 Slənə 24.25. 16:9 16.9 2.23; 5.38; 6.36,64; 7.5; 10.26; 12.37. 16:11 16.11 12.31.

baawɔfaakii saakii nii kɔya wabɔ, amma sɛtɛ fii ci nii kɔya ba. Ka banɛ nɛ ci koonɛ uushi'iitɛ na shi.

¹⁴ Kadɛ nii kɔya dʉunɛtɛ tɛ nyi, acii uushi'iitɛ wabi nyi nii kɔya ŋgɛrɛ, ca ba koonɛ.

¹⁵ Patɛnɛ ŋga sɛtɛ marii Daadɛ, naaki. Ci dʉi fii unɛ bii nyi, ma Ma'yanɛkii, ka ŋgɛrɛnɛ nɛ ci sɛtɛ vii nyi ka ci, ca ba koonɛ.”

Mabɛtɛsɛkɛ da moodasɛka

¹⁶ “Ma aakɛŋwa gi'u, pooshi unɛ na nee ka nyi. Ma ta'avɛnɛ gi'u daaba'ɛkii ɛsɛ, ka neenɛ nuunɛ ka nyi.”

¹⁷ Wata hara lyawarɛnaakii a lɛgwa ahadatii, “Mi cii kɔya moo banɛ kwa? Kɛ bii ci kaamɛ, ma aakɛŋwa gi'u, pooshi amɛ na nee ka ci; ma ta'avɛnɛ gi'u daaba'ɛkii ɛsɛ, ka ɛnɛnɛ naamɛ ka neenɛ ka ci. Ca ba ɛsɛ, acii dʉi ci aabii Dii cii kɔya dzɛ.

¹⁸ Mi sanɛ ci 'aakɛŋwa gi'u' a moo bana? Pooshi amɛ shii sɛtɛ cii kɔya wabɛ agyanɛkii.”

¹⁹ Kɛ shii Yeesu oo'i, ŋga'ɛ ka tii nɛ lɛgwanɛ ka ci, wata ɛŋki ci ka tii, “Ma aakɛŋwa gi'u, pooshi unɛ na nee ka nyi. Ma daaba'ɛkii gi'u ɛsɛ, ka neenɛ nuunɛ ka nyi. Ci nɛ sɛtɛ cuuna laagwa ahadoonɛ agyanɛkii kwa?”

²⁰ Tantanyinɛ cii kya ba koonɛ, ma unɛ, ka tuunɛ nuunɛ, una ŋgɛɛrɛ ma, amma ma *duuniya, ka dʉanɛ nɛ tii moodasɛka. Ka bɛzɛnɛ nɛ sɛkuunɛ, amma ka zɛ'unɛ nɛ mabɛtɛsɛkɛ goonɛ ka moodasɛka.

²¹ Maa kɛ uugi saa'i ŋga minɛ dʉanɛ kaa kya pawɛ, ka bɛzɛnɛ nɛ sɛkɛtɛ acii kɛ mbu'ya saa'itɛ ŋga sa bwanea. Amma maa kɛ pwayi ki uuzɛnɛkii, wata bwaneakii a zaanɛ ka ki, acii ka moodasɛkɛ nɛ ki ŋga pawɛ uuzɛnɛ aasɛkɛ duuniya.

²² Ha'ɛ dʉi nuunɛ. Ma ɛndzɛ'i, ka mabɛtɛsɛkɛ nuunɛ, amma ka ɛnyanɛ nɛ nyi aabii unɛ, ka dʉanɛ nuunɛ moodasɛkɛ ka shaŋɛ, waatoo tsarɛ ŋga moodasɛkɛ ɛtɛ pooshi ɛndɛ gutsɛginɛ acii unɛ.

²³ “Maa kɛ mbu'ya uusɛrata, pooshi uushi cuuna kɛdii aciiki. Tantanyinɛ cii kya ba koonɛ, Daadɛ na vii koonɛ taa mi patɛ kɛdii unɛ aciikii dɛ lɛmɛki.

²⁴ Ca'ɛ mbu'ya ka ɛnshinɛ, pooshi unɛ kɛdii taa mi dɛ lɛmɛki. Ma dʉanuunɛ, kɛdiimɛ, ka upaanɛ nuunɛ, kaa moodasɛkɛ goonɛ a shii ndzaanɛ sarai yadɛ uushi agikii.”

*Jaalanɛ agyanɛ *duuniya*

²⁵ “Kɛ dʉi nyi koonɛ wabɛnɛ agi wabɛnɛ ka ba koonɛ dɛ uushi'iitsa. Amma tɛ'i saa'i na shi ɛtɛ pooshi nyi na dʉa koonɛ wabɛnɛ agi wabɛnɛ ma'ɛ. Panɣɛranɛ panɣɛranɛ nii kya wabɛ koonɛ agyanɛ Daadɛ.

²⁶ Maa kɛ mbu'ya uusɛrata, ka kɛdiinɛ nuunɛ aciikii dɛ lɛmɛki. Mabamɛ nyi koonɛ ɛsɛ, nyi na kɛdii aciikii ka putɛ goonɛ.

²⁷ Acii Daadɛ dɛ naakii nɛ maa, kɛ uu'i ci tuunɛ. Ma uu'i ci tuunɛ, acii unɛ maa, kɛ uu'i unɛ tɛ nyi, una vii goonɣa oo'i, daciikii shi nyi.

²⁸ Weewee daci Daadɛ shi nyi aasɛkɛ duuniya. Ma ɛndzɛ'i ɛsɛ, aabii Daadɛ cii kya ɛnɛ, nya bwasee ka duuniyana.”

²⁹ Wata ɛŋki lyawarɛnaakii ka ci, “Wahɛtsɛ ka wabɛnɛ panɣɛranɛ panɣɛranɛ ha'ɛ dʉi, yadɛ wabɛnɛ agi wabɛnɛ agikii.

³⁰ Kə shii inə ha'ə dīi oo'i, kə shii hə patənə nga uushi'inə, kə shii hə sətə a ədzəmiinə taabu'u ləgyui inə amaku. Ətsə ha'ə kavə tiinə ka vii goonnga oo'i, daci ɛntanfə shi hə."

³¹ Əŋki Yeesu ka tii, "Bahə kə vii unə goonnga nii?"

³² Acii tə'i saa'i na shi, kə uugi saa'ikii mbu'yanə maa ətə nuuna təkəgi patə, taa wu patə ca palə saakii, una bwasee ka nyi, nyi daanəki. Amma əntaa nyi daanəki tanyi, acii ma Daadə, abiiki nə ci.

³³ Ma bii nyi koonə ətsa, koonə shii ndzaanə agi jamənə agi ləbəənə libuunə da nyi. Ka cibeənə nə duuniya koonə. Amma kəsəmə ədzəma, acii kə jaalii nyi agyanə duuniya."

17

Da də'wa nga Yeesu ka putə nga lyawarənaakii

¹ Makə uudəpaa Yeesu wabə uushi'iitsa, wata ca tsaamə aadəgyə, əŋki ci, "Daadə, kə uugi saa'i mbu'yanə. Baarii dūunuunaaki ka ənja, kaa nya baarii ka tii naaku əsə.

² Acii kə vii hə ka nyi baawəda agyanə patənə nga əndə shiŋkinə, kaa nya shii vii əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə ka ənjitə vii hə ka nyi patə.

³ Ma əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, ci nə shiinə tə hə ɛntanfə rəŋwə dyanə əndə goonnga da shiinə tə nyi Yeesu Aləmasiihu ətə sləkee hə.

⁴ Ma nya, kə baarii nyi dūunuunaaku asəkə duuniya. Kə uudəpaa nyi slənətə vii hə ka nyi kaa nya də.

⁵ Daada, ma əndzə'i, dūunətə tə nyi gatə ka hatə dīi hə davə, makə sətə dūunətə hə tə nyi saa'itə duuniya ma'ə matagamə.

⁶ "Kə bii nyi tə hə ka ənjitə tadəgi hə tə tii tsanə agi duuniya, ha vii ka nyi. Naaku nə tii, ha vii ka nyi tə tii əsə. Kə nə'utə tii wabənaaku.

⁷ Ma əndzə'i, kə shii tii oo'i, patənə nga sətə vii hə ka nyi, daciiku ca shi.

⁸ Kə bii nyi ka tii wabəətə vii hə ka nyi, kə liwə tii əsə, kə shii tii tantanyinə oo'i, daciiku shi nyi, təya vii goonnga oo'i, hə sləkee ka nyi.

⁹ "Wanyinə ka də də'wa ka putatii. Əntaa putə nga *duuniya patə cii kya də də'wa, amma ka putə nga ənjinə vii hə ka nyi, acii naaku nə tii.

¹⁰ Patənə nga ənjaaki naaku. Patənə nga ənjaaku əsə, naaki nə tii. Dashitii əsə ci ənjə a nee ka dūunuunaaki.

¹¹ Wanyitə ka dzənə aabiiku. Paa nyi ma'ə a duuniya. Amma ma təya, a duuniya nə tii. Malaaba Daada! kaka'atə tə tii də baawəda nga ləməku ətə vii hə ka nyi, kaa təya ndzaanə ka ma rəŋwə. *

¹² Ma saa'itə nyi ahadatii, kə kaka'atə nyi tə tii də baawəda nga ləməku ətə vii hə ka nyi, agi nəhənə nə nyi tə tii. Taa rəŋwə pooshi əndə sha zii agitii, madaamə əndətə rəŋwə, waatoo, əndə nga gunə. Ma dīi ha'ə, kaa sətə bii malaaba ləkaləkatə a ndzaa ka tantanyinə.

¹³ "Ma əndzə'i, wanyinə ka dzənə aabiiku. Ma bii nyi uushi'iitə asəkə duuniya əsə, kaa təya shii ndzaanə də moodasəkaaki, ca ndzaanə sarai a ədzəmətii.

¹⁴ Kə bii nyi ka tii wabənaaku. Kə ushapaa *duuniya tə tii, acii dīi tii əntaa nga duuniya, makə sətə dīi nyi əntaa nga duuniya əsə.

16:32 16.32 Zak. 13.7; Mat. 26.31,56. **16:33 16.33** 7.7; 14.27; 1 Yooh. 5.4. **17:1 17.1** 2.4; 11.4; 12.16,23,41; 13.31-32; 14.13; 15.8; 16.14; 17.10,22,24. **17:2 17.2** 3.35; 5.24; Mat. 28.18. **17:3 17.3** 1 Yooh. 5.20. **17:4 17.4** 4.34. **17:5 17.5** 1.1-2; 8.58; 17.24. **17:6 17.6** 17.26. **17:10 17.10** 15.8. * **17:11 17.11-12** 6.39; 13.18; ndzaanə ka ma rəŋwə: 10.30; 17.21-23; Gal. 3.28. **17:13 17.13** 15.11. **17:14 17.14** 7.7; 8.23.

¹⁵ Ma cii kya kədii aciiku, əntaa kaa ha fədfəgi tə tii ganə a duuniya, amma kaa ha kaka'agi tə tii acii ma'waslyakə əndətsa.

¹⁶ Makə sənə dīi nyi əntaa ŋga duuniya, ha'ə nə tii əsə, əntaa ŋga duuniya nə tii.

¹⁷ Zhi'ee ka tii, təya ndzaa camə ka hə saaku, təya shii goonḡaanə ŋga wabənaaku.

¹⁸ Wanyinə ka sləkeenə ka tii aasəkə duuniya, makə sətə sləkee hə ka nyi aasəkə duuniya naaku əsə.

¹⁹ Wanyinə ka vii naaki nə ka hə ka putatii. Tii maa, kaa təya shii mbee ka vii natii nə ka hə əsə də goonḡaanə.

²⁰ “Əntaa wata ka putatii cii kya dā də'wa, amma da i ka putə ŋga ənjitə na vii ka nyi goonḡa putə ŋga fa Njuni Habara amatii.

²¹ Agi danə nə nyi də'wa kaa təya shii ndzaanə ka ma rəŋwə patə. Daadə! wa təya ləbə daaŋwə, makə sənə dīi aŋwə. Wa təya ndzaanə ka ma rəŋwə, kaa duuniya a shii oo'i, hə sləkee ka nyi.

²² Ma dūunuutə vii hə ka nyi, ci vii nyi ka tii, kaa təya shii ndzaanə ka ma rəŋwə makə sənə dīi aŋwə rəŋwə.

²³ Waatoo nya ndzaanə ashitii, hə əsə ha ndzaanə ashiki, təya ndzaanə rəŋwə ka shaŋə, kaa duuniya a shii oo'i, hə sləkee ka nyi. Ma hə əsə, kə uu'i hə tə tii makə sənə uu'i hə tə nyi.

²⁴ “Daada! ma ənjinə vii hə ka nyi, ŋga'ə ka nyi kaa təya ndzaanə ka hatə nii kya ndzaanə, kaa təya shii neenə ka dūunuunaaki ətə vii hə ka nyi. Ma vii hə ka nyi, acii kə uu'i hə tə nyi daga duuniya ma'ə matagamə.

²⁵ Daadə Əndə goonḡa, pooshi duuniya shii tə hə, amma ma nya, kə shii nyi tə hə. Ma ənjinə əsə, kə shii tii oo'i, hə sləkee ka nyi.

²⁶ Kə bii nyi tə hə ka tii, ka dzənə nə nyi aakəŋwa də banə ka tii ha'ə əsə, kaa uudəətə cii kwa uudə tə nyi a ndzaanə ashitii, nyi maa, kaa nya shii ndzaanə ashitii.”

18

Kəsənə tə Yeesu

(Mat. 26.47-56; Mar. 14.43-50; Luka 22.47-53)

¹ Makə uudəpaa Yeesu də'watsa, təya madə tii da lyawarənaakii, təya taŋəgi təhwanə ŋga Kidəroonə. Ma dava, tə'i səkətsanə. Wata Yeesu tii da lyawarənaakii a dəməgərə aasəkə tsanəkii.

² Ma Yahuda, əndə viinə tə Yeesu ka ənja, kə shii ci hakii, acii kə izee Yeesu tii da lyawarənaakii ka dzənə aadəvə.

³ Wata Yahuda a palə aadəvə aasəkə tsanə tii da soojiinə ŋga Rooma da ənji nəhə yi ŋga Əntaŋfə. Ma təya, madiigərə limanyinə da *Farisanyinə sləkee ka tii. Təya fədfəənə uushi'inə ŋga paginatii da i tikisanyinə aciitii.

⁴ Ma Yeesu, kə shii ci sətə na slənə də ci patə, wata ca əntsahətə aakəŋwa, əŋki ci, “Tə wu daa cuuna ala?”

⁵ Əŋki tii, “Tə Yeesu əndə Nazaratu ciina alə.” Əŋki ci ka tii, “Aa wanyina.” Ma Yahuda əndə viinə tə ci aacii ənja, davə nə ci kəŋə abitii.

⁶ Makə bii Yeesu ka tii, “Aa wanyina”, wata təya ənəgi aaba'ə, təya kwaalagi aa panə acii ŋwalənə.

17:15 17.15 Mat. 6.13; 2 Tees. 3.3; 1 Yooh. 5.18. **17:18 17.18** 20.21. **17:21 17.21-23** 5.18; 17.11. **17:24 17.24** 12.26; 17.5. **17:25 17.25** 1.9-10; 8.55; Mat. 11.25-27. **17:26 17.26** 17.6. **18:1 18.1** Mat. 26.36. **18:2 18.2** 12.4; Luka 21.37; 22.39. **18:3 18.3** 7.32,45.

⁷ Yeesu a ənə ka ləgwanə ka tii, “Tə wu cuuna alə kwa?” Əŋki tii ka ci, “Tə Yeesu əndə Nazaratu.”

⁸ Əŋki Yeesu ka tii, “Kə bii nyi koonə, wanyina. Madə tə nyi cuuna alə, wa hara ənjina a palə satii.”

⁹ Ma bii ci ha'ə, kaa sətə wabi ci a ndzaanə ka tantanyinə, ətə bii ci, “Daada, taa rəŋwə pooshi ətə ətee nyi agi ənjitə vii hə ka nyi.”

¹⁰ Ma Piita, da i ŋgila purəŋanaakii nə ci. Wata ca də'yagi, ca patsəgi limə ciizəmanə ŋga mava ŋga gawa ŋga limanyinə. Maləcisə nə ləmə ŋga mavakii.

¹¹ Wata əŋki Yeesu ka Piita, “Ənəgərə də ŋgila purəŋanaaku! Ma nə hə ka nəhənə, pooshi nyi ka sagi cibəənə vii Daadə ka nyi kwa?”

*Kərənə tə Yeesu aakəŋwacii *Anasə*

¹² Wata soojiinə ŋga Rooma da gawatii da i ənji nəhə yi ŋga Əntanfə, təya kəsə tə Yeesu, təya anəgi tə ci.

¹³ Aakəŋwacii Anasə 'watəgi tii kərənə tə ci. Ma Anasə, iirə gawə ŋga limanyinə nə ci. Ci nə sərəhu ŋga Kayafasə, gawə ŋga limanyinə agi ətə fəza.

¹⁴ Ma Kayafasə, ci sha bii ka *gayinə ŋga Yahudiinə oo'i, gədfə əntənə ŋga əndə rəŋwə putə ŋga ənji patə.

Banə ŋga Piita oo'i, mashiimə ci tə Yeesu

(Mat. 26.69-70; Mar. 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Kəsənətii tə Yeesu, wata Piita tii da əndə'i *lawara a nə'u tə ci. Ma lawarətsa, kə shii gawə ŋga limanyinə tə ci ka shanə, wata ənjə a bwasee ka ci, ca dəməgərə atsa Yeesu aasii aahaakii.

¹⁶ Ma Piita, a uura mayi ənəgi ci. Wata lawarətə shii gawə ŋga limanyinə tə ci a ənya aaba'ə, ca ba ka əndə'i kadəma ətə ca nəhə uura maya, wa kya gimagərə də Piita aasəkə yi.

¹⁷ Əŋki kadəmətə ka Piita, “Əntaa rəŋwə nə hə agi *lyawarənə ŋga əndətsə nii?” Əŋki Piita, “Aa'a, pooshi, əntaa nyi.”

¹⁸ Ma ka saa'ikii, tə'i əra. Acii ha'ə kə hənətə maviinə da ənji nəhə yi ŋga Əntanfə gunə kaa təya 'utə. Wata Piita a əntsahə aabiitii ka 'utətə shishinəkii.

*Laagwanə ŋga *Anasə ka Yeesu*

(Mat. 26.59-66; Mar. 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Ma Anasə gawə ŋga limanyinə, kə laaguyi ci ka Yeesu uushi'inə agyanə lyawarənaakii da dzəgunənaakii.

²⁰ Əŋki Yeesu ka ci, “Panğəranə njii kya dzəgunə ka ənja. Patənə ŋga dzəgunənaaki əsə, asəkə *kuvə də'wanyinə da asəkə *yi ŋga Əntanfə njii kya dzəgunə. Ənjə a dzatə də nə patə ka fanə, paa nyi sha wabi taa mi ma'umbeekii.

²¹ Ka mi dii cii kwa ləgwa amakya? Ləgwatə ama ənjitə nja fa tə nyi. Ma təya, kə shii tii sətə bii nyi.”

²² Makə wabi Yeesu ha'ə, wata əndə'i əndə nəhə yi ŋga Əntanfə a tsa ka ci meeciinə, əŋki ci ka ci, “Makə ətsə wabənəku ka gawə ku?”

²³ Əŋki Yeesu ka ci, “Madə tə'i uushi bii nyi bwayakii, bawə ka taa wu ganə tə səkii. Amma madə goonğa nə sətə bii nyi, ka mi digə hə tə nya?”

24 Wata Anasə a sləkee ka kərənə tə ci ma'anəkii aakəŋwacii Kayafasə gawə ŋga limanyinə.

*Ənənə ŋga Piita ka hiweenə tə shiinə tə Yeesu
(Mat. 26.71-75; Mar. 14.69-72; Luka 22.58-62)*

25 Ma Piita, ma'ə gatə kəŋə ca 'utə guna, wata əŋki hara əŋji ka ci, “Əntaa rəŋwə nə hə agi lyawarənə ŋga əndətsə nii?” Amma kə hiwee ci, əŋki ci, “Pooshi, əntaa nyi.”

26 Tə'i əndə'i mava ŋga gawə ŋga limanyinə davə, waatoo duurə ŋga ətə patsegi Piita liminəkii, kə jikəvə ci, əŋki ci, “Pooshi nyi nee ka hə abiikii asəkə tsanə nii?”

27 Wata Piita a tsakə hiweenə, əŋki ci, “Pooshi.” Pii wata ga'ə gyaagya a wagi.

*Yeesu akəŋwacii *Pilaatu
(Mat. 27.1-2,11-14; Mar. 15.1-5; Luka 23.1-5)*

28 Pukənə ŋga ha tsəfakə, əŋjə a ŋgərə tə Yeesu asii ga Kayafasə, əŋjə a kərə tə ci aaha ŋgwaməna. Ma *gayinə ŋga Yahudiinə, pooshi tii gimə da i tii aasii aaha ŋgwaməna, acii ŋga'ə ka tii nə ndzaanə malaabakii, kaa təya shii mbee ka adə zəmə ŋga kumənə ŋga *Pasəka.

29 Wata ŋgwaməna ətə dīi ləməkii Pilaatu a dəməgi, ca dzə ka ləgwənə amatii, əŋki ci, “Ŋgutə 'waslyakəənə dīi əndənə koonə kwa?”

30 Ma nə uushi jikəvə tii, “Maci pooshi ci dīi 'waslyakəənə, kadfa pooshi inə kira tə ci aakəŋwaciiku.”

31 Əŋki Pilaatu ka tii, “Aa ŋgərəmə tə ci, una dzə ka dfa ka ci gəŋwanə makə sətə bii bariya goona.” Əŋki tii ka ci, “Ma inə, pooshi əŋji vii keenə rəgwa ŋga bələgi ənda.”

32 Ma slənyi ətsə patə, kaa sətə bii Yeesu a ndzaa ka tantanyinə ətə bii ci, ka madeenə nə əŋji ka ci aadəgyə.

33 Pilaatu a ənəgərə aasii, ca 'wa tə Yeesu, əŋki ci ka ci, “Hə nə ŋwanwə ŋga *Yahudiinə kwa?”

34 Əŋki Yeesu ka ci, “Hə saaku buurətə wabəətsə nii, anii əndə'i əndə bii ka hə agyanəkya?”

35 Əŋki Pilaatu ka ci, “Ma nə hə ka nəhənə, əndə Yahuda nə nyi kwa? Amə ənjaaku tii da madiigərə limanyinə vii tə hə ka nya. Mi slənyi hə saŋa?”

36 Əŋki Yeesu ka ci, “Ma ŋwanuunaaki, əntaa ŋga duuniyana. Maci ma dīi ŋga duuniyanə nə ŋwanuunaaki, kadfa ma əŋji nə'unə tə nyi, ka panə nə tii putə ŋga viinə tə nyi ka gayinə ŋga Yahudiinə. Pooshi, əntaa ŋga hanə nə ŋwanuunaaki.”

37 Wata Pilaatu a ləgwa ka ci, “Aa ŋwanwə nə hə ənə kwa?” Əŋki Yeesu, “Hə bii oo'i ŋwanwə nə nyi. Ma pwayi əŋji tə nyi, shi nyi aa duuniya, kaa nya shi ka wabənə agyanə rəgwa ŋga gooŋgaanə. Taa wu patə ndzaanə ka əndə gooŋga, agi fanə nə ci tə nyi.”

38 Əŋki Pilaatu ka ci, “Mi nə rəgwa ŋga gooŋga əsə dīi?”

*Lagi gəŋwanə ŋga bələnə tə Yeesu
(Mat. 27.15-31; Mar. 15.6-20; Luka 23.13-25)*

Wata Pilaatu a ənə aabii əŋji agyə, əŋki ci ka tii, “Ma nyi, paa nyi nee ka bwaya sətə dīi əndəna.

³⁹ Amma makə sətə dʒii alə'aada goonə, taa guci agi kapaanə nə nyi koonə əndə furəshina agi kumənə ŋga Pasəka. Ŋga'ə koonə nya kapaa koonə tə ŋwanjwə ŋga Yahudiinə kwa?"

⁴⁰ Wata təya madēe ka uuratii ka banə, əŋki tii, "Poosha, kapaa keenə tə Barabasə." Ma Barabasə, əndə maabə nə ci.

19

¹ Wata Pilaatu a ba ka ənjə a fəslə tə Yeesu də uu'yanə.

² Soojiinə a ŋgərə dəha, təya fuudətə ka Yeesu makə madinjəna, təya ŋgavə ka ci aanəkii. Təya ŋgərə madizə kəjeerənə, təya ŋgavə ka ci.

³ Təya əntsahətə aabiikii, əŋki tii ka ci, "Wa əpinaaku a gərə aakəŋwa, ŋwanjwə ŋga Yahudiinə." Təya tsəerə ka ci meeciinə.

⁴ Pilaatu a ənə ka gimaginə agyə, əŋki ci ka dabaala, "Ka ŋgiraginə nə nyi koonə tə ci aahanə kaa nya baarii una nee oo'i, pooshi uushi lii nyi ashikii bwayakii bahə bələnə tə ci."

⁵ Wata Yeesu a gimagi agyə da i madinjənə ŋga dəha da i madizə kəjeeriitə ashikii. Əŋki Pilaatu ka tii, "Tsaaməmə! Waanə əndəna!"

⁶ Makə nee madiigərə limanyinə da ənji nəhə yi ŋga Əntanjə ka ci, wata təya ba də ŋgeerənə, əŋki tii, "Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa! Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa!" Əŋki Pilaatu ka tii, "Aa ŋgərəmə tə ci, una dzə ka gwa'avəna. Ma nyi nə nyi, pooshi nyi nee ka bwaya uushi ashikii bahə bələnə tə ci."

⁷ Dabaala a ənə ka banə ka ci, əŋki tii, "Tə'i bariya geenə ətə bii tyasə see a bələ ənji tə ci, acii kə bii ci oo'i Uuzənə ŋga Əntanjə nə ci."

⁸ Makə fii Pilaatu ha'ə, kə cakə ŋgwalənə kəsənə tə ci.

⁹ Wata ca ənəgərə aasəkə yaakii, ca dzə ka ləgwanə ama Yeesu, əŋki ci, "Da sanjə shi ha?" Amma pooshi Yeesu jikə ka ci.

¹⁰ Wata əŋki Pilaatu ka ci, "Pa ha wabə aciiki kwa? Paa hə shi oo'i, tə'i nyi da baawəda ŋga kapaanə tə hə taa gwa'avənə tə hə aashi ənfwə koo?"

¹¹ Əŋki Yeesu ka ci, "Ətə dʒii ci Əntanjə vii ka hə, ci dʒii nə hə da baawəda anəki tanə. Acii ha'ə, ma əndətə vii tə nyi ka hə, tə'i ci da 'waslyakəənə lanjə ashikii, palee ka naaku."

¹² Makə fii Pilaatu ətsə ha'ə, kə dʒii ci gazhi'waanə ŋga kapaanə tə Yeesu. Amma əŋki dabaala də ŋgeerənə, "Mada kə kapaa hə tə ci, kə ndzaa ci ətsə, əntaa guva ŋga maduunə ŋwanjwə ŋga ha də Rooma nə hə. Acii taa wu bii ŋwanjwə nə ci, əndə daawaanə ŋga maduunə ŋwanjwə nə ci ətsa!"

¹³ Makə fii Pilaatu wabəətsa, wata ca ŋgiragi tə Yeesu agyə, ca ndzaanə asəkə dəgələ ŋga la gəŋwanə. Ma hakii, mapərə'ə faariinə ətə ci ənjə a 'wa də uura *Ibərəaniya "Gabata."

¹⁴ Ma saa'itə ci təya dfa ha'ə, uusəra takərə, ka pukyatə ha ŋga uusəra ŋga Pasəka. Əŋki Pilaatu ka dabaala, "Wiitə ŋwanjwə goonə!"

¹⁵ Təya ba də ŋgeerənə, əŋki tii, "Wa ənjə a bələgi tə ci, wa ənjə a bələgi tə ci. Wa ənjə a gwa'avə tə ci aashi ənfwa." Pilaatu a ləgwa amatii, əŋki ci, "Ŋga'ə koonə kaa nya gwa'avə ŋwanjwə goonə aashi ənfwə kwa?" Əŋki madiigərə limanyinə, "Maduunə ŋwanjwə ŋga ha də Rooma tanə nə ŋwanjwə geenə!"

¹⁶ Wata Pilaatu a vii tə Yeesu ka tii kaa təya gwa'avə tə ci aashi ənfwa.

*Gwa'avənə tə Yeesu aashi ənfwa**(Mat. 27.32-44; Mar. 15.21-32; Luka 23.26-43)*

Wata təya ɲgərə tə ci.

¹⁷ Təya ɲgərəvə ka ci ənfwə ɲga gwa'avənə tə ci aashikii, təya palə, təya mbu'u ka hatə ci ənjə a 'wa "ha ɲga kəɲwə na." Ma də uura Ibəraaniya, Gwaləgootə ci ənjə a 'wa hakii.

¹⁸ Makə mbu'i tii aadəvə, təya gwa'avə tə ci aashi ənfwa, təya gwa'avə da i hara ənji bəra'i əsə, rəɲwə da ciizəmakii, rəɲwə da madzənakii.

¹⁹ Pilaatu a naahətə wabənə, ca vii ka ənjə a tsa'avə dagyanəkii aashi ənfwa. Ma sətə nyaahə ca, "Yeesu əndə Nazaratu ɲwanɲwə ɲga Yahudiinə."

²⁰ Ənji laɲə a jaɲga, acii ma hatə gwa'avə ənji tə ci aashi ənfwa, pooshi dzadə da vəranə. Də uuranyinə kama kama makkə nyaahə ci, waatoo uura Ibəraaniya, uura Latinə, da uura Gərikə.

²¹ Wata əɲki madiigərə limanyinə ka Pilaatu, "Ga ha naahə 'Nwanɲwə ɲga Yahudiinə.' Amma naahuu, 'Ma əndəna, ma bii ci, ci nə ɲwanɲwə ɲga Yahudiinə.' "

²² Əɲki Pilaatu ka tii, "Ma sətə nyaahə nyi, ha'ə ndzaanəkii manaahəkii!"

²³ Makə gwa'avə soojiinə tə Yeesu, kə ɲgirə tii kəjeerənaakii, təya təkəpaa ahadatii ənfwadə. Amma tə'i əndə'i kəjeerənə. Ma kəjeerənəkii, pooshi ha ɲga gəɲuginə ashikii.

²⁴ Wata əɲki soojiinə ahadatii, "Gaama tsapaa əna. Kurataamə, kaama nee ka əndətə ca ɲgərə ahadaamə." Ma slənyi ətsə patə, kaa sətə bii malaaba ləkaləkətə a ndzaanə ka tantanyinə, ətə bii ci, "Kə təkəpaa tii kəjeerənaaki ahadatii, təya kuratə agyanə əndə'i." Ha'ə dīi soojiitə əsə.

²⁵ Ma atsaa Yeesu ci tsa'a aashi ənfwa, davə nə i məci da cikəɲuci məci da Mariyaama minə ɲga Kəloopa da Mariyaama Magədalina.

²⁶ Kə nee Yeesu ka məci tii da əndə nə'unə ətə palee ci də uufənə, tii kəɲə kəɲə davə. Əɲki Yeesu ka məci, "Yaayi, uuzənaaku nə ci."

²⁷ Wata əɲki Yeesu ka əndə nə'uuta, "Muu nə ki." Daga ka saa'ita əndə nə'uutə a ɲgərə tə ki kaa kya ndzaanə gakii asii.

*Əntənə ɲga Yeesu**(Mat. 27.45-56; Mar. 15.33-41; Luka 23.44-49)*

²⁸ Makə shii Yeesu oo'i, ma ətsə ndzaa ci ətsa, kə uugi slənaakii patə, pooshi uushi mbədaanə, wata əɲki ci, "Meegiiriiki." Ma bii ci ha'ə, kaa sətə bii malaaba ləkaləkətə a ndzaanə ka tantanyinə.

²⁹ Tə'i əbwə davə pasə da i mahwarəkinə asəkəkii. Ənjə a ɲgərə soosa, təya shimutə agikii, təya kavə aama magərə muha, təya ka ka ci aamakii.

³⁰ Wata Yeesu a shibə, əɲki ci, "Kə uugi ha'ə." Ca gwanjəe ka nəkii, ca əntəgi.

Dzəbə shishinə ɲga Yeesu

³¹ Wata gayinə ɲga Yahudiinə a dzə ka ləgwanə ama Pilaatu kaa ənjə a dzə ka biyipaa sədfə ɲga ənjitə gwa'avə ənji, təya ɲgyaaragərə tə tii aashi ənfwa. Ma ləguyi tii ha'ə, acii ma pukətə ha ɲga uusərakii, *uusəra ɲga əpisəka, paa tii ka moonə kaa maməətə ənjitə a ndzaanə aashi ənfwa uusəra ɲga əpisəka. Malaabakii dərəva əsə nə uusəra ɲga əpisəkəkii.

³² Wata soojiinə a dzə ka biiyigi sədfənyinə ɲga ənjitə atəɲgala Yeesu.

³³ Amma makə mbu'ya tii aabii Yeesu, ma nee tii, kə uugi ci əntənə, wata təya bwasee ka biyigi səfəkii.

³⁴ Amma wata əndə'i sooja a dzəbəgərə uudəmaakii aashi Yeesu, wata pii idənə da ma'inə a əjagi ashikii.

³⁵ Ma əndətə nja tsaamə sətə a slənə ha'ə, ci bii ətsa, koonə shii mbee ka luuvənə noonə əsə. Ma sətə bii ci, goonğa. Kə shii ci oo'i, goonğa cii kəya wabə.

³⁶ Ma dīi ətsə patə, kaa sətə bii malaaba ləkaləkatə a ndzaa ka tantanyinə, ətə bii ci, "Taa ilaakii rəjwə pooshi ka əbinə."

³⁷ Tə'i əndə'i ha əsə asəkə malaaba ləkaləkatə ətə bii, "Ka tsaamənə nə ənji tə əndətə jibə ənji."

Ngədənə tə Yeesu

(Mat. 27.57-61; Mar. 15.42-47; Luka 23.50-56)

³⁸ Ma daaba'ə ətsa, kə shi Yusufu əndə vəranə nğa Arimatiya, ca dzə aabii Pilaatu, ca kədii rəgwa kaa ca dzə ka ngiragərə wə nğa Yeesu. Wata Pilaatu a vii ka ci rəgwa. Fanaakii ha'ə, wata ca palə ka ngiragərənə. Ma ca, əndə nə'unə tə Yeesu nə ci, amma əntaa paŋgəranə. Ngwaliikii acii *gayinə nğa Yahudiinə.

³⁹ Tə'i əndə'i əndə əsə dīi ləməkii Nikoodaməsə, ətə sha gi aabii Yeesu davədə. Tii gi tii da Yusufu, ca ngərəənə kuzhikinə nğa bəzənə aashi wa, ətə ci ənjə a 'wa 'miira' da 'alulə' magwazəkii.

⁴⁰ Wata ənjitə bəra'i a ngərə wə nğa Yeesu, təya hadətə də marəma da i kuzəkəta, makə sətə dīi alə'aada nğa Yahudiinə nğa ngəədə ənja.

⁴¹ Tə'i əndə'i rə kədəhə da hatə bəli ənji tə Yeesu. Ma davə, tə'i kura gu'u ənda ətə pooshi ənji sha ngə'i əndə davə.

⁴² Makə dīi ci, ma pukətə hakii *uusəra nğa əpisəka, kədəhə nə gu'ukii əsə, təya kagərə wə nğa Yeesu aadəvə.

20

Furəjə nə gu'wa, pooshi wə ma'ə asəkəkii

(Mat. 28.1-8; Mar. 16.1-8; Luka 24.1-12)

¹ Ma tsəfakə uusəra alatə, ha ma'ə mapukəmə, kə ma'i Mariyaama Magədalina, kya palə aanə gu'u. Ma gi ki, furəjə nə gu'ukii, kə ngərəgi ənji faaratə nji amakii.

² Wata kya palə də huyinə aabii i Simoonə Piita da əndə'i əndə nə'unə ətə palee Yeesu də uudənə, kya ba ka tii, əŋki ki, "Kə ngiragi ənji tə Slandanə a gu'u. Amma mashiimiinə hatə kapaa ənji tə ci."

³ Wata Piita da əndə'i əndə nə'uutə a palə aama gu'ukii.

⁴ Tii patə bəra'i, təya palə də huyinə, amma kə huyipaa əndə nə'uutə agyanə Piita, ci 'watə mbu'unə aama gu'ukii.

⁵ Ca gwanəanə, ca nee ka marəmə davə, amma paa ci gimə aadəvə.

⁶ Simoonə Piita a shi daba'əkii paraŋə da dəməgərənə aasəkə gu'ukii. Ca lapaa marəmə davə dzəngwafə,

⁷ da i dara wa, amma pooshi ka hakii da marəməta, kə dāŋgəranği ci paŋgəranə saakii.

⁸ Wata əndə nə'uutə ətə 'watəgi mbu'unə a dəməgərə aadəvə aa gu'u naakii, ca nee, ca vii goonğa.

⁹ Ma tɔya, dɔŋɔ ka saa'ikii, paa tii paaratɔgi dɔ sɔtɔ bii malaaba lɔkalɔkatɔ, oo'i tyasɔ ka madɔnɔ nɔ ci agi mamɔtɔ ɛnja.

¹⁰ Wata ɛnji nɔ'uutɔ a ɛnɔ satii aasii.

Jigaginɔ ŋga Yeesu ka Mariyaama Magɔdalina

(*Mat. 28.9-10; Mar. 16.9-11*)

¹¹ Amma ma Mariyaama, kɔ ɛnɔgi ki davɔ ama gu'u ka tuunɔ. Ma kya agi tuunɔ, kya gwanɔaanɔ, kya tsaamɔ aadɔvɔ aa gu'u.

¹² Wata kya nee ka malaa'ikanyinɔ bɔra'i da i kɔjeerɔ uuda ashitii. Dasɔ dasɔ nɔ tii ka hatɔ nji Yeesu pɔrɔbɔ, ɛndɔ'i rɔŋwɔ ka hatɔ nji nɔkii, ɛndɔ'i rɔŋwɔ ɛsɔ, ka hatɔ nji sɔdɔkii.

¹³ Tɔya lɔgwa amatɔ, ɛŋki tii, "Mina, mi saŋɔ cii kwa tɔwa?" ɛŋki ki ka tii, "Kɔ ŋgɔrɔma ɛnji tɔ Slandanɔki, pooshi nyi shii hatɔ kapaa ɛnji tɔ ci!"

¹⁴ Wata kya zɔ'ugi, kya nee ka Yeesu kɔŋɔ, amma pooshi ki shii oo'i, Yeesu ɔtsa.

¹⁵ ɛŋki ci ka ki, "Mina, mi saŋɔ cii kwa tɔwa? Wu saŋɔ nɔ ɛndɔtɔ cii kwa ala?" Ma nɔ ki ka nɔhɔnɔ, ɛndɔ slɔnɔ asɔkɔ rɔ ca wabɔ da ki, ɛŋki ki ka ci, "Maduuna, mada hɔ ŋgɔrɔgi tɔ ci, bawɔ ka nyi hatɔ kapaa hɔ tɔ ci, kaa nya dzɔ ka ŋgɔrɔginɔ!"

¹⁶ ɛŋki Yeesu ka ki, "Mariyaama." Wata kya zɔ'ugi, kya muu dɔ uura *Ibɔraaniya, ɛŋki ki, "Rabbi!" makɔ banɔ, Malɔma.

¹⁷ ɛŋki Yeesu ka ki, "Ga ha kɔsɔ tɔ nyi, acii ma'ɔ nyi manɔmɔ zɔku'i aabii Daadɔ. Amma duu aabii ndzɔkɔŋushi'inɔki, ha ba ka tii oo'i, ka ɛnɔnɔ nɔ nyi aabii Daadɔ, waatoo, Dɔsɔnuunɔ, ɛntaŋfwaaki, waatoo, ɛntaŋfɔ goonɔ." *

¹⁸ Wata Mariyaama a dzɔ ka banɔ ka ɛnji nɔ'unɔ oo'i, kɔ nee ki ka Slandana, kya batɔ ka tii sɔtɔ bii ci ka ki.

Jigaginɔ ŋga Yeesu ka lyawarɔnaakii

(*Mat. 28.16-20; Mar. 16.14-18; Luka 24.36-49*)

¹⁹ Ma uusɔra alatɔkii ha'ɔ ɛsɔ kɔdɔwanɔ, kɔ dzii *lyawarɔnɔ dɔ na, tɔya pɔ'ɛnɔnɔ makuvɔ aanɔtii, ŋgwalii tii acii gayinɔ ŋga Yahudiinɔ. Wata Yeesu a dɔmɔgɔrɔ, ca kɔŋaanɔ ahadatii, ɛŋki ci ka tii, "Wa jamɔnɔ a ndzaanɔ ahadoonɔ."

²⁰ Makɔ bagi ci ka tii ha'ɔ, wata ca baarii ka tii sɔkɔciinɔkii da taŋgalakii. Wata kɔ dɔii lyawarɔnɔ moodfasɔkɔ ka shaŋɔ ŋga neenɔ ka Slandana.

²¹ Yeesu a ɛnɔ ka banɔ ka tii, ɛŋki ci, "Wa jamɔnɔ a ndzaanɔ ahadoonɔ. Makɔ sɔtɔ slɔkee Daadɔ ka nyi, ha'ɔ cii kya slɔkee koonɔ ɛsɔ."

²² Makɔ bagi ci ha'ɔ, wata ca ɛdɔvɔ ka tii ɛpinaakii, ɛŋki ci ka tii, "Luumɔ Malaaba Ma'yanɔ.

²³ Madɔ kɔ tifyagyuunɔ ka ɛnji 'waslyakɔnɔtɔ, kɔ tifyagi ɛntaŋfɔ ka tii. Madɔ pooshi unɔ tifyagi ka tii, pooshi ɛnji ka tifyaginɔ ka tii ɛsɔ."

Yeesu tii da Tooma

²⁴ Ma rɔŋwɔ agi lyawarɔnɔ ŋga Yeesu pu'u aji bɔra'i, waatoo Tooma ɔtɔ ci ɛnjɔ a 'wa 'Huyirɔnɔ,' paa ci davɔ saa'itɔ shigɔrɔ Yeesu. †

²⁵ Wata hara lyawarɔnɔ a ba ka ci, ɛŋki tii, "Kɔ nee inɔ ka Slandana." Amma ɛŋki Tooma ka tii, "Madaamɔ nyi kɔ nee ka baavɔnyinɔ ŋga kuusa

20:9 20.9 Jab. 16.10-11; Luka 24.26-27; Slɔnɔ 2.25-31; 1 Koor. 15.4. **20:13 20.13** 20.2. **20:14 20.14** 21.4; Luka 24.16. * **20:17 20.17** ndzɔkɔŋushi'inɔki: Rooma 8.29; Ibɔr. 2.11-12. **20:19 20.19** 9.22; 14.27; 20.1. **20:20 20.20** 19.34; 20.25,27. **20:21 20.21** 17.18. **20:22 20.22** 14.16. **20:23 20.23** Mat. 18.18. † **20:24 20.24** Tooma: 11.16; 14.5; 20.27; 21.2.

asəkə ciikii, nya təbətə də ciinəkii patə da i tanjalakii, pooshi nyi ka luuvənə shaŋə.”

²⁶ Ma daaba'ə luuma rəŋwə, kə ənyi lyawarənə ŋga Yeesu ka dza də na, təya pa'əənə makuvə aanətii. Ma saa'ikii, davə nə Tooma. Mapa'əkii nə makuva, amma wata Yeesu a dzə, ca kəŋaanə ahadatii, əŋki ci ka tii, “Wa jamənə a ndzaanə ahadoonə.”

²⁷ Əŋki ci ka Tooma, “Kavə ciinəku aahanə, ha tsaamətə ciinəki, ha ŋgərə ciinəku, ha kavə aantəŋgalaki. Bwasee ka ghatə vii gooŋgaaku ka nyi, ha vii gooŋga.”

²⁸ Tooma a ba ka ci, “Slandanəki da Əntəŋfwaakya!”

²⁹ Əŋki Yeesu ka ci, “Kə vii hə gooŋga ha'ə, makə nee hə ka nyi kwa? Tə'i barəkaanə ashi əŋjitə vii gooŋga, tii ma'ə maneemə ka nyi.”

³⁰ Tə'i hara sə ŋga hurəshishinyinə laŋə ətə d'aadii Yeesu, lyawarənaakii a tsaamə, amma pooshi əŋji nyaahə aasəkə ləkaləkətəna.

³¹ Amma ma ənə naahəcii əŋji, koona shii vii gooŋga oo'i, Yeesu nə Matadəkii, ci nə *Uuzənə ŋga Əntəŋfə. Dagi gi'inə goonə tə ci nuuna upaa əpinə.

21

Jigaginə ŋga Yeesu ka lyawarənaakii məd'əfə

¹ Ma daaba'ə ətsa, kə ənyi Yeesu ka jigaginə ka lyawarənaakii. Ma ətsa, ama uunəvə ŋga Tibeeriya.* Wiinə makə sətə slənyi.

² Ma davə, tə'i Simoonə Piita, ba'ə Tooma ətə ci əŋjə a wa 'Huyirənə', ba'ə Nataniyalə əndə Kana ŋga hanyinə ŋga Galili, ba'ə manjeevənə ŋga Zabadiya da hara *lyawarənə bəra'i davə nə tii patə.

³ Əŋki Simoonə Piita ka hara əŋji, “A palə nyi ka təəmənə.” Əŋki tii ka ci, “Amə patə ca palə.” Wata təya məd'ə, təya palə aasəkə kumbawala. Amma ha'ə ba'agi tii həmə, pooshi tii kəshi hərəfinə.

⁴ Ma ətsə uusəra a lə'ya, wata Yeesu a kəŋaanə anə ndəra, amma pooshi tii shii oo'i Yeesu ətsa.

⁵ Wata əŋki ci ka tii, “Uuji daguyiina, pooshi unə kəshi uushi kwa?” Əŋki tii ka ci, “Pooshi taa mi.”

⁶ Əŋki ci ka tii, “Kagərəmə slaad'ə goonə aadə ciizəma kumbawala, ka kəsənə nuunə hərəfinə.” Wata təya ka slaad'ətii. Makə kii tii, kə təkuree tii ka əlyaginə agi ma'inə acii kə kəshi tii hərəfinə laŋə.

⁷ Wata lawarətə palee Yeesu də uudənə a ba ka Piita, əŋki ci, “Slandanə ətsa!” Makə fii Piita oo'i Slandanə ətsa, wata ca əgətə kəjeerənaakii, acii masəfəkii nji ci, ca ləfəgərə aagi ma'inə.

⁸ Ma hara lyawarənə, kə shi tii aama ndzaŋa də kumbawala, təya əlya slaad'ətii pasə da i hərəfinə asəkəkii. Pooshi tii dzad'ə dzad'ə da ndəra, wata tədanə gya'ə tanə.

⁹ Makə mbu'i tii aanə ndəra, wata təya nee ka iləgunə da i hərəfinə agikii da i buroodi.

¹⁰ Əŋki Yeesu ka tii, “Kiramə hərəfiitsə kəshuunə.”

¹¹ Simoonə Piita a ndərə aasəkə kumbawala, ca kəsətə slaad'ə pasə da i madiigərə hərəfinə asəkəkii, kaa ca tə'yagi aanə ndəra. Ma asəkəkii,

20:26 20.26 20.19. **20:29 20.29** 1 Piita 1.8. **20:30 20.30** 1.14; 2.11. **20:31 20.31** 3.15; 1 Yoo. 5.13. * **21:1 21.1** Ma Tibeeriya, əndə'i ləmə ŋga uunəvə ŋga Galili. **21:3 21.3** Luka 5.5. **21:4 21.4** 20.14; Luka 24.16. **21:6 21.6** Luka 5.5-7. **21:7 21.7** 13.23; Mat. 14.29.

tə'i hərəfīnə gya'ə da tufə pu'unə aji makkə. Taa ngahi lanə nə hərəfīnə asəkə slaadfəkii, amma pooshi tsii.

¹² Əŋki Yeesu ka tii, "Shoomə ka zəmənə." Pooshi əndə ahada lyawarənə satə uudəfə ka ləgwanə ama Yeesu "Wu nə ha?" acii kə shii tii oo'i, Slandanə ətsa.

¹³ Wata Yeesu a dzə, ca ngərə buroodi, ca vii ka tii, ca ngərə hərəfīnə, ca vii əsə.

¹⁴ Ətsə nə makkənə nga jigaginə nga Yeesu ka lyawarənaakii daaba'ə madənaakii agi maməətə ənja.

Yeesu tii da Piita

¹⁵ Ma daaba'ə makə zhimə tii, əŋki Yeesu ka Simoonə Piita, "Simoonə uuzənə nga Yoohana, kə uu'i hə tə nyi palee ka hara əjninə kwa?" Əŋki Piita, "Awa Slandana, kə shii hə, kə uu'i nyi tə hə." Əŋki Yeesu ka ci, "Nəhuu uuji bagiinaaki." †

¹⁶ Yeesu a ənə ka ləgwanə ka ci nga bəra'inə, əŋki ci, "Simoonə uuzənə nga Yoohana, kə uu'i hə tə nyi kwa?" Əŋki Piita, "Awa Slandana, kə shii hə, kə uu'i nyi tə hə." Əŋki Yeesu ka ci, "Gəratə ka nyi bagiinaaki."

¹⁷ Yeesu a ləgwa ka ci nga makkənə, əŋki ci, "Simoonə uuzənə nga Yoohana, kə uu'i hə tə nyi kwa?" Kə bəzhi səkə nga Piita acii kə ləguyi Yeesu amakii nga makkənə oo'i, kə uu'i hə tə nyi kwa? Wata əŋki ci ka ci, "Slandana, kə shii hə uushi patə, kə shii hə kə uu'i nyi tə hə." Əŋki Yeesu ka ci "Nəhuu bagiinaaki.

¹⁸ Tantanyinə cii kya ba ka hə, ma saa'itə hə ma'ə uundzə dagwa, kə izee hə ka tasəkanə ka palənə ka hatə cii kwa moo patə. Amma maa kə iirə hə, ka kapaanə nə hə ciinəku, əndə'i əndə a tasəka tə hə, ca kərə tə hə ka hatə pooshi maku ka moonə."

¹⁹ Ma agi wabəətsa, agi baariinə nə Yeesu makə sətə nə Piita a əntə ka baarii də duunuunə nga Əntənfə. Wata əŋki Yeesu ka ci, "Nə'uu tə nyi."

Yeesu tii da hara lyawarənə

²⁰ Wata Piita zə'ugi, ca nee ka *lawara ətə palee Yeesu də uudənə, ətə sha ləguyi ama Yeesu də banə, 'Slandana, wu sanə na vii tə hə ka ənja?' Waatoo saa'itə ndzaa ci atəŋgalakii, təya zəmə əndzanə nga Slandana.

²¹ Makə nee Piita ka ci, kə ləguyi ci ka Yeesu, əŋki ci, "Slandana, ya əndənə naakəya?"

²² Əŋki Yeesu ka ci, "Ma ca, madə kə mwayi nyi kaa ca ndzaanə da i əpinə amakii ca'ə ka saa'itə nii kya ənya, ka mi cii kwa buura? Ma hə, nə'uu tə nyi."

²³ Wata wabənəkii a təkəgi ahada ənji nə'unə tə Yeesu oo'i, ma lawarəta, paa ci ka əntənə. Amma pooshi Yeesu bii oo'i, paa ci ka əntənə. Ma bii ca, "Madə kə mwayi nyi kaa ca ndzaanə da i əpinə amakii ca'ə ka saa'itə nii kya ənya, ka mi cii kwa buura?"

²⁴ Ci nə lawarətə wabi agyanə uushi'iina, ci nyaahə əsə. Kə shii inə oo'i, ma sətə bii ci, goonğa.

Uudəpaanə

²⁵ Yoo, tə'i hara uushi'inə lanə ətə daadfi Yeesu. Maci kə naahəpaa ənji də rəŋwə rəŋwə patə, kə shii nyi, pooshi duuniya ka ngərətə lanənə nga ləkaləkətənyinəkii.

21:11 21.11 Luka 5.6. **21:13 21.13** 6.11; Mat. 14.19; 15.36. **21:14 21.14** 20.19,26. † **21:15 21.15-17** bagiinaaki: 10.14-16; Slənə 20.28; 1 Piita 5.2. **21:18 21.18** 2 Piita 1.14. **21:19 21.19** 13.36. **21:20 21.20** 13.23,25. **21:24 21.24** 15.27; 19.35.

Sləne nga masləkee ənji nga Slandana

¹ 'Ya'ə Tawəfilasə, ma asəkə ləkələkataaki nga təkəŋwanə, kə nyaahə nyi sətə dfaadfi Yeesu patə da sətə jigunyi ci, daga saa'itə 'watəgi ci sləna

² ha'ə mbu'ya ka saa'itə ŋgərə Əntaŋfə tə ci aadəgyə. Ma taabu'u ŋgərə Əntaŋfə tə ci aadəgyə, kə dfi ci wabənə ka ənjitə shi ca ta'i dāgi baawəda nga Malaaba Ma'yanə, kaa təya ndzaa ka masləkee ənjaakii.

³ Kə baarii ci ka tii naakii nə da i əpinə amakii nga baanə ənfwadə pu'unə. Kə dfaadfi ci uushi'inə laŋə ətə ca baarii oo'i, da i əpinə nə ci. Ca wabə ka tii agyanə *ŋwanuunə nga Əntaŋfə. Ma ətsə patə, kə slənyi daba'ə əntənaakii da madənaakii aŋi maməətə ənja.

⁴ Ma ka əndə'i uusəra, ci ahadatii, kə bii ci ka tii, "Goonā dzəgi asəkə vəranə nga Urusaliima zəku'i, gəramə sətə bii nyi viinə koonə, waatoo, sətə bii Daadə oo'i, ka viinə nə ci koonə.

⁵ Aci də ma'inə dfi Yoohana bapətisəma ka ənja. Amma, ma aakəŋwa gi'u, bapətisəma də Malaaba Ma'yanə nuuna upaa."

Ndərənə nga Yeesu aadəgyə

⁶ Makə libə Yeesu da masləkee ənja, kə ləguyi tii ka ci, əŋki tii: "Slandana, əndzə'i nə hə ka ənəpaaginə ka ənji *Isərayiila də ŋwanuunatii kwa?"

⁷ Əŋki Yeesu ka tii, "Kə kəŋee Daadə ka saa'ikii da zamanakii aŋi baawədaakii. Ma una, pooshi unə ka shiinə taa guci dfaadanə uushi'iitsa.

⁸ Amma shiimə oo'i, ka viinə nə Əntaŋfə koonə Malaaba Ma'yanə. Də ci nuuna upaa baawəda, koonā ndzaanə ka ənji waaza wabənaaki asəkə vəranə nga Urusaliima da i hara hanyinə nga Yahudiya da i *Samariya, dəŋə ka hatə ənyagi hanyinə." *

⁹ Uudəpaanə nga Yeesu tə wabəətsa, təya tsaamə tə ci, Əntaŋfə a ŋgərətə tə ci aadəgyə, kurabiinə a rarə'igi də ci anə ginətii.

¹⁰ Ma təya tsaamə aadəgyə, ca dzə də ndərənə. Ma nee tii, wata wiitse ənji bəra'i abitii da i mabwadada kəjeerənə ashitii.

¹¹ Təya ba ka masləkee ənji, "Unə ənji Galili, mi dfi unə kəŋə kəŋə ka tsaamənə aadəgyə kwa? Yeesu ətsə ŋgərətə Əntaŋfə tə ci aadəgyə abii unə, ha'ə nii kəya ənya makə sətse nee unə pyalə ci aadəgyə."

Tadə madəbama nga Yahuda

¹² Ma daba'əkii, wata masləkee ənjə a jiməgərə anə giŋwə nga Zayitunə, təya ənya aa Urusaliima; ka danə nə dzadənəkii bahə kilomeeta rəŋwə.

¹³ Makə mbu'i tii, təya ndərəgi aanə maduunə kuvə anə əndə'i ətə izee tii ka ndzaanə davə. Ma ənjitə dzii də nə dava, tii nə i Piita da Yoohana da Yakubu ba'a Andərawəsə, i Filibusə da Tooma, Barətalamawusə da Mata, əndə'i Yakubu uuzənə nga Haləfa, Simoonə əndə moo dimwaanə nga hanyinaakii, ba'a Yahuda, uuzənə nga Yakubu.

1:1 1.1 Luka 1.1-4. **1:2 1.2-3** 10.41; 13.31; 28.23; Luka 24.36-42,46-51; 1 Tim. 3.16. **1:4 1.4-5** Luka 3.16; 24.49; Yooh. 14.16. **1:6 1.6** Luka 24.21. **1:7 1.7** Mar. 13.32. * **1:8 1.8** Luka 24.47-48; ənji waaza wabənaaki: 1.21-22; 2.32; 3.15; 5.32; 10.39; Yooh. 15.27. **1:9 1.9** Luka 24.51; Yooh. 6.62; 1 Piita 3.22. **1:10 1.10** Luka 24.4. **1:11 1.11** Luka 21.27; Səniinə 1.7. **1:12 1.12** Luka 24.52. **1:13 1.13** Luka 6.14-16.

¹⁴ Mariyaama mæci Yeesu i ndzækəŋushi'inə nga Yeesu da i hara makinə patə, davə nə tii, təya ləbə də nə də moodəfə rəŋwə agi kədiinə acii Əntan̄fə taa ŋgutə saa'i.

¹⁵ Ma agi saa'ita, kə dzii ənji nə'unə də na, kə mbu'i laŋənatii bahə gya'ə da pupusərə. Piita a madətə ahadatii, ca wabə ka tii, əŋki ci:

¹⁶ "Ndzəkəŋushi'inəkya, kə wabi Malaaba Ma'yanə da ma *Dawuda agyanə Yahuda ətə baarii tə Yeesu ka ənja. Ma wabənaakii, kə ndzaa tyasə, see a da ki ka goon̄ga, waatoo sətse d̄ii tə Yahuda.

¹⁷ Acii ma Yahuda, kə ndzaa ci ka əndə gaamə, Yeesu ta'i tə ci kaama slønə ka ha rəŋwə ka Əntan̄fə.

¹⁸ Amma ma ci, kə d̄ərəgi ci ra də kwabatə upaa ci agi bwaya slənaakii. Ma daba'əkii, ca kulagi aa pa, səkəkii a tsəərəgi, aginaakii a əjagi patə.

¹⁹ Ənji Urusaliima patə, kə fii tii haalaakii. Ci d̄ii kavə tii ləmə ka rəkii də uuratii Akalədama, makə bana, 'Rə nga idəna'.

²⁰ Tə'i manaahəkii asəkə ləkələkətə nga Jabuura:

'Ka ndzaanə nə yaakii uufinə zabə,

ga əndə a ndzaanə davə.'

Kə nyaahə ənji əsə:

²¹ 'See a ŋgərə əndə'i əndə slənaakii.'

Makə ha'ə d̄ii əna, ma əjiniə nja dzəədze deenə oogə da i Yeesu Slandanaamə taa guci patə,

²² 'watəginə ka yibə bapətisəma nga Yoohana ka Yeesu, ha'ə ka saa'itə ŋgirə Əntan̄fə tə ci aadəgyə, ma əndə rəŋwə agi ənjitsa, tyasə, ka ndzaanə nə ci ləbə deenə, ina baaba madənə nga Yeesu agi maməətə ənja."

²³ Makə fii ənji ha'ə, təya tadə ənji bəra'i, waatoo Yusufu ətə ci ənjə a 'wa tə ci Barəsaba taa Yusətusə, tii da Matiyasə.

²⁴ Wata təya kədii, əŋki tii, "'Ya'ə Slandana, kə shii hə sətə a ədzəmə ənji patə, baarii keenə ahada əjiniə bəra'i taa tə wu ta'i hə,

²⁵ kaa ca ŋgərə slønə nga əndə sləkeenə ənə kagi Yahuda, makə kə pyalə ci saakii makə sətə dəbee ka ci."

²⁶ Ma daba'əkii, təya kapaa haalakii akəŋwacii Əntan̄fə kaa ca baarii ka tii taa tə wu ta'i ci. Wata ca baarii ka tii tə Matiyasə. Kə ndzaa Matiyasə ka pu'u aji bəra'inə nga masləkee ənja.

2

Jiganə nga Malaaba Ma'yanə

¹ Makə mbu'ya uusərə nga kumənə nga *Peentakoosa, kə dzatə ənji nə'unə də nə patə ka ha rəŋwə.

² Pii təya fa lyaamanə nga uushi dadagyə makə laamənə nga mandalə məfa. Wata laamənəkii a nagi kuvətə dzatə tii də nə davə.

³ Wata təya nee ka uushi a jiga makə gana nga gunə. Ca taala, ca təkəgi agyanə taa wu patə davə.

⁴ Malaaba Ma'yanə a naanatə ədzəmətii patə, təya ndzanə wabənə də uuranyinə kama kama makə sətə vii Malaaba Ma'yanə ka tii waabənə. *

⁵ Ma gatə də Urusaliima, tə'i *Yahudiinə ətə ca ŋgwələ tə Əntan̄fə shiishi agyanə hanyinə nga duuniya patə.

1:14 1.14 Luka 23.49. **1:16 1.16** Jab. 41.10. **1:18 1.18-19** Mat. 27.3-8. **1:20 1.20** Jab. 69.26; 109.8. **1:21 1.21-22** Luka 1.2; 3.21; 24.51. **1:24 1.24** Yooh. 2.24-25. **1:26 1.26** Waḅ. 16.33.

2:1 2.1 Leew. 23.15-21; Dzək. 16.9-11. **2:3 2.3-4** Luka 3.16. * **2:4 2.4** Malaaba Ma'yanə a naanatə ədzəmətii: 4.31; 6.3,5; 7.55; 8.17; 10.44; 11.15,24; 13.9; 15.8; 19.2,6; makə sətə vii Ma'yanə ka tii wabənə: 4.31; 10.45-46; 19.6; 1 Koor. 12.10; 14.2-12.

⁶ Makə fii ənji wazənə, kə dzii ənji də nə lanə. Han̄kalatii a gwazəgi, acii kə fii tii təya wabə də uura nga taa ngutə əndə ahadatii.

⁷ Kə d̄ii ka tii ka sə nga hurəshishinə ka shanə, təya ba, “Əntaa ənji Galili nə ənjitsə ca wabə pata?”

⁸ Ya əna, iitə d̄ii mbee tii ka wabənə də uura nga taa ngutə əndə ahadaama?

⁹ Wiinə kə shaamə agyanə hanyinə nga Parətiya, Madiya, Ilamiya, Misaputamiya, Yahudiya, Kapadasiya, Puntu, Asiya,

¹⁰ Firigiya, Paməfiliya, Misəra, i da purəŋa Libiya ətə nga Sirina, i Yahudiinə da ənjitə d̄əməgərə agi diina nga Yahudiinə, kə shi tii daga də Rooma;

¹¹ wiinə kə shi hara ənji gaamə daga də Karita da Arabiya: wanaamə patə ka fanə təya ba agi uuranyinə gaamə tə man̄gwaarə slənətə slənyi Əntan̄fə.”

¹² Makə gwazəgi han̄kalatii patə, təya ləgwa ahadatii tuu'ina, “Mi sanə cii kəya moo baariinə kaama?”

¹³ Amma, ma hara ənja, təya gwanə ka ŋusənə, əŋki tii, “Kə sii ənjinə ənvwa.”

Waazanə ŋga Piita

¹⁴ Wata Piita a madətə da masləkee ənjitə pu'u aməntanə. Ca madee ka uurakii, ca wabə ka tii, əŋki ci, “Unə ənji Urusaliima da hara Yahudiinə makə nyi, fatəmə ŋga'ə, kaa nya ba koonə:

¹⁵ ma ənjina, masamə tii ənvwə makə sətə sə cuuna hiima, acii ma'ə uusəra magiramə zəku'i.

¹⁶ Amma, fatəmə kaa nya ba koonə sətə bii anabi Yawalə:

¹⁷ ‘Ma bii Əntan̄fə, ma agi muudinə nga zamana, ka shinə nə Malaaba Ma'yanə aagyanə ənji patə, man̄jeevənə goonə ŋguyirənə da makinə, ka d̄fanə nə tii anabaakwaanə; ma daguyinə goonə, ka baariinə nə Əntan̄fə ka tii goon̄gaanaakii, masariinə goonə əsə, ka səniinə nə tii.

¹⁸ Goon̄ga boo, ma maviinaaki ŋguyirənə da makinə, ka kyanə nə nyi Malaaba Ma'yanaaki aanətii ka saa'ikii, ka ndzaanə nə tii ka anabiinə.

¹⁹ Ka d̄fanə nə nyi sə nga hurəshishinə daga dagyə da agyanə hanyinə əsə; ka jiganə nə idənə da gunə da makiirənə mandəkii.

²⁰ Ka zhi'iginə nə uusəra ka təkunə.

Ka zhi'iginə nə ləgidə dizə makə idəna.

Ma ətsə patə, ka d̄fanə taabu'u nə mad̄uunə uusərə nga Slandanaamə a mbu'ya.

²¹ Taa wu kədii luupaanə acii Slandana, ka mbədənə nə ci.' ”

²² Piita a dzə aakəŋwa də banə, əŋki ci, “Unə ənji Isərayiila, fatəmə wabənaaki ŋga'ə. Ma Yeesu əndə Nazaratu, kə baarii Əntan̄fə oo'i, ci sləkee ka ci, ci nee unə slənyi Əntan̄fə sə nga hurəshishinə də baawəda lanə daciikii ahadoonə.

²³ Aacii unə kavə Əntan̄fə tə ci makə sətə d̄ii ci aniya nga d̄fanə. Kə kavuunə tə ci aacii bwaya ənji, təya gwa'avə tə ci aashi ənfwə, ca əntəgi.

2:7 2.7 1.11. 2:12 2.12 1 Koor. 14.23. 2:17 2.17-21 Yaw. 3.1-5. 2:21 2.21 22.16; Rooma 10.13. 2:22 2.22 Luka 24.19; Yooh. 3.2; Slənə 2.43; 4.30; 5.12-16; 6.8; 14.3; 15.12; 19.11-12; Rooma 15.19; Ibər. 2.4. 2:23 2.23 3.15; 4.28; 7.52; Luka 23.33; 1 Tees. 2.15.

²⁴ Amma kə ɲgiragi Əntaɲfə tə ci agi zəmənə ɲga wa, ca maḏee ka ci agi maməətə ənja, acii pooshi wə da baawəḏa agyanəkii bahə ca gigisləpa a tə ci.

²⁵ Acii kə wabi Dawuda agyanəkii, oo'i:

‘Wanyinə ka neenə ka Slandanə akəɲwaciiki taa guci patə, agi tsakənə nə ci tə nyi acii ga nya gugu'i.

²⁶ Ci nə ədzəməki ka ḏa moodasəka əsə, agi wabənə nə nyi ɲga moodasəka.

Taa ɲgahi ka əntənə nə nyi, agi kanə nə nyi na,

²⁷ acii kə shii nyi: 'ya'ə Əntaɲfwaakya, paa hə ka vugədəgi əpinaaki aagi əɲjagu'u,

paa hə ka bwasee ka shishinə ɲga əndə slənaaku kaa ca bəsləgi.

²⁸ Kə baarii hə ka nyi rəgwanyinə ɲga upaa də əpinə.

Ka ḏanə nə nyi moodasəkə laɲə, acii agi ndzaanə nə hə da nyi.’ ”

²⁹ Piita a dzə aakəɲwa də banə, əɲki ci, “‘Ya'ə ndzəkəɲushi'inəkya, takumə kaa nya bagi koonə furəɲə. Ma dzədzəshi'inaamə Dawuda, kə əɲki ci, kə ɲgədəgi əɲji tə ci, kədəhə daamə nə nə ɲga gu'waakii ka ha'ə dəɲə ənshinə.

³⁰ Amma, ma ci ma'ə da i əpinə, anabi ɲji ci, kə shii ci kə ji'i Əntaɲfə ka ci oo'i, kadə nə əndə rəɲwə agi jijiinaakii a ɲgərə dəgələ ɲwanuunaakii.

³¹ Agyanə maḏənə ɲga *Aləmasiihu agi maməətə ənja wabi Dawuda ha'ə. Aciikii bii ci, pooshi Əntaɲfə ka bwaseenə ka ci a gu'u. Taa shishinəkii əsə, pooshi ka bəslənə.

³² Ma Yeesutsa, kə maḏee Əntaɲfə ka ci agi maməətə ənja. Inə ənə ganə patə, seedawanyinə niinə.

³³ Kə ḏuunətə Əntaɲfə tə ci, ca ndzaneə ka ci da ciizəmaki. Əntaɲfə Dii a vii ka ci Malaaba Ma'yanə, makə sətə shi ca bii daga ɲukə. Yeesu a pukyağərə keenə əsə, ci ətsə cuuna nee, una fa əsə. †

³⁴ Acii əntaa Dawuda ɲgirə aadəgyə, amma ci maa, kə bii ci oo'i,

‘Əɲki Əntaɲfə Slandanə ka Slandanəki, ndzaanə gadəvə da ciizəmaki.

³⁵ Ka kavənə nə nyi tə əɲji daawaanaaku aatsaa səḏəku.’

³⁶ Acii ha'ə, wa əɲji Isərayiila patə a shii tantanyinə, ma Yeesu ətə gwa'avuunə tə ci aashi ənfwa, tə ci kavə Əntaɲfə ka ndzaanə ka Slandanə da Aləmasiihu.”

³⁷ Makə fii əɲji ha'ə, kə tabətə moodəfətii, təya ləgwa a ma Piita da a ma hara masləkee əɲji, əɲki tii, “Ndzəkəɲushi'ina, iitə ḏaniina?”

³⁸ Əɲki Piita ka tii, “Baamə ka Əntaɲfə, bwaseemə ka 'waslyakəənə goonə, taa wu ahadoonə, ca luu yibə bapətisəma agi ləmə ɲga Yeesu Aləmasiihu, kaa Əntaɲfə a tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə, ca vii koonə Malaaba Ma'yanaakii.

³⁹ Acii koonə ḏii Əntaɲfə aləkawalə ɲga vii Malaaba Ma'yanə da ka manjeevənə goonə da patənə ɲga əɲjitə dzadə, taa moonə 'wii ci patə aabiikii.”

2:24 2.24 3.15; Luka 24.5. **2:25 2.25-28** Jab. 16.8-11. **2:27 2.27** 13.35. **2:29 2.29** 1 Meem. 2.10; Sləne 13.36. **2:30 2.30** 2 Sam. 7.12-13,16. **2:31 2.31** Jab. 16.10. **2:32 2.32** 1.8. † **2:33 2.33** ca ndzaneə ka ci da ciizəmaki: 2.34; 3.13; 5.30-34; 7.55-56; Mar. 16.19; Luka 20.42; 22.69; Rooma 8.34; Af. 1.20; Kwal. 3.1; Ibər. 8.1; 1 Piita 3.22; ca pukyağərə keenə Ma'yanə: 1.4; Yooh. 14.16-17; 15.26. **2:34 2.34-35** Jab. 110.1; Luka 20.42-43; Ibər. 1.13. **2:36 2.36** 3.15. **2:37 2.37** 16.30; Luka 3.10,12,14. **2:38 2.38** 3.19; Luka 3.3. **2:39 2.39** Isaa. 57.18-19; Af. 2.17.

⁴⁰ Kə wabi Piita ka tii lanə, ca ka ka tii hiima, əŋki ci, “Təkeemə ka noonə na da bwaya ənji nga zamanana koona luupaa də noonə na, acii bwaya ngəra'utə nə təya sa.”

⁴¹ Lanənatii, kə liwə tii wabənaakii, ənjə a yibə ka tii bapətisəma. Kə mbu'i bahə dəbu'u makkə nə ənjitə vii goonğa uusəəkii.

⁴² Kə dīi tii gazhi'waanə nga fa sətə nji masləkee ənjə a dzəgunə ka tii, təya ndzaanə də ədzəmə rəjwə, təya zəmə ka hakii, təya dā də'wa ka Əntənfə əsə.

Ndzaanə nga ənji nə'unə

⁴³ Kə dīi Əntənfə sə nga hurəshishinə ngaanğa'ə daci masləkee ənja, ka ha'ə kə əsəgi ngwalənə tə ənji patə.

⁴⁴ Ənji nə'unə patə, kə ndzaa tii rəjwə, təya viishi patənə nga sətə ətee əndə'i əndə ahadatii,

⁴⁵ təya dərəmagi də uushi'inatii, təya vii kwabakii ka taa wu ətə ətee ahadatii.

⁴⁶ Pukyanə nga ha patə, agi dzatənə nə tii də nə asəkə *yi nga Əntənfə də moodəfə rəjwə, təya zəməshi asəkə yinyinatii də moodasəkə da mabanee ma'yanə.

⁴⁷ Təya dəla də Əntənfə, təya upaa dəlanə əsə acii ənji patə. Ma Slandana, uusəə patə nə ci ka tsəkəvənə aashitii tə ənjitə upaa luupaanə.

3

Mbədfəpaanə də mahurəməsə ənda

¹ Ma ka əndə'i uusəra, i Piita da Yoohana a dzə aasəkə yi nga Əntənfə ətsə tibisə makkə nga kədəwanə, waatoo saa'i nga dā də'wa.

² Tə'i əndə'i əndə gatə a uura mayi nga Əntənfə. Ma uura mayitsa, 'Dagwakii' ci ənjə a 'wa. Mahurəməsəkii daga poonə tə ci nə əndəkii. Pukyanə nga uusəra patə nə ənjaakii ka kiranə tə ci aa dəvə, təya kapaa tə ci, kaa ca kədii sataka acii ənji dzənə aasəkə yi nga Əntənfə.

³ Makə nee ci ka i Piita da Yoohana təya dəmə aasəkə yi nga Əntənfə, ca kədii sataka aciitii.

⁴ Wata i Piita da Yoohana a tsaamə tə ci, əŋki Piita ka ci, “Tsaamuu tiinə.”

⁵ Ca tsaamə tə tii də nga'ə. Ma nə ci ka nəhənə, ka upaanə nə ci uushi aciitii.

⁶ Wata Piita a ba ka ci, “Paa nyi da kwaba shanə, amma, ma səndə upaa nyi, ka viinə nə nyi ka hə. Də baawəda nga Yeesu *Aləmasiihu, əndə Nazaratu, madətə, wiiwu.”

⁷ Wata Piita a kəsətə ciinəkii da ciizəma, ca madəe ka ci. Pii kə upaa sədfəkii da idəkii ngeerənə.

⁸ Həryatə əndətə a madətə, ca kəŋaanə, ca 'watəgi wiinə. Wata ca dəməgərə atsatii. Ca wii, ca dzə də ləəfənə, ca dzə də dəlanə də Əntənfə.

⁹ Patənə nga ənjitə nji davə, kə nee tii ka ci, ca wii, ca dəla də Əntənfə.

¹⁰ Kə shii tii oo'i, mahurəməsə əndətə izəe ka kədii sataka a uura mayi 'Dagwakii'. Acii ha'ə, kə dīi ka tii ka sə nga hurəshishinə nə sətə dīi tə ci.

Waazanə nga Piita atsa malaba nga Sulayimaanu

2:41 2.41 2.47; 4.4; 5.14; 6.1,7; 8.4; 11.21,24; 12.24; 13.49; 16.5; 19.20; 21.20; 2 Tees. 3.1. **2:44**
2.44-45 4.32-35. **2:46 2.46** Luka 24.53. **2:47 2.47** 2.41. **3:1 3.1** 10.3,9,30. **3:2 3.2** 14.8.
3:8 3.8 14.10; Yooh. 5.14.

¹¹ Makə mabwaseemə əndətə ka i Piita da Yoohana, tii atsa malabətə ci ənjə a 'wa malabə nga Sulayimaanu, ənji patə a kwasə pii pii aabiitii, acii kə kəne ka tii ka shaṅə nə sətə dīi.

¹² Makə nee Piita ka tii, ca ba, "Unə ənji Isərayiila, acii mi saṅə nuunə ka neenə ka hurəshishinə nga əndətsa? Acii mi cuuna tsaamə tiina? Ma nuunə ka nəhənə, agi baawəda geenə taa camənə geenə cii kəya wii kwa?"

¹³ Əntaa ha'ə. Ma Əntaṅfə nga i Ibərahiima da Isiyaaku da Yakubu da hara dzədzəshi'inaamə patə, ci vii dūunuunə ka Yeesu lawaraakii. Ma una, kə vii unə tə ci aacii gayinə. Makə mwayi Pilaatu kapaanə tə ci, kə kaaree unə.

¹⁴ Də ha'ə kaaree unə ka Malaaba Əndəta, əndə gooṅga, una kədii ka ənjə a kagi koonə tə mabələ ənja.

¹⁵ Də d'anə ha'ə kavuunə tə Əndə vii əpinə ka bələginə. Amma kə mad'ee Əntaṅfə ka ci agi maməətə ənja. Ma inə əsə, seedawanyinə niinə nga mad'ənaakii.

¹⁶ Ma əndənə cuuna nee, kə shii unə tə ci. Də baawəda nga Yeesu upaa ci ngeerənə, acii kə vii inə gooṅga ka ci. Ha'ə nə ci əsə, putə nga vii gooṅga geenə ka Yeesu upaa ci jamənə nga shishinəkii akəṅwacii unə patə.

¹⁷ "Ma ənə ha'ə dīi ndzəkəṅushi'ina, kə shii nyi oo'i, ma unə da i gayinə goonə, dagi ghatə shiinə goonə dīi unə ha'ə də Yeesu.

¹⁸ Amma də ha'ə dīi ka gooṅga nə sətə bii Əntaṅfə da ma anabiinaakii oo'i, ka cibənə nə Matadəkəyaakii.

¹⁹ "Acii ha'ə baamə ka Əntaṅfə, zhi'wagimə aabiikii, kaa ca tifyagi koonə 'waslyakəənə goonə.

²⁰ Mad'a kə dīi unə ha'ə, ka viinə nə Slandanə koonə shiwunə aasəkə moodəfuunə, ka kyanə nə ci koonə də Matadəkəyaakii Yeesu. Ci ta'i koonə tə ci.

²¹ Ma Yeesu, kə dīi tyasə, see a ndzaa ci dagyə zəku'i, taabu'u nə Əntaṅfə a d'aada uushi'iitə baabii ci da ma malaaba anabiinaakii daga ṅukə.

²² Muusa maa, kə bii ci oo'i, 'Ka tadənə nə Əntaṅfə koonə *anabi makə naaki agi ndzəkəṅushi'inuunə. See a foonə sətə nii kəya ba koonə patə.

²³ Taa wu patə na kaaree ka fanə tə anabita, paa tii ka ndzaanə agi ənji nga Əntaṅfə, ka zamaginə nə ənji də tii.'

²⁴ Ha'ə əsə wabi hara anabinyinə patə, 'watəginə ka Samuyila da hara anabinyinə ətə shi daba'əkii. Kə wabi tii agyanə uushi'inə ətə ca d'aada əndzə'i.

²⁵ Ndzəkəṅushi'ina, koonə wabi Əntaṅfə da ma anabinyiita. Ha'ə əsə koonə da dzədzəshi'inuunə dīi ci aləkawala, waatoo ətə bii ci ka Ibərahiima, 'Ka d'aanənə nə nyi barəkaanaaki aagyanə slikərənyinə nga duuniya patə, putə nga jijinyinaaku.'

²⁶ Ha'ə kə tad'əgi Əntaṅfə lawaraakii, ca sləkəe ka ci aahadoonə zəku'i koonə upaa barəkaanə daciikii, una bwasee ka bwaya bwayaanə goonə."

4

Kərənə tə i Piita da Yoohana aakəṅwacii gayinə

3:11 3.11 5.12; Yooh. 10.23. **3:13 3.13** 2.33; 7.32; Shig. 3.6,15; Luka 23.13-23. **3:15 3.15** 2.23-24; 4.10; 5.30-31; 10.39-40; 13.30; 17.31; Ibər. 2.10. **3:16 3.16** Mat. 9.22. **3:17 3.17** Luka 23.34; 1 Tim. 1.13. **3:18 3.18** 5.42; Luka 24.27,44-46. **3:19 3.19** 2.38. **3:22 3.22-23** Dzək. 18.15,19; Sløne 7.37. **3:24 3.24** 3.18. **3:25 3.25** 'Wat. 12.3; Gal. 3.8,16. **3:26 3.26** 13.46; 18.6; Rooma 1.16.

¹ Ma i Piita da Yoohana a wabə ka ənja, wata limanyinə da ɲwanɲwə ɲga soojiinə ətə ca nəhə yi ɲga Əntaɲfə, da *Sadukiinə a shi aabiitii *

² də mabəzə səka. Ma bəzee ka səkətii, acii kə jigunyi i Piita da Yoohana ka ənja, kə bii tii ka ənji oo'i, kə ma'i Yeesu agi maməətə ənja, aciikii ma maməətə ənji patə, kadə nə təya madətə da i əpinə. †

³ Wata təya kəsə tə i Piita, təya pa'əgi tə tii aasəkə kuvə furəshina see pukənə ɲga ha, acii kə uugi uusərə dzənə ka da gəɲwanə.

⁴ Amma, ma agi ənjitə fii wabənə ɲga masləkee ənja, bəzəkii nə ənjitə vii gooɲga. Kə mbu'i laɲənati bahə dəbu'u tufə.

⁵ Pukənə ɲga ha, wata gayinə da masariinə da maliminə a ləbə də Urusaliima patə.

⁶ Təya dza də nə da gawə ɲga limanyinə ətə dīi ləməkii *Anasə tii da i Kayafasə i Yoohana i Aləkəsandəra, da i hara slikərənə patə ɲga maduunə *limanə.

⁷ Təya sləkee ka ənji kaa təya kira tə i Piita da Yoohana, təya kəɲee ka tii akəɲwaciitii, təya ləgwa ka tii, əɲki tii, “Da saɲə upaa unə baawəfatsa? Wu vii koonə rəgwa ɲga mbədəpaanə də mahurəməsə əndətsa?”

⁸ Wata kə cakə Malaaba Ma'yanə natənə ədzəmə ɲga Piita. Ca ba ka tii, əɲki ci, “Unə gayinə da masariinə,

⁹ mada putə ɲga ɲga'aanə dīi inə ka mahurəməsə əndətsə dīi inə mawulakii akəɲwacii unə ənshinə, una ləgwa keenə taa iitə mbə'i ci,

¹⁰ yoo, see a shii unə da i ənji Isərayiila patə oo'i, də ləmə ɲga Yeesu Aləmasiihu əndə Nazaratu nə əndətsə kəɲə akəɲwacii unə ndaɲə ndaɲə. Ma unə, kə gwa'avuunə tə Yeesu aashi ənfwa, amma kə madəe Əntaɲfə ka ci.

¹¹ Kə wabi malaaba ləkələkətə agyanəkii oo'i,

‘Ci nə faaratə kaaree unə, ənji ghənəna,

amma ci ənəpaa ka faaratə palee də məghərəvənə.’

¹² Daciikii rəɲwə dyaɲə upaanə ənji mbədənə, acii pooshi əndə'i əndə agi duuniya shaɲə ətə vii Əntaɲfə ka ci baawəfa bahə kaama upaa mbədənə daciikii.”

¹³ Kə nee *mətərəkine ɲga Yahudiinə oo'i, ma i Piita da Yoohana, masoofəfənyinə nə tii. Ma nee tii əsa, tyalakanyinə nə tii, əntaa majanɲa ənji əsə, kə dīi ka tii ka sə ɲga hurəshishinə. Wata təya puləgi oo'i, tii da Yeesu ɲja ndzaanə.

¹⁴ Amma, makə nee tii ka əndətə mbədəpaagi i Piita da Yoohana kəɲə abitii ndaɲə ndaɲə, kə ətee tii ka rəgwa ɲga da mabizhinə.

¹⁵ Aciikii təya səbagi tə i Piita da Yoohana agyə, təya da mətərəkine.

¹⁶ Əɲki tii, “Iitə dānaamə də ənjitsa? Acii gooɲga, ma ahada ənji Urusaliima patə, pooshi əndə mashiimə kə dīi tii sə ɲga hurəshishiinə ka shaɲə. Pooshi amə ka mbee ka da mabizhinə əsə.

¹⁷ Amma, acii ga wabənəkii a tsakə waazanə ka hara ənja, see a baamə ka tii oo'i, ga təya ənə ka wabənə ka taa wu də ləmə ɲga Yeesu ma'ə.”

¹⁸ Wata təya ənə ka 'watənə tə masləkee ənja. Makə dəməgərə tii, təya ba ka tii, əɲki tii, “Goonə ənə ka wabənə taa dzəgunənə ka ənji də ləmə ɲga Yeesu ma'ə daga ənshinə!”

* **4:1 4.1-2** Sadukiinə: 5.17; 23.8; Luka 20.27. **4:1 4.1** Luka 22.4,52. † **4:2 4.2** madənə agi maməətə ənja: 2.24; 4.33; 17.18; 26.23. **4:3 4.3** 5.18. **4:4 4.4** 2.41. **4:7 4.7** Luka 20.2. **4:8 4.8** 2.4. **4:10 4.10** 3.6; 3.15. **4:11 4.11** Jab. 118.22; Luka 20.17; 1 Piita 2.4-7. **4:12 4.12** Mat. 1.21; 1 Koor. 3.11. **4:15 4.15** 5.34-35. **4:16 4.16** Yooh. 11.47. **4:17 4.17-19** 5.28-29,40.

19 Amma əŋki Piita da Yoohana ka tii, “Unə də noonə na, lagimə wabəətsa, mada ŋga'ə akəŋwacii Əntaŋfə keena fa noonə, ina bwasee ka fa naakii.

20 Acii ma inə kamə, pooshi inə ka mbee ka ndzaanə zərakə yadə ba ka əŋji sətə nee inə da sətə fii inə.”

21 Wata mətərəkinə a tsakə ka tii bariya də banə, ga təya ənə ka d'anə ha'ə ma'ə. Təya kapaa tə tii, pooshi tii upaa rəgwa ŋga cibeənə ka tii, acii talakiinə patə, agi d'uunətənə nə tii tə Əntaŋfə putə ŋga sətə slənyi tii.

22 Ma əndətə mbədəpaagi tii də sə ŋga hurəshishinə, kə palee ci ka fəzə ənfwadə pu'unə.

Da də'wa ŋga əŋji nə'unə kaa təya mbee ka waaza

wabənə ŋga Əntaŋfə yadə ŋgwalənə

23 Makə kapaa əŋji tə i Piita da Yoohana, təya ənə satii aahada hara əŋji nə'unatii. Təya ba ka tii sətə bii madiigərə limanyinə da masariinə ka tii.

24 Makə fii əŋji nə'unə ha'ə, təya kədii acii Əntaŋfə də ədzəmə rəŋwə, əŋki tii, “'Ya'ə Slandana, hə tagii ha dadagyə da ha a panə da uunəvə da sətə asəkətii patə.

25 Kə wabi hə da ma dəsəniinə Dawuda lawaraaku. Kə wabi ci də baawəda ŋga Malaaba Ma'yanə, ca ba:

'Acii mi ci hara slikərənə a bəzə səka?
Acii mi sanə ci əŋjə a hiima uushi'iitə zaba?

26 Kə aanyi meeminə ŋga *duuniya.

Gayinə əsə, kə guŋutə tii də nə kaa təya pa da Əntaŋfə Slandanə da Matadəkəyaakii.'

27 Ha'ə makə ətsə dīi *Hirudusə da Puntiyu *Pilaatu, kə ləbə tii də nə ka hakii asəkə vəraanə da hara slikərənə da əŋji *Isərayiila agyanə malaaba lawaraaku Yeesu matadəkəyaaku. ‡

28 Ma sətə dīi tii patə, kə dīi tii makə sətə mwayi hə agi baawədaaku daga ŋukə.

29 Ma əndzə'i, 'ya'ə Slandana, fatə bwaya uushi'iitə ci təya baaba agyaniinə. Vii ka lyawarənaaku ŋgeerənə ŋga waaza wabənaaku yadə ŋgwalənə taa gi'u.

30 Tsakuu tiinə, bəarii baawədaaku, ina mbədəpaa də əŋji bwanea, ina d'a uushi'inə ŋga hurəshishinə agi ləmə ŋga malaaba lawaraaku Yeesu.”

31 Makə uudəpaa tii d'a də'wa, hatə dīi tii davə patə, gaŋgəzənə. Wata kə cakə Malaaba Ma'yanə naanatənə tə tii patə. Təya ndzanə waaza wabənə ŋga Əntaŋfə yadə ŋgwalənə.

Sətə ndzaanə ŋga əndə nə'unə, ŋga əŋji nə'unə patə

32 Ənjitə vii goŋga patə, kə ndzaa tii də moodəfə rəŋwə, haŋkalatii rəŋwə əsə. Pooshi əndə banə oo'i, ma sətə dīi ka naakii, kə ndzaa ka naakii daanəkii. Amma, maləbəkii nə tii patə anə uushi'inatii.

33 Də baawəda lanə baabii masləkee əŋji tə madənə ŋga Yeesu Slandana agi maməətə əŋji makə sətə nee tii. Kə dīi Əntaŋfə barəkaanə aagyanətii patə ka shaŋə shaŋə.

34 Pooshi maagha agitii əsə. Acii patənə ŋga ənjitə da ratii taa yatii, kə d'ərəmagi tii, təya kira kwabakii,

4:24 4.24 Shig. 20.11; Jab. 146.6. 4:25 4.25-26 Jab. 2.1-2. ‡ 4:27 4.27 Hirudusə: Luka 23.7-11; Pilaatu: Luka 23.1. 4:28 4.28 2.23. 4:29 4.29 Af. 6.19. 4:30 4.30 2.22. 4:31 4.31 2.4. 4:32 4.32-35 2.44-45; 6.1; Luka 14.33; 18.22.

³⁵ təya kapaa akəŋwacii masləkee ənja, masləkee ənjə a təkə ka taa ŋgutə əndətə ətee ahada ənji nə'unə.

³⁶ Ha'ə tə'i əndə'i əndətə dīi ləməkii Yusufu agi slikerənə ŋga *Leewi. Masləkee ənjə a dəkə ka ci ləmə Barənaba, makə bana, 'Mavii ŋgeerənə ka ənja'. Poonə tə ci, anə hanyinə ŋga Kipərusə.

³⁷ Tə'i raakii, ca dərəmagi, ca kira kwabakii, ca kapaa akəŋwacii masləkee ənja.

5

Ananiya da Safira

¹ Amma tə'i əndə'i əndə dīi ləməkii Ananiya tii da minaakii Safira. Ca dərəmagi də əndə'i ratii.

² Də shiinə ŋga minaakii ca umbee ka hara kwabakii, ca kərə harakii, ca kapaa akəŋwacii masləkee ənja, ca datə makə patə vii ci.

³ Wata əŋki Piita ka ci, "Ya hə Ananiya, mi sanə kapaa hə rəgwa ka *Seetanə a dəməgərə aa moodəfəkwa? Wiinə kə jirakə hə ka Malaaba Ma'yanə, ha umbee ka hara kwaba ŋga rə goonə.

⁴ Daga hə ma'ə madərəmagimə, naaku nə rəkii. Makə dərəmagi hə əsə, əntaa naaku nə kwabakii kwa? Iitiitə 'watəgi hə kaala hiima ŋga da bwaya slənətsa? Əntaa ka ənji jirakə hə, amma ka əntaŋfə."

⁵ Makə fii Ananiya wabətsa, wata ca kulagi, ca əntəgi. Ədzəmə ŋga ənji fanə patə, kə lagi.

⁶ Wata daguyinə a shi, təya hadətə tə ci, təya ŋgiragi tə ci agyə, təya ŋgədəgi.

⁷ Ma daba'ə bahə tibisə makkə, minaakii a shi, ki mashiimə sətə dīi tə ŋguri.

⁸ Əŋki Piita ka ki, "Bawə ka nyi, ha'ə makə ətsə nə kwaba ŋga rətə goonə dərəmagyuunə kwa?" Kya ba, "Awa, ha'ə dərəmagiinə."

⁹ Wata əŋki Piita ka ki, "Mi sanə guŋunuunə də ma ka təbə Ma'yanə ŋga Slandana? Fawə ənyanə ŋga daguyiitə ŋgə'i tə ŋgurəku. Watiitsə kə mbu'ya a makuvə. Ka ŋgərəginə nə tii tə hə agyə naaku əsə."

¹⁰ Wata kya kulagi atsaə sədəkii, gudərəslə kya əntəgi. Daguyiitə a giməgərə, təya lapaa tə ki mantəkii. Wata təya ŋgərəgi tə ki agyə, təya dzə ka ŋgədəginə tə ki atəŋgala ŋguri.

¹¹ Wata ədzəmə ŋga ənji nə'unə patə a lagi da ənjitə fii sətə dfaadīi patə.

Slənə ŋga hurəshishiitə dīi masləkee ənja

¹² Ma masləkee ənja, kə slənyi tii sə ŋga hurəshishinə lanə ahada ənja. Patənə ŋga ənjitə vii goŋga əsə, agi dzatənə nə tii də nə də ədzəmə rəŋwə atsaə malabatə ci ənjə a 'wa Malaaba ŋga Sulayimaanu.

¹³ Ma hara ənjitə pooshi vii goŋga, kə ŋgwali tii ka guŋutə də nə da tii, amma agi dələnə nə tii də tii.

¹⁴ Ma ənjitə vii goŋga ka Slandana, ŋguyirənə da makinə, tsakənə da tsakənə nə lanənatii, təya ləbə də nə da hara ənji nə'unə.

¹⁵ Putə ŋga ətsə ha'ə, kə kyaara ənji ənji bwanea aa rəgwa da i ədərati dā ədzatii, təya banee ka tii; acii maa kə mbu'ya Piita, taa iitiitə mbu'u ka paləginə nə məndzaanġu'inaakii agyanə hara ənji bwaneatii.

¹⁶ Kə shiishi hara ənji bəzəkii əsə daga ka giwanyiitə guŋutə də Urusaliima patə, təya kira ənji bwaneatii da ənji ginaajinyinə. Patə, kə mbə'i tii əsə.

Cibənə nga masləkee ənja

¹⁷ Ma gawə nga limanyinə da patənə nga ənjitə ci təya ndzaanə, waatoo kurəgə nga *Sadukiinə, kə shirəhə tii ka masləkee ənji ka shaŋə.

¹⁸ Təya kəsə tə tii, təya kərə tə tii aa furəshina, təya pa'əgi tə tii.

¹⁹ Amma, ma davəɖə, wata malaa'ika nga Əntanɖə a shi, ca wunəgi makuvənyinə nga furəshina, ca əjagi tə masləkee ənji, ca ba ka tii:

²⁰ “Dzəmə aasəkə *yi nga Əntanɖə, una wabə ka ənji agyanə kura əpinə.”

²¹ Makə fii masləkee ənji ha'ə, təya palə tsəɖakə, təya dəməgərə aasəkə yi nga Əntanɖə, təya dzəgunə ka ənja.

Pukənə nga ha, gawə nga limanyinə a shigi da ənjaakii, ca fə'ya mətərəkinaakii da matakəŋwanyinə nga *Isərayiila patə. Təya sləkee ka soojiinə aa furəshina ka fə'yanə tə masləkee ənja.

²² Mbu'unə nə soojiinə aa furəshina, malamə tii tə masləkee ənja. Wata təya ənya ka banə ka mətərəkinə,

²³ əŋki tii, “Kə lapaa inə makuvənyinə mapa'əkii dəŋə dəŋə, ənji nəhənə əsə, patə nə tii davə. Amma, ma wunəginiinə makuva, pooshi inə lii tə tii davə.”

²⁴ Makə fii ŋwanɖə nga soojiinə da madiigərə limanyinə, kə dzəgəpaa tə tii ka shaŋə nə sətə dʒii tə masləkee ənja. Mashii mə tii taa mi na uudə ba'a.

²⁵ Wata əndə'i əndə a shi aabiitii, ca ba ka tii, əŋki ci, “Ma ənjitə pa'əgyuunə nga mbəɖə asəkə furəshina, watiitə asəkə yi nga Əntanɖə ka dzəgunənə ka ənja.”

²⁶ Wata ŋwanɖə nga soojiinə da ənjaakii a palə ka 'wanə tə tii, amma əntaa də ŋgeerənə, acii kə ŋgwali soojiinə ga ənjə a kaalatə tə tii də faariinə.

²⁷ Makə kira tii tə masləkee ənja, təya kəŋee ka tii akəŋwacii mətərəkinə. Gawə nga limanyinə a ba ka tii,

²⁸ “Kə shiina bii koonə də ŋgeerənə, goona dzəgunə də ləmə nga əndətsə ma'ə, amma wiinə kə gūŋutəgyuunə də Urusaliima də dzəgunəətsə goonə. Ha'ə maa, ŋga'ə koonə nə ləbeenə keenə da idənaakii.”

²⁹ Wata əŋki Piita da hara masləkee ənji ka tii, “Tyasə ka Əntanɖə gərə'uniinə palee ka ənda.

³⁰ Ma unə, unə bələgi tə Yeesu də gwa'avənə tə ci aashi ənfwa. Amma kə madəe Əntanɖə nga dzədzəshi'inaamə ka ci agi maməətə ənja.

³¹ Ka ci vii Əntanɖə məghərəvənə əsə, ca ndzaneə ka ci da ciizəmakii, kaa ca ndzaa ka gawə da maluwa, ca baarii ka ənji Isərayiila rəgwa nga baanə ka ci, təya upaa tifyaginə nga 'waslyakəənatii.

³² Ma inə, seedawanyinə niinə nga uushi'iitsa, ha'ə maa nə Malaaba Ma'yanə ətə vii Əntanɖə ka ənjitə ca muu aaya ka ci.”

³³ Makə fii mətərəkinə ha'ə, səkətii a bəzəgi. Ha'ə kə mwayi tii bələnə tə tii.

³⁴ Amma tə'i əndə'i əndə Farisa ahadatii ətə dʒii ləməkii Gamaliyalə. Ma ca, mashii *bariya nə ci. Gawə nə ci əsə akəŋwacii ənji patə. Ca madətə, ca ba ka soojiinə wa təya fəɖəgi tə masləkee ənji agyə zəku'i. *

5:17 5.17 4.1-2. 5:19 5.19 12.7-10. 5:22 5.22-24 12.18-19. 5:24 5.24 4.1. 5:26 5.26 Luka 20.19; 22.2. 5:28 5.28-29 4.17-19; Mat. 27.25. 5:30 5.30-31 3.15. 5:32 5.32 1.8; Yooh. 15.26-27.

* 5:34 5.34 Gamaliyalə: 22.3.

³⁵ Makə dəməgi tii, ca wabə ka mətərəkinə, əŋki ci, “Ya'ə ndzəkəŋushi'inə, ənji Isərayiila, hiimatəmə ŋga'ə sətə cuuna moo d'anə də ənjitsa.

³⁶ Ma wanyiinə dzəgi aa ba'a, kə shigi Tawəda da ba'akii bahə gya'ə ənfwadə ətə ca nə'u tə ci. Kə zhi'wee ci ka naakii nə ka uushi. Amma kə bələgi ənji tə ci. Ənji nə'unə tə ci patə əsə, kə yiigədəgi tii. Sətə mwayi tii d'anə patə, kə ndzaanə ka uushi ŋga zabə.

³⁷ Ma daba'əkii, saa'i ŋga baana ənja, kə shigi Yahuda əndə Galili. Kə 'wii ci ənji ka nə'unə tə ci, amma kə bələgi ənji tə ci əsə. Ənjaakii patə əsə, kə yiigədəgi tii.

³⁸ Acii ha'ə, shigimə agi wabənə ŋga ənjitsə ca nə'u tə Yeesu, una bwasee ka tii. Acii mad'a əndə ca ba ka tii d'a tsarə slənətsa, kadə na dzəgi.

³⁹ Amma, mad'a Əntaŋfə ca ba ka tii d'a tsarə slənətsa, pooshi unə ka mbee ka uulaginə tə tii. Nəhəmə acii goona d'ii panə da Əntaŋfə.”

Wata mətərəkinə a luu wabənə ŋga Gamaliyalə.

⁴⁰ Təya 'wagərə tə masləkee ənja, təya ba ka soojiinə, wa təya fəslə tə tii, təya ba ka tii, “Goonə ənə ka wabənə ka ənji də ləmə ŋga əndətə ma'ə!” Ma daba'əkii, wata təya kapaa tə tii.

⁴¹ Masləkee ənjə a gimagi satii ahada mətərəkinə, təya palə də moodasəkə ka shaŋə, acii kə mbu'utə Əntaŋfə də tii kaa təya sa ŋgərə'wə da ciba ka putə ŋga ləmə ŋga Yeesu.

⁴² Pukyanə ŋga uusərə patə, taa asəkə *yi ŋga Əntaŋfə, taa asəkə yinyinə, mabwaseemə tii ka dzəgunənə da waazanə ka ənji oo'i, Yeesu nə *Matadəkii ŋga Əntaŋfə. †

6

Tadənə tə ənji mədəfə

¹ Ma ka saa'ita, makə ci laŋənə ŋga ənji nə'unə tə Yeesu a dzə də tsakənə, kə ŋgiirə hara Yahudiinə ənji nə'unə ma, waatoo Yahudiitə ca wabə uura Gərikə, oo'i, kə bwasee Yahudiinə ənji nə'unə ətə ca wabə uura Yahuda ka mooryafinə ətə ca wabə uura Gərikə, pooshi tii agi upaa sətə ci ənjə a təkə taa ŋgutə uusəra.

² Wata masləkee ənji pu'u aji bəra'i a dzatə də ənji nə'unə patə, təya ba ka tii, “Madəbeemə ina bwasee ka waaza wabənə ŋga Əntaŋfə, ina dzəgərə aagi təkə zəma.

³ Acii ha'ə, ndzəkəŋushi'inə, tagimə ənji mədəfə ahadoonə ətə ci ənjə a dəla də tii, ətə da Malaaba Ma'yanə a moodəfətii da hiima əsə. Tə tii kavənə ənji aanə slənətsa.

⁴ Ma inə neenə, ina d'a gazhi'waanə ŋga d'a də'wa da waaza wabənə ŋga Əntaŋfə.”

⁵ Ma sətə bii masləkee ənja, kə kadeesəkə ka ənji nə'unə patə. Wata təya tadə tə Sətəfanu, acii ma ca, əndə vii goŋga nə ci ka shaŋə, manakii də Malaaba Ma'yanə əsə. Təya tadə əsə tə Filibusə da Pərəkwarə da Nikanoorə da Timoonə da Parəmina da Nikoolawusə əndə Antakiya, əndətə shi a dəməgərə aagi diina ŋga Yahudiinə.

⁶ Təya kira tə tii aakəŋwacii masləkee ənji. Masləkee ənjə a d'aanə ka tii də'wa, təya kavə ciinətii aanətii.

5:36 5.36 21.38. 5:37 5.37 Luka 2.2; 13.1-2. 5:40 5.40 4.18; 5.28. 5:41 5.41 Luka 6.22-23; 1 Piita 4.13. † 5:42 5.42 Yeesu nə Matadəkii: 9.22; 17.3; 18.5,28; Luka 24.25-27. 6:1 6.1 2.45; 4.35. 6:3 6.3 1 Tim. 3.7-13. 6:6 6.6 13.2-3; 14.23; 1 Tim. 4.14; 2 Tim. 1.6.

⁷ Yoo, kə gi wabənə nga Əntanƒə aakəŋwa aakəŋwa. Agi tsakənə nə lanənə nga ənji nə'unə də Urusaliima, bəzəkii agi limanyinə əsə vii goonƒa ka Yeesu.

Kəsənə tə Sətəfanu

⁸ Ma Sətəfanu, kə dīi Əntanƒə ka ci pwapoonə, ca vii ka ci baawəda lanə, kaa ca da sə nga hurəshishinə ka shaŋə ahada ənja.

⁹ Amma tə'i hara Yahudiinə ətə izee ka dza də nə asəkə kuvə də'wa ətə ci ənƒə a 'wa "Kuvə nga Dimwanyinə". Kə shi tii daga də Sirina da i Aləkəsandəriya. Tə'i harii Yahudiinə əsə ətə shi daga də Silikiya da Asiya. Kə dīi tii mabizhinə da Sətəfanu.

¹⁰ Amma kə təkuree tii ka uurənə tə ci, acii kə wabi ci də hiimatə vii Malaaba Ma'yanə ka ci.

¹¹ Wata təya ngaanƒagagi ənji də kwaba, ənƒitə a ba oo'i, "Kə fii inə ca dzaana tə Muusa, ca bərapaa tə Əntanƒə əsə."

¹² Də ha'ə maƒee tii ka ədzəmə nga matakəŋwanyinə da maliminə da hara ənji patə. Təya əbuunə aanə Sətəfanu, təya kəsə tə ci, təya kərə aakəŋwacii *mətərekinə.

¹³ Wata təya kira ənji vii seedanə nga jirakənə, ənƒitə a ba, "Ma əndətsa, paa ci ka təkənə da wabə bwaya uushi'inə aashi malaaba *yi nga Əntanƒə da i bariya nga Muusa.

¹⁴ Acii kə fii inə kə bii ci oo'i, ma Yeesu əndə Nazaratuta, ka uulaginə nə ci maƒuunə kuvətə nga Əntanƒə. Ca zhi'wee ka alə'aadanyiitə vii Muusa kaamə."

¹⁵ Tsaamənə nə mətərekinə tə Sətəfanu. Ma təya nee patə, ma kəŋwaciinəkii, makə nga malaa'ika.

7

*Wabənə nga Sətəfanu akəŋwacii *mətərekinə*

¹ Gawə nga limanyinə a ləgwa ka Sətəfanu, əŋki ci, "Goonƒa bii tii nii?"

² Əŋki Sətəfanu, "Ndzəkəŋushi'inəki da dəsənəkya, fatəmə kaa nya ba koonə. Ma Əntanƒə Əndə məghərəvənə, kə shigi ci ka dzədzəshi'inaamə Ibərahiima daga ci ma'ə anə hanyinə nga Misaputamiya, ci ma'ə madzəmə aa Haranə zəku'i.

³ Əntanƒə a ba ka ci: 'Maƒəgi anə hanyinaaku, ha bwasee ka duuraaku, ha dzə aagyanə hanyiitə nii kya baarii ka hə.'

⁴ Wata ca bwasee ka hanyinə nga Kalədiya, ca dzə ka ndzaanə də Haranə. Makə əŋki dīi, Əntanƒə a ŋgiratə tə ci, ca kira tə ci aanə hanyiine dīi unə anəkii əndzə'i.

⁵ Ma saa'yakii, pooshi Əntanƒə vii ka Ibərahiima taa ha nga kapaa səƒəkii anə hanyinəkii kaa ca ndzaa ka naakii. Amma, taa ŋgahi pooshi uuzənə nga Ibərahiima saa'ita, patə da ha'ə kə bii Əntanƒə ka ci: ka viinə nə ci ka ci hanyinəkii tii da slikərənaakii nga ba'akii.

⁶ Əntanƒə a tsakə banə ka ci: 'Kadə nə manjeevənaaku a ndzaanə anə məshipətə hanyinə, təya ndzaa ka maviinə, ənƒə a cibə də tii nga fəzə gya'ə ənfwadə.'

⁷ Əŋki ci əsə: 'Kadə nii kya la gəŋwanə agyanə ənƒitə nə manjeevənaaku a slənə ka tii. Daba'ə ha'ə, təya ma'yagi anə hanyinəkii, təya shi ka paslənə tə nyi ganə.'

⁸ Wata Əntanƒə a ɗa aləkawalə də *ryaminyanə ahadatii da Ibərahiima. Kə pwayi Ibərahiima tə Isiyaaku. Ca ryaminyə tə ci ka tighəsənə ŋga uusəra. Isiyaaku a poo tə Yakubu, ca ryaminyə tə ci. Ha'ə ɗii Yakubu əsə ka dzədzəshi'inaamə pu'u aji bəra'i.

⁹ “Amma, ma dzədzəshi'inaamə, kə shirəhə tii ka əndə'i ndzəkəŋushi'inətii, waatoo Yusufu, təya ɗərəmagi də ci aanə hanyinə ŋga Misəra. Amma kə ndzaa Əntanƒə kədəhə da ci,

¹⁰ ca ŋgiragi tə ci agi ŋgəra'waakii patə. Kə vii ci ka ci pwapoonə da hiima akəŋwacii *Fəriauna, ŋwanƴwə ŋga Misəra. Fəriauna a kavə tə ci ka gawə agyanə taa mi patə anə hanyinə ŋga Misəra da asii gakii.

¹¹ Ma saa'ikii, kə ɗii məza maɗəfənə anə hanyinə ŋga Misəra da Kana'ana patə. Kə cibee maɗəfənəkii ka əŋji ka shaŋə. Ha'ə kə təkuree dzədzəshi'inaamə ka sə ŋga adənə.

¹² Amma, makə fii Yakubu tə'i sə ŋga adənə anə hanyinə ŋga Misəra, ca sləkee ka manjeevənaakii aadəvə, dzənə ŋga təkəŋwanə.

¹³ Makə ənyi tii aa Misəra ŋga bəra'inə, ma saa'ikii, kə baarii Yusufu naakii nə ka ndzəkəŋushi'inəkii. Də ha'ə əsə shii Fəriauna tə ndzəkəŋushi'inə ŋga Yusufu.

¹⁴ Wata Yusufu a sləkee ka 'wanə tə dii, waatoo Yakubu da i yaakii patə, əŋji məɗəfə pu'unə aji tufə nə tii.

¹⁵ Yakubu a maɗə, ca palə aa Misəra. Davə əntəgi ci da hara dzədzəshi'inaamə.

¹⁶ Makə mətəgi tii, əŋjə a kira tə tii aa Sikamə. Davə ŋgəɗəgi əŋji tə tii a gu'əndə ŋga Ibərahiima ətə shi ca ɗərəgi acii manjeevənə ŋga Hamoorə də Sikamə.

¹⁷ “Makə uugi saa'i ɗanə kədəhə, waatoo saa'itə shi Əntanƒə a bii ka Ibərahiima oo'i, ka ɗanə nə ci ka ci sətə bii ci, kə cakə əŋji gaamə ɗanə lanə də Misəra.

¹⁸ Ha'ə kə ŋgire əndə'i kura ŋwanƴwə aa dəgəla. Ma kura ŋwanƴutsa, paa ci sha fii habara ŋga Yusufu.

¹⁹ Kə fyaraanə ci ka dzədzəshi'inaamə, kə cibə ci də tii ka shaŋə. Ha'ə kə bii ci ka tii, tyasə a vugəɗəgi tii manjeevənətii acii ga təya girə əpinə.

²⁰ Saa'ikii pwayi əŋji tə Muusa. Ma Muusa, kə ndzaa ci ka dagwa uuzənə akəŋwacii Əntanƒə. Kə girə əŋji tə ci ŋga ləgidə makkə asii ga dii.

²¹ Makə nee tii, pooshi bahə kapaanə tə ci asii ma'ə, təya ŋgərə tə ci, təya kapaanə a babara. Wata uuzənə ŋga Fəriauna minəkii a ŋgərə tə ci, kya gərətə makə uuzənətə ŋga səkətə.

²² Kə dzəgunətə əŋji tə ci də shiinə ŋga Misəra patə. Ha'ə kə ndzaa ci ka ŋgure wabənə da slənə patə.

²³ “Makə mbu'i Muusa fəzə ənfwadə pu'unə, kə shi a ədzəməkii nə dzənə ka tsaamətənə tə ndzəkəŋushi'inəkii əŋji *Isərayiila.

²⁴ Makə gi ci, wata ca lapaa tə əndə'i əndə Misəra ka cibənə də əndə Isərayiila, wata ca kəsətə tə əndə Misərata, ca dəgəgi tə ci rəŋənə. Də ha'ə ki'i Muusa ka əndə Isərayiilatə naakii.

²⁵ Kə hiimii Muusa ka shiinə nə əŋji Isərayiila oo'i, daciikii nə Əntanƒə a luupaa tə tii. Amma, maneemə tii anəkii taa gi'u.

7:8 7:8 'Wat. 17.9-14; 21.2-4; 25.26; 29.31-30.24; 35.16-18. **7:9 7:9** 'Wat. 37.11,28; 39.2,21. **7:10** 'Wat. 41.37-44. **7:11 7:11-12** 'Wat. 41.54; 42.1-2,5. **7:13 7:13** 'Wat. 45.1,3,16. **7:14 7:14-15** 'Wat. 45.9-10,18; 46.6-7,27. **7:16 7:16** 'Wat. 23.3-16; 49.29-30; 50.13; Jasə. 24.32; Ibər. 11.9,13. **7:17 7:17-18** Shig. 1.7-8. **7:19 7:19** Shig. 1.10-22. **7:20 7:20-21** Shig. 2.2-10; Ibər. 11.23. **7:23 7:23-29** Shig. 2.11-15; Ibər. 11.24-27.

26 Pukətə hakii əsə, ca lapaa tə ənji Isərayiila bəra'i ka panə. Ca alə hadatənə də tii, ca ba ka tii oo'i: 'Ya una, ndzəkəŋushi'inə nuunə. Mi sanə cuuna pa?'

27 Ma əndətə ali haliminə ŋga ndzəkəŋuci, kə dzagi ci tə Muusa atanjala, ca ba: 'Wu sanə kapaa tə hə ka gawə da mala gəŋwanə ahadeena?'

28 Ŋga'ə ka hə nə bələ tə nyi makə ətə bələgi hə tə əndə Misəratə ŋga mbədə kwa?'

29 Makə fii Muusa ha'ə, ca huyipaa saakii aanə hanyinə ŋga Madiyanə, ca ndzaa davə. Davə pwayi ci manjeevənə uuji ŋguyirənə bəra'i.

30 "Ma daba'ə fəzə ənfwadə pu'unə, kə jigagi malaa'ika ka Muusa agi bilinə, ci atanjala giŋwə ŋga Siina. Kə jigagi ci də gana ŋga gunə dagi ba.

31 Makə nee Muusa, kə dīi ka ci ka sə ŋga hurəshishinə, ca əntsahə aabii guutə ca ətsa kaa ca tsaamətə ŋga'ə. Wata ma ca fa, uura ŋga Slandanə a wabə də ci,

32 uu'i ci: 'Nyi nə Əntaŋfə ətə ci dzədzəshi'inəku a paslə tə ci, waatoo Əntaŋfə ŋga Ibərahiima, da ŋga Isiyaaku, da ŋga Yakubu.' Makə fii Muusa ha'ə, wata shishinəkii a udzə. Ca ŋgwaləgi dəŋwa'ə ka tsaamənə.

33 Wata Əntaŋfə a ba ka ci: 'Dəədəgi bībinaaku, acii ma hatsə kəŋaanə hə davə, malaaba ha.

34 Neenə nee nyi ka cibənə ŋga ənjaaki də Misəra. Kə fii nyi ŋgi'inatii, kə jimagərə nyi kaa nya luupaa tə tii. Shiwa kaa nya sləkee ka hə aa Misəra.'

35 "Ma Muusa, kə kaaree ənji Isərayiila ka ci, təya ba ka ci: 'Wu sanə kavə tə hə ka gawə da mala gəŋwanə ahadeena?' Amma tə ci sləkee Əntaŋfə kaa ca ndzaa ka gawə da maluwatii əsə dagi tsakənə ŋga malaa'ikatə jigagi ka ci dagi ba.

36 Ci əsə fə'yagi tə tii də Misəra, ca ta ka tii kəŋwanə, ca də uushi'inə ŋga hurəshishinə də Misəra, da a gəərə ətə dīi ləməkii Madizə Gəəra. Kə dīi ci ha'ə agi bilinə ŋga fəzə ənfwadə pu'unə əsə. *

37 Ci nə Muusatə bii ka ənji Isərayiila oo'i: 'Ka taginə nə Əntaŋfə koonə anabi makə naaki agi ndzəkəŋushi'inuunə.'

38 Ci nə əndə agi ənjitə dzatə də nə agi bilinə, waatoo dzədzəshi'inaamə ənji Isərayiila. Kə ndzaa ci da malaa'ikatə wabi ka ci agyanə giŋwə ŋga Siina. Ci əsə liwa wabənə ŋga əpinə acii Əntaŋfə ka kiranə kaamə.

39 "Amma kə naanagi dzədzəshi'inaamə ka fanə tə Muusa. Təya kaaree ka ci. Moodəfətii a ənə ka ənənə aa Misəra əsə.

40 Əŋki tii ka *Haruna: 'Dawə kaamə uuləmə kaa ca ta kaamə kəŋwanə. Acii ma Muusanə ŋgiragi taamə də Misəra, mashiimaamə sətə dīi tə ci.'

41 Təya dətə uuləmə ka saa'ita, ətə ca pusha tə uundzə la. Təya paslə tə ci də laala uura ŋga uushi'inə, təya də moodasəkə ŋga sətə dətə tii də ciinətii.

42 Amma kə zhi'igi Əntaŋfə ka tii də ba'a, ca bwasee ka tii kaa təya paslə tikisanyinə. Wiinə sətə naahətə anabiinə agyanətii: †

'Unə ənji Isərayiila, ka nyi laalii unə uura ŋga uushi'inə, una dzakəgi ka nyi sataka agi fəzə ənfwadə pu'unə agi bilinə kwa? Poosha.

43 Kə ŋgiruunə kuvə sləmə goonə *Malookə da uuləmə goonə ətə pusha tikisa, waatoo Ramfa.

7:29 7.29 Shig. 2.15,21-22; 18.3-4. 7:30 7.30-34 Shig. 3.1-10. 7:35 7.35 Shig. 2.14; 3.2. * 7:36 7.36 Shig. 7.3; 14.21-29; da purəŋanə 16.1-17; Baan. 14.33; 20.1-11. 7:37 7.37 3.22-23. 7:38 7.38 Shig. 19.1-20.17; Sləne 7.53; Gal. 3.19. 7:39 7.39 Baan. 14.3. 7:40 7.40-41 Shig. 32.1-8. † 7:42 7.42-43 Am. 5.25-27; Malookə: Leew. 18.11.

Ma təya, uuləmənyiiṭə ḏaadii unə koona paslə tə tii.

Acii ha'ə, ka paləgərənə nə nyi duunə aa taŋəgi Babila.' "

44 Sətəfanu a tsakə banə, əŋki ci, "Ma dzədzəshi'inaamə, kə kəsəpaa tii *kuvə kuvə'unə saa'itə tii agi bilinə. Ci ca ḃaarii oo'i, kədəhə nə Əntaŋfə da tii. Kə ḏatə tii kuvə kuvə'unəkii əsə makə sətə bii Əntaŋfə ka Muusa, makə sətə nee ci əsə. †

45 Ha'ə makə liwə dzədzəshi'inaamə kuvəkii, kə ŋgəəriinə tii ha'ə ka saa'i ŋga Jasəwa. Makə lakəənə Əntaŋfə slanjii hanyinə akəŋwaciitii, hanyinəkii a ndzaa ka natii, kə kəsəpaa tii kuvə kuvə'uuta, ha'ə mbu'ya ka zamana ŋga Dawuda əsə.

46 Ma Dawuda, kə upaa ci pwapoonə ŋga Əntaŋfə, ca kədii barəkaanə kaa ca ghənə maḏuunə kuvə ka Əntaŋfə ətə pasli Yakubu tə ci.

47 Amma Sulayimaanu ghənyi kuvəkii.

48 Patə da ha'ə, ma maḏuunə Əntaŋfə, paa ci ka ndzaanə asəkə kuvənyiiṭə ghənyi əŋji ka ci. Makə sətə bii anabi Isaaya oo'i:

49 'Ma bii Əntaŋfə,

ma ha dagyə, ci nə dəgələ ŋwanuunaaki;

ma hanyinə, ci nə ha ŋga ḏəkə səḏəki.

Kuvə mi ghənənuunə ka nya?

Ŋgutə ha nə ha ŋga əpisəkaakya?

50 Əntaa də ciinəki ḏaadii nyi uushi'iitə patə kwa?' "

51 Sətəfanu a dzə aakəŋwa də banə ka tii, əŋki ci, "Ma una, mandaləkii nə moodəfuunə, pooshi unə ka fa wabənə taa gi'u. Kə kaaree unə ka fa tə Malaaba Ma'yanə taa guci patə. Kə ŋgiruunə dərəpə ŋga dzədzəshi'inuunə. §

52 Tə'i taa rəŋwə agi anabiinə ətə pooshi dzədzəshi'inuunə cibee kwa? Kə bələgi tii əŋjitə sləkee Əntaŋfə ka tii ka baaba shine ŋga Əndə Goŋga. Ma Əndə Goŋgatsa, kə kaaree unə ka ci əsə, una bələgi tə ci.

53 Unə liwə *bariya dacia malaa'ika. Amma, manə'utəmuunə bariyaakii əsə."

Kaalanə tə Sətəfanu də faariinə

54 Makə fii *mətərəkinə ŋga Yahudiinə tə wabəətə ḏaadii Sətəfanu ka tii, kə bəzəgi səkətii ka shaŋə. Əbwyənə tə tii asəkətii nə mabətəsəkəkii.

55 Amma, ma Sətəfanu, manakii nə ci də Malaaba Ma'yanə. Ca tsaamə aadəgyə. Wata ca nee ka məghərəvənə ŋga Əntaŋfə, ca nee ka Yeesu kəŋə da ciizəma Əntaŋfə əsə.

56 Ca ba, "Kə nee nyi ka səkəntaŋfə mawunəkii, nya nee ka Uuzənə ŋga əndə kəŋə da ciizəma Əntaŋfə."

57 Makə uugi mbeenə ka tii nə sə'wa mabətəsəkəkii, wata təya kaala vurənə, təya njiikəgi liminətii, təya dzaanə ka ci də nə patə,

58 təya ələgi tə ci aa ba'a vəranə kaa təya kaala tə ci də faariinə. Seedawanyiinə əsə, təya səəḏəgi kəjeerənatii, təya pukəpaa abii əndə'i uundzə dagwa ətə ḏii ləməkii Sawulə.

59 Ma təya kaala tə Sətəfanu də faariinə, ca dzə də ḏa də'wa, "Ya'ə Slandanəki Yeesu, luuwə ma'yanaaki."

† 7:44 7.44 kuvə kuvə'unə: Shig. 25.9,40. 7:45 7.45 Jasə. 3.14-17; 18.1; 2 Sam. 6. 7:46 7.46 Jab. 132.1-5. 7:47 7.47 2 Sam. 7.5-7; 1 Meem. 6.1-38. 7:48 7.48 17.24-25. 7:49 7.49-50 Isaa. 66.1-2. § 7:51 7.51 Shig. 32.9; 33.5; Irim. 4.4; Rooma 2.28-29; kə kaaree unə ka fa: Isaa. 63.10; Əzaki. 2.3-5. 7:52 7.52 Luka 11.47-48. 7:53 7.53 7.38; Ibər. 2.2. 7:54 7.54 Jab. 37.12; 112.10. 7:55 7.55-56 Mat. 26.64; Slənə 2.33. 7:56 7.56 10.11; Luka 3.21; Yooh. 1.51. 7:58 7.58 22.20. 7:59 7.59 Jab. 31.6; Luka 23.46.

⁶⁰ Wata ca gərə'waanə, ca ngəree ka uurakii ka wabənə, əŋki ci: “Ya'ə Slandana, tifyagi ka tii 'waslyakəətsatii.” Makə uugi ci baginə ha'ə, wata ca əntəgi.

8

¹ Ma Sawulə, kə luuvə ci bələnə tə Sətəfanu.

Cibənə nga ənji nə'unə acii Sawulə

Ma uusərakii, kə lii ngəra'wə tə ənji nə'unə tə Yeesu də Urusaliima ka shaŋə. Təya yiigədəgi patə aanə hanyinə nga Yahudiya i *Samariya. See masləkee ənji tanə mbədaanə davə.

² Kə ngirə hara ənji nə'unə tə wə nga Sətəfanu, təya ngədəgi, təya tuu waakii ka shaŋə.

³ Ma Sawulə, kə cibə ci də ənji nə'unə tə Yeesu ka shaŋə. Ha'ə kə giimə ci ka yi ka yi ka kəəsənə tə tii, nguyirənə da makinə patə, ca əjigərə tə tii aa furəshina.

*Waazanə də *Samariya*

⁴ Ma ənji nə'uutə yiigədəgi, kə kirə tii wabənə nga Əntanfə taa aama patə gi tii.

⁵ Filibusə əsə, kə pyalə ci aasəkə maduunə vəranə nga Samariya, ca ba ka ənjitə davə wabənə agyanə Yeesu *Matadəkii nga Əntanfə.

⁶ Makə fii dabaala tə sətə ci Filibusə a ba ka tii, təya nee ka sə nga hurəshishiitə cii kəya daada əsə, təya kavə hiimatii ka sətə cii kəya ba ka tii patə də ədzəmə rəŋwə.

⁷ Acii kə gimagi ginaajinyinə ashi ənji bəzəkii də kaala vurənə. Kə mbə'i mahurəməsə ənji da mədərənyinə laŋə əsə.

⁸ Kə dīi ənji maŋushinə ka shaŋə də Samariya.

⁹ Ma asəkə vəraatə əsə, tə'i əndə'i əndə ətə dīi ləməkii Simoonə. Kə dīi ci uushi'inə nga hiila laŋə. Ha'ə kə dzəgəpaa tə ənji Samariya patə ka shaŋə. Ha'ə kə zhi'wee ci ka naakii nə ka maduunə uushi.

¹⁰ Acii kə patənə nga ənja, gayinə da talakiinə, kə luuvə tii sətə daadīi ci, təya ba, “Wiitə baawəda nga Əntanfə ka shaŋə ətə ci ənjə a ba.”

¹¹ Təya nə'u tə ci, acii kə ta'avə ci ka da ka tii sə nga hiila.

¹² Amma, makə fii tii waazanə nga Filibusə agyanə ŋwanjuunə nga Əntanfə da ŋunyi wabənə nga Yeesu, nguyirənə da makinə patə, kə luuvə tii, təya luu yibə bapətisəma.

¹³ Ha'ə nə Simoonə əsə, kə luuvə ci, ca luu yibə bapətisəma, ca nə'u tə Filibusə. Makə nee ci ka madiigərə sə nga hurəshishiitə ci Filibusə a da, kə dzəgəpaa tə ci ka shaŋə.

¹⁴ Makə fii masləkee ənji də Urusaliima oo'i, kə liwə ənji Samariya wabənə nga Əntanfə, təya sləkee ka i Piita da Yoohana aahadatii.

¹⁵ Makə mbu'i tii aa dəvə, kə dīi tii ka ənji də'wa kaa təya upaa Malaaba Ma'yanə.

¹⁶ Acii kə liwə tii yibə bapətisəma agi ləmə nga Yeesu Slandana, amma ma'ə tii ma'upaamə Malaaba Ma'yanə.

¹⁷ Ma i Piita da Yoohana a da ka tii də'wa, təya kavə ciinətii aanətii, wata təya upaa Malaaba Ma'yanə.

¹⁸ Makə nee Simoonə kə upaa ənji Malaaba Ma'yanə acii putə nga kavə ciinə nga masləkee ənji aanətii, wata ca da rəgwa nga vii kwaba ka masləkee ənja.

¹⁹ Əŋki ci ka tii, "Ndiimə ka nyi baawəfatsa, kaa nya shii kavə ciinəki aanə ənda, ca upaa Malaaba Ma'yanə əsə."

²⁰ Amma Piita a ba ka ci, "Wa Əntanfə a zamagi də hə da kwabaaku. Ma nə hə ka nəhəna, ka upaanə nə hə viinə nga Əntanfə də kwaba kwa?"

²¹ Əntaa slənaaku ətsa, acii pooshi ədzəməku camə akəŋwacii Əntanfə.

²² Acii ha'ə, baawə ka Əntanfə putə nga bwaya uushi'iitə hiimii hə, ha kədii aciikii; mbu'u ka tifyaginə nə ci ka hə sətə hiimii hə asəkə moodəfəku.

²³ Acii kə nee nyi, mənğərəkikinə nə hə. Kə nğərəma 'waslyakəonə tə hə."

²⁴ Wata əŋki Simoonə ka i Piita da Yoohana, "Kədiimə ka nyi acii Slandanə acii ga taa rəŋwə agi uushi'iitə bii unə a dīi tə nyi."

²⁵ Makə uugi i Piita da Yoohana seedanatii da waaza wabənə nga Slandana, təya ənə aa Urusaliima də waaza nɣunyi habara nga Yeesu asəkə giwanyinə da vəranyinə nga Samariya laŋə.

Filibusə da əndə Iitoopiya

²⁶ Ma daba'əkii, wata malaa'ika nga Slandanə a ba ka Filibusə: "Madətə, duu aadə hwarəma, ka rəgwatə ca ma'ya də Urusaliima ka dzənə aa Gaza, waatoo rəgwa bilinə."

²⁷⁻²⁸ Filibusə a madə, ca palə. Ma ca dzə də dzənə, wata ca gɣnğərə da əndə'i əndə Iitoopiya ca ənə saakii asəkə moota təhwaakii, ci kə uudəpaa paslənaakii tə Əntanfə də Urusaliima. Ca dzə də jaŋga ləkələkətə nga anabi Isaaya. Ma əndətsa, gawə nə ci agi nɣwanɣuunə nga Kandaka, waatoo ki nə nɣwanɣwə nga Iitoopiya ka ətə saa'i. Əndətə əsə nə əndə kəsə kwabatə.

²⁹ Wata Malaaba Ma'yanə a ba ka Filibusə, "Əntsahuu aatsa moota təhutsa."

³⁰ Wata ca huyipaa aabiikii. Ma ca fa, waanə ka jaŋga ləkələkətə nga anabi Isaaya. Filibusə a ləgwa ka ci, əŋki ci, "Agi paaratəginə nə hə də sətə cii kwa jaŋga nii?"

³¹ Əndətə a ba ka Filibusə, "Iitə mbeenəki ka paaratəgina? See maa upaa nyi əndə tsakənə tə nyi." Wata ca 'wa tə Filibusə kaa ca ndərə aabiikii kaa təya ndzaa ka hakii.

³² Wiinə sətə nɣi əndə Iitoopiyatə a jaŋga asəkə malaaba ləkələkətəkii:

"Ma ca, taa makii mawunəmə ci.

Kə ndzaa ci makə baga ənjə a kərə ka la uurakii,

makə sətə ci uundzə baga a ndzaa kəfa'ə

taa ənjə a laala shiŋkinaakii.

³³ Kə dfavə ənji ka ci ayinə,

ha'ə kə ənslə'watəgi ənji ka ci də goŋgaanaakii.

Pooshi ənji ka mbee ka ba habara nga slikerənaakii,

acii kə lagi ənji əpinaakii daga saa'i nga əntənaakii ma'ə mambu'umə."

³⁴ Wata əndə Iitoopiyatə a ba ka Filibusə, "Ya əna, agyanə wu sanə nə *anabi ka wabəna? Agyanəkii saakii nii, anii anə əndə'i ənda?"

³⁵ Wata Filibusə a waaza ka ci Njunyi Habara nga Yeesu, 'watəginə ka sətə jəngii əndətə asəkə ləkələkətə nga anabi Isaaya.

³⁶ Ma təya dzə də dzənə a rəgwa, təya lapaa gəəra. Wata əŋki əndə litoopiyatə ka Filibusə, "Wiitə ma'inə. Tə'i uushi ca tənəpaa tə nyi ka dā ka nyi bapətisəma nii?" [

³⁷ Filibusə a ba ka ci, "Madā kə vii hə gooŋga ka Yeesu *Aləmasiihu də ədzəmə rəŋwə, ka dānə nə əŋji ka hə." Əŋki ci, "Kə vii nyi gooŋga oo'i, *Uuzənə nga Əntəŋfə nə Yeesu Aləmasiihu."]

³⁸ Wata ca ba ka ənjə a kəŋee ka moota təhwaakii. Təya jiməgərə, təya dzəgərə aagi ma'inə. Filibusə a yibə ka ci bapətisəma.

³⁹ Makə gimagi tii agi ma'inə, wata Ma'yanə nga Slandanə a vagi tə Filibusə. Pooshi əndə litoopiyatə ənyi ka neenə ka ci ma'ə. Amma ca nə'u rəgwaakii də moodasəkə ləŋə.

⁴⁰ Ma Filibusə əsə, də Azata ənyi əŋji ka neenə ka ci. Ca dzə aa Kayisariya. Ma a rəgwa, kə gi ci də waaza Njunyi Habara nga Yeesu ka vərə ka vərə.

9

Vii gooŋga nga Sawulə ka Yeesu

¹ Ma Sawulə, kə gi ci aakəŋwa də cibənə də əŋji nə'unə tə Slandana, ha'ə ca ba ka bəələginə nə ci tə tii. Kə ma'i ci, ca palə aa ha gawə nga limanyinə,

² ca kədii kaa ca naahətə ka ci ləkələkətə kaa ca kərə ka gayinə nga *kuvə də'wanyinə nga Damasəkusə, oo'i, madā kə lapaa ci əŋji nə'u rəgwa nga Slandana, ka kaashatənə nə ci tə tii patə, ŋguyirənə da makinə, ca kira aa Urusaliima ma'aanəkii.

³ Makə upaa ci ləkələkətəkii, ca palə. Ma ci ma'ə a rəgwa, kədəhə kaa ca mbu'u aa Damasəkusə, wata ma nee ci, bərənə makə pyapidənə nga vənə a jigagi ka ci dadagyə, ca bərəgi hatə dīi ci davə patə.

⁴ Wata kucafə ca kulagi aa panə. Ma ca fa, uura nga əndə a ba ka ci: "Sawulə, Sawulə, mi saŋə cii kwa cibə də nyi ha'a?"

⁵ Ca ləgwa, "Ya'ə Slandana, hə wu saŋa?" Əŋki ci ka ci, "Nyi nə Yeesu ətə cii kwa cibə də ci.

⁶ Amma, ma dānəkwa, madətə, dzəgərə aasəkə vərənə. Davə nə ənjə a ba ka hə sətə nii kwa dā."

⁷ Ma guvii-wiinyinə nga Sawulə, kə kəŋee ka tii, ca pa'əənə ka tii ma əsə, acii kə fii tii uura nga ənda, amma maneemə tii ka əndəkii.

⁸ Sawulə a madətə, ca kəŋaanə, ca wunəpaa ginəkii, amma paa ci ka mbee ka nee ka taa mi. Ənjitə a kəsə tə ci ka ciinəkii, təya kərə tə ci aa Damasəkusə.

⁹ Baanə makkə, paa ci ka mbee ka neenə. Pooshi zəmə a makii, masamə ci taa mi əsə.

¹⁰ Tə'i əndə nə'unə də Damasəkusə ətə dīi ləməkii Ananiya. Kə jigagi Slandanə ka ci, əŋki ci, "Ananiya!" Ca muu, "Ya'ə Slandana, wanyina."

¹¹ Əŋki Slandanə ka ci, "Madətə, duu ka rəgwatə ci ənjə a 'wa 'Makəŋə rəgwa', ha ləgwatə asii ga Yahuda tə əndə vərənə nga Tarəsi ətə dīi ləməkii Sawulə. Acii agi dā də'wa nə ci.

12 Kə ðaarii nyi ka ci əndə'i əndə ðii ləməkii Ananiya ca dəmögərə aabiikii, ca banee ka ciinəkii aanəkii kaa ca ənə ka nee ka ha makə ŋga ŋukə.”

13 Amma Ananiya a ba, “‘Ya'ə Slandana, kə fii nyi a ma ənji lanə oo'i, ma əndətsa, kə cibee ci ka ənji nə'unə tə hə ka şanə də Urusaliima.

14 Wiinə, ma shi ci aa hanə əsə, də baawəda ŋga gayinə ŋga limanyinə kaa ca anə taa tə wu patə ca ða də'wa də ləməku ganə.”

15 Amma əŋki Slandanə ka Ananiya, “Duu, acii matadə əndə slənaaki nə ci kaa ca baaba ləməki ka hara slikərənə da meeminə da ənji *Isərayiila patə.

16 Nyi na ðaarii ka ci əsə makə sətə nii kəya cibə putə ŋga ləməki.”

17 Wata Ananiya a palə, ca dəmögərə aa hatə aasii, ca banee ka ciinəkii aanə Sawulə, ca ba, “Ndzəkəŋunəki Sawulə, Slandanə sləkee ka nyi, waatoo Yeesu ətə jigagi ka hə a rəgwa ha shi aa hanə. Ma sləkee ci ka nyi, kaa ha mbee ka neenə də ginəku makə ŋga ŋukə, ha upaa natənə ŋga Malaaba Ma'yanə tə hə əsə.”

18 Wata kurya'ə uushi makə maslyafənə ŋga mbuzə a kulyagərə anə ginəkii, ca ənə ka neenə makə ŋga ŋukə, ca madətə, ca luu yiðə bapətisəma.

19 Ma daba'əkii, ca adə zəma, ca ənə ka upaa ŋgeerənə.

Waazanə ŋga Sawulə də Damasəkusə

Kə ta'avə Sawulə gi'u də Damasəkusə tii da ənji nə'unə.

20 Pii kə pyalə ci aasəkə *kuvə də'wanyinə kama kama, ca waaza ka ənji agyanə Yeesu, ca ba, ma Yeesu, *Uuzənə ŋga Əntanəfə nə ci.

21 Ma ənjitə nja fa tə ci, kə ðii ka tii ka sə ŋga hurəshishinə, təya ba, “Əntaa əndətsə cibə də ənji ða də'wa də ləmətsə də Urusaliima? Ma shi ci aa hanə əsə, kaa ca kəəsə tə tii, ca kərə aakəŋwacii gayinə ŋga limanyinə ma'aanəkii.”

22 Amma, ma waazanə ŋga Sawulə, kə cakə ða ŋgeerənə aakəŋwa aakəŋwa, ca ðaarii ka *Yahudiinə də Damasəkusə oo'i, ma Yeesu, *Matadəkii ŋga Əntanəfə nə ci. Makə fii tii ha'ə, wata hiimatii a gwazəgi patə.

23 Ma daba'ə baanə bəzəkii, kə anyi Yahudiinə uura ka bələginə tə Sawulə.

24 Amma kə fii Sawulə sətə mwayi tii ðanə də ci. Vəðə da uusərə patə nə tii ka nəhə uura mayi ŋga vəranə kaa təya bələgi tə ci.

25 Asee, ma ka əndə'i vəða, kə ŋgirə *lyawarənə ŋga Sawulə tə ci, təya kavə tə ci aasəkə dəva, təya kyagərə tə ci da nə mahwala ŋga vəranə.

Ənəgərənə ŋga Sawulə aa Urusaliima

26 Makə ənyi Sawulə aa Urusaliima, kə ali ci ləbənə da ənji nə'unə davə. Amma kə ŋgwaləgi tii patə aciikii, acii maluuvəmə tii oo'i, əndə nə'unə nə ci.

27 Amma, wata Barənaba a kəsətə tə ci ka ciinə, ca kərə tə ci aabii masləkee ənji, ca bagi ka tii makə sətə nee Sawulə ka Slandanə a rəgwa ətə wabi ka ci, makə sətə waazii ci də ləmə ŋga Yeesu də Damasəkusə yadə ŋgwalənə əsə. *

9:12 9.12 Mar. 8.23-25. 9:15 9.15 13.2; 22.21; 23.11; 26.1; 27.24; Rooma 1.5. 9:16 9.16 20.23; Luka 21.12; 2 Koor. 11.23-28. 9:17 9.17 19.6. 9:20 9.20 17.2; Luka 22.70. 9:21 9.21 8.1; 9.13-14. 9:22 9.22 5.42. 9:23 9.23 23.12. 9:23 9.23-25 2 Koor. 11.32-33. 9:26 9.26-27 9.3-6,20; Gal. 1.18. * 9:27 9.27 Barənaba: 4.36-37; 11.22-30; 12.25; 13.1-4,7,43-50; 14.12,20; 15.2-12,22,35-39; 1 Koor. 9.6; Gal. 2.1,9,13.

²⁸ Wata təya ndzaashi, təya wiigi'i ka hakii da Sawulə də Urusaliima. Ca waaza də ləmə nga Slandanə yadə ngwalənə.

²⁹ Ca dzə də wabənə də dfaada mabizhinə da Yahudiinə ətə ca wabə uura Gərikə əsə. Amma, ma tii natii, rəgwa nga bələginə tē ci nē tii ka alənə.

³⁰ Makə fii ənji nə'unə ha'ə, təya kərəgi tē ci aa Kayisariya, əŋki tii ka ci, wa ca ənə saakii aa Tarəsi.

³¹ Ma Ikəliisiyanyinə anə hanyinə nga Yahudiya da Galili i Samariya əsə, kə upaa tii ndzaanə jamə, pooshi ngəra'wə ma'ə. Kə cakə tii dfa ngeerənə aakəŋwə aakəŋwa, təya dzə də ngwalənə tē Slandanə əsə agi taa mi ci təya dfa patə. Də ha'ə cakə ənji nə'unə dfanə lanə dagi tsakənə nga Malaaba Ma'yanə tē tii.

Mbədəpaanə nga Piita də Ayiniya

³² Ma Piita, agi wiigi'inə nē ci ahada ənji nə'unə taa dama patə. Kə gi ci ka tsaamətənə tē ənji nə'unə də Lida əsə.

³³ Ma davə, kə lapaa ci əndə'i mahurəməsə əndə ətə dīi ləməkii Ayiniya. Paa ci ka mbee ka madətənə. Fəzə tighəsə nē ci pərəbə asəkə ədzə baanə.

³⁴ Əŋki Piita ka ci, "Ayiniya, kə mbədəpaa Yeesu *Aləmasiihu də hə. Madətə, ha fuudətə ha nga baanaaku." Wata həryatə ca madətə.

³⁵ Ənji Lida da ənjitə anə hanyinə nga Saroonə patə, kə nee tii ka Ayiniya, ca wii. Wata təya zhi'wagi ka nə'unə tē Slandana.

Madəenə nga Piita ka Tabita

³⁶ Tə'i əndə'i vəranə ətə dīi ləməkii Yoopa. Ma dava, tə'i əndə'i minə dīi ləmətə Tabita. Ma də uura Gərikə əsə, Dookasə, makə bana kanyada. Əndə nə'unə nē ki. Pukyanə nga ha patə nē ki ka slənə ŋunyi sləna, kya tsakə tē matəgunyinə əsə.

³⁷ Ma saa'ikii, kə gwakə ki ka bwanea, kya əntəgi. Ənjə a yibəgi tē ki, təya banee ka ki asəkə kuvə anə əndə'i.

³⁸ Makə ma Lida, pooshi dzadə da Yoopa, kə fii ənji nə'uutə davə oo'i, də Lida nə Piita. Wata təya sləkee ka ənji bəra'i aabiikii, təya kədii tē ci, əŋki tii, "Tsəgwayi pii pii, shiwə aahadeenə."

³⁹ Makə fii Piita ha'ə, wata ca madə, ca palə da tii. Mbu'unaakii, ənjə a kərə tē ci aasəkə kuvə anə əndə'i. Mooryafinyinə a gunutə də ci patə, təya dzə də tuunə, təya baarii ka ci kəbənə i kəjeeriitə nji Dookasə a təslə, ki ma'ə da i əpinə.

⁴⁰ Wata Piita a ba ka tii, wa təya dəməgi patə agyə. Ca gərə'waanə, ca dfa də'wa, wata ca zhi'igi aabii wa, ca ba, "Tabita, madətə." Kya wunəpaa ginətə. Makə nee ki ka Piita, kya madətə dasə.

⁴¹ Piita a və ka ki ciinəkii, kya kəsətə, ca madəe ka ki. Ma daba'əkii, ca 'wa tē mooryafinyinə da hara ənji nə'unə, ca baarii tē ki ka tii da i əpinə.

⁴² Kə huwugi habara nga sətə dīi Piita asəkə vəranə nga Yoopa patə. Ənji lanə vii goŋga ka Slandanə əsə.

⁴³ Kə baa Piita də Yoopa lanə asii ga matakədə kuvə'unə ətə dīi ləməkii Simoonə.

10

Dzənə nga Piita aa ha Koorəniliya

1 Tə'i əndə'i əndə də Kayisariya ətə dīi ləməkii Koorəniliya. Matakəŋwanə nə ci agi kurəgə ŋga soojiinə ətə ci ənjə a 'wa Italiyanyinə.

2 Ma ci da yaakii patə, ənji ŋgwalənə tə Əntaŋfə nə tii. Agi gərə'unə nə tii ka Əntaŋfə. Ca vii sataka laŋə ka ənji əsə, ca dā də'wa taa guci patə.

3 Ma ka əndə'i uusəra, ətsə bahə tibisə makkə ŋga kədəwanə, kə shite malaa'ika ŋga Əntaŋfə aabiikii makə səniinə, Koorəniliya a nee ka ci ginə da ginə. Ca ba ka ci, "Koorəniliya!"

4 Wata Koorəniliya a fə'yagi ginəkii ka tsaamənə tə ci də ŋgwalənə, ca muu, "Ya'ə Slandana, mi kwa?" Əŋki malaa'ika ka ci, "Kə fii Əntaŋfə kədiinaaku. Kə dīi satakaaku ŋga'ə ka ci əsə, mazaanəmə hə ka ci.

5 Ma d'anəku, sləkee ka ənji aa Yoopa, təya alyatə ka hə tə əndə'i əndə dīi ləməkii Simoonə ətə ci ənjə a 'wa tə ci Piita.

6 Mu'umə nə ci asii ga matakədfə kuvə'unə ətə dīi ləməkii Simoonə əsə. Ama uunəvə nə yaakii."

7 Makə pyalə malaa'ikatə saakii, wata Koorəniliya a 'watə lyawarənaakii bəra'i da rəŋwə agi soojiinə ŋga səkə ciinəkii ətə ca gərə'u ka Əntaŋfə əsə.

8 Ca ba ka tii sətə bii malaa'ika ka ci patə. Wata ca sləkee ka tii aa Yoopa.

9 Ma ka doorəkii, tii kədəhə ka mbu'unə aa Yoopa, kə ndərəgi Piita aagyanə malərəbə kuvə ka dā də'wa ətsə uusərə ahadana.

10 Ma ka saa'ikii, kə zhimə madəfənə tə ci, kə mwayi ci sə ŋga adənə. Ma ənji ma'ə ka dā ka ci zəma, kə baarii Əntaŋfə ka ci sə ŋga hurəshishinə.

11 Ca nee ka səkəntaŋfə mawunəkii. Uushi makə maduunə gwada a jima aa panə da taŋgalakii ənfwadə masəkii.

12 Ma asəkəkii, tə'i taa ŋgutə tsarə ŋga daba da sədfə ənfwadə, i ətə ca wii anə mbuurəsəkətii da i ətə ca lədfə a səkəntaŋfə.

13 Ma ca fa, uura ŋga əndə a wabə ka ci, əŋki ci, "Piita, madətə, əsuu, ha lagi uurakii, ha tsəbə."

14 Əŋki Piita, "Aa'a, 'ya'ə Slandana, mashimə nya agi sətə təŋapaa *bariya ka adənə taa ma'ajjinə uushi."

15 Wata ma ca fa, əndəkii a ənə ka wabənə ka ci ŋga bəra'inə, əŋki ci, "Ma sətə datəgi Əntaŋfə camə, ga ha tsaamə tə ci ajjinə."

16 Makə jikətə ka ci sədfə makkə, ma daba'əkii, pii sətə a ndərəgi aa dəgyə shakətə.

17 Ma Piita agi hiima sətə mwayi Əntaŋfə banə ka ci də uushi'iitə nee ci, wata watiitə ənjitə sləkee Koorəniliya ka tii kəŋə kəŋə a mayi, tii kə uugi ləgwa yi ŋga Simoonə.

18 Təya 'wa ənji, təya ləgwa mbu'u davə asii nə Simoonə ətə ci ənjə a 'wa Piita.

19 Ma Piita ma'ə agi hiima sətə mwayi Əntaŋfə banə ka ci də uushi'iitə baarii ci ka ci, wata Malaaba Ma'yanə a ba ka ci, "Fatə, wiitə ənji makkə ca alə tə hə.

20 Madətə, jiməgərə, ha dzə da tii. Ga ha buurə taa mi, acii nyi sləkee ka tii."

21 Wata Piita a madətə, ca jiməgərə, ca dzə ka wabənə da tii, ca ba, "Nyi nə əndətə cuuna alə. Iitə nə shine goona?"

22 Təya ba ka ci, "Koorəniliya matakəŋwanə ŋga soojiinə sləkee keenə. Ma ca, əndə gooŋga nə ci, agi gərə'unə nə ci ka Əntaŋfə taa guci patə. Da ayinaakii nə ci əsə anə hanyinə ŋga Yahudiinə patə. Kə bii malaa'ika ŋga

10:1 10.1-8 10.30-33. 10:1 10.1-2 27.1,3; Luka 7.2,5. 10:11 10.11 7.56. 10:12 10.12-14 Leew. 11.1-47; Əzaki. 4.14. 10:15 10.15 Mar. 7.15,19. 10:19 10.19 11.12; 13.2,4; 15.28; 16.6; 20.22-23; 21.4,11.

Əntanƒə ka ci, kaa ca 'wa tə hə aa hakii aasii kaa ca fa sətə cii kwa ba ka ci."

²³ Wata Piita a 'wagərə tə tii, təya baanə davə.

Pukənə nga ha ca madə, ca palə da ənjitə makkə. Kə kəree hara ənji nə'unə nga Yoopa ka ci əsə.

²⁴ Təya mbu'u aa Kayisariya ka bəra'inə nga uusəra. Ma Koorəniliya, a gəra tə tii, kə 'waa'watə ci tə ndzəkəŋushi'inəkii da guviinəkii.

²⁵ Ma ətsə ka Piita a dəməgərə, wata waatsə Koorəniliya. Wata ca gərə'waanə atsaə sədəkii, ca paslə tə ci.

²⁶ Amma Piita a kəsətə ciinəkii, ca madəe ka ci, əŋki ci ka ci, "Madətə kəŋə. Acii nyi maa, əndə nə nyi makə hə."

²⁷ Ma Piita a dzə də wabənə tii da Koorəniliya, ca dəməgərə aa kumu, ca lapaa ənji laŋə ətə dzii də nə davə,

²⁸ ca ba ka tii, "Unə də noonə na, kə shii unə oo'i, kə təŋapaa diina nga Yahudiinə tə ndzaanə ka hakii taa dzənə aasii aa ha əndə'i slikərənə pamə. Amma, ma nyi, kə baarii Əntanƒə ka nyi oo'i, ga ənjə a nee ka əjijinəənə nga taa wu patə.

²⁹ Acii ha'ə, makə alya ənji tə nyi, kə shi nyi, madamə nyi mabizhinə əsə. Yoo, ma ənə diya, nga'ə ka nyi nə fa sətə 'wii unə tə nyi ka ci."

³⁰ Əŋki Koorəniliya ka ci, "Kə dii baanə ənfwadə əna, kənə ha'ə ətə acii aŋwə, saa'itə nya də də'wa nga tibisə makkə nga kədəwanə gaki asii, kə shigi əndə ka nyi da kəjeerənə ashikii ətə ca pyapidfə agi ənda.

³¹ Əŋki ci ka nyi: "Ya'ə Koorəniliya, kə fii Əntanƒə kədiinaaku, kə dii satakaaku nga'ə ka ci. Mazaanəmə hə ka ci əsə.

³² Acii ha'ə sləkee ka ənji aa Yoopa, təya alyatə ka hə tə Simoonə ətə ci ənjə a 'wa tə ci Piita. Mu'umə nə ci asii ga Simoonə matakədfə kuvə'unə ətə dii yaakii ama uunəva.'

³³ Pii nya sləkee ka ənji ka hə. Hə əsə kə dii hə nga'əənə makə shi hə. Yoo, manə diya, waniinə patə akəŋwacii Əntanƒə keena fa sətə bii Slandanə ka hə patə, kaa ha ba keənə."

Waazanə nga Piita asii ga Koorəniliya

³⁴ Wata Piita a jikəvə, əŋki ci, "Tantanyinə ənə ha'ə shii nyi oo'i, uushi rəŋwə nə ənji akəŋwacii Əntanƒə.

³⁵ Madə kə slənyi əndə ŋunyi sləna, ca ŋgwələ acii Əntanƒə, ka uudənə nə Əntanƒə tə əndəkii, taa ŋgutə slikərənə nə ci patə.

³⁶ Kə shii unə wabəətsə sləkee Əntanƒə ka ənji Isərayiila, waatoo waaza Ŋunyi Habara nga jamənə dacia Yeesu Aləmasiihu. Ci nə Slandanə nga taa wu patə.

³⁷ Kə shii unə habara nga sətə dii anə hanyinə nga Yahudiya patə, 'watəginə daga də Galili daba'a bapətisəma ətə waazii Yoohana.

³⁸ Waatoo, makə sətə vii Əntanƒə ka Yeesu əndə Nazaratu Malaafa Ma'yanə da baawəfa, makə sətə nji kəya wiigi'i, ca dzə də daada ŋunyi sləna, ca mbədfəpaa də ənjitə cibee *Seetanə ka tii patə, acii kədəhə nə Əntanƒə da ci.

³⁹ "Ma inə əsə, seedawanyinə nga sətə dii ci patə də Urusaliima da anə hara hanyinə nga Yahudiya. Tə ci əsə bələgi ənji də gwa'avənə tə ci aashi ənfwa.

10:23 10.23 10.45; 11.12. **10:25 10.25-26** 14.13-15; Səniinə 19.10. **10:28 10.28** 10.15; Gal. 2.12. **10:30 10.30-33** 10.1-8. **10:30 10.30** 1.10; Luka 24.4. **10:32 10.32** 9.43. **10:34 10.34** Rooma 2.11; Yak. 2.1. **10:35 10.35** Yooh. 9.31. **10:36 10.36** Isaa. 52.7; Rooma 3.25-26; 5.1; 2 Koor. 5.18; Kwal. 1.20; Səniinə 19.16. **10:38 10.38** Luka 4.18; 13.16; Yooh. 3.2. **10:39 10.39-40** 3.15.

⁴⁰ Amma Əntanfə a madəe ka ci ka makkənə nga uusəra, ca kavə tə ci ka ɓaarii naakii nə da i əpinə.

⁴¹ Əntaa ka ənji patə ɓaarii ci naakii na, amma keenə ətə ta'i Əntanfə keena ndzaa ka seedawanyinaakii, acii kə zhimiinə ka hakii da i ci daba'a madənaakii agi maməətə ənja.

⁴² Kə bii ci keenə, keena waaza ka ənji Njunyi Habara, ina vii seeda oo'i, ci nə əndətə kavə Əntanfə tə ci ka la gəŋwanə anə ənji əpinə da maməətə ənja.

⁴³ Tə ci seedii patənə nga anabiinə oo'i, patənə nga ənjitə vii ka ci gooŋga, ka upaanə nə tii tifyaginə nga 'waslyakəənatii dagi ləməkii."

Uppaa Malaaba Ma'yanə nga hara slikerənə

⁴⁴ Ma Piita ma'ə agi wabənə, ənjə a fa, wata Malaaba Ma'yanə a shi aasəkə moodəfətii patə.

⁴⁵ Ma ənji nə'unə nga Yahudiinə ətə shi tii da i Piita, kə dii ka tii ka sə nga hurəshishinə nə shinə nga Malaaba Ma'yanə aasəkə moodəfə nga ənjitə əntaa Yahudiinə.

⁴⁶ Acii kə fii tii təya wabə məshipətə uuranyinə, təya dəla də Əntanfə. Wata əŋki Piita,

⁴⁷ "Makə dii ci kə upaa ənjitsə Malaaba Ma'yanə makə ətə upaa inə neenə əsə, pooshi əndə ca tənəpaa dfa ka tii bapətisəma."

⁴⁸ Wata ca ba ka ənjə a yibə ka tii bapətisəma də ləmə nga Yeesu *Aləmasiihu. Ma daba'əkii, təya kədii tə ci kaa ca banee gi'u ahadatii.

11

Wabənə nga Piita ka Ikəliisiya də Urusaliima

¹ Kə fii masləkee ənji da hara ənji nə'unə ətə anə hanyinə nga Yahudiya oo'i, ənjitə əntaa Yahudiinə maa, kə liwə tii wabənə nga Əntanfə.

² Makə gi Piita aa Urusaliima, kə jalə ənji nə'unə nga Yahudiinə tə ci,

³ təya ba, "Ya makə əndə Yahuda nə ha, mi saŋə gi hə ka dfa nə aasii aa ha ənjitə *maryaminiyama? Ha'ə maa, kə fii inə, kə agi hə zəmə da təya?"

⁴ Wata Piita a ndzaŋə ba ka tii sətə dii də rəŋwə rəŋwə, əŋki ci,

⁵ "Ma nyi asəkə vəranə nga Yoopa, nya dfa də'wa, kə ɓaarii Əntanfə ka nyi sə nga hurəshishinə. Uushi makə mad'uunə gwada a jima dadagyə da tanɓalakii ənfwadə masəkii. Ha'ə ca mbu'ya aabiiki.

⁶ Makə tsaamətə nyi nga'ə, kə nee nyi ka dabanyinə ətə ca wii anə sədə ənfwadə, i luu bilinə da i ətə ca wii anə mbuurəsəkətii da i ətə ca lədfə a səkəntanfə kama kama patə asəkəkii.

⁷ Wata ma nya fa, əndə'i uura nga əndə a wabə da nyi, ca ba: 'Piita, madətə, əsuu, ha lagi uurakii, ha tsəbə.'

⁸ Amma nya ba: 'Aa'a, 'ya'ə Slandana, acii pooshi ma'ajjinə uushi sha dzəgərə aasəkə maki taa sətə tənəpaa *bariya ka adənə.'

⁹ Ma nya fa, ca ənə ka wabənə ka nyi nga bəra'inə dadagyə, əŋki ci: 'Ma sətə datəgi Əntanfə camə, ga ha nəhə tə ci ma'ajjinəkii.'

¹⁰ Ca jikətə ka nyi nga makkənə, wata sətə a ənə ka ndərəginə aa dəgyə shakətə.

10:41 10.41 1.4; Luka 24.30-31,41-43; Yooh. 21.12-13. **10:42 10.42** 17.31; Rooma 14.9; 2 Tim. 4.1; 1 Piita 4.5. **10:43 10.43** 13.38; Irim. 31.34. **10:44 10.44-46** 2.4. **10:47 10.47** 8.36. **10:48 10.48** 19.5. **11:3 11.3** 10.28; Gal. 2.12. **11:5 11.5-12** 10.11-20.

11 Ma'ə nyi mata'avəmə dəŋwa'ə, wata watiitə ənji makkə kəŋə kəŋə a mayi ka hatə dīi inə davə. Kə sləkee ənji ka tii aabiiki daga də Kayisariya.

12 Wata Malaaba Ma'yanə a ba ka nyi, wa nya dzə da tii, ga nya buurə taa mi. Inə da ənji nə'uunə kuwa gi əsə. Ha'ə ina dəməgərə aasii aa ha əndəkii.

13 Wata ca ba keenə makə sətə nee ci ka malaa'ika kəŋə asii gakii, malaa'ika a ba ka ci: 'Sləkee ka ənji aa Yoopa, təya alyatə ka hə tə Simoonə ətə ci ənjə a 'wa Piita.

14 Kadə nii kəya ba ka hə wabəətə nii kwa upaa luupaanə da yaaku patə.'

15 Mbu'unaaki, ma nya 'watəgi də wabənə ha'ə, wata Malaaba Ma'yanə a shi aasəkə moodəfətii makə sətə shi aa moodəfaamə ŋga təkəŋwanə əsə.

16 Wata nya buurətə wabənə ŋga Slandanə ətə bii ci: 'Kə yiβə Yoohana ka ənji bapətisəma də ma'inə, amma, ma unə, ka upaanə nuunə bapətisəma də Malaaba Ma'yanə.'

17 Makə kə vii Əntanfə ka tii makə sətə vii ci kaamə saa'itə vii amə goŋga ka Slandanə Yeesu Aləmasiihu, nyi wu sanə tənəpaanəki aniya ŋga Əntanfwa?"

18 Makə fii tii ha'ə, kə ətee tii ka sə ŋga banə, təya dəla də Əntanfə, təya ba, "Asee, patə da i ka ənjitə əntaa Yahudiinə vii Əntanfə rəgwa ŋga baanə ka ci kaa təya upaa əpinə."

Ikəliisiya də Antakiya

19 Ma ənjitə yigədəgi putə ŋga cibəətə cibə tii daba'a bələginə tə Sətəfanu, kə pyalə tii kura'ə aanə hanyinə ŋga Finikiya da i Kipərusə i aasəkə vəranə ŋga Antakiya. Mawaazamə tii taa ka wu madaamə ka *Yahudiinə.

20 Amma, tə'i hara ənji Kipərusə da ŋga Sirina, mbu'unatii aa Antakiya, təya wabə ka hara slikərənə əsə, təya waaza Njunyi Habara ŋga Slandanə Yeesu.

21 Kə ndzaa Slandanə kədəhə da tii. Ha'ə kə vii ənji lanə goŋga ka ci, təya nə'u tə ci.

22 Makə mbu'i habarakii aa limə ənji nə'unə ŋga Urusaliima, təya sləkee ka Barənaba aa Antakiya.

23 Makə mbu'i ci aa dəvə, kə dīi ci maŋushinə acii kə nee ci ka ŋga'aanə ŋga Əntanfə ətə dīi ci ka tii. Wata əŋki ci ka tii, "See a ndzaa unə ka ənji goŋga də ədzəmə rəŋwə akəŋwacii Slandana."

24 Acii ma ca, maŋga'ə əndə nə ci, da Malaaba Ma'yanə da vii goŋga nə ci əsə. Ənji bəzəkii ka shaŋə vii goŋga ka Slandana.

25 Wata Barənaba a palə aa Tarəsi ka alyanə tə Sawulə.

26 Makə lapaa ci tə ci, ca kira tə ci aa Antakiya. Təya fəzəgi davə ka dzaadza də nə da ənji nə'unə. Təya dzəgunə ka ənji bəzəkii. Də Antakiya əsə 'watəgi ənji 'wanə tə ənji nə'unə 'Ənji nə'unə tə Aləmasiihu'.

27 Agi ətə saa'i ma'i hara anabinyinə də Urusaliima ka shinə aa Antakiya.

28 Mbu'unatii aadəvə, wata rəŋwə agitii ətə dīi ləməkii Agabusə a madətə, ca ba də baawəda ŋga Malaaba Ma'yanə, əŋki ci, kadə nə məza

11:14 11.14 16.31. 11:15 11.15 2.4. 11:16 11.16 1.5. 11:18 11.18 13.48; 14.15,27; 15.4,12,22-29; 17.12; 18.5-11; 19.8-10; 20.21. 11:19 11.19 8.1-4. 11:20 11.20 Yooh. 7.35. 11:21 11.21 2.41.

11:23 11.23 13.43; 14.22; 15.32; 16.40; 18.23; 20.1,28-31. 11:25 11.25 9.30. * 11:26 11.26 Ma ənji nə'unə tə Aləmasiihu, makə bana, Kəristənə də uura Gərikə. 11:27 11.27 13.1; 15.32.

madəfənə a kulyaanə ka duuniya patə. Ha'ə makə ətsə əsə kə kulii madəfənəkii agi zamana nga nwanjuunə nga Kalawudiyu.

²⁹ Wata ənji nə'unə a anə uura nga vii sətə mbee ngeerənə nga taa wu patə, kaa ənjə a kərə ka ənji nə'uutə də Yahudiya.†

³⁰ Kə datə tii ha'ə əsə, təya sləkee ka kərənə ka gayinə nga Ikəliisiya dacia i Barənaba da Sawulə.

12

Bələnə tə Yakubu da pa'ənə tə Piita

¹ Ma ka saa'ita, kə 'watəgi nwanjwə *Hirudusə cibənə də hara ənji nə'unə.

² Ha'ə kə bii ci ka ənjə a bələgi tə Yakubu ndzəkənuci Yoohana də ngila purəjanə.

³ Makə nee ci kə kadeesəkə ka *Yahudiinə nə bələginə tə Yakubu, ca ba, wa ənjə a kəsətə tə Piita əsə. Ma gi ka dfanə, agi kumənə nga adə buroodi yadə burəjanə kəshi ənji tə ci.

⁴ Makə kəshi ənji tə ci, təya kərə tə ci aa furəshina. Hirudusə a kavə tə ci aacii soojiinə ənfwadə ənfwadə kurəgə ənfwadə, kaa təya nəhə tə ci, aadə ənjə a kərə tə ci aakənjwacii danjkana daba'a kumənəkii, waatoo kumənə nga *Pasəka.

⁵ Ma saa'itə Piita a furəshina, ma ənji nə'unə natii, wata ka dfa də'wa nə tii ka putaakii də gazhi'waanə.

Luupaənə nga malaa'ika tə Piita

⁶ Ma ka vədə nga uusəratə mwayi Hirudusə ngiraginə tə Piita ka la ka ci gəjwanə, Piita a tsəfə nnyinə ahada soojiinə bəra'i, ci ma'anəkii də mahyakahyaka'ə bəra'i. Ənji nəhə furəshina əsə, a makuvə nə tii.

⁷ Ma davədəkii, kə jigagi malaa'ika nga Slandana. Bərənə a bərəgi kuvəkii patə. Wata ca dəgee ka Piita ka tanjalakii, ca madee ka ci, əjki ci, "Madətə pii pii!" Wata mahyakahyaka'ətə a kwalyagərə acii Piita.

⁸ Wata malaa'ikatə a ba ka Piita, "Ngaangavə uushi'inaaku, ha ngavə bībinaaku." Piita a dfa tə ha'ə. Əjki malaa'ika ka ci, "Əgətə gwadaaku, ha nyi'wa tə nyi."

⁹ Piita a nə'u tə ci agyə. Mashiiimə ci taa, ma sətə ci malaa'ika a dfa, tantanyinə. Ma nə ci ka nəhənə, taa səniinə səni ci.

¹⁰ Makə paaləgi tii tə ənji nəhə kuvə nga təkənjwanə da nga bəra'inə, təya mbu'u aa uura mayi nga tibisə ətə nga dəməginə aasəkə vəranə. Wata uura mayikii a wunəgi ka tii ci saakii. Təya gimagi, təya nə'u əndə'i rəgwa. Wata pii malaa'ikatə a bwasee ka ci.

¹¹ Makə ənya nə nga Piita aashikii, əjki ci, "Manə diya, kə shii nyi ndilə ndilə oo'i, kə sləkee Slandanə ka malaa'ikaakii ka luupaənə tə nyi acii Hirudusə da bwaya uushi'iitə ci Yahudiinə a moo dfanə də nyi."

¹² Shiinaakii ha'ə, wata ca palə aasii aa ha Mariyaama məci Yoohana ətə dfi əndə'i ləməkii Marəkusə. Kə dzii ənji nə'unə də nə lanə davə, təya dfa də'wa.

¹³ Mbu'unaakii ca dəgətə uura maya. Tə'i əndə'i kadəmə ətə dfi ləmətə Rooda. Makə fii ki, wata kya shi ka faginə taa wu.

11:28 11.28 21.10. † **11:29 11.29** Acii anə hanyinə nga Yahudiya palee madəfənəkii də dfanə ka saa'ikii. **11:29 11.29-30** 12.12,25; Rooma 15.26; 1 Koor. 16.1; 2 Koor. 8.4; 9.2,12; Gal. 2.10. **12:4 12.4** 4.3. **12:5 12.5** Yak. 5.16. **12:7 12.7-10** 5.19. **12:12 12.12** 12.25; 13.13; 15.37; Kwal. 4.10.

14 Makə paaratəgi ki oo'i, uura nga Piita ətsa, mawunəgimə ki uura mayikii acii moodasəka. Wata kya ənəgərə aasii də huyi huyi, kya ba: "Waatsə Piita kənjə a uura mayi!"

15 Təya ba ka ki, "Maba nə hə saŋə kwa?" Amma kya tsakə banə oo'i, ci ətsa. Əŋki tii, "Malaa'ikaakii ətsa."

16 Amma, mabwaseemə Piita ka dəgə uura mayikii. Wata təya wunəgi, təya nee ka ci. Kə kənjee ka tii.

17 Wata Piita a madee ka tii ka ciinəkii, kaa təya ndzaa kəda'ə, ca dzəgunətə ka tii makə sətə ŋgiragi Slandanə tə ci asəkə furəshina. Makə uudəpaa ci, əŋki ci ka tii, "A una ba ka Yakubu da hara ənji nə'unə." Daba'ə ha'ə, ca madə, ca palə ka əndə'i ha.

18 Pukənə nga ha, kə ma'i maduunə mabizhinə ahada soojiinə putə nga sətə slənyi tə Piita.

19 Makə ali ənji tə ci ka Hirudusə, maneemə tii ka ci. Hirudusə a ləgwa a ma soojiinə, pooshi. Wata ca ba ka ənjə a bəələgi tə soojiita. Ma daba'əkii, ca madə anə hanyinə nga Yahudiya, ca palə aa Kayisariya, ca ta'avee davə.

Əntənə nga Hirudusə

20 Ma ŋwanjwə Hirudusə, ka mabətəsəkə nə ci aashi ənji Tiira da ənji Sidoonə. Acii kii təya jagi də na, təya shi aabiikii ka sədə rəŋwə, təya wabə da Balasəta, waatoo gawə nga yi nga ŋwanjwa. Makə uugi tii anəgi wabənə da ci, təya alə ndzaanə jamə da Hirudusə, acii də zəmə nga nə nga hanyinaakii nə tii.

21 Ma ka uusəratə lii Hirudusə, ca ka kəjeerə ŋwanjuunaakii, ca ndzaanə asəkə dəgələ ŋwanjuunaakii, ca wabə ka tii.

22 Ənjə a wazə, təya ba, "Ma ətsa, wabənə nga Əntanjfə, əntaa nga ənda."

23 Pii wata malaa'ika nga Slandanə a dəgəgi tə ci, acii kə luuma ci dūunuunə nga Əntanjfə. Zoozəniinə a tsəbə tə ci. Ha'ə əntəgi ci.

24 Amma, ma wabənə nga Əntanjfə, kə gi aakəŋwə aakəŋwa.

25 Makə uudəpaa i Barənaba da Sawulə sləkeetə sləkee ənji ka tii aa Urusaliima, təya palə satii, təya ŋgərəənə tə Yoohana ətə ci ənjə a 'wa Marəkusə.

13

Sləkeenə nga Malaaba Ma'yanə ka i Barənaba da Sawulə

1 Ma asəkə Ikəliisiya nga Antakiya, tə'i hara *anabiinə da ənji dzəgunənə, waatoo i Barənaba da Simiyoonə ətə ci ənjə a 'wa əndə dəŋwa da i Lukiyusə əndə Sirina da Manahina ətə girəshi tii da ŋwanjwə *Hirudusə. Ahadatii nə Sawulə əsə.

2 Ma ka əndə'i uusəra, təya gərə'u ka Slandanə da dfa suumaya. Əŋki Malaaba Ma'yanə ka tii, "Fə'yagimə ka nyi tə i Barənaba tii da Sawulə kaa təya slənə slənətə 'wii nyi tə tii."

3 Daba'ə suumaya da dfa də'wa, təya kavə ciinətii aanətii, təya kapaa tə tii.

Waazanə nga masləkee ənji anə hanyinə nga Kipərusə

4 Makə sləkee Malaaba Ma'yanə ka i Barənaba da Sawulə, təya palə aa Səluukiya, təya dzə ka dəmə kumbawalə davə nga dzəginə aanə hanyinə nga Kipərusə ətə ahada ma'inə.

⁵ Mbu'unatii aanə hanyinəkii aasəkə vəranə nga Salamisa, təya ndzaŋə baaba wabənə nga Əntaŋfə asəkə *kuvə də'wanyinə nga Yahudiinə. Kə gi Yoohana ka tsakənə tə tii əsə.

⁶ Makə wiigi'itə tii hanyinə nga Kipərusə patə kura'ə aa Pafusa, təya lapaa əndə'i əndə hiila ətə dīi ləməkii Barə-Yeesu. Majirakə nga anabi nga Yahudiinə nə ci.

⁷ Guva nga ŋgwaməna Sirəgiya Bulusə nə ci əsə. Ma ŋgwaməna, əndə shiinə nə ci. Ca 'wa tə i Barənaba da Sawulə, ca alə fa wabənə nga Əntaŋfə amatii.

⁸ Amma, ma əndə hiilatsa, ətə dīi ləməkii Ilimasə də uura Gərikə, kə dīi ci ka tii mabizhinə, ha'ə kə mwayi ci zhi'wee ka ədzəmə nga ŋgwaməna acii ga ca nyi'u goŋga.

⁹ Amma, ma Sawulə, ətə ci ənjə a 'wa tə ci Bulusə əsə, da i Malaaba Ma'yanə nə ci, ca tsaamə tə əndə hiilatsa,

¹⁰ əŋki ci, "Ma hə, əndə nga *Seetanə nə hə, səsəŋwə nga goŋga. See sətə dīi bwayakii nəndə a ədzəməku. Pukyanə nga uusərə patə, ha'ə nə hə ka zhi'wee ka goŋga nga Əntaŋfə ka jirakənə.

¹¹ Acii ha'ə ka dzalənə nə Slandanə tə hə, ha uurəfəgi, pa ha nee ka uusərə ma'ə kwakwatə." Pii wata təkunə cii kəya nee ma'ə, ca raramə, ənjə a kəsə tə ci ka ciinə, acii paa ci ka nee ka ha ma'ə.

¹² Makə nee ŋgwaməna ka sətə slənyi, kə vii ci goŋga ka Slandana, acii kə dīi ka ci ka sə nga hurəshishinə nə dzəgunənə agyanəkii.

Bulusə da Barənaba də Antakiya anə hanyinə nga Pisidiya

¹³ Ma daba'əkii, wata Bulusə da ənji nə'ushinaakii a dəmə kumbawalə də Pafusa, təya palə aa Pirəga anə hanyinə nga Paməfiliya. Ma Yoohana, kə bwasee ci ka tii davə, ca ənə aa Urusaliima.

¹⁴ Amma, ma təya, təya paləgi tə Pirəga, təya palə aa Antakiya ətə anə hanyinə nga Pisidiya. Də asavee əsə, təya dəməgərə aasəkə *kuvə də'wa, təya ndzaanə da ənja,

¹⁵ ənjə a jaŋga bariya nga Muusa da ləkaləkatə nga anabiinə. Wata gayinə nga kuva a sləkee ka banə ka tii oo'i, "Ndzəkəŋushi'ina, usamə da shinə. Mbu'u tə'i wabənə ətə ca tsakə tə ənji a moonə."

¹⁶ Bulusə a madətə, ca madəe ka ciinəkii ka ənja, ca ba, "Unə ənji *Isərayiila da hara ənji gərə'unə ka Əntaŋfə, fatəmə!

¹⁷ Ma Əntaŋfə ənə caama nə'u, amə ənji Isərayiila, ci ta'i tə dzədzəshi'inaamə, ca siitə tə tii saa'i tii anə hanyinə nga Misəra. Də maduunə baawəfa əsə ŋgiragi ci tə tii də Misəra.

¹⁸ Kə sə'wii ci tə tii ha'ə fəzə ənfwadə pu'unə agi bilinə əsə.

¹⁹ Ca zamagi də slikerənə mədəfə anə hanyinə nga Kana'ana, ca vii ka tii hanyinəkii nga zəmə ya.

²⁰ Ma ətsə patə, agi fəzə gya'ə ənfwadə da tufə pu'unə. Daba'a ha'ə ca dəkəvə ka tii gayinə ahadatii ha'ə mbu'ya ka zamana nga anabi Samuyila.

²¹ Agi zamanaakii kədii tii kaa ənjə a dəkə ka tii ŋwanwa. Wata Əntaŋfə a dəkəvə ka tii tə Sawulə uuzənə nga Kisə, agi duurə nga Beejaminə. Ca dfa ka tii ŋwanjuunə nga fəzə ənfwadə pu'unə.

13:5 13.5 17.2. **13:8 13.8** 2 Tim. 3.8. **13:11 13.11** 9.8; 22.11. **13:13 13.13** 13.5; 15.38. **13:14 13.14** 17.2. **13:15 13.15** 15.21. **13:17 13.17** Shig. 1.7; Dzak. 5.15. **13:18 13.18** Shig. 16.35; Baan. 14.33-34; Dzak. 29.4. **13:19 13.19** Dzak. 7.1; Jasə. 14.1. **13:20 13.20** M.Gəŋw. 2.16; 1 Sam. 3.20. **13:21 13.21** 1 Sam. 8.5,19; 10.21; 11.15.

22 Makə ɲgərəgi Əntaɲfə tə Sawulə, ca dəkəvə ka tii tə *Dawuda ka ɲwanjuunə. Wiinə sətə wabi Əntaɲfə anəkii, əɲki ci:

‘Kə upaa nyi tə Dawuda uuzənə ɲga Jasii,

Ci nə əndətə cii kya uudə,

Ci əsə na slənətə ka nyi sətə cii kya uudə patə.’

23 “Agi slikərənə ɲga əndətsə kira Əntaɲfə ka əɲji *Isərayiila Maluwa, waatoo Yeesu makə sətə d̄ii ci aləkawalə ɲga d̄anə.

24 Daga Yeesu ma'ə mashimə, kə waazii Yoohana ka əɲji Isərayiila patə kaa təya zhi'wagi, təya bwasee ka 'waslyakəənətii, təya luu yiḃə bapətiḃəma.

25 Ma Yoohana kədəhə ka uudəpaa slənaakii, kə ləguyi ci ama əɲja: ‘Makə wu saɲə cuuna nəhə tə nya? Əntaa nyi nə əndətə cuuna gəra. Ma əndətə cuuna gəra, ma'ə ci ka shinə. Mambu'umə nyi bahə nya dəədfəgi ka ci ḃiḃinaakii.’

26 “Ndzəkəɲushi'inə, jijinyinə ɲga Ibərahiima da hara əɲji gərə'unə ka Əntaɲfə ahadoonə, kaamə sləkee Əntaɲfə ɲnyii Habara ɲga luupaanə.

27 Wiinə, ma əɲjitə də Urusaliima da gayinatii, pooshi tii kavə nətii ka shiinə tə Yeesu. Ha'ə əsə mafatəmə tii wabənə ɲga anabinyinə ətə ci əɲjə a jaɲga ka tii taa ɲgutə uusərə ɲga əpisəkə patə. Amma, makə lagi tii ka Yeesu gəɲwanə, kə d̄ii ka gooɲga nə wabənə ɲga anabinyinə.

28 Taa ɲgahi ma'upaamə tii tə ci da 'waslyakəənə bahə ḃələnə tə ci, amma kə kədii tii acii *Pilaatu ka ḃələginə tə ci.

29 Makə uudəpaa tii d̄anə ka ci makə sətə shi əɲjə a nyaahə agyanəkii patə, əɲjə a jiməgərə də ci ashi əɲfwa, təya ɲgədfəgi tə ci.

30 Amma kə madəe Əntaɲfə ka ci agi maməətə əɲja.

31 Kə baa ci ḃəzəkii ka ḃaarii naakii nə ka əɲjitə shi tii da ci daga də Galili aa Urusaliima. Ma əndzə'i, tii nə seedawanyinaakii ka əɲji Isərayiila.

32 “Ma inə əsa, kə kireenə koonə ɲnyii wabənə ətə d̄ii Əntaɲfə aləkawaləkii ka dzədzəshi'inaamə.

33 Kə mbu'utə ci kaamə jijinatii də aləkawaləkii əsə. Kə mbu'utəgi ci də madəenə ka Yeesu makə sətə nyaahə əɲji asəkə Jabuura ɲga bəra'inə oo'i,

‘Ma hə, uuzənaaki nə hə,

daga ənshinə kə ndzaa nyi ka Duu.’

34 Kə wabi Əntaɲfə agyanə madəenə ka ci agi maməətə əɲji oo'i, paa ci ka ənənə ka əntənə ma'ə, ca ḃəslə. Wiinə sətə bii ci:

‘Ka viinə nə nyi koonə ndilə ndilə tə malaaba barəkaanə

makə ətə vii nyi ka Dawuda.’

35 Aciikii tə'i manaahəkii əsə asəkə əndə'i Jabuura oo'i,

‘Paa hə ka bwasee ka shishinə ɲga əndə slənaaku kaa ca ḃəsləgi.’ ”

36 Bulusə a dzə aakəɲwa də banə, əɲki ci, “Ma Dawuda, kə slənyi ci agi zamanaakii makə sətə mwayi Əntaɲfə. Ma daba'əkii, ca əntəgi, əɲjə a kəgərə tə ci agyanə dzədzəshi'inəkii, ca ḃəsləgi.

37 Amma, ma əndətə madəe Əntaɲfə ka ci agi maməətə əɲja, maḃəsləmə ci.

13:22 13.22 1 Sam. 16.12; 13.14. 13:23 13.23 Isaa. 11.1; Rooma 1.3; Səniinə 5.5. 13:24 13.24 Luka 3.3. 13:25 13.25 Luka 3.15-16. 13:27 13.27 3.17. 13:28 13.28 Luka 23.4,14-15,21-23. 13:29 13.29 Luka 23.50-56. 13:30 13.30 3.15. 13:31 13.31 1.3,8. 13:32 13.32-33 Jab. 2.7; Rooma 1.3-4. 13:34 13.34 Isaa. 55.3. 13:35 13.35 Jab. 16.10. 13:36 13.36 2.29.

³⁸ “Aci ha'ə, ndzəkəŋushi'inə, see a shii unə oo'i, daciai Yeesu ciina waaza koonə agyanə tifyaginə nga 'waslyakəənə. Aci ma bariya nga Muusa, paa ci da ngeerənə nga luupaanə tuunə acii 'waslyakəənə.

³⁹ Amma taa wu patə vii ka Yeesu goonja, daciikii upaanəkii luupaanə.

⁴⁰ Ma dīi əna, nəhəmə noonə nə acii ga sətə bii anabinyinə a kulyaanə koonə ətə bii tii:

⁴¹ ‘Tsaaməmə, unənə ca ushapaa sətə bii Əntanfə, haŋkala goonə a gwazəgi, una zagi.

Aci kadə nii kya slənə əndə'i slənə agi zamana goonə ətə pooshi unə na luuvə taa kə bii ənji koonə.’ ”

⁴² Ma i Bulusə da Barənaba a gimagi asəkə kuvə də'wa, ənjə a kədii tə tii kaa təya ənə ka batə ka tii wabəətsə ka əndə'i uuserə nga əpisəkətə ca shi.

⁴³ Makə təkəgi ənji a kuvə də'wa, ənji laŋə nyi'u tə tii, Yahudiinə da ənjitə gimə aagi diinə nga Yahudiinə patə. I Bulusə da Barənaba a wabə ka tii kaa təya ndzaa də ngeerənə agi nga'əətə dīi Əntanfə ka tii.

⁴⁴ Zhi'wanə nga uuserə nga əpisəkə dīi dzawə, wata ənjə a ənslyagi pəbə asəkə vəranə aasəkə kuvə də'wa ka fa wabənə nga Əntanfə.

⁴⁵ Makə nee hara Yahudiinə kə dzii ənji də nə laŋə, kə shirəhə tii ka i Bulusə, təya də ka ci mabizhinə, təya dzə da dzaananə tə ci.

⁴⁶ Amma, ma i Bulusə da Barənaba, kə wabi tii ka tii yadə ngwalənə, təya ba, “Kə ndzaa tyasə, a takəŋwa ənji ba koonə wabənə nga Əntanfə taabu'u ka hara slikərənə. Amma, makə kə kaaree unə, una baarii oo'i, madəbeemə koonə nə upaa əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, yoo, a zhi'ugiinə səgeenə aabii hara slikərənə.

⁴⁷ Aci ha'ə bii Slandanə keenə, əŋki ci,

‘Kə kapaa nyi tə hə kaa ha ndzaa

ka bərənə nga hara slikərənə,

ha ndzaa ka rəgwa nga mbədfənə

ha'ə mbu'unəkii ka muudinə nga duuniya patə əsə.’ ”

⁴⁸ Makə fii ənjitə əntaa Yahudiinə ha'ə, kə dīi tii moodasəka, təya dūunətə tə Slandanə putə nga wabənəkii. Ma ənjitə ta'i Əntanfə tə tii ka upaa əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, kə vii tii goonja.

⁴⁹ Kə təkəgi wabənə nga Slandanə taa dama patə anə hanyinəkii əsə.

⁵⁰ Amma Yahudiinə a tsəvutə tə matakəŋwanyinə nga vəranə da hara makinə ətə da məghərəvənə; ma makiita, ənji gərə'unə ka Əntanfə nə tii əsə. Təya madəe ka wabənə agyanə i Bulusə da Barənaba. Təya lakəənə tə tii anə hanyinatii.

⁵¹ Ma təya dzə də palənə satii, təya gwa'agi bərəbərə nga bibinatii agyanətii ka baariinə ka tii oo'i, pooshi tii agi haalatii ma'ə. Wata təya palə aa Ikuniya.

⁵² Ma ənji nə'unə nga Antakiya, kə dīi tii moodasəkə ka shaŋə. Kə ndzaa tii da i Malaaba Ma'yanə asəkə ədzəmətii əsə.

14

I Bulusə da Barənaba də Ikuniya

13:38 13.38 10.43; 15.10. **13:39 13.39** Rooma 4.25; 6.7; 10.4. **13:41 13.41** Hab. 1.5. **13:43 13.43** 11.23. **13:44 13.44** 17.2. **13:46 13.46** 3.26; 18.6. **13:47 13.47** Isaa. 49.6. **13:48 13.48** 11.18. **13:49 13.49** 2.41. **13:51 13.51** 18.6; Luka 9.5.

¹ Ma də Ikuniya əsə, kə gimə i Bulusə da Barənaba aasəkə kuvə də'wa nga Yahudiinə, təya waaza ka ənji də gazhi'waanə. Ha'ə bəzəkii nə ənjitə vii goonğa ka Slandana, Yahudiinə da hara slikərənə patə.

² Amma, ma Yahudiitə kaaree ka vii goonğa ka Slandana, kə madəe tii ka ədzəmə nga hara slikərənə kaa təya bərapaa tə ənji nə'unə.

³ Kə ta'avə i Bulusə da Barənaba də Ikuniya ka waazanə ka ənji agyanə Slandanə yadə ngwalənə taa gi'u. Təya waaza agyanə pwapooonakii. Slandanə a vii ka tii baawəda nga də sə nga hurəshishinə kama kama ka baariinə oo'i, ma sətə ci təya ba, goonğa.

⁴ Amma kə təkəgi ənji kurəgə bəra'i asəkə vəranə. Hara ənji, a ba'a Yahudiinə nə tii. Hara ənji əsə, a ba'a masləkee ənja.

⁵ Kə mwayi hara slikərənə da Yahudiinə da gayinatii cibeənə ka masləkee ənji də kaalanə tə tii də faariinə,

⁶ asee, kə gi aa limətii nə sətə mwayi ənji d'anə də tii. Wata təya huyi satii aanə hanyinə nga Likaniya, waatoo aa Lisətira da Dyarəba da hara vəraatə gujutə də hanyinəkii.

⁷ Təya waaza Njunyi Habara nga Slandanə davə.

Kaalanə tə Bulusə də Lisətira

⁸ Tə'i əndə'i əndə də Lisətira, pooshi səfəkii ndalə bahə wiigi'inə. Makə pwayi ənji tə ci, hurəndzəmə nə ci. Mashimə ca wii shəjə.

⁹ Ma ka əndə'i uusəra, ca fa waazanə nga Bulusə. Bulusə a tsaamə tə ci. Ma nee ci, ma əndətsa, kə vii ci goonğa, kə dəbee ca upaa mbədəpaanə.

¹⁰ Bulusə a madəe ka uurakii, əjki ci, "Madətə kəjə anə səfəku." Wata hatsə əndətə a madətə, ca wii.

¹¹ Makə nee danəkana ka sətə d'ii Bulusə, təya madəe ka uuratii, təya ba də uura nga ənji Likaniya, "Kə jimagərə əntanəfənyinə aabii amə makə ənja."

¹² Təya dəkə ləmə ka Barənaba "*Jawusə". Ma Bulusə əsə, təya dəkə ka ci "*Heerəməsə" puta d'ii ci ka nwanəwə wabənə.

¹³ Ma dava, tə'i kuvə uuləma ətə ci təya 'wa Jawusə, a uura mayi nga vəranə. Wata limanə nga uuləməkii a ngərə bubunənyinə, ca zadətə də gudəza, ca kira aa uura mayi nga vəranə kaa təya də sataka da ənja ka i Barənaba da Bulusə.

¹⁴ Amma, makə fii i Bulusə ha'ə, təya tsaatsagi kəjeerənə ashitii ka baariinə oo'i, kə bəzhi səkətii ka shəjə. Təya huyi aagi ənja, təya dzə də madəe ka uuratii, əjki tii,

¹⁵ "Una! ka mi cuuna də ha'ə kwa? Ma inə kamə, ənji niinə makə noonə. Kə kireenə koonə Njunyi Habara koonə bwasee ka mazabə uushi'iitsa, una nə'u tə əntanəfə əndə vii əpinə. Ci tagii ha dadagyə da ha apanə da uunəva da sətə asəkətii patə.

¹⁶ Ma nga njukə, kə bwasee ci ka slikərənyinə patə kaa təya paaslə uushi'inatii.

¹⁷ Patə da ha'ə, mabwaseemə ci ka naakii nə yadə seeda, agi d'anə nə ci koonə nga'əənə, ca ndzəmə koonə vəna, ca vii koonə njunyi cifanə, ca əburətə tuunə də zəma, ca vii koonə moodasəkə əsə."

¹⁸ Taa ngahi kə wabi tii ka tii wabəətsə patə, ngahə tənəpaa tii tə tii ka də ka tii sataka.

¹⁹ Asee, tə'i hara *Yahudiinə shi aa dəvə daga də Antakiya da Ikuniya. Təya shi ka tsəvutənə tə danšana. Təya kaala tə Bulusə də faariinə, təya ələgi tə ci aa ba'a vəranə. Ma nə tii ka nəhənə, kə əntəgi ci.

²⁰ Amma ənji nə'unə a shi, təya dzatə də nə aabiikii, ca madətə, ca ənəgərə aasəkə vəranə. Pukənə nğa ha, təya madə tii da Barənaba, təya palə aa Dyarəba.

²¹ Makə waazii tii Njunyi Habara asəkə vəranəkii, kə upaa tii ənji nə'unə lajə. Ma daba'əkii, təya ənə aa Lisətira da Ikuniya da Antakiya ətə anə hanyinə nğa Pisidiya.

²² Ma asəkə vəranyiitsa, kə vii tii ngeerənə ka ənji nə'unə, təya ba ka tii, wa təya kənjə anə vii goonjatii. Təya tsakə banə ka tii oo'i, see dagi cibə lajə upaanaamə dəmənə aagi nwanjuunə nğa Əntanjə.

²³ Daba'ə ha'ə, təya taadəcii ka tii matakənjwanyinə asəkə taa nğutə Ikəliisiya, təya dfa də'wa da suumaya, təya kavə tə tii aacii Slandanə ətə vii tii ka ci goonja.

Ənənə nğa i Bulusə da Barənaba aa Antakiya

²⁴ I Barənaba da Bulusə a pitəgi asəkə hanyinə nğa Pisidiya, təya mbu'u aanə hanyinə nğa Paməfliya,

²⁵ təya waaza wabənə nğa Əntanjə ka ənji də Pirəga. Ma daba'əkii, təya madə, təya palə aa Ataaliya.

²⁶ Təya dəmə kumbawalə davə, təya palə aa Antakiya, waatoo vəraatə shi ənjə a kavə tə tii aacii Əntanjə kaa ca dfa ka tii pwapoonə agi sləna, waatoo ətsə uudəpaa tii.

²⁷ Makə mbu'i tii aa dəvə, təya dzaadzətə də ənji nə'unə, təya ba ka tii habara nğa sətə dīi Əntanjə daciitii da makə sətə wunəgi ci ka hara slikərənə rəgwa nğa vii goonja.

²⁸ Təya ta'avee tii da ənji nə'unə davə.

15

Dza də nə nğa matakənjwanyinə də Urusaliima

¹ Tə'i hara ənji shi daga də Yahudiya aa Antakiya, təya dzəgunə ka ənji nə'unə, təya ba, "Mada *maryaminyamuunə makə nğa alə'aada nğa Muusa, pooshi unə ka upaa luupaanə."

² Kə dīi i Bulusə da Barənaba mabizhinə da ənjitsa. Wabənəkii a gwazəgi ka shañə. Makə uurəgi haalakii aanətii, ənjə a sləkee ka i Bulusə da Barənaba da hara ənji nə'unə aa Urusaliima, kaa təya dzə aabii masləkee ənja da matakənjwanyinə nğa Ikəliisiya agyanə wabəətsa.

³ Makə sləkee ənji nə'unə ka tii, təya madə, təya paləgi dasəkə hanyinə nğa Finikiya da nğa *Samarinya, təya dzə də baaba habara nğa zhi'inə nğa hara slikərənə ka ənji nə'unə. Fanə nğa ənji nə'unə ha'ə, agi danə nə tii moodasəka.

⁴ Makə mbu'i tii aa Urusaliima, kə liwə ənji Ikəliisiya da masləkee ənji da matakənjwanyinə nğa Ikəliisiya tə tii də moodasəka. I Bulusə a baaba ka tii sətə slənyi Əntanjə daciitii patə.

⁵ Amma hara ənji nə'unə kurəgə nğa Farisanyinə a madətə, təya ba, "Ma ənjitsa, tyasə, see a ryamina tii, ənjə a ba ka tii təya nə'u bariya nğa Muusa."

14:19 **14.19** 14.5; 13.50; 17.13; 2 Koor. 11.25. **14:22** **14.22** 11.23. **14:23** **14.23** 6.6; Tit. 1.5.
14:26 **14.26** 13.1-2. **14:27** **14.27** 11.18; 15.12. **15:1** **15.1** Leew. 12.3; Gal. 5.2. **15:2** **15.2** Gal. 2.1-10. **15:4** **15.4** 15.12.

⁶ Wata maslōkee ənji da matakəŋwanyinə nga Ikəliisiya a dza də nə ka tsaamənə agyanə wabəətsa.

⁷ Makə ta'avə tii ka daada wabənə ahadatii, Piita a madətə, əŋki ci: "Ndzəkəŋushi'ina, makə sətə shii unə, daga ŋukə ta'i Əntanfə tē nyi ahadoonə kaa hara slikərənə a fa Njuni Habara da maki, təya luuvə.

⁸ Kə shii Əntanfə ədzəmə nga taa wu patə, ca seeda tē tii də vii ka tii Malaaba Ma'yanə makə sətə vii ci kaamə əsə.

⁹ Matəkeemə ci ahadaamə da tii. Putə nga vii goonɡatii kubəgi ci ədzəmətii makə naamə.

¹⁰ Makə ha'ə dīi əna, ka mi saŋə cuuna alə haliminə nga Əntanfə də kaanə ka ənji nə'unə tē bariya nga Muusa? Taa amə da dzədzəshi'inaamə maa, kə təkuree amə ka nə'utə bariyaakii.

¹¹ Amma kə vii amə goonɡa oo'i, putə nga pwapoonə nga Slandanə Yeesu upaa amə luupaanə makə sətə upaa tii natii əsə."

¹² Dabaala a ndzaa kəda'ə, təya ənə ka fanə a ma i Barənaba da Bulusə, təya ba ka tii sə nga hurəshishiitə dīi Əntanfə ka hara slikərənə daciitii.

¹³ Makə uudəpaa tii wabənə, Yakubu a madətə, ca jikəvə, əŋki ci: "Fatəmə, ndzəkəŋushi'inə.

¹⁴ Əndzə'i əna bii Simoonə kaamə makə sətə 'watəgi Əntanfə nəhənə tē hara slikərənə kaa ca tadəgi hara ənji agitii, təya ndzaa ka ənjaakii.

¹⁵ Kə dīi wabəətsə mbərə mbərə da nga anabiinə makə sətə dīi manaahəkii oo'i,

¹⁶ 'Əŋki Slandana: Ma aakəŋwa, ka shinə nə nyi ka haadətəginə də yi nga *Dawuda ətə saawagi.

Ka ŋgərənə nə nyi sətə sasaawagi,
nya ənə ka haadətəginə, nya kəŋee,

¹⁷ kaa hara ənjə a alə tē nyi Slandanətii,
waatoo patənə nga hara slikərətə 'wii nyi
kaa təya ndzaa ka naaki.

¹⁸ Ha'ə bii Slandanə ətə bagi uushi'iitə daga ŋukə.' "

¹⁹ Yakubu a tsakə banə, əŋki ci, "Ma nee nyi naaki, ma hara slikərənə ənə ca zhi'wa aabii Əntanfə, gaama irəla tē tii.

²⁰ Amma, naahaamə ka tii ləkaləkatə də banə, ga təya adə zəmətə dīi ənji ka uuləminə taa sləmənyinə, acii ma ətsa, ajijinə. Ga təya aləhiinə, ga təya tsəbə luutə malamə ənji uurakii, ga təya adə idəna. *

²¹ Acii ma bariya nga Muusa, daga ŋukə, taa ka ŋgutə vərənə patə, tē'i ənji waaza agyanəkii, ənjə a jaŋga asəkə *kuvə də'wanyinə taa ŋgutə *uusərə nga əpisəka."

Ləkaləkatə ka hara slikərənə ənji nə'unə

²² Fanə nga maslōkee ənji da matakəŋwanyinə nga Ikəliisiya ləbə da ənji Ikəliisiya patə tē wabəətsa, wata təya anə uura nga tadə ənji ahadatii, kaa təya slōkee ka tii aa Antakiya, tii da i Bulusə da Barənaba. Wata təya tadə tē Yahuda ətə ci ənjə a 'wa Barəsaba, tii da Silasə. Matakəŋwanyinə nə tii ahada ənji nə'unə əsə.

²³ Wata təya slōkee ka tii də ləkaləkatəkii. Wiinə sətə nyaahə tii asəkə ləkaləkatəkii:

15:7 15.7 10.1-43. **15:8 15.8** 2.4; 10.44. **15:9 15.9** 10.35. **15:10 15.10-11** 15.19; Gal. 2.16; 3.10-12; Af. 2.5-8. **15:12 15.12** 2.22. **15:16 15.16-18** Am. 9.11-12; Isaa. 45.21. **15:19 15.19** Gal. 5.3. * **15:20 15.20** 15.29; 21.25; ka uuləminə: 1 Koor. 8.1-13; 10.23-33; aləhiinə: Leew. 18.6-18; adə idəna: Leew. 17.10-16. **15:21 15.21** 13.15. **15:22 15.22-29** 11.18; 16.4.

“Wiinə ləkaləkatə ca dzə ka hara slikerənə ənji nə'unə də Antakiya da Siriya da Silikiya. Ma ləkaləkatəna, dacia inə ndzəkəŋushi'inuunə masləkee ənji da matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya də Urusaliima. Kə nəhəpaa inə tuunə patə.

²⁴ “Kə fii inə oo'i, kə gi hara ənji ahadeenə, təya dzə ka madēe ka haŋkala goonə də wabənə, təya kədəpaa tuunə. Ma ətsa, əntaa inə bii ka tii danə ha'ə.

²⁵ Ma caamiinə, makə kə gi wabənə geenə ka rəgwa rəŋwə, kə dəbee ina tadə ənji ahadeenə, ina sləkee ka tii koonə, təya dzə da i moodəkii gaamə Barənaba da Bulusə.

²⁶ Ma təya, kə vigi tii əpinatii ka putə ŋga slənə ŋga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

²⁷ Ci nee unə ka i Yahuda da Silasə ahadoonə, tii na ba koonə də matii sətə nyaahiinə.

²⁸ Kə kadēesəkə ka Malaaba Ma'yanə da inə patə oo'i, geena tsakəənə koonə kərənə pamə palee ka uushi'iitə ndzaa tyasə, waatoo,

²⁹ goona adə sətə dīi ənji ka uuləminə taa sləmənyinə, goona adə idəna, goona tsəbə luutə malamə ənji uurakii, goona aləhiinə. Madə kə təŋapaa unə noonə nə ka dfaada tsarə uushi'iitsa, ka ndzaanə nuunə jamə. Ta'avəmə jamə.”

³⁰ Makə kapaa ənji tə i Bulusə, təya palə aa Antakiya, təya dzatə də ənji nə'unə, təya vii ka tii ləkaləkatətə.

³¹ Makə jaŋgatə tii, kə dīi tii maŋushinə ka shaŋə acii kə vii wabəətsə ka tii ŋgeerənə.

³² Ma i Yahuda da Silasə, *anabiinə nə tii, kə wabi tii ŋgaanŋa'ə ka ənji nə'unə, təya tsakə ka tii ŋgeerənə.

³³ Makə banee tii davə gi'u, ənji nə'unə a kəree ka tii də jamənə. Yahuda da Silasə a ənə aabii ənjitə sləkee ka tii. [

³⁴ Amma, ma nee Silasə, kə dəbee ca ənəgi davə.]

³⁵ Ma i Bulusə da Barənaba, kə ənəgi tii də Antakiya, təya dzəgunə ka ənja, təya dzə də waaza wabənə ŋga Slandana, tii da hara ənji nə'unə laŋə əsə.

Təkənə ŋga Bulusə da Barənaba

³⁶ Makə ta'avə tii davə, Bulusə a ba ka Barənaba, “Ənaaŋwə ka caamatə ənji nə'uutə shi aŋwa waazii ka tii wabənə ŋga Slandanə taa ka ŋgutə vəranə, kaanŋwa tsaamətə taa iitə nə tii aŋi nə'unə.”

³⁷ Ma Barənaba əsə, kə mwayi ci 'waanənə tə Yoohana ətə ci ənjə a 'wa Marəkusə.

³⁸ Amma kə caamə Bulusə, madəbeemə Yoohana a dzə da tii, acii kə shi ca bwasee ka tii də Paməfiliya, ma'uudəpaamə ci slənəkii da tii.

³⁹ Wata təya dfaanə mabizhinə, təya təkəgi. Barənaba a ŋgərə tə Marəkusə, təya dəmə kumbawalə, təya palə aanə hanyinə ŋga Kipərusə.

⁴⁰ Amma, ma Bulusə, kə ŋgirə ci tə Silasə. Makə dīi ənji ka tii də'wa, təya kavə tə tii aacii Slandana kaa ca dfa ka tii pwapoonə aŋi wiigi'inatii, wata təya palə.

⁴¹ Kə wiigi'itə i Bulusə hanyinə ŋga Siriya da ŋga Silikiya, təya dzə də baabanə ka ənji nə'unə kaa təya tsakə ndzaanə də ŋgeerənə aŋi vii goonŋatii.

16

Nə'unə nga Timooti tə i Bulusə da Silasə

¹ I Bulusə a mbu'u aa Dyarəba da Lisətira. Təya lapaa əndə'i əndə nə'unə davə ətə dīi ləməkii Timooti, uuzənə nga əndə'i mitə Yahuda. Ma miita, əndə nə'unə nə ki əsə. Ma dii, əndə Gərikə nə ci. *

² Ma Timooti, aɡi dəlaginə nə ənji nə'unə nga Lisətira da Ikuniya də ci.

³ Kə uu'i Bulusə kaa təya wiigi'i tii da Timooti, wata ca ɲgərə tə ci, ca *ryaminyagi tə ci, acii kə shii Yahudiitə davə patə oo'i, ma dii, əndə Gərikə nə ci.

⁴ Ma daba'əkii, təya ndzanə wiigi'inə ka vərə ka vərə, təya dzə də baa-banə ka ənji nə'unə tə bariyatə kapaa masləkee ənji da matakəɲwanyinə nga Ikəliisiya də Urusaliima kaa təya nə'utə.

⁵ Də ha'ə kiɲə ənji nə'unə ndihə ndihə aɡi vii gooɲɡatii. Taa ɲgutə uusərə patə nə laɲənatii ka tsakənə əsə.

Neenə nga Bulusə ka əndə Makiduuniya dagi səniinə

⁶ Ma daba'əkii, kə mwayi tii dzənə ka waaza wabənə nga Slandanə aanə hanyinə nga Asiya, amma kə tənəpaa Malaaba Ma'yanə tə tii. Wata təya paləgi aanə hanyinə nga Firigiya da nga Galatiya.

⁷ Makə mbu'i tii aagyənə ribinə nga hanyinə nga Misiya, təya alə dəməgərənə aanə hanyinə nga Bitiniya. Amma maluuwəmə Ma'yanə nga Yeesu ka tii.

⁸ Wata təya pitəgi tə Misiya, təya jimagərə aa Tərawasə.

⁹ Ma uusərakii davədə, kə səniinə Bulusə davə oo'i, kə nee ci ka əndə Makiduuniya kəɲə, ca kədii tə Bulusə, ca ba, "Tyanəagi aanə hanyinə nga Makiduuniya, kaa ha shi ka tsakənə tiinə."

¹⁰ Daba'ə səniinaakii, pii ina tasəka dzənə aanə hanyinə nga Makiduuniya. Acii kə shii inə oo'i, Əntanfə 'wii tiinə ka waaza ka tii Njunyi Habara.

Vii gooɲga nga Lidiya

¹¹ Wata ina dəmə kumbawalə də Tərawasə, ina kəɲee da i aa Samutərasə. Pukənə nga ha ina palə aa Niyapuli.

¹² Ina madə davə, ina palə aa Filipi, vəraatə palee də dūunuunə aɡyanə əndə'i purəɲanə nga hanyinə nga Makiduuniya, vəranə nga ənji Rooma əsə. Ina banee gi'u asəkə vəraatsa.

¹³ Ma *uusərə nga əpisəka, kə dəməgiinə aa uura mayi nga vəranə, ina dzə aama gəəra. Mbu'u ka lapaanə niinə ha nga də də'wa nga Yahudiinə davə. Wata ina lapaa. Davə ndzaa inə, ina wabə ka makiitə dzii də nə davə.

¹⁴ Tə'i əndə'i minə ətə dīi ləmətə Lidiya ca fa tiinə. Ma kya, mitə Tiyatira nə ki. Dərə də madizə kəjeerənyinə nga mandalə kwaba nə slənətə. Əndə ɲɡwalənə tə Əntanfə nə ki əsə. Kə wunəgi Slandanə ədzəmətə. Ha'ə kya kavə haɲkalatə ka sətə ci Bulusə a ba.

¹⁵ Kə liwə ki yibə bapətisəma da ənji yatə patə, kya kədii tiinə, əɲki ki, "Makə kə shii unə ndilə ndilə oo'i, kə vii nyi gooɲga ka Slandana, yoo, see a dzuunə ka nee ka yaaki." Kya tsakə kədiinə tiinə, keena palə.

Pa'ənə tə i Bulusə a furəshina də Filipi

¹⁶ Ma ka əndə'i uusəra, ina dzə ka ha nga də də'wa, ina lapaa əndə'i uundzə rəmənə, mava. Əndə ginaaji nə ki, aɡi kuranə nə ki uushi'inə

* **16:1 16.1** 14.6; Timooti: Rooma 16.21; 1 Koor. 4.17; Fil. 2.19; 2 Tim. 1.5. **16:2 16.2** 6.3; Fil. 2.20,22. **16:3 16.3** Gal. 2.3-5; 1 Koor. 9.20. **16:4 16.4** 15.22-29. **16:5 16.5** 2.41. **16:6 16.6** 10.19. **16:13 16.13** 17.2. **16:14 16.14** 17.4. **16:15 16.15** 8.36.

kama kama putə nga ginaajiitə ashitə. Agi dzanə nə ki də kwaɓa laŋə ka slanjiinətə əsə də kwaanə.

¹⁷ Wata nə'unə tiinə da i Bulusə nə ki, kya dzə də ka vurənə, kya ba, “Ma ənjiitsa, ənji nga maduunə Əntanɓə nə tii. Rəgwa nga luupaanə nə tii ka banə koonə.”

¹⁸ Ha'ə kə ta'avə ki baanə laŋə ka ɗanə makə ətsa. Ca zhimagi tə Bulusə asəkəkii ka shaŋə. Ca zhi'wagi, ca ba ka ginaajiitə ashitə, “Wanyinə ca ba ka hə də ləmə nga Yeesu *Aləmasiihu: bwasee ka ki!” Wata pii ginaajiitə a bwasee ka ki ka saa'ita.

¹⁹ Makə nee slanjiinətə oo'i, kə njiikəgi rəgwa nga upaanatii, təya kəəsətə tə i Bulusə da Silasə, təya kərə tə tii aasəkə luuma aakəŋwacii ənji la gəŋwanə.

²⁰ Makə kirə tii tə tii aakəŋwacii, kə bii tii, əŋki tii, “Ma ənjiina, agi gwazənə nə tii hanɓala nga vərəana, wiinə boo, *Yahudiinə nə tii.

²¹ Agi dzəgunənə nə tii alə'aadatə madəbeemə kaamə, kaama slənəgi, amə ənji Rooma.”

²² ɗanɓana a guŋuunə ka tii patə, mala gəŋwanyinə a səəɗəgi kəjeerənə ashitii, təya ba ka ənɓə a fəəslə tə tii də kurəpa.

²³ Makə fəsləgi ənji tə tii purə'i purə'i, təya fəɗə tə tii, təya əjigərə tə tii aa furəshina, təya ba ka əndə nəhə furəshina kaa ca pa'əgi tə tii nga'ə.

²⁴ Fanə nga əndə nəhə furəshina naakii, wata ca ŋgərə tə tii, ca əjigərə ancakuvə nga furəshina, ca aanəgi səɗətii ashi madiigərə rintənyinə.

²⁵ Ma ahada vəɗa, Bulusə da Silasə a ɗa də'wa, təya ka wanyanə ka Əntanɓə. Ənji furəshina a dzə də fanə tə tii.

²⁶ Mata'avəmə ɗəŋwa'ə, hanyinə a gəgədzə patə. Ha'ə mwavəɗə nga kuvə furəshina a udzəgi. Pii wata makuvənyinə a wunəgi patə. Mahyakahyaka'ə nga taa wu agi ənji furəshina əsə, kə piitəgi.

²⁷ Makə və'ihə əndə nəhə furəshina, ma ca nee, mawuunəkii nə makuvənyinə patə. Wata ca də'yagi ŋgila purəŋanaakii kaa ca bələgi naakii na. Ma nə ci ka nəhənə, kə huyipaa ənji furəshina satii.

²⁸ Amma Bulusə a madəe ka uurakii, ca ba ka ci, “Ga ha bələgi naaku na, ganə niinə patə!”

²⁹ Əndətə a ba ka ənɓə a kira ka ci gunə, wata ca huyi aabii i Bulusə da Silasə, ca gərə'waanə akəŋwacii. Shishinəkii a dzə də udzənə acii ŋgwalənə.

³⁰ Ca fə'yagi tə tii agyə, ca ba, “Ya əna, iitə ɗanəki kaa nya upaa luupaana?”

³¹ I Bulusə da Silasə a ba ka ci, “Vii goŋga ka Yeesu Slandana: ka upaanə nə hə luupaanə da yaaku patə.”

³² Wata təya wabə ka ci da ənji yaakii patə agyanə Slandana.

³³ Pii agi vəɗəkii ha'ə ca ŋgərə tə tii, ca cakubəgi ka tii uyiginatii. Saa'ikii yibə ənji ka ci bapətisəma da yaakii patə əsə.

³⁴ Ca kərə tə tii aa hakii aasii, ca ŋgiragi ka tii zəma, ca ɗa moodasəkə da yaakii patə putə nga vii goŋgatii.

³⁵ Makə puki ha, mala gəŋwanyinə a sləkəe ka soojiinə ka banə oo'i: “Wa ənjitə a palə satii.”

³⁶ Əndə nəhə furəshina a dzə ka banə ka i Bulusə, əŋki ci, “Kə sləkəe mala gəŋwanyinə ka banə koonə, a paluunə səgoonə. Acii ha'ə, gimagimə, una dzə səgoonə agi jamənə.”

16:16 16.16 19.24. 16:17 16.17 19.15; Luka 4.34,41. 16:18 16.18 3.6. 16:20 16.20 17.6.
16:22 16.22-23 2 Koor. 11.25; 1 Tees. 2.2. 16:27 16.27 12.18-19. 16:30 16.30-31 2.37; 11.14;
Yooh. 6.28-29. 16:33 16.33 16.15.

³⁷ Amma əŋki Bulusə, “Akəŋwacii əŋji fəəsli tii tiinə, wiinə malamə əŋji keenə gəŋwanə, təya əjigərə tiinə aa furəshina. Wiinə əsə uushi rəŋwə niinə da əŋji Rooma. Yoo, təya kapaa tiinə də ma'umbeekii nii? Pooshi ka d'anə! Wa təya shi də natii na, təya shi ka kapaanə tiinə.”

³⁸ Soojiinə a ənəpaa də wabənəkii ka mala gəŋwanyinə. Makə fii tii oo'i, uushi rəŋwə da əŋji Rooma nə i Bulusə da Silasə, kə ŋgwaləgi tii.

³⁹ Wata təya shi ka kədii tifyaginə aciitii, təya kapaa tə tii, təya ba ka tii, wa təya bwasee ka vəranəkii.

⁴⁰ I Bulusə da Silasə a gimagi asəkə furəshina, təya palə aasii aa ha Lidiya, təya lapaa əŋji nə'unə davə, təya wabə ka tii kaa təya ndzaa ndihə ndihə də ŋgeerənə agi nə'unə tə Slandana. Ma daba'əkii, təya palə satii.

17

Masləkee əŋji də Teesaloonika

¹ Kə gi tii dasəkə vəranəyinə ŋga Amfipuli da Apulooniya, təya mbu'u aa Teesaloonika, hatə d'ii *kuvə də'wa ŋga Yahudiinə davə.

² Bulusə a dzə aa dəvə aa kumu, makə sətə sənəavə ci ka d'anə taa da patə. Luuma makkə nə ci ka wabənə da əŋja, ca dzə də janğanə asəkə malaaba ləkaləkatə.

³ Ca wabə ka tii, ca bəarii ka tii tantanyinə ŋga sətə bii malaaba ləkaləkatə oo'i, ma *Aləmasiihu, see a sa ci ŋgərə'wa, ca əntə, ca madətə agi maməətə əŋja. Ca ba əsə, “Yeesu ənə cii kya ba koonə, ci nə Aləmasiihu.”

⁴ Hara əŋjə a luuvə, təya nə'ushi da i Bulusə da Silasə. Ha'ə əsə lanə agi əŋji Gərikə ətə ca gərə'u ka əntənfə. Matakəŋwanyinə ŋga makinə lanə ləbətəgi də nə da tii əsə.

⁵ Amma kə shirəhə Yahudiinə ka tii. Təya dzatə də badawiinə ŋga vəranə, təya jagi də əŋji də kaala bwaya vurənə, təya dzə ka əb'igi yi ŋga Yasoonə, təya alə tə i Bulusə da Silasə davə kaa təya ŋgiragi tə tii ka əŋja. *

⁶ Amma paa tii lapaa tə tii. Wata təya kəsəənə tə Yasoonə da hara əŋji nə'unə, təya kərə tə tii aakəŋwacii gayinə ŋga vəranə, təya madəe ka uuratii, təya ba, “Ənjitə gwazətə nə ŋga əŋji taa dama patə, watiinə kə shi aa hanə əsə.

⁷ Yasoonə a luu tə tii gakkii asii. Wiinə patənətii kə kaanə tii sədfə ka bariya ŋga maduunə ŋwanəwə ŋga ha də Rooma, təya ba: tə'i əndə'i ŋwanəwə ətə d'ii ləməkii Yeesu.”

⁸ Makə fii gayinə da əŋji ŋga vəranə tə wabəətsa, han'kalatii a madəgi patə.

⁹ See də makə ki'i Yasoonə da hara əŋji kwa'ba taabu'u kapaa gayinə tə tii.

Masləkee əŋji də Biriya

¹⁰ Pii ndzəkəŋushi'inə a kəree ka i Bulusə da Silasə aa Biriya davədfə. Makə mbu'i tii aa dəvə, təya dzə aa *kuvə də'wa ŋga Yahudiinə.

¹¹ Ma Yahudiitə davə kamə, kə palee tii ka ətə də Teesaloonika də hiima, kə banee tii ka han'kalatii ka fa wabənə ŋga Slandana. Kə d'ii tii

16:37 16.37 22.25-29; 23.27. 16:40 16.40 11.23. 17:1 17.1-9 1 Tees. 2.1-2. 17:2 17.2 9.20; 13.5,14,44; 14.1; 16.13; 17.10,17; 18.5,26; 19.8-9; 28.17. 17:3 17.3 3.18. 17:4 17.4 13.50; 16.14; 17.17. * 17:5 17.5 Yasoonə: Rooma 16.21. 17:6 17.6 16.20. 17:7 17.7 Luka 23.2; Yooh. 19.12. 17:10 17.10 17.2.

gazhi'waanə nga tsaamətənə asəkə malaaba ləkaləkətə uusərə patə, kaa təya shii taa goonğa nə sətə fii tii.

¹² Acii ha'ə lanə agitii vii goonğa. Lanə əsə agi matakənjwanyinə nga makinə nga Gərikə da nguyirənə vii goonğa.

¹³ Amma, makə fii Yahudiinə nga Teesaloonika oo'i, agi baabanə nə Bulusə wabənə nga Əntənfə də Biriya əsə, təya dzə ka tsəvutənə tə danjana davə.

¹⁴ Pii wata ndzəkənjushi'inə a kəree ka Bulusə aama uunəva. Amma Silasə da Timooti a ənəgi davə.

¹⁵ Ma ənjitə kəree ka Bulusə, kə gi tii da i ci kura'ə aa Ateena. Ma təya ənya satii aasii, Bulusə a sləkee ka tii kaa təya dzə ka banə ka i Silasə da Timooti oo'i, wa təya shi ka lanə tə ci pii pii.

Ndzaanə nga Bulusə də Ateena

¹⁶ Ma Bulusə a gəra tə Silasə da Timooti də Ateena, kə zhima tə ci asəkəkii makə nee ci, taa aa dəma patə tsaaməgi ci, see uuləminə neenəkii asəkə vəranəkii.

¹⁷ Ci dīi gi ci aakənjwa də wabənə ka ənji uusəra patə. Taa dama gi ci patə asəkə vəranəkii, taa a luuma lii ci ənja ca wabə ka tii, taa asəkə kuvə də'wa ca wabə ka Yahudiinə da ənji gərə'unə ka Əntənfə.

¹⁸ Hara ənji dzəgunənə agi kurəgə nga *Abikuriyanyinə da Sitookanyinə, kə lii tii tə Bulusə. Hara ənji ahadatii a ba, "Mi sanə nə əndə waazaanə ka gəgəmənə ha'a? Mi mwayi ci bana?" Hara ənje a ba, "Mbu'u ma nə ci ka waazanə, agyanə sə nga paslənə nga məshipətə ənji pamə." Ma wabi tii ha'ə, acii ma Bulusə, agyanə Yeesu da agyanə madənə agi maməətə ənji cii kəya wabə.

¹⁹ Wata təya ngərə tə ci, təya kərə tə ci aakənjwacii mətərəkənə aanə d'angərə ətə ci ənje a 'wa Ariyapaga, təya ba, "Nga'ə keenə nə fa sətə bii kura waazaatsə dīi hə,

²⁰ acii kə kira hə keenə sətə mashimə liminiinə a fii. See a ba hə keenə sətə cii kəya ba."

²¹ Ma bii tii ha'ə, acii ma ənji Ateena da mu'umiitə davə patə, pooshi əndə'i uushi nji təya də, see baaba kura uushi'inə taa fa kura wabənə.

²² Wata Bulusə a madətə ahada mətərəkənə nga Ariyapaga, ənki ci, "Unə ənji Ateena, kə nee nyi taa ka ngutə rəgwa patə, ənji diina nuunə.

²³ Acii ma nya dzə də wiinə asəkə vəranə goonə, kə lapaa nyi uushi'iitə cuuna paslə ka tii. Ha'ə nya lapaa ha nga də sataka ətə nyaahə ənji ashikii: ka Əntənfə ətə mashimə ənji. Yoo, ma ətə cuuna paslə mashimuunə diya, tə ci cii kya ba koonə.

²⁴ Əntənfə ətə tagii duuniya patə da uushi'iitə asəkəkii patə, ci nə Slandanə nga ha dadagyə da ha a panə. Paa ci ka ndzaanə asəkə kuvə gəratə ghənyi ənji də ciinə.

²⁵ Ha'ə əsə paa ci ka alə tsakənə tə ci, makə dīi ci pooshi uushi cii kəya moo acii ənda, acii ci vii əpinə ka ənji da taa mi patə.

²⁶ Də əndə rənjwə 'watəgi ci taga slikərənyinə nga ənji patə kaa təya ndzaa taa dama patə asəkə duuniya, ca kəjee ka saa'i da i ribinə nga ndzaanatii əsə.

²⁷ Ma d̄ii ci ha'ə, kaa t̄əya alə t̄ə Əntanjə, t̄əya d̄a gazhi'waanə n̄ga raramənə, mbu'u ka lapaanə n̄ə tii t̄ə ci, taa n̄gahi paa ci dzadə da taa rənjwə agyaamə.

²⁸ Daciikii caama mbədfə, ama gugudə, ama ndzaanə. Kə d̄ii makə sətə bii hara ənji kaala wanyanə goonə oo'i: goon̄ga, slikerənaakii naamə.

²⁹ Yoo, makə d̄ii ci, slikerənə n̄ga Əntanjə naamə, madəbeemə ama hiima oo'i, kə pusha Əntanjə da matsahu burə tibisa, taa viiza taa faara ətə tsahutə əndə də ciinəkii agi hiimaakii.

³⁰ Ma n̄ga n̄ukə, pooshi Əntanjə n̄ja ka n̄ə ka ghatə shiinə n̄ga ənda. Amma ma n̄ga əna, agi banə n̄ə ci ka patənə n̄ga ənji taa dama patə, wa t̄əya baanə ka ci.

³¹ Acii kə kənjee ci ka uusərə n̄ga d̄a gənjwanə ka *duuniya patə. Də goon̄ga nii k̄əya d̄a d̄acii əndətə ta'i ci. Kə b̄aarii ci tantanyinəkii ka ənji patə də madeenə ka ci agi maməətə ənja."

³² Makə fii ənji wabənə n̄ga Bulusə agyanə madənə agi maməətə ənja, hara ənjə a n̄usə t̄ə ci, hara ənji əsə a ba, "Ka ənyanə niinə ka fa wabəətsə a maku."

³³ Wata Bulusə a madəgi saakii ahadatii.

³⁴ Amma hara ənjə a dzə aabiikii, t̄əya vii goon̄ga ka Slandana. Ahadatii n̄ə Diyanisiya, əndə n̄ga Ariyapaga, da i əndə'i minə ətə d̄ii ləmətə Damarisə, da hara ənja.

18

Bulusə də Koorintiya

¹ Daba'ə ha'ə, Bulusə a madə də Ateena, ca palə aa Koorintiya.

² Makə mbu'i ci, kə guṇəgərə tii da əndə'i əndə Yahuda ətə d̄ii ləməkii Akila. Əndə Puntu n̄ə ci. Mata'avəmə ci makə shi ci aa d̄əvə aa v̄əra tii da minaakii Pərisəkila. Kə ma'ya tii də Rooma anə hanyinə n̄ga Italiya acii kə bii n̄wan̄wə Kalawudiyu oo'i, *Yahudiinə patə, wa t̄əya madəgi asəkə v̄əranəkii. Ci d̄ii gi tii aa Koorintiya. Bulusə a dzə ka n̄əhəpaanə t̄ə tii. *

³ Makə lapaa ci oo'i slənatii rənjwə, waatoo, t̄əslə kuvə kuvə'unə, wata ca ənəgi abitii.

⁴ Ca dzə də baaba wabənə n̄ga Əntanjə asəkə *kuvə də'wa taa n̄gutə uusərə n̄ga əpisəkə patə, ca dzə də zhi'wanə də Yahudiinə da Gərikanyinə kaa t̄əya n̄ə'u n̄unyi rəgwa.

⁵ Makə mbu'ya i Silasə da Timooti daga anə hanyinə n̄ga Makiduuniya, Bulusə a bwasee ka slənətə njii k̄əya d̄a, ca dzə aakənjwa də waazanə, ca b̄aarii furənjə ka Yahudiinə oo'i, Yeesu n̄ə *Matadəkii n̄ga Əntanjə.

⁶ Makə d̄ii tii ka ci mabizhinə, t̄əya dzə də dzaananə t̄ə ci, ca gəgərəgi b̄ərəbərə n̄ga k̄əjeerənaakii ka b̄aariinə ka tii oo'i, kə shigi ci agi haalatii; əjki ci, "Ma nyi kamə, pooshi k̄ərənə goonə agyanəki ma'ə. Amma agyanuunə səgoonə. Daga ənshinə aa ha hara slikerənə dzənəki."

⁷ Də ha'ə bwasee ci ka tii, ca palə saakii aasii aa ha əndə'i əndə ətə d̄ii ləməkii Titusə Yasətu. Əndə paslənə t̄ə Əntanjə n̄ə ci, ətə d̄ii yaakii atan̄gala *kuvə də'wa.

⁸ Ma gawə n̄ga kuvə də'wa ətə d̄ii ləməkii Kərisəpusə, kə vii ci goon̄ga da yaakii patə ka Slandana. Ha'ə əsə t̄ə'i hara ənji Koorintiya lan̄ə, makə fii

17:27 17.27 Isaa. 55.6. **17:28 17.28** 'Wat. 1.27. **17:29 17.29** 19.26; Isaa. 44.9-20. **17:30 17.30** 14.16; Rooma 2.4. **17:31 17.31** 3.15; 10.42. * **18:2 18.2** Akila: Rooma 16.3; 1 Koor. 16.19; 2 Tim. 4.19. **18:3 18.3** 20.33-34; 1 Koor. 4.12; 9.12-18; 1 Tees. 2.9; 2 Tees. 3.7-9. **18:5 18.5-11** 11.18. **18:5 18.5-6** 3.26; 5.42. **18:6 18.6** 13.51; 20.26.

tii waazanə nga Bulusə, kə vii tii goonja. Ha'ə təya luu yibə bapətisəma.

⁹ Ma ka əndə'i vəda, kə wabi Əntanfa ka Bulusə dagi səniinə, əŋki ci ka ci, "Ga ha ŋgwale, waazawə ka ənja, ga ha ndzaa kəda'ə.

¹⁰ Aci kədəhə da hə nə nyi. Aciikii ha'ə, pooshi əndə ca uree ka hə. Lanə nə ənjaaki asəkə vəraana."

¹¹ Wata Bulusə a ndzaa davə, ha'ə fəzə rəŋwə da ləgidə kuwa. Ca dzə də dzəgunə ka ənji wabənə nga Əntanfa.

¹² Amma, makə dīi Galiya ŋgwaməna agyanə hanyinə nga Akaya, Yahudiinə a ləbə də na, təya kəsətə tə Bulusə, təya kərə tə ci aakəŋwacii gəŋwanə,

¹³ əŋki tii, "Ma əndəna, agi isəkwanə nə ci tə ənji ka paslənə tə Əntanfa ka rəgwatə təŋapaa bariya."

¹⁴ Ma ətsə kədəhə kaa Bulusə a wunəpaa makii kaa ca wabə, wata Galiya a ləwugi rəgwa, ca ba ka tii, "Unə Yahudiinə, maci əndə'i bwaya uushi pamə dīi ci, kə njii kya fa tuunə.

¹⁵ Amma, makə mabizhinə agyanə wabənə saakii da ləmənyinə da bariya goonə, unə səgoonə nə tsaamətənə. Ma nyi kamə, paa nyi ka la gəŋwanə nga tsarə uushi'iitsa."

¹⁶ Wata ca lyakagi tə tii asəkə kuvə gəŋwanə.

¹⁷ Wata tii patə, təya kəsətə tə Sasətinəsə, gawə nga kuvə də'wa, təya fəslə tə ci akəŋwacii gəŋwanə. Amma, taa gi'u, makulamə aasəkə Galiya.

Ənənə nga Bulusə aa Antakiya

¹⁸ Makə cakə Bulusə baneenə lanə da ənji Koorintiya, ca ba ka tii a madə ci ha'ə. Ca dzə, ca isəgi nəkii asəkə vəranə nga Kəŋkəraya ka baariinə oo'i, kə mbu'utəgi ci də aləkawalətə shi ca dīi. Ma daba'əkii, ca dəmə kumbawalə da i Pərisəkila da Akila, təya palə aagyanə hanyinə nga Siriya.

¹⁹ Təya kəŋaanə də Afisa zəku'i. Ca dzə aasəkə kuvə də'wa, ca wabə da Yahudiinə davə,

²⁰ təya kədii tə ci kaa ca tsakə ta'veenə da tii. Amma kə naanagi ci.

²¹ Makə bii ci ka tii madənaakii, ca ba ka tii, "Ka ənyanə nə nyi aabii unə, maa kə luuvə Əntanfa." Wata ca bwasee ka i Pərisəkila da Akila də Afisa, ca dəmə kumbawala, ca palə.

²² Makə mbu'i ci aa Kayisariya, ca dzə aa Urusaliima ka nəhəpaanə tə ənji nə'unə, ca uudəgərə aa Antakiya.

²³ Makə banee ci gi'u davə, wata ca madə, ca wiigi'itə hanyinə nga Galatiya da Firigiya, ca dzə də vii ŋgeerənə ka ənji nə'unə patə.

Waazanə nga Apoolasə də Afisa

²⁴ Tə'i əndə'i əndə Yahuda ətə dīi ləməkii Apoolasə. Kə shi ci aa Afisa. Ma ca, əndə Aləkəsandəriya nə ci. Kə mbee ci ka wabənə. Kə shii ci malaaba ləkələkatə ka shaŋə əsə. †

²⁵ Kə dzəgunətə ənji ka ci rəgwa nga Slandanə nga'ə. Taa ŋgahi see yibə bapətisəma nga Yoohana shii ci, amma kə dīi ci gazhi'waanə nga dzəgunətənə ka ənji gəŋə gəŋə agyanə Yeesu.

²⁶ Makə mbu'i ci, ca waaza asəkə kuvə də'wa yadə ŋgwələnə. Makə fii i Pərisəkila da Akila tə ci, təya ŋgərə tə ci, təya tsakə dzəgunətə ka ci rəgwa nga Slandanə nga'ə.

18:8 18.8 8.36. **18:9 18.9-10** Isaa. 41.10; Irim. 1.8; 1 Koor. 2.3-4. **18:13 18.13** 6.13. **18:14 18.14-15** 23.29; 25.18-20; Yooh. 18.31. **18:19 18.19-20** 17.2. **18:21 18.21** Yak. 4.15. **18:23 18.23** 11.42. † **18:24 18.24** 19.3-4; Apoolasə: 1 Koor. 1.12; 3.4-6. **18:26 18.26** 17.2.

²⁷ Apoolasə əsə, kə mwayi ci dzənə aagyanə hanyinə nga Akaya. Makə mwayi ci d'fanə ha'ə, ənji nə'uutə də Afisa a tsakə tə ci də naahənə ka ənji nə'uutə də Akaya, kaa təya luu tə ci də moodasəka. Makə mbu'i ci aa dəvə, kə cakə ci tə ənjitə d'ii Slandanə ka tii pwapoonə nga vii goon'ga,

²⁸ acii kə uuri ci tə Yahudiinə akə'wacii ənji də wabənə, ca baarii tantanyinəkii dasəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, Yeesu nə Matadəkii nga Əntanfə.

19

Waazanə nga Bulusə də Afisa

¹ Ma saa'itə Apoolasə də Koorintiya, kə gi Bulusə aa Afisa da gi'wə. Makə mbu'i ci, ca lapaa hara ənji nə'unə davə.

² Ə'ŋki ci ka tii, "Makə vii unə goon'ga, kə upaa unə Malaaba Ma'yanə kwa?" Ə'ŋki tii ka ci, "Pooshi. Mashimə ina fii taa tə'i Malaaba Ma'yanə."

³ Bulusə a ləgwa ka tii, ə'ŋki ci, "Aa, tsarə ŋgutə bapə'tisəma daa yibə ənji koonə?" Ə'ŋki tii, "Tsarə ətə nga Yoohana."

⁴ Ca ba ka tii, "Ma yibə bapə'tisəma nga Yoohana, ka ənjitə baanə ka Əntanfə putə nga 'waslyakənatii. Amma kə bii Yoohana ka ənji *Isərayiila, see a vii tii goon'ga ka əndətə na uugya ba'ə ka shinə, waatoo Yeesu."

⁵ Makə fii tii ha'ə, təya luu yibə bapə'tisəma də ləmə nga Yeesu Slandana.

⁶ Bulusə a kavə ciinəkii aanətii, Malaaba Ma'yanə a jima aagyanətii, təya wabə də məshipətə uuranyinə, təya baaba sətə bii Əntanfə ka tii.

⁷ Kə mbu'i tii bahə pu'u aji bəra'i nə ə'ŋkii.

⁸ Ləgidə makkə d'ii Bulusə ka dzənə aasəkə *kuvə də'wa, ca wabə yadə ŋgwələnə ka ənja, ca zhi'wa də ha'ŋkalatii ka haala nga ŋwanjuunə nga Əntanfə.

⁹ Amma kə təkuree hara ənji ka vii goon'ga acii ndalənə nga ədzəma, təya wabə bwayakii aashi rəgwa nga Slandanə akə'wacii dabaala. Makə nee ci ha'ə, ca bwasee ka tii, ca fə'yagi tə ənji nə'unə, ca wabə ka tii taa ŋgutə uusəra patə asəkə kuvə jaŋganə nga əndətə d'ii ləməkii Tirana.

¹⁰ Fəzə bəra'i nə tii ka d'fanə ha'ə. Ənji hanyinə nga Asiya patə, Yahudiinə da hara slikərənə, kə fii tii wabənə nga Slandana.

Manjeevənə nga Sikəwa

¹¹ Kə slənyi Əntanfə sə nga hurəshishinə ka shaŋə d'acii Bulusə.

¹² Ha'ə ənjə a ŋgərə kəjeerənə da aləbuta ka tabətə də shishinəkii, ənjə a kərə ka ənji bwanea, təya mbədfə. Ginaajinə əsə, təya shigi ashitii.

¹³ Tə'i hara *Yahudiinə ətə ca wiigi'i ka vərə ka vərə, kə d'ii tii gazhi'waanə nga əsətə ləmə nga Yeesu kaa təya mbədfəpaa də ənjitə da i ginaaji ashitii, təya ba ka ginaaji, "Agi banə nə nyi ka hə də ləmə nga Yeesu ətə ci Bulusə a waaza, bwasee ka əndətsa!"

¹⁴ Tə'i manjeevənə ŋguyirənəkii mədfəfə nga maduunə *limanə nga Yahudiinə ətə d'ii ləməkii Sikəwa; da i tii ca d'aa'da ha'ə.

¹⁵ Ma ka əndə'i uusəra, ginaaji a ba ka tii, "Kə shii nyi tə Yeesu, kə shii nyi tə Bulusə əsə. I wu saŋə nuunə noona?"

¹⁶ Wata əndə ginaajitə a kulaanə ka tii palee ka ŋgeeriitii patə, ca d'aa'davə ka tii uyiginə, ca tsaatsagi kəjeerənə ashitii. Təya gimagi asii gakkii, təya huyi.

17 Patənə nga ənji də Afisa, kə fii tii sətə slənyi, Yahudiinə da hara slikərənə. Ha'ə kə lagi ədzəmətii, ənjə a dʉunətə ləmə nga Slandanə Yeesu.

18 Lanə agi ənjitə vii goonğa əsə shi ka baanə ka Əntanfə akənwacii ənji patə, təya baabagi bwaya uushi'iitə nji təya dfaada.

19 Ənji lanə əsə agi ənji dfaada sə nga hiila kira ləkələkətənyinatii, təya ətsagi akənwacii ənji patə, təya baanətə kwabakii, waatoo, *hwaslə dəbu'u tufə pu'unə.

20 Ha'ə cakə wabənə nga Slandanə gərənə aakənwə aakənwə də ngeerənə dagi baawədfaakii.

Kədfənə nga wabənə də Afisa

21 Ma daba'ə ha'ə, wata Bulusə a dfa aniya nga dzənə aanə hanyinə nga Makiduuniya da nga Akaya, ca mbu'ugərə aa Urusaliima. Ca ba, "Madfa kə mbu'i nyi, tyasə ka dzənə nə nyi aa Rooma."

22 Wata ca sləkee ka ənji tsakənə tə ci bəra'i aa Makiduuniya, waatoo Timooti da Irasəta. Ma ci naakii, kə cakə ci baneenə gi'u davə anə hanyinə nga Asiya.

23 Ma ka saa'ikii, kə ma'i maduunə haala də Afisa putə nga rəgwa nga Slandana.

24 Ma dava, tə'i əndə'i əndə ətə dʉi ləməkii Dimitəriya. Ma ca, əndə bələnə nə ci, agi bələnə nə ci pusha tə kuvə uuləmə ətə dʉi ləməkii *Arətimi. Ma slənətsa, agi upaanə nə tii kwaba lanə da ənji slənaakii.

25 Ma ka əndə'i uusəra, wata ca dzatə də ənji slənaakii da hara ənjitə ca slənə tsarə slənəkii, əjki ci ka tii, "Kə shii unə, agi slənənə gaamə caama upaa kwaba lanə.

26 Kə nee unə, una fa də liminuunə əsə oo'i, kə zə'wee Bulusətə ka nə nga ənji lanə də banə oo'i: ma əntanfənə ətə ci ənjə a ghənə də ciinə, əntaa sə nga paslənə nə ci. Əntaa wata ganə də Afisa tanə əsə, amma agyanə hanyinə nga Asiya patə cii kəya wabə ha'ə.

27 Maa kə nyi'u ənji ha'ə makə ətsa, ka saaweenə nə ənji ka slənə gaamə. Əntaa wata ətsə tanə əsə, amma ka ndzaanə nə kuvə nga maduunə Arətimi ka uushi zabə. Ki ka nətə maa, ka əteenə nə ki ka məghərəvənatə. Taa nğahi agi paslənə nə ənji tə ki anə hanyinə nga Asiya da patənə nga duuniya, patə da ha'ə ka bwaseenə nə ənji ka ki."

28 Makə fii tii ha'ə, kə zhima tə tii a səkətii ka shanə, təya ka vurənə, təya ba, "Ma Arətimi nga ənji Afisa, maduunəkii nə ki ka shanə."

29 Wata vəranə a gwazəgi, təya kəsə tə i Gayusə da Arisətarəkusə. Ənji Makiduuniya nə tii, guvii-wiinyinə nga Bulusə nə tii əsə. Təya kərə tə tii də kwasənə aasəkə babara nga buurənə. *

30 Ma Bulusə, kə mwayi ci dzənə aakənwacii dankana, amma ənji nə'unə a tənəpaa tə ci.

31 Ha'ə əsə, hara madiigərənə nga hanyinə nga Asiya, waatoo guviinə nga Bulusə, a sləkee ka kədiinə aciikii, ga ca dzə aasəkə babara nga buurənə.

32 Ma saa'ikii, dankana patə, makədfəkii nə tii ka shanə. Taa wu patə, wazəna. Hara ənjə a ba əndə'i uushi pamə, hara ənji əsə, pamə nə natii. Lanənətii, mashiimə tii sətə dzatə tii də nə ka putakii.

19:17 19:17 5.11. 19:20 19:20 2.41. 19:21 19:21 23.11; Rooma 1.10,13. 19:23 19:23 9.2; 2 Koor. 1.8. 19:24 19:24 16.16. 19:26 19:26 17.29. * 19:29 19:29 Arisətarəka: 20.4; 27.2; Kwal. 4.10.

³³ Tə'i əndə'i əndə davə, dīi ləməkii Aləkəsandəra. Hara ənjə a ba ka ci sətə dīi. Wata Yahudiinə a kavə tə ci aakəŋwacii ənja. Ca madəe ka ciinəkii kaa ca ba ka dafaala dalila ŋga haalatsa.

³⁴ Amma, makə fii tii, əndə Yahuda nə ci, təya madəe ka uuratii patə, ha'ə ŋga tibisə bəra'i, təya ba, "Ma Arətimi ŋga ənji Afisa, maduunəkii nə ki ka shaŋə!"

³⁵ Ma ka muudinə, kə dədəkəpaa əndə naahənə ŋga vəranə tə danšana, əŋki ci, "Unə ənji Afisa, wu saŋə nə əndə mashiimə oo'i, vəranə ŋga Afisa ca hadəgi də kuvə ŋga Arətimi maduunəkii da malaaba faaratə kulyagərə dadagya?"

³⁶ Makə pooshi rəgwa ŋga ushapa uushi'iitsa, see a ndzaa unə kəfa'ə, goona kwasə.

³⁷ Aci kə kiroonə ənjinə aa hanə. Wiinə mahərəmə tii asəkə malaaba kuvə ŋga Arətimi, taa wabə bwaya uushi'inə aashitə.

³⁸ Madə ma Dimitəriya da ənji slənəshinaakii, tə'i tii da kərə gəŋwanə ŋga əndə'i ənda, furəŋə nə kuvə gəŋwanə, watiitsə ənji la gəŋwanə əsə. Wa təya kərə gəŋwanatii.

³⁹ Amma, maa əndə'i uushi pamə cuuna alə, ka hadatəginə nə ənji aakəŋwa agi mətərəkini.

⁴⁰ Aci manğwaləkii niinə ka luu gəŋwanə ŋga wazəənə ŋga ənshinə, makə pooshi amə ka mbeenə ka dzəgunətə dalila ŋga wazənəkii."

⁴¹ Makə uugi ci baginə ha'ə, ca ba ka danšana, wa təya təkəgi.

20

Ənənə ŋga Bulusə aanə hanyinə ŋga Makiduuniya da Akaya

¹ Makə dədikə haalata, wata Bulusə a dzatə də ənji nə'unə, ca vii ka tii ŋgeerənə də wabənə. Daba'ə ha'ə, ca ba ka tii, a madə ci kaa ca dzə aanə hanyinə ŋga Makiduuniya.

² Makə mbu'i ci aa dəvə, ca wiigi'itə hanyinəkii, ca dzə də vii ka ənji nə'unə ŋgeerənə də wabənə laŋə, ca mbu'u aanə hanyinə ŋga Akaya.

³ Ca ndzaa davə ləgidə makkə. Amma, ma ətsə kaa ca dəmə kumbawalə kaa ca dzə aanə hanyinə ŋga Siriya, kə fii ci oo'i, kə mwayi *Yahudiinə bələnə tə ci. Wata ca də aniya ŋga ənəgərənə saakii da Makiduuniya.

⁴ I Soopatira, əndə Biriya, uuzənə ŋga Pirusa a kərəe ka ci, da Arisətarəkusə da Səkundusa, ənji Teesaloonika, da Gayusə, əndə Dyarəba, da Timooti da ənji Asiya, waatoo Tikikusə da Tərafima. *

⁵ Tii 'watəgi palənə keenə aa Tərawasə, təya gərəe keenə davə.

⁶ Ma inə neenə, daba'a *kumənə ŋga adə buroodi yadə burəjanə ma'iinə, ina madə də Filipi, ina dzə ka dəmə kumbawala, ina lapaa tə tii də Tərawasə anə baanə tufə, ina dəpaa luuma rəŋwə davə.

Tsaamətənə ŋga Bulusə tə ənji Tərawasə

⁷ Ma uusəra asavee kədəwanə, kə dzatiinə də nə ka zəmə əndzanə ŋga Slandana, kə wabi Bulusə ka ənji nə'unə kura'ə ahada vəfa, acii kə mwayi ci madənə pukyatə hakii.

⁸ Ma kuvətə dzatiinə də nə davə, kuvə anə əndə'i nə ci. Tə'i garəkuwanyinə laŋə davə a kumu.

⁹ Tə'i əndə'i uundzə dagwa ca zəkutə. Ma ləməkii, Iwutika. Anə mapacakinə ŋga banğwa ndzaa ci naakii. Bulusə a dzə aakəŋwa də magəərə wabənaakii. Makə mbee ŋunyinə ka dagwata, ca kulagərə aa

panə daga agyanə makkənə nga kuvətə anə əndə'i. Mantəkii shi ənji ka ngərənə tə ci.

¹⁰ Amma Bulusə a jiməgərə aa panə, ca gwanḡaanə tupə anəkii, əŋki ci, "Goonə tuu, da i əpinə nə ci."

¹¹ Makə ənyi Bulusə ka ndərəginə aadəgyə, ca baatsəpaa buroodi, təya adə. Ca ta'avə ka wabənə da tii, ha'ə puki ha. Wata ca madə, ca palə.

¹² Təya dzə satii da uundzə dagwatə vyarəŋə. Kə dīi tii moodasəkə ka shaŋə.

Dzənə nga Bulusə aa Milita

¹³ Ma inə, kə pyaliinə aasəkə kumbawalə, ina palə aa Asoosə, keena dzə ka ngərənənə tə Bulusə davə, acii kə bii ci oo'i, də səfə dzənəkii aa dəvə.

¹⁴ Makə lii ci tiinə də Asoosə, ina ngərə tə ci aasəkə kumbawalə, ina dzə aa Mitilyanə.

¹⁵ Ina madə davə də kumbawalə, ina ələgi pukənə nga ha atəŋgala hanyinə nga Kiyooosə ətə ahada ma'inə. Ma ka bəra'inə nga uusərə əsə, ina mbu'u aa Samusa, ina palə uurə, ina mbu'u ka makkənə nga uusərə ha'ə aa Milita.

¹⁶ Gəŋə kəŋee Bulusə aa Milita yadə dzənə da Afisa acii ga ca ta'avə anə hanyinə nga Asiya. Ma dīi ci ha'ə, kwasiikii acii nga'ə ka ci nə mbu'unə aa Urusaliima taabu'u mbu'yanə kumənə nga *Peentakoosa, maa jamə.

Waazanə nga Bulusə ka matakəŋwanyinə nga Ikəliisiya nga Afisa

¹⁷ Daga də Milita sləkee Bulusə aa Afisa ka ənjə a 'waa'watə ka ci matakəŋwanyinə nga Ikəliisiya.

¹⁸ Makə shi tii aabiikii, əŋki ci ka tii, "Unə də noonə na, kə shii unə makə sətə ndzaa nyi ahadoonə, 'watəginə ka saa'yatə shi nyi aagyanə hanyinə nga Asiya ha'ə mbu'ya ka ənshinə.

¹⁹ Agi slənənə nə nyi ka Slandana. Paa nyi sha dūunətə naaki na. Kə slənyii ka ci da kiinə agiki da bwaneatə sii nyi kama kama acii Yahudiinə.

²⁰ Kə shii unə, agi waazaaki patə, pooshi nyi umbee koonə ka sətə ca tsakə tuunə taa rəŋwə. Amma kə jigunyii koonə akəŋwacii ənji i ka yi ka ya.

²¹ Kə bii nyi ka Yahudiinə da hara slikərənə patə kaa təya baa ka Əntəŋfə, təya vii goonḡa ka Slandanə Yeesu.

²² "Ma əndzə'i, wanyinə ka dzənə aa Urusaliima. Malaaba Ma'yanə ca ba ka nyi dzənə. Mashimə nyi sətə na dā tə nyi davə. †

²³ Uushi rəŋwə shii nyi ci Malaaba Ma'yanə a ba ka nyi taa ka ngutə vərənə gi nyi patə; waatoo agi banə nə ci ka nyi oo'i, agi gəranə nə mahyakahyaka'ə da ngəra'wə tə nyi.

²⁴ Amma, maŋgərəmə nyi əpinaaki ka uushi. Tada kə əŋki nyi, tada mantəmə nyi patə, mbərə mbərə ka nyi, tə maa kə uudəpaa nyi slənənə liwə nyi acii Slandanə Yeesu, nya baaba Njuni Habara nga pwapoone nga Əntəŋfə.

²⁵ "Wiinə kə shii nyi, ma unə ənə wiigi'i nyi ahadoonə, nya waaza koonə agyanə *ŋwanjuunə nga Əntəŋfə, pooshi unə na nee ka nyi ma'ə patənə goonə.

²⁶ Acii ha'ə cii kya ba koonə ənshinə, pooshi kərənə nga patənə goonə agyanəki ma'ə.

20:10 20:10 1 Meem. 17.21. 20:17 20:17 18.21. 20:18 20:18 19.10. 20:21 20:21 11.18.
† 20:22 20:22 Malaaba Ma'yanə: 10.19. 20:23 20:23 21.4,11; 9.16. 20:24 20:24 21.13; 2 Tim. 4.7. 20:25 20:25 28.23. 20:26 20:26 18.6.

²⁷ Maneemə nyi ka ngwa'əngwa'ənə nga ba koonə patənə nga hiima nga Əntanfə.

²⁸ Nəhəmə noonə nə da gwamətə kavə Malaaba Ma'yanə tuunə ka magəriinəkii, una ndzaa ka magəriinə nga Ikəliisiya nga Slandanə ətə upaa ci də idənaakii.

²⁹ Acii kə shii nyi, ma daba'a palənaaki, kadə nə bwaya furətsoofanyinə a dəmögərə aahadoonə, paa tii na bwasee ka gwaməkii.

³⁰ Taa ahadoonə əsa, kadə na shigi ətə na də gazhi'waanə nga zə'wee ka hanjala nga ənji nə'unə kaa təya nə'u tə tii.

³¹ Acii ha'ə, ndzaamə matasəkakii, una buurətə oo'i, fəzə makkə dīi nyi da kiinə agiki ka wabənə ka taa wu ahadoonə vədə da uusəra.

³² “Ma ənə dīya, kə ba'avə nyi tuunə aacii Slandanə da wabənə nga pwapoonaakii, kaa ca ndzaa kədəhə doonə. Wabəətsə nəndə da baawəda nga vii koonə ngeerənə, ca vii koonə barəkaatə nə ənjaakii a upaa patə.

³³⁻³⁴ Unə də noonə nə, kə shii unə oo'i, pooshi nyi mwayi kwaḃa nga taa wu, taa kəjeerənə nga ənda. Ciinəkinə slənyi ka nyi sətə cii kya ki'i də haajaaki da nga əjiniə ndzaashiinə.

³⁵ Kə baarii nyi koonə taa ka ngutə rəgwa patə oo'i, də tsarə slənətsə ha'ə tsakənuunə tə ənji matə ngeerənə, una dzə də buurətə wabənə nga Slandanə Yeesu ətə bii ci: ‘Gədə viinə də barəkaanə acii luunə.’ ”

³⁶ Makə uugi Bulusə wabənə ha'ə, ca gərə'waanə, ca də də'wa da tii patə.

³⁷ Təya jabətashi, təya ba, “Wa Əntanfə a kərə tə hə jamə.” Tii patə, təya tuu.

³⁸ Ma sətə palee də bəzee ka səkətii, ətə fii tii bii ci, paa tii ka ənənə ka neenə ka ci ma'ə. Wata təya kəree ka ci aasəkə kumbawala.

21

Dzənə nga Bulusə aa Urusaliima

¹ Makə jabətii inə, ina təkəgi, ina dəmə kumbawala, ina kəje gəḃə, ina mbu'u aa Koosə. Pukətə hakii, ina madə də Koosə, ina mbu'u aa Roodəsa. Ina madə də Roodəsa əsə, ina mbu'u aa Patara.

² Davə lapaa inə kumbawalə nga dzəginə aanə hanyinə nga Finikiya, ina dəmə, ina palə.

³ Makə mbu'iinə kədəhə da hanyinə nga Kipərusə ətə ahada ma'inə, ina bwasee aa madzəna, ina palə aanə hanyinə nga Siriya, ina jimagerə də Tiira, acii davə nə kumbawalə ka jimapaa də uushi'inə.

⁴ Ina alətə hatə dīi ənji nə'unə davə, ina baanə mədəfə gatii. Təya ba ka Bulusə də baawəda nga Malaaba Ma'yanə, ga ca dzə aa Urusaliima.

⁵ Amma, makə mbu'ya saa'i nga madənə geenə, ina madə, ina palə. Təya kəree keenə tii da makinatii da manjeevənatii patə. Makə mbu'iinə aa ba'a vəranə aama uunəva, ina gərə'waanə anə mandzənə, ina də də'wa,

⁶ ina jabətashi. Wata ina dəmə kumbawala. Tii əsə, təya ənə satii aasii.

⁷ Makə uugiinə wayanə daga də Tiira, ina mbu'u aa Putəlimayisa, ina nəhəpaa ənji nə'unə, ina baa rəjwə da tii.

20:28 20.28-31 11.23. **20:28 20.28** 1 Piita 5.2. **20:29 20.29** Mat. 7.15; Yooh. 10.12. **20:30 20.30** Gal. 4.17; 1 Yooh. 2.19. **20:31 20.31** 19.10; 1 Tees. 2.11-12; 2 Koor. 11.28. **20:32 20.32** 26.18; 1 Tees. 5.23-24; 2 Tees. 1.11-12. **20:33-34 20.33-34** 18.3. **20:35 20.35** Mat. 10.8. **20:38 20.38** 20.25. **21:4 21.4** 10.19; 21.11. **21:5 21.5** 20.36.

⁸ Pukətə hakii, ina madə, ina palə aa Kayisariya. Makə mbu'iinə, ina dəmögərə aasii aa ha Filibusə, əndə waazanə. Rəjwə nə ci agi ənji mədəfə ətə shi ənjə a ta'i də Urusaliima. Ina jima gakkii asii.

⁹ Ma əndətsa, tə'i ci da uuji rəminə ənfwadə, ətə ma'ə manğərəmə nguyirənə. Agi d'anə nə tii anabaakwaanə.

¹⁰ Makə banee inə davə gi'u, əndə'i *anabi ətə d'ii ləməkii Agabusə a shi daga də Yahudiya.

¹¹ Ca shi aabii inə, ca ngərətə gyara nga jwə nga Bulusə, ca aanəgi də səfəkii da ciinəkii saakii də gyarata, ca ba, "Wiinə sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba: 'Ha'ə nə Yahudiinə də Urusaliima a anə tə slanda gyarana, təya vii tə ci acii ənjitə mashiimə tə Əntanəfə.' "

¹² Makə fii inə ha'ə da ənjitə davə patə, ina kədii acii Bulusə, ga ca dzə aa Urusaliima.

¹³ Amma wata Bulusə a jikəvə, əjki ci, "Mi sanə cuuna ngwalee ka nya, una tuwa? Acii ma nya, matasəkakii nə nyi, əntaa wata ka pa'ənə tə nyi tanə, amma ka əntənə də Urusaliima putə nga ləmə nga Slandanə Yeesu."

¹⁴ Makə təkuree inə ka tənəpaa tə ci, ina ndzaa kəfa'ə, ina bwasee ka ci, ina ba, "Wa Slandanə a slənə sətə mwayi ci."

¹⁵ Daba'ə baanə gi'u, ina tasəka, ina madə, ina palə aa Urusaliima.

¹⁶ Hara ənji nə'unə də Kayisariya a palə deenə, təya kərə tiinə aasii aa ha əndə'i əndə nə'unə nga njukə, əndə Kipərusə ətə d'ii ləməkii Manasanə. Gakkii asii jimeenə.

Dzənə nga Bulusə ka caamatənə tə Yakubu

¹⁷ Mbu'unə geenə aa Urusaliima, kə liwə ənji nə'unə tiinə də moodasəka.

¹⁸ Pukətə hakii, kə giinə da i Bulusə aa ha Yakubu. Davə nə matakəjwanyinə nga Ikəliisiya patə əsə.

¹⁹ Bulusə a nəhəpaa tə tii. Daba'əkii ha'ə, ca 'watəgi banə ka tii də rəjwə rəjwə tə sətə d'ii Əntanəfə ahada hara slikərənə putə nga slənaakii.

²⁰ Makə fii tii sətə bii Bulusə, təya duunətə tə Əntanəfə, təya ba ka Bulusə, "Kə nee hə d'ii ndzəkəjənə, dəbu'unyinə nga ənji agi Yahudiinə vii goonəga ka Yeesu. Tii patə əsə, ənji nə'utə *bariya nə tii.

²¹ Kə bii ənji ka tii agyanəku oo'i, kə jigunyi hə ka Yahudiitə ahada hara slikərənə, wa təya bwasee ka bariya nga Muusa, ga təya *ryaminyə manjeevənətii taa nə'u alə'aadanyinatii. *

²² Iitə nə d'anəna? Acii ndilə ndilə ka shiinə nə tii oo'i, kə shi hə.

²³ Acii ha'ə, ma d'anəku, d'awə sətə ciina ba ka hə. Tə'i inə da ənji ənfwadə ətə d'ii aləkawalə akəjwacii Əntanəfə.

²⁴ Duu da ənjitsa, ha laabagi naaku nə da tii akəjwacii Əntanəfə, ha ki'i ka tii haajatii. Ma daba'əkii, təya isəgi nətii. Də ha'ə shiinə ənji patə oo'i, taa ngutə uushi bii ənji ka tii agyanəku, pooshi goonəga agikii. Də ha'ə shiinətii agi nə'utə bariya nə hə.

²⁵ Ma hara slikərətə vii goonəga kamə, kə nyaahiinə ka tii ləkaləkətə oo'i, ga təya adə zəmətə d'ii ənji ka uuləma, ga təya adə idəna, ga təya tsəbə luutə malamə ənji uurakkii, ga təya aləhiinə."

21:8 21.8 6.5; 8.5,40. **21:9 21.9** 2.17. **21:10 21.10** 11.28. **21:11 21.11** 20.23; 21.33; Rooma 15.31. **21:13 21.13** 20.24. **21:14 21.14** Luka 22.42. **21:18 21.18** 15.13; Gal. 1.19. **21:19 21.19** 11.18. * **21:21 21.21** ryaminyə: 16.3; Gal. 3.25,28; 5.2. **21:23 21.23-24** Baan. 6.13-21. **21:25 21.25** 15.29.

26 Wata Bulusə a ngərə tə ənjitə ənfwadə. Pukətə hakii, ca laabagi naakii nə da tii, ca dzə aasəkə yi nga Əntanfə kaa ca ba ka *limanə uusərə nga uudəpaa laabanatii, waatoo uusərə nga vii satakatii patə.

*Kəsənə tə Bulusə asəkə *yi nga Əntanfə*

27 Makə uugi uusərakii dənə kədəhə, waatoo mədəfənə nga uusəra, Yahudiinə nga hanyinə nga Asiya a nee ka Bulusə asəkə yi nga Əntanfə. Wata təya tsevutə tə danjkana patə, təya kəsətə tə ci.

28 Təya ka vurənə, təya ba, “Ənji Isərayiila, shoome ka tsakənə tiina! Waanə əndənə ca wiigi'i taa dama patə ka dzəgunənə ka ənji kaa təya bərapaa tə ənji gaamə da bariya nga Muusa da yi nga Əntanfə. Ha'ə maa, waanə kə kira ci hara slikərənə aasəkə yi nga Əntanfə, ca ajjinətə malaaba hana.”

29 Ma bii tii ha'ə, acii kə nee tii ka Tərafima, əndə Afisa tii da Bulusə asəkə vərənə. Ma nə tii ka nəhənə, kə kirə Bulusə tə ci aasəkə yi nga Əntanfə. †

30 Wata vərənəkii a gwazəgi patə, ənjə a dzaanə də nə ka Bulusə, təya kəsətə tə ci, təya əlyagi tə ci asəkə yi nga Əntanfə. Pii ənjə a pa'əgi makuvənyinə.

31 Təya moo bələginə tə ci. Asee, kə mbu'i haalakii aa ha matakəŋwanə nga soojiinə nga Rooma ətə də Urusaliima oo'i, magwazəkii nə vərənə nga Urusaliima patə.

32 Makə fi ci ha'ə, pii ca fədə soojiinə da gayinatii, təya huyi aabii danjkana. Makə nee ənji ka matakəŋwanə nga soojiinə da soojiinə, təya bwasee ka fəslənə tə Bulusə.

33 Wata matakəŋwanə nga soojiinə a shi, ca kəsə tə Bulusə, ca ba ka soojiinə a anəgi tə ci də mahyakahyaka'ə bəra'i, ca ləgwa ka danjkana, taa wu nə Bulusə da sətə bəzee ci.

34 Hara ənji agi danjkana, təya ba əndə'i uushi pamə. Hara ənji əsə, pamə nə sətə ci təya ba. Makə ma'upaamə matakəŋwanə nga soojiinə ŋunyi dalila acii wazənatii, ca ba ka soojiinə a kərə tə Bulusə aasii aa hatii.

35 Makə mbu'i Bulusə ka məgərəfinə nga ndərəginə aa hatii aasii, see də makə kirə soojiinə tə ci acii nyaadənə nga danjkana.

36 Danjkana patə a dzə də nə'unə tə tii, təya dzə də banə, “Wa ənjə a bələgi tə ci!”

Wabənə nga Bulusə akəŋwacii danjkana

37 Ma kədəhə ka ənjə a dəməgərə də Bulusə aasii aa ha soojiinə, ca ba ka matakəŋwanə nga soojiinə, “Ka upaanə nə nyi wabənə da hə gi'u kwa?” Matakəŋwanə nga soojiinə a ba ka ci, “Ka mbeenə nə hə ka uura Gərikə kuna?”

38 Asee, əntaa hə kunə nə əndə Misəratə jarəlagi kwakwatə kaa ca madəe ka hanjkala nga ənja? Ha'ə ca kərə mabələ ənji dəbu'u ənfwadə aagi bilina?”

39 Əŋki Bulusə ka ci, “Əndə Yahuda nə nyi, poonə də Tarəsi anə hanyinə nga Silikiya, uuzətə mashii vəraatsə nə nyi. Kə kədii nyi aciiku, kapaa ka nyi rəgwa kaa nya wabə ka ənja.”

40 Makə kapaa ci ka ci rəgwa, Bulusə a kəŋaanə ka dzəkənə, ca madəe ka ciinəkii kaa ənjə a ndzaa kəda'ə. Makə ndzaa tii shikə shikə, ca wabə ka tii də uura *Ibəraaniya, əŋki ci:

22

¹ “Ndzəkəŋushi'inə da dəsənəki, fatəmə kaa nya pərəgi naaki na akəŋwacii unə.”

² Makə fii tii wabi ci ka tii də uuratii, waatoo də uura Ibəraaniya, təya tsakə ndzaanə kəfə'ə. Ca tsakə banə ka tii, əŋki ci:

³ “Ma nyi, əndə Yahuda nə nyi, poonə də Tarəsi anə hanyinə ŋga Silikiya, amma asəkə vəraanə girə nyi. Gamaliyalə dzəgunətə tə nyi ndilə ndilə makə sətə bii bariya ŋga dzədzəshi'inaamə, nya nə'u tə Əntanfə də ŋgeerənə, makə ənə cuuna nə'u ənshinə.

⁴ Kə cibee nyi ka ənji nə'u rəgwa ŋga Yeesu, nya bəələ tə tii. Nya aanəgi hara ənja, ŋguyirənə da makinə, nya kagərə tə tii aa furəshina.

⁵ Ka mbeenə nə gawə ŋga limanyinə da *mətərəkine ŋga gayinə ka seedanə, acii kə liwə nyi ləkaləkətə aciitii kaa nya kərə ka ndzəkəŋushi'inaamə Yahudiinə aa Damasəkusə, waatoo ləkaləkətə ŋga dzənə ka kaashanə də ənji nə'uutə davə. Nya madə, nya palə ka kaashanə tə tii kaa nya kira aa Urusaliima ma'aanəkii, ənjə a shi ka cibeənə ka tii.”

Banə ŋga Bulusə tə habara ŋga vii goŋgaakii ka Slandana

⁶ “Ma nya dzə də palənə ətsə kədəhə kaa nya mbu'u aa Damasəkusə, uusərə ahadana, wata pii bərənə a papi'ya dadagyə, ca gunutə də nyi dəgəji'u.

⁷ Wata nya kulagi aa panə, nya fa əndə'i uura, ca ba ka nyi: ‘Sawulə, Sawulə, mi saŋə cii kwa cibə də nyi ha'a?’

⁸ Nyi əsə, nya muu, əŋki nyi ka ci: ‘Ya'ə Slandana, hə wu saŋa?’ Əŋki ci ka nyi: ‘Nyi nə Yeesu əndə Nazaratu ətə cii kwa cibə də ci.’

⁹ Yoo, ma ənjitə abiiki, kə nee tii ka bərənə, amma mafamə tii uura ŋga əndətə wabi da nyi.

¹⁰ Nya ləgwa: ‘Ya'ə Slandana, mi saŋə dənəkya?’ Slandanə a ba ka nyi: ‘Maduu, dzəgərə aasəkə vəranə ŋga Damasəkusə. Davə nə ənjə a ba ka hə sətə mwayi Əntanfə kaa ha dā patə.’

¹¹ Makə təkuree nyi ka neenə acii bərəəta, ka ciinə kəshi ənjitə giinə da tii tə nyi, dəŋə aa Damasəkusə.

¹² “Ma dava, tə'i əndə'i əndə ətə dīi ləməkii Ananiya, əndə gərə'unə ka Əntanfə makə sətə bii *bariya. Agi dələnə nə Yahudiinə ŋga vəranəkii patə də ci.

¹³ Kə shi ci, ca kəŋaanə abiiki, əŋki ci: ‘Ndzəkəŋunə Sawulə, waahanə ka ənənə ka neenə.’ Agi saa'yakii ŋunyi ginəki, nya nee ka ci.

¹⁴ Əŋki ci ka nyi: ‘Kə ta'i Əntanfə ŋga dzədzəshi'inaamə tə hə kaa ha shii moonakii, ha nee ka Əndə Goŋga a rəgwa, ha fa wabənə damakii,

¹⁵ kaa ha ndzaa ka seedawaakii ka ənji patə agyanə sətə nee hə da sətə fii hə.’

¹⁶ Əŋki ci ka nyi: ‘Ya əna, mi cii kwa gəra? Ma dənəkwa, madətə kaa ənjə a yibə ka hə bapətisəma, ha dā də'wa ka Slandana kaa ha upaa tifyaginə ŋga 'waslyakəənaaku.’ ”

'Wanə tə Bulusə kaa ca waaza ka hara slikərənə

¹⁷ “Ma daba'əkii, kə ənyii aa Urusaliima, nya dā də'wa asəkə *yi ŋga Əntanfə, kə dīi ka nyi makə səniinə,

¹⁸ nya nee ka Yeesu, ca ba ka nyi: ‘Madətə pii pii, ha shigi asəkə vəranə ŋga Urusaliima. Acii paa tii na luuvə seedanaaku tə nyi ka tii.’

19 Əŋki nyi: 'Slandana, tii də natii nə maa, kə shii tii oo'i, taa ka ŋgutə *kuvə də'wa kə kəəshi nyi i fəslənə tə ənjitə vii gooŋga ka hə.

20 Ma saa'yatə bələgi ənji tə seedawaaku Sətəfanu, nyi davə kəŋə əsə. Kə luuvə nyi, nya nəhə kəjeerənyinə ŋga ənjitə bələgi tə ci.'

21 Amma əŋki Slandanə ka nyi: 'Maduu, duu, kaa nya sləkee ka hə dzadə aa ha hara slikərənə.' "

Anənə ŋga matakəŋwanə ŋga soojiinə tə Bulusə

22 Ma danjkana a fa tə Bulusə, ha'ə mbu'ya ka wabəətsə wabi ci agyanə hara slikərənə, wata təya kaala vurənə, təya ba, "Wa ənjə a bələgi tə ci, wa ənjə a ŋgərəgi tsarə ŋga əndətsə asəkə duuniya. Madəbeemə ca ndzaanə da i əpinə!"

23 Ma təya dzə də ka vurənə, təya dzə də gəgərə kəjeerənətii, təya mbudə bərəbərə aadəgyə.

24 Matakəŋwanə ŋga soojiinə a ba ka soojiinə a kərə tə Bulusə aasii aa hatii, ca ba, "Wa ənjə a fəslə tə ci", kaa ənjə a shii taa putə ŋga mi ci təya kaala vurənə agyanəkii.

25 Makə anəgi ənji tə Bulusə də zə'wa, ca ba ka sojatə kəŋə davə: "Kə dəbee ha fəslə əndətə da dimwaanə ŋga Rooma ha'ə yadə la gəŋwanə kwa?"

26 Makə fii sojatə ha'ə, ca dzə ka banə ka matakəŋwanətii oo'i, "Mi cii kwa da ha'a? Acii ma əndətsa, əndə Rooma nə ci."

27 Wata matakəŋwanə ŋga soojiinə a shi ka ləgwanə ka Bulusə, əŋki ci: "Bawə ka nyi, əndə Rooma nə hə nii?" Əŋki Bulusə, "Awa, əndə Rooma nə nyi."

28 Matakəŋwanə ŋga soojiitə a ba ka ci, "Də kwaba lanə upaa nyi ndzaanə ka əndə Rooma." Əŋki Bulusə ka ci, "Ma nyi, də poonə tə nyi upaa nyi naaki."

29 Wata ənjitə kavə ənji ka fəslənə tə Bulusə a bwasee ka ci pii. Matakəŋwanə ŋga soojiinə a ŋgwaləgi əsə makə paaratəgi ci oo'i, ma Bulusə, əndə Rooma nə ci. Waanə kə anəgi ci tə ci boo.

*Wabənə ŋga Bulusə akəŋwacii *mətərəkinə*

30 Pukənə ŋga ha əsə, makə mwayi matakəŋwanə ŋga soojiinə shii gooŋga ŋga sətə wulii Yahudiinə tə Bulusə, wata ca pərəpaa tə ci, ca ba ka ənji a 'wa tə madiigərənə ŋga limanyinə da patənə ŋga *mətərəkinə ŋga Yahudiinə, kaa təya dza də na. Ca kira tə Bulusə, ca kəŋee ka ci akəŋwacii.

23

1 Wata Bulusə a madəe ka ginəkii ka tsaamənə tə mətərəkinə, əŋki ci: "Ndzəkəŋushi'ina, kə gərə'u nyi ka Əntəŋfə də ədzəmə rəŋwə 'watəginə daga ŋukə ha'ə mbu'ya ka ənshinə."

2 Wata gawə ŋga limanyinə, waatoo Ananiya a ba ka ənjitə kədəhə abii Bulusə kaa təya dəgə tə ci də meeciinə a makii.

3 Əŋki Bulusə ka ci, "Əntəŋfə na dəgə tə hə ha'ə naaku əsə, hə bwaya əndəna. Asee, dasə nə hə ka la ka nyi gəŋwanə makə sətə bii *bariya əna, amma wahənə ka tanəgi bariyakii də banə ka ənjə a dəgə tə nyi."

4 Wata ənjitə kədəhə abiikii a ba ka ci, "Gawə *limanə ŋga Əntəŋfə dzaanii hə see?"

⁵ Əŋki Bulusə ka tii, “Mashiimə nyi dīi, ndzəkəŋushi'inə, taa gawə ŋga limanə nə ci. Acii kə bii wabənə ŋga Əntaŋfə oo'i, ga ha wabə bwaya uushi agyanə gawə goonə.”

⁶ Makə dīi ci kə shii Bulusə oo'i, ma əndə'i kurəga, *Sadukiinə nə tii, əndə'i əsə, *Farisanyinə nə tii, wata ca madəe ka uurakii akəŋwacii mətərəkīnə, əŋki ci, “Ndzəkəŋushi'inəkya, ma nyi, Farisa nə nyi, uuzənə ŋga əndə Farisa əsə. Acii putə ŋga kanətə kii nyi də goonəga oo'i, ka madənə nə maməətə əŋji da i əpinə, ci dīi nyi kəŋə akəŋwacii gəŋwanə.”

⁷ Uudə baginaakii ha'ə, wata mabizhinə a madəgi ahada Farisanyinə da Sadukiinə, ha'ə dzadənəkii a təkəgi bəra'i.

⁸ Taa sha dīi, tə'i mabizhinə ahadatii, acii kə bii Sadukiinə, pooshi madənə ŋga maməətə əŋja, pooshi malaa'ika taa ma'yanə. Əŋki Farisanyinə natii, tə'i uushi'iitsə patə.

⁹ Wata bwaya mabizhinə a madəgi ahadatii. Hara maliminə ŋga kurəgə ŋga Farisanyinə a madətə kəŋə, əŋki tii, “Maneemiinə ka bwaya uushi ashi əndətsa. Yaci ma'yanə taa malaa'ika wabi ka ca?”

¹⁰ Makə gwazəgi haalakii, kə ŋgwali matakəŋwanə ŋga soojiinə naakii acii ga təya pwaatəgi tə Bulusə. Ca ba ka soojiinaakii, wa təya dzə ka ŋgiraginə tə ci də ŋgeerənə ahadatii, təya kərə tə ci aasii aa hatii.

¹¹ Vədəkii, Slandanə a kəŋaanə abii Bulusə, əŋki ci ka ci, “Ga ha ŋgwələ. Makə sətə seedii hə tə nyi ganə də Urusaliima, tyasə ha'ə nii kwa seeda tə nyi də Rooma əsə.”

Anə uura ŋga bələnə tə Bulusə

¹² Pukənə ŋga ha, *Yahudiinə a anə uura, təya jidə oo'i, paa təya adə zəma, paa təya sa taa mi, see maa kə bələgi tii tə Bulusə.

¹³ Kə pitəgi tii tə ənfwadə pu'unə nə əŋjitə anyi uuratsa.

¹⁴ Wata təya dzə aabii madiigərənə ŋga limanyinə da gayiinə, əŋki tii, “Kə ji'inə bwaya jida, ina anətə uureenə oo'i, pa ina adə zəma da sa taa mi, see maa bələgiinə tə Bulusə.

¹⁵ Acii ha'ə, ma unə da mətərəkīnə, sləkeemə ka əŋji ka kədiinə acii matakəŋwanə ŋga soojiinə kaa əŋjə a kira tə Bulusə koonə, makə koonə tsakə ləgwanə amakii tə sətə dīi ŋga'ə. Ma inə əsə, matasəkakii niinə keena bələgi tə ci taabu'u mbu'yanaakii aabii unə.”

¹⁶ Asee, kə fii uuzənə ŋga cikəŋuci Bulusə sətə anyi tii, ca dzə, ca dəməgərə aasii aa ha soojiinə, ca bagi ka Bulusə.

¹⁷ Bulusə a 'wa tə əndə'i sooja, əŋki ci ka ci, “Kəruu tə uundzə dagwatə aabii matakəŋwanə ŋga soojiinə. Tə'i uushi cii kəya ba ka ci.”

¹⁸ Soojatə a ŋgərə tə ci, ca kərə aabii matakəŋwanatii, əŋki ci: “Bulusə ətə mapə'əkii 'wii tə nyi, ca ba ka nyi, kaa nya kira tə uundzə dagwanə aabiiku. Mbu'u tə'i uushi cii kəya ba ka hə.”

¹⁹ Matakəŋwanə ŋga soojiinə a kəsə tə ci ka ciinə, təya dzəgi aatəŋgala, ca ləgwa ka ci, “Mi dee cii kwa moo banə ka nya?”

²⁰ Əŋki ci ka ci, “Kə anəgi Yahudiinə uura kaa təya sləkee aabiiku kaa ha kərə ka mətərəkīnə tə Bulusə doorə, makə kaa təya tsakə ləgwanə tə sətə dīi ŋga'ə.

²¹ Amma ga ha luuvə ka tii, acii kə palee tii ka ənfwadə pu'unə ətə anyi uura, təya jidə oo'i, pa təya zəmə, pa təya sa taa mi əsə, see maa bələgi tii tə ci. Matasəkakii nə tii ka gərə kərənaaku tə ci.”

²² Wata matakəŋwanə nga soojiinə a ba ka uundzə dagwata, “Ga ha ba taa ka wu oo'i, kə bii hə ka nyi wabəətsa.” Ca ba ka ci, wa ca palə saakii.

Kərəginə tə Bulusə ka ŋwaməna

²³ Wata matakəŋwanə nga soojiinə a 'wa gayi soojiinə bəra'i, əŋki ci ka tii, “Dəmə ka tasəka soojiinə gya'ə bəra'i, da əŋji təhinə mədəfə pu'unə da əŋji uudəminə gya'ə bəra'i, kaa təya dzə aa Kayisariya də tibisə əliŋə ənshinə davədə.”

²⁴ Ca ba ka tii əsə, wa təya tasəka ka Bulusə naakii sə nga dzəginə, təya kərəgi tə ci də nga'ə ka Filikusə ŋwaməna.

²⁵ Ca naahə ləkaləkətə ka ŋwaməna, əŋki ci:

²⁶ “Wiinə ləkaləkətə ca dzə ka Filikusə gawə ŋwaməna, daciiki Kəlawudiyasə Lisiya. Kə nəhəpaa nyi tə hə.

²⁷ Daba'ə nəhəpaanə, ma əndətə sləkee nyi ka hə, kə kəsətə Yahudiinə tə ci. Gi'u ha'ə mbədaanə kaa təya bələgi tə ci. Makə fii nyi, tə'i dimwaanə nga Rooma ashikii, wata ina dzə da soojiinaaki ka luupaanə tə ci.

²⁸ Makə mwayi nyi fa 'waslyakəətə slənyi ci, nya kərə tə ci aasəkə mətərəkinatii.

²⁹ Ma lapaa nyi, atsa bariyatii kəshi tii tə ci. Malapaamə nyi taa mi ashikii bahə bələnə tə ci, taa bahə kanə tə ci aa furəshina.

³⁰ Amma makə bagi əŋji ka nyi oo'i, kə anyi Yahudiinə uura nga bələginə tə ci, ci nee hə kərəgi nyi tə ci aabiiku pii pii, nya ba ka əŋjinə wulii tə ci əsə, wa təya dzə ka wulanə tə ci akəŋwaciiku.”

³¹ Wata soojiitə a ŋgərə tə Bulusə, makə sətə bii əŋji ka tii, təya kərəgi tə ci aa Antipatəra davədə.

³² Pukətə hakii soojiinə a ənə satii aasii, əŋji təhinə a palə tii da Bulusə.

³³ Makə mbu'i tii aa Kayisariya, təya vii ləkaləkətətə ka ŋwaməna, təya vii tə Bulusə ka ci əsə.

³⁴ Makə janğatə ci ləkaləkətətə, ca ləgwa ka Bulusə, taa əndə hanyinə nga mi nə ci. Makə fii ci, əndə Silikiya nə ci,

³⁵ əŋki ci, “Mada kə shi əŋji wulaaku, kadə nii kya fa wabənaaku patə.” Wata ca ba ka əŋjə a pa'əgi tə Bulusə asəkə yi ŋwanjuutə ghənyi *Hirudusə.

24

Wulanə tə Bulusə

¹ Daba'ə baanə tufə, wata gawə nga limanyinə, waatoo Ananiya a madə da hara gayinə da əndə'i əndə ətə dii ləməkii Tarətula. Ma Tarətula, kə shii ci bariya nga əŋji Rooma nga'ə. Təya dzə aa Kayisariya ka wulanə tə Bulusə akəŋwacii ŋwaməna.

² Makə 'wagərə əŋji tə Bulusə, Tarətula a 'watəgi wabənə də wulanə tə ci, əŋki ci, “Ya'ə Filikusə gawa, putə nga barəkaanə nga ŋwanjuunaaku ndzaa inə jamə. Kə dii inə ka hə yawa putə nga gazhi'waanə dii hə ka hadatəgi keenə də hanyinə geenə.

³ Ətsə patə, kə liwiinə də kuyiriinə ka shaŋə.

⁴ Amma, acii ga nya siipaa də wabənə akəŋwaciiku, kə kədii inə baawəfaaku kaa ha fatə magusə haalanə geenə.

⁵ Ma lapaa inə əndəna, bwayakii nə ci ka shaŋə. Agi madeenə nə ci ka panə ahada *Yahudiinə asəkə duuniya patə. Rəŋwə nə ci agi matakəŋwanyinə nga kurəgə nga əŋji Nazaratu əsə.

⁶ Ha'ə kə mwayi ci ajjinətə *yi nga Əntan̄fə. Amma ina kəsətə tē ci. [Ma mwayi inə, keena lagi ka ci gəŋwanə makə sətə bii bariya geenə.

⁷ Amma Lisiya matakəŋwanə nga soojiinə a shi ka gutsəginə tē ci acii inə də ngeerənə.

⁸ Ca ba ka ənji wulaakii, wa təya shi aakəŋwaciiku.] Madfa kə ləgwatə hə ka ci, ka shiinə nə hə dalilatə wulii inə tē ci goon̄ga.”

⁹ Makə uugi Tarətula wabənə, wata Yahudiinə patə a jikəvə, əŋki tii, “Ma sətə bii ci, patə ha'ə tanyi.”

Wabənə nga Bulusə akəŋwacii Filikusə

¹⁰ Wata ŋgwaməna a vii rəgwa ka Bulusə kaa ca wabə, Bulusə a jikəvə, əŋki ci, “Makə kə shii nyi oo'i, mala gəŋwanə nə hə nga hanyiinə fəzənyinə lan̄ə, də mabanee ma'yanə nə nyi ka pərəgi naaki nə akəŋwaciiku.

¹¹ Madfa kə ləgwatə hə nga'ə, mapaləmə tē baanə pu'u aji bəra'i, makə gi nyi aa Urusaliima ka paslənə tē Əntan̄fə.

¹² Paa tii sha lapaa tē nyi ka dfa mabizhinə taa da wu, taa madfee ka haala nga dzatə də ənji asəkə yi nga Əntan̄fə, taa asəkə *kuvə də'wanyinə taa asəkə vərənə əsə.

¹³ Pooshi tii ka mbeenə ka baarii ka hə tantanyinəkii də wulaatsə wulii tii tē nyi.

¹⁴ Amma wanyinə ka banə ka hə: makə sətə bii rəgwa ətə ci təya 'wa rəgwa nga jirakənə, ha'ə nə nyi agi paslənə tē Əntan̄fə nga dzədzəshi'iniinə, nya luuvə sətə bii *bariya da sətə nyaahə anabiinə.

¹⁵ Agi kanə nə nyi nə də goon̄ga, makə sətə ci təya ka natii oo'i, ka madənə nə maməətə ənji da i əpinə, ŋunyi ənji da bwaya ənji patə.

¹⁶ Putakii cii kya cin̄ə ka ndzaanə də malaaba ədzəmə taa guci patə akəŋwacii Əntan̄fə da akəŋwacii ənja.

¹⁷ “Yoo, daba'a fəzənyinə lan̄ə, kə gi nyi aa Urusaliima ka kərə ka ənji hanyinaaki uushi'inə da ka dfa sataka ka Əntan̄fə.

¹⁸ Ma nyi agi danə ha'ə, wata təya lapaa tē nyi, ci ətsə ha'ə uudəpaa nyi dfa sataka nga laabagi naaki nə asəkə yi nga Əntan̄fə. Pooshi ənji abiiiki, pooshi wazənə əsə. Amma tē'i hara Yahudiinə ətə shi daga agyanə hanyinə nga Asiya.

¹⁹ Madfa tē'i tii da wabənə agyanəki, tii dəbee shinə aakəŋwaciiku ka kira wulaaki.

²⁰ Madfa pooshi ha'ə əsə, wa ənjinə də natii nə a ba 'waslyakəətə lapaa tii ashiki, saa'itə nyi akəŋwacii *mətərəkinə,

²¹ madaamə wabəətə rəŋwə ətə ŋgəree nyi ka uuraki ka banə akəŋwaciiitii oo'i, ‘putə nga madənə nga maməətə ənji ci ənjə a la ka nyi gəŋwanə akəŋwacii unə ənshinə.’ ”

²² Amma, makə kə shii Filikusə haala nga rəgwa nga Slandanə nga'ə, kə bii ci, “Madfa kə mbu'ya matakəŋwanə nga soojiinə, waatoo Lisiya, ka ləginə nə nyi gəŋwanə goonə.” Ma daba'əkii, ca ba ka tii, wa təya təkəgi, see ka əndə'i uusəra.

²³ Ca ba ka sooja, kaa ca pa'əgi tē Bulusə, amma ga ca irəla tē ci; wa ca bwasee kaa guviinəkii a nəhə tē ci.

Bulusə akəŋwacii Filikusə da Dərusila

24:6 **24.6** 21.28,30. **24:14** **24.14** 9.2. **24:15** **24.15** 23.6; 26.8; Dan. 12.2; Yooh. 5.28-29. **24:16** 23.1; 1 Koor. 4.4; 2 Koor. 1.12; 2 Tim. 1.3. **24:17** **24.17-19** 11.29-30; 21.17-28. **24:21** **24.21** 23.6; 24.15. **24:22** **24.22** 9.2. **24:23** **24.23** 27.3; 28.16,30.

²⁴ Daba'ə baanə gi'u, Filikusə a shi tii da minaakii Dərusila. Mitə Yahuda nə ki. Ca sləkee ka ngiranə tē Bulusə kaa ca fa amakii tē wabənə nga vii goonnga ka Yeesu Aləmasiihu.

²⁵ Wata Bulusə a wabə ka tii agyanə ndzaanə ka əndə goonnga, ca ba ka tii makə sətə ətsətənə əndə naakii na, da makə sətə nə gəŋwanə a dā uusəra uudənə nga duuniya. Makə fii Filikusə ha'ə, wata ca ngwaləgi, əŋki ci, “Ma əndzə'i dīya, ənuu saaku. Madā upaa nyi saa'i, ka ənənə nə nyi ka 'wanə tē hə.”

²⁶ Aci ma nə ci ka nəhənə, ka viinə nə Bulusə ka ci kwaba. Ci dīi cii kəya 'waa'wa tē ci atsakii atsakii kaa təya wabə.

²⁷ Amma daba'ə fəzə bəra'i, əndə'i əndə a ngərə dəgələ nga Filikusə. Ma ləməkii, Purəkiyusə Fisətusə. Ma saa'itə Filikusə a bwasee ka ŋwanuunə, makapaamə ci tē Bulusə, acii kə mwayi ci uufagi səkə nga Yahudiinə.

25

Moonə nga Bulusə ka maduunə ŋwanwə nga ha də Rooma a lagi ka ci gəŋwanaakii

¹ Makə mbu'i Fisətusə a agyanə hanyinaakii, daba'a baanə makkə, ca madə daga də Kayisariya, ca palə aa Urusaliima.

² Wata madiigərə limanyinə da *gayinə nga Yahudiinə a dzə ka wulanə tē Bulusə, təya tsəfə tē Fisətusə

³ kaa ca tsakə tē tii kaa ənjə a ənə də Bulusə aa Urusaliima. Aci kə dīi tii aniya nga bələginə tē ci daga a rəgwa.

⁴ Amma Fisətusə a jikəvə ka tii, əŋki ci, “Mapa'əkii nə Bulusə də Kayisariya. Nyi maa, ka ənənə nə nyi aa dəvə kədəhə.

⁵ Wa ina dzə da gayinə ahadoonə, təya wula tē ci davə, madā tə'i sətə dīi ci.”

⁶ Mapaleemə ka baanə tighəsə taa baanə pu'u dīi Fisətusə də Urusaliima, ca ənə aa Kayisariya. Pukənə nga ha, ca dzə ka ndzaanə asəkə dəgələ nga la gəŋwanə, ca sləkee ka ənjə a kira tē Bulusə.

⁷ Makə mbu'i Bulusə, Yahudiitə shi daga də Urusaliima a gunutə də ci. Taa ngahi pooshi tii mbee ka baarii tantanyinəkii, amma kə kira tii mandalə wulanyinatii bəzəkii a agyanəkii.

⁸ Wata Bulusə a wabə kaa ca pərəgi naakii na, əŋki ci, “Makaanəmə nyi sədə ka bariya nga Yahudiinə; ma'ajjinətəmə nyi *yi nga Əntanfə, taa dā 'waslyakəənə ka maduunə ŋwanwə nga ha də Rooma, taa gi'u.”

⁹ Makə mwayi Fisətusə pa'ətə ba'a ka Yahudiinə, ca ləgwa ka Bulusə, əŋki ci, “Kə luuvə hə, ənjə a ənə də hə aa Urusaliima, ənjə a dzə ka la ka hə gəŋwanə agyanə uushi'iitə akəŋwaciiki davə kwa?”

¹⁰ Amma əŋki Bulusə, “Kənjə nə nyi asəkə kuvə gəŋwanə nga ənji Rooma, hatə dəbee ənjə a la ka nyi gəŋwanə. Madamə nyi ka Yahudiinə 'waslyakəənə. Hə də naaku nə maa, kə shii hə ndilə ndilə.

¹¹ Madā ma'waslyakə əndə nə nyi, ha'ə kə slənyii sətə mbu'i bahə bələnə tē nyi, paa nyi ka huyinə acii bələnə tē nyi. Amma, madā pooshi nyi slənyii taa rəŋwə agi uushi'iitə bii tii aashiki, pooshi əndə da baawəda nga viinə tē nyi ka tii. Kə mwayi nyi kaa maduunə ŋwanwə nga ha də Rooma a dzə ka lagi ka nyi gəŋwanə.”

¹² Fanə nga Fisətusə ha'ə, wata ca dā mətərəkinə da ənji mətərəkinaakii. Makə uugi tii, ca ba ka Bulusə, “Makə kə mwayi hə kaa

maduunə nwanwə nga ha də Rooma a dzə ka lagi ka hə gənwənə, ka ci kərənə ənji tə hə əsə.”

Bulusə akənwacii Agaripa da Barənika

¹³ Makə banee gi'u, wata nwanwə Agaripa da cikənjuci ətə dīi ləmətə Barənika a shi aa Kayisariya ka ba 'usa da shinə' ka Fisətusə.

¹⁴ Kə baa tii lajə davə, wata Fisətusə a 'wapaa wabənə nga Bulusə ka nwanwə, əŋki ci, “Tə'i əndə'i əndə bwasee Filikusə a furəshina.

¹⁵ Ma nyi də Urusaliima, madiigərə limanyinə da gayinə nga Yahudiinə a kira ka nyi wulaakii, təya kədii tə nyi kaa nya lagi ka ci gənwənə, nya vii ka ci ma'inə.

¹⁶ Amma nya ba ka tii, pooshi agi alə'aada nga ənji Rooma nə lagi ka əndə gənwənə yadə ndzaanə nga ənjitə wulii da əndətə wulii ənji tə ci akənwacii gənwənə, kaa əndətə wulii ənjə a mbee ka vii hujaakii.

¹⁷ Aci ha'ə, makə shi tii aa hanə patə, masəkəpaamə nyi na. Pukənə nga ha, nya ndzaanə asəkə dəgəlaaki nga la gənwənə, nya sləkee ka ənjə a kira ka nyi tə əndəkii.

¹⁸ Makə madətə ənjitə wulii tə ci ka wabənə, makiramə tii bwaya wula aagyanəkii, makə sətə hiimii nyi,

¹⁹ see mabizhinə agyanə diinatii da agyanə əndə'i əndə dīi ləməkii Yeesu ətə əntəgi, amma Bulusə a ba, da i əpinə nə ci.

²⁰ Makə təkuree nyi ka tsaamətə haalakii nga'ə, wata nya ləgwa ka Bulusə, madfa kə luuvə ci, ənjə a ənə də ci aa Urusaliima, ənjə a dzə ka lagi ka ci gənwənə davə.

²¹ Amma kə kədii Bulusə aciiki, kaa maduunə nwanwə nga ha də Rooma a dzə ka lagi ka ci gənwanaakii. Ci dīi kəsəpaa nyi tə ci taabu'u nii kya sləkee ka kərənə tə ci ka maduunə nwanwə.”

²² Əŋki Agaripa ka Fisətusə, “Nga'ə ka nyi nə fatənə tə əndətə də liminəki.” Əŋki Fisətusə ka ci, “Ka fanə nə hə doore.”

²³ Pukətə hakii, Agaripa da cikənjuci a shi də məghərəvənə nga nwanjuunə, təya dəməgərə aasəkə kuvə gənwənə da gayinə nga soojiinə da madiigərənə nga vəranə patə əsə. Fisətusə a ba ka ənjə a kira tə Bulusə.

²⁴ Makə kira ənji tə ci, wata Fisətusə a ba, “Nwanwə Agaripa da ənjinə ganə patə, waanə əndəna. Kə kira Yahudiinə nga Urusaliima da ənə nga vəraanə patə wulaakii, təya ngəree ka uratii ka banə ka nyi, madəbeemə ənjə a bwasee ka ci da i əpinə.

²⁵ Amma, ma'upaamə nyi 'waslyakəənə ashikii bahə bələnə tə ci. Makə ci də naakii nə bii, wa ənjə a kərə tə ci aakənwacii maduunə nwanwə nga ha də Rooma, kə dīi nyi aniya nga sləkeenə ka ənjə a kərə tə ci ka ci.

²⁶ Amma, mashiimə nyi sətə naahənəki ka slandanəki agyanə haalakii. Aciiki kira nyi tə ci aakənwacii unə patə, ma palee maa, aakənwaciiku, nwanwə Agaripa. Madfa kə fataamə wabənəkii, mbu'u ka upaanə nə nyi sə nga naahənə.

²⁷ Aci maluuvmə hankalaaki sləkee ka əndə furəshina ka gənwənə yadə laabaginə taa aba'a mi wulii ənji tə ci.”

26

Wabənə nga Bulusə akənwacii Agaripa

¹ Wata Agaripa a ba ka Buluse, “Kə kapaa ənji ka hə rəgwa nga wabənə.” Buluse a madee ka ciinəkii ka ənja, ca 'watəgi pərəgi naakii nə, əŋki ci:

² “‘Ya’ə nwanwə Agaripa, kə kadeesəkə ka nyi ka shaŋə nə pərəgi naaki nə akəŋwaciiku ənshinə agyanə uushi'iinə laalavə *Yahudiinə aashiki.

³ Acii kə shii hə patə tə alə'aada nga Yahudiinə da wabənyinatii. Aciikii kə kədii nyi aciiku kaa ha fatə wabənaaki də sə'watənə.

⁴ “Kə shii Yahudiinə patə tə ndzaanaaki daga nyi ma'ə uuzənə, 'watəginə ahada ənjaaki da də Urusaliima əsə.

⁵ Kə shii tii daga nəkə, maa ka luuvənə nə tii, təya seeda oo'i, ndilə ndilə rəŋwə nji nyi agi ənji ma'iza'u kurəgə nga diinə gaamə, waatoo Farisa.

⁶ Ma əndzə'i, wanyinə kəŋə akəŋwacii gəŋwanə putə nga gəra aləkawalətə dīi Əntaŋfə ka dzədzəshi'inaamə.

⁷ Makuvə gaamə pu'u aji bəra'i patə əsə, kə kii tii nə ka gəra mbu'utənə nga Əntaŋfə də aləkawaləta. Aciikii ci təya gərə'u ka Əntaŋfə vədə da uusərə patə. 'Ya'ə nwanwa, putə nga kanətsə wulii Yahudiinə tə nyi.

⁸ Mi saŋə dīi pooshi unə luuvə oo'i, ka madēenə nə Əntaŋfə ka maməətə ənji da i əpina?

⁹ “Nyi ka nəki maa, ma nga nəkə, kə nee nyi makə kə ndzaa ka nyi tyasə nə daada uushi'inə laŋə ka saawee də ləmə nga Yeesu əndə Nazratu.

¹⁰ Kə dīi nyi ha'ə də Urusaliima. Nya pa'əgi ənji nə'unə laŋə a furəshina də baawəda nga madiigərə limanyinə. Ha'ə saa'itə ci ənjə a bələgi tə tii əsə, kə luuvə nyi.

¹¹ Kə cibee nyi ka tii asəkə kuvə də'wanyinə patə. Kə irəlīi nyi tə tii ka bwasee ka vii goŋgatii. Kə dīi nyi mabətəsəkə ka shaŋə. Ha'ə kə taŋji nyi ka hara hanyinə, nya dzə ka cibənə də tii.”

Habara nga zhi'wanə nga Buluse

¹² “Ka putakii ha'ə gi nyi aa Damasəkusə, də baawəda nga madiigərə limanyinə da i sləkeenatii.

¹³ Ma uusərə ahadanə dīi nwanwa, ina dzə a rəgwa. Wata bərənə a papi'ya dadagyə, ətə palee ka uusəra də bərənə. Ca shi, ca bərəgi hatə dīi nyi davə patə da ənjitə ciina dzə a rəgwa.

¹⁴ Ina kwaalagi patə aa panə. Wata, ma nya fa, əndə'i uura a wabə da nyi də uura *Ibəraaniya, əŋki ci: 'Sawulə, Sawulə, mi saŋə cii kwa cibə də nyi ha'a? Zabə nə ləəfənaaku akəŋwaciiki, naaku nə cii kwa cibəgi ha'ə.’

¹⁵ Əŋki nyi: ‘Ya'ə Slandana, hə wu saŋa?’ Slandanə a ba ka nyi: ‘Nyi nə Yeesu ətə cii kwa cibəgi.

¹⁶ Amma, madətə kəŋə. Kə shigi nyi ka hə acii kə ta'i nyi tə hə kaa ha ndzaa ka əndə slənaaki, ha seeda makə sətə nee hə ka nyi ənshinə, da makə sətə nii kya baarii ka hə aakəŋwa.

¹⁷ Ka luupaənə nə nyi tə hə acii Yahudiinə da hara slikərənə ətə cii kya sləkee ka hə aabiitii.

¹⁸ Ma cii kya sləkee ka hə aabiitii, kaa ha wunəgi ka tii ginətii, kaa təya shigi agi təkunə, təya shi ka bərənə, təya mbədə acii baawəda nga *Seetanə, təya shi aagi *nwanuunə nga Əntaŋfə, kaa təya upaa tifyaginə nga 'waslyakəənatii, təya dəməgərə ka ha nga ndzaanatii ahada matadə ənjaaki, acii kə vii tii ka nyi goŋga.’

¹⁹ “‘Ya'ə nwanwə Agaripa, mabwaseemə nyi ka nə'u sətə baarii Əntaŋfə ka nyi dadagyə.

²⁰ Ka ənji Damasəkusə 'watəgi nyi waazanə. Ma daba'əkii, nya da də Urusaliima da patənə nga sətə gunutə də hanyinə nga Yahudiya da nga hara slikərənə. Nya ba ka tii: wa təya baanə ka Əntanfə, təya zhi'wagi aabiikii, təya slənə slənətə ca baarii baanatii ka ci.

²¹ Aciikii kəshi Yahudiinə tə nyi asəkə yi nga Əntanfə, təya moo bələginə tə nyi.

²² Amma dənə ənshinə agi tsakənə nə Əntanfə tə nyi. Aciikii wanyinə kənə ganə ka wabə goonğa ka ənji patə, gayinə da talakiinə patə. Pooshi uushi cii kya ba mad'aamə sətə bii anabiinə da Muusa na slənə,

²³ waatoo kadə nə *Matadəkii nga Əntanfə a sa ngəra'wa, ci əsə na 'watəgi madənə agi maməətə ənja. Də ha'ə nii kəya baarii ka Yahudiinə da hara slikərənə tə rəgwa nga bərəətə na luupaa tə tii."

Banə nga Bulusə ka Agaripa kaa ca vii goonğa

²⁴ Ma Bulusə a dzə aakəŋwa də pərəgi naakii na makə ətsa, wata Fisətusə a ngəree ka uurakii də ngeerənə, ənki ci, "Bulusə, maba nə hə! Maduunə shiinaaku ca zə'wee ka hə ka maba!"

²⁵ Amma ənki Bulusə ka Fisətusə, "Ya'ə slandana, əntaa maba nə nyi, da han kala nə nyi, goonğa cii kya wabə.

²⁶ Acii kə shii nwanjwə uushi'iitə patə. Ci dīi cii kya wabə yadə ngwalənə akəŋwaciikii. Kə shii nyi, pooshi uushi zaanə ka ci, acii əntaa ka ma'umbu ha dīi uushi'iitsa.

²⁷ 'Ya'ə nwanjwə Agaripa, kə luuvə hə sətə bii anabiinə kwa? Kə shii nyi, kə luuvə hə."

²⁸ Wata ənki Agaripa ka Bulusə, "Waatoo, ma nə hə ka nəhənə, ka zə'weenə nə hə ka nyi ka əndə nə'unə pii pii ha'ə koo?"

²⁹ Əŋki Bulusə, "Taa pii pii, taa əntaa pii pii, agi kədiinə nə nyi acii Əntanfə, əntaa ka hə daanəku əsə, amma ka patənə nga ənjinə ca fa tə nyi ənshinə, kaa təya ndzaa makə naaki, mad'aamə mahyakahyaka'ənə nəndə paa nyi ka moonə koonə."

³⁰ Wata nwanjwə a madətə. Ngwaməna əsə da Barənika da ənjitə nji dasə dasə da tii patə a madətə natii.

³¹ Makə dəməgi tii, təya ba ahadatii, "Ma əndətsa, paa ci agi da uushi'iitə ca mbu'u bahə bələnə tə ci taa pa'əginə tə ci asəkə furəshina əsə."

³² Wata Agaripa a ba ka Fisətusə, "Maci pooshi əndətsə kədii dzənə kaa maduunə nwanjwə nga ha də Rooma a dzə ka lagi ka ci gəŋwanə, kada kə njaanwa kapaa tə ci."

27

Dəmə kumbawalə nga Bulusə aa Rooma

¹ Makə dīi ka tantanyinə oo'i, ka dzənə niinə aanə hanyinə nga Italiya, təya ba'acii tə Bulusə da hara ənji furəshina aacii gawə nga soojiinə ətə dīi ləməkii Yuliyusə. Ma Yuliyusə, asəkə kurəgə nga nwanjwə nga ha də Rooma nə ci.

² Wata ina dəmə kumbawalətə shi daga də Adaramitiya, ətə ca dzə ka vəranyinə kama kama ama ndzaŋa nga hanyinə nga Asiya. Ina 'watəgi palənə, inə da i əndə hanyinə nga Makiduuniya asəkə vərənə nga Teesaloonika. Arisətarəkusə nə ləmə nga əndəkii.

26:20 26.20 9.20,28-29; Luka 3.8. 26:23 26.23 3.15; Isaa. 49.6; Luka 24.46-47; 1 Koor. 15.20.
26:26 26.26 Yooh. 18.20. 26:28 26.28 11.26. 26:31 26.31 23.29. 26:32 26.32 25.11-12.
27:1 27.1 25.12. 27:2 27.2 19.29.

³ Pukətə hakii, ina mbu'u aa Sidoonə. Makə ci Yuliyusə a kaka'ə tə Bulusə, kə kapaa ci tə ci kaa ca dzə aa ha guviinəkii, təya vii ka ci sətə cii kəya moo.

⁴ Ma daba'əkii, ina madə davə, ina zaawa daba'a hanyinə nga Kipərusə ətə ahada ma'inə, acii ma dadava, pooshi ngeerənə nga məda.

⁵ Ina tanəgi uunəvə ətə dīi hanyinə nga Silikiya da Paməfiliya amakii, ina mbu'u aa Mira anə hanyinə nga Lisiya.

⁶ Davə upaa gawə nga soojiinə əndə'i kumbawalə ətə shi daga də Aləkəsandəriya, ətə ca dzə aagyanə hanyinə nga Italiya. Ina dəmə kumbawaləkii,

⁷ ina palə.

Kə ba'agiinə aarə'u aarə'u ka dzənə samə sama. Nğahə mbu'iinə aa Kinidusə. Makə tənəpaa mədə tiinə ka dzənə gənjə aakəjwa, ina zaawa daba'a hanyinə nga Karita, ina ələgi abii vəranə nga Saləmoonə, waatoo gazha-gazhanə nga hanyinəkii.

⁸ Nğahə dzəgiinə atsa ndzaŋa atsa ndzaŋa, ha'ə mbu'iinə ka əndə'i ha ətə ci ənjə a 'wa "Nunyi ha nga jipanə", kədəhə da vəranə nga Lasaya.

⁹ Makə kə səkəpaa inə nə a rəgwa, kə dzəgi kumənə nga tifyagi nga 'waslyakəənə. Waatoo, kə dzəgi saa'i nga wiinə yadə ngwalənə. Acii ha'ə, kə uugi wiinəkii danə dzawə. Makə nee Bulusə ha'ə,

¹⁰ wata əŋki ci, "Nguyirəna, ma dzəənə gaamə oogə, ka danə dzawə. Tə'i asara laŋə əsə, əntaa wata nga uushi'inə taa kumbawalə tanə, amma da i əpinə gaamə."

¹¹ Amma ma gawə nga soojiita, maluuvmə ci wabənə nga Bulusə, see nga əndə gwazə kumbawalə da nga slandakii.

¹² Makə, ma ha nga jipaata, pooshi tahu tahu bahə kya vyanə nga kumbawalə davə, aciikii laŋənə nga ənja, kə mwayi tii palənə kaa təya mbu'u aa Finika, waatoo əndə'i ha nga jipanə anə hanyiitə nga Karita. Ma hatsa, ka tsaamənə aadə waka. Madə kə mbu'i tii aadəvə, ka kyanə nə tii vyanə davə.

Mandalə mədə anə uunəva

¹³ Wata mədə a 'watəgi diganə da hwarəma gi'u gi'u, ma nə tii ka nəhənə, kə upaa tii sətə ci təya moo. Aciikii təya daa'yagi madiigərə tibisə ətə kəjeə ka kumbawalə, təya dzə atsa ndzaŋa atsa ndzaŋa nga hanyinə nga Karita.

¹⁴ Amma, ma ta'avə gi'u, wata mandalə mədə a diga daciizəma tsəjwə dagyanə təpurəkii.

¹⁵ Makə digə mədəkii kumbawala, ina təkuree ka kəsəpaanə. Wata ina bwasee ka ci, ca palə deenə asəkəkii.

¹⁶ Ina dzə dashi əndə'i uundzə hanyinə ətə ahada ma'inə ətə dīi ləməkii Kawuda. Tə'i daama nə mədə dadavə. Nğahə kəsəpaa inə uundzə kumbawala, ina əlyatə.

¹⁷ Makə nğirə ənji uundzə kumbawala, ənjə a dzəkəvə aasəkə maduunəkii. Ma daba'əkii, ənjə a dfa dabara nga aanəvə zə'unyinə nga'ə ashī maduunə kumbawalə kaa ca shii ndzaanə də ngeerənə. Kə ngwaləgi tii acii zavənə nga kumbawalə agi mandzənə atanğala hanyinə nga Libiya. Aciikii təya jiməgərə də kəjeerənə ətə ca kərə tə kumbawaləkii, acii ga mbədəkii a dəlii tə tii də ngeerənə, təya kapaa kumbawaləkii kaa mədə a dala tə ci deenə.

18 Makə ci mədətə a əgə də ngeerənə, pukətə hakii təya 'watəgi kyaalagərə uushi'iitə ngirə kumbawaləkii aagi ma'inə.

19 Ka makkənə nga uusəra əsə, təya kyagərə uushi'inə nga kumbawaləkii də ciinətii.

20 Kə ha'agiinə lanə, pooshi inə nee ka uusəra taa tikisa, wata dəgənə tiinə nə mandalə mədə nga mədanəkayata. Makamiinə nə nga mbədənə ma'ə.

21 Makə ta'avə tii yadə adə zəma, wata Bulusə a mədətə ahadatii, əŋki ci, "Ŋguyirənə, maci kə luuvuunə wabənaaki, kadə mama'yamaamə anə hanyinə nga Karita kaama lə'yagərə aagi asaranə ha'ə.

22 Makə ha'ə dīi əna, wanyinə ka ba koonə: goona buurə uushi'inə. Acii pooshi əndə ca ətee ka əpinaakii taa rəŋwə ahadoonə, see asara nga kumbawala.

23 Ma Əntanfə ətə dīi nyi ka naakii, ətə cii kya paslə tə ci əsə, kə sləkee ci ka malaa'ikaakii aabiiki nga mbədə davədə.

24 Əŋki ci ka nyi: 'Bulusə, ga ha ŋgwələ, tyasə ka kəŋaanə nə hə akəŋwacii maduunə ŋwanwə nga ha də Rooma. Wiitə kə luuvə Əntanfə ka hə, ka luupaanə nə ci patənə nga guvii-wiinyinaaku, ka mbədənə nə tii.'

25 Acii ha'ə, ŋguyirənə, goona buurə uushi'inə! Acii kə vii nyi goonğa ka Əntanfə, ka dənə nə ci ndilə ndilə makə sətə bii ci ka nyi.

26 Amma ka kərənə nə mədə taamə aagyanə əndə'i hanyinə ətə ahada ma'inə."

27 Ma ka vədə nga pu'u aji ənfwadənə, ina dzə də dzənə agyanə uunəvə nga Madityaraniya,* ətsə ahada vədə. Ma fatə ənji gwazə kumbawalə ashitii, kədəhə nə tii ka mbu'unə aanə əndə'i hanyinə.

28 Wata təya təkətə kurəŋənə nga ma'inə. Ma təya fa, ma'ə miita makkə pu'unə aji mədəfə. Ina dzə aakəŋwa gi'u, təya ənə ka təkənə. Ma təya fa, wata miita pupusərə aji tighəsə mbədaanə.

29 Kə ŋgwələgi tii acii geena ndərənə aagyanə faariinə. Wata təya jiməgərə də tibisənyinə nga tiŋgərə də kumbawalə ənfwadə daba'əkii. Təya ka nə də ngeerənə oo'i, ka pukənə nə ha.

30 Ŋga'ə ka ənji gwazə kumbawalə nə jiməgərənə satii. Wata təya dā makə jiməgərə də hara tibisə nga tiŋgərəginə akəŋwacii kumbawala. Asee, uundzə kumbawalə jiməgərəgi tii.

31 Makə nee Bulusə ha'ə, ca ba ka gawə nga soojiinə da soojiinə, "Madə mandzaamə ənjitsə asəkə kumbawala, pooshi unə ka mbədənə."

32 Wata soojiinə a lagi zə'u nga uundzə kumbawala, ca palə.

33 Ma ətsə ha kədəhə ka pukənə, Bulusə a ba ka tii patə kaa təya zəmənə. Əŋki ci, "Baanə pu'u aji ənfwadə ənshinə cuuna gərə yadə zəmənə.

34 Acii ha'ə ağı kədiinə nə nyi acii unə koonə zəmənə ka ndanə ndanənə goonə, makə dīi ci taa mavurahinə, pooshi na upaa tuunə."

35 Makə bagi ci ha'ə, ca ŋgərə buroodi, ca dā yawa ka Əntanfə akəŋwacitii patə, ca baatsəpaa, ca ŋgərə, ca adə.

36 Wata patənətii, təya ənya də ma'yanə, tii maa, təya adə zəma.

37 Gya'ə bəra'i da mədəfə pu'unə aji kuwa niinə asəkə kumbawaləkii.

38 Makə ağı tii, əburə tii, təya əjigərə aləkamaara aagi ma'inə kaa təya galee ka zəzəkənə nga kumbawaləkii.

Tsəərəginə nga kumbawala

27:18 27.18 Yun. 1.5. 27:24 27.24 9.15. 27:26 27.26 28.1. * 27:27 27.27 Ma də uura Gərīka, Aderiya. 27:34 27.34 Luka 12.7. 27:35 27.35 Luka 22.19.

³⁹ Pukənə nga ha, mashiimə ənji gwazə kumbawalə hatə dii inə davə, amma təya nee ka hatə dii mədə daama davə, da i mandzənə əsə, təya dfa hiima nga mbu'unə aa dəvə, maa jamə.

⁴⁰ Wata təya laalagi zə'u nga tingərə də tibisənyinə, təya kaalagərə tibisəkii aagi uunəva, təya pərəpaa zə'u nga aanə də ənfwə nga gwazəginə, təya madəe ka kəjeerənə aadəgyə kumbawalə kaa mədə a kərə tə ci aanə hanyinə.

⁴¹ Amma, makə mbu'iinə ka hatə dii məguŋwiinə nga ma'inə, wata kəŋwaciinə nga kumbawalə a ikugərə aagi mandzənə, pooshi kumbawalə ənyi ka gugudənə ma'ə. Ba'akii a 'watəgi biyinə acii məjuvinə nga ma'inə.

⁴² Kə mwayi soojiinə bəələginə tə ənji fureşhina, acii mbu'u ka dəgəginə nə hara ənji lalavwa, təya huyipaa satii.

⁴³ Amma, makə nga'ə ka gawə nga soojiinə nə luupaanə tə Bulusə, kə tənəpaa ci tə tii ka dfa aniyatii. Ca ba: taa wu mbee ka lalavwa, wa ca lalavugi aa tanəgi zəku'i.

⁴⁴ Ma mbədaanənəkii, də parəlawə tyanə tii. Hara ənji əsə, də mabii ənfuyiginə nga kumbawalə tyanə tii. Də ha'ə taanəgiinə patə aa tanəgi jamə.

28

Bulusə anə hanyinə nga Maləta

¹ Daba'ə mbərədənə geenə ngahə bii ənji keenə oo'i, anə hanyinə nga Maləta niinə ətə ahada ma'inə.

² Kə liwə ənjitə anə hanyinəkii tiinə də moodasəka, təya hənətə keenə gunə, acii agi ndzəmənə nə vənə saa'ikii, tə'i əra əsə.

³ Wata Bulusə a kwaasha uushiginə, ca pukəgərə aagi gunə. Iza'unə nga gunəkii a lyakagi rəhunə, rəhunəkii a iidəgi tə ci, ca ənəgi təbuŋə aciikii.

⁴ Makə nee ənji hanyinəkii ma'ə rəhuutə təbuŋə aciikii, əŋki tii ahadatii, "Ma əndətsa, mabəələhiinə nə ci. Taa ngahi kə mbərə'i ci agi uunəva, dənə əndzə'i ma'ə hakya ka nə'unə tə ci. Ka əntənə nə ci."

⁵ Amma, wata Bulusə a məcigərə rəhuutə aagi gunə, pooshi dii tə ci.

⁶ Təya gəra aslənə nga hakii, taa ca kulagi aa pa, ca əntəgi. Amma, makə gərii tii, maneemə tii ka sətə dii tə Bulusə, təya ənə ka zhi'eenə, əŋki tii, "Ma əndətsa, sə nga paslənə nə ci."

⁷ Ma gatə kədəhə, tə'i əndə'i babara ətə dii ləmə nga slandakii Pubəliyusə, waatoo ci nə gawə nga hanyiita. Kə liwə ci tiinə də moodasəka. Ha'ə baanə makkə niinə gakii.

⁸ Asee, ma dii Pubəliyusə, pərəbə nə ci ka bərəhənə. Shishinəkii da tanə ca dfa tə ci. Wata Bulusə a dzə aabiikii, ca dfa ka ci də'wa, ca banee ka ciinəkii agyanəkii, ca mbədəpaa də ci.

⁹ Makə dii ha'ə, ənji bwanea nga hanyinəkii patə, təya shiishi aabii Bulusə, ca mbədəpaa də tii əsə.

¹⁰ Təya vii keenə uushi'inə lanə. Ma ətsə keena madə də kumbawalə əsə, təya dzatəgi keenə də sətə ciina moo patə.

Mbu'unə nga Bulusə aa Rooma

¹¹ Kə dii inə ləgidə makkə davə taabu'u ma'iinə, ina palə də kumbawala. Ma kumbawaləkii, tə'i foota nga huyirənə ndzəkəŋushi'inə ashikii. Də Aləkəsandəriya shi kumbawaləkii, anə hanyinə nga Maləta əsə kya ci vyanə.

¹² Ina mbu'u aasəkə vəranə nga Sirakusə, ina baanə makkə davə.

¹³ Ina madə də kumbawalə davə, ina zə'utə, ina mbu'u aa Rigiya. Pukətə hakii, mədə a diga da hwarəma, ca dala kumbawalə, ina mbu'u aa Putiyali ka bəra'inə nga uusəra.

¹⁴ Ma dava, kə lapaa inə ənji nə'unə, təya kədii tiinə keena banee mədəfə da tii. Də ha'ə makə ətsa mbu'iinə kədəhə da Rooma.

¹⁵ Makə fii ənji nə'unə davə habara geenə, wata təya shi ka lanə tiinə aa luuma Apiya. Hara ənji əsə, təya dzə ka hatə ci ənjə a 'wa "Ha nga jipanə nga makkə", kaa təya guṇə deenə. Makə nee Bulusə ka tii, ca kuyirii tə Əntanfə, ədzəməkii əsə, kə cakə də ŋgeerənə.

¹⁶ Makə mbu'iinə aa Rooma, ənjə a vii rəgwa ka Bulusə kaa ca dzə ka ndzaanə saakii da sooja ətə ca nəhə tə ci.

Waazanə nga Bulusə də Rooma

¹⁷ Ma daba'ə baanə geenə makkə davə, Bulusə a 'waa'wa tə *gayinə nga Yahudiinə də Rooma. Makə libə tii, əṅki ci ka tii, "Ndzəkəṅushi'ina, taa ŋgahi madamə nyi taa mi ka ənji gaamə, mabwaseemə nyi ka alə'aada nga dzədzəshi'inaamə əsə, amma kə kəshi Yahudiinə nga Urusaliima tə nyi, təya vii tə nyi aacii ənji Rooma.

¹⁸ Makə tsaamətə ənji Rooma wabənaaki, təya moo kapaanə tə nyi, acii madamə nyi 'waslyakəənə bahə bələnə tə nyi.

¹⁹ Amma, makə maluuvmə Yahudiinə kapaanə tə nyi, ci bii nyi, tyasə see a kira ənji gəṅwanaaki aakəṅwacii maduunə ṅwanwə nga ha də Rooma, kaa ca lagi ka nyi gəṅwanə. Kə dīi nyi ha'ə, taa ṅgahi mamoomə nyi wulanə tə ənjaaki.

²⁰ Acii kii 'wii nyi tuunə kaa nya wabə doonə. Ma dīi nyi ma'anəkii ənshinə də mahyakahyaka'əna, putə nga kanətə kii ənji Isərayiila patə oo'i, ka shinə nə *Matafəkii nga Əntanfə."

²¹ Wata əṅki tii ka ci, "Ma'upaamiinə ləkaləkətə danə hanyinə nga Yahudiya agyanəku. Pooshi əsə agi ndzəkəṅushi'inə sha kira habaraaku taa ba bwaya wabənə agyanəku.

²² Amma kə mwayi inə ina fa da maku taa mi nə hiimaaku; acii kə shii inə, agi bərapaa nə ənji kurəgətsə dīi hə agikii taa dama patə."

²³ Wata təya la ka ci uusəra kaa ca ənə ka wabənə ka tii. Makə mbu'ya uusərakii, təya ənə ka dzatə də nə lanə aabiikii əsə. Bulusə a wabə ka tii agyanə ṅwanuunə nga Əntanfə, ndzaṅənə tsəfakə ha'ə mbu'i kədəwanə. Ca də gazhi'waanə nga zhi'wa də ədzəmətii də dzəgunə ka tii habara nga Yeesu, makə sətə dīi manaahəkii asəkə bariya nga Muusa da asəkə ləkaləkətənyinə nga anabiinə.

²⁴ Ma hara ənji ahadatii, kə luuvə tii wabənəkii, hara ənji əsə, maluuvmə tii.

²⁵ Təya təkəgi də mabizhinə. Amma daga tii ma'ə matəkəgimə zəku'i, kə pa'apaa Bulusə wabənaakii, əṅki ci, "Asee, gooṅga wabi Malaaba Ma'yanə ka dzədzəshi'inuunə da ma anabi Isaaya

²⁶ ətə bii ca:

'Duu aabii ənjitsa, ha ba ka tii:

Ka fanə nuunə anəkii anəkii,
amma pooshi unə ka paaratəginə shaṅə.

Ka tsaamənə nuunə anəkii anəkii,
amma pooshi unə ka neenə shaṅə.

27 Acii ma ədzəmə ŋga ənjitsa, mapa'əkii,
 liminətii əsə, manjiikəkii,
 təya dzaa'agi ginətii.
 Maci maɗamə tii ha'ə,
 kaɗa kə nee tii də ginətii,
 təya fatə də liminətii,
 təya paaratəgi də ədzəmətii,
 təya zhi'wagi aabiiki əsə,
 nya mbədəpaa də tii.' "

28 Bulusə a tsakə banə ka tii, əŋki ci, "Makə ha'ə ɗii əna, shiimə oo'i, ma əndzə'i, ka hara slikərənə sləkee Əntanɗə ka wabənə ŋga luupaanaakii. Ma tii, ka fanə nə tii!" [

29 Makə uugi ci bagi wabəətsa, Yahudiinə a maɗə, təya palə, təya dzə də ɗa mabizhinə ahadatii.]

30 Fəzə bəra'i ndzaa Bulusə ɗavə, ca dzə də ki'i kwaɓa ŋga yitə ɗii ci asəkəkii. Kə liwə ci patənə ŋga ənjitə shi aabiikii.

31 Ca dzə də waazanə agyanə ŋwanjuunə ŋga Əntanɗə yadə ŋgwalənə da dzəgunənə ka ənji agyanə Slandanə Yeesu Mataɗəkii ŋga Əntanɗə, matəŋapaamə ənji tə ci əsə.

Ləkaləkətə nga Bulusə ka ənji Rooma

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə daciiki Bulusə. Ma nya, əndə slənə nga Yeesu *Aləmasiihu nə nyi, matadə masləkee ənda. Kə 'wii Əntənfə tə nyi, kaa nya waaza Njunyi Habaraakii ka ənja.

² Ma Njunyi Habaratsa, daga nukə wabi Əntənfə agyanəkii da ma anabiinaakii, təya naahəgərə aasəkə malaaba ləkaləkətə.

³ Agyanə Uuzənaakii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu nə Njunyi Habarakii. Ma ka rəgwa nga əndə shiŋkinə, aagi slikərənə nga *Dawuda pwayi ənji tə ci.

⁴ Amma ma ka ndzaanaakii malaaɓakii, kə ɓaarii Əntənfə də maduunə baawəɗaakii oo'i, Uuzənaakii nə ci də madeenə ka ci agi maməətə ənja.

⁵ Daciikii upaa inə pwapoonə nga ndzaanə ka masləkee ənji ka putaakii, kaa patənə nga ənji shiŋkinə a shii shinə aatsaa səɗəkii, təya nə'u sətə cii kəya moo patə.

⁶ Ma ətsa, patə da i unə ənji Rooma agikii, unə ətsə 'wii Əntənfə tuunə koonə ndzaanə ka ənji nga Yeesu Aləmasiihu.

⁷ Agi nəhəpaanə nə nyi tuunə patə, unə ətsə də Rooma. Ma unə, kə uu'i Əntənfə tuunə, kə 'wii ci tuunə koonə ndzaa ka ənjaakii. *

Wa Əntənfə Dəsənaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a ɗa koonə pwapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

Kuyiriinə nga Bulusə tə Əntənfə

⁸ Takumə kaa nya 'watəgi də kuyiriinə tə Əntənfə zəku'i də ləmə nga Yeesu Aləmasiihu ka putə goonə, acii taa dama patə asəkə duuniya, kə fii ənji habara nga vii goonə goonə.

⁹ Taa guci patə agi buurətənə nə nyi tuunə agi də'waaki. Ma ətsa, Əntənfə nə seedaaki. Acii tə ci cii kya paslə də ədzəmə rəŋwə ka rəgwa nga waaza Njunyi Habara agyanə Uuzənaakii.

¹⁰ Taa guci patə nyi agi ɗa də'wa, agi kədiinə nə nyi acii Əntənfə, maɗa kə luuvə ci, kaa ca vii ka nyi rəgwa ha'ə nga dzənə ka caamatənə tuunə nga əna.

¹¹ Acii nga'ə ka nyi ka shaŋə nə neenə koonə, koonə shii upaa barəkaanə nga Ma'yanə nga Əntənfə, koonə shii upaa də ngeerənə nga moodəfuunə əsə.

¹² Ma cii kya moo banə, waatoo, kaama tsaakəshi agi vii goonə gaamə, nya tsakə tuunə, una tsakə tə nyi noonə əsə.

¹³ Ndzəkəŋushi'inəkya, nga'ə ka nyi una shii oo'i, ka pu'u ka pu'u nə nyi ka ɗa aniya nga dzənə aahoonə, amma ma'ə nyi ma'upaamə rəgwa nga dzənə zəku'i. Nga'ə ka nyi kaa slənaaki a shii ndzaanə ka magadə uushi ahadoonə, una shii dzənə aakəŋwa, makə sətə slənyii ahada hara slikərənə.

¹⁴ Acii tə'i dəmənə atsaki nga waaza Njunyi Habara ka ənji patə. Taa ka ənjitə uunyi nətii, taa ka ənjitə ma'ə nətii ma'uunəmə, taa ka majanəga ənja da ənjitə pooshi janəgii patə, tyasə see a waaza nyi ka tii Njunyi Habara.

1:1 1.1 Slənə 9.3-15; 26.16; Gal. 1.15-16. **1:2 1.2** 3.21; 1 Piita 1.10-12. **1:3 1.3-4** Mat. 1.1; 20.30-31; Slənə 13.33; 2 Tim. 2.8. **1:5 1.5** 11.13; 15.15-18; Gal. 1.1; 2.7,9. * **1:7 1.7** ndzaanə jamə: 5.1; 15.33; 16.20; 1 Koor. 7.15. **1:8 1.8** 16.19; 1 Tees. 1.8. **1:9 1.9-10** 15.23; Slənə 19.21; Af. 1.16. **1:13 1.13** 1 Koor. 9.19-22. **1:14 1.14** Kwal. 3.11.

15 Acii putakii ha'ə dīi nyi da kudəpəshinə nga waaza Njunyi Habara koonə, unə ətsə də Rooma.

Ngeerənə nga Njunyi Habara

16 Pooshi ayinə ka d'anə tə nyi nga waaza Njunyi Habara shanə, acii ngeerənə nga Əntanfə nə ci, nga luupaa də ənjitə vii goonğa patə. Ma nga təkəjwanə, ka luupaa də *Yahudiinə. Ma daaba'əkii əsə, hara slikərənə.

17 Acii Njunyi Habara ca baarii makə sətə ci Əntanfə a ngərə ənji ka ənji goonğa. Ma dīi ci ha'ə, dāgi vii goonğatii daga ka 'watəginə, ca'ə ka muudinə. Tə'i manaahəkii ha'ə asəkə malaaba ləkələkətə oo'i, "Ma əndətə ngirə Əntanfə tə ci ka əndə goonğa putə nga vii goonğaakii, ci na ndzaanə da i əpinə ətə pooshi ka uudənə." †

Ma'waslyakəkii nə ənji shiŋkinə patə akəjwacii Əntanfə

18 Kə baaryagərə Əntanfə mabətəsəkaakii aagyanə ma'waslyakə ənji da bwaya ənji patə. Ma təya, bwaya ndzaanatii ca tsəjagi ənji ka shii goonğaənə nga Əntanfə.

19 Ma mabətəsəkə nga Əntanfə, acii ma sətə ci ənjə a mbee ka neenə ashikii, ci saakii baarəgi ka tii paŋgəranə akəjwacii.

20 Taa ngahi pooshi ənji ka neenə ka Əntanfə də ginə, patə da ha'ə, daga saa'itə tagii Əntanfə duuniya, agi baariinə nə ci paŋgəranə ka ənji oo'i, pooshi baawədaakii ka uudənə, waatoo Əntanfə nga tantanyinə nə ci. Də neenə ka uushi'iitə tagii ci, ci ənjə a nee ka baawədaakii. Acii ha'ə, pooshi tii da ma nga wabənə akəjwacii.

21 Kə shii tii tə Əntanfə, amma pooshi tii agi hanətənə tə ci makə sətə dībə, pooshi tii agi kuyiriinə tə ci əsə. Hiimatii patə, uushi zabə. Mapa'əkii nə hankalatii əsə.

22 Agi dəlaginə nə tii oo'i, kə shii tii uushi'inə, amma pooshi uushi shii tii, mabiinə nə tii.

23 Təya bwasee ka paslənə tə Əntanfə ətə pooshi ka əntənə shanə, təya dzəgərə ka paslə uushi'inə kama kama. Ma uushi'iitsa, harakii makə əndə shiŋkinə d'atə ənji, harakii makə əgina, taa makə daba, taa makə sətə ca ələ anə səka.

24 Putə nga d'anatii ha'ə kapaa Əntanfə tə tii kaa təya slənə sətə kadeesəkə ka moodəfətii, təya slənə sə nga ayinə ahadatii.

25 Kə ngirə tii jirakənə, təya bwasee ka goonğa nga Əntanfə, təya dzəgərə ka paslə sətə tagii ci, təya fa tə tii bwasee ka Əndətə tagii uushi'iitsa. Ma ca, kə dəbee ənjə a dəla də ci ka ca'ə ndəjwə ndəjwə. *Aamiina.

26 Putə nga ətsə ha'ə kapaa Əntanfə tə tii kaa təya dzəgərə ka slənə sə nga ayinə. Makinə a dzəgərə ka baanə də makinə makə tii, bwasee ka nguyirənə makə sətə dəbee.

27 Ha'ə əsə kə bwasee nguyirənə ka baanə də makinə, təya dzəgərə ka baanə də nguyirənə makə tii. Agi d'anə nə nguyirənə sə nga ayinə ahadatii satii. Də ha'ə nə tii ka tə'ya gəjwanə nga Əntanfə aanətii mbərə mbərə da slənatii.

28 Pooshi tii nee ka Əntanfə makə uushi. Acii ha'ə kə kapaa ci tə tii kaa təya hiima bwaya uushi'inatii, təya da.

1:16 1.16 2.9; Slənə 13.46; 2 Tim. 1.8; 1 Koor. 1.18,24. † 1:17 1.17 3.21-30; da purəjanə 4; 10.4-13; Hab. 2.4; Gal. 3.9-12; Fil. 3.9; Ibər. 10.38. 1:18 1.18 2.5,8; Af. 5.6; 2 Tees. 2.12. 1:19 1.19-20 Ayb. 12.9; Jab. 19.2-5; Slənə 17.27-28; 1 Koor. 1.21. 1:21 1.21 Af. 4.17-18. 1:22 1.22 1 Koor. 1.19-20. 1:23 1.23 Džək. 4.16-18; Jab. 106.20. 1:25 1.25 9.5. 1:26 1.26-27 1 Koor. 6.9. 1:27 1.27 Leew. 18.22; 20.13.

29 Taa ηgutə tsarə nga bwaya bwayaanə patə, tə'i ashitii. Təya moo uushi nga əndə'i ənda, təya də əbwanə ahadatii, təya sərəhəshi, təya bəələhiinə, təya mbəəzə, təya də jarəwiinə, təya hiima də ηgərəkikine uusera patə ka ənja, təya jaarakə aashi ənja,

30 təya saawee ka ləmə nga ənja, təya bərapaa tə Əntanfə, təya dzaanashi natii na, təya haηətə natii na, təya mbudətə natii na. Taa guci patə, agi hiima rəgwa nga slənə kura 'waslyakəənə nə tii. Paa tii ka fanə tə mapoo tə tii.

31 Bwayakii nə rəgwatii, paa tii ka mbu'utəgi də aləkawalatii, paa tii ka də nga'aanə, paa tii ka nəhə təgunuunə nga ənji əsə.

32 Kə shii tii weewee oo'i, ma bii bariya nga Əntanfə, ma ənjitə ca də tsarə nga ndzaatsa, kə dəbee wə ka tii. Patə da ha'ə, agi dzəginə nə tii aakəηwa. Əntaa wata ətsə ha'ə ci təya də tanə, amma agi dəlanə nə tii də hara ənjitə ca də tsarə slənətsa.

2

Gəηwanə nga Əntanfə

1 Hə ənda, taa wu nə hə, paa hə da rəgwa nga lagi gəηwanə oo'i ma'waslyakə əndə nə zana. Acii maa kə dīi hə ha'ə, amma boo, ma hə, agi slənənə nə hə səkii, agyanə naaku nə cii kwa lagi gəηwanə.

2 Kə shii amə, ma la gəηwanə nga Əntanfə agyanə ənji də tsarə slənətsa, də rəgwakii cii kəya la.

3 Ya hə ənda, makə agi slənənə nə hə tsarə uushi'iitə lagi hə gəηwanə nga hara ənji anəkəya, ma nə hə ka nəhənə ka mbərədənə nə hə acii gəηwanə nga Əntanfə kwa?

4 Anii bərapaanə cii kwa bərapaa mađuunə pwapoonə nga Əntanfə da sə'wanaakii da kəsə ədzəmaakəya? Weewee nga'ə nə Əntanfə! Shiiwə oo'i, ma nə ci ka də ka hə nga'aanə ha'ə, kaa ha shii baanə ka ci.

5 Amma makə kə ndaləgi hə ədzəməku, ha təkuree ka baanə ka ci, agi tsakənə nə hə dza də mabətəsəkə nga Əntanfə aagyanəku uuseratə nii kəya la gəηwanə ka ənja. Ma gəηwanəkii, də rəgwakii cii kəya la. *

6 Acii ma Əntanfə, ka viinə nə ci shikwa ka taa wu patə mbərə mbərə da slənaakii.

7 Ma hara ənji, agi dzənə nə tii aakəηwa də də nga'aanə, kaa təya shii upaa də đuunətənə nga Əntanfə tə tii, ca vii ka tii məghərəvənə da əpinə nga ca'ə ndəηwə ndəηwə. Ka tii nə Əntanfə a vii əpinəkii.

8 Hara ənji, ka natii nə ci təya uudə, təya purakəgi, təya bwasee ka nə'u goonğa, təya dzəgərə ka nə'u bwaya bwayaanə. Aagyanətii nə Əntanfə a əpi mabətəsəkaakii.

9 Nğəra'wə da cibə na kulaanə ka patənə nga ənjitə ca də bwaya ndzaanə. Aagyanə *Yahudiinə nii kəya kula nga təkəηwanə. Ma daaba'əkii, aagyanə hara slikərənə.

10 Amma đuunuunə da məghərəvənə da ndzaanə jamə nə Əntanfə a vii ka patənə nga ənjitə ca slənə nga'aanə. Təkəηwanə ka Yahudiinə. Ma daaba'əkii, ca vii ka hara slikərənə.

11 Acii ma Əntanfə, paa ci ka də kama kamaanə ahada ənja.

12 Ma hara slikərənə, paa tii shii bariya nga Muusa. Acii ha'ə, maa dīi tii 'waslyakəənə, əntaa də bariyaakii nə Əntanfə a la ka tii gəηwanə, amma

1:29 1.29 Gal. 5.19-21; 2 Tim. 3.2-4. 2:1 2.1 Jab. 50.16; Mat. 7.2. 2:4 2.4 Slənə 17.30; 2 Piita 3.9,15. * 2:5 2.5 uuserə nga la gəηwanə: Isaa. 2.11-21. 2:6 2.6 1 Koor. 3.13-15; 2 Koor. 5.10; Af. 6.8; Mat. 16.27. 2:11 2.11 Slənə 10.34; Kwal. 3.25; 1 Piita 1.17; Yak. 2.1.

'waslyakəənatii satii na zamagi də tii. Ma Yahudiinə, kə shii tii bariya. Də bariyakii əsə nə Əntanfə a la ka tii gəŋwanə.

¹³ Acii əntaa də fa bariya ci ənjə a ndzaanə də goonɡaanə akəŋwacii Əntanfə, amma də slənə sətə ci bariya a ba.

¹⁴ Ma hara slikərənə, taa ŋgahi paa tii shii bariya, amma mada kə slənyi tii də hiima ŋga nətii makə sətə bii bariya, kə ndzaa tii makə bariya ŋga natii na.

¹⁵ Slənətii ca baarii oo'i, ma sətə bii bariya d'anə, tə'i manaahəkii a ədzəmətii. Agi baarənə nə haŋkalatii əsə oo'i, ma ətsa, goonɡa. Ma bii nyi ətsə ha'ə, acii ma ka əndə'i saa'i, mada kə d'ii tii məzaanə, ka banə nə ədzəmətii ka tii oo'i, bwayakii d'ii tii. Ka əndə'i saa'i əsə, mada kə d'ii tii ŋga'aanə, ca ba ka tii ŋga'ə d'ii tii.

¹⁶ Ha'ə makə ətsə na d'a uusəratə nə Əntanfə a d'a gəŋwanə ka ənji d'acii Yeesu Aləmasiihu, ca dzalə tə tii putə ŋga ma'umbee hiimatii. Ha'ə bii Nnyuni Habaranə cii kya waaza ka ənja.

**Yahudiinə da bariya ŋga Muusa*

¹⁷ Unə noonə Yahudiinə, agi banə nuunə, Yahudiinə nuunə, una kəŋaanə ndihə ndihə agyanə bariya, una dəba oo'i, ənji ŋga Əntanfə nuunə.

¹⁸ Kə shii unə sətə ci Əntanfə a moo una d'a, acii kə baarii bariya koonə sətə dəbee una slənə.

¹⁹ Agi ŋgərənə nuunə noonə nə oo'i, unə ca baarə rəgwa ka muurəfinə, unə əsə nə bərənə ka ənjitə agi təkunə.

²⁰ Agi dzalə ənjitə mashiimə uushi'inə nuunə. Agi dzəgunənə nuunə ka ənjitə ma'ə mazəŋamə. Agi neenə nuunə ka noonə nə makə kə shii unə goonɡaanə putə ŋga ətə shii unə *bariya.

²¹ Agi dzəgunənə nuunə ka hara ənji. Mi saŋə paa unə ka dzəgunənə ka noonə na? Agi banə nuunə, ga ənjə a hərə, amma wanuunə ka hərənə.

²² Agi banə nuunə, ga ənjə a aləhiinə, amma wanuunə ka aləhiinə. Agi banə nuunə, ga ənjə a paslə uuləminə, amma wanuunə ka ŋgərə uushi a kuvə uuləma.

²³ Agi dəlaginə nuunə də upaa bariya ŋga Əntanfə, amma agi d'avənə nuunə ayinə ka Əntanfə də taŋəgi bariyaakii.

²⁴ Tə'i manaahəkii ha'ə asəkə ləkələkətə oo'i, "Putə goonə Yahudiinə ci hara slikərənə a wabə bwaya uushi aashi ləmə ŋga Əntanfə."

²⁵ Mada kə nə'utə hə bariya, ka nafanə nə *ryaminanaaku. Amma mada kə taŋəgi hə bariya, mbərə mbərə nuunə da əndətə pooshi ryaminii.

²⁶ Yaci kə nə'utə əndə faara yadə ryaminanə bariya saŋa, pooshi Əntanfə ka neenə ka ci makə maryaminakii kwa?

²⁷ Ma əndətə pooshi ryaminii, mada kə nə'utə ci bariya, ka d'avənə nə ci ayinə ka hə maryamina ənda. Acii ma ha, da i manaahə bariya aciiku nə hə, amma ha taŋəgi.

²⁸ Əntaa wata nə'unə a ba ma nə Yahudaanə. Əntaa ryaminanə də ciinə tanə əsə nə ryaminanə ŋga goonɡa.

²⁹ Amma ma tantanyitə Yahuda, əndətə d'ii Yahudaanaakii a ədzəməkii, waatoo a ədzəməkii nə ryaminanaakii. Ma ətsa, ci nə slənə ŋga Ma'yanə ŋga Əntanfə, əntaa ŋga bariya. Ma əndətsa, Əntanfə ca dəla də ci, əntaa əndə shiŋkinə.

2:12 2.12 Mat. 7.21. **2:16 2.16** 2.6; 1 Koor. 4.5. **2:17 2.17** 9.4; Isaa. 48.1. **2:19 2.19** Mat. 15.14. **2:21 2.21** Mat. 23.3-4; Yooh. 7.19. **2:24 2.24** Əzaki. 36.20. **2:25 2.25** 1 Koor. 7.19; Gal. 5.3. **2:26 2.26** Gal. 5.6. **2:28 2.28-29** 9.6; Irim. 4.4; Fil. 3.2-3; Kwal. 2.11.

3

¹ Makə ha'ə dīi əna, pooshi uushi paleegi *Yahudiinə ka hara slikərənə də ci kwa? Anii pooshi uushi ci *ryaminanə a tsakə ka ənda?

² Awa, tə'i lanə, tə'i uushi cii kəya tsakə ka rəgwa kama kama. Nga təkəwanə, ka Yahudiinə ba'avə Əntanfə wabənaakii.

³ Yaci kə naanagi hara ənji ahadatii ka luuvə wabənəkəya? Ma nuunə ka nəhənə ka əntəginə nə goonğaane nga Əntanfə putakii kwa?

⁴ Pooshi ka dfanə shanə! Taa nğahi majirakə nə ənda, amma əndə goonğa nə Əntanfə, makə sətə dīi manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i,

“Ya'ə Əntanfə, ma ha wabə,

ka neenə nə ənji ka goonğaanaaku,

ka jaalanə nə hə agyanə ənjitə ca wabə tə hə.”

⁵ Yaci ma 'waslyakəənə gaamə, agi nğiraginə nə ci goonğa nga Əntanfə sanə, iitə banaama? Ka banə naamə kə dīi Əntanfə bwaya bwayaanə mada dzyalə ci taamə kwa? (Makə sətə ci ənjə a ləgwa ləguyi nyi.)

⁶ Aa'a, pooshi amə ka banə ha'ə! Maci əntaa əndə goonğa nə Əntanfə, kada iitiitə mbeenəkii ka la gəwanə ka ənji *duuniya?

⁷ Yaci ma jirakənaaki, agi nğiragi goonğa nga Əntanfə nə ci da tsakə ka ci məghərəvənə sanə, də iitiitə sanə gwanə nə ənji ka la ka nyi gəwanə oo'i, ma'waslyakə əndə nə nya?

⁸ Mada ha'ə dīi əna, əntaa a dzaamə aakəwə də slənə məzaanə kaa goonğa a shii cakana? Tə'i hara ənji maa ca alə haliminaaki də banə oo'i, kə wabi nyi ha'ə makə ətsa. Ma gəwəatə nə ənjə a la ka ənjitsa, mbərə mbərə da 'waslyakəənətii.

Pooshi əndə da goonğaane

⁹ Ya sanə Yahudiina, kə palee amə ka hara slikərənə kwa? Pooshi shanə. Kə bagi nyi kə dzəgi oo'i, ma Yahudiinə da hara slikərənə, 'waslyakəənə ca da nwanjuunə agyanətii patə.

¹⁰ Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, “Pooshi əndə taa rəwə ətə da goonğaane.

¹¹ Pooshi əndə paaratəginə, taa alənə tə Əntanfə.

¹² Patə kə njuusləgi tii agi nə'unə tə Əntanfə, kə saawagi tii patə.

Pooshi əndə slənə goonğaane, pooshi taa rəwə.

¹³ Kə d'agi matii makə mawunə gu'u ənda.

Bwaya jirakənə a dzə də shiginə a matii.

Makə nğumətə ama rəhunə nə wabənətii.

¹⁴ Dzaana hiinə nəndə amatii.

¹⁵ Pooshi ka ta'avənə aciitii nə bələ ənda.

¹⁶ Taa dama gi tii patə, see zanə da təguunə fanə ənji davə.

¹⁷ Pooshi tii shii rəgwa jamənə.

¹⁸ Pooshi nğwalənə tə Əntanfə a moodəfətii əsə.”

¹⁹ Yoo, kə shii amə, ma sətə wabi bariya patə, ka ənjitə atsa səfə bariya wabi ci. Ma ətsə patə, acii ga taa wu a upaa ha nga d'a mabizhinə, kaa patənə nga ənji *duuniya a shii oo'i, tə'i gəwanə nga Əntanfə ashitii.

3:2 3.2 9.4; Jab. 147.19-20. **3:3 3.3-4** 9.6; 11.29; Baan. 23.19; 2 Tim. 2.13. **3:4 3.4** Jab. 51.6. **3:5 3.5** 9.14. **3:8 3.8** 6.1. **3:9 3.9** 1.18-2.24; 3.23. **3:10 3.10-12** Jab. 14.1-3. **3:13 3.13** Jab. 5.10; 140.4. **3:14 3.14** Jab. 10.7. **3:15 3.15-17** Isaa. 59.7-8. **3:18 3.18** Jab. 36.2.

²⁰ Acii pooshi Əntanfə ka ɲgərə əndə ka əndə gooŋga putə ɲga nə'u sətə bii *bariya. Ma bariya, baarənə cii kəya baarə tanə ka əndə oo'i, kə dɪi ci 'waslyakəənə.

Rəgwatə ci Əntanfə a ɲgərə əndə ka əndə gooŋga

²¹ Ma ɲga ənə ha'ə, kə baarəgi rəgwatə ci Əntanfə a ɲgərə ənji ka ənji gooŋga. Ma rəgwatə əsə, kama kama nə tii da bariya. Seedanə ci anabiinə da bariya a seeda tə rəgwatsa.

²² Dagi vii gooŋga ɲga ənji ka Yeesu Aləmasiihu ci Əntanfə a ɲgərə tə tii ka ənji gooŋga. Ka patənə ɲga ənjitə ca vii gooŋga ka Aləmasiihu ci Əntanfə a dfa ha'ə, pooshi kama kamaanə ɲga ənja.

²³ Acii ənji patə dɪi 'waslyakəənə, dzadə dzadə nə tii da məghərəvənə ɲga Əntanfə.

²⁴ Amma kə dɪi Əntanfə pwapoonaakii, ca ɲgərə tə tii ka ənji gooŋga də zabə. Ma ətsa, daci Yeesu Aləmasiihu əndə pərapaanə taamə.

²⁵ Kə vii Əntanfə tə ci ka əntənə kaa ca tifyagi ka ənji 'waslyakəənati də idənaakii putə ɲga vii gooŋgati ka ci. Ma dɪi Əntanfə ətsa, kaa ca shii baarii gooŋgaanaakii. Ma ɲga ɲukə, kə ɲji Əntanfə a dfa makə paa ci ɲja nee ka 'waslyakəətə ɲji ənjə a dfaada. *

²⁶ Amma ma ɲga əna, kə kavə ci hiimaakii ka tsaamə 'waslyakəənə ɲga ənja kaa ca baarii gooŋgaanaakii. Ka rəgwatə ha'ə baarii ci oo'i, tə'i gooŋgaanə ashikii saakii, ca ɲgərə tə ənjitə vii gooŋga ka Yeesu ka ənji gooŋga əsə.

²⁷ Ya makə dɪi ha'ə əna, aa putə ɲga mi dɪi haŋətənə əndə naakii na? Pooshi uushi cii kəya haŋətə naakii nə putakii. Acii əntaa putə ɲga slənaakii ɲgirə Əntanfə tə ci ka əndə gooŋga, amma putə ɲga vii gooŋgaakii.

²⁸ Kə shii amə pooshi Əntanfə ka ɲgərə əndə ka əndə gooŋga putə ɲga nə'u sətə bii bariya, see də vii gooŋgaanə tanə.

²⁹ Anii ma Əntanfwa, ɲga Yahudiinə nə ci tana? Əntaa Əntanfə ɲga hara slikerənə nə ci əsə kwa? Weewee ha'ə makə ətsa, Əntanfə ɲga ənji patə nə ci.

³⁰ Rəɲwə nə Əntanfə. Putə ɲga vii gooŋga ɲga Yahudiinə ɲgərənə Əntanfə tə tii ka ənji gooŋga. Ha'ə nə hara slikerənə əsə. Dagi vii gooŋgati ɲgərənə Əntanfə tə tii ka ənji gooŋga.

³¹ Kə baarii ətsə oo'i, kə dəkəpaa amə bariya aatəŋgala də vii gooŋga gaamə kwa? Aa'a poosha, də dfanə ha'ə caama baarii oo'i, tə'i nafalə ɲga bariya.

4

Misaali ɲga Ibərahiima

¹ Ya saŋa, ya dzədzəshi'inaamə Ibərahiima, mi nee ca?

² Acii maci kə upaa ci ndzaanə ka əndə gooŋga akəɲwacii Əntanfə putə ɲga slənaakii, kada tə'i ci da sə ɲga dəlaginə. Amma əntaa ha'ə, pooshi ci da sə ɲga dəlaginə akəɲwacii Əntanfə.

3:20 3.20 Ayb. 4.17; Jab. 130.3; 143.2; Rooma 4.15; Gal. 2.16; 3.22. **3:21 3.21-22** 1.2,17. **3:22** 2.11; 3.9; 10.12; 11.32. **3:23 3.23** 5.2,12; 8.18-20; 'Wat. 3.19. **3:24 3.24** 5.17; Af. 2.8; Tit. 3.7. * **3:25 3.25** idənaakii: Mat. 26.28; Af. 2.13; Kwal. 1.20; Ibər. 9.12-14; 1 Yooh. 1.7; Səniinə 1.5; 5.9; jamənə: 5.1; 2 Koor. 5.18-21; Af. 2.14-16; Kwal. 1.20; gooŋgaanaakii: 1.17; 3.3-4. **3:27 3.27** 3.1,21,31; 8.2. **3:28 3.28** Gal. 2.16. **3:29 3.29-30** 3.22; 4.11-12. **3:31 3.31** 6.15; 8.2-4. **4:2** 4.2 Yak. 2.21.

³ Tə'i manaahəkii oo'i, "Kə vii Ibərahiima goonğa ka Əntaŋfə. Putə nga vii goonğaakii əsə ŋgirə Əntaŋfə tə ci ka əndə goonğa."

⁴ Ma əndə sləna, ka viinə nə ənji ka ci zaarənaakii. Pooshi ənji ka banə, nga zabə vii ənji ka ci, amma putə nga slənaakii.

⁵ Ma əndətə paa ci ka kavə nəkii ka slənaakii, amma tə Əntaŋfə tanə cii kəya gi'i, tə ci ŋgərənə Əntaŋfə ka əndə goonğa. Acii kə shii ci, agi ŋgərənə nə Əntaŋfə tə ma'waslyakə ənji kaa təya ndzaanə ka ənji goonğa.

⁶ Ha'ə makə ətsə bii *Dawuda əsə saa'itə wabi ci agyanə moodasəkə nga əndətə ŋgirə Əntaŋfə tə ci ka əndə goonğa tsəŋə da slənaakii.

⁷ Waatoo kə bii ci,

"Əndə barəkaanə nə əndətə tifyagi Əntaŋfə ka ci məzaanaakii, waatoo, əndətə tifyagi Əntaŋfə ka ci 'waslyakəənaakii.

⁸ Əndə barəkaanə nə əndətə pooshi Slandanə ka tsəkə 'waslyakəənaakii shaŋə!"

⁹ Ya moodasəkətə wabi Dawuda anəkəya, wata ka ənjitə *ryaminii tanə kwa? Pooshi. Patə da i ka ənjitə pooshi ryaminii nə moodasəkəkii. Acii kə bii inə, tə'i manaahəkii asəkə ləkaləkatə oo'i, "Kə vii Ibərahiima goonğa ka Əntaŋfə. Putə nga vii goonğaakii əsə ŋgirə Əntaŋfə tə ci ka əndə goonğa."

¹⁰ Guci saŋə slənyi ha'a? Ya saŋə taabu'u ryaminii Ibərahiima nii, anii daaba'ə ryaminanaakəya? Ci ma'ə maryaminamə slənyi ha'ə.

¹¹ Ma ryaminaatə upaa ci, sagida nə ci. Ci baarii oo'i, putə nga vii goonğa nga Ibərahiima ŋgirə Əntaŋfə tə ci ka əndə goonğa. Ma ətsə, daga ci ma'ə maryaminamə. Acii ha'ə, ci nə dii patənə nga ənji vii goonğa ka Əntaŋfə, taa ŋgahi paa tii ryaminii, təya ndzaanə ka ənji goonğa akəŋwaciikii.

¹² Ci əsə nə dii ənjitə ryaminii. Əntaa wata putə nga ryaminanatii tanə, amma putə nga gi'inatii tə Əntaŋfə makə sətə gi'i dəsənaamə Ibərahiima ci ma'ə maryaminamə.

Upaa sətə dəkəpaa Əntaŋfə ka ənja

¹³ Kə dii Əntaŋfə aləkawalə ka Ibərahiima da jijinyinaakii oo'i, ka ndzaanə nə duuniya patə natii. Ma aləkawalətsə, əntaa putə nga nə'u *bariya nga Ibərahiima, amma acii kə vii ci goonğa, Əntaŋfə a ŋgərə tə ci ka əndə goonğa.

¹⁴ Acii ma sətə dii Əntaŋfə aləkawaləkii nga viinə, maci ka viinə nə ci ka ənji nə'u bariya, kə ndzaa ci ətsə pooshi nafa nga vii goonğa nga ənda. Ha'ə əsə, uushi zabə nə aləkawalə nga Əntaŋfə.

¹⁵ Acii ma bariya, madə taŋəgi ənji, məbətəsəkə nga Əntaŋfə cii kəya kira. Amma ma hatə pooshi bariya, pooshi ənji agi taŋəgi bariya davə.

¹⁶ Ma wabətətsə patə, dagi vii goonğa ci ənjə a upaa sətə dəkəpaa Əntaŋfə ka ənja. Makə ha'ə dii əna, putə nga pwapoonaakii nii kəya vii ka ənji də zabə. Acii ha'ə weewee ka viinə nə ci ka jijinyinə nga Ibərahiima patə. Əntaa wata ka ənjitə ca nə'u sətə bii bariya tanə, amma patə da ənjitə vii goonğa makə sətə vii Ibərahiima goonğa. Acii Ibərahiima nə dəsənaamə patə.

¹⁷ Kə dii makə sətə dii manaahəkii asəkə ləkaləkatə oo'i, "Kə kavə nyi tə hə kaa ha ndzaa ka dii slikərənyinə laŋə." Acii ha'ə, kə ndzaa Ibərahiima ka dəsənaamə akəŋwacii Əntaŋfə. Ka ci vii Ibərahiima goonğa, waatoo

4:3 4.3 'Wat. 15.6; Gal. 3.6; Yak. 2.23. **4:6 4.6-8** Jab. 32.1-2. **4:11 4.11** 'Wat. 17.9-11; Gal. 3.7; Rooma 2.28-29. **4:12 4.12** Mat. 3.9. **4:13 4.13** 'Wat. 12.7; 22.17. **4:14 4.14** Gal. 3.18. **4:15 4.15** 3.20; 5.13,20; 7.7-13; Gal. 3.19. **4:16 4.16** Gal. 3.7.

ka Əntañfə mamədee ka maməətə ənja kaa təya ndzaanə da i əpinə. Ma ca, ka wabənə nə ci ka sətə pooshi, wata səkii a dfa tanyi əsə.

¹⁸ Ma Ibərahiima, kə vii ci goonja, kə kii ci nə nja upaa sətə nee ənji paa ci ka upaanə. Waatoo, kə kii ci nə nja ndzaanə ka dii slikərənə lanə, makə sətə bii Əntañfə ka ci oo'i, "Makə ətsə ha'ə nə lanənə nja slikərənaaku a ndzaanə."

¹⁹ Ma saa'ita, ci kə uugi dfa nə kədəhə ka fəzə gya'ə, amma pooshi vii goonjaakii ənya aaba'ə. Madfa buurətə ci iirənaakii, kə shii ci kə pitəgi saa'yaakii nja pawə kə uugi. Minaakii Saraatu əsə, kə uugi ənji shiine əntaa mitə pawə nə ki.

²⁰ Patə da ha'ə, kə shii ci ka upaanə nə ci sətə bii Əntañfə viinə ka ci, paa ci dii mabizhinə, amma kə cakə vii goonjaakii ka ci njeerənə, ca dəla də Əntañfə əsə.

²¹ Kə shii ci tantanyinə oo'i, tə'i Əntañfə da baawəda nja mbu'utəgi də patənə nja aləkawalaakii.

²² Də putə nja vii goonja nja Ibərahiima ha'ə "njirə Əntañfə tə ci ka əndə goonja."

²³ Ma wabəətsə "kə njirə Əntañfə tə ci ka əndə goonja", əntaa wata ka putə nja Ibərahiima daanəkii nyaahə ənji.

²⁴ Amma da i ka putə gaamə, acii da i taamə njirə ci ka ənji goonja putə nja vii goonja gaamə ka ci, waatoo, ci ətə madde ka Slandanaamə Yeesu agi maməətə ənja.

²⁵ Kə vii Əntañfə tə ci kaa ca əntə putə nja 'waslyakəənə gaamə. Ca madde ka ci agi maməətə ənja kaama shii ndzaanə ka ənji goonja akənjwaciikii.

5

Ndzaanə ka ənji goonja akənjwacii Əntañfə

¹ Yoo, makə dii ci kə njirə Əntañfə taamə ka ənji goonja putə nja vii goonja gaamə, tə'i jamənə ahadaamə da Əntañfə dacia Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu. *

² Ci kərəgərə taamə ka upaa pwapoonə nja Əntañfə putə nja vii goonja gaamə. Agyanə pwapoonəkii kənjamə ndihə əsə. Agi dfa manjushinə naamə acii kə kii amə naama nja dzənə ka ndzaanə agi njwanjuunə nja Əntañfə. †

³ Ha'ə əsə, agi dfa nə naamə manjushinə agi sa ciba gaamə, acii kə shii amə, ma sa ciba, ka kiranə nə ci sə'watənə.

⁴ Madfa kə sə'wii ənda, ka kiranə nə ci kənjənə ndihə ndihə. Kənjənə ndihə ndihə əsə, ka kiranə nə ci ka nə nja upaa dagwa uushi.

⁵ Ma ka nətsa, pooshi ka ənəvə da ayinə aagyaamə, acii kə nagərə Əntañfə uufənaakii aa ədzəmaamə dacia Malaaba Ma'yanə, waatoo, viinə nja Əntañfə kaamə.

⁶ Tanyi ma *Aləmasiihu, ka putə gaamə ənji ci ka saa'itə dəkəpaa Əntañfə. Ma'waslyakə ənji njamə ka saa'ikii. Pooshi njeerii amə.

4:17 4.17-18 'Wat. 15.5; 17.4-5; 2 Koor. 1.9; Ibər. 11.12,19. **4:19 4.19-20** 'Wat. 17.1-6; Ibər. 11.11. **4:21 4.21** 'Wat. 18.14; Luka 1.37. **4:22 4.22** 4.3. **4:23 4.23-24** 10.9; 15.4. **4:25 4.25** Isaa. 53.4-5,10; Rooma 8.32-34; 1 Koor. 15.17. * **5:1 5.1** 3.21-30; jamənə: 3.25-26. † **5:2 5.2** pwapoonə nja Əntañfə: 6.14; 2 Koor. 6.1; 12.9; Gal. 1.6; 5.4; Af. 2.5-8; 1 Piita 1.10-11; 4.13-14; 5.10,12; njwanjuunə: Rooma 3.23; 5.2; 8.17-18; 8.17-18; 9.23; 1 Koor. 2.7; 2 Koor. 3.18; 4.17; Kwal. 1.27; 3.4; 1 Tees. 2.12; 2 Tim. 2.10; 1 Piita 5.1. **5:3 5.3-5** Yak. 1.2-3,12; 1 Piita 1.5-7. **5:5 5.5** 8.39; Jab. 22.6; Ibər. 6.19. **5:6 5.6-7** 1 Piita 3.18.

⁷ Dzawə shanjə kaa əndə a əntə taa ka putə n̄ga əndə goon̄ga. Mbu'u ka luuvənə nə əndə'i əndə əntənə ka putə n̄ga əndə slənə n̄ga'aanə.

⁸ Amma ma Əntanjə, kə baarii ci kaamə makə sətə uu'i ci taamə: waatoo saa'itə amə ma'ə agi slənə 'waslyakəənə ənki Aləmasiihu ka putə gaamə.

⁹ Makə d̄ii ci kə ngirə Əntanjə taamə ka ənji goon̄ga putə n̄ga idənaakii, asee weewee ka upaanə naamə luupaanə acii mabətəsəkə n̄ga Əntanjə daciikii.

¹⁰ Ma njaamə, ənji daawaanə n̄ga Əntanjə, amma kə zhi'wee ci kaamə ka guviinəkii dagi əntənə n̄ga Uuzənaakii. Makə d̄ii ci guviinə n̄ga Əntanjə naamə n̄ga əna, asee weewee ka upaanə naamə luupaanə də əpinə n̄ga Uuzənaakii.

¹¹ Əntaa wata ətsə ha'ə, amma agi d̄a maɲushinə naamə də ləbənə gaamə da Əntanjə daci Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu. Ci zhi'wee kaamə, kaama ndzaa ka guviinə n̄ga Əntanjə.

*Adamu da *Aləmasiihu*

¹² Ma 'waslyakəənə, dashi əndə rəɲwə shi ci aasəkə duuniya. 'Waslyakəənaakii əsə kira wa, ca təkəgi ka patənə n̄ga slikərənyinə, acii patənə n̄ga ənji d̄ii 'waslyakəənə.

¹³ Ma bii nyi ha'ə, acii ma saa'itə Əntanjə ma'ə maviimə bariya, tə'i 'waslyakəənə asəkə duuniya. Ma saa'itə pooshi bariya, paa ci n̄ja ka nə ka 'waslyakəənə.

¹⁴ Patə da ha'ə, ma ndzanənə ka saa'i n̄ga Adamu ka shinə ka saa'i n̄ga Muusa, kə d̄ii wə n̄wanjuunə agyanə ənja. Ma wa, kə d̄ii ci n̄wanjuunə taa agyanə ənjitə pooshi 'waslyakəənatii mbu'i makə n̄ga Adamu, waatoo ətə naanagi ci ka nə'u sətə bii Əntanjə ka ci.

Ma Adamu, kə ndzaa ci ka misaali n̄ga əndətə na shi.

¹⁵ Amma ma ənjitsə bəra'i, kama kama nə slənətii. Acii ənji lanə məeki putə n̄ga 'waslyakəənə n̄ga əndə rəɲwə, waatoo Adamu. Amma ma pwapoonə n̄ga Əntanjə, ənji lanə upaa luupaanə daci əndə rəɲwə, waatoo Aləmasiihu.

¹⁶ Ma pwapoonə n̄ga Əntanjə, tsanjə nə ci da shikwa n̄ga 'waslyakəənə n̄ga əndətə rəɲwə. Acii 'waslyakətə n̄ga əndə rəɲwə kira gəɲwanə n̄ga zanə ka ənja. Amma taa n̄gahi lanə nə 'waslyakəənə n̄ga ənja, pwapoonə n̄ga Əntanjə kira ndzaanə ka ənji goon̄ga akəɲwaciikii.

¹⁷ Makə kə shii amə, putə n̄ga 'waslyakəənə n̄ga əndə rəɲwə shi wa, ca d̄a n̄wanjuunə asəkə duuniya, shii amə əsə oo'i, ka paleenə nə slənə n̄ga əndə'i ənda, waatoo Yeesu Aləmasiihu. Acii patənə n̄ga ənjitə liwə malanjə pwapoonə n̄ga Əntanjə, ca vii ka tii rəgwa n̄ga ndzaanə ka ənji goon̄ga, ka upaanə nə tii əpinə, təya d̄a n̄wanjuunə daci Aləmasiihu. †

¹⁸ Acii ha'ə, makə sətə ci 'waslyakəənə n̄ga əndə rəɲwə a zamagi də ənji patə, ha'ə əsə nə goon̄gaanə n̄ga əndə rəɲwə a kira luupaanə ka ənji patə, ca vii ka tii əpinə.

¹⁹ Makə d̄ii ci, ənji lanə d̄ii 'waslyakəənə putə n̄ga ghatə fanə n̄ga əndə rəɲwə, ha'ə əsə ənji lanə na ndzaanə ka ənji goon̄ga akəɲwacii Əntanjə putə n̄ga fanə n̄ga əndə rəɲwə.

5:8 5.8 Yooh. 3.16. **5:9 5.9** 1.18; 1 Tees. 1.10. **5:10 5.10** 2 Koor. 5.18-20; Kwal. 1.20-22. **5:11 5.11** 8.31. **5:12 5.12** 'Wat. 2.17; 3.19; Rooma 6.21,23; 7.9-10. **5:13 5.13** 4.15. **5:14 5.14** 1 Koor. 15.21-22,45-49. † **5:17 5.17** d̄a n̄wanjuunə: Mat. 19.28; 1 Koor. 6.2-3; 2 Tim. 2.12; Səniinə 20.4,6.

²⁰ Ma ηgiragi Əntanfə bariya, ka siipaa də ɗa məzaanə. Amma ma 'waslyakəənə a tsakə, ha'ə nə pwapoonə nga Əntanfə ka tsakənə naakii palee.

²¹ Makə sətə ɗii 'waslyakəənə da ηgeerənə nga kira wə ka ənja, ha'ə nə pwapoonə nga Əntanfə əsə: tə'i ci da ηgeerənə nga kira goonɗaanə kaamə, ca kərə taamə ka upaa əpinə nga ca'ə ndəɗwə ndəɗwə daci Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

6

*Kura əpinə putə nga *Aləmasiihu*

¹ Ya makə ɗii ha'ə əna, iitə banaama? A dzaamə aakəɗwa agi ɗa 'waslyakəənə, kaa pwapoonə nga Əntanfə a shii cakanə nii?

² Aa'a, poosha! Ma ka rəgwa 'waslyakəənə, maməətəkii naamə patə, iitə ɗii ndzaanaamə agi 'waslyakəənə əsa?

³ Kə shii unə tantanyi, kə ɗii ənji kaamə bapətisəma agi ləbənə gaamə da Yeesu Aləmasiihu. Də ha'ə ləbyaamə da ci agi əntənaakii ətsa.

⁴ Də ɗa kaamə bapətisəma məəkyaaamə, ənjə a ηgəɗəgi taamə da ci, ama maɗə kaama shii ndzaanə da kura əpinə amaamə, makə sətə ma'i Aləmasiihu agi maməətə ənja, də maɗuunə baawəɗa nga Dii.

⁵ Acii makə kə ləbyaamə da ci agi əntənaakii, ha'ə əsə ka ləbənə naamə da ci agi maɗeenə kaamə makə sətə maɗee Əntanfə ka ci.

⁶ Kə shii amə oo'i, ma iirə ndzaanə gaamə, kə bələgi ənji tə ci da Aləmasiihu ashi ənfwa, kaa shishitə 'waslyakəənə gaamə a shii rarə'iginə ɗavə, kaama mbəɗə acii ndzaanə ka maviinə nga 'waslyakəənə.

⁷ Acii maɗa kə əŋki ənda, kə mbə'i ci acii ηgeerənə nga 'waslyakəənə.

⁸ Maɗa kə əŋkyaaamə da Aləmasiihu, kə vii amə goonɗa oo'i, ka ndzaanə naamə da əpinə amaamə da ci.

⁹ Acii kə shii amə oo'i, ma Aləmasiihu, kə maɗee Əntanfə ka ci agi maməətə ənja, paa ci ma'ə ka əntənə shaɗə. Pooshi wə ma'ə da ηgeerənə agyanəkii.

¹⁰ Ma əntəətə əŋki ci, gahu rəɗwə ka ənja, putə nga 'waslyakəənətii. Ma ndzaatsə cii kəya ndzaanə əsə, ndzaanə da əpinə ka ɗuunətənə də Əntanfə cii kəya ndzaanə.

¹¹ Ha'ə nuunə əsə. Nɗərəmə noonə nə makə kə məəkyuunə ka rəgwa 'waslyakəənə goonə. Ma ndzaatsə cuuna ndzaanə əsə, ndzaatə ca ɗuunətə tə Əntanfə cuuna ndzaanə agi ləbənə goonə da Yeesu Aləmasiihu.

¹² Acii ha'ə, ma shishinuunə ətsə na bələgi, goona kapaa rəgwa kaa 'waslyakəənə a ɗa ηwanjuunə agyanəkii ma'ə, acii goona fii ka ci sətə cii kəya moo.

¹³ Goona kapaa rəgwa kaa shishinuunə a ndzaa ka ha nga slənə məza uushi. Amma viimə nuunə ka Əntanfə. Makə ənjitə maɗətə agi maməətə ənja, una vii shishinuunə patə ka ci ka slənəginə də goonɗaanə.

¹⁴ Acii pooshi 'waslyakəənə na ɗa ηwanjuunə agyanuunə ma'ə. Pooshi unə asəkə cii *bariya əsə, amma agi pwapoonə nga Əntanfə nuunə.

Maviinə nga goonɗaanə

5:20 5.20 4.15. **5:21 5.21** 6.23. **6:1 6.1** 3.5-8,31; 5.20. **6:2 6.2** 6.6; 7.4. **6:3 6.3-4** Gal. 3.27; Kwal. 2.12; Tit. 3.5; 1 Piita 3.21; Mat. 28.19. **6:4 6.4** 2 Koor. 5.14-15,17; Gal. 6.15; Kwal. 3.1-5,10. **6:5 6.5** Fil. 3.10-11. **6:6 6.6** Gal. 5.24. **6:9 6.9-10** Slənə 2.27; Ibər. 9.25-28; 1 Piita 3.18. **6:11 6.11** Gal. 2.19; 1 Piita 2.24. **6:12 6.12** 12.1. **6:14 6.14** 5.2; Gal. 5.18; 1 Yooh. 3.6.

¹⁵ Ya makə dīi agi pwapoonə nga Əntanƒə naamə əna, pooshi amə asəkə cii bariya əsa, ka slənənə naamə 'waslyakəənə ma'ə kwa? Poosha!

¹⁶ Kə shii unə, ma sətə vii unə ka ci nuunə, una fa tə ca, kə ndzaa unə ka mava nga səkii kwa? Kə ndzaa ci ka slandanuunə. Mada ka ɗa 'waslyakəənə vii unə nuunə, əntənə nə muudinəkii. Mada ka Əntanƒə vii unə nuunə əsə, ndzaanə ka ənji goonƒa nə muudinəkii.

¹⁷ Ma nga ɲukə, agi mavaanə nga 'waslyakəənə njuunə. Amma kuyirii amə tə Əntanƒə, acii kə shigi unə, una dzəgərə aagi goonƒaanə nga Əntanƒə, una nə'utə sətə jigunyi ənji koonə də ədzəmə rəɲwə.

¹⁸ Ma nga əna, kə pərapaa Əntanƒə tuunə acii 'waslyakəənə, una ənəpaa ka maviinə agi slənə goonƒa.

¹⁹ Ma dīi nyi misaali də mavaanə, koona shii paaratəginə pii pii, acii unə maa, ənji shiŋkinə nuunə, pooshi unə ka kəsətə uushi tsakə-tsakə aa nuunə. Ma nji nga ɲukə, kə kapaa unə nuunə ka ɗa məzaanə da bwaya bwayaanə anəkii anəkii. Ha'ə əsə ɗanuunə nga əna, kapaamə nuunə ka slənə goonƒaanə, ka ɗa sətə malaabakii.

²⁰ Ma saa'itə unə ma'ə maviinə nga 'waslyakəənə, pooshi dəmənə nga slənə goonƒaanə ashuunə.

²¹ Ya əna, mi upaa unə agi uushi'iitə njuuna slənə nga ɲuka? Acii ma nga əna, sə nga ayinə nə səkii koonə. Ma muudinə nga uushi'iitsa, əntəna.

²² Amma ma əndzə'i, kə shigi unə agi mavaanə nga 'waslyakəənə. Maviinə nga Əntanƒə nuunə ma'ə. Ma səndə upaa unə agikii, ndzaanə malaabakii makə sətə kadeesəkə ka ci. Ma muudinəkii əsə, əpinə nga ha'ə ndəɲwə ndəɲwə.

²³ Acii ma shikwa nga 'waslyakəənə, əntəna. Amma ma sətə ci Əntanƒə a vii də zaɓə, əpinə nga ca'ə ndəɲwə ndəɲwə dagi ləbənə gaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

7

Misaali də ɲgərəshinə

¹ Ndzəkəɲushi'ina, ma sənə cii kya ba, kə shii unə, acii unə patə kə shii unə bariya. Ma bariya, əndə da i əpinə amakii cii kəya ɗa ɲwanjuunə anəkii.

² Ma minə, mada ma'ə ɲgurii ka əpinə, tə'i bariya nga ɲgərəshinə anətə. Amma mada kə əɲki ɲgurii, kə ndzaa ci ətsə pooshi ma'ə bariya nga ɲgərəshinə anətə.

³ Acii ha'ə, mada kə ɲgirə ki əndə'i ɲgurə, ɲgurii ma'ə ka əpinə, ka 'wanə nə ənji tə ki ma'alə ɲguyirənə. Amma mada kə əɲki ɲgurii, pooshi bariya nga ɲgərəshinə ma'ə anətə. Mada ɲgirə ki əndə'i ɲgurə əsə, paa ki ali ɲguyirənə.

⁴ Ha'ə nuunə dīi ndzəkəɲushi'inəki. Makə libuunə da *Aləmasiihu agi əntənaakii, ma ka rəgwa nga bariya, kə ndzaa unə makə maməətəkii. Acii ha'ə, pooshi unə atsaə səɗə bariya ma'ə, amma atsaə əndə'i əndə nuunə, waatoo Aləmasiihu. Ma ca, kə madəe Əntanƒə ka ci agi maməətə ənja. Ətsə patə, kaama shii nafanə agi slənə ka Əntanƒə.

⁵ Ma saa'itə amə ma'ə ka nə'unə makə sətə kadeesəkə ka shishi-naamə, kə ɲgərəma bwaya mwamwa'inə hanƒala gaamə. Ətsə patə,

6:15 6.15 6.1. **6:16 6.16** Yooh. 8.34; 2 Piita 2.19. **6:17 6.17** Yooh. 8.32. **6:18 6.18** 1 Piita 2.24. **6:21 6.21** 7.5; 8.6,13; Yak. 1.14-15. **6:23 6.23** 5.21. **7:2 7.2** 1 Koor. 7.39. **7:4 7.4** 6.4; Gal. 2.19.

bariya madfee ka mwamwa'inə gaamə, ama dəmögərə ka slənə sətə dīi muudinəkii ka wa.

⁶ Ma nga əna, pooshi ma'ə bariya anaamə, kə mətəgyaamə səgaamə acii sətə sha anəgi taamə makə a furəshina. Pooshi amə ka paslənə tə Əntanʃə ka rəgwatə nga ɲukə ma'ə, ətə manaahəkii asəkə bariya. Ma nga əna, ka kura rəgwa caama paslə tə ci, waatoo ənə ci Ma'yanaakii a ɓaarə kaamə.

**Bariya da 'waslyakəənə*

⁷ Iitə ba naamə əna? Ya bariya saɲa, 'waslyakəənə nə ci kwa? Pooshi! Amma bariya sha kavə tə nyi ka shiinə taa mi nə 'waslyakəənə. Maci pooshi bariya bii, “Ga ha moo uushi nga ənda”, kadfa pooshi nyi shii taa mi nə moo uushi nga ənda.

⁸ Də fa bariya ha'ə upaa 'waslyakəənə rəgwa nga dəmənə aashiki, ca madfee ka moo uushi'inə kama kama ashiki. Maci pooshi bariya, kadfa mantəkii nə 'waslyakəənə.

⁹ Nyi ka nəki maa, ma nyi ma'ə mashiimə bariya, da əpinə amaki nji nyi. Amma makə shii nyi bariya, wata 'waslyakəənə a ɲgiragi ka nyi nəkii ha'ə,

¹⁰ nya əntəgi. Ma shi bariya, ka ɓaarə rəgwa nga əpinə shi ci. Amma ma ka nyi, wə kira ci ka nyi.

¹¹ Waatoo, makə shii nyi bariya, davə upaa 'waslyakəənə rəgwa, ca tsəku tə nyi, ca ɓələgi tə nyi.

¹² Makə ha'ə dīi əna, ma bariya, kə ndzaa ci malaabakii. Sətə bii ci əsə, malaabakii, nga'ə, dagwakii əsə.

¹³ Madfa ha'ə saɲa, kə zhi'i dagwa uushi ka sə nga ɓələginə də nyi kwa? Aa'a, pooshi! 'Waslyakəənə dīi ha'ə, ca shi dashi dagwa uushi, ca shi ka ɓələginə tə nyi. Də ha'ə shii nyi bwaya bwayaanə nga 'waslyakəənə. Də putə nga bariya shigi 'waslyakəənə paɲgəraɲə aa babara oo'i, bwayakii nə ci shaɲə.

Təəkəshinə ənə ashaamə

¹⁴ Kə shii amə, ma *bariya, daciai Əntanʃə shi ci. Amma ma nyi, əndə shiɲkinə tanə nə nyi, mava nga 'waslyakəənə.

¹⁵ Paa nyi ka paaratəgi də sətə cii kya dfa, acii paa nyi ka dfa sətə cii kya moo nya dfa, amma sətə pooshi maki ka moo dfa cii kya dfa.

¹⁶ Makə dīi ci əntaa də moonaki nə məzaanə cii kya dfa, ci ca ɓaarii oo'i, nga'ə ka nyi nə bariya.

¹⁷ Makə ha'ə dīi ətsa, ma cii kya dfa məzaanə, əntaa nyi saaki ca slənə, amma 'waslyakəətə ashiki ca dfa.

¹⁸ Acii kə shii nyi oo'i, pooshi nga'aanə ashiki, waatoo agi ndzaanaaki ka əndə shiɲkinə. Taa nga'ə ka nyi nə slənə sətə dagwakii, amma paa nyi ka mbeenə.

¹⁹ Paa nyi ka slənə nga'əətə cii kya moo nya slənə, amma see slənə sətə pooshi maki ka moonə cii kya slənə.

²⁰ Madfa kə slənyii sətə pooshi maki ka moonə, ci ca ɓaarii oo'i, əntaa nyi saaki ca slənə səkii, amma 'waslyakəətə ashiki ca slənə.

²¹ Acii ha'ə, kə nee nyi, ma agi ndzaanaaki, ma nya moo slənə nga'aanə, wata məzaanə ca takəɲwa ka shiginə.

7:5 7.5 6.21. 7:6 7.6 6.7; 8.2-4; 2 Koor. 3.6. 7:7 7.7-13 4.15. 7:7 7.7 Dzək. 5.21; 'Wat. 2.16-17; 3.6. 7:8 7.8 1 Koor. 15.56. 7:9 7.9 5.13. 7:10 7.10 Leew. 18.5. 7:11 7.11 'Wat. 3.13. 7:12 7.12 1 Tim. 1.8. 7:14 7.14 Jab. 51.7. 7:15 7.15 Gal. 5.17. 7:18 7.18 'Wat. 8.21; Fil. 2.13.

²² Ma asəkə moodəfəki, ka maŋushinə nə nyi putə ŋga bariya ŋga Əntaŋfə.

²³ Amma ma nya nee, wiitsə əndə'i uushi pamə ashiki. Agi panə nə tii da bariyatə nee nyi ci nə malaabakii akəŋwaciiki. Ma səkii, kə zhi'wee ci ka nyi ka mava ŋga 'waslyakəətə ashiki.

²⁴ Ma nyi kamə, ka mabətəsəkə nə nyi! Mi saŋə na luupaa tə nyi acii shishiinə ca kərə tə nyi ka əntəna?

²⁵ Yawa ŋga Əntaŋfə, ci luupaa tə nyi daciai Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

Ma nyi da haŋkalaaki, nə'u bariya ŋga Əntaŋfə cii kya moo. Amma ma shishinəki əna, tə 'waslyakəənə cii kəya moo paslənə naakii.

8

Ndzaanə makə sətə mwayi Malaaba Ma'yanə

¹ Makə ha'ə dīi əna, ma ənjitə libə da Yeesu Aləmasiihu, pooshi gəŋwanə ŋga Əntaŋfə ka kəsənə tə tii shaŋə.

² Aci ŋgeerənə ŋga Malaaba Ma'yanə, ca kira kaamə əpinə dagi ləbənə gaamə da Yeesu Aləmasiihu, ci luupaa taamə acii ŋgeerənə ŋga 'waslyakəənə da wa.

³ Ma sətə təkuree bariya ka da slənə ashi əndə shiŋkinə, acii putə ŋga ghatə ŋgeerənə ŋga nə'utə sətə bii ci. Ma Əntaŋfə nə ci, kə slənyi ci. Waatoo kə sləkee ci ka Uzənaakii aagi duuniya də shishinə makə ŋga ma'waslyakə ənja, ca əntəgi ka madəba matii. Də ha'ə zamagi ci də 'waslyakəənə ashi əndə shiŋkinə.

⁴ Ma dīi Əntaŋfə ətsə ha'ə, kaama shii nə'utənə hwatə makə sətə bii bariya, amə ənə ca nə'u makə sətə ci Ma'yanaakii a dzəgunə kaamə, əntaa makə sətə ci maamə a moo.

⁵ Kə shii amə, ma ənjitə ca daada sətə ci matii a moo, sətə ci matii a moo ca ŋgərəgi haŋkalatii. Amma ma ənjitə ca daada sətə mwayi Malaaba Ma'yanə, sətə ci Malaaba Ma'yanə a moo nə ŋgərəgi haŋkalatii əsə.

⁶ Ma əndətə kavə nəkii ka nə'u sətə cii kəya moo, wə nə muudinaakii. Ma əndətə ca nə'u sətə ci Malaaba Ma'yanə a moo əsə, ndzaanə da əpinə da ndzaanə jamə nə muudinaakii.

⁷ Madfa sətə ci ma ŋga əndə a moo ŋgərəgi haŋkalaakii, əndə daawaanə ŋga Əntaŋfə nə ci ətsa, acii paa ci agi nə'u bariya ŋga Əntaŋfə. Weewe pooshi.

⁸ Ma ənjitsə ca ndzaanə makə sətə kadeesəkə ka shishinətii, paa tii ka kadeesəkənə ka Əntaŋfə shaŋə.

⁹ Amma ma unə, pooshi unə agi ndzaanə makə sətə kadeesəkə ka shishinuunə. Makə dīi ci weewe tə'i Ma'yanə ŋga Əntaŋfə a ədzəmuunə, makə sətə kadeesəkə ka Ma'yanaakii nuunə ka ndzaanə. Taa wu patə nə əndə pooshi Ma'yanə ŋga Aləmasiihu a ədzəməkii, əntaa ŋga Aləmasiihu nə ci ətsa.

¹⁰ Amma madfa a ədzəmuunə nə Aləmasiihu, taa ŋgahi ka əntənə nuunə putə ŋga 'waslyakəənə, patə da ha'ə, ka viinə nə Malaaba Ma'yanə koonə əpinə acii kə ŋgirə Əntaŋfə tuunə ka ənji gooŋga.

7:23 7.23 Gal. 5.17; Yak. 4.1; 1 Piita 2.11. **7:24 7.24-25** 1 Koor. 15.57. **8:1 8.1** 1.18; 5.1. **8:2 8.2** 3.27; 7.7-11. **8:3 8.3** Gal. 4.4; Fil. 2.7-8; 2 Koor. 5.21. **8:4 8.4** 6.22; 7.4; 13.10; Gal. 5.16,25. **8:6 8.6** 6.21; Gal. 6.8. **8:9 8.9** 1 Koor. 3.16. **8:10 8.10** Gal. 2.20; 1 Yooh. 3.24.

¹¹ Ma Əntanfə, ci madəe ka Yeesu Aləmasiihu agi maməətə ənja. Madə tə'i Ma'yanaakii a ədzəmuunə, ci weewee na madəe koonə agi maməətə ənji əsə. Dacii Ma'yaatsə a ədzəmuunə nii kəya də ha'ə.

¹² Acii ha'ə ndzəkəŋushi'inə, pooshi ma'ə dəmənə atsaamə ɲga slənə sətə ci shishinaamə a moo. Amma tə'i dəmənə atsaamə ɲga slənə sətə ci Malaaba Ma'yanə a moo.

¹³ Madə kə ndzaa unə makə sətə ci shishinuunə a moo, ka mətənə nuunə. Amma madə ma ndzaanə goonə, də baawəda ɲga Malaaba Ma'yanə, una ɲgərəgi ciinuunə agi slənə 'waslyakəənə, ka ndzaanə nuunə da i əpinə.

¹⁴ Acii ma ənjitə ci Ma'yanə ɲga Əntanfə a baarə ka tii rəgwa, manjeevənə ɲga Əntanfə nə tii.

¹⁵ Ma Ma'yaatsə vii Əntanfə koonə, paa ci kavə tuunə ka ndzaanə ka maviinə bahə kavənə tuunə koonə ɲgwələ. Amma kə geegi Ma'yanəkii koonə ka manjeevənə ɲga Əntanfə. Də baawəda ɲga Ma'yanəkii əsə caama tuu ka Əntanfə, "Daada! Daada!"

¹⁶ Ma'yanə ɲga Əntanfə ca ləbə da naamə ka baarəginə oo'i, manjeevənə ɲga Əntanfə naamə tanyi.

¹⁷ Makə dii ci manjeevənaakii naamə, ka upaanə naamə barəkaatə dəkəpaa ci ka ənjaakii, ka upaanə naamə amə da i Aləmasiihu. Acii madə kə libaamə da i Aləmasiihu agi sa cibaakii, ka ləbənə naamə da i ci agi məghərəvənaakii əsə.

Məghərəvəətə naama upaa

¹⁸ Kə nee nyi, ma cibənə caamə cibə ɲga əna, pooshi mbu'i bahə kavə naamə davə palee ka məghərəvəətə nə Əntanfə a ɲgiragi, ca vii kaamə.

¹⁹ Ma bii nyi ha'ə, acii patənə ɲga uushi'iitə ghənyi Əntanfə, agi gəranə nə tii də patənə ɲga haŋkalatii, kaa Əntanfə a baarəgi manjeevənaakii.

²⁰ Acii kə kullii sətə ghənyi ci patə, təya ndzaa ka uushi zabə. Ma dii ha'ə, əntaa də moonatii. Amma ci lagi oo'i, ha'ə d'anəkii. Patə da ha'ə, ma'ə tii agi gəranə

²¹ oo'i, uushi'iitə ghənyi Əntanfə patə, ka upaanə nə tii dimwaanə, pooshi tii ka bəslənə ma'ə, təya ləbə da manjeevənaakii agi dimwaanə, waatoo agi məghərəvənaakii.

²² Kə shii amə oo'i, ma uushi'iitə ghənyi Əntanfə patə, agi ɲgi'inə nə tii dəŋə əndzə'i, agi zəmənə tə tii makə zəmənə ɲga bərakənə.

²³ Əntaa wata uushi'iitsə tanə ca ɲgi'i, amma patə da i amə agi ɲgi'inə naamə. Acii ma amə, kə upaa amə Ma'yanə ɲga Əntanfə makə sə ɲga təbətəginə zəku'i, amə ka gəranə tə Əntanfə, kaa ca uudəpaa geeginə kaamə ka manjeevənaakii, ca pərapaa taamə.

²⁴ Acii agi luupaanə taamə 'watəgyaamə ka na. Amma maci kə uugyaamə upaa sətə kii amə nə davə, pooshi amə ka ka nə davə ma'ə. Wu saŋə ca ka nə ka sətə uugi ci upana?

²⁵ Amma makə kə kii amə naamə ka sətə pooshi amə upaa zəku'i, ka gəranə naamə səkii də sə'wanə.

²⁶ Agi tsakənə nə Malaaba Ma'yanə taamə əsə, acii matəkii nə ɲgeerii amə. Pooshi amə shii kədiinə acii Əntanfə makə sətə dibə. Ma'yanə ci

8:11 8.11 2 Koor. 4.14. **8:12 8.12** 6.18. **8:13 8.13** Gal. 6.8; Af. 4.22-24. **8:14 8.14** 1 Yooh. 2.29-3.1. **8:15 8.15** Mar. 14.36; Gal. 4.5-7. **8:17 8.17** 5.12; Gal. 4.7; Fil. 3.10-11. **8:18 8.18** 2 Koor. 4.17. **8:19 8.19** Kwal. 3.4; 1 Yooh. 3.2. **8:20 8.20** 'Wat. 3.17-19. **8:23 8.23** 2 Koor. 5.2-5. **8:24 8.24** 2 Koor. 5.7; Ibər. 11.1. **8:25 8.25** 2 Koor. 4.18.

saakii ca kədii ka madəba maamə də ŋgi'inə ətə pooshi əndə mbee ka batənə.

²⁷ Ma Əntanfə, agi neenə nə ci ka sətə a ədzəmə ənja, kə shii ci hiima ŋga Ma'yanaakii acii makə sətə kadeesəkə ka ci, ci Ma'yanaakii a kədii aciikii ka madəbama ŋga ənjaakii.

²⁸ Kə shii amə oo'i, ma ənjitə ca uudə tə Əntanfə, patənə ŋga sətə ca slənə də tii, ka tsakənə də tii, acii kə shii Əntanfə. Kə dīi ətsə ha'ə ka ənjitə 'wii ci, kaa ca mbu'utəgi də sətə mwayi ci ka tii.

²⁹ Acii ma ənjitə uugi Əntanfə tadənə tə tii, daga ŋukə dīi ci aniya ŋga dəkəpaanə tə tii, kaa təya ndzaa makə sətə dīi Uuzənaakii; kaa Uuzənəkii a ndzaanə ka ŋga təkəŋwanə ahada bəzə ndzəkəŋushi'inə əsə.

³⁰ Makə dīi ci aniya ha'ə, ca 'wa tə tii kaa təya ndzaanə ka ənjaakii. Ma ənjitə 'wii ci tə tii ha'ə, kə ŋgirə ci tə tii ka ənji goonja, ca vii ka tii mēghərəvənə əsə.

Uudənə ŋga Əntanfə

³¹ Ya makə dīi ha'ə əna, iitə banaama? Ya makə dīi ci aba'ə amə nə Əntanfə saŋa, wu nə mbee ka panə daama?

³² Paa ci dəkəpaa Uuzənaakii abiikii maa, kə vii ci tə ci kaamə patə. Makə kə vii ci kaamə Uuzənaakəya, mi nə səkii paa ci ka viinə kaamə dīi?

³³ Wu saŋə mbu'i bahə wula ənji ŋga Əntanfəwa? Əntanfə ci saakii baarəgi oo'i pooshi ma'inə aahatii.

³⁴ Wu saŋə nə əndə vii ka tii ma'ina? Yeesu Aləmasiihu nə əndətə əŋki, ca madə agi maməətə ənja. Waatə əsə dasə da ciizəma Əntanfə. Ci ca kədii kaamə acii Əntanfə.

³⁵ Makə dīi ha'ə əna, wu nə əndəkii ca təkəe kaamə da uudənə ŋga Aləmasiihu? bwanea kwa, cibə kwa, anii ŋgəra'wa? Madəfənə kwa, ghanə kwa, asara kwa, anii wa?

³⁶ Kə dīi makə sətə dīi manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə, oo'i, "Putaku niinə agi asara ŋga wa uusəra patə. Kə geegi ənji keenə makə bagatə ci ənjə a dzə ka la uurakii."

³⁷ Patə da ha'ə, agi patənə ŋga uushi'iitsa, tə'i amə da jaalanə daciikii ətə uu'i taamə!

³⁸ Acii kə shii nyi weewee, pooshi uushi ca təkəe kaamə da uudənaakii, taa əntəna, taa əpina, taa malaa'ika, taa uushi'iitə dadagyə ca da ŋwanjuunə; taa əndzə'i nə səkii, taa aakəŋwa;

³⁹ taa duuniya dadagyə, taa ŋga dadagərə, pooshi uushi agi uushi'iitə ghənyi Əntanfə patə ca təkəe kaamə da uudənə ŋga Əntanfə daci Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

9

Əntanfə da matadə ənjaakii

¹ Ma wabəənə cii kya moo banə koonə, tantanyinə, acii ma nyi, ŋga Aləmasiihu nə nyi, paa nyi ka jirakənə. Ma ədzəməki ənə ci Malaaba Ma'yanə a slənəgi, ci bii ka nyi oo'i, əntaa jirakənə cii kya jirakə.

8:27 8.27 Jab. 139.1. **8:28 8.28** Ayb. 2.10; Af. 1.11. **8:29 8.29** Kwal. 1.18; Ibər. 1.6. **8:30 8.30** 1.7; 5.2; 2 Tees. 2.13-14. **8:31 8.31-34** Isaa. 50.8-9. **8:31 8.31** Jab. 118.6. **8:32 8.32** 5.8; Yooh. 3.16. **8:34 8.34** 4.25; Slənə 2.33; Ibər. 7.25; 1 Yooh. 2.1. **8:35 8.35** 2 Koor. 5.14. **8:36 8.36** Jab. 44.23; 2 Koor. 4.11. **8:37 8.37** 1 Yooh. 5.4-5. **8:38 8.38** Af. 1.21; 1 Koor. 3.22; 15.24; 1 Piita 3.22. **8:39 8.39** 5.5; Yooh. 3.16; 2 Koor. 13.13; Af. 1.4; 2.4; 1 Tees. 1.4; 2 Tees. 2.16.

² Lan̄ə ka shan̄ə nə tuunaaki an̄ə ənjaaki. Pooshi zəmənəkii ka uudənə a ədzəməki

³ putə nga slikərənaaki. Maci ka tsakənə tə ənjaaki, kad̄a ka luuvənə nə nyi naalanə nga Əntan̄fə tə nyi, nya təkəgi da Aləmasiihu.

⁴ Tii nə matad̄ə ənji nga Əntan̄fə, ka tii geegi ci ka manjeevənaakii, təya ndzaanə agi məghərəvənaakii da i ci. Kə d̄ii ci aləkawalə da tii, ca vii ka tii bariya, ca baarii ka tii rəgwatə ci təya paslə tə ci. Ka tii d̄ii ci aləkawalə nga vii ka tii uushi'inə. *

⁵ Ma dzədzəshi'inətii əsə, madəlakii nə tii. Ma ka rəgwa nga əndə shin̄kinə əsə, agi slikərənətii shigi Aləmasiihu. Wa ənjə a d̄əla d̄ə ci, Əntan̄fə Əndə d̄a n̄wan̄juunə agyanə taa wu patə ka ca'ə ndəjwə ndəjwə. *Aamiina. †

⁶ Ma sətə bii nya, əntaa banə bii nyi oo'i, pooshi Əntan̄fə mbu'utəgi d̄ə aləkawalaakii. Kə mbu'utəgi ci. Amma əntaa patənə nga ənji *Isərayiila nə matad̄ə ənji nga Əntan̄fə.

⁷ Əntaa patənə nga jijinyinə nga Ibərahiima əsə nə manjeevənaakii akənjwacii Əntan̄fə. Kə bii Əntan̄fə ka Ibərahiima, "Jijinyinə nga Isiyaaku na ndzaanə ka naaku."

⁸ Ətsə ca baarii oo'i, tə'i hara manjeeviitə pwayi Ibərahiima. Ma təya, əntaa manjeevənaakii nə tii akənjwacii Əntan̄fə. Amma, ma manjeeviitə pwayi ənji putə nga aləkawala nga Əntan̄fə, tii nə tantanyitə jijinyinə.

⁹ Acii wiinə makə sətə d̄ii Əntan̄fə aləkawalaakii, kə bii ci, "Ka saa'itə d̄əkəpaa nyi, ka ənyanə nə nyi, ka poonə nə Saraatu uundzə ngura."

¹⁰ Ha'ə əsə nə manjeevənə nga Rabeeka bəra'i. Ma təya, ka dənə rəjwə nə tii, waatoo, dzədzəshi'inaamə Isiyaaku.

¹¹⁻¹² Ma saa'itə manjeeviitə ma'ə asəkətə, taa ngahi ma'ə ki mapoomə tə tii, ma'ə tii mad̄amə uushi bwayakii taa n̄nyunikii əsə, patə da ha'ə kə bii Əntan̄fə ka ki, əŋki ci, "Gawə na paslə ka dara." Ma bii Əntan̄fə ka ki ha'ə, kaa ca baarii oo'i, ci ca tad̄ə əndə makə sətə kad̄eesəkə ka ci. Ma cii kəya 'wa ənda, əntaa putə nga slənə nga ənda, amma ha'ə kad̄eesəkə ka ci.

¹³ Makə sətə d̄ii manaahəkii asəkə ləkələkətə oo'i, "Kə uu'i nyi tə Yakubu, nya kaaree ka Isəwa."

¹⁴ Iitə nee amə ətsa? Pooshi goon̄gaanə ashi Əntan̄fə kwa? Tə'i goon̄gaanə ashikii.

¹⁵ Acii kə shi ca bii ka Muusa, əŋki ci, "Ka nəhənə nə nyi təgunuunə nga taa wu patə kad̄eesəkə ka nyi. Nya tsakə taa tə wu patə kad̄eesəkə ka nyi əsə."

¹⁶ Acii ha'ə, ma tad̄ənə nga Əntan̄fə tə ənda, əntaa putə nga moonə nga əndəkii, əntaa putə nga slənaakii əsə, amma putə nga nəhə təgunuunə nga Əntan̄fə.

¹⁷ Tə'i manaahəkii asəkə ləkələkətə nə sətə shi Əntan̄fə a bii ka *Fəriauna, "Ma ta'i nyi tə hə kaa ha ndzaanə ka n̄wan̄wa, kaa nya slənə d̄ə hə, nya baarii baawədaaki agyanəku, kaa ənjə a d̄əla d̄ə nyi taa dama patə asəkə duuniya."

9:2 9.2-3 Shig. 32.32. * **9:4 9.4** manjeevənaakii: Shig. 4.22; Hoos. 11.1; məghərəvənaakii: Shig. 16.10; 24.16-17; 40.34-35; aləkawalə: 'Wat. 17.7; Shig. 24.7-8; bariya: Shig. 20.24; aləkawalə nga viinə: 3.2,4; 4.13,17; Gal. 3.6,14. † **9:5 9.5** 15.8; Shig. 3.6,15; Aləmasiihu: Mat. 1.1; Rooma 1.3-4. **9:6 9.6** 3.3-4; 2.28-29. **9:7 9.7** 'Wat. 21.12; Mat. 3.9. **9:8 9.8** Gal. 3.7; 4.23. **9:9 9.9** 'Wat. 18.10,14. **9:10 9.10-12** 'Wat. 25.21-23; Rooma 11.6. **9:13 9.13** Mal. 1.2-3. **9:14 9.14** 3.5; Dzək. 32.4. **9:15 9.15** Shig. 33.19; Mat. 20.1-15. **9:16 9.16** Af. 2.8. **9:17 9.17** Shig. 9.16.

¹⁸ Acii ha'ə, paŋgəraŋə oo'i, agi nəhənə nə Əntaŋfə təgunuunə ŋga taa wu patə kadeesəkə ka ci. Madfa kadeesəkə ka ci əsə, ca ndaləgi moodəfə ŋga əndə'i ənda.

Nəhə təgunuunə ŋga Əntaŋfə da mabətəsəkaakii

¹⁹ Kə shii nyi ka ləgwanə nə əndə'i əndə ahadoonə oo'i, "Madfa Əntaŋfə ca kavə ənji ka da taa mi pata, ka mi dīi cii kəya ka nə ka 'waslyakəənə ŋga ənja?"

²⁰ Guvakya! hə wu saŋə bahə da mabizhinə ka Əntaŋfwa? Ma uuda, paa ci ka ləgwanə ama əndətə ghənyi tə ci oo'i, "Ka mi ghənyi hə tə nyi makə ənə ha'a?"

²¹ Ma əndə ghənə uuda, ci nə əndə da baawəda ŋga ghənə taa mi patə mwayi ci. Madfa mwayi ci, ka ghənətənə nə ci uudiinə bəra'i də maŋgabə ndzaba rəjwə; əndə'i ŋga slənəginə taa guci patə, əndə'i əsə, see tə'i saa'ikii slənəginə nə ənja.

²² Ha'ə nə Əntaŋfə əsə dīi. Kə mwayi ci baarii mabətəsəkaakii, kaa ənjə a shii baawədaakii. Amma patə da ha'ə, agi sə'wanə nə ci tə ənjitə ca bəzee ka səkəkii. Tə tii nii kəya zamagi.

²³ Kə mwayi ci əsə baarəgi tə dūunuunaakii ka ənja, waatoo ka ənjitə cii kəya nəhə təgunuunatii, ca dəkəpaa tə tii kaa təya ndzaanə agi dūunuunaakii.

²⁴ Amə nə ənjitə ta'i ci taamə. Əntaa agi *Yahudiinə tanə ta'i ci, amma da i agi ənjitə əntaa Yahudiinə əsə.

²⁵ Makə sətə bii ci asəkə ləkələkətə ŋga Hoosaya oo'i, "Ma ənjitə pooshi sha ndzaa ka ənjaaki, ka 'wanə nə nyi tə tii ənjaaki.

Ma hanyiitə paa nyi nja uudə tə tii əsə, ka 'wanə nə nyi tə tii moodəkəyaaki.

²⁶ Ka hatsə ha'ə əsə, nə hatə shi ca bii ka tii əntaa ənjaaki nuunə, davə əsə nə ənjə a ba ka tii manjeevənə ŋga Əntaŋfə Əndə vii əpinə nə tii."

²⁷ Kə wabi Isaaya əsə agyanə ənji Isərayiila, əŋki ci, "Taa ŋgahi makə mandzənə ama gəərə nə laŋənə ŋga ənji Isərayiila, amma gi'u ahadatii nə ənjitə na upaa luupaanə.

²⁸ Pooshi Slandanə na səkəpaa na, pii pii nii kəya lagi gəjwanə ka ənja."

²⁹ Ka dfanə makə sətə nyaahə Isaaya əsə, əŋki ci, "Maci pooshi Slandanə Əndə baawəda bwasee kaamə ka hara slikərənə gaamə, kadfa kə zagi amə dza'ə makə ŋga *Sadooma da *Gwamoora."

Da də'wa kaa Yahudiinə a upaa luupaanə

³⁰ Mi saŋə ci ətsə a moo baarəna? Ma cii kəya baarə, ma ənjitə əntaa Yahudiinə, pooshi tii sha ali rəgwa ŋga ndzaanə ka ənji gooŋga akəjwacii Əntaŋfə. Patə da ha'ə, ənji gooŋga nə tii akəjwacii Əntaŋfə ŋga əna, acii kə vii tii gooŋga ka Yeesu.

³¹ Ma Yahudiinə, agi alə bariyatə ca kavə tə tii ka ndzaanə ka ənji gooŋga akəjwacii Əntaŋfə nə tii, amma paa tii upaa.

9:18 9.18 Shig. 4.21; 7.3; 9.12; 14.4; 1 Piita 2.8. **9:20 9.20** Isaa. 29.16; 45.9. **9:21 9.21** Irim. 18.6; 2 Tim. 2.20. **9:22 9.22** 2.4,8. **9:23 9.23** 5.2. **9:24 9.24** 1.16; 10.12. **9:25 9.25** Hoos. 2.25; 1 Piita 2.10. **9:26 9.26** Hoos. 1.10. **9:27 9.27-28** Isaa. 10.22-23. **9:29 9.29** Isaa. 1.9. **9:30 9.30** 10.20. **9:31 9.31** 10.2-3.

³² Mi sanə dīi paa tii upana? Ma dīi ha'ə, acii də slənə nga ngeeriitii dīi tii gazhi'waanə nga ndzaanə ka ənji goonğa akəŋwacii Əntanƒə, əntaa də vii goonğa ka Yeesu. Agi pu'unə nə tii ashi faara pu'unə, təya kulagi.

³³ Tə'i ha'ə manaahəkii makə ətsə asəkə ləkələkətə nga Əntanƒə oo'i, "Tsaamuu wanyinə ka kapaa əndə'i faara asəkə *Sihyoona.

Ma faarakii, ka ndzaanə nə ci ka faara pu'unə nga ənja, ci na kulapaa də ənja.

Amma ma əndətə vii ka ci goonğa, paa nyi na ɖavə ka ci ayinə shanə."

10

¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, nga'ə ka nyi ka shanə kaa ənjaaki *Yahudiinə a upaa luupaanə. Agi ɖanə nə nyi də'wa, kaa təya upaa.

² Kə nee nyi, kə kavə tii nə ka nə'unə tə Əntanƒə ka shanə, amma ma'ə tii agi təkunə.

³ Paa tii paaratəgi də rəgwatə ci Əntanƒə a ngərə tə ənji ka ənji goonğa. Acii ha'ə pooshi tii luuvə kaa təya vii natii nə ka Əntanƒə, kaa təya ndzaa ka ənji goonğa akəŋwaciikii. Amma agi alənə nə tii natii rəgwa nga ndzaanə ka ənji goonğa akəŋwaciikii.

⁴ Ma ətsa, pooshi ka ɖanə, acii ma sətə ci *bariya a moo banə, Aləmasiihu shi ka mbu'utəginə. Ma shi ci, kaa taa wu patə vii ka ci goonğa a ndzaanə ka əndə goonğa akəŋwacii Əntanƒə.

Moonə nga Əntanƒə kaa patənə nga ənjə a upaa luupaanə

⁵ Wiinə sətə nyaahə Muusa agyanə ndzaanə ka əndə goonğa akəŋwacii Əntanƒə də nə'u bariya, kə bii ci, "Ma əndətə ca nə'utə bariya, ci na mbəɖə."

⁶ Amma ma agyanə ndzaanə ka əndə goonğa akəŋwacii Əntanƒə dāgi vii goonğa, kə nyaahə ənji oo'i, "Ga ha ba ka naaku na, wu sanə nə ndərənə aadəgya?" Waatoo ka kiranə tə Aləmasiihu.

⁷ "Ga ha ba əsə, wu sanə nə jimənə aagi ənjə a gu'a?" Waatoo ka ngiranə tə Aləmasiihu.

⁸ Acii kə bii ləkələkətə, "Kədəhə abii unə nə wabənə nga Əntanƒə. Agi wabənə nuunə agyanəkii, una ngərəvə aa moodəfuunə." Ci nə habaranə ciina waaza koonə agyanə vii goongaanə.

⁹ Madə kə bagyuunə putsəkə də moonə oo'i Yeesu nə Slandanaamə, una vii goonğa də moodəfə rəŋwə oo'i, weewee kə madəe Əntanƒə ka ci agi maməətə ənja, ka upaanə nuunə luupaanə.

¹⁰ Acii də moodəfə rəŋwə vii amə goonğa. Də ha'ə ndzaa amə ka ənji goonğa akəŋwacii Əntanƒə. Də maamə bagyaamə putsəkə. Də ha'ə upaa amə luupaanə əsə.

¹¹ Kə bii ləkələkətə nga Əntanƒə oo'i, "Ma əndətə vii ka ci goonğa, paa nyi na ɖavə ka ci ayinə shanə."

¹² Ma wabəətsa, taa ka wu patə. Acii pooshi kama kamaanə ahada Yahudiinə da ənjitə əntaa Yahudiinə. Rəŋwə dyanə nə Slandanə nga patənə nga ənja. Ci ca ɖa barəkaanə ka patənə nga ənjitə ca kədii luupaanə aciikii.

¹³ Kə d̄ii makə sətə bii ləkaləkətə oo'i, "Taa wu patə kədii luupaanə acii Slandana, ka upaanə nə ci."

¹⁴ Amma, iitə sanə mbeenə tii ka kədii luupaanə aciikii mada pooshi tii vii ka ci goon̄ga? Iitə mbeenə tii ka vii ka ci goon̄ga mada pooshi tii fii habarakəya? Iitə mbeenə tii ka fanə mada pooshi ənji waazii ka tii habarakəya?

¹⁵ Iitə mbu'unə waazəkii ka tii, mada pooshi ənji sləkee ka ənji waazanə ka təya? Kə d̄ii makə sətə bii ləkaləkətə oo'i, "Dagwakii ka shanə nə shine ŋga ənji waaza N̄unyi Habara."

¹⁶ Amma gi'u ahadatii liwə N̄unyi Habara. Isaaya ci saakii, kə bii ci, "Slandana, wu sanə luuvə waazə geena?"

¹⁷ Acii ma vii goon̄gaanə, dagi fa N̄unyi Habara ca shigi. Ma fa N̄unyi Habara əsə, dagi waazanə tə Aləmasiihu ca shigi.

¹⁸ Amma kə ləgyui nyi, əŋki nyi: ya, tantanyinə pooshi tii fii N̄unyi Habara nii? Weewee kə fii tii. Makə sətə bii ləkaləkətə oo'i, "Kə fii ənji uura ŋga ənji waazanə asəkə duuniya patə. Taa dama patə kə mbu'i waazanatii asəkə duuniya."

¹⁹ Nya ənə ka ləgwanə: pooshi ənji Isərayiila paaratəgi kwa? Weewee kə paaratəgi tii, amma paa tii luuvə. Ma ŋga təkəŋwanə, kə bii Muusa, əŋki ci,

"Ma bii Əntan̄fə, ka kavənə nə nyi tuunə koonə sərəhə tə ənjitə mambu'umə bahə hanyinə. Nya kavə tuunə ka bəzə səkə aashi ənjitə pooshi shii taa mi."

²⁰ Ma Isaaya nə ci, paŋgəranə bagi ci, kə bii ci, "Ma bii Əntan̄fə, ma ənjitə pooshi agi alənə tə nyi, tii lapaa tə nyi.

Kə shigi nyi ka ənjitə pooshi agi laagwanə tə nyi."

²¹ Amma ma agyanə ənji Isərayiila, kə bii ci, "Uusəra patə nə nyi agi vii ciinəki ka purətə han̄kaliinə da ənji panə tə nyi."

11

Təgunuunə ŋga Əntan̄fə agyanə ənji Isərayiila

¹ Takumə kaa nya ləgwa, ya sanə, kə kaaree Əntan̄fə ka ənjaakii *Isərayiila kwa? Poosha, nyi ka naaki nə maa, əndə Isərayiila nə nyi, jijinə ŋga Ibərahiima agi slikərənə ŋga Beejaminə nə nyi əsə.

² Pooshi Əntan̄fə kaaree ka ənjaakii taa gi'u, acii ci ta'i tə tii daga ŋukə. Kə shii unə sətə bii ləkaləkətə hatə kirə *Iliya tuunaakii agyanə ənji Isərayiila,

³ ətə bii ci, "Ya'ə Slandana, kə bəələgi tii anabiinaaku, təya waalagi ha ŋga d̄a ka hə sataka. Nyi rəŋwə dyanə mbədaanə. Watiinə ka aalə rəgwa ŋga bələginə tə nyi."

⁴ Wiinə sətə jikəvə Əntan̄fə ka ci, əŋki ci, "Kə d̄əkəpaa nyi ka naaki nə ənji dəbu'u mədəfə pu'unə. Pooshi tii sha pasli tə Ba'ələ."

⁵ Ha'ə əsə d̄ii ka ənə saa'i, tə'i ənji gi'u ətə ta'i Əntan̄fə ahada ənji Isərayiila putə ŋga pwapoonaakii ka tii.

10:13 10.13 Yaw. 3.5. **10:15 10.15** Isaa. 52.7. **10:16 10.16** Isaa. 53.1; Yooh. 12.38. **10:17 10.17** Yooh. 17.20. **10:18 10.18** Jab. 19.5. **10:19 10.19** Dzək. 32.21; Rooma 11.11. **10:20 10.20** Isaa. 65.1; Rooma 9.30. **10:21 10.21** Isaa. 65.2. **11:1 11.1** Slənə 22.30; 2 Koor. 11.22; Gal. 1.13-14; Fil. 3.5. **11:2 11.2** 11.29; Jab. 94.14; Irin. 31.37. **11:3 11.3-4** 1 Meem. 19.10,14,18. **11:5 11.5** 9.27.

⁶ Ma tadənaakii tē tii, putē nga pwapoonaakii ka tii, əntaa putē nga slənətii. Acii maci putē nga slənətē ci ənjə a dfa ta'i ci tē tii, kə ndzaa ci ətsə əntaa tantanyinē nē pwapoonaakii.

⁷ Ma kamə, ma ənji Isərayiila, paa tii upaa sətē ci tēya alə. See matadə ənjitē gi'u tanə upaa səkii. Ma hara ənji, kə kaaree tii ka fa 'wanə nga Əntanfə.

⁸ Kə dīi makə sətē dīi manaahəkii asəkə ləkaləkətə oo'i, "Kə kavə Əntanfə tē tii kaa tēya təkuree ka paaratə də uushi. Ca'ə ənshinē pooshi uushi ci tēya nee taa fanə."

⁹ Kə bii Dawuda əsə,
"Wa ca dfa ənjə a kəsə tē tii agi kumənatii!

Wa tēya kula. Wa ənjə a dzatə tē tii!

¹⁰ Wa ca dfa ənjə a pa'əgi ginətii,
acii ga tēya neegi də uushi.

Wa ca dfa tēya sa cibə uusəra patə."

¹¹ Ha'ə əsə, wiinə əndə'i uushi cii kya ləgwa: Ya sanjə ya ənji Isərayiila, makə pu'i tii, kullii tii, paa tii ka madənə ma'ə kwa? Ka madənə nē tii. Amma putē nga 'waslyakəənatii upaa ənjitə əntaa Yahudiinē luupaanə, kaa Yahudiinē a shii sərəhənə ka tii.

¹² Aciikii ha'ə, ma 'waslyakəənə nga Yahudiinə, barəkaanə lanjə kira ci aa duuniya. Də ghatə paaratəginətii upaa ənjitə əntaa Yahudiinə ka barəkaanə lanjə. Makə dīi ci, kə kira 'waslyakəənatii barəkaanə lanjə ətsa, madfa kə ənya tii aakəɲwacii Əntanfə, ka ndzaanə nē barəkaanəkii lanjə dərəva.

Upaa luupaanə nga ənjitə əntaa Yahudiinə

¹³ Takumə kaa nya wabə koonə dīi ənjitə əntaa Yahudiinə. Ma nyi, ma sləkee Əntanfə ka nyi, kaa nya ndzaanə ka masləkee əndə ahada ənjitə əntaa Yahudiinə. Ma slənətsa, ka dəlagine nē nyi,

¹⁴ kaa ca shii kavənə tē Yahudiinə kaa tēya sərəhə tuunə, mbu'u ka upaanə nē hara ənji luupaanə.

¹⁵ Madfa ma kaareenə nga Əntanfə ka tii, də ci ndzaa ənji *duuniya patə ka guviinə nga Əntanfə, iitə dfanəkii madfa kə luuvə Əntanfə tē tēya? Ka ndzaanə nē ci makə ənjitə məəki, tēya ənə ka madənə da i əpinə amatii.

¹⁶ Madfa kə vii ənji ka Əntanfə təkəɲwanə nga buroodi gi'u, kə ndzaa ci ətsə, naakii patə nē buroodikii. Madfa ma slərəginə nga ənfwa, nga Əntanfə, naakii əsə nē ciinə nga ənfukii.

¹⁷ Tə'i ənfwə zayitunə nga yaa. Kə biiyigi hara ciinəkii, ənjə a ɲgərə ciinə nga zayitunə nga bilinə, ənjə a gəɲutəgi da ətə nga yaa. Ma unə ənjitə əntaa Yahudiinə, makə zayitunə nga bilinə nuunə. Wanuunə agi upaa ɲgeerənə nga ndzaanə nga Yahudiinə.

¹⁸ Acii ha'ə, goona bərapaa tē tantanyitə ənfwa. Ma unə, ciinə nga ənfwə nuunə. Əntaa unə kəsəpaa slərəginə, amma slərəginə kəshi tuunə. Acii ha'ə, goona hanjətə noonə na.

¹⁹ Mbu'u ka banə nē hə, "Awa, ma pwaatəgi ciinə nga ənfwa, kaa ənjə a shii gəɲutəginə də nyi."

²⁰ Goonja, putə nga ghatə vii goonjatii ka Yeesu pwaatəgi ənji tē tii. Ma una, putə nga vii goonja goonə gəɲutəgi ənji duunə aashi ənfukii. Acii ha'ə, goona hanjətə noonə na, amma ɲgwaləmə.

11:6 11.6 4.5; Gal. 3.18. **11:8 11.8** Isaa. 29.10; Dzək. 29.3; Mat. 13.14-15. **11:9 11.9-10** Jab. 69.23-24; 35.8. **11:11 11.11** Slənə 13.46; Rooma 10.19. **11:13 11.13** 1.5. **11:16 11.16** Baan. 15.19-21. **11:17 11.17** Af. 2.11-13. **11:18 11.18** Yooh. 4.22. **11:20 11.20** 1 Koor. 10.12.

²¹ Acii ma Əntanfə, paa ci nyihə təgunuunə nga tantanyitə ənfwa, waatoo Yahudiinə, makə kə kaaree tii ka ci. Ha'ə nuunə əsə. Madfa kaaree unə ka ci, paa ci ka nəhə təgunuunə goonə.

²² Kə nee amə, ma Əntanfə, nga'ə nə ci, iza'u nə ci əsə. Iza'u nə ci ka ənjitə kullii. Ma koonə, madfa kə gi unə aakəŋwa də ndzaanə agi nga'əənaakii, manğa'a əndə nə ci. Amma madfa pooshi, ka pwaatəginə nə ənji tuunə.

²³ Ma Yahudiinə əsə, madfa kə bwasee tii ka ghatə vii goongatii, ka ənəgərənə nə Əntanfə də tii ka hatii nga ŋukə. Acii ka mbeenə nə ci ka dfaanə ha'ə makə ətsa.

²⁴ Ma unə ənjitə əntaa Yahudiinə, ənfwə nga bilinə nuunə. Ka mbeenə nə ci ka ŋgərənə tuunə, ca gəŋutəgi da ənfwə nga yaa. Sakwa Yahudiinə dfii? Ka mbeenə nə ci ka ŋgərə tə tii, waatoo tantanyitə ənfwə yaa, ca ənə ka gəŋutəginə.

Pwapoone nga Əntanfə ka ənji patə

²⁵ Ndzəkəŋushi'inəkya, nga'ə ka nyi koona paaratəgi də uushi rəŋwə, waatoo, sətə nji ma'umbeekii, acii goona səkəpaanə ka banə oo'i, kə shii unə patənə nga uushi'inə. Ma ndalənə nga moodəfə nga ənji Isərayiila, əntaa ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, amma kadə na uudə, waatoo saa'itə nə mambu'u laŋənə nga ənjitə əntaa Yahudiinə a shi patə aatsaa sədə Əntanfə.

²⁶ Makə ətsə ha'ə nə patənə nga ənji Isərayiila a upaa luupaanə, makə sətə bii ləkələkətə oo'i, "Ka shinə nə Maluu də *Sihyoona, ca ŋgərəgi patənə nga ŋgərəkikine ahada jijinyinə nga Yakubu.

²⁷ Saa'ikii nii kya ŋgərəgi ka tii 'waslyakəənatii, ci nə aləkawalətə nii kya dfa da da tii."

²⁸ Ma Yahudiinə, ənji daawaanə nga Əntanfə nə tii ka rəgwa nga Njunyi Habara, kaa una shii upaa luupaanə. Amma kə ndzaa tii ka moodəkəyaakii putə nga tadənaakii tə tii da dzədzəshi'inətii.

²⁹ Acii ma Əntanfə, paa ci ka zə'u də hiima agyanə əndətə ta'i ci da əndətə dfii ci ka ci barəkaanə.

³⁰ Ma unə ənjitə əntaa Yahudiinə, kə dfii unə purətə hanƙalaanə ka Əntanfə ŋukə. Amma kə nyihə Əntanfə təgunuunə goonə putə nga ghatə fanə tə ci nga Yahudiinə.

³¹ Ha'ə əsə ci Yahudiinə a dfa purətə hanƙalaanə ka Əntanfə nga əna. Amma ka nəhənə nə Əntanfə təgunuunatii, putə nga təgunuunaakii ətə cii kəya nəhə agyanuunə.

³² Acii kə pa'əgi Əntanfə tə ənji patə makə ənji furəshina putə nga ghatə fanatii tə ci kaa ca shii nəhə təgunuunatii.

Dəlaamə də Əntanfə

³³ Ma Əntanfə, mawahə nə ci ka shanə, kə shii ci uushi'inə patə, pooshi əndə mbee ka bagi hiimaakii. Pooshi əndə paaratəgi də rəgwaakii əsə.

³⁴ "Wu sanə shii hiima nga Slandana?

Wu sanə mbu'i bahə ka ka ci hiima?

³⁵ Wu sha vii ka ci dəmənə?"

11:25 11.25 Mat. 24.14; Yooh. 10.16. **11:26 11.26-27** Isaa. 59.20-21; 27.9; Irim. 31.33-34. **11:29 11.29** 3.3-4; 15.8. **11:32 11.32** 3.22; Gal. 3.22. **11:33 11.33** Ayb. 11.7; Jab. 139.17. **11:34 11.34** Ayb. 15.8; Isaa. 40.13. **11:35 11.35** Ayb. 41.3.

³⁶ Acii uushi'inə patə ci tagii. Daciikii ndzaa uushi'inə patə, ka ci saakii. Naakii nə dʒuunuunə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə! *Aamiina.

12

Ndzaanə nga əndə slənə ka Əntanʒə

¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, putə nga nəhə təgunuunə gaamə nga Əntanʒə cii kya wabə koonə. Ci dʒii cii kya kədii tuunə koona vii noonə nə ka Əntanʒə, koona ndzaanə ka satakətə da i əpinə. Viimə noonə nə patə ka ci, makə sətə kadeesəkə ka ci. Ətsə nə matahu rəgwa nga paslənə ka ci.

² Goona dā makə sətə ci ənji *duuniya a dā. Amma, wa Əntanʒə a zə'wee ka hiima goonə kurakii, koona shii sətə cii kəya moo. Waatoo, koona shii ŋunyi uushi, sətə ca kadeesəkə ka ci, da koona shii goonʒaanə.

³ Ma cii kya ba əna, putə nga pwapoonə nga Əntanʒə ka nyi. Agi banə nə nyi ka taa wu ahadoonə, ga ca ŋgərə naakii na palee ka sətə dībə. Amma, wa ca hətəpaa naakii nə makə sətə dībə. Taa wu patə, wa ca dā slənə də vii goonʒaakii makə sətə vii Əntanʒə ka ci kaa ca slənəgi.

⁴ Kə shii amə, rəŋwə nə shishinə nga ənda, amma tə'i purəŋanyinə kama kama ətə gəŋutəgi də ci, taa ŋgutə purəŋanə patə da slənaakii.

⁵ Ha'ə əsə, taa ŋgahi laŋə naamə, shishinə rəŋwə naamə agi ləbənə gaamə da Aləmasiihu. Magəŋukii naamə patə ka ha rəŋwə, makə sətə dʒii purəŋanyinə kama kama ashii shishinə rəŋwə.

⁶ Kə dʒii Əntanʒə kaamə pwapoonə nga dā slənənyinə kama kama. Acii ha'ə, madā waaza ŋunyi Habara nə pwapootə dʒii Əntanʒə kaamə, tyasə see a waazaamə makə sətə dʒii vii goonʒa gaamə.

⁷ Madā pwapoonə nga tsakə ənja, tyasə see a tsakaamə tə tii. Madā ka dzəgunənə ka ənji əsə, tyasə see a dzəgunaamə ka ənja.

⁸ Madā ka tsakə ŋgeerənə ka hara ənja, tyasə see a dāamə ha'ə. Madā pwapoonə nga ndzaanə nga ciinə fitə əsə, vii amə də ədzəmə rəŋwə. Madā pwapoonə nga ndzaanə ka matakəŋwanə əsə, slənaamə də gazhi'waanə. Madā pwapoonə nga dā nga'aanə ka hara ənji əsə, dāamə də moodasəka.

⁹ Wa uudənə goonə a ndzaanə nga tantanyinə. Goona slənə bwaya bwayaanə shaŋə. Kəsətəmə goonʒaanə təŋə təŋə.

¹⁰ Makə dʒii ci ndzəkəŋushi'inə nuunə putə nga Aləmasiihu, uudəməshinə ahadoonə, dāmə gazhi'waanə nga dʒuunətəshinə ahadoonə.

¹¹ Dāmə slənə də gazhi'waanə, goona ənyadə. Dāmə slənə ka Slandanə də ədzəmə rəŋwə.

¹² Ma kanətse kii unə ka Əntanʒə, wa ca kavə tuunə ka ndzaanə də moodasəka. Ndzaamə də sə'watənə agi sa cibənyinə goonə, una dā də'wa uusəra patə.

¹³ Təkəpaamə uushi'inə da ndzəkəŋushi'inə ənji nə'unə ətə pooshi uushi aciitii, una luu mu'uminə aahoonə aasii.

¹⁴ Ma ənjitə ca cibee koonə, kədiimə accii Əntanʒə, kaa ca dā ka tii barəkaanə; goona kədii ka tii saawanə.

11:36 11.36 16.27; 1 Koor. 8.6. **12:1 12.1** 6.13; 1 Piita 2.5. **12:2 12.2** Af. 4.22-24; 1 Tees. 5.21. **12:3 12.3** 1.5; Mat. 20.26; 1 Koor. 12.11,28; Af. 4.17. **12:4 12.4-5** 1 Koor. 12.27. **12:6 12.6-8** 1 Koor. 12.4-11; 12.27-14.40; 1 Piita 4.10-11. **12:7 12.7-8** Slənə 6.1-3; 2 Koor. 9.5,7. **12:9 12.9** 2 Koor. 6.6; 8.24; 1 Tim. 1.5; 1 Piita 1.22; 1 Koor. 13.4-7. **12:10 12.10** 14.15; Yooh. 13.14-15; Gal. 5.13; 6.3,10; Af. 4.2; Fil. 2.2-3. **12:11 12.11** 8.9; Gal. 5.25; Səniinə 3.15. **12:12 12.12** 5.2-3; 8.24-25; Mat. 24.13,22; Luka 18.1; 1 Koor. 10.13; 1 Tees. 2.14. **12:13 12.13** Gal. 6.10; Ibər. 13.2. **12:14 12.14** Mat. 5.44.

¹⁵ Dame moodasækə da ənjitə ca dā moodasəka. Tuumə ka hakii da ənjitə ca tuu əsə.

¹⁶ Ndzaamə ka ma rəjwə. Goona haŋətə noonə na. Amma, ma dānuuna, hətəpaamə noonə nə ka dā taa ŋgutə tsarə ŋga slənə ka ənja. Goona ŋgərə noonə nə makə kə shii unə uushi palee ka tii.

¹⁷ Madā kə dīi əndə koonə bwaya bwayaanə, goona ənəpaagi ka ci də bwayakii. Amma dāmə gazhi'waanə ŋga dā sətə ci ənjə a nee oo'i, ŋga'ə dīi unə.

¹⁸ Dame gazhi'waanə ŋga ndzaanə agi jamənə da patənə ŋga ənja.

¹⁹ Kadashinyinaakya, madā kə dīi ənji koonə bwaya bwayaanə, goona ki'i noonə. Amma, ma dānuuna, bwaseemə ka ci, aadə mabətəsəkə ŋga Əntaŋfə a kula aanə əndəkii. Makə sətə dīi manaahəkii asəkə ləkaləkətə oo'i, "Nyi na ki'i, bii Slandana."

²⁰ Tə'i manaahəkii asəkə ləkaləkətə əsə oo'i, "Ndi zəmə ka əndə daawaanaaku. Madā dīi meegiirənə tə ci, ndii ka ci ma'inə. Acii də dānə ha'ə makə ətsə dāvənəku ka ci ayinə, ca ətsa tə ci makə gunə."

²¹ Goona kapaa rəgwa kaa bwaya bwayaanə a jaala agyanuunə, amma jaalamə anəkii də dā ŋga'aanə.

13

Wa əndə nə'unə a nə'u sətə ci gayinə a ba

¹ Taa wu patə, wa ca nə'u, ca fa tə gayinə ŋga hanyinə. Acii pooshi əndə ca dā ŋwanuunə madā pooshi Əntaŋfə vii ka ci. Ma ənjitə ca dā ŋwanuunə, Əntaŋfə ta'i tə tii.

² Acii ha'ə, taa wu patə kaaree ka gayinə, kə kaaree ci ka sətə dīi Əntaŋfə ətsa. Ma əndətə ca dā ha'ə, gəjwanə ŋga Əntaŋfə cii kəya əlya aagyanəkii.

³ Acii ma gayinə, pooshi ənji slənə ŋga'aanə ka ŋgwalənə aciitii. Ənji dā bwaya bwayaanə nə ŋgwalənə. Madā ŋga'ə koonə koonə ndzaanə yadə ŋgwalənə acii gawa, see a dōonə goŋgaanə, kaa ca dəlagi duunə.

⁴ Acii ma tsarə ŋga əndətsa, əndə slənə ka Əntaŋfə nə ci, ka shii tsakənə duunə. Amma madā kə dīi unə bwaya bwayaanə, ka ŋgwalənə nuunə aciikii. Acii ma baawədatə vii Əntaŋfə ka ci, əntaa ŋga zabə, amma kaa ca slənəgi ka ci ka dzalə ənjitə ca dā bwaya bwayaanə.

⁵ Acii ha'ə, ŋga'ə madā fii ənji gayinə. Əntaa wata acii bəzee ka səkə ŋga Əntaŋfə, amma putə ŋga shiitə shii hə oo'i, dagwa uushi cii kwa dā.

⁶ Ci dīi əsə cuuna ki'i tsəka. Acii ma *ənji luu tsəka, madā kə dīi tii slənəkii də rəgwakii, slənə ŋga Əntaŋfə ci təya dā.

⁷ Acii ha'ə, ki'imə ka tii sətə dəbee una ki'i ka tii. Taa ŋgutə tsarə ŋga tsəkə patə dəbee una ki'i, ki'imə. Ha'ə əsə, famə tə ənjitə dəbee una fa tə tii, haŋətəmə tə ənjitə dəbee una haŋətə tə tii əsə.

Uudəshinə ahada ənji nə'unə

⁸ Goona luuvə kaa dəmənə a ndzaanə ashuunə. Uudəshimə aakəjwa aakəjwa, acii ci nə dəmənəətə ashuunə. Taa wu patə uu'i tə ənja, kə nə'utə ci bariya ətsa.

12:15 12.15 Ayb. 30.25; 1 Koor. 12.26; 2 Koor. 11.29. **12:16 12.16** Waḅ. 3.7; 1 Koor. 1.10-11,19-20,27-28; 8.1. **12:17 12.17** Waḅ. 20.22; 1 Koor. 6.7; 1 Tees. 5.15; 1 Piita 3.9. **12:19 12.19** Dzək. 32.35; Mat. 5.39. **12:20 12.20** Waḅ. 25.21-22; Mat. 5.44. **13:1 13.1-7** Slənə 5.29; Tit. 3.1; 1 Piita 2.13-14; Səniinə 13; 20.4. **13:1 13.1** Waḅ. 8.15-16. **13:3 13.3** 1 Piita 2.14; 3.13. **13:5 13.5** 2.15. **13:7 13.7** Mat. 22.21. **13:8 13.8-10** Yooh. 13.34; 1 Koor. 13; 16.14; Gal. 6.10.

⁹ Ma bariya, kə bii ci kaamə, “Goona aləhiinə. Goona bələhiinə. Goona hərə. Goona sərəhə.” Patənə nga bariyanyiitsa da hara bariyanyinə, wiinə hatə njanə tii, waatoo, “Uuduu tə əndətə abiiku makə sətə cii kwa uufə naaku na.”

¹⁰ Ma əndətə da uufənə a ədzəməkii, paa ci ka dā daawaanə ka əndətə abiikii. Acii ha'ə, ma uufənə, ci mbu'utəgi də bariya patə.

¹¹ Dəmə aakəŋwa də dānə ha'ə, makə kə shii unə, kə uugi saa'i nga vədəhənə goonə ka ŋunyinə mbu'yanə, waatoo saa'i nga uudəpaa upaa luupaanə gaamə. Ma saa'itsa, kə uugi mbəshanə, əntaa makə ənə dzəgi aaba'ə saa'itə 'watəgi amə vii goonəga.

¹² Kədəhə nə ha ka pukənə, pooshi vədə ma'ə. Bwasee amə ka dā slənə nga təkunə. Ŋərəamə uushi'inə nga paginə kaama dā panə agi camənə.

¹³ Makə dīi ci ənji nga camənə naamə, wii amə agi camənə, makə sətə dəbee ama wii. Gaama ka naamə ka dā ajjīnəənə da saasa ənvwa. Bwasee amə ka aləhiinə da badawaanə, ama bwasee ka paapanə da sərəha.

¹⁴ Ŋgərəmə tə Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu kaa ca ndzaanə ashuunə, una bwasee ka dā sətə ca kadeesəkə ka shishinuunə. Goona nə'u hiima nga shishinuunə.

14

Goona lagi gəŋwanə agyanə əndə nə'unə makə unə

¹ Ma əndə nə'unə ətə matəkii agi vii goonəgakii, luumə tə ci aahadoonə. Amma goona dā ka ci mabizhinə agyanə hiimaakii.

² Ma vii goonəga nga əndə'i ənda, kə kapaa ci ka ci rəgwa nga zəmə taa mi patə. Amma ma əndətə matəkii agi vii goonəga, banyinə tanə cii kəya zəmə.

³ Ma əndətə ca zəmə taa mi patə, ga ca bərapaa tə əndətə pooshi ka zəmənə. Ha'ə əsə, ma əndətə ca zəmə banyinə tanə, ga ca lagi gəŋwanə agyanə əndətə ca zəmə uushi'inə patə. Ma bii nyi ha'ə, acii kə ŋgirə Əntaŋfə tə ci ka əndə goonəga.

⁴ Hə wu saŋə bahə lagi gəŋwanə agyanə əndə slənə nga əndə'i ənda? Acii see Slandanəkii nə lagi ka ci gəŋwanə, taa tə'i ma'inə aahakii, taa pooshi. Ka ndzaanə nə ci yadə ma'inə boo, acii ka mbeenə nə Slandanə ka kavənə tə ci ka ndzaanə yadə ma'inə.

⁵ Ma əndə'i ənda, ka banə nə ci, ma əndə'i uusəra, kə palee ka harakii. Əndə'i əndə naakii, ka banə nə ci, uusəranəyinə patə uushi rəŋwə nə tii. Taa wu patə, wa ca shii sətə cii kəya hiima, ca dātə ha'ə.

⁶ Taa wu patə ca ŋgərə əndə'i uusəra makə mađuunə uusəra, agi dānə nə ci ha'ə kaa ca shii haŋətənə də Slandana. Taa wu patə ca adə zəmə əsə, nga'ə ka ci, kaa ca haŋətə tə Slandana makə dīi ci agi kuyiriinə nə ci tə Əntaŋfə putə nga zəməkii. Taa wu patə ca kaaree ka zəmətə əsə, nga'ə ka ci kaa ca haŋətə tə Slandana. Agi kuyiriinə nə ci tə Əntaŋfə əsə.

⁷ Pooshi əndə ahadaamə ca ndzaanə wata ka naakii nə tanə. Pooshi əndə ca əntə ka naakii nə əsə.

13:9 13.9 Dzək. 5.17-21; Leew. 19.18; Mat. 22.34-40; Gal. 5.14; Yak. 2.8-13. **13:11 13.11-12** 1 Tees. 5.5-8. **13:11 13.11** Af. 5.14-16; 1 Koor. 7.29-31. **13:12 13.12** Af. 5.11; 6.11,13; 1 Yooh. 2.8. **13:13 13.13** Luka 21.34; Af. 5.18. **13:14 13.14** Fil. 2.5; Kwal. 3.15. **14:1 14.1-15.6** 1 Koor. 8.1-13; 9.22; 10.23-33; Kwal. 2.16,20-22; 1 Tim. 4.4-5; Ibər. 13.9. **14:1 14.1** 15.7. **14:2 14.2** Dan. 1.8; 1 Koor. 10.25-28. **14:5 14.5** Gal. 4.10. **14:6 14.6** 1 Tim. 4.3-5. **14:7 14.7-9** 2 Koor. 5.14-15; Gal. 2.19-20.

⁸ Madfa kə ndzaa amə da i əpinə, ka Slandanə ndzaa amə. Madfa kə əŋkyaamə əsə, ka Slandanə əŋkyaamə. Taa da i əpinə naamə, taa kə məkyaamə, patə ŋga Slandanə naamə.

⁹ Acii ma Aləmasiihu, kə əŋki ci, ca madətə agi maməətə ənja, kaa ca shii ndzaanə ka Slandanə ŋga ənjitə da i əpinə da maməətə ənji patə.

¹⁰ Ya ha, ka mi cii kwa lagi gəŋwanə agyanə ndzəkəŋwa? Ya ha əsa, ka mi cii kwa bərapaa tə ndzəkəŋwa? Amə patə na kəŋaanə akəŋwacii Əntaŋfə, ca da kaamə gəŋwanə.

¹¹ Acii tə'i manaahəkii asəkə ləkələkətə oo'i, "Nyi Əntaŋfə ca ba koonə, patənə ŋga ənji na gərə'waanə akəŋwaciiki, patənə ŋga ənji na bagi paŋgəraŋə oo'i, nyi nə Əntaŋfə."

¹² Acii ha'ə shii amə oo'i, taa wu patə ahadaamə, kadə nii kəya baabagi slənaakii akəŋwacii Əntaŋfə.

Da sətə ca kulapaa də ndzəkəŋushi'inuunə

¹³ Makə ha'ə dīi əna, gaama laalagishi gəŋwanə ahadaamə ma'ə. Ma d'anuunə, d'atəmə hiima acii goona dīi sətə ca kavə tə ndzəkəŋushi'inuunə kaa ca ŋusləgi a rəgwa Əntaŋfə.

¹⁴ Ma nyi, əndə ŋga Slandanaamə Yeesu nə nyi. Kə shii nyi weewee pooshi tsarə ŋga zəmə ətə ajijinə akəŋwacii Əntaŋfə. Amma madfa kə ŋgirə əndə'i əndə zəmə makə ajijinə, yoo, wa ca bwasee ka adə zəməkii.

¹⁵ Acii madfa kə gwazəgi hiima ŋga ndzəkəŋu acii putə ŋga zəmətə cii kwa zəmə, paa hə agi uudənə tə ci ma'ə ətsa. Ga ha luuvə kaa ha adə zəmətə ca kavə tə ndzəkəŋu ka zanə, acii ka putaakii əŋki Aləmasiihu. *

¹⁶ Taa ŋga'ə ka hə nə səkii, ga ha dā, acii ga ənjə a wabi bwaya uushi putə ŋga səkii.

¹⁷ Acii ma *ŋwanuunə ŋga Əntaŋfə, əntaa wabənə ŋga zəma taa saasa uushi'inə. Amma see gooŋgaanə da ndzaanə agi jamənə da moodasəka ətə ci Malaaba Ma'yanə a vii ka ənja.

¹⁸ Taa wu patə ca paslə tə Aləmasiihu ha'ə makə ətsa, ka luuvənə nə Əntaŋfə tə ci, ənji shiŋkinə a dəlagi də ci əsə.

¹⁹ Acii ha'ə, see a kaamə nə ka dā sətə ca kira ndzaanə jamə, ama dā sətə ca tsakə ŋgeerənə ka ənja.

²⁰ Putə ŋga zəmə ga ha saawee ka slənətə dīi Əntaŋfə. Zəmənyinə patə, ka zəmənə nə ənja, amma madfa kə agi hə zəmətə ca kavə tə əndə'i əndə ka ŋusləginə a rəgwa Əntaŋfə, bwayakii dīi hə.

²¹ Acii ha'ə, bwasee ka adə taa ŋgutə tsarə ŋga zəma, taa sa ənvwa, ha bwasee ka dā taa ŋgutə uushi ətə ca kavə tə ndzəkəŋu ka ŋusləginə a rəgwa Əntaŋfə. Madfa kə dīi hə ha'ə, ka d'anə ŋga'ə.

²² Taa mi patə shii hə agyanə adə zəməkii, ahadoonə saaku da Əntaŋfə. Ma əndətə shii oo'i, ma sətə cii kəya dā, də rəgwakii cii kəya dā, ca dā yadə shakanə, əndə moodasəkə nə ci.

²³ Amma madfa agi shakanə nə ci tə sətə cii kəya adə, madfa kə agi ci, ka kəsənə nə gəŋwanə tə ci, acii paa ci kəŋaanə agyanə sətə shii ci. Taa mi patə dīi ənda, madfa əntaa agyanə vii gooŋgaakii, 'waslyakəənə ətsa.

15

Danə makə sətə ca kadəesəkə ka hara ənja

14:10 14.10 2.6. **14:11 14.11** Isaa. 45.23-24. **14:12 14.12** Gal. 6.5. **14:13 14.13** 1 Koor. 10.32; 1 Yooh. 2.10. **14:14 14.14** 14.23; Mat. 15.11; Slənə 10.15; Tit. 1.15. * **14:15 14.15** 1 Koor. 8.1,11-13; da pureŋanə 13; Gal. 6.10. **14:17 14.17** Mat. 6.31-33; 1 Koor. 8.8; Gal. 5.22-24. **14:21 14.21** 1 Koor. 8.13. **14:23 14.23** 14.14.

¹ Ma amə ənə uugi zəjanə agi vii goonja gaamə, tsakaamə tə matə ngeerənyinə, gaama da wata sətə ca kadeesəkə kaamə.

² Taa wu patə ahadaamə, wa ca tsakə tə əndətə abiikii kaa ca shii gərənə, ca zəja agi vii goonjaakii.

³ Acii Aləmasiihu ka naakii nə maa, paa ci dīi sətə ca kadeesəkə ka ci. Amma kə dīi ka ci makə sətə dīi manaahəkii asəkə ləkaləkətə oo'i, "Kə dīi tii ka hə jarəwiinə, amma aagyanəki kulya jarəwiinəkii."

⁴ Patənə nja naahənə asəkə ləkaləkətə, kaamə nyaahə ənji ka shii dzəgunənə kaamə, kaama ka nə ka aləkawalətə dīi Əntanjfə ka ənjaakii. Ma ka nətsa, dagi sə'watənə ca shigi, da dagi kənjənə ndihə ndihə makə sətə ci ləkaləkətə a dzəgunə kaamə.

⁵ Ma Əntanjfə, Əndə vii ndzaanə də sə'watənə nə ci. Ci ca tsakə kaamə ngeerənə a ədzəmaamə. Wa ca vii koonə ndzaashinə jamə ahadoonə dagi nə'u dərəpə nja Yeesu Aləmasiihu,

⁶ koonə shii dələnə də Əntanjfə Dii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu ka ciinə rəjwə, də ma rəjwə.

*Dələnə də Əntanjfə ahada ənjitə əntaa *Yahudiinə*

⁷ Acii ha'ə, kə dəbee una ləwəshinə ahadoonə makə sətə liwə Aləmasiihu tuunə. Mada kə dīi unə ha'ə, ka dələnə nə ənji də Əntanjfə.

⁸ Acii kə bii nyi koonə, ma Aləmasiihu, kə ənəpaa ci ka əndə slənə ka putə nja ənji *Isərayiila, kaa ca shii baariinə oo'i, əndə goonja nə Əntanjfə. Ətsə ha'ə mbu'utəgi də aləkawalə nja Əntanjfə ka dzədzəshi'inə.

⁹ Ma dīi ci ha'ə əsə, kaa ənjitə əntaa Yahudiinə a shii dələginə də Əntanjfə putə nja nəhə təgunuunatii. Makə sətə dīi manaahəkii asəkə ləkaləkətə oo'i,

"Ka dələginə nə nyi də hə ahada ənjitə əntaa Yahudiinə, ka kanə nə nyi wanyanə də ləmaku."

¹⁰ Kə bii ci əsə,

"Unə ənjitə əntaa Yahudiina, d'amə moodasəkə da matadə ənji nja Əntanjfə."

¹¹ Tə'i əsə ətə bii,

"Ənjitə əntaa Yahudiina pata, dəlamə də Slandana. Ənji pata, dəlamə də ci."

¹² Ha'ə əsə kə bii Isaaya, əŋki ci,

"Tə'i slikərənə nja Jasii na shi, ci na da nwanuunə agyanə ənjitə əntaa Yahudiinə. Ka ci nə təya ka nə əsə."

¹³ Ma Əntanjfə əndə kavənə taamə kaama ka nə ka ci, wa ca natə duunə də moodasəka da ndzaanə jamə dagi vii goonja goonə ka ci, kaa ka nə goonə a tsakə gərənə aakəjwa də ngeerənə nja Malaaba Ma'yanə.

Wabənə nja Bulusə agyanə slənətə sləkee Əntanjfə ka ci ka d'anə

¹⁴ Ndzəkənjushi'inəkya, kə shii nyi saaki oo'i, nja'ə nuunə taa ka nğutə rəgwa, kə shii unə patənə nja uushi'inə, agi mbeenə nuunə ka dzəgunətəshinə ahadoonə.

15:1 15.1-2 14.1-2; 1 Koor. 8.1-2; 10.23-24. **15:3 15.3** Jab. 69.10. **15:4 15.4** 1 Koor. 10.11; 2 Tim. 3.16. **15:5 15.5** 12.16; Fil. 2.2-5. **15:7 15.7** 14.1. **15:8 15.8** Mat. 15.24; Slənə 3.25-26. **15:9 15.9** 11.30; Jab. 18.50. **15:10 15.10** Dzək. 32.43. **15:11 15.11** Jab. 117.1. **15:12 15.12** Isaa. 11.10. **15:13 15.13** 5.1-2; 8.14-16,24-28; 12.12.

¹⁵ Amma tɔ'i hara wabənə ətə nyaahə nyi koonə də ngeerənə. Ma dɔi nyi ha'ə, acii ga wabəətsə a zaanə koonə. Pwapoonə nga Əntanfə kavə tɔ nyi ka naahənə ha'ə makə ətsa.

¹⁶ Ci ta'i tɔ nyi, kaa nya waaza Njuni Habara nga Yeesu Aləmasiihu ka ənjitə əntaa Yahudiinə. Nya slənə makə *limanə, nya waaza Njuni Habara nga Əntanfə, kaa ənjitə əntaa Yahudiinə a ndzaanə makə satakətə ca kadeesəkə ka Əntanfə; acii kə laabagi Malaaba Ma'yanə tɔ tii.

¹⁷ Acii ha'ə ka hanjətənə nə nyi slənaaki ka Əntanfə agi ləbənaki da Yeesu Aləmasiihu.

¹⁸ Pooshi uushi cii kya hanjətə naaki nə agyanəkii, madaamə agyanə sətə slənyi Aləmasiihu daciiki. Waatoo, kə kira ci tɔ ənjitə əntaa Yahudiinə ka nə'unə tɔ Əntanfə dagi wabənaki da slənaaki.

¹⁹ Kə dɔi ci ha'ə də sə nga hurəshishinə kama kama da də ngeerənə nga Malaaba Ma'yanə. Ci dɔi wiigi'i nyi daga də Urusaliima kura'ə aa Ilirikumə ka waaza patənə nga Njuni Habara agyanə *Aləmasiihu.

²⁰ Kə dɔi nyi gazhi'waanə nga waaza Njuni Habara ka hatə pooshi ənji sha fii ləməkii, acii ga nya ghənyi kuvə agyanə mbukənə nga əndə'i ənda.

²¹ Kə dɔi makə sətə dɔi manaahəkii asəkə ləkələkatə oo'i,
 “Ma ənjitə pooshi sha fii ləməkii,
 ka neenə nə tii ka ci də ginə.
 Ma ənjitə pooshi sha fii wabənə agyanəkii əsə,
 ka paaratəginə nə tii də ci.”

Da aniya nga Bulusə ka dzənə aa Rooma

²² Ci dɔi, taa ngahi kə dɔi nyi aniya nga dzənə aahoonə bəzəkii, ama pooshi nyi upaa rəgwa nga dzənə zəku'i.

²³ Amma ma nga əna, makə dɔi ci kə uugi nyi slənaaki ganə anə hanyiina, makə dɔi ci əsə fəzənyinə lanjə nə nyi ka moo dzənə ka neenə koonə,

²⁴ agi aniya nə nyi nga d'anə ha'ə. Ma nya dzə aanə hanyinə nga Səpeena, nga'ə ka nyi nə nʒsləgərənə dagoonə, nya nee koonə. Madə ta'vee nyi doonə, ka d'anə nə nyi moodasəka, una tsakə tɔ nyi ka dzənə aakəŋwa.

²⁵ Ma əndzə'i dɔiya, aa Urusaliima nə nyi ka dzənə, ka tsakənə tɔ ənji nga Əntanfə ətə davə.

²⁶ Acii tɔ'i kwaba cikə ənji nə'unə nga hanyinə nga Makiduuniya da nga Akaya ka tsakənə də maaghiinə ətə ahada ənji nga Əntanfə də Urusaliima. Kwabakii cii kya kərə ka tii.

²⁷ Ma slənətsa, tii satii dɔi aniya nga d'anə ha'ə. Amma ma tanyi, kə dəbee təya d'a ha'ə makə ətsa. Acii putə nga Yahudiinə upaa ənjitə əntaa Yahudiinə barəkaanə nga Əntanfə a ədzəmətii. Acii ha'ə, kə dəbee ənjitə əntaa Yahudiinə a tsakə tɔ Yahudiinə də uushi'iitə upaa tii patə.

²⁸ Madə kə mbu'i nyi aa dəvə, nya vii ka tii kwabanə cikə ənji ka tii, ka madənə nə nyi, nya palə aanə hanyinə nga Səpeena dagoonə.

²⁹ Madə kə gi nyi aahoonə, kə shii nyi ka mbu'unə nə nyi da barəkaanə nga Aləmasiihu lanjə.

15:15 15.15-16 1.5. **15:16 15.16** Fil. 2.17. **15:18 15.18** 2 Koor. 3.5. **15:19 15.19** Mar. 16.17; 2 Koor. 12.12. **15:20 15.20** 1 Koor. 3.10-12; 2 Koor. 10.15-16. **15:21 15.21** Isaa. 52.15. **15:22 15.22-24** 1.9-13. **15:25 15.25** Slənə 19.21; 20.22; 24.17. **15:26 15.26** 1 Koor. 16.1; 2 Koor. 8.1-9; Gal. 2.10. **15:27 15.27** 1 Koor. 9.11.

³⁰ Ndzəkəŋushi'inəkya, agi kədiinə nə nyi acii unə də ləmə nga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu da putə nga uudfəətə ci Malaaba Ma'yanə a vii ka ənja, koonə tsakə tə nyi agi dfa də'wa də ngeerənə ka putaaki,

³¹ kaa Əntanfə a kaka'agi tə nyi acii ənjitə pooshi agi nə'unə də Yahudiya. Damə də'wa əsə, kaa ənji nə'unə də Urusaliima a luu gazhi'waanaaki ka tii də bəra'itə cii.

³² Madfa kə dīi ha'ə, madfa kə luuvə Əntanfə, ka dzənə nə nyi ka əpisəkə aahadoonə də moodasəka.

³³ Wa Əntanfə Əndə vii ndzaanə jamə a ndzaa doonə patə. *Aamiina.

16

Nəhəpaanə

¹ Nğa'ə ka nyi una shii tə cikəŋushi'inaamə Fibi. Ma kya, agi tsakənə nə ki tə ənji nə'unə asəkə Ikəliisiya nga Kəŋkəraya.

² Madfa kə mbu'i ki aa hoonə, luumə tə ki agi ləmə nga Slandanaamə, makə sətə dəbee ənji nga Əntanfə a dfa. Viimə ka ki sətə dəbee kya upaa acii unə. Acii ma kya, kə cakə ki ənji laŋə patə da i nyi.

³ Agi nəhəpaanə nə nyi tə i Pərisəkila da Akila. Ma təya, guvii-slənaaki agi slənə nga Yeesu Aləmasiihu nə tii.

⁴ Kə vigi tii əpinatii ka putaaki. Kə kuyirii nyi tə tii ka shaŋə. Əntaa wata nyi daanəki kuyirii tə tii, amma patə da i Ikəliisiyanyinə nga ənjitə əntaa *Yahudiinə.

⁵ Agi nəhəpaanə nə nyi əsə tə ənji nə'uutə ca dza də nə gatii asii.

Agi nəhəpaanə nə nyi tə kadashinaaki Ipiyaneeta. Ci nə təkəŋwanə nga əndətə 'watəgi vii goonğa ka Aləmasiihu anə hanyinə nga Asiya patə.

⁶ Agi nəhəpaanə nə nyi tə Mariyaama. Ma kya, kə slənyi ki də gazhi'waanə ka putə goonə.

⁷ Agi nəhəpaanə nə nyi əsə tə i Andəroonika da Jooniya. Yahudiinə nə tii makə naaki, asəkə furəshina rəŋwə njiinə da tii. Kə shii masləkee ənji tə tii patə. Tii əsə 'watəgi ka nyi ndzaanə ka ənji nə'unə.

⁸ Agi nəhəpaanə nə nyi tə Ampiliyaatu kadashinaaki agi gəshinə da Slandana.

⁹ Agi nəhəpaanə nə nyi əsə tə Urəbaanusə guva-slənə gaamə agi slənə ka Aləmasiihu da tə guvaki Sətakayasə.

¹⁰ Agi nəhəpaanə nə nyi əsə tə Apeeləsə, waatoo əndətə ndzaa goonğaanaakii ka tanyi. Agi nəhəpaanə nə nyi əsə tə ənji yi nga Arisətoobulusə.

¹¹ Agi nəhəpaanə nə nyi tə Heeroodiyanə; Yahuda nə ci makə naaki. Agi nəhəpaanə nə nyi tə ənji nə'unə agi ənji yi nga Narəsiisa.

¹² Agi nəhəpaanə nə nyi tə i Təriifeena da Təriifoosa. Agi slənə nə tii ka Slandana. Agi nəhəpaanə nə nyi tə guvaki Peerəsisə. Ma kya, kə slənyi ki ka Slandanə ka shaŋə.

¹³ Agi nəhəpaanə nə nyi tə Rufusə matadə əndə slənə ka Slandana da tə məci. Ma kya, kə hadii ki də nyi makə uuzənatə nga səkətə.

¹⁴ Agi nəhəpaanə nə nyi tə i Asayinəkərita da Fəleegənə da Heerəməsə da Patərooba da Heerəma da patənə nga hara ənji nə'unə ətə dīi tii ka hakii.

15:30 15.30 2 Koor. 1.11; Af. 6.18-19; Kwal. 4.3; 2 Tees. 3.1-2. **15:31 15.31** Slənə 21.10-11; 1 Tees. 2.14-15. **15:32 15.32** 1.7. **15:33 15.33** 1 Tees. 5.23. **16:1 16.1** Slənə 18.18. **16:3 16.3** Slənə 18.2,18-19,26. **16:5 16.5** 1 Koor. 16.15,19; Kwal. 4.15; Filim. 2. **16:13 16.13** Mar. 15.21.

¹⁵ Agi nēhēpaanē nē nyi tē Filēloogusē da Juliya da tē i Neeriya da cikēnuci da tē Oolimpa da patēnē n̄ga ēnji n̄ga Əntañfē ətē d̄ii tii ka hakii.

¹⁶ Nēhēpaamēshinē dē uufōna. Agi nēhēpaanē nē patēnē n̄ga Ikēliisiyanyinē n̄ga Alēmasiihu tuunē.

Muudinē n̄ga wabēnē

¹⁷ Ndzəkēn̄ushi'inēkya, agi kēdiinē nē nyi acii unē, koonā kavē ginē ka ēnjitē ca kira tēkēshinē aahada ēnja, tēya gwazee ka vii goon̄ga n̄ga ēnja. Ma tēya, agi d̄fanē nē tii daawaanē da dzēgunētē shuuna liwē. Ma d̄anuunē, ndzaamē sēgoonē tsan̄jē ahadatii.

¹⁸ Ma tsarē n̄ga ēnjitē ca d̄a ha'ē, ət̄naa tē Alēmasiihu Slandanaamē ci tēya paslē, amma tē shishinētii satii. Agi d̄fanē nē tii dagwa wabēnē kaa tēya shii gēpēnē dē ēnjitē pooshi paaratēgi dē wabēnē n̄ga Əntañfē.

¹⁹ Ma unē, pooshi ëndētē pooshi fii makē sētē cuuna nē'utē N̄unyi Habara. Acii kii cii kya d̄a man̄ushinē duunē. N̄ga'ē ka nyi koonā ndzaanē macicirēkii agyanē dagwa uushi. Ma agi bwaya uushi ēsē, goonā ka wabēnē aagikii.

²⁰ Ma Əntañfē Əndē vii ndzaanē jamē, kēdēhē nē ci ka lēgēdēginē tē *Seetanē atsaa sēduunē. Wa Slandanaamē Yeesu a d̄a koonē pwapoonē.

²¹ Agi nēhēpaanē nē Timooti guva-slēnaaki tuunē. Ha'ē nē Loosiya da Jasoone da Soosipata ēsē. Ma tēya, Yahudiinē nē tii makē naaki. *

²² Nyi Tēəsiya nyaahē lēkalēkatēna. Agi nēhēpaanē nē nyi tuunē naaki agi lēmē n̄ga Slandana.

²³ Ma ëndēnē d̄ii nyi gakii asii, waatoo Gayusē, agi nēhēpaanē nē ci tuunē. Gakii asii ēsē nē Ikēliisiya ka dza dē na. Agi nēhēpaanē nē i Irasēta, ëndē kēsē pēritya n̄ga vērānē, da ndzəkēn̄ushi'inaamē Kwaratusē tuunē ēsē. †

[²⁴ Wa Slandanaamē Yeesu Alēmasiihu a d̄a koonē pwapoonē patē. *Aamiina.]

Dē'wa

²⁵ Duunētāamē tē Əntañfē! Ci nē ëndē da baawēda n̄ga kavēnē tuunē ka kēn̄jēnē ndihē ndihē agi vii goon̄ga goonē, makē sētē bii N̄unyi Habaranē cii kya waaza agyanē Yeesu Alēmasiihu; waatoo, makē sētē bii wabētē sha n̄ji ma'umbeekii fēzōnyinē aarē'u aarē'u.

²⁶ Yoo, kē shigi wabēnēkii pan̄gēran̄jē aa babara ëndzē'i dagi naahēnē n̄ga anabiinē makē sētē mwayi Əntañfē Əndē n̄ga ca'ē ndējwē ndējwē; kaa patēnē n̄ga *duuniya a nee, tēya vii goon̄ga ka ci, tēya nē'utē tē ci.

²⁷ Ma Əntañfē, ci rējwē dyan̄jē, ci daanēkii nē mashii uushi'inē patē. Naakii nē d̄uunuunē d̄acii Yeesu Alēmasiihu ka ca'ē ndējwē ndējwē! *Aamiina.

16:16 16.16 1 Koor. 16.20; 2 Koor. 13.12; 1 Tees. 5.26; 1 Piita 5.14. **16:17 16.17** Mat. 7.15; 2 Tees. 3.6; Tit. 3.9-10; 2 Yooh. 10. **16:18 16.18** Fil. 3.19; Kwal. 2.4. **16:19 16.19** 1.8. **16:20 16.20** 1.7. * **16:21 16.21** Timooti: Slēnē 16.1. † **16:23 16.23** Irasēta: 2 Tim. 4.20. **16:25 16.25** Af. 1.9; 3.4-5; Kwal. 1.26. **16:26 16.26** 1.2,5.

Təkəŋwanə nga ləkaləkətə nga Bulusə ka ənji Koorintiya

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə daciiki Bulusə. Kə 'wii Əntanƒə tə nyi, makə sətə mwayi ci, kaa nya ndzaanə ka masləkee əndə nga Yeesu *Aləmasiihu. Inə da ndzəkəŋushi'inaamə Sasətinəsə *

² ca nəhəpaa tuunə Ikəliisiya nga Əntanƒə də Koorintiya. Ma unə, malaaba ənji akəŋwacii Əntanƒə nuunə, ləbə da Yeesu Aləmasiihu nuunə. Kə ta'i Əntanƒə tuunə, koonə ndzaanə ka ənjaakii, makə sətə ta'i ci tə patənə nga ənjitə ca ɗa də'wa də ləmə nga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu taa dama patə. Ma təya, nga Slandanə rəŋwə naamə da tii.

³ Wa Əntanƒə Dəsənaamə da Slandanə Yeesu Aləmasiihu a ɗa koonə pwapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

Kuyiriinə tə Əntanƒə

⁴ Taa guci patə agi kuyiriinə nə nyi tə Əntanƒəwaaki ka puta goonə, putə nga ɗa pwapoonaakii koonə dashi Yeesu Aləmasiihu.

⁵ Acii dagi ləbənə goonə da Aləmasiihu ndzaa unə mawahənyinə agi wabənə goonə da agi shiinə goonə.

⁶ Ma wabəətə shuuna fii agyanə Aləmasiihu, kə əji wabənəkii slərəginə a ədzəmuunə.

⁷ Acii ha'ə, ma agi uushi'iitə ci Əntanƒə a vii ka ənja, pooshi ətə ətee unə taa rəŋwə, makə dīi ci agi gəranə nuunə ənyanə nga Yeesu Aləmasiihu.

⁸ Ci kavə tuunə ka kəŋaanənə ndihə ndihə ca'ə ka muudinə, koonə shii ndzaanə yadə idəpaa uushi ashuunə saa'itə nə Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a ənya.

⁹ Ma Əntanƒə, əndə goonəga nə ci, ci 'wii tuunə koonə ləbə da Uuzənaakii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

Wabənə agyanə təkəshinə ahada ənji nə'unə

¹⁰ Yoo, ndzəkəŋushi'inəkya, agi kədiinə nə nyi acii unə də ləmə nga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu koonə ndzaanə ka ma rəŋwə, acii ga təkəshinə a shigərə aahadoonə; wa sətə a ədzəmuunə a ndzaanə uushi rəŋwə, una wabə ka ma rəŋwə.

¹¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, ma bii nyi ətsə ha'ə, acii kə shi hara ənji yi nga Kaləwi ka baginə ka nyi paŋgəraŋə oo'i, tə'i mabizhinə ahadoonə.

¹² Waatoo, taa wu ahadoonə, agi banə nə ci, tə Bulusə cii kəya nə'u, əndə'i əndə əŋki ci, tə Apoolasə cii kəya nə'u. Əŋki əndə'i əndə, tə Keefasə cii kəya nə'u. Ma əndə'i əndə əsə, əŋki ci, tə Aləmasiihu cii kəya nə'u. †

¹³ Ya saŋə matəkəkii nə Aləmasiihu kwa? anii tə Bulusə saŋə gwa'avə ənji ka putə goona? Ya saa'itə dīi ənji koonə bapətisəma saŋə, agi ləmə nga Bulusə kwa?

¹⁴ Kə kuyirii nyi tə Əntanƒə, makə pooshi nyi dīi koonə bapətisəma, madaamə ka i Kərisəpusə tii da Gayusə. ‡

* **1:1 1.1** Gal. 1.1; Sasətinəsə: Slənə 18.17. **1:2 1.2** Slənə 18.1; 2 Koor. 1.1. **1:5 1.5** 2 Koor. 8.7. **1:7 1.7** 2 Tees. 1.7; Tit. 2.13. **1:8 1.8** Fil. 1.6; 1 Tees. 3.13; 5.23. **1:9 1.9** 10.13; 1 Tees. 5.24; 2 Tees. 3.3. **1:10 1.10-11** 3.3; 11.18; 2 Koor. 12.20; Af. 4.2-6; Fil. 2.2; Yooh. 17.21-23. † **1:12 1.12** 3.4; Apoolasə: 3.5-6,22; 4.6; 16.12; Slənə 18.24; 19.1; Piita: 1 Koor. 3.22; 9.5; 15.5; Gal. 2.9,11-14; 2 Koor. 10.7. ‡ **1:14 1.14** Kərisəpusə: Slənə 18.8; Gayusə: Rooma 16.23-24.

¹⁵ Acii ha'ə, pooshi əndə banə ahadoonə oo'i, də ləməki dīi ənji koonə bapətisəma.

¹⁶ Awa, kə buurətə nyi hara ənji. Kə dīi nyi bapətisəma ka ənji yi ŋga Sətəfanu əsə. Ma daaba'ə ənjitsa, shoonə madfa kə dīi nyi bapətisəma ka əndə'i əndə ahadoonə ma'ə. §

¹⁷ Ma bii nyi ətsə ha'ə, acii əntaa ka daadfa bapətisəma sləkee Aləmasiihu ka nyi. Ma sləkee ci ka nyi, ka waaza Ŋunyi Habara. Pooshi nyi dīi koonə dagwa ma, taa baarii koonə shiinə ŋga əndə shiŋkinə. Maci ha'ə dīi nyi, ma wabənaaki agyanə əntənə ŋga Aləmasiihu ashi ənfwa, kada pooshi ŋgeerənə davə.

*Baawədfa ŋga Əntaŋfə da hiimaakii ashi *Aləmasiihu*

¹⁸ Ma habara agyanə əntənə ŋga Aləmasiihu ashi ənfwa, ma ka ənjitə zii, madfiikə uushi nə habarakii ka tii. Amma ma amə ənə upaa luupaanə, ŋgeerənə ŋga Əntaŋfə nə habarakii kaamə.

¹⁹ Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, "Ka saaweenə nə nyi ka hiima ŋga əndə hiima. Ka əndzəginə nə nyi shiinə ŋga ənjitə mbee ka uushi'inə."

²⁰ Makə ha'ə dīi əna, iitə danə ənji hiima? iitə danə malimina? iitə danə ənji daadfa mabizhinə ŋga zamanana? Kə baarii Əntaŋfə paŋgəraŋə oo'i, madfiikə uushi nə shiinə ŋga əndə shiŋkinə akəŋwaciikii.

²¹ Acii ma Əntaŋfə, əndə hiima nə ci. Paa ci bwasee ka ənji shiŋkinə a shii tə ci dāgi shiinatii satii. Amma ma habaranə ciina waaza, ətə cii təya ba madfiikə uushi, dadavə kadeesəkə ka ci luupaanəkii tə ənjitə vii ka ci gooŋga.

²² Ma Yahudiinə, kə mwayi tii neenə ka sə ŋga hurəshishinə zəku'i taabu'u viinə tii gooŋga. Ma hara slikərənə əsə, kə mwayi tii upaa shiinə zəku'i.

²³ Amma ma inə, ma habaranə ciina baaba, agyanə Aləmasiihu ətə shi təya gwa'avə aashi ənfwə ciina wabə. Kə biipaa səkə ka Yahudiinə nə habarakii. Ma hara slikərənə əsə, madfiikə uushi ci təya nee ka habarakii.

²⁴ Amma ma ənjitə 'wii Əntaŋfə tə tii, Yahudiinə da hara slikərənə patə, Aləmasiihu nə habarakii. Ci baarii baawədfa ŋga Əntaŋfə da shiinə ŋga Əntaŋfə.

²⁵ Acii ma slənə ŋga Əntaŋfə ənə ci ənjə a nee makə madfiikə uushi, kə palee ka hiima ŋga əndə shiŋkinə. Ma raara'anə ŋga Əntaŋfə əsə, tə'i ci da ŋgeerənə palee ka ŋgeerənə ŋga əndə shiŋkinə.

²⁶ Ndzəkəŋushi'inəkya, buurətəmə makə sətə njuunə saa'itə 'wii Əntaŋfə tuunə. Ma ənjitə ci ənji shiŋkinə a nee ka tii mafyarakii, pooshi tii laŋə ahadoonə. Ha'ə nə madiigərə ənji, ənji məghərəvənə əsə, pooshi tii laŋə ahadoonə.

²⁷ Amma tə uushi'iitə ci ənji *duuniya a nee madfiikəkii ta'i Əntaŋfə. Ma dīi ci ha'ə, kaa ca dāvə də ayinə ka mafyara ənja. Kə ta'i ci sətə maraara'əkii əsə, kaa ca dāvə də ayinə ka ənji ŋgeerənə.

²⁸ Ha'ə əsə kə ta'i ci tə sətə geegi ənji *duuniya mbəfə, təya bərapaa, ca ndzaanə mazabə uushi akəŋwaciitii, kaa ca shii zamagi də sətə ci təya nee makə matahu uushi.

§ **1:16 1.16** Sətəfanu: 16.15. **1:18 1.18** Rooma 1.16; 2 Koor. 4.3. **1:19 1.19-20** 3.18-20; Mat. 11.25; Rooma 1.22. **1:19 1.19** Isaa. 29.14; Ayb. 12.13,17; Isaa. 19.12-14; 44.25. **1:21 1.21** Rooma 1.19-20. **1:22 1.22** Mat. 12.38; Yooh. 4.48; Slənə 17.18,32. **1:23 1.23** 2.14; Gal. 3.1; 5.11. **1:24 1.24** 1.18; 2.5; Kwal. 2.3. **1:25 1.25** 2 Koor. 13.4. **1:26 1.26** Yooh. 7.48. **1:27 1.27-28** Rooma 12.16; Yak. 2.5; Luka 1.51-53; 6.20.

²⁹ Acii ha'ə, pooshi əndə da rəgwa nga dʉunətə naakii nə akəŋwacii Əntaŋfə.

³⁰ Əntaŋfə kavə tuunə koonə ndzaanə ləbə da Yeesu Aləmasiihu. Ci kavə tə Aləmasiihu əsə, kaa ca dzəgunətə kaamə shiinə. Yeesu Aləmasiihu dʉegi kaamə ka ənji gooŋga akəŋwacii Əntaŋfə. Daciikii ndzaa amə ka ənji nga Əntaŋfə, ci pərapaa taamə əsə.

³¹ Makə sətə dʉi manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, "Ma əndətə ca moo dəlaginə, wa ca dəlagi də Slandana tanə."

2

*Habara agyanə əntənə nga *Aləmasiihu ashi ənfwa*

¹ Ndzəkəŋuushi'inəkya, ma saa'itə shi nya gi ka wabənə koonə agyanə ma'umbee uushi nga Əntaŋfə, pooshi nyi baarii koonə mbee ka wabənə, pooshi nyi baarii oo'i, kə shii nyi uushi'inə əsə.

² Acii ma saa'itə nyi ahadoonə, pooshi uushi kavə nyi aakəŋwaciiki madaamə Yeesu Aləmasiihu. Ma palee maa, əntənaakii ashi ənfwa.

³ Ma saa'itə nyi ahadoonə, raara'ə nji nyi. Kə digə ədzəməki acii ŋgwalənə.

⁴ Ma agi dzəgunənaaki da wabənaaki koonə, pooshi nyi baarii koonə mbee ka wabənə taa baarə koonə shiinə nga əndə shiŋkinə. Amma Ma'yanə nga Əntaŋfə da ŋgeerənaakii baarəgi koonə oo'i, gooŋga tanyi nə uushi'iitə fii unə amaki.

⁵ Acii ha'ə, əntaa shiinə nga əndə shiŋkinə kavə tuunə ka vii gooŋga, amma ŋgeerənə nga Əntaŋfə kavə tuunə.

Wabənə agyanə shiinə nga Əntaŋfə

⁶ Yoo, patə da ha'ə, shiinə ciina baaba ka ənjitə hadatəgi Ma'yanə nga Əntaŋfə də moodəfətii. Amma ma shiinəkii, əntaa nga duuniyana, əntaa nga meeminə nga duuniyana əsə. Acii ma təya, ka uudəginə nə ŋgeerənətii pii pii.

⁷ Ma shiinə ənə ciina wabə agyanəkii, ma'umbee shiinə nga Əntaŋfə nə ci. Kə shi ca umbee acii əndə shiŋkinə. Daga ci ma'ə matagamə duuniya, kə dʉi ci aniya nga baarii kaamə shiitsa, kaama shii mbee ka ndzaanə agi dʉunuunaakii.

⁸ Ma shiitsa, pooshi meeminə nga duuniyanə paaratəgi. Maci kə paaratəgi tii, kada pooshi tii gwa'avə tə Slandana aashi ənfwa. Ma ca, əndə məghərəvənə nə ci.

⁹ Ma ətsa, kə dʉi ha'ə makə sətə shi ənjə a nyaahə aasəkə malaaba ləkaləkətə oo'i,

"Uushi'iitə ma'ə əndə shiŋkinə maneemə, taa fanə,

da sətə pooshi əndə sha kii hiima agyanəkii,

ci nə tantanyitə sətə dʉəkəpaa Əntaŋfə

ka ənjitə uu'i tə ci."

¹⁰ Kaamə baarəgi Əntaŋfə ma'umbee səkii daci Ma'yanaakii. Acii ma Ma'yanə nga Əntaŋfə, agi neenə nə ci ka patənə nga uushi'iinə furəŋə. Hiima nga Əntaŋfə maa, agi neenə nə ci.

1:30 1.30 2 Koor. 5.21. **1:31 1.31** 1.29; 2.2; 4.7; Irim. 9.22-23; 2 Koor. 10.17; 11.30; 12.5; Af. 2.9. **2:1 2.1** 1.17. **2:2 2.2** 1.23; Gal. 6.14. **2:3 2.3** Slənə 18.9; 2 Koor. 10.1,10. **2:4 2.4** 4.20; 1 Tees. 1.5. **2:5 2.5** 1.18,24. **2:7 2.7** Rooma 5.2; 2 Koor. 3.18; 4.17; Kwal. 1.26. **2:8 2.8** Luka 23.34. **2:9 2.9** Isaa. 52.15.

11 Pooshi ɛndɛ ca shii hiima nga ɛndɛ, madaamɛ ma'yanɛ nga ɛndɛkii ci daanɛkii. Ha'ɛ ɛsɛ dɛi nɛ ɔntanɔfɛ, pooshi ɛndɛ ca shii hiimaakii, madaamɛ Ma'yanaakii saakii.

12 Ma Ma'yaanɛ a ɛdzɛmaamɛ, ɛntaa nga *duuniya, amma ɔntanɔfɛ slɛkee kaamɛ ka Ma'yanɛkii, kaama shii paaratɛgi dɛ patɛnɛ nga uushi'iitɛ vii ci kaamɛ.

13 Ma uushi'iitɛ ciina baaba ka ɛnja, ɛntaa shiinɛ nga ɛnji shinɛkinɛ, amma Malaaba Ma'yanɛ vii keenɛ shiinɛkii, ina baaba ka ɛnja, waatoo, ka ɛnjitɛ da Ma'yanɛ nga ɔntanɔfɛ a ɛdzɛmɛtii.

14 Ma ɛndɛtɛ yadɛ Ma'yanɛkii a ɛdzɛmɛkii, pooshi ci ka upaa uushi'iitɛ ci Ma'yanɛ nga ɔntanɔfɛ a vii. Paa ci ka paaratɛgi dɛ uushi'iitɛ, madiikɛ uushi nɛ ci akɛɔwaciikii, acii see Ma'yanɛ nga ɔntanɔfɛ tanɛ nɛ kavɛ ɛndɛ ka paaratɛgi dɛ uushi'iitɛ.

15 Ma ɛndɛtɛ da Ma'yanɛ nga ɔntanɔfɛ a ɛdzɛmɛkii, ci nɛndɛ paaratɛginɛ dɛ uushi'iitɛ patɛ. Amma pooshi ɛnji duuniya ka paaratɛgi dɛ sɛtɛ cii kɛya dɛ.

16 Makɛ sɛtɛ bii malaaba lɛkalɛkatɛ, oo'i, "Wu sanɛ shii hiima nga Slandanɛ bahɛ ka ka ci hiima?" Amma ma amɛ, tɛ'i amɛ da Ma'yanɛ nga Alɛmasiihu.

3

ɔnji slɛnɛ nga ɔntanɔfɛ

1 Ndzɛkɛɔɔushi'inɛkya, ma nyi ka naaki na, paa nyi wabi koonɛ makɛ sɛtɛ ci ɛnjɛ a wabɛ ka ɛnjitɛ da Ma'yanɛ nga ɔntanɔfɛ a ɛdzɛmɛtii. Amma kɛ wabi nyi koonɛ makɛ sɛtɛ ci ɛnjɛ a wabɛ ka ɛnji nga duuniya. Acii ma'ɛ unɛ makɛ mbɛrɛzhinyinɛ agi nɛ'unɛ tɛ *Alɛmasiihu.

2 'Wanɛ vii nyi koonɛ, ɛntaa dɛfɛna, acii ma'ɛ unɛ mambu'umɛ bahɛ adɛ dɛfɛna. Taa nga ɛnɛ maa, ma'ɛ unɛ mambu'umɛ bahɛ adɛnɛ.

3 Acii ca'ɛ ɛndzɛ'i pooshi kama kamaanɛ nga ndzaanɛ goonɛ da nga ɛnji *duuniya. Ma unɛ, ma'ɛ sɛrɛha ahadoonɛ, ma'ɛ mbɛɛzɛnɛ ahadoonɛ ɛsɛ. ɔtsɛ baarii paɔgɛraɔnɛ oo'i, ɛnji nga duuniyanɛ nuunɛ, pooshi kama kamaanɛ nga ndzaanɛ goonɛ da hara ɛnji saakii.

4 Ya sanɛ mada bii ɛndɛ oo'i, tɛ Bulusɛ cii kɛya nɛ'wa, ɛndɛ'i ɛndɛ ɛsɛ ɛɔki ci, tɛ Apoolasɛ cii kɛya nɛ'wa, ɛntaa mbɛrɛ mbɛrɛ nɛ ndzaanɛ goonɛ da ɛnji duuniya ɛtsɛ kwa?

5 Wu sanɛ nɛ Apoolasɛ? Wu sanɛ nɛ Bulusa? Ma inɛ, ɛnji slɛnɛ nga ɔntanɔfɛ niinɛ tanɛ. Dagi slɛnɛkii vii unɛ goonɔga. Inɛ patɛ agi slɛnɛ niinɛ ahadoonɛ makɛ sɛtɛ bii ɔntanɔfɛ keenɛ dɛnɛ.

6 Ma nyi, slikɛrɛnɛ lɛgii nyi. Apoolasɛ agi ma'inɛ aatsakii. Amma ɔntanɔfɛ gɛrɛtɛ.

7 Ma ɛndɛ lɛganɛ da ɛndɛ ɛgɛ ma'inɛ aatsakii, ɛntaa magadɛ uushi nɛ tii. ɔntanɔfɛ nɛ magadɛ uushi, acii ci dɛvɛtɛ, ci gɛrɛtɛ ɛsɛ.

8 Pooshi kama kamaanɛ ahada ɛndɛtɛ lɛgii da ɛndɛtɛ ɛgi ma'inɛ. Taa wu patɛ, ka luunɛ nɛ ci shikwakii.

9 Acii ma inɛ, guvii-slɛnɛnyinɛ nga ɔntanɔfɛ niinɛ. Ma unɛ ɛsɛ, rɛ nga ɔntanɔfɛ nuunɛ.

Makɛ maghɛnɛ ha nga ɔntanɔfɛ nuunɛ ɛsɛ.

¹⁰ Ma Əntaŋfə, də pwapoonaakii vii ci ka nyi baawəda ŋga da də sləna. Kə ndzaa nyi makə ŋga əndətə mbee ka ghənə kuva. Kə mbukəpaa nyi kuvə ŋga'ə. Əndə'i əndə a shi ka kanə aagyanəkii. Taa wu patə, wa ca ŋgərətə haŋkalaakii ŋga'ə, kaa ca ka aagyanə kuvətsa.

¹¹ Kə uugi mbukə kuvə ndzaanə, waatoo, Yeesu Aləmasiihu. Pooshi mbukə əndə'i ma'ə.

¹² See kanə aanəkii. Ma hara ənja, ka kanə nə tii də əndzənə, taa də hara tibisa, taa də faariinə ətə da məghərəvənə. Hara ənji əsə, ka kanə nə tii də ənfuginə, taa də ndzadə, taa də uunkinə.

¹³ Kadə nə slənə ŋga taa wu a baarəgi naakii na, uusəratə nə Əntaŋfə a da gəŋwanə. Uusərakii nə gunə a təbətə slənəkii, ca baarəgi paŋgəraŋə tə slənə ŋga taa wu patə.

¹⁴ Madə ma kaatə kii əndə aagyanə mambukya kuva, tə'i ŋgeerənə davə, ka upaanə nə əndəkii shikwa.

¹⁵ Amma madə kə ətsagi slənə ŋga əndə agi gunə, ka əteenə nə ci ka shikwakii. Ma ci də naakii na, ka mbərəfənə nə ci makə əndətə mbərə'ya ŋgahə agi gunə.

¹⁶ Ya saŋə kə shii unə oo'i *yi ŋga Əntaŋfə nuunə nii? Ya saŋə kə shii unə oo'i, də naakii nə Ma'yanə ŋga Əntaŋfə a ədzəmuunə nii?

¹⁷ Taa wu patə saawee ka yi ŋga Əntaŋfə, ka saaweenə nə Əntaŋfə ka ci naakii əsə. Acii ma yi ŋga Əntaŋfə, malaabakii. Unə də noonə nə boo, nə yaakii.

¹⁸ Ga taa wu agyuunə a ha'u də naakii na. Madə tə'i əndə ahadoonə ca hiima oo'i, tə'i ci da shiinə agi duuniyana, wa ca bwasee ka hiimatsa, ca həətəpaa naakii na, ca ndzaa ka əndətə pooshi shii taa mi, kaa ca shii ndzaanə ka əndətə shii uushi tanyi.

¹⁹ Acii ma sətə ci ənji duuniyanə a nee makə shiinə, dīikənə nə ci akəŋwacii Əntaŋfə. Makə sətə dīi manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, "Də fyaranə ŋga mafyara ənji kəsənə Əntaŋfə tə tii."

²⁰ Tə'i manaahəkii əsə ətə bii, "Kə shii Slandanə oo'i, ma hiima ŋga mafyara ənja, uushi zabə."

²¹ Ci dīi cii kya ba koonə, ga taa wu a haŋətə naakii nə putə ŋga slənə ŋga əndə shiŋkinə. Acii noonə nə uushi'inə patə.

²² Taa Bulusə, taa Apoolasə, taa Keefasə, taa *duuniya, taa əpinə, taa əntənə, taa əndzə'ya, taa aakəŋwa, patə noonə.

²³ Ma unə əsa, ŋga Aləmasiihu nuunə. Aləmasiihu naakii əsə, ŋga Əntaŋfə nə ci.

4

*Masləkee ənji ŋga *Aləmasiihu*

¹ Ŋga'ə ka nyi ka ənjə a shii oo'i, ma inə, ənji slənə ka Aləmasiihu niinə. Aacii inə ba'avə Əntaŋfə ma'umbee uushi'iinaakii, keena baaba ka ənja.

² Ma tsarə ŋga əndə slənətsa, kə dəbee ca slənə slənaakii də gooŋgaanə.

³ Taa mi patə hiimii unə agyanəki, hara ənji ka bəzənə nə tii səkə də nyi, hara ənji əsə ka dələnə nə tii də nyi, amma ma nyi, paa nyi ka neenə

3:10 3.10 1 Koor. 15.10. **3:11 3.11** Isaa. 28.16; Slənə 4.11-12. **3:13 3.13-15** Rooma 2.6; 2 Koor. 5.10. **3:15 3.15** Yahu. 23. **3:16 3.16** 6.19; Rooma 8.9,11,15; 2 Koor. 6.16; Gal. 5.25; 1 Piita 2.5. **3:18 3.18** 4.10. **3:19 3.19** Ayb. 5.12-13; 1 Koor. 1.20. **3:20 3.20** Jab. 94.11. **3:22 3.22** Rooma 8.38. **3:23 3.23** 15.28; Rooma 14.7-9. **4:2 4.2** Luka 12.42.

makə uushi. Nyi ka naaki nə maa, paa nyi ka lagi gəŋwanə ŋga naaki nə taa kə slənyi nyi ŋga'ə taa pooshi.

⁴ Taa ŋgahi paa nyi shii hatə kulii nyi davə, patə da ha'ə əntaa nyi nə lagi gəŋwanə ŋga naaki nə oo'i, pooshi uushi ashiki. Əntaŋfə na lagi ka nyi gəŋwanə.

⁵ Acii ha'ə, pooshi dibə una lagi gəŋwanə agyanə ənji daga saa'ikii ma'ə mambu'yamə, waatoo daga Slandanə ma'ə mashimə. Ma ca, ci na ŋgiragi tə uushi'iitə ma'umbeekii agi təkunə ka bəranə. Ca baarəgi paŋgəranə tə hiimatə a ədzəmə ənda. Ma uusərakii, ka dəlanə nə Əntaŋfə də taa wu patə makə sətə dəbēe ka ci.

⁶ Ndzəkəŋuushi'inəkya, ma wabi nyi uushi'iitə patə agyaniinə da Apoolasə, kaa ca shii tsakənə tuunə, una nə'u dərəpə geenə, acii goona piitəgi sətə nyaahə ənji asəkə malaaba ləkaləkatə, goona haŋətə noonə na putə ŋga əndə rəŋwə, una bərapaa əndə'i ənda.

⁷ Ya ha, wu saŋə dʒuunətə tə ha? Ya saŋə əntaa Əntaŋfə vii ka hə patənə ŋga uushi'inə aciiku kwa? Madə viina, ka mi dʒii cii kwa haŋətə naaku nə, ha dətə makə də ŋgeeriiku upaa ha?

⁸ Ya saŋə kə uugi unə upaa patənə ŋga sətə dəbēe una upaa kwa? Kə uugi unə dʒaginə ka mawahənyinə kwa? Taa ŋgahi əntaa meeminə nuunə saŋa, kə dʒii unə ŋwanuunə kwa? Kə mwayi nyi una dʒa ŋwanuunə, kaama shi zəmə ŋwanuunə patə.

⁹ Ma cii kya nee naaki, kə geegi Əntaŋfə keenə mbəfə, inə masləkee ənja. Ma inə, makə ŋga ənjitə lagi ənji ka tii gəŋwanə ŋga bələnə tə tii niinə, inə kəŋaanə akəŋwacii patənə ŋga *duuniya. Malaa'ikanyinə da patənə ŋga ənji shiŋkinə a tsaamə tiinə, ina əntə.

¹⁰ Ma inə, makə madʒikə ənji niinə putə ŋga Aləmasiihu. Ya saŋə mafyarakii nuunə agi ləbənə goonə da Aləmasiihu kwa? Pooshi ŋgeerənə aashiinə. Ya unə noona, tə'i ŋgeerənə ashuunə kwa? Kə bərapaa ənji tiinə. Ya unə noona, kə dʒuunətə ənji tuunə kwa?

¹¹ Dəŋə ənshinə agi madəfənə da meegiirənə niinə, dəgəjinə patə nə kəjeerənə geenə, agi fəəslənə nə ənji tiinə, pooshi yi geenə əsə.

¹² Də ciiniinə ciina slənə makə a əntəgiinə. Madə kə dʒaanii ənji tiinə, agi danə niinə ka tii barəkaanə. Madə cibēe ənji keenə, agi sə'watənə niinə. *

¹³ Madə wabi əndə bwaya uushi aashiinə, də ŋunyi wabənə jikə niinə ka ci. Kə ənəpaa inə ka gərədzəkə ŋga duuniya. Ca'ə əndzə'i ma'ajjiinəkii niinə akəŋwacii duuniya.

¹⁴ Ma nyaahə nyi koonə ətsa, əntaa ka davə də ayinə koonə, amma kaa nya shii paaratəginə koonə, makə moodə manjeevənaaki.

¹⁵ Taa kə upaa unə ənji dzəgunətə koonə wabənə ŋga Aləmasiihu sabakə, rəŋwə nə dəsənuunə. Nyi ndzaanə ka dəsənuunə agi ləbənə gaamə da Yeesu Aləmasiihu saa'itə kirə nyi koonə ŋunyi Habara.

¹⁶ Aciikii wanyinə ka kədiinə acii unə koona nə'u dərəpaaki.

¹⁷ Putakii ha'ə, wanyinə ka sləkeenə koonə ka Timooti. Ma ca, kadashinaaki nə ci, uuzənaaki əndə goonga putə ŋga Slandana. Ci na dzə ka buurətə koonə ndzaanaaki agi ləbənə ləbiinə da Aləmasiihu. Ca

4:4 4.4 Jab. 143.2. 4:5 4.5 3.8; Jab. 139.1-12; Rooma 2.16. 4:7 4.7 Gal. 6.3. 4:9 4.9 Rooma 8.36; Ibər. 10.33. 4:10 4.10-13 2 Koor. 11.23-29. 4:10 4.10 3.18. * 4:12 4.12 Luka 6.28; Slənə 7.60; Rooma 12.14; də ciiniinə ciina slənə: Slənə 18.3. 4:13 4.13 Ŋgəər. 3.45. 4:15 4.15 Gal. 4.19. 4:16 4.16 11.1; Fil. 3.17; 1 Tees. 1.6.

baarii koonə sənə cii kya dzəgunə ka ənji taa asəkə ŋgutə Ikəliisiya taa da patə. †

¹⁸ Ma hara ənji ahadoonə, kə hanjətə tii natii na. Ma nə tii ka nəhənə, paa nyi ka ənənə ka tsaamətənə tuunə ma'ə.

¹⁹ Amma madfa kə luuvə Slandana, ka dzənə nə nyi aahoonə kədəhə. Madfa kə gi nyi, ka neenə nə nyi ka baawədatə marii ənjitsə ca hanjətə natii na, əntaa wata wabənətii. ‡

²⁰ Acii ma ŋwanjuunə ŋga Əntanfə, paa ci ka baarə naakii nə də wabənə, amma də baawəda baarənəkii naakii na.

²¹ Gədə ŋgutə sanə koonə? A dzə nyi da i uu'yanə nii, anii a banee nyi ka ədzəməki, nya dzə ka baariinə koonə makə sətə uu'i nyi tuuna?

5

Aləhiinə ahada ənji nə'unə

¹ Kə fii nyi, tə'i hara ənji ca alə hiinə ahadoonə. Ma tsarə ŋga aləhiitə maa, taa ahada ənji faara, pooshi tsarəkii ka danə. Ma bii nyi ətsə ha'ə, acii kə fii nyi, tə'i əndə ca baa də minə ŋga dii.

² Makə ha'ə ətsa, ka mi cuuna hanjətə noonə nə dii? Ma dəbee, mabətəsəkə da nuunə. Ma əndətsə slənyi sətə ahadoonə, kə dəbee ənjə a laakəgi tə ci ahadoonə.

³⁻⁴ Taa ŋgahi pooshi nyi gatə ahadoonə, patə da ha'ə, davə ahadoonə nə moodəfəki. Acii ha'ə, agi ləmə ŋga Slandanaamə Yeesu kə lagi nyi gəŋwanə agyanə əndətsə dii tsarə slənətsa. Ma danuunə, dzatəmə də nə. Ma'yanaaki maa, ka ndzaanə nə ci ahadoonə. Ŋgərəmə əndətsə də baawəda ŋga Slandanaamə Yeesu,

⁵ una kavə tə ci aacii *Seetanə kaa shishinəkii a zagi dza'ə. Ma əpinaakii əsə, ca shii upaa luupaanə uusera ŋga ənyanə ŋga Slandanaamə Yeesu.

⁶ Pooshi dəbee una hanjətə noonə nə makə sətə cuuna da. Kə shii unə wabənə ətə ci ənjə a ba, "Burəjanə gi'u ca aslətə mahwadə əmpunə."

⁷ Fədəgimə lee tə iirə burənaatsa ahadoona, waatoo 'waslyakəənə goonə, koonə shii ndzaanə makə mahwadə əmpunə yadə burəjanə agikəya. Weewee ma unə, malaabakii nuunə, acii kə əŋki Aləmasiihu ka puta gaamə. Ma ca, makə bagatə ŋgirə ənji ka da də sataka ka Əntanfə agi kumənə ŋga *Pasəka nə ci.

⁸ Acii ha'ə, gaama da kumənə gaamə də burooditə dii ənji də iirə burəjanə ŋga 'waslyakəənə da bwaya bwayaanə. Amma daamə kumənə gaamə agi laabanə da goonəgaanə, makə sətə dii buroodi ətə yadə burəjanə agikii malaabakii.

⁹ Ma asəkə ləkaləkataaki ŋga təkəŋwanə, kə nyaahə nyi koonə oo'i, goona ndzaanə da ənjitə ca aləhiinə.

¹⁰ Ma wabi nyi koonə ha'ə, əntaa agyanə ənjitə mashiimə tə Əntanfə wabi nyi, acii ma təya, tə'i ənji aləhiinə ahadatii, tə'i ənji moo uushi ŋga hara ənji, tə'i mahiirənə, tə'i ənji paslə uuləminə əsə. Makə dii ci ganə asəkə duuniya nə tii, pooshi rəgwa ŋga təkəe ka noonə nə da tii.

¹¹ Amma ma wabi nyi koonə ha'ə, agyanə əndətə ca ba oo'i, əndə nə'unə nə ci, asee agi aləhiinə nə ci, taa moo uushi ŋga əndə'i ənda, taa paslə uuləminə, taa jaarakənə aashi əndə'i ənda, taa əndətə ŋgirə sa ənvwə

† **4:17 4.17** Timooti: 16.10; Slənə 16.1; 2 Koor. 1.1. ‡ **4:19 4.19** madfa kə luuvə Slandana: Slənə 18.21; Yak. 4.15. **4:20 4.20** 2.4; 15.24. **4:21 4.21** 2 Koor. 1.23; 13.10. **5:1 5.1** Leew. 18.8. **5:2 5.2** 6.12; 10.23. **5:3-4 5.3-4** Kwal. 2.5. **5:5 5.5** 1 Tim. 1.20. **5:6 5.6** Gal. 5.9. **5:7 5.7** Shig. 12.1-15; 13.7; Yooh. 1.29; 1 Piita 1.19. **5:9 5.9** Mat. 18.17; 2 Tees. 3.14.

tə ci, taa hərənə. Ma tsarə nga əndə nə'uutsa, goona adə asəkə kəɲwə rəɲwə da ci shaɲə.

¹² Ma ənjitə əntaa ənji nə'unə nə tii, pooshi nyi da baawəda nga lagi gəɲwanə agyanətii. Agyanə ənji nə'unə makə noonə lagi nuunə gəɲwanə.

¹³ Makə sətə dīi manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə oo'i, "Ləkəgimə mēzə ənda ahadoonə." Ma ənjitə əntaa ənji nə'unə nə tii, Əntaɲfə ci saakii na la ka tii gəɲwanə.

6

Daad'a gəɲwanə ahada ənji nə'unə

¹ Mad'a tə'i əndə nə'unə da wula nga əndə'i əndə nə'unə makə ci, iitə saɲə bwaseenəkii ka ənji nga Əntaɲfə, ca kərə wulakii aakəɲwacii ənjitə pooshi shii tə Əntaɲfwa?

² Ya saɲə pooshi unə shii oo'i, ənji nga Əntaɲfə na la gəɲwanə ka ənji *duuniya kwa? Mad'a unə na la gəɲwanə ka ənji duuniya, aa pooshi unə mbu'i bahə lagi gəɲwanə nga uuji uushi'inə kwa?

³ Mashiimuunə saɲə oo'i, amə na la gəɲwanə ka malaa'ikanyinə kwa? Sakwa uushi'inə nga duuniya dīi?

⁴ Makə ha'ə na d'a saɲa, mad'a shigi mabizhinə ahadoonə, ka mi cuuna dzə ka kərə wulakii aakəɲwacii ənjitə pooshi agi nə'una?

⁵ Agi d'anə nuunə ayinə ka noonə na. Iitiitə daa pooshi mashii əndə taa rəɲwə ahadoonə bahə hadatəgi də mabizhinə ahadoonə ənji nə'una?

⁶ Wata mad'anə nə əndə nə'unə, ca dzə ka kərə wula nga əndə nə'unə makə ci aakəɲwacii gəɲwanə, ənjitə mashiimə tə Əntaɲfə ca dzə ka la ka ci gəɲwanəkii.

⁷ Makə kə kiiruunəshinə aakəɲwacii gəɲwanə, kə kullii unə ətsa. Ma dəbee, mad'a kə bəzee əndə ka səkuunə, sə'watəmə. Mad'a kə ali əndə rəgwa nga əgənə tuunə, bwaseemə ka ci. Gədfə ci acii kərə əndə aakəɲwacii gəɲwanə.

⁸ Amma ma unə, pooshi unə agi d'anə ha'ə. Acii unə də noonə nə maa, agi baazee nuunə ka səkuunə ahadoonə səgoonə, una hərəshi əsə. Ahadoonə ndzəkəɲushi'inə ənji nə'unə maa, agi d'anə nə tsarə nga ətsa!

⁹ Ya saɲə pooshi unə shii oo'i, pooshi bwaya ənji ka upaa dəmənə aagi *ɲwanjuunə nga Əntaɲfə kwa? Goona ha'u də noonə nə zabə. Ma ənji d'a bwaya ndzaanə, taa ənji paslə uuləminə, taa ma'aləhiinyinə, taa ənjitə ca baa da ɲguyirənə makə tii,

¹⁰ taa mahiirənə, taa ənji moo uushi nga əndə'i ənda, taa ənjitə ci əɲvwə a d'a tə tii anətii, taa ənji dzaana hara ənji, taa ənji luutə uushi nga hara ənji, patənə nga ənjitə ca d'a tsarə nga slənətsa, pooshi tii ka upaa rəgwa nga dəmənə aagi ɲwanjuunə nga Əntaɲfə shaɲə.

¹¹ Ma nga ɲukə, ha'ə makə ətsə nji hara ənji goonə. Amma kə tifyagi Əntaɲfə koonə 'waslyakəənə goonə, ca laabagi tuunə dāgi ləbənə goonə da Slandanə Yeesu Aləmasiihu, dāgi baawəda nga Ma'yanə nga Əntaɲfə gaamə əsə.

Duunətənə tə Əntaɲfə də shishinə

¹² Ka banə nə hara ənji ahadoonə oo'i, tə'i tii da rəgwa nga d'a taa ɲgutə uushi. Ha'ə makə ətsa, amma əntaa uushi'inə patə ca tsakə ənda. Ma nyi,

5:11 5.11 6.9-10; 2 Tees. 3.6; Tit. 3.10; 2 Yooh. 10. 5:12 5.12-13 Dzək. 13.6. 6:2 6.2-3 Rooma 5.17; 2 Piita 2.4; Yahu. 6; Səniinə 1.6. 6:7 6.7 Mat. 5.39-40; Rooma 12.17. 6:9 6.9-10 15.50; Gal. 5.19-21. 6:11 6.11 Tit. 3.3-7; Ibər. 9.14; 1 Yooh. 1.7.

ka banə nə nyi, tə'i nyi da rəgwa ŋga slənə taa mi patə. Amma paa nyi ka bwaseenə kaa taa mi a kavə tə nyi aakəŋwa.

¹³ Hara ənji, ka banə nə tii, ma kapaa Əntaŋfə zəma, ka səka. Ka zəmə dīi Əntaŋfə səkə əsə. Ha'ə makə ətsa. Amma ka zamaginə nə Əntaŋfə də səkə tii da zəmə patə. Ma shishinə, pooshi Əntaŋfə dīi kaamə tə ci ka aləhiinə. Amma, ma dīi ci kaamə shishinə, kaama slənə ka Slandanə də ci, Slandanə a tsakə tə shishinaamə əsə.

¹⁴ Makə sətə madəe Əntaŋfə ka Slandana agi maməətə ənja, ha'ə nii kəya madəe kaamə də baawədaakii əsə.

¹⁵ Kə shii unə, ma shishinuunə, purəjanə ŋga shishinə ŋga *Aləmasiihu nə ci. Ya əna, kə dəbee əndə a ŋgərə purəjanə ŋga shishinə ŋga Aləmasiihu, ca gəŋutəgi da ŋga badawa ŋga minə nii? Pooshi ka dfaŋə shaŋə!

¹⁶ Ya saŋə pooshi unə shii oo'i, ma əndətə ŋgirə shishinəkii, ca gəŋutəgi da ŋga badawa ŋga mina, kə ndzaa tii shishinə rəŋwə kwa? Acii tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, "Tii bəra'i, ka ndzaanə nə tii shishinə rəŋwə."

¹⁷ Amma ma əndətə gəŋutə də naakii nə da Slandana, kə ndzaa ci malaabakii də Ma'yanakii.

¹⁸ Makə dīi ha'ə, bwaseemə ka aləhiinə. Patənə ŋga hara 'waslyakəənə, pooshi ka uree ka shishinə ŋga ənda. Amma ma aləhiinə, ka patənə ŋga shishinə cii kəya dfa 'waslyakəənə.

¹⁹ Ya saŋə pooshi unə shii oo'i, yi ŋga Malaaba Ma'yanə nə shishinuunə kwa? Ma Malaaba Ma'yaatsə ashuunə, Əntaŋfə vii koonə. Əntaa noonə səgoonə nə shishinuunə, amma ŋga Əntaŋfə.

²⁰ Də uushi dzabaŋə pərii ci tuunə. Acii ha'ə, wa shishinuunə a ndzaanə malaabakii, koonə shii vii də dfaunuunə ka Əntaŋfə.

7

Wabənə agyanə ŋgərəshinə

¹ Yoo, wiinə jikəvənaaki agyanə wabəənə nyaahoonə. Madfa kə bii əndə, paa ci ka ŋgərə minə shaŋə, ci palee də ŋga'əənə.

² Amma acii goona dzəgərə aagi aləhiinə, wa ŋgurə a ŋgərə minə. Minə əsa, wa kya ŋgərə ŋgura.

³ Ga ŋgurə a ənslə'wa də shishinəkii ka minaakii. Ha'ə nə minə əsə, ga kya ənslə'wa də shishinətə ka ŋgurii.

⁴ Acii ŋgurə nə slanda shishinə ŋga minə. Ha'ə nə shishinə ŋga ŋgurə əsə, minə nə slandakii.

⁵ Goona taŋashi də shishinuunə, madfaamə unə kə luuvə ahadoonə ŋga saa'i gi'u agyanəkii, koonə shii kavə nuunə ka dfa də'wa. Ma daaba'əkii, una ənə ka gəŋunə goonə makə ŋga ŋukə əsə koonə mbee ka kaka'atə noonə na. Də ha'ə gatsəgi nuunə tə təbənə ŋga *Seetanə tuunə.

⁶ Ma agi wabəətsə bii nyi koonə, pooshi nyi bii tyasə see a dfaonə ha'ə, amma banə tanə cii kya ba koonə.

⁷ Ma mwayi nya, a ndzaa unə patə makə naaki. Amma taa wu patə tə'i ci da naakii viinə ətə vii Əntaŋfə ka ci pamə. Acii əndə'i ənda, ka mbeənə nə ci ka ndzaanə daanəkii, amma ma əndə'i əndə, paa ci ka mbeənə.

6:12 6.12 8.9; 10.23; Gal. 5.13; 1 Piita 2.16. **6:13 6.13** Mat. 15.17-19; 1 Tees. 4.3. **6:14 6.14** 15.15,20; Rooma 6.4; 8.11; 2 Koor. 4.14. **6:15 6.15** 12.27. **6:16 6.16** 'Wat. 2.24; Mat. 19.5; Af. 5.31. **6:17 6.17** Yooh. 17.21-23; Rooma 8.9-11; 2 Koor. 3.17-18; Gal. 2.20. **6:19 6.19** 3.16. **6:20 6.20** 7.23; Rooma 13.14; 1 Piita 1.18-19. **7:2 7.2** 1 Tees. 4.3-4. **7:3 7.3** Af. 5.21-29. **7:7 7.7** Mat. 19.11-12; 1 Koor. 12.11.

⁸ Wiinē sənē cii kya ba ka ənjitə pooshi ɲgirə minə taa ɲgərə ɲgura, da ka mooryafinə. Madə kə ndzaa tii yadə ɲgərəshinə makə naaki, ci palee.

⁹ Amma madə pooshi tii ka mbee ka kaka'agi natii na, wa təya ɲgərəshi. Gəfə ci acii hənənə ɲga suuna ɲga shishinə a ədzəmətii.

¹⁰ Wiinē sənē cii kya ba ka ənjitə ɲgirəshi. Əntaa banaaki, amma bariya ɲga Slandana. Ma minə, ga kya təkə da ɲgurii.

¹¹ Amma madə kə tikə tii, ga kya ɲgərə əndə'i ɲgura. Mbu'u ka ənənə nə tii ka naranə da ɲgurii. Ha'ə əsə, ga ɲgura a lakəgi minaakii.

¹² Wiinē sənē cii kya ba ka hara ənji nyi saaki də maki, əntaa Slandana. Madə ma minə ɲga əndə nə'unə, madə əntaa əndə nə'unə nə ki, amma kə luuvə ki ndzaanə gakii, ga ca lakəgi tə ki.

¹³ Ha'ə nə minə əsə, madə ma ɲgurii, əntaa əndə nə'unə nə ci, amma kə luuvə ci ndzaanə da ki, ga kya alə rəgwa ɲga təkənətii.

¹⁴ Ma bii nyi ha'ə, acii taa ɲgahi pooshi ɲgurii agi nə'unə, patə da ha'ə kə luuvə Əntanfə tə ci putə ɲga minaakii. Ha'ə nə minə əsə. Taa ɲgahi paa ki agi nə'unə, patə da ha'ə kə luuvə Əntanfə tə ki putə ɲga ɲgurii. Maci pooshi ha'ə, kadə pooshi manjeevənətii ka ndzaanə ka ənji ɲga Əntanfə. Amma putə ɲga ətsə ha'ə, kə ɲgirə Əntanfə tə tii ka manjeevənaakii.

¹⁵ Amma madə kə mwayi minə taa ɲgura ətə pooshi agi nə'unə təkənə da əndə nə'unə, wa təya təkə. Madə kə dīi ha'ə, pooshi əndə nə'uutse tanəgi bariya. Amma ka ndzaanə jamə 'wii Əntanfə taamə. *

¹⁶ Unə makinə ənji nə'unə, buurətəmə ɲga'ə. Mbu'u taa daci unə nə ɲguyirənə goonə a upaa luupaanə. Unə ɲguyirənə ənji nə'unə əsə, buurətəmə ɲga'ə. Mbu'u taa daci unə nə makinə goonə a upaa luupaanə.

Ndzaanə ɲga əndə makə sətə 'wii Əntanfə tə ci

¹⁷ Ma sətə palee, wa əndə a slənə makə sətə vii Əntanfə ka ci baawəda ɲga slənənə. Wa ca ndzaanə saakii makə sətə ɲji ci saa'itə 'wii Əntanfə tə ci. Ha'ə cii kya dzəgunə ka ənji taa asəkə ɲgutə Ikəliisiya.

¹⁸ Madə tə'i əndə *ryaminii daga Əntanfə ma'ə ma'wamə tə ci, madə kə 'wii Əntanfə tə ci, ga ca alə əndzəgi baavə ɲga ryaminanə ashikii. Madə tə'i əndə əsə ətə 'wii Əntanfə paa ci ryaminii, wa ca ndzaanə saakii ha'ə, ga ca ryamina.

¹⁹ Acii pooshi kama kamaanə ahada maryamina ənda da əndətə pooshi ryaminii akəɲwacii Əntanfə. Amma nə'u bariya ɲga Əntanfə nə uushi.

²⁰ Taa wu patə, wa ca ndzaanə makə ətə ɲji ci saa'itə 'wii Əntanfə tə ci.

²¹ Madə mava nə əndə saa'itə 'wii Əntanfə tə ci, ga ca buurə agyanəkii. Amma madə kə upaa ci rəgwa ɲga ndzaanə ka dimwa, wa ca dā ha'ə.

²² Ma bii nyi ətsa, acii ma mavatə 'wii Əntanfə tə ci, kə ndzaa ci ka dimwa putə ɲga ləbənaakii da Slandana. Ha'ə nə dimwatə 'wii Əntanfə tə ci əsə, kə ndzaa ci ka mava ɲga Slandana.

²³ Də uushi dzabanə pərii Əntanfə tuunə. Goona ənyagərə də noonə nə ka maviinə ɲga ənja.

²⁴ Acii ha'ə, ndzəkəɲushi'inəkya, taa wu patə, wa ca ndzaanə akəɲwacii Əntanfə makə sətə 'wii Əntanfə tə ci.

Wabənə agyanə ənjitə pooshi sha ɲgirəshə da mooryafinə

7:9 7.9 1 Tim. 5.14. **7:10 7.10-11** Mat. 5.32; 19.9. **7:14 7.14** Rooma 11.16. * **7:15 7.15** ka ndzaanə jamə: 14.33; Rooma 12.18; 14.19; 2 Koor. 13.11; Kwal. 3.15; Ibər. 12.14. **7:16 7.16** 1 Piita 3.1. **7:18 7.18** Gal. 5.1. **7:19 7.19** Rooma 2.25-29; Gal. 5.6. **7:22 7.22** Af. 6.6; Filim. 16; 1 Piita 2.16. **7:23 7.23** 6.20.

²⁵ Ma agyanə ənjitə ma'ə matəkətəmə ngərəshinə əsə, wiinə sənə cii kya ba. Pooshi uushi bii Slandanə ka nyi agyanəkii, amma ka banə nə nyi koonə naaki hiima, makə dīi ci, pwapoonə nga Slandanə kavə tə nyi ka ndzaanə ka əndə goonğa.

²⁶ Ma hiimaaki, madə ndzaa əndə daanəkii yadə ngərəshinə, ci palee. Ma bii nyi ətsə ha'ə, acii tə'i cibənyinə lanə ci ənjə a sa nga əna.

²⁷ Ma əndətə ngirə minə, ga ca kaaree ka miita. Ma əndətə pooshi sha təbətə ngərə minə, ga ca ngərə.

²⁸ Amma taa ngahi kə bii nyi ha'ə, madə kə ngirə əndə minə, paa ci dīi 'waslyakəənə. Madə ngirə kadəmə ngura əsə, paa ki dīi 'waslyakəənə. Amma shiimə oo'i, tə'i uushi'inə lanə ca la tə ənjitə ngirəshi. Ci bii nyi naaki gəfə ndzaanə yadə ngərəshinə, acii ga tsarə nga uushi'iitə a lii tə ənda.

²⁹ Ndzəkənjushi'inəkya, wiinə sənə cii kya moo banə koonə. Ma saa'itsa, kə uugi mbəshanə kədəhə. Acii ha'ə, ma ənjitə da makinə, wa təya ndzaanə makə pooshi makinə atsatii.

³⁰ Ma ənji tuunə, wa təya də makə əntaa ka mabətə səkə nə tii. Ma ənji nusenə, wa təya də makə əntaa ka manjushinə nə tii. Ma ənji dərə də uushi'inə əsə, wa təya ndzaanə makə pooshi sətə irə tii shi aaciitii.

³¹ Ma ənji də slənə ganə a duuniya, wa təya ndzaanə makə pooshi sə nga d'anatii ganə a duuniya. Acii ma duuniyana, pooshi ma'ə lanə kaa ca uudə.

³² Nga'ə ka nyi koonə ndzaanə yadə buurə uushi'inə. Ma əndətə pooshi sha ngirə minə, aagi slənə ka Slandanə kavə ci naakii na. Gazhi'waanaakii patə kaa ca uudəgi səkə nga Slandana.

³³ Amma ma əndətə ngirə minə, aagi slənənə ka *duuniya kavə ci naakii na, kaa ca shii uudəgi səkə nga minaakii.

³⁴ Acii ha'ə kə tikə hiimaakii bəra'i. Ma miitə pooshi ngirə ngura taa kadəma, kə kavə ki natə nə aagi slənə ka Slandana, kaa kya shii ndzaanə malaabakii camə akənjwacii Slandana. Amma ma miitə ngirə ngura, kə kavə ki natə nə aagi slənənə ka duuniya, kaa kya shii uudəgi də səkə nga ngurii.

³⁵ Ma bii nyi koonə ətsa, nga'ə ka nyi nə tsakənə tuunə, əntaa tənjanə cii kya tənja tuunə. Acii nga'ə ka nyi koonə slənə sətə difə ka rəgwakii, una vəgi noonə nə ka slənənə ka Slandanə də ədzəmə rəjwə.

³⁶ Madə tə'i əndə ghə'i madanə, amma təya nara da madanaakii oo'i, paa tii ka ngərəshinə ma'ə, ka d'anə nga'ə. Amma madə kə tsaamətə ngurii oo'i, paa ci na kaka'atə naakii na, wa ca ngərə tə ki makə sətə mwayi ci, paa ci dīi 'waslyakəənə.

³⁷ Amma maa əndə ci saakii dīi aniyaakii nga banə oo'i, paa ci ka ngərənə tə ki ma'ə, madə kə kaka'atə ci shishinəkii əsə, nga'ə nə sətə dīi ci, wa təya ndzaanə daanətii yadə ngərəshinə.

³⁸ Makə ha'ə əna, ma əndətə ngirə minə, kə dīi ci nga'ə. Amma əndətə pooshi ngirə minə shanjə palee.

³⁹ Ma miitə ma'ə ngurii ka əpinə, pooshi ki da rəgwa nga ngərə əndə'i. Amma madə kə əntəgi ngurii, tə'i ki da rəgwa nga ngərə ngurətə kadeesəkə ka ki, madə əndə nə'unə nə ci.

⁴⁰ Ma agi hiimaaki naaki, mad'a kə ndzaa ki satə yadə ɲgərə ɲgurə ma'ə, gəfə ci na palee ka ki də ɲga'əənə. Ma nəhənəki, ma hiimatse dīi nyi, dagi Ma'yanə ɲga Əntaɲfə shigi.

8

Wabənə agyanə zəmətə dīi ənji ka uuləminə

¹ Ma agyanə luutə ci ənjə a la uuraakii ka uuləminə, wiinə sənə cii kya jikəvə koonə. Kə shii amə, ma patənə gaamə, tə'i amə da shiinə. Amma ma shiitsa, ci ca kavə əndə ka hanətə naakii na. Amma ma sətə ca tsakə ənja, uudəna. *

² Taa wu patə ɲgirə naakii nə makə kə shii ci uushi'inə, ca'ə əndzə'i ma'ə ci mashiimə sətə dəbee ca shii.

³ Amma ma əndətə uu'i tə Əntaɲfə, kə ndzaa ci ka uuzənə ɲga Əntaɲfə ətsa.

⁴ Ma agyanə luutə lii ənji uuraakii ka uuləminə, kə shii amə, ma uuləminə, pooshi əpinə amatii. Kə shii amə əsə, rəɲwə dyanə nə Əntaɲfə.

⁵ Tə'i uushi'inə lanə agintaɲfə taa anə hanyinə ətə ci ənjə a paslə tə tii. Taa ɲgahi tə'i tii lanə,

⁶ patə da ha'ə, ma kaamə, rəɲwə dyanə nə Əntaɲfə. Dəsənaamə nə ci. Ci tagii patənə ɲga uushi'inə, naakii naamə. Rəɲwə dyanə nə Slandanə əsə, waatoo Yeesu Aləmasiihu. Daciikii tagii patənə ɲga uushi'inə. Daciikii əsə ndzaa amə da əpinə amaamə.

⁷ Amma əntaa patənə ɲga ənji shii ha'ə. Ca'ə əndzə'i tə'i hara ənji sənəavə ka tii nə haala ɲga uuləminə. Agi adənə nə tii luutə ci təya nee ka uuləminə lii ənji. Ma təya, ma'ə vii gooɲgatii mad'amə ɲgeerənə. Ma ci təya nee, makə kə ajijinətə zəməkii tə tii.

⁸ Ma amə, kə shii amə oo'i, pooshi uushi ci zəmə a tsakə kaamə akəɲwacii Əntaɲfə shaɲə. Tada kə zhimaamə, pooshi uushi cii kəya tsakə kaamə. Ha'ə əsə, tada kə bwasee amə ka adə zəməkii, pooshi uushi cii kəya galee ashaamə.

⁹ Ma unə ətsə shii oo'i, kə vii Əntaɲfə kaamə rəgwa ɲga adə taa ɲgutə zəma, see a d'oonə han'kala, acii goona ndzaa ka faara pu'unə ɲga ənjitə ma'ə vii gooɲgatii mad'amə ɲgeerənə.

¹⁰ Acii ma tsarə ɲga əndətsa, mad'a kə nee ci ka hə əndətə shii uushi'inə dasə asəkə kuvə uuləma, ha adə luu ɲga uuləma, ka kavənə nə hə tə ci ka adə tsarə luukii əsə.

¹¹ Ma tsarə ɲga əndətse ma'ə vii gooɲgaakii mad'amə ɲgeerənə, ka zanə nə ci putə ɲga shiinaaku. Ma əndətsa, ndzəkəɲu nə ci, da i ka putaakii əɲki Aləmasiihu, amma wahətsə kə kavə tə ci ka kulanə.

¹² Də mad'ee ka ma'yanə ɲga ndzəkəɲushi'inə ətə ma'ə mad'amə ɲgeerənə agi vii gooɲgatii, cuuna d'a 'waslyakəənə. Ma ətsa, ka Aləmasiihu cuuna d'a.

¹³ Acii ha'ə, mad'a luu ca kavə tə ndzəkəɲunəki kaa ca kula, paa nyi ka adə luukii ma'ə shaɲə, acii ga nya kavə tə ci ka kulanə.

9

*Sətə dəbee ka masləkee ənji ɲga Yeesu *Aləmasiihu*

8:1 8.1-13 Rooma 14.1-15.6. * **8:1 8.1** Slənə 15.29; Rooma 12.16; uudənə ca tsakə ənja: 13.1-7; 14.1; 16.14; Yooh. 13.34; Rooma 15.1-2; 2 Koor. 8.7-8,24; Gal. 6.10; Af. 5.2. **8:3 8.3** 13.12; Gal. 4.9. **8:4 8.4** 10.19-20; Dzək. 4.35,39; 6.4-5; Gal. 4.8-9. **8:6 8.6** 12.5-6; Yooh. 1.3-4; Af. 4.5-6; Kwal. 1.16. **8:7 8.7-12** 10.23-33. **8:8 8.8-9** Rooma 14.13,15,17,21; Gal. 5.13.

¹ Ma nyi, dimwa nə nyi, masləkee əndə nga Aləmasiihu nə nyi. Kə nee nyi ka Yeesu Slandanaamə də ginəki. Unə əsə nə bwatyatə upaa nyi agi slənaaki ka Slandana. Anii əntaa ha'ə?

² Taa pooshi hara ənji luuvə oo'i, masləkee əndə nə nyi, amma ma unə, kə shii unə oo'i, masləkee əndə nə nyi. Acii unə nə sətə baarii oo'i, masləkee əndə nə nyi tanyi putə nga ləbənə goonə da Slandanaamə.

³ Wiinə sənə jikəvənəki ka ənji wabə tə nyi.

⁴ Ya sanə pooshi dəbə ənjə a vii keenə zəmə da sə nga sanə putə nga slənə geenə kwa?

⁵ Ya sanə pooshi nyi da rəgwa nga ngərə minə, nya palə ka wiigi'inə da i ki kwa? ina dfa makə sətə ci i Piita* da hara masləkee ənji da ndzəkənjushi'inə nga Slandanaamə a dfa kwa?

⁶ Anii see inə da Barənaba sanə nə slənənə də ciiniinə, keena shii upaa də zəmə aameena? †

⁷ Wu sanə nə soojatə pooshi ənji agi vii ka ci shikwaakəya? Wu sanə nə moozatə pooshi ka adə poo nga ənfwə gaki asəkə ra? Wu əsə nə magəratə pooshi ka sa 'wanə nga dabiinaakəya?

⁸ Ma uushi'iitsə cii kya ba, əntaa də hiima nga əndə shiŋkinə cii kya ba. Tə'i manaahəki maa, asəkə ləkaləkatə nga Muusa,

⁹ ətə bii ca, "Goonə anəgi ma nga la ca slənə koonə asəkə rə." Ya əna, agyanə liinə nə Əntarəfə ka wabənə kwa?

¹⁰ Ma ətsə patə, agyaniinə cii kəya wabə. Puta geenə nyaahə ci ətsə ha'ə. Acii ma əndə budənə da əndə slənə cifanə, kə dibə təya ka nə nga upaa uushi davə asəkə rə.

¹¹ Makə kə ləgaviinə koonə slikerənə nga Malaaba Ma'yanə aa ədzəmuunə, əntaa madəbəkii unə kə ki'i keenə də vii keenə sətə ciina kavə aameenə kwa?

¹² Makə dīi ci kə luuvuunə vii ka hara ənji sətə dəbee, weewee keenə dəbee una 'watəgi vii uushi'iitsa.

Taa ngahi ha'ə makə ətsə dəbee una dfa keenə, amma pooshi inə kədii koonə tsakə tiinə ha'ə. Kə sə'watiinə patənə nga mabuurəna kaa Njunyi Habara agyanə Aləmasiihu a shii dzənə aakəŋwa aakəŋwa.

¹³ Amma ga ca zaanə koonə oo'i, ma ənjitə ca slənə asəkə yi nga Əntarəfə, agi sətə ci ənjə a kərə aadəvə aasii ci təya upaa zəmatii. Ha'ə əsə nə ənjitə ca slənə agyanə ha nga dfa sataka. Agi sətə dīi ənji də sataka ci təya ngərəgi natii zəma.

¹⁴ Ha'ə əsə dīi bii Slandanaamə, əŋki ci, ma əndətə ca dfa slənə nga Njunyi Habara, dagikii upaanəkii zəmaakii.

¹⁵ Taa ngahi ha'ə makə ətsə, pooshi nyi kədii acii taa wu. Ma cii kya naahə koonə ha'ə, əntaa koonə vii ka nyi sətə dibə. Gədfə əntənə əŋki nyi acii dfanə ha'ə makə ətsə, acii paa nyi ka uudənə kaa sətə cii kya dəlagi a ndzaanə ka uushi zabə.

¹⁶ Pooshi waaza Njunyi Habara ka kavənə tə nyi kaa nya dəlagi, acii ma ətsə, kə ndzaa ka nyi tyasə see maa waazii nyi. Kə kullii agyanəki madə paa nyi waazii Njunyi Habara!

9:1 9:1-2 4.9,15; 15.8-10; 2 Koor. 2.14-17; 3.1-3; 5.18-20; 10.7-8,13; 11.5,13; 12.11-13; Gal. 1.1. **9:4** **9.4** Luka 10.7-8; Mat. 10.10. * **9:5 9.5** Ma asəkə hara zhi'weenə, Keefasə ci ənjə a 'wa də Piita. † **9:6 9.6** Barənaba: Slənə 4.36; 11.22-26; slənənə də ciinə ka upaa də zəma: Slənə 18.3. **9:9 9.9** Dzək. 25.4; 1 Koor. 10.11; 1 Tim. 5.18. **9:11 9.11** 9.4; Rooma 15.27; Gal. 6.6. **9:12 9.12** Slənə 20.34-35; 2 Koor. 11.9. **9:13 9.13** Baan. 18.8-19. **9:14 9.14** 9.4. **9:15 9.15** Slənə 18.3. **9:16 9.16** Irim. 20.9.

¹⁷ Maci ma cii kya dā slənətse dē moonə n̄ga moodəfəki saakii, kadā ka upaanə nə nyi ki'ikii. Amma slənə n̄ga tyasə cii kya dā, acii Əntan̄fə ba'avə slənəkii aaciiki.

¹⁸ N̄gutə shikwa cii kya upana? Ma shikwaaki, waaza N̄nyūi Habara ka ənji n̄ga zabə yadə ki'ikii. Pooshi nyi agi ləgwa sətə dibə ənjə a vii ka nyi acii ənja.

¹⁹ Ma nyi, dimwa nə nyi, əntaa mava. Patə da ha'ə, kə kavə nyi naaki nə kaa nya ndzaa ka mava, kaa nya shii upaa də ənji lan̄ə.

²⁰ Ma nyi ahada *Yahudiinə, kə d̄ii nyi makə sətə ci t̄əya dā, kaa nya shii əlyatənə də tii. Ma nyi ahada ənjitə d̄ii *bariya anətii əsə, kə ndzaa nyi ahadatii makə da i bariya anəki nə nyi makə natii, taa n̄gahi pooshi. Amma ma ndzaa nyi ha'ə ahadatii, kaa nya shii əlyaginə də tii.

²¹ Ha'ə əsə, nyi ahada ənjitə pooshi shii bariya, kə ndzaa nyi ahadatii makə pooshi nyi shii bariya, kaa nya shii əlyaginə də tii. Pooshi ətsə baarii makə pooshi nyi agi n̄'u bariya n̄ga Əntan̄fə. Acii agi n̄'u bariya n̄ga Aləmasiihu nə nyi.

²² Weewee geegi nyi ka vii goon̄gaaki makə ma'ə madamə n̄geerənə ahada ənjitə ma'ə vii goon̄gatii madamə n̄geerənə, kaa nya shii əlyaginə də tii. Taa n̄gutə tsarə n̄ga ndzaanə patə gi nyi ka la ənja, kə ndzaa nyi makə natii, kaa nya shii luupaa də hara ənji agitii taa də iitə patə.

²³ Uushi'iitse cii kya dā patə, putə n̄ga N̄nyūi Habara cii kya dā ha'ə, kaa nya shii upaa də shikwatə nə ənjə a upaa agikii da i nyi.

²⁴ Kə shii unə, ma agi laamə n̄ga huyinə, ənji lan̄ə ca laamə, amma əndə rənjwə tanə nə upaa shikwa. Acii ha'ə d̄amə gazhi'waanə n̄ga huyinə, koonā shii upaa də shikwa.

²⁵ Taa wu patə bii ka d̄anə nə ci laamə n̄ga huyinə, ka had̄aginə nə ci də shishinəkii n̄ga'ə, kaa shishinəkii a ndzaanə ndalə. Ma cii k̄əya dā ha'ə, kaa ca shii upaa də shikwa. Ma tsarə n̄ga shikwatsə cii k̄əya alə, ka saawaginə. Amma ma ənə caama alə, pooshi ka saawanə shan̄ə ca'ə ndənjwə ndənjwə.

²⁶ Ma nyi, gənjə cii kya huyi ca'ə ka muudinə. Ha'ə əsə ma nyi, əntaa əndətə ca dā mavutə zabə agi mēdə nə nyi.

²⁷ Kə luuvə nyi sa taa n̄gutə tsarə n̄ga ciba, kaa shishinəki a ndzaanə matasəkakii taa ka n̄gutə rəgwa. Ma nyi ənə ca waaza N̄nyūi Habara ka hara ənja, ma cii kya dā ha'ə, acii ga nya kulii a rəgwa.

10

Wabənə agyanə uuləminə

¹ Ndzəkən̄ushi'inəkya, n̄ga'ə ka nyi una shii sətə slənyi də dzədzəshi'inaamə saa'itə t̄əya palə agi bilinə. Kurabiinə n̄ja kaka'ə tə tii patə. Patənətii tan̄əgi maduunə gəəra, pooshi taa mi uree ka tii.

² Patənətii upaa bapətisəma n̄ga kurabiinə da n̄ga uunəva kaa t̄əya ndzaa ka ənji n̄'unə tə Muusa.

³ Patənətii əsə, kə agi tii zəmətə shi dadagyə.

⁴ Patənətii əsə, kə sii tii ma'iitə shi dadagyə. Acii kə sii tii ma'iitə əja ashi faaratə vii Əntan̄fə ka tii. Ma faaratse n̄ja dzə atsatii, ci nə Aləmasiihu.

9:17 9.17 4.1. **9:19 9.19-22** 10.23-24,32-33; Rooma 15.1. **9:19 9.19** Mat. 20.26-27. **9:20 9.20** Slənə 16.3; 21.20-26. **9:21 9.21** Gal. 2.3-4. **9:22 9.22** Rooma 1.13; 2 Koor. 5.11; 11.29. **9:24 9.24-25** Fil. 3.12-14; 2 Tim. 2.4-6; 4.7-8; Yak. 1.12; 1 Piita 5.4; Səniinə 2.10. **9:27 9.27** Rooma 8.13; 13.14. **10:1 10.1** Shig. 13.21; 14.21-29. **10:3 10.3** Shig. 16.13-35; Dzək. 8.3; Jab. 78.24-25. **10:4 10.4** Shig. 17.6; Jab. 78.15.

⁵ Patə da ha'ə laŋənatii pooshi slənatii kaŋeesəkə ka Əntanƒə. Putakii ha'ə laŋənatii, kə məətəgi tii agi bilinə.

⁶ Ma ətsə patə, wabənə cii kəya wabə kaamə, acii ga bwaya uushi'inə a kaŋeesəkə kaamə makə natii.

⁷ Goona ndzaa ka ənji paslə uuləminə makə ŋga hara ənjatii. Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i, "Kə ndzaa ənji ka zəma, təya saasa ənvwa, təya madə ka uudzənə ka uuləminə."

⁸ Goona aləhiinə makə ŋga hara ənjatii. Agi uusəra rəŋwə ənji dəbu'u pupusərə aji makkə zamagi Əntanƒə də tii.

⁹ Gaama təbə tə Slandanaamə makə sətə dīi hara ənjatii. Wata rəhunə a zamagi də tii dza'ə.

¹⁰ Gaama ŋgəərə ma makə sətə dīi hara ənjatii. Wata malaa'ikatə ca bəələ ənji a zamagi də tii.

¹¹ Ma uushi'iitə slənyi də tii patə, wabənə cii kəya wabə ka ənja. Ma naahəpaa ənji əsə, ka wabəginə kaamə, acii amə nə ənji ŋga muudinə ŋga saa'i.

¹² Acii ha'ə, taa wu patə nyihə makə ndihə nə ci, wa ca nəhə naakii na, acii ga ca kulii.

¹³ Patənə ŋga təbəətə ca la tuunə, mbərə mbərə nə ci da ətə ca la taa tə ŋgutə ənda. Amma ma Əntanƒə, əndə goonɡa nə ci, paa ci ka luuvənə kaa təbənə ətə palee ka ŋgeerii unə a la tuunə. Madə kə lii təbənə tuunə, ka viinə nə ci koonə ŋgeerənə koonə kəŋaanə ndihə, koonə shii upaa rəɡwa ŋga sə'watənə.

¹⁴ Acii ha'ə kaŋashinyinaakya, bwaseemə ka paaslə uuləminə.

¹⁵ Ma unə, ənji paaratə də uushi'inə nuunə, ka mbeənə nuunə ka ləginə unə də noonə nə oo'i, ma sənə cii kya ba, goonɡa tanyi.

¹⁶ Ma kwalakətə caama slənəgi saa'itə ama zəmə əndzanə ŋga Slandana, agi kuyiriinə naamə tə Əntanƒə putakii. Ma amə sagi də kwalakəkii əsə, ləbənə caama ləbə agi idənə ŋga Aləmasiihu. Ha'ə əsə nə burooditə caama baatsə, ama adə. Ləbənə caama ləbə agi shishinə ŋga Aləmasiihu.

¹⁷ Makə dīi ci masləhə rəŋwə nə buroodi, taa ŋgahi laŋə naamə, amma rəŋwə naamə, acii masləhətə rəŋwə ha'ə caama adə əsə.

¹⁸ Buurətəmə alə'aada ŋga *Yahudiinə əsə. Ma ənjitə ca adə luutə ci ənjə a ɗa də satakətə ka Əntanƒə, agi ndzaanə nə tii ləbə da Əntanƒə.

¹⁹ Mi cii kya moo banə əna? Uuləmə nə əndə'i uushi nii, anii zəmətə ci ənjə a vii ka ca? Pooshi.

²⁰ Ma sətə cii kya moo banə, ma sətə ci ənji faara a ɗa satakakii, ka ginaajinyinə ci təya ɗa, əntaa ka Əntanƒə. Ma nyi, paa nyi ka moonə una ndzaanə ka hakii da ginaajinyinə.

²¹ Ya saŋə iitə mbee nuunə ka zəmə əndzanə ŋga Slandana, una ənəgərə ka zəmə ŋga ginaajinyinə əsa? Pooshi unə ka ndzaanə ka hakii da ginaajinyinə əsə.

²² Ya saŋə ŋga'ə koonə nə kavənə tə Slandanə kaa ca sərəhə kwa? Anii ma naamə ka nəhənə, kə palee amə ka ci də ŋgeerəna?

10:5 10.5 Baan. 14.29-30; Jab. 78.31; Ibər. 3.17; Yahu. 5. **10:6 10.6** Baan. 11.4,34; Jab. 106.14. **10:7 10.7** Shig. 32.6. **10:8 10.8** Baan. 25.1-9. **10:9 10.9** Baan. 21.5-6. **10:10 10.10** Baan. 14.2,36; 17.6-15; Jab. 106.25-27; Ibər. 3.17-18. **10:11 10.11** 7.29-31; Rooma 15.4. **10:12 10.12** Gal. 6.1. **10:13 10.13** 1.9; Yak. 1.13-14. **10:14 10.14** 1 Yooh. 5.21. **10:16 10.16** 11.24-25; Luka 22.17-20. **10:17 10.17** 12.27. **10:18 10.18** Leew. 7.11-21. **10:19 10.19** 8.4. **10:20 10.20** Dzək. 32.17; Jab. 106.37; Səniinə 9.20. **10:21 10.21** 2 Koor. 6.15-16. **10:22 10.22** Dzək. 32.21.

²³ Ka banə nə hara ənji ahadoonə oo'i, tə'i amə da rəgwa nga dfa taa ngutə uushi. Ha'ə makə ətsa. Amma əntaa uushi'inə patə ca tsakə ənda. Tə'i amə da rəgwa nga slənə patənə nga uushi, amma əntaa patənə nga uushi ca kərə ənji aakəŋwa.

²⁴ Ga taa wu a slənə wata sətə ca tsakə tə ci, ci daanəkii, amma, wa ca slənə sətə ca tsakə tə hara ənja.

²⁵ Tə'i unə da rəgwa nga dərə taa ngutə tsarə nga ləwə a luuma, una tsəbə. Goona kavə ma'yanə goonə ka buurənə taa dama shi ləwəkii.

²⁶ Acii tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə, ətə bii ci, "Hanyinə da patənə nga sətə asəkətə, nga Slandanə patə."

²⁷ Madfa kə 'wii əndətə əntaa əndə nə'unə nə ci tə hə ka zəma, madfa kə kadeesəkə ka hə nə dzənə, duu, zəmuu patənə nga sətə vii ci ka hə. Ga ha kavə ma'yanəku ka buurənə taa dama shi zəməkii.

²⁸ Amma madfa kə bii əndə'i əndə ka hə oo'i, ma ləwətsa, ka uuləmə lii ənji, ga ha adə ma'ə. Ma bii nyi ətsa, putaakii kaa ma'yanaakii a baanə.

²⁹ Kaa ma'yanə nga əndətsə a baanə bwasee hə ka zəməta, əntaa putə nga naaku.

Ka ləgwanə nə hə, "Ka mi sanə bwaseenəki ka adə uushi putə nga əndətə ca hiima oo'i, bwaya uushi cii kya dfa?"

³⁰ Madfa kə kuyirii nyi tə əntanfə putə nga zəməta, ka mi sanə banə əndə ka nyi oo'i, bwayakii dīi nyi putə nga adə zəməkəya?"

³¹ Yoo, taa mi patə dīi unə, taa zəma, taa sa uushi, dāmə patə ka dūunətənə də Slandana.

³² Hakilamə acii goona bəzee ka səkə nga Yahudiinə, taa nga hara slikərənə, taa nga ənji nga əntanfə.

³³ Ma səndə dānuunə tanə, dāmə makə sətə cii kya dfa. Acii ma nyi, kə dīi nyi gazhi'waanə nga uudagi səkə nga patənə nga ənji agi taa mi cii kya dfa patə. Sətə ca tsakə tə ənji patə cii kya dfa kaa təya shii upaa luupaanə, əntaa ka putaaki cii kya dfa.

11

¹ Nə'umə dərəpaaki makə ənə cii kya nə'u nga *Aləmasiihu.

Wabənə agyanə ləkutə nə nga minə

² Agi dəlaginə nə nyi duunə ka shanə, acii agi buurətənə nuunə wabənaaki koonə, una nə'utə alə'aada nga ənji nə'unə ətə dzəgunyii koonə.

³ Amma nga'ə ka nyi una paaratəgi oo'i, taa ngutə ngurə patə, Aləmasiihu nəndə agyanəkii. Taa ngutə minə patə əsə, ngurə nəndə agyanətə. Ha'ə nə Aləmasiihu əsə, əntanfə nəndə agyanəkii.

⁴ Acii ha'ə, taa ngurə ca dfa də'wa taa dfa anabaakwaanə da i dara anəkii, kə bərapaa ci tə Aləmasiihu ətsa.

⁵ Amma ma minə, wa kya ləkutəgi nətə saa'itə kya dfa də'wa taa dfa anabaakwaanə. Madfa paa ki dīi ha'ə, ci nə kə bərapaa ki tə ngurii ətsa. Mbərə mbərə nə ki da miitə isəgi nətə.

⁶ Madfa pooshi minə ka ləkutəgi nətə, wa kya isəgi nətə. Amma makə dīi ci ayi ayi ka minə nə isəgi nətə, wa kya ləkutəgi nətə.

10:23 10.23-33 Rooma 14.1-15.6. **10:23 10.23** 6.12; 8.7-12. **10:24 10.24** 10.32; 13.5; Rooma 15.1-2; Fil. 2.4. **10:25 10.25** Rooma 14.2. **10:26 10.26** Jab. 24.1; 89.12. **10:28 10.28** 8.7. **10:30 10.30** Rooma 14.6; 1 Tim. 4.4. **10:31 10.31** Kwal. 3.17. **10:32 10.32** Rooma 14.13. **10:33 10.33** 9.19-22. **11:1 11.1** 4.16. **11:2 11.2** 2 Tees. 2.15; 3.6. **11:3 11.3** 3.23; 'Wat. 3.16; Af. 5.23.

⁷ Ma ngura, pooshi dibə ca davə uushi aanəkii ca dfa də'wa, makə dīi ci, mēndzaanḡu'inə nḡa dūunuunə nḡa Əntanḡfə nə ci. Amma ma minə, mēndzaanḡu'inə nḡa dūunuunə nḡa ngurə nə ki.

⁸ Acii ma ngura, əntaa dashi minə tagii Əntanḡfə tə ci, amma tə minə tagii Əntanḡfə dashi ngura.

⁹ Ka putə nḡa ngurə əsə tagii ci tə ki, əntaa ka putatə tagii ci ngura.

¹⁰ Makə ha'ə dīi ətsa, kə dəbee minə a ləkutəgi nətə, ka baariinə oo'i, atsa sədfə ngurə nə ki, acii ga kya bəzee ka səkə nḡa malaa'ikanyinə.

¹¹ Taa nḡahi bii nyi koonə ətsa, patə da ha'ə, ma amə ənə ləbə da Slandana, maḡa pooshi ngura, pooshi minə. Maḡa pooshi minə əsə, pooshi ngura.

¹² Kə shii amə, dashi ngurə tagii Əntanḡfə minə. Ki ca poo nguyirənə əsə. Amma slənə nḡa Əntanḡfə nə patənə nḡa uushi'inə.

¹³ Unə də noonə nə nə banə, kə dəbee minə a dfa də'wa ka Əntanḡfə yadə ləkutə nətə kwa?

¹⁴ Patənə nḡa ənji taa da patə, kə shii tii oo'i, maḡa kə kapaa ngurə shiḡkinaakii magərəkii, sə nḡa ayinə ka ci.

¹⁵ Amma ma ka minə, sə nḡa rəmaaginatə nə magərə shiḡkinə. Ma vii Əntanḡfə ka ki shiḡkinə, kaa ca ndzaanə ka sə nḡa ləkutəgi də nətə.

¹⁶ Taa wu patə dīi mabizhinə agyanə sətəsa, wa ca shii oo'i, patənə geenə da Ikəliisiyaninə nḡa Əntanḡfə patə, ha'ə makə ətsə ciina nə'u.

Wabənə agyanə əndzanə nḡa Slandana

¹⁷ Yoo, wiinə wabənə agyanə zəmə əndzanə nḡa Slandana. Ma agi wabənə cii kya ba koonə, pooshi nyi ka dələnə duunə. Acii ma dza də nə goonə ka dfa də'wa ka Əntanḡfə, pooshi agi kira dzənə aakəḡwa, amma ənyanə aa ba'ə cii kəya kira.

¹⁸ Ma nḡa təkəḡwanə, kə fii nyi oo'i, maḡa dzii unə də nə ka dfa də'wa, tə'i təkəshinə ahadoonə. Kə shii nyi weewee ma ətsa, tə'i goonḡa gi'u agikii.

¹⁹ Ka ndzaanə nə təkəshinə ahadoonə, kaa ənjə a shii nee ka ənjitə ca nə'u nḡuni rəḡwa paḡḡəraḡ.

²⁰ Maḡa dzii unə də nə ka zəmə əndzanə nḡa Slandana, əntaa əndzanə nḡa Slandanə cuuna zəmə.

²¹ Ma bii nyi ətsa ha'ə, acii ma saa'itə una zəmə, taa ngutə əndə agi dzənə nə ci aakəḡwa agi adə zəmaakii. Ma hara ənji, ka maḡəfənə nə tii. Hara ənji əsə, mawiikakii nə tii.

²² Una! ka mi də dfanə ha'ə kwa? Pooshi yinyinə goonə bahə zəmənə, una saasa davə kwa? Anii ḡədfə bərapaa Ikəliisiya nḡa Əntanḡfə da tə ənjitə pooshi uшатəya? Mi mbeenəki ka banə koonə agyanə ətsa? Dələnəki duunə kwa? Paa nyi ka dələnə duunə.

²³ Acii ma dzəḡunəənə cii kya dzəḡunə koonə, Slandanə Yeesu kavə aaciiki. Waatoo, ka vədfətə vii ənji tə ci ka bələḡinə, ca ngərə burooda,

²⁴ ca kuyirii tə Əntanḡfə, ca baatsəpaa, əḡki ci, "Shishinəki cii kya vii ka putə goonə. Dəmə aakəḡwa də dfanə ha'ə makə əna ka buurətəḡinə də nyi."

²⁵ Makə uugi tii zəma, ca ɲgərə ma'i inabi əsə, əŋki ci, "Ma ma'i inabina, ci nə kura aləkawalətə ci Əntaɲfə a da də idənaaki. Taa guci cuuna sa patə, samə ha'ə ka buurətəginə də nyi." *

²⁶ Ma bii Slandanə ha'ə, acii taa guci patə agyuunə tsarə burooditsa, una sa tsarə ma'i inabatsa ha'ə makə ətsa, agi baariinə nuunə paɲgəraɲə oo'i, kə əŋki Slandanaamə ka putə gaamə, ca'ə ka saa'itə nii kəya ənya.

²⁷ Acii ha'ə taa wu patə zhimə əndzanə ɲga Slandanə də məzaanə, agi bərapaanə nə ci shishinəkii da idənaakii ətsa.

²⁸ Taa wu patə d̄ii aniya ɲga zəmə əndzanə ɲga Slandana, wa ca tsaamətə ndzaanaakii ɲga'ə zəku'i taabu'u zəmənəkii.

²⁹ Ma əndətə pooshi buurətə shishinə ɲga Slandana, mada zhimə ci əndzaatsa, mabətəsəkə ɲga Əntaɲfə cii kəya əlya aagyanəkii.

³⁰ Ci d̄ii ənji laɲə ahadoonə pooshi tii ndaɲə ndaɲə, mazaarəkii əsə. Harakii, kə mətətəgi tii.

³¹ Mada kə tsaamətaamə naamə nə ɲga'ə zəku'i taabu'u zəmənaamə, pooshi amə ka əlya mabətəsəkə ɲga Əntaɲfə aagyaanaamə.

³² Amma ma Slandana, agi dzalənə nə ci taamə acii ga gəɲwanə a kəshi taamə makə ɲga ənji duuniya.

³³ Acii ha'ə ndzəkəɲushi'inəkya, mada kə gyuunə ka zəmə əndzanə ɲga Slandana, gaaratəməshinə.

³⁴ Mada tə'i madəfənə atsa ənda, wa ca zəmə asii zəku'i, acii goona kulagərə aagi gəɲwanə ɲga Əntaɲfə, una zəmə əndzanə ɲga Slandana.

Ma hara wabənyinə, mada kə shi nyi, kadə nii kya hadatəgi koonə.

12

Sətə ci Malaaba Ma'yanə a vii ka ənja

¹ Ndzəkəɲushi'ina, ma agyanə baawəda ɲga slənətə ci Malaaba Ma'yanə a vii ka ənja, ɲga'ə ka nyi una shii gooɲgaanəkii.

² Kə shii unə, ma saa'itə unə ma'ə maviimə gooɲga ka Slandana, kə ɲji əɲjə a ɲusləgi duunə ka rəgwanyinə kama kama, koonə paslə uuləminə. Ma təya, uushi zabə nə tii.

³ Acii ha'ə, ɲga'ə ka nyi una shii oo'i, pooshi əndə ətə da Ma'yanə ɲga Əntaɲfə a ədzəməkii sha bii "Manalakii nə Yeesu." See Malaaba Ma'yanə əsə nə kavənə tə əndə ka banə oo'i, "Slandanə nə Yeesu."

⁴ Ma sətə ci Malaaba Ma'yanə a vii ka ənja, tə'i kama kama, amma Ma'yanə rəɲwa ca vii ka tii.

⁵ Tə'i slənənyinə kama kama əsə, amma ka Slandanətə rəɲwə ha'ə ci əɲjə a slənə.

⁶ Tə'i rəgwanyinə ɲga sləna kama kama, amma Əntaɲfə rəɲwə ca vii ka əndə baawəda ɲga da taa ɲgutə tsarə ɲga sləna.

⁷ Taa wu patə agi baariinə nə ci naakii viitə vii Malaaba Ma'yanə ka ci, ka shii tsakənə də taa wu.

⁸ Ma hara ənji, kə vii ci ka tii hiima ɲga wabə sətə dəbēe ka ənja. Ca vii ka hara ənji baawəda ɲga shii uushi'inə, təya ba ka ənja. Ma ətsa, dagi baawəda ɲga Malaaba Ma'yanə rəɲwa ha'ə.

* **11:25 11.25** kura aləkawalə: Irim. 31.31-34; Luka 22.20; 2 Koor. 3.6; Ibər. 8.6; idəna: Shig. 24.6-8; Ibər. 9.12. **11:26 11.26** Mat. 26.29. **11:27 11.27** 11.20-22; Ibər. 10.29. **11:28 11.28** 2 Koor. 13.5. **11:32 11.32** Ibər. 12.5-6; Səniinə 3.19. **12:2 12.2** 8.4-6; Isaa. 44.9-20; Gal. 4.8. **12:3 12.3** 1 Yooh. 4.2-3; Rooma 10.9. **12:4 12.4-11** 12.27-14.40; Rooma 12.6-8; Af. 4.4. **12:5 12.5** 12.28-30. **12:7 12.7** 14.26.

⁹ Ca vii ka ɛndɛ'i ɛndɛ ɛsɛ, baawɛda nga gi'ine tɛ ɛntanɔfɛ dɛ ngeerɛnɛ. Ma ka ɛndɛ'i ɛndɛ ɛsɛ, ca vii baawɛda nga mbɛdɛpaa dɛ ɛnda. Ma ɛtsɛ patɛ, dagi baawɛda nga Ma'yaatɛ rɛɔwɛ ha'ɛ.

¹⁰ Ca vii ka hara ɛnji baawɛda nga slɛnɛ sɛ nga hurɛshishinɛ. Hara ɛnji, ca vii ka tii baawɛda nga dɛ anabaakwaanɛ. Ca vii ka hara ɛnji baawɛda nga taarapaaginɛ ahada uura nga Ma'yanɛ nga ɛntanɔfɛ da nga ginaajinyinɛ. Hara ɛnji, ca vii ka tii baawɛda nga wabɛnɛ dɛ mɛshipɛtɛ uuranyinɛ kama kama. Hara ɛnji ɛsɛ, ca vii ka tii baawɛda nga baabagi wabɛnɛkii aagi uuratɛ ci ɛnjɛ a fa.

¹¹ Amma ɛtsɛ patɛ, Ma'yanɛ rɛɔwɛ ha'ɛ ca vii baawɛda nga dɛada uushi'itɛ makɛ sɛtɛ kadɛesɛkɛ ka ci. Taa wu patɛ da naakii viinɛ pamɛ.

Purɛɔanyinɛ lanɛ amma shishinɛ rɛɔwɛ

¹² Ma shishinɛ nga ɛnda, tɛ'i purɛɔanyinɛ lanɛ ashikii. ɛndɛ rɛɔwɛ da purɛɔanyinɛ kama kama ca slɛnɛ, amma ka shishiitɛ rɛɔwɛ ha'ɛ. Ha'ɛ nɛ *Alɛmasiihu naakii ɛsɛ.

¹³ Unɛ maa, ha'ɛ nuunɛ patɛ makɛ ɛtsɛ. Taa *Yahudiinɛ taa hara slikɛrɛnɛ, taa maviinɛ, taa dimuyinɛ, amɛ patɛ, kɛ upaa amɛ bapɛtisɛma dɛ Malaaba Ma'yanɛ rɛɔwɛ, kaama ndzaanɛ shishinɛ rɛɔwɛ. Ma'yanɛ rɛɔwɛ sii amɛ patɛ.

¹⁴ Acii ma shishinɛ, ɛntaa wata purɛɔanɛ rɛɔwɛ ghɛnyi, amma purɛɔanyinɛ lanɛ.

¹⁵ Mbu'u ka banɛ nɛ sɛdɛ, "Makɛ dɛi ci ɛntaa ciinɛ nɛ nyi, acii ha'ɛ ɛntaa agi purɛɔanyinɛ nga shishinɛ nɛ nyi." Taa nɔgahi kɛ bii ci ha'ɛ, amma pooshi banaakii ha'ɛ ka nɔgɛrɛginɛ tɛ ci ka ndzaanɛ ashi shishinɛ.

¹⁶ Mbu'u ka banɛ nɛ liminɛ naakii ɛsɛ, "Makɛ dɛi ci ɛntaa ginɛ nɛ nyi, acii ha'ɛ ɛntaa agi purɛɔanyinɛ nga shishinɛ nɛ nyi." Taa nɔgahi kɛ bii ci ha'ɛ, pooshi banaakii ha'ɛ ka nɔgɛrɛginɛ tɛ ci ka ndzaanɛ ashi shishinɛ.

¹⁷ Maci ginɛ nɛ shishinɛ patɛ, kada dɛ iitɛ caama fa? Maci liminɛ nɛ shishinɛ patɛ, kada dɛ iitɛ caama zɛnɛta?

¹⁸ Makɛ sɛtsɛ dɛi shishinɛ, kɛ dɛadavɛ ɛntanɔfɛ patɛnɛ nga purɛɔanyinɛ makɛ sɛtɛ kadɛesɛkɛ ka ci.

¹⁹ Maci purɛɔanɛ rɛɔwɛ tanɛ, kada pooshi shishinɛ.

²⁰ Makɛ sɛtɛ dɛi ci, tɛ'i purɛɔanɛ kama kama, amma shishinɛ rɛɔwɛ.

²¹ Acii ha'ɛ, pooshi ginɛ ka banɛ ka ciinɛ, "Pooshi nafaaku ka nyi." Ha'ɛ nɛ nɛ ɛsɛ, paa ci ka banɛ ka sɛdɛ, "Pooshi nafaaku ka nyi."

²² Ma purɛɔaatɛ caama nee yadɛ ngeerɛnɛ ashaamɛ, pooshi uushi caama mbee ka dɛtɛnɛ yadɛ ci.

²³ Ha'ɛ nɛ hatɛ caamɛ nee makɛ pooshi bwatyakii ɛsɛ, ci nɛ ɛtɛ caama hadagi nɔg'a'ɛ. Ha'ɛ ɛsɛ nɛ purɛɔanyiitɛ caama nee makɛ pooshi daguyinɛkii. Ka tii caama kavɛ naamɛ.

²⁴ Ma purɛɔanyiitɛ daguyinɛkii ka ginɛ, kɛ bwasee amɛ ka tii makɛ sɛtɛ dɛi tii. Ma nyibuvɛ ɛntanɔfɛ purɛɔanyiitɛ patɛ ka shishinɛ, kaama shii nee ka bwatya nga purɛɔanyiitɛ caama nee makɛ pooshi bwatyatii.

²⁵ Makɛ ha'ɛ dɛi ɛna, pooshi kama kamaanɛ agi shishinɛ. Taa nɔgutɛ purɛɔanɛ patɛ, wa ca upaa hadaginɛ mbɛrɛ mbɛrɛ da harakii.

²⁶ Madɛ agi sa cibɛ nɛ ɛndɛ'i purɛɔanɛ nga shishinɛ, patɛ da harakii ca sa cibɛkii da i tii. Madɛ kɛ upaa ɛndɛ'i purɛɔanɛ dɛlanɛ, patɛ da harakii ca dɛ manɔshinɛ.

²⁷ Unə patə, shishinə nga Aləmasiihu nuunə. Taa wu patə ahadoonə, purəjanə nga Aləmasiihu nə ci.

²⁸ Ma ahada ənji nə'unə, ma nga təkəwanə, kə dəkəpaa Əntanfə masləkee ənja. Nga bəra'inə ca dəkə anabiinə; nga makkənə ca dəkə maliminə. Ma daba'ə, ca dəkə ənji slənə sə nga hurəshishinə, ca dəkə ənji mbədəpaa də ənja, ca dəkə ənji tsakə ənja, ca dəkə matakəwənyinə, ca dəkə ənji wabənə də məshipətə uuranyinə kama kama.

²⁹ Ma ənjitsa, əntaa masləkee ənji nə tii patə, əntaa anabiinə nə tii patə, taa maliminə. Əntaa taa wu nə əndə da baawəda nga də sə nga hurəshishinə.

³⁰ Əntaa taa wu nə əndə da baawəda nga mbədəpaa də bwaneanyinə, taa da baawəda nga wabənə da məshipətə uuranyinə kama kama, taa baabagi sətə ci təya ba.

³¹ Ma unə, kavəmə moodəfuunə ka upaa viinyiitə palee də məghərəvənə.

Ma palee patə, datəmə makə sənə nii kya faarii koonə.

13

Wabənə agyanə uudənə

¹ Taa tə'i nyi da baawəda nga wabənə taa də ngutə uura nga ənji patə da nga malaa'ikanyinə, mada pooshi nyi da uudə ənja, wazənə zabə nə wabənaaki makə tibisətə ca wazə 'yarəlanə.

² Taa tə'i nyi da baawəda nga də anabaakwaanə da nga paaratəgi də ma'umbee uushi'inə, taa tə'i nyi da baawəda nga shii uushi'inə patə, taa tə'i nyi da vii goonəgə ətə nga kavənə tə giyunyənə ka mbudənə, təya palə ka əndə'i ha, mada pooshi nyi da uudə ənja, uushi zabə nə nyi.

³ Taa kə təkəgi nyi uushi'inaaki patə ka ənja, nya vii shishinəki, ənjə a ətsagi, amma mada pooshi nyi da uudə ənja, pooshi nyi ka ngərə bwatyakii.

⁴ Ma uudənə, ci ca kavə əndə ka sə'watə uushi, ci ca kavə əndə ka də nga'əənə ka ənja, ca kavə əndə ka ndzaanə yadə sərəha, paa ci ka dəunətə naakii na.

⁵ Ma əndətə da uudə ənja, paa ci ka də sə nga ayinə. Paa ci ka uudə naakii na. Pooshi səkəkii ka bəzənə pii pii. Paa ci ka kəsəpaa bwaya bwayaanə a ədzəməkii.

⁶ Ma əndətə da uudə ənja, paa ci ka də moodasəkə agyanə bwaya uushi. See dagwa uushi danəkii manushinə.

⁷ Ma əndətə da uudə ənja, pooshi 'waslyakəənə nga ənji ka shiginə a makii pii pii. Taa guci patə tə Əntanfə cii kəya gi'i. Taa guci patə əsə agi kanə nə ci nə nga dagwa uushi. Taa mi patə, agi sə'watənə nə ci.

⁸ Ma uudənə, pooshi ka uudənə. Amma ma anabaakwaanə, ka uudəginə. Ka ləginə nə wabənə də məshipətə uuranyinə. Ha'ə nə shiinə əsə, ka uudəginə.

⁹ Ma shiinə gaamə da anabaakwaanə gaamə, ma'ə ci mambu'umə bahə uushi.

¹⁰ Amma ma saa'itə nə Əntanfə a mbu'utəgi də patənə nga uushi'inə, saa'ikii nə uushi'iitə ma'ə mambu'umə bahə uushi a uudəgi.

12:27 12.27 6.15; 10.17; 12.12; Rooma 12.4-5; Af. 4.4,16; 5.30. **12:28 12.28** 12.8-10; 14.1-4; Slənə 13.1; 15.32; Af. 4.11-12. **12:31 12.31** 14.1. **13:1 13.1-7** 8.1; Rooma 13.8-10. **13:1 13.1** 2 Koor. 12.3-4. **13:2 13.2** 12.8; Mat. 7.22; 17.20. **13:3 13.3** Dan. 3.19-20; Mat. 19.21. **13:5 13.5** 10.33; Waḅ. 10.12; Fil. 2.4. **13:8 13.8** 12.10; 14.1-5.

¹¹ Ma saa'itə nyi ma'ə uuzənə, uura manjeevənə njii kya wabə, nga uura manjeevənə nji hiimaaki, uura manjeevənə nji slənaaki əsə. Amma makə uugi nyi danə ka ənda, kə bwasee nyi ka uura manjeevənə patə.

¹² Ma nga əna, ma uushi'inə caama tsaamə, agi tsaamənə naamə makə sətə ci əndə a tsaamə ma'yanə nga uushi agi ma'inə,* paa ci ka neenə bəranə nga'ə. Amma ma aakəwə, kadə naama nee ginə da ginə. Ma nga əna, tə'i uushi'inə ma'ə nyi mashiimə. Amma ma aakəwə, kadə nii kya shii patə, makə sətə shii Əntanfə tə nyi furənjə. †

¹³ Ma vii goonəganə, da ka na, da uudənə, tə'i tii makkə. Amma ma palee patə, uudəna.

14

Tsakə wabənə agyanə sətə ci Malaaba Ma'yanə a vii ka ənja

¹ Ma danuuna, dāmə gazhi'waanə nga uudə ənja. Kamə nuunə əsə ka upaa sətə ci Malaaba Ma'yanə a vii ka ənja. Ma palee maa, una upaa baawəfa nga dā anabaakwaanə.

² Acii ma əndə wabənə də məshipətə uuranyinə kama kama, əntaa ka ənji shiŋkinə cii kəya wabə, amma ka Əntanfə. Acii pooshi əndə ca paaratəgi də sətə cii kəya ba. Ma'umbee uushi'inə cii kəya wabə də baawəfa nga Malaaba Ma'yanə.

³ Amma ma əndə dā anabaakwaanə, ka ənji shiŋkinə cii kəya wabə. Wabənəkii a tsakə tə tii, ca vii ka tii kwatsə kwatsənə nga moodəfa, ca banee ka ma'yanətii.

⁴ Ma əndə wabənə də məshipətə uuranyinə kama kama, tə naakii nə cii kəya tsakə tanə. Amma ma əndə dā anabaakwaanə, tə patənə nga ənji nə'unə cii kəya tsakə.

⁵ Nga'ə ka nyi unə patə, una wabə də məshipətə uuranyinə kama kama. Amma ma palee nyi də uudənə koonə, a doonə anabaakwaanə. Ma əndətə ca dā anabaakwaanə, kə palee ci ka əndətə ca wabə də məshipətə uuranyinə kama kama, acii ma wabəətə cii kəya ba də məshipətə uura, see mada ənyapaagi ənji aagi uuratə cii ənja Ikəliisiya a fa, taabu'u tsakənə wabənəkii tə tii.

⁶ Ndzəkəŋushi'inəkya, mada maa gi nyi aahoonə, nya wabə koonə də məshipətə uura, tə'i nafaaki koonə kwa? Taa gi'u pooshi nafaaki koonə. See mada baarii nyi koonə kura uushi ətə baarii Əntanfə ka nyi, nya kavə tuunə ka shii uushi'inə nga Əntanfə, nya dā koonə anabaakwaanə, nya dzəgunə koonə wabənə nga Əntanfə.

⁷ Kataamə hiima ka lyambyada taa kəzhimbəra. Ma təya, uushi'inə nga wanyanə, pooshi əpinə amatii. Mada pooshi wanyanatii shigi nga'ə, ka fanə nə ənji sətə ci təya ba kwa?

⁸ Yaci ma əndə ədə uutəma, mada paa ci ədətə nga'ə, dama fanə ənji bahə iinənə ka pana?

⁹ Ha'ə nuunə əsə dīi. Mada ma wabənə goonə də məshipətə uura, pooshi əndə paaratəginə də sətə cuuna ba, ka ndzaanə nə wabənə goonə zabə aagi mēda.

¹⁰ Tə'i uuranyinə kama kama lanə asəkə duuniya, patənatii tə'i nafatii.

* **13:12 13.12** Ma Bulusə, kə dīi ci misaali də dyarugala, acii ma dyarugalə agi zamana nga Bulusə, pooshi bəranə makə nga əndzə'i. Aciikii dīi Gude misaali də ma'inə. † **13:12 13.12** Rooma 8.24; 2 Koor. 5.7; kə shii Əntanfə taamə: 8.3; Gal. 4.9. **13:13 13.13** Kwal. 1.4-5; 1 Tees. 1.2-3; Tit. 2.2; Ibər. 10.22-24; 1 Yooh. 4.16. **14:1 14.1** 13.8. **14:2 14.2** 12.10. **14:4 14.4** 14.26. **14:5 14.5** Baan. 11.29.

11 Amma maɗa paa nyi shii uuratə wabəgi ənji, ma əndətə wabəgi də uurata, mu'umə nə ci akəŋwaciiki. Ha'ə nə nyi əsə, mu'umə nə nyi akəŋwaciiki.

12 Makə ɗii ci ŋga'ə koonə nə upaa viinə ətə ci Malaaba Ma'yanə a vii, see a ɗoonə gazhi'waanə ŋga alə viitə ca tsakə dzənə ŋga Ikəliisiya aakəŋwa.

13 Aci ha'ə, ma əndətə upaa viinə ŋga wabənə də məshipətə uura, wa ca ɗa də'wa, kaa ca upaa baawɗa ŋga ənəpaaginə ka ənji aagi uuratə cii təya fa.

14 Aci ma nya ɗa də'wa də məshipətə uura, agi paaratəginə nə ədzəməki. Amma ma nyi ka nəki, paa nyi ka paaratəginə də sətə cii kya ba.

15 Iitə ɗanəki ɗii? Ka ɗanə nə nyi də'wa də məshipətə uura, nya ɗa də'wa əsə də uuratə cii kya paaratəgi. Ka kanə nə nyi wanyanə də məshipətə uura, nya ka də uuratə cii kya paaratəgi əsə.

16 Maɗa ma cii kwa kuyirii tə Əntaŋfə də məshipətə uura tanə, də iitə mbeenə əndə saakii ka luunə 'Aamiina' putə ŋga kuyiriinaaku tə Əntaŋfwa? Wiinə paa ci fii sətə cii kwa ba! *

17 Taa dagwakii ŋga'ə nə də'waaku, ma əndətə pooshi ka paaratəginə, pooshi ka tsakənə tə ci.

18 Kə kuyirii nyi tə Əntaŋfə, acii agi wabənə nə nyi də məshipətə uura, palee ka taa wu ahadoonə.

19 Amma ma agi dza də nə ŋga Ikəliisiya, gəɗə kə wabi nyi də maki tufə tanə, ka dzəgunənə ka ənji də uuratə ci ənjə a fa, acii wabəpaanə sabakə də məshipətə uura.

20 Ndzəkəŋushi'inəkya, goona ndzaanə makə manjeevənə agi hiima goonə. Ma agi ɗa bwaya bwayaanə, ndzaamə makə mbərəzhinyinə. Amma ma agi hiima, ndzaamə ka matanənyinə.

21 Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə ətə bii ci, "Əŋki Slandana,

ka wabənə nə nyi ka ənjaaki da ma məshipətə ənja.

Də məshipətə uura wabənəki ka tii.

Patə da ha'ə pooshi ənjaaki ka fanə tə nyi."

22 Aci ha'ə, ma wabənə də məshipətə uura, ka baarəginə də slənə ŋga Əntaŋfə ka ənjitə pooshi da vii gooŋga, əntaa ka ənjitə da vii gooŋga. Ma anabaakwaanə, ka ənjitə da vii gooŋga ci ənjə a ɗa, əntaa ka ənjitə yadə vii gooŋga.

23 Yaci saŋə kə dzii patənə ŋga ənji nə'unə ka hakii, wata taa wu patə ca wabə də məshipətə uuranyina, maɗa kə dzəgərə əndətə yadə vii gooŋga taa əndə saakii ha'ə aahadoona, paa ci ka banə mabiinə nuunə kwa?

24 Amma maɗa anabaakwaanə cuuna ɗa, maɗa dzəgərə əndətə da ghatə vii gooŋga, taa əndə saakii ha'ə, maɗa kə fii ci, ka shiinə nə ci oo'i, tə'i 'waslyakəənə ashikii.

25 Ma ma'umbee uushi'iitə njii kəya hiima a ədzəməkii, ka shiginə aa babara, ka gərə'waanənə nə ci, ca paslə tə Əntaŋfə, ca bagi paŋgəraŋə oo'i, "Weewee ganə nə Əntaŋfə ahadoonə!"

Ndzaanə ahada ənji nə'unə də rəgwakii

26 Ndzəkəŋushi'inəkya, wiinə sənə cii kya moo banə koonə. Maɗa kə dzii unə də nə ka ɗa də'wa, əndə'i əndə tə'i ci da wanyanə, əndə'i əndə

* **14:16 14.16** Aamiina: 2 Koor. 1.20. **14:20 14.20** Af. 4.14. **14:21 14.21** Isaa. 28.11-12; Dzək. 28.49. **14:23 14.23** Slənə 2.13. **14:25 14.25** Isaa. 45.14; Yooh. 4.17-19.

tə'i ci da dzəgunənə əsə, əndə'i əndə tə'i ci da ma'umbee wabənə nga Əntanfə, əndə'i əndə tə'i ci da wabənə də məshipətə uura, ha'ə əsə, tə'i əndə'i əndə ca bagi sətə cii kəya wabə. Taa mi patə cuuna də, wa ca tsakə tə ənja.

²⁷ Madfa tə'i hara ənji ca moo wabənə də məshipətə uura, ga təya pitəgi agyanə ənji bəra'i taa makkə. Wa təya wabə də rəjwə rəjwə əsə, əndə rəjwə a ənəpaagi aagi uuratə ci ənjə a fa patə əsə.

²⁸ Amma madfa pooshi əndə ənəpaaginə aagi uuratə ci ənjə a fa, wa təya ndzaanə kəfa'ə ahada ənja, təya wabə ka natii nə da ka Əntanfə.

²⁹ Ma agyanə anabaakwaanə, wa anabinyinə bəra'i taa makkə a də. Hara ənji əsə, wa təya tsaamə agyanə sətə ci təya ba.

³⁰ Amma madfa kə vii Əntanfə ka əndə'i əndə wabənə kaa ca ba ka ənja, ma əndətə 'watəgi wabənə, wa ca ndzaanə kəfa'ə.

³¹ Acii patənə goonə ka dənə nuunə anabaakwaanə də rəjwə rəjwə, kaa patənə goonə a shii upaa dzəgunənə, una shii upaa kwatsə kwatsənə nga moodəfa.

³² Ma ənjitə da baawəfa nga də anabaakwaanə, ka mbeenə nə tii ka kəjəe ka anabaakwaanatii.

³³ Acii ma Əntanfə, paa ci ka moonə ama gwazee ka uushi. Amma kə mwayi ci ama də uushi də rəgwakii, makə sətə də taa da patə ahada ənji nə'unə.

³⁴ Ma makinə, wa təya ndzaanə kəfa'ə. Acii pooshi tii da rəgwa nga wabənə. Wa təya həətəpaa nətii makə sətə bii *bariya.

³⁵ Madfa tə'i uushi ci təya moo shiinə, wa təya ləgwatə ama nguyirənatii asii gatii. Acii ayi ayi ka minə nə wabənə ahada ənji nga Əntanfə.

³⁶ Ma nuunə ka nəhənə sanə, daciai unə shigi wabənə nga Əntanfə kwa? anii koonə tanə sanə sha?

³⁷ Madfa tə'i əndə ahadoonə ca hiima oo'i *anabi nə ci, taa tə'i ci da viinə nga Malaaba Ma'yanə, wa ca paaratəgi oo'i, ma sənə cii kya naahə koonə, wabənə nga Slandana.

³⁸ Taa wu də mabizhinə oo'i əntaa ha'ə, ga ənjə a luuvə ka ci.

³⁹ Acii ha'ə ndzəkəjushi'inəkya, kavəmə nuunə aagi də anabaakwaanə. Goona dzavə wabənə aama əndətə ca moo wabənə də məshipətə uura əsə.

⁴⁰ Taa mi patə dəmə də rəgwakii makə sətə dəbeə.

15

Wabənə agyanə madənə nga Yeesu agi maməətə ənja

¹ Ndzəkəjushi'inəkya, takumə kaa nya ənə ka batənə koonə agyanə Njuni Habaratə shi nya waazii koonə. Habarakii shi una vii goonə anəkii, ci əsə kəjəaanuunə ndihə ndihə agikii.

² Dagi Njuni Habarakii əsə luupaa Əntanfə tuunə, waatoo Njuni Habaratə waazii nyi koonə. Madfa kə kəsətuunə Njuni Habarakii tənə tənə, ka upaa nuunə luupaanə. Amma madfa pooshi unə kəsətə də goonə, kə ndzaa vii goonə goonə zabə.

³ Ma nyi, kə waazii nyi koonə Njuni Habaratə ba'avə Slandana aaciiki. Tə'i ci da məghərəvənə ka shaşə, palee ka taa ngutə uushi. Ma Njuni

14:26 14.26 8.1; 12.7-10; 14.4; Af. 4.11-13. **14:29 14.29** Slənə 17.11; 1 Tees. 5.21. **14:33 14.33** 7.15. **14:34 14.34-35** 11.3; Af. 5.22; 1 Tim. 2.12. **14:37 14.37** 1 Yooh. 4.6. **14:39 14.39** 14.1,5. **14:40 14.40** 14.33. **15:1 15.1** Gal. 1.11. **15:2 15.2** Gal. 2.1-2.

Habaratsa, ci nē: kē ɛŋki Aləmasiihu putē ŋga 'waslyakəənē gaamē makē sətē shi ɛŋjē a nyaahē aasəkē malaaba ləkələkātē oo'i, ha'ē na dā.

⁴ ɛŋjē a ŋgədfəgi tē ci, ɛntaŋfə a madēe ka ci agi maməətē ɛŋja, makē sətē shi ɛŋjē a nyaahē asəkē malaaba ləkələkātē oo'i, ha'ē na dā.

⁵ Ma daaba'əkii, kē jigagi ci dē naakii nē ka Piita, ca jigagi ka masləkee ɛŋji pu'u aji bəra'i əsə.

⁶ Ca jigagi ka saa'i rəŋwə əsə ka ɛŋji nē'unə tē ci, palee ka gya'ə tufə nē laŋənati. Taa ŋgahi kē məkēi hara ɛŋji ahadati, amma dəŋjē ɛndzə'i bəzəkii nē ɛŋjitē ma'ə da ɛpinə.

⁷ Ca jigagi dē naakii nē əsə ka Yakubu. Ma daaba'əkii, ca jigagi ka masləkee ɛŋji patē.

⁸ Ma ŋga muudinə kē jigagi ci ka nyi. Taa ŋgahi ma naakya, paa nyi mbu'i bahə ca jigagi ka nyi, acii kē ɛki nyi ka shaŋə,

⁹ nyi nē moodəba'ə ŋga masləkee ɛŋji patē. Pooshi dəbēe maa ɛŋjē a 'wa tē nyi masləkee ɛnda, acii kē cibēe nyi ka Ikəliisiya ŋga ɛntaŋfə.

¹⁰ Amma dāgi pwapoonə ŋga ɛntaŋfə ka nyi kavə ci tē nyi ka ndzaanə makē sənə dīi nyi ɛndzə'i. Pooshi pwapoonakii ka nyi ndzaanə ka uushi zabə. Kē dīi nyi slənə dē patənə ŋga ŋgeeriiki palee ka tii patē. Ma ɛtsə patē, ɛntaa nyi saaki dīi slənətsa, amma putē ŋga pwapoonə ŋga ɛntaŋfə ka nyi dīi slənətsə ha'ə.

¹¹ Makē dīi ci ha'ə dīi ɛna, taa nyi waazii Njuni Habaratsa, taa hara masləkee ɛŋji waazii, ha'ə makē ɛtsa waazii inə patē, ha'ə makē ɛtsə əsə vii unə goŋga.

Wabənə agyanə madənə gaamə agi maməətə ɛŋja

¹² Ya ɛna, makē ma waazanə geenə koonə, kē madēe ɛntaŋfə ka *Aləmasiihu agi maməətə ɛŋja, iitiitē saŋə banə hara ɛŋji goonə oo'i, pooshi mantē ɛndə ka madənə da i ɛpinə shaŋa?

¹³ Maci tantanyinə ha'ə, kadā kē ndzaa ci ɛtsə pooshi ɛntaŋfə madēe ka Aləmasiihu.

¹⁴ Maci pooshi ɛntaŋfə madēe ka Aləmasiihu, kadā kē ndzaa ci ɛtsə, uushi zabə nē waazanə geenə, kadā kē ndzaa vii goŋga goonə ka uushi zabə əsə.

¹⁵ Maci pooshi ɛntaŋfə madēe ka Aləmasiihu agi maməətə ɛŋja, kadā kē ndzaa ci ɛtsə jirakənə ciina jirakə aashi ɛntaŋfə. Acii kē bii inə ka ɛŋji oo'i, kē madēe ɛntaŋfə ka Aləmasiihu agi maməətə ɛŋja. Maci tantanyinə oo'i, pooshi maməətə ɛŋji ka madənə shaŋə, ɛntaa kadā paa ci madēe ka ci ɛtsə kwa?

¹⁶ Acii maci pooshi ɛntaŋfə madēe ka mantē ɛnda, Aləmasiihu maa, kadā pooshi ɛntaŋfə madēe ka ci ɛtsa.

¹⁷ Maci pooshi ɛntaŋfə madēe ka Aləmasiihu, kadā kē ndzaa ci ɛtsə uushi zabə nē vii goŋga goonə, kadā ca'ə ɛndzə'i ma'ə unə ma'upaamə luupaanə ŋga 'waslyakəənə goonə əsə.

¹⁸ Kē ndzaa ci ɛtsə əsə, ma ɛŋjitē vii goŋga ka Aləmasiihu məkēi, kadā pooshi tii ka upaa luupaanə.

15:3 15.3 11.23; Isaa. 53.5-12. **15:4 15.4** Yun. 1.17; Mat. 12.40; Yooh. 20.9; Slənə 2.24-31. **15:5 15.5** Mat. 28.16-17; Luka 24.34,36; Yooh. 20.19. **15:7 15.7** Luka 24.50. **15:8 15.8** 9.1; Gal. 1.15-16; Slənə 9.3-6. **15:9 15.9-10** 1 Tim. 1.12-16. **15:9 15.9** Af. 3.8; Gal. 1.13-14. **15:10 15.10** 2 Koor. 11.23. **15:11 15.11** 1.12; Gal. 1.17-18; 2.6-9. **15:15 15.15** Slənə 1.22; 4.33; 5.30-32. **15:17 15.17** 15.3; Rooma 4.25. **15:18 15.18** 1 Tees. 4.13.

¹⁹ Maci ma nənə caama ka aashi Aləmasiihu, wata ka putə nga əpiinə amaamə tanə, kada təgunuunə gaamə palee ka nga patənə nga ənji duuniya.

²⁰ Amma tantanyinə weewee kə madəe Əntanƒə ka Aləmasiihu agi maməətə ənja. Ci nə təkəŋwanə nga əndətə madəe Əntanƒə ka ci agi ənjitə məəki patə. Madəenə ka ci baarii oo'i, weewee ka madəenə nə ci ka ənjitə məəki əsə.

²¹ Dacii əndə rəŋwə shi wə aahanə aa duuniya. Ha'ə əsə dacii əndə rəŋwə shi madənə agi maməətə ənja.

²² Putə nga shiginə nga ənji dashi Adamu ci patənə nga ənjə a məətə. Ha'ə əsə, putə nga ləbənə nga ənji da Aləmasiihu, ka madənə nə tii agi maməətə ənja.

²³ Amma ka gərashi ka gərashi. Aləmasiihu nə nga təkəŋwanə. Ma uusəra nga ənyanaakii əsə, ənjitə vii ka ci goonƒa a madə ha'ə.

²⁴ Uusəra nga muudinə a mbu'ya ha'ə. Ma uusəratsa, ci nə saa'itə nə Aləmasiihu a jaala agyanə patənə nga uushi'iitə ca da nwanjuunə taa dama patə, taa iitə nə baawədatii patə. Ma daaba'əkii, ca nƒərə nwanjuunə, ca vii ka Əntanƒə Dii.

²⁵ Acii ma Aləmasiihu, ci ca da nwanjuunə nga əna, see maa mbu'ya saa'itə nii kəya jaala agyanə patənə nga ənji daawaanaakii, ca kavə tə tii aatsaa sədfəkii.

²⁶ Ma əndə daawaanə nga muudinə, ci nə wa. Tə ci nii kəya uudə ba'ə ka zamaginə.

²⁷ Tə'i manaahəkii ha'ə asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, "Kə kavə ci patənə nga uushi'inə aatsaa sədfəkii." Makə nyaahə ənji oo'i, patənə nga uushi'inə ka ndzaanə nə tii atsaa sədfəkii, ma ətsa, panƒəraŋə pooshi Əntanƒə kavə naakii nə aatsaa sədfə Aləmasiihu. Ci kavə tə patənə nga uushi'inə ka ndzaanə atsaa sədfəkii.

²⁸ Ma kavə Əntanƒə patənə nga uushi'inə aatsaa sədfə Aləmasiihu, kaa ca da nwanjuunə anətii. Ma Aləmasiihu naakii əsə, ka kavənə nə ci naakii nə aatsaa sədfə Əntanƒə. Acii Əntanƒə kavə taa mi patə ka ndzaanə aatsaa sədfəkii. Ma ətsə patə, kaa ca da nwanjuunə patə agyanə taa wu patə.

²⁹ Ya saŋa, ya ənjitə ci ənjə a da ka tii bapətisəma ka putə nga maməətə ənjatii, madə pooshi madənə nga maməətə ənji shaŋa, ka mi ci ənjə a da ka tii bapətisəma?

³⁰ Ya inə əsa, ka mi dīi inə kədəhə da wə taa guci pata?

³¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, ma nyi, ama wə nə nyi uusəra patə. Ma bii nyi koonə ha'ə, acii agi da maŋushinə nə nyi oo'i, asəkə cii Yeesu Aləmasiihu naamə, ci nə Slandanaamə. Ma ətsə patə, tantanyinə.

³² Madə banə nga əndə shiŋkinə, kə pii nyi da dabanyinə nga bilinə ganə də Afisa. Madə pooshi Əntanƒə madəe ka maməətə ənja, mi dīi nə bwatyatə nii kya upaa dava? Əntaa ƒədfə a zəmiinə, ina sa, makə dīi ci doorə ciina əntə kwa?

³³ Goona luuvə ka ənjə a nʒsləgi duunə asəkə nʒunyi rəƒwa. Ma ndzaanə da bwaya ənja, ka nə'unə nuunə dərəpatii.

15:20 15.20 6.14; Kwal. 1.18. **15:21 15.21-22** 15.45-49; 'Wat. 3.17-19; Rooma 5.12,14,18. **15:22** 2 Koor. 5.17. **15:23 15.23** 15.51-52; 1 Tees. 4.16. **15:24 15.24** Dan. 2.44. **15:25 15.25** Jab. 110.1; Mat. 22.44. **15:26 15.26** Səniinə 1.18; 20.14; 21.4. **15:27 15.27** Jab. 8.6. **15:28 15.28** Rooma 11.36. **15:30 15.30** Rooma 8.36. **15:31 15.31** 2 Koor. 4.10-11. **15:32 15.32** Isaa. 22.13; Luka 12.19-20; 2 Koor. 1.8.

³⁴ Ənyavəmə aagi hanƙala goonə! Goona da 'waslyakəənə ma'ə shaŋə! Pooshi hara ənji ahadoonə shii tə Əntaŋfə. Ma bii nyi ət̄sa, ka shii davə koonə ayinə.

Kura shishinə daaba'ə wa

³⁵ Tə'i hara ənji na ləgwa, "Də iitə saŋə nə maməətə ənjə a madə da i əpina? Tsarə ŋga ŋgutə shishinə saŋə nə təya ndzaanə da ca?"

³⁶ Ya hə əndə ghatə hiima! Ma slikeriitə cii kwa ləga, see maa bəsləgi zəku'i taabu'u givanəkii.

³⁷ Ma slikeriitə cii kwa ləga, hi'u saakii, əntaa ənfwa ghəmə cii kwa ŋgubə, ka ndzaanə taa səkəŋwa taa tsarə ŋga ŋgutə slikerənə patə.

³⁸ Əntaŋfə kavə tə slikeriitə ka dəvənə makə sətə kadeesəkə ka ci, ca ənəgi ka əndə'i uushi pamə, əntaa slikerənə ma'ə. Taa ŋgutə tsarə ŋga slikerənə patə ka ndzaanə ka ənfwaakii.

³⁹ Patənə ŋga uushi'iitə da əpinə amatii, kama kama nə ləwə ŋga shishinətii. Tsəŋə nə ŋga əndə shiŋkinə, tsəŋə nə ŋga daba, tsəŋə nə ŋga əginyinə, tsəŋə nə ŋga hərəfinə əsə.

⁴⁰ Ma uushi'iitə asəkəntaŋfə, tə'i shishinətii. Uushi'iitə ganə anə hanyinə əsə, tə'i shishinətii. Ma shishinə ŋga uushi'iitə asəkəntaŋfə da ənə ganə anə hanyinə əsə, kama kama nə məghərəvənətii.

⁴¹ Tsəŋə nə məghərəvənə ŋga uusəra, tsəŋə nə ŋga ləgida, tsəŋə nə ŋga tikisanyinə. Taa ahada tikisanyinə maa, tə'i məghərəvənə kama kama.

⁴² Ha'ə d̄ii na da də maməətə ənja saa'i ŋga madənətii. Ma shishiitə ŋgədəgi ənji, ka bəslənə. Ma shishiitə ma'i əsə, pooshi ka bəslənə ma'ə.

⁴³ Madə kə ŋgədəgi ənji wa, bwaya dagwakii, ndzaanəkii yadə ŋgeerənə davə. Madə kə madəe ənji əsə, dagwakii ndzaanəkii, da ŋgeerənə əsə.

⁴⁴ Madə kə ŋgədəgi ənji wa, shishinə saakii ha'ə ci ənjə a ŋgədəgi. Madə kə ma'i ci əsə, ka ndzaanə nə ci ka malaaba shishinə. Weewee tə'i shishinə saakii ha'ə. Shiimə oo'i, tə'i malaaba shishinə əsə.

⁴⁵ Aci tə'i manaahəkii ha'ə asəkə malaaba ləkələkatə ətə bii ci, "Ma əndə ŋga təkəŋwanə, waatoo Adamu, əndə da əpinə amakii nji ci." Amma ma Adamu ŋga muudinə, Ma'yanə nə ci, Əndə vii əpinə.

⁴⁶ Ma shishinə saakii, ci ca 'watəgi shiginə. Ma daba'əkii, malaaba shishinə a shigi.

⁴⁷ Ma Adamu ŋga təkəŋwanə, də hanyinə ghənyi Əntaŋfə tə ci, hanyinə nə ci. Amma ma Adamu ŋga bəra'inə, dadagyə shi ci.

⁴⁸ Ma ənji ŋga *duuniyana, makə ŋga əndətə ghənyi Əntaŋfə tə ci də hanyinə nə tii. Ha'ə nə ənji ŋga dadagyə əsə, makə ŋga əndətə shi dadagyə nə tii.

⁴⁹ Makə sənə pushaamə tə əndətə ghənyi Əntaŋfə tə ci də hanyinə, ha'ə naama ŋgərə pushashinə ŋga əndətə shi dadagyə.

⁵⁰ Ndzəkəŋushi'inəkya, wiinə sənə cii kya moo banə koonə. Ma shishinə saakii, pooshi ci ka ndzaanə agi *ŋwanjuunə ŋga Əntaŋfə. Ma sətə ca bəslə, pooshi ci ka ŋgərə shishinə ŋga sətə pooshi ka bəslənə.

⁵¹ Fatəmə kaa nya ba koonə ma'umbee wabənə. Ma amə, əntaa patənə gaamə na məətə. Amma patənə gaamə na zə'ugi.

⁵² Darə rəŋwə, makə mərikənə ŋga ginə naama zə'ugi. Waatoo saa'i ŋga muudinə, saa'itə nə ənjə a fa uura ŋga uutəma. Maa kə əgi ənji

uutəmakkii, ka madəne nə maməətə ənja. Pooshi əntənə ma'ə. Ma amə əsə, ama zə'ugi darə patə. *

⁵³ Acii ma shishinaamə ənə ca bəsləgi, ka zə'uginə ka ətə pooshi ka əntənə, pooshi ka bəslənə əsə.

⁵⁴ Maa kə slənyi ətsə ha'ə, waatoo kə zə'ugi sətə ca əntə, ca bəsləgi, ka sətə pooshi ka əntənə ma'ə. Də ha'ə dənə sətə nyaahə ənji asəkə malaaba ləkaləkətə ka tantanyinə ətə bii ci, “Kə zamagi Əntanjə də wa, kə dii jaalanə.”

⁵⁵ “Ya'ə wa, miinə jaalanaaku kwa?

'Ya'ə wa, miinə ngeerənaaku kwa?”

⁵⁶ Putə nja 'waslyakəənə upaa wə rəgwa nja bələginə taamə. Putə nja *bariya əsə upaa 'waslyakəənə ngeerənə agyanaamə.

⁵⁷ Amma kuyirii amə tə Əntanjə! Ci ca vii kaamə jaalanə daci Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

⁵⁸ Acii ha'ə kadashinyinaaki ndzəkənjushi'inəkya, kənjəmə ndihə ndihə, goona gugudə, ndzaamə taa guci patə agi slənə goonə ka Slandana, makə kə shii unə pooshi slənə goonə ka putə nja Slandanə ka ndzaanə ka uushi zabə.

16

Tsəkə uushi'inə ka tsakənə də ənji nja Əntanjə

¹ Yoo, ma agyanə tsəkə uushi'inə ka tsakənə də ənji nja Əntanjə, makə sətə bii nyi ka Ikəliisiyanyinə anə hanyinə nja Galatiya, d'amə ha'ə makə ətsa.

² Taa nğutə təkənjwanə nja uusəra agi luuma patə, taa wu ahadoonə, wa ca dəkəpaa kwaɓa makə sətə dəbēe ca vii. Madə kə dii unə ha'ə, maa kə shi nyi, pooshi uushi nuuna tsəkə ma'ə.

³ Maa kə shi nyi, ka naahənə nə nyi ləkaləkətə, nya vii ka ənjitə ta'i unə, nya sləkēe ka tii də kwabatə tsəkətuunə, təya kərə aa Urusaliima.

⁴ Madə kə nee nyi, kə dəbēe nya dzə əsə, ka dzənə niinə da tii.

Sətə nə Bulusə a d'a aakəjwa

⁵ Ka dzənə nə nyi aahoonə da Makiduuniya. Acii aadəvə dii nyi aniya nja dzənə zəku'i.

⁶ Maa kə mbu'i nyi aahoonə, ka ta'avənə nə nyi doonə gi'u. Mbu'u nya kyagi vyanə goonə maa, taabu'u nii kya madə ka dzənə ka hatə nii kya dzə, una tsəkə tə nyi ka dzənə a rəgwa.

⁷ Ma cii kya moo, əntaa wata dzənə, nya nəhəpaa tuunə, nya pitəgi tanə. Amma agi kanə nə nyi nə nja dzənə ka ta'avənə doonə, madə kə luuvə Slandana.

⁸ Amma ka ənəginə nə nyi ganə də Afisa zəku'i ca'ə ka saa'i nja kumənə nja *Peentakoosa.

⁹ Acii kə wunəgi Əntanjə ka nyi rəgwa nja d'a slənə ganə, da bwatyakii əsə nə slənəkii. Tə'i ənji daawaanə lanə əsə.

¹⁰ Madə kə mbu'i Timooti, d'amə gazhi'waanə nja luunə tə ci də bərə'itə cii ka banee də ma'yanəkii. Acii ma ca, slənə nja Slandanə cii kəya d'a makə naaki. *

* **15:52 15.52** uutəma: Mat. 24.31; 1 Tees. 4.16. **15:53 15.53** 2 Koor. 5.4. **15:54 15.54** Isaa. 25.8. **15:55 15.55** Hoos. 13.14. **15:56 15.56** Rooma 4.15; 6.14. **15:57 15.57** Rooma 7.24-25. **15:58 15.58** 16.13. **16:1 16.1** Slənə 11.29-30; 2 Koor. 8.1-9. **16:5 16.5** Slənə 15.21; 2 Koor. 1.15-16. **16:6 16.6** Rooma 15.24. **16:7 16.7** 4.19. **16:8 16.8-9** Slənə 19.8-10. * **16:10 16.10** Timooti: 4.17.

11 Ga taa wu ahadoonə a bərapaa tə ci. Tsakəmə tə ci, kaa ca dzə aakəŋwa agi wiinaakii agi jamənə, ca ənya aabiiki. Acii agi gəranə nə nyi tə tii da hara ndzəkəŋushi'inə.

12 Ma ndzəkəŋushi'inaamə Apoolasə, kə kədii nyi tə ci kaa ca dzə ka tsaamətənə tuunə, tii da hara ndzəkəŋushi'inə. Amma ma'ə Əntəŋfə maviimə ka ci rəgwa. Ma uusəratə nii kəya upaa rəgwa, kadə nii kəya dzə. †

Muudinə ŋga wabənə

13 Nəhəmə noonə na, kəŋəmə ndihə ndihə agi nə'unə, dāmə gazhi'waanə, ndzaamə də ŋgeerənə.

14 Wa patənə ŋga slənə goonə a ndzaanə agi uudəshinə.

15 Ndzəkəŋushi'inəkya, kə shii unə, ma Sətəfanu da yaakii patə, tii nə təkəŋwanə ŋga ənjitə 'watəgi vii goŋga ka Aləmasiihu agyanə hanyinə ŋga Akaya patə. Kə vii tii natii nə əsə ka dā slənə ka tsakənə də ənji ŋga Əntəŋfə. ‡

16 Agi kədiinə nə nyi acii unə, koonə fa tə tsarə ŋga ənjitsa. Famə tə patənə ŋga ənjitə ca slənə da tii ka ciinə rəŋwə əsə.

17 Agi moodasəkə ŋga i Sətəfanu da Footənatusə da Akayikəsə nə nyi, acii kə mbu'ya tii aahanə ka madəbama goonə.

18 Kə shi tii ka uudagi səkəki makə sətə uudagi tii noonə. Ma tsarə ŋga ənjitsa, sə ŋga dəlaginə nə tii.

19 Kə nəhəpaa Ikəliisiyanyinə ŋga hanyinə ŋga Asiya tuunə patə. Ha'ə nə i Akila da Pərisəkila da patənə ŋga ənji nə'unə ətə ca dza də nə gatii asii əsə. Agi nəhəpaanə nə tii tuunə patə agi ləmə ŋga Slandana. §

20 Kə nəhəpaa patənə ŋga ənji ŋga Əntəŋfə ənə ganə tuunə patə. Nəhəpaaməshinə də ədzəmə rəŋwə agi ləmə ŋga Əntəŋfə.

21 Nyi Bulusə də ciinəki ca naahə koonə nəhəpaana, kə nəhəpaa nyi tuunə patə.

22 Taa wu nə əndə pooshi ka uudənə tə Slandana, tə'i naalanə ashikii.

Wa Slandanaamə a shi.*

23 Wa Slandanaamə Yeesu a dā koonə pwapoonə.

24 Agi uudənə nə nyi tuunə patə putə ŋga ləbənə gaamə da Yeesu Aləmasiihu.

† **16:12 16.12** Apoolasə: 1.12. **16:13 16.13** 15.38; Jab. 31.25; Af. 6.10. **16:14 16.14** 8.1; Yooh. 13.34; Rooma 13.8-10; 2 Koor. 6.6; Gal. 6.10; Af. 5.2. ‡ **16:15 16.15** Rooma 16.5; Sətəfanu: 1.16.

16:18 16.18 Fil. 2.29; 1 Tees. 5.12. § **16:19 16.19** Rooma 16.5; Asiya: Səniinə 1.4,11; Akila da Pərisəkila: Slənə 18.2. **16:20 16.20** Rooma 16.16. **16:21 16.21** Gal. 6.11; Kwal. 4.18; 2 Tees. 3.17; Filim. 19. **16:22 16.22** Gal. 1.8-9; Səniinə 22.20. *

16:22 16.22 Ma də uura Gərika, 'Marana tha.'

Bəra'inə nga ləkələkatə nga Bulusə ka ənji Koorintiya

¹ Wiinə ləkələkatə ca dzə koonə daciiki Bulusə, masləkee əndə nga Yeesu *Aləmasiihu makə sətə mwayi Əntənfə. Inə da ndzəkənjushi'inaamə Timooti ca nəhəpaa tuunə Ikəliisiya nga Əntənfə də Koorintiya da patənə nga ənji nga Əntənfə anə hanyinə nga Akaya. *

² Wa Əntənfə Dəsənaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a da koonə pwapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

Kuyiriinə nga Bulusə tə Əntənfə

³ Dəlaamə də Əntənfə Dii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu. Dənə ətə ca nəhə təgunuunə gaamə nə ci, daciikii ci patənə nga tsakənə a shi.

⁴ Agi tsakənə nə ci taamə agi patənə nga mabuurenə gaamə, kaama shii mbee ka tsakənə tə hara ənji gaamə, ama banee ka ma'yanətii də tsarə nga tsakətə cakə Əntənfə taamə.

⁵ Makə sətə dīi amə ləbə da Aləmasiihu agi saasa cibənyinaakii, ha'ə əsə naamə ləbə da ci dərəva agi tsakənə nga Əntənfə taamə daciikii.

⁶ Madfa kə cibiinə, keena shii tsakənə tuunə da luupaanə tuunə. Madfa kə upaa inə tsakənə tiinə əsə, keena shii tsakənə tuunə, una upaa ngeerənə nga kənjənə ndihə ndihə, una sə'watə tsarə nga cibənə ciina sə'wa.

⁷ Kə shii inə pooshi uushi ca gugudəe koonə. Aci kə shii inə, makə sətə dīi amə ləbə agi sa cibənyinə geenə, ha'ə əsə ləbə naamə agi tsakəənə ciina upaa.

⁸ Ndzəkənjushi'ina, nga'ə keenə una shii tsarə nga cibətə sii inə anə hanyinə nga Asiya. Ma cibəkii, kə palee ka ngeerii inə. Ha'ə maa, kə ngeerəgiinə hiima nga ndzaanə da əpinə ameenə.

⁹ Ma fatiinə ashiinə, makə kə lagi ənji gəjwanə nga bəələnə tiinə. Amma ma slənyi ətsə patə, acii geena gi'i neenə na, amma keena shii gi'inə tə Əntənfə tanə, Əndə madəe ka maməətə ənja.

¹⁰ Kə luupaa ci tiinə acii bwaya tsarə nga əntəətsa, ka tsakənə nə ci tiinə əsə. Tə ci gi'iinə, kaa ca ənə ka luupaanə tiinə.

¹¹ Ma unə əsə, tsakəmə tiinə də də'wa. Madfa ənji lanə dīi də'wa ka putə geenə, maa dīi Əntənfə keenə barəkaanə, ənji lanə na kuyirii tə ci putə nga barəkaanəkii.

Zə'unə nga aniya nga Bulusə

¹² Cakərə'inə geenə patə, ma ndzaanə geenə ganə a duuniya, ma palee maa, ndzaanə geenə ahadoonə, ndzaanə geenə də malaaba moodəfa da goonəganə əsə. Ma ndzaa inə ha'ə, əntaa də shiinə tsarə ətə nga əndə shiŋkinə, amma dāgi pwapoonə nga Əntənfə.

¹³⁻¹⁴ Ma sənə ciina naahə koonə, sətə cuuna mbee ka janəgatənə, una paaratəgi. Kə paaratəgi unə gi'u, amma, ma nəhənəkya, ma aakəjwa gi'u, ka paaratəginə nuunə nga'ə, konna shii oo'i, ka danə nuunə maŋushinə

* **1:1 1.1** Gal. 1.1; Timooti: 1 Koor. 4.17. **1:3 1.3** Af. 1.3; 1 Piita 1.3. **1:5 1.5** 4.10; Jab. 34.20; 94.19; Kwal. 1.24. **1:6 1.6-7** 4.15,17. **1:8 1.8** 4.8; Slənə 19.23; 1 Koor. 15.32. **1:9 1.9** Rooma 4.17. **1:10 1.10** 2 Tim. 4.18. **1:11 1.11** 4.15; Rooma 15.30. **1:12 1.12** 2.17; 1 Koor. 1.17,19,31; 2.13; Ibər. 13.18.

putə geenə uusəra nga shinə nga Yeesu Slandana. Ha'ə niinə əsə, ka d'fanə niinə maŋushinə putə goonə.

¹⁵ Ma ətsa, kə d'fii nyi aniya nga dzənə dagoonə, kaa nya jikətə koonə d'fa maŋushinə geenə.

¹⁶ Waatoo, kə mwayi nyi ŋusləgərənə dagoonə, nya dzə aa Makiduuniya, nya ənya dagoonə əsə, koonə shii tsakənə tə nyi ka dzəginə aa Yahudiya.

¹⁷ Ya agi zə'unə nga aniyaakya, kə təkuree nyi ka kəŋee ka naaki nə ka d'fa uushi rəŋwə kwa? anii d'fa uushi'inə makə əŋji *duuniya sarə cii kya d'fa? Ka banə nə nyi "Awa" a ba ma kwa? Pooshi.

¹⁸ Makə sətə weewee əndə gooŋga nə Əntaŋfə, ma wabənə geenə koonə, əntaa a ba ma.

¹⁹ Acii ma Yeesu Aləmasiihu *Uuzənə nga Əntaŋfə ətsə waazii inə da Silasə da Timooti koonə agyanəkii, əntaa a ba ma nə awaakii, amma taa guci patə tantanyinə ca shiigi amakii.

²⁰ Acii ci nə "Awa" nga patənə nga aləkawalənyinə nga Əntaŋfə. Ci d'fii caama luu "Aamiina" d'acii Yeesu Aləmasiihu ka d'fuunətənə d'ə Əntaŋfə.

²¹ Əntaŋfə kabətə taamə ka hakii dashi Aləmasiihu, ca tadə taamə,

²² ca d'faanə sagidaakii aagyanaamə, ca vii kaamə Ma'yanaakii a ədzəmaamə ka baarəginə oo'i, t'ə'i hara uushi'inə d'əkəpaa ci kaamə.

²³ Ma bwasee nyi ka dzənə aa Koorintiya, acii ga nya dzə ka tsakəvə koonə buurə uushi'inə. Əntaŋfə nə seedawaaki, ci shii sətə a ədzəməki.

²⁴ Əntaa baawəda geenə ciina moo baarənə koonə agyanə vii gooŋga goonə. Pooshi. Kə shii inə, ndihə ndihə nuunə agi vii gooŋga goonə. Ma caama slənə doonə, koonə uudfa d'ə səka.

2

¹ Ma bwasee nyi ka aniya nga dzənə aahoonə, acii ga nya ənyi ka dzənə ka bəzee ka səkuunə.

² Madfa kə bəzee nyi ka səkuunə, pooshi əndə uudfagi səkəki madfaamə unə.

³ Əŋjitə d'əb'ee uudfagi səkəki nuunə. Ma nyaahə nyi koonə ləkələkətəta, acii goona bəzee ka səkəki, maa kə gi nyi aahoonə. Kə shii nyi weewee, madfa ka moodfasəkə nə nyi, ka moodfasəkə nuunə noonə əsə.

⁴ Ma nyaahə nyi koonə ləkələkətəta, d'ə mabətəsəka, kə ma'i haŋkalaaki. Ha'ə maa, da kiinə agiki. Ma mwayi nyi, əntaa ka bəzee ka səkuunə, amma ma d'fii nyi ha'ə, kaa nya baarii koonə makə sətə uu'i nyi tuunə ŋgaŋga'ə.

Tifyaginə t'ə ma'waslyakə ənda

⁵ Taa wu patə bəzee ka səkə nga ənd'ə'i ənda, əntaa wata naaki daanəki bəzee ci, amma da i noonə patə bəzee ci. Əntaa mbudfeenə cii kya mbudfee, amma t'ə'i hara əŋji ahadoonə bəzee ci ka səkətii.

⁶ Ma əndətsa, ma dzaləətsə jalə əŋji t'ə ci, kə mbu'i ha'ə.

⁷ Acii ha'ə, ənəmə ka tifyaginə t'ə ci, una banee ka ma'yanəkii, acii ga mabətəsəkə a gad'əgi t'ə ci.

⁸ Agi kədiinə nə nyi acii unə, koonə baarii ka ci oo'i, kə uu'yuunə t'ə ci tanyi.

⁹ Ma nyaahə nyi koonə ləkələkətəta, kaa nya shii t'əbətənə tuunə, kaa nya paaratəgi madfa agi fanə nuunə wabənaaki nga dzalənə t'ə ci.

1:15 1.15-16 1 Koor. 16.5-6. **1:17 1.17** 1 Koor. 4.18-19. **1:18 1.18** 1.23. **1:19 1.19** Slənə 18.5. **1:22 1.22** 5.5; Rooma 8.15-16,23; Af. 1.13-14. **1:23 1.23** 11.31; 13.2; Rooma 1.9; Fil. 1.8; 1 Tees. 2.5; 2 Tees. 2.10. **1:24 1.24** 1 Piita 5.3. **2:1 2.1** 12.21; 1 Koor. 4.21. **2:3 2.3** 13.10. **2:4 2.4** 7.8; Slənə 20.31; 1 Koor. 16.24. **2:6 2.6** 7.11. **2:7 2.7** Kwal. 3.13. **2:9 2.9** 7.15; 10.6.

¹⁰ Ma əndzə'i, madfa kə tifyagyuunə əndəkii putə n̄ga sətə d̄ii ci koonə, nyi maa, ka tifyaginə nə nyi tə ci. Taa mi patə dəbee nya tifyagi, ka putə goonə tifyagi nyi akənwacii Aləmasiihu.

¹¹ Ma d̄ii cii kya d̄a ha'ə, acii ga *Seetanə a upaa rəgwa n̄ga saaweenə kaamə. Kə shii amə sətə cii kəya moo d̄anə.

Ghatə baanə n̄ga ma'yanə n̄ga Bulusə də Tərawasə

¹² Yoo, ma saa'itə mbu'i nyi aa Tərawasə ka waaza N̄unyi Habara n̄ga Aləmasiihu, kə nee nyi kə wunəgi Slandanə rəgwa n̄ga d̄a slənə lanə davə.

¹³ Amma pooshi ma'yanəki baanə, acii paa nyi lii tə ndzəkənjunəki Titusə davə. Wata nya ba ka ənji davə 'Ta'avəmə', nya madə, nya palə aa Makiduuniya. *

*Jaalanə d̄acii *Aləmasiihu*

¹⁴ Amma wa ənjə a kuyirii tə Əntan̄fə! Ci ca kərə tiinə ka jaalanə taa guci patə putə n̄ga ləbənə geenə da Aləmasiihu. D̄acii inə əsə cii kəya kukutə dagwa mədədəranə, waatoo waaza N̄unyi Habara n̄ga shiinə tə Aləmasiihu taa dama patə.

¹⁵ Weewee ma inə, makə urədyə niinə ətə ci Aləmasiihu a d̄əzə ka Əntan̄fə. Mədədəranəkii a təkəgi ahada ənjitə ca upaa əpinə da ənjitə ka rəgwa n̄ga zanə patə.

¹⁶ Ma urədyatsa, ma ka ənjitə zii, madfa zhinyi ka tii, əntənə əntənətii. Ma ka ənjitə upaa luupaanə əsə, ci nə urədyatə ca vii əpinə. Ya əna, wu d̄ii nə əndə mbu'i bahə d̄a maduunə slənətsa? †

¹⁷ Amma ma inə, əntaa makə n̄ga hara ənji niinə. Acii ma təya, agi gwazeenə nə tii ka wabənə n̄ga Əntan̄fə də jirakənə. Də goon̄gaanə ciina wabə akənwacii Əntan̄fə. Ci ta'i tiinə, keena ndzaanə ka ənji slənənə ka Aləmasiihu.

3

Ənji slənə n̄ga kura aləkawala

¹ Ma d̄əya, goona nyihə makə mbudənə ciina mbudə neenə na. Pooshi. Ma inə, pooshi nafa n̄ga baarii koonə ləkələkətə n̄ga slənə geenə koonə shii tiinə. Pooshi nafa n̄ga naahənə goonə tə habara n̄ga slənə geenə ka hara ənji, makə sətə ci ənjə a d̄a ka hara ənji əsə.

² Unə də noonə nə nə ləkələkətə n̄ga slənə geenə, manaahəkii a ədzəmuunə kaa ənji patə a shii, təya jan̄gatə.

³ Pan̄gəranə oo'i, Aləmasiihu ci saakii nyaahə ləkələkətəkii, ca sləkee d̄acii inə. Əntaa naahənə n̄ga ciinə n̄ga ənda, amma də Ma'yanə n̄ga Əntan̄fə əndə vii əpinə. Əntaa ashii matsahə faara əsə, amma asəkə moodəfa n̄ga əndə shiŋkinə nə ci manaahəkii.

⁴ Ma ciina wabə uushi'iitsə ha'ə, acii mashiikii niinə akənwacii Əntan̄fə d̄acii Aləmasiihu.

⁵ Əntaa mbu'unə mbu'iinə ka neenə na bahə banə oo'i, inə ca d̄aada uushi'inə, pooshi. D̄acii Əntan̄fə nə mbeenə geenə.

⁶ Ci kavə tiinə keena ndzaanə mambu'ukii bahə d̄a slənə n̄ga kura aləkawala. Ma kura aləkawalətsa, əntaa də manaahə *bariya d̄ii ənji,

2:11 2.11 1 Piita 5.8. **2:12 2.12** 1 Koor. 16.9. * **2:13 2.13** 1 Tees. 3.1; Titusə: 2 Koor. 7.6,13-14; 8.6,16,23; 12.18; Gal. 2.1,3; 2 Tim. 4.10; Tit. 1.4; Makiduuniya: 7.5; Slənə 20.1. **2:15 2.15** 1 Koor. 1.18. † **2:16 2.16** wu d̄ii ...mbu'i bahə ka d̄a...: 3.5-6. **2:17 2.17** 4.2; Fil. 1.15-17; 1 Tees. 2.3,5,10; 1 Piita 4.11. **3:1 3.1** 5.12; 10.12; Slənə 18.27. **3:2 3.2** 1 Koor. 9.1-2. **3:3 3.3** Shig. 24.12; Irin. 31.33; Əzaki. 36.26. **3:5 3.5** 2.16; Rooma 15.18.

amma də Ma'yanə nga Əntanƒə. Acii ma bariya, wə cii kəya kira ka ənja. Amma, ma Ma'yanə nga Əntanƒə, əpinə cii kəya vii ka ənja.

⁷ Yoo, ma bariya nga ɲukə, manaahəkii ashi matsahu faariinə shi, kə ƒaarii Əntanƒə məghərəvənaakii də bariyatsa, lanə dərəva hanətə ənji *Isərayiila tə bariyatsa. Ha'ə maa, kə təkuree tii ka tsaamənə tə Muusa acii ƒərənə nga kəɲwaciinəkii, wiitə boo, sətə ca uudəgi nə ƒərənəkii. Kə shii amə, ma bariyatsa, əntənə nə muudinəkii. Patə da ha'ə, tə'i məghərəvənə davə.

⁸ Makə kə shii amə ha'ə, sakwa slənə nga Ma'yanə nga Əntanƒə dīi, pooshi palee də məghərəvənə kwa?

⁹ Acii madə ka kira məghərəvənə nə slənə sətə ca kira əntənə ka ənja, slənə sətə ca kira luupaanə palee də məghərəvənə.

¹⁰ Weewee ma ətsə ha'ə, kə sha ɲji da i məghərəvənə. Amma ma nga əna, pooshi ma'ə shanə, acii kə shi məghərəvənə nga əndə'i ka paleenə ka ci.

¹¹ Acii madə ma sətə ca uudəgi, tə'i ci da məghərəvənə, sətə pooshi ka uudənə palee də məghərəvənə ka shanə.

¹² Makə kə shii inə tə'i ha'ə makə ətsa, ka wabənə niinə yadə ɲgwalənə.

¹³ Əntaa makə nga Muusa niinə. Acii ma ca, kə kavə ci gwada aakəɲwaciikii, acii ga ənji Isərayiila a nee ka muudinə nga məghərəvəətə ca uudəgi.

¹⁴ Amma kə təkuree tii ka paaratəginə. Ca'ə ənshinə, madə kə janɡii tii iirə aləkawaləta, kə ndzaa ci makə gwada akəɲwaciitii. See madə ndzaa əndə ləbə da Aləmasiihu dzəginə gwadakii, əndə a paaratəgi ha'ə.

¹⁵ Taa ənshinə, madə janɡii tii bariya nga Muusa, wata gwadakii a pa'agi hiimatii.

¹⁶ Amma madə kə zə'ugi əndə aabii Slandana, kə dzəgi gwadakii ətsa.

¹⁷ Ma Slandana, Ma'yanə nə ci. Ma hatə dīi Ma'yanə nga Slandana, tə'i dimwaanə davə.

¹⁸ Ma amə patə, pooshi gwada akəɲwacii amə, agi ƒaarə dʒuunuunə nga Slandanə naamə. Ci ca zə'wee kaamə, kaama pusha tə ci, ama tsakə dzənə aakəɲwa də upaa dʒuunuunə. Ma ətsə patə, slənə nga Ma'yanə nga Slandana.

4

Waaħə gaamə

¹ Acii ha'ə, makə kə shii inə putə nga nga'aanə nga Əntanƒə keenə ba'avə ci slənətsə aacii inə keena slənə, pooshi shishiniinə ka əntənə.

² Ma inə, kə naanagiinə ka slənə sə nga ayinə. Pooshi inə ka da jarəwiinə, pooshi inə ka gwazee ka wabənə nga Əntanƒə əsə. Amma paɲgəranə ciina wabə gooɲgaanə akəɲwacii Əntanƒə. ɲga'ə keenə kaa taa wu a shii oo'i, ənji gooɲga niinə.

³ Ma ɲɲuyi Habaranə ciina waaza, madə ma'umbee uushi nə ci, ka əɲjitə uugi zanə nə ci ma'umbeekii tanə.

⁴ Ma təya, kə təkuree tii ka vii gooɲga, acii kə əndəgi *Seetanə hiimanyinatii. Ci dīi təkuree tii ka nee ka ƒərənə nga ɲɲuyi Habara.

3:6 3.6 Yooh. 6.36; Rooma 7.5-6; 8.2,6,10; 1 Koor. 11.25. **3:7 3.7** Shig. 34.29-30. **3:9 3.9** Rooma 8.2,33; Gal. 3.10. **3:13 3.13** Shig. 34.33-35. **3:14 3.14** Isaa. 6.10. **3:16 3.16** Shig. 34.34. **3:17 3.17** Yooh. 8.32,36; Rooma 8.2; Gal. 5.1,13. **3:18 3.18** 4.6; 1 Koor. 2.7. **4:1 4.1** 3.4,6. **4:2 4.2** 2.17; 6.4. **4:3 4.3** 1 Koor. 1.18.

Ma habarakii, agyanə dʼuunuunə nga Aləmasiihu. Ci nə pushashinə nga Əntanƒə. *

⁵ Acii ma inə, əntaa neenə nə ciina waaza, amma tə Yeesu Aləmasiihu ciina waaza, oo'i ci nə Slandana; inə neenə əsə, ənji slənə goonə niinə putə nga Yeesu.

⁶ Əntanƒə bii, “Wa bərənə a bərəgi agi təkunə.” Ci əsə kavə bərənaakii kaa ca bərə a moodəfaamə, ca bərə aagi ənji, ama shii neenə ka dʼuunuunə nga Əntanƒə ca bərə akəŋwacii Aləmasiihu.

⁷ Ma inə, taa ŋgahi makə uuda niinə pooshi ka ta'avənə ka ənsləginə, patə da ha'ə tə'i inə da wahətsə ashiinə. Ma ətsə patə, ka baariinə oo'i, ma maduunə ŋgeerənə ashiinə, nga Əntanƒə, əntaa neenə.

⁸ Kə cibee ənji keenə taa ka ŋgutə rəgwa. Patə da ha'ə, paa tii təŋapaa tiinə. Kə ha'utə ənji diinə. Patə da ha'ə, pooshi inə bwasee ka kanə geenə nga upaa luupaanə.

⁹ Kə iikə ənji keenə daawaanə laŋə. Patə da ha'ə, pooshi Əntanƒə kagi tiinə. Kə laadapaa ənji tiinə aa panə, amma patə da ha'ə, pooshi əpinə dzəgi ameenə.

¹⁰ Taa guci patə, ha'ə nə ənji ka dʼa gazhi'waanə nga bələnə tiinə makə sətə bəli tii tə Yeesu. Ma dʼii inə ma'ə da i əpinə a meenə, kaa ənjə a shii oo'i, tə'i əpinə nga Yeesu ashiinə.

¹¹ Agi ndzaanə geenə patə, taa guci ha'ə niinə ka nee ka wə aagiinə ka putə nga Yeesu. Ma dʼii ha'ə, kaa ənjə a shii neenə oo'i, ma shishinə geenə ənə na bəsləgi, tə'i əpinə nga Yeesu davə.

¹² Ci ca baarii oo'i, ma wa, ashiinə cii kəya slənə, amma ma əpinə əsə, ashuunə cii kəya dʼa sləna.

¹³ Tə'i manaahəkii asəkə ləkələkətə oo'i, “Ma wabi nyi, acii kə vii nyi goonƒa ka Əntanƒə.” Ha'ə niinə əsə, kə vii inə goonƒa ka ci, ci dʼii wabiinə.

¹⁴ Kə shii inə, ma Əntanƒə, kə madəe ci ka Yeesu Slandanə agi maməətə ənja. Ha'ə əsə nii kəya madəe keenə, ca fədfə taamə doonə, ca kərə aakəŋwacii Yeesu.

¹⁵ Patənə nga ətsa, ka putə goonə. Ma Əntanƒə, agi dzənə nə ci aakəŋwa də dʼaada pwapoonaakii ka ənja. Də ha'ə əsə dzənə ənji aakəŋwa də kuyiriinə tə ci ka dʼuunətənə də ci.

Ndzaanə agi vii goonƒa

¹⁶ Acii ha'ə, ma inə, pooshi inə ŋgərəgi hiima. Taa ŋgahi ma shishiniinə, agi dzənə də saawanə, patə da ha'ə, ma ma'yaniinə, agi tsakə dʼa ŋgeerənə uusəra patə.

¹⁷ Ma cibəənə ciina cibə, pooshi laŋə, pooshi ka ta'avənə əsə. Cibəkii na kavə tiinə ka upaa dagwa uushi ətə na ndzaanə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, waatoo, ndzaanə ka hakii da Əntanƒə agi dʼuunuunaakii. Ma ətsa, ci palee patə.

¹⁸ Acii ma ina, pooshi inə ka kavə hiima geenə ka uushi'iitə ci ənjə a nee də ginə. Amma ka uushi'iitə pooshi ənji ka neenə də ginə kii inə hiima geenə. Ma uushi'iitə ci ənjə a nee də ginə, pooshi ka ta'avənə. Amma

* **4:4 4.4** Seetanə: Yooh. 12.31; Af. 2.2; pushashinə nga Əntanƒə: Kwal. 1.15; Ibər. 1.3. **4:5 4.5** 1.24. **4:6 4.6** 'Wat. 1.3; Isaa. 9.1; 2 Koor. 3.18; 1 Piita 2.9. **4:8 4.8** 1.8; 7.5; 11.23-29. **4:10 4.10** 1.5; Rooma 6.8; Gal. 6.17; Fil. 3.10-11. **4:11 4.11** Rooma 8.35-36; 1 Koor. 15.31. **4:12 4.12** Kwal. 1.24. **4:13 4.13** Jab. 116.10. **4:14 4.14** 1 Koor. 6.14; Rooma 8.11. **4:15 4.15** 1.5-6,11; 9.11,15. **4:16 4.16** Af. 3.16. **4:17 4.17** 3.18; Rooma 5.2; 1 Piita 1.6-7.

ma uushi'iitē pooshi ɛnji ka neenē dē ginē, tii ca ta'avē ka ca'ē ndəŋwē ndəŋwē.

5

¹ Kē shii amē, mada kē uulagi shishiinē gaamē ganē a duuniya, kē dəkəpaa ɛntanfē kaamē ɛndē'i gatē dagya, waatoo ɛtē dātē ci cisaakii, ci na ndzaanē ka ca'ē ndəŋwē ndəŋwē.

² Ma amē da i shishiinē gaamē, agi dānē nē kudəpəshinē taamē ŋga upaa ɛndē'i shishinē, waatoo ɛtē ca shi dadagyē, kaama ŋgavē.

³ Acii mada kē ŋgii amē, pooshi amē ka ndzaanē yadē shishinē ma'ē.

⁴ Ma amē ma'ē da i shishiinē gaamē, agi dānē nē kudəpəshinē taamē. ɛntaa uudənē nē ɛndē pooshi amē ka uudē shishiinē gaamē ŋga duuniya, amma uudənē caama uudē tē ɛtē ŋga dadagyē, kaama upaa, ama ŋgavē, sətē da i ɛpinē a jaala agyanē sətē ca bəsləgi.

⁵ ɛntanfē ci saakii hadatēgi daamē kaama zə'u ha'ē makē ɛtsa. Ci vii kaamē Ma'yanaakii ɛsē, kaama shii paŋgəraŋē oo'i, tē'i hara uushi'inē dəkəpaa ci kaamē kidē.

⁶ Acii ha'ē, taa guci patē naamē ka mabanee ma'yanē. Kē shii amē, ma amē ma'ē da i shishiinē gaamē, matəkəkii naamē da Slandana.

⁷ Acii ma ndzaanē caama ndzaanē, ɛntaa ŋga neenē ka ci dē ginē, amma ŋga vii goŋga ka ci.

⁸ Ka mabanee ma'yanē naamē. Gəfē bwasee ka shishiinē gaamē kaama dzē ka ndzaanē da Slandana.

⁹ Acii ha'ē, taa agi ndzaanē gaamē ganē, taa agi ɛtē na shi aakəŋwa, ma sətē kavaamē aakəŋwa, uudagi səkəkii.

¹⁰ Acii tyasē see a kəŋaamē patē akəŋwacii Aləmasiihu, kaa ca dā kaamē gəŋwanē, kaa taa wu a shii upaa sətē dēbee ka ci mbərə mbərə da sətē cii kəya slənē, taa bwayakii, taa ŋunyikii saa'itē ci a duuniya.

Wabənə agyanə ndzaanə ka guviinə ŋga ɛntanfə

¹¹ Makē dīi ci agi ŋgwalənē niinē acii Slandana, putakii ha'ē ciina dā gazhi'waanē ŋga baariinē ka ɛnja agyanəkii. Kē shii ɛntanfē tiinē paŋgəraŋē. Ma nē nyi ka nəhənē ɛsē, kē shii unē tē nyi asəkē moodəfuunē.

¹² Ma bii nyi ɛtsē ha'ē, ɛntaa haŋətənē ciina haŋətē niinē, amma rəgwa ciina baarii koonē, koonā cakərə'i akəŋwacii ɛnjitē ca dzaana tiinē, koonā shii mbee ka ɛnəpaaginē ka tii. Acii ma təya, agi cakərə'inē nē tii putē ŋga dagwaanē ŋga shiginē ŋga ɛnda, təya bwasee ka tsaamē sətē a ɛdzəməkii.

¹³ Mada dīikənē ciina dīikē, ka ɛntanfē ciina dīikē. Mada ka rəgwakii ciina dā ha'ē ɛsē, yoo, ka putē goonē ciina dā ha'ē.

¹⁴ Uudənē ŋga Aləmasiihu ca dā ŋwanjuunē agyaniinē, acii kē paaratəgiinē oo'i, ci ɛŋki ka putē ŋga ɛnji patē. Acii ha'ē, ləbē nē ɛnji patē agi ɛntənaakii.

¹⁵ Ma ɛŋki Aləmasiihu ka putē ŋga patənē ŋga ɛnja, acii ga ɛnjə a ndzaanē shitē ha'ē makē sətē kadeesəkē ka tii. Amma kaa təya ndzaanē

4:18 4.18 Rooma 8.25; Ibər. 11.1. **5:1 5.1** Ayb. 4.21; 2 Piita 1.14. **5:2 5.2** Rooma 8.23-24. **5:4 5.4** 1 Koor. 15.53-54. **5:5 5.5** 1.22. **5:7 5.7** 1 Koor. 13.12; 1 Piita 1.8-9. **5:8 5.8** Fil. 1.23. **5:9 5.9** Kwal. 1.10; 1 Tees. 4.1. **5:10 5.10** 11.15; Isaa. 2.12; Dan. 7.9-10; 12.2; Slənē 17.31; Rooma 2.6; 1 Koor. 3.13-15; 4.5; Fil. 3.19; 2 Tees. 1.7-10. **5:11 5.11** 4.2; 6.4; 1 Koor. 9.22. **5:12 5.12** 1.14; 3.1. **5:14 5.14** Yooh. 17.23; Rooma 8.35; Gal. 2.20; Af. 3.19; 5.2,25; 1 Yooh. 3.16.

ka nga Aləmasiihu, acii ka putatii ənki ci, Əntanƒə a maƒee ka ci agi maməətə ənja.

¹⁶ Ndzaənə ka saa'ina, pooshi inə ka tsaamənə taa tə wu putə nga shiginaakii. Taa ngahi kə shi nya caamə tə Aləmasiihu ha'ə, amma pooshi nyi agi tsaamənə tə ci ha'ə ma'ə.

¹⁷ Taa wu patə libə da Aləmasiihu, kura taganə nə ci ətsa. Kə dzəgi iirəkii, kurakii nə ci ətsa.

¹⁸ Ətsə patə, ƒanə nga Əntanƒə. Ci zhi'wee kaamə, kaama ndzaanə ka guviinəkii dacia Aləmasiihu, ca vii kaamə slənə nga baabanə ka hara ənja, kaa təya ndzaanə ka guviinəkii əsə.

¹⁹ Ma wabənə geenə, ci nə: agi zhi'weenə nə Əntanƒə ka patənə nga ənji shiŋkinə ka guviinəkii dacia Aləmasiihu. Paa ci ka kəsəpaa 'waslyakəənatii a ədzəməkii. Ca ba'avə wabənaakii acii inə, keena waaza ka ənja, kaa təya ndzaanə ka guviinəkii.

²⁰ Acii ha'ə, maƒəbama nga Aləmasiihu niinə. Əntanƒə ca ƒa wabənaakii dacia inə. Agi kədiinə niinə acii unə ka maƒəbama nga Aləmasiihu, zə'umə, koonə ndzaanə ka guviinə nga Əntanƒə.

²¹ Ma Aləmasiihu, paa ci shii 'waslyakəənə, amma kə kavə Əntanƒə tə ci kaa ca ləbə daamə agi 'waslyakəənə gaamə. Ma ƒii ci ha'ə, kaama shii ndzaanə agi goonƒaanə nga Əntanƒə dagi ləbənə gaamə da Aləmasiihu.

6

¹ Ma agi slənə geenə ka hakii da Əntanƒə, agi kədiinə niinə acii unə ənə ƒii Əntanƒə koonə pwapoonə, goona saawee ka pwapoonəkii.

² Wiinə sətə bii Əntanƒə:

“Maƒa kə mbu'ya saa'yaaki nga fanə tuunə,
agi fanə nə nyi tuunə.

Maƒa kə mbu'ya uusəra nga luupaanə tuunə,
agi tsakənə nə nyi tuunə.”

Fatəmə! Ənə nə saa'i nga luu viinə nga Əntanƒə; ənshinə nə uusəra nga luupaanə!

³ Pooshi inə ka uudənə kaa taa wu a idəpaa uushi agi slənə geenə. Acii ha'ə, pooshi inə ka ƒavə sətə ca kavə əndə ka pu'unə agi ndzaanaakii akəŋwacii Əntanƒə.

⁴ Amma taa mi patə ciina ƒa, agi baarii niinə oo'i, ənji slənə nga Əntanƒə niinə, də sə'watə cibənyinə, da də sə'watə madzawə uushi'inə kama kama.

⁵ Kə fəsli ənji tiinə, ənjə a pa'əgi tiinə, ənjə a ƒaada keenə mabizhinə, kə slənyiinə palee ka ngeerii inə, ina baanə yadə ŋunyinə agiinə, yadə zəmə ameenə əsə.

⁶ Dagi laabanə nga moodəfiinə, da shiinə geenə, da sə'watənə geenə, da nga'əənə geenə baarii inə neenə nə oo'i, ənji slənə nga Əntanƒə niinə. Ma ətsə patə, dagi Malaaba Ma'yanə da uudənə geenə nga goonƒa.

⁷ Kə baarii inə ha'ə dagi wabənə geenə agyanə goonƒaanə da dagi ngeerənə nga Əntanƒə. Ndzaanə geenə ka ənji goonƒa nə sə nga paginə geenə. Də ci luupaa niinə neenə nə əsə.

5:15 5.15 Rooma 6.3-4; 7.4; 14.7-9. **5:17 5.17** Isaa. 43.19; Rooma 6.4; Gal. 6.15; Af. 4.24; Səniinə 21.5. **5:18 5.18** Rooma 5.10. **5:19 5.19** Rooma 3.24-26; Kwal. 1.20. **5:20 5.20** Mat. 10.40; Isaa. 52.7. **5:21 5.21** Yooh. 8.46; Rooma 8.3; 1 Koor. 1.30; Gal. 3.13; Ibər. 4.15. **6:1 6.1** Rooma 5.2; 1 Koor. 15.10. **6:2 6.2** Isaa. 49.8; Luka 4.19-21. **6:4 6.4** 4.2. **6:5 6.5-10** 11.23-29. **6:6 6.6** 8.24; Rooma 12.9; 1 Koor. 13.4-7; Gal. 5.22-23; 1 Tim. 4.12. **6:7 6.7** 10.4-5; Rooma 13.12; 1 Koor. 2.4.

⁸ Kə dʉunətə ənji tiinə, ənjə a bərapaa tiinə əsə. Kə dzaanii ənji tiinə, ənjə a dəla diinə əsə. Kə ɲgirə ənji tiinə ka majirakinə, patə da ha'ə ənji goonɲa niinə.

⁹ Kə dʉi ənji makə pooshi tii shii tiinə, patə da ha'ə kə shii ənji tiinə də ɲga'ə. Kə dʉi makə maməətəkii niinə, amma waniinə ma'ə da i əpinə ameenə. Kə jalə ənji tiinə, amma pooshi ənji bəələgi tiinə.

¹⁰ Kə dibə səkiinə a bəzə, amma taa guci patə agi moodasəkə niinə. Maaghiinə niinə, amma agi dʉtənə niinə tə ənji laɲə ka ənji waha. Pooshi uushi acii inə, amma neenə nə patənə ɲga uushi'inə. *

¹¹ Ənji Koorintiya, paɲɲəraɲə wabiinə koonə, pooshi inə umbee koonə ka taa mi a moodəfiinə.

¹² Də ədzəmə rəɲwə ɲgiriinə tuunə. Amma ma unə, kə umbee unə keenə ka sətə a moodəfuunə.

¹³ Wanyinə ka kədiinə acii unə makə manjeevənaaki. Tuutəta'ə, baariimə keenə uudənə goonə noonə əsə.

**Yi ɲga Əntaɲfə nuunə*

¹⁴ Goona ndzaashi da ənji ghatə vii goonɲa ka Yeesu. Ma ətsa, pooshi ka dʉanə. Iitiitə saɲə ndzaashinə goonɲaanə da məzaana? Iitiitə əsə ndzaashinə bərənə da təkuna?

¹⁵ Mi saɲə nə haala ɲga Aləmasiihu da Seetana? Mi saɲə nə sətə libə də əndə nə'unə da əndə ghatə vii goonɲa?

¹⁶ ɲgutə ɲga'əənə saɲə nəndə ahada yi ɲga Əntaɲfə da kuvə uuləma? Acii ma amə, yi ɲga Əntaɲfə Əndə vii əpinə naamə! Makə sətə bii Əntaɲfə ci saakii,

“Ka ndzaanə nə nyi ka yi rəɲwə da ənjaaki, ka ndzaanə nə nyi ahadatii əsə, nyi nə Əntaɲfwatii. Tii əsə, ka ndzaanə nə tii ka ənjaaki.”

¹⁷ Acii ha'ə kə bii Slandanə ka tii, “Shigimə ahadatii, goona ndzaanə ka hakii, goona təbətə sətə əntaa malaabakii kaa nya luu tuunə.

¹⁸ Ma nya, ka ndzaanə nə nyi ka Dəsənuunə, una ndzaanə ka manjeevənaaki. Nyi Slandanə Əndə baawəda wabi ha'ə.”

7

¹ Kadʉashinyinaaki, makə dʉi ci kə dʉi Əntaɲfə kaamə aləkawalənyitə ha'ə, bwasee amə ka slənə uushi'iitə ca geegi ka shishinaamə da əpinə gaamə ma'ajijinəkii, ama ndzaanə malaabakii. Vigyaamə naamə nə ka Əntaɲfə patə, ama ɲgwələ tə ci.

Moodasəka ɲga Bulusə

² Baariimə keenə uudənə goonə. Pooshi inə dʉi bwaya uushi ka taa wu, pooshi inə saawee ka vii goonɲa ɲga taa wu, pooshi inə gəpətə də uushi ɲga taa wu əsə.

³ Ma bii nyi ətsə ha'ə, əntaa wazənə cii kya wazə koonə. Acii kə shi nya bii oo'i, asəkə moodəfinə nuunə. Ka hakii naamə taa agi əntənə taa agi ndzaanə da əpinə amaamə.

6:9 6.9 4.10. * **6:10 6.10** moodasəka: 7.4; Rooma 5.3; 12.12; maaghiinə da ənji waha: 8.9; Fil. 2.17; 4.12-13; 1 Tees. 1.6. **6:13 6.13** 1 Koor. 4.14. **6:14 6.14-16** 1 Koor. 6.9-13; 10.21; Af. 5.5-11. **6:16 6.16** Leew. 26.12; Irim. 32.38; Əzaki. 37.27; 1 Koor. 3.16. **6:17 6.17** Isaa. 52.11; Səniinə 18.4. **6:18 6.18** 2 Sam. 7.14; Isaa. 43.6; Am. 4.13; Səniinə 11.17. **7:1 7.1** 1 Yooh. 3.3. **7:2 7.2** 6.13; 12.17. **7:3 7.3** 6.11; Fil. 1.7.

⁴ Kə shii nyi tuunə furəŋə. Sə ŋga dəlaginaaki nuunə. Agi sa cibənə caama sa patə, mabaneekii nə ma'yanəki. Ka maŋushinə nə nyi uusəra patə.

⁵ Taa saa'itə mbu'iinə aa Makiduuniya maa, pooshi inə upaa əpisəka. Taa dama zə'ugiinə patə, ha'ə nə ənji agi cibeənə keenə, taa daama patə mabizhinə. Ma asəkə ədzəmiinə əsə, ŋgwalənə.

⁶ Amma ma Əntaŋfə Əndə banee ka ma'yanə ŋga əndətə lədfəgi ma'yanəkii, kə banee ci ka ma'yaniinə də shine ŋga Titusə. *

⁷ Əntaa wata shinaakii tanə banee ka ma'yaniinə, amma da i wabəənə shi amakii keenə, waatoo makə sətə cakuunə vii ka ci ŋgeerənə aa moodəfəkii. Kə bii ci keenə makə sətə dīi kudəpəshinə tuunə ŋga neenə ka nyi, da makə sətə kiwuunə anəki, da makə sətə dīi unə aniya ŋga luunə də nyi əsə. Ma əndzə'i kamə, agi tsakə də maŋushinə nə nyi.

⁸ Ma ləkaləkatətə nyaahə nyi koonə, kə bəzee nyi ka səkuunə də ci. Amma ma nyi, pooshi nyi dīi wakadakinə ŋga naahənə koonə ha'ə. Makə fii nyi, kə bəzhi səkuunə, kə mwayi nyi də wakadakinə. Amma ma bəzəsəkə goonə, ŋga uundzə saa'i.

⁹ Ma əndzə'i, paa nyi ma'ə ka də wakadakinə ŋga naahə ləkaləkatətə, ka moodasəkə nə nyi. Əntaa moodasəkə ŋga bəzee ka səkuunə cii kya də, amma putə ŋga baanə goonə ka Əntaŋfə, acii kə kavə bəzənə ŋga səkuunə tuunə koonə baanə ka ci. Ma bəzənə ŋga səkuunə, də shiinə ŋga Əntaŋfə. Acii ha'ə, pooshi inə dəvə koonə ana.

¹⁰ Acii ma mabətəsəkə də shiinə ŋga Əntaŋfə, ci ca kavə əndə kaa ca hadatəgi də naakii na, ca kira luupaanə. Pooshi əndə əsə ca də wakadakinə ŋga tsarə mabətəsəkətsa. Amma ma mabətəsəkə ŋga əndə shiŋkinə saakii, ci ca kira əntənə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

¹¹ Neemə ka sətə dīi Əntaŋfə də mabətəsəkətsə goonə! Kə kavə ci tuunə ka də kudəpəshinə ŋga baginə; kə bəzhi səkuunə putə ŋga sətə slənyi; una ŋgwaləgi acii sətə na slənə aakəŋwa; kə dəvə mabətəsəkəkii koonə kudəpəshinə ŋga neenə ka nyi; kə dəvə ci koonə kudəpəshinə ŋga luunə də nyi əsə, una dzalə əndətə dīi bwaya bwayaanə. Agi ətsə patə, kə baarii unə oo'i, pooshi moonə agi sətə slənyi.

¹² Ma saa'itə nyaahə nyi koonə ləkaləkatətə, əntaa agyanə əndətə dīi bwaya bwayaanə taa əndətə dīi ənji ka ci bwaya bwayaanə nyaahə nyi. Amma kaa nya shii baariinə koonə akəŋwacii Əntaŋfə oo'i, agi nəhənə nuunə tiinə.

¹³ Acii ha'ə kə baa ma'yaniinə.

Tsaŋə da baanə ŋga ma'yaniinə əsə, ca'ə əndzə'i kə cakiinə də maŋushinə putə ŋga moodasəkə ŋga Titusə, acii kə banee unə ka ma'yanəkii, unə patə.

¹⁴ Kə dəliigi nyi duunə ka ci. Ma unə əsə, pooshi unə dəvə ka nyi ayinə. Uusəra patə gooŋga njiina wabə koonə. Ha'ə əsə, ma dəlaatə njiina dəlagi duunə ka Titusə, gooŋga.

¹⁵ Acii ha'ə, ma uudənaakii tuunə, kə cakə də ŋgeerənə. Acii agi buurətənə nə ci makə sətə dīi unə aniya ŋga luunə tə ci aahoonə, una banee ka haŋkala goonə ka fa sətə cii kəya ba koonə.

¹⁶ Ka maŋushinə nə nyi ka shaŋə acii agyuunə nə hiimaaki patə.

7:4 7.4 6.10. 7:5 7.5 2.13; 4.8. * 7:6 7.6 1.3-4; Titusə: 2.13. 7:8 7.8 2.4. 7:11 7.11 2.5-6. 7:12 7.12 2.9. 7:14 7.14 8.24. 7:15 7.15 2.9.

8

Viinē ŋga ɛnɟi nɛ'unɛ dɛ patɛnɛ ŋga ŋgeerɛnɛ

¹ Ndzəkəŋuushi'inəkya, ŋga'ə ka nyi una shii makə sətə dɛi ɛntaŋfɛ pwapoonaakii asəkə Ikəliisiyanyinɛ ŋga Makiduuniya.

² Taa ŋgahi kɛ lii cibɛnyinɛ tɛ tii kama kama, maaghiinɛ nɛ tii ɛsɛ, patɛ da ha'ɛ, ka moodasəkɛ nɛ tii uusɛra patɛ. Ci kavɛ tɛ tii ka ndzaanɛ ŋga ciinɛtii fitɛ ka viinɛ.

³ Ma ɛtsa, ka seedanɛ nɛ nyi oo'i, kɛ vii tii dɛ patɛnɛ ŋga ŋgeeritii. Ha'ɛ maa, kɛ palee ka sətɛ dɛbɛɛ tɛya vii. Dɛ moonatii satii vii tii makə sətɛ kadɛesəkɛ ka tii.

⁴ Tii satii kɛdii acii inɛ kaa tɛya upaa rɛgwa ŋga tsakɛnɛ tɛ ɛnɟi ŋga ɛntaŋfɛ dɛ Yahudiya.

⁵ Ma ɛtsa, kɛ palee ka sətɛ shiina kii niinɛ davɛ! Ŋga təkəŋwanɛ, kɛ vii tii natii nɛ ka Slandana, tɛya vii keenɛ nɛtii ɛsɛ dɛ moonɛ ŋga ɛntaŋfɛ.

⁶ Ci dɛi kɛdii inɛ tɛ Titusɛ, kaa ca dzɛ aakəŋwa dɛ slɛnɛtsɛ nɟaŋɛ ci ahadoonɛ, ca tsakɛ tuunɛ koonaa mbu'utɛgi dɛ maduunɛ slɛnɛtsɛ akəŋwacii unɛ noonɛ ɛsɛ. *

⁷ Agi patɛnɛ ŋga slɛnɛ ka ɛntaŋfɛ aakəŋwa nuunɛ ka hara ɛnɟi nɛ'unɛ. Agi vii goonɟa goonɛ, agi wabɛnɛ goonɛ, agi shii goonɟaanɛ goonɛ, agi dɛ kudɛpɛshinɛ goonɛ ŋga tsakɛ ɛnɟa, da agi uudɛnɛ goonɛ tiinɛ, ɛtsɛ patɛ aakəŋwa nuunɛ. Acii ha'ɛ, ŋga'ɛ keenɛ madɛ gyuunɛ aakəŋwa ha'ɛ makə ɛtsa agi maduunɛ slɛnɛtsɛ akəŋwacii unɛ ɛsɛ.

⁸ ɛntaa banɛ cii kya ba koonɛ makə bariya. Amma baariinɛ cii kya moo baariinɛ koonɛ makə sətɛ ci kudɛpɛshinɛ a dɛ tɛ hara ɛnɟi kaa tɛya tsakɛ ɛnɟa. Ŋga'ɛ ka nyi nya shii taa tantanyinɛ nɛ uudɛnɛ goonɛ.

⁹ Kɛ shii unɛ pwapoonɛ ŋga Slandanaamɛ Yeesu Alɛmasiihu. Taa ŋgahi ɛndɛ wahɛ nɛ ci, patɛ da ha'ɛ kɛ geegi ci ka nɛkii ka maagha. Ma dɛi ci ha'ɛ, ka putɛ goonɛ, koonaa shii ndzaanɛ ka ɛnɟi waha dagi geegi ka nɛkii ka maagha.

¹⁰ Ma agi wabɛtsa, wiinɛ wabɛnaaki: ka dɛanɛ ŋga'ɛ madɛ kɛ uudɛpaa unɛ ɛndzɛ'i tɛ sətɛ nɟaŋuunɛ dɛŋku. Acii unɛ nɛ təkəŋwanɛ ŋga ɛnɟitɛ dɛi aniya, una dɛatɛ slɛnɛkii ɛsɛ.

¹¹ Acii ha'ɛ, uudɛpaamɛ slɛnɛkii dɛ tsarɛ ŋga aniyatsɛ nɟaŋuunɛ dɛ patɛnɛ ŋga ŋgeerii unɛ, viimɛ dɛ sətɛ upaa unɛ.

¹² Acii madɛ tɛ'i ɛndɛ da aniya ŋga viinɛ, ca vii sətɛ upaa ci dɛ patɛnɛ ŋga ŋgeerikii, ka kadɛesəkɛnɛ ka ɛntaŋfɛ nɛ viinaakii. Pooshi ɛntaŋfɛ mwayi ɛndɛ a vii sətɛ paa ci da ci.

¹³⁻¹⁴ ɛntaa banɛ cii kya ba oo'i, wa viinɛ a galee anɛ hara ɛnɟi, unɛ ɛsɛ, ɛnɟɛ a kaanɛ koonɛ 'yapɛ unɛ daanuunɛ. Pooshi. Amma ma ŋga ɛna, makə dɛi ci tɛ'i laŋɛ acii unɛ, ŋga'ɛ madɛ kɛ cakuunɛ tɛ ɛnɟitɛ pooshi uushi aciitii. Madɛ zhi'wa saa'itɛ pooshi uushi acii unɛ, una moo tsakɛnɛ tuunɛ, madɛ tɛ'i laŋɛ aciitii, ka tsakɛnɛ nɛ tii tuunɛ natii. Dɛ ha'ɛ tsakɛshinuunɛ mbɛrɛ mbɛrɛ.

¹⁵ Tɛ'i manaahɛkii asəkɛ malaaba lɛkalɛkatɛ oo'i, "Ma ɛndɛtɛ dzatɛgi laŋɛ, pooshi gadɛgi ka shaŋɛ. Ma ɛndɛtɛ dzatɛgi gi'u ɛsɛ, pooshi ɛki ka shaŋɛ."

Titusɛ da guvii-slɛnaakii

8:1 8.1-4 Slɛnɛ 11.29-30; Rooma 15.26. Gal. 6.10. **8:9 8.9** Mat. 8.20; Fil. 2.6-7. **8.15** Shig. 16.18.

* **8:6 8.6** Titusɛ: 2.13. **8:10 8.10** 1 Koor. 7.25.

8:7 8.7 1 Koor. 1.5; 16.1-3,24; **8:12 8.12** Mar. 12.43. **8:15**

¹⁶ Kuyirii amə tə Əntanʃə, acii ci kavə tə Titusə kaa ca tsakə tuunə də ədzəmə rəŋwə makə sətə kavə ci tiinə əsə.

¹⁷ Acii əntaa wata də ətə bii inə ka ci cii kəya slənəgi, amma agi ɗanə nə kudəpəshinə tə ci ŋga tsakənə tuunə. Agi moonakii cii kəya dzə aahoonə.

¹⁸ Waniitsə ka sləkeenə ka əndə'i ndzəkəŋushi'inaamə atsakii. Ma ca, agi dəlagine nə ənji də ci asəkə Ikəliisiyanyinə patə putə ŋga mbee ka waaza Njuni Habara ka ənja.

¹⁹ Tsaŋə da ətsa, kə ta'i Ikəliisiyanyinə tə ci kaa ca dzəədzə deenə agi maduunə slənənə akəŋwacii inə. Ma slənəna, kaa ənji ɗuunətə də Slandanə ciina ɗa, ina baarii oo'i, kə mwayi inə tsakənə tə ənjitə pooshi uushi aciitii.

²⁰ Ma viinə ənə vii ənji aacii inə də patənə ŋga ŋgeerənə, pooshi inə ka uudənə ənjə a idəpaa uushi aashiinə agikii.

²¹ Ma nə hiima geenə, kə mwayi inə ɗa uushi də rəgwakii akəŋwacii ənja, əntaa wata akəŋwacii Slandana.

²² Acii ha'ə, waniitsə ka sləkeenə ka əndə'i ndzəkəŋushi'inaamə atsatii. Ma ca, kə təbiinə tə ci laŋə, ina paaratəgi oo'i, tə'i kudəpəshinə ŋga tsakə ənji a moodəfəkii taa guci patə. Ma ci əsə, mashiikii nuunə aciikii. Acii ha'ə, kə cakə kudəpəshinə ɗanə tə ci ŋga tsakənə tuunə.

²³ Ma Titusə, rəŋwə niinə da ci, guva-slənaaki əsə agi slənənə koonə. Ma hara ndzəkəŋushi'inaamə ətsə gi tii da ci, ka madəbama ŋga Ikəliisiyanyinə gi tii, agi kira ɗuunuunə ka Aləmasiihu nə tii. †

²⁴ Baariimə ka tii uudənə goonə kaa Ikəliisiyanyinə a fa habara goonə, təya shii oo'i, ma dəlaanə ciina dəla duunə, ha'ə tanyi.

9

Viinə ka tsakənə də ənji ŋga Əntanʃə

¹ Ma agyanə viinə ka tsakənə də ənji ŋga Əntanʃə də Yahudiya, pooshi nafa ŋga tsakə naahənə koonə agyanəkii ma'ə.

² Acii kə shii nyi tə'i kudəpəshinə ŋga tsakənə tə ənji a moodəfuunə. Putakii dəlii nyi duunə əsə ka ənji Makiduuniya. Əŋki nyi ka tii, “Ma ənji nə'unə anə hanyinə ŋga Akaya, matasəkakii nə tii daga dəŋku kaa təya tsakə tə ənja.” Kə madəe kudəpəshinə goonə ka natii, acii laŋə nə tii ka moo viinə.

³ Acii ha'ə, wanyinə ka sləkeenə ka ndzəkəŋushi'inaamə aahoonə, acii ga dəlagine geenə duunə agi haalatə a ndzaanə ka uushi zabə; amma koonə ndzaanə matasəkakii makə sətə bii nyi ka tii.

⁴ Madə kə mbu'iinə da hara ənji nə'unə də Makiduuniya aahoonə, təya dzə ka lapaanə pooshi viinə goonə matasəkakii, ka ɗanə nə ayinə tə nyi, acii kə bii nyi ka tii, kə shii nyi tuunə furəŋə! Unə maa, ka ɗanə nə ayinə tuunə ka shaŋə.

⁵ Ci ɗii nyi hiima ŋga banə ka ndzəkəŋushi'iitsa, kaa təya takəŋwa ka nyi zəku'i, taabu'u nii kya dzə, una tasəka aakəŋwa makə sətə bii unə, ka ndzaanə matsəkəkii saa'itə nii kya mbu'u. Ci əsə na baarii oo'i, də moonə goonə cuuna vii, əntaa tyasə.

⁶ Buurətəmə oo'i, ma əndətə ləgii slikərənə laŋə, ka upaanə nə ci cifanə laŋə. Ma əndətə ləgii gi'u əsə, gi'u upaanəkii cifanə.

† 8:23 8.23 Titusə: 2.13. 8:24 8.24 7.14; 8.7-8. 9:1 9.1 8.1-4. 9:3 9.3 8.22,24. 9:6 9.6 Waɗ. 11.24; 19.17; 28.27.

⁷ Taa wu patə, kə dəbee ca vii makə sətə kadeesəkə ka ci, əntaa də mabətəsəka taa kavənə tə ci tyasə ka viinə. Acii əndətə ca vii də moodasəkə ca kadeesəkə ka Əntanƒə.

⁸ Tə'i Əntanƒə da baawəda nga viinə koonə palee ka ətə cuuna moo, kaa sətə dəbee una upaa a ndzaanə acii unə taa guci patə. Ka upaanə nuunə lanə koonə ɗa də taa ngutə tsarə nga nɔnyɪ sləna.

⁹ Ma nɔnyɪ ənda, kə ndzaa ci makə sətə ɗii manaahəkii asəkə malaaba ləkələkatə ətə bii ci,

“Kə vii ci də moodəfə rəɲwə ka maaghiinə.

Nga ca'ə ndəɲwə ndəɲwə nə nga'ənaakii.”

¹⁰ Ma Əntanƒə, ci ca vii slikərənə ka əndə ka ləganə, ca vii ka ci zəmə ka adənə. Acii ha'ə, ka viinə nə ci koonə uushi'inə, ca siitəgi koonə. Ma viinə goonə də patənə nga ngeerənə, tə'i bwatyakii.

¹¹ Taa guci patə, ka ɗatənə nə ci tuunə ka ənji waha, koonə shii viinə də moodəfə rəɲwə uusəra patə, kaa ənji lanə a kuyirii tə Əntanƒə putə nga viinə goonə ənə ci təya upaa acii inə.

¹² Acii ma viitə vii unə, əntaa wata ka ki'i haaja nga ənji nə'unə tanə, amma agi kavənə nə ci tə ənji lanə ka kuyiriinə tə Əntanƒə.

¹³ Acii ma slənətə goonə, ci ca ɓarii vii goonə goonə. Ka dələnə nə ənji də Əntanƒə əsə, acii kə ɓarii unə oo'i, kə luuvuunə Nɔnyɪ Habara agyanə Aləmasiihu. Ka dələnə nə tii də ci əsə putə nga viitə vii unə də moodəfə rəɲwə ka tii da ka hara ənja.

¹⁴ Ka ɗanə nə tii kudəpəshinə nga neenə koonə, təya ɗa də'wa ka putə goonə, putə nga malanə pwapoonə ətə ci Əntanƒə a ɗa koonə.

¹⁵ Kuyirii amə tə Əntanƒə putə nga viinaakii kaamə, waatoo viitə pooshi ənji ka mbee ka wabənə putsəkə də ma.

10

Wabənə nga Bulusə agyanə baawədatə vii Əntanƒə ka ci

¹ Nyi Bulusə nyi saaki ca kədii acii unə. Agi banə nə ənji, maɗa nyi ahadoonə nya banee ka nəki, ma nyi pooshi ahadoonə əsə, iza'u nə nyi anuunə. Putə nga banee ka nə nga *Aləmasiihu da nga'ənaakii,

² agi kədiinə nə nyi acii unə, goona kavə tə nyi kaa nya ndzaanə iza'u, nyi kə gi aahadoonə. Acii kə shii nyi weewee, ma ənjitə ca hiima oo'i, slənə nga *duuniya ciina ɗa, ka lanə nə nyi ka tii nguruunə.

³ Goonə a duuniya niinə. Amma, ma paatə ciina pa, əntaa makə nga duuniya ciina pa.

⁴ Ma uushi'inə nga paginə geenə əsə, əntaa makə nga duuniya. Ma neenə, ətə ci Əntanƒə a vii. Də ci ciina jaala agyanə ənji daawaanə, ama jaala agyanə ənji ɗaada mabizhinə

⁵ da agyanə ənjitə ca zhi'wee ka hanƒala nga ənja acii ga təya shii tə Əntanƒə; ama zhi'wee ka hiima nga ənji kaa təya fa tə Aləmasiihu.

⁶ Maɗa kə mbu'utəgyuunə də fanə goonə tə Əntanƒə, ma əndətə pooshi ka fanə, matasəkakii niinə ka dzalənə tə ci.

⁷ Tsaamətəmə nga'ə agyanə sətə ca ɗa ahadoonə. Tə'i hara ənji ca ba oo'i, nga Aləmasiihu nə tii. Wa təya tsakə buurətənə nga'ə. Makə sətə ngirə tii natii nə oo'i, nga Aləmasiihu nə tii, inə maa, ha'ə niinə.

9:9 9.9 Jab. 112.9. 9:10 9.10 Isaa. 55.10; Hoos. 10.12. 9:11 9.11 1.11; 4.15. 9:15 9.15 9.11. 10:1 10.1-18 1 Koor. 9.3. 10:1 10.1 10.10; 1 Koor. 2.3. 10:2 10.2 13.10; 1 Koor. 13.2. 10:4 10.4 6.7; Rooma 13.12; Af. 6.13-17. 10:5 10.5 Isaa. 2.12-17. 10:6 10.6 2.9. 10:7 10.7 1 Koor. 1.12.

⁸ Taa kə dəliigi nyi də baawəfanə vii Slandanə keenə, pooshi ayinə ka d'fanə tə nyi shanə. Ma baawəfatsa, baawəda n'ga ghənənə duunə aakəŋwa, əntaa n'ga ənyanə duunə aaba'ə.

⁹ Ga ənjə a nee ka ətsə makə n'gwaleenə cii kya n'gwalee koonə də ləkələkətənyinaaki.

¹⁰ Ka banə nə hara ənji oo'i, 'Ma ləkələkətə n'ga Bulusə, iza'u. Amma ma shi ci də naaki na, mantəkii nə shishinəkii, paa ci mbee ka wabənə əsə.'

¹¹ Ma tsarə n'ga ənjitsa, wa təya paaratəgi oo'i, ma sətə ciina wabə asəkə ləkələkətə, ka d'fanə niinə inə gatə ahadoonə.

¹² Ma təya, agi hanətənə nə tii natii na. Kə dəbee ina mbərə mbərətə də neenə nə da tii kwa? Agi n'gərənə nə tii duunuunatii, təya nee makə tii palee patə. Ma ətsa, mabaanə. Pooshi tii shii taa mi.

¹³ Ma ina, pooshi d'la də neenə na ka pitəginə aa bilə. Amma ka d'fanə niinə ca'ə ka hatə d'əkəpaa Əntan'fə keenə, ca mbu'u ca'ə ka slənətsə ciina d'a ahadoonə.

¹⁴ Makə d'ii ci asəkə hatsə d'əkəpaa Əntan'fə keenə nuuna, makə giinə aahoonə ka kira koonə N'nyuni Habara agyanə Aləmasiihu, pooshi inə pitəgi hatsə d'əkəpaa Əntan'fə keenə.

¹⁵ Pooshi inə ka d'lagi də neenə nə putə n'ga slənətə ci hara ənjə a d'a, pooshi inə ka pitəgi hatə d'əkəpaa Əntan'fə keenə. Amma ma sətə ciina moo, wa vii goon'ga goonə a gərə aakəŋwa aakəŋwa, kaa hatə d'əkəpaa Əntan'fə keenə a tsakə bwanənə,

¹⁶ ina mbee ka dzənə ka hara hanyinə aakəŋwa ka waaza N'nyuni Habara, acii geena dəliigi də neenə nə putə n'ga slənə n'ga hara ənji ka hatə d'əkəpaa Əntan'fə ka tii.

¹⁷ Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə oo'i, "Ma əndətə ca moo d'laginə, wa ca d'lagi də Slandana tanə."

¹⁸ Ma əndətə ca d'lagi də naakii na, pooshi Əntan'fə ka luuvənə tə ci, see tə əndətə ci Slandanə a d'lagi də ci.

11

Bulusə da majirakinə n'ga masləkee ənja

¹ Ma nə nyi ka n'əhənə, ka sə'wanə nuunə tə nyi, nya d'ikə gi'u. Tuutətə'ə, sə'wamə tə nyi ha'ə.

² Agi sərəhənə nə nyi agyanuunə putə n'ga Əntan'fə, acii kə vii nyi tuunə ka *Aləmasiihu makə sətə ci ənjə a vii malaaba mad'fanə ka n'gurii rəŋwə dyanə.

³ N'gwaliiki acii ga sətə slənyi də Hawa a slənyi duunə noonə. Ma Hawa, kə gəpətə rəhunə də ki də cicirənaakii. Ha'ə nuunə əsə. N'gwaliiki acii ga hiima goonə a n'jəsləgi asəkə matahu rəgwa, una təkuree ka vii goon'ga ka Aləmasiihu.

⁴ Acii kə fii nyi kə kapaa unə rəgwa ka əndə'i əndə ca waaza koonə əndə'i uushi agyanə Yeesu bwəsə ka ətə waazii inə koonə, kə liwuunə əndə'i Ma'yanə tsanə bwəsə ka ətə shuunə liwu, kə liwuunə əndə'i habara tsanə bwəsə ka N'nyuni Habaratə liwuunə.

⁵ Ma cii kya n'əhə kamə, pooshi nyi əki ka ənjitsə cuuna n'əhə makə matahu masləkee ənji nə tii.

10:8 10.8 13.10. **10:11 10.11** 13.1-2. **10:12 10.12** 3.1. **10:13 10.13** Rooma 12.3. **10:15 10.15-16** Slənə 19.21; Rooma 15.20. **10:17 10.17** Irim. 9.22-23; 1 Koor. 1.31. **10:18 10.18** 1 Koor. 4.4-5. **11:2 11.2** Af. 5.25-27. **11:3 11.3** 'Wat. 3.1-5,13. **11:4 11.4** Gal. 1.8-9. **11:5 11.5** 12.11; 1 Koor. 15.10; Gal. 2.6,9.

⁶ Taa paa nyi mbee ka wabənə, amma tə'i shiinə anəki makə sətə sənəavə nyi ka baariinə koonə taa ŋgutə saa'i patə, taa agi ŋgutə uushi patə əsə.

⁷ Ya saŋa, kə dīi nyi 'waslyakəənə makə hətəpaa nyi naaki nə kaa nya shii dūunətə duunə kwa? Acii kə waazii nyi koonə Njuni Habara ŋga Əntanfə ŋga zabə yadə luu taa mi acii unə.

⁸ Kə liwə nyi kwaba acii hara Ikəliisiyanyinə, nya slənə ahadoonə. Ma ətsə kamə, ka banə nə nyi makə kə gəpətə nyi də uushi aciitii kaa nya shii tsakənə duunə.

⁹ Ma saa'itə nyi ahadoonə, kə mwayi nyi tsakənə tə nyi də kwaba, amma paa nyi fitinii tuunə koonə vii ka nyi. Kə shi hara ndzəkəŋushi'inə gaamə də Makiduuniya, kə vii tii ka nyi patənə ŋga sətə cii kya moo. Paa nyi fitinii tuunə shaŋə. Paa nyi ka dfanə ha'ə boo ŋga əna taa aakəŋwa, koonə shii tsakənə tə nyi.

¹⁰ Wiitsə sətə cii kya dəla də naaki na. Də goonŋaanə ŋga Aləmasiihu nə nyi ka banə koonə, ma nyi, pooshi əndə tənəpaanə tə nyi ka dəla də naaki nə ha'ə anə hanyinə ŋga Akaya patə.

¹¹ Aa acii mi dīi? Acii paa nyi agi uudənə tuunə kwa? Kə shii Əntanfə, kə uu'i nyi tuunə.

¹² Makə sətə paa nyi fitinii tuunə, ka dzənə nə nyi aakəŋwa də dfanə ha'ə, kaa nya shii tənəgi rəgwa ka majirakinə ŋga masləkee ənji ŋga dəlaginə, təya ba oo'i, mbərə mbərə nə slənətii da neenə.

¹³ Ma tsarə ŋga masləkee ənjitsa, əntaa masləkee ənji ŋga tantanyinə nə tii. Agi jirakənə nə tii də slənətii, təya geegi ka natii nə makə masləkee ənji ŋga Aləmasiihu ŋga tanyi.

¹⁴ Əntaa sə ŋga hurəshishinə ətsa, acii *Seetanə maa, kə geegi ci ka naakii nə makə malaa'ikatə ca bərə.

¹⁵ Acii ha'ə, madə geegi ənji slənaakii ka natii nə makə ənji slənə goonŋaanə, əntaa mu'umə uushi. Ma ka muudinə, kadə nə təya upaa dzalənə ətə dəbee təya upaa.

Sa cibənyinə ŋga Bulusə putə ŋga waazanə

¹⁶ Kaa nya ənə ka banə, ga taa wu a nəhə makə dīikənə cii kya dīikə. Amma makə kə nyihuunə ha'ə, luumə tə nyi makə sətə cuuna luu hara madiikə ənja. Nyi maa, kaa nya shii dəlaginə gi'u naaki.

¹⁷ Weewee ma sənə cii kya ba əndzə'i, əntaa hiima ŋga Slandana. Ma agi dəlaanə cii kya dəla də naaki na, makə ŋga madiikə əndə cii kya wabə.

¹⁸ Makə dīi ci ənji lanə ca dəlagi də uushi'inə ŋga *duuniya, nyi maa, ka dfanə nə nyi ha'ə.

¹⁹ Kə bii unə, kə shii unə uushi'inə. Amma iitə saŋə mbee unə ka sə'watə tə madiikə ənja?

²⁰ Waatoo, madə kə geegi tii koonə makə maviinə, taa gəpətənə duunə, taa bərəpaanə tuunə, taa tsagi koonə meeciinə, agi sə'watənə nuunə tə tii.

²¹ Ma nyi, əntaa təkureenə təkuree nyi ka dfanə koonə ha'ə. Amma taa mi patə dəliigi taa wu, nyi maa, ka dəlaginə nə nyi də səkii. Makə ŋga madiikə əndə cii kya wabə.

²² Taa ma bii tii ənji *Ibərəaniya nə tii, nyi maa, ci nə nyi. Ənji Isərayiila kwa? Nyi maa, ci nə nyi. Slikərənə ŋga Ibərahiima kwa? Nyi maa, ci nə nyi.

11:6 11.6 1 Koor. 2.6-16; Af. 3.4. **11:7 11.7** 12.13; 1 Koor. 9.12,18. **11:8 11.8-9** Fil. 4.15-18. **11:10 11.10** 1 Koor. 9.15-18. **11:11 11.11** 1 Koor. 16.24. **11:12 11.12** 11.5; 12.11. **11:13 11.13** Fil. 3.2; Səniinə 2.2. **11:15 11.15** 4.10; Rooma 2.6. **11:16 11.16** 12.6. **11:22 11.22** Fil. 3.5; Rooma 11.1.

²³ Taa ma bii tii ənji slənə ka Aləmasiihu nə tii əsə, amma nyi nə matahu əndə slənə palee ka tii. Makə nga madiiikə əndə cii kya wabə. Kə slənyii də gazhi'waanə palee ka tii; bəzəkii pya'ə ənji tə nyi a furəshina palee ka tii; bəzəkii fəsli ənji tə nyi əsə palee ka tii; ama wə nə nyi uusəra patə. *

²⁴ Tufə jikə *Yahudiinə ka fəslənə tə nyi də uu'yanə makkə pu'unə aji əlinə.

²⁵ Makkə jikə gayinə nga ha də Rooma ka fəslənə tə nyi. Kə kaalii ənji tə nyi də faariinə rənwə sədə. Makkə jikə kumbawalə ka cipəgərənə da nyi aagi ma'inə. Kə shi nya kii uusəra, nya ba'anətsaa aji ma'inə.

²⁶ Aji wiigi'inə nə nyi lajə. Pooshi bwaya uushi ətə paa nyi nee. Tə'i taŋə gəra, tə'i mahiirənə a rəgwa, tə'i ŋgwalənə acii ənjaaki Yahudiinə, tə'i ŋgwalənə əsə acii hara slikərənə, tə'i ŋgwalənə asəkə vəranyinə, tə'i ŋgwalənə aji bilinə, tə'i aji uunəva, tə'i əsə acii majirakinə nga ənji nə'unə.

²⁷ Kə slənyii də gazhi'waanə ka shaŋə. Bəzəkii nə nyi ka ba'aginə njihərəmə yadə ŋunyinə agiki. Kə dīi madəfənə da meegiirənə tə nyi. Laŋə nə nyi ka ndzaanə yadə zəma, taa kuvə nga baanə davə, taa kəjeerənə.

²⁸ Bwasə ka harakii maa, uusəra patə nə nyi ka buurə patənə nga Ikəliisiyanyinə.

²⁹ Madə kə əpigi vii goonja nga ənda, aji zhimanə tə nyi asəkəki. Maa kə kavə ənji tə əndə'i əndə ka də 'waslyakəənə, ka bəzənə nə səkəki.

³⁰ Madə ka dələnə nə nyi də naaki na, see də sətə ca baarə makə sətə əntəgi shishinəki dəlaginəki.

³¹ Ma Əntaŋfə Dii Yeesu Slandanaamə, wa ənje a dəla də ləməkii ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Kə shii ci oo'i, əntaa jirakənə cii kya jirakə.

³² Ma saa'itə nyi də Damasəkusə, tə'i əndə'i ŋgwaməna atsa sədə ŋwanwa Arətasə, kə kavə ci kaa ənje a nəhə uura mayi nga vərənə, kaa ənje a shii kəsənə tə nyi.

³³ Amma kə kagərə ənji tə nyi aasəkə dəvə, ənje a kyagərə tə nyi da mapacakinə nga mahwala nga vərənə, nya mbərədə aciikii.

12

Uushi'iitə baarii Slandanə ka Bulusə

¹ Tyasə ka dəlaginə nə nyi də naaki na. Taa ŋgahi pooshi uushi ci dəlaginəkii a tsakəvə, patə da ha'ə, ka wabənə nə nyi agyanə uushi'iitə baarii Slandanə ka nyi.

² Kə shii nyi, tə'i əndə'i əndə nə'unə shi Slandanə a ŋgərətə tə ci aadəgyə aabiikii. Kə uugi dənə fəzə pu'u aji ənfwadə əna. Ma əndətsa, nyi ka nəki. Taa tantanyinə kə slənyi ha'ə, taa səniinə, ma ətsa, paa nyi shii. Əntaŋfə shii ci daanəkii.

³ Ma nyi, kə shii nyi, kə ŋgirə ənji tə nyi aagi Aləjana. Taa tantanyinə, taa səniinə, Əntaŋfə shii ci daanəkii.

⁴ Ma davə, kə fii nyi uushi'inə əsə ətə pooshi ənji ka mbee ka batənə, pooshi əndə shiŋkinə mbu'i bahə batənə.

11:23 11.23-29 4.8-12; 1 Koor. 4.11-13; 12.26. * **11:23 11.23** kə slənyii də gazhi'waanə: 1 Koor. 15.10; furəshina: Slənə 16.23. **11:24 11.24** Džək. 25.3. **11:25 11.25** Slənə 14.19; 16.22. **11:26 11.26** Slənə 9.23; 14.5. **11:27 11.27** 6.5. **11:29 11.29** 1 Koor. 9.22; Gal. 6.2. **11:30 11.30** 12.5; 1 Koor. 1.31. **11:31 11.31** 1.23. **11:32 11.32-33** Slənə 9.23-25.

⁵ Acii ha'ə, ma ka rəgwatsa, ka dəlaginə nə nyi də naaki na. Amma ma ka rəgwa ŋga əndə shiŋkinə, pooshi uushi cii kya dəlagi maɖaamə də uushi'iitə ca ɖaarii ətənaaki dadavə.

⁶ Maɖa kə mwayi nyi dəlagi də naaki na, paa nyi ka ndzaanə ka maɖiikə ənda, acii gooŋga nii kya wabə. Amma kə bwasee nyi ka haalakii ha'ə, acii ga əndə'i əndə a ŋgirə tə nyi palee ka makə sətə cii kəya tsaamə tə nyi taa fa wabənaaki.

⁷ Ha'ə əsə, kə ɖavə ənji ka nyi əndə'i bwaya uushi ətə ndzaanə makə dəhə ashiki, acii ga nya haŋətə naaki nə putə ŋga uushi'iitə ci Əntaŋfə a ɖaarii ka nyi. Ma ətsa, masləkee əndə ŋga Seetanə, kaa ca cibee ka nyi. Ma ɖii ətə patə, acii ga nya haŋətə naaki na.

⁸ Makkə jikə nyi ka kədiinə tə Slandanə kaa ca ŋgərəgi ka nyi.

⁹ Amma ma jikənaakii ka nyi, uu'i ci, "Pwapoonaaki nə sətə dəbee ha upaa, acii maɖa matəkii nə ənda, parəkə ndzaanə ŋgeerənaaki ashikii." Ci nee unə, ma ŋga əna, də moodasəkə nə nyi ka dəlaginə də naaki nə putə ŋga ətənaaki, kaa ŋgeerənə ŋga Aləmasiihu a shii ndzaanə ashiki.

¹⁰ Ka moodasəkə nə nyi də ətənaaki. Maɖa dzaanii ənji tə nyi əsə, ka moodasəkə nə nyi. Ha'ə əsə, nyi agi sa ŋgərə'wa da ciba, da agi asaranyinə, ətə patə ka putə ŋga Aləmasiihu cii kya ɖa ha'ə. Makə ɖii ci matəkii nə nyi, da ŋgeerənə nə nyi.

Buurə uushi'inə ŋga Bulusə agyanə ənji Koorintiya

¹¹ Ma nyi, kə iikə nyi putə ŋga dəlaanaaki də nəki. Amma unə kavə tə nyi ka ɖanə ha'ə. Ma dəbee, unə nə dəlanə də nyi, acii pooshi hatə palee matahu masləkee ənjitsə goonə ka nyi makə sətə cuuna hiima.

¹² Kə ndzaa nyi ahadoonə də sə'watənə ka shaŋə, kə ɖii nyi madiigərə slənənyinə da sə ŋga hurəshishinə laŋə əsə. Ci ca ɖaarə oo'i, masləkee əndə ŋga tantanyinə nə nyi.

¹³ Ma nya, paa nyi ɖii kama kamaanə ahadoonə da hara Ikəliisiyanyinə, amma see uushi rəŋwə; waatoo, paa nyi ali tsakənə goonə tə nyi. Acii ha'ə, maɖa bwayakii ɖii nyi koonə, tuutəta'ə tifyagimə tə nyi!

¹⁴ Wanyinə ka tasəkanə ka dzənə aahoonə ŋga makkənə. Pooshi nyi na alə tsakənə goonə tə nyi əsə. Acii moodəfuunə cii kya moo, əntaa uushi goonə. Acii dənə nə ɖəkəpaa uushi'inə ka manjeevənaakii, əntaa manjeevənə dəbee ɖəkəpaanə ka dəsənətii.

¹⁵ Ka ɖanə nə nyi moodasəkə ŋga bələgi sətə aciiki patə, nya vigi patə da naaki na, ka putə ŋga tsakənə duunə. Ya əna, ka galeenə nuunə ka uufənə tə nyi acii uu'i nyi tuunə laŋə kwa?

¹⁶ Mbu'u ka luuvənə nuunə oo'i, paa nyi ndzaanə ka tərənə anuunə. Amma ka banə nə əndə'i ənda, kə ɖii nyi koonə jarəwiinə, nya jirakə koonə ka shii satə də nuunə.

¹⁷ Ya saŋə kə gəpi nyi duunə ka rəgwa ŋga rəŋwə agi ənjitsə sləkee nyi koonə kwa?

¹⁸ Kə kədii nyi tə Titusə kaa ca dzə aahoonə; nya sləkee ka əndə'i ndzəkəŋunə əndə nə'unə atsakii. Kə gəpi Titusə duunə kwa? Anii pooshi slənə geenə gi mbərə mbərə? Kə shii nyi mbərə mbərə nə hiima geenə.

¹⁹ Goona nyihə makə ɖaarəgi gooŋga geenə ciina ɖaarə aakəŋwacii unə. Pooshi. Akəŋwacii Əntaŋfə ciina wabə; ənji slənə ka Aləmasiihu niinə.

12:5 12.5-6 11.16,30; 12.1; 1 Koor. 3.31. **12:7 12.7** Gal. 3.13-14; Ayb. 2.6. **12:9 12.9** Isaa. 40.29-31; Rooma 5.2; Fil. 4.13. **12:12 12.12** Slənə 13.6-12; 14.8-10; 16.16-18; 19.11-16; Rooma 15.19. **12:13 12.13** 11.7-9. **12:14 12.14** 13.1. **12:15 12.15** 1 Koor. 16.24. **12:17 12.17** 7.2. **12:18 12.18** 2.13; 8.6,16-17.

Kadashinyinè geenè, ma ètsè ciina ða patè, ka tsakèné duunè koonà dzè aakèṅwà.

²⁰ Ngwàliiki acii ga nya gi ka lanè tuunè èntaa makè sètè dèbèe nya la tuunè. Madà kè lli nyi tuunè èntaa makè sètè dèbèe, ka ðané nè nyi koonè sètè pooshi dèbèe nya ða koonè. Ngwàliiki acii ga nya lapaa mabizhinè ahadoonè da sèrèha, da bèèzèné nga sèka, da uudèné ka na, da tsèbèhiinè, da dyaarè'unè, da hanjètè na, da mamaadèné nga hanjkala.

²¹ Ngwàliiki èsè, madà kè gi nyi aahoonè, acii goona ðavè ka nyi ayinè akèṅwacii Èntanfè, nya ngèèrè ma putè nga ènjitè sha ðii 'waslyakèèné. Acii ma tèya, kè tækuree tii ka bwaseenè ka ajijiniinatii da alèhiinatii kaa tèya baanè ka Èntanfè.

13

Muudinè nga wabèné

¹ Madà kè gi nyi aahoonè, ètsè nè makkèné nga sèðèki. Madà kè gi nyi, taa ngutè wabèné patè ma'i ahadoonè, nga'è ka nyi kaa ènji bèrà'i taa palee ka bèrà'i a baarii tantanyinè nga wabènékii.

² Wanyitsè ka wabèné ka ènjitè sha ðii 'waslyakèèné da patèné nga hara ènja, wanyitsè ka wabèné koonè nyi pooshi ahadoonè, makè sètè shi nya wabi koonè saa'itè gi nyi aahoonè nga bèrà'inè. Ma wabènaaki, acii ga taa wu a kiwè dè nyi, maa kè ènyii aahoonè.

³ Makè ðii ci kè mwayi unè shiinè oo'i, agi wabèné nè *Alèmasiihu da maki, shiimè oo'i, ma ca, èntaa matèkii nè ci ka dzalèné tuunè, amma tè'i ci da ngeerèné ahadoonè.

⁴ Ma saa'itè gwa'avè ènji tè Alèmasiihu aashi ènfwa, matèkii nji ci. Amma ma èndzè'i, tè'i ci da èpinè amakii dè baawèða nga Èntanfè. Ma inè èsè, matèkii niinè agi lèbèné geenè da ci. Amma ma agi ndzaanè gaamè doonè, dè baawèða nga Èntanfè ciina slèné putè nga lèbèné geenè da Alèmasiihu.

⁵ Tsaamètèmè noonè na, koonà nee madà ma'è unè da i èpinè agi vii goonga goonè. Tèbètèmè noonè na. Pooshi unè shii oo'i, lèbè nè Yeesu Alèmasiihu doonè kwa? Ma ètsè kamè, ha'è, madà pooshi unè ka mbu'utègi dè tèbètètsè shanè.

⁶ Kè shii inè, ka paaratèginè nuunè oo'i, ma inè, kè mbu'utègiinè.

⁷ Agi kèdiinè niinè acii Èntanfè, acii goona ðii bwaya uushi. Ma ciina ða ha'è, èntaa kaa ènjè a shii dèla dè slèné geenè ahadoonè, amma koonà ða sètè ndzaanè dè règwakii, taa ngahi ka neenè nuunè makè matèkii niinè.

⁸ Paa inè ka ða sètè ca bèrapaa goongaanè, amma sètè ca kira goongaanè ðaniinè.

⁹ Ma ina, taa matèkii niinè, madà da ngeerèné nuunè, ka moodfasèké niinè. Ma sètè ciina kèdii koonè, a dzuunè aakèṅwà agi nè'unè.

¹⁰ Ma cii kya naahè koonè wabèèna saa'inè nyi pooshi ahadoonè, koonà shii baanè ka Èntanfè, acii ga nya gi ka ndzaanè iza'u anuunè dè baarè koonè baawèðatè vii Slandanè ka nyi. Ma ètsa, baawèða nga ghènéné duunè aakèṅwà, èntaa baawèða nga ènyané duunè aaba'è.

¹¹ Ma èndzè'i ðii kadashinyinaakya, a ta'avuunè jamè. Damè gazhi'waanè nga ndzaanè mayarèdakii, nè'utèmè wabènaaki,

luuvəməshinə, una ndzaa agi jamənə. Ma Əntanfə Əndə uudənə taamə, ca vii kaamə ndzaanə jamə, ka ndzaanə nə ci doonə.

¹² Nəəhəpaaməshinə də ədzəmə rənwə agi ləmə nga Əntanfə.

¹³ Agi nəhəpaanə nə ənji nga Əntanfə tuunə patə.

¹⁴ Ma pwapoonə nga Slandanə Yeesu Aləmasiihu, da uudənə nga Əntanfə, da gəshinə nga Malaaba Ma'yanə, wa təya ndzaanə doonə patə.

13:11 13.11 Yooh. 14.27; Rooma 15.33; 1 Koor. 7.15; Af. 6.23; Fil. 4.9; 1 Tees. 5.23; 2 Tees. 3.16; Ibər. 13.20; 1 Piita 5.14. **13:12 13.12** 1 Koor. 16.20. **13:13 13.13** Mar. 13.11; Rooma 8.26,39; Gal. 6.18.

Lokalokatə nga Bulusə ka ənji Galatiya

¹ Wiinə lokalokatə ca dzə daciiki Bulusə, masləkee ənda. Əntaa ənji shiŋkinə ta'i tə nyi ka ndzaanə ka masləkee ənda, əntaa də ngeerənə nga əndə əsə, amma də ngeerənə nga Yeesu *Aləmasiihu da nga Əntanfə Dəsənaamə ətə madee ka ci agi maməətə ənji nə nyi ka masləkee ənda.

² Ma inə da patənə nga ənji nə'unə ganə, agi nəhəpaanə niinə tuunə, unə ənji nə'unə anə hanyinə nga Galatiya patə.

³ Wa Əntanfə Dəsənaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a dfa koonə pwapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

⁴ Ma Yeesu Aləmasiihu, kə vigi ci naakii nə putə nga 'waslyakəənə gaamə, kaa ca shii luupaanə taamə agi məza zamanana. Kə slənyi ci ha'ə makə sətə mwayi Əntanfə Dəsənaamə.

⁵ Wa ənjə a duunətə tə Əntanfə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. *Aamiina.

Rəŋwə dyanə nə Njunyi Habara

⁶ Kə dīi ka nyi ka sə nga hurəshishinə ka shaŋə, makə nee nyi pii ha'ə wanuutsə kə kaaree ka Əntanfə Əndətə 'wii tuunə dagi pwapoonə nga Aləmasiihu, una gwanə ka nə'u əndə'i njunyi habara.

⁷ Amma, ma goŋgakii, pooshi əndə'i njunyi habara. Ma bii nyi koonə ha'ə, acii tə'i hara ənji ca gwazə tuunə, kə mwayi tii saawee ka Njunyi Habara nga Aləmasiihu.

⁸ Amma, ma əndətə waazii koonə əndə'i njunyi habara pamə, bwəsə ka ətə waazii inə koonə, wa Əntanfə a naalagi tə ci, taa inə, taa malaa'ika ətə jima dadagyə, wa Əntanfə a naalagi tə ci.

⁹ Makə sətə shiina bii koonə daga ŋukə, wanyinə ca ənə ka batənə koonə əsə: ma əndətə waazii koonə njunyi habara pamə, bwəsə ka ətə shiina waazii koonə, wa Əntanfə a naalagi tə əndəkii.

¹⁰ Ma bii unə noonə, ma cii kya wabə ha'ə, kaa ca kadeesəkə ka ənji kwa? Aa'a, pooshi. Kaa ca kadeesəkə ka Əntanfə cii kya wabə. Anii ma bii unə, ma cii kya wabə ha'ə, kaa ənji shiŋkinə a shii dəlanə də nya? Aa'a, acii maci kaa ca kadeesəkə ka ənji cii kya wabə ha'ə, kadə mandzaamə nyi ka əndə slənə nga Aləmasiihu.

Zhi'inə nga Bulusə ka masləkee ənda

¹¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, fatəmə kaa nya ba koonə: ma Njunyi Habaratə waazii nyi koonə, əntaa da ma əndə shiŋkinə shigi.

¹² Ma'upaamə nyi daci əndə shiŋkinə, pooshi əndə jigunyi ka nyi əsə. Amma Yeesu Aləmasiihu də naakii nə ŋgiragi ka nyi.

¹³ Kə fii unə habara nga ndzaanaaki ŋukə, saa'yatə nyi ma'ə ka nə'u diina nga *Yahudiinə. Kə shii unə makə sətə njii kya cibee ka Ikəliisiya nga Əntanfə də məza ciba. Kə ciŋə nyi ka shaŋə kaa nya saawee.

¹⁴ Kə shii unə makə sətə kavə nyi nəki ka nə'u diina nga Yahudiinə ka shaŋə, palee ka bəzə baniinəki. Kə ciŋə nyi də patənə nga ngeeriiki agi nə'u alə'aada nga dzədzəshi'inaamə.

1:1 1.1 1.11-12; Rooma 1.5; 1 Koor. 9.1-2. **1:2 1.2** 1 Koor. 16.1. **1:4 1.4** 2.20; Mat. 20.28; Yooh. 1.29; 2 Koor. 5.21; Af. 5.2; 1 Tim. 2.6; Tit. 2.14; Ibər. 9.12-14,26; 1 Yooh. 5.19. **1:6 1.6** Ibər. 12.15. **1:7 1.7** 5.8,10; 2.4; Slənə 15.1,24. **1:8 1.8-9** 1 Koor. 16.22. **1:10 1.10** 1 Tees. 2.4-6. **1:11 1.11-12** 1.1. **1:13 1.13-14** Slənə 8.3; 9.1; Fil. 3.5-6; 1 Koor. 15.9.

¹⁵ Amma, ma Əntanƒə da pwapoonaakii, kə tagi ci tə nyi daga ənji ma'ə mapoomə tə nyi. Kə 'wii ci tə nyi kaa nya slənə ka ci.

¹⁶ Makə mwayi ci ƒaarii ka nyi Uuzənaakii, kaa nya shii waaza Njunyi Habara agyanəkii ka hara slikərənə, paa nyi gi ka ləgwanə ama ənda,

¹⁷ paa nyi gi aa Urusaliima ka caama hara masləkee ənji ətə takənyuyi ka nyi agi slənəkii əsə. Amma see nya madə pii pii, nya paləgərə aanə hanyinə n̄ga Arabiya. Ma daba'əkii, nya madə, nya ənəgərə aasəkə vərənə n̄ga Damasəkusə.

¹⁸ See daba'ə fəzə makkə gi nyi aa Urusaliima. Ma gi nyi aadəvə əsə, kaa nya nee ka Piita.* Ina ƒa baanə pu'u aji tufə da ci.

¹⁹ Agi baatsaaki ha'ə boo, maneemə nyi ka hara masləkee ənji, madaamə ka Yakubu ndzəkənyuci Slandana.

²⁰ Ma wabəətə nyaahə nyi koonə, goon̄ga tsəkə tsəkə, pooshi jirakənə agikii taa fidyasə. Akənywacii Əntanƒə cii kya ba koonə.

²¹ Makə ma'i nyi də Urusaliima, kə pyalə nyi aanə hanyinə n̄ga Siriya da n̄ga Silikiya.

²² Ma ka saa'ita, patənə n̄ga Ikəliisiyanyinə anə hanyinə n̄ga Yahudiya, mashimə təya nee ka nyi ginə da ginə.

²³ Amma, wata fanə njii təya dzə də fa habaraaki tuu'ina, "Ma əndətə nja cibee kaamə njukə, kə zhi'i ci əndzə'i, agi waazanə nə ci ka ənji, kaa təya vii goon̄ga ka Aləmasiihu ətə njii kəya moo saaweenə."

²⁴ Makə fii tii habaraaki ha'ə, wata təya dəla də Əntanƒə putə n̄ga zhi'unaaki.

2

Luunə n̄ga hara masləkee ənji tə Bulusə

¹ Ma daba'ə fəzə pu'u aji ənfwadə, kə ənyii aa Urusaliima, inə da Barənaba. Nya 'waanə tə Titusə.*

² Ma gi nyi aa Urusaliima, acii Əntanƒə də naakii nə ƒaarii ka nyi, kaa nya dzə aadəvə, keena dzə ka ƒa mətərəkənə, wata inə da gayinə tanə. Nya dzəgunətə ka tii makə sətə cii kya waaza Njunyi Habara ka hara slikərənə. Ma ƒii nyi ha'ə, keena shii ləbənə ka ma rənywə agi waazanə geenə, acii ga slənaaki patə a ndzaa ka uushi zabə.

³ Ma Titusə ətə giinə da i ci, əntaa slikərənə n̄ga *Yahudiinə nə ci. Amma, patə da ha'ə, pooshi ənji bii ka ci tyasə see a *ryamina ci.

⁴ Taa n̄gahi kə mwayi hara ənji kaa ca ryamina, amma pooshi ƒii ha'ə. Ma ənjitsa, kə ƒatə tii makə ənji nə'unə nə tii makə naamə, təya 'yaakyagərə aahadeenə ka ƒəkənə tiinə, kaa təya shii tsaamə dimwaatə upaa amə agi ləbənə gaamə da Aləmasiihu. Ma təya, kə mwayi tii ənəgərənə daamə aagi mavaanə, kaama nə'u bariya n̄ga Yahudiinə makə n̄ga njukə.

⁵ Amma, maluuvəmə inə wabənətii taa gi'u, acii ga goon̄gaanə n̄ga wabənə n̄ga Əntanƒə a zagi a nuunə.

⁶ Ma ənjitə ndzaanə ka gayinə, maneemə nyi ka gawuunətii makə maduunə uushi dərəvaava. Acii mbərə mbərə nə ənji patə akənywacii

1:15 1.15-16 Irim. 1.5; Slənə 9.3-5; 22.21; Rooma 1.5; 1 Koor. 9.1; 15.10. * **1:18 1.18** Ma asəkə hara zhi'weenə, Keefasə nyaahə ənji. **1:18 1.18** Slənə 9.26-28. **1:19 1.19** Mat. 13.55. **1:21 1.21** Slənə 9.30. **2:1 2.1-10** Slənə 15.1-19. * **2:1 2.1-2** 1 Koor. 15.2; Fil. 2.16; Barənaba: Slənə 4.36; Titusə: 2 Koor. 2.13. **2:2 2.2** 2.6,9. **2:4 2.4** 1.7; 5.1,13; Slənə 15.1,24; 1 Koor. 9.21.

Əntanfø. Ma gayiitşə əsə, makə jigunyii ka tii wabənə nga Əntanfø ətə cii kya waaza ka ənja, pooshi əndə'i kura uushi tsakəvə tii.

⁷ Kə paaratəgi tii oo'i, kə vii Əntanfø ka nyi slənə nga waaza Njunyi Habara ka hara slikərənə, makə sətə vii ci ka Piita slənə nga waaza Njunyi Habara ka Yahudiinə.

⁸ Aci Əntanfø 'wii tə Piita kaa ca ndzaa ka masləkee əndə ka Yahudiinə, Əntanføkii rəjwə ha'ə 'wii tə nyi kaa nya ndzaa ka masləkee əndə ka hara slikərənə əsə.

⁹ I Yakubu da Piita da Yoohana nə ənjitə kəjəe Ikəliisiya kaa təya ndzaanə ka gayinə. Ma təya, kə shii tii oo'i, Əntanfø tagi tə nyi kaa nya slənə ka ci. Makə wabəgəriinə ka ma rəjwə ha'ə, wata təya kəəsəshi ciiniinə deenə da Barənaba, ina wabəgərə ka ma rəjwə tuu'ina: ma inə da Barənaba, ahada hara slikərənə dzəniinə ka waazanə. Ma tii natii, ahada Yahudiinə dzənətii ka waazanə.

¹⁰ See ma nə uushi rəjwə bii tii keenə, waatoo, weena dzə də buurətə maaghiitə ahadatii. Ma ətsa, tə'i hiimaaki davə daga njukə əsə.

Dzalənə nga Bulusə tə Piita də Antakiya

¹¹ Ma daba'əkii, makə shi Piita aa Antakiya, wata nya madə, nya wabə ka ci akəjwacii patənə nga ənja acii kə dīi ci məzaanə.

¹² Waatoo ma nga njukə, kə njii kəya zəmə ka kəjwə rəjwə da hara slikərənə ənji nə'unə. Amma, makə mbu'ya ənjitə sləkee Yakubu, waatoo ənjitə ca hanətə ryaminanə, wata ca njwaləgi, paa ci ənyi ka zəmənə ka kəjwə rəjwə da tii ma'ə.

¹³ Ka ha'ə, kə dəməgərə hara ənji nə'unə nga Yahudiinə ka də ghatə goonğaənə makə naakii. Patə da Barənaba, kə dəməgərə ci aagi jarəwiinəkii da i ci əsə.

¹⁴ Makə nee nyi, manə'umə tii rəgwa goonğa makə sətə bii Njunyi Habara, wata əjki nyi ka Piita akəjwaciitii patə, "Əndə Yahuda nə hə, amma, makə mbu'ya hə aa hanə, maslənəmə hə makə nga Yahudiinə. Amma makə nga hara slikərənə ndzaa hə. Ya makə dīi ha'ə əna, də iitiitə banəku ka hara slikərənə, see a də tii sətə ci Yahudiinə a də tyasa?"

*Upaa luupaanə nga *Yahudiinə da hara slikərənə*

putə nga vii goonğa

¹⁵ Ma inə, Yahudiinə niinə. Əntaa ma'waslyakə ənji niinə makə sətə ci ənjə a 'wa tə hara slikərənə.

¹⁶ Amma kə shii inə pooshi əndə ca mbee ka ndzaanə ka əndə goonğa akəjwacii Əntanfø də slənətə sətə bii *bariya, amma see də vii goonğa ka Yeesu Aləmasiihu. Taa inə maa, ka Yeesu Aləmasiihu vii inə goonğa, keena shii ndzaanə ka ənji goonğa akəjwacii Əntanfø. Dagi vii goonğa geenə ka Aləmasiihu ndzaa inə ka ənji goonğa akəjwaciikii, əntaa də slənətə sətə bii bariya. Aci pooshi əndə ca ndzaanə ka əndə goonğa akəjwacii Əntanfø də slənətə sətə bii bariya.

¹⁷ Taa inə Yahudiinə, də vii goonğa ka Aləmasiihu ciina upaa ndzaanə ka ənji goonğa akəjwacii Əntanfø. Də ci baarii inə neenə nə tuu'ina: uushi rəjwə niinə da hara slikərətə ci ənjə a 'wa tə tii ma'waslyakə ənja. Madə ha'ə əna, Aləmasiihu ca kərə tiinə ka də 'waslyakəənə nii? Aa'a, pooshi.

¹⁸ Madə kə ənəgərə nyi ka slənə ndilə ndilə tə sətə bii bariya nga Yahudiinə, ci nə kə tanəgi nyi sətə bii Əntanfø ətsa.

¹⁹ Acii ma nya, mantəkii nē nyi akəŋwacii bariyatsa, ci bələgi tē nyi. Ma dīi ha'ə patə, kaa nya ndzaanə da əpinə akəŋwacii Əntaŋfə. Kə bələgi ənji tiinə da Aləmasiihu ashi ənfwa.

²⁰ Taa ŋgahi wanyinə da əpinə amaki, patə da ha'ə əntaa nyi ca əpi, amma Aləmasiihu. Ma əpiinə amaki əndzə'i, də vii goŋga ka *Uuzənə ŋga Əntaŋfə ətə uudəgi tē nyi, ca vəgi əpinaakii ka putaaki.

²¹ Pa nya kagi pwapoonə ŋga Əntaŋfə shaŋə. Acii maci də nə'u bariya ci əndə ndzaanə ka əndə goŋga akəŋwacii Əntaŋfə, kada uushi zabə nē əntənə ŋga Aləmasiihu.

3

**Bariya taa vii goŋga ka Əntaŋfə*

¹ Unə ənji Galatiya, pooshi ma'ə haŋkala goonə ka hakii. Ya əndə kə dzəgunətə ənji koonə ŋga'ə makə sətə əŋki Yeesu ashi ənfwa, wu saŋə zagi də haŋkala goona ha'ə kwa?

² Amma tə'i uushi rəŋwə mwayi nyi nya fa amoonə. Acii kə upaa unə Ma'yanə ŋga Əntaŋfə. Ya upaa unə saŋa, də slənətə sətə bii bariya saanii? Anii də fa Njunyi Habara, una luuva?

³ Mi dīikətə tuunə ha'ə kwa? Kə 'watəgyuunə də baawəda ŋga Ma'yanə ŋga Əntaŋfə; amma koonə uudəpaa də ŋgeerii unə nii?

⁴ A zagi bəzə cibəətə cibuuənə kama kama zabə nii? Ma hiimaaki naaki, pooshi ka zanə zabə.

⁵ Agi viinə nē Əntaŋfə koonə Ma'yanaakii, agi slənənə nē ci uushi'iitə ca dā hurəshishinə ka ənji ahadoonə əsə. Ya cii kəya dā ha'ə saŋa, acii putə ŋga slənə sətə bii bariya saanii? Anii acii putə ŋga vii goŋga goonə ka ca?

⁶ Datəmə haŋkala goonə aanə sətə bii malaaba ləkaləkətə agyanə Ibərahiima tuu'ina, "Kə vii ci goŋga ka Əntaŋfə. Putə ŋga vii goŋgaakii əsə ŋgirə Əntaŋfə tē ci ka əndə goŋga."

⁷ Makə ha'ə dīi əna, a shii unə tuu'inə, ma ənjitə vii goŋga, tii nē tantanyiitə slikərənə ŋga Ibərahiima.

⁸ Kə bagi malaaba ləkaləkətə daga ŋukə oo'i, daga vii goŋgatii nē hara slikərənə a ndzaanə ka ənji goŋga akəŋwacii Əntaŋfə. Kə bagi malaaba ləkaləkətə Njunyi Habaratsə ka Ibərahiima daga ŋukə oo'i, "Kadə nē Əntaŋfə a dā barəkaanə ka patənə ŋga slikərənə asəkə duuniya daciiku."

⁹ Makə vii Ibərahiima goŋga, kə dāanə Əntaŋfə ka ci barəkaanə. Ha'ə nē patənə ŋga ənji əsə: mada kə vii tii goŋga ka Əntaŋfə, ka tii dāanənəkii barəkaanə makə sətə dīi ci ka Ibərahiima.

¹⁰ Amma, ma patənə ŋga ənjitə ca dā hiima tuu'inə, də nə'utə sətə bii bariya mbeenə nē tii ka ndzaanə ka ənji goŋga akəŋwacii Əntaŋfə, kəsənə kəshi gəŋwanə ŋga Əntaŋfə tē tii. Acii kə bagi malaaba ləkaləkətə tuu'ina, "Taa wu nē əndəkii patə, mada manə'utəmə ci sətə bii bariya patə, kə kəshi gəŋwanə ŋga Əntaŋfə tē ci ətsa."

¹¹ Ma ənə dəya, shii amə paŋgəraŋə oo'i, pooshi əndə ca mbee ka ndzaanə ka əndə goŋga akəŋwacii Əntaŋfə də nə'utə sətə bii bariya. Acii kə bagi malaaba ləkaləkətə tuu'ina, "Ma əndətə ŋgirə Əntaŋfə tē ci

2:19 2.19 6.14; Rooma 7.6; 6.2-4. **2:20 2.20** 1.4; Yooh. 17.23; Rooma 8.10-11; 2 Koor. 5.14. **3:1 3.1** 5.7. **3:2 3.2-5** 4.6; Rooma 8.9-16; 2 Koor. 3.6,17. **3:4 3.4** 4.11. **3:6 3.6** 'Wat. 15.6; Rooma 4.3. **3:7 3.7** Rooma 4.11-12. **3:8 3.8** 'Wat. 12.3. **3:9 3.9** Rooma 4.16. **3:10 3.10** Dzək. 27.26; Yak. 2.10.

ka əndə gooŋga putə ŋga vii gooŋgaakii, ci na ndzaanə da i əpinə ətə pooshi ka uudənə.”

¹² Ma bariya, paa ci kəŋaanə agyanə banə, wa əndə a vii gooŋga ka Əntaŋfə. Amma kə bii ci makə sətə dīi manaahəkii asəkə ləkələkətə tuu'ina, “Ma əndətə nə'utə patənə ŋga sətə manaahəkii asəkə bariya, ci na ndzaanə da i əpinə də putakii.”

¹³ Aci ha'ə, ma amə, kə kəshi bariya taamə. Amma kə pərapaa Yeesu Aləmasiihu taamə. Waatoo, ca ŋgərəvə aanəkii tə naalatə njaama upaa. Makə sətə dīi manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə tuu'ina, “Taa wu tsa'agi ənji aashi ənfwə, tə'i naalanə anəkii.”

¹⁴ Ma dīi Yeesu Aləmasiihu ha'ə patə, kaa barəkaatə bii Əntaŋfə viinə ka Ibərahiima a mbu'ya ka hara slikərənə əsə daci Yeesu Aləmasiihu, waatoo kaama upaa Ma'yaatə bii Əntaŋfə viinə kaamə, dagi vii gooŋga gaamə ka ci.

**Bariya da sətə bii Əntaŋfə viinə*

¹⁵ Ndzəkəŋuushi'inəkya, takumə kaa nya baarə koonə əndə'i wabənə. Madə kə anyi ənji bəra'i wabənətii, kə kəŋaanə tii anəkii də gooŋga, pooshi əndə'i əndə ka mbee ka pəreginə, pooshi əndə'i əndə ka mbee ka tsəkəvə uushi aagikii əsə.

¹⁶ Ha'ə nə aləkawalə ŋga Əntaŋfə əsə. Ma aləkawalə ŋga Əntaŋfə, ka Ibərahiima da slikərənəkii dīi ci. Əntaa ka slikərənə bəzəkii dīi ci, amma ka slikərənə rəŋwə. Yeesu Aləmasiihu nə slikərənəkii.

¹⁷ Wiinə sətə mwayi nyi banə: kə dīi Əntaŋfə ka Ibərahiima aləkawala. Daba'ə fəzə gya'ə ənfwadə da makkə pu'unə vii Əntaŋfə bariya ka Yahudiinə. Aci ha'ə, pooshi bariyaakii shi ka pəregi aləkawalə ŋga Əntaŋfə ka Ibərahiima, paa ci shi ka waalagi uushi'iitə bii Əntaŋfə dfaadanə əsə.

¹⁸ Aci maci ma barəkaanə ŋga Əntaŋfə, putə ŋga nə'utə sətə bii bariya, kə ndzaa ci ətsə əntaa putə ŋga aləkawalətə dīi ci. Amma, ma dīi Əntaŋfə ka Ibərahiima barəkaanə, putə ŋga aləkawalətə dīi ci ka ci.

¹⁹ Ya makə ha'ə saŋa, ka mi saŋə vii Əntaŋfə bariya ka ənja? Ma vii Əntaŋfə kaamə bariya, ka shii ŋgiragi də 'waslyakəənə paŋgəraŋə aa babara. Kə ndzaa ci da ŋgeerənə dəŋə ka saa'itə shi slikərənə ŋga Ibərahiima ətə dīi Əntaŋfə aləkawaləkii ka ci. Makə mbu'ya ci, pooshi bariya da ŋgeerənə ma'ə. Kə vii Əntaŋfə bariya ka əndə rəŋwə daci malaa'ikanyinə, kaa ca ba ka ənja. Əndə rəgwa nə əndəkii. *

²⁰ Madə kə fii unə tə'i əndə rəgwa, kə shii unə ətsa, ahada ənji bəra'i nə ci. Amma, ma saa'itə dīi Əntaŋfə aləkawalə ka Ibərahiima, pooshi əndə rəgwa ahadatii, ci rəŋwə dyaŋə wabi ka ci.

*Slənə ŋga *bariya*

²¹ Ma bii unə noonə, pooshi bariya gəŋu da sətə bii Əntaŋfə dənə kwa? Aa'a, əntaa ha'ə. Aci maci tə'i bariyatə ca vii əpinə, kadə ka ndzaanə nə ənji ka ənji gooŋga akəŋwacii Əntaŋfə də nə'utə bariyaakii.

²² Amma, ma bii malaaba ləkələkətə, agi dfa ŋwanjuunaakii nə 'waslyakəənə agyanə patənə ŋga *duuniya. Makə ha'ə dīi ətsa, ma sətə

3:11 3.11 Hab. 2.4; Rooma 1.17; 3.20. **3:12 3.12** Leew. 18.5; Rooma 10.5. **3:13 3.13** Dzək. 21.23; Rooma 8.3; 2 Koor. 5.21. **3:14 3.14** 3.2-5; Yaw. 3.1-2. **3:16 3.16** 'Wat. 12.7; 17.7-8. **3:17 3.17** Shig. 12.40. **3:18 3.18** Rooma 4.14; 11.6. * **3:19 3.19** Rooma 4.15; malaa'ikanyinə: Slənə 7.38,53; Ibər. 2.2. **3:20 3.20** Dzək. 6.4. **3:21 3.21** Rooma 7.13; 8.2.

bii Əntañfə viinə ka ənjitə vii gooŋga ka Yeesu Aləmasiihu, ka tii nii kəya vii.

²³ Ma saa'yatə rəgwa ma'ə mawunəmə kaa ənjə a vii gooŋga ka Yeesu Aləmasiihu, magwaləkii njiinə acii bariya makə ənji furəshina. Amma makə shi Yeesu, kə wunəgi Əntañfə keenə rəgwa ŋga vii gooŋga ka ci.

²⁴ Ma ka saa'yakii, kə ndzaa bariya makə əndə dzalənə tiinə taabu'u mbu'ya Aləmasiihu. Ma dii ha'ə, keena shii ndzaanə ka ənji gooŋga akəŋwacii Əntañfə də vii gooŋga.

²⁵ Makə wunyi rəgwa ŋga vii gooŋga ka ci, pooshi bariya da ŋgeerənə agyaniinə ma'ə.

²⁶ Unə patə, manjeevənə ŋga Əntañfə nuunə dagi vii gooŋga goonə. Ləbə nuunə da Yeesu Aləmasiihu.

²⁷ Acii patənə goonə ətsə dii ənji koonə bapətisəma ŋga nə'unə tə Yeesu Aləmasiihu, kə ŋguruunə haŋkalaakii.

²⁸ Ma akəŋwacii Əntañfə, pooshi kama kamaanə ahada Yahudiinə da hara slikərənə, pooshi kama kamaanə ahada maviinə da dimuyinə, pooshi kama kamaanə ahada ŋguyirənə da makinə. Patənə goonə, uushi rəjwə nuunə agi ləbənə goonə da Yeesu Aləmasiihu.

²⁹ Makə dii ci ŋga Aləmasiihu nuunə, kə ndzaa unə ka slikərənə ŋga Ibərahiima ətsa. Kadə upaanuunə sətə bii Əntañfə viinə ka ci da slikərənəkii əsə.

4

¹ Takumə kaa nya tsakə banə koonə: mada ma uuzənə ga dii asii, taa ŋgahi naakii nə uushi'inə ŋga dii patə, amma paa ci ka slənə sətə mwayi ci, makə mava ndzaanəkii.

² Ənji nə nəhənə tə ci, təya dəkəpaa ka ci uushi'inə kama kama, ka ha'ə mbu'yanə uuseratə kapaa dii ka ci rəgwa ŋga də naakii ya.

³ Amə əsə, ha'ə naamə. Ma saa'yatə amə ma'ə makə uuji manjeevənə, kə ndzaa amə ka maviinə ŋga patənə ŋga sətə ci əndə shiŋkinə a paslə ganə agi duuniya.

⁴ Amma, makə mbu'ya uuseratə kəŋee Əntañfə, kə sləkee ci ka Uzənaakii aagi duuniya. Minə əndə shiŋkinə pwayi tə ci. Ca nə'utə bariya ŋga Yahudiinə.

⁵ Ma dii ci ha'ə patə, kaa ca shii pərapaa ənjitə gwaləgi bariya tə tii, kaama ndzaanə ka manjeevənə ŋga Əntañfə.

⁶ Kə sləkee Əntañfə ka Ma'yanə ŋga Uzənaakii aasəkə moodəfaamə ka baariinə oo'i, unə maa, manjeevənaakii nuunə. Ma'yanəkii kavə taamə ka 'waa'wanə tə Əntañfə, ama ba 'Daadə, Daadaakya'.

⁷ Acii ha'ə, pooshi əndə ma'ə mava ahadoonə. Amma manjeevənə ŋga Əntañfə nuunə. Makə dii unə ka manjeevənaakii, kadə upaanə nuunə patənə ŋga sətə bii ci viinə ka manjeevənaakii əsə.

Sətə mwayi Bulusə kaa Ikəliisiya a shii

⁸ Ma saa'yatə unə ma'ə mashiimə tə Əntañfə, kə ndzaa unə makə maviinə ŋga əntañfənyinə kama kama.

⁹ Amma, ma əndzə'i, kə shii unə tə Əntañfə. Ma nee nyi, gədfə banə, Əntañfə shii tuunə. Də iitiitə sanə cuuna moo ənəgərənə ka nə'u mazaḃə

3:22 3.22 Rooma 3.9-30; 11.32. 3:23 3.23 4.3. 3:24 3.24-25 Rooma 10.4. 3:26 3.26 4.5,7; Yooh. 1.12; Rooma 8.14-17. 3:27 3.27-28 Rooma 10.12; 1 Koor. 12.13; Kwal. 3.9-11. 3:27 3.27 Rooma 6.3; Af. 4.24. 3:29 3.29 3.7,14,18; 4.7. 4:3 4.3 4.9-10. 4:4 4.4-5 3.13; Yooh. 1.14. 4:6 4.6 Rooma 8.15-16. 4:7 4.7 Rooma 4.13; 8.17. 4:8 4.8 1 Koor. 8.4-6.

uushi ətə pooshi ngeeriikəya? Ka mi saṅə cuuna moo ənəgərənə ka ndzaanə ka maviinatəya?

¹⁰ Iitiitə saṅə kavuunə nuunə ka ɗa kumənyinə nga Yahudiina? Taa kumənə nga zhi'wanə nga əndə'i uusəra, taa nga ləgidɗa, taa nga fəza, agi ɗanə nuunə.

¹¹ Una! Agi buurənə nə nyi tuunə. Ya saṅə, kaa slənaaki aahadoonə a ndzaanə ka uushi zaɓə nii?

¹² Ndzəkəṅushi'inəkya, kə shii unə ndzaanaaki ahadoonə. Taa ngahi əndə Yahuda nə nyi, amma pooshi nyi ngirə naaki nə makə əndə Yahuda. Acii ha'ə tuutəta'ə, ɗamə ha'ə makə naaki. Pooshi unə sha bəzee ka səkəki taa fidyasə.

¹³ Kə shii unə, ma saa'itə 'watəgi nyi waaza koonə Njunyi Habara, də gwakənaaki ka bwaneahadoonə upaa nyi rəgwa nga waazanə.

¹⁴ Kə cibuuunə ka putaaki saa'yakii. Maci kaareenə taa kaginə, kaɗa ka saa'yakii njuuna dzə ka kaginə tə nyi. Amma kə liwuunə tə nyi də moodasəkə makə malaa'ika nga Əntanɗə nə nyi, makə Yeesu Aləmasiihu də naakii na.

¹⁵ Aadəma paləgərə moodasəkətə goonə kwa? Acii kə shii nyi weewee, ma saa'yakii, maci kə mbee unə ka ngyaaragi hi'u ginuunə ka viinə ka nyi, kaɗa kə vii unə.

¹⁶ Dama saṅə ɗii nyi ka əndə daawaanə goonə makə cii kya ba koonə goonɗa?

¹⁷ Ma ənjitə ngərəgi haɗkala goonə aashitii, əntaa njunyi uushi mwayi tii koonə. Amma, ma mwayi tii, təkene kaamə, koona nə'u tə tii.

¹⁸ Maɗa ka njunyi rəgwa, nga'ə nə ngərəgi haɗkala nga əndə ha'ə makə ətsa. Ma nyi, ka ɗanə nə nyi koonə ha'ə taa guci patə, əntaa wata nyi ahadoonə.

¹⁹ Uji ənjaakya! Agi sa bwaneahadoonə nə nyi asəkə moodəfəki ka puta goonə, makə mitə ɗasəka ki agi bərakənə. Agi sanə nə nyi bwaneakii asəkə moodəfəki ka ha'ə ka saa'yatə nuuna ngərə haɗkala nga Yeesu Aləmasiihu.

²⁰ Amma, ma mwayi nyi, kaɗa ahadoonə nə nyi əndzə'i, acii maci ahadoonə nə nyi, kaɗa kə njii nya waɓə koonə furəŋə furəŋə. Acii agi buurənə nə nyi tuunə ka shaṅə.

Makə ndzaanə nga Hajara da Saraatu

²¹ Ya unə ətə ca moo kaa *bariya a ɗa nwanjuunaakii agyanuunə saṅa, pooshi unə fii sətə bii bariya kwa?

²² Ma bii ca, ma Ibərahiima, tə'i manjeevənaakii bəra'i. Əndə'ya, mava pwayi ka ci. Əndə'i əsə, dimwa pwayi ka ci.

²³ Ma uuzətə pwayi mava ka ci, makə ənə caama poo manjeevəna saakii pwayi ki ka ci. Amma, ma uuzətə pwayi dimwa ka ci, də putə nga aləkawalətə ɗii Əntanɗə pwayi ki ka ci.

²⁴ Ma ətsə patə, kə ndzaa ci makə misaali kaamə. Waatoo, ma makiitə bəra'i, kə ndzaa tii makə aləkawalətə bəra'i ətə ɗii Əntanɗə daga ŋukə. Ma əndə'i rəŋwə agi makiitə bəra'i, waatoo Hajara, kə ndzaa ki makə aləkawalətə ɗii Əntanɗə anə giŋutə ɗii ləməkii Siina. Maviinə nə manjeeviitə pwayi ki patə. *

4:9 4.9-10 Af. 1.21; Kwal. 2.8-23. **4:9 4.9** 1 Koor. 8.3; Kwal. 2.15. **4:10 4.10** Dzek. 4.19; Slənə 7.42; Rooma 14.5. **4:12 4.12** 1 Koor. 9.19-21. **4:13 4.13** Slənə 16.6; 2 Koor. 12.7. **4:17 4.17** 1.7. **4:19 4.19** 1 Koor. 4.15. **4:22 4.22** 'Wat. 16.15; 21.3. **4:23 4.23** 'Wat. 17.18-19; Rooma 4.17-20; 9.7-9. * **4:24 4.24** Shig. 19.20; Gal. 3.23; 4.1; 5.1; Hajara: 'Wat. 16.1.

²⁵ Kə ndzaa ki makə giŋwə Siina ətə anə hanyinə ŋga Arabiya. Kə ndzaa ki makə Urusaliima ŋga zamananə əsə. Acii ma patənə ŋga ənjitə də Urusaliima, maviinə ŋga bariya nə tii.

²⁶ Amma, ma Urusaliima ətə dagyə, kə ndzaa ki makə mitə dimwa, ki nə məsənaamə.

²⁷ Acii tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkatə tuu'ina:

“Ma hə, miitsə ma'upaamə pawa, dawə moodfasəka.

Ma'ə hə mafamə zəmənə ŋga pawa,

amma dawə kyalaliinə ŋga moodfasəka,

acii kadə nə manjeevənaaku a palee ka ŋga ŋuzhiwə.”

²⁸ Ndzəkəŋushi'inəki, ma unə, manjeevənə ŋga Əntaŋfə nuunə tanyi. Acii daga ŋukə dʒii Əntaŋfə aləkawalaakii ha'ə makə ətsa, makə sətə shi ca dʒii agyanə poonə tə Isiyaaku.

²⁹ Ma ka saa'ita, ma uuzətə pwayi ənji makə manjeevənə saakii, kə cibee ci ka uuzətə pwayi ənji də ŋgeerənə ŋga Ma'yanə ŋga Əntaŋfə. Ci nə tsarəkii ənə ca slənə ahadaamə ɛndzə'i əsə.

³⁰ Amma iitə bii ləkaləkatə ŋga Əntaŋfwa? Ma bii ca, “Lakəgi mitə mava da uuzənətə kyakya'ə. Acii pooshi uuzənə ŋga mava na zəmə yi ŋga dʒii, see uuzənə ŋga dimwa daanəkii na zəmə.”

³¹ Ndzəkəŋushi'ina, makə ha'ə dʒii ɛna, manjeevənə ŋga mitə dimwa naamə, ɛntaa manjeevənə ŋga mava.

5

Goona kagi dimwaanə goonə

¹ Kə pərapaa Yeesu *Aləmasiihu taamə acii *bariya, kaama ndzaa ka dimuyinə saŋə saŋa. Aciikii ma danuunə, kəŋaanəmə ndihə, goona kapaa noonə nə ka da mavaanə ma'ə.

² Fatəmə ŋga'ə. Nyi Bulusə ca ba koonə: maɗa kə kapaa unə noonə nə ka dzənə aa babara ka ryaminanə, kə ndzaa ci ətə pooshi sətə ci Yeesu Aləmasiihu a nafa koonə taa gi'u.

³ Takumə kaa nya ənə ka banə koonə əsə: ma ɛndətə ca kapaa naakii nə ka dzənə aa babara, wa ca nə'utə patənə ŋga bariya dəŋwa'ə.

⁴ Ma unə ɛŋjinə ca ba, də nə'utə bariya ndzaanə ɛndə malaabakii akəŋwacii Əntaŋfə, kə lagyuunə noonə nə ashi Yeesu Aləmasiihu. Dzaɗə dzadə nuunə da pwapoonə ŋga Əntaŋfə əsə.

⁵ Amma, ma ina, kə kapaa inə hiima geenə tuu'ina: də vii goonga ka Yeesu Aləmasiihu ndzaanə ɛndə malaabakii akəŋwacii Əntaŋfə. Tə ci niinə ka gəranə də ŋgeeriitə vii Malaaba Ma'yanə keenə.

⁶ Maɗa ləbə nə ɛndə da Yeesu Aləmasiihu, taa maryaminakii nə ci, taa paa ci ryaminii patə, pooshi kama kamaanə akəŋwacii Əntaŋfə. Vii ka ci goonga nə magadə uushi, kaama mbee ka uudə tə hara ɛnji.

⁷ Ma ŋga ŋuka, ŋga'ə njuuna slənə. Wu saŋə ɛnyi ka təŋaginə tuunə agi nə'u rəgwa goonga?

⁸ Ma hiimatsa, ɛntaa Əntaŋfə ətə 'wii tuunə dʒii koonə.

⁹ Kə shii unə, agi banə nə ɛnji, də uundzə burəjanə fidyasə ɛbunə ma'usə ɛnvwə pasə a gəra.

4:26 4.26 Ibər. 12.22; Səniinə 21.2. **4:27 4.27** Isaa. 54.1. **4:29 4.29** 'Wat. 21.9. **4:30 4.30** 'Wat. 21.10. **5:1 5.1** 2.4; 4.5,9; 5.3. **5:3 5.3** 3.10,12; Rooma 2.25. **5:5 5.5** 2.16; Rooma 8.23-25. **5:6 5.6** 3.28; 5.22; 6.15; Rooma 4.11; 1 Koor. 7.19; Af. 6.23. **5:8 5.8** 1.6-7. **5:9 5.9** 1 Koor. 5.6.

¹⁰ Makə dīi ci ləbə naamə da Slandanaamə, kə shii nyi, ka dzəgərənə nə hiima gaamə ka rəgwa rəjwə. Amma, ma əndətə ca gwazə tuunə, kadə kəsənə nə gəjwanə nga Əntanfə tə ci, taa ci nə wu patə.

¹¹ Ndzəkəjushi'inəkya, maci haala nga dzənə aa babara nə nyi ka waazanə, kadə pooshi ənji ka cibeənə ka nyi. Maci ha'ə nə nyi ka dzənə də waazanə, ma waazanaaki agyanə əntənə nga Yeesu Aləmasiihu ashi ənfwa, kadə pooshi ka bəzee ka səkə nga ənja.

¹² Ma ənjitə ca gwazə tuunə ha'ə, ma moonaki, wa təya dzə aakəjwa də tasə natii nə dəjwa'ə.

¹³ Ma unə ndzəkəjushi'inəkya, ma 'wii Əntanfə tuunə, koonə ndzaa ka dimuyinə. Amma uushi rəjwə cii kya ba koonə: goona ba noonə, makə dīi unə ka dimuyinə, a slənuunə taa mi patə mwayi shishinuunə. Pooshi. Ma danuuna, uufəshimə, una tsakəshi ahadoonə.

¹⁴ Acii anə wabənə rəjwə libə patənə nga bariya nga Əntanfə, waatoo, "Uuduu tə əndətə abiiiku makə sətə cii kwa uufə naaku na."

¹⁵ Amma, madfa agi iidəshinə nuunə makə uushi'inə nga bilinə, nəhəmə noonə na acii goona zama də noonə na.

Slənə nga shishinə da poo nga Ma'yanə nga Əntanfə

¹⁶ Ma sənə banəki koonə, kapaamə rəgwa kaa Malaaba Ma'yanə a ta koonə kəjwanə, acii goona slənyi sətə mwayi shishinuunə.

¹⁷ Acii kə shii unə, pooshi Malaaba Ma'yanə ka luuvə sətə mwayi shishinə nga əndə slənənə. Shishinə nga əndə əsə, paa ci ka luuvə sətə mwayi Malaaba Ma'yanə slənənə. Ma tii ətsə kyakya'ə, agi mabizhinə nə tii. Ci dīi pooshi unə ka mbee ka slənə sətə mwayi unə.

¹⁸ Amma, madfa Malaaba Ma'yanə ca ta koonə kəjwanə, pooshi *bariya da ngeerənə anuunə ma'ə.

¹⁹ Ma shishinə nga ənda, paŋgəranə a babara nə sətə cii kəya slənə. Waatoo, aləhiinə, ajjiniənə, badawaanə,

²⁰ paaslə uuləminə, mətəooyaanə, dəkə daawaanə ka ənda, təya dfaada mabizhinə, sərəha, bəzə səka, uufənə ka na, təkəshinə da madəe ka mbəzə ahada ənja,

²¹ ətsə hara ənja, kavə nə ka saasa ənvwa, da bwanjaraanə. Agi dfaadanə nə ənji hara bwaya uushi'inə makə ətsə əsə. Kə shi nya bii koonə njukə, amma takumə kaa nya ənə ka batənə koonə əsə: waatoo, ma ənjitə ca slənə tsarə uushi'iitsa, paa tii na dzə aagi *jwanjuunə nga Əntanfə shaŋə.

²² Amma, ma slənə nga Malaaba Ma'yanə naakii, wiinə pawakii: uufəshinə, dfa moodasəka, ndzaashinə agi jamənə, kəsə ədzəma, nəhə təgunuunə nga ənda, dfa nga'əənə ka ənja, slənə uushi də rəgwakii,

²³ banee ka na, ətsətə na. Ma tii ətsa, tii nə uushi'iitə vii bariya rəgwa nga dfaənə.

²⁴ Ma ənjitə ləbə da Yeesu Aləmasiihu, kə wa'agi tii suunanyinə nga shishinətii.

²⁵ Makə dīi ci Malaaba Ma'yanə ca vii kaamə əpinə, wa ca ta kaamə kəjwanə.

5:10 5.10 1.7. **5:11 5.11** 6.12,14; 1 Koor. 1.23. **5:13 5.13** 1 Koor. 6.12; 10.23-24; 1 Piita 2.16. **5:14 5.14** Leew. 19.18; Rooma 13.9. **5:15 5.15** Yak. 4.1-2. **5:16 5.16** 5.25; Rooma 8.2-13. **5:17 5.17** Rooma 7.13-23. **5:18 5.18** Rooma 6.14; 7.4. **5:19 5.19-21** Rooma 1.28-32; 1 Koor. 6.9-10; Af. 5.3-5; Kwal. 3.5-8; 1 Tim. 1.9-10; 2 Tim. 3.2-5; 1 Piita 4.3; Səniinə 22.15. **5:22 5.22** Af. 5.9. **5:23 5.23** 1 Tim. 1.9; 2 Piita 1.6. **5:24 5.24** 2.19; 6.14; Rooma 6.6; Kwal. 3.5; 1 Yooh. 3.6. **5:25 5.25** 5.16; 1 Koor. 6.19; Af. 4.30.

²⁶ Gaama d'uunətə naamə na, gadaama alə haliminə n̄ga ənja, gadaama d'aada sərəhə ahadaamə əsə.

6

Tsakəshinə ahada ənja

¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, mada kə lii unə əndə agi da 'waslyakəənə, ma unə ənə ci Ma'yanə n̄ga Əntaŋfə a ta koonə kəŋwanə, ənyagərəmə də ci kaa ca nə'u rəgwa gooŋga. Amma wabəmə da ci də mooda ədzəma. Ma əndətə ca ənyagərə də ci əsə, wa ca nəhə naakii na, acii ga ca kulagərə aagi ndilə ndilə tə 'waslyakəənəkii da i ci.

² N̄gəərəshimə tərənə goonə, acii mada agi n̄gəərəshi tərənə goonə nuunə, ci nə kə slənyuunə makə sətə wabi Yeesu Aləmasiihu.

³ Ma əndətə mambu'umə bahə baananə tə ci agi ənja, mada kə bii ci, "Pooshi maduunə əndə makə nya", kə ha'u ci də naakii na.

⁴ Ma sətə dəbee, taa wu patə, wa ca tsaamə ndzaanaakii saakii. Mada kə nee ci ka slənaakii n̄ga'ə, wa ca d'a moodasəkə ka putakii. Amma ga ca da moodasəkə acii palee naakii slənə ka n̄ga hara ənji də n̄ga'əənə.

⁵ Acii kadə nə taa wu patə a ba slənaakii.

⁶ Ma əndətə ci ənjə a dzəgunə ka ci wabənə n̄ga Əntaŋfə, wa ca təkəe ka n̄nyu sətə aciikii patə da əndətə ca dzəgunə ka ci.

⁷ Goona ha'u də noonə na: kə shii unə weewee, pooshi ənji ka ha'unə də Əntaŋfə. Acii ma sətə ləgii ənda, ci upaanəkii.

⁸ Waatoo, ma əndətə slənyi sətə kadeesəkə ka shishinə, wu nə shikwaakii. Amma, ma əndətə slənyi sətə kadeesəkə ka Ma'yanə n̄ga Əntaŋfə, əpinə ətə pooshi ka uudənə nə shikwaakii.

⁹ Acii ha'ə, gaama zaarə agi d'a n̄ga'əənə ka ənja, acii kə shii amə, mada kə mbu'ya uuserakii, mada mazaarəmə amə, kadə naama upaa shikwa.

¹⁰ Makə ha'ə d'ii əna, taa guci patə upaa amə rəgwa n̄ga d'a n̄ga'əənə, d'aamə n̄ga'əənə ka patənə n̄ga ənja. Ma palee maa, ka ənjitə ca nə'u tə Yeesu Aləmasiihu makə amə. *

Muudinə n̄ga wabənə

¹¹ Ma əndzə'i, tsaamətəmə madiigərə naahəənə cii kya naahə koonə də ciinəki.

¹² Ma ənjitsə ca ba koonə, see a dzuunə aa babara, kə mwayi tii kaa ənji patə a d'a maŋushinə da tii. Acii kə shii tii, maci əntənə n̄ga Yeesu Aləmasiihu ashi ənfwa tanə nə tii ka waazanə, kada kə cibee ənji ka tii.

¹³ Ma bii nyi ha'ə, acii taa tii ətsə gi aa babara maa, paa tii nə'utə sətə bii bariya n̄ga Yahudiinə patə. Ma ci təya ba koonə tyasə see a dzuunə aa babara, kaa təya shii upaa haŋətənə putə n̄ga luuvuunə goonə tə sətə bii tii koonə.

¹⁴ Amma, ma nya, see uushi rəŋwə ca kavə tə nyi, kaa nya upaa haŋətənə, waatoo ənfutə əŋki Yeesu Aləmasiihu Slandanaamə ashikii. Acii də əntənaakii ashi ənfwə d'ii uushi'inə n̄ga *duuniya akəŋwaciiki makə maməətə uushi'inə. Nyi əsə, kə ndzaa nyi makə yadə əpinə amaki akəŋwacii uushi'inə n̄ga duuniya.

5:26 5.26 Rooma 12.10; Fil. 2.3. 6:1 6.1 Mat. 18.15; Yak. 5.19; 1 Koor. 10.12. 6:2 6.2 1 Koor. 9.21; 2 Koor. 11.29. 6:3 6.3 1 Koor. 4.7. 6:5 6.5 Rooma 2.6; 14.12. 6:6 6.6 1 Koor. 9.11,14. 6:8 6.8 Yooh. 3.6; 6.63; Rooma 8.6,13. 6:9 6.9 2 Tees. 3.13. * 6:10 6.10 Yooh. 13.34; Rooma 12.10; 13.8; 14.15; 1 Koor. 8.1; da purəjanə 13; 2 Koor. 8.7-8; Gal. 5.6,13-14; Af. 5.2; Fil. 2.2; 1 Tees. 3.12; 4.9; 1 Tim. 1.5; Ibər. 13.1; 2 Piita 1.7. 6:11 6.11 1 Koor. 16.21. 6:12 6.12 5.2,11. 6:14 6.14 1 Koor. 1.23,29,31; 2.2; Gal. 2.19.

¹⁵ Taa kə gi əndə aa babara da madzəmə ci maa, pooshi uushi dʻanəkii. Amma, ma səndə ca tsakə ənda, see ndzaanə ka kura taganə, ci nə magadə uushi.

¹⁶ Ma ənjitə kavə wabəətsə aagi hiimatii, ənji ɲga Əntanʻfə nə tii tanyi. Wa Əntanʻfə a vii ka tii ndzaanə jamə, ca dʻa ka tii ɲga'əənə.

¹⁷ Daga ənshinə ka dəɲə aakəɲwa, ga əndə a ənə ka fa maki ma'ə shanə. Acii tə'i baavənyinə ashiki ca baarii oo'i, mava ɲga Yeesu nə nyi.

¹⁸ Ndzəkəɲushi'inəkya, wa Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a dʻa koonə pwapoonə patə. *Aamiina.

Ləkaləkatə nga Bulusə ka ənji Afisa

¹ Wiinə ləkaləkatə ca dzə daciiki Bulusə. Masləkee əndə nga Yeesu *Aləmasiihu nə nyi makə sətə mwayi Əntanfə. Agi nəhəpaanə nə nyi tuunə ənji nga Əntanfə də Afisa, ənji goonğa putə nga ləbənə goonə da Yeesu Aləmasiihu. *

² Wa Əntanfə Dəsənaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a dfa koonə pwapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

Barəkaanə nga Əntanfə ka ənjaakii

³ Dəlaamə də Əntanfə Dii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu! Aci kə pukyağərə ci kaamə barəkaanə ka shəjə aasəkə moodəfaamə agi ləbənə gaamə da Aləmasiihu.

⁴ Daga Əntanfə ma'ə matagamə duuniya maa, ta'i ci taamə kaama ndzaanə ka naakii daga ləbənə gaamə da Aləmasiihu. Ma ta'i ci taamə, kaama shii ndzaanə malaabakii akəjwaciikii yadə idəpaa uushi ashaamə.

⁵ Putə nga uudənaakii taamə, kə kavə ci taamə kaama ndzaanə ka manjeevənaakii daci Yeesu Aləmasiihu, makə sətə dci ci aniya nga dfanə.

⁶ Dəlaamə də ci putə nga maduunə pwapootsaakii, waatoo putə nga viitə vii ci kaamə nga zabə daci moodə Uzənaakii!

⁷ Də idənə nga Uzənaakii upaa amə pərapaanə. Waatoo, kə upaa amə tifyaginə nga 'waslyakəənə gaamə. Maduunəkii ka shəjə nə pwapoonə nga Əntanfə! †

⁸ Lanə dci ci kaamə də patənə nga shiinaakii da mbeenaakii.

⁹ Də shiinaakii dci Əntanfə sətə dci ci aniya nga dfanə, kə baarii ci kaamə ma'umbee aniyaakii, waatoo ətə dci ci aniya nga mbu'utəginə daci Aləmasiihu.

¹⁰ Ka mbu'utəginə nə ci də aniyaakii madfa mbu'ya saa'ikii, kaa ca shii dzatəgi də patənə nga uushi'inə ka hakii patə, uushi'iitə dadagyə da ənə ganə a duuniya patə, Aləmasiihu a ndzaanə ka gawa.

¹¹ Agi slənənə nə patənə nga uushi'inə makə sətə mwayi Əntanfə. Ci ta'i taamə, kaama ndzaanə ka ənjaakii agi ləbənə gaamə da Aləmasiihu. Ma ətsə patə, putə nga moonakii, makə sətə dci ci aniya daga ka 'watəginə.

¹² Ma inə ənə ndzaanə ka təkəjwanə nga ka nə ka Aləmasiihu dciya, a dəleenə də dūunuunə nga Əntanfə.

¹³ Ma unə əsə, makə fii unə tə tantanyitə habara, waatoo, Njuni Habara ənə kira koonə luupaanə, kə vii unə goonğa ka Aləmasiihu. Wata Əntanfə a dfa və sagidaakii aashuunə də vii koonə Malaaba Ma'yanə ətə dci ci aləkawalə nga viinə.

¹⁴ Putə nga upaanə gaamə tə Ma'yanə nga Əntanfə, ci ca baarii kaamə paŋğəraŋə oo'i, ka upaanə naamə sətə dci ci aləkawalə nga viinə ka ənjaakii. Ətsə baarii kaamə əsə oo'i, ka viinə nə Əntanfə dimwaanə ka ənjaakii. Dəlaamə də dūunuunaakii!

* **1:1 1.1** masləkee əndə: Gal. 1.1; Afisa: Slənə 18.19-21; 19.1. **1:3 1.3** 2.6; 2 Koor. 1.3. **1:4 1.4** 5.27; Yooh. 15.16; 17.24; 2 Tees. 2.13. **1:5 1.5** Yooh. 1.12. **1:6 1.6** Mat. 3.17; Rooma 5.2; Kwal. 1.13. † **1:7 1.7** pərapaanə: Kwal. 1.13-14; idəna: Rooma 3.25-26; 1 Koor. 10.16; Af. 2.13; Kwal. 1.20; 1 Yooh. 5.7; Ibər. 8.6; pwapoonə: Af. 2.7. **1:9 1.9-10** 1.22; Kwal. 1.16,20. **1:11 1.11** 1.4; Rooma 8.28-29. **1:13 1.13** 4.30; 2 Koor. 1.22; Kwal. 1.5. **1:14 1.14** 2 Koor. 1.22.

Də'wa nga Bulusə kaa ənjə a shii ngeerənə nga Əntanƣə

¹⁵ Putə nga ətsə ha'ə diya, agi kuyiriinə nə nyi tə Əntanƣə, acii kə fii nyi habara nga vii goonƣa goonə ka Slandanə Yeesu, da makə sətə cuuna uufə tə patənə nga ənji nga Əntanƣə.

¹⁶ Paa nyi bədii agi kuyiriinə tə Əntanƣə putə goonə, nya buurətə tuunə agi də'waaki,

¹⁷ nya kədii acii Əntanƣə nga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu, waatoo, maduunə Dəsənaamə dagyə, kaa ca vii koonə Ma'yanaakii ətə ca kavə tuunə ka ndzaanə macicirəkii, ca baarəgi koonə goonƣaanə nga Əntanƣə, koonə shii tə ci.

¹⁸ Agi kədiinə nə nyi kaa nuunə a shii njunənə, una nee ka bərənaakii, koonə shii taa mi nə kanətə 'wii ci tuunə ka ci. Nğa'ə ka nyi əsə koonə shii taa mi nə maduunə barəkaanaakii ətə dīi ci aləkawalə nga viinə ka ənjaakii;

¹⁹ una shii taa iitə nə lanənə nga ngeerənaakii ashaamə ənə vii goonƣa. Ma ngeerənaakii ənə ca slənə ashaamə, mbərə mbərə nə ci da ngeeriitə

²⁰ slənyigi ci saa'itə madəe ci ka Aləmasiihu agi maməətə ənja, ca ndzaneə ka ci dagyə da ciizəmakii.

²¹ Ma dagyə, Aləmasiihu ca dā nwanjuunə agyanə patənə nga uushi'iitə agintanƣə da i əpinə amatii, taa iitə nə baawəfatii patə. Kə palee məghərəvənə nga ləməkii ka taa nƣutə ləmə ganə a duuniya, da duuniyatə na shi aakəŋwa patə.

²² Patənə nga uushi'inə, kə kavə Əntanƣə kaa təya ndzaanə atsaə sədə Aləmasiihu, ca ndzaanə ka Slandanə nga patənə nga uushi'inə. Tə ci kavə Əntanƣə ka ndzaanə ka nə nga Ikəliisiya.

²³ Ma Ikəliisiya, shishinə nga Aləmasiihu nə ci. Kə ndzaa ci manakii pasə də ndilə ndilətə ndzaanaakii. Ma Aləmasiihu, ci ca mbu'utəgi də patənə nga uushi'inə. †

2*Ənənə ka upaa kura əpinə*

¹ Ma nga nƣukə, maməətəkii njuunə asəkə ədzəmuunə putə nga ghatə fanə goonə tə Əntanƣə da 'waslyakəənə goonə.

² Ma ka saa'ikii, kə nyi'uunə bwaya rəgwa nga *duuniya, una nə'u nwanjwə nga ginaajinyinə asəkəntanƣə, ci ca tsəku ənjitə pooshi ka fanə tə Əntanƣə.

³ Patənə gaamə, ha'ə makə ətsə njaamə ahadatii, ama ndzaanə makə sətə kadeesəkə kaamə, ama slənə sətə kadeesəkə ka shishinaamə, makə sətə mwayi amə. Amə maa, ka gəgərənə naamə mabətəsəkə nga Əntanƣə makə nga hara ənji duuniya.

⁴ Amma lanə nə Əntanƣə agi nəhə təgunuunə nga ənja. Lanə ka dərəva əsə uu'i ci taamə.

⁵ Ma saa'itə njaamə maməətəkii asəkə ədzəmaamə putə nga ghatə fanə gaamə, kə vii ci kaamə kura əpinə ləbə da Aləmasiihu. Shiimə oo'i, də pwapoonə nga Əntanƣə upaa unə luupaanə.

1:16 1.16 Kwal. 1.3. **1:17 1.17** 5.17; Waḅ. 2.6; Kwal. 1.9-10. **1:18 1.18** 4.4; Kwal. 1.12. **1:19 1.19-20** 2 Koor. 13.4; Kwal. 2.12. **1:20 1.20** Slənə 2.33; Kwal. 3.1. **1:21 1.21** 6.12; Rooma 8.38; Gal. 4.8-9; Kwal. 1.13,16,20; 2.9-10,15,20. **1:22 1.22** 1.10; 4.15; 5.23; Jab. 8.7; Kwal. 1.18; 2.19. † **1:23 1.23** 2.14,16,18; 4.1-16,25; 5.30; 1 Koor. 12.4-11,27; Kwal. 2.19; 3.15; manakii pasə: 3.19; 4.10. **2:1 2.1** 2.5. **2:2 2.2** 6.12; Yooh. 12.31; 14.30; Slənə 26.18; 1 Yooh. 2.16. **2:3 2.3** 5.6,8; Rooma 1.28; Kwal. 3.6. **2:4 2.4** Rooma 8.39; 9.16; Yak. 5.11. **2:5 2.5** 2.8; Rooma 3.24; 6.13; Kwal. 2.13.

⁶ Dagi ləbənə gaamə da Yeesu Aləmasiihu maḏee ci kaamə da i ci, ca dzanee kaama da i ci dagyə.

⁷ Ma dīi ci ha'ə, kaa ca baarii dūunuunə nga pwapooonaakii ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Ma ətsa, dāgi uudfəənə uu'i ci taamə dācii Yeesu Aləmasiihu.

⁸ Acii də pwapoonə nga Əntanƴə upaa unə luupaanə dāgi vii goonƴa goonə. Ma ətsa, viinə nga Əntanƴə,

⁹ əntaa putə nga gazhi'waanə goonə shaŋə. Ma dīi ci ha'ə, acii ga taa wu a lyaaməgi.

¹⁰ Əntanƴə tagii taamə makə sənə dīi amə, ama upaa kura taganə agi ləbənə gaamə da Aləmasiihu, kaama dfa dagwa sləna. Ma dagwa slənəkii, kə uugi ci tasəkapaanə kaamə, kaama slənə.

*Ləbənə gaamə rəŋwə agi nə'unə tə *Aləmasiihu*

¹¹ Buurətəmə oo'i, ma unə, əntaa *Yahudiinə nuunə, ənjitə yadə *ryaminyanə nuunə. Maryamina ənji nə Yahudiinə. Ci dīi ngirə tii tuunə ka uushi zabə. Wiitsə boo, ma ryaminyaatsa, nga shishinə tanə, də ciinə ci ənjə a dā. *

¹² Ma nga ŋukə, pooshi unə shii tə Aləmasiihu. Pooshi unə ŋji ahada matadə ənji nga Əntanƴə. Pooshi unə ahada ənjitə dīi Əntanƴə ka tii aləkawala. Kə ndzaa unə ganə a duuniya, pooshi sətə kii unə nuunə davə, pooshi unə shii tə Əntanƴə əsə. †

¹³ Amma ma nga əna, ləbə nuunə da Yeesu Aləmasiihu. Dzaḏə da Əntanƴə njuunə, amma kə əncəhatəgi ci duunə kədəhə putə nga idənə nga Aləmasiihu. ‡

¹⁴ Acii Aləmasiihu ci saakii kira kaamə ndzaanə jamə də kavənə tə Yahudiinə da hara slikərənə kaa təya ndzaanə uushi rəŋwə. Də shishinəkii uulagi ci dzəga nga daawaatə ŋji ahadatii. §

¹⁵ Kə uulagi ci bariya da alə'aadanyinə nga Yahudiinə kaa ca shii kabətə kura ənja ahada Yahudiinə da hara slikərənyinə, təya ndzaa uushi rəŋwə agi ləbənətii da ci. Də ha'ə kira ci ka tii ndzaanə jamə.

¹⁶ Də əntənaakii aashi ənfwa ŋgərəgi ci daawaanə ahadatii. Də əntənaakii ha'ə əsə gəŋutəgi ci də slikərənyinə patə, təya ndzaanə shishinə rəŋwə, ca ənyatəgi də tii aabii Əntanƴə.

¹⁷ Ma shi ci, ka waaza Ŋunyi Habara nga ndzaanə jamə ahada ənji da Əntanƴə. Waatoo kə shi ci ka putə goonə, unə hara slikərənə ətsə ŋji dzaḏə dzaḏə da Əntanƴə. Kə shi ci əsə ka Yahudiinə ətə dīi kədəhə kədəhə da ci.

¹⁸ Amə patə, Yahudiinə da hara slikərənə, dācii Aləmasiihu upaa amə Malaaba Ma'yanə. Də ci upaa amə mbu'unə aabii Dəsənaamə.

¹⁹ Acii ha'ə, ma unə hara slikərənə, əntaa məshipətə ənji taa mu'uminə nuunə ma'ə. Ma nga əna, slanjii hanyinə nuunə da ənji nga Əntanƴə. Toonə nuunə agi ənji yaakii.

2:6 2.6 1.3; Kwal. 2.12; 3.1. **2:7 2.7** 1.7; Rooma 5.20. **2:8 2.8** Mat. 20.15; Yooh. 4.10; Slənə 15.11; Gal. 2.16. **2:9 2.9** Rooma 3.28; 1 Koor. 1.31; 2 Tim. 1.9; Tit. 3.5. **2:10 2.10** Tit. 2.14.

2:11 2.11-13 Rooma 11.17. * **2:11 2.11** 5.8; ryaminyanə: Gal. 5.6; Fil. 3.3. † **2:12 2.12** Rooma 9.4; 1 Koor. 15.19; Kwal. 1.21-22; 1 Tees. 4.13; pooshi ahada ənjitə dīi Əntanƴə ka tii aləkawalə:2.19.

‡ **2:13 2.13** 2.17; 3.6; idənə: 1.7; Gal. 1.4. § **2:14 2.14** ndzaanə jamə: 2.16; 4.3; Kwal. 1.20; uushi rəŋwə 1.23; Rooma 10.12; 1 Koor. 12.13; Gal. 3.28. **2:15 2.15** 2 Koor. 5.17; Kwal. 2.14. **2:16 2.16** 1.23; Rooma 5.10; Kwal. 1.20-22. **2:17 2.17** Isaa. 57.18-19; Slənə 2.39. **2:18 2.18** 3.12; Rooma 5.2. **2:19 2.19** 2.12; 3.6; Ibər. 12.22-23.

²⁰ Kə ndzaa unə makə banɣwatə kii ənji aanə faara. Ma faarakii, tii nə masləkee ənji da anabiinə. Aləmasiihu nə maɖuunə faaratə ca vii ngeerənə ka banɣwakii.

²¹ Ci kəsətə banɣwa patə ka hakii, banɣwakii a gərə, ca ndzaanə ka malaaba ya ətə dīi ənji ka Slandana.

²² Agi ləbənə goonə da ci ghənyi Əntanɣə tuunə ka hakii patə da hara ənji ka ha rəɣwə. Ma hatsa, asəkəkii nə Ma'yanə nɣa Əntanɣə.

3

Slənə nɣa Bulusə ka putə nɣa hara slikərənə

¹ Putə nɣa ətsə ha'ə, agi ɖanə nə nyi də'wa ka Əntanɣə. Ma nyi Bulusə, əndə furəshina nɣa Yeesu *Aləmasiihu nə nyi ka puta goonə hara slikərənə. *

² Weewee kə fii unə oo'i, kə dīi Əntanɣə pwapoonaakii nɣa vii ka nyi slənəna, kaa nya slənə ka putə goonə.

³ Kə nɣiragi Əntanɣə ma'umbee aniyaakii, ca baarəgi ka nyi. Kə naahəcii nyi gi'u agyanə ətsa.

⁴ Maɖa ka janɣatənə nuunə sətə nyaahə nyi, ka shiinə nuunə oo'i kə paaratəgi nyi də ma'umbee uushi agyanə Aləmasiihu.

⁵ Ma nɣa nɣukə, pooshi ənji sha bii ka əndə shiŋkinə ma'umbee sətə. Amma ma nɣa əna, kə nɣiragi Əntanɣə ka malaaba masləkee ənjaakii da anabiinə də Ma'yanaakii.

⁶ Ma ma'umbee səkii, ci nə: kə upaa hara slikərənə da *Yahudiinə patə tə barəkaatə ɖəkəpaa Əntanɣə ka ənjaakii. Kə ndzaa tii rəɣwə. Patə da i tii, agi upaanə nə tii sətə dīi Əntanɣə aləkawalə nɣa viinə dəcii Yeesu Aləmasiihu dāgi fa Njuni Habara. †

⁷ Ma Njuni Habara, kə kavə Əntanɣə tə nyi ka ndzaanə ka əndə slənəkii. Ətsə patə, pwapoonaakii dīi ci ka nyi dāgi slənə nɣa ngeerənaakii.

⁸ Taa nɣahi nyi palee də ətənə ahada ənji nɣa Əntanɣə, patə da ha'ə ka nyi dīi Əntanɣə pwapoonə nɣa kərə Njuni Habara agyanə lanənə nɣa məghərəvənə nɣa Aləmasiihu ka hara slikərənə. ‡

⁹ Də pwapoonaakii əsə sləkee ci ka nyi, kaa nya kavə patənə nɣa ənji kaa təya nee makə sətə cii kəya mbu'utəgi də aniyaakii. Ma Əntanɣə əndə taga patənə nɣa uushi'inə, kə ɖəkəpaa ci ma'umbee aniyaakii fəzənyinə aarə'u aarə'u.

¹⁰ Ma dīi ətsə patə, kaa madiigərə malaa'ikanyinə da uushi'iitə dadagyə a shii dəcii Ikəliisiya oo'i, lanə ka dərəva nə hiima nɣa Əntanɣə.

¹¹ Də ha'ə mbu'utəgi Əntanɣə də aniyaakii dəcii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu, makə sətə shi ca dīi aniya nɣa ɖanə.

¹² Dāgi vii goonɣa gaamə ka Aləmasiihu da ləbənə gaamə da ci dīi amə da baawəɖa nɣa dzənə aabii Əntanɣə yadə nɣwalənə.

¹³ Acii ha'ə, agi kədiinə nə nyi tuunə, tuutəta'ə, ga ma'yanuunə a nɣwalə acii nee unə nya sa cibə ha'ə makə ənə ka putə goonə. Ma cibəətsə patə, ka shii kərə duunə aakəɣwa.

*Shii uudənə nɣa *Aləmasiihu*

2:20 2.20 Mat. 16.18; 1 Koor. 3.10-11; Səniinə 21.14. **2:21 2.21** 1 Koor. 3.16. **2:22 2.22** 1 Piita 2.5. **3:1 3.1-3** Kwal. 1.25. * **3:1 3.1** əndə furəshina: 4.1; Fil. 1.7; Kwal. 4.18; Filim. 1.9. **3:3 3.3** 3.6. **3:4 3.4** Rooma 16.24; 2 Koor. 11.6. **3:5 3.5** Kwal. 1.26. † **3:6 3.6** ma'umbee səkii: 1.9-10; 2.13-14,18-19; 3.9-11; Rooma 16.25; Kwal. 1.26-27. ‡ **3:8 3.8** palee də ətənə: 1 Koor. 15.8-10; Gal. 1.13-16; Fil. 3.6-8; 1 Tim. 1.12-16. **3:9 3.9** 1.4. **3:10 3.10** 1.21,23. **3:12 3.12** Rooma 5.2; Ibər. 4.16; 10.19. **3:13 3.13** Kwal. 1.24.

14 Putə nga ətsə ha'ə cii kya gərə'waanə akəŋwacii Daadə.

15 Ci ca dəkə ləmə ka taa ŋgutə slikerənə dadagyə da a duuniya.

16 Agi kədiinə nə nyi aciikii kaa ca də slənə də maduunə baawədaakii, ca vii koonə ŋgeerənə a ədzəmuunə ka shaŋə daciai Ma'yanaakii.

17 Agi kədiinə nə nyi əsə, kaa Aləmasiihu a upaa ha ŋga ndzaanə a ədzəmuunə daga vii goonŋa goonə. Ha'ə əsə, agi kədiinə nə nyi aciikii kaa taa mi patə cuuna də, ca ndzaanə agi uudənə.

18 Madə kə dīi ha'ə, ma unə da patənə ŋga ənji ŋga Əntaŋfə, ka upaanə nuunə ŋgeerənə ŋga paaratəginə oo'i, ma uudənə ŋga Aləmasiihu, bwaŋə dərəva, magərəkii dərəva, kurəŋə dərəva əsə.

19 Ma uudəənə ci Aləmasiihu a uudə taamə, pooshi ənji ka uudəgi shiinə patə agyanəkii. Amma ŋga'ə ka nyi koonə shii, una shii ndzaanə manakii pasə də ndilə-ndilətə ndzaanə ŋga Əntaŋfə.

20 Ma Əndənə ca slənə ashaamə də ŋgeerənaakii, tə'i ci da baawəda ŋga da kaamə uushi palee ka sətə caama kədii taa sətə caama hiima. Duunətaamə tə ci.

21 Wa Ikəliisiya a duunətə tə ci agi ləbənətii da Yeesu Aləmasiihu taa guci patə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. *Aamiina.

4

*Uushi rəŋwə nə ənji nə'unə tə *Aləmasiihu*

1 Aci ha'ə dīi əna, nyi əndə furəshina putə ŋga slənaaki ka Slandana, agi kədiinə nə nyi tuunə koonə dzə aakəŋwa də ndzaanə makə sətə 'wii Əntaŋfə tuunə koonə ndzaanə.

2 Taa guci patə, hətəpaamə nuunə, goona də purətə haŋkalaanə, ndzaamə də sə'watənə, baarəmə uudənə goonə də tsaakəshinə ahadoonə.

3 Damə gazhi'waanə ŋga kəsəpaa gəshinə goonə makə sətə vii Malaaba Ma'yanə ka ənjaakii, una ndzaanə agi jamənə.

4 Tə'i shishinə rəŋwə da Malaaba Ma'yanə rəŋwə, makə sətə dīi tə'i uushi rəŋwə caama ka nə ŋga upaanə, waatoo, ətə 'wii Əntaŋfə taamə kaama upaa.

5 Rəŋwə nə Slandana, rəŋwə nə vii goonŋa gaamə da bapətişəma əsə.
*

6 Rəŋwə nə Əntaŋfə, ci nə Dənə ŋga patənə ŋga ənji shiŋkinə, ci əsə nə Slandanə ŋga uushi'inə patə, ci ca slənə ashi patənə ŋga ənja, tə'i ci ashitii əsə.

7 Amma taa wu ahadaamə, kə upaa ci viinə hədə hədə makə sətə vii Aləmasiihu ka ci, kaa ca slənəgi.

8 Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkətə oo'i,
“Makə jaalii ci agyanə ənji daawaanaakii,
kə ŋgirə ci aadəgyə da tii,
ca də viinə ka ənji shiŋkinə.”

9 Ya əna, ya “kə ŋgirə ci aadəgya,” mi saŋə cii kəya baara? Ci ca baarə, kə jimagərə ci aahanə aa panə zəku'i.

3:14 3.14 6.18-19. **3:16 3.16** Kwal. 1.11. **3:17 3.17** Yooh. 14.23; Af. 5.2; Kwal. 1.23; 2.7. **3:18 3.18** Kwal. 2.2. **3:19 3.19** 1.23; 5.2,25; 2 Koor. 5.14; Kwal. 2.9-10. **3:20 3.20** Kwal. 1.29. **4:1 4.1** 3.1. **4:2 4.2** 5.2; Kwal. 3.12-13. **4:2 4.2** Rooma 8.13; Gal. 6.8; Kwal. 3.9. **4:3 4.3** 2.14-16; Kwal. 3.14-15. **4:4 4.4** 1.23; 2.18. * **4:5 4.5** Yooh. 10.16; 1 Koor. 8.6; bapətişəma: Mat. 28.19; Rooma 6.3-4. **4:6 4.6** 1 Koor. 12.6. **4:7 4.7** Rooma 12.3,6; 1 Koor. 12.11. **4:8 4.8** Jab. 68.19. **4:9 4.9** Yooh. 3.13.

10 Ma əndətə jima aa panə, ci nə əndətə ngirə aadəgyə, ca pitəgi səkəntənfə kaa ca mbu'u taa dama patə.

11 Ci nə əndətə dīi viinə nga slənə kama kama ka ənji shiŋkinə. Ca vii ka hara ənji slənə nga ndzaanə ka masləkee ənja. Hara ənji, ca vii ka tii slənə nga ndzaanə ka anabiinə, hara ənji təya ndzaanə ka ənji waaza Njunyi Habara, hara ənji pastiinə da maliminə.

12 Ma dīi ci ətsə patə, kaa ca shii tasəkəpaa ənji nga Əntənfə, kaa təya slənə ka ci, ka shii ghənənə də shishinə nga Aləmasiihu, waatoo Ikəliisiya.

13 Ətsə patə, kaama shii ndzaanə rəŋwə agi vii goŋga gaamə da shiinə gaamə tə *Uuzənə nga Əntənfə, ama ndzaanə ka mazəŋa ənja, ama ndzaanə ghəratə makə nga Aləmasiihu.

14 Ma dīi ətsə patə, acii gaama dīi uura manjəevənə, ama dzəgərə ka fa wabənə nga bwaya ənja, təya gəpətə taamə də jarəwiitə ci təya latə, təya kavə taamə ka əgənə makə məda taa dama patə.

15 Ma dəbee, uufəshaamə, amə wabə goŋgaanə, kaama shii gərənə agi ləbənə gaamə da Aləmasiihu taa ka ŋgutə rəgwa patə, makə dīi ci, ma Aləmasiihu, nə nga Ikəliisiya nə ci.

16 Daciikii dīi shishinə patə maguŋukii ka hakii də tsəkənə nga taa ŋgutə məguŋunə. Acii mada kə slənyi taa ŋgutə baladzənə nga shishinə makə sətə dəbee ca slənə, ka gərənə nə shishinə nga'ə, ca dzə də ghənə naakii nə dagi uufənə.

*Upaa kura əpinə agi ləbənə da *Aləmasiihu*

17 Wanyinə ka banə koonə agi ləmə nga Slandana, goona dzə aakəŋwa də ndzaanə makə nga hara ənja. Acii tə'i hara ənji ətə pooshi ndzaanatii kadeesəkə ka Əntənfə, hiimatii patə, pooshi ka nafanə.

18 Agi təkunə nə haŋkalatii patə. Ma əpiitə ci Əntənfə a vii, paa tii ka upaanə, acii kə ndaləgi tii də moodəfətii, purətə-haŋkaliinə nə tii əsə.

19 Pooshi ayinə ma'ə agitii. Kə dzəgərə tii aagi bwaya ndzaanə də daada taa ŋgutə tsarə nga ajijinəənə yadə əpi səka.

20 Ma ətsə, pooshi gi mbərə mbərə da sətə jigunyuunə ashii Aləmasiihu.

21 Kə shii nyi kə jigunyi ənji koonə agyanəkii. Makə dīi ci ənji nə'unə tə ci nuunə, kə jigunyi ənji koonə goŋgaatə ashii Yeesu.

22 Kə bii ənji koonə, bwaseemə ka iirə ndzaanə goonə. Goona slənə makə nga ŋukə. Acii ma iirə ndzaanə goonə, ci ca kavə tuunə ka suuna uushi'inə nga jirəkənə, ca saawee koonə.

23 Ma ədzəmuunə da haŋkala goonə, tyasə see a ndzaa ci kurakii.

24 Ŋgərəmə kura ndzaanə, koonə ndzaa ka ənji goŋga, malaabakii, waatoo kura taganə nga Əntənfə, koonə pusha tə ci.

25 Acii ha'ə, pooshi ma'ə jaarəkənə. Taa wu patə, wa ca wabə goŋgaanə. Acii amə patə, ənji rəŋwə naamə ka hakii agi shishinə nga Aləmasiihu.

26 Mada kə bəzhi səkuunə, goona luuvə kaa mabətəsəkə goonə a kavə tuunə ka da 'waslyəkənə. Ga uusəra a kula agyanə mabətəsəkə goonə.

27 Goona kapaa rəgwa ka *Seetanə.

4:10 4.10 1.23. 4:11 4.11 1 Koor. 12.28. 4:12 4.12 1 Koor. 14.26. 4:13 4.13 Kwal. 1.28. 4:14 4.14 1 Koor. 14.20; Ibər. 5.13-14; Yak. 1.6. 4:15 4.15-16 5.2. 4:15 4.15 1.22. 4:16 4.16 1.23; 2.21-22; 4.13,25; Kwal. 2.19. 4:17 4.17-18 5.8; Rooma 1.21; 1 Piita 1.14. 4:19 4.19 Kwal. 3.5. 4:23 4.23 Rooma 12.2. 4:24 4.24 'Wat. 1.26-27; 2 Koor. 5.17; Kwal. 3.10. 4:25 4.25 4.16; Zak. 8.16-17; Kwal. 3.8-9. 4:26 4.26 Yak. 1.19-20.

²⁸ Ma mahəra, wa ca bwasee ka hərənə, ca slənə naakii saakii də rəgwakii kaa ca shii upaa də naakii saakii, ca mbee ka tsakənə də maaghiinə.

²⁹ Goona da məza wabənə. Amma ma d'anuuna, damə wabəətə ca tsakə ənja, ca ghənə tē tii makə sətə dibə, kaa sətə cuuna ba a ndzaanə dagwakii ka ənjitə ca fa tuunə.

³⁰ Goona bəzee ka səkə nga Malaaba Ma'yanə; acii ci nə sagida nga Əntanƒə ashuunə, ci na baarii oo'i nga Əntanƒə nuunə ka uusəra nga muudinə.

³¹ Bwaseemə ka patənə nga bwaya bwayaanə, da əndənə nga moodəfa, da bəzə səkə. Goona waazə taa dzaanashinə ahadoonə taa sərəha.

³² Amma ma d'anuuna, damə nga'əənə ahadoonə, una ndzaanə də nəhə təgunuunə, una tyaafyagishi makə sətə tifyagi Əntanƒə tuunə noonə dacia Aləmasiihu.

5

Ndzaanə agi camənə

¹ Makə d'ii ci moodə manjeevənə nga Əntanƒə nuunə, tyasə see a ndzaa unə makə naakii.

² Ndzaamə agi uudənə makə sətə uu'i Aləmasiihu taamə, vigi ci nəkii ka Əntanƒə ka putə gaamə. Kə ndzaa ci makə sataka da nyuni mədədəranə. Satakakii əsə uudagi səkə nga Əntanƒə. *

³ Makə d'ii ci ənji nga Əntanƒə nuunə, pooshi dibə aaləhiinə taa ngutə tsarə nga ajijinəənə taa sərəhə uushi nga əndə a shigi ahadoonə.

⁴ Goona wabə sə nga ayinə. Pooshi dibə məza wabənə taa da buurənə də aləhiinə a shigi da moonə. Ma dəbee, kuyiriimə tē Əntanƒə.

⁵ Shiimə oo'i, ma ma'aləhiinə, taa ənji d'aa ajijinəənə, taa ənji sərəhə uushi nga ənja, pooshi tii ka upaa ha nga ndzaanə agi nywanuunə nga Aləmasiihu da nga Əntanƒə. Acii ma sətə ci əndə a sərəhə agyanəkii, kə ndzaa səkii ka uuləmaakii ətsa.

⁶ Ga taa wu a kavə tuunə ka luuvə jirakənə. Putə nga uushi'iitə ha'ə nə mabətəsəkə nga Əntanƒə a kulya aagyanə ənjitə pooshi ka fanə tē ci.

⁷ Acii ha'ə, ga taa mi a ləbə duunə da tsarə nga ənjitsa.

⁸ Ma nga nukə, agi təkunə shuuna nji. Amma ma nga əna, makə kə ndzaa unə ka ənji nga Slandana, agi camənə nuunə. Acii ha'ə, tyasə see a ndzaa unə ka ənji nga camənə. †

⁹ Acii camənə ca poo taa ngutə tsarə nga dagwa uushi. Ci ca poo d'aa uushi də rəgwakii, da goongaanə əsə.

¹⁰ Damə gazhi'waanə nga shii sətə ca uudagi səkə nga Əntanƒə.

¹¹ Ga taa mi a kavə tuunə ka d'aa sətə pooshi ka tsakənə tē ənja, waatoo, uushi'inə nga təkunə. Amma ma d'anuuna, ngiragimə səkii panğəranə ka camənə.

¹² Ayi-ayi maa ka shanə nə dazə uushi'iitə ci təya d'aa ma'umbeekii.

¹³ Madfa kə ngiragi ənji patənə nga uushi'iitə ka camənə, ka neenə nə ənji ka uushi'inəkii panğəranə.

4:28 4.28 1 Tees. 4.11. **4:29 4.29** 5.4; Kwal. 3.8; 4.6; Yak. 3.10. **4:30 4.30** 1.13-14; Isaa. 63.10; Gal. 5.25. **4:32 4.32** Mat. 6.14; 18.22-35; Kwal. 3.12-13. **5:1 5.1** Mat. 5.48; 1 Yooh. 3.1. * **5:2 5.2** 3.17-18; 4.2,15-16; 1 Koor. 8.1; 2 Koor. 5.14; Gal. 6.10; Fil. 2.2; Kwal. 2.2; 3.14-15; sataka: Gal. 1.4; Ibər. 10.5-10. **5:3 5.3-5** Gal. 5.19-21. **5:3 5.3** Kwal. 3.5. **5:4 5.4** 4.29; Kwal. 3.8. **5:5 5.5** Rooma 5.17. **5:6 5.6** Rooma 1.18; Af. 2.3; Kwal. 2.4,8; 3.6. † **5:8 5.8** nga nukə: 2.3,11-12; 4.17-18,22; Kwal. 3.7; Tit. 3.3; agi camənə: Yooh. 8.12; Kwal. 1.13; 1 Piita 2.9. **5:9 5.9** Gal. 5.22-23. **5:10 5.10** Rooma 12.2; 1 Tees. 5.22. **5:13 5.13** Yooh. 3.20-21.

14 Acii b̄er̄en̄e ca b̄aar̄egi taa mi pat̄e paŋḡeraŋ̄e. Ci d̄ii b̄ii ̄en̄ji oo'i,
 “Mat̄s̄ef̄e ŋunyin̄e, v̄eḏ̄eḥu,
 maḏ̄eḥ̄e ka ha ŋga wa,
 kaa Al̄emas̄iihu a b̄er̄e aashiku.”

15 Acii ha'̄e, ŋḡer̄et̄em̄e haŋkala. Goona ndzaan̄e mak̄e maḏ̄iik̄e ̄en̄ja,
 amma ndzaam̄e ka mafyar̄e ̄en̄ja.

16 Taa ŋgut̄e saa'i pat̄e, sl̄en̄egim̄e ka ŋunyi r̄egwa, acii ma zamanana,
 bwayakii.

17 Goona ndzaan̄e mak̄e ŋga ̄en̄jit̄e yad̄e faryan̄e, amma ḏ̄am̄e
 gazhi'waan̄e ŋga paarat̄egi d̄e s̄et̄e ci Slandan̄e a moo una ḏ̄a.

18 Goona kagi nuun̄e ka sa ̄en̄vw̄e. Ma ̄etsa, ka b̄er̄apaan̄e n̄e ci tuun̄e.
 Amma ma ḏ̄anuuna, wa Malaaba Ma'yan̄e a ndzaan̄e pas̄e a ̄eḏ̄z̄emuun̄e.

19 Wab̄eshim̄e ahadoon̄e d̄e kaala wanyan̄e kama kama ka d̄elan̄e d̄e
 Slandana. Kam̄e wanyan̄e ka Slandana d̄e d̄elan̄e d̄e ci a ̄eḏ̄z̄emuun̄e.

20 Kuyiriim̄e t̄e ̄entan̄f̄e D̄es̄enaam̄e put̄e ŋga pat̄en̄e ŋga uushi'in̄e.
 Kuyiriim̄e t̄e ci taa guci pat̄e agi l̄em̄e ŋga Slandanaam̄e Yeesu Al̄emas̄iihu.

Wab̄en̄e ka makin̄e da ŋguyir̄en̄e

21 Fam̄eshim̄e ahadoon̄e put̄e ŋga ḏ̄uun̄et̄en̄e goon̄e t̄e Slandana.

22 Ma un̄e makina, baneem̄e ka nuun̄e ak̄eŋwacii ŋguyir̄en̄e goon̄e
 mak̄e s̄et̄e cuuna bane ka nuun̄e ak̄eŋwacii Slandana.

23 Acii ma ŋgura, ci n̄e ̄end̄e da baaw̄eḏ̄a agyan̄e minaakii, mak̄e s̄et̄e
 ndzaa Al̄emas̄iihu da baaw̄eḏ̄a agyan̄e Ik̄eliisiya. Al̄emas̄iihu ci saakii n̄e
 Maluu ŋga Ik̄eliisiya, waatoo shishin̄ekii.

24 Acii ha'̄e, tyas̄e see a fa makin̄e t̄e ŋguyir̄en̄at̄ii mak̄e s̄et̄e ci Ik̄eliisiya
 a fa t̄e Al̄emas̄iihu.

25 Un̄e ŋguyir̄en̄e ̄esa, uud̄em̄e t̄e makin̄e goon̄e mak̄e s̄et̄e uu'i
 Al̄emas̄iihu t̄e Ik̄eliisiya, vigi ci ̄epinaakii ka putakii,

26 ca kub̄egi d̄e ma'in̄e da d̄e wab̄enaakii, ca laabagi ka ̄entan̄f̄e. †

27 Ma d̄ii ci ha'̄e, kaa ca ŋḡer̄e Ik̄eliisiya da m̄eḡh̄er̄ev̄en̄at̄e pat̄e mak̄e
 maḏ̄an̄e cam̄e yad̄e s̄e ŋga id̄epaan̄e ashit̄e, yad̄e baav̄e ashit̄e, pooshi
 bwaya uushi ashit̄e ̄es̄e.

28 Ha'̄e n̄e ŋguyir̄en̄e ̄es̄e. Wa t̄eya uud̄e makin̄at̄ii mak̄e s̄et̄e ci t̄eya
 uud̄e shishin̄et̄ii. Ma ŋgur̄et̄e ca uud̄e minaakii, naakii n̄e uu'i ci ̄etsa.

29 Pooshi ̄end̄e sha kaaree ka shishin̄ekii, amma ka viin̄e n̄e ci ka
 shishin̄ekii z̄ema, ca haḏ̄agi, mak̄e s̄et̄e ci Al̄emas̄iihu a ḏ̄a ka Ik̄eliisiya.

30 Acii ma am̄e, toon̄e naam̄e ahada ̄en̄ji ŋga shishin̄ekii.

31 T̄e'i manaah̄ekii as̄ek̄e l̄ekal̄ekat̄e oo'i,
 “Putakii ha'̄e, wa ŋgur̄e a bwasee ka d̄ii da m̄eci,
 ca l̄eb̄e t̄ii da minaakii, t̄eya ndzaa shishin̄e r̄eŋw̄e.”

32 Ma paarat̄egi nyi, agi wab̄eḥ̄tsa t̄e'i wab̄en̄e as̄ek̄e wab̄en̄e ḏ̄av̄e.
 Waatoo, ma paarat̄egi nyi, agyan̄e Al̄emas̄iihu da Ik̄eliisiya cii k̄eya wab̄e.

5:14 5.14 Isaa. 26.19; 60.1; Rooma 13.11; Yak. 5.8. 5:16 5.16 Kwal. 4.5. 5:17 5.17 1.17; Rooma
 12.2. 5:18 5.18 Waḏ. 23.31-35; Rooma 13.13. 5:19 5.19-20 Jab. 33.2-3; Kwal. 3.16-17; Ib̄er̄.
 13.15. 5:21 5.21-6.9 Kwal. 3.18-4.1; 1 Piita 2.18-3.7; 1 Tim. 2.1-13; Tit. 2.1-10; 1 Yooh. 2.12-17.
 5:21 5.21 1 Piita 5.5. 5:22 5.22-24 Kwal. 3.18; Tit. 2.5; 1 Piita 3.1. 5:22 5.22 1 Koor. 14.34-35.
 5:23 5.23 1.22; 1 Koor. 11.3. 5:25 5.25-28 1.23; Kwal. 3.19; 1 Piita 3.7. 5:25 5.25 3.19. † 5:26
 5.26 bap̄et̄is̄ema: Rooma 6.3-4; Tit. 3.5; Ib̄er̄. 10.22. 5:27 5.27 1.4; 2 Koor. 11.2; Fil. 1.10; Kwal.
 1.22. 5:30 5.30 1.23; 1 Koor. 12.27. 5:31 5.31 'Wat. 2.24. 5:32 5.32 S̄eniin̄e 19.7.

33 Amma unə maa, da i koonə də wabəətsa! Taa ngutə ngurə patə, tyasə see a uudə ci tə minaakii makə naakii na. Taa ngutə minə patə əsə, tyasə see a fa ki tə ngurii.

6

Manjeevənə da mapoo tə tii

¹ Unə manjeevənə, makə dīi ci ənji nə'unə tə Slandanə nuunə, famə tə mapoo tuunə. Ci nə matahu uushi nga d'anə.

² Wiinə *bariya nga təkəŋwanə ətə da i aləkawalə agyanəkii, waatoo "Fawə tə duu da muu.

³ Madə kə fii hə tə tii, ka d'anə nə ndzaanaaku nga'ə, ha gərə əpinə asəkə duuniya."

⁴ Unə dəsənətii əsə, goona baazee ka səkə nga manjeevənə goonə nga zabə. Amma ma d'anuuna, gərətəmə tə tii agi nə'unə, una dzalətə tə tii də dzəgunənə.

Wabənə ka maviinə da slanjii na

⁵ Unə maviina, həətəpaamə nuunə ka slanjii nuunə, una fa tə tii ka shaŋə. Damə ha'ə də rəŋwə a moodəfuunə. Ma ətsa, ka *Aləmasiihu cuuna da.

⁶ Goona da ha'ə wata ka rəgwa ginətii, kaa təya shii dəlagine duunə. Amma ma d'anuunə, d'amə tə sətə ci Əntanfə a moo də rəŋwə a moodəfuunə, makə dīi ci maviinə nga Aləmasiihu nuunə.

⁷ Damə slənə goonə də moodasəka makə dīi ci ka Slandanə cuuna slənə. Əntaa wata ka əndə shiŋkinə.

⁸ Buurətəmə oo'i, ka viinə nə Slandanə shikwa taa ka wu, maviinə da dimuyinə patə putə nga dagwa slənətii.

⁹ Unə slanjiiinə nga maviina, kərəmə tə maviinə də rəgwakii. Goona dza ka tii ngwalənə shaŋə. Buurətəmə oo'i, unə da maviinə goonə patə, nga Slandanə rəŋwə nuunə. Dəgyə nə ci. Ci na da gəŋwanə taa ka wu patə yadə da kama kamaanə.

Sə nga paginə nga Əntanfə

¹⁰ Yoo, wiinə səndə cii kya uudəpaagi koonə: wanyinə ka banə koonə, kəŋəmə ndihə ndihə agi ləbənə goonə da Slandana, una kəŋə dagi maduunə ngeerənaakii.

¹¹ Tasəkamə də sə nga paginə nga Əntanfə patə, koonə shii mbee ka kəŋənə ndihə, una dzagi jarəwiinə nga *Seetanə.

¹² Acii ma panə gaamə, əntaa da ənji shiŋkinə caama pa, amma da bwaya uushi'iitə agintanfə da i əpinə amatii da ginaajinyinə da əntanfənyinə caama pa agi mandə zamanana.

¹³ Acii ha'ə, ngərəmə sə nga pagiitə vii Əntanfə koonə patə, koonə ngavə, koonə shii mbee ka sə'watə panə nga ənji daawaanə uusəra nga panə. Ma ətsa, ka uudənə nə panə, unə ma'ə kəŋə ndihə ndihə yadə ngwalənə.

¹⁴ Acii ha'ə, ndzaamə matasəkakii agi goonəgaanə goonə makə sətə cuuna əgəgi ŋuunə. Ndzaamə ka ənji goonəga əsə, makə sətə cuuna ngərəvə kəjeerə tibisa a ədzəmuunə;

6:1 6.1 Kwal. 3.20. **6:2 6.2-3** Dzək. 5.16. **6:4 6.4** Kwal. 3.21. **6:5 6.5-8** Kwal. 3.22-25; 1 Tim. 6.1-2; Tit. 2.9-10; 1 Piita 2.18-21. **6:6 6.6** 1 Koor. 7.22. **6:8 6.8** 2 Koor. 5.10; Kwal. 3.24-25. **6:9 6.9** Kwal. 3.25; 4.1; Yak. 2.1. **6:10 6.10** Yooh. 15.5; 1 Koor. 16.13. **6:11 6.11-17** 2 Koor. 10.4; 1 Tees. 5.8; Isaa. 59.17. **6:11 6.11** Yak. 4.7. **6:12 6.12** 1.21; 2.2; 1 Piita 5.8-9. **6:13 6.13** Rooma 13.12. **6:14 6.14** Isaa. 11.5.

¹⁵ una ndzaanə matasəkakii makə sətə cuuna ngavə bibinə aasəduunə ka kərə Njuni Habara nga ndzaanə jamə.

¹⁶ Taa guci patə, ngərəmə vii goonga goonə makə sətə cuuna ngərə kərəma aacii unə. Acii də ci mbee nuunə ka kəlagi patənə nga avənyinə nga Seetanə.

¹⁷ Luumə luupaanə, una ngavə, makə sətə cuuna ngavə dara kənu ila aa nuunə. Ngərəmə wabənə nga Əntanfə, una slənəgi. Acii ci nə ngila purəjanə ətə ci Malaaba Ma'yanə a vii koonə.

¹⁸ Damə ətsə patə agi də'wa, una kədii tsakənə tuunə acii Əntanfə. Damə də'wa taa guci patə, makə sətə vii Malaaba Ma'yanə koonə baawəda nga d'anə. Ndzaamə də mägigi ndihə, goona gugudə, d'amə də'wa taa guci patə putə nga patənə nga ənji nga Əntanfə.

¹⁹ Damə də'wa ka putaaki əsə, kaa Əntanfə a shii vii ka nyi wabənə nga banə ka ənja, kaa nya shii wabənə yadə ngwalənə, nya bagi ka ənji sətə ma'ə tii mashiimə agi Njuni Habara.

²⁰ Ma nyi, taa ngahi a furəshina nə nyi, madəbama nga Yeesu nə nyi putə nga Njuni Habaraakii. Damə də'wa ka putaaki, kaa nya shii mbee ka wabənə yadə ngwalənə agyanəkii makə sətə dəbee nya da.

Muudinə nga wabənə

²¹ Ma Tikikusə, moodə ndzəkənjunə nə ci, əndə slənə də goonga ka Slandana əsə, ka banə nə ci koonə habaraaki, una shii makə sətə ci slənaaki a dzə aakəjwa. *

²² Ci d'ii cii kya sləkee koonə ka ci, kaa ca dzə ka banə koonə habara geenə patə, ca shii tsakə koonə ngeerənə.

²³ Wa Əntanfə Dəsənaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a vii ndzaanə jamə ka patənə nga ndzəkənjushi'inə ənji nə'unə, təya kavə tuunə ka uudəshinə, təya tsakə koonə vii goongaanə. †

²⁴ Wa Əntanfə a da pwapoonə ka patənə nga ənjitə ca uudə tə Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu də uudəətə pooshi ka əntənə.

6:15 6.15 Isaa. 52.7; Rooma 10.15. **6:17 6.17** Isaa. 40.2; Ibər. 4.12. **6:18 6.18-19** 3.14; Luka 18.1; Slənə 4.29; Rooma 15.30; Kwal. 4.2-4. **6:20 6.20** 3.2; 2 Koor. 5.20; Kwal. 4.4. * **6:21 6.21** Tikikusə: Slənə 20.4; Kwal. 4.7-8; 2 Tim. 4.12; Tit. 3.12. † **6:23 6.23** ndzaanə jamə: 2 Koor. 13.11.

Ləkaləkətə nga Bulusə ka ənji Filipi

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə dacia inə Bulusə da Timooti ənji slənə nga Yeesu *Aləmasiihu. Agi nəhəpaanə niinə tuunə ənji nga Əntanfə asəkə vərənə nga Filipi, patə da matakəŋwanyinə goonə, da ənji tsakənə tuunə asəkə Ikəliisiya. Ma una, ləbə nuunə da Yeesu Aləmasiihu. *

² Wa Əntanfə Dəsənaamə da Slandanə Yeesu Aləmasiihu a dfa koonə wpapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

Də'wa nga Bulusə ka ənji Filipi

³ Agi kuyiriinə nə nyi tə Əntanfwaaki taa guci patə cii kya buurətə tuunə.

⁴ Taa guci patə cii kya dfa də'wa ka putə goonə patə əsə, agi dfanə nə nyi də moodasəka,

⁵ acii daga ka 'watəginə ka ca'ə ka əndzə'i nuunə agi tsakənə tə nyi, nya waaza Njunyi Habara.

⁶ Əntanfə 'watəgi də njunyi slənətsə a ədzəmuunə. Kə shii nyi ndilə ndilə, ka dzənə nə ci aakəŋwa də dfa slənəkii see mada uugi, waatoo, saa'itə nə Yeesu Aləmasiihu a ənya.

⁷ Nğa'ə nya buurətə tuunə patə makə ətsa, acii mazaanəmuunə ka nyi. Amə patə, kə nee amə ka nğa'aanə nga Əntanfə, nyi a furəshina, da saa'itə wabi nyi agyanə Njunyi Habara akəŋwacii gəŋwanə, nya baarii goonəganəkii.

⁸ Kə shii Əntanfə oo'i, tantanyinə kə uu'i nyi tuunə patə dərəva, makə sətə uu'i Yeesu Aləmasiihu taamə.

⁹ Ma kədiinaaki acii Əntanfə, wa uufənə goonə a gərə aakəŋwə aakəŋwa, una shii goonəganə, una taarapaagi də sətə dibə agi taa mi patə.

¹⁰ Mada kə dfa ha'ə, ka mbeenə nuunə ka tagi sətə palee də nğa'əənə, koonə mbee ka ndzaanə makətsəkii, yadə idəpaa uushi ashuunə uusəratə nə Aləmasiihu a ənya, †

¹¹ una slənə də rəgwakii agi patənə nga ndzaanə goonə. Yeesu Aləmasiihu ca vii baawəda nga dfa tsarə slənətsa kaa ənjə a hanətə da dfaunətənə də Əntanfə.

**Aləmasiihu nə əpinaaki*

¹² Ndzəkəŋushi'ina, nğa'ə ka nyi una shii oo'i, ma sənə kullii anəki, kə cakə tə dzənə nga waaza Njunyi Habara aakəŋwa.

¹³ Acii ha'ə, ma soojiinə ətə ca nəhə yi nwanjuunə da patənə nga hara ənji ganə, kə shii tii oo'i, ma dfa nyi magwaləkii a furəshina, putə nga nə'unə tə Aləmasiihu.

¹⁴ Ha'ə maa, ma ndzaanaaki a furəshina, kə cakə dfa ngeerənə ka lanənə nga ənji nə'unə agi vii goonəgatii, təya tsakə dzənə aakəŋwa də waaza Njunyi Habara yadə nğwalənə.

* **1:1 1.1** Timooti: 1 Koor. 4.17. **1:3 1.3** Rooma 1.8-10; 1 Koor. 1.4; 1 Tees. 1.2-3. **1:6 1.6** 1.10; 2.13. **1:7 1.7** 2 Koor. 7.3; Af. 3.1. **1:8 1.8** 1 Koor. 16.24; 2 Koor. 5.14. **1:9 1.9** Kwal. 1.9-10. † **1:10 1.10** Rooma 12.2; Af. 5.27; Ibər. 5.14; uusəratə nə Aləmasiihu a ənya: 1 Koor. 1.8; 2 Koor. 5.10; Fil. 1.6; 2.16. **1:11 1.11** Yooh. 15.8; Yak. 3.17. **1:12 1.12** Af. 3.1; 2 Tim. 2.9.

15 Tantanyinè, tɔ'i hara ɛnji agitii ca waaza dɛ sɛrɛhɛnɛ ka nyi da ka madɛɛ dɛ mabizhinɛ. Amma tɔ'i hara ɛnji ca waaza dɛ ɛdzɛmɛ rɛɲwɛ, kaa tɔya mbu'utɛgi dɛ Nɲunyi Habara ɲga Alɛmasiihu taa ka wu patɛ.

16 Ma ci tɔya dɛ ha'ɛ, agi uudɛnɛ. Aci kɛ shii tii oo'i, kɛ kavɛ ɛntanɲɛ aaciiki tɛ slɛnɛ ɲga baarii goonɲaanɛ ɲga Nɲunyi Habara.

17 Ma ɛnɲitsɛ ca waaza dɛ sɛrɛhɛnɛ ka nyi ɛsɛ, ɛntaa dɛ ɛdzɛmɛ rɛɲwɛ ci tɔya waaza Nɲunyi Habara ɲga Alɛmasiihu, amma putɛ ɲga uudɛ natii na. Ma nɛ tii ka hiimanɛ, ka tsakɛvɛnɛ nɛ tii ka nyi cibɛɛnɛ cii kya cibɛ a furɛshina.

18 Pooshi haala! Aci taa dɛ bwaya hiima, taa dɛ ɲunyi hiima ci ɛɲɛ a waaza patɛ, agi fanɛ nɛ ɛnji wabɛnɛ agyanɛ Alɛmasiihu. Aci ha'ɛ, ka moodasɛkɛ nɛ nyi, ka tsakɛnɛ nɛ nyi dɛ moodasɛkɛ ɛsɛ,

19 acii kɛ shii nyi, ma muudinɛkii patɛ, ka kapaanɛ nɛ ɛnji tɛ nyi putɛ ɲga dɛ'wa goonɛ da putɛ ɲga tsakɛnɛ ɲga Ma'yanɛ ɲga Yeesu Alɛmasiihu.

20 Agi kanɛ nɛ nyi nɛki dɛ patɛnɛ ɲga ɛdzɛmɛki, paa nyi ka dɛ sɛtɛ ca dɛvɛ ka nyi ayinɛ. Amma taa guci patɛ, ma palee maa, agi saa'ina, ka waazanɛ nɛ nyi yadɛ ɲgwalɛnɛ, ɛɲɛ a shii dɛuunuunɛ ɲga Alɛmasiihu. Ma shiinɛ ɛnji dɛuunuunɛ ɲga Alɛmasiihu, dagi ndzaanaaki patɛ, taa nyi ma'ɛ da i ɛpinɛ, taa dagi ɛntɛnaaki.

21 Ma nya, Alɛmasiihu nɛ ɛpinaaki. Sakwa nyi kɛ ɛɲki dɛi, kɛ ndzaa ci ka nyi ka riiba.

22 Amma, maa kɛ ndzaa nyi da i ɛpinɛ a maki, ka dɛfanɛ nɛ nyi slɛnɛ ɛtɛ palee dɛ nafanɛ. Aci ha'ɛ, mashiimɛ nyi tɛdɛ ɲgutɛ taginɛki ahada ɛntɛnɛ da ndzaanɛ da i ɛpinɛ a maki.

23 Kɛ tɛkɛgi hiimaaki bɛra'i: ɲga'ɛ ka nyi nɛ dzɛnɛ ka ndzaanɛ da Alɛmasiihu ka hakii. Aci dzɛnɛ ka ndzaanɛ da ci palee dɛ kadɛɛsɛkɛnɛ ka nyi ka shaɲɛ.

24 Amma gɛdɛ ndzaanaaki da i ɛpinɛ a maki ka putɛ goonɛ.

25 Kɛ shii nyi ha'ɛ makɛ ɛtsa. Ha'ɛ ɛsɛ, kɛ shii nyi, ka ndzaanɛ nɛ nyi da i ɛpinɛ a maki, nya ndzaanɛ ahadoonɛ patɛ, kaa nya tsakɛ koonɛ ɲgeerɛnɛ ɲga dzɛnɛ aakɛɲwa, una ndzaa da moodasɛkɛ agi vii goonɲa goonɛ.

26 Madɛ kɛ dɛi ha'ɛ, ka upaanɛ nuunɛ rɛgwa ɲga hanɲɛtɛnɛ tɛ Alɛmasiihu putaaki ka shaɲɛ saa'itɛ nii kya ɛnɛ aahadoonɛ.

27 Ma maduunɛ uushi palee, nɛ'utɛmɛ makɛ sɛtɛ bii Nɲunyi Habara ɲga Alɛmasiihu. Maa dɛi unɛ ha'ɛ, madɛ kɛ shi nyi aahadoonɛ, taa mashimɛ nyi ɛsɛ, ka fanɛ nɛ nyi makɛ sɛtɛ kɛɲaanuunɛ ndihɛ ndihɛ dɛ ɛdzɛmɛ rɛɲwɛ da hiima rɛɲwɛ, una dɛ gazhi'waanɛ agi Nɲunyi Habara kaa ɛɲɛ a vii goonɲa.

28 Goona ɲgwalɛ acii ɛnji daawaanɛ goonɛ taa gi'u. Ci na baarii ka tii oo'i, ka zamaginɛ nɛ ɛntanɲɛ dɛ tii, amma ca luupaa tuunɛ. Ma ɛtsɛ patɛ, daci ɛntanɲɛ ca shigi.

29 Aci ma una, ɛntaa wata vii goonɲa ka Alɛmasiihu tanɛ vii ɛntanɲɛ koonɛ rɛgwakii, amma koonɛ sa cibɛ ka putaakii.

30 Yoo, wanaamɛ kɛ lɛbɛgɛrɛ agi sa cibɛ, ama cinɛ agikii. Ma cibɛɛtsa, mbɛrɛ mbɛrɛ da ɛtɛ shuuna nee ka nyi agikii. Ndilɛ ndilɛ ɛsɛ ci nɛ ɛnɛ dɛi nyi agikii ɛndzɛ'i, makɛ sɛtɛ fii unɛ.

2

*Nə'u dərəpə nga Yeesu *Aləmasiihu*

¹ Kə shii unə, ləbə nuunə da Aləmasiihu; weewee tə'i unə da ngeerənə a ədzəmuunə putakii. Weewee agi baneenə nə uufənaakii ka ədzəmuunə. Ləbə nuunə da Malaaba Ma'yanə əsə, agi dənə nuunə nga'aanə, una nəhəshi təgunuunə.

² Acii ha'ə, agi kədiinə nə nyi acii unə, koonə ndzaanə ka ma rəŋwə, una uufəshi, hiima goonə da aniya goonə a ndzaanə rəŋwə əsə. Maa kə dīi unə ha'ə, ka tsakənə nuunə uufagi səkəki ka shaŋə.

³ Taa mi cuuna slənə patə, goonə dā putə nga uufə noonə nə taa haŋətə noonə na. Amma baneemə ka noonə na, una nğərə ənji patə makə kə palee tii koonə.

⁴ Taa wu patə, wa ca dā sətə ca nafa taa tə wu patə. Ga ca ndzaa ka dā see sətə ca nafa tə naakii na.

⁵ Nə'umə dərəpə nga Yeesu Aləmasiihu agi ndzaashinə goonə.

⁶ Ma ca, taa nğahi uushi rəŋwə nə tii da Əntaŋfə, patə da ha'ə maŋgərəmə ci baawədaakii kaa təya ndzaa mbərə mbərə da ci.

⁷ Amma kə bwasee ci ka ətsə ha'ə, ca ndzaa mbərə mbərə da mava, əndə shiŋkinə shigi ci, ndilə ndilə əndə shiŋkinə nji ci ahada ənja.

⁸ Kə fii ci tə Əntaŋfə, ca banee ka nəkii. Ha'ə kə əŋki ci. Əntənəkii maa, gwa'avənə tə ci aashi ənfwa.

⁹ Putakii ha'ə, kə kapaa Əntaŋfə tə ci dzakə agyanə uushi'inə patə, ca vii ka ci məghərəvənə palee ka taa nğutə tsarə nga məghərəvənə.

¹⁰ Də ha'ə, taa mi patə dadagyə, da anə hanyinə, da ka hatə dīi maməətə ənja, ka gərə'waanə nə tii, təya dūunətə tə ci,

¹¹ təya ba furəŋə əsə oo'i, Slandanə nə Yeesu Aləmasiihu, ka dūunətənə də Əntaŋfə Dəsənaamə.

Ndzaanə nga ənji nə'unə makə bərənə ka duuniya

¹² Kadashinyinaakya, ma saa'itə nyi ahadoonə, kə njuunə a fa wabənaaki. Ma əndzə'i, pooshi nyi ahadoonə. Amma dəmə aakəŋwa də tsakə fanə. Dəmə aakəŋwa də sləna, una nğwalə acii Əntaŋfə də ədzəmə rəŋwə, koonə upaa taa mi patə agi luupaanə goonə.

¹³ Dəmə aakəŋwa də dənə ha'ə, makə dīi ci, Əntaŋfə ci saakii ca slənə a ədzəmuunə, kaa ca kavə tuunə ka moo slənə uushi'inə ətə kafeesəkə ka ci, ca vii koonə ngeerənə nga slənəginə də uushi'inəkii əsə.

¹⁴ Taa mi patə cuuna dā, goonə dā də nğunğunənə taa də mabizhinə,

¹⁵ koonə shii ndzaanə yadə idəpaa uushi ashuunə, una ndzaa makətsəkii, una ndzaa ka nğunyi manjeevənə nga Əntaŋfə yadə

2:2 2.2 Yooh. 13.34; 1 Koor. 1.10-11; Gal. 6.10; Af. 5.2; 1 Yooh. 4.12. **2:3 2.3** Rooma 12.10; Gal. 5.26. **2:4 2.4** 1 Koor. 10.24. **2:5 2.5** Yooh. 13.15; Rooma 13.14; 15.5. **2:6 2.6** Yooh. 1.1-2; 17.5; Ibər. 1.3. **2:7 2.7** Yooh. 1.14; Rooma 8.3; 2 Koor. 8.9; Ibər. 2.14,17. **2:8 2.8** Yooh. 10.17; Ibər. 5.8; 12.2. **2:9 2.9** Slənə 2.33; Af. 1.21; Ibər. 1.4. **2:10 2.10-11** Isaa. 45.23; Yooh. 5.23; Rooma 10.9; Səniinə 5.13. **2:13 2.13** 1.6; Yooh. 15.5; Rooma 7.18; 15.18; 1 Koor. 12.6; 15.10; 2 Koor. 3.5.

'waslyakəənə ashitii. Ahada ənji *duuniya nuunə; bwaya ənja, maŋgərəkiki ənji nə tii. Ahadatii nuunə ka bərənə makə tikisanyinə agintanfə,

¹⁶ una kəsəpaa təŋə təŋə tə wabəətə ca vii əpinə. Madə kə dīi unə ha'ə, ka upaanə nə nyi rəgwa ŋga də moodasəkə ka shaŋə uusəratə nə Aləmasiihu a ənya, acii mandzaamə gazhi'waanaaki da slənaaki ka uushi zabə ahadoonə.

¹⁷ Ma vii gooŋga goonə, ka ndzaanə nə ci makə sataka ətə cuuna də ka əntanfə. Mbu'u idənaaki nə ənjə a ŋgərə, ənjə a tsakəvə aagi satakakii. Madə kə dīi ha'ə, ka tsakənə nə nyi tuunə patə agi də moodasəka.

¹⁸ Ha'ə nuunə əsə, kə dəbēe una tsakə tə nyi agi də moodasəka.

Wabənə agyanə i Timooti da Apafəroodita

¹⁹ Yoo, madə kə luuvə Slandanə Yeesu, agi kanə nə nyi nəki ŋga sləkeenə koonə ka Timooti kədəhə, kaa ca kira ka nyi habara goonə, nya ndzaa ka mabanee ma'yanə.

²⁰ Pooshi əndə ganə makə ci, acii see ci daanəkii aashiki ca buurə tuunə ka shaŋə.

²¹ Hara ənji patə, see slənə uushi'iitə ca kadēesəkə ka tii kavə tii nətii aagikii, makavəmə tii nətii ka slənənə ka Yeesu Aləmasiihu.

²² Ma Timooti, kə shii unə də noonə nə tə ŋunyi ndzaanaakii, kə waazii inə Ŋunyi Habara da ci, kə slənyi ci da nyi agi slənəkii makə sətə ci uuzənə a slənə tii da dīi.

²³ Acii ha'ə, madə kə fii nyi sətə na uudəpaa anəki, tə ci cii kya ka nə ŋga sləkeenə ka ci aahoonə pii.

²⁴ Amma kə gi'i nyi tə Slandana, kə shii nyi ndilə ndilə oo'i, nyi ka nəki maa, ka ənənə nə nyi aa hoonə kədəhə.

²⁵ Ma ndzəkəŋushi'inaamə Apafəroodita, kə slənyi ci da nyi, ina ciŋə də gazhi'waanə ka putə ŋga Ŋunyi Habara. Kə ndzaa ci ka əndə sləkeenə goonə agi tsakənə tə nyi ka saa'itə mwayi nyi tsakənə tə nyi. Kə nee nyi kə dəbēe nya sləkee ka ci aahoonə.

²⁶ Acii ŋga'ə ka ci ka shaŋə kaa ca nee koonə patə. Makə fii ci, kə mbu'i gwakənaakii aa limuunə, kə ma'i haŋkalaakii ka shaŋə.

²⁷ Weewee kə gwaki ci tanyi, fidyasə mbədaanə kaa ca əntə. Amma kə nyihə əntanfə təgunuunaakii. Əntaa wata naakii, amma da i naaki nyihə əntanfə təgunuunə, acii gadə mabətəsəkə a gadəgi tə nyi.

²⁸ Acii putakii, kə mwayi nyi ka shaŋə tə sləkeenə ka ci, koonə ənə ka neenə ka ci, una də moodasəka, mabətəsəkaaki əsə a galee.

²⁹ Acii ha'ə, luumə tə ci də moodasəkə ka shaŋə putə ŋga Slandana, una gadēe ka tsarə ŋga ənjitsa.

³⁰ Acii fidyasə mbədaanə kaa ca əntə putə ŋga slənənə ka Aləmasiihu. Maneemə ci ka əpinaakii makə uushi. Ma dīi ci ha'ə, kaa ca shii uudəpaa də tsakənə goonə tə nyi ka madəbamoone.

3

Ndzaanə ka əndə gooŋga akəŋwacii əntanfə

¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, wiinə səndə ciina uudəpaagi koonə: ma dānuuna, dāmə moodasəkə agi ləbənə goonə da Slandana. Pooshi dzawə

2:15 2.15-16 1.10; Dzək. 32.5; Dan. 12.3; Mat. 5.14; 10.16; 1 Koor. 1.31; 2 Koor. 1.14; Gal. 2.1-2; Af. 5.8; 1 Tees. 2.19. 2:17 2.17 Rooma 15.16; 2 Tim. 4.6; 1 Yooh. 3.16. 2:18 2.18 3.1; 4.4. 2:19 2.19 1.1. 2:20 2.20 Slənə 16.2. 2:21 2.21 2 Tim. 4.10. 2:25 2.25 4.18. 2:29 2.29 1 Koor. 16.16,18.

ka nyi nɛ ɛnɛnɛ ka dzɛkwatɛ naahɛ koonɛ uushi'iitsa. Maa kɛ dɛi nyi ha'ɛ, ka ndzaanɛ nɛ hanƙala goonɛ ka hakii.

² Nɛhɛmɛ noonɛ nɛ acii mɛngɛrɛkikinyinɛ, ɛdiitsa, ɛnjitɛ kɛɲaanɛ wata agyanɛ dzɛgunɛnɛ nɛɲa *ryaminyanɛ, waatoo, laala kuvɛ'unɛ nɛɲa shishinɛ.

³ Amɛ nɛndɛ da tantanyiitɛ ryaminyanɛ. Acii makavɛmaamɛ naamɛ ka tsarɛ nɛɲa ryaminaatsatii. Amma paslɛnɛ gaamɛ tɛ ɛntanƒɛ daga tsakɛnɛ nɛɲa Malaaba Ma'yanɛ, da dɛ moodasɛkɛ agi lɛbɛnɛ gaamɛ da Yeesu Alɛmasiihu, ci nɛ ryaminyanɛ nɛɲa goonɲa.

⁴ Maci ma slɛnɛtɛnɛ tɛ sɛtɛ ci ginɛ a nee, ka luupaanɛ nɛ ci ɛnda, ma nyi, tɛ'i nyi da uushi'iitsɛ kɛɲaanɛ tii agyanɛkii, palee ka taa wu patɛ.

⁵ Kɛ ryaminii ɛnji tɛ nyi ka tighɛsɛnɛ nɛɲa uusɛra nɛɲa poonɛ tɛ nyi. ɛndɛ *Isɛrayiila nɛ nyi, agi slikerɛnɛ nɛɲa Beejaminɛ, hurɛnɛ nɛɲa ɛndɛ Ibɛraaniya. Mada nɛ'utɛ bariya nɛɲa *Yahudiinɛ ɛsɛ, ɛndɛ Farisa nji nyi.

⁶ Ma nɛɲa nɲukɛ, kɛ dɛi nyi gazhi'waanɛ nɛɲa nɛ'utɛ bariyatii, ha'ɛ kɛ dzɛgɛrɛ nyi ka cibɛenɛ ka Ikɛliisiyanyinɛ. Ma ka saa'ikii, kɛ nɛ'utɛ nyi bariya nɛɲa'ɛ, ma'idɛpaamɛ ɛnji uushi ashiki.

⁷ Amma patɛnɛ nɛɲa uushi'iitsɛ nji kya nee makɛ ka upaanɛ nɛ nyi bwatyakii, ma ɛndzɛ'i, mazaɛ uushi nɛ tii akɛɲwaciiki putɛ nɛɲa Yeesu Alɛmasiihu.

⁸ ɛntaa wata uushi'iitsɛ ndzaanɛ ka uushi zaɛ akɛɲwaciiki, amma patɛnɛ nɛɲa uushi'inɛ, putɛ nɛɲa shiinɛ tɛ Yeesu Alɛmasiihu Slandanɛki. Ma shiinɛ tɛ ci, ci palee ka patɛnɛ nɛɲa uushi'inɛ. Ka putaakii bwasee nyi ka patɛnɛ nɛɲa uushi'inɛ, makɛ giwuuginɛ nɛ nyi ka neenɛ patɛ kaa nya shii upaa dɛ Alɛmasiihu a ɛdzɛmɛki,

⁹ nya ndzaa malɛbɛkii da ci. Kɛ nɲirɛ ɛntanƒɛ tɛ nyi ka ɛndɛ goonɲa, acii kɛ vii nyi goonɲa ka Alɛmasiihu. Ma nɲirɛ ci tɛ nyi ka ɛndɛ goonɲa, ɛntaa putɛ nɛɲa slɛnaaki makɛ sɛtɛ bii bariya. Ma goonɲaanaaki, daci ɛntanƒɛ shigi putɛ nɛɲa vii goonɲaaki ka ci.

¹⁰ Pooshi sɛtɛ mwayi nyi, madaamɛ shiinɛ tɛ Alɛmasiihu, nya shii baawɛdaakii ɛtɛ ma'igi ci agi mamɛɛtɛ ɛnja. Kɛ mwayi nyi nya lɛbɛ da ci, nya sa cibɛ makɛ sɛtɛ sii ci naakii, nya luuvɛ ɛntɛnɛ makɛ sɛtɛ luuvɛ ci ɛntɛnɛ, *

¹¹ kaa nya shii madɛnɛ agi mamɛɛtɛ ɛnja, taa dɛ iitɛ patɛ.

Da gazhi'waanɛ nɛɲa mbu'unɛ ka sɛtɛ aakɛɲwa

¹² Paa nyi bii kɛ uugi nyi upaa shikwa taa pooshi sɛ nɛɲa idɛpaanɛ ashiki ma'ɛ. Amma, agi dɛanɛ nɛ nyi gazhi'waanɛ nɛɲa upaa shikwa, makɛ ka ci 'wii Yeesu Alɛmasiihu tɛ nyi kaa nya ndzaanɛ ka naakii.

¹³ Ndzɛkɛɲushi'inɛkya, ma nya, paa nyi kii nɛki oo'i, kɛ uugi nyi upaa shikwakii. Amma uushi rɛɲwɛ cii kya dɛ: agi bwaseenɛ nɛ nyi ka sɛtɛ nɲa dɛ a ba'a patɛ, nya dɛ gazhi'waanɛ nɛɲa mbu'unɛ ka sɛtɛ aakɛɲwa.

¹⁴ Agi cinɛnɛ nɛ nyi ɛntsahɛnɛ aakɛɲwa kaa nya mbu'u ka muudinɛ ka upaa dɛ shikwa, waatoo, ɛpinɛ nɛɲa ha dagyɛ. Acii ka upaa dɛ ɛpinɛkii 'wii ɛntanƒɛ tɛ nyi daci Yeesu Alɛmasiihu.

¹⁵ Ma amɛ ɛnɛ uugi vii goonɲa gaamɛ zɛɲanɛ, kɛ dɛbɛɛ ama ndzaanɛ dɛ tsarɛ nɛɲa hiimatsa. Mada tɛ'i hara ɛnji agyuunɛ dɛi hiimatii pamɛ, ka baariinɛ nɛ ɛntanƒɛ ka tii, tɛya shii.

3:1 3.1 2.18. **3:2 3.2** 2 Koor. 11.13. **3:3 3.3** Rooma 2.28-29. **3:4 3.4** 2 Koor. 11.18,21. **3:5 3.5** Luka 1.59; Rooma 11.1. **3:6 3.6** Slɛnɛ 8.3; 22.4; 26.9-11. **3:7 3.7** Mat. 13.44,46. **3:9 3.9** Rooma 1.17. * **3:10 3.10-11** Rooma 6.8-11; 2 Koor. 4.10-11; madɛnɛ agi mamɛɛtɛ ɛnja: Slɛnɛ 4.2; Rooma 5.17. **3:12 3.12** 1 Tim. 6.12; 2 Tim. 4.7; Ibɛr. 12.1. **3:14 3.14** 1 Koor. 9.24-25.

¹⁶ Ma danaamə tanə, dzaamə aakəŋwa də nə'u rəgwanə mbu'yaamə ka ənshinə agikii.

¹⁷ Ndzəkəŋushi'ina, unə patə, nə'umə dərəpaaki. Dzəgunəmə tə ənjitə ca slənə makə sətə cuuna nee ina slənə əsə.

¹⁸ Acii tə'i hara ənji lanə ndzaa ka ənji daawaanə ŋga sətə ci əntənə ŋga Aləmasiihu ashī ənfwə a moo baariinə. Kə wabi nyi koonə agyanə ətsə bəzəkii, amma wanyinə ka ənənə ka dzəkwatənə koonə, ha'ə maa, da kiinə agiki.

¹⁹ Ma ənjitsa, zamaginə nə ənjə a zamagi də tii. Acii uushi'iitə kadeesəkə ka shishinətii nə əntanʃənyinatii. Ma sətə ca kira ka tii ayinə, tə ci neenə tii da məghərəvənə. See buurə uushi'inə ŋga duuniya tanə nəndə a ədzəmətii.

²⁰ Ma amə, ənji ŋga dagyə naamə, waatoo ənji ŋga ŋwanuunə ŋga Əntanʃə. Jigaginə ŋga Maluu gaamə dadagyə ciina gəra, waatoo, Slandanə Yeesu Aləmasiihu.

²¹ Ma ca, ka zhi'weenə nə ci ka matəgugunə shishiinə gaamə, ca ndzaa da məghərəvənə makə naakii. Ka danə nə ci ha'ə də maduunə baawədaakii. Də baawədakii cii kəya da ŋwanuunə taa agyanə mi patə.

4

Damə moodasəkə ŋga ləbənə da Slandana

¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, kə uu'i nyi tuunə, ŋga'ə ka nyi nə ənənə ka neenə koonə ka shaŋə. Sə ŋga moodasəkaaki nuunə, sə ŋga dəlaginaaki nuunə əsə. Yoo, kadashinyinaaki, makə kə shii unə oo'i, ka ənyanə nə Aləmasiihu, kəŋaanəmə ndihə ndihə agi ləbənə goonə da Slandana.

² Agi kədiinə nə nyi acii Afoodya da Sintiki, tuutəta'ə, ga mabizhinə a ndzaanə ahadatii ma'ə, wa təya ndzaanə ka ma rəŋwə, makə dīi ci ləbə nə tii da Slandana.

³ Ma hə əsə dīi, ŋunyi guva-slənaakya, agi kədiinə nə nyi aciiku kaa ha tsakə tə makiitsa, acii kə dīi inə gazhi'waanə da tii agi waaza ŋunyi Habara. Kə slənyi tii da Kalimasə da patənə ŋga hara guvii-slənaaki. Manaahəkii nə ləmə ŋga ənjitə asəkə ləkaləkətə ŋga Əntanʃə, waatoo, ləkaləkətətə na baarii tə ənjitə upaa əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

⁴ Yoo, taa guci patə, damə moodasəkə agi ləbənə goonə da Slandana. A dzəkwatə nyi banə koonə əsə: damə moodasəka.

⁵ Wa haala goonə a ndzaanə ŋunyikii akəŋwacii taa wu patə. Kədəhə nə Slandanə ka shinə.

⁶ Goona buurə taa mi. Amma, taa agi mi patə, baariimə ka Əntanʃə sətə cuuna moo agi də'wa, una kədii aciikii də kuyiriinə tə ci.

⁷ Madə kə dīi unə ha'ə, ka viinə nə Əntanʃə koonə ndzaanə jamə ətə palee ka shiinə ŋga əndə shiŋkinə patə. Jamənəkii na nəhə ədzəmuunə da hiima goonə, una ndzaa ka mabanee ma'yanə agi ləbənə goonə da Yeesu Aləmasiihu.

⁸ Ndzəkəŋushi'ina, wiinə səndə ciina uudəpaagi koonə: ma danuuna, kavəmə ŋunyi uushi'inə ŋga goonəga aagi hiima goonə, ətə bahə dūunətənə, uushi'iitə ndzaa də rəgwakii, ətə malaabakii. Kavəmə əsə aagi hiima goonə tə sətə ca kadeesəkə ka ənja, ətə ŋga dəlaginə. Taa

3:16 3.16 Gal. 6.15-16. **3:17 3.17** 1 Koor. 4.16; 1 Piita 5.3. **3:18 3.18** 1 Koor. 1.23; Gal. 6.12. **3:19 3.19** Rooma 16.18. **3:20 3.20** Af. 2.6; Ibər. 13.14. **3:21 3.21** Rooma 8.29; 1 Koor. 15.25,28,43-53; Kwal. 3.4. **4:1 4.1** 1 Tees. 2.19-20. **4:3 4.3** Slənə 3.5. **4:4 4.4** 2.18. **4:5 4.5** 1.10; Rooma 13.11-12; 1 Koor. 16.22; Ibər. 10.25; Yak. 5.8; 1 Tees. 5.1-2. **4:6 4.6** Jab. 37.5; Mat. 6.25; 1 Piita 5.7. **4:7 4.7** Yooh. 14.27; Kwal. 3.15.

ngutə uushi, mada kə nee unə ɲunyikii, bahə dəlaginə, kavəmə aagi hiima goonə.

⁹ Slənətəmə sətə jigunyii koonə, una slənətə sətə luuvuunə da sətə fii unə a maki da sətə nee unə agi ndzaanaaki. Mada kə dʒii unə ha'ə, ma Əntaɲfə Əndə vii ndzaanə jamə, ka ndzaanə nə ci doonə.

Kuyiriinə ɲga Bulusə tə əɲji Filipi

¹⁰ Ma agi ndzaanaaki ləbə da Slandana, kə dʒii nyi moodasəkə ka shaɲə. Aci agi magərə saa'i, kə ənyuunə ka buurətənə tə nyi. Paa nyi bii oo'i, kə bwasee unə ka buurətənə tə nyi, amma rəgwa nəndə ma'upaamuunə ɲga dʒanə ha'ə.

¹¹ Əntaa putə ɲga əteenaaki ka uushi bii nyi ha'ə, makə kə jigunyii ndzaanə də mabanee ma'yanə də sətə upaa nyi.

¹² Kə shii nyi makə sətə ndzaanəki agi ghanə, kə shii nyi əsə makə sətə ndzaanəki mada tə'i uushi'inə aciiki laɲə. Madzəgunəkii nə nyi anəkii taa da patə, taa ka ɲgutə saa'i əsə. Ka mabanee ma'yanə nə nyi, taa nyi maburəkii, taa nyi də madəfənə, taa tə'i uushi'inə laɲə aciiki, taa nyi agi ghanə.

¹³ Tə'i nyi da ɲgeerənə ɲga sə'watə taa mi patə putə ɲga Aləmasiihu. Ci ca vii ka nyi ɲgeerənəkii.

¹⁴ Patə da ha'ə, makə cakuunə tə nyi agi cibaaki, kə dʒii unə ɲga'ə.

¹⁵ Unə əɲji Filipi, unə də noonə nə, kə shii unə, ma saa'itə 'watəgi əɲji waaza ɲunyi Habara, saa'itə madəgi nyi anə hanyinə ɲga Makiduuniya, taa rəɲwə, pooshi əndə'i Ikəliisiya ləbə ciinə da nyi agi viishinə madaamə unə.

¹⁶ Taa saa'itə nyi də Teesaloonika maa, əntaa wata rəɲwə sləkee unə ka nyi ka sə ɲga tsakənə də nyi.

¹⁷ Amma əntaa viinə goonə cii kya moo. Aa'a, bwatya cii kya alə koonə ka tsakəvənə aagyanə ɲunyi slənə goonə.

¹⁸ Kə liwə nyi patənə ɲga sətə dəbee; ha'ə maa, kə paləgi. Makə kə kira Apafəroodita ka nyi patənə ɲga uushi'iinə sləkee unə ka nyi, pooshi uushi cii kya moo ma'ə. Ma uushi'iinə sləkee unə ka nyi, ɲunyi uushi akəɲwacii Əntaɲfə, makə sataka ətə cii kəya luu, ca kadeesəkə ka ci.

¹⁹ Ma Əntaɲfwaaki, pooshi uushi ətə cii kəya ətee agi dʒuunuunaakii, ka viinə nə ci koonə patənə ɲga sətə dəbee una upaa daci Yeesu Aləmasiihu.

²⁰ Wa əɲjə a dʒuunətə tə Əntaɲfə Dəsənaamə ka ca'ə ndəɲwə ndəɲwə. *Aamiina.

Tsakə nəhəpaanə

²¹ Yoo, nəhəpaamə tə əɲji ɲga Əntaɲfə patə də rəɲwə rəɲwə agi ləmə ɲga Yeesu Aləmasiihu. Ma əɲji nə'unə ənə dʒii inə ganə ka hakii, kə nəhəpaa tii tuunə patə.

²² Kə nəhəpaa patənə ɲga əɲji ɲga Əntaɲfə tuunə, ma palee maa, əɲjinə ca slənə asəkə yi ɲwanuunə.

²³ Wa Slandanə Yeesu Aləmasiihu a dʒa koonə pwapoone a ədzəmuunə. [*Aamiina].

Lokalokatə nga Bulusə ka ənji Kwalasiya

¹ Wiinə lokalokatə ca dzə daciiki Bulusə, masləkee əndə nga Yeesu *Aləmasiihu makə sətə mwayi Əntanfə. Inə da ndzəkəŋushi'inaamə Timooti *

² ca nəhəpaa tuunə patə ənji nga Əntanfə də Kwalasiya. Ma una, ndzəkəŋushi'iniinə nuunə ənji gooŋga. Ləbə da Aləmasiihu nuunə. Wa Əntanfə Dəsənaamə a dfa koonə pwapoonə, ca vii koonə ndzaanə jamə.

Kuyiriinə nga Bulusə tə Əntanfə putə nga ənji Kwalasiya

³ Ma inə agi dfa də'wa ka putə goonə, agi kuyiriinə niinə tə Əntanfə Dii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu taa guci patə.

⁴ Agi kuyiriinə niinə tə ci, acii kə fii inə makə sətə vii unə gooŋga ka Yeesu Aləmasiihu. Kə fii inə əsə makə sətə cuuna uudə ənji nga Əntanfə patə.

⁵ Ma cuuna dfa ha'ə, acii agi kanə nuunə nə ka sətə dəkəpaa Əntanfə koonə gatə dagyə. Dagi fa Njuni Habara, waatoo, wabənə nga tantanyinə, paariigyuunə də sətə dəkəpaa Əntanfə koonə.

⁶ Agi siyinə nə wabənə nga Njuni Habara asəkə duuniya patə. Agi kiranə nə ci njuni ndzaanə a ədzəmə ənji patə, makə sətə cii kəya kira njuni ndzaanə aahadoonə noonə əsə, ndzaŋənə ka saa'itə 'watəgyuunə luu wabənəkii. Davə paaratəgyuunə paŋgəraŋə makə sətə dfa Əntanfə koonə barəkaanə.

⁷ Kə jigunyuunə pwapoonə nga Əntanfə acii kadashinə geenə Əpafərasə. Ma ca, əndətə ciina slənə ka hakii nə ci; də ədzəmə rəjwə cii kəya slənə ka Aləmasiihu ahadoonə ka madəbama geenə. †

⁸ Ci bii keenə makə sətə kavə Ma'yanə nga Əntanfə uudənə a ədzəmuunə.

⁹ Ci dfa daga ka saa'itə fii inə habara goonə ha'ə, mazaarəmiinə ka dfa də'wa ka Əntanfə ka putə goonə, ina dfa də'wa kaa ca shiitə koonə patənə nga sətə mwayi ci, waatoo, wa ca tsakə koonə Ma'yanaakii koonə upaa hankala da shii uushi'inə nga'ə.

¹⁰ Madfa kə dfa ha'ə, ka mbeenə nuunə ka ndzaanə makə sətə mwayi Slandanaamə, una dfa sətə kadəesəkə ka ci taa guci patə. Ka dfa nə ndzaanə goonə nga'ə də dagwa slənə kama kama, ka tsakənə nuunə dzənə aakəŋwa əsə agi shiinə tə Əntanfə.

¹¹ Ma ca, pooshi uushi ətə cii kəya ətee agi məghərəvənaakii. Acii agi kədiinə niinə acii əsə, kaa ca vii koonə ŋgeerənaakii ka shaŋə, una shii ndzaanə ndihə ndihə, una mbee ka sə'watə taa mi patə.

¹² Kuyiriimə tə Dəsənaamə də moodasəka, acii kə mbu'utəgi ci duunə bahə upaa njuni uushi'iitə dəkəpaa ci ka ənjaakii agi camənə.

¹³ Ci luupaa taamə acii baawəda nga təkunə, ca əjipaa taamə jamə agi ŋwanjuunə nga Uuzənaakii kadashinaakii.

* **1:1 1.1** masləkee əndə: Gal. 1.1. **1:3 1.3** Af. 1.16; 1 Tees. 1.2-3. **1:4 1.4** Af. 1.15. **1:5 1.5** 1 Piita 1.3-4; Af. 1.13. **1:6 1.6** Slənə 2.41; Rooma 1.13; 1 Tim. 3.16. † **1:7 1.7** Əpafərasə: 4.12; Filim. 23. **1:8 1.8** 1 Koor. 8.1. **1:9 1.9-10** Af. 1.17; Fil. 1.9. **1:10 1.10** Af. 4.1; 2.10; Fil. 1.27. **1:11 1.11-12** Rooma 5.2; Af. 1.18. **1:13 1.13-14** Yooh. 5.18; Luka 22.53; Slənə 26.18; Af. 1.6,7,21; 2.2; 6.12.

¹⁴ Uuzənaakii tifyagi kaamə 'waslyakəənə gaamə, daciikii ndzaa amə ka dimuyinə.

*Wabənə agyanə Yeesu *Aləmasiihu da slənaakii*

¹⁵ Ma Əntanfə, pooshi əndə sha nee ka ci.
 Amma ma Aləmasiihu ənə nee ənji də ginə,
 ndilə ndilə makə sətə dīi Əntanfə nə ci.
 Ci nə ŋga təkəŋwanə
 palee ka patənə ŋga sətə ghənyi Əntanfə.

¹⁶ Taa mi patə, daciikii ghənyi Əntanfə,
 sətə agintanfə da sətə anə hanyinə,
 uushi'iitə ci ginə a nee
 da ətə pooshi ginə ka neenə patə,
 da uushi'iitə gatə dagyə da i əpinə a matii patə,
 taa iitə nə baawəfatii patə.
 Daciikii ghənyi Əntanfə uushi'inə patə,
 ka ci ghənyi ci əsə.

¹⁷ Aləmasiihu nə təkəŋwanə ŋga taa mi patə,
 ci nə kilatii əsə.

¹⁸ Ci nə nə ŋga shishinəkii, waatoo, Ikəliisiya. †
 Ci 'watəgi də Ikəliisiya,
 tə ci 'watəgi Əntanfə madeenə agi maməətə ənja
 kaa ca ndzaanə ka gawə ŋga uushi'inə patə.

¹⁹ Acii kə kadeesəkə ka Əntanfə
 kaa Uuzənaakii a ŋgərə
 tə patənə ŋga ndilə ndilə tə ndzaanaakii.

²⁰ Kə kadeesəkə ka Əntanfə əsə
 kaa təya nara daciikii taa tii da mi patə.
 Kə kira ci jamənə
 dagi əjigi idənə ŋga Uuzənaakii ashi ənfwa.
 Də d'anə ha'ə d'eeği ci taa ka mi patə
 a duuniya da dadagyə,
 təya ndzaanə da ci ka ma rəŋwə yadə mabizhinə.

²¹ Ma ŋga ŋukə, ma una, ənji daawaanə ŋga Əntanfə njuunə. Dzađə
 dzađə njuunə da ci acii 'waslyakəətə njuuna d'aad'a da ətə njuuna hiima.

²² Amma, ma ŋga ənəna, kə hadatə Əntanfə duunə dagi əntənə ŋga
 Uuzənaakii, koonə ndzaa ka ma rəŋwə ləbə da ci, una shii ndzaanə ka
 ənjaakii, una ndzaanə malaabakii, yadə idəpaa uushi ashuunə, saa'itə
 nuunə a dzə aakəŋwaciikii.

²³ Mad'a kaa ca d'a ha'ə, see a dzuunə aakəŋwa də vii ədzəmə ka
 Yeesu, una kəŋaanə ndihə ndihə, goona gugudə. Gadə taa mi a ŋgərəgi
 haŋkala goonə shaŋə, ga hiima goonə a dzəgi anə sətə fii unə asəkə Njuni
 Habara. Ma nyi Bulusə, slənaaki nə waaza Njuni Habaratsa. Waatoo
 Njuni Habarakii waazii ənji ka taa wu patə asəkə duuniya.

Slənə ŋga Bulusə ka ənji nə'unə tə Yeesu

1:15 1.15 Yooh. 1.18; 2 Koor. 4.4; 1 Tim. 6.16; Ibər. 1.3. **1:16 1.16** 1.13; Yooh. 1.3,19; 1 Koor. 8.6; Ibər. 1.2. **1:17 1.17** Yooh. 1.1; 8.58. † **1:18 1.18** nə ŋga shishinə: 2.19; 3.15; Af. 1.22-23; ci 'watəgi: Slənə 4.2; 26.23; 1 Koor. 15.20; Səniinə 1.5. **1:19 1.19** 2.9-10; Yooh. 1.16; Af. 1.23. **1:20 1.20** Rooma 3.25-26; Af. 1.9-10,21; 2.13-16. **1:21 1.21-22** Rooma 5.10; Af. 2.12-13; 5.27. **1:23 1.23** 2.7; Af. 3.17; 1 Tim. 3.16; Ibər. 3.6.

²⁴ Yoo, ma nga ənəna, ka moodasəkə nə nyi putə nga cibəənə cii kya cibə ka putə goonə. Acii daga cibəənə cii kya cibə cii kya uudəpaa cibətə dəkəpaa Aləmasiihu ka putə nga shishinəkii, waatoo, Ikəliisiya.

²⁵ Əntanfə ta'i tə nyi kaa nya ndzaa ka əndə slənənə ka Ikəliisiya. Ci kavə tə nyi ka da slənətsə ka putə goonə, waatoo, slənə nga waazagi wabənaakii patə.

²⁶ Ma nga nukə, ma'umbeekii nji wabənə nga Əntanfə ka ənja. Amma, ma nga ənəna, kə ngiragi ci paŋgəraŋə ka ənjaakii.

²⁷ Ma təya, kə dīi Əntanfə aniya nga ngiragi ka tii dūunuunə da məghərvənə nga sətə nji ma'umbeekii. Ma ətsa, ci nə: unə ətsə əntaa Yahudiinə maa, a ədzəmuunə nə Aləmasiihu. Waatoo, weewee ka ndzaanə nuunə ka hakii da Əntanfə agi dūunuunaakii. §

²⁸ Aciikii tə Aləmasiihu ciina waaza ka ənji patə, ina dzalə tə tii, ina dzəgunə ka tii də haŋkala, keena kərə tə taa wu patə aakəŋwacii Əntanfə, taa wu ahadatii, təya ndzaanə mazəŋakii agi ləbənətii da Aləmasiihu.

²⁹ Ka putakii cii kya ciŋə agi slənəkii də mađuunə ngeeriitə vii Aləmasiihu ka nyi. Ci ca slənə ashiki kaa nya uudəpaa slənəkii.

2

¹ Kə mwayi nyi una shii makə sətə cii kya ciŋə ka putə goonə da ənji Lawədikiya da hara ənjitə pooshi sha nee ka nyi də ginətii.

² Ma cii kya da ha'ə, koona kəŋaanə ndihə ndihə də ngeerənə asəkə ədzəmuunə, una uufəshi, una shii ndzaanə ləbə ka hakii, una shii nga'ə tə wabətə nji ma'umbeekii, koona paaratəgi nga'ə tə sətə baarii Əntanfə kaamə, waatoo, Aləmasiihu.

³ Daciikii tanə upaa nə ənji shii uushi da ŋunyi hiima patə.

⁴ Ma bii nyi ətsa, acii gadə taa wu a ha'utə duunə də makudə kudə wabənə nga jarəwiinə.

⁵ Taa ŋgahi dīi amə dzadə dzadə, amma ləbə ka hakii nə ma'yanə gaamə. Makə fii nyi vii unə ədzəmə ka Aləmasiihu, kəŋaanuunə ndihə ndihə, kə dīi ka nyi moodasəka.

*Kura əpinə agi ləbənə da *Aləmasiihu*

⁶ Makə kə liwuunə tə Yeesu Aləmasiihu, ndzaa ci ka Slandanuunə, dəmə aakəŋwa də ndzaanə ləbə da ci ha'ə.

⁷ Ndzaamə asəkə ciikii makə sətə ci ənfwə a əji slərəginə aagi hanyi. Tsakəmə gərənə aakəŋwə aakəŋwa, dəmə aakəŋwa də vii goonəga ka ci makə sətə jigunyuunə, kuyiriimə tə Əntanfə taa guci patə.

⁸ Nəhəmə noonə na acii ga taa wu a ha'utə duunə də makurəŋə shiinaakii nga zabə. Ma tsarə nga shiitsa, daga alə'aada nga ənji shiŋkinə shigi da nga bariyatii, əntaa daga dzəgunənə nga Aləmasiihu.

⁹ Ma bii nyi ətsa, acii ma Aləmasiihu, ashikii caama nee ka patənə nga ndilə ndilə tə ndzaanə nga Əntanfə.

¹⁰ Ma una, kə upaa unə tə patənə nga tantanyitə əpinə nga Əntanfə daga ləbənə goonə da Aləmasiihu. Ci ca da ŋwanuunə agyanə patənə nga uushi'iitə da i əpinə a matii, taa iitə nə baawədatii patə.

¹¹ Daga ləbənə goonə da ci əsə upaa unə tantanyitə *ryaminanə. Waatoo, əntaa tsarə nga ryaminaatə ci ənji shiŋkinə a da, amma, ma tsarə nga

1:24 1.24 2 Koor. 1.5; 11.23-29; Af. 3.13. 1:25 1.25 Af. 3.1-3. 1:26 1.26-27 2.2; 4.4; Af. 3.6. § 1:27 1.27 məghərvənə: 3.4; Rooma 5.2; Af. 1.18. 1:28 1.28 Af. 4.13. 1:29 1.29 Af. 3.20; Fil. 4.13. 2:2 2.2 1.26-27; Af. 5.2. 2:3 2.3 Waḅ. 2.4-5; 1 Koor. 1.24,30; Af. 3.19. 2:4 2.4 2.8; Rooma 16.18. 2:5 2.5 1 Koor. 5.3. 2:7 2.7 1.23. 2:8 2.8 1 Tim. 6.20. 2:9 2.9-10 1.19; 2.15,20; Af. 1.21.

ryaminaatsa, ngərəgi han̄kala nga da 'waslyakəənə. Ci nə ryaminanə nga Aləmasiihu.

¹² Ma saa'itə d̄ii ənji koonə bapətisəma, kə ndzaa ci makə kə ngədəgi ənji tuunə ləbə da Aləmasiihu, ənjə a mad̄ee koonə ləbə da ci əsə, acii kə gi'yuunə n̄geerənə nga Əntan̄fə ətə mad̄ee ka Aləmasiihu agi maməətə ənja.

¹³ Ma nga n̄ukə, makə maməətə ənji n̄ji Əntan̄fə a nee koonə putə nga slənə 'waslyakəənə goonə da putə nga ghatə shiinə goonə tə ci. Amma, ma nga ənəna, kə mad̄ee ci koonə ləbə da Aləmasiihu, ca tifyagi kaamə 'waslyakəənə gaamə patə,

¹⁴ ca tsəərəgi ləkaləkətə nga bəzə dəməətə n̄ja nə'u taamə putə nga ghatə nə'u *bariya, ca tsəərəgi də gwa'avənə aashi ənfwa.

¹⁵ Də əntənə nga Aləmasiihu ash̄i ənfwa kanəvə ci ka n̄geerənə nga patənə nga uushi'iitə da baawəda. Ca kwaasləgi mapa agyanətii patə, ca d̄avə ka tii ayinə akənwacii patənə nga ənja.

¹⁶ Acii ha'ə, ga taa wu a yaaree ka d̄əəkə koonə bariya agyanə zəma taa sə nga sanə, taa d̄aada kumənə, taa kumənə nga kəñənə nga kura ləgid̄a taa agyanə ifə uuserə nga əpisəka.

¹⁷ Ma uushi'iit̄sə patə, ma nga n̄ukə, kə ndzaa tii ka məndzaan̄gu'inə nga sətə na d̄a. Amma, ma tantanyinəkii, Aləmasiihu.

¹⁸ Goona kapaa rəgwa kaa taa wu a saawee koonə də banə oo'i, əndə'i uushi nə ci, acii puta cii kəya siini, ca h̄əətəpaa naakii nə nga da'wa, ca pasl̄ə tə malaa'ikanyinə əsə. Ma tsarə nga əndətsa, asl̄ətə naakii nə cii kəya asl̄ətə zabə. Hiima nga əndə shiŋkinə nə hiimaakii.

¹⁹ Kə kagi tii tə Aləmasiihu ətə d̄ii ka nə nga shishinə, waatoo, Ikəliisiya. Makə sətə d̄ii shishinə nga ənda magəñukii də bərəda ka gwad̄ə ka gwad̄a, ha'ə ndzaa Ikəliisiya patə magəñukii ka hakii də baawəda nga Aləmasiihu, təya upaa zəma, təya gərə makə sətə mwayi Əntan̄fə.

*Məətənə da mad̄ətənə ləbə da *Aləmasiihu*

²⁰ Yoo, kə shii unə, ma unə da Aləmasiihu, kə məətəgyuunə. Makə d̄ii ha'ə, kə ndzaa ci, pooshi bariya nga ənji *duuniya da n̄geerənə anuunə ma'ə. Ya makə d̄ii ha'ə əna, ka mi san̄ə cuuna ənə ka d̄anə makə nga ənji duuniya? Ka mi san̄ə cuuna nə'u wabəət̄sə ci ənjə a waaba? Agi banə nə ənji:

²¹ “Ga ha kəsə sət̄sə aaciiku, ga ha təbətə sət̄sa, ga ha uree ka ətsə əsə”.

²² Ma tsarə nga bariyanyit̄sə patə, agyanə uushi'iitə ca saawagi pii pii ci təya wabə. Pooshi bwatyatii ma'ə. Əndə shiŋkinə ci saakii laalate bariyanyinəkii da dzəgunənəkii.

²³ Ma tsaratii, ma neenə ənda, makə d̄agi shiinə ca shigi, acii agi kavənə nə tii əndə ka paslənə, ca banee ka naakii na, ca cibə də shishinəkii. Amma, ma tantanyinəkii, ma bariyanyit̄sə patə, pooshi bwatyakii, acii pooshi tii da baawəda nga tən̄apaa sətə mwayi shishinə d̄anə shan̄ə.

3

¹ Kə shii unə, ma unə da Aləmasiihu, kə mad̄ee Əntan̄fə koonə agi maməətə ənja. Makə kə shii unə ha'ə, kavəmə hiima goonə agyanə

2:11 2.11 Af. 2.11. **2:12 2.12** 3.1; Rooma 6.3-4; Af. 1.19-20; 2.6. **2:13 2.13** Af. 2.1,5. **2:14 2.14** Af. 2.15-16; 1 Piita 2.24. **2:15 2.15** 2.9-10. **2:16 2.16** Rooma 14.1-6. **2:17 2.17** Ibər. 8.5. **2:18 2.18** Af. 1.21. **2:19 2.19** 1.18; Af. 4.16. **2:20 2.20** 2.9-10; Gal. 4.3-5,9. **2:21 2.21-22** Isaa. 29.13; Mat. 15.9; 1 Tim. 4.3; Ibər. 13.9.

sətə dagyə ka hatə dīi Aləmasiihu dasə asəkə dəgələ ŋwanuunaakii, da ciizəma Əntan̄fə.

² Davəmə hiima goonə agyanə sətə davə. Goona ka hiima ka sənə agi duuniya.

³ Acii kə mətəgyuunə, ma'umbeekii nə əpinə goonə asəkə cii Aləmasiihu ga Əntan̄fə.

⁴ Aləmasiihu nə tantanyinə ŋga əpinə goonə. Ka jiganə nuunə da ci, una ndzaanə agi duunuunaakii saa'itə nii kəya jiga. *

Iirə əpinə da kura əpinə

⁵ Makə ha'ə ənə diya, see a bwasee unə ka iirə ndzaanə goonə agi *duuniya. Waatoo, goona aləhiinə, goona dā ajijinənə, goona dā badawaanə, goona ndzaa ka moo slənə bwaya uushi'inə, goona nee ka uushi'inə mətə mətə, acii ka ndzaanə nə səkii makə uuləminə goonə.

⁶ Putə ŋga tsarə ŋga slənətə ha'ə nə mabətəsəkə ŋga Əntan̄fə a shi aanə ənjitə naanagi ka fanə tē ci.

⁷ Unə də noonə nə maa, ma saa'itə unə ma'ə agi slənə 'waslyakəənə, kə njuuna dā tsarə uushi'iitsa.

⁸ Amma, ma ŋga ənəna, bwaseemə ka patənə ŋga uushi'iina. Waatoo, goona madde ka mabizhinə, goona bəzə səka, goona dā ŋgərəkikinə, goona dzaanahiinə, goona wabə sə ŋga ayinə. Ma ətsa, ga ca shigi da moonə shaŋə.

⁹ Goona jaarakəshi ma'ə əsə. Acii kə bwasee unə ka iirə ndzaanə goonə ŋga ŋukə da bwaya slənə goonə,

¹⁰ una upaa kura haŋkala. Ma ətsa, Əntan̄fə vii koonə. Agi dzənə nə ci də hadaginə taa guci patə kaa ca pusha da naakii haŋkala, koonə tsakə shiinə tē ci də ŋga'ə.

¹¹ Ci dīi, pooshi kama kamaanə ŋga Yahudiinə da hara slikərənə. Pooshi kama kamaanə ŋga *maryamina ənja da ənjitə pooshi ryaminii. Pooshi banə, waanə məshipətə ənda. Pooshi banə waanə əndətə pooshi shii uushi'inə. Pooshi banə waanə mava taa dimwa. Tii patə, uushi rəŋwə nə tii akəŋwacii Əntan̄fə. Amma Aləmasiihu nə magadə uushi. Ci nəndə a ədzəmə ənjitə ləbə da ci patə.

¹² Ma unə, ənji ŋga Əntan̄fə nuunə. Kə uu'i ci tuunə, kə ta'i ci tuunə. Makə ha'ə, nəhəmə təgunuunə ŋga ənja, una dā ŋga'əənə, una hətəpaa noonə na akəŋwacii ənja, una kəsə ənji də moodasəka, una sə'watə taa mi patə,

¹³ una ndzaa də səkə pu'u. Madā kə ma'i mabizhinə ahada hara ənji agyuunə, wa təya tyaafyagishi. Tyaafyagishimə makə sətə tyaafyagi Slandanaamə tuunə.

¹⁴ Ma palee pata, uudəshimə, acii uudənə nə anətənə tuunə ka ma rəŋwə.

¹⁵ Ma jamətə ci Aləmasiihu a vii, wa ca nəhə patənə ŋga uushi'iite cuuna moo slənənə. Acii ka ndzaanə agi jamənə ha'ə 'wii Əntan̄fə tuunə, una ndzaanə makə əndə rəŋwə. Ndzaamə ka ənji kuyiriinə tē ci əsə.

3:1 3.1 2.12; Af. 1.20. **3:2 3.2** Mat. 6.33. **3:3 3.3** Rooma 6.4; 2 Koor. 5.14. * **3:4 3.4** Gal. 2.20; Fil. 1.21; duunuunaakii: 1.27; Fil. 3.21; 1 Koor. 15.43; 1 Yooh. 3.2. **3:5 3.5-8** Gal. 5.19-21. **3:5 3.5** Rooma 6.6,11; Gal. 5.24; Af. 4.19; 5.3. **3:6 3.6** Af. 5.6. **3:7 3.7** Rooma 1.18; Af. 5.8. **3:8 3.8** Af. 4.29; 5.4. **3:9 3.9** Af. 4.22,25. **3:10 3.10** 'Wat. 1.26-27; Af. 4.24. **3:11 3.11** 2.11; Gal. 3.28; 1 Koor. 12.13. **3:12 3.12-15** Af. 4.2-4. **3:13 3.13** Af. 4.32. **3:14 3.14** Af. 5.2. **3:15 3.15** 1.18,20; 2 Koor. 13.11; Af. 1.23; 4.4.

¹⁶ Kəsətəmə wabənə nga Aləmasiihu a ədzəmuunə tənə tənə. Dzegunəshimə, una dzaləshi ahadoonə də han̄kala. Duunətəmə tə Əntanfə də ka wanyanə kama kama, una duunətə tə ci də wanyaatə ci Ma'yanaakii a vii koonə. Dəlamə də ci də moodəfuunə patə, una kuyirii tə ci.

¹⁷ Ma slənə goonə da wabənə goonə patə, dəmə də ləmə nga Slandanaamə Yeesu, una kuyirii tə Əntanfə Dəsənaamə də ləməkii əsə.

Ndzaanə nga ənji nə'unə tə Yeesu agi kura əpinə

¹⁸ Ma unə makinə, baneemə ka nuunə akəŋwacii ŋguyirənə goonə, makə sətə dəbee una də agi ləbənə goonə da Slandanaamə.

¹⁹ Unə ŋguyirənə əsə, uudəmə makinə goonə, goona kəsə tə tii də bwaya aginə.

²⁰ Unə manjeevənə, fatəmə sətə ci ənjitə pwayi tuunə a ba koonə patə, una dətə, acii ci kadeesəkə ka Slandanaamə.

²¹ Unə dii manjeevənə əsə, goona dzalə manjeevənə goonə də bəzee ka səkətii zabə zabə, acii gadə ədzəmətii a lagi.

²² Unə maviinə, fatəmə sətə ci slan̄jii nuunə ənji shiŋkinə a ba koonə patə, una dətə. Goona slənətə nga'ə wata ka rəgwa ginətii koona shii kadeesəkənə ka tii. Amma slənəmə ka tii də ədzəmə rəŋwə, makə dii unə ka ənji gərə'unə ka Slandanaamə.

²³ Taa ŋgutə slənə cuuna slənə patə, slənəmə də ədzəmə rəŋwə, makə ka Slandanaamə cuuna slənə, əntaa wata ka putə nga ənja.

²⁴ Kə shii unə, Slandanaamə na vii koonə shikwa goonə, waatoo, sətə dəkəpaa ci ka ənjaakii. Acii Aləmasiihu nə tantanyitə Slandanuunə cuuna slənə ka ci.

²⁵ Patənə nga ma'waslyakə ənja, ka ki'itənə nə Əntanfə ka tii 'waslyakənatii. Acii ma ca, ka lanə nə ci gəŋwanə də rəgwakii, paa ci ka tsaamənə ka məghərəvənə nga ənda.

4

¹ Unə slan̄jii maviinə, kəsəmə maviinə goonə də ŋunyi aginə, una hada də tii makə sətə dəbee. Kə shii unə, tə'i Slandanuunə noonə əsə dagyə.

Wabənyinə kama kama

² Dəmə aakəŋwa də kədiinə acii Əntanfə. Ciŋəmə, goona zaarə. Kuyiriimə tə ci əsə.

³ Ma una də də'wa, kədiimə ka putə geenə əsə, ka Əntanfə a wunəgi keenə rəgwa, keena waaza wabənaakii ka ənja, ina dzəgunə ka tii wabənə ətə n̄ji ma'umbeekii, waatoo, wabənə agyanə Aləmasiihu. Acii ka putakii nə nyi a furəshinə əndzə'i.

⁴ Dəmə də'wa, kaa nya shii wabənə furəŋə furəŋə agyanəkii ka ənji makə sətə dəbee.

⁵ Hakilamə ndzaanə goonə ahada ənjitə ma'ə maluumə tə Yeesu. Taa ŋgutə saa'i patə, dəmə ha'ə.

⁶ Wa wabənə goonə a ndzaanə nga'ə, wa ca ndzaanə ghəghə'i, ca tsakə ənja. Shiimə sə ŋga jikənə taa ka wu patə də rəgwakii.

Muudinə nga wabənə

3:16 3.16-17 Af. 5.19-20; Ibər. 13.15. **3:18 3.18-4.1** Af. 5.21-6.9. **3:24 3.24** Af. 6.8. **3:25 3.25** Yak. 2.1. **4:1 4.1** Leew. 25.43. **4:2 4.2-4** Rooma 15.30; Af. 6.18-19. **4:2 4.2** Fil. 4.6; 1 Tees. 5.17. **4:3 4.3** Rooma 15.30. **4:4 4.4** 1.26. **4:5 4.5** Af. 5.16. **4:6 4.6** Af. 4.29; 1 Piita 3.15.

⁷ Ma agyanə habaraaki, kadə nə Tikikusə a ba koonə patə. Ma ca, ndzəkəŋushi'inaamə nə ci, moodəkii. Agi slənənə nə ci də ədzəmə rəŋwə. Ənji slənə ka Slandanə niinə da ci. *

⁸ Ci dīi cii kya sləkee ka ci aabii unə, koonə shii makə sətə dīi inə ganə, ca tsakə koonə ŋgeerənə a ədzəmuunə.

⁹ Tii da Unisimasə na dzə. Ma ca, kafashinə geenə, ndzəkəŋushi'inaamə nə ci, mahoola ənda, əndə vəranə goonə. Ka banə nə tii koonə sətə ca dfaada ganə patə. †

¹⁰ Ma Arisətarəkusə ənə dīi inə ganə a furəshina da ci, kə nəhəpaa ci tuunə. Kə nəhəpaa Marəkusə tuunə əsə, ətə dīi tii ka dzədzənə rəŋwə da Barənaba. Mada kə mbu'i Marəkusə aa hoonə, luumə mu'umuunaakii makə sətə shi nya bii koonə. ‡

¹¹ Kə nəhəpaa Yeesu ətə ci ənjə a 'wa Yusətusə tuunə əsə. Ma ahada ənji slənənə ciina slənə da tii putə ŋga *ŋwanjuunə ŋga Əntaŋfə, wata tii makkə tanə nə Yahudiinə. Kə cakə tii tə nyi ŋgaŋga'ə.

¹² Kə nəhəpaa Əpafərasə, əndə vəranə goonə, tuunə əsə. Ci maa, əndə slənə ŋga Yeesu Aləmasiihu nə ci, mabədamə ci ka da də'wa ka putə goonə də ədzəmə rəŋwə. Agi ciŋənə nə ci də dfa də'wa taa guci patə koonə kəŋaanə ndihə ndihə, una shii slənə sətə mwayi Əntaŋfə patə, una slənətəgi əsə. §

¹³ Kə nee nyi də ginəki makə sətə cii kəya zaarə ka slənənə koonə da ka ənji Lawədikiya, da ənji Yarapwalisə əsə.

¹⁴ Kə nəhəpaa kafashinə gaamə əndə kuzəka Luka tii da Dimasə tuunə. *

¹⁵ Nəhəpaamə keenə tə ndzəkəŋushi'inə də Lawədikiya. Nəhəpaamə keenə tə Niməfa da ənji Ikəliisiya ətə ca dza də nə gatə asii. †

¹⁶ Mada kə uudəpaa unə jaŋgatə ləkaləkatənə ahadoonə, viimə ka Ikəliisiya ŋga Lawədikiya, təya jaŋgatə ahadatii əsə. Tə'i ləkaləkatətə nyaahə nyi ka tii əsə, kadə nə təya sləkee koonə. Mada kə liwuunə, jaŋgatəmə ahadoonə.

¹⁷ Ma banuunə ka Arəkipusə, wa ca ciŋə a ma slənətə vii Slandanaamə ka ci, kaa ca uudəpanə. ‡

¹⁸ Nyi Bulusə də ciinəki ca naahə muudinə ŋga wabəəna. Kə nəhəpaa nyi tuunə. Ga ca zaanə koonə tuu'ina, a furəshina nə nyi. Wa Əntaŋfə a dfa koonə pwapoonə.

* **4:7 4.7** Tikikusə: Af. 6.21-22. † **4:9 4.9** Unisimasə: Filim. 10-12. ‡ **4:10 4.10** Arisətarəkusə: Slənə 19.29; 27.2; Filim. 24; Marəkusə: Slənə 12.12. § **4:12 4.12** Əpafərasə: 1.7; Filim. 23. * **4:14 4.14** Luka: 2 Tim. 4.11; Filim. 24; Dimasə: 2 Tim. 4.10. † **4:15 4.15** Lawədikiya: Səniinə 3.14. ‡ **4:17 4.17** Arəkipusə: Filim. 2.

Təkəŋwanə ŋga ləkələkətə ŋga Bulusə ka ənji Teesaloonika

¹ Wiinə ləkələkətə ca dzə koonə, Ikəliisiya ŋga Teesaloonika, dacia inə Bulusə da Silasə da Timooti. Agi nəhəpaanə niinə tuunə, ənji ŋga Əntaŋfə Dəsənaamə da Slandanə Yeesu *Aləmasiihu. Wa Əntaŋfə a dā koonə pwapoonə, ca vii koonə ndzaanə jamə. *

Vii gooŋga ŋga ənji Teesaloonika da ndzaanatii

² Taa guci patə agi kuyiriinə niinə tə Əntaŋfə ka putə goonə patə, ina buurətə tuunə agi də'wa taa guci patə əsə.

³ Agi buurətənə niinə tuunə makə sətə cuuna dzə aakəŋwa də slənə putə ŋga vii gooŋga goonə ka Yeesu Aləmasiihu Slandanaamə, da makə sətə cuuna cinə putə ŋga uudənə tə ci. Agi buurətənə niinə əsə makə sətə kəŋaanuunə ka gəranə tə ci, ina kavə tuunə aakəŋwacii Əntaŋfə Dəsənaamə.

⁴ Ndzəkəŋushi'ina, kə shii inə, kə uu'i Əntaŋfə tuunə, kə ta'i ci tuunə koonə ndzaa ka ənjaakii əsə.

⁵ Acii, ma saa'itə jigunyiinə koonə Njunyi Habara, mandzaamə ci wata də ba ma tanə, amma də ŋgeerənə da tsakənə ŋga Malaaba Ma'yanə. Də ci kəŋaanə inə ka wabənə də gooŋgaanə. Kə shii unə ndzaanə geenə saa'itə inə ahadoonə. Ma ndzaa inə ha'ə, ka puta goonə.

⁶ Unə əsa, kə nyi'u unə dərəpə geenə da ŋga Slandana. Taa ŋgahi kə upaa cibə tuunə ka shaŋə, kə liwuunə wabənəkii də moodasəka ŋga Malaaba Ma'yanə.

⁷ Ha'ə ndzaa unə ka sə ŋga dzəgunənə ka ənji nə'unə patə anə hanyinə ŋga Makiduuniya da Akaya.

⁸ Dagoonə ma'ya wabənə agyanə Slandana. Əntaa wata agyanə hanyinə ŋga Makiduuniya da Akaya tanə, amma kə shii ənji vii gooŋga goonə ka Əntaŋfə taa dama patə. Acii ha'ə, pooshi nafa ŋga dā wabənə ka ənji agyanəkii ma'ə.

⁹ Acii agi dazənə nə tii də matii makə sətə liwuunə mu'umuunə geenə saa'itə giinə aa hoonə. Təya dazə də matii əsə makə sətə bwasee unə ka uuləminə, una zhi'wagi aabii Əntaŋfə Əndə vii əpinə, Əndə gooŋga, una gərə'u ka ci.

¹⁰ Agi dazənə nə tii makə sətə cuuna gəra ənyanə ŋga Uuzənaakii dadagyə, waatoo, Yeesu. Ma ca, kə madəe Əntaŋfə ka ci agi maməətə ənja, ca luupaa taamə acii mabətəsəkə ŋga Əntaŋfə ətə na shi aakəŋwa.

2

Slənə ŋga Bulusə də Teesaloonika

¹ Ndzəkəŋushi'ina, kə shii unə də noonə nə oo'i, ma dzənə geenə aa hoonə, mandzaamə ka zaarənə zabə.

² Kə shii unə, kə cibee ənji keenə də Filipi, təya dzaanapaa tiinə taabu'u mbu'iinə aa hoonə. Amma, taa ŋgahi kə mwayi ənji təŋapaanə tiinə ka

* **1:1 1.1** Silasə: 2 Koor. 1.19; 2 Tees. 1.1; 1 Piita 5.12; Timooti: 1 Koor. 4.17; Teesaloonika: Slənə 17.1. **1:2 1.2-3** 2.13; Fil. 1.3; Kwal. 1.3; 2 Tees. 1.3; 2.13. **1:3 1.3** 5.1-2. **1:4 1.4** 2 Tees. 2.13,16. **1:5 1.5** 1 Koor. 4.20. **1:6 1.6** Slənə 17.5-9; 2 Koor. 6.10; 2 Tees. 3.7,9. **1:8 1.8** Rooma 1.8. **1:9 1.9** Yooh. 17.3; Slənə 14.15. **1:10 1.10** 5.1-2,9; Rooma 5.9. **2:1 2.1** 1.5,9.

shanə, patə da ha'ə dagi tsakənə nga Əntanfə gaamə kə waazii inə koonə Njunyi Habaraakii yadə ngwalənə.

³ Ma waazanə geenə, əntaa jirakənə taa bwaya hiima. Madfamiinə jarəwiinə agyanə ənji əsə.

⁴ Amma kə yarədii Əntanfə tiinə, ca ba'avə waaza Njunyi Habara aacii inə; ha'ə wabiinə makə sətə ba'avə ci aacii inə əsə. Ma'aləmiinə kadeesəkənə geenə ka ənja, amma kadeesəkənə geenə ka Əntanfə. Acii ci shii ədzəmiinə.

⁵ Kə shii unə, mawabəmiinə koonə mandikə ndikə wabənə, mawaazamiinə koonə Njunyi Habara əsə keena shii upaa də uushi acii unə. Əntanfə nə seedanə tiinə.

⁶ Ma'aləmiinə dələnə nga ənji diinə, taa acii unə, taa acii hara ənji pamə.

⁷ Makə dīi ci masləkee ənji nga Aləmasiihu niinə, kadfa kə baarii inə koonə gawuunə geenə. Amma madfamiinə ha'ə. Kə ndzaa inə da hanjala ahadoonə, makə sətə ci mənə a ndzaanə ahada manjeevənatə.

⁸ Kə uu'iinə tuunə lanə. Matasəkakii niinə, əntaa wata ka waaza koonə Njunyi Habara nga Əntanfə tanə, amma ka vəgi əpinə geenə ka putə goonə. Lanə uu'iinə tuunə dərəva.

⁹ Ndzəkəŋushi'ina, agi buurətənə nuunə cibə geenə agi mandalə sləna. Ma saa'itə waazii inə koonə Njunyi Habara, kə slənyiinə vədə da uusəra keena upaa də zəma aa meenə, acii geena ndzaa ka tərənə agyanə taa wu ahadoonə.

¹⁰ Kə nee unə də ginuunə. Əntanfə nə seedanə tiinə əsə oo'i, ha'ə njiinə ahadoonə, unə ənji nə'unə: makətsə ənji njiinə, ənji slənə uushi də rəgwakii njiinə. Mashimə ənjə a idəpaa bwaya uushi ashiinə.

¹¹ Acii kə shii unə, kə slənyiinə koonə də rəŋwə rəŋwə patə, makə sətə ci dənə a slənə ka manjeevənaakii.

¹² Waatoo, kə ndzaa inə ka vii koonə ngeerənə, ina banee ka ədzəmuunə, ina dzəkəwatə koonə əsə koona slənə sətə kadeesəkə ka Əntanfə. Ci 'wii tuunə koona ndzaanə agi nwanjuunaakii, una shii dūunuunaakii.

¹³ Agi kuyiriinə niinə tə Əntanfə aanəkii aanəkii. Acii, ma saa'itə waazii inə koonə wabənaakii, maluumuunə makə wabənə nga əndə saakii, amma, makə sətə ci ənjə a luu wabənə nga Əntanfə liwuunə; ndilə ndilə wabənaakii liwuunə. Wabənəkii ca slənə asəkə ədzəmuunə əsə, unə ənji nə'unə.

¹⁴ Ndzəkəŋushi'ina, ma sətə kulii agyanə Ikəliisiyanyinə nga Əntanfə anə hanyinə nga Yahudiya, waatoo agyanə ənji nə'unə tə Yeesu Aləmasiihu, tsarəkii kulii agyanuunə əsə. Acii kə sii unə ngərə'wə acii ənji goonə makə sətə sii tii ngərə'wə acii slikərənətii Yahudiinə əsə.

¹⁵ Tii bələgi tə Yeesu Slandana da anabiinə, təya lyakagi tiinə, təya biipaa səkə ka Əntanfə, kə ndzaa tii ka ənji mbəzə nga ənji patə.

¹⁶ Agi ciŋənə nə tii ka tənəginə tiinə acii geena waazii wabənə nga Əntanfə ka hara slikərənə kaa təya upaa luupaanə. Də ha'ə uudəgi tii ashi slənə 'waslyəkənatii. Amma tə'i mandalə gəŋwanə nga Əntanfə anətii.

Moona nga Bulusə tə dzənə ka tsaamətənə tə ənji Teesaloonika

2:2 2.2 Slənə 16.19-24; 17.1-9. **2:3 2.3** 2 Koor. 4.2. **2:4 2.4** Irim. 11.20; 1 Tim. 1.11; Gal. 1.10; Af. 3.2. **2:5 2.5** 2.10; Slənə 20.33; 2 Koor. 1.23. **2:6 2.6** Yooh. 5.41,44. **2:9 2.9** 2 Tees. 3.7-9; Slənə 18.3. **2:10 2.10** 2.5. **2:11 2.11** Slənə 20.31. **2:12 2.12** 4.1; Rooma 5.2; Fil. 1.27. **2:13 2.13** 1.2-3; Gal. 1.11-12. **2:14 2.14** Slənə 17.5. **2:15 2.15** Slənə 2.23; 9.23,29; 13.45,50; 14.2,5,19; 17.5,13; Rooma 11.28; 2 Koor. 11.23-29. **2:16 2.16** Mat. 23.31-33.

¹⁷ Ndzəkəŋushi'ina, kə təkəgyaamə ŋga magusə saa'i. Maneemaamə ka naamə na. Amma ka hakii naamə asəkə ədzəmaamə. Kə kəshi madəfənə tiinə lanə ŋga neenə koonə. Aciikii ndzaa inə ka alə rəgwa ŋga ənənə ka caamatənə tuunə.

¹⁸ Kə mwayi inə ənənə aa hoonə. Nyi Bulusə, kə ali nyi rəgwakii ka pu'u ka pu'u, amma kə tənagi *Seetanə tiinə.

¹⁹ Ma tanya, unə ndzaa ka sə ŋga vii keenə ŋgeerənə da moodasəka, unə ndzaa ka sə ŋga yidə geenə saa'itə nə Yeesu Slandanə a ənya.

²⁰ Ha'ə tanyi, unə nə məghərəvənə geenə, unə nə moodasəkə geenə əsə.

3

¹ Acii ha'ə, makə mambeemiinə ka sə'watənə ma'ə, wata ina anətə wabənə geenə ka ma rəŋwə, ina ndzaa inə daaniinə də Ateena.

² Ina sləkee koonə ka ndzəkəŋushi'inaamə Timooti. Ma ca, əndə slənə ŋga Əntanfə nə ci, agi slənənə nə ci deenə agi waaza Njunyi Habara ŋga Aləmasiihu. Ma sləkee inə ka ci, kaa ca dzə ka tsakə koonə ŋgeerənə, ca tsakə kəŋee koonə ka rəgwa agi vii goonğa goonə, *

³ acii ga taa rəŋwə agyuunə a ənyi aa ba'a putə ŋga ŋgəra'utsə cuuna sa. Kə shii unə də noonə nə oo'i, taa wu patə ca slənə ka Əntanfə, ka sanə nə ci ŋgəra'wa.

⁴ Ndilə ndilə ma amə ma'ə ka hakii, kə njiinə a ba koonə oo'i, kadə naama sa ŋgəra'wa. Kə nee unə, kə dīi ha'ə weewee tanyi.

⁵ Yoo, makə mambeemə nyi ka sə'watənə, ci nee unə sləkee nyi ka Timooti aabii unə, kaa ca caamatə taa iitə cuuna dzə aakəŋwa də vii goonğa goonə. Mabaamə ma'yanəki. Ma nə nyi ka nəhənə, mbu'u kə upaa Seetanə kulapaanə duunə; slənə geenə əsə, ca ndzaa ka uushi zabə ahadoonə.

⁶ Amma kə ənya Timooti əndzə'i, kə kira ci keenə ŋunyi habara agyanə vii goonğa goonə da uudəshinə goonə. Kə bii ci keenə makə sətə cuuna buurətə tiinə taa guci patə, kə kəshi madəfənə ŋga nee ka giniinə tuunə makə sətə kəshi tiinə əsə.

⁷ Acii ha'ə, ndzəkəŋushi'ina, taa dagi cibə da ŋgəra'ukii ha'ə, kə upaa inə ŋgeerənə putə ŋga vii goonğa goonə.

⁸ Manə ha'ə dīya, makə kə shii inə kə kəŋaanuunə ndihə ndihə ləbə da Slandana, kə baa ma'yaniiinə ha'ə.

⁹ Yoo, ka mbeenə niinə ka kuyiriinə tə Əntanfə gaamə koonə ka shanə. Agi kuyiriinə niinə tə ci ŋga moodasəkənə dīi inə puta goonə.

¹⁰ Vədə da uusəra niinə ka dā də'wa, pooshi əpisəka, kaa Əntanfə a ənə ka wunəgi keenə rəgwa ŋga neenə koonə ginə da ginə, keena dzəgunə koonə sətə mbədaanə agi vii goonğa goonə, una shii ŋga'ə.

¹¹ Wa Əntanfə Dəsənaamə də naakii nə da Slandanaamə Yeesu a wunəgi keenə rəgwa, keena dzə aabii unə.

¹² Wa Slandanə a tsakə koonə uudəshinə da uudə hara ənji aakəŋwə aakəŋwa. Wa uudənəkii a ndzaanə makə tsarə uudətə uu'iinə tuunə.

¹³ Də ha'ə nə uudənəkii a tsakə vii koonə ŋgeerənə a ədzəmuunə, acii goona ndzaa ka sə ŋga idəpaanə, amma koonə ndzaa malaabakii akəŋwacii Əntanfə Dəsənaamə saa'itə nə Yeesu Slandanə a shi da malaabə ənjaakii patə.

2:17 2.17 3.10. 2:19 2.19-20 1 Koor. 9.24-25; Fil. 4.1; 2 Tees. 1.4. 3:1 3.1 Slənə 17.15. * 3:2 3.2 Timooti: 1.1. 3:3 3.3 Af. 3.13; 2 Tees. 1.4; 2 Tim. 3.12. 3:4 3.4 Slənə 14.22. 3:5 3.5 Fil. 2.16. 3:6 3.6 Slənə 18.5; 2 Tees. 1.3; 1 Tim. 1.5; Filim. 5-7; Gal. 5.6. 3:7 3.7 2 Tees. 1.4. 3:10 3.10 2.17. 3:12 3.12 Gal. 6.10. 3:13 3.13 5.1-2; Fil. 1.10.

4

Ndzaanə makə sətə kadfeesəkə ka Əntanƒə

¹ Wiinə səndə ciina uudəpaagi koonə dīi, ndzəkəŋushi'inə: kə jigun-
yiinə koonə makə sətə ci ənji nə'unə a ndzaanə, təya kadfeesəkə ka
Əntanƒə. Agi nə'utənə nuunə ha'ə əsə. Yoo, agi kədiinə niinə acii unə
də dza ciinə də ləmə ŋga Yeesu Slandana, koonə tsakə dzəginə aakəŋwa
aakəŋwa.

² Ma sətə jigunyiinə koonə də baawəfa ŋga Yeesu Slandanə, kə shii unə
patə.

³ Ma mwayi Əntanƒə, a ndzaa unə malaabakii, goona aləhiinə.

⁴ Taa wu patə agyuunə, wa ca gwaləgi shishinəkii, ca ndzaa malaabakii,
da ayinaakii əsə,

⁵ ga ca kəsə minaakii də gi suuna makə ŋga ənjitə mashiimə tə Əntanƒə.

⁶ Ga əndə a bəzee ka səkə ŋga ndzəkəŋuci agi haalatə bii inə koonə
patə. Kə dzəkwatiinə koonə banə oo'i, kadə nə gəŋwanə ŋga Əntanƒə a
kula aanə ənji slənə tsarə uushi'iitsa.

⁷ Acii ma'wamə Əntanƒə taamə kaama ndzaanə ma'ajjinəkii, amma
kaama ndzaanə malaabakii akəŋwaciikii.

⁸ Taa wu kaaree ka dzəgunətsa, əntaa wabənə ŋga əndə kaaree ci,
amma ŋga Əntanƒə. Ci ca vii koonə Malaaba Ma'yanaakii.

⁹ Ma agyanə uudə ndzəkəŋushi'inə, pooshi dībə ina ənə ka naahənə
koonə agyanəkii, acii unə də noonə na, kə dzəgunəgi Əntanƒə koonə makə
sətə cuuna uudəshi.

¹⁰ Tanyi, agi uudənə nuunə ndzəkəŋushi'inə anə hanyinə ŋga Makidu-
uniya patə. Dəŋə əndzə'i waniinə agi banə koonə, tsakəmə dzəginə
aakəŋwə aakəŋwa də uudənəkii.

¹¹ Damə gazhi'waanə ŋga ndzaanə ŋga'ə ahadoonə, goona səkəpaanə
ka kaala moonə aagi uushi'inə ŋga ənja, amma slənəmə noonə slənə
koonə upaa zəma aa moonə, makə sətə bii inə koonə.

¹² Madə kə nə'utuunə ha'ə, ka d'anə nə ndzaanə goonə ŋga'ə ka ənjitə
ca tsaamə tuunə, pooshi una ka ndzaanə ka tərənə anə taa wu patə əsə.

Shinə ŋga Slandana

¹³ Ndzəkəŋushi'ina, kə mwayi inə una shii sətə slənyi tə ənjitə mətəgi,
acii goona ndzaa ka mabətəsəka, makə ŋga ənjitə makamə nə ka upaa
əpinə daba'a əntənə.

¹⁴ Kə vii amə goonŋa oo'i, kə əŋki Yeesu, kə ma'i ci agi maməətə ənji
əsə. Acii kə shii amə weewee, ma ənji vii goonŋa ka Yeesu ətə mətəgi,
ka madeenə nə Əntanƒə ka tii, ca fədə tə tii, təya ndzaa ka hakii da Yeesu.

¹⁵ Ma ka wabənə ŋga Slandana, waniinə ca ba koonə: ma saa'itə
ənyanəkii, maa amə ma'ə ka əpinə, paa amə na takəŋwa ka madənə ka
maməətə ənja.

¹⁶ Ma uusərakii, kadə kapaanə nə Əntanƒə rəgwa, wata gawə ŋga
malaa'ikanyinə a wazə, ənjə a fa muunə ŋga uutəma ŋga Əntanƒə. Wata
Slandanə ci saakii a jiga dadagyə. Ma ənjitə vii ka ci goonŋa ətə mətəgi,
tii na takəŋwa ka madənə.

4:1 4.1 2.13; Kwal. 1.10; 2 Tees. 3.6. **4:3 4.3** 5.23; 1 Koor. 6.13; Ibər. 10.10. **4:7 4.7** 4.3; 1
Piita 1.15-16. **4:8 4.8** 1 Koor. 6.19-20. **4:9 4.9** Irim. 31.33-34; Gal. 6.10; Af. 5.2. **4:10 4.10** 2
Tees. 3.4. **4:11 4.11** 2.9; Af. 4.28; 2 Tees. 3.10,12. **4:12 4.12** 1 Koor. 5.12-13; Kwal. 4.5. **4:13**
4.13-17 5.1-2; 1 Koor. 15.51-52. **4:13 4.13** 1 Koor. 15.18-19; Af. 2.12. **4:14 4.14** Rooma 14.9; 1
Koor. 15.3-4,12,20. **4:15 4.15** 1 Koor. 7.10,25. **4:16 4.16** 1 Koor. 15.23.

¹⁷ Ma daba'ækii, ma amə ɛnə ca ɛpi ma'ə, Ɖntanɟə a fəðətə taamə da tii dagi kurabiinə, ama guɟə da Slandanə asəkəntanɟə. Ha'ə ndzaanaamə da Slandanə ka ca'ə ndəɟwə ndəɟwə.

¹⁸ Makə dii ha'ə, ɟgərəmə wabəətsa, wabəgimə ahadoonə kaa ca vii koonə ɟgeerənə, una ndzaa də mabanee ma'yanə.

5

¹ Ndzəkəɟushi'ina, ma agyanə saa'i da uusəra ɟga mbu'yanə ɟga uushi'iitsa, pooshi nafa ɟga ɛnənə ka naahənə koonə agyanəkii ma'ə.

² Acii unə də noonə nə, kə shii unə, habəsə nə uusəra ɟga Slandanə a shi, makə sətə ci mahərə a shi davəðə. *

³ Ma saa'ita, ɛɟə a ba, "Jamə nə vərənə taa dama patə, pooshi uushi ca uree kaamə". Saa'ikii nə zanə a kulyaanə ka tii həma'ə makə sətə ci bərakənə a shi ka mitə d'asəka. Pooshi ha ɟga huyinə.

⁴ Ma unə, ndzəkəɟushi'inə, ɛntaa təkə təkunə nuunə agi haalakii, kaa uusərakii a shi ka lapaanə tuunə habəsə makə mahərə.

⁵ Unə patə, ɛɟi ɟga bərənə da uusəra nuunə. Ɖntaa ɛɟi ɟga vəðə da təkunə naamə.

⁶ Acii ha'ə, gaama tsəfə ɟnyinə makə ɟga hara ɛɟa. Amma ndzaamə ryahu ryahu də məgigi, ama ndzaa ka matsə ɛɟa.

⁷ Acii, ma ɛɟitə ca tsəfə ɟnyinə, davəðə ci təya tsəfə. Ma ɛɟitə ci ɛɟvwə a ka tə tii anətii ɛsə, davəðə ca ka tə tii.

⁸ Amma, makə ɛɟi ɟga bərənə naamə, ndzaa amə matsəkii. A dzaamə aakəɟwa də vii goonɟa da uudəshinə. Maa kə dii amə ha'ə, ka ndzaanə nə ci makə sətə ci ɛndə a ɟgavə kəjeerə tibisa ka dzəginə ka panə, acii ga ava a upaa tə ci. Kaamə nə ka luupaanə ɟga Ɖntanɟə taamə. Maa kə dii amə ha'ə ɛsə, ka ndzaanə nə ci makə sətə ci ɛndə a ɟgavə dara ila.

⁹ Ma'wamə Ɖntanɟə taamə ka bəzə kaamə səka, ca zamagi daamə, amma kə 'wii ci taamə kaama upaa luupaanə daciai Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

¹⁰ Ma ca, kə ɛɟki ci ka putə gaamə, kaama shii ndzaanə da ci. Taa amə ma'ə da i ɛpinə, taa amə kə məətəgi, maa kə shi ci, ka ndzaanə naamə da ci.

¹¹ Acii ha'ə, dzəmə də viishi ɟgeerənə ahadoonə də wabəətsa, una dzə də tsəkəshinə makə sətə cuuna slənə ɛndzə'i.

Muudinə ɟga wabənə

¹² Ndzəkəɟushi'ina, agi kədiinə niinə acii unə koonə vii d'uuunuunə ka ɛɟitə ca slənə ahadoonə, waatoo matakəɟwanyinə goonə, acii kə kapaa Slandanə tə tii ka takəɟwanə koonə da dzəgunə koonə wabənaakii.

¹³ Gadeemə ka tii, una uudə tə tii laɟə putə ɟga slənətii ahadoonə. Ndzaamə ɟga'ə ahadoonə ɛsə.

¹⁴ Ndzəkəɟushi'ina, agi banə niinə koonə ɛsə: wabəmə ka manya'inə, wa təya slənə. Baneemə ka ma'yanə ɟga ɛɟi mabuure na, una tsəkə tə matə ɟgeerənə, una sə'watə ndzaanə da ɛɟi patə.

¹⁵ Damə hanɟkala acii mad'a dii ɛndə ka ɛndə bwaya bwayaanə, ga ca ɛnəpaagi ka ci də bwaya bwayaanə. Amma, wa ca ndzaa ka slənə goonə taa guci patə nə d'a ɟga'aanə ahadoonə da ka ɛɟi patə.

4:17 4.17 Yooh. 12.26; Rooma 5.17; Fil. 3.20. * **5:2 5.2** 1.2-3,10; 2.19; 3.13; 5.23; Mat. 24.36; Fil. 4.5; 2 Tees. 1.7,10; 2.1-2; habəsə makə mahərə: Mat. 24.43; 2 Piita 3.10; Səniinə 3.3; 16.15. **5:3 5.3** Irim. 6.14-15; Mat. 24.39. **5:5 5.5-8** Rooma 13.11-12; Af. 5.8-9. **5:8 5.8** Af. 6.11-17. **5:9 5.9** 1.10; 2 Tees. 2.14. **5:10 5.10** 4.14; Rooma 14.8-9. **5:12 5.12** 1 Koor. 16.15-18; 1 Tim. 5.17. **5:14 5.14** 2 Tees. 3.6,11,15. **5:15 5.15** Rooma 12.17; Fil. 1.10.

- 16 Ndzaamə ka moodfasəkə taa guci patə.
 17 Dzəmə aakəŋwa də ɸa də'wa ka Əntaŋfə yadə əpisəka.
 18 Taa agi mi patə, kuyiriimə tə ci. Aci tsarəkii nə ci ka moonə acii unə, unə ənə libə da Yeesu Aləmasiihu.
 19 Goona təŋagi slənə ŋga Malaaba Ma'yanə.
 20 Goona bərapaa wabənə ŋga ənjitə ci Əntaŋfə a wabə da matii.
 21 Təkətəmə taa ŋgutə uushi patə, una kəsətə ŋunyikii təŋə təŋə.
 22 Taa tsarə ŋga ŋgutə bwaya bwayaanə patə, una bwasee əsə.
 23 Ma Əntaŋfə Əndə vii ndzaanə jamə, wa ca laabagi tuunə camə, ci saakii. Wa ca kapaa əpinə goonə da shishinuunə jamə, una ndzaa yadə idəpaa uushi ashuunə ca'ə uusəratə nə Slandanə Yeesu Aləmasiihu a ənya.
 24 Ma Əntaŋfə ətə 'wii tuunə, ka slənənə nə ci ha'ə makə ətsa, acii əndə nə'utə aləkawalə nə ci.
 25 Kədiimə acii Əntaŋfə ka putə geenə ɸii ndzəkəŋushi'inə.
 26 Nəhəpaamə pu'u pu'u tə patənə ŋga ənji nə'unə.
 27 Kə ləbətə nyi duunə da Slandana koonə jəŋgatə ləkələkətənə ka patənə ŋga ənji nə'unə.
 28 Wa Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a ɸa koonə pwapoonaakii, ca ndzaanə doonə.

5:16 5.16 Fil. 4.4. **5:17 5.17** 5.25; Luka 18.1; Rooma 12.12; Af. 6.18; Kwal. 4.2. **5:18 5.18** Af. 5.19-20. **5:19 5.19** Af. 4.30. **5:21 5.21** 1 Koor. 14.29; Af. 5.10; 1 Yooh. 4.1. **5:23 5.23** 5.1-2; 2 Koor. 13.11. **5:24 5.24** 1 Koor. 1.8-9; Fil. 1.6; 2 Tees. 3.3. **5:25 5.25** 1.2-3; Rooma 15.30. **5:26 5.26** Rooma 16.16. **5:27 5.27** Kwal. 4.16.

Bəra'inə nga ləkaləkətə nga Bulusə ka ənji Teesaloonika

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə koonə, Ikəliisiya nga Teesaloonika, dacia inə Bulusə da Silasə da Timooti. Agi nəhəpaanə niinə tuunə, ənji nga Əntanjə Dəsənaamə da Slandanə Yeesu *Aləmasiihu.

² Wa Əntanjə Dəsənaamə da Slandanə Yeesu Aləmasiihu a dā koonə pwapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

Shinə nga Aləmasiihu ka dā gəjwanə

³ Ndzəkəjushi'ina, taa guci patə agi kuyiriinə niinə tə Əntanjə ka putə goonə. Ma dəbeekii ina dā ha'ə, acii agi gərənə nə vii goonə goonə aakəjwə aakəjwa. Agi tsakə gərənə nə uudəshinə ahadoonə patə əsə.

⁴ Aciikii, inə də neenə na, agi dələnə niinə duunə ahada Ikəliisiyanyinə nga Əntanjə. Agi banə niinə ka tii makə sətə kəjəanuunə agi vii goonə goonə dāgi ciba da nğəra'wə patə ətə dīi unə agikii.

⁵ Ci nə səndə ca bəarii tuu'ina, də rəgwa nə Əntanjə a dā gəjwanə ka ənja. Ka mbu'utəginə nə ci duunə koonə ndzaanə agi nwanjuunaakii, acii ka putakii cuuna sa ciba.

⁶ Ka slənənə nə Əntanjə sətə dəbee, waatoo ka cibeənə nə ci ka ənjitə ca cibeə koonə.

⁷ Ma unə ənə ca cibə, ka viinə nə ci koonə əpisəka deenə əsə. Ha'ə na dā saa'itə nə Slandanə Yeesu a jiga dadagyə tii da madiigərə malaa'ikanyinaakii ahada gana nga gunə.

⁸ Ma cii kəya sha, ka cibeə ka ənjitə kaaree ka Əntanjə da ənjitə naanagi ka luu Njuni Habara nga Slandanaamə Yeesu.

⁹ Kadə nə təya sa ciba, Əntanjə a zamagi də tii ka ca'ə ndəjwə ndəjwə; Slandanə a lakəgi tə tii dzadə, paa tii na nee ka məghərəvənaakii da baawəfaakii.

¹⁰ Ma ətsə patə, ka slənənə saa'itə nii kəya ənya. Maa kə mbu'ya maduunə uusəraakii, ka duunətənə nə ənjaakii tə ci. Patənə nga ənjitə vii ka ci goonə əsə, təya dəla də ci. Da i unə na dā ha'ə saa'ikii, acii kə liwuunə wabəətə bii inə koonə.

¹¹ Aciikii ciina dā də'wa ka putə goonə taa guci patə. Ina kədii acii Əntanjə kaa ca mbu'utəgi duunə, una ndzaa bahə makə sətə 'wii ci tuunə koonə ndzaanə. Agi kədiinə niinə əsə kaa ca tsakə tuunə agi slənə nga'əətə cuuna moo dānə patə, ca tsakə tuunə əsə koonə dzə aakəjwa də slənətə cuuna dā acii kə vii unə goonə ka ci. Wa ca tsakə tuunə ha'ə də baawəfaakii.

¹² Də ha'ə viinə ənji məghərəvənə ka ləmə nga Slandanaamə Yeesu putə goonə. Ma unə əsə, ka viinə nə ci koonə məghərəvənə. Ma ətsə patə ka dānə ha'ə, də pwapoonə nga Əntanjə gaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

2

Sətə na takəjwa dānə taabu'u shinə nga Yeesu

1:1 1.1 1 Tees. 1.1. **1:3 1.3** 2.13; 1 Tees. 1.2-3. **1:4 1.4** 1 Tees. 2.19-20; 3.3,7. **1:5 1.5** Fil. 1.28. **1:6 1.6** Rooma 12.19; Səniinə 18.6. **1:7 1.7** Mat. 25.31; 1 Tees. 5.1-2. **1:8 1.8** Isaa. 66.15; Rooma 2.8; 1 Piita 4.17. **1:11 1.11** 1 Tees. 1.2-3; 5.24.

¹ Ndzəkəŋushi'ina, agi gəranə nuunə shineŋa Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu da dzatə də nə gaamə akəŋwaciikii. Amma agi kədiinə niinə acii unə,

² maa kə fii unə kə bii ənji oo'i, kə mbu'ya uusəra ŋga ənyanə ŋga Slandana, ga haŋkala goonə a gwazəgi pii pii. Goona ŋgwələ, goona luuvə əsə, taa kə fii unə, kə d̄ii ənji anabaakwaanə, taa waazanə, taa kə nyaahə ənji asəkə ləkələkətə də banə oo'i, da meenə shigi, goona luuvə shaŋə.

³ Taa də iitiitə patə, goona kapaa rəgwa ka ənjə a isəkwa tuunə. Acii ma taabu'u mbu'yanə uusərakii, ka bwaseenə nə ənji laŋə ka nə'unə tə Əntaŋfə, ŋwanjwə 'waslyakəənə a shigi. Ma ca, əndə ŋga gunə nə ci.

⁴ Ka bərapaanə nə ci sə ŋga paslənə patə, ca d̄uunətə naakii nə palee ka uushi'inə patə. Ha'ə ca dzə aasəkə *yi ŋga Əntaŋfə, ca ndzaa davə, ca ba oo'i, ci nə Əntaŋfə ndilə ndilə.

⁵ Uushi'iitə patə, kə bii nyi koonə saa'itə nyi ma'ə ahadoonə. Anii kə zaanə koonə saŋa?

⁶ Ma əndzə'i, tə'i uushi pa'əgi ka uushi'iitə rəgwa. Kə shii unə səkii əsə. Amma, maa kə mbu'i saa'ikii, ka shiginə nə ŋwanjwə 'waslyakəənə paŋgəraŋə.

⁷ Taa əndzə'i, laŋə ci ənjə a slənə bwaya bwayaanə ka Əntaŋfə. Ma amə, kə shii amə makə sətə ci ənjə a slənə bwaya bwayaatsa, acii kə baarii Əntaŋfə kaamə. Amma, ma sətə na slənə, ma'ə zəku'i. See mada ŋgiragi Əntaŋfə sətə pa'əgi ka tii rəgwa.

⁸ Maa kə ŋgərəgi ci, wata ŋwanjwə 'waslyakəətsə a shigi paŋgəraŋə. Amma, maa kə ənya Slandanə Yeesu, ka bələginə nə ci tə ci də mədə ŋga bamakii, ca həhədəgi tə ci də baawəda ŋga məghərəvənaakii.

⁹ Taabu'u bələginə Yeesu tə ci, kadə nə ŋwanjwə 'waslyakəənə a shi də baawəda ŋga *Seetanə. Ca slənə sə ŋga hurəshishinə ŋga jirakənə kama kama.

¹⁰ Ma ənjitə uugi ŋgərə rəgwa ŋga zanə, ka isəkwanə nə ci tə tii də taa ŋgutə tsarə ŋga məza jarəwiinaakii. Ma ənjitsa, ka zanə nə tii, acii kə kaaree tii ka uudə gooŋga kaa təya upaa luupaanə.

¹¹ Acii ha'ə, kadə nə Əntaŋfə a kavə tə tii, kaa haŋkalatii a zə'ugi, təya nə'u jirakənə.

¹² Ma nii kəya d̄a ha'ə, kaa gəŋwanaakii a kula aanə patənə ŋga ənjitə kaaree ka nə'u gooŋga, təya d̄a moodfasəka də slənə 'waslyakəənatii.

Ndzaamə ndihə ndihə agi gooŋga

¹³ Ndzəkəŋushi'ina, kadashinyinə ŋga Slandana, taa guci patə agi kuyiriinə niinə tə Əntaŋfə putə goonə. Ma dəbeekii ina d̄a ha'ə, acii kə ta'i Əntaŋfə tuunə daga ci ma'ə matagamə duuniya. Ma ta'i ci tuunə, kaa ca luupaa tuunə. Ci laabagi tuunə də baawəda ŋga Malaaba Ma'yanə koonə nə'utə gooŋgaanə.

¹⁴ Ka ətsə ha'ə 'wii Əntaŋfə tuunə dagi waaza Njuni Habara geenə koonə. Ma 'wii ci tuunə, koonə shii upaa ndzaanə agi məghərəvənə ŋga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

¹⁵ Acii ha'ə, ndzəkəŋushi'inə, kəŋaanəmə ndihə ndihə, una kəsətə təŋə təŋə tə gooŋgatsə jigunyiinə koonə də bameenə da də ləkələkətə geenə, una kəsətə təŋə təŋə.

2:1 2.1-2 1 Tees. 4.15-17; 5.1-2. **2:2 2.2** 2.15. **2:3 2.3** 1 Tim. 4.1; 1 Yooh. 2.18. **2:4 2.4** Əzaki. 28.2; Dan. 11.36; Səniinə 13.5-6. **2:8 2.8** Isaa. 11.4; Səniinə 19.15. **2:9 2.9** Mat. 24.24; Səniinə 13.11-13. **2:11 2.11** 2 Tim. 4.4. **2:12 2.12** 1.6-8. **2:13 2.13** 1.3. **2:14 2.14** 1 Tees. 5.9. **2:15 2.15** 3.6; 1 Koor. 11.2.

16 Ma Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu də naakii nə da Əntanfə Dəsənaamə, kə uu'i ci taamə, agi tsakənə nə ci taamə də pwapoonaakii taa guci patə, ca kavə taamə ka gəra ŋunyi sətə na shi.

17 Wa ca banee ka ədzəmuunə, ca vii koonə ŋgeerənə ŋga slənə ŋga'əənə da ba ŋunyi wabənə taa guci patə.

3

Də'wa ka putə geenə

1 Wiinə səndə ciina uudəpaagi koonə dīi, ndzəkəŋushi'ina: ma dānuuna, dāmə də'wa ka putə geenə kaa wabənə ŋga Slandanə a shii dzənə aakəŋwa pii pii, kaa ənjə a dūunətə wabənəkii, makə sətə cuuna dūunətə əsə.

2 Dāmə keenə də'wa əsə kaa Əntanfə a luupaa tiinə acii bwaya ənja. Dāmə ha'ə, acii əntaa patənə ŋga ənji nəndə da vii goŋga.

3 Amma, ma Slandana, əndə nə'utə aləkawalə nə ci. Ka tsakənə nə ci koonə ŋgeerənə a ədzəmuunə, ca nəhə tuunə acii *Seetanə.

4 Kə yarədii inə tuunə putə ŋga Slandana. Waatoo, agi nə'utənə nuunə makə sətə bii inə koonə. Dəŋə aakəŋwa əsə, ka nə'utənə nuunə ha'ə.

5 Wa Slandanə Yeesu Aləmasiihu a baarii koonə rəgwa, una shii makə sətə uu'i Əntanfə tuunə, una sə'watə makə sətə sə'watə Aləmasiihu.

Ŋga'ə nə sləna

6 Ndzəkəŋushi'ina, waniinə ka banə koonə də ləmə ŋga Slandanə Yeesu Aləmasiihu: mada tə'i manya'inə ŋga ndzəkəŋushi'inə ahadoonə, goona ndzaa da tii. Ma təya, paa tii ka nə'utə səndə jigunyiinə koonə.

7 Unə də noonə na, kə shii unə taa iitə nə'utənuunə dərəpə geenə. Acii ma saa'itə njiinə ahadoonə, əntaa manya'inə njiinə.

8 Makapaamiinə neenə nə ka əndə a adəvə keenə yadə ki'inə ka ci saakii. Amma kə slənyiinə iza iza'u vədə da uusəra, acii geena ndzaa ka tərənə agyanə taa wu ahadoonə.

9 Ma dīi inə ha'ə, əntaa mbu'unə nəndə mambu'umiinə bahə ləgwa zəmə acii unə, amma ma dīi inə ha'ə, keena ndzaa koonə ka sə ŋga dzəgunənə, una nə'u dərəpə geenə. *

10 Ma saa'itə inə ahadoonə, kə njiinə a ba koonə oo'i, ma əndətə kaaree ka sləna, ga ənjə a vii ka ci zəma.

11 Ma bii inə koonə ha'ə, acii kə fii inə oo'i, tə'i hara ənji ahadoonə, manya'inə nə tii. Pooshi uushi ci təya slənə, madaamə ndzaanə zərakə da kaala matii aagi slənə ŋga hara ənji.

12 Yoo, ma tsarə ŋga ənjitsa, waniinə ka banə ka tii də ŋgeerənə, də ləmə ŋga Slandanə Yeesu Aləmasiihu: wa təya slənə də rəgwa, təya zəməvə ka natii na.

13 Ndzəkəŋushi'ina, ma una, ga ca wunəənə koonə nə da ŋunyi sləna.

14 Mada kə naanagi əndə ka nə'utə wabənə nyaahiinə koonə asəkə ləkələkətəna, kantsaamə ka ci ginə, goona ndzaa da ci, kaa ayinə a shii kəsənə tə ci.

15 Amma goona nee ka ci makə əndə daawaanə goonə. Ma dānuuna, wabəmə ka ci makə sətə cuuna wabə ka ndzəkəŋushi'inuunə.

2:16 2.16 1 Tees. 1.4. 3:1 3.1 Slənə 2.4; Rooma 15.30; 1 Tees. 5.25. 3:3 3.3 1 Koor. 10.13; 1 Yooh. 5.18. 3:4 3.4 1 Koor. 4.16; Gal. 5.10. 3:6 3.6 3.12; 1 Tees. 5.14. 3:8 3.8 1 Tees. 2.9.
* 3:9 3.9 Slənə 18.3; 1 Tees. 1.6; bahə ləgwa zəma: 1 Koor. 9.4. 3:10 3.10 1 Tees. 4.11. 3:11 3.11 1 Tim. 5.13. 3:12 3.12 Af. 4.28. 3:13 3.13 Gal. 6.9. 3:14 3.14 1 Koor. 5.9,11. 3:15 3.15 Mat. 18.15-17; 1 Tees. 5.14.

Muudinə ɲga wabənə

¹⁶ Ma Slandana, ci ca vii ndzaanə jamə. Wa ca vii koonə ndzaanə jamə ci saakii taa guci patə, taa ka ɲgutə rəgwa patə. Wa ca ndzaa doonə patə.

¹⁷ Nyi Bulusə də ciinəki ca uudəpaa naahə ləkələkətənə də nəhəpaanə tuunə. Ha'ə asəkə taa ɲgutə ləkələkataaki əsə. Naahənə ɲga ciinəki ətsa.

¹⁸ Wa Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a dfa koonə patə pwapoonaakii.

Təkəŋwanə ŋga ləkələkətə ŋga Bulusə ka Timooti

¹ Wiinə ləkələkətə ca dzə daciiki Bulusə. Ma nya, masləkee əndə ŋga Yeesu *Aləmasiihu nə nyi, makə sətə bii Əntaŋfə Maluu gaamə da Yeesu Aləmasiihu. Ma ca, ka ci caama ka na. *

² Agi nəhəpaanə nə nyi tə hə Timooti. Kə ndzaa hə ka ŋunyi uuzənaaki ka rəgwa ŋga vii gooŋga gaamə. †

Wa Əntaŋfə Dəsənaamə da Yeesu Aləmasiihu Slandanaamə a dfa ka hə pwapoonə, təya dfa ka hə ŋga'əənə, təya vii ka hə ndzaanə jamə.

Da bariya ka ənjitə ca dzəgunə ka ənji sətə madzəmə

³ Timooti, ŋga'ə ka nyi ha ndzaanə də Afisa makə sətə shi nya bii ka hə saa'itə nya dzə aanə hanyinə ŋga Makiduuniya. Ma mwayi nyi kaa ha dfa ha'ə, acii tə'i hara ənji də Afisa ətə ca dzəgunə ka ənji sətə madzəmə. Bawə ka tii kaa təya bwasee ka dfanə ha'ə. ‡

⁴ Ga təya ndzaa ka buurə wabənə ŋga ŋukə ətə pooshi gooŋga agikii, ga təya ndzaa ka ŋgaasha uushi'inə ŋga ŋukə. Ma ətsa, pooshi ka uudənə. Acii tsarəkii ca kira mabizhinə. Pooshi haala ŋga sətə ci Əntaŋfə a moo dfanə kaamə da uushi'iitsa. Dagi vii gooŋga gaamə shiinaamə sətə ci Əntaŋfə a moo dfanə kaamə.

⁵ Ma caaŋwa ba ha'ə, kaa ənjə a uudəshi. Ma uudəshina, asəkə malaaba ədzəmə ca shigi, ətə yadə 'waslyakəənə davə, da agi ŋunyi ndzaanə ca shigi da agi vii gooŋga ŋga tantanyinə.

⁶ Amma, ma hara ənji, kə bwasee tii ka uushi'iitsa, təya dzəgərə ka waabə mazaabə uushi'inə ətə pooshi ka tsakənə tə tii.

⁷ Ŋga'ə ka tii nə ndzaanə ka ənji dzəgunə bariya ŋga Əntaŋfə ka ənja. Amma pooshi tii shii ŋga'ə sətə ci təya ba. Saŋə maa, pooshi tii shii sətə ci təya wabə agyanəkii.

⁸ Kə shii amə, ŋga'ə nə bariya ŋga Əntaŋfə, mada kə shii ənji rəgwatə ci ənjə a slənəgi.

⁹ Ŋga'ə maa kə buurətə ənji oo'i, ma bariya, əntaa ka ŋunyi ənji dīi Əntaŋfə, amma ka ənjitə ca taŋəgi da ənjitə pooshi ka fa ənda da ka ənjitə pooshi ka fa tə Əntaŋfə da ka ma'waslyakə ənja. Kə dīi Əntaŋfə bariya əsə ka ənjitə pooshi ka gadeenə ka ci da ka ənjitə bəələgi dəsənətii taa məsənətii da ka hara mabələ ənja.

¹⁰ Kə dīi ci bariya əsə ka ma'aləhiinyinə da ŋguyirənə ətə ca baa da ŋguyirənə makə tii da ka ənjitə ca kəəsə ənji ka dərəginə da ka majirakinə da ka ənjitə ca dzə ka dfa seeda ŋga jirakənə, taa ənjitə ca dfa taa ŋgutə uushi ətə madzəmə mbərə mbərə da ŋunyi dzəgunənə.

¹¹ Ma ŋunyi dzəgunənə, agi Ŋunyi Habara ci ənjə a upaa. Aaciiki ba'avə Əntaŋfə Ŋunyi Habarakii kaa nya baaba ka ənja. Ma Ŋunyi Habarakii, agyanə Əntaŋfə Əndə məghərəvənə. Naakii nə barəkaanə.

* **1:1 1.1** masləkee əndə: 2.7; Maluu: Tit. 3.4; ka na: Kwal. 1.26-27. † **1:2 1.2** Timooti: 1 Koor. 4.17; uuzənaaki: 1 Koor. 4.15; 1 Tees. 2.11; Tit. 1.4. ‡ **1:3 1.3** Afisa: Slənə 20.1; dzəgunə sətə madzəmə: 4.1-10; 6.3-5,20-21; 2 Tim. 2.16-18,23-26; Tit. 1.10-16; 3.9-11. **1:3 1.3** Slənə 20.1. **1:4 1.4** 4.7; 6.20; 2 Tim. 2.16,23; 4.4; Tit. 1.14. **1:5 1.5** 1.14,19; 2.15; 4.12; Rooma 12.9; 13.10; 1 Koor. 8.1; Gal. 6.10; 2 Tim. 1.3,13; 3.10; Tit. 1.15. **1:6 1.6** 1.4; 6.4,20; Tit. 1.10. **1:8 1.8** Rooma 7.12,16. **1:9 1.9-10** Gal. 5.19-21. **1:10 1.10** 4.6; 6.3; 2 Tim. 1.13; 2.2,15; 3.14; 4.2-3; Tit. 1.9; 2.1,7-8. **1:11 1.11** 1 Tees. 2.4.

Kuyiriinē tē Ɖntanfē putē n̄ga luupaanaakii tē ɔnja

¹² Agi kuyiriinē nē nyi tē Yeesu Aləmasiihu Slandanaamē. Ci vii ka nyi n̄geerənē n̄ga slənəna. Agi kuyiriinē nē nyi tē ci n̄ga neenaakii ka nyi mahoolakii, ca kavē tē nyi kaa nya slənə ka ci.

¹³ Taa n̄gahi ma n̄ga n̄kə, kə cibē nyi dē ci, nya wabē bwaya uushi'inē aashikii, nya dzaana tē ci ɔsē; amma kə nyihē ci tēgunuunaaki, acii paa nyi shii sētē njii kya slənə, paa nyi da vii goon̄ga saa'ikii ɔsē.

¹⁴ Wata Slandanē a ɔjiinē ka nyi pwapoonaakii lan̄ə, ca ɓaarii ka nyi rēgwa n̄ga vii goon̄ga ka ci da uufənē tē ɔnja. Makē ɗii ci, ləbē naamē da Yeesu Aləmasiihu n̄ga ɔna, naamē patē nē vii goon̄gakii da uufənəkii.

¹⁵ Ma sənē cii kya moo banē, tantanyinē. Kə dēbē ɔnjə a luuvē dē ɔdzəmē rēn̄wē oo'i, ma shi Yeesu Aləmasiihu aasəkē duuniya, kaa ca luupaa ma'waslyakē ɔnja, nyi palee ka tii patē dē slənē 'waslyakənē maa.

¹⁶ Amma kə nyihē Ɖntanfē tēgunuunaaki makē n̄ji nyi ka ma'waslyakē ɔndē ka shan̄ə. Dē ɗanē ha'ə mbee Yeesu Aləmasiihu ka ɓaarii ka ɔnji patənē n̄ga sē'watənaakii tē nyi dē luupaanē tē nyi. Ha'ə kə ndzaa nyi ka sē n̄ga dzəgunənē ka taa wu patē na vii goon̄ga ka Aləmasiihu, ca upaa ɔpinē n̄ga ca'ə ndən̄wē ndən̄wē.

¹⁷ Wa ɔnjə a ɗuunətē tē Ɖntanfē, ɔnjə a dēla dē ci. Ci nē n̄wan̄wē n̄ga ca'ə ndən̄wē ndən̄wē. Paa ci ka ɔntənē, pooshi ɔnji agi neenē ka ci ɔsē. Ci daanəkii nē Ɖntanfē. *Aamiina.

¹⁸ Uuzənāaki Timooti, wanyinē ka kavē wabəətsē aaciiku, makē sētē wabi anabiinē agyanəku n̄kə. Kəsəpaa wabəətsē asəkē ɔdzəməku kaa ha mbee ka slənē n̄nyū slənə,

¹⁹ ha dzə aakəŋwa agi nē'unē tē Ɖntanfē da n̄nyū ndzaanē. Ma hara ɔnji, kə kaaree tii ka n̄nyū ndzaanē, ha'ə saawee tii ka vii goon̄gatii.

²⁰ Ma Himiniya da Aləkəsandəra, agikii nē tii. Kə vii nyi tē tii ka *Seetanē kaa tōya shii dzalənē, tōya bwasee ka dzaananē tē Ɖntanfē. §

2

Wabənē agyanē də'wa

¹ Ma n̄ga təkəŋwanē, agi banē nē nyi kaa ɔnjə a ɗa də'wa, ɔnjə a kədii acii Ɖntanfē, ɔnjə a kuyiriū tē Ɖntanfē putē n̄ga patənē n̄ga ɔnja.

² Wa ɔnjə a ɗa də'wa putē n̄ga meeminē da madiigərə ɔnji patē, kaama ndzaanē jamē dē mabanee ma'yanē, ama mbee ka gadēe ka Ɖntanfē, ama ndzaa makətsəkii ɔsē.

³ Ma ɔtsē patē, n̄ga'ə, ka uufagi səkē n̄ga Ɖntanfē Maluu gaamē ɔsē.

⁴ Kə mwayi ci taa wu patē, ca upaa luupaanē, ca shii goon̄ga.

⁵ Acii rēn̄wē nē Ɖntanfē, rēn̄wē ɔsē nē ɔndē rēgwa ahada Ɖntanfē da ɔnja, waatoo Yeesu Aləmasiihu. Ɖndē shiŋkinē nē ci ɔsē.

⁶ Kə vigi ci naakii nē ka luupaanē dē ɔnji shiŋkinē patē. Ci ɓaarii ka saa'ikii oo'i, n̄ga'ə ka Ɖntanfē kaa taa wu patē a upaa luupaanē. *

1:12 1.12-17 2.7. 1:12 1.12 Gal. 1.15-16. 1:13 1.13 Slənē 8.3; 9.1-5; 1 Koor. 15.9; Gal. 1.13. 1:14 1.14 1.5; 1 Koor. 15.10. 1:15 1.15 Luka 15.2; 19.10; Rooma 5.8. 1:16 1.16 Af. 3.7-9; Kwal. 1.25. 1:17 1.17 Rooma 16.27. 1:18 1.18 4.14; 6.12; 1 Koor. 9.24-25; 2 Tim. 4.7-8; Yahu. 3. 1:19 1.19 1.5. § 1:20 1.20 Himiniya: 2 Tim. 2.17; Aləkəsandəra: 2 Tim. 4.14; Seetanē: 1 Koor. 5.5. 2:1 2.1 Af. 6.18-19; Fil. 4.6. 2:2 2.2 Ees. 6.10. 2:3 2.3 Tit. 3.4. 2:4 2.4 Ɖzaki. 18.23; 2 Tim. 2.25-26; 2 Piita 3.9. 2:5 2.5 Dzək. 6.4-5; 1 Koor. 8.6; Rooma 3.29-30; 10.12-13. * 2:6 2.6 Mar. 10.45; 2 Koor. 5.15; Gal. 1.4; Tit. 2.14; 1 Yooh. 3.16; ka saa'ikii: Gal. 4.4; Tit. 1.3.

⁷ Ka ətse ha'ə kavə Əntanfə tə nyi ka ndzaanə ka əndə waazanə ka ənji da ndzaanə ka masləkee ənda. Kə kavə ci tə nyi ka dzəgunə goonja ka hara slikərənə kaa təya luuvə. Tantanyinə cii kya wabə, əntaa jirakənə. †

⁸ Acii ha'ə, nja'ə ka nyi kaa nguyirənə taa da patə a dfa də'wa. Wa təya dfa də'wa də malaaba ədzəma. Ga təya dfa də'wa də mabəzə səka, ga təya dfa də mabizhinə əsə.

⁹ Ma makinə əsə, wa təya ndzaa da ayinə da hiima nja ka kəjeerənə ətə dibə. Ga təya dfaada hara uushi'inə agi shiŋkinatii ətə ca ngərəgi hiima nja ənda, ga təya nja pookalima taa sə nja uura taa sə nja ciinə ətə da məghərəvənə davə, ga təya nja mandalə kəjeerənə əsə.

¹⁰ Amma, wa təya dfa njunyi sləna. Ci nə njunyi uushi. Ci dəbee ka makiitə ca ba agi nə'unə nə tii tə Əntanfə.

¹¹ Wa minə a ndzaa kəda'ə saa'itə ənjə a dzəgunə, kya banee ka hanjalatə.

¹² Maluuvəmə nyi minə a dzəgunə ka nguyirənə, taa kya ndzaa da baawəda agyanətii. Amma, wa kya ndzaa kəda'ə.

¹³ Acii tə Adamu 'watəgi Əntanfə taganə, taabu'u Hawa.

¹⁴ Əntaa tə Adamu əsə gəpətə *Seetanə, amma tə minə gəpətə ci, kya tanjəgi bariya.

¹⁵ Patə da ha'ə, wa kya poo manjeevənə, ka upaanə nə ki luupaanə, maa kə gi ki aakəjwa agi nə'unə da uudə ənja, kya ndzaa malaabakii akəjwacii Əntanfə, kya ndzaa da ayinə.

3

Matakəjwanə asəkə Ikəliisiya

¹ Ma sənə cii kya moo banə, tantanyinə: mada nja'ə ka əndə nə ndzaanə ka matakəjwanə asəkə Ikəliisiya, njunyi slənə cii kəya uudə.

² Ma matakəjwanə, wa ca ndzaa ka əndətə pooshi ənji ka idəpaa uushi ashikii. Da minə rəjwə dyanə ndzaanəkii əsə. Wa ca ndzaa ka əndə hiima, ca ətsətə naakii na, ca ndzaa də hanjala, ca ndzaa ka əndə luu mu'uminə gakii asii. Wa ca ndzaa ka əndə mbee ka dzəgunətənə ka ənji nja'ə.

³ Ga matakəjwanə a kagi naakii nə ka sa ənvwa, ga ca ndzaa ka əndətə ci ədzəməkii a əbu pii pii əsə. Amma, wa ca ndzaa ka makəda'ə ənda, əndətə ca moo ndzaanə jamə. Ga ca ndzaa ka əndə suuna kwaba.

⁴ Wa ca ndzaa ka əndətə ca mbee ka kərətə yaakii nja'ə, manjeevənaakii a dawuta ka ci, təya fa tə ci ka şanjə.

⁵ Ma bii nyi ətse ha'ə, mada pooshi əndə mbee ka kərətə yaakii nja'ə, iitiitə şanjə mbeenəkii ka kərətə Ikəliisiya nja Əntanfwa?

⁶ Ha'ə əsə, ma əndətə mata'avəmə agi vii goonjaakii, ga ca ndzaanə ka matakəjwanə, acii ga ca dfaunətə naakii na, Əntanfə a lagi ka ci gəjwanə, ca vii ka ci ma'inə makə sətə vii ci ka *Seetanə.

⁷ Ha'ə əsə, wa ca ndzaanə ka əndətə ci duuniya patə a gadfee ka ci, acii ga ənjə a davə ka ci ayinə, ca dzəgərə aasəkə zaanjwanə nja Seetanə.

Ənji tsakənə tə ənji nja Ikəliisiya

† **2:7 2.7** masləkee ənda: 1.11-17; Gal. 1.1; 2.7-8; Af. 3.7; 2 Tim. 1.11. **2:8 2.8** 1 Piita 3.7. **2:9 2.9** 1 Piita 3.3-5. **2:10 2.10** 5.10. **2:11 2.11-12** 1 Koor. 14.34. **2:13 2.13** 'Wat. 2.7,21-22; 1 Koor. 11.8-9. **2:14 2.14** 'Wat. 3.1-6,13; 2 Koor. 11.3. **3:2 3.2-7** Tit. 1.6-9; 1 Piita 5.1-4. **3:3 3.3** 2 Tim. 2.24. **3:7 3.7** 2 Koor. 8.21; Slənə 6.3.

⁸ Ma ənji tsakənə tə ənji nga Ikəliisiya əsa, wa təya ndzaa matsəkii, ga wabənətii a ndzaa bəra'i, ga təya kapaa natii nə ka sa ənvwa, ga təya kapaa natii nə ka suuna gəna əsə.

⁹ Ma wabənə ətə baariigi Əntanfə kaamə, wa təya kəsəpaa də malaaba ədzəma.

¹⁰ Tii maa, see maa kə təkətə ənji tə tii zəku'i. Madfa pooshi ənji idəpaa uushi ashitii, wa təya ndzanə sləna.

¹¹ Ma makinatii* əsə, wa təya ndzaa matsəkii, ga təya pəfəhiinə, wa təya ndzaanə ka ənji hiima, təya ndzaanə ka ənji gooŋga taa agi mi patə.

¹² Ma əndə tsakənə tə ənji nga Ikəliisiya, da minə rəŋwə dyanə ndzaanəkii, ca mbee ka kərətə manjeevənaakii da hara ənji yaakii nga'ə.

¹³ Ma ənji tsakənə tə ənji nga Ikəliisiya, madfa ŋunyikii ci təya slənə, ka upaanə nə tii gadeenə nga ənji ka tii. Ka mbeenə nə tii ka wabənə yadə ŋgwalənə agyanə vii gooŋgatii ka Yeesu Aləmasiihu.

Maduunə uushi ətə baarii Əntanfə kaamə

¹⁴ Yoo, kə dii nyi aniya nga dzənə aabiiku kədəhə. Amma, wanyinə ka naahə ka hə ləkələkətəna.

¹⁵ Mbu'u tə'i uushi na səkəpaa tə nyi. Ma ləkələkətəna, ci na baarii ka hə makə sətə ci ənji nga Əntanfə a ndzaanə. Ma ənjikii, tii nə Ikəliisiya nga Əntanfə Əndə vii əpinə. Ikəliisiyakii əsə ca kihə gooŋgaanə.

¹⁶ Ma sətə vii amə gooŋga anəkii, waatoo sətə nji ma'umbeekii, maduunəkii dərəva. Pooshi əndə dfa mabizhinə agyanəkii, waatoo,

Əndə shiŋkinə pwayi ənji tə ci,

Kə baariigi Malaaba Ma'yanə tə ci oo'i,

əndə gooŋga nə ci.

Kə nee malaa'ikanyinə ka ci;

Kə waazii ənji agyanəkii ka hara slikərənə;

Kə vii ənji ka ci gooŋga asəkə duuniya patə;

Kə ŋgərətə Əntanfə tə ci aadəgyə, ca dfuunətə tə ci.

4

Ənji dzəgunə jirakənə

¹ Yoo, kə bii Malaaba Ma'yanə furənə oo'i, ma ka əndə'i saa'i, kadə nə hara ənje a bwasee ka nə'u gooŋgaanə, təya dzəgərə ka nə'u jirakənə nga ginaajinyinə, təya nə'u dzəgunənə nga *Seetanə.

² Ma dzəgunətsa, kə təkəpaa majirakinə, ənjitə pooshi ka taarapaanə ahada gooŋgaanə da jirakənə acii mantəkii nə ədzəmətii.

³ Ma tsarə nga ənjitsa, agi dzəgunənə nə tii oo'i, ma ŋgərəshinə da aadə hara zəmənyinə, bwayakii. Amma Əntanfə tagapaa zəmənyitsa kaa ənje a adə. Ma ənji nə'unə, waatoo ənjitə shii gooŋga, wa təya adə zəməkii də kuyiriinə. *

⁴ Patənə nga uushi'inə ətə tagii Əntanfə, nga'ə. Pooshi uushi nga kaareenə. Amma, wa ənje a luu patənə nga uushi'inəkii də kuyiriinə tə ci.

* **3:11 3.11** Makinə, ənji tsakənə tə ənji nga Ikəliisiya, taa makinə nga ənji tsakənə tə ənji nga Ikəliisiya. **3:11 3.11** Tit. 2.3. **3:15 3.15** Af. 1.23; 2.19-22. **3:16 3.16** Mat. 28.18-19; Mar. 16.19; Yooh. 1.14; Slənə 2.33; Af. 1.20-21; Fil. 2.6-11; Kwal. 1.6,23; 2 Tim. 4.17. **4:1 4.1-11** 1.10. **4:1 4.1 2 Tim. 3.1.** * **4:3 4.3** ŋgərəshinə: 1 Koor. 7.1; zəmənyinə: 'Wat. 9.3; Rooma 14.2; Kwal. 2.21; Ibər. 13.9; kuyiriinə: Rooma 14.6; 1 Koor. 10.30. **4:4 4.4** 'Wat. 1.31; Slənə 10.15.

⁵ Ma uushi'iitsa, nga'ə, acii ha'ə bii Əntanfə, agi kuyiriinə nə ənji tə ci putakii əsə.

Nyunyi əndə slənə nga Yeesu Aləmasiihu

⁶ Madfa agi dzəgunətənə nə hə ka ənji nə'unə tə uushi'iitsa, ka ndzaanə nə hə ka nyunyi əndə slənə nga Yeesu Aləmasiihu, ha dzə aakəŋwa də fa wabənə nga Əntanfə da nə'utə nyunyi dzəgunənə, kaa ha upaa də ŋgeerənə.

⁷ Ma wabəətə nga ŋukə ətə madzəmə da wabənə nga Əntanfə, ga ha ndzaa ka buurənə, acii uura manjeevənə nə ətsə patə. Duu aakəŋwa də dzəgunə ndzaanə ka əndə nga Əntanfə.

⁸ Ma taadfatə shishinə, tə'i ci da bwatya. Amma, ma dzəgunə ndzaanə ka əndə nga Əntanfə, ci palee də bwatya taa ka ŋgutə rəgwa patə, acii ka tsakənə nə ci tə əpinə gaamə ka saa'ina da aakəŋwa patə.

⁹ Ma sətə bii nyi, tantanyinə. Kə dəbee ənjə a luuvə də ədzəmə rəŋwə.

¹⁰ Ka ətsə ha'ə caama slənə də gazhi'waanə, acii agi kanə naamə nə ka Əntanfə Əndə vii əpinə. Ci nə Maluu nga ənji patə; ma palee maa, nga ənji nə'unə.

¹¹ Bawə ka ənji nə'unə tə wabəətsa, ha dzəgunətə ka tii.

¹² Ga ha luuvə kaa ənjə a ushapaa tə hə, makə dīi hə uundzə dagwa. Amma ndzaanə ka sə nga dzəgunənə ka ənji nə'unə ka rəgwa nga wabənaaku, da ndzaanaaku, da uudənaaku tə ənja, da vii gooŋgaaku, da ndzaanaaku yadə idəpaa uushi ashiku.

¹³ Ma taabu'u nii kya sha, duu aakəŋwa də jaŋga malaaba ləkələkətə ka ənja, ha waaza ka tii, ha dzəgunə ka tii.

¹⁴ Ma baawəda ətə vii Əntanfə ka hə saa'itə wabi anabiinə agyanəku, saa'itə kavə matakəŋwanyinə nga Ikəliisiya ciinə aanəku, slənəgiwə də ci.

¹⁵ Duu aakəŋwa də d'anə ha'ə makə ətsa, ga ha zaarə, kaa ənji patə a nee ka dzənaaku aakəŋwa.

¹⁶ Hadfatə də naaku na da dzəgunənaaku. Duu aakəŋwa də d'a uushi'iitsa. Acii maa kə dīi hə ha'ə, ka luupaanə nə hə naaku nə da ənjitə ca fa tə hə.

5

Ndzaanə nga'ə agi ənji nə'unə

¹ Ga ha wazə ka masara, amma wabuu ka ci makə ka duu. Ma uuji daguyinə əsa, wa təya ndzaa makə ndzəkəŋushi'inəku.

² Ma masara minə, wa kya ndzaanə makə mapoo tə hə. Ma makinə ətə ma'ə ma'iirəmə əsə, wa təya ndzaa makə cikəŋushi'inəku; ədzəməku a ndzaa malaabakii akəŋwaciitii, acii ga təya ŋgərəgi haŋkalaaku.

³ Ma mooryafinyinə ətə pooshi əndə tsakənə tə tii, gadēe ka tii.

⁴ Amma, madfa tə'i manjeevənə taa jijinyinə nga mooryafinə, wa təya dzəgunə makə sətə ci təya d'a diinatii zəku'i, waatoo, təya d'a ka mapoo tə tii taa dzədzəshi'inətii nga'əənə, makə sətə shi təya dīi ka tii, acii tsarəkii ca uudagi səkə nga Əntanfə.

⁵ Ma mooryafinə ətə ki daanətə pooshi əndə tsakənə tə ki, tə Əntanfə gi'i ki, kya dzə aakəŋwa də d'a də'wa, kya kədii aciikii vədə da uusəra.

⁶ Amma, ma mooryafinè ètè kagi nètè ka uufè uushi'inè nga *duuniya, taa ngahi ma'è ki da i èpinè, patè da ha'è mantèkii nè ki.

⁷ Ma ðanèkwa, bawè ka tii wabètsè bii nyi ka hè, acii ga ènjè a idèpaa uushi ashitii.

⁸ Ma èndètè pooshi ka hada dè duuraakii, ma palee maa, ènji yaakii, kè kaaree ci ka nè'u tè Èntanfè, bwayakii nè ci, palee ka èndètè yadè vii goonga.

⁹ Ga ha naahè lèmə nga mooryafinè aagi harakii pii pii. Ma taabu'u naahènkù, see maa nee hè kè mbu'i fèzatè kuwa pu'unè, mashimè ki a ngirè ngurè palee ka rənjwè əsə,

¹⁰ ènjè a kuyirii tè ki putè nga ða njunyi slènatè, waatoo, kè gèrètè ki manjeevènatè nga'è, kya luu mu'uminè aa hatè aasii, kya yibègi sèdè nga ènji nè'unè makè sètè ci maviinè a ða, kya tsakè ènji agi bwaneə, kya kavè nètè ka ða njunyi slèna. Madà ha'è makè ètsè nè slènata, naahuu lèmətè.

¹¹ Amma ma mooryafinyinè ètè ma'è ma'iirəmè, ga ha naahè lèmətii, acii madà kè təkuree tii ka sè'watè ndzaanè yadè ngura, ka ngèrənè nè tii. Dè ha'è bwaseenè tii ka nè'unè tè Alèmasiihu.

¹² Dè ha'è əsə ləginè Èntanfè gənjwanè anətii, ca vii ka tii ma'inè, acii kè tanği tii aləkawalètè ðii tii ka ci.

¹³ Ma təya, ka dzəgərənè nè tii aagi ndzaanè zərakè, wata wiigi'inè ka yi ka yi. Èntaa wata ndzaanè zərakè tanè, amma təya kaala wabənè aagi nga hara ènji, təya luugi wabənè ètè èntaa natii, təya ba sètè madəbəmè.

¹⁴ Acii ha'è, ma moonəkya, ma mooryafinè ètè ma'è ma'iirəmè, wa təya ngèrè nguyirənè, təya poo manjeevənè, təya hada dè yatii. Madà ðii tii ha'è, pooshi ènji daawaanè gaamè ka upaa rəgwa nga wabè bwaya uushi'inè aashaamè.

¹⁵ Ma bii nyi ha'è, acii hara mooryafinè maa, kè uugi tii zè'uginè ka nè'unè tè Seetanè.

¹⁶ Ma minè èndè nè'unè ètè da mooryafinyinè agi duurənyinatè, wa kya tsakè tè tii ka galee ka slènè agyanè Ikèliisiya, kaa Ikèliisiya a mbee ka tsakənè tè hara mooryafinyinè ètè pooshi ènji tsakənè tè tii.

¹⁷ Ma matakənjwanyinè nga Ikèliisiya ètè ca slènè nga'è, gadeemè ka tii ka shəjè, una ki'itè ka tii nga'è. Ma palee maa, ènjitè ca waaza da dzəgunè ka ènji dè gazhi'waanè.

¹⁸ Acii kè bii malaaba ləkələkətè oo'i, "Goona tənəpaa la ka zəmənè saa'itè ci agi slènənè koonè." Kè bii ci əsə, "Ma èndè slèna, kè dəbee ènjè a vii ka ci shikwaakii."

¹⁹ Madà kè wulii ènji matakənjwanè nga Ikèliisiya, ga ha luuvè, madəamè tii kè kira seedawanyinè bəra'i taa makkè.

²⁰ Taa wu patè gi ma'inè aa hakii, dzaluu tè ci akənjwacii ènji patè, kaa hara ènjè a shii ngwaleenè.

²¹ Agi banè nè nyi ka hè akənjwacii Èntanfè, da Yeesu Alèmasiihu, da matadè malaa'ikanyinè, kaa ha nè'utè uushi'iitè bii nyi ka hè patè. Ga ha baarii kama kamaanè ka ènji shəjè taa agi mi patè.

²² Ga ha kwasè ka kavè ciinè agyanè èndè'i èndè kaa ca ndzaa ka èndè slènè asəkè Ikèliisiya. Ga ha dzəgèrè aagi 'waslyakənè ètè ci hara ènjè a ða. Ga ènjè a idèpaa uushi ashiku.

²³ Makə d̄ii ci, pooshi jamənə nga səkəku taa guci patə, ga ha sa wata ma'inə, amma duu də sacii ma'i inaba gi'u ka kuzəka.

²⁴ Ma 'waslyakəənə nga hara ənji, paŋgəraŋə a babara taabu'u mbu'unəkii aakəŋwacii gəŋwanə. Ma nga hara ənji əsə, daba'a na shigi.

²⁵ Ha'ə əsə, paŋgəraŋə a babara nə d̄a ŋunyi slənə nga hara ənji; taa pooshi paŋgəraŋə a babara əsə, pooshi na za.

6

¹ Ma maviinə patə, wa təya gad̄ee ka slanjiinətii, təya fa tə tii, acii ga ənjə a wabə bwaya uushi aashi Əntaŋfə da dzəgunənə gaamə.

² Mada ənji nə'unə nə slanjiinə nga maviinə, ga təya bərapaa tə slanjiinətii, acii makə d̄ii tii ndzəkəŋushi'inə putə nga Aləmasiihu. Amma, wa təya tsakə paslənə ka tii, makə d̄ii ci, ma ənjitə ci təya slənə ka tii, ənji vii gooŋga nə tii, moodəkii nga Əntaŋfə əsə.

Dzəgunətə uushi'iitsə ka ənja, ha ba ka tii kaa təya nə'utə.

Dzəgunə jirakənə

³ Tə'i hara ənji ca dzəgunə ka ənji hara uushi'inə pamə, maluuwəmə tii tə tantanyitə wabənə nga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu, maluuwəmə tii əsə tə dzəgunənə agyanə makə sətə caama ndzaa malaabakii akəŋwacii Əntaŋfə.

⁴ Ma ənjitsa, kə d̄uunətə tii natii na, mashiimə tii taa mi əsə, madaamə suuna nga d̄a mabizhinə da mbəzənə agyanə mazaβə wabənə. Ci ca kira sərəha, da mbəzənə, da dzaanashinə, da hiima bwaya uushi aagyanə ənda,

⁵ da d̄aad̄a mabizhinə. Ma ənjitsa, pooshi haŋkalatii ka hakii, pooshi ma'ə gooŋga ashitii əsə. Ma nə tii ka nəhəna, gəna ci ənjə a upaa ka rəgwa nga diina.

⁶ Yoo, ma nə'unə tə Əntaŋfə, tə'i bwatya agikii palee ka gəna, maa ka mabaneə ma'yanə nə əndə də sətə cii kəya upaa.

⁷ Acii pooshi uushi shi acii amə aa hanə aa duuniya. Pooshi uushi na dzə acii amə maa kə məəkyaamə.

⁸ Maa tə'i amə da zəma, tə'i amə da kəjeerənə əsə, kə mbu'i kaamə.

⁹ Amma, ma ənjitə ca moo d̄a gəna, kə luuvə tii isəkwanə nga *Seetanə tə tii, təya kulagərə aasəkə zaŋwanə nga mabaanə da bwaya suunanyinə. Ci ca kavə tə tii ka zaginə dza'ə.

¹⁰ Acii ma suuna kwaba, ci ca kira bwaya uushi'inə kama kama. Puta nga suuna kwaba bwasee hara ənji ka vii gooŋgatii, təya əlya ka natii nə mabətəsəkənyinə kama kama.

Wabənə nga Bulusə ka Timooti

¹¹ Ma hə d̄ii əndə nga Əntaŋfə, bwasee ka patənə nga uushi'iitsa, ha d̄a gazhi'waanə nga slənə gooŋgaanə, ha d̄a gazhi'waanə nga ndzaanə ka əndə nga Əntaŋfə, ha vii ka ci gooŋga, ha uudə ənja, ha sə'watə taa mi patə, ha ndzaa ka əndə haŋkala əsə.

¹² Dawə gazhi'waanə nga slənə ŋunyi uushi'inə, acii kə vii hə gooŋga. Ma əpiitə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə upaa hə, kəsəpaa təŋə təŋə. Ka ətə ha'ə 'wii Əntaŋfə tə hə saa'itə vii hə seeda agyanə vii gooŋgaaku akəŋwacii seedawanyinə laŋə.

6:1 6.1-2 Af. 6.5; Tit. 2.9-10; Filim. 8-20; 1 Piita 2.18. **6:3 6.3-10** 1.3-7. **6:3 6.3** 1.10; Gal. 1.6-9.

6:4 6.4 1.4; 6.20; 2 Tim. 2.14. **6:5 6.5** Yooh. 10.12; Slənə 20.33-34; 1 Tees. 2.5; Tit. 1.11; 1 Piita 2.14; 5.2. **6:6 6.6** 4.8; Fil. 4.11; Ibər. 13.5. **6:7 6.7** Ayb. 1.21; Ə.Waaz. 5.14. **6:8 6.8** Wab. 30.8-9. **6:12 6.12** 1.18; 4.14.

¹³ Wanyinø ka wabønø ka hø akønɔwacii Əntaɔfə øtø ca vii øpinø ka taa mi patø, da akønɔwacii Yeesu Alømasiihu. Ma Yeesu, kø vii ci ɔnyu seeda agyanø gooɔgaanø akønɔwacii Puntiyu *Pilaatu.

¹⁴ Wanyinø ka banø ka hø ha'ø, kaa ha nø'utø sətø bii wabønø ɔga Əntaɔfə; ga ha tapaa taa rønɔwø, nø'utø patø ka røgwatø pooshi ønji ka upaa sø ɔga idøpaanø ashiku, ca'ø ka saa'itø nø Slandanaamø Yeesu Alømasiihu a ønya.

¹⁵ Ma jiganaakii, Əntaɔfə na jigagi dø ci ka saa'itø kapaa ci. Acii ma Əntaɔfə, ci daanøkii ca dfa ɔwanɔunø, øndø moodasøkø nø ci. Nwanɔwø agyanø meeminø, Slandanø agyanø slanjiinø nø ci øsø.

¹⁶ Ci daanøkii nø øndø pooshi ka øntønø. Ma ha ɔga ndzaanaakii, agi børønø øtø pooshi øndø ka mbu'unø aabiikii. Pooshi øndø sha nee ka ci, pooshi øndø ka neenø ka ci øsø. Wa ønjø a dũunøtø tø ci, ca dfa ɔwanɔunø ɔga ca'ø ndønɔwø ndønɔwø. Wa ca dfa ha'ø.

¹⁷ Yoo, ma ønji gøna ɔga zamanana, bawø ka tii ga tøya hwafø dø gøna, ga tøya ka nøtii ka gøna øsø, acii makø mødø nø gøna. Amma, wa tøya ka nøtii ka Əntaɔfə. Ci ca vii kaamø taa mi patø, kaama fatø mayamayaanøkii, acii fitø nø ciinøkii kaamø.

¹⁸ Bawø ka tii, wa tøya dfa ɔga'øønø, tøya dfa ɔnyu slønø lanø. Wa ciinøtii a ndzaa fitø, tøya vii ka hara ønji.

¹⁹ Dø ha'ø tsøkønø tii ka natii na ɔnyu ndzaanø ka sətø na shi aakønɔwø, kaa tøya shii upaa dø tantanyitø øpinø.

²⁰ 'Ya'ø Timooti, kəsøpaa Nnyu Habaratsø tønø tønø øtsø ba'avø Əntaɔfə aaciiku. Ga ha ndzaa da ønjitø ca dfaadfa mazaðø wabønø da dfa mabizhinø ɔga diina. Tsarø ɔga wabøøtsø ci ønjø a ba: shiinø. Amma, jirakønø.

²¹ Hara ønji øsø, øtø ca ba tø'i tii da shiinø, kø bwasee tii ka vii gooɔga.

*

Wa Əntaɔfə a dfa koonø pwapoonø.

6:13 6.13 Mat. 27.11-26; Yooh. 18.28-19.16. **6:14 6.14** 1.3,18; Fil. 1.10; 1 Tees. 5.1-2. **6:15 6.15** Slønø 1.7; 2 Piita 3.3-9; Səniinø 17.14. **6:16 6.16** Shig. 33.20; Jab. 104.2; Yooh. 1.18; Kwal. 1.15; 1 Yooh. 4.12. **6:17 6.17** Jab. 62.11; Luka 12.15,20; Yak. 5.1. **6:19 6.19** Mat. 6.20. **6:20 6.20** 1.4; 6.4; 2 Tim. 1.14. * **6:21 6.21** pwapoonø: Gal. 6.18.

Bəra'inə nga ləkaləkətə nga Bulusə ka Timooti

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə daciiki Bulusə. Ma nya, masləkee əndə nga Yeesu *Aləmasiihu nə nyi, makə sətə mwayi Əntan̄fə. Kə sləkee ci ka nyi kaa nya waaza ka ənji agyanə əpinə ətə bii Əntan̄fə, ka viinə nə ci daci Yeesu Aləmasiihu.

² Agi nəhəpaanə nə nyi tə hə Timooti. Ma ha, moodə uuzənaaki nə hə.
*

Wa Əntan̄fə Dəsənaamə da Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a dā ka hə wparoonə, təya dā ka hə nga'əənə, təya vii ka hə ndzaanə jamə.

Kuyiriinə tə Əntan̄fə putə nga vii goon̄ga nga Timooti

³ Agi kuyiriinə nə nyi tə Əntan̄fə taa guci patə cii kya buurətə tə hə agi dā də'wa; vədə da uusəra cii kya dā ha'ə, pooshi bədanə. Tə ci cii kya paslə də n̄nyu ndzaanə, makə sətə n̄ji dzədzəshi'inəki a paslə tə ci.

⁴ Ma nya buurətə tuunaaku putə nga təkənə gaan̄wə, nga'ə ka nyi nya ənə ka neenə ka hə ka shan̄ə, kaa nya shii dā moodasəka.

⁵ Agi buurətənə nə nyi vii goon̄gaaku nga tantanyinə, tsarə ətə nga kuku Looyisə da nga muu Afniki. Kə shii nyi əsə, ma'ə hə da vii goon̄gakii.

⁶ Aci ha'ə, wanyinə ka buurətənə ka hə oo'i, tsakuu dzənə aakəŋwa də dā slənə də baawəfatə kavə Əntan̄fə aaciiku, waatoo, baawəda ətə vii ci ka hə saa'itə kavə nyi ciinə aanəku kaa ha dā slənə nga Yeesu Aləmasiihu.

⁷ Ma Əntan̄fə, maviimə ci kaamə ədzəmə nga ngwalənə. Amma kə vii ci kaamə ədzəmə nga ndzaanə da n̄geerənə da nga uudəshinə da nga ətsətə na.

⁸ Aci ha'ə, maa ha wabə agyanə Slandanaamə, ga ayinə a dā tə hə. Əndə furəshina nə nyi ka putaakii, amma ga ha ayi acii shiinə nga ənji oo'i, guva-slənaaku nə nyi. Amma sə'watə sa cibə makə naaki putə nga N̄nyu Habara, makə sətə vii Əntan̄fə ka hə n̄geerənə nga sə'watənə.

⁹ Ci luupaa taamə, ca 'watə taamə kaama ndzaanə ka ənjaakii. Ma d̄ii ci ha'ə, əntaa putə nga n̄nyu slənə gaamə, amma ha'ə mwayi ci dā nga'əənaakii. Waatoo, daga n̄jukə d̄ii ci aniya nga d̄anə ha'ə, kaa ca luupaa taamə daci Yeesu Aləmasiihu.

¹⁰ Ma əndzə'i, makə shi Maluu gaamə Yeesu Aləmasiihu, kə baarii Əntan̄fə furəŋə oo'i, kə d̄ii ci kaamə nga'əənaakii. Kə əbipaa Yeesu n̄geerənə nga wa, ca baarii oo'i, maa kə liwaamə N̄nyu Habara, ka upaanə naamə əpinə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. †

¹¹ Nyi ka nəki maa, kə ta'i Əntan̄fə tə nyi kaa nya ndzaa ka masləkee ənda da əndə waaza ka ənji N̄nyu Habarakii, nya dzəgunətə ka tii.

¹² Putakii əsə cii kya sa cibəna. Amma pooshi ayiiki, acii kə shii nyi Əndətə vii nyi ka ci goon̄ga. Kə shii nyi ndilə ndilə əsə oo'i, ma N̄nyu Habaratə ba'avə ci aaciiki, ka hadatəginə nə ci dəŋə ka uusəratə nii kəya ənya.

1:1 1.1 1 Tim. 2.7. * **1:2 1.2** Timooti: 1 Tim. 1.2; 1 Koor. 4.17. **1:3 1.3** Fil. 3.5; 1 Tim. 1.5. **1:5 1.5** Slənə 16.1. **1:6 1.6** 1 Tim. 4.14. **1:7 1.7** Rooma 8.15. **1:8 1.8** 2.9; Rooma 1.16. **1:9 1.9** Af. 2.8-9; Tit. 3.5. † **1:10 1.10** Yooh. 1.14; Tit. 3.6; əpinə da wa: 1 Koor. 15.20,55,57; Ibər. 2.14-15. **1:11 1.11** 1 Tim. 2.7.

¹³ Kəsətə tənə tənə tənə tənə nɔnyɪ wabəətə jigunyɪ ka hə, ha dzəgunətə ka hara ənji, ha ndzaa da vii goonɔa, ha uudə tənə ɔntanɔfə da ənja makə sətə bii Yeesu Aləmasiihu.

¹⁴ Ga ha kapaa taa tənə wu kaa ca zə'wee ka Nɔnyɪ Habaratə ba'avə ɔntanɔfə aaciiku. Amma kəsətə tənə tənə də baawəda nɔa Malaaba Ma'yanə ənə asəkə ədzəmaamə.

¹⁵ Kə shii hə oo'i, patənə nɔa ənji nə'unə ənə hanyinə nɔa Asiya, kə bwasee tii ka nyi, nyi daanəki. Ahadatii nə i Figilusə da Harəmagana əsə.

¹⁶ Amma, wa Slandanə a dfa ka ənji yi nɔa Wanasifara barəkaanə, acii ma ca, lanə nə ci agi əgə ka nyi ma'i rara'ə aasəkə ədzəməki. Paa ci ayi əsə nɔa anəənə anyi ənji tənə nyi. †

¹⁷ Makə shi Wanasifara aa hanə aa Rooma, kə ali ci tənə nyi ka shanə, kə nee ci ka nyi.

¹⁸ Wa Slandanə a dfa ka ci barəkaanə uuseratə nii kəya ənya ka dfa gəwanə ka ənja. Kə shii hə furənə makə sətə njii kəya dfa ka nyi nɔa'aanə də Afisa.

2

*Shikwa nɔa əndətə ca slənə ka Yeesu *Aləmasiihu*

¹ 'Ya'ə uuzənaaki, ma hə, ndzaa da ngeerənə agi pwapoonə nɔa Yeesu Aləmasiihu.

² Ma sətə fii hə amaki akənwacii seedawanyinə lanə, bawə ka ənjitə da goonɔa ashitii, waatoo, ka ənjitə na mbee ka dzəgunətənə ka hara ənji əsə.

³ Sə'watə sa ciba putə nɔa Yeesu Aləmasiihu, makə sətə ci nɔnyɪ sooja a sə'watə ciba.

⁴ Ndzaanə makə sooja: ma əndətə ngirə ənji tənə ci ka soojaanə, ka dfanə nə ci gazhi'waanə nɔa uudagi səkə nɔa gawa ka ha nɔa panə. Acii ha'ə, paa ci ka ka nəkii ka slənə uushi'inə ətə əntaa nɔa soojiinə.

⁵ Buurətə əsə agyanə əndə buurə huyihuyinə taa ləədfə uushi'inə. Acii ma əndə dfa tsarə buurətəsa, paa ci ka upaa shikwa, madfaamə ci kə nə'utə rəgwanyinə nɔa buurənəkii.

⁶ Ndzaanə əsə makə mooza ətə ca dfa gazhi'waanə nɔa uuzanə, acii ci nə 'watə upaa zəmə nɔa ra.

⁷ Kavə nəku ka sətə cii kya ba ka hə. Acii maa dfii hə ha'ə, ka kavənə nə ɔntanɔfə tənə hə ka shii patənə nɔa uushi'iitə dəbee ha shii.

⁸ Buurətə tənə Yeesu Aləmasiihu agi slikərənə nɔa Dawuda. Kə madfə ɔntanɔfə ka ci agi mamətə ənja. Ha'ə cii kya ba, nya waaza Nɔnyɪ Habara.

⁹ Putə nɔa waaza Nɔnyɪ Habarakii cii kya sa cibə ha'ə, wanyinə ma'anəkii a furəshina makə ma'waslyakə ənda. Amma pooshi wabənə nɔa ɔntanɔfə ma'anəkii, agi dzənə nə ənji aakənwa də waazanə.

¹⁰ Ka ətsə ha'ə cii kya sə'watə taa mi patə putə nɔa matadə ənji nɔa ɔntanɔfə, kaa təya upaa luupaanə dacia Yeesu Aləmasiihu, tii maa, təya ndzaanə agi dfaunuunə nɔa ɔntanɔfə ka ca'ə ndənɔwə ndənɔwə.

¹¹ Ma sənə cii kya moo banə, tantanyinə, waatoo,
"Maa kə ənkyaaamə da i ca,
ka upaanə naamə əpinə da i ci əsə.

1:13 1.13 1.5; 1 Tim. 1.10. **1:14 1.14** 1 Tim. 6.20. **1:15 1.15** 4.16. † **1:16 1.16** Wanasifara: 4.19. **2:2 2.2** 1 Tim. 1.10; 4.14. **2:5 2.5** 4.7-8. **2:8 2.8** Rooma 1.3-4; 1 Koor. 15.4. **2:9 2.9** 1.8; Af. 3.1; Fil. 1.12-14. **2:10 2.10** Rooma 5.2; Kwal. 1.24. **2:11 2.11** Rooma 6.8.

12 Maa kə gyaamə aakəŋwa də sə'watə ciba,
ka dfanə naamə ŋwanjuunə da i ci əsə.

Maa kə bii amə mashiimaamə tə ci,
ci maa, ka banə nə ci mashiimə ci taamə.

13 Maa pooshi amə da goonja,
ma ci kamə, ka mbu'utəginə nə ci də goonjaanaakii,
acii paa ci ka bwasee ka wabənaakii gərəfə a rəgwa yadə mbu'utəginə.”

Əndə slənə ŋga goonja

14 Ma uushi'iitə baabii nyi ka hə, duu də buurətənə ka ənja. Bawə ka tii akəŋwacii Əntəŋfə, ga təya ndzaa ka dfaada mabizhinə agyanə wabənyinə, acii ma tsarətsa, pooshi bwatyakii, madfaamə lədfəgi də nə ŋga ənji ətə ca fa.

15 Ma ha, dawə gazhi'waanə kaa ha ndzaa ka əndətə ca kadeesəkə ka Əntəŋfə, ha ndzaa makə ŋga əndə slənətə pooshi ka ayinə agi slənaakii, ha ndzaa ka əndətə ca bagi wabənə ŋga goonja ŋga'ə.

16 Ma ənjitə ca dfaada məza wabənə ətə ca saawee ka ləmə ŋga Əntəŋfə, ga ha ndzaa da tii. Acii ma təya, anəkii anəkii nə tii ka ŋusləginə agi nə'unə tə Əntəŋfə.

17 Ma wabənətii, agi tsakə aslənə makə ma'aslə'asla. Ahadatii nə i Himiniya da Filita əsə. *

18 Tii ca dzəgunə ka ənji sətə mandzaamə ka goonja, waatoo, təya ba, kə uugi Əntəŋfə madəe ka maməətə ənja. Də ha'ə ci vii goonja ŋga hara ənji a əntəgi.

19 Patə da ha'ə, ma goonjaanə ətə shi dəcii Əntəŋfə, kə kəŋə də ŋgeerənə, makə faaratə mbuki ənji kuvə anəkii. Tə'i manaahəkii ashikii oo'i, “Kə shii Slandanə tə ənjaakii.” Tə'i əsə manaahəkii oo'i: “Patənə ŋga ənjitə ca 'wa tə Yeesu də Slandana, wa təya bwasee ka slənə bwaya uushi'inə.”

20 Ma asəkə maduunə ya, tə'i kuyimiinə kama kama. Tə'i harakii ŋga əndzənə, tə'i ŋga tibisa əsə. Harakii əsə, ŋga ənfwə taa ndzaba ghənətə ənji. Ma hara kuyimiitsa, agi əndzanə slənəginə ənji. Ma harakii əsə, ka slənəginə ha'ə asii saakii.

21 Ha'ə əsə, taa wu patə bwasee ka slənə bwaya uushi'iitsa, ka ndzaanə nə ci makə ŋunyi kəŋwa ətə da məghərəvənə davə. Slandanə a kavə tə ci ka dfa ŋunyi sləna, acii tə'i nafalaakii ka ci. Matasəkakii ndzaanəkii taa guci patə ka dfa ŋunyi slənə əsə.

22 Acii ha'ə, ga ha dfa bwaya uushi'iitə ci hara daguyinə a dfa. Amma ndzaa yadə idəpaa uushi ashiku, ha ndzaa da vii goonja, ha uufə ənja, ha ndzaa agi jamənə. Dawə ha'ə makə ŋga hara ənjitə ca kədii acii Slandana də malaaba moodəfa.

23 Ma ənjitə ca ndzaa ka wabə mazabə uushi'inə pooshi bwatyakii, ga ha jikə aagi wabənətii. Acii kə shii hə, ma tsarə ŋga wabəətsa, ci ca kira mabizhinə.

24 Ma əndə slənə ŋga Slandana, ga ca ndzaa ka dfaada mabizhinə da ənja. Amma, wa ca dfa ŋga'aanə taa ka wu patə, ca mbee ka dzəgunətənə ka ənji ŋga'ə, ca sə'watə ndzaanə da ənja.

2:12 2.12 Mat. 10.32-33; Rooma 5.17. 2:13 2.13 Rooma 3.3-4. 2:14 2.14 1 Tim. 1.3-7; 6.4; Tit. 3.9. 2:15 2.15 1 Tim. 1.10. 2:16 2.16 1 Tim. 1.4. * 2:17 2.17 Himiniya: 1 Tim. 1.20. 2:19 2.19 Baan. 16.5; Yooh. 10.14. 2:20 2.20 Rooma 9.21. 2:21 2.21 3.17. 2:22 2.22 1 Tim. 6.11. 2:23 2.23 2.16. 2:24 2.24 1 Tim. 3.3; Tit. 2.7-8.

²⁵ Ma ənjitə ca dfaada ka ci mabizhinə, wa ca banee ka hanjalaakii akənwacii, ca dzəgunə ka tii. Mbu'u ka danə təya baanə ka Əntanfə kaa təya shii goonğa.

²⁶ Maa dii ha'ə, ka mbərəfənə nə tii asəkə zaanwanə nga *Seetanə ətə kəshi tə tii, təya nə'u sətə bii Əntanfə.

3

Muudinə nga duuniya

¹ Yoo, see a shii hə oo'i, ma muudinə nga duuniya, kadə nə bwaya ənjə a kavə ənji ka sa cibə ka shanə.

² Acii ma saa'ikii, ka uudənə nə ənji natii na, kadə nə ənjə a uudə gəna, təya duunətə natii na, təya dzaana tə Əntanfə, pa təya fa tə məsənətii da dəsənətii, pa təya kuyirii tə Əntanfə taa tə ənji tsakənə tə tii, təya bərapaa taa ngutə uushi,

³ pa təya uudə taa tə ənji yatii, pa təya uudə tə hara ənji əsə, təya laala jirakənə aashi hara ənji, təya təkuree ka sə'watə taa ngutə uushi, makə nga daba ndzaanə hanjalatii, pa təya uudə taa ngutə nunyi uushi,

⁴ təya tanəgi magunura, purətə hanjaliinə nə tii, təya zhi'wee ka nətii makə uushi, təya dfa sətə kadeesəkə ka tii, təya bwasee ka nga Əntanfə,

⁵ təya dfa makə agi paslənə nə tii tə ci, amma təya kaaree ka tantanyinə nga baawədaakii. Ma tsarə nga ənjitsa, ga ha ndzaa da tii.

⁶ Tə'i hara ənji ahadatii ca itə aa ha hara ənji aasii, təya dzə ka zhi'wee ka nə nga makinə ətə pooshi nətii ka hakii. Ma makiitsə zhi'wee ənji ka nətii, kə ngərəma 'waslyakənə ədzəmətii, təya moo uushi'inə nga *duuniya kama kama.

⁷ Taa guci patə nə tii ka dfa gazhi'waanə nga dzəgunə uushi'inə, amma kə təkuree tii ka shii goonğa.

⁸ Makə sətə shi i Yanasə da Yambəra a kaaree ka Muusa, kə kaaree ənjitsə ka goongaanə. See hiima bwaya uushi'inə, uushi zabə nə vii goonɡatii əsə.

⁹ Amma pooshi məzaanatii ka ta'avənə, acii kadə nə taa wu a nee ka purətə hanjalaanatii, makə sətə shi ənjə a nee ka nga i Yanasə da Yambəra.

Muudinə nga wabənə

¹⁰ Ma hə kamə, kə shii hə dzəgunənaaki nga'ə, kə shii hə ndzaanaaki əsə, da sətə cii kya moo danə, da vii goonğaaki, da makə sətə cii kya sə'watə ndzaanə da ənja, da makə sətə cii kya uudə ənja, da makə sətə cii kya sə'watə taa ngutə ciba.

¹¹ Kə shii hə makə sətə sii nyi ngərə'wə da ciba, waatoo tə sətə slənyi tə nyi də Antakiya da Ikuniya da Lisətira. Kə sii nyi cibə ka shanə, amma patə da ha'ə, taa guci mwayi ənji danə ka nyi, agi luupaanə nə Slandanaamə tə nyi. *

¹² Patənə nga ənjitə ca moo ndzaanə ləbə da Yeesu Aləmasiihu makə sətə mwayi Əntanfə, ka sanə nə tii ciba acii ənja.

2:25 2.25-26 1 Tim. 2.4. **3:1 3.1** 1 Tim. 4.1; 2 Piita 3.3; 1 Yooh. 2.18; Yahu. 18. **3:2 3.2-4** Gal. 5.19-21. **3:5 3.5** Mat. 7.15,21; Rooma 2.19-20; Tit. 1.16. **3:6 3.6** Tit. 1.11. **3:8 3.8** Shig. 7.11,22; 8.3,14; 1 Tim. 6.4-5. **3:10 3.10** Rooma 16.24; 1 Tim. 1.5. * **3:11 3.11** Slənə 13.50; 14.5; 14.19; ciba: Jab. 34.20; 2 Koor. 11.23-29. **3:12 3.12** Mat. 16.24; Yooh. 15.20; Slənə 14.22; 1 Tees. 3.3.

¹³ Ma bwaya ɛnji da majirakinɛ, ka tsakɛnɛ nɛ tii dzɛnɛ aakɛɲwɛ aakɛɲwa dɛ ndzaanatii ha'ɛ. Dɛ dɛnɛ ha'ɛ ci tɔya ha'u dɛ natii na, tɔya ha'u dɛ hara ɛnji ɛsɛ.

¹⁴ Amma, ma hɛ, duu aakɛɲwa dɛ ndzaanɛ agi goonɲaanaaku makɛ sɛtɛ jigunyi ɛnji ka hɛ, ha luuvɛ dɛ ɛdzɛmɛ rɛɲwɛ, acii kɛ shii hɛ ɛnjitɛ jigunyi ka hɛ,

¹⁵ ha buurɛtɛ oo'i, daga hɛ ma'ɛ uundzɛ uuzɛnɛ, kɛ shii hɛ malaaba lɛkalɛkatɛ. Ci ca cicirɛtɛ tɛ hɛ kaa ha shii upaa luupaanɛ putɛ ɲga vii goonɲa ka Yeesu Alɛmasiihu.

¹⁶ Patɛnɛ ɲga wabɛnɛ asɛkɛ malaaba lɛkalɛkatɛ, da ma ɛntanɲfɛ shigi. Tɛ'i bwatyakii ɛsɛ ka rɛɲwa ɲga dzɛɲunɛ wabɛnɛ ɲga goonɲa ka ɛnja, da dzalɛnɛ dɛ ɛnja, da hadatɛgi dɛ ɛnji maa kɛ dɛii tii 'waslyakɛnɛ, da kaa ca baarii kaamɛ makɛ sɛtɛ caama ndzaanɛ ɲga'ɛ.

¹⁷ Ma ɛtsɛ ha'ɛ, kaa ɛndɛ ɲga ɛntanɲfɛ a ndzaa matasɛkakii ka shaɲɛ, ca ndzaa mambu'ukii bahɛ dɛ ɲunyi slɛna.

4

¹ Ma Yeesu, ka ɛnyanɛ nɛ ci, ca shi ka dɛ ɲwanɲunɛ, ci na dɛ ɲɛɲwanɛ ka ɛnjitɛ da i ɛpinɛ da ɛnjitɛ mɛɛki. Acii ha'ɛ, wanyinɛ ka banɛ ka hɛ akɛɲwacii ɛntanɲfɛ da Yeesu Alɛmasiihu,

² waazawɛ wabɛnɛ ɲga ɛntanɲfɛ, ha dɛ gazhi'waanɛ ɲga zhi'wa dɛ nɛ ɲga ɛnja, taa kɛ mwayi tii fa wabɛnɛkii, taa pooshi. Maa kɛ dɛii ɛnji bwaya bwayaanɛ, dzaluu tɛ tii, ha hada dɛ tii, ha vii ka tii ɲɛɛrɛnɛ kaa tɔya dɛ ɲunyi slɛna, ha dɛ gazhi'waanɛ ɲga sɛ'watɛ taa mi patɛ saa'itɛ ha dzɛɲunɛ ka ɛnja.

³ Dawɛ ha'ɛ, acii tɛ'i saa'i na shi ɛtɛ pooshi ɛnji na moo fa ɲunyi dzɛɲunɛnɛ. Amma, makɛ sɛtɛ kadɛesɛkɛ ka tii nɛ tɔya moo fanɛ, ka jaajatɛnɛ nɛ tii dɛ ɛnji dzɛɲunɛnɛ lanɛ, kaa tɔya dzɛɲunɛ ka tii makɛ sɛtɛ mwayi tii.

⁴ Ka ɲjiikɛginɛ nɛ tii liminɛtii ka fa goonɲaanɛ, tɔya dzɛɲɛrɛ ka fa jirakɛnɛ.

⁵ Amma, ma ha, duu aakɛɲwa dɛ ɛtsɛtɛ naaku nɛ taa agi mi patɛ, ha sɛ'watɛ taa ɲɲutɛ sa ciba, ha waaza ɲunyi Habara ka ɛnja, ha mbu'utɛgi dɛ slɛnɛtɛ vii ɛntanɲfɛ ka hɛ.

⁶ Ma nyi kamɛ, ka ndzaanɛ nɛ nyi makɛ sataka ɛtɛ ci ɛnjɛ a vii ka ɛntanɲfɛ, waatoo kɛ mbu'ya saa'i ɲga ɛntɛnaaki.

⁷ Kɛ dɛii nyi gazhi'waanɛ ɲga slɛnɛ goonɲaanɛ, kɛ uudɛpaa nyi slɛnaaki ɛsɛ, masaaweemɛ nyi ka vii goonɲaaki ɛsɛ.

⁸ Kɛ shii nyi oo'i, ma uusɛratɛ nɛ Slandanɛ a ɛnya, tɛ'i shikwa ca ɲɛra tɛ nyi aciikii putɛ ɲga ndzaanaaki matsɛkii akɛɲwaciikii. Ma ca, ɛndɛ la ɲɛɲwanɛ dɛ rɛɲwakii nɛ ci. ɛntaa ka nyi nyi daanɛki nii kɔya vii shikwakii ɛsɛ, amma da i ka patɛnɛ ɲga ɛnjitɛ ca moo ɛnyanaakii ka shaɲɛ.

Hara wabɛnyinɛ

⁹ Ma dɛnɛkwa, dɛwɛ gazhi'waanɛ ɲga shinɛ aa hanɛ aabiiki pii pii,

¹⁰ acii ma Dimasɛ, kɛ bwasee ci ka nyi putɛ ɲga uudɛ uushi'inɛ ɲga duuniyana, ca palɛ saakii aa Teesaloonika. Kɛ pyalɛ Karasɛka

3:14 3.14 2.2; 1 Tim. 1.10. **3:15 3.15-16** Yooh. 5.39; Rooma 15.4; 1 Tim. 4.13; 2 Piita 1.21. **3:17 3.17** 2.21. **4:1 4.1** Slɛnɛ 10.42; 2 Koor. 5.10; 1 Piita 4.5. **4:2 4.2** Slɛnɛ 20.20,31; Tit. 1.13. **4:3 4.3** 1 Tim. 1.10; 4.1. **4:4 4.4** 1 Tim. 1.4. **4:6 4.6** Fil. 2.17; 2 Piita 1.14. **4:7 4.7-8** 1 Koor. 9.24-25; Fil. 3.12-14; 1 Tim. 1.18.

aanə hanyinə nga Galatiya. Titusə əsə, kə pyalə ci aanə hanyinə nga Daləmatiya. *

¹¹ See Luka mbədaanə abiiki. Ma ha sha, 'waanə tə Marəkusə, una pyalya, kaa ca shi ka tsakənə tə nyi agi sləna. †

¹² Acii Tikikusə maa, kə sləkee nyi ka ci aa Afisa. ‡

¹³ Ma ha sha, ngiraanə ka nyi kəjeerənaaki nga kəla də əra ətə bwasee nyi ga Karəpusə də Tərawasə. Ha ngiraanə əsə ləkələkətənyinə, ma palee maa, ətə nga kuvə'unə.

¹⁴ Ma Aləkəsandəra ənhya, kə dīi ci ka nyi bwaya bwayaanə ka shaŋə. Slandanə na ki'itə ka ci bwaya bwayaanaakii. §

¹⁵ Aa ha nəhə naaku nə aciikii əsə, acii kə dīi ci gazhi'waanə nga dzavə waaza Njuni Habara aa meenə ka shaŋə.

¹⁶ Ma saa'itə nyi akəŋwacii gəŋwanə nga təkəŋwanə, pooshi əndə gi ka pərapaanə tə nyi taa rəŋwə. Ənji patə, kə bwasee tii ka nyi. Wa Əntanfə a tifyagi ka tii 'waslyakəətsatii!

¹⁷ Amma kə kəŋaanə Slandanə kədəhə da nyi, ca tsakə ka nyi ngeerənə nga waaza Njuni Habara furəŋə, hara slikərənə patə asəkə kuvə gəŋwanə a fa; kə luupaa Slandanə tə nyi ama wə əsə.

¹⁸ Acii ha'ə, kə shii nyi, ka luupaanə nə Slandanə tə nyi acii taa ngutə tsarə nga bwaya uushi, ca kərə tə nyi jamə aadəgyə, hatə cii kəya dā nwanjuunə. Naakii nə dūunuunə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. *Aamiina.

Tsakə nəhəpaanə

¹⁹ Nəhəpaa ka nyi tə Pərisəkila da Akila da ənji yi nga Wanasifara. *

²⁰ Kə ənəgi Irasəta də Koorintiya, nya bwasee ka Tərafima də Milita acii paa ci fatə ndanə ndanənə nga shishinəkii. †

²¹ Dawə gazhi'waanə nga shinə taabu'u danə vyanə. Ma i Abulusə da Pudisə da Linasə da Kəlawudiya da patənə nga ndzəkəŋushi'inə ənji nə'unə, kə nəhəpaa tii tə hə.

²² Wa Slandanə a ndzaanə a ədzəməku, ca dā koonə pwapoonə.

* **4:10 4.10** Fil. 2.21; Dimasə: Kwal. 4.14; Filim. 24; 1 Yooh. 2.15; Titusə: 2 Koor. 2.13. † **4:11 4.11** Luka: Kwal. 4.14; Marəkusə: Kwal. 4.10. ‡ **4:12 4.12** Tikikusə: Kwal. 4.7-8. **4:13 4.13** Slənə 20.6. § **4:14 4.14** Mat. 16.27; Aləkəsandəra: 1 Tim. 1.20. **4:16 4.16** 1.15. **4:17 4.17** Dan. 6.21; Jab. 22.22; Slənə 1.8; 23.11. **4:18 4.18** 2 Koor. 1.10; Fil. 1.19-20. * **4:19 4.19** Akila da Pərisəkila: Slənə 18.2; Wanasifara: 2 Tim. 1.16-17. † **4:20 4.20** Irasəta: Slənə 19.22; Rooma 16.23; Tərafima: Slənə 21.29.

Ləkaləkətə ŋga Bulusə ka Titusə

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə ka hə Titusə, daciiki Bulusə. Ma nya, əndə slənə ŋga Əntanfə nə nyi, masləkee əndə ŋga Yeesu *Aləmasiihu əsə. Ci sləkee ka nyi kaa nya dzəgunətə ka matadə ənji ŋga Əntanfə. Ma dzəgunənəkəya, kaa təya vii goonŋa ka ci, təya shii goonŋaanə makə sətə ca dzə da ndzaanə camə. *

² Ətsə patə əsa, kaa təya ka nə ŋga upaanə də əpinə ətə pooshi ka uudənə. Ma əpiitsa, daga ŋukə ŋukə dʒii Əntanfə aləkawaləkii ka ənja. Ma ca, paa ci ka jirakənə.

³ Makə mbu'i uusəratə lagi ci, kə ŋgiragi ci wabənə ŋga əpinəkii daci ənji waazanə. Ma nyi əsə, kə ba'acii Əntanfə Maluu gaamə ka nyi, kaa nya waaza ka ənja. †

⁴ Agi nəhəpaanə nə nyi tə hə Titusə. Ma ha, kə ndzaa hə makə tantanyitə uuzənaaki ka rəgwa ŋga vii goonŋa gaamə, amə patə. Wa Əntanfə Dəsənaamə da i Yeesu Aləmasiihu Maluu gaamə a dfa ka hə pwapoonə, təya vii ka hə ndzaanə jamə. ‡

Slənə ŋga Titusə agyanə hanyinə ŋga Karita

⁵ Ma unee nyi ka hə agyanə hanyinə ŋga Karita, kaa ha hadfatəgi də sətə mbədaanə; kaa ha taadəcii matakəŋwanyinə asəkə taa ŋgutə vəranə, makə sətə bii nyi ka hə.

⁶ Ma matakəŋwanə, kə dəbee ca ndzaanə ka əndətə pooshi ənji ka idəpaa uushi ashikii. Da minə rəŋwə dyanə ndzaanəkii. Manjeevənaakii əsa, wa təya ndzaanə ka ənji nə'unə tə Yeesu; ga ənjə a idəpaa tə tii ka rəgwa ŋga 'waslyakəənə, taa ka rəgwa ŋga purətə han̄kalaanə.

⁷ Makə dʒii matakəŋwanə ka kadala ŋga Əntanfə, kə dəbee ca ndzaanə yadə idəpaa uushi ashikii. Ga ca dʒuunətə naakii na; ga ca ndzaa ka rəŋutəsəka; ga ca kapaa nəkii ka sa ənvwa; ga ca ndzaa ka əndətə ci ədzəməkii a əbu pii pii; ga ca ndzaa ka əndə suuna gəna.

⁸ Amma, ma dəbee ndzaanəkəya, əndə luu mu'uminə gakkii asii, manŋa'ə ənda, əndə ətsətə naakii na, əndə goonŋa, malaaba ənda, madzalə ənda.

⁹ Kə dəbee ca kəsəpaa mahoola wabənə də bəra'itə cii, makə sətə dzəgunətə ənji ka ci. Də ha'ə mbeenəkii ka dzəgunətə goonŋaanə ka ənji ŋga'ə, ca vii ka tii ŋgeerənə kaa təya nə'utə. Də ha'ə əsə mbeenəkii ka dzalə tə ənji dfaada mabizhinə.

¹⁰ Acii tə'i purətə han̄kaliinə bəzəkii agi ənji nə'unə. Ma palee, agi *Yahudiinə. Ma təya, agi gəəgətənə nə tii wabənə zabə haha'ə ka gəəpənə də hara ənja.

¹¹ Ma dəbee, wa ənjə a pa'ətə ka tii ma, kaa təya ndzaa kəda'ə. Acii, ma təya, agi dzəgunənə nə tii sətə madəbəmə. Ma nə tii ka dfanə ha'ə, kaa təya upaa rəgwa ŋga gəəpə də uushi'inə ŋga ənja. Də ha'ə nə tii ka ŋusləginə də patənə ŋga ənji nə'unə ka hara yinyinə.

* **1:1 1.1** masləkee ənda: 1 Tim. 2.7. **1:2 1.2** 1 Piita 1.3-5; Gal. 3.6,17-18. † **1:3 1.3** 3.4; uusəratə lagi ci: 1 Tim. 2.6. ‡ **1:4 1.4** Titusə: 2 Koor. 2.13; uuzənaaki: 1 Tim. 1.2. **1:5 1.5** Slənə 14.23. **1:6 1.6-9** 1 Tim. 3.2-7; 1 Piita 5.1-4. **1:9 1.9** 2.1; 1 Tim. 1.10. **1:10 1.10-16** 3.9-11; 1 Tim. 1.3-7. **1:10 1.10** 1 Tim. 1.6. **1:11 1.11** 1 Tim. 6.5; 2 Tim. 3.6.

¹² Tə'i əndə'i əndə də Karita maa, kə nyihə ənji Karita tə ci makə *anabi. Kə bii ci də naakii nə oo'i, "Ma ənji Karita, majirakənə nə tii ka shaŋə. Bwayakii nə tii makə sə ŋga bilinə. Manya'inə nə tii, bwaŋkariinə əsə."

¹³ Ma ətsə kamə, gooŋga wabi əndəta. Aciikii, ma dʌnəkwa, ndzaawu iza'u anə ənjitsə də dzalənə, kaa təya ndzaanə də rəgwakii agi nə'unə tə Yeesu.

¹⁴ Waatoo, ga təya ka nətii ka wabənə ətə ci Yahudiinə a gəəgətə. Ga təya nə'u bariyanyinə ŋga ənjitə ca kaaree ka gooŋgaanə.

¹⁵ Taa ŋgutə uushi patə, camə ka macamə ənja. Amma, ma ka ma'ajjinə ənja, kə kaaree tii ka nə'u gooŋgaanə, pooshi macamə uushi ka tii shaŋə. Kə dʌgi haŋkalatii da moodəfətii ajjinə.

¹⁶ Ma təya, agi banə nə tii oo'i, kə shii tii tə Əntaŋfə. Amma agi baariinə nə slənətii oo'i, mashiimə tii tə ci. Ma'ajjinəkii nə tii, purətə haŋkaliinə nə tii, paa tii ka mbeenə ka slənətə taa ŋgutə ŋunyi slənənyinə.

2

Nunyi dzəgunənə

¹ Amma, ma ha, dzəgunətə ka ənji tə gooŋgaanə makə sətə dibə.

² Ma dʌnəkwa, bawə ka masariinə, ga təya kapaa natii nə ka taa ŋgutə suuna, wa təya ndzaanə da ayinatii, təya ətsətə natii na, təya ndzaanə də rəgwakii agi nə'unə tə Yeesu, təya uudə tə hara ənja, təya ndzaanə ka ənji ədzəmə əsə.

³ Ma iirə makinə əsa, wa təya ndzaanə malaabakii ka rəgwa ŋga slənətii. Ga təya pədəhiinə. Ga təya kapaa natii nə ka sa ənvwa. Wa təya dzəgunə ŋunyi uushi ka harii makinə ətə ma'ə ma'iirəmə.

⁴ Waatoo, təya baarii ka tii makə sətə uudənətii ŋguyirənətii da manjeevənətii.

⁵ Təya ətsətə natii na, təya ndzaanə tsəslə ashii ŋguyirənətii, təya dʌada slənə ŋga makinə ŋga'ə, təya dʌ ŋga'aanə, təya muu aaya ka ŋguyirənətii. Ma ətsə patə, acii ga ənjə a ushapaa wabənə ŋga Əntaŋfə.

⁶ Ma daguyinə əsa, bawə ka tii, a ətsətə tii natii na.

⁷ Ma hə də naaku na, ndzaawu ka sə ŋga dzəgunənə ka tii, taa agi ŋgutə uushi patə, ha dʌ ŋunyi sləna. Wa dzəgunənaaku a ndzaanə də gooŋga, də haŋkala əsə.

⁸ Ma sətə cii kwa ba agi dzəgunənəkəya, wa ca ndzaanə də rəgwakii yadə idəpaa uushi agikii. Ma ətsə ha'ə, ka dʌvə ayinə ka ənji daawaanə gaamə, pa təya mbee ka wabənə bwayakii aashaamə taa ka ŋgutə rəgwa patə.

⁹ Ka maviinə əsa, bawə ka tii, a banee tii ka nətii akəŋwacii slanjiinətii. Təya dʌada sətə ca kadeesəkə ka tii taa agi ŋgutə uushi patə. Ga təya dʌada mabizhinə,

¹⁰ ga təya hərə taa mi ŋga slanjiinətii. Amma, ma dəbee, wa təya ndzaanə mahoolakii agi sətə ci təya dʌ taa guci patə. Ma ətsə patə, kaa dzəgunənə agyanə Əntaŋfə Maluu gaamə a ndzaanə da məghərəvənə taa agi mi patə.

Da pwapoona ŋga Əntaŋfə ka ənja

¹¹ Ma ŋgiragi Əntaŋfə pwapoonaakii, ka luupaanə də patənə ŋga ənja.

1:13 1.13 2 Tim. 4.2. **1:14 1.14** 3.9; 1 Tim. 1.14. **1:15 1.15** 1 Tim. 1.5; Mat. 15.11; Rooma 14.14,20. **1:16 1.16** 2 Tim. 3.5; 1 Yooh. 2.4. **2:1 2.1-9** Af. 5.21-6.9. **2:1 2.1** 1 Tim. 1.10. **2:2 2.2** 1 Koor. 13.13. **2:3 2.3** 1 Tim. 3.11; 1 Piita 3.1-5. **2:5 2.5** Af. 5.22-24. **2:6 2.6** 1 Yooh. 2.14. **2:7 2.7** 1 Tim. 4.12; Fil. 3.17. **2:8 2.8** 1 Piita 2.15. **2:9 2.9-10** 1 Tim. 6.1-2. **2:10 2.10** 3.4.

¹² Agi dzalənə nə pwapoonəkii taamə, kaama kagi bwaya bwayaanə da suuna nga ginə nga duuniya, ama ətsətə naamə nə agi zamanana, ama ndzaanə də rəgwakii, ama ngwalə tə Əntan̄fə.

¹³ Ka d̄anə naamə ha'ə, kaama gəra də uusərə nga upaa barəkaanə ətə caama ka də na. Ma uusərakəya, ka jigaginə nə Əntan̄fə gaamə, Əndə məghərəvənə, waatoo Yeesu Aləmasiihu Maluu gaamə.

¹⁴ Ma ca, kə vigi ci naakii nə ka putə gaamə kaa ca pərapaa taamə acii patənə nga 'waslyakəənə, ca laabagi taamə ka ci saakii, kaama ndzaanə ka ənjaakii, ama kavə naamə nə ka d̄a n̄unyi sləna.

¹⁵ Ha'ə dzəgunənəku ka ənja, ha wabə ka tii, ha dzalə tə tii əsə. Waazawə ka tii də baawədaaku. Ga ha kapaa rəgwa ka taa wu a bərapaa tə hə şan̄ə.

3

Ndzaanə nga ənji nə'unə agi duuniya

¹ Ma d̄anəkwa, buurətə ka ənji nə'unə oo'i, a banee tii ka nətii akənwacii meeminə da gayinə, təya gadde ka tii. Wa təya əgəgi n̄utii ka d̄a taa n̄gutə n̄unyi sləna.

² Ga təya wabə bwayakii taa ashi wu. Ga təya mbəəzə da ənji əsə. Wa təya ndzaanə ka ənji han̄kala, təya d̄a waawa'anə ka patənə nga ənji taa guci patə.

³ Acii aməkii maa, ma nga n̄uka, agi ghatə shiinə njaamə, purətə han̄kaliinə njaamə, mazakii əsə. Kə shi suuna da moo uushi'inə kama kama a zhi'wee kaamə ka maviinə. Kə njaamə a d̄a bwaya bwayaanə da sərəha. Sə nga bərapaanə njaamə. Kə njaamə a bərashī ahadaamə əsə.

⁴ Amma patə da ha'ə, kə b̄arii Əntan̄fə Maluu gaamə nga'ənaakii da uudənaakii.

⁵ Kə luupaa ci taamə. Ma d̄ii ci ha'ə, əntaa slənənə slənyaamə də rəgwakii; aa'a, amma təgunuunə gaamə nee ci. Də iitə luupaa ci taamə saŋa? Də yibəginaakii taamə upaa amə kura poonə taamə, waatoo, kə ənətəgi Malaaba Ma'yanə daamə ka kura kuraanə.

⁶ Ma Ma'yanəkəya, kə vii Əntan̄fə kaamə bahə uushi d̄acii Yeesu Aləmasiihu Maluu gaamə. *

⁷ Ma d̄ii ci ha'ə, kaa ca shii deeginə kaamə ka ənji goon̄ga də pwapoonakii, kaama ka də nə ka upaa əpinə ətə pooshi ka uudənə.

⁸ Ma wabəətsa, tantanyinə.

Ma uushi'iitsa, kə mwayi nyi ha dzəgunətə ka ənji iza iza'u, kaa ənji nə'unə tə Əntan̄fə a ciŋə agi d̄a n̄unyi sləna. Ma uushi'iitsa, nga'ə, ka tsakənə tə ənja.

⁹ Amma, ma wabə uura mabiinə, da haala nga ləmə nga dzədzəshi'inə, da mbəza, da d̄aada mabizhinə agyanə bariya nga Yahudiinə, ga ha luuvə. Ma ətsə patə, zabə, pooshi bwatyakii.

¹⁰ Ma ənjitə ca kira təkəshinə patə, dzaluu tə tii. Mad̄a kə jalə hə tə tii ha'ə kə d̄ii bəra'i, pooshi tii fii, n̄gərəgi naaku nə tsan̄ə ahadatii.

2:12 2.12 Af. 1.4; 1 Yooh. 2.16. **2:13 2.13** 1 Koor. 1.7; 1 Tees. 1.10. **2:14 2.14** 3.14; Shig. 19.5; Əzaki. 11.20; Gal. 1.4; Af. 2.10; 1 Tim. 2.6; İbər. 13.12; 1 Piita 2.9; 1 Yooh. 3.16. **3:1 3.1** Rooma 13.1-7; 1 Piita 1.13-17. **3:3 3.3** 1 Koor. 6.11; Af. 5.8. **3:4 3.4** 1.3; 2.10-11; 1 Tim. 1.1; 2.3; 4.10; Tit. 3.6. **3:5 3.5** Yooh. 3.5; Rooma 6.4; Af. 2.8-9; 5.26; 2 Tim. 1.9; 1 Piita 1.3. * **3:6 3.6** Rooma 8.9-16; 1 Koor. 6.11; Gal. 5.25; Maluu: 2.13; Fil. 3.20; 2 Tim. 1.10; Tit. 3.4; 2 Piita 1.11; 1 Yooh. 4.14. **3:7 3.7** Rooma 3.24. **3:9 3.9-11** 1.10-16. **3:9 3.9** 1.14; 1 Tim. 1.4. **3:10 3.10** Mat. 18.15-17.

¹¹ Kə shii hə, ma tsarə nga ənjitsa, kə saawii, agi dfa 'waslyakəənə nə tii. Ətsə ha'ə ca baarii oo'i, tii satii ca anə natii na.

Muudinə nga wabəənə

¹² Yoo, maa kə sləkee nyi ka Arətima taa ka Tikikusə aabiiku, dawə gazhi'waanə nga shinə pii aabiiki aa Nikapulisə, makə dʒii ci davə dʒii nyi aniya nga kya vyanə. †

¹³ Ma Zinasə, waatoo maləmə nga bariya, da Apoolasə, dawə hiima nga tsakənə tə tii ka dzəginatii oogə, acii ga təya ətee taa ka mi. ‡

¹⁴ Ma ənji gaamə natii, wa təya kavə nətii ka dfa ɲunyi sləna də gazhi'waanə, təya tsakə tə maaghiinə. Madfa kə dʒii tii ha'ə, paa tii ka ndzaanə ka mazabə ənja.

¹⁵ Patənə nga ənjinə dʒii inə ganə, kə nəhəpaa tii tə hə. Nəhəpaa tə kadashinyinə geenə, ənji nə'unə. Wa Əntanjə a dfa koonə pwapoonə, unə patə.

† **3:12 3.12** Tikikusə: Kwal. 4.7-8. ‡ **3:13 3.13** Apoolasə: 1 Koor. 1.12. **3:14 3.14** 2.14; 2 Koor. 8.8-9; Gal. 5.22; Af. 4.28; Kwal. 1.10.

Ləkaləkatə nga Bulusə ka Filimanə

¹ Wiinə ləkaləkatə ca dzə ka hə, moodə guva-slənə geenə Filimanə. Nyi Bulusə da ndzəkəŋushi'inaamə Timooti ca naahə ka hə. Ma nya, kə kəshi ənji tē nyi aa furəshina putə nga Yeesu *Aləmasiihu. *

² Agi naahənə nə nyi əsə ka ndzəkəŋushi'inaamə i Afiya da Arəkipusə. Ma Arəkipusə, kə kəŋaanə ci də ŋgeerənə agi madzawə slənənə gaamə. Agi naahənə nə nyi əsə ka Ikəliisiya ətə ca gərə'wə ka Əntanfə gaku asii.

[†] ³ Wa Əntanfə Dəsənaamə da Slandanə Yeesu Aləmasiihu a dfa koonə pwapoonə, təya vii koonə ndzaanə jamə.

Uudənə nga Filimanə da vii goonğaakii

⁴ Ndzəkəŋunə Filimanə, taa guci cii kya dfa də'wa, agi 'wapaanə nə nyi tē hə, nya kuyirii tē Əntanfə,

⁵ acii agi fanə nə nyi uudənəaku tē ənji nga Əntanfə patə da goonğatə vii hə ka Slandanə Yeesu.

⁶ Agi dfanə nə nyi də'wa kaa ləbənə gaamə agi nə'unə tē Yeesu a tsakə dfa ka hə ŋgeerənə, ha shii patənə nga barəkaatə dīi Əntanfə kaamə daci Yeesu Aləmasiihu.

⁷ Ndzəkəŋunə, kə dīi nyi maduunə moodasəkə putə nga uudənəaku tē ənji nga Əntanfə. Kə baa ma'yanəki əsə, acii kə əgəvə hə ma'i rərə'ə aa ədzəmə ənji nga Əntanfə.

Kədiinə putə nga Unisimasə

⁸ Acii ha'ə, makə dīi ci, masləkee əndə nga Aləmasiihu nə nyi, ka mbeenə nə nyi ka banə ka hə yadə ŋgwalənə tē sətə dəbee ha dfa.

⁹ Amma, putə nga uudənə ahadaamə, taku kaa nya kədii tē hə də kədii kədii. Nyi Bulusə, masara, ca naahə. Wiinə əsə, əndə furəshina nə nyi putə nga Yeesu Aləmasiihu.

¹⁰ Wanyinə ka kədiinə aciiku ka madəbama nga uuzənəaki Unisimasə. Kə ndzaa nyi makə dīi a furəshina, acii kə baarii nyi ka ci rəgwa nga vii goonğa ka Aləmasiihu. ‡

¹¹ Ma nga ŋukə, pooshi nafalaakii ka hə, amma, ma əndzə'i, tə'i nafalaakii kaŋwə, əntaa wata ka nyi.

¹² Wanyitə kə ənyi ka sləkeenə ka ci aabiiku əndzə'i; moodəkəyaaki nə ci.

¹³ Kə mwayi nyi kapaanə tē ci ganə abiiki kaa ca tsakə tē nyi ka madəba maku, waatoo agi ndzaanaaki ganə a furəshina putə nga Nnyuni Habara.

¹⁴ Amma paa nyi ka moonə nya kapaa tē ci yadə luuvənəaku, acii paa nyi ka moonə nya kavə tē hə tyasə kaa ha dfa ka nyi nga'aanə. Amma, wa ca ndzaanə nga luuvənə nga ədzəməku.

¹⁵ Mbu'u ci dīi, ma dzəginə nga Unisimasə aabiiku nga uundzə saa'i, kaa ca kavə tē ci ka vii goonğa ka Yeesu, ca ənə ka ndzaanə aabiiku nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

* **1:1 1** Timooti: 1 Koor. 4.17. † **1:2 2** Rooma 16.5; Arəkipusə: Kwal. 4.17. **1:4 4** Rooma 1.8. **1:5 5** 1 Tees. 3.6. **1:6 6** Fil. 1.9; Kwal. 1.9-10. **1:7 7** Rooma 12.10; 2 Koor. 7.4; Ibər. 13.1. **1:8 8-20** 1 Tim. 6.1-2. **1:9 9** Filim. 1; Af. 3.1. ‡ **1:10 10** Unisimasə: Kwal. 4.9; uuzənəaki: 1 Tim. 1.2. **1:13 13** Fil. 2.30. **1:14 14** 2 Koor. 9.7; 1 Piita 5.2.

¹⁶ Ma əndzə'i, əntaa wata mava nə ci; kə palee ci ka mava, acii ndzəkəjunə nə ci putə ŋga Aləmasiihu. Sə ŋga uudənə nə ci ka nyi ka shaŋə. Sakwa ka ha, ətsə ndzaa ci ka mavaaku da ndzəkəjunə putə ŋga Slandana.

¹⁷ Acii ha'ə, maa kə ŋgire hə tə nyi ka kadashinaaku, luuwə tə ci makə sətə cii kwa luu tə nyi.

¹⁸ Maa kə shi ca bəzee ka səkəku taa ka ŋgutə rəgwa patə, taa dəmənaku nəndə aciikii, tə nyi cii kwa nə'u.

¹⁹ Nyi Bulusə ca naahə ənə də ciinəki oo'i, nyi Bulusə, ka ənəpaaginə nə nyi ka hə saaku. Amma buurətə oo'i, daciiki upaa hə luupaanə. Patə da ha'ə paa nyi ka wabənə agyanəkii.

²⁰ Tuutəta'ə ndzəkəjunə, uudagi səkəki putə ŋga Slandana. Əgəvə ma'i rara'ə aa ədzəməki putə ŋga Aləmasiihu.

²¹ Kə shii nyi, ka dātənə nə hə makə sənə cii kya naahə ka hə. Kə shii nyi maa, ka dātənə nə hə palee ka ətsa.

²² Agi kədiinə nə nyi aciiku əsə, kaa ha kapaa ka nyi kuva, acii agi kanə nə nyi na oo'i, ka luunə nə əntaŋfə də'wa goonə, ca ənəpaagi də nyi aabii unə.

Tsakə nəhəpaanə

²³ Yoo, ma əpafərasə, guva-furəshinaaki putə ŋga Yeesu Aləmasiihu, kə nəhəpaa ci tə hə. §

²⁴ Ha'ə əsə nə guvii-slənaaki, waatoo Marəkusə da Arisətarəkusə da Dimasə da Luka, agi nəhəpaanə nə tii tə hə. *

²⁵ Wa Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a dfa koonə pwapoonə.

1:16 16 1 Koor. 7.22; 1 Tim. 6.2. **1:19 19** 1 Koor. 16.21. § **1:23 23** əpafərasə: Kwal. 4.12.

* **1:24 24** Marəkusə: Slənə 12.12; 2 Tim. 4.11; Arisətarəka: Kwal. 4.10; Dimasə da Luka: Kwal. 4.14.

Lɔkalɔkatɔtɔ nyaahɔ ɔnji ka ɔnji Ibɔraaniya

Wabɔnɔ nɔga ɔntanfɔ ka ɔnji shiŋkinɔ da ma Uzɔnaakii

¹ Ma nɔga nɔkɔ nɔkɔ, kɔ waabi ɔntanfɔ ka dzɔdzɔshi'inaamɔ ka rɔgwanyinɔ kama kama da ma anabinyinɔ.

² Amma ma agi zamananɔ nɔga muudina, kɔ wabi ci kaamɔ da ma uuzɔnaakii. Tɔ ci ta'i ci kaa patɔnɔ nɔga uushi'inɔ a ndzaanɔ aciikii. Daciikii ɔsɔ tagii ɔntanfɔ duuniya. *

³ Dashikii neenɔ ɔnji ka nɔgeerɔnɔ nɔga duunuunɔ nɔga ɔntanfɔ. Ma ca, ndilɔ ndilɔ nɔ ci makɔ sɔtɔ dɔii ɔntanfɔ. Tɔ'i nɔgeerɔnɔ ka wabɔnaakii, ci kavɔ tɔ patɔnɔ nɔga duuniya ka dzɔnɔ aakɔŋwa dɔ wabɔnɔkii. Makɔ uugi ci wunɔgi rɔgwa nɔga tifyagi 'waslyakɔnɔ nɔga patɔnɔ nɔga ɔnji shiŋkinɔ, kɔ nɔgɔrɔ ci aadɔgyɔ, ca dzɔ ka ndzaanɔ dasɔ daciizɔma ɔntanfɔ Nwanɔwa agyanɔ meeminɔ patɔ. †

*Duunuunɔ nɔga *Uzɔnɔ nɔga ɔntanfɔ*

⁴ Ma Uzɔnɔ nɔga ɔntanfɔ, kɔ kavɔ Dii tɔ ci kaa ca palee ka malaa'ikanyinɔ, makɔ sɔtɔ palee lɔmɔtɔ ikɔ ci ka ci ka natii dɔ mɔghɔrɔvɔnɔ.

⁵ Acii ɔntaa ka malaa'ika shi ɔntanfɔ a bii oo'i,
"Uzɔnaaki nɔ hɔ, daga ɔnshinɔ kɔ ndzaa nyi ka Duu."
Ha'ɔ ɔsɔ, paa ci sha bii ka malaa'ika,
"Duu nɔ nyi, uuzɔnaaki nɔ hɔ."

⁶ Amma ma ka saa'itɔ ɔntanfɔ kɔdɔhɔ ka slɔkeenɔ ka mukajaakii aasɔkɔ duuniya, kɔ bii ci, ɔŋki ci,
"Wa patɔnɔ nɔga malaa'ikanyinɔ nɔga ɔntanfɔ
a paslɔ tɔ ci."

⁷ Ma malaa'ikanyinɔ ɔsɔ, kɔ wabi ɔntanfɔ agyanɔtɔii oo'i, ka kavɔnɔ nɔ ci tɔ malaa'ikanyinaakii kaa tɔya slɔnɔ ka ci, tɔya ndzaanɔ makɔ mɔdɔ. Ca kavɔ tɔ tɔii ɔsɔ tɔya ndzaanɔ makɔ gana nɔga gunɔ.

⁸ Amma ma uuzɔnaakii, kɔ bii ci ka ci, ɔŋki ci,
"Ya'ɔ ɔntanfɔ, ma nwanɔuunaaku,
nɔga ca'ɔ ndɔŋwɔ ndɔŋwɔ nɔ ci.

Dɔ goonɔgaanɔ cii kwa dɔ nwanɔuunaaku.

⁹ Kɔ kadɔesɔkɔ ka hɔ nɔ sɔtɔ da goonɔga agikii.
Ma sɔtɔ pooshi goonɔga agikii ɔsɔ, kɔ biipaa ka hɔ sɔka.
Ci dɔii ta'i ɔntanfwaaku tɔ hɔ,
waatoo ɔntanfɔ rɔŋwɔ dyanɔ,
kaa ha ndzaa da duunuunɔ da moodasɔka
palee ka patɔnɔ nɔga guvii-slɔnaaku."

¹⁰ Kɔ wabi ɔntanfɔ ka ci ɔsɔ, ɔŋki ci,
"Slandana, hɔ tagii duuniya daga ka 'watɔginɔ,
dɔ ciinɔku saaku dɔii hɔ sɔkɔntanfɔ.

¹¹ Patɔnɔ nɔga uushi'iitsa, ka uudɔginɔ,

* **1:2 1.2** Uzɔnaakii: 5.8; daciikii tagii ci: Yooh. 1.2; Kwal. 1.16; Ibɔr. 11.3. † **1:3 1.3** 2 Koor. 4.4; Kwal. 1.15; da ciizɔma ɔntanfɔ: 8.1. **1:4 1.4** Af. 1.21; Fil. 2.9. **1:5 1.5** Jab. 2.7; 2 Sam. 7.14; Mat. 3.17; Slɔnɔ 13.33; Ibɔr. 5.5. **1:6 1.6** Jab. 89.28; 97.7. **1:7 1.7** Jab. 104.4. **1:8 1.8-9** Jab. 45.7-8. **1:10 1.10-12** Jab. 102.26-28.

amma ma hɛ, ma'ɛ hɛ.

Ka iirɛginɛ nɛ tii makɛ sɛtɛ ci kɛjeerɛnɛ a iirɛgi.

¹² Ka fuudɛginɛ nɛ hɛ tɛ tii,

makɛ sɛtɛ ci ɛnjɛ a fuudɛ balɔwa.

Ka zɛ'uginɛ nɛ tii makɛ sɛtɛ ci kɛjeerɛnɛ a zɛ'ugi.

Amma ma hɛ, ca'ɛ ndɛɲwɛ ndɛɲwɛ nɛ hɛ.

Pooshi muudine ɲga ɛpinaaku ɛsɛ.”

¹³ Ɖntaa ka malaa'ika shi Ɖntaɲfɛ a bii, “Ndzaanɛ gadɔvɛ da ciizɛmaki, see mada kavɛ nyi tɛ hɛ kaa ha jaala agyanɛ ɛnji daawaanaaku.”

¹⁴ I wu saɲɛ nɛ malaa'ikanyina? Ma tɔya, ma'yanyinɛ nɛ tii ɛtɛ ca slɛnɛ ka Ɖntaɲfɛ. Tɛ tii cii kɔya slɛkee ka tsakɛnɛ tɛ ɛnjitɛ ca upaa luupaanɛ.

2

Habara ɲga maduunɛ luupanɛ

¹ Acii ha'ɛ dɛi ɛna, ɲgɛrɛtaamɛ hanƙala gaamɛ ɲga'ɛ agyanɛ habaratɛ fii amɛ. Acii mada pooshi amɛ kavɛ hanƙala gaamɛ agyanɛkii, ka ɲuslɛginɛ naamɛ agyanɛ ɲunyi rɛgwa.

² Ma habaratɛ fii dzɛdzɛshi'inaamɛ da ma malaa'ikanyinɛ, goonƙa. Ma ɛndɛtɛ taɲɛgi habarakii ɛsɛ, kɛ upaa ci dzalɛnɛ ɛtɛ dɔbɛɛ ka ci.

³ Mada ha'ɛ, ya amɛ ɛnɛ fii habara agyanɛ maduunɛ luupaanɛ ɲga Ɖntaɲfwa, mada kɛ bwasee amɛ ka luupaatsa, iitɛ dɛi mbee naamɛ ka mbɛrɛdɛnɛ acii gɛɲwana? Acii Slandanɛ ci saakii 'watɛgi wabɛnɛ ka ɛnji agyanɛ habaratsa. Ma ɛnjitɛ fii tɛ ci ɛsɛ, tii baarɛgi kaamɛ paɲgɛraɲɛ tɛ goonƙaanɛkii.

⁴ Saa'ikii rɛɲwɛ ha'ɛ tsakɛvɛ Ɖntaɲfɛ naakii seedawanyinɛ aagyanɛ natii dɛ daada sɛ ɲga hurɛshishinyinɛ laɲɛ ka baariinɛ oo'i, ha'ɛ tanyi. Ca vii ka ɛnji baawɛda ɲga daada uushi'inɛ kama kama dacia Malaaba Ma'yanaakii, makɛ sɛtɛ kadɛesɛkɛ ka ci.

Ɖndɛtɛ ca kɛrɛ taamɛ ka upaa luupaanɛ

⁵ Ɖntaa tɛ malaa'ikanyinɛ kavɛ Ɖntaɲfɛ kaa tɔya ndzaanɛ ka meeminɛ agyanɛ duuniyatɛ na shi, waatoo duuniyatɛ caama wabɛ agyanɛkii.

⁶ Amma tɛ'i ɛndɛ'i ha asɛkɛ malaaba lɛkalɛkatɛ ɛtɛ wabi agyanɛ ɛndɛ shiɲkinɛ, ɛɲki ci,

“Mi saɲɛ nɛ ɛndɛ shiɲkinɛ bahɛ ha buurɛtɛ tɛ ca?

Wu saɲɛ nɛ ci bahɛ shinaaku ka tsakɛnɛ tɛ ca?

⁷ Kɛ kavɛ hɛ tɛ ci kaa malaa'ikanyinɛ a palee ka ci

ɲga uundzɛ saa'i,

ha vii ka ci duunuunɛ da ɲgeerɛnɛ.

⁸ Ha kavɛ tɛ ci kaa ca da ɲwanjuunɛ

agyanɛ patɛnɛ ɲga uushi'inɛ.”

Ma nyaahɛ ɛnji oo'i, “Kɛ kavɛ Ɖntaɲfɛ tɛ ɛndɛ kaa ca da ɲwanjuunɛ agyanɛ patɛnɛ ɲga uushi'inɛ,” ɛtsɛ ca baarii oo'i, pooshi sɛkii paa ci ka da ɲwanjuunɛ agyanɛkii. Amma ma agi saa'ina, kɛ shii amɛ pooshi ɛndɛ shiɲkinɛ agi da ɲwanjuunɛ agyanɛ patɛnɛ ɲga uushi'inɛ zɛku'i.

⁹ Amma neemɛ ka Yeesu ɛndzɛ'i. Ci ca da ɲwanjuunɛ agyanɛ patɛnɛ ɲga uushi'inɛ. Kɛ shi Ɖntaɲfɛ a hɛtɛpaa tɛ ci, malaa'ikanyinɛ a palee ka ci ka uundzɛ saa'i. Ma dɛi ha'ɛ, kaa ca shii ɛntɛnɛ ka putɛ ɲga ɛnji shiɲkinɛ dagi

1:13 1.13 8.1; Jab. 110.1. 1:14 1.14 Jab. 34.8; 91.11. 2:1 2.1-3 6.4-6. 2:2 2.2 Slɛnɛ 7.38,53; Gal. 3.19. 2:3 2.3 10.29; 12.25. 2:4 2.4 Yooh. 2.11; Slɛnɛ 2.22; 1 Koor. 12.4-11; 2 Koor. 12.12. 2:6 2.6-8 Jab. 8.5-7. 2:8 2.8 1 Koor. 15.27.

pwapoone nga Əntañfə ka tii. Acii ha'ə, putə nga cibənaakii da əntənaakii vii Əntañfə ka ci nwanjuunə da dūunuunə.

¹⁰ Əntañfə tagii patənə nga uushi'inə ka ci saakii. Nga'ə makə kavə ci tə Yeesu kaa ca ndzaanə ka mambu'ukii dagi sa cibaakii, kaa manjeevənaakii a ndzaanə laɲə, təya ndzaanə agi dūunuunaakii əsə. Acii Yeesu kirə tə tii kaa təya shii upaa luupaanə.

¹¹ Ma Yeesu tii da ənjitə laabagi ci tə tii, ka ndzaanə nə tii ka dənə rəɲwə. Ci dīi, pooshi Yeesu ayii ka 'wanə tə tii ndzəkəɲushi'inəkii.

¹² Kə bii ci ka Əntañfə, əɲki ci, “Ka wabənə nə nyi ka ndzəkəɲushi'inəki agyanə ləməku. Ka dələnə nə nyi də hə ahadatii.”

¹³ Kə bii ci əsə, “Ma nya, ka gi'inə nə nyi tə Əntañfə.” Ca ba əsə, “Wanyinə da manjeeviitə ba'avə Əntañfə aaciiki.”

¹⁴ Makə dīi ci, ma manjeeviita, əɲji shiɲkinə nə tii patə, accii ha'ə, ma Yeesu, əndə shiɲkinə pwayi əɲji tə ci makə natii kaa ca shii əntənə. Dagi əntənaakii zamagi ci də ngeerənə nga *Seetanə, makə dīi ci ma Seetanə, tə'i ci da ngeerənə agyanə wa. *

¹⁵ Də ha'ə mbee ci ka luupaanə tə patənə nga ənjitə ndzaanə ka maviinə nga Seetanə daga ka poonə tə tii, magwaləkii accii wa.

¹⁶ Acii ha'ə, paɲgəraɲə nə ətsə oo'i, əntaa tə malaa'ikanyinə shi ci ka tsakənə, amma tə jijinyinə nga Ibərahiima shi ci ka tsakənə.

¹⁷ Acii ha'ə, tyasə see makə ndzaa ci makə nga ndzəkəɲushi'inəkii taa ka nɲutə rəgwa patə, kaa ca shii ndzaanə ka maduunə *limanə, əndə nəhə təgunuunatii, əndə slənə də ədzəmə rəɲwə ka Əntañfə. Ma ndzaa ci ka maduunə limanə, kaa ca əntə ka putə nga əɲja, Əntañfə a tifyagi 'waslyakəənatii dagi əntənaakii.

¹⁸ Makə dīi ci kə cibə ci, kə upaa təbənə tə ci əsə, asee ma ənjitə ca əɲjə a təbə tə tii, kə mbee ci ka tsakənə tə tii.

3

Kə palee Yeesu ka Muusa

¹ Ndzəkəɲushi'inəki ətsə 'wii Əntañfə tuunə noonə koonə ndzaanə ka əɲjaakii, buurətəmə tə Yeesu. Ma ca, masləkee əndə nə ci, kə shi ci ka ndzaanə ka maduunə *limanə nga gooɲgaanə caama baaba.

² Ma ca, kə ta'i Əntañfə tə ci kaa ca dfa slənaakii. Kə luuvə ci əsə tə patənə nga sətə bii Əntañfə ka ci, makə sətə shi Muusa a luuvə patənə nga sətə bii Əntañfə ka ci, ca slənə ahada əɲji *yi nga Əntañfə.

³ Amma kə dəbēe əɲjə a vii dūunuunə ka Yeesu palee ka Muusa, makə sətə ci əɲjə a vii dūunuunə ka əndətə ghənyi ya palee ka yikii.

⁴ Taa nɲutə yi patə, tə'i əndətə ghənyi. Amma Əntañfə ghənyi patənə nga uushi'inə.

⁵ Ma Muusa, əndətə slənyi də gooɲga asəkə yi nga Əntañfə nə ci. Slənaakii baarii ka əɲji tə sətə ci Əntañfə a ba aakəɲwa.

⁶ Amma ma Aləmasiihu, uuzətə yi nga Əntañfə nə ci, əndə luu aya əsə. Ci ca dfa nwanjuunə asəkə yi nga Əntañfə. Amə nə yaakii, amma see a kəɲaamə ndihə ndihə, ama ka naamə dəɲə ka muudinə. *

2:9 2.9 Fil. 2.8-9. 2:10 2.10 1 Koor. 8.6; 12.2; Slənə 3.15. 2:11 2.11 Mat. 25.40; 12.50; Yooh. 20.17. 2:12 2.12 Jab. 22.23. 2:13 2.13 Isaa. 8.17-18. * 2:14 2.14 2.17; Yooh. 1.14; Seetanə: Yooh. 8.44; 12.31; 1 Yooh. 3.8; Səniinə 12.10. 2:15 2.15 Rooma 8.21. 2:16 2.16 Isaa. 41.8-9. 2:17 2.17 4.14; 5.2; Fil. 2.7; 1 Yooh. 2.2. 2:18 2.18 4.15; Mat. 4.1-11. 3:1 3.1 4.14. 3:2 3.2 Baan. 12.7. * 3:6 3.6 uuzətə yi: 5.8.

Əpisəkətə nə Əntañfə a vii ka ənjaakii

⁷ Acii ha'ə, makə sətə bii Malaaba Ma'yanə,
 “Ma ənshinə, mada kə fii unə uurakii,
⁸ fatəmə tə ci, goona huurəgi ədzəmuunə,
 makə sətə shi dzədzəshi'inuunə a huurəgi
 saa'itə tii agi bilinə,
 waatoo, saa'itə kaaree tii ka *ñwanjuunə nga Əntañfə,
 təya təbə tə ci əsə.
⁹ Əñki Əntañfə, ‘Ma agi bilinə,
 kə tibə dzədzəshi'inuunə tə nyi,
 dagyanə tii kə nee ka slənaaki agi fəzə ənfwadə pu'unə.
¹⁰ Acii ha'ə, kə bəzhi səkəki aashi ənjita,
 əñki nyi, kə zii tii, kə təkuree tii ka shii rəgwaaki.
¹¹ Də ha'ə, bəzhi səkəki aashitii, nya jidə, əñki nyi,
 paa tii ka mbu'unə aanə hanyiitə vii nyi ka tii
 kaa təya əpisəkə davə!’ ”

¹² Ndzəkəñushi'inəkya, nəhəmə noonə nə acii ga əndə'i əndə a shigi
 ahadoonə ətə dīi rəgwaakii bwayakii, waatoo, paa ci gi'i tə Əntañfə, wata
 ca nusləgi a rəgwa Əntañfə Əndə vii əpinə.

¹³ Amma ma səndə danuunə, tsakəməshinə uusəra patə, acii ga taa mi a
 kavə tuunə ka slənə 'waslyakəənə, ədzəmuunə a huurəgi. Dəmə aakəñwa
 də tsakəshinə ha'ə, mada ma'ə saa'itə ci ənjə a 'wa 'Ənshinə'!

¹⁴ Acii ma amə, mada kə ndzaa amə ndihə ndihə agi uushi'iitə
 'watəgyaamə vii goonğa agyanəkii daga ka 'watəginə ca'ə ka muudinə,
 kə ndzaa ci ətsa, uushi rəñwə naamə da i Aləmasiihu.

¹⁵ Kə ndzaa ci makə sətə bii malaaba ləkələkatə oo'i,
 “Ma ənshinə, mada kə fii unə uura nga Əntañfə,
 fatəmə tə ci, goona huurəgi ədzəmuunə
 makə sətə shi dzədzəshi'inuunə a huurəgi,
 saa'itə kaaree tii ka ñwanjuunə nga Əntañfə.”

¹⁶ I wu sañə sha fii uura nga Əntañfə, təya kaaree ka ñwanjuunaakəya?
 Əntaa patənə nga ənjitə ñgiragi Muusa tə tii anə hanyinə nga Misəra
 kwa?

¹⁷ Aashi i wu sañə bəzhi səkə nga Əntañfə fəzə ənfwadə pu'una? Əntaa
 aashi ənjitə dīi 'waslyakəənə, təya kwaalagi, təya mətəgi agi bilinə kwa?

¹⁸ Ya saa'itə ji'i Əntañfə oo'i, paa tii ka mbu'unə aanə hanyiitə vii ci ka tii,
 paa tii ka əpi səkə davə əsə, agyanə i wu sañə wabi ci ha'a? Tii nə ənjitə
 pooshi tii fii wabənaakii.

¹⁹ Yoo, kə nee amə dīi kə təkuree tii ka mbu'unə aanə hanyinəkii acii paa
 tii vii goonğa ka Əntañfə.

4

¹ Ma aləkawalətə dīi Əntañfə ka ənji kaa təya upaa əpisəka, ma'ə ca'ə
 əndzə'i. Acii ha'ə, nəhaamə naamə na, acii ga əndə'i əndə ahadoonə a
 təkuree ka mbu'unə aadəvə putə nga 'waslyakəənaakii.

² Kə fii amə ñunyi habara nga Əntañfə makə sətə shi dzədzəshi'inaamə
 a fii agi bilinə. Ma təya, kə fii tii, amma pooshi nafii tə tii, acii, ma saa'itə
 fii tii, pooshi tii liwə də vii goonğa.

³ Ma amɛ ɛnɛ vii goonɔa, kɛ mbu'yaamɛ ka ha nɔa ɛpisɛkɛkii. Amma ma tɔya, pooshi tii mbu'i, makɛ sɛtɛ bii ci,
 “Kɛ bɛzhi sɛkɛki, nya jidɛ, ɛnki nyi, ma tɔya,
 paa tii ka mbu'unɛ aanɛ hanyiitɛ vii nyi ka tii
 kaa tɔya ɛpisɛkɛ davɛ.”

Taa nɔahi wabi ci ha'ɛ, patɛ da ha'ɛ tɛ'i ɛpisɛka, acii ndzanɔnɛ ka saa'itɛ tagii ci duuniya uugi ci slɛnaakii patɛ.

⁴ Tɛ'i ɛndɛ'i ha asɛkɛ malaba lɛkalɛkatɛ wabi ci agyanɛ mɛdɛfɛnɛ nɔa uusɛra, ɛnki ci, “Kɛ ɛpi ɛntanɔfɛ sɛkɛ ka mɛdɛfɛnɛ nɔa uusɛra makɛ uugi slɛnaakii.”

⁵ Asɛkɛ hatsɛ ha'ɛ ɛsɛ, kɛ nyaahɛ ɛnji oo'i,
 “Paa tii ka mbu'unɛ aanɛ hanyiitɛ vii nyi ka tii
 kaa tɔya ɛpisɛkɛ davɛ.”

⁶ Ma ɛnjitɛ 'watɛgi fa nɔnyi habara, paa tii vii goonɔa. Acii ha'ɛ, paa tii mbu'i aadɛvɛ. Amma ca'ɛ ɛndzɛ'i, ma'ɛ rɛgwa mawunɛkii kaa hara ɛnjɛ a mbu'u aadɛvɛ.

⁷ Putɛ nɔa ɛtsɛ ha'ɛ, fɛzɛnyinɛ lanɛ daba'a ɛtsa, ɛntanɔfɛ a la ɛndɛ'i uusɛra ɛtɛ ci ɛnjɛ a 'wa, 'ɛnshinɛ.' Kɛ wabi ɛntanɔfɛ da ma *Dawuda, kɛ bii ci wabɛtsɛ uugiinɛ naahɛtɛnɛ koonɛ, ɛtɛ bii ci, “Ma ɛnshinɛ, mada kɛ fii unɛ uura nɔa ɛntanɔfɛ, fatɛmɛ tɛ ci, goona huurɛgi ɛdzɛmuunɛ.”

⁸ Maci daga nɔkɛ nɔkɛ kirɛ Jasɛwa tɛ dzɛdzɛshi'inaamɛ, tɔya mbu'u ka hatɛ dɛi ɛntanɔfɛ davɛ, tɔya ɛpisɛkɛ da ci, kada pooshi ɛntanɔfɛ gi aakɔnɔwa dɛ la ɛndɛ'i uusɛra.

⁹ Dɛ ha'ɛ shii amɛ oo'i, ma uusɛratɛ dɛkɛpaa ɛntanɔfɛ ka ɛnjaakii nɔa ɛpisɛka, ma'ɛ ca'ɛ ɛndzɛ'i, makɛ sɛtɛ ɛpi ci sɛkɛ naakii ka mɛdɛfɛnɛ nɔa uusɛra.

¹⁰ Acii taa wu patɛ liwɛ ɛpisɛkɛtsɛ dɛi ɛntanɔfɛ alɛkawalɛkii nɔa viinɛ, kɛ uugi slɛnaakii, kɛ ɛpi ci sɛkɛ ɛsɛ, makɛ sɛtɛ ɛpi ɛntanɔfɛ naakii.

¹¹ Acii ha'ɛ, ma amɛ, dɛamɛ gazhi'waanɛ nɔa dɛmɛnɛ ka ha nɔa ɛpisɛkɛtsa, acii ga taa wu ahadaamɛ a tɛkuree ka dɛmɛnɛ, makɛ sɛtɛ tɛkuree dzɛdzɛshi'inaamɛ, acii tsarɛ nɔa ghatɛ vii goonɔgatsa.

¹² Acii, ma wabɛnɛ nɔa ɛntanɔfɛ, da i ɛpinɛ nɛ ci, kwatsɛ kwatsɛ nɛ ci ɛsɛ. Hidamɛ hidamɛ nɛ makii palee ka nɔgila purɛnɛnɛ ɛtɛ ca idɛ kyakya'ɛ rɛgwa. Agi dɛmɛgɛrɛnɛ nɛ ci vɛdikɛ aasɛkɛ ɛdzɛmɛ ɛndɛ ca'ɛ ka hatɛ dɛi mɛgɔnɔnɛ ca mbu'u aagi mbwasama. Agi baarɛginɛ nɛ ci panɔgɛranɛ tɛ sɛtɛ ci ɛndɛ a hiima a ɛdzɛmɛkii da sɛtɛ cii kɔya dɛ aniya nɔa dɛnɛ.

¹³ Ma ɛntanɔfɛ, pooshi uushi ɛtɛ tagii ci bahɛ umbɛgi agyanɛ ginɛkii. Panɔgɛranɛ panɔgɛranɛ nɛ patɛnɛ nɔa uushi'inɛ akɔnɔwaciikii. Ka ci naama baaba patɛnɛ nɔa slɛnɛ gaamɛ.

Maduunɛ limanɛ nɛ Yeesu

¹⁴ Makɛ dɛi ci tɛ'i amɛ da maduunɛ limanɛ ɛtɛ ndɛrɛgi dzakɛ dagi sɛkɛntanɔfɛ aadɛgyɛ, waatoo, Yeesu *Uuzɛnɛ nɔa ɛntanɔfɛ, acii ha'ɛ, kɛsɛtaamɛ tɛnjɛ tɛnjɛ tɛ vii goonɔaanɛ caama baaba. *

¹⁵ Acii ma maduunɛ limanɛ gaamɛ, ɛntaa ɛtɛ pooshi ka nɛhɛ tɛgunuunɛ gaamɛ. Mada kɛ palee uushi ka nɔgeerii amɛ, agi nɛhɛnɛ nɛ ci tɛgunuunɛ gaamɛ. Ma ca, kɛ upaa tɛbɛnyinɛ kama kama tɛ ci weewee makɛ ɛtɛ upaa taamɛ, amma pooshi ci dɛi 'waslyakɛnɛ.

4:4 4.4 'Wat. 2.2. 4:5 4.5 3.11. 4:7 4.7 3.7-8. 4:8 4.8 Dzɛk. 31.7; Jasɛ. 22.4. 4:10 4.10 4.4.

4:12 4.12 Isaa. 49.2; 55.11; Irim. 17.10; Yooh. 12.48; Af. 6.17; 1 Piita 1.23; Sɛniinɛ 1.16. * 4:14 4.14 5.8; 8.1; maduunɛ limanɛ: 2.17-18; 3.1; 5.1,4-6; 7.24-28; 8.3; 9.7,11. 4:15 4.15 2.18; 5.2; 7.26; 9.12; 1 Yooh. 3.5.

¹⁶ Acii ha'ə, ɲgɛrɛgyaamɛ ɲgwalɛnɛ, ama ɛntsahɛ aabii ɲwanwa ɛndɛ dfa pwapoonɛ, kaa ca nɛhɛ tɛgunuunɛ gaamɛ, ama upaa pwapoonɛ ka tsakɛnɛ daamɛ ka saa'itɛ caama moo.

5

¹ Taa ɲgutɛ maduunɛ *limanɛ patɛ, agi ɛnjaakii ci ɛɲjɛ a dɛkɛ tɛ ci, ca slɛnɛ ka ɛntaɲfɛ ka madɛba matii, kaa ca dfa sataka ka ɛntaɲfɛ ka tifyagi dɛ 'waslyakɛnɛ.

² Makɛ dɛi ci tɛ'i uushi'inɛ laɲɛ ɛtɛ ca palee ka ɲgeeriikii, taa ɛɲjitɛ pooshi ka slɛnɛtɛ uushi dɛ rɛgwakii, da ɛɲji ghatɛ shiinɛ, ka mbeenɛ nɛ ci ka kɛrɛtɛnɛ tɛ tii.

³ Putɛ ɲga uushi'iitɛ laɲɛ ca palee ka ɲgeeriikii, tyasɛ see a dfa ci sataka ka putɛ ɲga 'waslyakɛnaakii makɛ sɛtɛ cii kɛya dfa ka putɛ ɲga 'waslyakɛnɛ ɲga ɛɲja.

⁴ Pooshi ɛndɛ ca dɛunɛtɛ naakii nɛ kaa ca ndzaanɛ ka maduunɛ limanɛ, madaamɛ ɛntaɲfɛ 'wii tɛ ci, makɛ sɛtɛ shi ɛntaɲfɛ a 'wii tɛ *Haruna kaa ca ndzaanɛ ka maduunɛ limanɛ. *

⁵ Ha'ə nɛ Alɛmasiihu ɛsɛ. ɛntaa ci saakii dɛunɛtɛ naakii nɛ kaa ca ndzaanɛ ka maduunɛ limanɛ. Amma ma ɛndɛtɛ ta'i tɛ ci, ci nɛ ɛndɛtɛ bii ka ci,

“Uuzɛnaaki nɛ hɛ, daga ɛnshinɛ kɛ ndzaa nyi ka Duu.”

⁶ Makɛ sɛtɛ bii ci ka ɛndɛ'i ha asɛkɛ lɛkalɛkatɛ ɛsɛ,

“Limanɛ nɛ hɛ ka ca'ɛ ndɛɲwɛ ndɛɲwɛ.

Dɛrɛpɛ ɲga Malɛkisadakɛ nɛ'unɛku.”

⁷ Ma saa'itɛ Yeesu asɛkɛ duuniya, kɛ dɛi ci dɛ'wanyinɛ, ca kɛdii dɛ ɲgeerɛnɛ, ca madɛɛ ka uurakii da kiinɛ agikii ka ɛntaɲfɛ ɛtɛ da baawɛda ɲga luupaanɛ tɛ ci acii ɛntɛnɛ. Kɛ fii ɛntaɲfɛ dɛ'waakii acii kɛ ɲgwali ci tɛ ɛntaɲfɛ.

⁸ Taa ɲgahi *Uuzɛnɛ ɲga ɛntaɲfɛ nɛ ci, amma dagi cibɛtɛ sii ci jigunyi ci fanɛ tɛ ɛntaɲfɛ. †

⁹ Makɛ uudɛpaa ɛntaɲfɛ slɛnaakii ashikii, kɛ ndzaa ci ka rɛgwa ɲga luupaanɛ tɛ patɛnɛ ɲga ɛɲji ka ca'ɛ ndɛɲwɛ ndɛɲwɛ, waatoo, ɛɲjitɛ fii tɛ ci.

¹⁰ Acii kɛ kavɛ ɛntaɲfɛ tɛ ci ka maduunɛ limanɛ, ca nɛ'u dɛrɛpɛ ɲga Malɛkisadakɛ.

Wabɛnɛ agyanɛ bwaseenɛ ka rɛgwa ɲga ɛntaɲfɛ

¹¹ Ma agyanɛ Malɛkisadakɛ, tɛ'i uushi'inɛ ɲga baabanɛ koonɛ laɲɛ, amma ka dɛnɛ keenɛ dzawɛ nɛ batɛnɛ koonɛ, acii pooshi unɛ ma'ɛ agi paaratɛgi dɛ wabɛnɛ pii pii.

¹² Acii taa ɲgahi maliminɛ dɛbɛɛ una ndzaanɛ ɲga ɛna, amma patɛ da ha'ɛ see a ɛnɛ ɛɲji ka dzɛgunɛtɛ koonɛ tɛ tɛkɛɲwatɛ wabɛnɛ ɲga rɛgwa ɲga ɛntaɲfɛ. Ca'ɛ ɛndzɛ'i 'wanɛ sanuunɛ ka madɛbama ɲga dɛfɛna.

¹³ Taa wu patɛ ɛtɛ ma'ɛ ka sa 'wanɛ, ma'ɛ ci uuzɛnɛ a ba'ɛ. Ma tsarɛ ɲga ɛndɛtsa, ma'ɛ ci mashiimɛ taarapaanɛ ahada bwayakii da ɲunyikii.

¹⁴ Amma ma ɛndɛtɛ pooshi ma'ɛ ka sa 'wanɛ, see dɛfɛna cii kɛya adɛ, mata nɛ ɛtsa. Ci nɛ ɛndɛtɛ uugi dzɛgunɛ taarapaanɛ ahada bwayakii da ɲunyikii.

4:16 4.16 10.19. 5:1 5.1 4.14. 5:2 5.2 2.17-18; 4.15; 7.28. 5:3 5.3 7.27; 9.7; Leew. 9.7; 16.6,15.

* 5:4 5.4 Haruna: Shig. 28.1. 5:5 5.5 1.5. 5:6 5.6 Jab. 110.4; Ibɛr. 6.20. 5:7 5.7 Mat. 26.36-46.

† 5:8 5.8 1.2; 4.14; 6.4-6; 7.3,28; 10.29; Yooh. 1.34; fanɛ tɛ ɛntaɲfɛ: 4.15; Fil. 2.8. 5:9 5.9 7.27.

5:10 5.10 5.6; 6.20. 5:12 5.12-13 1 Koor. 3.2. 5:14 5.14 13.9; Rooma 16.19; 1 Koor. 14.20; Af. 4.14.

6

¹ Acii ha'ə, dzaamə aakəŋwa də slənə uushi'inə nga matanənyinə, gaama ndzəhənəənə ka təkəŋwatə dzəgunənə agyanə rəgwa nga Aləmasiihu. Waatoo, gaama ndzəhənəənə ka dzəgunənə ka ənji, wa təya bwasee ka slənə uushi'itə ca kərə tə tii ka əntənə, da wa təya vii goonğa ka Əntanfø.

² Ha'ə əsə, gaama ndzəhənəənə ka dzəgunənə ka ənji agyanə yiiḃə* bapətişema, da agyanə kavə ciinə agyanə ənda, da agyanə madənə nga maməətə ənja, da agyanə gəŋwanə uusəra nga muudinə.

³ Amma, ma dānaamə, dzaamə aakəŋwa də dzəgunə uushi'inə nga matanənyinə, madā kə luuvə Əntanfø.

⁴ Acii ma ənjitə nee ka goonğaənə nga Əntanfø, təya upaa barəkaanaakii, təya upaa Malaaba Ma'yanə,

⁵ waatoo, ənjitə təḃətə ndikə ndikənə nga wabənə nga Əntanfø da baawəḃa nga ŋwanuunaakii ətə na shi,

⁶ ma tsarə nga ənjitsə, madā kə ŋusləgi tii, təya vii ba'ə ka Əntanfø, pooshi səkii ca ənyatə də tii aaba'ə bahə təya baanə ka ci. Acii kə ənyi tii ka gwa'avənə tə Uzənə nga Əntanfø aashi ənfwa. Də ha'ə kavə tii ənji ka bərapaanə tə ci.

⁷ Buurətaamə agyanə hanyinə ənə ci patənə nga vənə ca ndzəmə anəkii anəkii, ca ifəgərə patə aagikii, sə nga zəma a gyaavagi ŋgaanğa'ə agikii kaa ənjitə ca uuza zəməkii a nafagi. Ma hanyiitsa, ka ci dāvə Əntanfø barəkaanə.

⁸ Amma madā wata kuzhinyinə da dəhənyinə gyaavagi parəkə dāvə agi hanyinəkii, pooshi nafakii. Ka gərə naalanə nga Əntanfø nə hanyinəkii, gunə a ətsagi tə ci həhəḃə.

⁹ Kadashinyinə geena, taa ŋgahi kə wabiinə koonə ha'ə, kə shii inə weewee, ma unə, agi nə'utənə nuunə makə sətə diḃə, koonə shii upaa luupaanə.

¹⁰ Ma Əntanfø, əndə goonğa nə ci, pooshi slənə goonə ka zaanənə ka ci. Ha'ə əsə nə uudəətsə cuuna uudə tə hara ənji nə'unə, kə cakuunə tə tii agi ləməkii. Kə shii ci agi dzənə nuunə aakəŋwa də tsakənə tə tii. Pooshi ka zaanənə ka ci.

¹¹ Ma sətə ciina moo, wa patənə goonə a ḃa gazhi'waanə ha'ə ca'ə ka muudinə, koonə shii upaa patənə nga uushi'iitə kii unə nuunə dāvə.

¹² Pooshi inə ka uudənə una ndzaanə ka manya'inə, amma, ma mooniinə, a nə'uunə dərəpə nga ənjitə vii goonğa, təya sə'watə, acii tii na upaa sətə ḃii Əntanfø aləkawalə nga viinə.

Tantanyinə nə aləkawalə nga Əntanfø

¹³ Ma saa'itə ḃii Əntanfø aləkawalə ka Ibərahiima, makə ḃii ci pooshi əndə palee ka ci bahə jidənə də ləməkii, kə ji'i ci də ləməkii saakii.

¹⁴ Əŋki ci ka ci, "Tantanyinə ka ḃanə nə nyi ka hə barəkaanə, ha ta makə cingərə."

¹⁵ Ma Ibərahiima, kə kəŋaanə ci ndihə ndihə, wata kə upaa ci sətə ḃii Əntanfø ka ci aləkawaləkii.

¹⁶ Ma ənjə a jidə, agi ŋgərənə nə tii ləmə nga əndətə palee ka tii, təya jidəgi. Jidənə ca lagi gəŋwanə nga taa mi patə agi mabizhinəkii.

6:1 6.1 9.14. * **6:2 6.2** Yiiḃə bapətişema taa alə'aada nga laabagi shishinə ka ḃaarə caməənə nga ənda akəŋwacii Əntanfø. **6:2 6.2** Yooh. 3.25-26; Slənə 19.1-6. **6:4 6.4-6** 2.1-3; 5.8; 10.26-29; 12.25; Mat. 12.31; 1 Yooh. 5.16. **6:8 6.8** Mat. 13.7,22. **6:10 6.10** 10.32-34; 13.1; 1 Yooh. 4.7-12,19-21. **6:12 6.12** 11.1-12; Luka 21.19. **6:13 6.13-14** 'Wat. 22.16-17; Ibər. 11.12. **6:16 6.16** Shig. 22.10; Mat. 5.34; 23.16-22.

17 Acii ha'ë, ma ënjitë na upaa sëtë dïi Æntanfë alëkawalë nga viinë ka tii, makë mwayi ci baariinë ka tii panjërənë oo'i, paa ci na zë'u dë wabënë, see ca tsakëtëgi dë jidfa.

18 Ma alëkawalaakii da jidfaakii, pooshi ka zë'unë, pooshi Æntanfë ka jirakënë dë tii ësë. Ma amë ënë huyi ka ndzënjwë ndzënjunë aabiikii, ma uushi'iitsë bërä'i, agi viinë në tii kaamë ngeerënë ka shanjë a ëdzëmaamë, ama kënjaanë ndihë ndihë agi kanëtë kii amë nga upaa uushi accii Æntanfë.

19 Uushi'iitsë kii amë naamë davë kavë taamë ka dzënë gënjë agi ndzaanë gaamë, ama kënjaanë ndihë. Putë nga kanëkii mbu'u naamë kura'ë aasëkë hatë malakii dë gwada, waatoo, malaaba ha nga Æntanfë.

20 Ma hatsa, ci në hatë 'watëgi Yeesu dëmënë kaamë aadëvë ka madëbama gaamë. Accii ma ca, kë ndzaa ci ka maduunë limanë ka ca'ë ndënjwë ndënjwë. Dërëpë nga Malëkisadakë cii këya në'u. †

7

Malëkisadakë limanë nga Æntanfë

1 Ma ëndëtë dïi lëmëkii Malëkisadakë, njwanjwë nga vëranë nga Saliimë nji ci, limanë nga Æntanfë maduunëkii në ci ësë. Ma agi saa'ikii, Ibërahiima a ënya ka ha nga panë, hatë zamagi ci dë meeminë ënfwadë, kë gi Malëkisadakë ka gënjwayanë da ci a rëgwa, ca dfa ka ci barëkaanë. *

2 Wata Ibërahiima a njgërë uushi'iitë fë'ya ci ka ha nga panë, ca tëäkëpaa kurëgë pu'u pu'u, ca njgërë kurëgë rënjwë rënjwë, ca vii ka ci. Ma lëmë Malëkisadakë, makë bana, njwanjwa ëndë goonja. Makë dïi ci njwanjwë nga Saliimë† në ci, ci ca baarii oo'i njwanjutë ca kira ndzaanë agi jamënë në ci.

3 Ma ca, pooshi ënji shii të dïi taa mëci taa dzëdzëshi'inëkii, pooshi ënji shii saa'itë pwayi ënji të ci taa saa'i nga ëntënaakii ësë. Amma ma ci, makë nga *Uuzënë nga Æntanfë në ci, waatoo limanë nga ha'ë ndënjwë ndënjwë.

4 Buurëtëmë nga'ë të d'uunuunë nga Malëkisadakë. Kë njgirë dzëdzëshi'inaamë Ibërahiima uushi'itë fi'ya ci agi panë patë, ca tëäkëpaa kurëgë pu'u pu'u, ca njgërë kurëgë rënjwë rënjwë, ca vii ka Malëkisadakë.

5 Wiitsë boo, ma limanyiitë agi slikërënë nga *Leewi, ka tii bii *bariya luu kurëgë rënjwë agi pu'u accii ënji *Isërayiila, taa njgahi tii maa, jijinyinë nga Ibërahiima në tii.

6 Amma ma Malëkisadakë, ëntaa ahada slikërënë nga Leewi në ci, amma patë da ha'ë ka ci vii Ibërahiima kurëgë rënjwë agi pu'u, ca dfa barëkaanë ka Ibërahiima, waatoo, ka ëndëtë dïi Æntanfë ka ci alëkawala.

7 Kë shii amë panjërənë oo'i, ma ëndëtë ca dfa barëkaanë, kë palee ci ka ëndëtë ca luu barëkaanëkii dë d'uunuunë.

8 Ma ënjitë ca luu kurëgë rënjwë agi pu'u, waatoo, jijinyinë nga Leewi, ënjitë mëäki në tii. Ma Malëkisadakë, makë sëtë bii malaaba lëkalëkatë, pooshi ënji nee ka waakii. Ka ci vii Ibërahiima kurëgë rënjwë agi pu'u.

9 Ma saa'itë vii Ibërahiima ka Malëkisadakë kurëgë rënjwë agi pu'u, ka banë naamë, Leewi dë naakii në maa, kë vii ci ka ci, taa njgahi ma nga ëna, jijinyinaakii ca luu kurëgë rënjwë agi pu'u accii ënja.

6:18 6.18 Baan. 23.19. 6:19 6.19 3.6; Rooma 5.5; Ibër. 9.3. † 6:20 6.20 4.14; Malëkisadakë: Jab. 110.4; Ibër. 5.6,10; 7.1-4. * 7:1 7.1 Malëkisadakë: 'Wat. 14.17-20; Ibër. 5.6. † 7:2 7.2 Ma Saliimë, ëndë'i lëmë nga Urusaliima nga njukë, makë bana, 'Ndzaanë agi jamënë' dë uura Ibëraaniya. 7:5 7.5 Baan. 18.21.

¹⁰ Ma bii amə oo'i, kə vii Leewi ka ci kurəgə rəŋwə agi pu'u, acii ma Leewi, rəŋwə nə ci agi jijinyinə nga Ibërahiima.

¹¹ Ma saa'itə vii Əntaŋfə bariya ka ənji Isərayiila, waatoo saa'itə slikərənə nga Leewi a ɗa limaanə, pooshi mbu'i ka sətə mwayi Əntaŋfə. Maci ma fii unə kə mbu'i, kaɗa pooshi nafa nga kira əndə'i limanə ətə nyi'u dərəpə nga Maləkisadakə, ca bwasee ka nga *Haruna uuzənə nga Leewi.

¹² Maɗa kə zhi'i ɗa limaanə aagyanə əndə'i slikərənə, tyasə ka zhi'unə nə bariya əsə.

¹³ Acii ma Slandanaamə ənə ciina wabə uushi'iitə agyanəkii, agi əndə'i slikərənə pamə shigi ci. Ma agi slikərəətsa, pooshi agitii sha ɗii limanə taa ɗa slənə anə ha nga ɗa sataka.

¹⁴ Ma Slandanaamə, paŋgəraŋə a babara oo'i, agi slikərənə nga Yahuda shigi ci. Amma ma saa'itə wabi Muusa agyanə limanyinə, paa ci 'wapaa slikərənə nga Yahuda.

*Əndə'i *limanə makə Maləkisadakə*

¹⁵ Ma sətə, kə cakə shiginə paŋgəraŋə aa babara oo'i, kə shigi əndə'i limanə makə Maləkisadakə.

¹⁶ Ma ndzaanaakii ka limanə, əntaa dagi bariya nga əndə shiŋkinə, amma dagi ngeerənə nga əpinə ətə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə ndzaa ci ka limanə.

¹⁷ Makə sətə nyaahə ənji asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, "Limanə nə hə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Dərəpə nga Maləkisadakə nə'unəku."

¹⁸ Ma iirə bariyatə vii Əntaŋfə ka ənja, kə ŋgirə ci, ca uulagi, acii pooshi ngeerənə davə, pooshi ka luupaa ənja.

¹⁹ Ma iirə bariyata, pooshi ngeerənə davə bahə kavə ənji shiŋkinə ka ndzaanə mambu'ukii agi slənətii. Kə kira Əntaŋfə matahu uushi ətə caama ka nə davə, kaama shii əntsahənə kədəhə aabiikii.

²⁰ Dagi jidəne ɗii Əntaŋfə ha'ə. Ma saa'itə kii ənji tə slikərənə nga Leewi ka limanyinə, əntaa də jidə.

²¹ Amma ma Yeesu, ma saa'itə kii Əntaŋfə tə ci ka limanə, kə bii ci ka ci, əŋki ci,

"Ma nyi Slandana, kə ji'i nyi,

paa nyi ka ənə də ma əsə.

Limanə nə hə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə."

²² Ətsə ha'ə baarii kaamə oo'i, ma Yeesu, nga matahu aləkawala ndzaa ci ka əndə rəgwa.

²³ Ma limanyiitə nga ŋukə, laŋə nji tii, acii kə nji wa ngeerəgi tə tii anə limaanə.

²⁴ Amma ma Yeesu, ma limaanaakii, pooshi ka dzəginə anəkii, acii kə ndzaa ci da i əpinə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

²⁵ Acii ha'ə, tə'i ci da ngeerənə taa guci patə nga luupaa tə patənə nga ənjitə ca shi aabii Əntaŋfə daciikii, acii tə'i ci da əpinə nga ha'ə ndəŋwə ndəŋwə, ca ɗa də'wa ka putatii.

²⁶ Ma Yeesu, ci nə maɗuunə limaatə caama moo. Malaabakii nə ci, pooshi sə nga idəpaanə ashikii, tsanə nə ci agi ma'waslyakə ənja, ca ndərəvə dzakə dagyanə səkəntaŋfə.

²⁷ Ma ca, rəŋwə dyanə ɗii ci sataka, waatoo, ətə vigi ci naakii nə, ca ɗagi də sataka ka putə nga 'waslyakəənə nga ənja, paa ci ɗii makə nga hara

7:14 7.14 'Wat. 49.10; Mat. 2.6; Slənə 13.23; Səniinə 5.5. 7:17 7.17 5.6. 7:19 7.19 9.9; Rooma 3.20. 7:21 7.21 7.17. 7:22 7.22 8.6. 7:24 7.24-25 6.20. 7:25 7.25 2.11; 10.14; Rooma 8.34; 1 Yooh. 2.1. 7:26 7.26 4.15.

limanyiiɛ ca ɗa sataka uusɛra patɛ. Ma tɔya, agi ɗanɛ nɛ tii sataka ka natii 'waslyakɛnɛ zɛku'i taabu'u ɗanɛ tii ka 'waslyakɛnɛ nɛga hara ɛnja.

²⁸ Ma bariya nɛga Muusa, kɛ kii ci madiigɛrɛ limanyinɛ taa nɛgahi tɛ'i uushi'inɛ lanɛ ɛtɛ ca palee ka nɛgeeriitii. Amma, ma ɗa alɛkawalɛ nɛga ɛntanɗɛ dɛ jidɗa, daaba'ɛ bariya ɗii ci. Ci kavɛ tɛ Uuzɛnaakii. Ma ca, mambu'ukii nɛ ci ka ca'ɛ ndɛnɗwɛ ndɛnɗwɛ.

8

*Maduunɛ *limanɛ gaamɛ*

¹ Ma sɛtɛ cii kya moo banɛ koonɛ, takumɛ kaa nya bagi koonɛ panɗɛraɗɛ: Tɛ'i amɛ da tsarɛ nɛga maduunɛ limaatsa. Ma ca, dasɛ nɛ ci da ciizɛma ɛntanɗɛ maduunɛkii dagyɛ. *

² Asɛkɛ hatɛ palee dɛ laabanɛ cii kɔya slɛnɛ, waatoo, asɛkɛ tantanyitɛ kuvɛ ɛtɛ kapaa Slandanɛ ci saakii, ɛntaa ɛndɛ shiɗkinɛ.

³ Taa nɛgutɛ maduunɛ limanɛ patɛ, agi kanɛ nɛ ɛnji tɛ ci ka ɗa sataka dɛ uushi'inɛ kama kama ka ɛntanɗɛ. Ha'ɛ ɗii nɛ maduunɛ limanɛ gaamɛ ɛsɛ, kɛ ndzaa tyasɛ kɛ nɛgirɛ ci uushi, kaa ca ɗa dɛ sataka naakii ɛsɛ.

⁴ Maci a duuniya nɛ Yeesu nɛga ɛna, kadɗa paa ci ka ndzaanɛ ka limanɛ shaɗɛ, makɛ ɗii ci, ma ganɛ a duuniya, tɛ'i limanyinɛ ɛtɛ ca ɗa sataka makɛ sɛtɛ bii bariya nɛga Muusa.

⁵ Ma slɛnɛ nɛga limaatsɛ ci tɔya ɗa, agi baarɛnɛ nɛ ci tɛ mɛndzaanɗu'inɛ nɛga sɛtɛ dadagyɛ tanɛ, makɛ ɛtɛ nji Muusa a ɗa. Acii ma saa'itɛ Muusa kɛdɛhɛ kaa ca ɗa *kuvɛ kuvɛ'unɛ, kɛ wabi ɛntanɗɛ ka ci, ɛɗki ci, "Kapaa hanɗalaaku, kaa ha ɗatɛ makɛ sɛtɛ baarii nyi ka hɛ anɛ giɗwa." †

⁶ Amma ma Yeesu, kɛ vii ɛntanɗɛ ka ci slɛnɛ nɛga limaansɛ ɛtɛ palee ka nɛga hara limanyinɛ dɛ mɛghɛrɛvɛnɛ. Ha'ɛ ɛsɛ nɛ ndzaanaakii ka ɛndɛ rɛgwa nɛga alɛkawalɛtɛ ndzaanɛ ahada ɛntanɗɛ da ɛndɛ shiɗkinɛ. Kɛ palee alɛkawalɛkii ka alɛkawalɛtɛ nɛga nɛkɛ dɛ mɛghɛrɛvɛnɛ, acii matahu uushi'inɛ ɗii ci alɛkawalɛ nɛga viinɛ kaamɛ.

⁷ Maci ma alɛkawalɛtɛ nɛga tɛkɛnɗwanɛ, pooshi sɛ nɛga idɛpaanɛ agikii, kadɗa pooshi nafa nɛga ɗa ɛndɛ'i alɛkawalɛ ma'ɛ.

⁸ Amma tɛ'i uushi idɛpaa ɛntanɗɛ ashi ɛnjaakii. Ci ɗii bii ci, "Ma bii nyi Slandana, tɛ'i saa'i na shi ɛtɛ nii kya ɛnɛ ka ɗa kura alɛkawalɛ ka ɛnji Isɛrayiila da ka ɛnji Yahudiya.

⁹ Pooshi ka ndzaanɛ makɛ ɛtɛ shi nya ɗii ka dzɛdzɛshi'inɛtii, waatoo, saa'itɛ baarii nyi ka tii rɛgwa dɛ naaki na kaa tɔya shigi anɛ hanyinɛ nɛga Misɛra. Taa nɛgahi kɛ ɗii nyi ka tii ha'ɛ, patɛ da ha'ɛ, pooshi tii nɛ'utɛ alɛkawalɛtɛ ɗii nyi ka tii. Wata nya bwasee ka tii, tɔya palɛ.

¹⁰ Ma kura alɛkawalɛtɛ cii kya ɗa ka ɛnji Isɛrayiila, madɗa kɛ mbu'ya saa'ikii, ka kavɛnɛ nɛ nyi tɛ tii ka tɔya paaratɛgi dɛ bariyaaki,

7:27 7.27 5.3,9; 7.25; 9.12,26,28; 10.10,12; Rooma 6.10; 1 Piita 3.18. 7:28 7.28 5.1-2,8; 7.19; Jab.

2.7. * 8:1 8.1 4.14; da ciizɛma ɛntanɗɛ: 1.3,13; 7.25; 10.12; 12.2,25; Jab. 110.1; Mat. 22.44; Slɛnɛ 2.33; Rooma 8.34; Af. 1.20; Kwal. 3.1. 8:2 8.2 8.5. † 8:5 8.5 9.9; 10.1; Kwal. 2.17; kuvɛ kuvɛ'unɛ: 9.2; Shig. 25.9,40. 8:6 8.6 7.22; 8.2,6,13; 9.11,15; 12.24; Isaa. 55.3; Irim. 31.31-33; ɛzakii. 37.26; 1 Koor. 11.25. 8:8 8.8-12 Irim. 31.31-34; Ibɛr. 10.16-17.

nya naahɔvɛ aa ɛdzɛmɛtɪi ɛsɛ.

Ka ndzaanɛ nɛ nyi ka ɛntanɔfwatɪi,

tɔya ndzaanɛ ka ɛnjaaki ɛsɛ.

¹¹ Pooshi ɛndɛ na dzɛgunɛ ka ɛndɛ hanyinaakɪi ahadatɪi,

taa banɛ ka ci, shii tɛ Slandana.

Aciɪ patɛnatɪi na shii tɛ nyi,

manjeevɛnɛ da matanɛnyinɛ patɛ.

¹² Ka tifyaginɛ nɛ nyi ka tii 'waslyakɛnatɪi patɛ.

Pa nya buurɛ bwaya uushi'iitɛ nɛ tɔya dɛadɛ ma'ɛ."

¹³ Ma wabi ɛntanɔfɛ agyanɛ kura alɛkawala, kaa ca baariɪ oo'i, kɛ geegi ci ka alɛkawalɛtɛ nɛ tɛkɛnɔwanɛ ka iirɛkɪi. Ma sɛtɛ uugi iirɛnɛ, pooshi ka ta'avɛnɛ ka uudɛnɛ.

9

Malaaba ha ganɛ a duuniya da ɛtɛ dadagyɛ

¹ Ma agɪ alɛkawalɛtɛ nɛ tɛkɛnɔwanɛ, kɛ vii ɛntanɔfɛ bariya makɛ sɛtɛ ci ɛnjɛ a paslɛ tɛ ci. Tɛ'i ɛsɛ ha ɛtɛ ghɛnɛtɛ ɛnɛi shinɛkinɛ kaa tɔya paslɛ tɛ ci davɛ.

² Waatoo, kɛ dɛpaa ɛnɛi *kuvɛ kuvɛ'unɛ. Ma sɛkɛkɪi nɛ tɛkɛnɔwanɛ, tɛ'i ha nɛ dzakɛ garɛkuwanyinɛ, tɛ'i teeburɛ da i buroodi anɛkɪi ɛtɛ dɪi ɛnɛi dɛ sataka ka ɛntanɔfɛ. Ma hatsa, Malaaba ha nɛ tɛntanɔfɛ ci ɛnjɛ a 'wa. *

³ Ma asɛkɛ hatɛ ha'ɛ ɛsɛ, tɛ'i gɛra kumuwa ɛtɛ lagi ɛnɛi dɛ gwada. Hatɛ palee dɛ Laabanɛ patɛ nɛ lɛmɛ nɛ tɛ hatsa.

⁴ Ma asɛkɛ gɛra kumuutsa, tɛ'i teeburɛ, anɛkɪi ci ɛnjɛ a ɛtsa urɛdya davɛ ka ɛntanɔfɛ. Ma teeburɛtsa, dɛ ɛndzɛnɛ lɛrɛbɛgi ɛnɛi. Davɛ akumu ɛsɛ nɛ *mbyaka nɛ alɛkawalɛ nɛ tɛntanɔfɛ. ɛnjɛ a lɛrɛbɛgi mbyakakɪi dɛ ɛndzɛnɛ. Ma asɛkɛ mbyakakɪi, tɛ'i jaala nɛ ɛndzɛnɛ asɛkɛkɪi, da i zɛmɛtɛ ci ɛnjɛ a 'wa *mana asɛkɛ jaalakɪi. Tɛ'i ɛsɛ shakwata nɛ *Haruna. Ashi shakwatakɪi shi ba a givɛ. Tɛ'i ɛsɛ matsahu faariinɛ bɛra'i ɛtɛ shi ɛntanɔfɛ nyaahɛ bariya ashikɪi davɛ patɛ asɛkɛ mbyakata. †

⁵ Ma dagyanɛ mbyakakɪi, tɛ'i uushi'inɛ bɛra'i‡ dɛtɛ ɛnɛi, pusha tɛ malaa'ikanyinɛ, ɛtɛ ca baarɛ mɛghɛrɛvɛnɛ nɛ tɛntanɔfɛ. Tɔya pɛrɛpaa bɛbu'watɪi agyanɛ mbyakakɪi, waatoo, agyanɛ hatɛ ci ɛntanɔfɛ a nɛhɛ tɛgunuunɛ nɛ tɛnja. Amma ma uushi'iitsa, ɛntaa saa'i nɛ tɛ wabɛnɛ furɛnɛ tɛ furɛnɛ agyanɛtɪi ɛna.

⁶ Wiitsɛ makɛ sɛndɛ dɛtɛ ɛnɛi hatsa. Ma kuvɛtsɛ nɛ tɛkɛnɔwanɛ, uusɛra patɛ nɛ limanyinɛ ka dɛmɛnɛ aadɛvɛ ka dɛ slɛnatɪi.

⁷ Amma ma gɛra kumu, sɛe gawɛ nɛ tɛ limanyinɛ nɛ dɛmɛnɛ aadɛvɛ, rɛnɔwɛ agɪ fɛza. Ma ca dɛmɛ, ca nɛgɛrɛnɛ aciikɪi idɛnɛ nɛ tɛ dabanyitɛ ciɪ kɛya laala uurakɪi, ka dɛ dɛ sataka putɛ nɛ tɛ waslyakɛnaakɪi da nɛ tɛnja.

⁸ Ma uushi'iitsa, agɪ nɛgɛrɛnɛ nɛ Malaaba Ma'yanɛ ca baariɪ kaamɛ panɛgɛranɛ oo'i, madɛ ma'ɛ kuvɛ kuvɛ'uutsa, ma'ɛ rɛgwa nɛ tɛ dɛmɛgɛrɛnɛ aasɛkɛ Hatɛ palee dɛ Laabanɛ mawunɛmɛ ɛsɛ.

8:13 8.13 8.6. * **9:2 9.2** kuvɛ kuvɛ'unɛ: 8.5; 9.11-12; Shig. 26.1-30; garɛkuwanyinɛ: Shig. 25.31-39; teeburɛ: **xt Shig. 25.23-30.** **9:3 9.3** Shig. 26.31-33; Leew. 16.2; Ibɛr. 6.19; 9.7,12; 10.20. † **9:4 9.4** Shig. 30.1-6; mbyaka: Shig. 25.10-16; mana: Shig. 16.32-35; shakwata: Baan. 17.21-25; matsahu faariinɛ: Shig. 25.16. ‡ **9:5 9.5** Agɪ 'wanɛ nɛ ɛnɛi dɛ "Cooribimɛ." **9:5 9.5** Shig. 25.18-22. **9:6 9.6** 10.11; Baan. 18.2-6. **9:7 9.7** 5.3; 9.25; 13.11; Leew. 16.2-16.

⁹ Ci ca ɓaarii tɛ zamananɛ gaamɛ ɛndzɛ'i. Ci ca ɓaarii kaamɛ oo'i, ma laala uura nɛga dabiinɛ da hara satakanyinɛ ka ɔntanɓɓɛ, pooshi ka mbeenɛ ka kavɛnɛ tɛ ɛndɛ paslɛnɛ tɛ ɔntanɓɓɛ kaa ca ndzaanɛ yadɛ idɛpaa uushi ashikii shanɛ.

¹⁰ Ma uushi'iitsa, zɛmɛnɛ da saasa uushi'inɛ kama kama, da alɛ'aada nɛga kuubɛgi uushi'inɛ tanɛ cii kɛya ɓaarɛ. Uushi'inɛ nɛga duuniya nɛ tii patɛ nɛga uundzɛ saa'i, see mada mbu'ya saa'itɛ nɛ ɔntanɓɓɛ zhi'wee ka patɛnɛ nɛga uushi'inɛ kaa ca ndzaanɛ kurakii.

¹¹ Amma kɛ shi Alɛmasiihu. Ci nɛ madaunɛ limanɛ nɛga dagwa uushi'iitɛ shi daciikii. Asɛkɛ hatɛ palee ka kuvɛ kuvɛ'unɛ cii kɛya da slɛnaakii. Matahukii nɛ hakii ɛsɛ. ɔntaa ɛndɛ shinɓinɛ ghɛnyi hakii. ɔntaa ganɛ a duuniya ɛsɛ.

¹² Rɛnɓɓɛ dyanɛ tanɛ gimɛ ci aadɔvɛ aasɛkɛ Hatɛ palee dɛ Laabanɛ. Paa ci nɛgɛrɛnɛ taa idɛnɛ nɛga ɛhwa, taa nɛga la aadɔvɛ, amma idɛnaakii saakii nɛgirɛ ci. Ca pɛrapaa daamɛ acii 'waslyakɛnɛ gaamɛ ka ca'ɛ ndɛnɓɓɛ ndɛnɓɓɛ. §

¹³ Ma nɛga nɓukɛ, ma ɛnjitɛ pooshi malaabakii akɛnɓɓɛ ɔntanɓɓɛ, idɛnɛ nɛga uuhinɛ da nɛga liinɛ da ɛntɛdakɛ nɛga uuji liinɛ nɛji ɛnjɛ a miicɛ ka tii kaa tɛya ndzaanɛ malaabakii.

¹⁴ Mada ma idɛnɛ nɛga dabanyinɛ, tɛ'i ci da nɛgɛrɛnɛ nɛga laabagi ɛnja, idɛnɛ nɛga Alɛmasiihu palee patɛ. Ma Alɛmasiihu, yadɛ 'waslyakɛnɛ ashikii nɛ ci. Kɛ nɛgirɛ ci shishinɛkii, ca dɛagi dɛ sataka ka ɔntanɓɓɛ dagi nɛgɛrɛnɛ nɛga Malaaba Ma'yanɛ ɛtɛ ndzaanɛ ka ca'ɛ ndɛnɓɓɛ ndɛnɓɓɛ. Dɛ idɛnaakii dɛtɛgi ci dɛ moodɛfaamɛ malaabakii acii gaama slɛnyi uushi'iitɛ ca kɛrɛ taamɛ ka ɛntɛnɛ, amma kaama nɛ'u tɛ ɔntanɓɓɛ ɛndɛ vii ɛpinɛ.

¹⁵ Acii ha'ɛ ɛndɛ rɛgwa nɛga kura alɛkawalɛ nɛ ci. Ma ndzaanaakii ka ɛndɛ rɛgwa, kaa ɛnjitɛ 'wii ɔntanɓɓɛ aabiikii a nɛgɛrɛ uushi'iitɛ dɛii ɔntanɓɓɛ alɛkawalɛ nɛga viinɛ ka tii, ca ndzaanɛ ka natii ka ca'ɛ ndɛnɓɓɛ ndɛnɓɓɛ. Ka slɛnɛnɛ nɛ ɛtsɛ ha'ɛ, acii kɛ ɛnki ci. ɔntɛnaakii ca pɛrapaa tɛ ɛnji acii bwaya uushi'iitɛ nɛji tɛya dɛada saa'itɛ tii agi alɛkawalɛ nɛga tɛkɛnɓɓɛ.

¹⁶ Mada kɛ nɛgiirɛ ɛndɛ ma, see mada ɛnki ci zɛku'i, taabu'u slɛnɛginɛ mazɛmɛ yi dɛ sɛtɛ bii ci patɛ.

¹⁷ Mada ma'ɛ ɛndɛtɛ da i ɛpinɛ, patɛnɛ nɛga sɛtɛ bii ci pooshi nɛgɛrɛnɛ davɛ. Amma maa kɛ mbu'ya saa'i nɛga ɛntɛnaakii, saa'ikii ndzaanɛ wabɛnaakii da nɛgɛrɛnɛ davɛ.

¹⁸ Ci dɛii, alɛkawalɛtɛ nɛga tɛkɛnɓɓɛ maa, see dɛ makɛ ɛji idɛnɛ zɛku'i, taabu'u ndzaa ci da nɛgɛrɛnɛ davɛ.

¹⁹ Ma saa'itɛ bii Muusa bariya nɛga ɔntanɓɓɛ ka ɛnja, makɛ uugi ci baginɛ, kɛ nɛgirɛ ci idɛnɛ nɛga liinɛ da nɛga uuhiinɛ, ca gwazɛtɛgi da ma'inɛ, ca nɛgɛrɛ ba nɛga ɛnfwa ci ɛnjɛ a 'wa "izubɛ" da madizɛ shinɓinɛ nɛga бага, ca miicigi ka lɛkalɛkatɛ nɛga bariya da ka ɛnji patɛ. *

²⁰ Ca ba, ɛnki ci, "Wiitɛ idɛnɛ nɛga alɛkawalɛ nɛga ɔntanɓɓɛ koonɛ, koonɛ nɛ'utɛ."

²¹ Ha'ɛ ɛsɛ ca miicivɛ idɛnɛkii aagyanɛ kuvɛ kuvɛ'unɛ da aagyanɛ patɛnɛ nɛga uushi'iitɛ ci tɛya dɛ dɛ slɛna, tɛya paslɛ tɛ ɔntanɓɓɛ.

²² Weewee mada makɛ sɛtɛ bii *bariya, dɛ idɛnɛ ndzaanɛ patɛnɛ nɛga uushi'inɛ malaabakii. Mada pooshi ɛnji ɛji idɛna, pooshi tifyaginɛ nɛga

9:9 9.9 7.19; 9.2. **9:10 9.10** Leew. 11 da 15; Baan. 19. **9:11 9.11** 4.14. § **9:12 9.12** 7.27; 10.4; Leew. 16.14-16; idɛnaakii saakii: 9.25; 12.24; 13.12,20; Mat. 26.28; Rooma 3.25-26; 1 Piita 1.2,18-19; 1 Yooh. 1.7. **9:13 9.13** Baan. 19.1-10,17. **9:14 9.14** Rooma 6.20-23; 8.2. **9:15 9.15** 8.6. * **9:19 9.19-20** Shig. 24.6-8; Ibɛr. 9.12-13; izubɛ: Leew. 14.4,6; Baan. 19.6.

'waslyakæənə əsə.

Daginə nga Yeesu də sataka də naakii na

ka tifyagi də 'waslyakæənə gaamə

²³ Ma uushi'iitsa, mëndzaanġu'inə nga sətə dagyə, tyasə see a laabagi ənji ha'ə. Amma ma uushi'inə nga dagyə natii, ka paleenə nə satakatii ka ətsə də dagwaanə.

²⁴ Acii ma Aləmasiihu, paa ci gimə aasəkə malaaba hatə dii əndə shiŋkinə, waatoo, mëndzaanġu'inə nga tantanyinəkii. Amma aadəgyə ŋgirə ci, davə nə ci abii Əntanġfə ka wabənə ka madəbama gaamə.

²⁵ Ma gawə nga limanyinə nga Yahudiina, agi dəmənə nə ci aasəkə Hatə palee də Laabanə rəŋwə agi fəza, ca ŋgərənə idənə nga daba bwasə ka naakii saakii. Amma ma Aləmasiihu, rəŋwə gahu gimə ci aadəvə, ca dāgi sataka də naakii nə ka Əntanġfə gahu rəŋwə əsə.

²⁶ Maci pooshi ha'ə, kadā kə sii ci cibənyinə laŋə, ndzanənə ka saa'i nga taganə nga duuniya. Amma ca gəlatə duuniya kədəhə ka uudənə, ca shi rəŋwə gahu, ca dāgi sataka də naakii nə ka Əntanġfə, ka shii ŋgərəgi də 'waslyakæənə gaamə.

²⁷ Taa wu patə, see mada əŋki ci rəŋwə. Ma daaba'əkii, Əntanġfə a dā ka ci gəŋwanə.

²⁸ Ha'ə əsə rəŋwə əŋki Aləmasiihu. Də əntənaakii dāgi ci sataka də naakii nə rəŋwə gahu, ka shii ŋgərəgi də 'waslyakæənə nga ənji laŋə. Ka ənyanə nə ci nga bəra'inə, ka luupaa tə ənjitə ca gəra tə ci, əntaa ka ŋgərəgi 'waslyakæənə ma'ə.

10

¹ Ma bariya nga *Yahudiinə, kə ndzaa ci ka mëndzaanġu'inə nga dagwa uushi'iitə na shi aakəŋwa tanə, pooshi bariyaakii ka baarəginə paŋgəranə tə makə sətə nə tantanyitə uushi'iitə a ndzaanə. Ma agi nə'utə bariya, satakanyitə rəŋwə ha'ə ci ənjə a dā ka fəzə ka fəzə. Ma tsarə nga satakatsa, pooshi ŋgeerənə davə bahə ca kavə tə ənjitə ca əntsahə aabii Əntanġfə kaa təya ndzaanə yadə idəpaa uushi ashitii.

² Maci ma ənjitə ca paslə tə Əntanġfə, kə laabagi ənji tə tii agi 'waslyakæənətii tanyi, kadā pooshi 'waslyakæənə ashitii ma'ə; kadā pooshi tii agi dā sataka ma'ə əsə.

³ Amma ma satakətə ci təya dā ka fəzə ka fəza, ci ca buurətə ka tii oo'i, agi dānə nə tii 'waslyakæənə.

⁴ Acii ma idənə nga liinə da nga uuhinə, pooshi ci da ŋgeerənə nga ŋgərəgi 'waslyakæənə.

⁵ Ci dii, ma saa'itə Aləmasiihu kədəhə ka shinə aasəkə duuniya, kə bii ci ka Əntanġfə, əŋki ci,
 "Pooshi kadeesəkə ka hə nə dā ka hə sataka də dabanyinə taa vii ka hə uushi'inə,

amma kə dii hə ka nyi shishinə
 kaa nya dā də sataka ka hə.

⁶ Pooshi kadeesəkə ka hə nə ətsagi ka hə daba agyanə ha nga dā sataka,
 taa dā ka hə hara satakanyinə
 ka shii ŋgərəgi də 'waslyakæənə.

⁷ Wata əŋki nyi, Əntanfwā, wanyina, kə shi nyi, kaa nya slənə sətə cii kwa moo nya slənə, makə sətə nyaahə ənji agyanəki asəkə malaaba ləkaləkatə.”

⁸ Ma agi wabəətsə wabi ca, təkəŋwanə ŋga sətə bii ci, əŋki ci, pooshi kadeesəkə ka Əntanfwə nə dā ka ci sataka, pooshi kadeesəkə ka ci əsə nə ətsagi ka ci daba agyanə ha ŋga dā sataka, taa dā ka ci hara satakanyinə ka shii ŋgərəgi də 'waslyakəənə. Kə bii ci ətsə ha'ə taa ŋgahi patənə ŋga satakatsə ci ənjə a dā, ka nə'u sətə bii bariya ci təya dā.

⁹ Ca wabə ŋga bəra'inə, əŋki ci, “Əntanfwā, wanyinə kə shi nyi, kaa nya slənə sətə cii kwa moo nya slənə.” Ma wabəətsə, ci baarii kaamə oo'i kə ŋgərəgi Əntanfwə iirə rəgwa ŋga dā sataka, ca ənəvəgi də dā sataka ŋga Yeesu.

¹⁰ Də ətsəkii ha'ə ndzaa amə malaabakii, waatoo, də dāgi sataka ŋga Yeesu Aləmasiihu də naakii nə gahu rəŋwə dyanə.

¹¹ Ma hara limanyinə patə, uusəra patə nə tii agi slənətii, təya dzə də dāada satakanyitə rəŋwə ha'ə anəkii anəkii ətə pooshi da ŋgeerənə ŋga ŋgərəgi 'waslyakəənə.

¹² Amma ma Aləmasiihu, rəŋwə gahu dīi ci naakii sataka, ca ŋgərəgi 'waslyakəənə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Aciikii ha'ə, waatə dasə da ciizəma Əntanfwə.

¹³ Davə nə ci dasə, ka gəra saa'itə nə Əntanfwə a kavə tə ənji daawaanaakii aatsaa sədfəkii.

¹⁴ Acii də sataka rəŋwə tanə laabagi ci ənjaakii agi 'waslyakəənə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, təya ndzaanə yadə sə ŋga idəpaanə ashitii.

¹⁵ Malaaba Ma'yanə maa, kə baarəgi ci kaamə oo'i, ma uushi'iitsa, tantanyinə. Ma ŋga təkəŋwanə, kə bii ci, əŋki ci,

¹⁶ “Əŋki Slandana, madā kə mbu'ya saa'ikii, wiinə aləkawalətə nii kya dā ka tii:

Waatoo, ka kavənə nə nyi tə tii ka paaratəginə də bariyaaki, nya naahəvə aa ədzəmətii əsə.”

¹⁷ Ca tsakə banə, əŋki ci,

“Pa nya buurə bwaya uushi'iitə nji təya dāada ma'ə.”

¹⁸ Acii ha'ə, makə kə tifyagi Əntanfwə ka tii 'waslyakəənətii, pooshi nafa ŋga dā sataka ma'ə.

Əntsahaamə aabii Əntanfwə

¹⁹ Ndəkəŋushi'inəkya, kə upaa amə rəgwa ka shaŋə ŋga dəmənə aasəkə Hatə palee də Laabanə. Ma rəgwatsa, dāgi idənə ŋga Yeesu upaa amə.

²⁰ Ci wunəgi kaamə rəgwa ŋga upaa əpinə. Ma rəgwatsa, dāgi gwada ca dzə, ca mbu'u kura'ə aasəkə hatə palee də laabanə. Waatoo, ma gwadatsa, ci nə shishinə ŋga Yeesu. *

²¹ Tə'i amə da maduunə limanə ətə ca nəhə *yi ŋga Əntanfwə.

²² Acii ha'ə, əntsahaamə aabii Əntanfwə də ədzəmə rəŋwə, də vii goonğa ŋga tantanyinə əsə. Acii kə laabagi ci kaamə ədzəmaamə; mayibəkii naamə də ŋunyi ma'inə.

10:10 10.10 7.27. **10:11 10.11** 9.6; Shig. 29.38. **10:12 10.12** 8.1. **10:13 10.13** Jab. 110.1; 1 Koor. 15.25. **10:16 10.16-17** Irim. 31.33-34; Ibər. 8.10,12. **10:19 10.19** 4.16; 9.8. * **10:20 10.20** gwada: 9.3; Mat. 27.51; rəgwa ŋga upaa əpinə: 2.14-15; 9.14-15; Yooh. 14.6. **10:21 10.21** 3.6; 4.14. **10:22 10.22** Əzaki. 36.25; Af. 5.26.

²³ Kɔŋaanaamɛ ndihɛ ndihɛ, gaama ŋgwalɛ ka baaba ka ɛnji tɛ sɛtɛ kii amɛ naamɛ nɛ davɛ. Acii ma ɔntanɔfɛ ɛnɛ dɔii kaamɛ alɛkawala, ɛndɛ goonɔga nɛ ci.

²⁴ Daamɛ hiima ŋga tsaakɛshinɛ ahadaamɛ, kaama uudɔshi, kaama slɛnɛ ŋga'ɛnɛ.

²⁵ Gaama bwasee ka dza dɛ nɛ gaamɛ, makɛ sɛtɛ bwasee hara ɛnja. Tsaakɛshaamɛ dɛ ŋunyi wabɛnɛ, makɛ kɛ nee amɛ kɛ uugi uusɛra ŋga Slandanɛ mbɛshanɛ.

²⁶ Madɛ kɛ gyaamɛ aakɛŋwa dɛ slɛnɛ 'waslyakɛnɛ ŋga dɛ ɛmbanɛ, dagyanɛ wanaamɛ kɛ shii goonɔgaanɛ, yoo, kɛ shii amɛ, pooshi ɛndɛ'i dɛ sataka ŋga ŋgɛrɛgi dɛ 'waslyakɛnɛ ma'ɛ.

²⁷ Ma ɛndɛtɛ gi aakɛŋwa dɛ slɛnɛ 'waslyakɛnɛ ŋga dɛ ɛmbanɛ, see ŋgwalɛnɛ ŋgwalɛnɛkii tanɛ, ca gɛra gɛŋwanɛ ŋga ɔntanɔfɛ da bwaya guutɛ na zamagi dɛ ɛnji daawaanɛ ŋga ɔntanɔfɛ.

²⁸ Ma ɛndɛtɛ tanɔgi bariya ŋga Muusa, ka kɛrɛnɛ nɛ ɛnji tɛ ci aakɛŋwacii gɛŋwanɛ. Madɛ kɛ shigi seedawiinɛ bɛra'i taa makɛ oo'i, kɛ tanɔgi ci bariya tanyi, ka bɛlɛginɛ nɛ ɛnji tɛ ci, pooshi nɛhɛ tɛgunuunaakii.

²⁹ Madɛ ha'ɛ makɛ ɛtsa, asee ma ɛndɛtɛ pooshi nee ka shinɔkinɛ anɛ *Uuzɛnɛ ŋga ɔntanɔfɛ, ca cibee ka idɛnɛtɛ ŋgɛrɛ ɔntanɔfɛ kaa alɛkawalɛ a ndzaanɛ da ŋgeerɛnɛ davɛ, waatoo, idɛnɛtɛ laabagi ɛnji dɛ ci, ca bɛrapaa tɛ Ma'yanɛ ŋga ɔntanɔfɛ ɛsɛ ɛtɛ ca kira pwapoonɛ, ma ɛndɛtsa, ka paleenɛ nɛ cibaakii ka ŋga ɛndɛtɛ tanɔgi bariya.

³⁰ Acii kɛ shii amɛ tɛ ɔndɛtɛ bii, "Nyi na ki'itɛ cibɛ dɛ ciba. Ka ɛnɛnɛ nɛ nyi ka ki'itɛ taa mi patɛ." Kɛ bii ci ɛsɛ, "ɔntanɔfɛ Slandanɛ na la gɛŋwanɛ ka ɛnjaakii."

³¹ Ma ɛndɛtɛ nɛ ɔntanɔfɛ ɔndɛ vii ɛpinɛ a lagi ka ci gɛŋwanɛ, kɛ kuli agyanɛkii.

³² Yoo, buurɛtɛmɛ sɛtɛ slɛnyi duunɛ fɛzɛnyiinɛ dzɛgi aaba'ɛ, waatoo, saa'itɛ 'watɛgi ɛnji baarɛ koonɛ bɛrɛnɛ ŋga ɔntanɔfɛ. Ma saa'ita, kɛ cibunɛ ka shanɛ, amma patɛ da ha'ɛ, kɛ kɛŋaanuunɛ ndihɛ ndihɛ, una sɛ'watɛ patɛnɛ ŋga uushi'inɛ.

³³ Ka ɛndɛ'i saa'i maa, ɛnjɛ a dzaana tuunɛ aamoonɛ, tɛya cibee koonɛ. Ka ɛndɛ'i saa'i una lɛbɛshi da ɛnjitɛ ca sa cibɛ ha'ɛ makɛ noonɛ.

³⁴ Ma saa'ita, kɛ nyihuunɛ tɛgunuunɛ ŋga ɛnji furɛshina. Madɛ kɛ luuwɛtɛ ɛnji uushi'inɛ goonɛ, agi sɛ'watɛnɛ nuunɛ dɛ moodasɛka. Acii kɛ shii unɛ oo'i, tɛ'i unɛ da matahu uushi'inɛ ɛtɛ ŋga ca'ɛ ndɛŋwɛ ndɛŋwɛ.

³⁵ Makɛ kɛ shii unɛ ha'ɛ, kɛŋɛmɛ ndihɛ. Acii ma ɛnjitɛ kɛŋaanɛ ndihɛ ndihɛ, ka upaanɛ nɛ tii maduunɛ shikwa.

³⁶ Kɛ dɛbɛe una dzɛ aakɛŋwa dɛ kɛŋaanɛ ndihɛ ndihɛ, koonɛ mbee ka dɛ sɛtɛ kadɛesɛkɛ ka ɔntanɔfɛ, una shii upaa dɛ sɛtɛ dɔii ci alɛkawalɛ ŋga viinɛ koonɛ.

³⁷ Acii kɛ bii ɔntanɔfɛ oo'i,
"Ma agi uundzɛ saa'i gi'u, ma ɛndɛtɛ na shi,
ka shinɛ nɛ ci, paa ci ka sɛkɛpaa na.

³⁸ Ma ɛnjaaki ɛnji goonɔga,
dagi vii goonɔgatii ka nyi upaanɛ nɛ tii ɛpinɛ.
Amma taa wu ɛnyi aa ba'ɛ,

10:23 10:23 3.6. **10:24 10:24** 13.1. **10:26 10:26** 6.4-6. **10:27 10:27** Isaa. 26.11. **10:28 10:28** Dzɛk. 19.15; 2 Koor. 13.1. **10:29 10:29** 2.3; 5.8; 9.12; Mat. 12.31. **10:30 10:30** Dzɛk. 32.35,36. **10:32 10:32-34** 6.10. **10:33 10:33** 1 Koor. 4.9. **10:34 10:34** 11.26; 13.14. **10:35 10:35-36** 3.6; 6.11-12. **10:37 10:37-38** Hab. 2.3-4. **10:38 10:38** Rooma 1.17; Gal. 3.11.

paa ci ka kadeesəkənə ka nyi.”

³⁹ Ma amə, əntaa tsarə nga ənjitə ca ənə aaba'ə kaa təya za naamə; amma ma amə, ənjitə gi'i tə Əntanƒə naamə, kaama shii upaa luupaanə nga əpinə gaamə.

11

Tantanyinə nga vii gooŋga

¹ Wiinə sətə ci vii gooŋga a moo banə: Waatoo, mada kə vii amə gooŋga agyanə uushi, ci ca moo banə, kə shii amə weewee oo'i, ma sətə kii amə naamə davə, ka upaanə naamə səkii. Kə shii amə əsə, ma sətə pooshi amə nee də ginaamə, tantanyinə.

² Ma ənji nga ŋukə, putə nga vii gooŋgatii ŋgire Əntanƒə tə tii kaa təya ndzaanə ka ənjaakii.

³ Dagi vii gooŋga gaamə shii amə oo'i, də wabənə nga Əntanƒə tagii duuniya. Waatoo, dagi sətə pooshi ənji nee də ginə shigi sətə ci ənjə a nee.

⁴ Putə nga vii gooŋga nga Habiila dīi ci dagwa sataka ka Əntanƒə palee ka nga Kaa'inu. Kə liwə Əntanƒə satakaakii. Də ha'ə baarii ci oo'i, kə ŋgire ci tə ci ka ŋunyi ənda acii kə vii ci ka ci gooŋga. Ma Habiila, kə əŋki ci, amma ca'ə əndzə'i, ma'ə ləməkii agi dzənə aakəŋwa putə nga vii gooŋgaakii.

⁵ Putə nga vii gooŋga nga Anuuhu, kə ŋgire Əntanƒə tə ci aadəgyə yadə əntənə. Pooshi əndə ənyi ka neenə ka ci ma'ə, acii kə ŋgərəgi Əntanƒə tə ci. Kə nyaahə ənji agyanəkii oo'i, daga Əntanƒə ma'ə manğərəmə tə ci, kə kadeesəkə slənaakii ka Əntanƒə.

⁶ Pooshi əndə ca kadeesəkə ka Əntanƒə mada paa ci vii ka ci gooŋga. Mada nga'ə ka əndə nə əntsahənə aabii Əntanƒə, tyasə see a vii ci gooŋga oo'i, davə nə Əntanƒə; ca vii gooŋga oo'i, ma ənjitə ca alə tə ci, ka viinə nə ci ka tii shikwa.

⁷ Putə nga vii gooŋga nga Nuuhu kapaa ci liminəkii ka saa'itə wabi Əntanƒə ka ci agyanə uushi'iitə na slənə. Taa ŋgahi paa ci nee ka uushi'iitə də ginəkii, amma kə fii ci tə Əntanƒə, ca da kumbawala. Kumbawaləkii luupaa tə ci da ənji yaakii acii ma'inə. Də ha'ə baarii ci oo'i, ma ənji *duuniya, bwayakii nə slənatii. Də ha'ə əsə ndzaa ci ka əndə gooŋga akəŋwacii Əntanƒə putə nga vii gooŋgaakii.

⁸ Putə nga vii gooŋga nga Ibərahiima fii ci tə Əntanƒə, waatoo saa'itə 'wii Əntanƒə tə ci kaa ca madə, ca bwasee ka hanyinaakii, ca palə aanə hanyiitə nə Əntanƒə a vii ka ci kaa ca ndzaa ka naakii. Taa ŋgahi paa ci shii hatə cii kəya dzə aadəvə, patə da ha'ə kə ma'i ci, ca bwasee ka hanyinatii, ca palə.

⁹ Putə nga vii gooŋgaakii ndzaa ci anə hanyiitə dīi Əntanƒə aləkawalə nga viinə ka ci. Makə məshipətə əndə ndzaa ci asəkə kuvə kuvə'unə tii da i Isiyaaku da Yakubu, waatoo, slikərənaakii ətə dīi Əntanƒə ka tii aləkawalətsa.

¹⁰ Ma ndzaanə nga Ibərahiima ka məshipətə ənda, ka gəra maghənə vəraatə ghənyi Əntanƒə, waatoo, vəraatə mbukya ənji nga'ə a gu'u, pooshi ka uulanə.

11:1 11.1 Rooma 8.24; 2 Koor. 4.18. **11:3 11.3** 'Wat. 1.1; Jab. 33.6,9; Rooma 4.17; 2 Koor. 4.18. **11:4 11.4** 'Wat. 4.3-10. **11:5 11.5** 'Wat. 5.21-24. **11:7 11.7** 'Wat. 6.13-22; Rooma 4.3; 1 Piita 3.20. **11:8 11.8** 'Wat. 12.1-2. **11:9 11.9** 'Wat. 35.12,27. **11:10 11.10** 13.14.

11 Putë nga vii goonga nga Ibërahiima upaa ci pawa, dagyanë ci kë uugi iirënë. Ma Saraatu minaakii boo, masaawa në ki. Patë da ha'ë, kë vii ci goonga tantanyi oo'i, ka mbu'utëginë në Æntañfë dë alëkawalaakii.

12 Ma Ibërahiima, uushi rënjwë da mantëkii në ci ka ëtë saa'i acii iirënë. Amma dashikii rënjwë dyanë kë ndzaa jijinyinaakii makë tikisa agintañfë dë lanënë, makë mandzënë a gëerë dë lanënë ësë.

13 Ma ënjitsë patë, agi vii goongatii mëeki tii. Ma tii ka nëtii, pooshi tii upaa uushi'iitë dïi Æntañfë alëkawalë nga viinë ka ënja. Amma makë caamë tii dzadë, tëya nëe ka uushi'inëkii, kë dïi tii manushinë. Kë luuvë tii panjërënë oo'i, mu'uminë në tii ganë asëkë duuniyana.

14 Ma ënji dë tsarë wabëëttsa, kë baarii tii panjërënë oo'i, hanyinë nga natii në ci tëya alë.

15 Paa tii agi buurë hanyiitë shi tii anëkii ma'ë. Maci ma'ë tii agi buurënë anëkii, kadä kë nëe tii ka rëgwa, tëya ënë aadëvë.

16 Amma agi kanë në tii në ka hatë palee, waatoo, hatë nga Æntañfë dagyë. Ci dïi pooshi Æntañfë ka ayinë putë nga ndzaanaakii ka Æntañfwatii, acii kë hadäpaa ci ka tii dë ha.

17 Putë nga vii goonga nga Ibërahiima luuvë ci dë sataka ka Æntañfë dë uuzënaakii rënjwë dyanë Isiyaaku saa'itë tifë Æntañfë të ci. Kë luuvë ci dänë ha'ë taa ngahi agyanë uuzëëttsë rënjwë dyanë shi Æntañfë a dïi alëkawalë ka ci

18 oo'i, "Dashi Isiyaaku në jijinyinaaku a shigi."

19 Ma Ibërahiima, kë vii ci goonga oo'i, të'i Æntañfë da baawëfa nga madëenë ka ëndë agi mamëëtë ënja. Acii ha'ë, ma Isiyaaku, kë ënyi Ibërahiima ka njërënë të ci makë ëndëtë ma'i agi mamëëtë ënja.

20 Vii goongaane nga Isiyaaku kavë të ci ka dë barëkaanë ka manjееvënaakii Yakubu tii da Isëwa.

21 Vii goongaane ësë kavë të Yakubu ka dë barëkaanë ka manjееvënë nga Yusufu bërä'i ëtsë ci kädëhë ka ëntënë. Ma saa'ita, agyanë shakwataakii gwanëanë ci ka paslënë të Æntañfë.

22 Putë nga vii goongaane nga Yusufu ësë, ëtsë ci kädëhë ka ëntënë, wabi ci agyanë ma'yanë nga ënji *Isërayiila satii anë hanyinë nga Misëra. Kë wabi ci ësë makë sëtë në tëya dë dë waakii.

23 Putë nga vii goonga nga i dïi tii da mëci Muusa, makë pwayi tii të ci, kë umbee tii ka ci nga lëgidë makkë. Acii kë nëe tii, ma uuzënëkii, dagwa ka shanjë, wata paa tii ngwali acii tanjëgi bariya nga njwanjwë *Fëriauna.

24 Putë nga vii goonga nga Muusa ësë, makë girë ci, kë naanagi ci ka luuvënë ënjë a 'wa të ci uuzënë nga kwatama uuzënë nga njwanjwa.

25 Kë ta'i ci sa cibë tii da ënji nga Æntañfë palee ka ndzaanë nga uundzë saa'i ka maka ma'yanë agi slënë bwaya uushi'inë.

26 Kë luuvë ci dzaananë të ci putë nga Alëmasiihu. Gëdë sa cibëkii ka ci acii fëdë patënë nga gëna nga hanyinë nga Misëra. Acii kë kii ci nëkii agyanë shikwatë nii këya upaa aakëjwa.

27 Putë nga vii goongaakii ma'i ci, ca bwasee ka hanyinë nga Misëra. Ma palënaakii, ëntaa ngwalënë ngwali ci acii bëzënë nga sëkë nga njwanjwë

11:11 11.11 'Wat. 17.19; 18.11-14; 21.2; Rooma 4.19-20. 11:12 11.12 'Wat. 15.5. 11:13 11.13 11.9; 13.14; 'Wat. 23.4; 47.9; Jab. 39.13. 11:16 11.16 13.14; Shig. 3.6; Mat. 22.32. 11:17 11.17-18 'Wat. 21.12; 22.1-14; Yak. 2.21. 11:19 11.19 Rooma 4.17. 11:20 11.20 'Wat. 27.27-29,39-40. 11:21 11.21 'Wat. 47.31-48.20. 11:22 11.22 'Wat. 50.24-25; Shig. 13.19. 11:23 11.23 Shig. 1.22; 2.2. 11:24 11.24 Shig. 2.10-12. 11:26 11.26 12.2; 13.13.

nga Misëra. Kë kënjë ci ndihë ndihë, ca palë, makë agi neenë në ci ka Ændëtë pooshi ënji ka neenë ka ci dë ginë.

²⁸ Putë nga vii goonngaakii ësë kii ci kumënë ëtë ci ënjë a 'wa *Pasëka, ca ba ka ënji Isërayiila kaa tÿya miicivë idënë aashi mayinyinatii, acii ga malaa'ikatë ca bëälë tækënwatë manjeevënë a bëälëgi da i natii.

²⁹ Putë nga vii goonnga nga ënji Isërayiila tanjëgi tii gëerëtë ci ënjë a 'wa "Madizë Gëerë", tÿya wii anë mahuurë hanyinë makë pooshi ma'inë sha nji davë a gëerë. Amma makë dïi ënji Misëra gazhi'waanë nga tanjëne të gëerëkii, wata ma'inë a ndagi të tii patë.

³⁰ Putë nga vii goonnga nga ënji Isërayiila ësë uulii mahwalë nga vëranë nga Yarikoo, saa'itë dïi tii baanë mëdëfë ka zaawanë dë mahwalakii, see dë makë uulii.

³¹ Putë nga vii goonnga nga badawa nga miitë dïi lëmëtë Rahabë mbërë'i ki acii ëntënë; waatoo ka saa'itë mëäki ënjitë pooshi ka fanë të Æntanjë. Acii ma kya, kë shi kya liwë mu'uminë ënji *Isërayiila ëtë sha gi ka tëerëtë hanyinëkii, kya kapaa të tii gatë asii.

³² Yoo, iitë daa, a dzë nyi aakënwä dë baabanë të tii kwa? Pooshi saa'i ma'ë nga wabënë agyanë i Gidiyanë da Barakë da Samësenë da Jafëtë da Dawuda da Samuyila da patënë nga anabiitë nja baaba wabënë nga Æntanjë. *

³³ Putë nga vii goonngatii paapii tii da hara hanyinë, tÿya jaala agyanëtii patë ësë. Dë goonngaänë slënyi tii. Ma uushi'iitë dïi Æntanjë alëkawalë nga viinë ka tii ësë, kë upaa tii. Kë paa'ëgi tii ma nga livarënyinë putë nga vii goonngatii.

³⁴ Kë bëälëgi tii gunë ca hënë gërë gëra, kë mbërë'i tii agi panë, pooshi uushi uree ka tii. Taa ngahi mamëätëkii nji shishinëtii, amma ma ka muudinë, kë ënyi shishinëtii ka upaa ngeerënë, tÿya ënëgi ka nguyirë panë ka shanjë, tÿya laakëänë ënji daawaanatii.

³⁵ Putë nga vii goonnga nga ënji ësë ënyi duurënyinë nga hara makinë ka madënë dagi wa.

Ma hara ënja, kë cibë tii ka shanjë, ha'ë maa, kë mëäki tii. Kë naanagi tii ka luuvë kaareenë ka Æntanjë kaa ënjë a bwasee ka tii. Ma dïi tii ha'ë, acii kë kii tii në nga ënënë ka madënë da i ëpinë ëtë matahukii.

³⁶ Kë sii hara ënji cibë ka shanjë; ënjë a nÿsë të tii, ënjë a fëslë të tii, ënjë a aanëgi të tii, ënjë a paa'ëgi të tii a furëshina.

³⁷ Ma hara ënja, kë kaalii ënji të tii dë faariinë ka wa. Hara ënji ësë, kë taakee ënji ka shishinëtii gëdzalë bërä'i. Hara ënji, kë bëäli ënji të tii dë ngila purëjanë. Hara ënji ësë, maaghiinë në tii, kuvë'unë nga bagiinë da uuhinë në së nga umbëe dë purëkinatii. Kë cibëe ënji ka tii ka shanjë.

³⁸ Ma ënjitë kamë, agi bilinë nji tÿya wiigi'i i agi ginÿnyinë. Asëkë burëhënyinë da gu'unyinë njii tÿya babaanë. Mambu'umë duuniya bahë ndzaanatii davë.

³⁹ Ma ënjitë patë, kë vii tii ka Æntanjë goonnga, kë kadëesëkë tii ka ci, amma patë da ha'ë pooshi tii upaa uushi'iitë dïi Æntanjë alëkawalë nga viinë ka ënja.

11:27 11.27 Shig. 2.15; 12.41. **11:28 11.28** Shig. 12.1-14. **11:29 11.29** Shig. 14.21-29. **11:30 11.30** Jasë. 6.12-21. **11:31 11.31** Jasë. 2.11-12; 6.21-25; Mat. 1.5; Yak. 2.25. * **11:32 11.32** M.Gënjw. 6.11-8.32; 4.6-5.31; 13.2-16.31; 11.1-12.7; 1 Sam. 16.1ca'ë ka 1 Meem. 2.11; 1 Sam. 1.1-25.1. **11:33 11.33** M.Gënjw. 14.6-7; 1 Sam. 17.34-36; Dan. 6.1-27. **11:34 11.34** Dan. 3.23-25. **11:35 11.35** 1 Meem. 17.17-24; 2 Meem. 4.18-37. **11:36 11.36** Irim. 20.2; 37.15. **11:37 11.37** 2 Haba. 24.21. **11:38 11.38** 1 Sam. 13.6.

⁴⁰ Acii ma ɛntanɔfɛ, kaamɛ da tii dɛkɛpaa ci matahu uushi. Ma agi hiimaakii, ka fɛdɛnɛ nɛ ci taamɛ da tii, paa ci ka geeginɛ ka tii mambu'ukii bahɛ ndzaanɛ abiikii yadɛ amɛ.

12

ɛntanɔfɛ Dɛsɛnaamɛ

¹ Ma amɛ, makɛ dɛi ci tɛ'i seedawanyinɛ ha'ɛ lanɔ ca tsaamɛ taamɛ, bwasee amɛ ka patɛnɛ nɔga uushi'iitɛ ca sɛkɛpaa taamɛ da 'waslyakɛnɛnɛ ɛnɛ pooshi ka moonɛ ca kapaa taamɛ. Kɛnɔanaamɛ ndihɛ ndihɛ, ama dzɛ aakɛnɔwa dɛ taabidɛwa ɛnɛ akɛnɔwacii amɛ.

² Kaama ginaamɛ ka tsaamɛnɛ tɛ Yeesu tanɛ. Ma ca, ci nɛ slɛrɛginɛ nɔga vii goonɔga gaamɛ, 'watɛginɛ ka tɛkɛnɔwanɛ ca'ɛ ka muudinɛ. Kɛ luuvɛ ci kaa ca ɛntɛ ashɛ ɛnɔfwa, paa ci nee ka ɛntɛnɛkii makɛ sɛ nɔga ayinɛ. Ma dɛi ci ha'ɛ, kaa ca shii upaa moodasɛkɛ ɛtɛ dɛkɛpaa ɛntanɔfɛ ka ci. Acii ha'ɛ, dasɛ nɛ ci ɛndzɛ'i da ciizɛma dɛgɛlɛ *nɔwanɔunɛ nɔga ɛntanɔfɛ.

³ Buurɛtɛmɛ nɔga'ɛ tɛ Yeesu: kɛ luuvɛ ci kaa ca sa cibɛ accii ma'waslyakɛnɛnɛ ɛnɔja. Buurɛtɛmɛ agyanɛkii, accii ga shishinuunɛ a ɛntɛgi, una bwasee dɛnɔwa'ɛ.

⁴ Ma agi paatsɛ cuuna pa da 'waslyakɛnɛnɛ, weewee agi panɛ nuunɛ, amma ma'ɛ panɛkii mambu'umɛ bahɛ bɛɛlɛnɛ tuunɛ.

⁵ Acii ha'ɛ, ma wabɛtɛ shi ɛntanɔfɛ bii koonɛ ka tsakɛ koonɛ dɛ nɔgeerɛnɛ, oo'i manjeevɛnaakii nuunɛ, ga ca zaanɛ koonɛ. Kɛ bii ci, "Uuzɛnaakya, mada kɛ dzyalɛ Slandanɛ tɛ hɛ, kapaa liminɛku, ha fatɛ, ga dzalɛnɛkii a bɛlɛgi shishinɛku ɛsɛ.

⁶ Tɛ ɛndɛtɛ ci ɛntanɔfɛ a uudɛ cii kɛya dzalɛ. Tɛ ɛnjitɛ nɔgirɛ ci ka manjeevɛnaakii, tɛ tii cii kɛya fɛslɛ ɛsɛ."

⁷ Acii ha'ɛ, sɛ'watɛmɛ patɛnɛ nɔga dzalɛtɛ ca la tuunɛ. Dɛ dzalɛnɛkii ci ɛntanɔfɛ a baarii koonɛ oo'i, manjeevɛnaakii nuunɛ. Ya sanɔ tɛ'i uuzɛnɛ pooshi dɛi ka dzalɛnɛ tɛ ci mada dɛi ci 'waslyakɛnɛnɛ kwa?

⁸ Mada pooshi unɛ agi luu dzalɛnɛ makɛ sɛtɛ ci hara ɛnjɛ a luu, ci ca baarii ɛtsɛ mazaguyinɛ nuunɛ, ɛntaa manjeevɛnaakii.

⁹ Ma ɛnjitɛ pwayi taamɛ, agi dzalɛnɛ nɛ tii taamɛ, agi fanɛ naamɛ tɛ tii ɛsɛ. Acii ha'ɛ, ka dɛanɛ nɔga'ɛ mada fii amɛ ha'ɛ tɛ Dɛsɛnaamɛ ɛtɛ dagyɛ, kaama shii upaa ɛpinɛ.

¹⁰ Ma ɛnjitɛ pwayi taamɛ, kɛ dzyalɛ tii taamɛ nɔga uundzɛ saa'i tanɛ, makɛ sɛtɛ kadɛsɛkɛ ka tii. Amma ma ɛntanɔfɛ, ma dzalɛnaakii taamɛ, ka shii tsakɛnɛ taamɛ, kaama ndzaanɛ malaabakii makɛ naakii.

¹¹ Ma saa'itɛ ci dzalɛnɛ a la taamɛ, agi nɔgɛrɛnɛ naamɛ tɛ ci ka uushi nɔga mabɛtɛ sɛka, ɛntaa sɛ nɔga moodasɛka. Amma ma na uudɛpaa ba'ɛ, ka ndzaanɛ nɛ dzalɛnɛkii ka sɛ nɔga moodasɛka. Ma ɛnjitɛ luuvɛ kapaa liminɛ ka fanɛ, ka kavɛnɛ nɛ ci tɛ tii ka slɛnɛ dagwa uushi, tɛya ndzaanɛ agi jamɛnɛ.

Wazɛnɛ agyanɛ kaaree ka pwapoonɛ nɔga ɛntanɔfɛ

¹² Yoo, wa ciinuunɛ a ɛnɛ ka ndzaanɛ da nɔgeerɛnɛ. Ha'ɛ nɛ iduunɛ ɛsɛ, wa ca ɛnɛ ka ndzaanɛ ndalɛ.

¹³ Dëmø aakəŋwa də wiinə asəkə ŋunyi rəgwa, acii ga ənjitə ca ədərə a tsakə 'urəŋgaslənə, təya təkuree ka mbədənə dəŋwa'ə.

¹⁴ Damə gazhi'waanə koona shii ndzaanə agi jamənə da patənə ŋga ənja. Daamə gazhi'waanə ŋga ndzaanə malaabakii əsə, acii pooshi əndə ca nee ka Əntaŋfə shaŋə madaamə ci kə ndzaanə ha'ə.

¹⁵ Damə haŋkala acii ga əndə a ŋusləgi agyanə pwapoonə ŋga Əntaŋfə. Ha'ə əsə, dāmə haŋkala acii goona ndzaanə makə maŋgərəkiki uushi ətə ca zhi'wee ka hara uushi'inə ŋgərəkiki. Tsarə ŋga ənjitsə ca kavə hara ənji aagi bwaya ndzaanə, ca saawee ka ndzaanə ŋga ənji laŋə.

¹⁶ Damə haŋkala acii ga əndə a slənyi ajjiniənə, taa bərapaanə tə Əntaŋfə, makə sətə shi Isəwa dii. Ma ca, putə ŋga zəmə rəŋwə tanə bwasee ci ka gawuunaakii ka madzəgaakii.

¹⁷ Kə shii unə, ma daaba'əkii, makə mwayi ci kaa dii dfa ka ci barəkaanə, kə kaaree dii ka ci, acii paa ci upaa rəgwa ŋga baanə ka Əntaŋfə. Taa ŋgahi da kiinə agikii ali ci dfa ka ci barəkaanəkii, patə da ha'ə paa ci upanə.

¹⁸ Ma una, əntaa makə ŋga ənji Isərayiila nuunə. Ma təya, kə əncahə tii aabii sətə ci ənjə a təbətə də ciinə, waatoo aatsa giŋwə ŋga Siina. Ma davə, kə hənyi gunə gərə gəra, kə dii mandə vədə dəgwanə, kə dii mēdanakaya əsə.

¹⁹ Təya fa ədə uutəma, təya fa wabənə ŋga ənda. Makə fii tii wabənəkii, kə ŋgwali tii, təya kədii, əŋki tii, ga əndəkii a ənə ka wabənə ka tii ma'ə.

²⁰ Ma wabənəkii, kə palee ka ŋgeeritii, acii kə bii ci, "Taa mi patə təbətə giŋuna, taa daba maa, wa ənjə a kaalatə tə ci də faariinə ka wa."

²¹ Ma uushi'iitə nee tii gatə, kə ŋgwalee ka tii ka shaŋə. Muusa də naakii nə maa, kə bii ci, "Agi udzənə nə shishinəki, kə ŋgwali nyi."

²² Amma ma unə, kə uugi unə mbu'yanə aabii giŋwə ŋga *Sihyoona. Asəkə vəranə ŋga Əntaŋfə Əndə vii əpinə nuunə, waatoo Urusaliima ŋga dagyə. Ma dava, tə'i malaa'ikanyinə, pooshi baanatənə acii laŋənə.

²³ Kə mbu'yuunə aagi dza də nə də maŋushinə ŋga təkəŋwatə maŋjeevənə, waatoo, ənjitə dii ləmətii manaahəkii dagyə. Kə mbu'yuunə aakəŋwacii Əntaŋfə mala gəŋwanə ŋga patənə ŋga ənja. Kə mbu'yuunə aagi ma'yanyinə ŋga ənjitə nja slənə gooŋgaanə, waatoo, ənjitə geegi Əntaŋfə ka tii mambu'ukii.

²⁴ Kə mbu'yuunə aabii Yeesu, əndə rəgwa ŋga kura aləkawalətə ahada Əntaŋfə da ənja. Kə mbu'yuunə əsə aabii idənətə miicivə ənja. Ma idənətsa, matahu uushi wabi ci, əntaa makə sətə wabi idənə ŋga Habiila.
*

²⁵ Daamə haŋkala dii, gaama naanagi ka fa sətə ci Əntaŋfə a ba kaamə. Ma ənjitə naanagi ka fa wabənə ŋga əndətə nja baaba wabənə asəkə duuniya, paa tii mbərə'ya. Makə dii ci ha'ə, iitiitə dii upaa naamə rəgwa ŋga mbərədənə, madfa təkuree amə ka fa wabənə ŋga əndətə ca wabya kaamə dadagya?

²⁶ Ma ŋga ŋukə, kə shi uurakii a udzətə duuniya. Amma ma ŋga əna, kə dii ci aləkawalə oo'i, "Ma'ə nyi ka ənənə ka gəŋgəzətə duuniya patə da dadagyə."

12:13 12.13 Wab. 4.26. **12:14 12.14** 12.11; Jab. 34.15; 1 Koor. 7.15. **12:15 12.15** Dzək. 29.17; Gal. 1.6. **12:16 12.16** 'Wat. 25.29-34. **12:17 12.17** 'Wat. 27.30-40. **12:18 12.18-19** Shig. 19.16-22; 20.18-21. **12:20 12.20** Shig. 19.12-13. **12:22 12.22** 13.14; Gal. 4.26; Səniinə 5.11; 21.2. **12:23 12.23** Luka 10.20. * **12:24 12.24** 8.6; 9.12; Habiila: 'Wat. 4.10. **12:25 12.25** 6.4-6; 8.1; Shig. 20.22. **12:26 12.26** Shig. 19.18; Hag. 2.6,21.

²⁷ Ma wabəətsə bii ci, “Ma'ə nyi ka ənənə”, ci ca ɓaarii oo'i, ma uushi'iitə tagii ci, ka gaŋgəzətənə nə ci, ca fədəgi, kaa uushi'iitə pooshi ka gaŋgəzənə a ənəgi tii daanətii.

²⁸ Acii ha'ə, see a kuyirii amə, acii kə upaa amə ɲwanjuunə, waatoo, ɲwanjuutə pooshi ka gaŋgəzənə. Də ha'ə əsə, paslaamə tə Əntanjə ka rəgwatə kadeesəkə ka ci, ama ɲgwalə tə ci, ama gərə'u ka ci.

²⁹ Acii ma Əntanjə gaamə, makə gunə nə ci ətə ca zamagi də uushi'inə dza'ə.

13

Ndzaatə ca kadeesəkə ka Əntanjə

¹ Dəmə aakəɲwa də uudəshinə ahadoonə makə ɗii ci ndzəkəɲushi'inə nuunə agi nə'unə tə Aləmasiihu.

² Ga luu mu'uminə a zaanə koonə. Acii tə'i hara ənji liwə mu'uminə ha'ə, asee paa tii shii oo'i, ma mu'uminəkii, malaa'ikanyinə nə tii.

³ Buurətəmə tə ənjitə a furəshina, una ɲgərə makə ka hakii nuunə. Buurətəmə tə ənjitə ca sa cibə əsə, acii ənji shiŋkinə nə tii makə noonə. Tsakəmə tə tii.

⁴ Taa wu patə, wa ca nee ka məghərəvənə ɲga ɲgərəshinə. Wa gooŋgaanə a ndzaanə ahada ɲgurə tii da minaakii. Kadə nə Əntanjə a lagi gəɲwanə ka ənjitə ca ɗa bwaya ndzaanə agi ɲgərəshinə da ka ma'aləhiinyinə.

⁵ Goona ka hiima goonə ka uudə gəna, amma ɗamə moodasəkə ɲga sətə upaa unə tanə. Acii Əntanjə də nəkii bii, “Paa nyi ka bwaseenə ka hə shaŋə. Ka tsakənə nə nyi tə hə taa guci patə.”

⁶ Acii ha'ə, wa taa wu ahadoonə a bagi furəɲə oo'i, “Əntanjə nə əndə tsakənə tə nyi, paa nyi ka ɲgwələnə shaŋə.

Mi saŋə ɗatə nə əndə shiŋkinə də nya?”

⁷ Buurətəmə tə matakəɲwanyinə goonə ɲga ɲukə ətə nja baaba koonə wabənə ɲga Əntanjə. Buurətəmə ɲga'ə tə ndzaanatii, makə sətə ɗii tii gazhi'waanə ca'ə ka saa'itə məkii tii agi vii gooŋgatii. Nə'utəmə dərəpatii.

⁸ Makə sətə nji Yeesu ɲga mbəɗə, ha'ə nə ci ənshinə, ha'ə nə ci ka ca'ə ndəɲwə ndəɲwə əsə.

⁹ Goona luuvə kaa hara ənjə a ɲusləgi duunə də kura dzəgunənyinə kama kama. Waatoo, maɗa kə kii ənji koonə bariya agyanə zəma, goona luuvə, acii pooshi bwatyakii. Shiimə oo'i, pwapoonə ɲga Əntanjə ca kavə tuunə ka ndzaanə ndihə ndihə, əntaa bariyanyinə ɲga zəma.

¹⁰ Ma ɲga əna, tə'i kura ha ɲga ɗa sataka ətə caama upaa bwatya ɗavə. Ma limanyinə ɲga Yahudiinə, pooshi tii ka upaa bwatya ɗavə shaŋə.

¹¹ Ma dabiitə ci gawə ɲga limanyinə a kəla idənatii, ca kərə aasəkə Hatə palee də Laabanə ka ɗa də sataka putə ɲga 'waslyakəənə, hənəginə hənəginə ənji dabanyinəkii aba'ə vəranə.

¹² Ha'ə ɗii nə Yeesu əsə, aba'ə vəranə əŋki ci. Ma ɗii ci ha'ə, kaa ca shii laabagi ənji də idənaakii saakii.

12:28 12.28 13.14. **12:29 12.29** Dzək. 4.24. **13:1 13.1** 6.10; 10.24; 13.16; 1 Piita 1.22. **13:2 13.2** Wat. 18.1-8; 19.1-3; Ayb. 31.32; Rooma 12.13; 1 Tim. 3.2; 5.10; 1 Piita 4.9; 3 Yooh. 8. **13:3 13.3** 10.34; Mat. 25.36. **13:4 13.4** 1 Koor. 7.2-4; 1 Tees. 4.3-8. **13:5 13.5** Dzək. 31.6,8; Fil. 4.11-12; 1 Tim. 6.7-10. **13:6 13.6** Jab. 118.6. **13:7 13.7** 6.12; 1 Koor. 4.16. **13:9 13.9** Rooma 14.2; Kwal. 2.20-22; 1 Tim. 4.3. **13:11 13.11** 9.7; Leew. 16.27. **13:12 13.12-13** 11.26; Mat. 27.31-33.

¹³ Acii ha'ë, dzaamë da i amë atsakii aaba'ë vëranë, kaama dzë ka së'wagi dzaananë putaakii.

¹⁴ Acii, ma ganë a duuniya, pooshi vëranë gaamë nga ca'ë ndëjwë ndëjwë. Ka alë vëraatë na shi naamë.

¹⁵ Dëlaamë dë Æntanfë taa guci patë daciai Yeesu. Ci në satakatë caama vii ka ci naamë. Waatoo, dëlanë dë ci, ama d'uunëtë lëmëkii taa da patë.

¹⁶ Ga ca zaanë koonë në dë nga'ëonë ka hara ënji, una slënëshi dë uushi'inë goonë. Acii tsarë nga satakatë kadëesëkë ka Æntanfë.

¹⁷ Famë të matakëjwanyinë goonë, hëetëpaamë noonë në akëjwaciitii, acii taa guci patë ha'ë në tii ka dë gazhi'waanë nga nëhë ëpinë goonë, tii na dzë ka ba slënatii ka Æntanfë ësë. Famë të tii kaa tëya shii dë slënatii dë moodasëka, ëntaa dë mabëtësëka, acii pooshi uushi nuuna upaa agi bëzee ka sëkëtii.

¹⁸ Dëmë aakëjwa dë dë dë'wa ka putë geenë. Acii kë shii inë, kë dë inë patënë nga sëtë dëbë ina dë. Nga'ë keenë në slënëtë patënë nga sëtë ndzaanë dagwakii.

¹⁹ Agi këdiinë në nyi acii unë ësë koonë dë dë'wa ka putaaki, kaa Æntanfë a dë ka nyi rëgwa nga ënënë aabii unë.

Dë'wa nga pa'apaaginë

²⁰ Ma Æntanfë, Ændë kira ndzaanë jamë në ci. Ci madëe ka Yeesu Slandanaamë agi mamëtë ënja, ca kavë të ci ka maduunë magëra nga bagiinë, waatoo amë, putë nga idënaakii ëtë ëjigi ci ka puta gaamë. Idënëkii geegi ka alëkawalëtë dë ci kaamë, kaa ca ndzaanë da ngeerënë ka ca'ë ndëjwë ndëjwë. *

²¹ Wa ca dzatëgi koonë dë patënë nga dagwa uushi'iitë dëbëe una upaa, koonë shii dë sëtë cii këya uufë. Wa ca dë sëtë kadëesëkë ka ci ashaamë ësë, daciai Yeesu Alëmasiihu. Naakii në njwanjuunë ka ca'ë ndëjwë ndëjwë. *Aamiina.

Muudinë nga wabënë

²² Ndzëkëjushi'inëkya, ma lëkalëkatënë nyaahë nyi koonë, ka shii tsakënë duunë. Agi këdiinë në nyi acii unë, kapaamë liminuunë nga'ë ka fa wabëtësa. Acii ma lëkalëkatëna, gusë.

²³ Ma ndzëkëjushi'inaamë Timooti, nga'ë ka nyi una shii oo'i, kë kyapaa ënji të ci a furëshina. Madëa kë shi ci aabiiki kwakwatë, ina da ci na dzë aahoonë. †

²⁴ Nëhëpaamë ka nyi të patënë nga matakëjwanyinë goonë da patënë nga ënji nga Æntanfë. Ma ndzëkëjushi'inaamë ënji në'unë ënë shi daga dë Italiya, agi nëhëpaanë në tii tuunë.

²⁵ Wa Æntanfë a dë koonë pwapoonë patë. *Aamiina.

13:14 13.14 11.9-10,13,16; 12.22,28; Fil. 3.20; 2 Koor. 5.6; 1 Piita 2.11; Sëniinë 21.2. **13:15 13.15** Af. 5.19-20; Jab. 50.14,23. **13:16 13.16** Gal. 6.10; Fil. 4.18. **13:17 13.17** Æzaki. 3.17; Slënë 20.28-31; 1 Koor. 16.16. **13:18 13.18** 10.22; Rooma 15.30; 2 Koor. 1.12; Slënë 24.16. * **13:20 13.20** ndzaanë jamë: 12.14; Rooma 5.1; 2 Koor. 13.11; alëkawalë: 8.6; idënaakii: 9.12. **13:21 13.21** Af. 2.10; Fil. 2.12-13. † **13:23 13.23** Timooti: 1 Koor. 4.17.

Ləkaləkətə nga Yakubu

Nəhəpaanə

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə ka ənji nga Əntanƒə patə ənə yiidəgi taa dama patə aasəkə duuniya. Daciiki Yakubu shigi ləkaləkətəna. Ma nya, əndə slənə nga Əntanƒə da nga Slandanə Yeesu *Aləmasiihu nə nyi. Agi nəhəpaanə nə nyi tuunə patə. *

Vii goonƒa da shii rəgwa nga ɗa tə uushi

² Ndzəkəŋushi'inəkya, taa guci patə lii cibənyinə kama kama tuunə, zhi'weemə ka ci ka sə nga moodasəka.

³ Acii kə shii unə, mada kə təbətə cibəkii tə vii goonƒa goonə, ma sətə na uudə ba'akii, kəŋaanənə ndihə ndihə də ŋgeerənə.

⁴ Dzəmə aakəŋwa də kəŋaanənə ndihə ndihə də ŋgeerənə, koonə shii ndzaanə ka ənji goonƒa, yadə idəpaa uushi ashuunə, waatoo taa ŋgutə ŋunyi uushi patə, tə'i ashuunə.

⁵ Mada kə ətəe əndə'i əndə goonə ka shii rəgwa nga ɗatə uushi, wa ca kədii acii Əntanƒə, ka upaanə nə ci əsə. Acii ma Əntanƒə, fitə nə ciinəkii taa ka wu patə, ca vii ka taa wu tə sətə kədii ci yadə ɗavə uushi a ədzəməkii.

⁶ Amma, ma əndə a kədii uushi acii Əntanƒə, wa ca shii oo'i, ka viinə nə ci ka ci tantanyinə. Ga ca hiima oo'i, mbu'u pooshi Əntanƒə ka viinə ka ci. Acii ma əndətə ca hiima ha'ə, makə ma'inə nə ci ətə ci mədə a gwazee, taa aa dama patə ca palə.

⁷⁻⁸ Ma tsarə nga əndətə ca dzətə aakəŋwa, ca ənyatə aa ba'a, matagimə ci hatə kəŋaanə ci, ga ca ka nə nga upaa uushi acii Slandana.

Maagha da əndə gəna

⁹ Mada tə'i maagha əndə nə'unə, wa ca ɗa moodasəkə də pwapootə ɗii Əntanƒə ka ci.

¹⁰ Ma əndə gəna əndə nə'unə əsə, mada kə galee Əntanƒə ka məghərəvənaakii taa gənaakii, wa ca ɗa moodasəkə, acii kadə nii kəya kulagi makə gudəzə nga kuzəna.

¹¹ Makə sətə ci gudəzə a naa'ugi, ca yiidəgi maa kə ɓirə uusəra iza'u, pooshi ma'ə dagwa dagwaanaakii, ha'ə nə əndə gəna a əntəgi əsə saa'itə ci agi alə gəna.

Uushi'iitə ca təbətə ənda da ətə ca isəkwa ənda

¹² Əndə barəkaanə nə əndətə kəŋaanə ndihə ndihə saa'itə lii ŋgərə'wə tə ci. Acii mada kə kəŋaanə ci də ŋgeerənə agi təbətəsa, ka viinə nə Əntanƒə ka ci shikwa, waatoo əpinə ətə ɗii ci aləkawaləkii nga viinə ka ənjitə ca uudə tə ci.

¹³ Taa wu patə ca moo ɗa bwaya uushi, ga ca ba oo'i, Əntanƒə ca isəkwa tə ci ka ɗanə ha'ə. Acii pooshi uushi ca tsəku tə Əntanƒə, paa ci ka tsəkunə taa tə wu ka ɗa bwaya uushi əsə.

* **1:1 1.1** Yakubu: Mat. 13.55; Slənə 12.17; 15.13; 21.18; 1 Koor. 15.7; Gal. 1.19; 2.9; 1 Piita 1.1. **1:2 1.2-3** Rooma 5.3-5; 1 Piita 1.6-7. **1:5 1.5** Waɓ. 2.6. **1:6 1.6** 5.13; Mat. 7.7; 21.21-22; Af. 4.14. **1:9 1.9** 2.5. **1:10 1.10-11** Ayb. 14.2; Jab. 90.5-6; Isaa. 40.6-8. **1:10 1.10** 5.1. **1:12 1.12** 5.11; 1 Koor. 9.24-25. **1:13 1.13** Waɓ. 19.3; 1 Koor. 10.13.

¹⁴ Amma, taa wu patə isəkuyi uushi tə ci, bwaya hiimaakii isəkuyi tə ci kaa ca dā bwaya uushi, ca kulapaa də ci.

¹⁵ Madfa kə girə bwaya hiima, ka kiranə nə ci 'waslyakəənə. 'Waslyakəənə əsə, maa kə girə ci, ci ca kira wa.

¹⁶ Kadashinyinaakya, goona ha'u də noonə na!

¹⁷ Acii ma n̄unyi uushi da n̄unyi viinə, dadagyə daccii Əntanfə ca shi. Ci d̄ii uusəra da ləgida da tikisanyinə. Ma Əntanfə, paa ci ka zhi'inə makə uushi'iitsa, ka əndə'i saa'i təkunə, ka əndə'i saa'i mabərəha.

¹⁸ Kə vii ci kaamə əpinə dagi Habara n̄ga goon̄ga, makə sətə kafeesəkə ka ci, kaama shii ndzaanə da məghərəvənə palee ka hara uushi'iitə tagii ci.

Fa wabənə n̄ga Əntanfə da slənəginə

¹⁹ Kadashinyinaakya, fatəmə ka nya ba koonə. Taa wu patə, wa ca kapaa liminəkii ka fatə uushi, ga ca kwasə ka wabənə, ga ca bəzə səkə pii pii əsə.

²⁰ Acii, ma əndətə bəzhi səkəkii, paa ci ka mbee ka slənətə sətə kafeesəkə ka Əntanfə.

²¹ Acii ha'ə, n̄gərəgimə patənə n̄ga 'waslyakəənə goonə, una kagi, una bwasee ka dā bwaya uushi'inə ma'ə. Una banee ka noonə nə akənwacii Əntanfə, una luu wabəətə kavə ci aasəkə ədzəmuunə. Wabənəkii əsə ca mbee ka luupaanə tuunə.

²² Goona ndzaa ka ha'u də noonə nə ka fa wabənaakii tanə, amma, ma d̄anuuna, slənətəgimə!

²³ Acii, ma əndətə ca fa wabənəkii, amma paa ci agi slənətəginə, pooshi uushi təkəe ka ci da əndətə ca tsaamə naakii nə asəkə dyarugala.

²⁴ Maa kə tsaamətə ci naakii na, ca palə, shiku ha'ə kə ənyi ka zaanənə ka ci taa iitə nə ci.

²⁵ Amma, ma əndətə ca kavə nəkii ka fa malaaba wabəətə ca vii dimwaanə ka ənja, ca kavə nəkii ka fatənə yadə zaanənə ka ci, ca slənətəgi n̄ga'ə əsə, ma əndətsa, ka ci d̄anə Əntanfə barəkaanə agi slənəakii.

²⁶ Maa kə n̄gire əndə naakii nə makə agi nə'utənə nə ci tə Əntanfə n̄ga'ə, amma paa ci agi kəsəpaa ganakii, naakii nə cii kəya ha'ugi, uushi zabə nə diinaakii əsə.

²⁷ Ma nə'u diina ətə kafeesəkə ka Əntanfə Dəsənaamə, hakila n̄uzhikinə da hakila mooryafinə agi n̄gərə'watii da ətsətə na acii ga məza uushi'inə n̄ga duuniya a kagərə əndə aagi 'waslyakəənə.

2

Mbərə mbərə nə patənə n̄ga ənji akənwacii Əntanfə

¹ Ndzəkən̄ushi'inəkya, makə kə vii unə goon̄ga ka Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu Əndə məghərəvənə, goona baarii kama kamaanə ahada ənja.

² Baamə tə'i əndə gəna dzəgərə ka hatə dzatuunə də na. Kə kyaala ci kəjeerənə dagwakii, ca n̄gavə tuutəya n̄ga mandalə kwaba aaciikii. Maagha a dzəgərə naakii əsə; iirə kəjeerənə nəndə ashikii tanə.

1:14 1.14-15 Rooma 6.19-21; 7.7-10; 1 Yooh. 2.16-17. **1:17 1.17** 'Wat. 1.14-18; Mat. 7.11. **1:18 1.18** Yooh. 1.13; Rooma 8.19-23; 1 Piita 1.23. **1:19 1.19** 3.2; Waḅ. 15.1; Ə.Waaz. 7.8-9. **1:21 1.21** Kwal. 3.8; 1 Piita 2.1. **1:22 1.22** 2.17; Mat. 7.24,26; Rooma 2.13. **1:25 1.25** 2.12,24; Jab. 19.8; Yooh. 13.17; Rooma 8.2; Gal. 6.2. **1:26 1.26** 3.2,10; Jab. 34.14; 141.3. **1:27 1.27** Jab. 10.14,18; Isaa. 1.17; Mat. 25.35-36. **2:1 2.1** 2.1-9; Dzək. 1.17; 10.17; 16.19; 2 Meem. 19.7; Ayb. 34.19; Jab. 82.2; Waḅ. 24.23; Mat. 5.45; Slənə 10.34; Rooma 2.11; 10.12; Gal. 2.6; Af. 6.9; Kwal. 3.25; 1 Piita 1.17.

³ Wata una d'uunətə tə əndətə kyaala n'nyuni kəjeerənə, una ba ka ci, "Pyalyagi aa hanə, wiinə n'nyuni ha n'nga ndzaanə." Ma maaghatə əsə, una ba ka ci, "Kəŋaanə gadəvə!" taa "Shiwa, nda ndzaanə ganə atsaə səfəki!"

⁴ Madfa kə d'ii unə ha'ə, kə bariii unə kama kamaanə ahadoonə, pooshi unə slənyi də n'nyuni hiima.

⁵ Kadashinyinaakya, fatəmə kaa nya ba koonə: kə ta'i Əntan'fə maaghiinə n'nga duuniyanə kaa təya ndzaa ka ənji gəna dagi vii goon'gatii, təya ndzaanə agi n'wanjuunə ətə d'ii ci aləkawaləkii ka ənjitə ca uudə tə ci.

⁶ Amma una n'gərə, una bərapaa maaghiinə. Mashiiimuunə oo'i, ənji gəna ca cibee koonə, təya kərə tuunə aakəŋwacii gəŋwanə kwa?

⁷ Tii nə ənjitə ca wabə bwaya uushi'inə agyanə n'nyuni ləmə n'nga Yeesu, waatoo, ləmətə ikə Əntan'fə koonə.

⁸ Kə shii unə maduunə wabənə n'nga Əntan'fə ətə palee, makə sətə d'ii manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə, waatoo, "Uudu tə əndətə abiiku makə sətə cii kwa uudə naaku na". Madfa kə nə'utuunə ha'ə, n'nga'ə d'ii unə.

⁹ Amma, madfa kə bariii unə kama kamaanə ahada ənja, kə d'ii unə 'waslyakəənə, kə kəshi gəŋwanə n'nga *bariya tuunə, acii kə tan'gəyuunə bariya.

¹⁰ Acii taa wu nə'utə bariyanyinə patə, amma kə tan'gə ci rəŋwə agikii, kə tan'gə ci patə ətsa.

¹¹ Əntan'fə bii, "Ga ha aləhiinə." Ci bii əsə, "Ga ha bələ ənda." Acii ha'ə, madfa kə bəli hə ənda, kə tan'gə hə bariya n'nga Əntan'fə, taa n'gahi ma'aləmə hə hiinə.

¹² Wa wabənə goonə da slənə goonə a ndzaanə makə n'nga ənjitə nə Əntan'fə a la ka tii gəŋwanə də bariya, waatoo də wabətə ca vii kaamə dimwaanə.

¹³ Acii ma ənjitə pooshi ka nee ka təgunuunə n'nga hara ənji, pooshi Əntan'fə na nee ka təgunuunətii. Amma, ma əndətə nee ka təgunuunə n'nga ənda, kadə nii kəya jaala saa'i n'nga la gəŋwanə.

Vii goon'ga ka Yeesu da slənətənə

¹⁴ Ndzəkəŋushi'ina, yaci kə bii əndə oo'i, "Tə'i nyi da vii goon'ga", amma pooshi slənaakii bariii oo'i, tə'i ci da vii goon'ga, mi san'ə nə bwatyakəya? Ka luupaanə nə tsarə n'nga vii goon'gatsə tə ci nii?

¹⁵ Baamə tə'i hara ənji nə'unə, taa n'guyirənə taa makinə, kə ətee tii ka sə n'nga umbee də purəkinə, pooshi sə n'nga kavənə aa matii əsə.

¹⁶ Wata əndə'i əndə agyuunə a ba ka tii, "Wa Əntan'fə a kərə tuunə jamə, ca vii koonə sə n'nga umbee də purəkinə da sə n'nga kavənə aa moonə." Madfa maviimə ci ka tii uushi'iitsa, mi nə bwatya n'nga banaakii ka tii ha'a?

¹⁷ Ha'ə nə vii goon'ga əsə. Maa kə bii əndə'i əndə də bamakii tanə oo'i, "Tə'i nyi da vii goon'ga", madfa paa ci slənətə sətə bii Əntan'fə, uushi zabə nə vii goon'gaakii.

¹⁸ Mbu'u ka banə nə əndə'i əndə oo'i, "Tə'i əndə'i əndə da vii goon'ga. Əndə'i əndə əsə, slənənə nə naakii." Yoo, ka banə nə nyi ka ci, "Bariii ka nyi taa iitə ndzaanə əndə da vii goon'ga yadə slənətəginə. Ma nyi əsə, ka bariinə nə nyi ka hə vii goon'gaaki dagi slənaaki."

2:5 2.5 1.9; Luka 6.20-21; 1 Koor. 1.26-28; Səniinə 2.9. 2:8 2.8 Leew. 19.18; Mat. 22.39; Rooma 13.9. 2:9 2.9 2.1. 2:10 2.10 Mat. 5.19; Gal. 3.10; 5.3. 2:11 2.11 Shig. 20.13-14. 2:12 2.12 1.25. 2:13 2.13 Mat. 5.7; 7.1; 18.32-35. 2:14 2.14 Mat. 7.21; 1 Yooh. 3.17. 2:15 2.15 Mat. 25.35-36. 2:17 2.17 Gal. 5.6,16,22-24; 1 Yooh. 3.18.

¹⁹ Kə luuvə hə oo'i, rəŋwə nə Əntaŋfə kwa? Maa kə luuvə hə, kə dīi hə ŋga'ə. Ginaajinyinə maa, kə luuvə tii, shishinətii a udzə acii ŋgwaləne əsə. *

²⁰ Ya hə maba, paa hə ka moonə ha shii oo'i, ma vii gooŋga yadə slənətəginə, kə ndzaa ci ka uushi zabə kwa?

²¹ Də mi saŋə ndzaa dzədzəshi'inaamə Ibərahiima ka əndə gooŋga akəŋwacii Əntaŋfwa? Ma ndzaa ci ka əndə gooŋga, dāgi slənaakii saa'itə kirə ci tə uuzənaakii Isiyaaku ka dā də sataka ka Əntaŋfə.

²² Paa ha nee kwa? Ka ha rəŋwə slənyi vii gooŋgaakii da slənaakii. Dāgi slənaakii ndzaa vii gooŋgaakii ka tantanyinə.

²³ Kə dīi makə sətə dīi manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə oo'i, "Kə vii Ibərahiima gooŋga ka Əntaŋfə. Putə ŋga vii gooŋgaakii əsə ŋgire Əntaŋfə tə ci ka əndə gooŋga", ca 'wa tə ci guvakii.

²⁴ Kə nee unə dīi, ma slənə ŋga ənda, ci ca kavə əndə ka ndzaanə ka əndə gooŋga akəŋwacii Əntaŋfə, əntaa wata vii gooŋgaakii tanə.

²⁵ Ha'ə nə Rahabə əsə, badawa ŋga minə. Putə ŋga slənətə ndzaa ki ka əndə gooŋga akəŋwacii Əntaŋfə. Waatoo, kə liwə ki tə ənjitə sləkee ənji Isərayiila, kya baarii ka tii əndə'i rəgwa ŋga palənə satii acii ga ənjə a puli də tii.

²⁶ Makə sətə dīi shishinə ŋga ənda, əpinə kə dzəgi a makii, ha'ə nə vii gooŋga yadə sləna: pooshi nafakii.

3

Slənə ŋga gana

¹ Ndzəkəŋushi'inəkya, ga ənji laŋə ahadoonə a moo ndzaanə ka ənji dzəgunənə ka ənja, makə kə shii unə, ma inə ənji dzəgunənə ka ənja, kadə nə gəŋwanə geenə a palee ka ŋga hara ənji də iza'unə.

² Acii amə patə, aɡi puu'unə naamə laŋə. Ma əndətə pooshi ka pu'unə aɡi wabənaakii, ci nə matakədəkədə ənda, ka mbeenə nə ci ka ətsətə naakii nə əsə taa ka ŋgutə rəgwa patə.

³ Kə shii amə, aɡi ŋgaəŋgavənə naamə riidzama aa ma təhinə kaa təya fa taamə. Də ha'ə caama mbee ka kərənə tə tii ka rəgwatə mwayi amə patə.

⁴ Buurətəmə aɡyanə madiigərə kumbawalənyinə əsə. Taa ŋgahi madiigərəkii nə tii ka shaŋə, mandalə mədə ca dza tə tii əsə, amma patə da ha'ə də uundzə kada ci əndə gwazənə a kərə tə kumbawaləkii ka hatə mwayi ci ca dzə.

⁵ Ha'ə nə gana ŋga əndə shiŋkinə əsə. Taa ŋgahi dīi fidyasə, amma tə'i ci da baawəda laŋə.

Buurətəmə aɡyanə bwaŋənə ŋga bilinə. Amma ndzaŋənə ka uundzə gana ŋga gunə cii kəya ətsaɡi kwarəma'ə!

⁶ Acii ha'ə, ma gana, makə gunə nə ci ashaamə. Ci ca kavə əndə ka dā taa ŋgutə tsarə ŋga bwaya bwayaanə. Ci ca saawee ka patənə ŋga shishinə, ca saawee ka patənə ŋga ndzaanə ŋga əndə əsə ganə asəkə duuniya. Dacii *Seetanə ci baawəda ŋga gana a shigi.

* **2:19 2.19** Dzək. 6.4; ginaajinyinə: Mat. 8.29; Mar. 1.24. **2:21 2.21** 'Wat. 22.9,12; Rooma 4.1-5,13-16,19-22; Ibər. 11.17. **2:23 2.23** 'Wat. 15.6; 2 Haba. 20.7; Rooma 4.3. **2:25 2.25** Jasə. 6.17; Mat. 1.5; Ibər. 11.31. **2:26 2.26** 2.17,20. **3:2 3.2-10** Jab. 141.3; Waḃ. 10.19. **3:2 3.2** 1.26. **3:3 3.3** Jab. 32.9. **3:6 3.6** Waḃ. 10.19; Mat. 15.11,18-19.

⁷ Ka mbeenə nə əndə shiŋkinə ka dzalə taa ŋgutə tsarə ŋga dabanyinə, waatoo, daba ŋga bilinə, da əginyinə, da ətə ca ələ anə mbuurə səkətii da hərəfinə. Kə dzalətə ci əsə.

⁸ Amma, ma gana, pooshi əndə shiŋkinə ca mbee ka dzalətənə tə ci! Ma ca, bwaya uushi nə ci, paa ci ka luuvə ndzaanə kəfa'ə. Makə ŋguma nə ci ətə ca bələgi ənda.

⁹ Də ci caama dəla də Slandanaamə Dəsənaamə. Də ci əsə caama dzaana ənja, taa ŋgahi kə ghənyi Əntanƒə tə tii kaa təya pusha tə ci.

¹⁰ Də matə rəŋwə ha'ə ci ənjə a dəlagi də Əntanƒə, də ci ci ənjə a dzaanagi də ənji əsə. Ndzəkəŋushi'ina, ma ətsa, madzəmə!

¹¹ Pooshi ŋunyi ma'inə da mazənə ma'inə ka kiwanə ka gu'u rəŋwə.

¹² Pooshi ənfwə uudəvə ka poo jaŋwa, pooshi ənfwə dəfəmə ka poo uudəvə əsə. Ha'ə nə gu'u ətə ci mazənə ma'inə a kiwa davə əsə, pooshi ənji ka upaa ŋunyi ma'inə davə.

Shiinə ətə ca shi daci Əntanƒə

¹³ Tə'i əndə hiima da shiinə ahadoonə kwa? Madə tə'i, wa ndzaanaakii a baarii shiinaakii, waatoo, wa ca də ŋunyi sləna, ca hətəpaa naakii nə akəŋwacii ənja, makə dīi ci tə'i ci da shiinə.

¹⁴ Amma, madə tə'i unə da məza sərəha, una uufə noonə na, madəbəmə una dʉunətə noonə na, una ŋgədəgi goonɡa də jirakənə.

¹⁵ Ma tsarə ŋga shiitsa, əntaa tsarə ətə ca jima dadagyə, amma ŋga *duuniya, ŋga uufənə ŋga ədzəma, da ŋga Seetanə əsə.

¹⁶ Ma hatə ndzaa sərəha da ghatə uufənə ka əndə'i ənda, davə nə mabizhinə da taa ŋgutə tsarə ŋga bwaya bwayaanə.

¹⁷ Amma, ma əndətə da shiinə ətə jima dadagyə, macaməkii nə ci, ka kiranə nə ci jamənə ka ənja, ca ndzaa da haŋkala da waawa'anə, ka nəhənə nə ci təgunuunə ŋga hara ənja, ca də ŋunyi slənə taa guci patə, paa ci ka baarii kama kamaanə ahada ənja, paa ci ka isəkwa ənji əsə.

¹⁸ Ma ənjitə da mabanee ma'yanə, ətə ca kira jamənə aahada ənji əsə, ka upaanə nə tii ndzaanə də rəgwakii. Ma ndzaanə də rəgwakii, kə ndzaa ci makə cifanə ətə ci əndə a upaa agi sətə ləgi ci.

4

*Goona də guvaanə da *duuniya*

¹ Mi sanə ca kyaara mbəzənə da mabizhinə aahadoona? Ətsə patə, moo uushi'inə kama kama a ədzəmuunə ca kyaara ətsa.

² Kə mwayi unə upaa uushi'inə, amma pooshi unə ka upaa sətə mwayi unə. Aci ha'ə, una bələ ənja. Kə mwayi unə uushi'inə ka shaŋə, amma pooshi unə ka upaanə. Aci ha'ə, una də mabizhinə, una pa. Magunweemə unə ka sətə mwayi unə, acii pooshi unə kədii acii Əntanƒə kaa ca vii koonə.

³ Taa kə kədii unə, pooshi unə ka guŋweenə, acii də məza ədzəma cuuna kədii. Waatoo, ma cuuna kədii uushi'ina, koonə zamagi ka rəgwatə kadeesəkə koonə.

⁴ Unə ənji ghatə goonɡa! Mashiimuunə oo'i, ma də guvaanə da duuniya, də mbiinə ka Əntanƒə kwa? Taa wu patə ca moo də guvaanə da duuniya, kə kavə ci naakii nə ka də mbiinə da Əntanƒə.

3:7 3.7 'Wat. 9.2. **3:8 3.8** Jab. 140.4; Rooma 3.13; Af. 4.29. **3:9 3.9** 'Wat. 1.26-27. **3:12 3.12** Mat. 7.16. **3:13 3.13** Rooma 12.16. **3:14 3.14** 1 Koor. 3.1-3; Gal. 5.20-6.4. **3:15 3.15** 1.5,17. **3:17 3.17** Mat. 5.48; 1 Koor. 13.4-7; Gal. 5.22-23; Fil. 1.9-11. **3:18 3.18** Mat. 5.9. **4:1 4.1** Rooma 7.5; 1 Piita 2.11. **4:2 4.2** 1 Yooh. 3.16. **4:4 4.4** Mat. 6.24; Yooh. 15.18-19; 1 Yooh. 2.15.

⁵ Shiimə oo'i, tə'i goonḡa agi sətə bii malaaba ləkaləkətə; kə bii ci, “Ma Malaaba Ma'yanə ənə kavə Əntanḡə aasəkə ədzəmaamə, agi ətsənə nə ci taamə ka shaḡə.”

⁶ Amma kə dʒii Əntanḡə kaamə pwapoonə lanḡə kaamə shii ndzaanə malaabakii. Aciikii bii malaaba ləkaləkətə oo'i, “Agi danə nə Əntanḡə mbiinə da ənjitə ca dʒuunətə natii na.

Ma ənjitə ca banee ka nətii akəḡwaciikii əsə, agi danə nə ci ka tii pwapoonə.”

⁷ Acii ha'ə, viimə noonə nə ka Əntanḡə, una kəḡaanə ndihə ndihə agi kaareenə ka *Seetanə. Mada kə dʒii unə ha'ə, ka huyinə nə ci acii unə.

⁸ Əncahamanə aabii Əntanḡə, ci maa, ka əncahanə nə ci aabii unə. Unə ma'waslyakə ənja, fə'yagimə ciinuunə agi 'waslyakəənə! Unə ənjitə pooshi kəḡee ka ədzəmuunə ka ha rəḡwə əsə, laabagimə ədzəmuunə!

⁹ Damə mabəzəsəkə putə ḡa 'waslyakəənə goonə, una tuu, una ḡḡəərə ma əsə. Goona ḡusə ma'ə, amma, tuumə. Wa moodasəkə goonə a ndzaa ka mabətəsəka.

¹⁰ Həətəpaamə noonə nə akəḡwacii Slandana. Ma ci boo, ka dʒuunətənə nə ci tuunə.

Wabənə məzakii agyanə ənda

¹¹ Ndzəkəḡushi'inəkya, goona wabə məzakii agyanə taa wu ahadoonə. Mada kə wabi əndə bwaya uushi'inə agyanə ndzəkəḡuci, taa ca lagi ḡəḡwanə aanəkii, ci baarii oo'i, kə wabi ci bwayakii agyanə *bariya, ca ushapaa bariya əsə. Mada kə ushapaa hə bariya, kə ndzaa ci ətsa əntaa əndə nə'u bariya nə hə ma'ə, amma kə ndzaa hə ka əndə ushapaanə.

¹² Əntanḡə daanəkii nə əndə vii bariya. Ci daanəkii nə əndə la ḡəḡwanə əsə. Ci daanəkii nə əndə da baawəda ḡa luupaanə da zamagi də ənja. Ya ha, wu nə hə saḡə bahə la ḡəḡwanə agyanə əndə makə ha?

Əḡji da firiinə, goona takəḡwa ka Əntanḡə!

¹³ Unə ənə ca ba oo'i, “Taa ənshinə, taa doorə, ka madənə niinə, ina dzə aa hatə aa vərə ha'ə. Davə niina fəzha ka da firiinə, ina upaa kwaba lanḡə”, wunəpaamə limuunə kaa nya ba koonə!

¹⁴ Mashimuunə pukyanə ḡa ha doorə. Waatoo, ma əpinə goonə, rakə da makiirənə ətə ca shigi, əndzə'i ca ənə ka rarə'iginə.

¹⁵ Amma, ma dəbee una ba, “Maa kə uu'i Əntanḡə, kə kirə ci əpinə gaamə əsə, ka danə naamə ha'ə ha'ə.”

¹⁶ Amma, makə madamuunə ha'ə, ma tsarə ḡa ətsə patə, pooshi ḡa'ə, acii kə haḡətuunə noonə nə da wabənə goonə.

¹⁷ Mada kə shii əndə sətə dəbee ca slənə, amma paa ci ka slənətənə ha'ə, 'waslyakəənə dʒii ci.

5

Wabənə ka ənji ḡəna

4:6 4.6 4.10; Waḡ. 3.34; Mat. 23.12; 1 Piita 5.5. **4:7 4.7** Af. 6.12; 1 Piita 5.8-9. **4:8 4.8** Jab. 18.21,25; Isaa. 1.16; Zak. 1.2-3; Mal. 3.6-7. **4:9 4.9** Luka 6.25. **4:10 4.10** 4.6; 1 Piita 5.6. **4:11 4.11** Jab. 101.5; 1 Piita 2.1. **4:12 4.12** Rooma 14.4; 1 Koor. 4.5. **4:13 4.13-14** Waḡ. 27.1; Luka 12.18-20. **4:14 4.14** Ayb. 7.9-10; Jab. 39.6. **4:15 4.15** Slənə 18.21; Rooma 1.10; 1 Koor. 4.19; 16.7. **4:16 4.16** 1 Tim. 6.17; 1 Yooh. 2.16. **4:17 4.17** Luka 12.47.

¹ Yoo, maatiinē ənji gəna? Fatəmē kaa nya ba koonə! Tuumə, una kaala vurənə putē nga mabəzəsəkə ətə na kulyaanə koonə.

² Uushi'iitə upaa unə patə, kə bəsləgi, kə adəgi məbərə kəjeerənə goonə əsə.

³ Kə adəgi magənazə kwaba goonə. Magənazəkii ca baarii oo'i, makə sətə adəgi ci kwaba goonə, ha'ə nə gəŋwanə a adəgi shishinuunə makə gunə. Taa ŋgahi kə dzatəgyuunə də gəna, amma agi muudinə ŋga saa'i dzatəgyuunə.

⁴ Wiitə ma ənjitə ca slənə koonə cifanə asəkə rə, pooshi unə ki'i ka tii shikwatii. Famə ŋgəərə matii. Kə mbu'i tuunə ŋga ənjitə aa limə Slandana, Nwanwə agyanə patənə ŋga uushi'inə.

⁵ Kə agyuunə ŋwanjuunə goonə agi duuniya, una da sətə kafeesəkə koonə. Kə səbərətunə noonə nə ka saa'itə nə Əntanfə a da koonə gəŋwanə, makə sətə ci ənjə a səbərətə la ka la uurakii.

⁶ Kə lagyuunə gəŋwanə agyanə əndətə madamə 'waslyakəənə, kə kapaa ci koonə naakii na, una bəsləgi tə ci.

Goona zaarə agi gəranə tə Slandana

⁷ Ndzəkəŋushi'inəkya, goona zaarə agi gəranə tə Slandanə ca'ə ka saa'itə nii kəya ənya. Buurətəmə agyanə mooza: makə sətə cii kəya gəra ŋunyi cifanə ŋga raakii, pa ca zaarə ka gəranə vənə-ləganə, ca'ə ka vənə ŋga magyaha.

⁸ Ha'ə nuunə əsə, goona zaarə agi gəranə tə Slandana. Hadfatəgimə də ədzəmuunə, una kəŋaanə ndihə ndihə, acii kə uugi saa'i ŋga ənyanaakii mbəshanə.

⁹ Ndzəkəŋushi'inəkya, goona ŋgunəgənə tə hara ənji, acii gadə gəŋwanə ŋga Əntanfə a kəshi tuunə. Wiinə kə uugi əndə gəŋwanə mbu'yanə kədəhə.

¹⁰ Katəmə nuunə agyanə anabiinə. Kə sə'watə tii cibə da ŋgəra'wə saa'itə nji təya baaba wabənə ŋga Slandana. Nə'umə dərəpatii makə sətə sə'watə tii.

¹¹ Ma ənjitə sə'watə ciba, təya kəŋə ca'ə ka muudinə, agi banə naamə, ənji barəkaanə nə tii. Kə shii unə makə sətə kəŋaanə Ayuba ndihə ndihə saa'itə lii ŋgəra'wə tə ci. Kə fii unə əsə makə sətə dīi Slandanə ka ci ka muudinə. Acii, ma Slandana, əndə nəhə təgunuunə da da ŋga'aanə nə ci.

¹² Ndzəkəŋushi'inəkya, ma palee patə, goona jidə shanə. Goona jidə də ləmə ŋga Əntanfə, taa də hanyinə, taa də tsarə ŋga taa mi patə. Madə "Awa" cuuna moo banə, bamə "Awa" tanə. Madə "Aa'a" cuuna moo banə əsa, bamə "Aa'a" tanə. Madə dīi unə ha'ə, pooshi gəŋwanə ŋga Əntanfə ka upaanə tuunə.

¹³ Madə tə'i əndə'i əndə ahadoonə lii ŋgəra'wə tə ci, wa ca da də'wa. Madə tə'i əndə'i əndə lii moodasəkə tə ci əsə, wa ca ka wanyanə ŋga dəla də Əntanfə.

¹⁴ Madə tə'i əndə'i əndə gwakə ahadoonə, wa ca sləkəe ka 'waa'watə ka ci matakəŋwanyinə ŋga Ikəliisiya kaa təya da ka ci də'wa, təya naahəvə ka ci maara agi ləmə ŋga Slandana.

5:1 5.1-6 Waḅ. 15.6; Isaa. 5.8-10; Am. 6.3-7. **5:1 5.1** 1.10; Luka 6.24. **5:2 5.2-3** Mat. 6.19. **5:4 5.4** Shig. 3.7; Leew. 19.13; Irim. 22.13; Mal. 3.5. **5:5 5.5** Irim. 12.3; 25.34. **5:7 5.7** Yaw. 2.23; 2 Piita 3.3. **5:8 5.8** Rooma 13.11-12; 1 Tees. 5.5-8; Ibər. 10.25,37. **5:9 5.9** Mat. 7.1-2. **5:10 5.10** Mat. 5.12; Ibər. 11.32-38. **5:11 5.11** 1.12; Shig. 34.6; Ayb. 1.21-22; 2.10; 42.10-17. **5:12 5.12** Mat. 5.34-37. **5:13 5.13** 1.5-6; Slənə 16.25. **5:14 5.14** Mar. 6.13.

¹⁵ Madfa dɔi tii dɔ'wa dɔ gi'inɔ tɔ Slandana, ka mbɔdɔnɔ nɔ ɔndɔ bwanea, ca vii ka ci jamɔnɔ. Madfa kɔ dɔi ci 'waslyakɔnɔ ɔsɔ, ka tifyaginɔ nɔ ci ka ci.

¹⁶ Acii ha'ɔ, baabashimɔ 'waslyakɔnɔ ahadoonɔ, una dɔadashi dɔ'wa ahadoonɔ koonɔ mbɔdɔ. Ma slɔnɔ nɔga dɔ'wa nɔga ɔndɔ goonɔga, tɔ'i nɔgeerɔnɔ davɔ ka shaɔɔ.

¹⁷ Katɔmɔ nuunɔ ka *Iliya. ɔndɔ shinɔkinɔ makɔ amɔ nɔi ci. Kɔ shi ca dɔi dɔ'wa dɔ ɔdzɔmɔ rɔnɔwɔ ga vɔnɔ a ndzɔmɔ. Kɔ dɔi fɔzɔ makkɔ da lɔgidɔ kuwa ɔsɔ pooshi vɔnɔ nɔimɔ anɔ hanyinɔkii.

¹⁸ Ca ɔnɔ, ca dɔ dɔ'wa ɔsɔ, vɔnɔ a ɔnɔ ka nɔjimanɔ dadagyɔ, uushi'inɔ a ɔnɔ ka dɔvɔnɔ ɔsɔ.

¹⁹ Ndzɔkɔnɔushi'inɔkya, maa kɔ nɔslɔgi ɔndɔ'i ɔndɔ ahadoonɔ, ca bwasee ka goonɔga, ɔndɔ'i ɔndɔ a ɔnyapaagi dɔ ci,

²⁰ shiimɔ oo'i: ma ɔndɔtɔ ɔnyapaa dɔ ma'waslyakɔ ɔndɔ aa rɔgwa, kɔ luupaa ci ɔpinɔ nɔga ɔndɔtsɔ acii ɔntɔnɔ, ca kira tifyaginɔ nɔga 'waslyakɔnɔ lanɔ ɔsɔ.

Təkəŋwanə ŋga ləkələkətə ŋga Piita

¹ Wiinə ləkələkətə ca dzə koonə matadə əŋji ŋga Əntaŋfə. Nyi Piita, masləkee əndə ŋga Yeesu *Aləmasiihu, ca naahə koonə ləkələkətəna, waatoo, unə ənə yiidəgi, una ndzaanə sə goonə anə hanyinə ŋga Puntu, da Galatiya, da Kapadasiya, da Asiya, da i Bitiniya. Ma una, məshipətə əŋji nuunə davə.

² Daga ŋukə bii Əntaŋfə Dəsənaamə oo'i, ka ndzaanə nuunə ka əŋjaakii. Kə vii ci koonə Ma'yanaakii koonə ndzaanə ka naakii. Ma dīi ci ha'ə, koonə fa sətə ci Yeesu Aləmasiihu a ba koonə, ca kubəgi tuunə də idənaakii. Wa Əntaŋfə a tsakə koonə pwapoonə, ca vii koonə ndzaanə jamə aakəŋwa aakəŋwa. *

Əpiitə nə Əntaŋfə a vii

³ Dəlaamə də Əntaŋfə Dii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu! Aci kə nee ci ka təgunuunə gaamə, ca vii kaamə kura əpinə də mādēenə ka Yeesu Aləmasiihu aŋi maməətə əŋja. Də ha'ə caama ka nə ŋga upaa əpinə ətə pooshi ka uudənə.

⁴ Də ha'ə caama gəra patənə ŋga ŋunyi uushi'iitə nə Əntaŋfə a vii ka əŋjaakii. Ma uushi'inəkii, pooshi dagwaanəkii ka zhi'inə, pooshi ka ajijinəginə, pooshi ka uudənə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə əsə. Kə kapaa ci koonə kidə dagyə abiiikii.

⁵ Ma una, də ŋgeerənaakii cii kəya nəhə tuunə putə ŋga vii goonğa goonə. Ma ətsə patə, koonə shii upaa də luupaanaakii. Ginə ŋga əŋji patə na nee ka luupaanəkii uusərə ŋga uudənə ŋga duuniya.

⁶ Taa ŋgahi tyasə see a sa unə bwanea kama kama ŋga uundzə saa'i, patə da ha'ə dāmə moodasəkə putə ŋga sətə dīi Əntaŋfə ka putə goonə.

⁷ Ma bwaneatsə cuuna sa ha'ə patə, kaa ca təbə də və goonğa goonə. Kə shii unə tə'i məghərəvənə ka tibisətə ci əŋjə a 'wa kanyeera ka shaŋə, amma paa ci ka ndzaanə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Patə da ha'ə, aŋi təbənə nə əŋji ŋgeerənaakii də gunə. Ha'ə nə və goonğa goonə əsə, kə palee ka kanyeera də məghərəvənə, see mada təbətə əŋji tuunə kaa əŋjə a shii ŋgeerənə ŋga vii goonğa goonə. Ma uusəratə nə Yeesu Aləmasiihu a ənya, ka upaanə nuunə məghərəvənə, ka upaanə nuunə dələnə da dūunətənə əsə akəŋwacii Əntaŋfə.

⁸ Ma ca, taa ŋgahi pooshi unə sha nee ka ci, patə da ha'ə kə uu'yuunə tə ci. Taa ŋgahi pooshi unə aŋi neenə ka ci əndzə'i, patə da ha'ə kə liwə unə tə ci də goonğa. Aciikii cuuna dā maduunə moodasəkə ka shaŋə, pooshi əndə ka mbee ka wabənə putsəkə də ma agyanəkii,

⁹ acii aŋi dzənə nuunə aakəŋwa də upaa luupaanə. Luupaanəkii nə bwatya ŋga vii goonğa goonə.

¹⁰ Ma rəgwa ŋga luupaanə ŋga Əntaŋfə tə əŋja, kə shi anabiinə a aali rəgwakii ka shaŋə kaa təya shii. Kə wabi tii agyanə pwapoonə ŋga Əntaŋfə ətə dəkəpaa ci kidə ka viinə koonə.

* **1:1 1.1** 2.11; Yak. 1.1. **1:2 1.2** 2.9; Rooma 8.29; Af. 1.4; 2 Tees. 2.13; 2 Piita 1.10; idənaakii: 1.19. **1:3 1.3** 1.23; 2 Koor. 1.3; Tit. 3.5. **1:6 1.6-7** 2 Koor. 4.17; Yak. 1.2-3. **1:7 1.7** Ayb. 23.10; Jab. 66.10; Isaa. 48.10; 1 Koor. 3.13. **1:8 1.8** Yooh. 20.29; 2 Koor. 5.7. **1:9 1.9** Rooma 5.2; 6.22; Af. 1.14. **1:10 1.10-11** Luka 24.46; 1 Koor. 15.3-4; 2 Piita 1.19-21.

11 Ma'yanə nga Aləmasiihu a ədzəmətii nja ba ka tii makə sətə nə Aləmasiihu a sa ciba; ma daaba'əkii ca upaa dūunuunə. Ma anabiinə, kə ali tii kaa təya shii taa guci nə uushi'iitə a dfaada, taa iitə nə uushi'inəkii a dfaada əsə.

12 Kə baarii Əntaŋfə ka anabiitə oo'i, əntaa ka tii satii də slənətii, amma ka putə nga ənjitə na shi aakəŋwa, waatoo ka putə goonə. Wiitə kə fii unə wabənəkii da ma masləkee ənji nga Əntaŋfə. Tii ca waaza koonə Njunyi Habara də ngeerənə nga Malaaba Ma'yanə ətə ca shi dadagyə. Taa malaai'ikanyinə maa, kə mwayi tii uushi'iitsa.

13 Aciikii ma dfaanuuna, hadamə də na. Goona tsəfə njunyinə agi haŋkala goonə taa gi'u. Amma kəŋeemə ka hiima goonə agyanə barəkaanə nga Əntaŋfə ətə nii kəya vii koonə uuseratə nə Yeesu Aləmasiihu a jiga.

14 Famə tə Əntaŋfə, goona kapaa moodəfuunə ka dfa sətə njuuna slənə nga ŋukə saa'itə unə ma'ə mashiimə gooŋgaanə.

15 Ma Əntaŋfə ətə 'wii tuunə koonə ndzaanə ka ənjaakii, camə nə ci yadə 'waslyakəənə ashikii taa fidyasə. Acii ha'ə ndzaamə camə makə naakii yadə 'waslyakəənə ashuunə agi sətə cuuna slənə patə.

16 Acii kə bii Əntaŋfə asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, "Ndzaamə camə yadə 'waslyakəənə ashuunə, acii ma nya, camə nə nyi yadə 'waslyakəənə ashiki taa fidyasə."

17 Ma una dfa də'wa akəŋwacii Əntaŋfə, də Dəsənuunə cuuna 'wa tə ci. Acii ha'ə famə tə ci agi patənə nga ndzaanə goonə agi duuniya. Acii ma ca, paa ci ka dfa kama kamaanə agi dfa gəŋwanaakii ka ənja. Mbərə mbərə da sətə slənyi əndə dfaəkii ka ci gəŋwanə.

18 Kə shii unə taa də mi pərii Əntaŋfə tuunə acii mazaabə al'aadanyiitə jigunyi dzədzəshi'inuunə koonə. Əntaa də gəna pərii ci tuunə, acii ma gəna, ka saawaginə.

19 Amma də uushi dzabaŋə pərii ci tuunə, waatoo də idənə nga *Aləmasiihu. Acii ma Aləmasiihu, makə uundzə baga nə ci yadə sə nga idəpaanə ashikii taa fidyasə.

20 Daga Əntaŋfə ma'ə matagamə duuniya, kə ta'i ci tə ci, kaa ca dfa ha'ə. Ma nga ənəna ka muudinə nga duuniya, kə ŋgiragi ci tə ci, ca baarəgi paŋgəraŋə a babara ka putə goonə.

21 Daciikii vii unə gooŋga ka Əntaŋfə ətə madee ka ci agi maməətə ənja, ca vii ka ci dūunuunə. Ci dfi vii unə nuunə da hiima goonə ka Əntaŋfə. †

22 Makə kə kubəgyuunə ədzəmuunə də nə'u gooŋgaanə nga Əntaŋfə, una uudə tə ndzəkəŋushi'inə ənji nə'unə, ma dfaanuuna, dəmə aakəŋwa də uudəshinə də ədzəmə rəŋwə.

23 Acii kə upaa unə kura əpinə dagi wabənə nga Əntaŋfə. Ma wabəətsa, ci ca vii əpinə ka ənja, pooshi wabənəkii ka uudənə əsə. Ci kavə tuunə ka ndzaanə ka slikərənə nga Əndətə pooshi ka əntənə shaŋə.

24 Tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i:

"Patənə nga ənji shiŋkinə, makə kuzəna nə tii, kadə na huurəginə.

Duunuunə nga əndə shiŋkinə əsə,
makə gudəzə nga kuzənə nə ci.

1:12 1.12 Af. 3.9-10. 1:14 1.14 Rooma 12.2; Af. 2.3; 4.17-18. 1:15 1.15-16 Leew. 19.2. 1:17 1.17 Isaa. 63.16; Irim. 3.19; Mat. 6.9; 16.27; Rooma 2.6; Yak. 2.1; 1 Piita 4.5. 1:18 1.18 Mat. 20.28; 1 Koor. 7.23; 6.20. 1:19 1.19 1.1-2; Yooh. 1.29; Slənə 20.28; 1 Koor. 5.7; Af. 1.7; Ibər. 9.12. 1:20 1.20 Af. 1.4. † 1:21 1.21 dūunuunə: 5.1; Rooma 5.2. 1:22 1.22 2.17; 3.8; 4.8; Rooma 12.9; Gal. 6.10; 2 Piita 1.7; 1 Yooh. 4.11. 1:23 1.23 Yooh. 1.13; Ibər. 4.12; Yak. 1.18. 1:24 1.24-25 Isaa. 40.6-8; Yak. 1.10-11.

Kadø na kudədøgi makø gudøza.

²⁵ Amma, ma wabønø nga Slandana, pooshi ka uudønø ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə." Ma wabøetsa, ci nø Njunyi Habaratø waazii ənji koonø.

2

Ənji nga Əntanfø

¹ Makø kə vii Əntanfø koonø kura əpinø, kagimø ŋgərəkikinø dzadø doonø. Goona wabø jirakønø ma'ə, goona ndzaa ka ənji jarəwiinø, goona dfa sərəhø taa agyanø ŋgutø uushi patø, goona tsəbø əndø əsø.

² Amma, ma dfanuuna, ndzaamø agi wabønø nga Əntanfø taa guci patø makø sətø ci mbərəzhinyinø a sa 'wanø taa guci patø. Dø wabønøkii gərənuunø, una upaa luupaanø.

³ Aci tə'i manaahəkii asəkø malaaba ləkaləkatø oo'i, "Kə nee unø dø noonø nø ka ŋga'əənø ŋga Slandana."

⁴ Makø ha'ə dīi əna, əncahamø aabii Slandana. Ma ca, ci nø mambədø faaratø kaaree ənji makø pooshi nafaakii. Amma kə ta'i Əntanfø tə ci, ca palee dø məghərəvənø patø.

⁵ Ma unø əsø, ndzaamø makø faariinø ətø da əpinø amatii, kaa Əntanfø a fədø tuunø ka ghønø dø kuvø ŋga ndzaanø ŋga Ma'yanaakii asəkəkii. Una ndzaanø ka malaaba limanyinaakii davø akumu əsø, koonə dfa ka ci sləna dø ədzəmø rəŋwə, waatoo, slənətø ca kadeesəkø ka ci putø ŋga Yeesu Aləmasiihu.

⁶ Ma bii nyi ha'ə, acii tə'i manaahəkii asəkø malaaba ləkaləkatø oo'i: "Ka ŋgərənø nø nyi faaratø da məghərəvənø, nya mbukø dø banğwaaki asəkø vərənø ŋga *Sihyoona. Taa wu vii ka ci goonğa, paa nyi na d'avø ka ci ayinø shaŋø."

⁷ Ma unø ənø vigi nuunø ka faaratsa, kə ndzaa ci ka maduunø uushi ətø palee dø məghərəvənø koonø. Amma, ma ənjitø pooshi vigi natii nø ka ci, pooshi ci da məghərəvənø ka tii. Tə'i manaahəkii asəkø malaaba ləkaləkatø oo'i:

"Ma faaratsø kaaree ənji ghønø kuva makø pooshi nafaakii, ci ənəpaa ka faaratø palee dø məghərəvənø."

⁸ Tə'i manaahəkii əsø oo'i: "Ka ndzaanø nø faaratsø ka faara pu'unø ŋga ənja, ci na kulapaa dø ənja."

Ma ci təya pu'u davø, acii kə kaaree tii ka wabønø nga Əntanfø. Ha'ə nø hiima ŋga Əntanfø.

⁹ Amma, ma una, slikərəətø ta'i Əntanfø nuunø, unø nø limanyinø ŋga Nwanğa, malaaba ənja. Unø nø ənji ŋga Əntanfø. Kə 'wagi ci tuunø agi təkunø, ca əjipaa tuunø aagi mabərø haakii ka shaŋø. Ma 'wagi ci tuunø ha'ə, koonə waaza ka ənji madiigərø uushi'iitø slənyi ci ka putø ŋga ənja.

2:1 2.1 Af. 4.25; Yak. 1.21; 4.11. **2:2 2.2** 1 Koor. 3.2. **2:3 2.3** Jab. 34.9. **2:4 2.4** Jab. 118.22; Isaa. 28.16. **2:5 2.5** 2.9; Rooma 12.1; Af. 2.21-22. **2:6 2.6** Isaa. 28.16; Rooma 9.33. **2:7 2.7** Jab. 118.22; Mat. 21.42; Slənø 4.11. **2:8 2.8** Isaa. 8.14; Rooma 9.33. **2:9 2.9** 1.2; Shig. 19.5-6; Leew. 19.2; Dzək. 4.20; 7.6; 14.2; Isaa. 9.1; 43.21; 61.6; Slənø 26.18; Rooma 5.17; 2 Koor. 4.6; Af. 5.8; Tit. 2.14; Ibər. 13.12; 1 Piita 2.5; Səniinø 1.6; 20.4.

¹⁰ Ma nga nukə, əntaa ənji nga Əntanfə njuunə. Amma, ma nga əna, ənjaakii nuunə. Ma nga nukə, mashimuunə a shii luupaanə nga Əntanfə. Amma, ma nga əna, kə liwə unə luupaanaakii.

Maviinə nga Əntanfə

¹¹ Kadashinyinaakya, ma ama, məshipətə ənji naamə ganə agi duuniyana; əntaa ganə nə ha nga ndzaanə gaamə. Aciikii nə nyi ka kədiinə tuunə, goona slənə uushi'iitə ci shishinuunə a moo slənənə, acii ma uushi'iitsa, ka zanə nə tii duunə.

¹² Wa slənə goonə a ndzaa nga'ə ahada ənjitə pooshi agi nə'unə tə Əntanfə. Damə makə ətsa. Taa ngahi agi tsəbənə nə tii tuunə, amma ka neenə nə tii ka goonjaanə goonə, təya dəla də Əntanfə saa'itə nii kəya shi.

¹³ Baneemə ka nuunə akəɲwacii gayinə putə nga Slandana, taa ka maduunə ɲwanɲwə ətə ca da ɲwanjuunə agyanə ənji patə,

¹⁴ taa ka ɲgwaməniinə, acii ɲwanɲwə ca sləkee ka tii ka kəəsə ənjitə ca slənə məzaanə, təya dəla də ənjitə ca da nga'əənə.

¹⁵ Kə mwayi Əntanfə koonə slənə nga'ə, koonə shii pa'ətə də ma nga ənjitə mashiimə goonjaanə.

¹⁶ Dimuyinə nuunə. Ndzaamə ha'ə. Goona nyihə noonə, makə dīi unə ka dimuyinə, tə'i unə da rəgwa nga slənə bwaya bwayaanə makə sətə mwayi unə. Pooshi. Ma dānuuna, ndzaamə ka maviinə nga Əntanfə.

¹⁷ Duunətəmə ənji patə, uudəmə hara ənji nə'unə tə Yeesu, ɲgwaləmə acii Əntanfə, una dūunətə maduunə ɲwanɲwə əsə.

*Sə'watə cibənə makə nga *Aləmasiihu*

¹⁸ Unə maviinə, baneemə ka nuunə akəɲwacii slanjiinuunə ka shaɲə. Duunətəmə tə tii. Əntaa wata ka slanjiinətə ca da koonə nga'əənə banee nuunə ka nuunə, amma, taa ka i ətə ca cibee koonə, baneemə ka nuunə akəɲwaciitii.

¹⁹ Ma əndətə ci əɲjə a cibee ka ci dagyanə slənə nga'əənaakii, madə kə sə'wii ci cibəkii putə nga Əntanfə, ka dānə nə Əntanfə ka ci barəkaanə.

²⁰ Amma, madə ma nuunə ka sə'wa ciba dagyanə unə kə slənyi məzaanə, pooshi əndə ca nee koonə makə ənja. Amma, madə dagyanə da nga'əənə goonə ci əɲjə a cibee koonə, una sə'wa, ka dānə nə Əntanfə koonə barəkaanə.

²¹ Acii ka putakii ha'ə 'wii ci tuunə, acii Yeesu Aləmasiihu maa, kə cibi ci ka putə goonə. Kə baarii ci koonə rəgwa koonə nə'u dərəpaakii.

²² Ma ca, paa ci dīi 'waslyakəənə, pooshi ənji sha fii jirakənə amakii shaɲə.

²³ Kə dzaanii ənji tə ci, amma paa ci dzaanii naakii. Kə cibee ənji ka ci, madəkəmə ci daawaanə. Amma kə kii ci nəkii ka Əntanfə əndə da gəɲwanə də rəgwakii.

²⁴ Kə ɲgərəvə ci 'waslyakəənə gaamə aanəkii saa'itə bələgi ənji tə ci ashii ənfwa. Ma dīi ci ha'ə, kaama ndzaa makə maməətə ənji ka rəgwa slənə

2:10 2.10 Hoos. 2.25; Rooma 9.25. **2:11 2.11** 1.1,17; Jab. 39.13; Rooma 7.15,17-23; Gal. 5.17; Ibər. 13.14. **2:12 2.12** Isaa. 10.3; Mat. 5.16; 2 Koor. 5.10. **2:13 2.13-14** Rooma 13.1-7; Tit. 3.1. **2:15 2.15** 3.16. **2:16 2.16** 1 Koor. 6.11,19-20; Gal. 5.13. **2:17 2.17** 1.22; 3.16; Waḑ. 24.21; Mat. 22.21; Gal. 6.10; Fil. 2.12. **2:18 2.18-3.7** Af. 5.21-6.9. **2:18 2.18** Af. 6.5-8. **2:19 2.19-20** 5.12. **2:20 2.20** 4.14. **2:21 2.21** Mat. 16.24; 20.26-28; Yooh. 13.15; Rooma 15.5. **2:22 2.22** Isaa. 53.9; Yooh. 8.46; Ibər. 4.15. **2:23 2.23** 3.9; Isaa. 53.7; Mat. 26.55-56,67; 27.14,27-31.

'waslyakəənə, ama ndzaa ka ənji da əpinə amatii ka slənə goonğaənə. Putə nğa uyiginə nğa Yeesu Aləmasiihu upaa unə mbədənə.

²⁵ Ma nğa nğəkə, makə maza bagiinə njuunə. Amma, ma nğa əna, kə ənyatə unə aabii Magəra ətə ca nəhə tuunə.

3

Ndzaanə nğa makinə da nğuyirənatii

¹ Unə makinə əsə, baneemə ka nuunə akənjwacii nğuyirənə goonə. Acii mada kə banee unə ka nuunə akənjwaciitii, ma nğuyiriitə ma'ə maluuvəmə wabənə nğa Əntanjə, mada nee tii ka slənə goonə, ka zhi'yanə nə hanjalatii. Taa mabamuunə ka tii də ma,

² ka luuvənə nə tii putə nğa nğa'əənə nğa slənə goonə da nğwalənə goonə tə Əntanjə.

³ Goona səkəpaanə ka dfaada dagwaanə nğa shishinə. Waatoo goona səkəpaanə ka baaslə shinjkinə, taa nğaanga halagaarə nğa bəzə kwaba, taa aanə dagwa gudyala.

⁴ Amma dfaamə rəmarəmaanə goonə dasəkə ədzəma. Ndzaamə da nğunyi hanjala, ndzaamə da nğunyi hiima, ci nə rəmarəmaanə ətə pooshi ka saawanə shanjə, ci kadeesəkə ka Əntanjə palee əsə.

⁵ Acii də ha'ə dfi makinə nğa nğəkə rəmaanatii. Ma təya, kə nyi'u tii tə Əntanjə, təya gəra taa mi patə daciikii. Də banee ka nətii akənjwacii nğuyirənatii dfi tii rəmarəmaanə.

⁶ Ha'ə slənyi Saraatu minə nğa Ibərahiima. Kə banee ki ka nətə akənjwacii nğurii, ka ha'ə kə 'wii ki tə ci də slandanətə. Mada agi slənə nğa'əənə nuunə yadə nğwalənə, kə ndzaa unə ka manjeevənə nğa Saraatu.

⁷ Unə nğuyirənə əsə, ndzaamə da makinə goonə nğa'ə. Kə shii unə, kə əki ngeeriitii. Kəsəmə tə tii nğa'ə, una vii ka tii məghərəvənə, acii kə vii Əntanjə koonə əpinə da tii mbərə mbərə. Ndzaamə nğa'ə, acii ga taa mi a bədapaa də'wa goonə.

Cibənə putə nğa dfa nğa'əənə

⁸ Ma səndə cii kya uudəpaagi koonə, unə patə, wa hiima goonə a ndzaanə ka ha rənjwə. Tsaaməshimə təgunuunə ahadoonə, uufəshimə makə sətə ci ndzəkənjushi'inə a uufəshi, dfaadashimə nğa'əənə, goona dfuunətə noonə na.

⁹ Mada kə dfi əndə koonə bwaya bwayaanə, goona ənəpaagi ka ci də bwaya bwayaanə. Taa kə dzaanii ənji tuunə əsə, goona dzaana noonə. Amma ma dfaanuuna, jikəvəmə ka əndəkii 'Wa Əntanjə a dfa ka hə barəkaanə', acii barəkaanə nə sətə dfi Əntanjə aləkawalə nğa viinə koonə saa'itə 'wii ci tuunə.

¹⁰ Acii tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkaləkatə oo'i, "Ma əndətə mwayi ndzaanə agi jamənə da dfa moodasəkə pukyanə nğa ha patə, wa ca bwasee ka wabənə bwayakii, ga ca jirakə ma'ə əsə.

¹¹ Wa ca bwasee ka slənə bwaya uushi'inə, ca dfa nğa'əənə,

2:24 2.24 Isaa. 53.4,5; Rooma 6.2,11; Kwal. 2.14; Ibər. 9.28. **2:25 2.25** Isaa. 53.6; Əzaki. 34.5-6; Mat. 9.36; Yooh. 10.16; Ibər. 13.20. **3:1 3.1** 1 Koor. 7.16; Af. 5.22-24. **3:3 3.3** 1 Tim. 2.9. **3:7 3.7** Af. 5.25-28; 1 Tim. 2.8. **3:8 3.8** 1.22; Af. 4.2-3; Fil. 2.2-3. **3:9 3.9** 2.23; Ayb. 31.30; Mat. 5.44; Rooma 12.17. **3:10 3.10-12** Jab. 34.13-17; Yak. 1.26.

wa ca aalə rəgwa ŋga ndzaanə jamə
də patənə ŋga ədzəməkii.

¹² Acii agi neenə nə Əntaŋfə ka ənji gooŋga,
mawunəkii ndzaanə liminəkii kaa ca fa də'watii.
Amma, ma ənjitə ca dāada 'waslyakəənə,
ka ndzaanə nə tii ka ənji daawaanaakii."

¹³ Yaci kə kavuunə noonə nə agi dā ŋga'əənə pukyanə ŋga ha patə saŋa,
wu nə əndəkii ca bərapaa tuuna?

¹⁴ Taa kə cibee ənji koonə dagyanə ŋga'əənə goonə, maŋushinə koonə.
Goonə ŋgwalə acii taa fidyasə, gadə ədzəmuunə a la əsə.

¹⁵ Amma ŋgwaləmə tə Aləmasiihu asəkə ədzəmuunə, una dūunətə
tə Slandanə ci daanəkii. Hadamə də nə taa guci patə, koonə mbee ka
jikəvənə ka ənjitə ca laagwa koonə agyanə sətə cuuna ka nə ka ci.

¹⁶ Amma, dāmə ha'ə də mabanee moodəfa da dūunətənə tə tii; dāmə
ŋga'əətə shii unə taa guci patə. Maa kə dīi unə ha'ə, ma ənjitə ca wabə
bwayakii agyanuunə, waatoo, ətə ca dzaana ŋga'əənə goonə ətə cuuna
dāada agi nə'unə tə Aləmasiihu, ka ənəgərənə nə ayinə aagitii.

¹⁷ Gəfə cibənə putə ŋga slənə ŋga'əənə, madā Əntaŋfə mwayi ha'ə,
acii slənə bwaya bwayaanə.

¹⁸ Ma Yeesu Aləmasiihu, putə ŋga 'waslyakəənə gaamə əŋki ci. Də
əntətə rəŋwə dyaŋə uudəpaa ci slənaakii. Əndə gooŋga əŋki ka putə
ŋga ma'waslyakə ənja, kaa ca shii kərəgərənə taamə aabii Əntaŋfə. Kə
bələgi ənji tə ci, amma kə madəe Ma'yanə ŋga Əntaŋfə ka ci.

¹⁹ Də Ma'yanəkii ma'i ci, jiməgərə ci ka bagi wabənə ŋga Əntaŋfə ka
ma'yanyinə ŋga ənjitə mətəgi agi zamana ŋga Nuuhu.

²⁰ Ma təya, kə naanagi tii ka nə'u wabənə ŋga Əntaŋfə. Ma saa'ikii,
waatoo saa'itə Nuuhu a dā kumbawala, kə sə'wii Əntaŋfə tə tii ŋgaanŋa'ə.
Patə da ha'ə, wata ənji tighəsə luuvə dəməgərənə aasəkə kumbawaləkii.
Wata tii tanə mbə'i agi ma'inə.

²¹ Ma ma'iitsa, kə ndzaa ci makə bapətisəma ənə ca luupaa tuunə
əndzə'i. Ma ma'iitə ci ənjə a dā də bapətisəma ka ənda, əntaa ka yibəgi
də dīinə ŋga shishinə, amma ka dā aləkawalə ka Əntaŋfə də ŋunyi hiima
asəkə ədzəma. Dagi madənə ŋga Yeesu Aləmasiihu agi maməətə ənji
luupaa bapətisəmakii tuunə.

²² Ma ca, kə ənəgərə ci aadəgyə, kə ndzaa ci da rəgwa ciizəma Əntaŋfə.
Agi dā ŋwanjuunə nə ci agyanə malaa'ikanyinə patə da gayinə da uushi'iitə
da baawəfa dadagyə patə. *

4

Ndzaanə ŋga ŋukə da ndzaanə ŋga əna

¹ Makə kə shii amə oo'i, kə cibə Yeesu Aləmasiihu ganə a duuniya, acii
ha'ə, ma dānuuna, hadamə də na, koonə shii luuvə sa cibə makə naakii.
Acii, ma əndətə cibə shishinəkii, kə kagi ci dā 'waslyakəənə.

² Daga əndzə'i ka dənə ka muudinə ŋga ndzaanə goonə agi duuniya,
goona dā sətə mwayi shishinuunə slənənə, amma dāmə sətə ca kadeesəkə
ka Əntaŋfə.

3:13 3.13 Rooma 13.3. **3:14 3.14** 4.14; Mat. 5.10. **3:15 3.15** 1.3-5; Kwal. 4.6. **3:16 3.16** 2.15.
3:18 3.18 2.21; Rooma 5.6-8; 6.10; Ibər. 4.15; 7.27. **3:19 3.19-20** 'Wat. 6.2; 2 Piita 2.4; Yahu. 6.
3:20 3.20 'Wat. 6.14-22. **3:21 3.21** Rooma 6.3-4; Ibər. 10.22. * **3:22 3.22** da rəgwa ciizəma
Əntaŋfə: Mat. 22.44; Rooma 8.34; Slənə 2.33. **3:22 3.22** Slənə 1.9; Af. 1.21. **4:1 4.1** 2.24; 2
Koor. 4.10; Gal. 5.24. **4:2 4.2** 2.21.

³ Ma nga nukə, kə slənyuunə məza uushi'inə makə sətə kadeesəkə ka ənjitə pooshi agi nə'unə tə Əntanfə. Kə dfaadii unə badawaanə, da dfa ajjiniəonə; kə saasii unə ənvwa palee ka nuunə, kə ndzaa unə wata ka adənə da saasanə, kə bwasee unə ka bariya nga Əntanfə, una dzəgərə ka paaslə uuləminə. Amma, ma nga əna, tanjə koonə nə ətə slənyuunə nga nukə.

⁴ Makə nee ənjitə pooshi agi nə'unə tə Əntanfə oo'i, pooshi unə agi dfa məzaanə ma'ə, kə dfa tii ka sə nga hurəshishinə. Aciikii nə tii ka dzaananə tuunə.

⁵ Amma kadə nə təya dzə ka ba slənatii patə akənjwacii Əntanfə. Kə uugi ci hada də na kaa ca la gənjwanə nga ənjitə da əpinə amatii da ənjitə məəki.

⁶ Ci dfa waazii Aləmasiihu Njuni Habara ka maməətə ənjə əsə. Ma saa'itə tii ma'ə maməətəmə, kə lagi Əntanfə ka tii gənjwanə nga wa, makə sətə cii kəya lagi ka hara ənji patə. Amma ma waazanaakii ka tii, ma'yanatii a ndzaa makə ətə nga Əntanfə.

Ənji slənə də sətə vii Əntanfə ka tii də rəgwakii

⁷ Kədəhə nə uusəra nga uudənə nga duuniya. Makə dfa ha'ə, ngərətəmə hanjala goonə, hadfamə də nuunə, koonə shii mbee ka dfa də'wa.

⁸ Amma, ma palee patə, uudəshimə tantanyi tə uudəshinə. Acii ma uudəshinə, ci ca kira tifyaginə nga 'waslyakəonə lanjə.

⁹ Luushimə mu'umuunə ahadoonə də moodfasəka, yadə ngunjunənə.

¹⁰ Kə shii unə kama kama vii Əntanfə koonə barəkaanə nga dfa slənə. Aciikii, taa wu patə, wa ca slənə də njuni barəkaatə vii Əntanfə ka ci də rəgwakii, ca tsakə də hara ənji.

¹¹ Taa wu patə ca waaza, wa ca waaza wabənə nga Əntanfə makə sətə bii Əntanfə ka ci. Taa wu patə ca tsakə tə hara ənji, wa ca tsakə tə tii makə sətə vii Əntanfə ka ci ngeerənə. Damə ha'ə kaa ənjə a dfaunətə tə Əntanfə agi sətə cuuna slənə patə də putə nga Yeesu Aləmasiihu. Acii naakii nə dfaunuunə da ngeerənə ka ca'ə ndənjwə ndənjwə. *Aamiina.

*Cibənə acii nə'unə tə *Aləmasiihu*

¹² Kadashinyinaakya, ma cibətsə nii dizə agyanuunə kaa ca təbə tuuna, ga ca dfa koonə ka sə nga hurəshishinə, ga ca ndzaa koonə makə kura uushi.

¹³ Amma, dfa mə manushinə, acii kə libuunə agyanə cibə da Aləmasiihu, koonə shii dfa maduunə moodfasəkə uusəratə nii kəya jiga da dfaunuunaakii.

¹⁴ Madfa kə dfaanii ənji tuunə acii dfa unə ka ənji nə'unə tə Aləmasiihu, manushinə koonə, acii tə'i Ma'yanə nga Əntanfə da məghərvənaakii agyuunə.

¹⁵ Taa wu patə, ga ca dfa bwaya bwayaanə acii ga ca upaa cibə agikii, taa ka rəgwa nga bələ ənda, taa ka rəgwa nga hərənə, taa ka rəgwa nga kaala makii aagi slənə nga hara ənji.

¹⁶ Amma, madfa ma cii kwa cibə acii puta dfa hə ka əndə nə'unə tə Aləmasiihu, ga ayinə a kəsə tə hə, kuyirii tə Əntanfə putə nga 'wanə tə hə də əndə nə'unə tə Aləmasiihu.

4:3 4.3 Gal. 5.19-21; Af. 2.3; Tit. 3.3. **4:5 4.5** 1.17; 2 Tim. 4.1. **4:7 4.7** 1 Koor. 10.11; 1 Tees. 5.5-8; 1 Yooh. 2.18. **4:8 4.8** 1.22; Yak. 5.20. **4:9 4.9** Ibər. 13.2. **4:10 4.10** Rooma 12.6-8. **4:11 4.11** Rooma 12.7; 1 Koor. 10.31; 12.8; Yak. 3.1. **4:12 4.12** 1.7. **4:13 4.13** 5.1; 2 Koor. 4.10; Rooma 5.2. **4:14 4.14** 2.20; 3.14; Mat. 5.10-12; Mar. 13.11; Slənə 7.55. **4:16 4.16** 2 Tim. 1.8.

¹⁷ Ma ənə dīi ca, kə mbu'ya saa'i n̄ga la gəŋwanə n̄ga Əntaŋfə. Agyanə ənjaakii 'watəginəkii lanə zəkui. Ya maa agyanaamə ənjaakii nii kəya 'watəgi la gəŋwanə saŋa, iitə nii kəya d̄a də ənjitə naanagi ka luuvə wabənə n̄ga N̄unyi Habaraakəya?

¹⁸ Ka d̄anə makə sətə dīi manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə oo'i, "Ka d̄anə dzawə kaa n̄unyi ənjə a upaa luupaanə. Mad̄a kə dīi ha'ə saŋa, iitə na d̄a tə ma'waslyakə ənja, ənjitə mashiimə tə Əntaŋfwa?"

¹⁹ Aciikii, ma ənjitə ca sa cibə də moonə n̄ga Əntaŋfə, wa təya banee ka nətii pərəbə ka shaŋə ka Əntaŋfə də dagwa slənatii. Ci ghənyi taa mi patə, ci ca mbu'utəgi də aləkawalaakii pukyanə n̄ga ha patə əsə.

5

Nəhəmə ənjitə bii Əntaŋfə koonə nəhənə

¹ Yoo, unə matakəŋwanyinə ahada ənji nə'unə, koonə cii kya wabə əna, nyi matakəŋwanə makə unə, əndə seeda cibə n̄ga Aləmasiihu. Kadə naamə ndzaanə agi d̄uunuunaakii saa'itə nii kəya jiga.

² Wanyinə ka banə koonə: gəramə ənjitə ba'avə Əntaŋfə aacii unə. Gəramə tə tii, makə sətə ci magəra a gəra bagiinə. Goona gəra tə tii makə əndə təməsəvə tuunə ka d̄a slənəkii. Amma gəramə tə tii də moodasəkə makə sətə kadeesəkə ka Əntaŋfə. Goona d̄a slənəkii ka putə n̄ga dzatə də gəna, amma kapaamə nuunə ka slənəkii də moonə n̄ga ma goonə.

³ Goona aalə rəgwa n̄ga d̄a n̄wanuunə agyanə ənjitə kavə Əntaŋfə aacii unə, amma ndzaamə ka sə n̄ga dzəgunənə ka tii.

⁴ Mad̄a kə slənyuunə ha'ə, kadə upaanə nuunə mafuudəna, waatoo, d̄uunuunə ətə pooshi ka uudənə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə uuseratə nə maduunə Magəra a jiga.

⁵ Unə daguyinə əsə, baneemə ka nuunə akəŋwacii masariinə. Taa wu patə ahadoonə, ga ca haŋətə nəkii. Acii tə'i manaahəkii asəkə malaaba ləkələkətə oo'i, "Ma əndətə ca haŋətə nəkii, pooshi Əntaŋfə ka luunə tə ci. Amma ma əndətə hətəpaa nəkii, agi d̄anə nə Əntaŋfə ka ci pwapoonə."

⁶ Aciikii nə nyi ka banə koonə, hətəpaamə noonə nə akəŋwacii Əntaŋfə. Ma ca, tə'i ci da n̄geerənə. Maa kə mbu'ya uuseratə d̄əkəpaa ci, kadə nii kəya vii koonə d̄uunuunə.

⁷ Patənə n̄ga sətə palee ka n̄geerənə goona, kapaamə akəŋwaciikii. Acii, ma ca, agi had̄anə nə ci duunə.

⁸ N̄gərətəmə haŋkala goonə, had̄amə də nuunə, acii ma əndə daawaanə goonə, waatoo *Seetanə, agi zhiizhi'inə nə ci ahadoonə, ka aalənə taa tə wu kəsənəkii. Ma ca, makə livarətə kəshi madəfənə tə ci, ca bəəyi vurənə, ca aalə sə n̄ga kəsənə.

⁹ Ma d̄anuuna, kəŋaanəmə də n̄geerənə agi nə'unə tə Əntaŋfə, goona n̄gwalə acii Seetanə shaŋə. Kə shii unə, tə'i hara ənji nə'unə lanə makə noonə ətə ca cibə ha'ə agi duuniya makə ətsə əsə.

4:17 4.17 Irim. 25.29; Əzaki. 9.6; 2 Tees. 1.8. **4:18 4.18** Waḅ. 11.31. **4:19 4.19** Jab. 31.6. **5:1 5.1 1.21.** **5:2 5.2** Yooh. 21.15-17; Slənə 20.28; 1 Tim. 6.5. **5:3 5.3** 2 Koor. 1.24; Fil. 3.17; Tit. 2.7. **5:4 5.4** 1 Koor. 9.24-25; 1 Piita 1.4. **5:5 5.5** Waḅ. 3.34; 29.23; Af. 5.21; Yak. 4.6. **5:6 5.6** Yak. 4.10. **5:7 5.7** Jab. 55.23; Mat. 6.25-30; Fil. 4.6. **5:8 5.8** Jab. 22.14; 1 Tees. 5.5-8. **5:9 5.9** Af. 6.11-12; Yak. 4.7.

¹⁰ Ma daba'ə cibənə goonə agi baanə gi'u, ka hadatənə nə Əntanfə ci saakii duunə, ca vii koonə ngeerənə koonə shii kəŋaanənə ndihə ndihə yadə shakanə. Ma ca, Əndə dfa pwapoonə nə ci, ci 'wii tuunə dagi ləbənə goonə da Aləmasiihu, koonə shii dəmənə aagi d'uuunaakii nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

¹¹ Naakii nə ŋwanjuunə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. *Aamiina.

Tsakə nəhəpaanə

¹² Silasə cakə tə nyi ka naahə koonə magusə ləkaləkatəna. Ma ca, ndzəkəŋunəki nə ci agi nə'unə tə Slandana. Agi slənənə nə ci də ədzəmə rəŋwə. Ma ləkaləkatənə cii kya naahə koonə, kaa nya shii vii koonə də ngeerənə, nya baarii koonə makə sətə d'ii ndilə ndilə tə pwapoonə nga Əntanfə. Ma d'anuunə, kəŋaanəmə agyanə pwapoonəkii. *

¹³ Kə nəhəpaa cikəŋunəku Ikəliisiya nga Babila tuunə. Matadəkii nga Əntanfə nə ki makə unə. Kə nəhəpaa uuzənaaki Marəkusə tuunə əsə. †

¹⁴ Nəhəshimə nga'ə də ədzəmə rəŋwə. Wa Əntanfə a vii ndzaanə jamə ka patənə goonə, unə əŋji nə'unə tə Aləmasiihu.

Bəra'inə nga ləkələkətə nga Piita

¹ Wiinə ləkələkətə ca dzə daciiki Simoonə Piita, əndə slənə nga Yeesu *Aləmasiihu, masləkee əndaakii əsə. Agi naahənə nə nyi koonə ənjitə kavə Əntanjə ka tii vii goonğa ətə da məghərəvənə mbərə mbərə da neenə. Ma vii goonğatsa, dagi goonğaənə nga Əntanjə gaamə, waatoo Maluu gaamə Yeesu Aləmasiihu shigi.

² Wa Əntanjə a tsakə koonə pwapoonə, wa ca vii koonə ndzaanə jamə aakəŋwə aakəŋwa dagi shiinə tə ci da shiinə tə Yeesu Aləmasiihu Slandanaamə.

'Wanə nga Əntanjə da tadənaakii taamə

³ Ma Əntanjə da baawədaakii, kə vii ci kaamə patənə nga sətə dəbee, kaama ndzaanə da kura əpinə, ama slənə sətə kadeesəkə ka ci. Ma ətsə patə, dagi shiinə gaamə tə ci, Əndətə 'wii taamə kaama ndzaanə agi dūunuunaakii da nga'ənaakii.

⁴ Də ha'ə upaa amə madiigərə uushi'iitə dīi ci aləkawalə nga viinə ka ənjaakii. Ma uushi'inəkii, tə'i ci da məghərəvənə ngaanğa'ə. Ma vii Əntanjə koonə uushi'inəkii, kaa ca shii gatsəgi koonə də bwaya uushi'iitə ci ginə nga ənjə a moo ganə a duuniya, ətə ca kərə tə tii ka ha nga zanə. Ma dīi ci ha'ə, koona ndzaanə makə naakii.

⁵ Aciikii nə nyi ka banə koonə, ciŋəmə, una tsakə nga'əənə aagi vii goonğa goonə. Tsakəvəmə shii goonğaənə aagi nga'əənə goonə.

⁶ Ngərəmə ətsətə na, una tsakəvə aagi shii goonğaənə; una ngərə sə'watənə, una tsakəvə aagi ətsətə na, una tsakəvə nə'unə tə Əntanjə aagi sə'watənə.

⁷ Tsakəvəmə uufəshinə ahadoonə aagi nə'unə tə Əntanjə, una tsakəvə uufənə tə ənji patə aagi uufəshinə ahadoonə.

⁸ Mada agi dənə nuunə ha'ə makə ətsə taa guci patə, paa unə ka ndzaanə zərəkə, paa unə ka ndzaanə ka ənjitə yadə nafalati agi shiinə tə Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu.

⁹ Ma əndətə paa ci ka dənə ha'ə, kə ndzaa ci makə muurəfa, kə zaanə ka ci oo'i kə tifyagi Əntanjə ka ci 'waslyakəənaakii ətə daadīi ci nga ŋukə.

¹⁰ Aciikii ndzəkəŋushi'inəkya, wanyinə ka banə koonə, Əntanjə ta'i tuunə, ci 'wii tuunə əsə. Makə ha'ə dīi əna, ciŋəmə koona kəŋə ndihə ndihə agi 'waatsə da tadəətsə ta'i ci tuunə. Aci mada kə dīi unə ha'ə, pooshi unə ka kulənə agi vii goonğa goonə shaŋə.

¹¹ Də ha'ə dənə Əntanjə koonə rəgwa nga dəməənə aagi ŋwanjuunə ətə pooshi ka uufənə, waatoo, ŋwanjuunə nga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu Maluu gaamə. *

¹² Aciikii, taa ŋgahi kə shii unə uushi'iitsə wabi nyi koonə agyanəkii daga ŋukə, kə kəŋaanuunə agyanə goonğaətə fii unə əsə, patə da ha'ə pa nya bwasee ka buurətənə koonə agyanəkii taa guci patə.

¹³ Kə daadətə nyi hiimaaki, kə nee nyi ka dənə nga'ə, nyi kə buurətə koonə agyanəkii, nyi ma'ə da i əpinə amaki, koona shii ndzaanə də məgigi.

1:2 1.2 Yahu. 2. 1:3 1.3 1.16-17; Af. 1.3. 1:4 1.4 Rooma 5.2; Yak. 1.14-15. 1:5 1.5-6 Tit. 2.11-12. 1:6 1.6 Gal. 5.22-23. 1:7 1.7 Gal. 6.10. * 1:11 1.11 2 Tim. 4.18; Maluu: 2.20; 3.18; Tit. 3.6. 1:12 1.12 Yahu. 5.

¹⁴ Acii kə shii nyi, ma aakəŋwa gi'u, kadə ɲgərəginə nə Əntaŋfə əpinə amaki, makə sətə bagi Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu ka nyi.

¹⁵ Acii ha'ə, gazhi'waanaaki patə, koonə shii buurətə uushi'iitsə daba'ə əntənaaki taa guci patə.

*Duunuunə ɲga Yeesu *Aləmasiihu*

¹⁶ Yoo, ma saa'itə jigunyiinə koonə agyanə shinə ɲga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu da dūunuunaakii, əntaa ma shi uusha dīi ətə laalatə ənji bīi inə koonə. Aa'a, pooshi; neenə nee inə ka dūunuunaakii də giniinə.

¹⁷ Ma saa'itə vii Əntaŋfə Dəsənaamə ka ci məghərəvənə da dūunuunə, inə davə kəŋə kəŋə. Kə fii inə uura ɲga Əntaŋfə ətə palee də dūunuunə patə, ca wabya tuu'ina, "Waatsə Uuzənaaki, kə uu'i nyi tə ci. Ci ca uudagi səkəki."

¹⁸ Inə də neenə na, kə fii inə uurakii də liminiinə, ca wabya dadagyə. Acii ma saa'itə wabi ci ha'ə, anə malaaba giŋwə niinə da i ci.

¹⁹ Aciikii shii inə weewee, ma sətə wabi anabinyinə, pooshi jirakənə davə taa fidyasə. Unə əsa, ɲgərətəmə haŋkala goonə agyanə sətə wabi tii, acii kə ndzaa wabənətii makə gunə ətə ca bərə ka matəku təku ha, ka ha'ə kyanə ɲga ha atsaanwə, vooda a lə'ya, ca bərə a ədzəmuunə.

²⁰ Ma sətə danuunə, shiimə oo'i, ma anabaakwaatə nyaahə ənji asəkə malaaba ləkələkətə, pooshi ənji ka mbeenə ka batənə də shiinatii satii.

²¹ Acii pooshi əndə'i anabaakwaanə ətə shi əndə a dīi agi hiimaakii saakii. Amma Malaaba Ma'yanə vii ka ənji ɲgeerənəkii, Əntaŋfə a wabə da matii.

2

Majirakinə ɲga ənji dzəgunənə

¹ Yoo, kə shi majirakinə ɲga anabinyinə a shigi ahada ənji ɲga Əntaŋfə ɲga ɲukə. Ha'ə makə ətsə əsə kadə nə majirakinə ɲga ənji dzəgunənə a shigi ahadoonə. Kadə nə təya dzəgunə koonə jarəwiinə kama kama, təya kərə tuunə ka ha ɲga zanə. Slandanaamə ətə pərapaa tə tii agi 'waslyakəənətii maa, kadə nə təya kaaree ka ci. Də danətii ha'ə nə tii ka əlyaanə zanə agyanətii ətə na shi kədəhə.

² Ha'ə maa, tə'i hara ənji laŋə na nə'u bwaya slənətii. Kadə nə hara ənjə a dzaana rəgwa ɲga goonŋaanə əsə putə ɲga slənətii.

³ Ma tii, kadə nə təya da riiba duunə də waabə koonə jirakənə ka puutəma də gəna goonə. Daga ɲukə nə Mala gəŋwanətii matasəkakii. Pooshi Əndə zamaginə də tii ka tsəfə ɲunyinə shaŋə.

⁴ Acii, ma Əntaŋfə, paa ci caamə aagi malaa'ikanyiitə dfaadīi 'waslyakəənə. Amma aagi gunə 'wa'agərə ci tə tii, ənjə a gwaaləgi tə tii davə agi matəku təku ha ruku ruku, ka gərə uusəra ɲga la gəŋwanə.

⁵ Ha'ə nə ənjitə sha dfaadīi 'waslyakəənə ɲga ɲukə əsə, paa ci caamə aagitii. Ci dīi wunəgi ci rəgwa ka ma'inə, ca bulya aasəkə duuniya aagyanə ənjitə mashiimə tə ci, zagi uushi'inə patə, see ənji mədəfə mbə'i, tighəsə də Nuuhu ətə nja waaza rəgwa ɲga goonŋaanə ka ənja.

⁶ Ha'ə nə vəranyiitə dīi ləmətii *Sadooma da *Gwamoorə əsə, kə zamagi Əntaŋfə də gunə. Də ha'ə baarii ci oo'i, ha'ə danəkii də ənjitə paa tii ka fa wabənaakii.

1:14 1.14 2 Koor. 5.1; 2 Tim. 4.6; Yooh. 21.18-19. **1:16 1.16-18** Mat. 17.1-8. **1:19 1.19** Jab. 119.105; Rooma 1.2; 13.12; 1 Piita 1.10-11. **1:21 1.21** 2 Tim. 3.15-16. **2:1 2.1-22** Yahu. 4-13. **2:1 2.1** Mat. 7.15. **2:3 2.3** 1 Tim. 6.5. **2:4 2.4** 1 Piita 3.19-20; Yahu. 6. **2:5 2.5** 3.6; 1 Piita 3.20. **2:6 2.6** Wat. 19.24-25; Luka 17.29; Yahu. 7.

⁷ Amma, ma *Luudu, əndə gooŋga nji ci akəŋwacii Əntaŋfə, kə zhimagi səkii tə ci putə ŋga ajijinəənə ŋga ənja. Ma ca, kə luupaa Əntaŋfə tə ci ka saa'ikii,

⁸ acii əntaa maŋgərəkiki əndə nji ci. Makə ndzaa ci ahada ənja, pukyaŋə ŋga ha patə, agi neenə nə ci ka slənatii, agi fanə nə ci uushi'iitə nji təya waabə. Amma, makə d̄ii ci ka əndə gooŋga, kə biipaa ka ci səkə ka shaŋə nə sətə njii təya d̄aada.

⁹ Ma uushi'iitə d̄aad̄ii Slandanaamə ha'ə patə, ka baarəginə oo'i, kə shii ci rəgwatə luupaanəkii ənjitə ca ŋgwalə aciikii agi cibatii. Ma bwaya ənji əsə, kə shii ci hatə kapaanəkii tə tii, təya cibə, ka gəra uusəra ŋga la gəŋwanə.

¹⁰ Ma ənjitə ca nə'u sətə mwayi ginə, təya bərapaa d̄uunuunə ŋga Əntaŋfə, tə tii cibeənəkii palee.

Ma majirakinə ŋga ənjitsə cii kya ba koonə, paa tii ka ŋgwalənə taa acii ŋgutə uushi shaŋə, paa tii ka luuvə wabənə ŋga ənda. Taa tə uushi'iitə da məghərəvənə dagyə maa, paa tii ka d̄uunətənə, see d̄zaananə tə tii.

¹¹ Amma, ma malaa'ikanyinə, tə'i tii da baawəda da ŋgeerənə ka shaŋə, palee ka ənjitsa. Patə da ha'ə, paa tii ka d̄zaananə tə tii, paa tii ka kərə wulatii aakəŋwacii Əntaŋfə əsə.

¹² Amma, ma majirakinə ŋga ənjitsa, agi d̄aad̄anə nə tii uushi'inə yadə hiima. Kə ndzaa tii makə uushi'inə ŋga bilinə ətə ca poo wata ka kəəsənə, ənjə a bəələ tə tii. Agi d̄zaananə nə tii sətə mashiimə tii ginəkii. Makə sətə ci sə ŋga bilinə a za, ha'ə zanətii əsə.

¹³ Kadə ki'inə nə Əntaŋfə ka tii shikwatii də ciba, makə sətə ci təya cibəe ka hara ənji. Acii ma təya, agi moonə nə tii d̄a ŋgərəkikinə taa ka rəgwa ginə ŋga ənja. Ma ndzaanə goonə da tii agi gəshinə, sə ŋga ayinə koonə. Agi kadeesəkənə ka tii nə jarəwiitə ci təya kyaara koonə.

¹⁴ Kə ŋgərəgi aalə makinə haŋkalatii patə, pooshi d̄aada 'waslyakəənə ka mbu'unə ka tii shaŋə. Taa da nee tii ka ənjitə ma'ə madamə ŋgeerənə agi nə'unə tə Əntaŋfə, təya kyaara ka tii jarəwiinə kama kama ka d̄əməgərəginə də tii aagi d̄aada 'waslyakəənə. Kə d̄agi tii ka maviinə ŋga aalə uushi'inə ŋga *duuniya. Kə naalagi Əntaŋfə tə tii.

¹⁵ Kə kagi tii rəgwa gooŋga, təya nə'u rəgwa ŋga Balaamə uuzənə ŋga Bi'oorə. Ma ca, kə ŋgərəgi suuna ŋga kwaba haŋkalaakii ka ha'ə kə aali ci rəgwa ŋga d̄a ŋgərəkikinə kaa ca upaagi.

¹⁶ Amma kə wazhi Əntaŋfə ka ci putə ŋga 'waslyakəənaakii, ka ha'ə kə wabi vaməndaakii da ci makə əndə shiŋkinə ka saa'ikii. Makə mwayi ci slənə 'waslyakəənə agi mabaanaakii, vaməndakii a tsəŋagi ka ci rəgwa.

¹⁷ Ma majirakinə ŋga ənjitsa, kə ndzaa tii makə gəərə ətə ifəgi ma'inə davə, makə kurabiinə ətə ci mədə a ŋgərəgi. Kə tasəkapaa Əntaŋfə ka tii ha agi mandə təkunə ruku ruku.

¹⁸ Acii ma təya, agi d̄aada məza wabənə nə tii ka d̄uunətə də nətii. Agi aalə jarəwiinə ŋga tsəku də ənjitə ca bwasee ka nə'u rəgwa ŋga ənjitə mashiimə tə Əntaŋfə. Kə mwayi tii təya ləbə da tii, kaa təya slənə makə sətə mwayi shishinətii.

¹⁹ Agi banə nə tii ka ənja, “Ka upaanə nuunə dimwaanə.” Amma, ma tii boo, maviinə ŋga ŋgərəkikinə nə tii. Acii patənə ŋga sətə ŋgərəgi haŋkala ŋga ənda, kə d̄agi əndəkii ka mava ŋga səkii.

2:7 2.7 'Wat. 19.1-16. 2:9 2.9 Ayb. 4.7; 1 Koor. 10.13; Səniinə 3.10. 2:10 2.10 Yahu. 7-8. 2:11 2.11 Yahu. 9. 2:12 2.12 Yahu. 10. 2:13 2.13 Yahu. 12. 2:14 2.14 Mat. 5.28; 2 Tim. 3.6. 2:15 2.15 Baan. 22.7,17; Yahu. 11. 2:16 2.16 Baan. 22.28-31. 2:17 2.17 Yahu. 13. 2:19 2.19 Yooh. 8.34; Rooma 6.16.

²⁰ Ma ənjitə bwasee ka ɗa ngərəkikinə putə nga shiinə tə Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu Maluu gaamə, mada kə ənyi tii ka kapaa nətii, ngərəkikinəkii a ənə ka ngərəgi hanʒalatii, ma ndzaanatii, ka ɗanə bwayakii ka shaŋə, palee ka ətə shi təya nji agikii, tii ma'ə mashiimə tə Yeesu.

²¹ Ma tii, guja mashiimə tii rəgwa nga goonʒaanə dəŋwa'ə, acii kə ənyi tii ka kagi goonʒaanə, təya naanagi ka fa sətə bii Əntanʒə ka tii.

²² Weewee kə ɗii agyanətii makə sətə bii əndə'i wabənə tuu'ina: “Kə ənyi ɔda ka na'agi vaananaakii, kə ənəgərə mayibə dagəla ka gwadaləna agi ndzaba.”

3

*Ənyanə nga Yeesu *Aləmasiihu aagi duuniya*

¹ Kadashinyinaakya, bəra'inə nga ləkaləkataaki ənə cii kya naahə koonə. Ma ləkaləkətənyiiṣə kyakya'ə, ka buurətənə koonə agyanə sətə uugi unə shiinə, koonə ɗa ŋunyi hiima agyanəkii nga'ə.

² Patənə nga sətə wabi anabinyinə nga Əntanʒə ŋukə, da sətə bii Maluu gaamə Slandana, waatoo ətə waazii masləkee ənji koonə, ga ca zaanə koonə shaŋə.

³ Ma sətə ɗanuunə, shiimə oo'i, ma ətə duuniya kədəhə ka uudənə, kadə shiginə nə ənjitə na slənə patənə nga sətə mwayi moodəfətii. Kadə nə təya tasəkə duunə,

⁴ təya ba, “Əntaa ma bii ci ka ənyanə nə ca? Mabamə ci ha'ə kwa? Aa maanə ɗii? Kə mətəgi dəsənaamə patə. Njananə ka saa'itə tagii Əntanʒə uushi'inə ka dəŋə əndzə'i əsə, pooshi sətə zhi'i taa gi'u.”

⁵ Ma wabi tii ha'ə, kə mwayi tii ɗanə makə kə zaanə ka tii oo'i, daga ŋukə də batə wabənə ghənyi Əntanʒə səkəntanʒə da hanyinə. Dagi ma'inə ghənyi ci hanyinə. Ma'inəkii ca gərə tə hanyinə əsə.

⁶ Ma'inəkii əsə zamagi də duuniyatə nga ŋukə.

⁷ Ha'ə əsə nə səkəntanʒə da hanyiinə caama nee əndzə'i. Də wabəətə shigi da ma Əntanʒə kapaa ci duuniya ka gərə də gunə. Gunəkii na zamagi də duuniya, uuseratə nii kəya la gəŋwanə da zama də bwaya ənja.

⁸ Kadashinyinaakya, ga ca zaanə koonə nə uushi rəŋwə: ma uusera rəŋwə da fəzə dəbu'u, kə ndzaa tii mbərə mbərə akəŋwacii Slandanaamə.

⁹ Ma Slandana, paa ci raara'ə agi ɗa sətə bii ci ɗanə, makə sətə ci hara ənjə a hiima oo'i, raara'ə nə ci. Amma sə'wanə cii kəya sə'wa tuunə, acii paa ci ka moonə ca zamagi də taa wu. Kə mwayi ci taa wu patə ca bwasee ka slənə 'waslyakəənə.

¹⁰ Amma shiimə oo'i ka shinə nə uusera nga Slandanaamə. Habəsə makə mahərə nə uuserakii a shi. Uuserakii nə səkəntanʒə a dzagi dəralyalə makə dzanə nga vəna. Patənə nga sətə agintanʒə, kadə hənəginə nə gunə. Kadə zaginə nə hanyinə da patənə nga sətə asəkəkii dza'ə rarə'i.

¹¹ Makə kə shii unə oo'i, kadə zaginə nə uushi'iitə ha'ə patə, kə dəbēe una ndzaanə malaabakii nga'ə, una kapaa patənə nga nuunə ka Əntanʒə.

2:20 2.20 1.11; Mat. 12.45. 2:21 2.21 Luka 12.47-48. 2:22 2.22 Waḅ. 26.11. 3:1 3.1 1 Piita 1.1. 3:2 3.2 Yahu. 17. 3:3 3.3 Yahu. 18; 2 Tim. 3.1. 3:4 3.4 Irim. 17.15; Əzaki. 12.22; Mat. 24.27,48-51. 3:5 3.5 'Wat. 1.6-9; Ibər. 11.3. 3:6 3.6 2.5; 'Wat. 7.11-21; Mat. 24.37-39. 3:8 3.8 Jab. 90.4. 3:9 3.9 3.15; 1 Tim. 2.4. 3:10 3.10 1 Tees. 5.1-2; 1 Piita 4.7.

¹² Gəramə uuseratə nii kəya mbu'ya, ciŋəmə də ngeerənə kaa uuserakii a mbəsha pii pii. Ma uuserakii, kadə hənəginə nə səkəntaŋfə mədəkə, kadə sləwaginə nə sətə davə patə acii iza'unə nŋa gunə.

¹³ Amma, ma amə naamə, kura ha dadagyə da kura hanyinə caama gəra, makə sətə dii Əntaŋfə aləkawalə nŋa viinə kaamə. Ma dava, goonŋaanə na ndzaanə davə.

¹⁴ Kadashinyinaakya, makə kə shii unə tə'i kura uushi'inə nuuna upaa ha'ə, ciŋəmə də ngeerənə, kəŋeemə ka ndzaanə goonə də nŋa'ə, una ndzaa yadə idəpaa uushi ashuunə akəŋwacii Əntaŋfə, una ndzaanə agi jamənə.

¹⁵ Wunəpaamə liminuunə nŋa'ə, koonə fa. Ma nə Slandanaamə ka sə'wanə zəku'i taabu'u shinəkii, kaa ənjə a shii upaa luupaanə. Ma wabəətsa, kə nyaahə kadashinə gaamə ndzəkəŋushi'inaamə Bulusə koonə ha'ə də shiitə vii Əntaŋfə ka ci.

¹⁶ Ma ləkələkətənyinaakii patə, kala hatə wabi ci agyanə uushi'iitsa, kə wabi ci makə sənə cii kya ba koonə əndzə'i əsə. Tə'i hara uushi'inə asəkə ləkələkətətə nyaahə ci, dzawə ka liminə nə paaratəginə. Ma ənjitə mashiimə goonŋaanə, waatoo ənjitə pooshi kəŋaanə ka hakii, paa tii ka batənə də rəgwakii. Agi d'anə nə tii ha'ə də hara wabənə asəkə ləkələkətə nŋa Əntaŋfə əsə. Mashiimə tii natii gəŋwanə ci təya alya agyanətii də ciinətii.

¹⁷ Kadashinyinaakya, makə kə shii unə tə'i ənji na d'a ha'ə, nŋərətəmə nuunə acii ga təya kyaara koonə jarəwiinə kama kama nŋa nŋsləginə duunə a rəgwa Əntaŋfə.

¹⁸ Ma d'anuunə, dəmə aakəŋwə aakəŋwa də shiinə tə Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu Maluu gaamə, una dzə aakəŋwə aakəŋwa də shii pwapoonaakii əsə. Nŋa Aləmasiihu nə d'uunuunə daga ənshinə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. *Aamiina.

Təkəŋwanə ŋga ləkələkətə ŋga Yoohana

Wabənə agyanə Əndətə ca vii əpinə

¹ Waniinə ca naahə koonə agyanə Əndətə ca vii əpinə ka ənja. Ma ca, wabənə ŋga Əntaŋfə nə ci. Daga Əntaŋfə ma'ə matagamə duuniya nə ci. Kə fii inə wabənəkii, kə nee inə ka ci də giniinə, kə caamiinə tə ci də giniinə, ina tabətə tə ci də ciiniinə əsə.

² Ma əpiitə ci wabənəkii a vii, kə baarəgi Əntaŋfə keenə. Kə nee inə ka əpinəkii əsə, kə seedii inə, ina waaza koonə agyanəkii, waatoo, əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Daga ka 'watəginə nə tii ka ha rəŋwə da Dii, Əntaŋfə Dii a baarəgi keenə tə ci. *

³ Ma sətə nee inə, fii inə də limiinə əsə, ci ciina waaza koonə noonə əsə, koonə ləbə deenə, ədzəmaamə a ndzaanə ka hakii agi ləbəənə ləbiinə da Dəsənaamə da Uuzənaakii Yeesu *Aləmasiihu.

⁴ Ma ciina naahə koonə wabətsa, kaama dfa moodfasəkə ka shaŋə.

Ndzaanə agi macamə ha

⁵ Wiinə wabənə fii inə da ma *Uuzənə ŋga Əntaŋfə, ənə ciina ba koonə oo'i, camə saakii nə Əntaŋfə, pooshi uushi təkunə təkunə ashikii taa gi'u.

⁶ Madfa kə bii amə oo'i, maləbəkii naamə da Əntaŋfə, amma ama dzə aakəŋwa də dfa slənə ŋga təkunə, ci nə kə dfa amə ka majirakinə ətsə agi wabənə gaamə da slənə gaamə.

⁷ Amma, madfa agi dfa slənə ŋga camənə naamə, makə sətə dfa Əntaŋfə agi camənə, də ha'ə ndzaanaamə maləbəkii, amə patə. Idənə ŋga Yeesu Uuzənaakii əsə a laabagi taamə agi patənə ŋga 'waslyakəənə gaamə.

⁸ Madfa kə bii amə, pooshi 'waslyakəənə ashaamə, kə ha'waamə də naamə na. Pooshi goŋga ashaamə shaŋə əsə.

⁹ Madfa kə baabagyaamə 'waslyakəənə gaamə ka Əntaŋfə, ka tifyaginə nə ci kaamə, ca laabagi taamə agi ghatə goŋgaanə gaamə patə. Acii, ma ca, sətə bii ci patə, ka mbu'utəginə nə ci, əndə goŋga nə ci əsə.

¹⁰ Madfa kə bii amə, madfamaamə 'waslyakəənə, ci nə kə zhi'wee amə ka Əntaŋfə ka majiraka. Pooshi wabənaakii a ədzəmaamə əsə.

2

*Yeesu *Aləmasiihu nə Matsakə taamə*

¹ 'Ya'ə manjeevənaakya, ma cii kya naahə koonə wabətsə ha'ə, acii goona dfa 'waslyakəənə. Amma, maa kə dfa əndə 'waslyakəənə, tə'i əndə ca kədii ka madəbama gaamə abii Dəsənaamə, waatoo, Yeesu Aləmasiihu əndə goŋga.

² Ci əŋki ka putə gaamə, kaa Əntaŋfə a tifyagi kaamə 'waslyakəənə gaamə. Əntaa wata 'waslyakəənə gaamə, amə daanaamə, amma da i ŋga patənə ŋga ənji a duuniya.

³ Maa kə slənətaamə sətə bii Əntaŋfə kaamə, ci ca baarii oo'i, kə shii amə tə ci.

1:1 1.1 2.13-14; Yooh. 1.1-2,14; 4.14; 6.35; 8.12; 11.25. * **1:2 1.2** seedanə: Yooh. 15.27. **1:4 1.4** Yooh. 15.11. **1:5 1.5-7** Yooh. 8.12. **1:5 1.5** 1 Tim. 6.16. **1:6 1.6** 2.4. **1:7 1.7** 3.5; Isaa. 2.5; Ibər. 9.12; Səniinə 1.5. **1:9 1.9** Jab. 32.3-5. **2:1 2.1** Rooma 8.34; Ibər. 7.25. **2:2 2.2** 4.10; Yooh. 1.29.

⁴ Taa wu patə ca ba oo'i, kə shii ci tə ci, amma maslənətəmə ci də sətə bii ci, majirakə nə tsarə nga əndətsa, pooshi goonğa ashikii.

⁵ Amma, ma əndətə ca slənətə sətə bii Əntanfə, ci ca uudə tə Əntanfə tantanyinə. Də ha'ə caama shii oo'i, ləbə naamə da i ci.

⁶ Taa wu patə ca ba ləbə ka hakii da Əntanfə nə ci, see a ndzaa ci makə sətə nji Yeesu Aləmasiihu.

Kura wabənə agyanə uufəshinə

⁷ Kadashinyinaakya, əntaa kura wabəətə pooshi unə sha fii cii kya naahə koonə, amma iirə wabənə, waatoo, ətə shi una fii daga ka saa'itə 'watəgyuunə fa wabənə nga Əntanfə. Ma iirə wabəətsa, kə fagyuunə.

⁸ Patə da ha'ə, ma wabəənə cii kya naahə koonə agyanəkii, tə'i kura uushi agikii. Acii ma wabəətsa, kə nee ənji ka kura kuraanəkii agi ndzaanə nga Yeesu Aləmasiihu da agi ndzaanə goonə, makə wiinə təkunə ka dzəginə, wiinə bərənə nga tantanyinə əsə agi bərənə.

⁹ Taa wu patə ca ba oo'i, agi dā slənə nga camənə nə ci, amma ca kaaree ka ndzəkənjuci, ma əndətsa, ma'ə ci agi təkunə ca'ə əndzə'i.

¹⁰ Taa wu patə ca uudə tə ndzəkənjuci, agi camənə nə ci. Ma ci əsa, pooshi uushi ətə ca kavə əndə ka pu'unə ashikii.

¹¹ Amma, taa wu patə kaaree ka ndzəkənjuci, agi təkunə nə ci, agikii cii kəya wii, mashiimə ci hatə cii kəya dzə aa dəvə, acii moorəfəkii nə ci acii təkunə.

¹² Manjeevənaaki, ma cii kya naahə koonə wabəəna, acii kə tifyagi Əntanfə koonə 'waslyakəənə goonə putə nga ləmə nga Aləmasiihu.

¹³ Unə masariina, ma cii kya naahə koonə wabəəna, acii kə shii unə tə Əndətə ndzaanə daga Əntanfə ma'ə matagamə duuniya. Unə uuji daguyiinə əsa, ma cii kya naahə koonə wabəəna, acii kə jaalii unə agyanə *Seetanə.

¹⁴ 'Ya'ə manjeevənaakya, ma cii kya buurətə koonə wabəətsa, acii kə shii unə tə Əntanfə Dəsənaamə. Unə masariina, ma cii kya buurətə koonə uushi'iitsa, acii kə shii unə tə Əndətə ndzaanə daga Əntanfə ma'ə matagamə duuniya. Unə uuji daguyiina, ma cii kya buurətə koonə uushi'iitsa, acii kə kəjaanuunə ndihə ndihə agi nə'unə tə Aləmasiihu, tə'i wabənə nga Əntanfə a ədzəmuunə, kə jaalii unə agyanə Seetanə əsə.

¹⁵ Goona uudə *duuniya, goona ka nuunə ka uushi'inə nga duuniya əsə. Taa wu ca uudə duuniya, paa ci agi uudənə tə Dəsənaamə ətsa.

¹⁶ Ma sətə ci ənjə a dā agi duuniya, waatoo, ka dānə nə tii sətə ca kadeesəkə ka shishinətii, təya moo uushi'inə nga duuniya, təya dūunətə natii nə putə nga uushi'inə nga duuniya ətə aciitii. Ma ətsə patə, əntaa daga Əntanfə Dəsənaamə shigi, amma asəkə duuniya.

¹⁷ Duuniyakii əsa, agi uudəginə, da patənə nga uushi'inə ətə ci əndə a moo asəkətə ca uudəgi. Amma, ma əndətə ca slənə sətə mwayi Əntanfə, tə'i ci da i əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə.

*Əndə daawaanə nga *Aləmasiihu*

¹⁸ Manjeevənaakya, kədəhə nə duuniya ka uudənə. Kə shi ənjə a bii koonə oo'i, kadə nə Əndə Daawaanə nga Aləmasiihu a shigi. Taa əndzə'i

2:4 2.4 1.6; 4.6; Yooh. 3.21; 8.44; 16.13. 2:5 2.5 2.17; 5.3; Yooh. 14.15; 2 Yooh. 6. 2:6 2.6 Yooh. 13.15; 15.5. 2:7 2.7-8 4.11; Yooh. 13.34. 2:7 2.7 2.24; 3.11. 2:8 2.8 Yooh. 1.9-10; 8.12; Rooma 13.12. 2:9 2.9 3.10,15; 4.20. 2:10 2.10 Jab. 119.165; Rooma 14.13. 2:11 2.11 Yooh. 12.35-36. 2:12 2.12 Slənə 4.12. 2:13 2.13-14 1.1-2. 2:15 2.15 Yak. 4.4. 2:16 2.16 Waḃ. 27.20; Rooma 13.14; Af. 2.3; Yak. 4.16. 2:17 2.17 Mat. 7.21; 1 Koor. 7.31.

maa, kə shigi ənji daawaanə nga Aləmasiihu lanə. Də ha'ə shii amə oo'i, kədəhə nə duuniya ka uudənə.

¹⁹ Ma ənji daawaatsə nga Aləmasiihu, agyaamə nji tii. Amma əntaa ənji gaamə nga gooŋga nji tii. Aciikii dzəgi tii satii. Acii maci ənji gaamə nji tii nga gooŋga, kadə pooshi tii dzəgi agyaamə. Amma dzəginatii agyaamə baarii oo'i, tantanyinə, əntaa ənji gaamə nə tii.

²⁰ Ma unə, kə vii Malaaba Əndə koonə Malaaba Ma'yanə. Də ha'ə əsə shii unə wabənə nga gooŋga, unə patə.

²¹ Ma cii kya naahə koonə, əntaa acii mashiimuunə gooŋgaanəkii, amma kə shii unə. Kə shii unə əsə, pooshi jirakənə ka shiginə agi gooŋgaanə.

²² Makə ha'ə dīya, wu dīi nə majiraka? Əndətə bii oo'i, əntaa Aləmasiihu nə Yeesu, ci nə majiraka. Əndə daawaanə nga Aləmasiihu nə ci. Kə kaaree ci ka Dəsənaamə tii da Uuzənaakii.

²³ Acii taa wu patə kaaree ka Uuzənə nga Əntanfə, paa ci ləbə da Dii əsə. Amma, taa wu patə luuvə oo'i, Uuzənə nga Əntanfə nə Yeesu, ləbə nə ci da Dii.

²⁴ Ma wabənə nga Əntanfə ətə cuuna fa 'watəginə ka saa'itə waazii ənji koonə nga təkəŋwanə, kəsəpaamə asəkə ədzəmuunə. Madə kə kəsəpaa unə uushi'iitə fii unə daga ka 'watəginə, ka ndzaanə nuunə ləbə ka hakii da Dəsənaamə da Uuzənaakii taa guci patə.

²⁵ Tə'i sətə bii Yeesu Aləmasiihu ka viinə nə ci kaamə, waatoo, əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

²⁶ Ma wabəətsə nyaahə nyi koonə patə, agyanə ənjitə ca dā gazhi'waanə nga ŋusləginə duunə.

²⁷ Amma, ma una, kə vii Aləmasiihu koonə Malaaba Ma'yanə. Makə a ədzəmuunə nə Malaaba Ma'yaatsa, pooshi bahə alə əndə dzəgunənə koonə ma'ə. Acii Malaaba Ma'yanəkii ca dzəgunə koonə patənə nga uushi'inə. Ma sətə cii kəya dzəgunə koonə əsa, gooŋga, pooshi jirakənə agikii. Aciikii, ndzaamə ləbə ka hakii da Yeesu makə sətə jigunyi Malaaba Ma'yanə koonə.

²⁸ Ma ənə dīi manjeevənaakya, ndzaamə ləbə ka hakii da Yeesu Aləmasiihu. Maa kə dīi unə ha'ə, pooshi ədzəmaamə ka udzənə, pooshi amə ka umbənə aciikii acii ayinə saa'itə nii kəya ənya.

²⁹ Kə shii unə, ma Yeesu Aləmasiihu, əndə gooŋga nə ci. Acii ha'ə, shiimə oo'i, taa wu patə ca slənə də gooŋgaanə, uuzənə nga Əntanfə nə ci.

3

Manjeevənə nga Əntanfə naamə

¹ Una, tsaaməmə makə sətə uu'i Əntanfə Dəsənaamə taamə! Ha'ə kə 'wii ci taamə manjeevənaakii. Weewee manjeevənaakii naamə əsə. Ma səndə dīi mashiimə ənji *duuniya taamə oo'i, manjeevənə nga Əntanfə naamə, acii pooshi tii shii tə Dəsənaamə.

² Kadashinyinaakya, kə uugi amə ndzaanə ka manjeevənaakii, iitə sanə naama ndzaanə aakəŋwa? Amma, ma sətə shii amə, ma saa'itə nə Aləmasiihu a ənya, ka ndzaanə naamə makə naakii, acii ka neenə naamə ka ci paŋgəraŋə a babara.

2:18 2.18 4.3; Mat. 7.15; 2 Yooh. 7. **2:19 2.19** Slənə 20.30. **2:20 2.20** 2.27. **2:22 2.22** 4.3; 2 Yooh. 7. **2:23 2.23** 4.15; 5.1; Yooh. 5.23; 15.23; 2 Yooh. 9. **2:24 2.24** 2.7. **2:25 2.25** Yooh. 5.24. **2:27 2.27** Irim. 31.34; Yooh. 14.16; 16.13. **2:28 2.28** 3.21; 4.17; Yooh. 5.22; 15.5. **2:29 2.29** 3.10. **3:1 3.1** 3.10; 4.6; Yooh. 1.12; 3.16. **3:2 3.2** 2 Koor. 3.18; Fil. 3.21.

³ Taa wu patə ca ka nəkii oo'i, ka dānə ha'ə makə ətsa, wa ca ndzaa yadə 'waslyakəənə makə sətə ndzaa Aləmasiihu yadə 'waslyakəənə.

⁴ Taa wu patə ca dā 'waslyakəənə, agi tanəginə nə ci bariya nga Əntanɸə. Aci tanəgi bariya nga Əntanɸə nə dā 'waslyakəənə.

⁵ Kə shii unə oo'i, ma shi Yeesu Aləmasiihu, kaa ca ngərəgi 'waslyakəənə gaamə. Ma ca, pooshi 'waslyakəənə ashikii.

⁶ Aci ha'ə, ma əndətə ndzaa ləbə ka hakii da ci, paa ci ka dāada 'waslyakəənə. Amma, taa wu patə ca dāada 'waslyakəənə, mashimə ca nē ka ci, mashiimə ci tə ci əsə.

⁷ Manjeevənaakya, goona kapaa rəgwa ka ənjə a ha'utə duunə. Aci see əndətə ca dā slənə nga goonɸaanə nə əndə goonɸa, makə sətə dīi Aləmasiihu əndə goonɸa.

⁸ Ma əndətə ca ndzaa ka dāada 'waslyakəənə, əndə nga Seetanə nə ci. Aci ma Seetanə, kə ndzaa ci ka dāada 'waslyakəənə daga 'watəginə nga duuniya. Ma shigi *Uuzənə nga Əntanɸə, kaa ca shi ka uulagi slənə nga Seetanə.

⁹ Ma əndətə ndzaa ka uuzənə nga Əntanɸə, paa ci ka ndzaanə ka dāada 'waslyakəənə, aaci tə'i wabənə nga əpinə asəkə ədzəməkii. Makə dīi ci Əntanɸə nə Dii, paa ci da rəgwa nga dāada 'waslyakəənə.

¹⁰ Wiinə səndə təkēe ka manjeevənə nga Əntanɸə da nga Seetanə: ma əndətə pooshi ka slənə uushi nga goonɸa, əntaa uuzənə nga Əntanɸə nə ci. Ha'ə əsə nə əndətə pooshi ka uufənə tə ndzəkəɸuci.

Uufəshinə

¹¹ Ma bii nyi ha'ə, aaci wiinə sətə fii unə daga ka 'watəginə saa'itə fii unə wabənə nga Əntanɸə, waatoo tyasə see a uufəshaamə.

¹² Gaama ndzaa makə nga Kaa'inu. Ma ca, əndə nga *Seetanə nə ci. Kə bələgi ci tə ndzəkəɸuci. Aci mi sanə bələgi ci tə ca? Aci ma slənə nga ndzəkəɸuci, ɸunyikii. Ma naakii slənə əsa, bwayakii.

¹³ Ndzəkəɸushi'inəkya, mada bərapaa ənjitə mashiimə tə Əntanɸə tuunə, ga ca dā koonə ka sə nga hurəshishinə.

¹⁴ Ma amə kamə, kə shii amə, ma nga ɸukə, makə maməətə ənji njaamə. Amma, ma əndzə'i, ənjitə da i kura əpinə naamə. Kə shii amə ha'ə, aaci agi uufənə naamə tə ndzəkəɸushi'inaamə. Ma əndətə pooshi ka uufəshinə, makə mantə əndə nə ci.

¹⁵ Ma əndətə bərapaa tə ndzəkəɸuci, mbərə mbərə nə ci da mabələ ənda. Kə shii unə, ma mabələ ənda, paa ci da i əpinə nga ca'ə ndəɸwə ndəɸwə.

¹⁶ Vəgi əpinə nga Yeesu Aləmasiihu ka putə gaamə baarii kaamə makə sətə dəbee ama uufəshi. Ha'ə naamə əsə, see a vəgyaamə əpinə gaamə ka putə nga ndzəkəɸushi'inaamə.

¹⁷ Ma əndətə pooshi ka ətee ka sə nga ki'i də haaja, ca təkuree ka nəhə təgunuunə nga əndətə ətee, iitə sanə banəkii oo'i, tə'i uufənə nga Əntanɸə asəkə ədzəməkəya?

¹⁸ Manjeevənaakya, makə ha'ə dīi əna, gaama bagi wata də ba maamə tanə oo'i, agi uufəshinə naamə. Amma, ma dānaama, baarii amə uufəshinəkii də slənə gaamə ka ənja kaa uufəshinəkii a ndzaanə nga goonɸa.

3:5 3.5 1.7; 2.2; 4.10; Isaa. 53.9; Yooh. 1.29; 8.46; 2 Koor. 5.21; Ibər. 4.15; 9.14; 1 Piita 1.19; 2.22,24; 3.18. **3:6 3.6** 3.9; 5.18; Yooh. 15.5; Rooma 6.2,14. **3:8 3.8** Mat. 12.26-29; Yooh. 8.44. **3:10 3.10** 2.9,29. **3:11 3.11** 2.7-8; 4.11; Yooh. 13.34. **3:12 3.12** 'Wat. 4.8. **3:13 3.13** Yooh. 15.18. **3:14 3.14** 2.11; Yooh. 5.24; 13.35. **3:15 3.15** Mat. 5.21-22; Səniinə 21.8. **3:16 3.16** Yooh. 15.13; Gal. 1.4; Fil. 2.17; 1 Tees. 2.8. **3:17 3.17** Dzək. 15.7. **3:18 3.18** Yak. 2.15-17.

¹⁹ Madfa kə fii amə ha'ə, davə shiinaamə oo'i, ənji nga Əntañfə naamə. Ma ca, da goonğa nə ci. Də ha'ə ndzaanaamə də mabanee ma'yanə akəñwaciikii,

²⁰ taa ngahi kə baarii shishinaamə kaamə oo'i, tə'i ma'inə aa haamə. Acii kə palee Əntañfə ka ədzəmaamə, kə shii ci sətə caama slənə patə əsə.

²¹ Kadashinyinaakya, madfa pooshi shishinaamə vii kaamə ma'inə, ka kəñaanənə naamə akəñwacii Əntañfə yadə ngwalənə.

²² Ma patənə nga sətə caama kədii aciikii, ka viinə nə ci kaamə, makə fii ci agi nə'utənə naamə wabənaakii, ama slənə sətə kadeesəkə ka ci.

²³ Wiinə səndə bii Əntañfə kaamə dənə: see a vii amə goonğa ka Uuzənaakii Yeesu Aləmasiihu, ama uufəshi. Ha'ə bii ci kaamə.

²⁴ Ma əndətə ca nə'utə sətə bii Əntañfə, ləbə nə ci ka hakii da Əntañfə. Ha'ə nə Əntañfə əsə, ləbə nə ci ka hakii da ci. Kə vii ci kaamə Malaaba Ma'yanaakii. Ci ca baarii kaamə furəñə oo'i, ləbə ka hakii daamə nə Əntañfə.

4

Rəgwatə ci ənjə a təkəe ka Ma'yanə nga Əntañfə da nga əndə daawaanə

¹ Kadashinyinaakya, madfa kə fii unə kə bii əndə koonə oo'i, də baawəda nga Malaaba Ma'yanə cii kəya wabə, goona luuvə ka ci pii pii. Amma paaratəgimə nga'ə zəku'i, koonə shii madfa goonğa cii kəya wabə. Acii tə'i majirakinə nga anabiinə lanə taa dama patə asəkə duuniya.

² Wiinə makə sətə nuuna mbee ka shiinə oo'i, də baawəda nga Malaaba Ma'yanə ci əndə a wabə: madfa kə fii unə bii əndə oo'i, əndə shiñkinə pwayi ənji tə Yeesu Aləmasiihu, ma əndətsa, də baawəda nga Malaaba Ma'yanə cii kəya wabə.

³ Amma, madfa kə kaaree əndə ka luuvənə oo'i, əndə shiñkinə pwayi ənji tə Yeesu, ma əndətsa, paa ci da Malaaba Ma'yanə, amma ma'yanə nga əndə daawaanə nga Aləmasiihu nəndə a ədzəməkii. Ma əndə daawaata, kə fii unə oo'i, kadə nii kəya shi. Kə uugi ci mbu'yanə əsə. Waatsə asəkə duuniya əndzə'i.

⁴ Manjeevənaakya, ma unə, manjeevənə nga Əntañfə nuunə. Kə mbee ngeerənə goonə ka nga majirakiitsa, acii ma Ma'yaatsə a ədzəmuunə, kə palee ka nga ənjitsə ca nə'u sətə ca kadeesəkə ka *duuniya.

⁵ Ma majirakinə nga anabiitsa, pooshi uushi ci təya wabə anəkii, madfaamə anə uushi'inə nga duuniya. Ənji duuniya a luuvə wabənətii, acii nga duuniya nə tii.

⁶ Ma amə, manjeevənə nga Əntañfə naamə. Acii ha'ə, taa wu patə shii tə Əntañfə, agi fanə nə əndəkii taamə. Ma əndətə əntaa nga Əntañfə nə ci əsə, paa ci agi fanə taamə. Də ha'ə mbeenaamə ka shii kama kamaanə nga Ma'yanə nga goonğa da ma'yanə nga jirakənə.

Agyanə uufəshinə

⁷ Kadashinyinaakya, uufəshaamə, acii daga Əntañfə nə uufənə ka shinə. Ma əndətə ca uufə ənja, uuzənə nga Əntañfə nə ci. Kə shii ci tə Əntañfə əsə.

3:21 3.21 2.28. **3:22 3.22** Yooh. 15.16. **3:23 3.23** Yooh. 2.23; 13.34. **3:24 3.24** 4.13; Yooh. 14.16; 15.5; Rooma 8.5,9,14. **4:1 4.1** 2.18; Mat. 7.15; 1 Tees. 5.21. **4:2 4.2** Yooh. 1.14; Rooma 10.9; 1 Koor. 12.3. **4:3 4.3** 2.18,22. **4:4 4.4** 5.5. **4:5 4.5** Yooh. 3.31. **4:6 4.6** 2.4; 3.1; Yooh. 8.47; 18.37.

⁸ Taa wu nə əndə pooshi ka uufəshinə, mashiimə ci tē Əntanfə. Aci taa mi patə ci Əntanfə a dfa, putə nga uufənə.

⁹ Wiinə makə səndə baarii Əntanfə uufənaakii taamə furəŋə: kə sləkee ci ka Uzənaakii rəŋwə dyanə aasəkə duuniya, kaama shii upaa əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə daciikii.

¹⁰ Wiinə uufənə nga tantanyinə: ma uufənə nga tantanyinə, əntaa tsarə ətə caama uufə tē Əntanfə, amma tsarə ətə uu'i ci taamə, ca sləkee ka Uzənaakii, Uzənaakii a əntəgi kaa Əntanfə a tifyagi 'waslyakəənə gaamə daciikii.

¹¹ Kadashinyinaakya, makə kə uu'i Əntanfə taamə lanə, amə maa, uufəshaamə ha'ə.

¹² Pooshi əndə sha nee ka Əntanfə. Amma, maa kə uufəshaamə, ləbə ka hakii daamə nə ci. Patənə nga uufənaakii əsə, tə'i asəkə ədzəmaamə.

¹³ Kə vii Əntanfə kaamə Ma'yanaakii. Də ci shii amə ndilə ndilə oo'i, ləbə ka hakii naamə da Əntanfə. Ci boo, ləbə nə ci daamə.

¹⁴ Ma ina, kə nee inə də giniinə, ci ciina waaza ka hara ənji oo'i, kə sləkee Əntanfə ka Uzənaakii kaa ca ndzaa ka Maluu nga duuniya.

¹⁵ Taa wu patə bagi paŋgəraŋə oo'i, Yeesu nə *Uzənə nga Əntanfə, ləbə ka hakii nə Əntanfə da əndətsa. Ci boo, ləbə nə ci da Əntanfə.

¹⁶ Kə shii amə, kə luuvaamə əsə oo'i, kə uu'i Əntanfə taamə ka shaŋə.

Taa mi patə ci Əntanfə a dfa, putə nga uufənə. Ma əndətə ca ndzaanə də uufəshinə, ləbə ka hakii nə ci da Əntanfə. Əntanfə boo, ləbə ka hakii nə ci da ci.

¹⁷ Ci baarii oo'i, tə'i patənə nga uufənaakii a ədzəmaamə; də ha'ə naama ndzaanə də mabanee ma'yanə saa'itə nə Əntanfə a dfa gəŋwanə ka ənja, acii makə sətə dīi Yeesu, ha'ə naamə asəkə duuniyana.

¹⁸ Pooshi i ŋgwalənə da uufənə ka ləbənə ka ha rəŋwə. Madfa tə'i patənə nga uufənə a ədzəmə ənda, ka lakəginə nə ci ŋgwalənə. See əndətə ca gəra gəŋwanə nə ndzaanə maŋgwələkii. Aci ha'ə, ma maŋgwala, pooshi patənə nga uufənə a ədzəməkii.

¹⁹ Ma caama uufəshi, acii Əntanfə 'watəgi uufənə taamə.

²⁰ Madfa kə bii əndə'i əndə oo'i, "Kə uu'i nyi tē Əntanfə", amma kə kaaree ci ka ndzəkəŋuci, ma əndətsa, majirakə nə ci. Aci ma əndətə pooshi ka uufənə tē ndzəkəŋuci ətə nee ci də ginəkii, paa ci da rəgwa nga uufənə tē Əntanfə ətə paa ci nee də ginəkii.

²¹ Wiinə səndə bii ci kaamə dfanə: ma əndətə ca uufə tē Əntanfə, wa ca uufə tē ndzəkəŋuci.

5

*Jaalanə gaamə agyanə *duuniya*

¹ Ma əndətə luuvə oo'i, Yeesu nə Aləmasiihu, uuzənə nga Əntanfə nə əndəkii. Madfa kə uu'i əndə tē dīi ənda, agi uufənə nə ci tē uuzənaakii əsə.

² Madfa agi uufənə naamə tē Əntanfə, ama nə'utə sətə cii kəya ba kaamə, də ha'ə caama shii oo'i, agi uufənə naamə tē manjeevənə nga Əntanfə.

4:8 4.8 4.16. **4:9 4.9-10** Yooh. 3.16. **4:10 4.10** 2.2; 3.5; Rooma 5.8,10. **4:11 4.11** 3.11; 4.21; Mat. 5.44-45; 18.33; Yooh. 13.34; 2 Yooh. 5. **4:12 4.12** 2.5; 4.17; Yooh. 1.18. **4:13 4.13** 3.24. **4:14 4.14** Yooh. 15.27. **4:15 4.15** 2.23. **4:16 4.16** 4.8-10; Yooh. 15.5. **4:17 4.17** 2.28; 4.12. **4:20 4.20** 2.9. **4:21 4.21** 4.11; Mat. 22.34-40. **5:1 5.1** 1 Piita 1.22-23.

³ Ma uudənə tə Əntanfə, ci nə nə'utənə tə sətə bii ci. Mapaleemə sətə bii ci ka ngeerənə gaamə də zəzəkəənə,

⁴ acii taa wu nə uuzənə n̄ga Əntanfə, ka jaalanə nə ci agyanə duuniya. Ma səndə ca kavə taamə ka jaalanə, ci nə vii goon̄ga gaamə ka Yeesu.

⁵ Ma əndə jaalanə agyanə duuniya, see əndətə vii goon̄ga oo'i, Yeesu nə *Uuzənə n̄ga Əntanfə.

*Seedanə agyanə Yeesu *Aləmasiihu*

⁶ Ma Yeesu Aləmasiihu, kə shi ci aasəkə duuniya, ənjə a da ka ci bapətisəma də ma'inə, ənjə a bələgi tə ci, idənaakii a əjigi. Əntaa wata da ka ci bapətisəma də ma'inə, amma kə bələgi ənji tə ci, idənaakii a əjigi. Malaaba Ma'yanə baarii kaamə ətsə oo'i, ma uushi'iitsa, goon̄ga. Əndə goon̄ga nə Malaaba Ma'yanə əsə.

⁷ Makkə nə seedawiinə.

⁸ Waatoo, Malaaba Ma'yanə da ma'inə n̄ga bapətisəma da idənaakii ətə əjigi ci ka putə gaamə. Ma uushi'iitsə makkə, ka ma rənwə nə tii patə.

⁹ Madə bii hara ənji sətə nee tii, agi luuvənə naamə. Sakwa n̄ga Əntanfə d̄ii ətə palee wabənaakii ka n̄ga ənji shiŋkinə də n̄geerəna? Ma ca, kə wabi ci agyanə Uuzənaakii əsə.

¹⁰ Ma əndətə vii goon̄ga ka Uuzənə n̄ga Əntanfə, tə'i ci da wabəətsə a ədzəməkii. Amma, ma əndətə maluuwəmə wabənə n̄ga Əntanfə, kə zhi'wee ci ka Əntanfə ka majiraka, acii maluuwəmə ci sətə bii ci agyanə Uuzənaakii.

¹¹ Wiinə wabənə n̄ga Əntanfə kaamə: kə vii ci kaamə əpinə n̄ga ha'ə ndənwə ndənwə. Ma əpinəkii, d̄cii Uuzənaakii shi kaamə.

¹² Ma əndətə ləbə da Uuzənə n̄ga Əntanfə, tə'i ci da əpiitsa. Amma, ma əndətə paa ci ləbə da ci, pooshi ci da əpinəkii.

Muudinə n̄ga wabənə

¹³ Ma unə ənə vii goon̄ga ka Uuzənə n̄ga Əntanfə, ma cii kya naahə koonə uushi'iitsa, koonə shii oo'i, tə'i unə da əpinə n̄ga ca'ə ndənwə ndənwə.

¹⁴ Wiinə sətə ca vii kaamə mabanee ma'yanə akənwacii Əntanfə: taa mi kədii amə aciikii, madə ma sətə kədii amə aciikii, kə kadeesəkə ka ci, ka luuvənə nə ci kaamə.

¹⁵ Makə kə shii amə oo'i, taa mi patə kədii amə aciikii, agi luuvənə nə ci kaamə, kə shii amə əsə, agi viinə nə ci kaamə sətə kədii amə aciikii.

¹⁶ Madə kə nee əndə'i əndə ka ndzəkəŋuci ca da 'waslyakəənə, wa ca kədii acii Əntanfə ka putə n̄ga əndətsa, madə pooshi 'waslyakəənəkii mbu'i bahə təkuree ka upaa əpinə n̄ga ca'ə ndənwə ndənwə. Ka viinə nə Əntanfə ka ci əpinəkii. Waatoo, ka əndətə d̄ii 'waslyakəənə ətə pooshi mbu'i bahə təkuree ka upaa əpinə n̄ga ca'ə ndənwə ndənwə. Amma, tə'i 'waslyakəənə ətə ca kavə əndə ka təkuree ka upaa əpinəkii. Mabamə nyi koonə: d̄famə də'wa agyanə tsarəkii.

¹⁷ Kala məza slənə patə, 'waslyakəənə. Amma, tə'i harii tsarə n̄ga 'waslyakəənə ətə pooshi mbu'i bahə təkuree ka upaa əpinə n̄ga ca'ə ndənwə ndənwə.

5:3 5.3 2.5; Dzək. 30.11; Mat. 11.30. **5:4 5.4** Yooh. 16.33. **5:5 5.5** 4.4; Rooma 8.37. **5:6 5.6** Yooh. 16.13; 19.34. **5:7 5.7-9** Yooh. 5.36-37. **5:10 5.10** Rooma 8.16; Gal. 4.6. **5:11 5.11** Yooh. 3.16-18. **5:12 5.12** Yooh. 3.36; 5.24. **5:13 5.13** Yooh. 20.31. **5:14 5.14** Yooh. 15.16. **5:16 5.16** Mat. 12.31; Ibər. 6.4-6.

¹⁸ Kə shii amə oo'i, ma əndətə ndzaa ka uuzənə nga Əntənfə, paa ci ka ndzaanə ka daada 'waslyakəənə, acii agi nəhənə nə Uuzənə nga Əntənfə tə ci. Acii ha'ə pooshi *Seetanə ka ureenə ka ci. *

¹⁹ Kə shii amə oo'i, manjeevənə nga Əntənfə naamə. Patənə nga ənjitə mashiimə tə Əntənfə, acii Seetanə nə tii.

²⁰ Kə shii amə oo'i, kə shi Uuzənə nga Əntənfə, ca vii kaamə han̄kala nga shiinə tə Əntənfə Əndə gooŋga. Ma amə, ləbə naamə da ci daci Uuzənaakii Yeesu Aləmasiihu. Ci nə Əntənfə Əndə gooŋga. Daciikii shi əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

²¹ 'Ya'ə manjeevənaakya, goona paslə tə uushi'iitə əntaa Əntənfə nga gooŋga.

* **5:18 5.18** 3.6,9-10; Seetanə: Yooh. 17.15; 2 Tees. 3.3. **5:19 5.19** Yooh. 12.31; Gal. 1.4. **5:20** Yooh. 1.14,18; 11.25; 17.3; 20.28.

Bəra'inə nga ləkələkətə nga Yoohana

¹ Wiinə ləkələkətə ca dzə daciiki masara nga Ikəliisiya. Agi nəhəpaanə nə nyi tuunə da manjeevənaaku, matadə minə daga Əntanƒə. Kə uu'i nyi tuunə dərəva. Əntaa wata nyi daanəki uu'i tuunə, amma da i patənə nga ənjitə shii goonƒaanə nga Əntanƒə.

² Ma uudənaaki tuunə, acii tə'i goonƒaanəkii a ədzəmaamə. Ka ndzaanə nə goonƒaanəkii a ədzəmaamə əsə ka ca'ə ndəjwə ndəjwə.

³ Ma Əntanƒə Dəsənaamə da Yeesu Aləmasiihu Uuzənaakii, ka viinə nə tii kaamə pwapoonə, təya da kaamə nga'aanə, təya vii kaamə ndzaanə jamə. Ma uushi'iitsə patə, ka ndzaanə nə tii a ədzəmaamə, amə ənə ca nə'u goonƒaanə nga Əntanƒə, ama uudəshi.

Wabənə agyanə uudəshinə

⁴ Yoo, kə dīi nyi moodasəkə ka shanə makə lapaa nyi hara manjeevənaaku, agi nə'utə goonƒa nga Əntanƒə nə tii, makə sətə bii Dəsənaamə kaamə.

⁵ Mina, ma səndə banəki ka hə, uudəshaamə. Ma wabənə cii kya naahə ka hə, əntaa kurakii; amma kə fii amə wabənəkii daga ka saa'itə 'watəgyaamə fa wabənə nga Əntanƒə.

⁶ Ma uudənə makə sətə bii Əntanƒə, ci nə nə'utənə wabənəkii. Ma wabənə nga Əntanƒə ətə fii amə daga ka 'watəginə, ci ca ba kaamə kaama ndzaanə agi uudəshinə.

⁷ Ma cii kya ba ha'ə, acii tə'i majirakinə lanə taa dama patə asəkə duuniya. Ma təya, maluuvmə tii oo'i, əndə shiŋkinə pwayi ənji tə Yeesu Aləmasiihu. Tsarə nga ənjitə nə majirakinəkii. Tii nə ənji daawaanə nga Aləmasiihu.

⁸ Acii ha'ə, nəhəmə noonə na, koonə shii upaa patənə nga shikwa nga slənə goonə. Madə pooshi ha'ə, ka əteenə nuunə ka shikwakii.

⁹ Ma əndətə pooshi kəŋaanə agyanə dzəgunənə nga Aləmasiihu tanə, amma ca tsakəvə naakii, paa ci ləbə da Əntanƒə. Ma əndətə kəŋaanə agyanə dzəgunənəkii, ci nəndə ləbə da Əntanƒə Dəsənaamə da Uuzənaakii.

¹⁰ Acii ha'ə, madə kə gi əndə aa hoonə, ca dzəgunə əndə'i uushi pamə ətə madzəmə mbərə mbərə da dzəgunəətsa, goona luu tə ci aa hoonə aasii. Taa "Usa da shinə", goona ba ka ci.

¹¹ Acii taa wu bii ka ci "Usa da shinə", kə libə ci da ci agi məza slənəkii.

Muudinə nga wabənə

¹² Tə'i hara uushi'inə bəzəkii cii kya moo banə koonə, amma paa nyi ka naahənə koonə də naahə naahə. Acii agi da aniya nə nyi nga dzənə aa hoonə, nya wabə doonə ma da ma, kaama shii ndzaanə ka moodasəkə ka shanə.

¹³ Kə nəhəpaa manjeevənə nga cikəju tə hə. Ki maa, matadəkii nga Əntanƒə nə ki.

Makkənə ɲga ləkələkətə ɲga Yoohana

¹⁻² Wiinə ləkələkətə ca dzə daciiki masara ɲga Ikəliisiya ka hə guvaki Gayusə. Kadashinaaki nə hə dərəva. Agi d'fanə nə nyi də'wa kaa ha ndzaanə agi jamənə, shishinəku a ndzaanə jamə əsə makə sətə dīi ədzəməku jamə akəɲwacii Əntaɲfə.

³ Kə shi hara əɲji nə'unə aa hanə, təya ba ka nyi makə sətə cii kwa nə'u gooɲgaanə də patənə ɲga ədzəməku. Makə fii nyi ha'ə, kə dīi nyi moodasəkə ka shaɲə də ndzaanaaku agi gooɲgaanə ɲga Əntaɲfə taa guci patə.

⁴ Pooshi uushi palee də dā ka nyi moodasəkə makə fanə oo'i, agi nə'u gooɲgaanə ɲga Əntaɲfə nə manjeevənaaki.

Kuyiriinə ɲga Yoohana tə Gayusə

⁵ Kadashinaakya, kə nee nyi, əndə gooɲga nə hə agi patənə ɲga slənaaku ka əɲji nə'unə, taa ɲgahi mu'uminə nə hara əɲji agitii.

⁶ Ma əɲjitə cakə hə tə tii, makə shi tii aa hanə, kə wabi tii akəɲwacii Ikəliisiya agyanə uudənaaku. Tuutəta'ə, tsakuu tə tii makə sətə kadeesəkə ka Əntaɲfə, kaa təya dzə aakəɲwə agi wiigi'inatii.

⁷ Acii, ma ma'i əɲjitsə ka wiigi'inə, kaa təya slənə ka Yeesu Aləmasiihu. Maluuvəmə tii luu uushi acii əɲjitə əntaa əɲji nə'unə.

⁸ Acii ha'ə, ma amə əɲji nə'unə, ɲga'ə maa cakaamə tə tsarə ɲga əɲjitsə də uushi'inə, kaama ndzaa ka guvii-slənətii agi waaza gooɲgaanə ɲga Əntaɲfə.

Diyatərifisə da Dimitəriya

⁹ Kə nyaahə nyi magusə ləkələkətə ka Ikəliisiya. Amma, ma Diyatərifisə, maluuvəmə ci kaa ca fa wabənaaki, acii kə mwayi ci gawuunə.

¹⁰ Acii ha'ə, madā kə gi nyi aa hoonə, ka pukəginə nə nyi ba'akii, nya baabagi bwaya uushi'iitə cii kəya jaarakə aashiinə. Əntaa wata ətsə cii kəya daada. Ha'ə maa, agi kaareenə nə ci ka luu mu'umuunə ɲga mu'uminə əɲji nə'unə, ca təɲagi tə əɲjitə ca moo luu mu'umuunətii, ca lakəgi tə tii asəkə Ikəliisiya əsə.

¹¹ Kadashinaakya, ga ha nə'u rəgwa ɲga slənə bwaya bwayaanə, amma nə'u rəgwa ɲga slənə ɲga'aanə. Ma əndətə ca slənə ɲga'aanə, uuzənə ɲga Əntaɲfə nə ci. Amma, ma əndətə ca slənə bwaya bwayaanə, mashiimə ci tə Əntaɲfə.

¹² Ma Dimitəriya, əɲji patə ca dəla də ci oo'i, agi slənətənə nə ci ɲga'ə. ɲga'aanə ɲga slənaakii ca baarii oo'i, agi nə'utənə nə ci gooɲgaanə ɲga Əntaɲfə agi taa mi patə cii kəya dā. Inə maa, kə bii inə koonə oo'i, ɲga'ə nə slənaakii. Kə shii unə boo, gooɲga nə wabənə geenə.

Muudinə ɲga wabənə

¹³ Tə'i uushi'inə laɲə cii kya moo banə ka hə, amma paa nyi ka moonə nya naahə ka hə də naahə naahə.

¹⁴ Acii kə kii nyi nə ɲga dzənə aabiiku kədəhə, aɲwa wabə ma da ma.

¹⁵ Wa Əntaɲfə a vii ka hə ndzaanə jamə. Kə nəhəpaa guviinaaɲwə tə hə. Nəhəpaa tə guviinaaɲwə patə ka ləmə ka ləmə.

Ləkaləkətə nga Yahuda

¹ Wiinə ləkaləkətə ca dzə daciiki Yahuda, ndzəkəñuci Yakubu. Ma nya, əndə slənə nga Yeesu *Aləmasiihu nə nyi. Agi naahənə nə nyi koonə, ənjitə 'wii Əntənfə tuunə, una ndzaanə agi uufənə nga Əntənfə Dəsənaamə, Yeesu Aləmasiihu a dzə də nəhənə tuunə.

² Wa Əntənfə a dfa koonə nga'əənə, ca vii koonə ndzaanə jamə da uufənə a ədzəmuunə aakəñwa aakəñwa.

Maliminə nga jirakənə

³ Kadashinyinaakya, kə dfii nyi aniya ka shañə kaa nya naahə koonə agyanə luupaanə ənə upaa amə patə. Amma ma nee nyi, gədfə wa nya naahə koonə kaa nya kədii tuunə koonə dfa gazhi'waanə agi wabənə nga Əntənfə, ənjə a vii gooñga. Acii gahu rəñwə baarii Əntənfə gooñgaanaakii ka ənjaakii.

⁴ Ma bii nyi ha'ə, tə'i hara ənji ətə pooshi shii tə Əntənfə iitəgərə aahadoonə, təya dfa gazhi'waanə nga gwazee ka habara nga pwapoonə nga Əntənfə, kaa təya shii upaa rəgwa nga dfa tsarə nga bwaya uushi ətə kadeesəkə ka tii. Də dfanə ha'ə makə ətsə ci təya kaaree ka Yeesu Aləmasiihu Gawə gaamə, Slandanaamə əsə. Daga ñukə tə'i manaahəkii asəkə ləkaləkətə makə sətə nə Əntənfə a zamagi də tii.

⁵ Taa ngahi kə shii unə sənə cii kya moo banə, amma nga'ə ka nyi kaa nya ənə ka buurətənə koonə oo'i, ma nga ñukə, kə luupaa Əntənfə tə ənjaakii kaa təya bwasee ka hanyinə nga Misəra. Patə da ha'ə, ma daaba'əkii, kə zamagi ci də hara ənji ahadatii ətə pooshi vii ka ci gooñga.

⁶ Ha'ə əsə, buurətəmə habara nga malaa'ikanyitə pooshi luuvə kaa təya ndzaanə ka hatə dfəkəpaa Əntənfə tə tii. Ma təya, kə bwasee tii ka hatə dfəkəpaa Əntənfə tə tii. Wata ca kaalagərə tə tii aagi təkunə ruku ruku. Ma'aanəkii asəkə mahyakahyaka'ə nə tii ka ca'ə ndəñwə ndəñwə. See madfa mbu'ya uusəratə nə Əntənfə a dfa gəñwanə ka *duuniya.

⁷ Buurətəmə agyanə vəranyinə nga *Sadooma da *Gwamoorə da hara vəranyitə kədə kədəhə da tii əsə. Ma ənji nga vəranyitə, kə dzəgərə tii aagi dfa əjijinəənə kama kama, təya bwasee ka rəgwa gooñga. Kə upaa tii shikwatii nga ndzaanə agi gunə nga ca'ə ndəñwə ndəñwə. Ətsə boo, kə ndzaa ka dzalənə pañgərañə ka patənə nga ənja.

⁸ Ha'ə əsə nə ənjitə iitəgərə aahadoonə. Kə sənii tii səniinə ətə kavə tə tii ka əjijinətə shishinətii, təya bərapaa baawəda nga Əntənfə, təya dzaana tə uushi'iitə dadagyə da məghərəvənə.

⁹ Mikayilu maa, ətə dfii ka gawə nga malaa'ikanyinə pata, paa ci dzaanii tə *Seetanə də makii. Saa'itə pii tii da Seetanə agyanə wə nga Muusa, paa ci hañətə naakii nə bahə wabə bwaya uushi aashi Seetanə. Amma wata ma bii ci ka ci, "Wa Əntənfə a dzalə tə hə." *

¹⁰ Amma ma ənjitə ahadoonə, agi dzaananə nə tii uushi'iitə pooshi tii paaratəgi. Ma təya, makə dabiinə nə tii yadə hiima. Acii agi dfanə nə tii

1:1 1 Mat. 13.55; Mar. 6.3. **1:2 2 2** Piita 1.2. **1:3 3 1** Tim. 1.18. **1:4 4-13 2** Piita 2.1-22. **1:4 4** Gal. 5.13; 2 Piita 2.1. **1:5 5** Shig. 12.51; Baan. 14.29-30; 1 Koor. 10.5; 2 Piita 1.12-13. **1:6 6** 1 Piita 3.19-20; 2 Piita 2.4. **1:7 7** 'Wat. 19.1-24; 2 Piita 2.6. **1:8 8 2** Piita 2.10. * **1:9 9** Dzak. 34.6; Zak. 3.2; 2 Piita 2.11; Mikayilu: Səniinə 12.7.

see sətə shigi a moodəfətii. Ma təya dzə də danə ha'ə makə ətsa, gəŋwanə nə tii ka əlyanə aagyanətii.

¹¹ Kə lii ŋgərə'wə tə tii, acii kə ŋgire tii tsaasəfə ŋga Kaa'inu, kə vigi tii natii nə ka dā 'waslyakəənə, kaa təya shii upaa də kwaba, makə sətə shi Balaamə a dīi. Agi danə nə tii panə da Əntanfə makə sətə shi Koorā a dīi. Acii ha'ə ka zaamaginə nə Əntanfə də tii, makə sətə shi ca zaamagi də Koorā. †

¹² Ma agi gəshinə goonə, kə ndzaa tii makə dīinə ahadoonə. Pooshi uushi shii tii, madaamə natii nə tanə. Pooshi ayinə agitii əsə. Makə kurabiinə ətə ci mədə a pyawərigi yadə ndzəmənə ŋga vənə nə tii. Makə ənfugiitə pooshi ka poonə taa ka saa'yatii nə tii. Makə ənfugiitə ci ənjə a mbuudəgi nə tii, təya huurəgi hwa'ə.

¹³ Ma tii, makə ma'iitə ca ŋgərəmə əndə nə tii. Təya d'avə ka natii nə ayinə. Makə tikisanyitə pooshi ka kəŋaanənə ka hakii nə tii. Ma təya, kə dəkəpaa Əntanfə ka tii ha agi matəku təku ha ruku ruku. Davə nii təya ndzaanə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

¹⁴ Agyanə tsarə ŋga ənjitsa shi Anuuhu a wabi. Ma ca, ci nə mədəfənə ŋga slikerənə ndzaŋənə ka Adamu. Kə bii ci, "Kadə nə Slandanə a shi da malaa'ikanyinaakii gya'ə pu'unyinə da gya'ə pu'unyinə, yadə baanatənə. ‡

¹⁵ Ka la gəŋwanə ka patənə ŋga ənji cii kəya shi. Bwayakii ka shaŋə nə gəŋwanaakii a ndzaanə ka ŋga ənjitə pooshi nyi'u tə Əntanfə, acii bwayakii nə slənətə d'aadii tii da uushi'iitə baabii tii aashikii."

¹⁶ Ma ənjitsa, uusəra patə nə tii ka ŋgəərə mə, taa guci patə nə tii ka ŋgəərə mə də hara ənja, təya dā sətə kadeesəkə ka shishinətii, təya haŋətə natii na, təya dā mandikə-ndikə wabənə ka gəpətə də ənja, kaa təya shii nə'u rəgwatii.

Wabənə ka ənji nə'unə

¹⁷ Kadashinyinaakya, ma wabəətə shi masləkee ənji ŋga Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a bii koonə oo'i kadə na dā, ga ca zaanə koonə.

¹⁸ Kə njii təya baaba koonə, "Ma ka muudinə ŋga duuniya, kadə nə ənjə a shigi ətə na ŋusə tuunə. Ma ənjitsa, paa tii shii tə Əntanfə. Agi danə nə tii sətə kadeesəkə ka tii tanə."

¹⁹ Tii nə ənjitə ca kira təkəshinə aahada ənja, ənji ŋga duuniyanə nə tii, pooshi tii shii Ma'yanə ŋga Əntanfə.

²⁰ Kadashinyinaakya, ma unə, dāmə gazhi'waanə ŋga tsakəshinə ahadoonə, koonə shii dzənə aakəŋwa də zəŋanə agi vii goonəgaanə goonə ətsə shi daci Əntanfə ci saakii. Dəmə aakəŋwa də dā də'wa də ŋgeerənə ŋga Malaaba Ma'yanə.

²¹ Kavəmə noonə na aagi uudənə ŋga Əntanfə, una gəra saa'itə nə Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu a nəhə təgunuunə gaamə, ca vii kaamə əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

²² Tə'i hara ənji pooshi tii ba'avə. Ma tsarə ŋga ənjitsa, nəhəmə təgunuunatii.

²³ Luupaamə hara ənji acii gunə. Ma hara ənji əsə, nəhəmə təgunuunatii. Amma una dzə də kavə na acii ga təya ŋusləgi duunə. Taa kəjeerənatii maa, mandəkii putə ŋga ajjinəənə ŋga ndzaanatii. Acii ha'ə, goona təbətə shaŋə.

1:10 10 2 Piita 2.12. † **1:11 11** Kaa'inu: 'Wat. 4.3-8; 1 Yooh. 3.12; Balaamə: 'Baan. 22.7,17; 1 Piita 2.15; Koorā: 'Baan. 16.1-34. **1:12 12** 2 Piita 2.13,17. **1:13 13** Isaa. 57.20; 2 Piita 2.17. ‡ **1:14 14** Mat. 25.31; Anuuhu: 'Wat. 5.18,21-24; Ibər. 11.5. **1:17 17** 2 Piita 3.2. **1:18 18-19** 2 Piita 3.3; 2 Tim. 3.1; 3.2-6. **1:20 20** Kwal. 2.7. **1:22 22** 1 Tees. 5.11. **1:23 23** Zak. 3.2.

Dəlaamə də Əntaŋfə

²⁴ Dəlaamə də Əntaŋfə. Ci nə əndə da baawəda ŋga nəhənə tuunə acii goona ŋusləgi gakkii a rəgwa. Ka mbeenə nə ci ka ŋgərəgi koonə patənə ŋga 'waslyakəənə goonə, ca kira tuunə ka ndzaanə agi ŋwaŋuunaakkii, una ndzaanə də moodasəkə ka shaŋə.

²⁵ Dəlaamə də Əntaŋfə, acii ci daanəkii nə Slandanə agyanə taa mi patə. Ci luupaa taamə daccii Slandanaamə Yeesu Aləmasiihu. Wa ənjə a dʉunətə tə ci, ənjə a dəla də ci. Ci ca dʉa ŋwaŋuunə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, ndzaŋənə ka 'watəginə, ka mbu'yanə ka ənshinə ka dəŋə ka muudinə.
*Aamiina.

Səniinə nğa Yoohana

¹ Ma ləkaləkətəna, asəkəkii nə uushi'iitə baarii* Yeesu *Aləmasiihu. Əntaŋfə ba'acii ka ci uushi'iitsə, kaa ca baarii ka ənji nə'unə tə ci tə sətə na slənə tyasə kədəhə. Ci dīi sləkee Aləmasiihu ka malaa'ikaakii, kaa ca baarii uushi'iitsə ka nyi, Yoohana, əndə slənaakii.

² Kə bagi nyi patənə nğa uushi'iitə nee nyi, nya bagi makə sətə wabi Əntaŋfə, nya bagi gooŋgaanə ənə baarii Yeesu Aləmasiihu ka nyi.

³ Əndə barəkaanə nə əndətə ca jaŋga wabənə nğa anabaakwaanə ənə nyaahə nyi aasəkə ləkaləkətəna. Patənə nğa ənjitə ca fa wabənəkii, təya nə'utə, ənji barəka nə tii əsə. Acii kə uugi saa'i nğa slənənə nğa uushi'iitə mbəshanə.

Nəhəpaanə ka Ikəliisiyanyinə mədəfə anə hanyinə nğa Asiya

⁴ Wiinə ləkaləkətə ca dzə ka Ikəliisiyanyinə mədəfə anə hanyinə nğa Asiya. Ma ləkaləkətəna, daciiki Yoohana shigi. Wa Əntaŋfə a dā koonə pwapoonə, wa ca vii koonə ndzaanə jamə. Ci nəndə əndzə'i, ci nəndə nğəkə, ci əsə na shi. Ma pwapoonəkii, daci nğunyi ma'yanə mədəfə ca shigi əsə. Tii nəndə akəŋwacii dəgələ nğa nwanjuunaakii.

⁵ Wa Yeesu Aləmasiihu a dā koonə pwapoonə, ca vii koonə ndzaanə jamə. Ci nə əndətə ca baarii gooŋga. Tə ci 'watəgi Əntaŋfə madeenə agi maməətə ənja. Ci əsə nə Nwanjwə agyanə meeminə nğa duuniya patə.

Kə uu'i ci taamə, ca əntəgi də əjigi idənaakii ka putə gaamə kaama shii mbərədənə acii slənə 'waslyakəənə.

⁶ Ca kavə taamə kaama ndzaanə ka limanyinə agi nwanjuunaakii, ama paslə tə Əntaŋfə Dii. Wa ənjə a dūunətə tə ci, ca dā nwanjuunə nğa ha'ə ndəŋwə ndəŋwə. *Aamiina.

⁷ Tsaaməmə! Kədəhə nə ci ka shinə dāgi kurabiinə. Taa wu patə, ka neenə nə ci ka ci də ginəkii. Ənjitə bələgi tə ci maa, ka neenə nə tii ka ci. Patənə nğa slikerənyinə nğa duuniya, ka tuunə nə tii acii shinaakii. Ha'ə na dā. Aamiina.

⁸ Ma bii Slandanə, Əntaŋfə Əndə baawəda, ci saakii nə nğa təkəŋwanə, ci əsə nə nğa muudinə. Ci nəndə əndzə'i, ci nəndə nğəkə, ci əsə na shi.

*Jigaginə nğa *Aləmasiihu ka Yoohana*

⁹ Ma nyi Yoohana, ndzəkəŋushi'inuunə nə nyi. Ləbə naamə da Yeesu. Də ha'ə dīi amə ləbə agi cibənə ca dā taamə, ama sə'watə, waatoo, amə patə ənə kavə ci ka ndzaanə agi nwanjuunaakii. Ma nya, kə wazii nyi wabənə nğa Əntaŋfə da gooŋgaanə ətə baarii Yeesu. Putakii kəshi ənji tə nyi, ənjə a kərəgi tə nyi aanə hanyinə nğa Patamasə ətə ahada ma'inə.

¹⁰ Ma ka əndə'i uusəra alatə, kə nğərəgi Ma'yanə nğa Əntaŋfə tə hiimaaki, kə fii nyi wabənə makə wazənə nğa uutəma daba'aki.

¹¹ Ca ba, "Naahətə sətə nee hə, ha sləkee ka ləkaləkətəkii ka Ikəliisiyanyinə nğa vəranə mədəfə, waatoo, Ikəliisiya nğa Afisa da nğa

* **1:1 1.1** Əntaa səniinə əndə a tsəfə nğunyiə amma uushi makə səniinə. Ma də uura Gərikə, uushi'iitə baarii Yeesu Aləmasiihu ka Yoohana. **1:1 1.1** 4.1; 22.6. **1:2 1.2** 6.9. **1:3 1.3** 14.13. **1:4 1.4** 4.5. **1:5 1.5** 2.26; 7.14; 19.15; Kwal. 1.18; Ibər. 9.14; 1 Yooh. 1.7. **1:6 1.6** 5.10; 20.4,6; 22.5; Shig. 19.6; 1 Piita 2.9. **1:7 1.7** 1.13; Dan. 7.13; Mat. 24.30; Yooh. 19.34,37; 1 Tees. 4.17. **1:8 1.8** 1.4,8; 2.8; 4.8; 11.17; 16.5; 21.6; 22.13; Shig. 3.14; Isaa. 44.6. **1:9 1.9** 22.8. **1:10 1.10** 17.3.

Səmiirəna da nga Parəgama da nga Tiyatira da nga Sarədisə da nga Filadaləfiya da nga Lawədikiya.”

¹² Nya zə'wugi kaa nya tsaaməgi taa wu ca wabə da nyi. Wata nya nee ka uushi'inə mədəfə nga əndzənə ətə ci ənjə a dzakə garəkuwanyinə davə.

¹³ Ma ahada uushi'iitə ci ənjə a dzakə garəkuwanyinə davə, kə nee nyi ka uushi pushashi da əndə shiŋkinə da i magərə kəjeerənə ashikii kura'ə aa ba'ə sədəkii. Ca anəpaa ədzəməkii də gyara nga əndzənə.

¹⁴ Talə talə makə əmputə kəbənə nə shiŋkinaakii. Makə gana nga gunə nə ginəkii ka bərənə.

¹⁵ Ma sədəkii əsə, makə sətə ci mana tibisa a bərə agi gunə nə ci ka bərənə. Makə wazənə nga ngyaaranə nga ma'inə a gərə dəba'ə vənə nə uurakii əsə.

¹⁶ Ca kəsəpaa tikisanyinə mədəfə da ciizəməkii. Ngila purəjanə a shigi da makii. Kyakya'ə rəgwa nə ngila purəjanəkii ka idənə. Pyapidənə makə nga uusera nə kəŋwaciinəkii. †

¹⁷ Ma kə nee nyi ka ci, wata nya kulagi atsaa sədəkii makə mantə ənda. Ca kəsətə tə nyi də ciizəmanəkii, əŋki ci ka nyi, “Ga ha ngwalə: nyi nə nga təkəŋwanə da nga muudinə.

¹⁸ Da i əpinə nə nyi. Kə shi nya əŋki. Amma, ma əndzə'i, tə'i nyi da əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Tə'i nyi da baawədə agyanə wa da agyanə ha nga ndzaanə nga maməətə ənja.

¹⁹ Aci ha'ə, naahətə patənə nga uushi'iitə cii kwa nee, waatoo, uushi'iitə ca slənə əndzə'i da uushi'iitə na slənə aakəŋwa.

²⁰ Wiinə sətə ci uushi'iitə nee hə a moo banə: ma tikisanyiitə mədəfə ətə nee hə da ciizəməki, tii nə malaa'ikanyinə mədəfə ətə ca nəhə Ikəliisiyanyinə mədəfə. Ma uushi'iitə nga əndzənə mədəfə nga dzakə garəkuwanyinə əsə, tii nə Ikəliisiyanyinə mədəfə.”

2

Ləkaləkatə ka Ikəliisiya nga Afisa.

¹ Əndətə nee nyi a ba ka nyi, “Naahuu ka malaa'ikatə ca nəhə Ikəliisiya nga Afisa oo'i:

Wiinə wabənə da ma əndətə kəsəpaa tikisanyinə mədəfə da ciizəməkii, ca wiigi'i ahada uushi'inə mədəfə nga əndzənə ətə ci ənjə a dzakə garəkuwanyinə davə.

² Kə bii ci oo'i: Kə shii nyi patənə nga ndzaanə goonə. Kə shii nyi makə sətə ndzaa unə də gazhi'waanə agi slənə goonə da sə'watənə goonə. Kə shii nyi əsə, paa unə ka vii rəgwa ka bwaya ənja, təya ndzaanə ahadoonə. Kə gəlatuunə ənjitə ca jirakə oo'i, masləkee ənjaaki nə tii, una shi ka pukəgi ba'atii oo'i, majirakinə nə tii.

³ Agi sə'watənə nuunə cibənyinə ka putaaki, pooshi unə zhaarə əsə.

⁴ Amma, tə'i uushi cuuna də pooshi dzəgərə ka nyi, waatoo pooshi unə agi uudənə tə nyi ma'ə makə nga ŋukə.

⁵ Aci ha'ə, buurətəmə oo'i, ka ŋutə ha sanə ŋusləgyuuna? Baamə ka əntanəfə, una slənə sətə njuuna slənə nga ŋukə. Madə pooshi unə baanə, ka dzənə nə nyi aabii unə, nya dzə ka ŋgərəgi ha nga dzakə də garəkuwanyinə goonə ka hatə dii ci davə.

1:11 1.11 4.5. **1:12 1.12** Zak. 4.2. **1:13 1.13** Dan. 7.13; 10.5. **1:14 1.14** Dan. 7.9; 10.6. **1:15 1.15** 14.2. † **1:16 1.16** mədəfə 4.5; ngila purəjanə: 2.12; 19.15; Ibər. 4.12. **1:17 1.17** 1.8; Dan. 8.17-18. **1:18 1.18** Rooma 14.9; 1 Koor. 15.3-4,25-26. **2:1 2.1** 1.16,20; Af. 1.1. **2:2 2.2** 2 Koor. 11.13; 1 Yooh. 4.1. **2:5 2.5** 2.16,22; 3.3,19.

⁶ Amma wiinə sənə cii kya dəla duunə agikii: kə bərapaa unə slənə nga Nikoolanyinə* makə sətə bərapaa nyi slənətii əsə.

⁷ Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba ka Ikəliisiyanyinə. Ma ənjitə jaalii, ka wiinə nə nyi ka tii rəgwa nga adə pawə nga ənfutə ca vii əpinə agi Aləjana† nga Əntanfə.”

Ləkaləkatə ka Ikəliisiya nga Səmiirəna

⁸ Əndətə nee nyi a ənə ka banə ka nyi, “Naahuu ka malaa'ikatə ca nəhə Ikəliisiya nga Səmiirəna oo'i:

Wiinə wabənə da ma Əndətə nga təkəŋwanə da nga muudinə ətə shi a əntəgi, amma kə ma'i ci da i əpinə agi maməətə ənja.

⁹ Kə bii ci oo'i: Kə shii nyi cibə goonə, kə shii nyi ghanə goonə əsə. Amma, ma ka nyi, ənji wahə nuunə. Kə shii nyi, ma ənjitə ca jirakə oo'i, *Yahudiinə nə tii, agi wabənə nə tii bwaya uushi'inə aashuunə. Amma, ma tii, əntaa Yahudiinə nə tii. Ənji nga *Seetanə nə tii. ‡

¹⁰ Goona ŋgwalə acii taa mi patə ətə na cibəe koonə. Shiimə oo'i, kadə nə Seetanə a gəlatə tuunə, ənjə a əjigərə hara ənji goonə aa furəshina, təya cibə nga baanə pu'u. Ndzaamə da vii goonğa, taa əntənə cuuna əntə putə nga vii goonğa goonə. Madə kə dīi unə ha'ə, ka wiinə nə nyi koonə əpinə ətə pooshi ka uudənə putə nga jaalanə goonə.

¹¹ Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba ka Ikəliisiyanyinə. Ma ənjitə jaalii, ka mbədənə nə tii acii kanə tə tii aagi gunə, waatoo, əntənə nga bəra'inə. Paa ci ka əntənə ma'ə.”

Ləkaləkatə ka Ikəliisiya nga Parəgama

¹² Əndətə nee nyi a ənə ka banə ka nyi, “Naahuu ka malaa'ikatə ca nəhə Ikəliisiya nga Parəgama oo'i:

Wiinə wabənə da ma Slanda ŋgila purəŋanə ətə ca idə kyakya'ə rəgwa.

¹³ Kə bii ci oo'i: Kə shii nyi hatə rii unə davə. Ma gyuunə ka ranə, asəkə giwa nga Seetanə da ŋwanuunaakii. Amma patə da ha'ə pooshi unə bwasee ka vii ka nyi goonğa. Taa ka saa'itə bələgi ənji tə Antipa, əndə seedaaki nga goonğa, pooshi unə kaaree ka nyi. Ma ca, kə bələgi ənji tə ci ahadoonə, asəkə giwa nga Seetanə.

¹⁴ Amma, tə'i uushi'inə cuuna dā pooshi dzəgərə ka nyi, waatoo tə'i hara ənji ahadoonə ca nə'u dzəgunənə nga Balaamə. Ma ca, kə dzəgunətə ci ka Balaka makə sətə kəgərə ci tə ənji *Isərayiila ka slənə 'waslyakəənə, ca kəgərə tə tii ka adə zəmətə dīi ənji ka uuləminə, təya aləhiinə əsə.

¹⁵ Ha'ə, tə'i ahadoonə ca nə'u dzəgunənə nga Nikoolanyinə.

¹⁶ Acii ha'ə, baamə ka Əntanfə. Madə pooshi, ka dzənə nə nyi aabii unə pii, nya dzə ka panə da tii də ŋgila purəŋaanə shigi da maki.

¹⁷ Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba ka Ikəliisiyanyinə. Ma ənjitə jaalii, ka wiinə nə nyi ka tii zəmətə dəkəpaa Əntanfə dagyə, nya vii ka tii mambwadada faara da i manaahə kura ləmə anəkii. Ma ləmətsa, pooshi əndə na shii, madəamə əndətə nii kya vii ka ci.” §

* **2:6 2.6** Ma Nikoolanyinə, mbərə mbərə nə dzəgunənətii da nga Balaamə. Tsaamuu 2.14. † **2:7 2.7** Əndə'i ləmə nga ha dagyə. **2:7 2.7** 22.2,14,19; 'Wat. 2.8-9; 3.22; Əzaki. 28.13; 31.8; Mat. 13.9,43. **2:8 2.8** 1.8,18. ‡ **2:9 2.9** 2 Koor. 6.10; Yak. 2.5; Seetanə: 3.9; 2 Koor. 11.14-15. **2:10 2.10** Mat. 10.28; 1 Koor. 9.24-25. **2:11 2.11** 20.6,14; 21.8. **2:12 2.12** 1.16. **2:14 2.14** 2.20; Baan. 24.25; 25.1-3; 31.16; 2 Piita 2.15. § **2:17 2.17** Jab. 78.23-25; Yooh. 6.48-51; faara: Zak. 3.9; kura ləmə: 3.12; Isaa. 62.2; 65.15.

Ləkaləkatə ka İkəliisiya nga Tiyatira

¹⁸ Əndətə nee nyi a ənə ka banə ka nyi, “Naahuu ka malaa'ikatə ca nəhə İkəliisiya nga Tiyatira oo'i:

Wiinə wabənə da ma *Uuzənə nga Əntanƒə. Makə gana nga gunə nə ginəkii ka bərənə. Ma sədəkii əsə, makə mana tibisa nə ci ka bərənə.

¹⁹ Kə bii ci oo'i: Kə shii nyi slənə goonə, kə shii nyi uudənə goonə da vii goonga goonə əsə. Kə shii nyi tsakəshinə goonə da sə'watənə goonə. Weewee, ma slənə goonə nga əna, kə palee ka nga nukə.

²⁰ Amma, tə'i uushi cuuna ɗa pooshi dzəgərə ka nyi. Kə vii unə rəgwa ka miitə ci ənjə a 'wa Izabyalə, kaa kya ndzaanə ahadoonə. Ma kya, agi jirakənə nə ki oo'i, ma sətə cii ta ba, da ma Əntanƒə shigi. Amma saaweenə cii ta saawee ka ənjaaki də dzəgunə ka tii aləhiinə i adə zəmətə ɗii ənji ka uuləminə.

²¹ Kə kapaa nyi ka ki saa'ya kaa kya baanə ka nyi. Amma paa ki ka moo bwasee ka aləhiinə.

²² Acii ha'ə, ka gwakəpaanə nə nyi tə ki ka bwanea. Ma ənjitə ca ɗa aləhiinə da ki əsə, ka kyanə nə nyi ka tii bwaya ciba, see maa baa tii ka Əntanƒə, təya bwasee ka nə'u sətə jigunyi ki ka tii.

²³ Ka bələginə nə nyi tə ənji nə'unə tə ki. Də ha'ə shiinə patənə nga İkəliisiya oo'i, nyi nəndə shii sətə a ədzəmə ənda da sətə cii kəya moo. Ka ki'itənə nə nyi taa ka wu agyuunə mbərə mbərə da slənaakii.

²⁴ Ma unə ətsə asəkə vərənə nga Tiyatira, ətə pooshi nyi'u bwaya dzəgunəətsa, madzəgunəmə unə sətə ci hara ənjə a 'wa 'ma'umbee haala nga Seetanə' əsə, a ba nyi koonə: paa nyi ka kaanə koonə əndə'i slənə ma'ə.

²⁵ Ma nə uushi cuuna ɗa: kəsətəmə tənə tənə tə sətə jigunyuunə da sətə cuuna slənə dənə ka saa'yatə nii kya dzə.

²⁶⁻²⁸ Ma ənjitə jaalii, təya kəsəpaa slənaaki dənə ka muudinə, ka viinə nə nyi ka tii baawəda makə sətə upaa nyi acii Daadə, təya ndzaanə ka gayinə agyanə patənə nga slikərənyinə, təya ɗa nwanjuunə agyanətii də zala tibisa, təya fəəsləgi tə tii makə sətə ci ənjə a fəəsləgi uuda, nya vii ka tii vooda nga pukə də ha.

²⁹ Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba ka İkəliisiyanyinə.”

3*Ləkaləkatə ka İkəliisiya nga Sarədisə*

¹ Əndətə nee nyi a ənə ka banə ka nyi, “Naahuu ka malaa'ikatə ca nəhə İkəliisiya nga Sarədisə oo'i:

Wiinə wabənə da ma Əndətə da nunyi ma'yanə nga Əntanƒə mədəfə da i tikisanyinə mədəfə. Kə bii ci oo'i: Kə shii nyi slənə goonə. Ma nə ənji ka nəhənə, da i əpinə nuunə, amma maməətəkii nuunə.

² Ma caamə nyi, gədamə nə slənə goonə akənwacii Əntanƒəwaaki. Acii ha'ə, vədəhəmə ka nynyinə, una ənə ka hadatəgi də slənə goonə acii ga ca uudəpaa na.

³ Buurətəmə sətə jigunyuunə da sətə fii unə. Dəmə də nə'utənə, una baanə ka Əntanƒə. Madə pooshi unə və'ihə, ka dzənə nə nyi aabii

unə makə sətə ci mahərə a dzə ka hərənə, pooshi unə na shii saa'i nga dzənaaki.

⁴ Tə'i hara ənji ahadoonə gi'u ətə makapaamə nətii nə ka slənə 'waslyakəənə. Kadə niinə a wii ka hakii da tii da i mabwadafada kəjeerənyinə ašhiinə, acii kə mbu'i tii bahə dfanə ha'ə.

⁵ Ma ənjitə jaalii, ka nganə nə tii mabwadafada kəjeerənə ha'ə makə ətsa. Paa nyi na əndzəgi ləmətii shanjə asəkə ləkələkatətə dīi ləmə nga ənjitə ca upaa əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə asəkəkii. Kadə nii kya ba akəjwacii Daadə da malaa'ikanyinaakii oo'i, naaki nə tii. *

⁶ Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba ka Ikəliisiyanyinə.”

Ləkələkatə ka Ikəliisiya nga Filadaləfiya

⁷ Əndətə nee nyi a ənə ka banə ka nyi, “Naahuu ka malaa'ikatə ca nəhə Ikəliisiya nga Filadaləfiya oo'i:

Wiinə wabənə da ma Malaaba ənda, əndə goonğa əsə. Aciikii nə lakila nga makuvə nga nwanjwə *Dawuda. Madfa kə wunəgi ci, pooshi əndə mbee ka pa'əginə. Madfa kə pa'əgi ci əsə, pooshi əndə mbee ka wunəginə ma'ə.

⁸ Kə bii ci oo'i: Kə shii nyi slənə goonə. Kə shii nyi, gi'u nə baawəda goonə əsə, amma kə nə'utuunə tə dzəgunənaaki, makaareemuunə ka nyi. Wiitə kə kapaa nyi makuvə furəjə akəjwaciiiku, pooshi əndə pa'əginə.

⁹ Fatəmə! Ma ənji nga Seetanə, waatoo majirakiitə ca jirakə oo'i, Yahudiinə nə tii, ka kavənə nə nyi tə tii, kaa təya gəra'wə akəjwacii unə. Davə shiinə tii oo'i, kə uu'i nyi tuunə.

¹⁰ Kə nə'utuunə wabənaaki, una kəjnaanə ndihə ndihə də sə'watənə. Aci ha'ə, ka nəhənə nə nyi tuunə acii təbətə nə ənjə a təbə tə duuniya patə ka gəlatənə də patənə nga ənja.

¹¹ Wanyitə ka dzənə kədəhə. Kəsətəmə tənə tənə tə sətə jigunyii koonə, acii ga ənjə a ləwuma shikwa goonə.

¹² Ma ənjitə jaalii, paa tii ka dzəginə shanjə asəkə maduunə kuvə nga Əntanjfwaaki. Ka kavənə nə nyi tə tii ka ndzaanə ka kila asəkəkii. Ka naahəvənə nə nyi ləmə nga Əntanjfwaaki da ləmə nga vəranaakii aashitii. Ma vəranəkii, ci nə kura Urusaliima ətə na jima dadagyə daci Əntanjfwaaki. Ka naahəvənə nə nyi kura ləməki aashitii əsə.

¹³ Ma əndətə da liminə nga fanə, wa ca fa sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba ka Ikəliisiyanyinə.”

Ləkələkatə ka Ikəliisiya nga Lawədikiya

¹⁴ Əndətə nee nyi a ənə ka banə ka nyi, “Naahuu ka malaa'ikatə ca nəhə Ikəliisiya nga Lawədikiya oo'i:

Wiinə wabənə da ma Əndətə ci ənjə a 'wa '*Aamiina', əndə seeda nga goonğa, pooshi jirakənə ashikii. Ci nə kilə nga patənə nga sətə ghənyi Əntanjfə.

¹⁵ Kə bii ci oo'i: Kə shii nyi slənə goonə: pooshi unə watə watə, pooshi unə bwasee dəjwa'ə ka nə'unə tə nyi əsə. Maci taa watə watə nuunə taa bwaseenə dəjwa'ə ka nə'unə tə nyi, kadfa ka shiinə nə nyi sə nga dfanə duunə.

3:3 3.3 16.15; Mat. 24.43; 1 Tees. 5.1-2. **3:4 3.4** 6.11. * **3:5 3.5** Mat. 10.32; ləkələkatə: 13.8; 17.8; 20.15; 21.27; Shig. 32.32; Jab. 69.29; Isaa. 4.3; Luka 10.20. **3:7 3.7** Isaa. 22.22; Mat. 16.19. **3:9 3.9** 2.9; Isaa. 49.23; 60.14. **3:10 3.10** 1.9; Luka 21.19; 1 Koor. 10.13; 2 Piita 2.9. **3:11 3.11** 2.10,25; 22.7,12,20; Zak. 2.14. **3:12 3.12** 2.17; 14.1; 21.2; 22.4; Əzaki. 48.35. **3:14 3.14** 1.5; 19.11; Yooh. 1.3; 2 Koor. 1.20.

¹⁶ Yoo, makə dīi ci, gədamə nuunə, ka tifyaginə nə nyi tuunə asəkə maki.

¹⁷ Wanuunə ka banə oo'i, ənji gəna nuunə, pooshi uushi ghii unə, pooshi uushi cuuna moo əsə. Asee, mashiimuunə oo'i, unə nə matəgugunəkii ka shaŋə, maaghiinə nuunə, moorəfəkii, dimə də purəki.

¹⁸ Wanyinə ka banə koonə, koonə dərə əndzənə aciiki ətə sləwatə ənji ŋga'ə də gunə, koonə ndzaanə ka ənji gəna; una dərə mabwafada kəjeerənə aciiki ka umbəe də purəkinə goonə acii ga ayinə a kəshi tuunə; una dərə kuzəka, koonə bəzəvə aa gyuunə koonə mbee ka nee ka uushi'inə.

¹⁹ Ma nya, ka ənjitə cii kya uudə cii kya wazə, nya dzalə tə tii əsə. Acii ha'ə, baamə ka əntanfə, una nə'u tə nyi də ədzəmə rəjwə.

²⁰ Wanyinə kəŋə ka dza makuva. Ma əndətə fii uuraki, ca wunəgi makuva, ka dzəgərənə nə nyi aa hakii aasii, ina adə zəmə ka hakii da i ci.

²¹ Ma ənjitə jaalii, ka viinə nə nyi ka tii rəgwa ŋga ndzaanə atanjalaki asəkə dəgələ ŋwanjuunaaki makə sətə jaalii nyi, wanyinə dasə atanjala Daadə asəkə dəgələ ŋwanjuunaakii.

²² Ma əndətə da liminə ŋga fanə, wa ca fa sətə ci Malaaba Ma'yanə a ba ka Ikəliisiyaninə.”

4

Duunətənə tə Əntanfə gatə dadagyə

¹ Ma daba'əkii, nya tsaamə, wata nya nee ka makuvə ŋga dagyə mawunəkii. Wata nya fa uura ŋga əndə ətə ca muu makə uutəma, waatoo ətə 'watəgi wabənə ka nyi. Əŋki ci ka nyi, “Ŋgirawə aa hanə kaa nya baarii ka hə sətə na slənə tyasə daba'ə ətsa.”

² Pii, wata Malaaba Ma'yanə a ŋgərəgi hiimaaki. Wata nya nee ka dəgələ ŋga ŋwanjuunə dadagyə da əndə dasə anəkii.

³ Makə ŋunyi faariinə ətə ci ənjə a 'wa yasəpa da sarədisə nə kəŋwaciinəkii ka bərənə. Məŋganə a guŋutə də dəgələ ŋga ŋwanjuunəkii, ca dzə də bərənə makə faara ətə ci ənjə a 'wa iməradə.

⁴ Tə'i hara dəgələnyinə ŋga ŋwanjuunə pupusərə aji ənfwadə ətə guŋutəgi də dəgələ ŋga ŋwanjuunəkii. Ma asəkə dəgələnyinəkii, gayinə pupusərə aji ənfwadə ndzaanə asəkəkii. Kə ŋgii tii mambwafada kəjeerənyinə da i dara ŋwanjuunə ŋga əndzənə anətii əsə. *

⁵ Wata see pyapidənə ca dzə də shiginə anə dəgələ ŋga ŋwanjuunəkii makə pyapidənə ŋga vəna, da wazənə laŋə makə dzanə ŋga vəna. Ma akəŋwaciikii, tə'i garəkuwanyinə mədəfə ca hənə; waatoo tii nə ma'yanə mədəfə ŋga Əntanfə.

⁶ Ma akəŋwacii dəgələ ŋga ŋwanjuutsa, tə'i uushi makə uunəva ətə ca bərə makə dyarugala. †

Tə'i uushi'inə ənfwadə da i əpinə a matii ətə guŋutə də dəgələ ŋga ŋwanjuutsa. Tə'i ginə ŋga uushi'iitə taa dama patə ashitii, daba'atii da akəŋwaciitii.

3:17 3.17 Hoos. 12.9; 1 Koor. 4.8. **3:18 3.18** 6.11; 16.15. **3:19 3.19** Wab. 3.11-12; Iber. 12.5-6. **3:20 3.20** Mat. 8.11; Yooh. 14.23. **3:21 3.21** 1.6; Mat. 22.44; Iber. 8.1. **4:2 4.2-3** 5.7; Jab. 11.4; 103.19. **4:3 4.3** Əzaki. 1.26-28. * **4:4 4.4** gayinə: 5.5,8,10; 7.11,13; 11.16; 14.3; 19.4; Isaa. 24.23; mambwafada kəjeerənyinə: 6.11. **4:5 4.5** 8.5; 11.19; 16.18; 17.9; Shig. 9.24; 19.16; Əzaki. 1.13-14. † **4:6 4.6** 15.2; Əzaki. 1.22; uushi'inə ənfwadə: 5.6,8,11; 6.1; 7.11; 14.3; 15.7; 19.4; Əzaki. 1.5-12; 10.14.

⁷ Ma uushi nga təkəŋwanə, makə livarə nə ci. Ma nga bəra'inə əsə, makə la nə ci. Ma kəŋwaciinə nga makkənə nga uushi'iitsa, makə nga əndə shiŋkinə. Ma nga ənfwadənə, makə nga zhira ca lədfə nə ci.

⁸ Taa ŋgutə rəŋwə agi uushi'iitsə ənfwadə da i əpinatii, tə'i ci da bəbu'wə kuwa. Taa dama patə, tə'i ginə ashitii. Vədfə da uusəra nə tii ka ka wanyanə, yadə əpisəka, təya ba,
 “Malaabakəya, malaabakəya, malaabakii
 nə Slandana, Əntanfə, Əndə baawəda.
 Ci nəndə ŋukə, ci nəndə əndzə'i, ci əsə na shi!”

⁹ Agi kanə nə uushi'iitə wanyanə nga dūunətənə da kuyiriinə tə Əndətə dasə asəkə dəgələ nga ŋwanjuunə, ətə da i əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

¹⁰ Taa guci patə kii tii wanyanə, ma gayiitə pupusərə aji ənfwadə natii, wata təya gərə'waanə akəŋwacii Əndətə dasə asəkə dəgələ nga ŋwanjuuta, waatoo akəŋwacii Əndətə da i əpinə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə, təya vii dūunuunə ka ci, təya dəədfəgi dara ŋwanjuunatii akəŋwacii dəgələ nga ŋwanjuuta, təya ba,

¹¹ “Ya'ə Əntanfə, Slandaniinə,
 kə mbu'i hə bahə dūunətənə tə hə,
 da dəlanə də hə, ha dfa ŋwanjuunə,
 acii hə dīi taa mi patə,
 də moonaku ghənyi hə tə tii, ndzaa tii.”

5

Mafuudə ləkaləkatə acii Əntanfə

¹ Wata nya nee ka mafuudə ləkaləkatə da ciizəma Əndətə dasə asəkə dəgələ ŋwanjuunə. Manaahəkii nə ba'a da səkə nga ləkaləkatəkii. Manyi'əkii hakii mədfəfə nə ma nga ləkaləkatəkii də buka.

² Wata nya nee ka mafuunə malaa'ika, ca ŋgərəe ka uurakii, əŋki ci,
 “Wu mbu'i bahə əndzəgi buka a ma mafuudə ləkaləkatə, ca wunəpana?”

³ Ma nee nyi, pooshi əndə dagyə taa a duuniya taa agi ənjə agu'u ətə mbu'i bahə wunəpaa mafuudə ləkaləkatəkii bahə ca tsaamətə aasəkəkii.

⁴ Ma nyi, kə kiwə nyi ka shaŋə acii pooshi ənji upaa əndətə mbu'i bahə wunəpaa mafuudə ləkaləkatəkii, bahə ca tsaamətə aasəkəkii.

⁵ Wata rəŋwə agi gayiitə a ba ka nyi, “Ga ha tuu, tsaamuu, wiitə Əndətə ci ənjə a 'wa 'Livarə nga slikərənə nga Yahuda', waatoo mafuunə jijinə nga *Dawuda. Ma ca, kə jaalii ci. Jaalanaakii vii ka ci baawəda nga əndzəgi də bukatsə hakii mədfəfə, ca wunəpaa mafuudə ləkaləkatətəsa.”

⁶ Ma ahadahada dəgələ ŋwanjuunə da uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii da ahada gayiita, kə nee nyi ka *Uundzə Baga kəŋə. Makə kə lagi ənji uurakii nə ci. Tə'i ci da mapa mədfəfə anəkii da i ginəkii mədfəfə əsə. Ma giitə mədfəfə, ŋunyi ma'yanə nga Əntanfə mədfəfə nə tii. Əntanfə sləkee ka tii aasəkə duuniya patə. *

⁷ Wata Uundzə Bagatə a dzə ka luu mafuudə ləkaləkatətə da ciizəma Əndətə dasə asəkə dəgələ ŋwanjuunə.

4:8 4.8 1.17; 11.17; Isaa. 6.2-3; Əzaki. 1.18; 10.12. **4:11 4.11** 'Wat. 1.1,31; Səniinə 5.9,12; 11.15,17; 12.10; 15.3-4; 19.6. **5:1 5.1** 10.2; Isaa. 29.11; Əzaki. 2.9-10; Dan. 12.4,9. **5:5 5.5** 4.4; 'Wat. 49.9; Mat. 1.1; Rooma 1.3-4; Ibər. 7.14. * **5:6 5.6** 4.6-7; Uundzə Baga: 5.9,12; 6; 7.17; 12.11; 13.8; Isaa. 53.7; Irim. 11.19; Yooh. 1.29; 1 Piita 1.19; ma'yanə mədfəfə: 4.5; Zak. 3.9. **5:7 5.7** 4.2,9; 5.1,13; 6.16; 7.10,15; 19.4; 20.11; 21.5; 1 Meem. 22.19; Isaa. 6.1; Əzaki. 1.26-28; 10.1.

⁸ Ma kə liwə ci, wata uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii da gayiitə pupusərə aji ənfwadə a gərə'waanə akəñwacii Uundzə Bagata. Taa wu agitii, da i kəzhimbərə aciikii, da i kwalakə nga əndzənə aciikii əsə, pasə da i urədyə asəkəkii. Ma urədikii, ci ndzaanə ka də'wa nga ənji nga Əntanfø. †

⁹ Təya ka kura wanyanə, təya ba,
 “Kə mbu'i hə bahə ngərə mafuudə ləkaləkətə,
 ha əndzəgi bukatə a makii,
 acii kə bələgi ənji tə hə.
 Də əjigi idənaaku dərəgi hə ənji ka Əntanfø
 taa agi ngutə slikərənə, taa ngutə uura əsə
 da hanyinə nga duuniya patə,

¹⁰ ha kavə tə tii
 kaa təya ndzaanə ka limanyinə agi nwanjuunaaku,
 kaa təya paslə tə Əntanfø,
 təya də nwanjuunə agyanə duuniya.”

¹¹ Yoo, nya ənə ka tsaamənə, nya nee ka malaa'ikanyinə lanə, pooshi əndə baanatənə, təya guntə də dəgələ nwanjuunə da uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii da gayiita. ‡

¹² Ma nya fa, təya ngərəe ka uuratii ka ka wanyanə, təya ba,
 “Ma ha, Bagatə bələgi ənji,
 tə'i hə da baawədə, da waha, da shiinə, da ngeerənə.
 Kə mbu'i hə bahə dəlanə də hə,
 ənjə a duunətə tə hə, ənjə a kuyirii tə hə.”

¹³ Ma nya fa əsə, taa ngutə uushi da i əpinə a makii dadagyə da a duuniya da agi ənjagu'u da agi uunəvənyinə, tii patə, təya ka wanyanə, təya ba,
 “Dəlaamə də Əndətə dasə asəkə dəgələ nwanjuunə
 tii da Uundzə Baga.

Dəlaamə də tii putə nga dūunuunatii da baawədətii
 ka ca'ə ndəñwə ndəñwə.
 Kuyirii amə tə tii.”

¹⁴ Wata əñki uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii, “Wa ca də ha'ə.” Gayiitə natii əsə, təya gərə'waanə, təya paslə tə Əntanfø da tə Uundzə Bagata.

6

Əndzəginə nga Uundzə Baga tə bukanyinə a ma ləkaləkətə

¹ Ma daba'əkii, nya nee ka Uundzə Bagata, ca əndzəgi rəñwə agi bukanyitə mədəfə a ma ləkaləkətətə. Wata, ma nya fa, rəñwə agi uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii a ngərəe ka uurakii makə dzanə nga vənə, əñki ci, “Shiwa!”

² Ma nya tsaamə, wata nya nee ka mabwadada təhwa da əndə a ba'akii. Ma əndətə, da i kwadza aciikii nə ci. Ənjə a vii ka ci dara nga jaalanə, ca palə də jaalanə, ca dzə ka tsakə jaalanə.

³ Uundzə Bagatə a ənə ka əndzəgi bərə'inə nga bukanyitə a ma ləkaləkətətə. Wata, ma nya fa əsə, bərə'inə nga uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii a ba, “Shiwa!”

⁴ Wata əndə'i madizə təhwə a shigi. Ma əndətə a ba'akii, kə vii ənji ka ci magərə ngila purəjanə, ənjə a vii ka ci baawədə nga guntə də panə asəkə duuniya, ənji shiñkinə a bələshinə.

† **5:8 5.8** 8.3-4; Jab. 141.2; kəzhimbərə: 15.2. **5:9 5.9** 4.11; 5.6; 7.9; 14.3; Jab. 96.1. **5:10 5.10** 1.6. ‡ **5:11 5.11** malaa'ikanyinə: Ayb. 1.6; Dan. 7.10; Ibər. 12.22. **5:12 5.12** 4.11. **5:13 5.13** Jab. 150.6; Fil. 2.10. **6:2 6.2-8** 19.11,14; Zak. 1.8; 6.1-7.

⁵ Uundzə Bagatə a ənə ka əndzəgi makkənə nga bukanyitə a ma ləkaləkatətə. Wata, ma nya fa əsə, makkənə nga uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii a ba, "Shiwa!" Ma nya tsaamə, wata nya nee ka madədənjwə təhwa. Ma əndətə a ba'akii, da i sə nga gəla də uushi'inə aciikii nə ci.

⁶ Wata nya fa wabənə əsə makə uura nga əndə ahada uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii, ca ba, "Reeta nga taasawa nga səkənjwə tanə taa taasawa da reeta nga jika tanə dərəginə ənji də kwaba nga ka uusəra rənjwə! Amma ga ənjə a saawee ka maara da ma'i inaba."

⁷ Uundzə Bagatə a ənə ka əndzəgi ənfwadənə nga bukatə a ma ləkaləkatətə. Wata, ma nya fa, ənfwadənə nga uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii a ba, "Shiwa!"

⁸ Ma nya tsaamə, wata nya nee ka dəfwa'a nga təhwa. Ma əndətə a ba'akii, 'Wa' nə ləməkii. Ha nga ndzaanə nga maməətə ənjə a dzə də nə'unə tə ci ba'ə ba'a. Kə vii ənji ka tii baawəda agyanə əndə'i purəjanə rənjwə agi ənfwadə nga duuniya ka bəələ ənji də ngila purəjanə, i də madəfənə, i də bwaneanyinə, i də dabanyinə nga bilinə.

⁹ Uundzə Bagatə a ənə ka əndzəgi tufənə nga bukatə a ma ləkaləkatətə. Nya tsaamə aatsa ha nga da sataka ka Əntanjə, wata nya nee ka ma'yanyinə nga ənjitə bəələgi ənji putə nga waaza wabənə nga Əntanjə, acii kə ndzaa tii ka ənji goonğa agi waazanatii.

¹⁰ Təya ka vurənə də ngeerənə, əŋki tii, "Ya'ə Slandana, Maduunəkii, Malaabakii, Əndə goonğa. Ca'ə guci gəraniinə la gənjwanaaku agyanə ənji *duuniya putə nga bələnə tiinə, ha da ka tii cibə kwa?"

¹¹ Wata ənjə a vii ka taa wu agitii marəma, əŋki ənji ka tii, "Gəreemə gi'u zəku'i, kaa lanənə nga ndzəkənjushi'inuunə a mbu'u, waatoo guvii-slənənyinə goonə ətə ci ənjə a bəələgi makə sətə bəələgi ənji tuunə noonə." *

¹² Uundzə Bagatə a ənə ka əndzəgi kuwanə nga bukatə a ma ləkaləkatətə. Ma nya nee, wata gəgədzənə nə hanyinə də ngeerənə, uusəra a dāgi jakə jakə makə mandə kəbənə, ləgidə əsə, ca dāgi dizə yarə yarə makə idəna.

¹³ Kwaalyanə nə tikisanyinə aa duuniya makə poo nga mana ənfutə gənjgəzətə mədə.

¹⁴ Səkəntanjə a fuudəgi makə ədza, ca rarə'igi. Giŋunyinə da təpurə ətə ahada uunəvə patə, pooshi tii ma'ə ka hatii nga njukə.

¹⁵ Ma meeminə nga duuniya da gayinə, da gayinə nga soojiinə, da ənji gəna, da madiigərə ənji, da patənə nga hara ənji, maviinə da dimwanyinə patə, kə huyi tii ka umbənə aagi giŋunyinə da burəhənyinə.

¹⁶ Təya ba ka giŋunyinə da faariinə, "Uulyaanəmə keenə, una umbee keenə acii ga Əndətə dasə asəkə dəgələ njwanjuunə a nee keenə, una umbee keenə acii cibətə nə *Uundzə Baga a da keenə putə nga mabətəsəkaakii.

¹⁷ Acii kə mbu'ya bwaya uusəra nga mabətəsəkati. Wu sanə na mbee ka sə'watəna?"

7

*Ənji *Isərayiila dəbu'u gya'ə da ənfwadə pu'unə aji ənfwadə*

6:8 6.8 Irim. 14.12; Əzaki. 14.21; Hoos. 13.14. **6:9 6.9** 1.2,9; 12.11,17; 19.10; 20.4; 1 Yooh. 1.1-2.

6:10 6.10 18.24; Jab. 13.2-3; Dzək. 32.43; Luka 18.7. * **6:11 6.11** marəma: 3.5,18; 4.4; 7.9,13; 19.8,14; Isaa. 61.10. **6:12 6.12-13** 8.5,12; 11.13,19; 16.18; Yaw. 2.10; Mat. 24.29. **6:14 6.14** 16.20; 20.11; Isaa. 34.4; Ibər. 1.11-12. **6:15 6.15** Isaa. 2.10,19,21; 24.21. **6:16 6.16** 5.7; Hoos. 10.8; Luka 23.30. **6:17 6.17** Yaw. 2.11; Nahu. 1.6; Zeef. 1.14-18; Mal. 3.2.

¹ Ma daba'əkii, kə nee nyi ka malaa'ikanyinə ənfwadə kəŋə kəŋə, rəŋwə taa ka ŋgutə purəŋanə ŋga duuniya. Makəəsəkii aciitii nə mədənyinə ənfwadə ŋga duuniya, acii ga mədə a əgya taa aanə hanyinə taa aanə uunəvə taa ka ənfwa.

² Wata, ma nya nee, əndə'i malaa'ika a jiga da tsaŋwə da i sə ŋga də sagida ŋga Əntaŋfə mambədfəkii aciikii. Ca ŋgəree ka uurakii, ca ba ka malaa'ikanyitə ənfwadə ətə vii Əntaŋfə ka tii baawəfa ŋga cibeenə ka duuniya da uunəva,

³ əŋki ci ka tii, "Goona cibee ka duuniya i uunəva taa ənfuginə zəku'i, see maa dəadaviinə sagida aakəŋwacii əŋji nə'unə tə Əntaŋfə gaamə."

⁴ Wata əŋjə a ba ka nyi oo'i, ma laŋənə ŋga əŋjitə dīi əŋji sagida aakəŋwacitii, dəbu'u gya'ə da ənfwadə pu'unə aji ənfwadə. Aji slikerənyinə pu'u aji bəra'i ŋga əŋji Isərayiila shigi tii.

⁵ Waatoo, kə dīi əŋji sagida ka əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Yahuda; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Ruubinə; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Gada;

⁶ əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Asarə; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Nafətəlima; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Manasa;

⁷ əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Simiyoonə; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga *Leewi; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Isakara;

⁸ əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Zabuloonə; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Yusufu; əŋji dəbu'u pu'u aji bəra'i aji slikerənə ŋga Beejaminə əsə.

⁹ Ma daba'əkii, ma nya tsaamə, wata nya nee ka dabaala, pooshi dəanatənə acii laŋənətii. Taa ŋgutə slikerənə patə, davə nə tii, uuraninə da hanyinə ŋga duuniya patə, davə nə tii. Kəŋə kəŋə nə tii patə akəŋwacii dəgələ ŋwanjuunə da akəŋwacii Uundzə Bagata. Taa wu aji ənjita, da i marəma ashikii nə ci, taa wu da i ba ŋga slifa aciikii əsə, ka dəlaginə də Əntaŋfə.

¹⁰ Təya ŋgəree ka uuratii, təya ba, "Kə kuyirii inə tə Əntaŋfə.

Dasə nə ci asəkə dəgələ ŋwanjuunə.

Kə kuyirii inə tə *Uundzə Baga əsə,

acii daciitii shi luupaanə."

¹¹ Patənə ŋga malaa'ikanyitə gūŋutə də dəgələ ŋwanjuunə kəŋə kəŋə, da gayiita da i uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii, təya gərə'waanə akəŋwacii dəgələ ŋwanjuunə, təya paslə tə Əntaŋfə,

¹² təya ba, "*Aamiina. ŋga Əntaŋfə gaamə nə shiinə, da gawuunə, da baawəfa. Kuyirii amə tə ci, ama dəla də ci, ama dəuunətə tə ci ŋga ha'ə ndəŋwə ndəŋwə. Aamiina."

¹³ Wata rəŋwə aji gayiitə a ləgwa ka nyi, əŋki ci, "I wu saŋə nə ənjitsə da i marəma ashitəya? Dama shi təya?"

¹⁴ Nya ba ka ci, "Mashiimə nyi dīi gawaaki, see hə shii." Əŋki ci ka nyi, "Ma ənjitsa, tii sə'watə bwaya ŋgəra'wa, təya kubəgi marəmənyinatii də idənə ŋga *Uundzə Baga, ca ənəgi tyaslyaslyə.

7:1 7.1 9.14-15; Irim. 49.36; Dan. 7.2. 7:3 7.3 9.4; 14.1,3; 22.4; Əzaki. 9.4,6. 7:4 7.4-8 14.1,3; 21.12-13. 7:9 7.9 5.9; 6.11; Leew. 23.40. 7:10 7.10 5.7. 7:11 7.11 4.4,6. 7:12 7.12 4.11. 7:13 7.13 6.11; 7.9. 7:14 7.14 1.5; 22.14; Jab. 51.9; Dan. 12.1; Mat. 24.21.

¹⁵ Ci dīi tii kənjə kənjə akənjwacii dəgələ *njwanjuunə nga Əntanjə, təya paslə tə ci vədə da uusəra asəkə kuvaakii. Ma Əndətsə dasə asəkə dəgələ njwanjuunə, ka nəhənə nə ci tə tii.

¹⁶ Pooshi mədəfənə taa ma'igiirənə na dfa tə tii ma'ə, pooshi uusəra na ətsa tə tii ma'ə, pooshi matsəfəha əsə.

¹⁷ Acii ma Uundzə Bagatsə akənjwacii dəgələ njwanjuunə, ci na ndzaa ka magəratii, ca kərə tə tii ka gərə njga ma'iitə ca vii əpinə, təya sa davə. Kadə nə Əntanjə a taadəgi ka tii kiinə agitii." *

8

*Əndzəginə njga *Uundzə Baga mədəfənə njga buka a ma ləkaləkətə*

¹ Uundzə Bagatə a ənə ka əndzəgi mədəfənə njga bukatə a ma ləkaləkətətə. Wata dza'ə shikə shikə ənjə a zavə dadagyə njga reeta njga tibisa.

² Wata nya nee ka malaa'ikanyinə mədəfə. Tii nəndə kənjə kənjə akənjwacii Əntanjə. Ənjə a vii ka tii uutəmanyinə mədəfə. *

³ Əndə'i malaa'ika a shi da i kwalakə njga əndzənə aciikii njga dəzə də urədyə. Ca shi, ca kənjaanə abii ha njga dfa sataka ətə ghənyi ənji də əndzənə. Ənjə a vii ka ci urədyə lanə kaa catsakəvə aagi də'wa njga ənji njga Əntanjə patə, ca dəzə agyanə ha njga dfa sataka njga əndzənə akənjwacii dəgələ njwanjuunə.

⁴ Wata makiirənə njga urədita da də'wa njga ənji njga Əntanjə a dəzə aadəgyə acii malaa'ikata, ca mbu'u aakənjwacii Əntanjə.

⁵ Ma daba'əkii, malaa'ikatə a ngərə kwalakə njga urədita, ca fədəvə ila njga guutə anə ha njga dfa sataka aasəkəkii, ca kyagərə kwalakəkii aasəkə duuniya. Wata wazənə makə dzanə njga vəna da i pyapidənə makə pyapidənə njga vəna da i gəgədzənə njga hanyinə.

Uutəmanyinə

⁶ Wata malaa'ikanyitə mədəfə da i uutəmanyinatii a tasəka kaa təya ədə uutəmatii.

⁷ Malaa'ika njga təkənjwanə a ədə uutəmaakii: pii wata laarənyinə da gunə gwazə da idəna ca əja aanə duuniya. Wata purəjanə rənjwə agi makkə njga duuniya, kə ətsagi; purəjanə rənjwə agi makkə njga ənfuginə əsə, kə ətsagi; patənə njga katə'wə kuzənə, kə ətsagi.

⁸ Bəra'inə njga malaa'ika a ədə uutəmaakii əsə. Wata ənjə a ngərə uushi makə maduunə ginwə ətə ca ətsa, ənjə a kagərə aagi uunəva. Wata purəjanə rənjwə agi makkə njga uunəvə a zhi'igi ka idəna.

⁹ Patənə njga uushi'iitə da i əpinə amatii agi uunəvətə, kə mətəgi tii. Patənə njga kumbawalənyitə davə əsə, kə biiyigi.

¹⁰ Makkənə njga malaa'ika a ədə uutəmaakii əsə. Wata maduunə tikisa a kulyagərə dadagyə, ca dzə də hənənə makə garəkuwa. Agyanə purəjanə rənjwə agi makkə njga gərənyinə da gu'u ma'inə kulyagərə tikisakii.

¹¹ Ma ləmə njga tikisakii, 'Nğərəkikinə'. Wata purəjanə rənjwə agi makkə njga ma'inə a dfaği ngərəkiki. Ənji lanə məkə acii ngərəkikinə njga ma'inəkii.

7:15 7.15 21.3. 7:16 7.16 Isaa. 49.10. * 7:17 7.17 5.6; 21.6; Yooh. 10.10,11; Əzaki. 34.11-16,23-24; kiinə: 21.4; Jab. 126.5-6; Isaa. 25.8. 8:1 8.1 Zak. 2.17; Hab. 2.20. * 8:2 8.2 uutəmanyinə: Jasə. 6.4,6; Mat. 24.31. 8:3 8.3 5.8; Shig. 30.1,3. 8:5 8.5 4.5; 6.12-13; Leew. 16.12; Əzaki. 10.2. 8:7 8.7-12 9.15,18; Əzaki. 5.2,12. 8:7 8.7 Shig. 9.23-25. 8:8 8.8 16.3-4; Shig. 7.20,21. 8:11 8.11 Irim. 8.14.

¹² Ənfwadənə nga malaa'ika a ədə uutəmaakii əsə. Wata kə gali purəjanə rəjwə agi makkə nga bərənə nga uusəra da ləgidə da nga tikisanyinə. Pooshi bərənə ka purəjanə rəjwə agi makkə nga kanə nga uusəra, ha'ə nə vədə əsə.

¹³ Ma daba'əkii, nya tsaamə, nya nee ka zhira ca ləfdə agintanfə. Ca tuu də ngeerənə, "Kawa'ə! Kawa'ə! Kawa'amə ənji duuniya! Madfa kə əgi malaa'ikanyiiətə mbədaanə makkə tə uutəmanyinatii, ka kulyaanənə nə cibə koonə lanə."

9

¹ Wata malaa'ika nga tufənə a ədə uutəmaakii. Ma nya tsaamə, wata nya nee ka tikisa ətə kulyagərə aa duuniya. Ənjə a vii ka ci uuzənə nga makuvə nga makurəjə gu'u nga zanə. *

² Tikisakii a wunəgi ma nga gu'ukii. Wata makiirənə a pukyagi asəkə gu'ukii makə ətsanə nga maduunə kuva, ca əndəgi uusəra da səkəntanfə.

³ Ayiwanyinə a shigi agi makiirənəkii aasəkə duuniya. Ənjə a vii ka tii tsarə nga baawəda nga həəhənə makə nga arədədənə.

⁴ Ənjə a ba ka tii, ga təya cibee ka kuzəna taa ka nğutə tsarə nga ba da ənfuginə. Amma, wa təya cibee ka ənjitə pooshi sagida nga Əntanfə akəjwaciitii tanə.

⁵ Ənjə a vii ka tii rəgwa nga cibeənə ka tii nga ləgidə tufə, amma ga təya bəələgi tə tii. Ma zəmənə nga cibəkii əsə, makə ətə ci əhənə nga arədədənə a zəmə ənda.

⁶ Ma agi ləgidətə tufə, ka alənə nə ənji shiŋkinə wa, amma paa tii ka upaanə shanə. Ka uudənə nə tii məətəginə, amma ka huyinə nə wa aciitii.

⁷ Ma ayiwanyinəkii, makə təhinə nga paginə nə tii, da i uushi makə dara əndzənə agyanətii. Makə nga ənji shiŋkinə nə kəjwaciinətii əsə.

⁸ Makə shiŋkinə nga makinə nə shiŋkinatii də gərənə. Linyinətii əsə, makə ətə a ma livara.

⁹ Ma a ədzəmətii, tə'i uushi makə kərəmə nga tibisa. Makə wazənə nga mootə-təhinə lanə, təya dzə ka panə, nə bəbu'watii ka wazənə.

¹⁰ Ma gazhatii da zəmənə nga əhənətii, mbərə mbərə da nga arədədənə. Da gazhatii nə tii da baawəda nga cibeənə ka ənji nga ləgidə tufə.

¹¹ Tə'i nwanwatii, malaa'ika nə ci. Aaciikii ba'avə ənji makurəjə gu'u nga zanə. Ma ləməkii də uura *İbəraaniya, Abadanə. Də uura Gərikə əsə, Apooliyanə, makə banə, əndə zaginə.

¹² Ma kawa'amə nga təkəjwanə, kə dzəgi. Ma daba'ə ətsa, tə'i kawa'anyinə bəra'i na shi.

¹³ Wata malaa'ika nga kuwanə a ədə uutəmaakii. Ma nya fa, wata əndə'i uura a shigi danə tanğalanyinə ənfwadə nga ha nga dfa sataka, ətə ghənyi ənji də əndzənə akəjwacii Əntanfə.

¹⁴ Uurakii a ba ka kuwanə nga malaa'ikata, əjki ci, "Kapaa tə malaa'ikanyiiətə ənfwadə ətə shi ənjə a anəgi tə tii a gərə Ufəratisa."

¹⁵ Wata kuwanə nga malaa'ikatə a kapaa tə tii. Ma təya, kə tasəkapaə ənji tə tii ka slənənə agi saa'ita, waatoo, agi tibisəta nga uusərata nga

8:12 8.12 6.12-13; Isaa. 13.10; Əzaki. 32.7-8. * **9:1 9.1** makurəjə gu'u: 11.7; 20.1; Ayb. 26.6; 28.22; Luka 8.31; 2 Piita 2.4. **9:2 9.2** 'Wat. 19.28; Shig. 19.18. **9:3 9.3-11** Shig. 10.12-20. **9:4 9.4** 7.2-3. **9:6 9.6** Ayb. 3.21; Irim. 8.3. **9:7 9.7** Ayb. 39.19-20; Yaw. 2.4. **9:8 9.8** Yaw. 1.6. **9:9 9.9** Yaw. 2.5. **9:13 9.13** 8.3; Shig. 30.1-3. **9:14 9.14** 7.1; Dzək. 1.7.

ləgidəta da nga fəzəta. Ma slənətii, bəələginə tə patənə nga purəjanə rəjwə agi makkə nga ənja.

¹⁶ Wata soojiinə a shi a ba'a təhinə. Kə bii ənji ka nyi lanənatii: miliyoonə gya'ə bəra'i.

¹⁷ Wiinə makə sətə nee nyi ka təhinə da ənjitə a ba'atii agi uushi'iitə bəarii ənji ka nyi: ma ənjitə a ba'a təhinəkii, tə'i kərəmə nga tibisa a ədzəmətii dizə makə gunə da shigəna da shishima shishima. Ma nə nga təhinəkii, makə nga livarənyinə. Gunə da makiirənə da baruuda ətə ca tsakə iza'unə ca bujika da matii.

¹⁸ Də ha'ə bəələgi ənji tə purəjanə rəjwə agi makkə nga ənja, waatoo, də guuta da makiiriita da baruudətə ca bujika a ma təhiita.

¹⁹ Acii da matii da da gazhatii nə baawəda nga təhinəkii. Ma gazhatii, makə nga rəhunə da nəkii nə tii. Də ci ci təya iidə ənja.

²⁰ Ma ənjitə mbədaanə ətə mabəələgimə uushi'iitsə tə tii, pooshi tii baanə ka Əntənfə. Paa tii bwasee ka bwaya slənətii. Mabwaseemə tii ka paslə ginaajinyinə da uuləminə nga əndzənə taa nga ngutə tsarə nga tibisa taa nga faara taa nga ənfwa. Ma uushi'iitsə cii təya paslə, paa tii ka nee ka uushi'inə, paa tii ka fa uushi'inə, paa tii ka mbee ka wiinə əsə.

²¹ Ma ənjitsa, pooshi tii baanə ka Əntənfə, paa tii bwasee ka bəələhiinə da dāada sə nga hiila, paa tii bwasee ka aləhiinə da hərənə əsə.

10

Malaa'ika da uundzə ləkaləkətə aciikii

¹ Ma daba'əkii, nya nee ka əndə'i maduunə malaa'ika ca jima dagintənfə da i kurabiinə ashikii da i mənəganə anəkii. Makə uusəra nə kəjwəciinəkii ka bərənə. Makə ənfwə nga gunə nə shirənjəkii əsə.

² Tə'i uundzə ləkaləkətə mawunəkii aciikii. Ca ka sədfə ciizəmanəkii anə uunəva. Ma sədfə madzənəkii əsə, anə hanyinə.

³ Ca ngəree ka uurakii, ca 'wa makə tuunə nga livara. Wata dzanə nga vənə mədfəfə a muu.

⁴ Makə muyi tii, ma ətsə kaa nya naahə, wata ma nya fa, əndə a wabya da nyi dadagyə. Əjki ci ka nyi, "Ga ha naahə sətə bii dzanə nga vənə mədfəfə, wa ca ndzaa ma'umbeekii."

⁵ Wata malaa'ikatə kəjnaanə anə uunəva da anə hanyinə a madəe ka ciinəkii nga ciizəmanə aadəgyə,

⁶ ca jidəgi də ləmə nga Əntənfə ətə da i əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə. Ci tagii ha dadagyə da ha a panə da uunəva da i uushi'iitə asəkətii patə. Malaa'ikakii a ba, "Pooshi səkəpaanə ma'ə!"

⁷ Ma saa'itə nə mədfəfənə nga malaa'ika a ədə uutəmaakii, saa'ikii nə Əntənfə a uudəpaa aniya nga ma'umbee uushaakii makə sətə bii ci ka lyawarənaakii, waatoo anabiinaakii."

⁸ Wata uuratə fii nyi ca wabə da nyi dadagyə a ənə ka banə ka nyi, "Duu, luuwu mawunə ləkaləkətətə aci malaa'ikatə kəjə anə uunəva da anə hanyinə."

⁹ Nya dzə aabii malaa'ikata, nya ba ka ci, "Vii ka nyi uundzə ləkaləkətətsa." Əjki ci ka nyi, "Ngəruu, ha tsəbəgi. Ma a maku, ka fanə nə hə ndikə ndikə makə moozəja. Amma ka hwarəkəginə a səkəku."

9:15 9.15 8.7-12. **9:17 9.17** Ayb. 41.10-12. **9:20 9.20-21** 16.9; Shig. 20.13-15. **9:20 9.20** Dan. 5.4,23; Jab. 135.15-17; Isaa. 44.9-20. **10:1 10.1** 4.3. **10:2 10.2** 5.1; 10.8. **10:3 10.3** Irim. 25.30-31; Hoos. 11.10. **10:6 10.6** Jab. 146.6; Dan. 12.7; Slənə 4.24. **10:7 10.7** 22.6; Irim. 25.4; Am. 3.7-8. **10:8 10.8-10** Əzaki. 2.8-3.3.

¹⁰ Nya luu uundzə ləkaləkətətə aciikii, nya tsəbəgi. Ma nya fa, ndikə ndikə makə moozəna. Amma, makə ndagərə nyi, ma nya fa, kə hwarakəgi a səkəki.

¹¹ Əŋki ənji ka nyi əsə, “Tyasə, ka ənənə nə hə ka də anabaakwaanə agyanə hanyinə da slikərənyinə da uuranyinə lanə da agyanə meeminə lanə.”

11

Seedawanyinə nga Əntanfø bəra'i

¹ Wata ənjə a vii ka nyi uushi makə zala nga gəla də uushi'inə. Əŋki ənji ka nyi, “Madətə, duu, ha gəlatə maduunə kuvə nga Əntanfø da ha nga də sataka, ha baanatə tə ənjitə ca paslə tə Əntanfø asəkəkii.

² Amma ga ha gəla da i babara nga ba'a nga kuvəkii, acii kə vii ənji babarakii ka ənjitə mashiimə tə Əntanfø. Kadə nə təya wiigi'itə vərənə nga Əntanfø nga ləgidə ənfwadə pu'unə aji bəra'i. *

³ Kadə nii kya sləkee ka seedawanyinaaki bəra'i da i kəjeerənə təguunə ashitii, təya də anabaakwaanə agi baanə dəbu'u rəŋwə da gya'ə bəra'i da kuwa pu'unə.”

⁴ Ma seedawanyiitsa, kəŋə kəŋə nə tii akəŋwacii Slandanə nga duuniya. Tii nə ənfwə zayitunə bəra'i da garəkuwanyinə bəra'i.

⁵ Patənə nga ənjitə mwayi cibeənə ka tii, ka shiginə nə gunə a ma seedawanyiitsa, təya zamagi də ənji daawaanatii. Də ha'ə bəələginə tii tə ənjitə ca moo cibeənə ka tii.

⁶ Tə'i tii da baawəda nga tənagi vənə ka ndzəmənə agi saa'yatə ci təya də anabaakwaanatii. Tə'i tii da baawəda əsə nga zə'wee ka ma'inə ka idəna. Tə'i tii əsə da baawəda nga kyaanə ka duuniya taa ŋgutə tsarə nga bwaya uushi patə ka saa'yatə ci təya moo.

⁷ Madə kə uudəpaa tii slənatii, ka shiginə nə daba asəkə makurəŋə gu'u nga zanə, ca pa da tii, ca mbee ka tii, ca bəələgi tə tii.

⁸ Kadə nə ənjə a bwasee ka wunyatitii anə rəgwa asəkə maduunə vərənə. Də wabənə asəkə wabənə ikə ənji ləmə nga vərənəkii, waatoo *Sadooma taa Misəra. Davə gwa'avə ənji tə Slandanətii. †

⁹ Ənji nga hanyinə da uuranyinə kama kama da slikərənyinə kama kama na tsaamə watii nga baanə makkə da reeta. Pooshi ənji na kapaa rəgwa, ənjə a ŋgədfəgi tə tii.

¹⁰ Kadə nə ənji *duuniya a də moodfasəkə putə nga mətənə nga anabiitsə bəra'i, acii ma təya, kə kira tii ka tii ciba. Putə nga mətənətii nə təya də kumənə, təya viishi uushi'inə ahadatii.

¹¹ Ma daba'a baanə makkə da reeta, əpinə a shi da ma Əntanfø, ca dzəgərə aa matii, təya madətə. Patənə nga ənjitə nee ka tii, ka ŋgwaləginə nə tii ka shəŋə.

¹² Wata anabiitsə bəra'i a fa wabənə dadagyə. Ca ba ka tii də ŋgeerənə, “Ŋgiramə aa hanə!” Ənji daawaanatii a tsaamə tə tii, təya ndərə aadəgyə agi məzhidəkwatyaminə.

¹³ Ma ka saa'ita, kadə nə bwaya gəgədzənə nga duuniya a də. Purəŋanə rəŋwə agi pu'u nga vərənəkii na waalagi, ənji dəbu'u mədfə na mətə

11:1 11.1 21.15. * **11:2 11.2** Jab. 79.1; Luka 21.24; ləgidə ənfwadə pu'unə aji bəra'i: 12.6,14; 13.5; Dan. 7.25; 12.7. **11:4 11.4** Zak. 4.1-3,11-14; Yooh. 8.17. **11:5 11.5** 2 Meem. 1.10; Jab. 97.3; Irim. 5.14. **11:6 11.6** Shig. 7.17-19; 1 Meem. 17.1; Yak. 5.17. **11:7 11.7** 13.1-2; 17.8. † **11:8 11.8** Luka 13.33-34; Sadooma: 'Wat. 18.20; Isaa. 1.10; Əzaki. 16.46; Misəra: Shig. 3.16-19; 7.3-5. **11:10 11.10** Yooh. 16.20. **11:11 11.11** Əzaki. 37.9-10. **11:12 11.12** 2 Meem. 2.11; Slənə 1.9.

agi gəgədzənə nga hanyinəkii. Mbədaanə nga ənjə a ngwaləgi ka şanə, təya dəla də Əntanfø nga dadagyə.

¹⁴ Ma kawa'amə nga bəra'inə, kə dzəgi. Ma daba'ə ətsa, ka şinə nə kawa'amə nga makkənə pii.

Mədfəənə nga uutəma

¹⁵ Mədfəənə nga malaa'ika a ədə uutəmaakii. Wata nya fa uuranyinə dadagyə, təya ba də ngeerənə, əŋki tii, "Ma baawəda nga da nwanjuunə agyanə duuniya, acii Slandanaamə da Matadəkəyaakii. Ka dənə nə ci nwanjuunə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə."

¹⁶ Wata gayiitə pupusərə aji ənfwadə ətə dasə dasə asəkə dəgələ nwanjuunətii akəŋwacii Əntanfø, təya gərə'waanə akəŋwacii Əntanfø ka paslənə tə ci,

¹⁷ təya ba,

"Slandaniinə Əntanfø, Maduunəkii,
hə nəndə əndzə'i, hə nəndə ŋukə əsə.

Kə kuyirii inə tə hə
ŋga slənənə də maduunə baawədaaku,
ha da nwanjuunə.

¹⁸ Ma ənjitə pooshi agi nə'unə tə hə, kə bəzəgi səkətii.

Mabətəsəkaaku boo, kə uugi mbu'yanə,
waatoo, saa'i ŋga dfa gəŋwanə ka maməətə ənja.

Kə mbu'ya saa'i ŋga vii şikwa
ka ənji paslənə tə hə əsə, waatoo, anabiinə
da patənə ŋga ənjaaku, uuji ənji
da madiigərə ənji patə ətə ca ngwalə tə hə.
Kə mbu'ya saa'i ŋga zamagi də ənjitə
ca zagi də duuniya."

¹⁹ Ma daba'əkii, ənjə a wunəgi maduunə kuvə ŋga Əntanfø dadagyə, ənjə a nee ka *mbyaka da i aləkawalə ŋga Əntanfø asəkəkii asəkə maduunə kuvəkii. Wata pyapidfənə makə ŋga vəna da i gəgədzənə nga hanyinə da i madiigərə laara ci ənjə a nee, ənjə a fa wazənə makə dzanə ŋga vəna. †

12

Əndə'i minə da rəhunə

¹ Wata əndə'i sə ŋga hurəşhishinə ka şanə a jigagi agintanfø, waatoo, tə'i minə. Uusəra nə kəjeerənətə. Anə ləgidə kii ki sədfətə, da i madijənə ŋga tikisanyinə pu'u aji bəra'i anətə əsə.

² Ma minəkii, də dəsəka nə ki. Agi bərakənə nə ki, kya dzə də tuunə acii zəmənə ŋga pawa.

³ Əndə'i sə ŋga hurəşhishinə a jigagi əsə agintanfø, waatoo, tə'i əndə'i uushi makə madizə maduunə rəhunə da i nəkii mədfəfə, da i mapanyinə pu'u anəkii əsə. Taa ŋgutə rəŋwə agi nəkii ətsə mədfəfə, da i dara nwanjuunə. *

11:13 11.13 6.12-13; Əzaki. 38.19-20. **11:15 11.15** 4.11; Shig. 15.18; Jab. 22.29-30; Dan. 2.44; 1 Koor. 15.24-28. **11:16 11.16** 4.4. **11:17 11.17** 1.8; 4.8; 15.3; 16.7; 19.6,15; 21.22; Am. 4.13; 2 Koor. 6.18. **11:18 11.18** 19.5; Jab. 2.1-5; 110.5-6. † **11:19 11.19** 4.5; 6.12-13; 8.7; 15.5; Ayb. 38.22-23; mbyaka: 1 Meem. 8.1,6. **12:1 12.1** Isaa. 7.14; 26.17. * **12:3 12.3** rəhunə: 12.7,9,13; 13.2; 16.13; 20.2; Dan. 7.7,24.

⁴ Kə slyaabagərə gazhakii purənanə rəjwə agi makkə nga tikisanyinə agintanfə, təya kwaalyagərə aa duuniya. Rəhunəkii a kənəanə akənəwacii miitə ca bərakə, kaa ca tsəbəgi pii tə uuzəətə cii ta poo.

⁵ Wata kya poo uundzə ngura. Ma ca, ci na də nwanjuunə agyanə patənə nga slikerənyinə də zala tibisa. Makə pwayi ki uuzənəkii, wata ənjə a vagi, ənjə a kərəgi ka Əntanfə aanə dəgələ nwanjuunaakii.

⁶ Minəkii natə əsə, kə huyipaa ki satə aa bilə, ka hatə hadatəgi Əntanfə ka ki. Davə kaka'ə ənji tə ki nga baanə dəbu'u rəjwə da gya'ə bəra'i da kuwa pu'unə. †

⁷ Wata panə a hwaɖəgi dagyə. I Mikayilu da malaa'ikanyinaakii ca pa tə rəhuutə tii da malaa'ikanyinaakii.

⁸ Amma, wata ənjə a mbee ka rəhuutə da malaa'ikanyinaakii. Mab-waseemə ənji ka tii dadagyə ma'ə.

⁹ Wata ənjə a kyagərə maduunə rəhuutə aa duuniya. Ci nə rəhuutə nga nukə nukə, ətə dəkəvə ənji ka ci ləma, "Ibəlisa" taa "Seetanə". Ci ca gəpə də ənji *duuniya patə. Kə kyagərə ənji tə tii da malaa'ikanyinaakii patə aa duuniya.

¹⁰ Wata nya fa əndə'i uura ca wabə də ngeerənə dagyə, əjki ci, ‡
 "Kə luupaa Əntanfə taamə,
 kə baarii ci ngeerənaakii da nwanjuunaakii.
 Kə baarii Matadəkəyaakii baawəɖaakii əsə,
 acii ma əndənə ca wula tə ndzəkənəushi'inaamə
 akənəwacii Əntanfə vəɖə da uusəra,
 kə kəshi ənji tə ci, ənjə a kagərə aa panə.

¹¹ Kə jaalii ndzəkənəushi'inaamə agyanəkii §
 də baawəɖa nga idənə nga Uundzə Baga
 da putə nga seedanatii agyanə goonəaanə,
 təya vigi əpinatii, pooshi tii ubi wa.

¹² Acii ha'ə, wa ha dadagyə a də maɖushinə,
 wa ənji davə patə a də maɖushinə əsə!
 Amma, ma duuniya da uunəva, kə kulii anətii,
 acii kə jiməgərə Seetanə aagitii.
 Ka mabətəsəkə nə ci ka shəjə, acii kə shii ci,
 gusə mbəɖaanə saa'yaakii."

¹³ Makə nee rəhuutə oo'i, kə kyagərə ənji tə ci aa duuniya, ca 'watəgi laakəənə tə miitə pwayi uundzə ngurəta.

¹⁴ Amma ənjə a vii ka miitə bəbu'wə nga maduunə zhira, kaa kya ləɖəgi satə aa bilə ka hatə ɖii ki davə. Davə kaka'ə ənji tə ki nga fəzə makkə da reeta. Jamə satə acii rəhuuta. *

¹⁵ Wata rəhuutə a vushi ma'inə da makii atsa miitə makə huyinə nga gəəra, kaa ma'iitə a shii vaanənə tə ki.

¹⁶ Amma kə cakə hanyinə tə ki. Waatoo, kə tsagərə hanyinə kurəjə, ca ndagi ma'iitə vushi rəhuuta.

¹⁷ Wata səkə nga rəhuutə a bəzəgi aashi miita. Ca dzə ka panə da harii mavudatə patə. Tii ca nə'u bariya nga Əntanfə, təya kəsətə tənə tənə tə wabəətə baarii Yeesu ka ənja.

12:4 12.4 Dan. 8.10. **12:5 12.5** 19.15; Jab. 2.9. † **12:6 12.6** 1 Meem. 17.1-7; 19.5-7; Mat. 2.13; baanə 1260: 11.2. **12:7 12.7** Dan. 10.13; Yahu. 9. **12:9 12.9** 20.2; 'Wat. 3.1; Isaa. 14.12; 27.1; Luka 10.18; Yooh. 12.31. ‡ **12:10 12.10** 4.11; 11.15; əndənə ca wula tə ənja: Ayb. 1.9-11; Zak. 3.1. § **12:11 12.11** 6.9; Mat. 16.25; Uundzə Baga: 5.6; 1 Yooh. 2.14; 5.4. **12:12 12.12** 18.20. * **12:14 12.14** fəzə makkə da reeta: 11.2. **12:17 12.17** 6.9; 11.7; 13.7; Dan. 7.21.

18 Wata rəhuutə a dzə, ca kəŋaanə anə ndəra.

13

Dabanyinə bəra'i

¹ Ma daba'əkii, wata nya nee ka əndə'i daba ca shigi dagi uunəva. Pu'u nə mapanyinə anəkii, mədəfə nə nəkii əsə. Taa ŋgutə rəŋwə agi mapanyinəkii, tə'i dara ŋwanjuunə anəkii. Taa ŋgutə rəŋwə agi nənyitə mədəfə əsə, tə'i ləmə ətə ca bərapaa tə Əntaŋfə ashikii. *

² Ma dabatsə nee nyi, kə pusha ci tə bwaya. Ma sədəkii əsə, kə pushashi tə sədə ŋga uushi makə shiməderənə. Makə ŋga livarə nə makii. Kə vii rəhuutə ka dabakii ŋgeerənaakii da ŋwanjuunaakii da maɖuunə baawədaakii.

³ Ma rəŋwə agi nənyinə ŋga dabatsa, tə'i maɖuunə baavə davə. *Duuniya patə, kə dīi ka tii ka sə ŋga hurəshishinə, acii pooshi dabakii əŋki acii uyikii, amma kə əmbəgi. Wata təya nə'u tə ci.

⁴ Təya paslə tə rəhuuta, acii kə vii ci ka dabatə baawədaakii. Təya paslə tə dabatə naakii əsə, təya dzə də banə, "Wu sanə nəndə makə dabatsa? Wu nəndə panə da ca?"

⁵ Ənjə a vii ka dabatsə rəgwa kaa ca mbudə naakii na, ca wabə bwaya uushi'inə aashi Əntaŋfə, ənjə a kapaa tə ci da baawəda ŋga ɖanə ha'ə ŋga ləgidə ənfwadə pu'unə aji bəra'i. †

⁶ Ca 'watəgi dzaananə tə Əntaŋfə da tə ləməkii, da ha ŋga ndzaanaakii, da patənə ŋga ənjitə dadagyə.

⁷ Ənjə a vii ka ci rəgwa kaa ca pa da ənjaakii, ca mbee ka tii. Ənjə a vii ka ci baawəda agyanə taa ŋgutə slikerənə, da uura da taa ŋgutə hanyinə əsə.

⁸ Patənə ŋga ənjinə a duuniya, ka paslənə nə tii tə ci. See ənjitə nyaahə ənji ləmətii aasəkə ləkaləkatətə dīi ləmə ŋga ənjitə ca upaa əpinə ŋga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə asəkəkii, tii nəndə pooshi na paslə tə ci. Ma ləkaləkatətə, ŋga Uundzə Baga ətə shi ənjə a bələgi. Daga ənji ma'ə matagamə duuniya nyaahə ənji. ‡

⁹ Maa tə'i əndə da liminə ŋga fanə, wa ca fa.

¹⁰ Ma əndətə kavə ənji ka kəsənə tə ci, ka kəsənə nə ənji tə ci. Ma əndətə kavə ənji ka bələnə tə ci də ŋgila purəjanə əsə, də ŋgila purəjanə nə ənjə a bələ tə ci. Acii ha'ə, wa ənji ŋga Əntaŋfə a ndzaa ndihə ndihə, təya sə'watə taa mi patə, təya dzə aakəŋwa də vii goŋgatii.

¹¹ Ma daba'əkii, nya ənə ka nee ka əndə'i daba ətə shigi agi hanyinə. Bəra'i nə mapa anəkii makə ŋga baga. Makə ŋga rəhunə nə ci ka wabənə əsə.

¹² Də baawəda ŋga dabatə ŋga təkəŋwanə nə ci ka slənənə akəŋwaciikii əsə. Ca tsəkuvə ənji *duuniya patə ka paslənə tə dabatə ŋga təkəŋwanə, waatoo ətə əmbəgi bwaya uyaakii.

¹³ Ma bəra'inə ŋga dabatsa, kə dīi ci sə ŋga hurəshishinə laŋə. Ha'ə maa, kə kavə ci kaa gunə a jigagi dadagyə, ca kulya aa duuniya. Ginə ŋga taa wu a nee.

¹⁴ Ca gəpə də ənji asəkə duuniya də sə ŋga hurəshishinyinaakii ətə vii ənji ka ci rəgwa ŋga ɖanə akəŋwacii dabatə ŋga təkəŋwanə. Ca ba ka

* **13:1 13.1** uunəva: Dan. 7.3; daba: 11.7; 13.11-17; 16.10; 17.3,7-13; 19.20; Dan. 7.3-8,21,25. **13:2 13.2 2** Tees. 2.9. **13:3 13.3** 17.8. **13:4 13.4** Jab. 89.7. † **13:5 13.5** Dan. 7.25; ləgidə 42: 11.2. **13:6 13.6** Dan. 11.36. **13:7 13.7** 12.17. ‡ **13:8 13.8** 3.5; Uundzə Baga: 5.6. **13:10 13.10** 14.12; Irim. 15.2; 43.11; Luka 8.15. **13:11 13.11** Mat. 7.15. **13:13 13.13** 16.14; 20.8.

tii, wa təya ghənətə uushi pusha tə dabatə dəvə ənji ka ci uyi də ηgila purəjanə, amma ma'ə ci da i əpinə, kaa təya dəuunətə də ci.

¹⁵ Ənjə a vii rəgwa ka bəra'inə nga dabatsa, kaa ca ədəgərə əpinə aasəkə maghənə sətə pusha tə dabatə nga təkəwanə, kaa maghənə sətə a wabə, ca bəələgi patənə nga ənjitə pooshi ka paslənə tə ci.

¹⁶ Bəra'inə nga dabatsə a ənə ka kavə ənji patə, kaa təya dəvə sagida nga dabakii aa ciizəmatii taa aa kənwaciitii. Manjeevənə da masariinə, ənji gəna da maaghiinə, dimuyinə da maviinə patə, kə kavə ci tə tii tyasə, see maa dəvə tii sagida ha'ə.

¹⁷ Madfa pooshi əndə da sagidatsə ashikii, waatoo, ləmə nga dabatsə taa lamba nga ləməkii, pa ca dərə taa dərəmagi də uushaakii.

¹⁸ Acii ha'ə, wa ənjə a ndzaa ndihə ndihə, mashiikii. Ma əndətə da hankala, wa ca paaratəgi sətə ci lamba nga dabatsə a moo banə. Acii lamba nga əndə shiŋkinə nə lambaakii. Ma lambakii, gya'ə kuwa da kuwa pu'unə aji kuwa.

14

**Uundzə Baga da ənjaakii*

¹ Ma nya tsaamə, wata nya nee ka Uundzə Baga kənjə anə giŋwə ətə ci ənjə a 'wa *Sihyoona. Tə'i ənji dəbu'u gya'ə da ənfwadə pu'unə aji ənfwadə abiikii. Tii patə da i ləməkii da nga Dii manaahəkii akənwaciitii.
*

² Wata nya fa əndə'i uura dadagyə, makə ŋgyaaranə nga ma'inə a gəərə daba'a vənə, ca wazə makə dzanə nga vənə. Ma uurakii əsə, kə fii nyi makə dza kəzhimbəra.

³ Ma ənjitsə dəbu'u gya'ə da ənfwadə pu'unə aji ənfwadə, kənjə kənjə nə tii akənwacii dəgələ nga ŋwanjuunə nga Əntanfə da akənwacii uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii da gayiitə. Təya ka kura wanyanə, ətə pooshi əndə ca mbee ka katənə, madaamə tii satii, waatoo ənjitsə dəbu'u gya'ə da ənfwadə pu'unə aji ənfwadə. Tii nə ənjitə dərəgi Əntanfə aji ənji shiŋkinə patə. †

⁴ Tii nə ŋguyiriitə mashimətii a baa də makinə, malaabakii nə tii. Tii ca nə'u tə Uundzə Baga taa aama gi ci patə. Tə tii pərapaa Əntanfə a duuniya aji hara ənji. Tii nə nga təkəwanə ətə pərapaa Əntanfə a duuniya kaa təya ndzaanə ka naakii da ka Uundzə Baga.

⁵ Pooshi ənji sha fii təya jirakə. Pooshi ənji sha idəpaa uushi ashitii əsə.

Habara nga malaa'ikanyinə makkə

⁶ Wata nya nee ka əndə'i malaa'ika ca lədfə agintanfə. Da i Nynyi Habara shi ci ətə pooshi ka uudənə, kaa ca baaba ka ənji duuniya, waatoo taa ka ŋgutə slikərənə, da uuranyinə da hanyinyinə patə.

⁷ Ca ŋgəree ka uurakii, ca ba, “Ŋgwələmə tə Əntanfə, una dəuunətə tə ci, acii kə mbu'ya saa'i nga la gəŋwanaakii. Pəsləmə tə ci. Ci tagii ha dadagyə da duuniya da uunəva da gəərənyinə patə.”

⁸ Wata əndə'i malaa'ika a nə'u tə nga təkəwanə, ca dzə də banə, əŋki ci, “Kə kulii kya, kə kulii Babila, maduunə vəranə. Ki tsəkuvə slikərənyinə

13:15 13.15-16 14.9,11; 15.2; 16.2; 19.20; 20.4; Isaa. 44.5; Dan. 3.5. **13:17 13.17** 13.18; 15.2.

* **14:1 14.1** 22.4; giŋwə nga Sihyoona: Isaa. 4.5; Yaw. 3.5; ənji 144,000: 3.12; 7.3-4; **14:2 14.2** 1.15; 15.2; 19.6; Əzaki. 1.24-25. † **14:3 14.3** 4.4,6; kura wanyanə: 5.9. **14:4 14.4** Yooh. 10.4-5. **14:5 14.5** Isaa. 53.9; Zeef. 3.12-13. **14:6 14.6** Mat. 24.14. **14:7 14.7** Jab. 146.6.

patə, kya dzəgunətə ka tii aləhiinə. Ma ətsa, ci kira mabətəsəkə nga Əntanfə.”

⁹ Wata əndə'i malaa'ika a nə'u əsə tə harakiitə bəra'i, ca ngəree ka uurakii, əŋki ci, “Taa wu patə ca paslə tə dabatsə da pushashinaakii, ca luuvə ənjə a naahə ka ci sagida aakəŋwaciikii taa aaciikii,

¹⁰ ka guŋunə nə ci da mabətəsəkə nga Əntanfə, ca sa cibə lanə. Iza'u ka shaŋə nə cibəkii a ndzaanə anəkii. Də gunə nə ənjə a cibə də ci akəŋwacii malaaba malaa'ikanyinə da Uundzə Baga. Baruuda a dzə də tsakə iza'unə nga gunəkii.

¹¹ Ma makiirənə nga guutə ci təya sa cibə agikii, ka ndərənə nə ci aadəgyə nga ca'ə ndəŋwə ndəŋwə. Patənə nga ənjitə ca paslə tə dabatsə da pushashinaakii, təya luu sagida nga ləməkii, pooshi tii ka upaa əpisəkə shaŋə. Vədə da uusəra cibənətii.”

¹² Aci ha'ə, wa ənji nga Əntanfə a ndzaa ndihə ndihə, təya sə'watə taa mi patə, waatoo ənjitə ca nə'utə bariya nga Əntanfə, təya dzə aakəŋwa də vii goonğa ka Yeesu.

¹³ Wata nya fa əndə'i uura dadagyə, əŋki ci ka nyi, “Naahətə wabəəna: ma ənjitə məəki agi paslənə tə Slandana, maŋushinə ka tii daga əndzə'i, ca'ə aakəŋwa.” Wata Malaaba Ma'yanə a jikəvə, əŋki ci, “Ha'ə ndilə ndilə, kə uudəpaa tii slənətii, ka əpinə nə tii səka, acii kə nee tii ka bwatya nga slənətii.”

*La gəŋwanə agyanə ənji *duuniya*

¹⁴ Ma nya tsaamə, wata nya nee ka mambwadada kurabiinə da i uushi makə əndə dasə anəkii. Tə'i dara nwanjuunə nga əndzənə anəkii, da mahidəhidəmə rəgəŋwə aciikii.

¹⁵ Wata malaa'ika a shigi asəkə maduunə kuvə nga Əntanfə dadagyə, ca ngəree ka uurakii, ca ba ka əndətə dasə anə kurabiinə, “Kə uugi saa'i mbu'yanə. Dawə slənə də rəgəŋwaaku, kaa ha magi də cifanə nga duuniya, acii kə uugi zəŋanə bahə manə.”

¹⁶ Wata əndətə dasə anə kurabiinə a ngərə rəgəŋwaakii, ca kyatə aagyanə duuniya, ca magi cifanə.

¹⁷ Nya nee ka əndə'i malaa'ika əsə, ca shigi asəkə maduunə kuvə nga Əntanfə dadagyə, da i mahidəhidəmə rəgəŋwə aciikii naakii əsə.

¹⁸ Wata əndə'i malaa'ika a shigi anə ha nga dā sataka, waatoo malaa'ikakii ca nəhə gunə. Ca ngəree ka uurakii də banə ka malaa'ikatə da i mahidəhidəmə rəgəŋutə aciikii, əŋki ci, “Dawə slənə də mahidəhidəmə rəgəŋwaaku, ha slibagərəgi də poo nga inaba, acii kə uugi cifanəkii dānə a duuniya.”

¹⁹ Wata malaa'ikatə a kyatə rəgəŋwaakii aagyanə duuniya, ca slibagərə mana poo nga inaba patə, ca fədəvə aasəkə ha nga mya'ə poo nga ənfwa. Waatoo, kə ndzaa hakii makə maduunə mabətəsəkə nga Əntanfə.

²⁰ Ma hatsa, a ba'a vəranə nə ci. Ənjə a mya'ə inabitsə asəkəkii. Wata idənə a huyi makə huyinə nga gəərə kiloomeeta gya'ə makkə. Ma kurəŋənəkii əsə, ka dānə meeta da reeta.

15

Malaa'ikanyinə ətə kira cibənyinə mədəfə

14:8 14.8 17.2; 18.2. **14:9 14.9** 13.15. **14:10 14.10** 15.7; 16.1,19; 19.20; 'Wat. 19.24; Jab. 11.6; Irim. 25.15; Əzaki. 38.22; Mat. 25.41. **14:11 14.11** 19.3; Isaa. 34.10. **14:12 14.12** 13.10. **14:13 14.13** 1.3; 16.15; 19.9; 20.6; 22.7,14; Ibər. 4.9-10. **14:14 14.14-20** Yaw. 4.13; Mat. 13.39-40. **14:14 14.14** 1.7,13. **14:19 14.19** 19.15; Isaa. 63.1-6.

¹ Wata nya nee ka əndə'i maduunə sə nga hurəshishinə ka şanə agintanfe, waatoo, tə'i malaa'ikanyinə mədfə. Tii na kira muudinə nga cibənyinə mədfə ətə na la tə ənja. Də cibənyinəkii nə məbətəsəkə nga Əntanfe a uudə əsə.

² Nya nee ka uushi makə uunəvə ətə ca bərə makə dyarugala, gwazə da gunə. Kə nee nyi ka ənjitə pooshi pyaslə tə dabatə da i pushashinaakii, təya kaaree ka luu sagida nga lamba nga ləməkii. Kəhə kəhə nə tii atanğala sətə makə uunəva, da i kəzhimbərənyinə aciitii ətə vii Əntanfe ka tii.

³ Təya ka wanyanə nga Muusa, əndə paslənə tə Əntanfe. Təya ka wanyanə nga Uundzə Baga əsə. Əhki tii, *
“Slandanə Əntanfe, Maduunəkəya,
sə nga hurəshishinə,
maduunəkii dərəva nə slənaaku.
Nwanwə nga slikərənyinə patə nə hə,
goonğa nə rəgwaaku.

⁴ 'Ya'ə Slandana, taa wu patə, ka ngwalənə nə ci tə hə,
ca duunətə tə hə.
Aci hə rənwə dyanə nəndə malaabakii.
Patənə nga slikərənyinə nga duuniya na shi
ka paslənə tə hə,
acii kə nee ənji patə ka goonğaanaaku.”

⁵ Ma daba'ə ətsa, kə nee nyi ka maduunə kuvə nga Əntanfe dadagyə mawunəkii. Nya nee ka *kuvə kuvə'unə asəkə kuvəkii, ətə ca baarii oo'i, kədəhə nə Slandana.

⁶ Wata malaa'ikanyitə mədfə a shigi asəkə maduunə kuvəkii, da i mambwadada kəjeerənə ətə ca bərə ashitii. Təya aanəpaa ədzəmətii də gyara nga əndzənə. Da i cibənyitə mədfə aciitii.

⁷ Wata rənwə agi uushi'itə ənfwadə da i əpinatii a vii ka malaa'ikanyitə mədfə kwalakə nga əndzənə mədfə pasə pasə da i məbətəsəkə nga Əntanfe Əndə vii əpinə nga ca'ə ndənwə ndənwə.

⁸ Kə nagi maduunə kuvə nga Əntanfe də makiirənə ətə ca baarii duunuunə da baawəda nga Əntanfe. Pooshi əndə mbee ka dəməgərənə aasəkə maduunə kuvətsa, madaamə cibənyitə nga malaa'ikanyitə mədfə kə uugi.

16

Kwalakənyinə nga məbətəsəkə nga Əntanfe

¹ Wata nya fa əndə'i uura ca wabə də ngeerənə asəkə maduunə kuvə nga Əntanfe. Ca ba ka malaa'ikanyitə mədfə, əhki ci, “Nğərəmə kwalakənyinə nga cibənyitə mədfə nga məbətəsəkə nga Əntanfe acii unə, una dzə ka əjigərənə aanə duuniya.”

² Wata malaa'ika nga təkənwə a shi ka əjagərə sətə asəkə kwalakaakii aanə duuniya. Makə əjagərə ci, pii wata uyiginə a kyaalagi ashi ənjitə da i sagida nga dabata, təya paslə tə pushashinaakii. Uyiginəkii a zəmə tə tii ka şanə.

15:1 15.1 4.5; 15.7; 16.1; 17.1; 21.9. **15:2 15.2** 4.6; 5.8; 13.15,18; 14.2. **15:3 15.3-4** 4.11. * **15:3 15.3** 16.5-6; 19.2; 22.12; Dzək. 32.4; Jab. 145.17; wanyanə: Shig. 15.1; Jab. 111.2; 139.14. **15:4 15.4** 14.7; Jab. 86.9; 98.2-3; Isaa. 2.2-3; Irım. 10.6-7. **15:5 15.5** 11.19; Shig. 40.34; Slənə 7.44. **15:6 15.6** 1.13; Dan. 10.5. **15:7 15.7** 4.6; 14.10; 16.1. **15:8 15.8** Shig. 40.34-35; Isaa. 6.4; Əzaki. 44.4. **16:1 16.1** 15.1; Jab. 69.25; Isaa. 66.6; Irım. 10.25. **16:2 16.2** 13.15; Shig. 9.10.

³ Wata malaa'ika nga bəra'inə a shi ka əjagərə naakii aagi uunəva. Ma kə əjagərə ci, pii wata ma'inə a zə'ugi makə idənə nga mantə ənda. Patənə nga uushi'inə da əpinatii agi uunəva, kə mətəgi.

⁴ Wata malaa'ika nga makkənə a shi ka əjagərə naakii aagi ma'inə nga gəərənyinə da aa gu'u ma'inə. Makə əjagərə ci, pii wata ma'inə a zə'ugi ka idənə əsə.

⁵ Wata nya fa malaa'ikatə ba'avə ənji ma'inə aaciikii, ca ba, "Ya'ə Malaabakii, hə nəndə əndzə'i, hə nəndə nükə əsə. Də goonğaənə lagi hə gəjwanə.

⁶ Acii ma ənjitsa, kə bəələgi tii anabiinə da harii ənjaaku. Watiitə kə upaa tii sətə ali tii, wahətsə kə vii ka tii idənə kaa təya sa."

⁷ Wata nya fa əndə'i uura danə ha nga dfa sataka, əŋki ci, "Awa, 'ya'ə Slandanə Əntanfe, Maduunəkəya, də goonğaənə nə hə ka la gəjwanaaku."

⁸ Ma daba'əkii, wata malaa'ika nga ənfwadənə a shi ka əjagərə sətə asəkə kwalakaakii əsə aagi uusəra. Makə əjagərə ci, wata uusəra a upaa rəgwa nga tsakə dfa iza'unə, ca ətsa ənji makə gunə.

⁹ Kə səədəgi shishinətii ka shanə, acii iza'unə nga uusəra. Wata təya baaba məza uushi'inə aashi Əntanfe. Ci boo nəndə da baawəda agyanə cibənyiiitsa, amma mabwaseemə tii ka dfa 'waslyakəənatii, kaa təya dfunətə tə ci.

¹⁰ Wata malaa'ika nga tufənə a shi ka əjagərə sətə asəkə kwalakaakii aagyanə dəgələ nwanuunə nga dabata. Makə əjagərə ci, pii wata nwanuunaakii a dfa dəgwamə acii mandə vəda. Ənjə a nji'i ka shanə acii zəmənə nga cibənyiiitsa. *

¹¹ Təya baaba bwaya uushi'inə aashi Əntanfe nga dadagyə putə nga cibənyiiitə ci təya sa da putə nga uyigiitə ashitii. Mabwaseemə tii ka bwaya ndzaanatii.

¹² Wata malaa'ika nga kuwanə a dzə ka əjigərə sətə asəkə kwalakaakii aagi maduunə gəərə nga Ifəratisa. Makə əjigərə ci, pii wata gəərəkii a ifəgi, kaa meeminə da tsaanwə a shii upaa rəgwa nga dzənə.

¹³ Wata nya nee ka ginaajinyinə makkə makə gwandiinə. Rəjwə ca shigi da ma rəhuuta, əndə'i a shigi da ma dabata, əndə'i a shigi da ma majirakənə nga anabitə əsə.

¹⁴ Ma ginaajinyiitsa, nga Seetanə nə tii. Ma təya, agi danə nə tii sə nga hurəshishinə, təya dzə aabii meeminə nga duuniya patə, təya dzatə də tii ka ha rəjwə kaa təya tasəka panə agi maduunə uusəra nga Əntanfe Əndə baawəda. †

¹⁵⁻¹⁶ Wata ginaajinyiitə a dzatə də meemiitə ka ha rəjwə, waatoo ka hatə ci ənjə a 'wa Arəmagidoonə də uura *Ibəraaniya.

Ma bii Yeesu, "Fatəmə kaa nya ba koonə: makə mahərə nii kya shi. Tə'i barəkaanə ashii əndətə nii kya la tə ci dəməgigi, nya la tə ci da i kəjeerənaakii matasəkakii atanjalakii ka nğanə, acii ga ayinə a kəshi tə ci, ca wii ahada ənji də purəki."

¹⁷ Wata malaa'ika nga mədəfənə a shi ka əjagərə sətə asəkə kwalakaakii aagi məda. Makə əjagərə ci, pii wata nya fa əndə'i uura danə dəgələ nga

16:3 16.3-4 8.8; Shig. 7.17-21; Jab. 78.44. **16:6 16.6** 17.6; 18.24; 19.2; Dzək. 32.43; Jab. 79.3,10; Mat. 23.35,37. **16:7 16.7** 15.3. **16:9 16.9** 9.20-21; 16.11,21. * **16:10 16.10** 13.1-2; dəgwamə: Shig. 10.21-22; Isaa. 8.22. **16:12 16.12** Isaa. 11.15; 44.27; 46.11. **16:13 16.13-14** 12.3; 13.1-2; Shig. 8.2; Jab. 78.45. † **16:14 16.14** 11.17; 13.13-14; 19.20; Mat. 24.24; 2 Tees. 2.9; panə: 19.11-21. **16:15-16 16.15** 3.3,18.

ηwanjuunə asəkə maduunə kuvə nga Əntanfø, ca ηgəree ka uurakii, əηki ci, “Kə uugi ha'ə!”

¹⁸ Wata pyapidənə cii kya nee, i wazənə makə dzanə nga vəna cii kya fa, i gəgədzənə nga hanyinə. Makə ghənyə əηji əndə shiηkinə, pooshi tsarə gəgədzənə nga hanyiitə sha dīi. Aciə tsarə gəgədzəətə palee patə.

¹⁹ Ma vəranə nga Babila, kə 'waarakəgi ginəkii makkə. Vəranəyənə nga taa ηgutə hanyinə əsə, kə waalagi. Də ha'ə buurətə Əntanfø tə maduunə vəraatsa, ca kavə tə ki kaa kya sa ma'iza'u cibə nga bwaya mabətəsəkaakii.

²⁰ Patənə nga təpurətə ahada uunəva, kə zagi dza'ə. Ha'ə nə giηjunyənə əsə.

²¹ Wata kwaalyanə nə madiigərə laarənyinə dadagyə aagyanə əηja. Taa ηgutə rəηwə əgi laarənyiitə, kə mbu'i zəzəkəənaakii kiloo tufə pu'unə. Kə wabi əηji bwaya uushi'inə aashi Əntanfø putə nga cibəətə ci təya cibə. Aciə ma cibəətə, bwayakii ka shaηə.

17

Dzalənə tə maduunə kaarəwa

¹ Wata rəηwə əgi malaa'ikanyiitə mədfəfə da i kwalakənyiiitə mədfəfə aciitii a shi aabiiki, əηki ci ka nyi, “Shiwa, kaa nya baarii ka hə makə sətə nə əηjə a dzalə tə maduunə kaarəwatsa, waatoo maduunə vəraatə ghənyə əηji abii gəərənyinə laηə.

² Ma kya, kə baa meeminə nga duuniya də ki. Əηji duuniya əsə, madə kə baa tii də ki, təya də makə əηvwə ca ka tə tii anətii.”

³ Pii wata Malaaba Ma'yanə a ηgərəgi hiimaaki, malaa'ikatə a kərəgi tə nyi aa bilə. Ma dava, kə nee nyi ka minə, ki dasə a ba'a madizə daba ətə da ləmənyinə taa dama patə ashikii, waatoo ləmənyiiitə ca bərapaa tə Əntanfø. Mədfəfə nə nəkii, pu'u nə mapanyinə anəkii əsə. *

⁴ Ma miitə, kə kii ki ηunyi kəjeerənyinə nga əndədəza, da i uushi'inə nga əndzənə ashitə, da i faaranyinə ətə da məghərvənə kama kama. Ma aciitə, tə'i kwalakə əndzənə ətə pasə aciə bwaya uushi'inə ka shaηə, waatoo slənə nga aləhiinatə.

⁵ Ma a kəηwaciitə, tə'i manaahə ləma, amma, ma'umbeekii nə sətə ci ləməkii a moo banə, oo'i, “Nyi nə maduunə Babila, məci kaarəwiinə patə, məci ma'ajjinə uushi'inə nga duuniya.”

⁶ Nya tsaamə tə miitə. Ma nya nee, əgi kanə tə ki a nətə nə idənə nga əηji nga Əntanfø, ma palee maa, nga əηjitə bəələgi əηji putə nga vii seedanə agyanə Yeesu.

Makə nee nyi ka ki, kə dīi ka nyi ka sə nga hurəshishinə ka shaηə.

⁷ Wata əηki malaa'ikatə ka nyi, “Mi cii kwa də hurəshishinə kwa? Ka banə nə nyi ka hə sətə ci əηjə a moo banə də miitə da i dabatsə ətsə da i nəkii mədfəfə da i mapanyinaakii pu'u əsə ətsə dīi miitə a ba'akii.

⁸ Ma dabatsa, da i əpinə shi ca ηji, amma paa ci ma'ə da i əpinə. Kadə nii kəya ənə ka shiginə asəkə makurəηə gu'u nga zanə əsə, əηjə a bələgi tə ci. Tə'i hara əηji asəkə duuniya ətə pooshi əηji nyaahə ləmətii aasəkə ləkaləkətə taabu'u taganə nga duuniya, waatoo ləkaləkətətə dīi ləmə nga əηjitə ca upaa əpinə nga ca'ə ndəηwə ndəηwə asəkəkii. Ma təya, maa

16:17 16.17-21 16.1; Isaa. 66.6. **16:18 16.18** 4.5; 6.12-13. **16:19 16.19** 14.10; 18.2. **16:21 16.21** 11.19; 16.9. **17:1 17.1** Irim. 51.13. **17:2 17.2** 14.8; 17.18; 18.3; Irim. 51.7; Nahu. 3.4. * **17:3 17.3** Malaaba Ma'yanə: 1.10; 21.10; Əzaki. 8.3; 40.2; daba: 13.1-2. **17:4 17.4** 18.3,16; Irim. 51.7; Əzaki. 28.13. **17:5 17.5** Irim. 2.20; Hoos. 1.2. **17:6 17.6** 16.6. **17:7 17.7-8** 13.1-2.

nee tii ka dabatsa, ka d'anə ka tii ka sə nga hurəshishinə, acii da i əpinə shi ca nji, asee paa ci ma'ə da i əpinə, amma kadə nii kəya ənə ka shiginə əsə. †

⁹ “Aci ha'ə, wa ənjə a ndzaa mashiikii agyanə uushi'iitsa. Ma nənuyiitə mədəfə, tii ndzaa ka ginunyinə mədəfə ətsə dīi miitə də sə anəkii, təya ndzaa ka meeminə mədəfə əsə.

¹⁰ Ma tufə agi meemiitsa, paa tii ma'ə. Ma rəjwə əsə, ma'ə ci agi nwanjuunə. Əndə'i rəjwə, ma'ə ci mashimə zəku'i. Madə kə shi ci, nga uundzə saa'i nii kəya dā nwanjuunə.

¹¹ Ma dabatsə əsə, ətsə sha nji da i əpinə, amma paa ci ma'ə, ci saakii nə tighəsənə nga nwanjwa. Rəjwə nə ci əsə agi meemiitə mədəfə. Madə kə shigi ci, kadə nə ənjə a bələgi tə ci.

¹² “Ma mapanyiitə pu'u nee hə anəkii əsə, tii ndzaa ka meeminə pu'u, ətə ma'ə ma'watəgimə dā nwanjuunə. Amma ka viinə nə ənji ka tii baawəda nga dā nwanjuunə da dabatsə nga tibisa rəjwə dyanə.

¹³ Tii pu'u patə, rəjwə nə hiimatii. Təya vii ngeerənatii da baawədatii ka dabatsa.

¹⁴ Kadə nə təya pa da *Uundzə Baga. Amma Uundzə Baga na jaala anətii, acii ma ca, ci nə Slandanə agyanə slandanənyinə, Nwanjwə agyanə meeminə. Ma ənjitə 'wii ci, waatoo matadə ənjaakii, ənjitə nyi'u tə ci də ədzəmə rəjwə, kadə nə təya jaala da ci agyanə meemiitsa.”

¹⁵ Malaa'ikatsə a ənə ka banə ka nyi, əjki ci, “Ma gəərənyitə nee hə, ətsə dīi kaarəwatsə də sə abitii, tii ndzaa ka ənji nga slikərənyinə da uurənyinə nga duuniya patə.

¹⁶ Ma mapanyiitə pu'u nee hə, tii patə da dabatsa, kadə nə təya kaaree ka kaarəwatsa, təya fədəma uushi'inatə patə, təya bwasee ka ki də purəki, təya tsəbəgi ləwatə. Ma sətə mbədaanə, təya ətsəgi də gunə.

¹⁷ Aci Əntənfə kavə aa ədzəmətii kaa təya slənə ka ciinə rəjwə, təya slənə aniyakii, təya vii ka dabatsə ngeerənatii nga dā nwanjuunə, ha'ə mbu'yanə saa'yatə nə Əntənfə a mbu'utəgi də wabənaakii.

¹⁸ Ma miitə nee hə, ki ndzaa ka maduunə vərənə ətə dīi nwanjuunə agyanə meeminə nga duuniya.”

18

Kulanə nga Babila

¹ Ma daba'ə ha'ə, kə nee nyi ka əndə'i malaa'ika ca jima dadagyə. Da i baawəda lanə nə ci. Tə'i bərənə gunutə də ci əsə, bərənəkii bərəgi patənə nga duuniya.

² Ca ngeere ka uurakii, əjki ci, “Kə kulii ki, kə kulii maduunə Babila. Kə zə'ugi ki ka ha nga ndzaanə nga taa ngutə tsarə nga ginaajinyinə kama kama, da nga taa ngutə tsarə nga ma'ajijinə shaara ətə ci ənjə a kaaree.

³ Aci kə tsəkuvə ki slikərənyinə nga duuniya patə, kya dzəgunətə ka tii aləhiinə. Də ha'ə kavə ki ənji ka upaa məbətəsəkə nga Əntənfə putə nga aləhiinatii. Kə baa meeminə nga duuniya də ki. Ənji dā fiiriinə əsə, kə dāgi tii gəna putə nga moo uushi'inatə.”

† **17:8 17.8** 13.3; ləkaləkətə: 3.5. **17:9 17.9** 13.18. **17:12 17.12** Dan. 7.7,24. **17:14 17.14** 19.16,19; Dzək. 10.17; Jab. 136.3; Dan. 2.47; 1 Tim. 6.15. **17:15 17.15** 17.1. **17:16 17.16** 17.2; 18.8; Leew. 21.9; Əzaki. 23.29; Hoos. 2.5. **17:17 17.17** 17.13. **18:1 18.1-24** Isaa. 13; 47; Əzaki. 27. **18:2 18.2** 14.8; 16.19; Isaa. 13.20-22; 21.9; 34.11,14; Irim. 50.39-40; 51.8. **18:3 18.3** 17.2; 18.11-19; Isaa. 23.8; Əzaki. 27.22-23,33.

⁴ Wata nya fa əndə'i uura dadagyə, ca ba, "Ya'ə ənjaaki, shigimə sə goonə asəkə vərəatsa, goona jigunyi slənə 'waslyakəənatə, acii goona upaa cibəətə nii ta cibə.

⁵ Shigimə, acii ma 'waslyakəənatə, kə dzii də nə lanə, ha'ə kə mbu'ya aadəgyə aabii Əntarjə. Kə buurətə Əntarjə bwaya haalatə əsə.

⁶ Wa bwaya bwayaanatə a ənə aanətə. Wa cibəətə njii ta cibə də ənjə a ənə aanətə satə, wa ənjə a ənə ka jikətənə ka ki. Wa ənjə a ki'itə ka ki, ənjə a natə ka ki kwalakatə də ma'iza'u sə nga sanə, palee ka ətə njii ta dfa ka ənja.

⁷ Wa ənjə a cibə də ki makə sətə njii ta dfuunətə natə na, əndə wahə nji ki, kya dzə də banə oo'i, 'Wanyinə dasə, kwatamə nə nyi, əntaa mooryafinə nə nyi, pooshi uushi ca bəzee ka səkəki shanjə!'

⁸ Acii ha'ə, agi uusəra rənjwə nə asara a kulyaanə ka ki həma'ə, waatoo, mətənə da məbətəsəkə da madəfənə, ənjə a ətsagi tə ki də gunə, acii ma Əntarjə Slandana, maduunəkii nə ci. Ci ca lagi ka ki gənjwanə."

⁹ Ma meeminə nga duuniya ətə baa də ki, maa nee tii ka makiirənə nga ətsanə nga vərəatsa, ka tuunə nə tii acii agi wahə nji tii davə.

¹⁰ Təya kəñaanə dzadə ka tsaamənə, ngwalii tii acii ga təya saanə cibə da i tii patə, təya ba, "Kayitu! Kayitu! Maduunə vəranə nga Babila! Da i ngeerənə nji hə. Amma, ndza'ə gi'u kə lagi gənjwanaaku!"

¹¹ Ənji dfa fiiriinə asəkə duuniya əsə, təya tuu agyanətə, təya bəzəgi səka, acii pooshi əndə dərə uushi'inatii ma'ə.

¹² Waatoo, əndzənə da hara tibisənyinə nga bəzə gəna, i matsahu faariitə da məghərəvənə davə, i nnyuni kəjeerənyinə nga bəzə gəna kama kama makə marəmənyinə i garədoomanyinə, i nnyuni ənfuginə kama kama, i dagwa uushi'iitə ci ənjə a dfa də linyinə nga coona i də ənfuginə, i dagwa uushi'inə ətə ci ənjə a dfa də tibisənyinə taa faariinə.

¹³ Ma ənjitsa, kə irəgi tii ka ki də harii uushi'inə kama kama əsə, shaashimənyinə kama kama da hara banyinə kama kama ətə ca zənə nga'ə, da inaba, da i maara da i nnyuni əmputə aləkamaara da i səkəjwa, i liinə da baginə, təhinə da i moota təhinə, da i maviinə, waatoo, ənji shinjinə. Ma uushi'iitə patə, pooshi əndə dərənə aciitii ma'ə.

¹⁴ Wata təya tuu agyanə vəranəkii, təya ba, "Patənə nga uushi'iitə kavə hə nəku aanəkii, kə ətee hə. Patənə nga gənaaku əsə, pooshi ma'ə, paa hə ka ənənə ka upaanə ma'ə boo."

¹⁵ Ma ənji dfa fiiriinə ətə upaa gəna dagi dərəginə də uushi'inə asəkə vəranəkii, kə kəñaanə tii dzadə, ngwalii tii acii ga təya saanə cibə da i tii, təya tuu, təya ngəərə ma,

¹⁶ təya ba, "Kayitu! Kayitu! Maduunə vəranə! Ma nga njukə, kə njii kwa ngaanğa nnyuni kəjeerənyinə nga əndədəzə kama kama, i nga ənduudfa, ha ngaanğa uushi'inə nga əndzənə i nga nnyuni faariinə ka geeginə ka hə ka rəmənə.

¹⁷ Ndza'ə gi'u ətee hə ka gənaaku patə."

Patənə nga slanjii kumbawalənyinə, da ənji gwazə kumbawalənyinəkii, da ənjitə asəkətii, da ənjitə ca wii də kumbawalə ka dfa fiiriinə, tii maa, kə kəñaanə tii dzadə.

¹⁸ Makə nee tii ka makiirənə nga guutə ca ətsa tə vərəatsa, təya ka vurənə, təya ba, "Pooshi vəranə ətə gi aashi vərəatsə də dfuunuunə."

18:4 18.4 Isaa. 48.20; Irim. 51.45; 2 Koor. 6.17. **18:5 18.5** 'Wat. 18.20. **18:6 18.6** Jab. 137.8; Irim. 50.29. **18:7 18.7-8** Isaa. 47.8-9. **18:8 18.8** 17.16. **18:9 18.9-10** Əzaki. 26.16-17; 27.30-35. **18:12 18.12-13** Əzaki. 27.12-24. **18:15 18.15** Isaa. 47.15; Əzaki. 27.36. **18:16 18.16** 17.4. **18:18 18.18-19** Əzaki. 27.28-34.

19 Təya fədfə hanyinə agyanətii, təya tuu, təya ηgəərə ma, təya ba, “Kayitu! Kayitu! Maduunə vəranə! Patənə ηga ənjitə da i kumbawalatii, də gənaaku dīi tii gəna, wata kaa ha ətee ka uushi'inaaku patə ndza'ə gi'u!” Də ha'ə uudəpaa tii tuunatii agyanə vəraatsa.

20 Aci ha'ə, wa patənə ηga ənji dadagyə a da moodasəka putə ηga zamaginə də ki. Damə moodasəka, ənji ηga Əntanfə da masləkee ənja da anabiinə, acii kə ki'i Əntanfə koonə noonə ashitə.

21 Ma daba'əkii, wata əndə'i maduunə malaa'ika a ηgərətə faara. Mbərə mbərə nə zəzəkəənə ηga faarakii da ηga maduunə tənwa. Wata ca kagərə aagi uunəva, əjki ci, “Ha'ə nə ənjə a zamagi də maduunə vəranə ηga Babila də ηgeerənə, pooshi ənjə na nee ka ki ma'ə şanə!

22 Pooshi ənji na fa wanyanə da kəzhimbərə asəkə vəranəkii ma'ə, da ənji ədə lyambyadfa taa uutəma şanə. Pooshi ənji na nee ka ənji slənə ηga ciinə kama kama ma'ə əsə. Pooshi ənji na fa ədənə də tənwə şanə ma'ə, şikə şikə nə vəranəkii a ndzaanə.

23 Pooshi ənjə na nee ka bərənə ηga garəkuwa asəkə vəranəkii ma'ə şanə. Moodasəkə ηga kərə madanə əsə, pooshi ənjə na fa ma'ə şanə. Ma ηga ηukə, ənji də fiiriinə ηga vəranəkii palee də ηgeerənə asəkə duuniya patə. Kə gəpətəgi ki də ənji ηga slikərənyinə patə də uushi'inate ηga jirakənə.”

24 Də ha'ə upaa ki ciba, acii asəkə vəranəkii lapaa ənji idənə ηga anabiinə da ηga hara ənji ηga Əntanfə. Awa, davə lapaa ənji idənə ηga ənji patə ətə bəələgi ənji asəkə duuniya.

19

1 Ma daba'ə ətsa, kə fii nyi wazənə ηga uushi dadagyə makə wazənə ηga maduunə dzadənə ηga ənja, təya ba, “Haleeluya!” Ci nə Maluu gaamə, Əndə məghərəvənə nə ci, Əndə baawədfa əsə.

2 Aci də goonqaanə lii ci gəjwanə. Kə lagi ci gəjwanə ηga maduunə kaarəwata. Ki saawee ka *duuniya patə də də aləhiinatə. Kə jalə Əntanfə tə ki, acii kə bəələgi ki ənji nə'unə tə ci.”

3 Təya ənə ka banə, əjki tii, “Haleeluya! Ma makiirənə ηga guutə ətsagi tə maduunə vəraata, ka ndərənə aadəgyə ca'ə ndənəwə ndənəwə.” †

4 Wata gayiitə pupusərə aji ənfwadə, da uushi'iitə ənfwadə da i əpinatii, təya gərə'waanə ka paslənə tə Əntanfə, ci dasə anə dəgələ ηga ηwanjuunə, təya ba, “Aamiina. Haleeluya!”

5 Wata əndə'i uura a wabə gatə ka hatə dīi dəgələ ηga ηwanjuunə, əjki ci,

“Duunətəmə tə Əntanfə,
unə, patənə ηga ənjitə ca nə'u tə ci,
da patənə ηga ənji ətə ca ηgwələ tə ci,
uujə ənji da madiigərə ənji patə.”

*Zəmə əndzanə ηga rəyə ηga *Uundzə Baga*

18:20 18.20 12.12; Irim. 51.48. 18:21 18.21 Irim. 51.63-64. 18:22 18.22 Isaa. 16.10; 24.8; Əzaki. 26.13. 18:23 18.23 Isaa. 23.8; 47.12; Irim. 7.34. 18:24 18.24 16.6; Isaa. 26.21; Irim. 51.49; Əzaki. 24.7-8. * 19:1 19.1 Ma Haleeluya, kyalaliinə ka dūunətənə də Əntanfə. 19:1 19.1 4.11. 19:2 19.2 15.3; 16.6; 22.12; Dzək. 32.43; Jab. 79.10. † 19:3 19.3 makiirənə: 14.11; Isaa. 34.10. 19:4 19.4 4.4,6; 5.7; Jab. 106.48. 19:5 19.5 11.18; Jab. 22.25; 115.13; 134.1; 135.1.

⁶ Wata nya ənə ka fa wazənə nga uushi makə wazənə nga maduunə dzadənə nga ənja, makə ngyaaranə nga ma'inə a gəərə daba'a vəna, makə dzanə nga vəna əsə. Nya fa təya ba, "Haleeluya! Əntanfə Slandanə gaamə ca dfa nwanjuunə. Aciikii nə baawəda patə.

⁷ Daamə moodasəka, ama dfa manushinə, dəlaamə də duunuunaakii, acii kə mbu'i saa'i nga rəyə nga Uundzə Baga. Madanaakii boo, kə tasəkii ki.

⁸ Kə vii ənji ka ki nunyi malaaba kəjeerənə ətə ca bərə, kaa kya ngavə aashitə."

Ma nunyi kəjeeriitsa, ci ndzaa ka nunyi sləna nga ənji nga Əntanfə.

⁹ Wata ənki malaa'ikatə ka nyi, "Naahətə wabəəna. Ənji moodasəkə nə ənjitə bii ənji ka tii zəmə əndzanə nga rəyə nga Uundzə Baga." Malaa'ikatə a ənə ka banə ka nyi, ənki ci, "Ma wabəətsa, tantanyinə, da ma Əntanfə shigi." ‡

¹⁰ Makə fii nyi ha'ə, wata nya gərə'waanə atsaə sədəkii ka paslənə tə ci. Amma ənki ci ka nyi, "Ga ha dfa ha'ə! Aci nyi maa, əndə slənə nga Əntanfə nə nyi makə noonə da ndzəkənjushi'inəku, waatoo ənjitə kəsətə tənə tənə tə wabəətə baarii Yeesu. Tə Əntanfə paslənəku."

Ma wabəətə baarii Yeesu, ci nə tantanyinə nga sətə wabi anabinyinə anəkii.

Əndə ndərə mabwadada təhwa

¹¹ Ma nya tsaamə, wata nya nee ka ha dagyə mawunəkii, nya nee ka mabwadada təhwa asəkəkii da i əndə a ba'akii. Ma ləmə nga əndətə a ba'a təhukii, "Əndə Goonğa, Mayarəda Ənda". Də goonğaənə nə ci ka la gəjwanə, ca dzə də panə də goonğaənə əsə.

¹² Makə gana nga gunə nə ginəkii ka bərənə. Da i daranyinə nga nwanjuunə lanə anəkii nə əndəkii. Tə'i ləməkii manaahəkii ashikii, amma pooshi əndə paaratəginə də ləmətsa, madaamə ci saakii.

¹³ Ma kəjeeriitə ngii ci, tə'i idəna taa dama patə. Tə'i əndə'i ləmə ci ənjə a 'wa də ci əsə, waatoo, "Wabənə nga Əntanfə".

¹⁴ Wata soojiinə nga dadagyə a nə'u tə ci a ba'a mabwadada təhinə, da i malaaba mabwadada kəjeerənyinə ashitii.

¹⁵ Da makii shigi mahidəhidamə ngila purəjanə, də ci nii kəya jaala agyanə slikərənyinə patə, ca dfa nwanjuunə agyanətii də zala tibisa, makə sətə ci ənjə a mya'ə inaba. Də ha'ə nii kəya baarii bwaya mabətəsəkə nga Əntanfə Əndə baawəda.

¹⁶ Ma ashii kəjeerənaakii, mbərə mbərə da gədəhaciinəkii, tə'i man-aahə ləma, waatoo, "Nwanjwə agyanə meeminə, Slandanə agyanə Slandanənyinə".

¹⁷ Ma daba'əkii, wata nya nee ka malaa'ika kənjə agi uusera, ca ngəree ka uurakii ka banə ka patənə nga shaarənyinə ətə ca lədfə agintanfə, ənki ci, "Shooma, dzatəmə də nə ka ha rənjwə, acii kə mbu'ya saa'i nga maduunə kumənə nga Əntanfə!

19:6 19.6 11.17; 14.2; Jab. 47.6-10; 96.7-10; Zak. 14.9. **19:7 19.7** 21.2. **19:8 19.8** 6.11. ‡ **19:9 19.9** 14.12; Isaa. 25.6; Mat. 22.2; Luka 14.15-16; tantanyinə: 21.5; 22.6. **19:10 19.10** 6.9; 22.8-9. **19:11 19.11** 4.1; 19.2; Jab. 72.1-14; 98.9; Isaa. 11.4; Əzaki. 1.1-3; Slənə 7.56. **19:12 19.12** 1.14-15; 2.17. **19:13 19.13-15** Isaa. 63.1-6. **19:13 19.13** Yooh. 1.1. **19:14 19.14** 6.2-8,11. **19:15 19.15** 1.16; 2.26-27; 11.17; 14.14-20; Irim. 25.30-31. **19:16 19.16** 17.14. **19:17 19.17-18** Əzaki. 39.4-5,17-19.

18 Shoomə ka ciku ləwunyinə nga meeminə da nga soojiinə da gayinatii, da luu nga təhinə da nga ənjitə ca ndərə tə tii, da nga patənə nga ənja, maviinə da dimuyinə, madiigərə ənji da uuji ənji patə.”

19 Wata nya nee ka dabata da meeminə nga duuniya da soojiinatii, kə dzatə tii də nə ka hakii, kaa təya pa da Əndətə ca ndərə mambwadada təhutə da soojiinaakii.

20 Ənjə a kəsə tə dabatə tii da majirakə nga anabitə dīi sə nga hurəshishinə akəṅwaciikii. Də sə nga hurəshishinəkii gəpətə ci də ənjitə luuvə kaa ənjə a də ka tii sagida nga dabata, təya paslə tə mapusha tə dabata. Wata ənjə a əjigərə tə tii bəra'i da i əpinə aagi gunə ətə dīi kurəṅənəkii makə uunəva. Baruuda a dzə də tsakə iza'unə ka gunəkii.

§

21 Kə bəələgi ənji soojiinatii də ṅgila purəṅaatə shigi da ma Əndətə a ba'a təhuta. Wata shaarənyinə patə a ciku ləwatii, təya əbuurəgi gyadə.

20

*Anənə tə *Seetanə nga fəzə dəbu'u*

1 Wata nya nee ka malaa'ika ca jima dadagyə ndzanə da i uuzənə nga makuvə nga gu'u nga zanə da i mandalə mahyakahyaka'ə aciikii. *

2 Ca kəsətə rəhuuta, waatoo, rəhuutə nga ṅukə ṅukə, ətə dəkəvə ənji ka ci ləmə “İbəlisa” da “Seetanə”, ca anəgi tə ci kaa ca ndzaa ma'anəkii nga fəzə dəbu'u.

3 Wata ca kagərə tə ci aasəkə makurəṅə gu'u nga zanə, ca pa'əgi, ca nyii'igi ma nga gu'ukii, acii ga Seetanə a gəpətə də slikərənyinə ma'ə. Ma daba'ə fəzə dəbu'utsa, tyasə ka kapaanə nə ənji tə ci nga uundzə sa'ya.

4 Ma daba'əkii, wata nya nee ka dəgələnyinə nga ṅwanuunə da i slanjii dəgələkii dasə dasə anəkii. Kə vii ənji ka tii baawədə nga la gəṅwanə. Kə nee nyi ka ma'yanyinə əsə nga ənjitə laalagi ənji nətii putə nga waaza gooṅgaatə baarii Yeesu, da putə nga waaza wabənə nga Əntəṅfə. Ma təya, kə ənyi tii ka upaa əpinə, təya də ṅwanuunə da *Aləmasiihu nga fəzə dəbu'u. Acii mapasləmə tii ka dabatə da pushashinaakii, paa tii liwə sagidaakii aa kəṅwaciitii taa aaciitii əsə.

5 Tii nə təkəṅwanə nga madənə agi maməətə ənja. Ma mbədaanənə nga maməətə ənja, paa tii ma'i da i tii, see daba'ə fəzətsə dəbu'u.

6 Patənə nga ənjitə upaa madənə nga təkəṅwanə, ənji moodasəkə nə tii, malaabakii. Pooshi əntənə nga bəra'inə da baawədə anə tsarə nga ənjitsa. Ka ndzaanə nə tii ka limanyinə nga Əntəṅfə da nga Aləmasiihu, təya də ṅwanuunə da ci nga fəzə dəbu'u.

Muudinə nga panə

7 Ma daba'ə kə uugi fəzətsə dəbu'u, ka pəryapaanə nə ənji tə Seetanə asəkə furəshinaakii.

8 Ka gimaginə nə ci, ca dzə ka gəpə də slikərənyinə nga duuniya patə. Ma slikərənyiiitsa, tə tii ci ənjə a 'wa Gwagə da Magwagə. Ka dzatəginə nə Seetanə də tii patə ka ha rəṅwə, kaa təya pa da Əntəṅfə. Makə mandzənə a gəərə nə laṅənatii.

19:18 19.18 13.16. 19:19 19.19 17.12-14; Jab. 2.2; Əzaki. 38.2-9,14-16; Zak. 14.2. § 19:20 19.20 13.1-2,13,15; baruuda: 14.10; 20.10,14; 21.8; Isaa. 30.33. * 20:1 20.1 10.1; 18.1; gu'u nga zanə: 9.1. 20:2 20.2 12.3,9. 20:4 20.4 6.9; 13.15; Dan. 7.9,22; Luka 22.30; 1 Koor. 6.2. 20:6 20.6 1.6; 2.11. 20:8 20.8 13.14; Jasə. 11.4; Əzaki. 38.2,10-12.

⁹ Wata nya nee, təya təkəgi taa dama patə anə hanyinə nga duuniya, təya gunutəgi də hatə dīi ənji nga Əntanƒə davə, da vərəatə uu'i ci. Amma, wata ma nya nee, gunə a jima dadagyə, ca ətsagi tə tii.

¹⁰ Ma Seetanə, əndə gəpənə də tii, kə kagərə ənji tə ci aagi guutə dīi kurəjənəkii makə uunəva, baruuda a dzə də tsakə iza'unəkii, waatoo hatə shi ənjə a kagərə tə dabatə da majirakə nga anabita. Ka sanə nə tii nğəra'wə vədə da uusəra nga ca'ə ndəjwə ndəjwə.

Maduunə uusəra nga ɗa gəjwanə

¹¹ Wata nya nee ka maduunə mambwafada dəgələ nwanjuunə da i Əndə dasə asəkəkii. Ma nya tsaamə, wata kə zagi hanyinə da səkəntanƒə akəjwaciikii. Pooshi ənji ənyi ka neenə ka tii ma'ə.

¹² Wata nya nee ka maməətə ənji da i əpinatii, uuji ənji da madiigərə ənji patə, kəjə kəjə akəjwacii dəgələ nga nwanjuunə. Ənjə a wunəpaa ləkələkatənyinə, ənjə a wunəpaa əndə'i ləkələkatə əsə, waatoo ləkələkatətə ca ɓarii tə ənjitə ca upaa əpinə. Ənjə a la gəjwanə ka maməətə ənji mbərə mbərə da slənənyinatii, makə sətə nyaahə ənji asəkə ləkələkatənyii.

¹³ Ma maməətə ənjitə aghi uunəva, kə ma'i tii. Ma wa, da ha nga ndzaanə nga maməətə ənja, kə kapaa tii natii maməətə ənji əsə, ənjə a la gəjwanə ka taa wu patə agitii, makə sətə njii təya slənə.

¹⁴ Ma daba'əkii, ənjə a kagərə tə i ha nga ndzaanə nga maməətə ənji da wə aagi guutə makə uunəva. Waatoo əntənə nga bəra'inə nə gunəkii.

†

¹⁵ Patənə nga ənjitə malapaamə ənji ləmətii manaahəkii asəkə ləkələkatətə dīi ləmə nga ənjitə ca upaa əpinə nga ca'ə ndəjwə ndəjwə asəkəkii, wata ənjə a kagərə tə tii aagi guutsə makə uunəva.

21

Kura ha dadagyə da kura ha a panə

¹ Ma daba'əkii, kə nee nyi ka kura ha dadagyə da kura ha a panə. Ma təkəjwatə ha dadagyə da ha a panə, kə dzəgi. Kə ifəgi uunəvənyinə əsə.

² Wata nya nee ka malaaba vəranə, waatoo kura Urusaliima, ca jima dadagyə daci Əntanƒə. Matasəkakii nə ki makə sətə ci madanə a tasəka, kaa kya gunu da nğurii.

³ Nya fa əndə'i uura dasəkə dəgələ nga nwanjuunə, ca nğəree ka uurakii, əjki ci, "Ma nə ɗiya, kə uugi ha nga ndzaanə nga Əntanƒə ndzaanə ahada ənja. Ka ndzaanə nə ci agitii, təya ndzaa ka ənjaakii. Ci saakii ca ndzaa da tii, ca ndzaa ka Əntanƒwatii.

⁴ Ka taadəginə nə ci ka tii kiinə agitii. Pooshi ma'ə məətənə, pooshi ma'ə tuutunə əsə taa mabətəsəka, pooshi ma'ə zəmənə nga uushi. Aci ma iirə uushi'inə, kə dzəgi."

⁵ Wata Əndətə dasə anə dəgələ nga nwanjuunə a ba ka nyi, əjki ci, "Ma əndzə'i, aghi ɗəeginə nə nyi taa ka mi patə, kaa ca ndzaa kurakii." Ca ba ka nyi əsə, "Naahuu ətsa, acii ma wabəətsa, mayarədakii, goonğa boo." *

20:9 20.9 Baan. 2; 2 Meem. 1.10,12; Jab. 78.68; Əzaki. 38.22; 39.6. **20:10 20.10** 19.20. **20:11 20.11** 5.7; 6.14; 21.1; Jab. 114.3,7; Mat. 24.35; 2 Piita 3.10. **20:12 20.12-13** 3.5; 22.12; Dan. 7.9-10. **20:12 20.12** Shig. 32.32. † **20:14 20.14** 20.10; 1 Koor. 15.26; əntənə nga bəra'inə: 2.11. **20:15 20.15** 3.5. **21:1 21.1** 21.5; Isaa. 65.17; 2 Piita 3.13. **21:2 21.2** 3.12; 19.7; 21.9-22.5; 22.17; Isaa. 52.1; Mat. 22.2; Gal. 4.26; Ibər. 11.16; 12.22. **21:3 21.3** 7.15; Leew. 26.12; Əzaki. 37.26-28; Zak. 2.9; 2 Koor. 6.16. **21:4 21.4** 7.17; Isaa. 26.19; 35.10. * **21:5 21.5** 5.7; 21.1; Isaa. 43.19; 2 Koor. 5.17; mayarədakii: 19.9.

⁶ Ca ənə ka banə ka nyi, əŋki ci, “Kə uugi slənə danə. Nyi nə ŋga təkəŋwanə da ŋga muudinə, nyi 'watəgi, nyi na uudəpaa əsə. Taa wu patə ci ma'igiirənə a dfa tə ci, ka viinə nə nyi ka ci rəgwa ŋga sa ma'inə ŋga zabə yadə ki'inə asəkə gəərə ətə ca vii əpinə.

⁷ Taa wu patə jaalii, ka upaanə nə ci uushi'iitsa, ka ndzaanə nə nyi ka Əntanƣwaakii, ca ndzaa ka uuzənaaki əsə.

⁸ Amma, ma maŋgwalinə, da ənjitə yadə vii gooŋga, da ma'ajijinə ənja, da mabəələ ənja, da ma'aləhiinyinə, da mwabiinə, da ənji paslə uuləminə, da patənə ŋga majirakinə, agi gunə nə ha ŋga ndzaanatii, waatoo, guutə dīi kurəŋənəkii makə uunəva, baruuda a dzə də tsakə iza'unəkii. Ci nə əntənə ŋga bəra'inə.”

Kura Urusaliima

⁹ Ma daba'əkii, kə shi malaa'ika aabiiki. Ma ca, rəŋwə nə ci agi malaa'ikanyiitə mədəfə nji da i kwalakənyinə mədəfə ŋga muudinə ŋga cibənyinə aciitii. Əŋki ci ka nyi, “Shiwa, kaa nya bəarii ka hə tə Madfanə ətə na ndzaa ka minə ŋga Uundzə Baga.”

¹⁰ Wata Malaaba Ma'yanə a ŋgərəgi hiimaaki, malaa'ikatə a ŋgərə tə nyi, ca kərə tə nyi aanə magərə giŋwə ka shanə, ca bəarii ka nyi tə vərənə ŋga Əntanƣfə, waatoo, Urusaliima. Vəranəkii a dzə də jimanə dadagyə daciikii.

¹¹ Vəranəkii a dzə də bərənə makə faara ətə da məghərəvənə davə. Camə saakii makə faaratə ci ənjə a 'wa yasəpa. Duunuunə ŋga Əntanƣfə ca bərə ha'ə davə.

¹² Tə'i magərə mahwala ŋga vərənəkii da i uura mayinyinəkii pu'u aji bəra'i, da malaa'ikanyinə pu'u aji bəra'i ətə ba'avə ənji nəhə uura mayinyinəkii aaciitii. Ma ashi uura mayinyinəkəya, kə naahəvə ənji ləmənyinə ŋga slikərənyinə pu'u aji bəra'i ŋga ənji Isərayiila.

¹³ Taa ka ŋgutə purəŋanə ənfwadə patə, tə'i uura mayinyiitə makkə, waatoo, makkə da tsaanwa, makkə da hwarəma, makkə da waka, makkə da banƣawə əsə.

¹⁴ Ma mahwala ŋga vərənəkii, agyanə faaranyinə pu'u aji bəra'i mbuki ənji. Aagyanətii naahətə ənji ləmənyinə pu'u aji bəra'i ŋga masləkee ənji ŋga *Uundzə Baga.

¹⁵ Ma acii malaa'ikatə ca wabə da nya, tə'i zala ŋga əndzənə ka gəlatəginə də vərənəkii da uura mayinyinəkii da mahwalakii.

¹⁶ Ma bwanənə da gərənə ŋga vərənəkii, mbərə mbərə taa dama patə. Wata malaa'ikatə a gəlatə vərənəkii də zalatə ŋga gəlaginə. Ma gəlatə ca, kiloomeeta† dəbu'u bəra'i da gya'ə bəra'i nə gərənəkii a panə da gərənəkii aadəgyə. Ha'ə nə bwanənəkii əsə.

¹⁷ Ca gəlatə gərənə ŋga mahwalakii aadəgyə, meeta‡ mədəfə pu'unə aji bəra'i, makə sətə dīi zala ŋga gəla də uushi'inə.

21:6 21.6 1.8; 7.17; 22.1; Isaa. 55.1; Zak. 14.8; Yooh. 7.37. **21:7 21.7** 2 Sam. 7.14; Əzaki. 11.20. **21:8 21.8** 2.11; 19.20; 21.27. **21:9 21.9-22.5** Isaa. 54.1-17. **21:9 21.9** 15.1. **21:10 21.10** 17.3; Əzaki. 40.2; Mat. 4.8. **21:11 21.11** 21.18,23; Isaa. 60.1-3,19; Əzaki. 43.2. **21:12 21.12-13** 7.5-8; 'Wat. 35.22-26; Shig. 28.21; Əzaki. 48.30-35. **21:14 21.14** Ibər. 11.10; Af. 2.20. **21:15 21.15** 11.1; Əzaki. 40.3. † **21:16 21.16** Ma agi uura Gərikə, pooshi kiloomeeta. Amma tə'i uushi ŋga gəla də babara ci ənjə a 'wa 'stadia'. Ma kiloomeeta dəbu'u bəra'i da gya'ə bəra'i, mbərə mbərə da stadia dəbu'u pu'u aji bəra'i. **21:16 21.16** Əzaki. 48.16-17. ‡ **21:17 21.17** Ma agi uura Gərikə, pooshi meeta. Də hwaslə ciinə ci təya gəla. Ma meeta mədəfə pu'unə aji bəra'i, mbərə mbərə da hwaslə ciinə gya'ə da ənfwadə pu'unə aji ənfwadə.

¹⁸ Də faara ətə ci ənjə a 'wa yasəpa ghənyi ənji mahwala nga vəranəkii. Ma vəranəkii əsə, də əndzənə ghənyi ənji, ɲunyikii, wata yanə makə dyarugala.

¹⁹ Anə faariinə ətə da məghərəvənə davə mbuki ənji mahwala nga vəranəkii. Ma faara nga təkəɲwanə, faaratə ci ənjə a 'wa yasəpa. Ma faara nga bəra'inə, faaratə ci ənjə a 'wa safira. Ma faara nga makkənə, faaratə ci ənjə a 'wa agata. Ma faara nga ənfwadənə, faaratə ci ənjə a 'wa iməradə.

²⁰ Ma faara nga tufənə, faaratə ci ənjə a 'wa wanikisa. Ma faara nga kuwanə, faaratə ci ənjə a 'wa sarədisa. Ma faara nga mədəfənə, faaratə ci ənjə a 'wa kirisoolita. Ma faara nga tighəsənə, faaratə ci ənjə a 'wa beerila. Ma faara nga əliɲənə, faaratə ci ənjə a 'wa toopaza. Ma faara nga pu'unə, faaratə ci ənjə a 'wa kərisooparasə. Ma faara nga pu'u aməntanənə, faaratə ci ənjə a 'wa yiyakinta. Ma faara nga pu'u aji bəra'inə, faaratə ci ənjə a 'wa amatisəta əsə.

²¹ Ma uura mayinyinəkii pu'u aji bəra'i əsə, də faara ətə da məghərəvənə davə ətə ci ənjə a 'wa lu'ulu'u dīi ənji. Taa ɲgutə rəɲwə aji uura mayinyiitsə pu'u aji bəra'i, də lu'ulu'ukii rəɲwə dīi ənji. Ma rəgwa asəkə vəranəkii əsə, də əndzənə dīi ənji, ɲunyikii, wata yanə makə dyarugala.

²² Maneemə nyi ka *yi nga Əntanƒə asəkə vəranəkii. Aci i Əntanƒə Slandanə Əndə baawəda da Uundzə Baga, tii də natii nə nə ha nga paslənə davə.

²³ Pooshi nafalə nga bərənə nga uusəra taa nga ləgidə asəkə vəranəkii. Aci məghərəvənə nga Əntanƒə da nga Uundzə Baga ca bərə asəkəkii.

²⁴ Ka wiinə nə slikərənyinə nga duuniya patə aji bərənəkii. Ma meeminə nga duuniya əsə, ka kərənə nə tii gənatii aasəkə vəranəkii ka duunətənə də Əntanƒə.

²⁵ Ma uura mayinyinə nga vəranəkii əsə, mawunəkii ndzaanətii taa guci patə, acii pooshi vədə davə.

²⁶ Ka kərənə nə ənji ɲunyi uushi'inə da gəna nga slikərənyinə patə aasəkə vəranəkii.

²⁷ Amma pooshi ma'ajjinə uushi'inə ka dəmənə aasəkə vəranəkii. Taa əndətə ca daada bwaya uushi'inə taa jirakənə, paa ci ka dəmənə aadəvə aasəkə vəranəkii. See əndətə nyaahə ənji ləməkii aasəkə ləkaləkətətə nga Uundzə Baga, waatoo ləkaləkətətə dīi ləmə nga ənjitə ca upaa əpinə nga ca'ə ndəɲwə ndəɲwə asəkəkii. §

22

¹ Ma daba'əkii, malaa'ikatə a baarii ka nyi gəərə nga ma'inə ətə ca vii əpinə. Dawə dawə saakii nə ma'inəkii. Ca hwaya ka hatə dīi dəgələ nga ɲwanjuunə nga Əntanƒə tii da nga *Uundzə Baga.

² Ma ma'iitsa, aji huyinə ahadahada rəgwa nga vəranəkii. Ma anə ndəra nga gəərəkii əsə, tə'i ənfuginə daga daga. Aji poonə nə ənfuginəkii pu'u aji bəra'i aji fəza. Taa ɲgutə ləgida, ha'ə nə tii ka poonə. Ha'ə nə manakii əsə. Ka mbədəpaanə nə ba nga ənfuginəkii də slikərənyinə nga ənji duuniya patə. Ənfuginəkii ca vii əpinə əsə. *

21:18 21.18-21 21.11; Isaa. 54.11-12; Əzaki. 28.13. **21:22 21.22** 11.17. **21:23 21.23** 22.5; Isaa. 60.1-2,19-20; 24.23. **21:24 21.24** Jab. 68.30; Isaa. 60.3. **21:25 21.25-26** Isaa. 60.11. § **21:27 21.27** 21.8; 22.15; Isaa. 35.8; 52.1; Əzaki. 44.9; 1 Koor. 6.9-10; 2 Piita 3.13; ləkaləkətə: 3.5. **22:1 22.1-2** 21.6; Əzaki. 47.1-12. * **22:2 22.2** 21.21; ənfuginə: 2.7.

³ Ma asəkə vəranəkii əsə, pooshi ənji ka lapaa sətə tifyagi Əntaŋfə ka giirənə. Dəgələ ŋwanjuunə ŋga Əntaŋfə da ŋga Uundzə Baga na ndzaanə asəkə vəranəkii. Ənji nə'unə tə ci əsə, kadə nə təya paslə tə ci,

⁴ təya nee ka kəŋwaciinəkii, ənjə a naahəvə ləməkii aa kəŋwaciitii.

⁵ Pooshi vədə na da ma'ə. Pooshi ənji na moo garəkuwa taa uusəra, acii Əntaŋfə Slandanə ci saakii na ndzaa ka bərenatii. Ka dənə nə tii ŋwanjuunə ka ca'ə ndəŋwə ndəŋwə.

⁶ Wata əŋki malaa'ikatə ka nyi, "Ma wabəətsa, gooŋga, mayarədakii əsə. Əntaŋfə Slandanə vii Ma'yanaakii ka anabiinə, ci sləkee ka malaa'ikaakii aabii ənji paslənə tə ci ka baarii ka tii sətə na slənə tyasə kədəhə."

Shinə ŋga Yeesu

⁷ Əŋki Yeesu, "Wanyiitsə ka dzənə kədəhə. Ənji barəkaanə nə ənjitə ca nə'utə wabənə ŋga anabaakwaanə ənə asəkə ləkaləkətəna."

⁸ Ma nyi, Yoohana, kə fii nyi uushi'iitsa, kə nee nyi də ginəki əsə. Makə fii nyi, nya tsaamə, wata nya gərə'waanə atsaa sədə malaa'ikatə baarii ka nyi uushi'iitsə, kaa nya paslə tə ci.

⁹ Amma əŋki ci ka nyi, "Ga ha da ha'ə! Acii nyi maa, əndə slənə ŋga Əntaŋfə nə nyi makə noonə da ndzəkəŋushi'inəku anabiinə da patənə ŋga ənjitə ca nə'utə wabənə asəkə ləkaləkətəna. Tə Əntaŋfə paslənəku."

¹⁰ Ca tsakə banə ka nyi, əŋki ci, "Ga ha kapaa wabənə ŋga anabaakwaanə ənə asəkə ləkaləkətəna kaa ca ndzaa ka ma'umbee uushi. Acii kədəhə nə uushi'iitsə patə ka slənənə.

¹¹ Taa wu ca slənə bwaya uushi'inə, bwaya uushi'inə dzənəkii də slənənə. Taa wu nə əndə dii ajijinə əsə, ma'ajijinəkii ndzaanəkii ətsa. Ma əndətə ca slənə tantanyinə, tantanyinə ndzaanə slənaakii. Ma əndətə malaabakii, malaabakii ndzaanəkii."

¹² Əŋki Yeesu, "Wanyitsə ka dzənə kədəhə. Ka ŋgərəənənə nə nyi shikwaaki, kaa nya vii ka taa wu mbərə mbərə da sətə slənyi ci.

¹³ Nyi nə ŋga təkəŋwanə da ŋga muudinə, nyi 'watəgi, nyi na uudəpaa əsə."

¹⁴ Ənji barəkaanə nə ənjitə ca kubəgi kəjeerənyinatii d'awə d'awə, kaa təya upaa rəgwa ŋga dəməgərənə da uura mayi aasəkə vəraata, təya adə mana poo ŋga ənfwə ətə ca vii əpinə. †

¹⁵ Ma ənjitə pooshi na upaa rəgwa ŋga dəməgərənə aasəkə vəranəkii, tii nə ənjitə bwasee ka tantanyinə, waatoo ənji slənə bwaya uushi'inə, da mwabiinə, da ma'aləhiinyinə da ənji bəələ ənja, da ənji paslə uuləminə, da ənjitə kadəesəkə ka tii nə jirakənə, təya jirakə.

¹⁶ "Nyi Yeesu sləkee ka malaa'ikaaki, kaa ca ba koonə ənji ŋga Ikəliisiyanyinə tə uushi'iitsa. Nyi nə maduunə jijinə ŋga *Dawuda, nyi nə vooda ŋga pukə də ha əsə." ‡

¹⁷ I Malaaba Ma'yanə da Madanə ca ba, "Shiwa!" Taa wu patə fii ətsa, wa ca ba naakii əsə, "Shiwa!" Ma əndətə kəshi ma'igiirənə tə ci, ca moo sa ma'inə ətə ca vii əpinə, wa ca shi ka sanə ŋga zabə yadə ki'inə.

Muudinə ŋga wabənə

22:3 22.3 7.15; Irim. 3.17. **22:4 22.4** 14.1; Jab. 17.15; Mat. 5.8. **22:5 22.5** 1.6; 21.23; Dan. 7.18,27. **22:6 22.6** 1.1; 10.7; 19.9; Slənə 11.27-28; 13.1. **22:7 22.7** 3.11; 22.12,20. **22:8 22.8** 1.9; 19.10. **22:10 22.10** Dan. 12.4. **22:11 22.11** Isaa. 56.1; Əzaki. 3.27; Dan. 12.10. **22:12 22.12** 2.23; 6.10; 15.3; 16.5-6; 19.2,11; 20.12-13; 22.7; Jab. 28.4; Waḅ. 24.12; Irim. 17.10; Mat. 16.27. **22:13 22.13** 1.8. † **22:14 22.14** 7.14; Jab. 118.19-20; ənfwə: 22.2. **22:15 22.15** 21.27; Af. 5.5. ‡ **22:16 22.16** 1.1; 5.5; vooda: 2.28; Baan. 24.17. **22:17 22.17** 21.2,6.

¹⁸ Ma dīya, nyi Yoohana ca dzalə tə taa wu patə. Taa wu patə ca fa wabənə nga anabaakwaanə ənə asəkə ləkaləkətəna, ga ca tsakəvə əndə'i uushi aanəkii. Madfa kə tsakəvə ci, ka tsakəvənə nə Əntanfə ka ci asaranyiitə nyaahə ənji asəkə ləkaləkətəna.

¹⁹ Taa wu patə ngərəgi agi wabənə nga anabaakwaanə ənə asəkə ləkaləkətənə əsə, pooshi Əntanfə na vii ka ci rəgwa nga adə mana ənfwə ənə nyaahə ənji agyanəkii asəkə ləkaləkətəna, waatoo ənfutə ca vii əpinə. Pooshi Əntanfə na vii ka ci rəgwa nga ndzaanə asəkə vəranaakii əsə, ənə nyaahə ənji agyanəkii asəkə ləkaləkətəna. §

²⁰ Yeesu baarii oo'i, ma uushi'iitsa, tantanyinə. Ci bii oo'i, "Ndilə ndilə, ka dzənə nə nyi kədəhə." "*Aamiina. 'Ya'ə Slandanə Yeesu, shiwa."

²¹ Wa pwapoonə nga Slandanə Yeesu a ndzaa da patənə nga ənji nga Əntanfə.